

BK

П116.1-3

[Handwritten signature]

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΗΣ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΙΑΣ

ἐκτυπούμενα μὲν ἀναλώμασι τοῦ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

συλλεγόμενα δὲ καὶ ἐκδιδόμενα ὑπὸ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ Ε΄

ΕΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ

1898

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

		Τιμή.
		P. K.
'Ορθόδοξος Παλαιστίνη Συναγωγή:		
1-ον	τεύχος. 'Η ὀρθοδοξία ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γῆ ὑπὸ Β. Ν. Χιτροβοῦ	2 —
2-ον	» 'Οδοιπορικὸν Βορδιγάλων ἔτει 333-φ, ῥωσιστὶ μεταφρασθὲν καὶ σχολιασθὲν ὑπὸ Β. Ν. Χιτροβοῦ	1 —
3-ον	» Βίος καὶ ὀδοιπορικὸν τοῦ 'Ρώσου ἡγουμένου Δανιὴλ (1106-1109), ἐκδ. ὑπὸ Μ. Α. Βενοβιτινοβ. Μέρους I	2 50
4-ον	» 'Οδοιπορία εἰς Σινὰ ἔτει 1881-φ ὑπὸ Α. Β. 'Ελισσαίεβ	2 —
5-ον	» Περίοδος τοῦ ἁγίου Σάβα ἀρχιεπισκόπου Σερβίας (1225-1237), ἐκδοθ. ὑπὸ Λεωνίδου ἀρχιμανδρίτου	1 —
6-ον	» Περιήγησις τοῦ ἐμπόρου Βασιλείου (1465-1466) ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Λεωνίδου ἀρχιμανδρίτου	— 30
7-ον	» Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ ῥωσικῷ γῶρῳ τῷ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐν Ἱεροσολύμοις (1883) μετὰ εἰκόνων χαρτῶν καὶ δύο παραρτημάτων, ὑπὸ Ἀντωνίνου ἀρχιμανδρίτου	6 50
8-ον	» Διήγησις Δανιὴλ μητροπολίτου Ἐφέσου καὶ περίοδος τῶν Ἁγίων Τόπων, ἐκδ. ὑπὸ Γαβριὴλ Σ. Δεστούνη	1 60
9-ον	» Βίος καὶ ὀδοιπορικὸν τοῦ ἡγουμένου Δανιὴλ. Μέρους II μετ' εἰκόνων καὶ σχεδίων. Ἐξητλήθη	5 50
10-ον	» Παλαιὰ Γεωργιανὰ μνημεῖα ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐν τῷ Σινᾷ, μετὰ πινάκων καὶ εἰκόνων ὑπὸ Α. Τζαγαρέλη	4 50
11-ον	» Διήγησις Ἐπιφανίου περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τόπων: σύγγραμμα ἑλληνικὸν τῆς θ' ἑκατ. ἐκδοθὲν, ῥωσιστὶ μεταφρασθὲν καὶ διερμηνευθὲν ὑπὸ Βασιλείου Βασιλειεβσκη	6 50
12-ον	» Περιήγησις Ἰγνατίου τοῦ ἐκ Σμύδνης (1389-1405), ἐκδ. ὑπὸ Σ. Β. Ἀρσένιεβ	1 —
13-ον	» Τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἱερὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετ' εἰκόνων καὶ πινάκων ὑπὸ Α. Α. Ὀλεσνίτζκη	16 —
14-ον	» Σερβικὴ περιγραφή τῶν Ἁγίων Τόπων περὶ τὸ μέσον τῆς ιζ' ἑκατ., ἐκδ. ὑπὸ Α. Β. Στογιάνοβιτς	— 50
15-ον	» Διήγησις Ἐπιφανίου μοναχοῦ περὶ τῆς πρὸς Ἱεροσόλυμα ὀδοιπορίας αὐτοῦ (1415-1417), ἐκδοθ. ὑπὸ Λεωνίδου ἀρχιμανδρίτου	— 25
16-ον	» Τρεῖς συμβολαὶ εἰς τὰς περὶ Παλαιστίνης ῥωσικὰς γνώσεις, ἐκδοθ. ὑπὸ Λεωνίδου ἀρχιμανδρίτου	1 —
17-ον	» Νικολαίου ἐπισκόπου Μεθώνης καὶ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου, συγγραφέων τῆς ιβ' ἑκατ., βίαι Μελετίου τοῦ νέου ἐκδοθ. ὑπὸ Βασιλείου Βασιλειεβσκη μετὰ προλόγου καὶ ῥωσικῆς μεταφράσεως	4 —
18-ον	» 'Οδοιπορικὸν τοῦ ἐμπόρου Βασιλείου Παζνιανόβου (1558-1561), ἐκδ. Χρ. Λοπαρέβ	2 —
19-ον	» Οἱ Ἀντίριοι ὑπὸ Κ. Δ. Πέτκοβιτς	— 75
20-ον	» Peregrinatio ad Loca Sancta saeculi IV exeuntis edita rossice versa, notis illustrata ab Joh. Pomialowsky	5 —
21-ον	» Προσκυνητᾶριον Ἀρσενίου Σουγάνοβ (1649-1653) μετὰ εἰκόνων καὶ σχεδιογραφῶν, ἐκδοθ. ὑπὸ Χρ. Μ. Λοπαρέβ	6 50
22-ον	» Ἐκδρομαὶ ἀνά τὴν Παλαιστίνην μετὰ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Ναζαρέτ οἰκοτροφείου τῶν ἀρρένων, ὑπὸ Α. Ι. Γιακούποβιτς	2 —
23-ον	» Ἰωάννου τοῦ Φωκᾶ ἐκφρασις ἐν συνόψει τῶν ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρις Ἱεροσολύμων κίστρων καὶ χωρῶν Συρίας Φοινίκης καὶ τῶν κατὰ Παλαιστίνην ἁγίων τόπων. Σύγγραμμα ἑλληνικὸν τῆς ιβ' ἑκατ. ἐκδοθὲν καὶ ῥωσιστὶ μεταφρασθὲν ὑπὸ Ἰωάννου Τρόιτσα	1 25
24-ον	» Περιήγησις Ζωσιμᾶ μοναχοῦ (1419-1422) ἐκδοθ. ὑπὸ Χρ. Μ. Λοπαρέβ	1 25
25-ον	» Οἱ ἐν Παλαιστίνῃ ἐλώδεις πυρετοὶ ὑπὸ Δ. Θ. Ρεσσετίλλου	3 —
26-ον	» Ἀνωνύμου περιγραφή τῶν Ἁγίων Τόπων περὶ τὰ τέλη τῆς ιδ' ἑκατ., ἐκδομένη νῦν τὸ πρῶτον μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσικὴ μετάφρασις ὑπὸ Γ. Σ. Δεστούνη	— 75
27-ον	» Περιήγησις Τρύφωνος Καραβέινικοβ (1593-1596), ἐκδοθ. ὑπὸ Χρ. Μ. Λοπαρέβ	3 —
28-ον	» Theodosius. De situ Terrae Sanctae liber saeculo VI ineunde conscriptus. Recensionem J. Gildemeisteri repetivit, versionem rossicam notasque adiecit J. Pomialowsky	2 —
29-ον	» Ἐκφρασις διὰ στίχων πρωτονοταρίου τῆς Ἐφέσου τοῦ Παρδίκου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Κυριακῶν θαυμάτων καὶ θαμάτων. Ποιημάτων τῆς ιδ' ἑκατ., ἐκδ. μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Σ. Δεστούνη	— 75

Βικ
Π 116₁

Αριθ. εσ. 132547

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΗΣ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΙΑΣ

ἢ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ

καὶ σπανίων ἑλληνικῶν συγγραφῶν περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑφῶν
ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῆς τῶν Παλαιστινῶν

ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ ΜΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ

ὑπὸ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ἐκτυπούμενα δὲ ἀναλώμασι τοῦ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟῦ ΟΡΘΟΔΟΞΟῦ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΟῦ ΣΥΛΛΟΓΟῦ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΕΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ

Ἐκ τοῦ τοπογραφείου Β. Κισβάζουμ.

1898

ΑΝΑΛΕΚΤΑ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΗΣ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΙΑΣ

ἡ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΑΝΙΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΩΑΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΚΑΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΩΝ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ὁ πέμπτος οὗτος τόμος δίδωσι πέρας τοῖς Ἀναλέκτοις, ἐμοῦ αὐτοῦ διὰ συνεχεῖς ἀρρωστίας οὐ δυναμένου τὸ παράπαν τό γε νῦν καὶ τοῦ προηγημένου τοῖς ἀναγνώσταις ἔκτου παρασκευάσαι τόμου τὴν ὕλην· περιέλαβε δ' ἐν ἑαυτῷ δέκα καὶ τέσσαρα κείμενα, βίους μὲν ἢ μαρτύρια διεξηγούμενα κατὰ λεπτόν ἐνίων τῆς Ἐκκλησίας ἁγίων ἀνδρῶν, σχέσιν δ' ὅπως οὖν καὶ ταῦτα πρὸς τὴν ἱστορίαν ἔχοντα τῆς Παλαιστίνης· ἅπερ οὐ μόνον ἐξ ἀπογράφων ἐλήφθη ἱεροσολυμιτικῶν (ο γὰρ τοῦ πρώτου τόμου πρόλογος ὑπέσχετο τοιαῦτα μόνον ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις ἔσεσθαι), ἀλλὰ δὴ καὶ ἐξ ἑτεροίων τινῶν ἀπογράφων. Τέλος μὲν οὖν ἅπαντες ὁμοῦ οἱ πέντε τῶν Ἀναλέκτων τόμοι σὺν ἑτέροις οὐκ ὀλίγοις τόμοις ἡμετέρων τινῶν βιβλίων ἐξετυπώθησαν ἐν χρόνῳ σχετικῶς βραχυτάτῳ (1891-1898)· ἐγὼ γὰρ ἐξ ἀρχῆς φιλοτιμίᾳ τινὶ καὶ τισιν αἰτίαις, ἐμοὶ αὐτῷ τὰ μάλιστα διαφερούσαις, ἐνόγην οὕτως, ὡς πάντας ἐκείνους τάχιστα τυπωθέντας τάχιστα καὶ τοῖς χρήζουσι διαδοῦναι φιλολόγοις, οὐδ' ὅπως οὖν ὡς εἰκὸς προλογισάμενος τὸν ἐπακολουθοῦντα τῇ συνεχεῖ διαπονήσει κάματον. Καὶ οὗτος μὲν τὸ τελευταῖον οὐδὲν ἀπολύτως ἐμοὶ κέρδος προσεπορίσατο, τούναντίον δὲ ζημίας ἐγένετό μοι πρόξενος οὐ μικρᾶς, τοῦ τε σώματος ἀσθενείας καὶ βίου τινὸς οὔτοι ζηλωτοῦ· οὐδεὶς γὰρ ἂν οἶμαι τῶν ὀρθῆν καὶ δικαίαν ἐχόντων τὴν κρίσιν ἀρνήσαιτό ποθ' οἷά περ ἐγὼ περὶ τε τὴν ἐν χρόνῳ οὕτω βραχυτάτῳ σύνταξιν καὶ παρασκευήν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτῶν τε τούτων τῶν Ἀναλέκτων καὶ τῶν ἑτέρων ὑπέστην βιβλίων· ἀλλ' οὐδ' ἂν τοῖς νοῦν ἔχουσιν εἴη τάχα καὶ

β'

θαυμαστόν ἀπὸ τοῦ τηλικούτου κόπου μέρη μὲν τινα τῶν ἐκτυ-
πωθέντων ὑπομνημάτων ἡμαρτημένως ὅλως ἐκδεδοῦσθαι, ἕτερα
δὲ τινα πάλιν ἐξηναγκασμένην τινὶ σκοτοδίνῃ, τῶν ἐκτυπωτικῶν
γυγνομένων διορθώσεων, καὶ παραδόξῳ τινὶ τρόπῳ παρανενοῆσθαι
τε ἐν σπουδῇ καὶ παραμεμορφῶσθαι· οἷά τινα κὰν τούτῳ δὴ
ἐγένετο τῷ τόμῳ, μάλιστα δ' ἐν τῷ πρὸ τούτου τετάρτῳ, ὧν
ἀτυχῶς ἐγὼ πολλὰ φύλλα πυρέττων, εἶτα δὲ καὶ πνευμονίαν ἐπι-
μακρὸν πάσχων, οὐ μόνον οἴχοι κληήρης διὰ τινος ἐπέβλεπον
αἰτίας, ἀλλὰ ποτε καὶ τὴν ζωὴν κινδυνεύων καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς
νοσοκομείοις! Τέλος μὲν οὖν τὰ οὐσιώδη τῶν τοσούτων καὶ τοιού-
των ἁμαρτημάτων ἀγαθῇ τινὶ τύχῃ συναγαγὼν ἤδη καὶ διορθώσας,
ὡς ἡδυνάμην, ἐδέμην ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐσχάτῳ τούτῳ τόμῳ, ὅστις ἐν
ἑαυτῷ καὶ τινα χρήσιμα περιέλαβε σημειώματα καὶ τῶν κυρίων
ὀνομάτων πίνακα ἀλφαβητικόν· ὡς δὲ συμπαθῶς οἱ τῶν Ἀναλέ-
κτων ἀναγνώσται τοὺς προτέρους εἰ καὶ πλημμελεῖς ἐδέξαντο τό-
μους, οὕτω καὶ τοῦτον αὐτοὺς ἐν ἐλπίδι πάλιν εἰμὶ δέξασθαι,
εμοὶ δὲ καθόλου γινώσκοντας ἀβουλητὶ πλημμελήσαντι καὶ συγ-
γνώμην ἐκ φυγῆς ἀπονεμεῖν.

Ἐν Πιτρουπόλει, τῇ 4-ῃ μηνὸς μαρτίου ἔτους 1914.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ - ΚΕΡΑΜΕΥΣ.

I.

ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩΙ Η'.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩΙ.

(Cod. 79, s. X, monasterii Βατοπεδίου in monte Atho, f.195 β - 207 α).

1. Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐβασίλευσεν Διοκλητιανὸς ὁ τύραννος, καὶ τῇ μανίᾳ τῶν εἰδώλων ἐμβακχεύων καὶ λυμαινόμενος τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας δόγμα ἐκτίθεται εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κατὰ τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν. Ἐν εἰρήνῃ οὖν ἔτι τῶν ἐκκλησιῶν διαγουσῶν καὶ τῶν θεσμῶν συνήθως ἐπιτελουμένων, ἀρχὴν λαμβάνει ὁ διωγμὸς γραμμάτων γὰρ αὐτοῦ καὶ προσταγμάτων κατ' αὐτῶν καταφοιτησάντων εἰς τὴν οἰκουμένην, θαρρῶν τῇ τῶν κρατούντων ἀρχόντων δεινότητι ἀπέστειλεν καὶ κατὰ τῆς Αἰλιέων πόλεως τὸ δόγμα, περιέχον τὴν κέλευσιν ταύτην. " Βασιλεὺς

4 κῶδ. κατατοῦ· οὕτω πανταχοῦ ῥητέον δὲ ἅπαξ διὰ παντός, ὅτι πᾶσαι αἱ προθέσεις ἐν τῷ κῶδικι κατὰ κανόνα σχεδὸν ἅπανταχοῦ συγκεκολλημέναι εἰσὶ τοῖς ἄρθροις ἢ τοῖς ἀπὸ φωνήεντος ἢ διφθόγγου ἀρχομένοις ὀνόμασι, μένουσαι οὕτως ἄνοιοι ἢ ἀπνευματίστοι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπομένης ἐκ φωνήεντος ἀρχομένης λέξεως ὅπως ἐκκρούουσαι φυλάττουσι δὲ τὸ πνεῦμα, ὅποταν αἱ λέξεις, αἷς ἐνοῦνται, ἄρχονται ἀπὸ διφθόγγου· ἀλλὰ καὶ τότε ταῖς τοιαύταις λέξεσιν ἐλλείπει σχεδὸν ἅπανταχοῦ τὸ πνεῦμα, ὡς ἐνταῦθα τὸ ἐνειρήνη. ὅτε δὲ αἱ τοιαῦται συνεννοούμεναι ταῖς προθέσεσι λέξεις οὐ μόνον ἐμπνευματίστοι εἰσιν, ἀλλὰ καὶ τετονισμένοι ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ αὐτῶν συλλαβῇ, τότε τὸ μὲν πνεῦμα ἐξαφανίζεται, ὁ δὲ τόνος τηρεῖται· αἱ δὲ ἀπὸ συμφώνου ἀρχόμεναι προθέσεις ἐνοούμεναι λέξεσιν ἐκ φωνήεντος ἀρχομέναις ἐπιτρέπουσι ταύταις ἔχειν τὸ ἑαυτῶν πνεῦμα, εἰ μὴ καταλέγονται αὐταὶ ταῖς δεικτικαῖς ἀντωνυμίαις, ὡς τὸ αὐτὰ, αὐτῶν, ὧν τὸ πνεῦμα σχεδὸν ἅπανταχοῦ ἐλλείπει. — 6 διωγμὸς. — 7 καταφοιτησάντων. — 8 δεινότητι || κατατησελταίων.

μέγας αὐτοκράτωρ Διοκλητιανός, παντὸς λαοῦ καὶ ἔθνους, ἀνθρώπων, φυλῶν καὶ γλωσσῶν δεσπότης, πᾶσιν τοῖς εὐνοϊκῶς διακειμένοις περὶ τοὺς ἀηττήτους θεοὺς χαίρειν. Παρεγγυῶ ὑμῖν διαπαντὸς πάσῃ σπουδῇ χρῆσασθαι εἰς τὴν τῶν θεῶν θεραπείαν καὶ
5 εἰς εὐεργεσίαν τοῦ ἐμοῦ κράτους, ἀνεγείρειν τε τοὺς τῶν θεῶν ναοὺς καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἐορτὰς αὐτῶν μετ' εὐφροσύνης ἐμφανῶς· ἐμνηύθη γάρ μοι περὶ τινῶν ἀνθρώπων ἑτεροδιδασκαλούντων καὶ ξένα ἔθνη εἰσαγόντων εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, καὶ διὰ ταῦτα ἐκτίθημι δόγμα ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας μου μιᾶς θρησκείας
10 πάντα ἡμᾶς ὄντας ἐξευμενίζειν τὸ θεῖον, αὐτοὺς τε τοὺς λεγομένους χριστιανούς καὶ ὑμᾶς· εἰ δέ τινες μὴ βούλονται τὰ αὐτὰ φρονεῖν, τῇ ταχίστῃ τιμωρίᾳ ὡς ἀποστατοῦντας ἀφ' ἡμῶν δημοσίῳ ξίφει ἀπαλλάττεσθαι αὐτοὺς κελεύω τοῦ ζῆν· τοὺς δὲ πειδομένους τῷ νεύματι τοῦ κράτους μου ἕξ μυριάδας ἀργυρίου ἐκ τοῦ
15 ἐμοῦ παλατιοῦ προστάττω λαμβάνειν, τιμῆς τῆς εἰς τοὺς θεοὺς ἕνεκεν, καὶ εὐσχημονοῦντας ἀζημίως τὸν ἅπαντα χρόνον διατελεῖν. Ἐρρωμένους ὑμᾶς διαπαντὸς εἶναι τοῖς θεοῖς εὐχομαι.” Καὶ ἐκδοὺς τὸ δόγμα ἐπορεύθη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ὑπήντησαν αὐτῷ οἱ τῆς πόλεως ἐν φωναῖς καὶ τυμ-
20 πάνοις, καὶ τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος προσεκαλέσατο τὴν σύγκλητον τῆς πόλεως, ἵνα αὐτοῖς παραδῶ τὴν πικρὰν παράδοσιν τῆς εἰδωλομανίας. Καὶ συναχθέντων πρὸς αὐτὸν ἐπυθάνετο παρ' αὐτῶν ποίαν θρησκείαν σέβονται· οἱ δὲ λέγουσιν “Τοὺς εὐμενεῖς θεοὺς τοὺς κατὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Ἡρακλέα καὶ τοὺς
25 καθ' ἐξῆς θεοὺς”. Ὁ δὲ ἀκούσας χαρὰν μεγάλην προσεδέξατο.

2. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον Θεοδοσία τις [ἦν] συγκλητικὴ πρώτη τῆς πόλεως Αἰλιέων, ἧς ὁ ἀνὴρ τεθνήκει, ὀνόματι Χριστοφόρος. Αὕτη χήρα ὑπάρχουσα καὶ Ἑλληνίς οὔσα, μαθοῦσα περὶ τοῦ

5 κωδ. εὐεργεσίαν - - ἀναγείρειν. — 8 ἔθνη] τοῦτο κατὰ διόρθωσιν ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῷ τῷ κώδικι, ὅς εἰχεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἔθνη. — 9 δεσποτείας. — 10 αυτοῦστέ. — 11 αὐτὰ· οὕτω πολλαχρῶς κατὰ πᾶσαν πτῶσιν. — 17 ὑμᾶς· οὕτως ἀπνευμάτιστον ἀπανταχοῦ κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς πτῶσεις· ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐξ υ ἀρχόμενα ὀνόματα μένει κατὰ κανόνα ἐν τῷ κώδικι ἀπνευμάτιστα. — 20 καθήσας. — 21/22 παρίδωσιν. — 26 τίς συγκλητικῆ. — 27 ἐλαιῶν, ἧς.

βασιλέως ἐχάρη μεγάλως ὅτι παρεγένετο, καὶ λαβοῦσα τὸν ἑαυτῆς
υἰόν, μονογενῆ ὑπάρχοντα, ὀνόματι Νεανίαν, καὶ κομισαμένη χρυ-
σὸν καὶ ἄργυρον ἦλθεν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πόλει, καὶ ῥίψασα τὸν
χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, γονυπετοῦσα
ἔδέετο αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπονθάνετο παρὰ τῶν παρεστώτων 5
αὐτῷ τίνος χάριν ἦκει· οἱ δὲ λέγουσιν “ Ἀπὸ τῆς Αἰλιέων πό-
λεως· συγκλητικὴ πρώτη τῆς πόλεως ἐστὶν αὕτη”. Ἡρώτα δὲ αὐ-
τοὺς τίς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ποίας θρησκείας τυγχάνουσιν.—“ Ὁ
μὲν ἀνὴρ αὐτῆς Γαλιλαῖος τελευτᾷ, αὕτη δὲ τοὺς εὐμενεῖς σέβεται
θεοῦς”. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας ἐχάρη καὶ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀνα- 10
στῆναι, ἐπονθάνετο δὲ παρ’ αὐτῆς τίνος χάριν ἦκει πρὸς αὐτόν.
Ἡ δὲ λέγει· “ Βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι! ἤγαγον τὸν ἐμὸν
υἰόν, σὸν δὲ δοῦλον, ἐν τῷ σῶ παλατίῳ, ἵνα αὐτὸν στρατεύσης,
ὡς ἂν βούλη”. Ὁ δὲ λέγει· “ Ποίαν θρησκείαν σέβεται”; Ἡ δὲ
λέγει· “ Τῆς μητρὸς τὴν παράδοσιν”. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκέλευσεν 15
αὐτὸν εἰσαχθῆναι, καὶ θεασάμενος τὸ νέον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ
ἔδωκεν αὐτῷ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας δουκᾶτον καὶ ἐνετείλατο λέγων·
“ Ὅσους εὗρης Γαλιλαίους ὀνομάζοντας ἑαυτοὺς καὶ πιστεύοντας
τῷ Ἐσταυρωμένῳ κακηγκάκως ἀνάλισκε αὐτοὺς καὶ τὴν ὑπαρξίν
αὐτῶν τῷ ταμιεῖῳ προσάγαγε”. Ὁ δὲ Νεανίας ἀποκριθεὶς εἶπεν· 20
“ Βασιλεῦ, ἀκήκοα περὶ αὐτῶν, ὅτι σέβονται τινα υἰὸν Θεοῦ, λε-
γόμενον Χριστόν· εἰσὶν δὲ οὗτοι ἄνδρες σκληροὶ καὶ ἀπότομοι καὶ
οὐδεὶς δύναται αὐτοὺς ὑποτάξαι”. Ἀνοίξας δὲ τὸ μίαρὸν αὐτοῦ
στόμα ὁ Διοκλητιανὸς ἤρξατο λέγειν βλάσφημα κατὰ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. “ Ὁ θεὸς αὐτῶν”, φησὶν, “ γυναῖκα οὐκ ἔλαβεν· 25
ποσάκις γὰρ κἀγὼ ἐφιλολόγησα τὰς αὐτῶν Γραφὰς καὶ οὐδὲν ὠφε-
λήθην· εἰς ὃν δὲ πιστεύουσιν, ἐκ γυναικὸς ἐγεννήθη, ὃν καὶ ἀρ-
χιερεῖς συλλαβόντες καὶ ἅπαν τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων κατέκριναν
αὐτὸν θανάτῳ, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ

6 κῶδ. ἦκει || αἰλιαίων.—7 συγκλητικῆ - - ἐστίν.—11 ἦκει.—12 ἠδὲ.—13 ἵνα
οὕτω πανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐξ ἰῶτα ἀρχόμενα ὀνόματα μένει κατὰ κανόνα ἐν
τῷ κώδικι ἀπνευμάτιστα. — 14 ὡσάν. — 18 ἐύρεις. — 20 ἀποκριθεὶς. — 23 οὐ-
δεὶς. — 26/27 ὠφελίθην.

τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κολαφίσαντες αὐτὸν ἐνέπαιξαν, καὶ μίξαν-
τες χολὴν καὶ ὄξος ἐπότισαν αὐτὸν ὡς κατάδικον, καὶ καταγαγόντες
αὐτὸν εἰς πέτραν ἔρημον, προσηλώσαντες ξύλω, ἐκεῖ αὐτὸν ἐσταύ-
ρωσαν, καὶ ὡς ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα, τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς καινὸν σπή-
5 λαιον ἀπέθεντο ὡς κατάδικου· εἰ δὲ θεὸς ἦν, διατί ταῦτα ὑπέστη;
ὁ γὰρ ἑαυτὸν σῶσαι μὴ δυνάμενος, πῶς σώσει τοὺς πιστεύοντας
εἰς αὐτόν; Μὰ τοὺς παντοκράτορας θεοὺς, ἐὰν μὴ μοι πεισθῶσιν
καὶ θύσωσιν τοῖς θεοῖς, πᾶσαν τιμωρίαν ἐπιδειξάμενος κατανόησε
αὐτοὺς καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν τῷ ταμείῳ προσάγαγε". Ἐκέλευ-
10 σεν δὲ συναναβῆναι αὐτῷ καὶ δύο νούμερα στρατιωτῶν εἰς βοήθειαν
κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων.

3. Ὁ δὲ Νεανίας ἀσπασάμενος τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἐξήρχετο
μετὰ τῶν γενναιοτάτων αὐτοῦ στρατιωτῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν.
Τούτων δὲ ἀπερχομένων ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν, ἐκ τοῦ καύ-
15 σωνος τοῦ ἡλίου οἱ ἵπποι ἀπέθνησκον. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ Νεανίας
διὰ τῆς νυκτὸς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, διὰ τὸ μὴ ἀποθνήσκειν τοὺς
ἵππους ἐκ τοῦ καύσωνος, καὶ εἰσελθόντι αὐτῷ ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς
Συρίας ὑπήντησεν αὐτῷ πᾶσα ἡ πόλις πρὸ τοῦ φθάσαι τὸν ἡλίον
πρὸς ἀνατολάς. Ἐξερχομένου δὲ αὐτοῦ ἐκ τῆς πόλεως Ἀπαμείας μετὰ
20 τῶν δύο νομέρων, ὀψίας γενομένης, ὡς περὶ τρίτην ὥραν τῆς νυκτὸς,
ὡς ἀπὸ σταδίων τριάκοντα Ἀπαμείας, ἐγένετο σεισμὸς μέγας ἐπ'
αὐτοὺς καὶ ἀστραπὴ φρικτὴ, καὶ πάντες ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί,
καὶ φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ ἦλθεν λέγουσα· "Νεανία, ἀποθνήσκεις καὶ
ποῦ πορεύῃ"; Καὶ ὁ Νεανίας ἔφη· "Ἀπὸ τῆς Αἰλιέων πόλεως·
25 τῆς συγκλητικῆς Θεοδοσίας υἱὸς εἰμι καὶ ἤγαγόν με πρὸς τὸν βα-
σιλέα, ὅστις ἔδωκέν μοι τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας δουκᾶτον καὶ ἐξουσίαν
παρέσχεν μοι λέγων· "Ὅσους εὐρῆς Γαλιλαίου ὀνομάζοντας ἑαυ-
τοὺς χριστιανούς καὶ πιστεύοντας τῷ Ἐσταυρωμένῳ τιμωρουμένους
κατανόησε." Καὶ πάλιν ἦλθεν φωνὴ αὐτῷ λέγουσα· "ὦ Νεα-

1 κῶδ. ἐνέπαιξαν. — 7 ματούς. — 9 ταμίω. — 16 πορίαν ἐποιεῖτο. — 17 ἀπα-
μία. — 19 ἀπαμείας· οὕτω καὶ κατόπι. — 22 ἀστραπὴ φρικτὴ. — 23 φωνὴ· οὕτω
καὶ κατόπι. — 24 αἰλιαίων. — 25 εἰμί. — 27 ἔβρις. — 29 ἦλθεν· οὕτω σχεδὸν
ἀπανταχοῦ.

νία, καὶ σὺ κατ' ἐμοῦ ἤχεις"; Λέγει ὁ Νεανίας· "Κύριε, τίς εἶ;
ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν· οὐ γὰρ ἰσχύω σὲ θεωρῆσαι". Καὶ εὐ-
θέως ὤφθη αὐτῷ σταυρὸς κρυσταλλοειδῆς καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ σταυ-
ροῦ λέγουσα· "Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ ἐσταυρωμένος, ὁ τοῦ Θεοῦ
υἱός". Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Νεανίας· "Ἀκήκοα παρὰ τοῦ βασιλέως, 5
ὅτι ὁ Θεὸς γυναῖκα σὺν ἔλαβεν, καὶ πῶς λέγεις, ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός;
Διατί οὖν οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων κατέκρινάν σε καὶ παρέδωκάν
σε Ποντίῳ Πιλάτῳ ὡς κατάδικον, καὶ προσήνεγκάν σοι ὄξος πιεῖν
μετὰ χολῆς μεμιγμένον; καὶ διατί προσήλωσάν σε τῷ ξύλῳ τοῦ
σταυροῦ; εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, διατί ταῦτα ὑπέστης;" Λέγει αὐτῷ 10
ὁ Κύριος· "Νεανία, ἐπειδὴ ἐώρακά σε μέλλειν ἔσεσθαι μοι σκεῦος
ἐκλογῆς, ἐγὼ σοι ἀποκαλύψω· εἰ μὴ ἐγὼ παρεδόθην, οὐκ ἂν
τοὺς παραδεδομένους ἀνεκαλεσάμην· εἰ μὴ ἐγὼ κατεκρίθην,
οὐκ ἂν τοὺς καταδικασθέντας ἠλευθέρωσα· εἰ μὴ ἐγὼ προσηλώθην τῷ
ξύλῳ τοῦ σταυροῦ, οὐκ ἂν τοὺς προσηλωθέντας ἐν πυθμένι τοῦ 15
Ἄδου ἀνήγαγον· εἰ μὴ ἐγὼ ἐνεκρώθην, οὐκ ἂν τοὺς νεκρωθέντας
ζωοποιήσας ἀνήγειρα".

4. Ταῦτα ὁ Κύριος εἰπὼν καὶ χαροποιήσας τὸν Νεανίαν
ἀνῆλθεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰπὼν "Ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ νίκα πάν-
τας τοὺς ὑπεναντίους, καὶ ἡ εἰρήνη ἢ ἐμὴ ἔσται μετὰ σοῦ". Ὁ δὲ 20
Νεανίας χαρὰν μεγάλην λαβὼν καὶ πίστιν ἐθαρσαποιήθη, ὁμοίως
καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ὑπέ-
στρεψεν μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἦλθεν ἐν τῇ Σκυθοπόλει, καὶ
προσκαλεσάμενος κρυφίως πᾶσαν τὴν συντεχνίαν τῶν χρυσοχόων καὶ
ἀργυροπλαστῶν ἠρώτα αὐτοὺς λέγων· "Δύνασθέ μοι ποιῆσαι σκεῦος, 25
ὃ ἐγὼ ἐκδίδωμι ὑμῖν"; Οἱ δὲ φοβηθέντες τὸ αὐστηρὸν τοῦ ἀνδρός,
συμβούλιον ποιήσαντες, ἔστησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἕνα, τὸν μείζονα
αὐτῶν τεχνίτην, ὀνόματι Μάρκον, εἰπόντες· "Οὗτος ποιήσει, κύριε,
τὸ θέλημά σου". Καὶ αὐτοὺς μὲν ἀπολύσας ἔλαβεν τὸν Μάρκον ἔγγι-
στα αὐτοῦ καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ κατὰμόνας, 30

2 κῶδ. σεαυτόν.—5 βασιλέως] κῶδ. βαλέως.—11 σκεῦος ἐκλογῆς] Πράξ. θ', 15.—
12 οὐκ ἂν οὕτω καὶ κτόπι.— 20/29 Ὁ δὲ Νεανίας - θέλημά σου] ὅρα Conciliorum
tom. xix. Parisiis 1644, σ. 296-297.— 25 δύνασθαι.—26 ἐκδίδωμι.—28 τεχνίτην.

καὶ λέγει· αὐτῷ· “Ποίησόν μοι σκεῦος, ὅπερ ἐκδίδωμί σοι, καὶ
λάβε παρ’ ἐμοῦ τιμὰς πλείους”. Ὁ δὲ λέγει “Ἐγὼ ποιήσω, κύ-
ριε”. Καὶ ἔρριψεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀργύριον καὶ χρυσίον πολὺ
σφόδρα καὶ ὑπέδειξεν διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ χειρός, τῷ δακτύλῳ.
5 τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, τοῦ ὄφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ νυκτί· ὁ δὲ
Μάρκος ἰδὼν εἶπεν· “Κύριε, οὐ δύνησομαι τοῦτο ποιῆσαι, ἐπειδὴ
τὸ μυστήριον τοῦτο γαλιλαϊὸν ἐστίν, καὶ ἐὰν ἀκούσῃ ὁ βασιλεὺς,
κακηγκάκως ἀναλώσει με”. Ὁ δὲ Νεανίας λέγει· “Μὰ τὸ σημεῖον
τοῦτο τὸ ὄφθέν μοι ἐν τῇ νυκτί καὶ τὸν λαλήσαντα πρὸς με δι’
10 αὐτοῦ ἀπόκρυφα μυστήρια, οὐ μὴ ἀναγγεῖλω τῷ βασιλεῖ”. Ὁ δὲ
Μάρκος οὐκ ἐπειθετο αὐτῷ· ὁ δὲ Νεανίας ἔπεισεν αὐτὸν λέγων, ὅτι
“Ἔως θανάτου οὐ μὴ ἀπαγγεῖλω τῷ βασιλεῖ τὸ μυστήριον”. Ὁ
δὲ πεισθεὶς, διὰ τῆς νυκτὸς ἐν μυστηρίῳ καταμόνας εἰργάσατο τὸν
σταυρὸν διὰ ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πληρωθῆναι
15 τὸν σταυρὸν καὶ ἀνορθοῦσθαι, ὡφθησαν ἐν αὐτῷ τρεῖς εἰκόνες
γραφαῖς ὀνομάτων δεικνύουσαι τῇ ἐβραϊδὶ διαλέκτῳ ἄνω ἐν τῇ
ἀρχῇ “Ἐμμανουήλ”, καὶ ἐν ταῖς ἐκατέρωθεν ἀρχαῖς “Μιχαήλ
καὶ Γαβριήλ”. Ἡβουλήθη οὖν ὑφοραθεῖς ὁ Μάρκος ἀπαλεῖψαι καὶ
οὐκ ἠδυνήθη· ἡ γὰρ χεὶρ αὐτοῦ ἔμεινεν ὡσεὶ ξηρὰ. Ἀλεκτροῦνος
20 δὲ φωνήσαντος ἦλθεν ὁ δοῦξ ὁ λεγόμενος Νεανίας εἰς τὸν οἶκον
Μάρκου, τοῦ ἄραι τὸν σταυρὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν προσεκύνησεν
αὐτῷ καὶ λέγει τῷ Μάρκῳ· “Τί ἐστίν ταῦτα τὰ πρόσωπα καὶ
τίς ἡ ἐπιγραφή”; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· “Κύριε, ἐν ἧ ὥρᾳ ἐτελέσθη
τὸ ἔργον, ἀνέτειλαν αἱ τρεῖς εἰκόνες αὗται καὶ οὐ γινώσκω τίνος
25 ἢ τίς ἡ ἐπιγραφή”. Ὁ δὲ Νεανίας ἔγνω τινὰ δύναμιν ἐν αὐτῷ
εἶναι, καὶ προσκυνήσας τὸν σταυρὸν εἴλισσεν ἐν πορφύρᾳ καὶ ἐπο-
ρεύθη τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων, δεδωκῶς τῷ τεχνίτῃ Μάρκῳ τιμὰς
πλείους, καὶ εἰσῆλθεν μετὰ τῶν δύο νομέρων ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ.

5. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συνήθεια ἐκράτει καθαρπά-

1 κῶδ. ἐκδίδομί.—3 πολὺν.—6 Μάρκος] μάρτυς || εἰδὼν.—8 ματὸ.—11/29 Ὁ
δὲ Μάρκος - ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ] Concil. τ. XIX, σ. 297. — 16 Concil. εἰκόνες· καὶ
ἐπεγέγραπτο τῇ ἐβραϊδὶ κτλ. — 18 ὑφοραθεῖς || ἀπαλεῖψαι κ. οὐκ ἠδυνήθη || Concil.
ἀπαλ. τὰς εἰκόνας. — 19 ὡσεὶ ξηρὰ. ἀλεκτροῦνος. — 21 ἄραι. — 26 ἔλισεν. —
30 καταρπαξέσθαι.

ζεσθαι τὰς θυγατέρας τῶν πέριξ πόλεων, τῶν περὶ Ἱερουσαλήμ, ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν εἰς γυναῖκας· γνωστὸν δὲ ἐγένετο τῷ Νεανία λεγόντων τῶν πολιτῶν, ὅτι "Ἐλθόντες οἱ Σαρακηνοὶ ἐκύκλωσαν τὰς πόλεις ἡμῶν", καὶ ἦλθον δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες αὐτόν, ὅπως ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον κατ' αὐτῶν. Ἀναστὰς δὲ ὁ 5 Νεανίας ἐξήρχετο μετὰ τῶν γενναιοτάτων αὐτοῦ στρατιωτῶν· ἐβάσταζεν δὲ τὸν σταυρὸν καὶ ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· "Νῦν γνώσομαι, εἰ ἀληθῆ εἰσιν τὰ λεχθέντα μοι ἐν τῇ νυκτὶ ὑπὸ τοῦ σημείου τούτου", καὶ προσήχετο λέγων· "Γενοῦ μοι εἰς βοήθειαν ἐλπίδος μου καὶ γνώσομαι, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ 10 ζῶντος, ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων". Καὶ προσευχομένου αὐτοῦ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτὸν λέγουσα· "Νεανία, θάρσει· ἐγὼ γάρ εἰμι κύριος ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ". Ἀκούσας δὲ τῆς φωνῆς ἐπεδίωκεν αὐτούς, φθάσας δὲ αὐτούς λέγει τοῖς στρατιώταις "Στήτε ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, γυμνώσαντες ὑμῶν τὰς σπάθας· βοηθοῦντος 15 γὰρ ἡμῖν τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἀναλώσομεν πάντας τοὺς ὑπεναντίους". Καὶ ἐξέτειναν τὰ ὄπλα αὐτῶν καὶ ἐκύκλωσαν τοῖς ἵπποις αὐτῶν τὸν δῆμον τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἀπέκτειναν ἐν τῷ βραχίονι αὐτῶν ἄνδρας χιλιάδας ἕξ, καὶ τῶν τοῦ Νεανίου στρατιωτῶν οὐδὲ εἷς ἦν πεπληγμένος. 20

6. Μετὰ δὲ τὸ τρόπαιον ἀπέστειλεν ἓνα τῶν στρατιωτῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ μηνύσαι αὐτὸν [ἐρχόμενον]· ὑπήντησεν δὲ αὐτῷ ἡ μήτηρ τοῦ Νεανίου καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μαθοῦσα ὅτι ἐνίκησεν ὁ υἱὸς αὐτῆς, ἐχάρη σφόδρα. Ἐλθόντα δὲ αὐτὸν τὸν Νεανίαν εἰς τὴν οἰκίαν ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μήτηρ λέγουσα· "Γλυκυτόν μου τέκνον, οἶδας ὅτι ἐστράτευσά σε ἐν τῷ παλατίῳ. Ἐν ἧ γοῦν ὥρα ἐξῆλθες ἐπὶ τὸν πόλεμον, λαβοῦσα ἐν τῇ χειρὶ μου τὸ θυμιατήριον ἐδεόμην τῶν θεῶν, ὅπως σοι βοηθήσωσιν, καὶ ἰδοὺ ἐνίκησας". Λέγει ὁ Νεανίας· "Καλῶς ἐποίησας εὐχομένη ὑπὲρ ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ ἐβοηθήθην ὑπὸ τοῦ θεοῦ 30

4 κῶδ. ἦλθον.—6 γενναιοτάτων.—8 εἰληθῆ εἰσιν.—12 φωνή.—15 ἐξευανύμων.—16 ἀναλώσομεν.—18 σαρακηνῶν.—22 μηνύσαι || προσέθηκα τὸ ἐρχόμενον ἕνεκα σαφηνείας || αὐτῷ] αὐτῶν.—23 νεανία || περιτοῦ.—26 οἶδας.—27 ἐνῆ.

μου". Λέγει αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· "Μὴ προσαγόρευε ἓνα θεόν, τέκνον, ἵνα μὴ οἱ λοιποὶ χολέσαντες ἀμύνωνταί σοι". Λέγει ὁ Νεανίας· "Μῆτερ, πλανᾶσαι· πῶς γὰρ γνωσόμεθα, ὅτι οἱ θεοὶ ἐβοήθησάν μοι"; Καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἐνθα ἦσαν 5 τὰ εἰδῶλα, λέγει· "Ὑμῖν λέγω τοῖς θεοῖς, τίς ἐβοήθησέν μοι ἐν τῷ πολέμῳ"; Καὶ οὐκ ἦν φωνή, οὐδὲ ἀκρόασις, καὶ στραφεῖς πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ λέγει· "Ἴδε, μήτηρ, οἱ θεοὶ οὐκ ἐλάλησάν μοι". Λέγει αὐτῷ· "Ἐπειδὴ ὡς ὀφείλων δεῖραι αὐτοὺς εἰσῆλθες". Λέγει αὐτῇ· "Ἐἴσελθε οὖν σὺ καὶ εἵπωσίν σοι ποῖος 10 θεὸς ἐβοήθησέν μοι". Καὶ εἰσελθοῦσα λέγει· "Δέομαι ὑμῶν, θεοί, οὐχ ὑμεῖς ἐβοηθήσατε τῷ οἰκέτῃ ὑμῶν"; Καὶ οὐκ ἦν φωνή, οὐδὲ ἀκρόασις. Ὁ δὲ Νεανίας κρατῶν τὸ ὄπλον τοῦ σταυροῦ ἀνεβάλλετο τὴν χλαμύδα, καὶ διαπρώσας τὴν μητέρα αὐτοῦ, εἰσελθὼν ἐλάκτισεν τὰ εἰδῶλα καὶ ἐξετίναξεν αὐτὰ ἐκ τῶν βωμῶν 15 αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ποιήσας αὐτὰ λεπτὰ διέδωκεν ὄρφανοῖς καὶ χήραις (ἦσαν γὰρ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ), καὶ λέγει τῇ μητρί· "Ἐγὼ ἐβοηθήθην ὑπὸ τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ". Ἡ δὲ μήτηρ ἰδοῦσα, ὃ ἐποίησεν ὁ υἱὸς αὐτῆς, ἀπῆλθεν πρὸς τὸν βασιλέα Διοκλητιανὸν καὶ λέγει αὐτῷ· "Βασιλεῦ, δέομαί σου· μεγάλη πλά- 20 νη περιέπεσεν ὁ υἱὸς μου· πιστεύσας γὰρ τῷ Ἐσταυρωμένῳ, λαβῶν τοὺς θεοὺς μου ἐποίησεν αὐτοὺς λεπτὰ καὶ ἔδωκεν πένησιν". Καὶ ὁ βασιλεὺς λέγει πρὸς αὐτήν· "Εἰ [οὐ] δυνάμεθα αὐτὸν πεῖσαι παραινέσαντες, ἐπεὶ ἀναλωθήτω, καὶ πρόσθε ἐν πάσῃ μου τῇ συγκλήτῳ, καὶ ὅς δ' ἂν ἀρέσῃ σοι, λάβε αὐτὸν εἰς υἱόν".

25 7. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐπεδήμησεν τῇ Καισαρέων πόλει δεινὸς ἄρχων, ᾧ ὄνομα Οὐλκίων, καὶ καθίσας ὁ βασιλεὺς ἐπέστειλεν ἐπιστολὴν Οὐλκίῳ τῷ ἡγεμόνι, περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον· "Βασιλεὺς Διοκλητιανὸς Οὐλκίῳ τῷ ἐμῷ συνεργῷ χαίρειν. Λαβὼν τῶν περίε πόλεων τὴν σύγκλητον πορεύου πρὸς

3 κῶδ. πλανᾶσαι. — 6 οὐκ ἦν φωνή· οὕτω καὶ κατόπι. — 8 ὀφ. δεῖραι. — 9 ποῖος.
— 13 ἀνεβάλλετο || διαπρώσας. — 14 εἰσελθὼν. — 16 γαρ χρυσα καὶ ἀργυρα. —
22 πείσαι. — 24 δὲν ἀρέσει. — 25 ἐπιγραφὴ κεφαλαίου ἐν τῷ κώδικι μετὰ τὸ υἱόν,
οὕτως ἔχουσα· Πρώτη ἄθλησις τοῦ ἁγίου Προκοπίου. — 26 δεινῶς || καθήσας. —
27 ἡγεμόνι· οὕτω καὶ κατόπι.

Νεανίαν τὸν υἱὸν Θεοδοσίας τῆς συγκλητικῆς, τὸν δοῦκα· ἀκήκοα γάρ, ὅτι πλάνη περιέπεσεν καὶ πιστεύει τῷ Ἐσταυρωμένῳ· καὶ εἰ μὲν πείσης αὐτόν, λήψη παρ' ἡμῶν τιμὰς μεγίστας· εἰ δὲ μὴ πεισθῆ, κόψας τὴν ζώνην αὐτοῦ, πᾶσαν τιμωρίαν ἐπιδειξάμενος, κατανάλισκε αὐτόν, ἵνα ἰδόντες οἱ λοιποὶ μηκέτι τολμήσωσιν 5 πιστεῦσαι τῷ Ἐσταυρωμένῳ". Ἠνέχθη δὲ ἡ ἐπιστολὴ τῷ ἡγεμόνι, καὶ ἀναγνοὺς αὐτὴν ἔλαβεν τὴν σύγκλητον τῶν πέριξ πόλεων καὶ τοὺς μεγιστᾶνας αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δουκός, καὶ ἀπέστειλεν ἓνα τῆς τάξεως λέγων· "Ἐπειδὴ μείζων μου εἶ τῷ γένει καὶ τῇ στρατείᾳ, ἦλθον πρὸς σὲ ἀποδοῦναί σοι 10 τὸν ἀσπασμόν". Ὁ δὲ Νεανίας ἐκέλευσεν αὐτόν εἰσελθεῖν. Ἀσπασμένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλους, ἐπέδωκεν ὁ ἡγεμὼν τὴν ἐπιστολὴν αὐτῷ τοῦ βασιλέως, καὶ καθισάντων αὐτῶν ἤρξατο ὁ ἡγεμὼν λέγειν τῷ Νεανία· "Ἴδου ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἔμοί καὶ σοί". Ὁ δὲ Νεανίας ἔγνω δι' ἣν αἰτίαν ἀπεστάλη, καὶ δεξάμενος τὴν 15 ἐπιστολήν, λύσας καὶ ἀναγνοὺς, ἐποίησεν αὐτὴν λεπτὰ καὶ ἐσχόρπισεν εἰς τὸν ἀέρα, εἰπὼν· "Ἐγὼ χριστιανὸς εἰμί· νῦν οὖν ποιεῖ τὰ προσταχθέντα σοι". Λέγει ὁ ἡγεμὼν· "Καὶ τὸν βασιλέα φοβοῦμαι καὶ σὲ ὡς φίλον ἐντρέπομαι, καὶ τί ποιήσω οὐκ οἶδα· πείσθητι οὖν μοι καὶ τῇ συγκλήτῳ πάσῃ, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς ἐπ' 20 ὄψεσιν αὐτῶν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀνεγέχωμεν τῷ βασιλεῖ, ὅτι πέπεισαι, ἐπεὶ ἀναγκάζομαι τὸ προσταχθέν μοι ποιῆσαι εἰς σέ". Λέγει ὁ Νεανίας· "Καλῶς εἶπας, ἡγεμὼν, ὅτι θῦσον· ἐγὼ γὰρ θυσίαν προσφέρω τῷ βασιλεῖ μου Χριστῷ· τί γὰρ χεῖρω, ἐὰν τὸ σῶμα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δορυφορεῖται, ἢ δὲ ψυχὴ εἰς αἰῶνας 25 κολάζεται; ἀκήκοα γὰρ καὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς λεγούσης· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γενένη. Ἴδε, σάρκες πρόκεινται σοι·

1 κῶδ. δοῦκα. — 5 εἰδόντες. — 6 πιστεύσαι || γρ. δὲ ἐπιστολῇ. — 8 ἦλθεν. — 12 ὡγεμῶν· οὕτω καὶ ἀλλαχού. — 13 καθισάντων. — 15 διήν. — 19 οὐκοῖδα. — 20 θύσον. — 21 ἐφόψεσιν αὐτῶν. — 22 ποιῆσαι. — 23 θύσον. — 25 ἠδὲ ψυχῇ εἰσαἰῶνας. — 27 Ματθ. ι', 28 || φοβήθητε ἀποκτεννόντων.

ὁ βούλει, ποίει εἰς ἐμέ". Ὁ ἡγεμὼν λέγει· "Μὴ πολυλόγει, ἐπειδὴ φίλος μου εἶ". Λέγει αὐτῷ ὁ Νεανίας· "Εἶπόν σοι ὅτι πιστεύω τῷ Ἐσταυρωμένῳ, τῷ ἔχοντι ἐξουσίαν πάσης βασιλείας καὶ λύοντι πάσας ἀρχὰς καὶ ἡγεμονίας". Καὶ ταῦτα εἰπὼν, λύσας τὴν ζώνην
5 αὐτοῦ, ἔρριψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἡγεμόνος· ὁ δὲ ἡγεμὼν χολέσας, ἅμα τῇ συγκλήτῳ ἀνέστη καὶ ἐκέλευσεν συληφθέντα αὐτὸν ἄγεσθαι ἐπὶ τὴν Καισαρέων πόλιν, ἔνθα ἦν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ἐποπτεύων. Καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀγῆσθαι· θεασάμενον δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως τῇ τῶν
10 εἰδώλων πλάνῃ μεθύον ἔκραξεν ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· "Οὗτός ἐστιν ὁ ἀνατρέπων τὰς τῶν θεῶν θυσίας, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθιρέτης, ὃς καὶ ἐν χλεῦθι διασύρει τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα". Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν, ὡς ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ τὴν ψυχὴν ἀγριωθείς, καὶ τὴν ὄψιν διαστρέψας, ἐκέλευσεν κρεμασθέντα αὐτὸν ἔξε-
15 σθαι, ἕως οὗ ἤλλαξεν δεκατέσσαρας κυεστιοναρίους. Ξεομένου δὲ αὐτοῦ, τινὲς τῶν ἐκεῖ ἐστώτων ἰδόντες τὸ νεὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔκλαιον· ὁ δὲ Νεανίας εἶπεν πρὸς αὐτούς· "Πατέρες καὶ ἀδελφοί, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ κλαύσατε μᾶλλον ἐπὶ τῇ πλάνῃ τῶν ψυχῶν αὐτῶν· τί γάρ μοι ὄφελος, ἐὰν τὸ σῶμα ἐν τῷ βίῳ
20 τούτῳ ἀναπαύσῃται, ἢ δὲ ψυχὴ εἰς αἰῶνα κολάζεται"; Καὶ προσήρχετο λέγων· "Κύριε ὁ Θεὸς ὁ τῶν πεπλανημένων ὁδηγός, ὁ βοηθός τῶν ἐν θλίψεσιν καὶ ἀντιλήπτωρ τῶν καταδυναστευομένων, ἐνίσχυσόν με τὸν δοῦλόν σου, ἵνα καταπατήσω τὰ κέντρα τοῦ Διαβόλου". Οἱ δὲ κυεστιονάριοι ἠτόνουν ξέοντες αὐτόν, ὡς καὶ τὰ ἐν-
25 δοθεν τῶν μελῶν αὐτοῦ διὰ τῶν ὀγκίνων ἐκφέρεσθαι, ὡς πάντας λέγειν ὅτι ἀπέθανεν· οἱ δὲ παρεστῶτες ἔλεγον· "Ἡγεμὼν, ἐτελεύτησεν ὁ Νεανίας· κατάγαγε αὐτόν". Καταγομένου δὲ αὐτοῦ, μόνον τὸ ὄργανον τῶν ὀστέων αὐτοῦ ὑπῆρχεν, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἦν σπαιρουσα. Ἐκέλευσεν δὲ ὁ ἡγεμὼν βληθῆναι αὐτόν ἐν τῇ φυλακῇ, ἣν
30 γὰρ ἐσπέρα ἦδη· ἐσκέψατο δὲ τοῦ καῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ.

4 κῶδ. ἡγεμονίας. — 5 ἡγεμῶνος· οὕτω καὶ κητόπι. — 7 κεσαρέων. — 8 καθίσας. — 13 ὡσῦπο. — 15 ἠλλαξεν. — 16 ἐστ. εἰδόντες. — 19 ὄφελος. — 28 σπέρουσα.

8. Ὁ δὲ καπικλάριος Τερέντιος, φίλος αὐτοῦ ὑπάρχων καὶ μνημονεύων αὐτοῦ τιμῶν πολλῶν, εἰσενέγκας χόρτον καὶ σινδῶνα ἐφαπλώσας, ἀπέθετο τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, κατακλείσας εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, διὰ τὸν φόβον τοῦ ἡγεμόνος· ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτός, ὡς περὶ ὥραν ἕκτην ἐγένετο σεισμός μέγας ἐν τῇ πόλει· 5 ἰδοὺ γὰρ ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς παρεγένετο μετὰ τεσσάρων ἀρχαγγέλων αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ φθασάντων αὐτῶν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ἠνεψόχθη ἡ φυλακὴ καὶ τῶν καταδίκων ἐκ τῶν χειρῶν αἱ ἀλύσεις ἀπεσπάσθησαν, καὶ εἰσελθόντες ἐν τῇ ἐνδοτέρᾳ φυλακῇ, ὅπου ἦν ὁ Νεανίας, καὶ κινήσαντες 10 αὐτὸν οἱ ἄγγελοι εἶπον· “Νεανία ἀνάβλεψον”. Ὁ δὲ Νεανίας ἰδὼν αὐτοὺς λέγει· “Τίνες ἐστέ ὑμεῖς”; Λέγουσιν αὐτῷ· “Ἡμεῖς ἄγγελοι ἐσμεν, καὶ ἀπεστάλημεν ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς σέ”. Λέγει αὐτοῖς ὁ Νεανίας· “Εἴ ἐστε τοῦ Κυρίου ἄγγελοι, ποιήσατε γονυκλισίαν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεῦω ὑμῖν”· οἱ δὲ ποιήσαντες 15 λέγουσιν αὐτῷ· “Πιστεύεις, ὅτι ὁ Κύριος ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς σέ”; Λέγει αὐτοῖς ὁ Νεανίας· “Οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ προσήρξαντο καὶ ἀπέστειλεν νεφέλην μετὰ Ἀγγέλου, καὶ κατέπαυσεν τὴν κάμινον· ἐγὼ δὲ ποῖον ἄθλον ἐποίησα, ἢ ποῖον πῦρ ἐπάλαισεν μετ’ ἐμοῦ, ἵνα ἀποστείλῃ ὁ Κύριος τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ πρὸς με”; 20 ὁ δὲ κύριος Ἰησοῦς ἠνέχετο τῶν λόγων αὐτοῦ· ἀκούσαντες δὲ οἱ ἄγγελοι ταῦτα ἐδεήθησαν τοῦ Κυρίου λέγοντες· “Κύριε, ἐμφάνισον αὐτῷ σεαυτὸν”· ὁ δὲ Κύριος ὤφθη καὶ αὐτῷ, καὶ λαβὼν ὕδωρ ἐν τῇ φυλακῇ ἐρράντισεν ἐπ’ αὐτόν, καὶ ἀψάμενος αὐτοῦ ἀνέστησεν αὐτόν λέγων· “Σὺ κληθήσῃ Προκόπιος καὶ οὐκέτι κληθήσῃ Νεανίας. 25 Ἰσχυε οὖν καὶ ἀνδρίζου· σὺ γὰρ προκόπτων προσαγάγεις ποίμνιον τῷ πατρί μου τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὁ δὲ Προκόπιος ἐντρομος γενόμενος, πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, προσεκύνησεν λέγων· “Δέσποτα κύριε, τολμῶν ἱκετεύω σου τὴν ἄφατον μακροθυμίαν· μή

1 καπικλάριος] Ducangii Glossarium ἐν λ. — 2 σινδῶνα. — 3 δια τὸμφ. τ. ἡγεμόνος. — 5 ὡςπερι. — 6 μετατεσ. αρχ. αὐτοῦ. — 8 ην. ἡ φυλακῇ. — 9 αἰαλύσεις. — 13 ἐσμέν. — 14 νεανίας. εἰ ἐστὶ ἢ γονυκλισίαν. — 16 ημᾶς. — 17 παῖδες. — 19 ἄθλον ἢ ποῖον π. ἐπάλαισεν. — 23 αὐτὸς ἐαυτὸν ἢ καὶ αὐτῷ. — 24 ἐράντισεν. — 25 κληθείση· οὕτω καὶ κατόπι. — 28 πεσὼν. — 29 μημου.

μου μνησθῆς τῶν ἀνομιῶν· ὁ διὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν σου ἐπιβλέ-
ψας ἐπ' ἐμέ, ἐζωγρημένον ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου, ἄσυλόν τὴν ψυχὴν
μου διατήρησον, ἐπειδὴ σῶμα ἔχω θνητόν, μήποτε μου δειλαν-
δρήσῃ ἡ ψυχὴ". Πάλιν λέγει ὁ Κύριος· "Μὴ φοβοῦ, Προκόπιε,
5 διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ· ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου". Καὶ ταῦτα λέγων
ἀνῆλθεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τῇ ἐπαύριον ἀπέστειλεν
ὁ ἡγεμὼν ἓνα τῆς τάξεως εἰς τὸ δεσμωτήριον ἰδεῖν, εἰ ἐτελεύτησεν
ὁ Νεανίας· ὁ δὲ καπικλάριος Τερέντιος ἐξηγήσατο αὐτῷ πάντα
τὰ γεγενημένα ἐν τῇ φυλακῇ, ἣν γὰρ διανυκτερεύων καὶ ἀκροώ-
10 μενος τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, τὰ εἰς τὸν μάρτυρα τελούμενα. Ὁ
δὲ τῆς τάξεως ἀκούσας ταῦτα ἤθελεν θεάσασθαι τὸν ἅγιον ἐν τῇ
φυλακῇ, καὶ παρακύψας ἐφώνησεν αὐτόν· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει·
"Ἴδού ἐγώ". Λέγει ὁ τῆς τάξεως· "Οὐκ ἠδυνήθην σε θεωρῆσαι".
Λέγει αὐτῷ ὁ Προκόπιος· "Πᾶς ὁ ὑπηρετῶν θαίμοσιν καὶ πει-
15 θαρχῶν εἰδώλοις τυφλὸς καὶ ἀκάθαρτός ἐστιν, καὶ οὐκ οἶδεν ποῦ
πορεύεται".

9. Πορευθεὶς δὲ ὁ τῆς τάξεως ἀπήγγειλεν τῷ ἡγεμόνι καὶ
τοῖς μεγιστᾶσιν ὅσα εἶπεν αὐτῷ ὁ Προκόπιος, καὶ καθίσας ὁ ἡ-
γεμὼν ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὸν μάρτυρα· ἀπαγο-
20 μένου δὲ αὐτοῦ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος, καὶ τὸ
σῶμα αὐτοῦ ἐγένετο ὡς σινδῶν καθαρὰ, καὶ ἰδόντες τινὲς τῆς πό-
λεως μὴ ἔχοντα αὐτὸν σπῖλον τιμωρίας ἀνεβόησαν ἅμα αὐτοῖς
τοῖς γενναιοτάτοις στρατιώταις, λέγοντες μιᾶ φωνῇ· "Ὁ θεὸς τοῦ
ἀγίου τούτου, βοήθησον ἡμῖν". Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἀκούσας τῆς φωνῆς
25 τῆς γενομένης ἀνέστη ἐκ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα
αὐτοῦ πρὸς πᾶν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ἀνεβόησεν φωνῇ μεγάλη
λέγων· "Ἀδελφοί, τί ξένον ἠγήσασθε ἰδόντες, ὅτι οἱ θεοὶ φιλαν-
θρωπία χρησάμενοι ἀνέπλασαν τὸν ἴδιον οἰκέτην"; Ὁ δὲ ἅγιος Προ-
κόπιος λέγει πρὸς τὸν ἡγεμόνα· "Ἐπ' ἀληθείας ἐλάλησας, ὅτι ἀνε-

1 κῶδ. οἰκτιρμῶν. — 3 μήποτεμου δειλανδρίση. — 7 ἡγεμῶν ἓνα || δεσμωτήριον.
11 ἠθελεν. — 13 οἰήσ τ. ουκηθνηθήν. — 14 θαίμοσιν — 15 οὐκοίδεν. — 17 τω-
γεμῶνι. — 18 καθήσας οηγεμῶν. — 20 ὁήλιος. — 21 καθαρᾶ. καὶ εἰδόντες. —
22 σπῆλον. — 23 γενναιωτάτοις. — 24 δὲηγεμῶν. — 27 ἀδελφοί || ηγήσασθαι εἰ-
δόντες. — 29 ηγεμωνα.

πλάσθην· εἰ δὲ τοῖς θεοῖς σου τὸ δῶρημα ἐπιγράφεις, πορευθῶμεν
ἐπὶ τὸν ναὸν τῶν θεῶν σου καὶ εἶδωμεν ποῖος τῶν θεῶν ἀνέπλασέν
με”. Ὁ δὲ ἡγεμῶν χαρὰν μεγάλην λαβὼν ἐκέλευσεν εὐτρεπισθῆναι
τὴν ἀγορὰν ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου ἕως τοῦ ναοῦ καὶ ταυνοσθῆναι
ὀρθόνας εἰς τὸ ἔδαφος, κήρυκας δὲ ἐπὶ τοῦ τείχους ἀνελθόντας 5
βοᾶν μεγάλη τῆ φωνῆ, ὅτι “ Ὁ Νεανίας, ὁ τῆς συγκλητικῆς Θεοδο-
σίας υἱός, ἐπιστρέφας θυσίαν τοῖς θεοῖς προσάγει. Πάντες οὖν συ-
νέλθετε εἰς τὴν θεωρίαν”. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τῆς πόλεως, οἱ μὲν
“Ἕλληνες ἐχάρησαν, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐλύπηθησαν, πᾶν δὲ τὸ πλή-
θος συνέδραμεν σὺν γυναῖξιν καὶ παιδίοις· ὁ δὲ ἡγεμῶν ἅμα τῷ 10
ἁγίῳ Προκοπίῳ καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ ἐπορεύθη εἰς τὸν ναόν, ὁ δὲ
ἅγιος τοῦ Θεοῦ λέγει· “ Ἡγεμῶν, ἐπειδὴ ἔπταισα εἰς αὐτούς, εἰσελ-
θὼν παραίνεσον αὐτοῖς, ἵνα δεῦξωνταί μου τὴν θυσίαν”. ὁ δὲ εἰσελ-
θὼν εἰς τὸν ναόν λέγει· “ Θεοί, μεγάλη φιλανθρωπία ἐχρήσασθε εἰς
τὸν οἰκέτην ὑμῶν καὶ ἀνεπλάσατε αὐτόν, καὶ νῦν δι’ ἐμοῦ παρα- 15
καλεῖ, ἵνα δεῦξησθε αὐτοῦ τὴν θυσίαν εὐμενῶς καὶ ἴλεοι γένησθε
αὐτῷ”. Ἐξελθὼν δὲ ὁ ἡγεμῶν λέγει τῷ μάρτυρι· “ Οἱ θεοὶ παρέ-
σχον τὸ αἶτημά σου· εἰσελθε πρὸς αὐτούς”. Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς
λέγει τῷ ἡγεμόνι· “ Ἡγεμῶν, τί ποθεῖς καὶ φιλεῖς; μᾶλλον τὸν βα-
σιλέα ἢ τοὺς θεούς”; Λέγει ὁ ἡγεμῶν· “ Τὸν μὲν βασιλέα τιμῶ, 20
τοὺς δὲ θεοὺς περισσοτέρως, ὅτι αὐτοὶ παρέχουσιν τὴν φιλανθρω-
πίαν αὐτῶν εἰς πάντας ἀνθρώπους”. Ὁ ἅγιος μάρτυς λέγει· “ Τὴν
σωτηρίαν σοι τοῦ βασιλέως καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν θεῶν σου
μὴ ἐάσης τινὰ συνεισελθεῖν μοι εἰς τὸν ναόν· ἐπειδὴ γὰρ ἐμ[. .]άρισα
αὐτούς, δεῖ με πολλὴν ἀπολογία προσενέγκαι αὐτοῖς”. Καὶ εἰσελθὼν 25
ὁ ἅγιος μάρτυς εἰς τὸν ναόν, ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρα-
νόν, εἶπεν· “ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ ἀόρατος ὑπάρχων καὶ δι’ ἡ-
μᾶς ὁρατὸς γενόμενος, ὁ ἀψηλάφητος καὶ ψηλαφηθεὶς διὰ τὸ γένος
τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἀγέννητος καὶ δι’ ἡμᾶς γεννηθεὶς, ὁ ὢν ἐν τῷ

2 κῶδ. ἴδωμεν. — 3 δεῖγματῶν χαρὰν μ. λαβῶν. — 4 πραιτωρίου || ταυνοσθῆναι
ὀθ. — 6 βοᾶν. — 17 ὁ ἡγεμῶν οὕτω πολλαχού. — 19 ἡγεμῶνι. — 21 περισσο-
τέρως. — 24 μοι] κῶδ. με || ἐμπαρίσα? — 28 ψηλαφηθεὶς] Ἰωάν. εὐαγ. κ', 27-29.
Λουκ. κδ', 89. — 29 γεννηθεὶς.

πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν σοί, ὁ πατὴρ πάντων καὶ θεμελιωτῆς τῆς
οἰκουμένης, ὁ χωρίσας τὰ ὕδατα καὶ τὰ μὲν καλέσας οὐρανόν,
τὰ δὲ ὑποκάτω καλέσας ἀβύσσους· ὁ στερεωτῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ
θεμελιωτῆς τῆς γῆς, ὁ ποιήσας τὴν ἄβυσσον καὶ τειχίσας αὐτὴν
5 ψάμμω καὶ πεδήσας τῷ σῶ προστάγματι, ὁ φυτουργὸς τῆς στρα-
τιᾶς τῶν Ἀγγέλων, ὁ φῶτα δοὺς διὰ τῶν δύο φωστήρων τῇ
κτίσει σου, ὁ πλαστοουργὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὁ ὑμνολο-
γούμενος ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ καὶ πάσης τῆς στρατιᾶς
τῶν Ἀγγέλων ἀπαύστως, ὁ προσκυνούμενος ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν
10 λαμπτήρ ὁ ἀσβεστος, ὁ λάμπας διὰ τῆς παρθένου Μαρίας τῷ
γένει τῶν ἀνθρώπων, ὁ ταυσοθεὶς ἐπὶ ξύλου καὶ δῆσας τὸν ἰσχυ-
ρὸν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ δεδεμένους ἐλευθερώσας· καὶ ταυῶν, κύ-
ριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἔκτεινον τὴν ἀόρατόν σου χεῖρα, τὴν πλήρη ἐλέους
καὶ ἀγαθότητος, καὶ συντριψὸν τὴν πλάνην τῶν ματαίων θεῶν, καὶ
15 ἐκτίναξον τὰ ἀγάλματα αὐτῶν, τοὺς δὲ βωμοὺς λέπτυνον καὶ δεῖξον
τὴν ἀσθένειαν τῶν εἰδώλων τῷ ἀσβεστάτῳ βασιλεῖ καὶ τῷ ἡγε-
μόνι, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἐπικεκλημένον ἐπ' ἐμέ, ἵνα γνῶσιν
πάντες, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος". Καὶ ποιήσας
τὸ ὄπλον τοῦ σταυροῦ εἶπεν· "Ἰμῖν λέγω τοῖς ἀκαθάρτοις εἰδώ-
20 λοις, φοβήθητε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἐκτιναχθέντες ἐκ
τῶν βωμῶν καὶ σκορπισθέντες ὡς ὕδωρ ἀφανίσθητε ἐκ τοῦ ναοῦ".
Καὶ κρατήσας ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἤρξατο ἐκτινάσσειν
αὐτούς, καὶ ἔρριψεν ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τριάκοντα καὶ ἕξ τῶν εἰδώ-
λων ἀγάλματα, καὶ ἐγένετο ὡς ὕδωρ καὶ ἐξεπορεύετο τὸ ροιζήμα
25 τοῦ ὕδατος ἔξω τοῦ ναοῦ, ὥστε καὶ τὰς θύρας ἀνεωγῆναι ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀνεβόησαν λέγοντες·
"ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν, βοήθησον ἡμῖν, ὁ δεῖξας ἡμῖν παράδοξα
σήμερον".

10. Ὁ δὲ ἄρχων ἀπορηθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν εἰδώλων συντριβῇ
30 καὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν προσφυγῇ καὶ τῇ τοῦ ὄγλου βοῇ, ἀδη-

1 Ἰωάν. εὐαγγ. ι', 38. ιδ', 10, 11. ιζ', 21, 22 || θεμελιωτῆς. — 3 Γενέσ. α', 6-9 ||
ταμὲν. — 3 στερεωτῆς. — 4 τειχίσας. — 8 χερουβείμ καὶ σεραφεείμ. — 12 τάνυν. —
13 πλήρησ. — 15 δεῖξον. — 16 ἡγεμόνι. — 24 οὐδῶρ || ροιζήμα. — 26 καιτινες.

μονῶν ἦν καὶ φροντίζων· ὁ δὲ Διάβολος ἐθαρσοποίησεν αὐτόν, καὶ τὸν μὲν ἅγιον Προκόπιον ἔθετο ἐν τῇ φυλακῇ, τοῖς δὲ στρατιώταις προσεσχηκῶς λέγει· “Καὶ ὑμεῖς χριστιανοὶ ἐστε”; οἱ δὲ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος εἶπον· “Ἡμεῖς ἰννητῶ βασιλεῖ οὐ προσερχόμεθα, οὐδὲ πειθαρχοῦμεν αὐτῷ, ἀλλὰ προσερχόμεθα τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ 5 Χριστῷ, ἵνα τὴν ἀτελεύτητον ζωὴν κληρονομήσωμεν”. Ὁ δὲ ἡγεμῶν χολέσας κατ’ αὐτῶν ἔθετο τοῦ ἀπολέσαι αὐτούς, ἐφοβήθη δὲ τιμωρησασθαι αὐτούς λεπτομερῶς διὰ τὸ πλῆθος τῶν δύο νομῆρων, μήποτε ἐπαναστῶσιν αὐτῷ ἐν θυμῷ καὶ ἀπολέσωσιν αὐτόν· ἡβουλήθη δὲ λαθραίως κυκλῶσαι αὐτούς μετὰ πλήθους στρατιωτῶν 10 καὶ θανατῶσαι αὐτούς. Ὁψίας δὲ γενομένης ἦλθον οἱ γενναιότατοι στρατιῶται ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πρὸς τὸν ἅγιον μάρτυρα σὺν τοῖς δυσὶν τριβούνοις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· “Στρατηλάτα τοῦ Ἐσταυρωμένου, διατί ὀρφανούς ἡμᾶς καταλιμπάνεις; καὶ διατί οὐ δεικνύεις ἡμῖν τὸν ἀτελεύτητον βασιλέα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρα- 15 νοῖς”; Ὁ δὲ ἐχάρη ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· “Ἀδελφοί, θέλετε καὶ ὑμεῖς στρατευθῆναι τῷ ἐμῷ βασιλεῖ”; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· “Ὀρκίζομέν σε κατὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης σοι παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μὴ χωρισθῆς ἀφ’ ἡμῶν, ἀλλὰ προσαγάγῃς ἡμᾶς τῷ δεσπότῃ Χριστῷ”. Ἀκού- 20 σας δὲ ταῦτα ἠγαλλιάσατο καὶ παρεκάλεσεν τὸν καπικλάριον, διὰ τὸ καὶ εἶναι αὐτοῦ φίλον, καὶ ἐξελθὼν διὰ τῆς νυκτὸς ἦλθεν πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Λεόντιον καὶ λέγει αὐτῷ· “Ἀγιώτατε ἐπίσκοπε, λαβὼν τούτους προσάγαγε τῷ Χριστῷ, τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων”. Καὶ διὰ τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐβαπτίσθησαν οἱ στρατιῶται 25 τῶν δύο νομῆρων σὺν τοῖς δυσὶν τριβούνοις αὐτῶν· ἐπιγνόντες τὴν ὁμοούσιον τριάδα καὶ μεταλαβόντες τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐδόξασαν τὸν Θεόν. Ὁ δὲ ἅγιος Προκόπιος χάριτι ἐμπνεόμενος ἐδίδασκεν αὐτούς Χριστὸν Θεὸν εἶναι τὸν ὑπ’ αὐτοῦ κηρυττόμενον ἐκ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν· ἦν γὰρ καὶ 30

3 πρὸς ἐσχηκῶς || οἰθεωσέξενός. — 10 ἡβ. δὲ λαθρῶς κυκλώσαι. — 11 γενναιώτατοι. — 12 στρατιῶται· οὕτω καὶ κατόπι. — 16 ἐχάρει. — 19 μὴ χωρισθεῖς. — 20 προσαγάγεις. — 26 ἐπιγνόντες.

τῷ λόγῳ μελίρρυτος, καὶ εἰργάζετο τὴν τῶν πιστευόντων ἀκοὴν
βεβαιωτέραν, ὡς πάντας τοὺς ἀκούοντας θέλγεσθαι ἐκ τῶν λόγων
αὐτοῦ, ἀποσταζόντων θείας γλυκύτητος. Οὗτος οὖν ὁ ἀληθῶς φε-
ρώνυμος [Προκόπιος] οὐκ ἤρνεῖτο τοῖς ἔργοις τὸ ὄνομα, οὐδὲ ἐψεύ-
5 δετο τῇ προσηγορίᾳ τὰ ἔργα, ἀλλ' ἦν προκόπτων ἐν τῇ θεαρέστῳ
προκοπῇ, διδάσκων καὶ λέγων. "Ἄδελφοί, οἴδατε ποίῳ ἐστρα-
τεύθητε βασιλεῖ καὶ πῶς ἡγαπήθητε ὑπ' αὐτοῦ· καὶ νῦν μὴ τις
ὑμῶν χωρισθῆ τῆς στρατείας ταύτης, ἥ γὰρ ἀνθρωπίνῃ δόξᾳ σιὰ
ὑπάρχει· ἐὰν δὲ τηρήσητε τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, ἀτελεύτητον
10 δόξαν κληρονομήσετε καὶ τὰ σώματα ὑμῶν ἅγια ἔσται".

11. Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς καὶ παρατιθεμένου αὐ-
τοῖς τῷ Χριστῷ, ἀπέστειλεν ὁ ἡγεμὼν παραστῆναι αὐτοῖς τῷ
βήματι παραστάντων δὲ αὐτῶν, λέγει αὐτοῖς· "Θύσατε τοῖς θεοῖς".
οἱ δὲ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος εἶπον· "Ποῖοι θεοὶ ὑπάρχουσιν σοι;
15 οὐχὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ θεραπεύοντος αὐτὸν
Προκοπίου ἐξήλειψεν αὐτούς; ἡμεῖς θυσίαν προσφέρομεν τῷ ἐπου-
ρανίῳ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, τῷ ἀναστήσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν νεκρῶν".
Ὁ δὲ ἀσεβέστατος ἡγεμὼν πλησθεὶς θυμοῦ ἐκέλευσεν ἐννέα ἀρχὰς
γενέσθαι σπεκουλατόρων μετὰ πάσης αὐτῶν τῆς βοήθειας, καὶ
20 οὕτως αὐτοῖς κυκλωθέντας σφαγιάζεσθαι· ἐκέλευσεν δὲ καὶ τὸν
ἅγιον Προκόπιον, πεφορτωμένον σιδηροῖς, ὄραν αὐτοῖς σφαγιαζο-
μένους, ὅπως δειλανδρήσας ἐπιθύσῃ. Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς ὄρων
αὐτοῖς προσήχετο λέγων· "Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ἀνα-
λαβὼν τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ διὰ τοῦ κριοῦ καὶ μεγαλύνας τὸν
25 Ἰσαὰκ καὶ εὐλογήσας τὸν Ἰακώβ, καὶ νῦν ἔπιθε ἐπὶ τὰ πρόβατα
ταῦτα τὰ προσερχόμενα εἰς θυσίαν σου, εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, καὶ
ἀγίασον τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ παράσχου αὐτοῖς, ἃ αἰτοῦνται, καὶ
ἐπίσκεψαι, Κύριε, τὴν ἄμπελόν σου τὴν φυτευθεῖσαν διὰ τοῦ
ἀγίου σου πνεύματος, καὶ δὸς αὐτοῖς καρποφορῆσαι καρπὸν δι-

1 κῶδ. μελίρρυτος καὶ ἡργ. — 4 Προκόπιος] τοῦτο ἐλλείπον τῷ κώδικι προσέθηκα ||
οὐκ ἠρνεῖτο. — 8 στρατείας τ. ἡγάρ || σιὰ. — 10 κληρονομήσεται. — 14 ποῖοι θ.
ὑπάρχ. — 16 ἐξείληψεν || προσφέρωμεν. — 22 δειλανδρήσας. — 24 Γενέσ. κβ',
1-18. — 29 καρπὸν δικαιοσύνης] Παροιμ. γ', 9. ια', 30. ιγ', 2. Ἀμώς ε', 13.

• καιοσύνης, ἵνα πάντες εὐρωσιν ἔλεος καὶ ἀγαλλίασιν. Κύριε ὁ
ἐπακούσας Μωσέως καὶ Ἀαρῶν καὶ ἀποστείλας τὴν νεφέλην καὶ
ἀγιάσας αὐτὴν διὰ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ νῦν ὁ αὐτὸς εἶ,
Κύριε, καὶ ἔκτεινον τὴν ἀόρατόν σου χεῖρα τὴν πλήρη ἐλέους καὶ
ἀγαθότητος· καὶ ἀνάλαβε τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου εἰς τὸ κα- 5
τοικητήριον τῶν ἐκλεκτῶν σου, ὅτι σὺ εἶ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶ-
νας. Ἀμήν”. Καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ λέγουσα· “Προκόπτε,
οἱ οὐρανοὶ ἀνεώγασιν· οἱ ἄγγελοι καὶ Ἀρχάγγελοι μετὰ χαρᾶς
τὴν ἔλευσίν σου ἐκδέχονται· ὁ πατὴρ ἀγάλλεται, ὁ υἱὸς τοὺς στε-
φάνους ἠτοίμασεν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁδηγεῖ τοὺς ὑπὸ σοῦ προ- 10
πεμφθέντας τοῦ ἀταράχως παρελθεῖν τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας
καὶ τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀέρος, καὶ ἔξουσιν παρ’ ἐμοῦ ὃ ἐὰν αἰτή-
σονται”. Οἱ δὲ γενναιώτατοι στρατιῶται προσήχοντο λέγοντες·
“Κύριε, παράσχου τοῖς σώμασιν ἡμῶν χάριν, ἵνα ἐὰν τις μόνον
ἐπικαλέσῃται ἡμᾶς διὰ σοῦ ἰαθῆ, καὶ ὅπου εἰσὶν τὰ λείψανα ἡμῶν, 15
ἢ ἐν τόπῳ ᾧ ἂν ἡ μνήμη ἡμῶν γένηται, μὴ ἐπέλθῃ ἐκεῖ πτώ-
σις ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐν τῇ χάριτί σου πάντες διασωθῶσιν”. Καὶ
εἶπεν ὁ Κύριος αὐτοῖς· “Δεῦτε πρὸς με οἱ ἐκλεκτοὶ μου ἀπο-
λαμβάνοντες τὰ αἰτήματα ὑμῶν”. οἱ δὲ μετὰ χαρᾶς εἶπον τοῖς
σπεκουλάτορσιν· “Δεῦτε, τέκνα, ποιήσατε τὸ προσταχθὲν ὑμῖν”. 20
Καὶ ἐγένοντο οἱ σπεκουλάτορες εἰς ἐννέα ἀρχάς, καὶ οὕτως ἐτε-
λείωσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν δύο νομῆρων σὺν τοῖς δυσὶν τριβούνοις
αὐτῶν, ὧν τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα, Νικόστρατος καὶ Ἀντίοχος.
Οὕτως ἐτελειώθησαν πρεσβεύοντες ὑπὲρ ἡμῶν διὰ παντός, καὶ τις
ἀνὴρ ὀνόματι Εὐλάλιος, τίμιος τῷ λαῷ, ἐλθὼν μετὰ πλήθους πι- 25
στῶν ἀνδρῶν, συνήγαγεν τὰ ἅγια λείψανα καὶ ἀπέθετο αὐτὰ ἐν
τόπῳ σεμνῷ· πολλοῖς δὲ ἀρώμασιν μυρίσας αὐτὰ ἠσφαλίσατο· ἐτε-
λειώθησαν δὲ οἱ ἅγιοι μηνὶ μαῖῳ, εἰκάδι πρώτῃ, βασιλεύοντος
Διοκλητιανοῦ τοῦ τυράννου.

12. Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐπεδήμησεν τῇ Καισαρέων

• 2/4 Ἐξ. ἰδ', 18-27.—4 κῶδ. πλήρησ.—7 φωνῆ.—11 τὰ πνευμ. τῆς πονηρίας
κέ] Ἐφεσ. ς', 12. — 12 ἄρχοντα τοῦ ἀέρος] Ἐφεσ. β', 2 || αἰτήσονται. — 13 γεν-
ναιώτατοι. — 14 εαντισ. — 16 πτώσις. — 23 ὧν. — 24 ὑπερημ. διαπαντός.

πόλει Φλαβιανὸς ἡγεμῶν, ὅστις εἶχεν φυγὴν ἀνελεήμονα, τὸν δὲ
τρόπον ἀνήμερον· ὅς ὑπερβολῆ κακίας πολιτευόμενος καὶ πᾶσαν
ὠμότητα τῆς ἐν ἀνθρώποις πονηρίας ὑπεραίρων, ὡς μηδὲ λογι-
ζεσθαι ἑαυτὸν τῆς αὐτῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ὑπάρχειν. Καθί-
5 σαντος δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, προσῆλθον αὐτῷ τινες [λέ-
γοντες] κατὰ τοῦ ἀθλοφόρου Χριστοῦ· ὁ δὲ ἡγεμῶν, μηδεμίαν
ἀναβολὴν ποιησάμενος, ἐκέλευσεν παραστῆναι αὐτόν· οἱ δὲ ὑπη-
ρέται, ὡσπερ ἄγριοι θῆρες, τὸν τῆς εὐσεβείας κήρυκα ἤγαγον
πρὸς τὸν τῆς ἀσεβείας συνήγορον, καὶ ὁ ἡγεμῶν λέγει αὐτῷ· “Τί
10 τὸ ὄνομά σοι”; ὁ δὲ ἔφη· “Χριστιανός εἰμι, καλοῦμαι δὲ Προκό-
πιος”. Καὶ ὁ Φλαβιανὸς ἔφη· “Σὺ μόνος ἡγνόησας τὰς θείας
νομοθεσίας τοῦ βασιλέως; πῶς κελεύουσιν οἱ ἄχραντοι αὐτοῦ
νόμοι; θύειν ἡμᾶς τοῖς θεοῖς, ἢ ἐν δειναῖς τιμωρίαις ἐξε-
ταζομένους τοῦ ζῆν ἀπαλλάττεσθαι. Θαυμάζω οὖν ἐγώ, πῶς εἰς
15 τοσοῦτον χρόνον τῆς ἡλικίας ἐ[λά]σας παραπεσεῖν ἀνέχη, πῶς δὲ
καὶ ἄλλους διδάσκων αὐτὸς τὸ σωφρονεῖν ἀπεστέρησαι; Ταῦτα δὲ
σοι παραινῶ, ἀποστῆναί σε τῆς ἀνωφελοῦς θρησκείας, ἀπολογουμένω
μοι περὶ τῶν προλαβόντων ὕβρεων, εἴπερ ἤττησαι τῷ τῆς αἰσχύ-
νης πάθει, καὶ σὺ μὲν φανήσῃ βελτίων οὗ ἢς τὸ πρότερον, ὡς ἤδη
20 ἀρνούμενος τὴν ἀνόνητόν σου θρησκείαν καὶ ἀμειψάμενος τὸ κρεῖττον
τοῦ ἐλάσσονος λογισμοῖς καλλίστοις μαθητευθεὶς παρ’ ἐμοί, ἐμοί τε
χαρίσῃ τὰ μέγιστα οὐκ ἀνονήτους μου [τοὺς] εἰς σὲ κόπους ποιῶν·
θεὸν γὰρ ἐκ γυναικὸς γεγεννησθαι λέγειν καὶ τοῦτον ἐσταυρωθῆναι
γελοῖόν μοι δοκεῖ”. Ὁ δὲ ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆ πίστει ἐδραῖος
25 ἀθολώτῳ λογισμῷ περιφραζάμενος τοῖς τῆς εὐσεβείας ὅπλοις καὶ
διπλασιάσας τὸν εἰς Χριστὸν πόθον ἔφη· “Ἐχρῆν σε, ἡγεμῶν, τὸν
δημιουργόν τε καὶ βασιλέα οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐπιγινώσκειν εὐσεβῶς
καὶ εἰς τὸν αἴτιον τῶν ἀγαθῶν πιστεύειν—ἢ γὰρ θεία φύσις αὐτοῦ
ἀκατάληπτος ἐστὶν σωτηρίας ἡμῶν αἰτία καὶ κόσμου—καὶ τοῦτον

2 κῶδ. ὀνυπερβολή. — 3 ὠμότητα. — 5 τινες κατατον. — 6 ἡγεμῶν. — 8 θή-
ρες. — 9 οηγεμῶν. — 17 ἀνωφελοῦς || ἀπολογουμένον μου. — 18 προλαβόντων]
οὔτος ἐν τῷ κώδικι || εἰπεριττησαι. — 19 φανήσει. — 20 ὡσήδη || ἀνώνητον. —
22 χαρίσει || οὐκ ανωνήτους. — 24 ἀθλητῆς οὔτω καὶ κατοπι. — 28 ηγάρ.

εἶναι ἄτρεπτον ἐν ἀμεταλλάκτῳ φύσει ἑαυτὸν εἰδὸτα μόνον· εἰ δὲ
βούλει μαθεῖν καὶ ἐκ τῶν τοῦ κόσμου φιλοσόφων, ἐν οἷς μάλιστα
ἠττήσθαι ὑμᾶς πέπεισμαι, εὐρήσεις καὶ Ἑρμῆν αὐτὸν παρ' ὑμῖν
Τρισμέγιστον, Ἀριστοτέλην καὶ Σωκράτην καὶ Πλάτωνα, Γαληνόν
τε καὶ Σκάμανδρον, ἓνα θεὸν δογματίζοντας· τοὺς δὲ ἐξ ἀνθρώπων 5
γενομένους θεοὺς ἢ ὀνομασθέντας, τούτους εἰς τὰ σφαλερὰ καὶ κιν-
δυνώδη βάραιρα φέρεσθαι ἐτραγώδησαν, ὧν μάλιστα ὁ κορυφαί-
οτος τῶν ποιητῶν Ὅμηρος τὴν αἰσχύνην ἀνηγόρευσεν. Ἐπεὶ δὲ
εἶρηκας τὸν Χριστὸν ἐκ γυναικὸς γεγενῆσθαι καὶ ἐσταυρῶσθαι,
ἄκουσον· ἔστιν τις αὐτοῦ ἀπόρρητος ἀγαθότης, ἧς πολλοὶ ἀγνοή- 10
σαντες οὐκ ἐπέγνωσαν τὸ ἀληθὲς πρὶν ἢ πιστεῦσαι αὐτούς· Θεὸς
γὰρ ἀληθὴς ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ πατρὸς οὗτος μονο-
γενὴς γνήσιος υἱὸς ὑπάρχει. Τὸν οὖν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες
ἐν τῇ τοῦ πατρὸς θεότητι ὁμοούσιον ἤδη συμβασιλεύοντα αὐτῷ
θρησκεύομεν ἀπαραλλάκτως· εἰ δὲ θέλεις περὶ θεολογίας ἀκοῦσαι, 15
δοὺς ἡμέραν καὶ ἄκουσον. Ἐγὼ τοίνυν χριστιανὸς εἰμι καὶ διὰ τῆς
ἐπικλήσεως τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ Δαίμονας, οὓς ὑμεῖς προσ-
κυνεῖτε, φυγαδεύω”.

13. Ὁ δὲ Φλαβιανὸς βουλόμενος διασῦραι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀθλο-
φόρου λεχθέντα ἔφη· “Καλὸς ἡμῖν πέφηνας περὶ θεολογίας ὕφη- 20
γητῆς ὁ τὰ κλεῖθρα τῶν οὐρανῶν καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ σφραγίδας
ἐπικομιζόμενος. Πρὶν οὖν τῶν κατὰ σοῦ βασάνων ἄρξωμαι, συμβου-
λεύω σοι παύσασθαι τῆς ἀσεβοῦς λέξεως, ἀρνήσασθαί τε ἐπαι-
σχυνθέντα τὴν ἀλογωτάτην φρόνησιν τῶν ἀνοήτων χριστιανῶν,
φιλοσοφεῖν δὲ αἰρεῖσθαι τοῦ λοιποῦ τὸν Ἑλληνικὸν βίον καὶ ἀπο- 25
λαύειν τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, καλλίστων οὐσῶν τοῦ παντὸς βίου,
πεισθῆναι δὲ καὶ βασιλεύειν, τὰ ἐξ ἐκείνων μεγάλα δῶρα ἀπεκδε-
χόμενον· εἰ δὲ παρακοῦσαι θελήσεις τῆσδε ἡμῶν τῆς παραινέ-
σεως, πᾶσαν στρέβλωσιν ὑπομείνας ἐπὶ τέλει τὰ προσταττόμενα

4 κῶδ. γαλινόν.—7 κώρυφεώτατος.—10 ἔστιν τῆσ || ἦν.—11 πρὶν ἢ πιστεῦσαι.—
12 ἀληθῆς.—13 μονογενὴς || ἐπιγνώντες.—14 συμβασίλ.—17 οὕς· οὕτω καὶ κα-
τόπι.—20 καλῶς || ὕφηγητῆς.—22 τῶν] τὸν —23 ἐπαισχυνθέντα] οὕτως ἐν τῷ κώδικι
δρα καὶ (27) τὸ ἀπεκδεχόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ σπασίμενον ἐν τῇ σελ. 21, 11. —24 ἀλο-
γοτάτην —25 αἰρεῖσθαι.—27 βασιλεύειν.—28 παρακοῦσαι.

*

πληρώσεις". Προκόπιος ἔφη· "Ἐπεὶ οὖν τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἠγνόησας, σὺ μὲν οὖν θύε καὶ μαγείρευε, τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα κατακόπτων καὶ ξαίνων· οὐ γὰρ αἰσθάνη θεοειδέσιν ἀνθρώποις ὁμοίως μεμορφωμένοις καὶ εἰδώλοις νεκροῖς προσερχόμενος· εἰ μὲν
5 γὰρ καλὸς ὁ λίθος, ὃν προσκυνεῖς καὶ ὡς θεὸς παρὰ σοὶ νεόμισται, μὴ τέμνε τοῦτον καὶ χωρίζε, εἰς πολλὰς μοίρας ἀπομερίζων τὴν πέτραν, καὶ λαβὼν τὸ μὲν ὡς θεὸν προσεκύνησας καὶ λιβάνῳ καὶ θυσίαις ἐδόξασας, τὸ δὲ ἕτερον οὐκ εἰς οἰκοδομὴν οἰκίας μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκκρινόμενων παρ' ὑμῶν χρείας καὶ ἑτέρους βδελυ-
10 κτοὺς τόπους ἐνύβρισας. Μὴ οὖν τσαύτη ἄνοια ἐπισκοπιζέτω τὴν σὴν διάνοιαν, ὥστε τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς καταλείψαι καὶ λίθῳ εὐτελεστάτῳ ἑαυτὸν χαμαισυρτεῖν· οὐ μόνον γὰρ λίθον θεραπεύεις ὡς εὐεργέτην, ἀλλὰ καὶ χρυσῷ πολλάκις θυσίαν καὶ λίβανον προσήνεγκας καὶ ὡς θεὸν θυμιῶν ἐδόξασας αὐτόν· ἤδη δὲ
15 καὶ ξύλον ὡς θεὸς παρὰ σοὶ νεόμισται. Ποίας οὖν σοφίας ἐστὶν χρυσῷ καὶ ξύλῳ προσφέρειν θυσίαν καὶ πυρὶ ταῦτα ἐμβάλλειν καὶ κατακαίειν τὸ σέβας, καὶ ἀναφέρειν ὡς ἀφθάρτῳ θεῷ τῷ ξύλῳ λίβανον, καὶ φθείρειν πυρὶ τὸν νομιζόμενον θεὸν καὶ ζῶην καὶ σωτηρίαν αἰτεῖν παρὰ σαθροῦ ξύλου; διόπερ εὐλογώτερον ἦν σι-
20 δῆρῳ προσφέρειν τὴν θυσίαν. Ἄλλ' ὄρας, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ σίδηρος τῷ πυρὶ μαλακούμενος ἐλαττοῦται τῆς οἰκείας δυνάμεως. Οὐκοῦν ἐπανάγκασον ἡμᾶς τὸ πῦρ ἠγεῖσθαι θεόν, ὅπερ ἀδίκως καὶ τοῦτο νεόμισται μετὰ τῆς λοιπῆς περιττολογίας· ἀπούσης γὰρ ὕλης καὶ ξύλων, τῆς τροφῆς τοῦ πυρός, τὸ πῦρ σβέννυται· ἀλλὰ
25 καὶ ὕδωρ ἐπικρατὲς τούτου γίνεται καὶ καταπαύει τὴν φερομένην φλόγα. Πῶς οὖν τὰς ὕλας νομιστέον εἶναι θεούς, τὰς δι' ἀλλήλων εἰς φθορὰν καὶ μείωσιν χωρούσας; Δέον οὖν ἀφέντας ταύτην τὴν ἐρεσχηλίαν καὶ ἄτονον φιλονεικίαν καθαρᾶ τῇ πράξει καὶ μόνῃ τῇ προσευχῇ τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν θεραπεύειν· οὔτε γὰρ πυρὸς
30 χρεία, οὔτε ξύλων εἰς καῦσιν, οὔτε ζῶων σφαγῆς· ἀπροσδεῆς γὰρ

3 κῶδ. αἰσθάνει. — 5 ὄν. — 6 μητέμνε || μύρας. — 9 χρείας. — 11 καταλείψαι. — 12 χαμαισυρτεῖν. — 13 ὡσευεργέτην. — 16 ἐμβαλλεῖν. — 17 κατακαίειν. — 27 μωσιν. — 30 καύσιν || ἀπροσδεῆς.

τῶν τοιούτων ἢ τοῦ παντοκράτορος δύναμις· ἀγαπᾷ μέντοι πράξεις ἀνεπιλήπτους ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὁ τοσούτους φιλανθρωπίας θησαυροὺς εἰς ἡμᾶς ἐφαπλώσας, ὥστε τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ δοῦναι εἰς θάνατον, ἵνα τὰς ὀδύνας λύσῃ τοῦ θανάτου καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἀφθαρσίαν ἡμῖν καὶ ζωὴν αἰώνιον χαρίσῃται. Διόπερ, εἴ σοι φίλον [οὐκ] ἔστιν πεισθῆναι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεχθεῖσιν, (ἐπεὶ) ἐπάγαγε τὸ ξίφος ἐπ' ἐμέ”.

14. Ταῦτα τοῦ μακαρίου λαμπρᾷ τῇ φωνῇ πρὸς τε τὸν ἄρχοντα καὶ τοὺς περιεστῶτας εἰπόντος, θάνατον εὐθύς καὶ σφαγὴν ἠπειλήσεν αὐτῷ ὁ τῆς ἀσεβείας ἡγεμῶν, καὶ προστάττει Ἀρχελάφτινί, σπασάμενον ξίφος, διαχειρίσασθαι τὸν γενναῖον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ· τοῦ δὲ γενναίου μάρτυρος μετὰ πολλῆς σπουδῆς πρὸς τὴν ἐπιφορὰν τοῦ ξίφους ἑαυτὸν ἐτοιμάσας, ἡ χεὶρ τοῦ δημίου παρελύθη, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν καταπεσὼν ὁ στρατιώτης μετὰ τοῦ ξίφους εὐθέως διεφώνησεν. Ταῦτα ὁρῶν ὁ Φλαβιανὸς καὶ ὥσπερ ἐν ἐκστάσει γενόμενος ἔφη· “ Σιδηρώσαντες αὐτοῦ χεῖράς τε καὶ πόδας φυλάττετε ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ”. Ὁ δὲ μακάριος Προκόπιος καρτερικῶς ὑπομείνας τὰ ἀφορήτους βασάνους, πεφορτωμένος σιδήροις, ἐφυλάττετο ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ κατακείμενος εἰς τὸ ἔδαφος προσηύχετο λέγων· “ Ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ φωτίσας τὰ πρὶν ἐσκοτισμένα, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὴν ὀρωμένην καὶ ἀόρατον κτίσιν συστησάμενος, ὁ τὰ σὰ πλάσματα πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέψας, ὁ μὴ ἐάσας ἡμᾶς ἐν τῇ ἀφροσύνῃ διάγειν, εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ τῇ ἀγίᾳ δυνάμει σου καὶ σοφίᾳ, τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, δι' οὗ τοὺς αἰῶνας ἐποίησας καὶ πεσόντας ἡμᾶς ἀνέστησας, καὶ ἀναστήσασιν ἡμῖν συνέγνωσ, πλανηθέντας ἐπανήγαγες, αἰχμαλωτισθέντας ἐλυτρώσω, κειμένους ἀνήγειρας, τεθνηκότας ἐζωοποίησας. Σοὶ χάρις, δέσποτα, τῷ οὕτως ὑπὲρ ἀξίαν ἡμᾶς ἀγαπήσαντι· εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι καὶ προσκαλῆ καὶ προσάγεις ἡμᾶς πρὸς ἑαυτὸν, στερεῶν ἐν πίστει, βεβαιῶν ἐν ἐλπίδι, ἀγάπῃ φωτίζων, οὐ κατὰ τὰς ἀμαρτίας κολάζων, ἀλλὰ κατὰ

4 κῶδ. ὀδύνας λύσει. — 9 τουσπεριεστῶτας. — 14 καταπεσῶν. — 17 φυλάττεται. — 18 ἀφορίτους β. πεφορτωμένους. — 23 μεέσας.

χρηστότητα χαριζόμενος και εὐσπλαγχνία και ἀνοχῆ τὴν κρίσιν
ὕπερτιθέμενος και διὰ τῆς μακροθυμίας ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμᾶς ὀδη-
γῶν. Σὲ οὖν ἐπικαλοῦμαι και τὸν μονογενῆ σου υἱὸν και τὸ πνεῦμά
σου τὸ ἅγιον· ἐπάκουσόν μου και ἐνίσχυσόν με και τελείωσον τὸν
5 ὁρόμον μου· βεβαίωσον τὴν διαθήκην σου και ἐν ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ,
και ἐξελοῦ με τῆς ἐπηρείας τοῦ Διαβόλου, τῆ σοφία τοῦ ἁγίου
σου πνεύματος φυλάσσων ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ πονηροῦ ἄρ-
χοντος, και δίδαξον ἡμᾶς τὰ θελήματά σου και τὰς ἀγίας ὁδοῦς
σου, και τὴν βοήθειάν σου μὴ ἀφέλης ἀφ' ἡμῶν, μηδὲ βαρυτέρας
10 τῆς ἡμετέρας δυνάμεως τὰς παιδείας ἐπαγάγοις· ἡμεῖς γὰρ οὐχ
ἱκανοὶ ἐσμεν πρὸς τὸ νικᾶν τὰ ἀντιπίπτοντα, σὺ δὲ δύνασαι τοῦ
σφῆξιν ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν ἀνδισταμένων ἡμῖν, διαφυλάττων
ἡμᾶς εἰς αἰωνίαν και μακαρίαν ζωὴν τὴν ἐν πληρώσει πνεύματος
ἁγίου και ἀφθαρσία και βασιλεία τῆς σῆς θεότητος, ἵνα οἰκεῖοι
15 και μέτοχοι και κληρονόμοι εὐρεθῶμεν τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Χρι-
στοῦ σου". Και προσευχομένου αὐτοῦ ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ λέγουσα·
" Προκόπιε, ἴσχυε και ἀνδρίζου".

15. Τῆ δὲ ἕκτη ἡμέρᾳ καθεσθεις ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν προ-
σαχθῆναι τὸν μακάριον, και λέγει αὐτῷ· " Προτοῦ τὰς σάρκας σου
20 ἀναλώσω, θύσον τοῖς θεοῖς". " Ἐφη αὐτῷ ὁ μάρτυς· " Αἰκίζέ μου
τὸ σῶμα, ὑπὲρ τῶν ὁμοίων σοι Δαιμόνων ἀγωνιζόμενος". Ὁ δὲ
ἡγεμὼν ἔφη· " Οὐ παροξύνεις με τοῖς λόγοις σου, ἵνα σύντομον
τὴν ἐπάξιον ἐπενέγκω σοι τιμωρίαν, ἀλλὰ ἀνεχόμενόν με ἕξεις τῆς
προπετείας σου, τρισκατάρατε. Εἰ και τῆ μαγγανείᾳ σου τὸ ξίφος
25 ἀπέστρεψας και τὸν σπεκουλάτορα ἐθανάτωσας και ἡμᾶς πάντας
ἡμαύρωσας, οὐ παύσομαι κατὰ πᾶν μέλος αἰκίζων σε, ἕως οὗ
πράξεις τὰ κελεύόμενά σοι. Τείναντες τοίνυν αὐτὸν ἱμάσιν λεπτοῖς,
και ἐκ τῶν τεσσάρων κρεμάσαντες ἀπὸ τῆς γῆς, νεύροις ὡμοῖς
τὰς σάρκας αὐτοῦ καταξάνετε, και ἀνθρακίᾳ ζεούσης τὸν νῶτον
30 αὐτοῦ πληρώσατε· ὦνησις γὰρ ἄφρονη μάστιγες ἀνίατοι". Ταῦτα
δὲ πάντα ἀκούσας ὁ γενναῖος ἀθλητῆς εἶπεν· " Πάσης ἀνομίας ἐρ-

6 κῶδ. ἐξελοῦμαι τῆς ἐπειρείας. — 11 οὐκ ἱκανοὶ ἐσμεν - - νικᾶν. — 12 ἡμῖν. — 14 οἰκεῖοι. — 18 ἕκτη. — 26 παύσομαι. — 28 ὡμοῖς. — 31 ἐργάται.

γάτα καὶ πυρὸς αἰωνίου τροφή, περὶ τὴν ἀλήθειαν ἀστοχῶν ὡς ἀφρονοῦντά με τιμωρεῖς· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενος πάντα πόνον ἠδέως ὑπομένω διὰ τὰς ἀμοιβὰς τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τὰς ὑπερβαινούσας πάντα νοῦν ἀνθρώπου”. Φλαβιανὸς εἶπεν· “Οὐ φείσομαι σου παραφρονοῦντος, μιαρῶτατε πάντων ἀνθρώπων”. Προκόπιος ἔφη· “Οὐδὲ ἐγὼ παύσομαι μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ, παρανομώτατε καὶ τῆς οὐρανόου δίκης ἐχθρῆ, Δαιμόνων συνήγορε καὶ δυσσεβῶν βασιλέων ὑπέρμαχε”. Φλαβιανὸς ἔφη· “Πυρώσαντες τοὺς ὀβελίσκους τὰ τραύματα αὐτοῦ καταφλέξατε, ἅμα καὶ διακεντοῦντες αὐτόν, ὅπως ἐκ τῆς τιμωρίας νήψας παύσῃται βλασφημῶν τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς σεβαστοὺς”. Ὁ δὲ μακάριος καυτηριαζόμενος λέγει· “Θηριωδέστατε καὶ πάσης ἀνομίας μεστέ, ἣν νομίζεις τιμωρίαν, διὰ ταύτης ἠττῶ σε, βασανίζων σε τῇ ὑπομονῇ”. Ὁ δὲ ἡγεμῶν λέγει· “Ἐνέγκατε ἄλλας κατὰ τῶν καυτηριασθέντων αὐτοῦ μελῶν, καὶ ἔτι πυρώσαντες τοὺς ὀβελίσκους πρόσθετε, ἵνα, τῶν παθῶν ἐπικινηθέντων καὶ τῆς ψυχῆς ἐπαλγεστέροις πόνοις λιποτακτησάσης, παύσῃται βλασφημῶν τοὺς θεοὺς, οὓς οἱ βασιλεῖς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπάντων σωτηρίας θεραπεύουσιν ἐπιμελῶς”. Ὁ δὲ γενναῖος ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ, κατακεντούμενος τοὺς μώλωπας τῶν τραυμάτων, ἔφη· “Δυσιτέλειαν λέγεις τὴν λύμην, ἣν ἐπήγαγον οἱ αἰμοβόροι βασιλεῖς τῇ ἀνθρωπότητι, τὸ κράτος τῶν Δαιμόνων αὐξήσαντες, οὓς ἀμείψεται διατάχους ὁ Θεός, φειδόμενος τῆς ἀνθρωπότητος”;

16. Ὁ δὲ Φλαβιανὸς θυμομαχῆσας ἐπενόησεν ξένην καὶ ἀπάνθρωπον τιμωρίαν· ἐκέλευσεν γὰρ βωμὸν εἰσενεχθῆναι, καὶ ἐξαπλώσαντας τοὺς δημίους τὴν χεῖρα τοῦ μάρτυρος ἐπάνω αὐτοῦ τὴν δεξιάν, ταύτην ἀνθράκων ἐκκεκαυμένων πληρῶσαι καὶ λίβανον ἐπιτεθῆναι ἐπάνω τῶν ἀνθράκων τῆς χειρός· καὶ εἶπεν πρὸς τὸν μάρτυρα· “Μὰ τοὺς θεοὺς ἅπαντας, ἐὰν στρέψας τὴν χεῖρα ρίψῃς τὸν λίβανον ἐπάνω τοῦ βωμοῦ, συγκατέθου τοῖς θεοῖς καὶ τὴν σπονδὴν ἐπλήρωσας”. Καὶ ὁ μὲν βωμὸς ὑπέκειτο, ἡ δὲ χεῖρ τοῦ μάρτυρος ἤπλωτο, ὁ δὲ λίβανος μετὰ πυρὸς ἐπέκειτο καὶ ὁ ἀθλητῆς

7 κῶδ. παρανομώτατε. — 10 τιμωρίας] μωρίας. — 12 ἣν || τιμωρίαν] μωρίαν. — 20 ἣν. — 28 ματοῦς.

τοῦ Χριστοῦ γενναίως ἔφερον, ἐπὶ δύο ὥρας ἰστάμενος· ἐπελάθετο δὲ ὅτι χεῖρα εἶχεν· ἡ γὰρ διάνοια τοῦ μάρτυρος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν στηριζομένη καὶ τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ φαιδρυνομένη καὶ τῇ εὐσεβείᾳ εἰς οὐρανὸν ἀνιπταμένη· ὁ ἀγωνοθέτης Θεὸς ἔχαιρεν,
5 [ὁ] Χριστὸς ἐκηρύσσεται, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐδοξάζετο. Ἐκειτο μά-
την [ὁ] βωμὸς, προσεῖχεν ὁ ἄρχων, ἐξεπλήσσοντο οἱ περισσώτεροι,
ὁ δὲ μακάριος εἰς τὸν ἑαυτοῦ σταδιάρχην Χριστὸν ἀναβλέψας,
στενάζων ἔλεγεν· “Ἡ δεξιὰ σου, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ
δεξιὰ σου χεῖρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς· δεξιὰ Κυρίου ἐποίησεν
10 δύναμιν· δεξιὰ Κυρίου ὑψώσεν με”. Ὁ δὲ Φλαβιανὸς ἐκ πάντων
ἀστοχήσας λέγει· “Ἀνοσιώτατε, λέγεις ἀπαθῶς διακεῖσθαι περὶ τὰς
βασάνους· διατὶ στενάζων κλαίεις”; Προκόπιος ἔφη· “Μή σοι καλῶς
ἵνα ἐγὼ κλαύσω μου τὴν ψυχὴν; τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα πηλὸς ἐστίν·
πηλὸς δὲ ὅταν πυρὶ προσομιλεῖ, πάντως τὸ ὑγρὸν ἀποστάζει· ἅμα
15 δὲ καὶ κλαίω τὴν σὴν ψυχὴν, ὅτι ὑπηρέτης γέγονας δυσσεβῶν βασι-
λέων, σὺν τοῖς Δαίμοσιν πίνων αἵματα ἀνθρώπων”. Ὁ δὲ Φλα-
βιανὸς ἐκέλευσεν ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ τῇ ἐπαύ-
ριον ἐνεχθῆναι δύο λίθους παμμεγέθεις προσέταξεν καὶ τρυπηθῆ-
ναι αὐτούς καὶ ἐνεχθῆναι τὸν μακάριον καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ δε-
20 θῆναι καὶ κρεμασθῆναι αὐτόν, ἵνα διὰ τοῦ βάρους λυθῶσιν οἱ
ἄρμοι αὐτοῦ.

17. Ὡς δὲ ἐπλήρωσεν ταῦτα καὶ τοὺς λίθους ὑποκάτω τῶν
ποδῶν αὐτοῦ ἀπεκρέμασεν καὶ εἶδεν, ὅτι οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ βά-
σανος, κελεύει γενέσθαι κλίβανον καὶ πυρωθῆναι αὐτὸν σφοδρῶς,
25 κάκει ἐμβληθῆναι τὸν ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τινος ἡμέ-
ρας ἐκέλευσεν ἀχθέντα αὐτὸν βληθῆναι ἐν αὐτῷ. Εἰσερχόμενος δὲ ὁ
ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐποίησεν τὸ ὄπλον τοῦ σταυροῦ ἐφ’ αὐτόν
καὶ ἤρχετο λέγων· “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὑπερένδοξε εἰς τοὺς αἰῶ-
νας, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι κατηξίωσάς με ἐλθεῖν καὶ ἐν τῇ καμίνῳ
30 ταύτῃ διὰ τὸ ἅγιον ὄνομά σου· αὐτὸς γὰρ εἶπας διὰ τοῦ προφήτου,

1. κῶδ. γενναίως. — 2 ηγάρ. — 4 ἀνηπταμένη. — 5/6 ἐκετοματηνβωμὸς. προ-
σεῖχεν. — 8 δεξιὰ || ἰσχύει — 8/10 Ἐξῶδ. ιε', 6. Ψαλμ. ριζ', 16. — 10 δεξιὰ.
— 16 οδεφλαβιανὸς. — 21 ἄρμοι. — 23 οὐχάπτεταιαυτοῦ. — 27 ἐπαντὸν.

ὅτι ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασα αὐτοὺς καὶ ὡς ὀλοκαύ-
τωμα θυσίας προσεδεξάμην αὐτούς· καὶ ἐμὲ δὲ τὸν δοῦλόν σου
καταξίωσον εἰς τὸ ὀλοκαύτωμα ἐκεῖνο φθάσαι πλήρωσον καὶ ἐπ'
ἐμοὶ τὸν προφητικόν σου λόγον τὸν λέγοντα· Ἐπόρωσας ἡμᾶς,
ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον· εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα· ἔθου 5
θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν· διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος,
καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναφυγὴν. Καὶ νῦν ἐξάγαγέ με ἐκ τῆς
παγίδος ταύτης. Κύριε ὁ ἐπακούσας Μωσέως καὶ Ἀαρῶν καὶ σώσας
τὸν λαόν σου, καὶ νῦν σῶσόν με ἐκ τῆς παγίδος ταύτης· ὁ ἐπα-
κούσας τῶν τριῶν παιδῶν ἐκ τῆς καμίνου καὶ ἐξαποστείλας τὸν 10
Ἄγγελόν σου καὶ ἐκτινάξας τὴν φλόγα ἐκ τῆς καμίνου, καὶ ἐμὲ
διάσωσον, ὅπως ἴδωσιν πάντα τὰ ἔθνη καὶ δοξάσωσιν τὸ ὄνομά σου
τὸ φοβερόν”.

18. Καὶ ἔτι αὐτοῦ προσευχομένου ἡ φλόξ ἐσχορπίσθη καὶ
τοὺς τῆς ἀσεβείας ὑπηρέτας ἐν κύκλῳ κατέκαυσεν, καὶ τινες τῆς 15
πόλεως ἰδόντες τὸ γενόμενον θαῦμα ἐβόων τῷ ἡγεμόνι, λέγοντες·
“Ἀνάλωσον αὐτὸν ἐν τάχει.” Ὁ οὖν ἡγεμὼν φόβῳ συνεχόμενος
ἔδωκεν αὐτὸν εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας καθίσας
ἐπὶ τοῦ βήματος ἔδωκεν κατ’ αὐτοῦ ἀπόφασιν, ὥστε ξίφει τὴν
κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπομηθῆναι, ὑπογράφας οὕτως· “Προκόπιος ἀπει- 20
θήσας τοῖς θεοῖς, καὶ τὸν αὐτοκράτορα παρυβρίσας καὶ διὰ τῆς
μαγέτας αὐτοῦ πλήθη ἱκανὰ ἀναλώσας, ξίφει τὸν βίον πληρώσει”.
Λαβὼν δὲ τὴν ἀπόφασιν ἦλθεν ἐπὶ τὸν προκείμενον τόπον, καὶ
λέγει τῷ σπεκουλάτορι· “Ἀδελφέ, ἐν αἴτημα αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ”.
Ὁ δὲ λέγει “Τί θέλεις”; Λέγει αὐτῷ ὁ μάρτυς “Ἐνδοξοῦ μοι μίαν 25
ῥάβδον, ἵνα προσεύξωμαι”. Ὁ δὲ ἐνέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀναβλέψας
εἰς τὸν οὐρανόν, ἄρας τὰς χεῖρας, προσηύξατο λέγων· “Ὁ δεδο-
ξασμένος ἐν βουλαῖς ἁγίων, ὁ Θεὸς ὁ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ κόλ-
πων σου ἁγίων ἀφράστως καὶ ἀνεκδιγῆτως τὸν σωτῆρα Θεόν

1;2 Σοφ. Σολομ. γ', 6 || κωδ. ἐδοκίμασα || ὀλοκαύτωμα] οὕτως ἐν τῷ κώδικι
ἀντὶ τοῦ ὀλοκαύτωμα. — 4 Ψαλμ. ἐξ', 10-11. — 6 διήλθομεν. — 8 ἀαρῶν. —
26 προσεύξομαι. — 28 δεδοξ. - ἁγίων] Ψαλμ. πη', 7. — 29 ἀνεκδιγῆτως.

γεννήσας καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐκ παρθενικῆς μήτρας
προελθεῖν καὶ τεχθῆναι ὀρίσας, δίκαιε ζωοποιέ, ἀνακαινιστὰ κτί-
σεως καὶ ἁγιαστὰ κόσμου, δοτήρ τοῦ ἀληθινοῦ σου φωτός, ὁ δούς
ἡμῖν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ σου καὶ χαρισάμενος ἐπιδημίαν τοῦ
5 ἁγίου πνεύματος· ὁ ποιήσας ἡμᾶς υἱούς ἐν υἰοθεσίᾳ, ὁ μέλλων
τὸ μέγα κῆτος χειροῦσθαι καὶ τὸν ποιμένα τῶν λογικῶν προβάτων
ἀναστήσας, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς πάσης κτίσεως, ἐπάκουσόν
μου θεομένου σου καὶ παράσχου μοι τὸ αἶτημα καὶ διαφύλαξον
τὴν πόλιν ταύτην, ὅπως μὴ ἔσται ἐν αὐτῇ κνίσσα εἰδώλων, μήτε
10 πλάνη Διαβόλου· ἀλλὰ κατασφάλισαι αὐτὴν διὰ τῶν ἁγίων σου
Ἀγγέλων καὶ μνήσθητι, ὁ Θεός, παντὸς τοῦ λαοῦ σου· ἴασαι τοὺς
ἀρρώστους, ἐξελοῦ τοὺς καταπονουμένους· χηρῶν, γυναικῶν καὶ
παίδων ὀρφανῶν ἀναπλήρωσον τὰ ὑστερήματα· πηρώσεις παρα-
μύθησαι, τοὺς ἐν φυλακῆς ἐπίσχεψαι, πλέουσιν κύβερνος γενοῦ,
15 ὁδοιποροῦσιν ἀκίνδυνον τὴν πορείαν ποιήσον, ἐπηρεαζομένοις ἀνε-
σιν ὁός, τῶν καταπονουμένων καταφυγὴ γενοῦ, τοὺς σκιαζομένους
ἐλευθέρωσον, τοὺς ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων ἐνοχλουμένους θερά-
πευσον, ἐστῶτας στήριξον, κατηρραγμένους ἀνόρθωσον, πεπλανημέ-
νους ἐπίστρεψον θραῦσον ἰσχὺν Διαβόλου, διασκεδάσον αὐτοῦ τὰς
20 πολυτρόπους ἐπιβουλὰς, τὰς τῆς δικαιοσύνης, εἰρήνην τῷ κόσμῳ
σου δωρούμενος· καὶ ἐμοῦ δὲ αὐτοῦ, ἐάν τις ποιήσῃ οἶκον ἀναπαύ-
σεως καὶ καταξιοθῆ βραχὺ τι τοῦ σώματός μου λαβεῖν, μὴ
ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτὸν διαβολικὴ πείρα, μήτε θλίψις, μήτε νόσημα,
μήτε ὄχλησις πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἢ ἀνθρώπων πονηρῶν πε-
25 ριεργία. Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ ὅστις μέμνηται τοῦ ὀνόματός μου,
οἰκῶν ἐν πόλει ἢ ἐν χώρα, τοῦτον διαφύλαξον ἀπὸ πάσης θλί-
ψεως, ὅπως δοξασθῆ τὸ ὄνομά σου ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς, καὶ
πρόσδεξαι ἐν εἰρήνῃ τὴν φυγὴν μου χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Χρι-
στοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἁγαθῷ καὶ ζωοποιῷ
30 σου πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν”.

9 κῶδ. ἔστω ἐναντιὴ κνίσα. — 15 πορείαν || ἐπερεαζομένοις. — 16 καταφυγὴ
γ. τοῦσκιᾶς. — 21 τις ποιήσει. — 23 διαβολικὴ πείρα μ. θλίψις. — 25 περιεργ-
γεία. — 26 θλίψεως. — 29 μεθου.

19. Καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ λέγουσα· “Προκόπιε, ἠνεψύ-
γησάν σοι οἱ οὐρανοί· ὁ χορὸς τῶν Ἀγγέλων περιμένει σε, οὓς
παρέθου μοι στρατιώτας καὶ αἱ ἀνδρεῖαι γυναῖκες ἐκδέχονται σε·
περὶ δὲ ὧν ἠήτησω, ἰδοὺ δέδοται σοι”. Τότε λέγει τῷ σπεκουλά-
τορι ὁ ἅγιος Προκόπιος· “Ποίησον τὸ προσταχθέν σοι”. Καὶ 5
σφραγίσας τὸ σῶμα ἑαυτοῦ, προτείνας τὸν τράχηλον, ἀπετημήθη
τὴν κεφαλὴν, ἔτι τῆς τοῦ ὕμνου πρὸς τὸν Θεὸν φωνῆς ἐν τῷ
στόματι αὐτοῦ οὔσης· καὶ ἐλθόντες οἱ χριστιανοὶ ἔλαβον αὐτοῦ
τὰ ἅγια λείψανα, δοξάζοντες πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα.
Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος Προκόπιος μηνὶ ἰουλίῳ η', ἐπὶ τῆς βασι- 10
λείας Διοκλητιανοῦ τοῦ ἀσεβεστάτου, καθ' ἡμᾶς δὲ βασιλεύοντος
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

II.

MARTYΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

καὶ ἡ εὐρεσις τῶν λειψάνων αὐτοῦ¹.

(Cod. Sabait. 224, f. 172^b-182).

1. «Στέφανος πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ· ἀνέστησαν δὲ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆ-

¹ Ἐκ τοῦ 224-ου κώδικος τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάβα ὄρα Ἱερουσαλ. Βιβλιοθ. τ. II, σ. 337-339. Ὁ κώδιξ οὗτος ἐγράφη περὶ τὸ μέσον τῆς 18^{ης} ἐκατονταετηρίδος· ὀνομάζω δὲ τούτον ἐν ταῖς κριτικαῖς ὑποσημειώσεσιν ἀπλῶς A, τῷ δὲ γράμματι B δηλῶ τὰ ναυαγώματα τοῦ 18-ου κώδικος τῆς αὐτῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάβα (Ἱερουσαλ. Βιβλιοθ. II, σ. 29-34)· οὗτος δὲ ὁ κώδιξ ἐστὶ διμερής, καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῦ μέρος ἐγράφη περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνδεκάτης, τὸ δ' ἕτερον ὑπερμεσοῦσης τῆς δεκάτης ἐκατονταετηρίδος· ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῷ περὶ τοῦ Στεφάνου κείμενον, ὃ προσήκει τῷ δευτέρῳ τοῦ κώδικος μέρει (φ. 406-419), ἐπιγραφὴν ἔχει τὸ «Ἡ εὐρεσις τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου» καὶ τὴν ἀρχὴν ποιεῖται ἀπὸ τῶν λέξεων τούτων· «Ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ φιλόκωπος Θεὸς ἐστὶ μᾶλλον ὑψῶσαι βουλόμενος» κτλ. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ κείμενον, τὸ B, ἐστὶν ἀτελές· ἐν τῷ κώδικι μέρος ὅμως αὐτοῦ, φύλλον ἐν ἀποτελοῦν, ἔσωσεν ὁ 209-ος κώδιξ τῆς λαύρας ἐκείνης. Σημειωτέον ὡς καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ 18-ος κώδιξ ἀριθμεῖ φύλλα μεμβράνινα 404 καὶ ἕτερα πεντεκαίδεκα χάρτινα φύλλα, ὡς εἶναι πάντα αὐτοῦ τὰ φύλλα οὐχὶ 406, ὡς ἐν τῇ Ἱερουσαλομιτικῇ Βιβλιοθήκῃ σεσημειώται, ἀλλὰ 419· τῶν μέντοι χαρτίνων τέσσαρα μόνον ἐστὶ γεγραμμένα (φ. 188, 189, 264 καὶ 265), τὰ δὲ λοιπὰ πάντα παντάπασιν ἄγραφα.

1 Το μάρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ ὑπάρχει (A) ἐλήφθη κατὰ λέξιν ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (κεφ. ζ' 8-ἡ 2), τοῦ συντάκτου ποιήσαντος ἐν αὐτῷ μεταλλαγὰς τινὰς· ἐγὼ δὲ κατ' ἐξαιρέσιν μέρος ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἐνταῦθα καταχωρίζω || χάριτος A, πίστεως Πρ.

ναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι, ᾧ ἐλάλει. Τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέ-
 γοντας, ὅτι Ἄκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα- -κατὰ
 τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου· ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ
 λέγοντος, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον
 τούτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωσῆς. Καὶ ἀπε- 5
 νίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον Ἀγγέλου. Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιε-
 ρεύς, Εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; Ὁ δὲ πρωτομάρτυς Στέφανος ἔφη·
 • “Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ Θεὸς [καὶ τὰ ἐξῆς
 ἄχρι τοῦ] Κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, 10
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἅγιος Στέφανος· Οὐχ ὑμεῖς εἶπατε Τὸ αἷμα αὐ-
 τοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν, καθὼς αὐτοὶ εἶπατε; Ἀκούοντες
 δὲ ταῦτα διεπρίοντο τῇ ψυχῇ καὶ ὤρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ’ αὐτόν,
 καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν. Καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέ-
 θεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου, 15
 καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, Κύριε
 Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνευμά μου. Θεὸς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξε φωνῇ
 μεγάλῃ· Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τοῦτο
 εἰπὼν ἐκοιμήθη. Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.
 Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλη- 20
 σίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώ-
 ρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πληρὴν τῶν ἀποστόλων· συνεκό-
 μισαν δὲ τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς» καὶ
 ἐποίησαν γλωσσόχομον περσεινὸν καὶ κατέθεντο αὐτὸν ἐκ πλαγίας
 τοῦ βουνοῦ, γράψαντες καὶ τίτλον ἐβραϊκοῖς γράμμασι “Χιλιήλ” 25
 ἀπὸ τῆς συριακῆς Βίβλου· καὶ ἐποίησαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ’ αὐτῷ,
 καὶ τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον εἰς Ἱερουσαλήμ.

2. Γαμαλιήλ δὲ τις ἰδὼν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός καὶ ἐλπί-
 ζων ἔχειν μέρος μετ’ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει, ἐγερθεὶς διὰ τῆς
 νυκτός καὶ προσπεσὼν τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐπὶ 30
 τῆς θλίψεως τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου, προτρεψάμενος
 αὐτοὺς παντὶ τρόπῳ συνεβούλευεν, ὥστε συνελθεῖν, αὐτοὺς καὶ

6 ἅπαντες Πρ || ἴδον Α. — 24 περσεινὸν] οὕτως ἐν τῷ κώδικι.

συγκομίσει τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα τῷ ἑαυτοῦ κινδύνῳ καὶ ἀπενέγκαι εἰς τὸ ἴδιον χωρίον, τὸ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ κληθέν. Καὶ κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τοῦ νόμου ἐπετέλεσαν ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ κοπετοῦ ἀναλισκόμενα ἐκ τῆς τοῦ Γαμαλιήλ δαπάνης 5 ἐδόθη, καὶ οὕτως αὐτὸ κατέθεντο ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ τῷ μηδέπω τελειωθέντι, ἐκ διαστήματος ὄντι τῆς πόλεως ἀπὸ εἰκοστοῦ σημείου. Ἀκούσας δὲ Νικόδημος ὁ τοῦ Γαμαλιήλ ἀνεψιός, ὁ κατηχηθεὶς ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ὥστε νικτὸς ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀνεγεννηθῆναι, ἀπελθὼν ἐφωτίσθη ὑπὸ Πέτρου καὶ 10 Ἰωάννου τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἠγανάκτησαν κατ' αὐτοῦ λίαν καὶ ἐσκευάσαντο ἀνελεῖν αὐτόν, καθὼς καὶ τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον ἀνεΐλαν· διὰ δὲ τὸν Γαμαλιήλ τοῦτο οὐκ ἐποίησαν, ἀλλ' ἀναθεματίσαντες αὐτόν καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἀρπάσαντες εἰς ὄνομα τοῦ 15 ναοῦ τῆς πόλεως ἐξώρισαν αὐτόν, [καὶ] πληγαῖς οὐ ταῖς τυχούσαις αἰκίσαντες ἡμιθανῆ κατέλιπον αὐτόν. Ὁ δὲ Γαμαλιήλ καὶ τοῦτον κρυφῆ προσλαβόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ Λουκιανὸς ἐπλήρωσε τὸ πρεσβυτέριον, ἐποίησεν αὐτόν διατρέφεσθαι καὶ ἐνδύσασθαι ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας, ἕως οὗ καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον χρόνον 20 κοιμηθεὶς ὡς ὁμολογητῆς Χριστοῦ ἐτελειώθη, καὶ ἐποίησεν αὐτόν κατατεθῆναι πλησίον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου· ὁ δὲ τρίτος σὺν αὐτοῖς κείμενος, οὗ τὸ ὄνομα Ἀβελβούς, ὑπάρχει νομοθέτης ὑπὲρ αὐτόν δεύτερος τῆς τοῦ Θεοῦ Γραφῆς, ὃς [ἦν] σὺν αὐτῷ πιστεύσας τῷ τοῦ Θεοῦ κηρύγματι καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ σὺν αὐτῷ 25 φωτισθεὶς ἐν τῷ ἁγίῳ λουτρῷ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν.

3. Ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ἔτι μᾶλλον ὑψῶσαι βουλόμενος τὸ κέρας τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, τουτέστιν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, εὐδόκησεν διὰ τῆς ἐμῆς ἀνικανότητος ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἀποκαλύψαι τοὺς ἁγίους αὐτοῦ δούλους, λέγω δὴ

3 πετέλεσαν A. — 5 αὐτὸ] αὐτῷ A. — 7/9 Ἰωάν. γ', 1-21. — 15 ἐξώρισαν A. — 22 ὑπάρχων A. — 23 προσέθηκα τὸ ἦν. — 26 ὁ δὲ ἀγαθὸς κτλ] ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ B, φ. 406β'· πλὴν ἀλλὰ μετὰ τὴν λέξιν οὐρανῶν (σ. 32, 2) ἔλλείπει τῷ B φύλλον ἐν τούτῳ μέντοι τὸ φύλλον εὔρον ἐν τῷ 209-φ κώδικι τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα. — 28 ἐσχάτων] ἐσχάτου A.

τὸν μακάριον καὶ ἔνδοξον Στέφανον τὸν πρωτοδιάκονον καὶ πρωτομάρτυρα καὶ αὐτόπτην τῆς οὐρανῶν βασιλείας, ἔτι δὲ καὶ Νικόδημον τὸν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐπὶ ἀγαθῇ μνήμῃ μακαριζόμενον, Γαμαλιήλ τε τὸν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ ἀγαθαῖς συμβουλίαις εὐχαριστούμενον, καὶ Ἄβιβον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, 5 τὸν ἐν τῇ Γραφῇ μὲν οὐκ ἐμφερόμενον, ἐν δὲ τοῖς ἀγράφοις μετὰ τῶν ἁγίων συναριθμούμενον, καθὼς καὶ ἡ δηλωθεῖσα τῇ ἐμῇ ἀναξιότητι ὅρασις ἐκ τρίτου ἐσήμανεν ἥσπερ ἀκούσαντες συνεργήσατε ἡμῖν ἐν ταῖς ἁγίαις ὑμῶν προσευχαῖς, δοξάζοντες τὸν τὰ τοιαῦτα γνωρίζοντα ἁμαρτωλοῖς ἀνθρώποις, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. 10

4. Ὁ δὲ τρόπος τῆς πρώτης ὁράσεως οὗτός ἐστιν. Συνέβη μοι καθεύδοντι ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ οἴκῳ τοῦ φωτιστηρίου, ἔνθα οἱ πυργίσκοι τῶν ἁγίων κειμηλίων ἀπόκεινται, ἡμέρας Παρασκευῆς διαφανείσης, ἣτις ἐστὶν τρίτη μὴνὸς δεκεμβρίου, δεκάτης Ἰνδικτιῶνος, ἐν ὑπατεία Ὀνωρίου τὸ δέκατον καὶ Θεοδοσίου τὸ ἕκτον, 15 τῶν αὐτοκρατόρων αὐγούστων, περὶ τρίτην ὥραν τῆς νυκτὸς ἔτι γρηγοροῦντι καὶ ὡς ἐν ἐκστάσει γενομένῳ τεθεῶσθαι ἄνδρα γηραιὸν μὲν τὴν ὄψιν, μακρὸν δὲ τῇ ἡλικίᾳ, ἱεροπρεπῆ τῇ ἰδέᾳ, πωγωνιαῖον, στολὴν ἡμφιεσμένον, ἧς τὰ γαμμάτια ὑπῆρχον χρυσᾶ καὶ ἔνδον αὐτῶν σημειώχριστα, καὶ σανδάλια χρυσολόρινα ὑποδεδε- 20 μένον, καὶ ῥάβδον ἐπιφερόμενον τῇ δεξιᾷ χειρὶ, ἐλθόντα καὶ νύξαντά με τῇ ῥάβδῳ καὶ τὸ ὄνομά μου ἐπὶ τρίτον καλέσαντα, ἐμὲ δὲ εἰπεῖν "Τί ἐστίν, κύριε"; Ὁ δὲ λέγει "Ἄνελθε καὶ εἰπέ τῷ ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων Ἰωάννῃ "Ἔως πότε οὐκ ἀνοίγεις ἡμῖν, καὶ μάλιστα ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις σου δεῖ ἡμᾶς ἀποκαλυφθῆναι; ἀνοίξον 25

4 καὶ γαμαλιήλ τε B. — 5 αὐτοῦ υἱὸν B. — 6 ταῖς B. — 8 ἐσίμανεν ἤνπερ B. — 9 συνεργίσαιτι B || προσευχαῖς A, γραφαῖς B. — 11 Ὁ δὲ τρόπος τῆς πρώτης ὁράσεως] ἐκ τοῦ B. ἐλλείπει δὲ ταῦτα τῷ A || οὕτως B || συνέβει B. — 12 μοι B, με A || καθεύδοντα AB || φωτιστηρίου B. — 13 ὑπόργεῖσκοι B || κειμηλίων A, κειμλίων ἀπόκιντε B || ἡμέρας] ἐλλείπει τῷ A. — 14 διαφανούσης B, διαφανούσης A || Ἰνδικτιῶνος B. — 15 ὑπατία AB || ὄνωριου B. — 17 γρηγοροῦντα AB || γενόμενος B, γενόμενον A || γειραιὸν B. — 18 τῇ ὄψει B || ἱεροπρεπεῖ B. — 19 πογωνιαῖον B || γαμμάτια B, γαμμία A. — 20 ἔνδων B || σημειώχριστα B, σημεία χρυσᾶ A || χρυσολόρινα A, χρυσολόρινα B. — 22 τρίτου B. — 24 ἀνύγης B, ἀνοίγης A. — 25 ὅτι] ἐλλείπει τῷ B || ἀνοίξον A, ὠρυξαν B.

ἡμῖν ταχέως, ἵνα δι' ἡμῶν ἀνοίξῃ ὁ Θεὸς θύραν φιλάνθρω-
πίας τῷ κόσμῳ, κινδυνεύοντι ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀνομιῶν τῶν ἐν
αὐτῷ γινομένων ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας". Εἶτα φησὶν· "Οὐ τοσοῦ-
τον μέλει μοι δι' ἐμέ, ὅσον διὰ τοὺς σὺν ἐμοὶ κείμενους ἀγίους,
5 οἵτινες πολλῆς τιμῆς καὶ δόξης ἄξιοί εἰσιν· ἅμα δὲ καὶ ὁ τόπος,
ἐνθα κείμεθα, ἡμέλῃται". Ἐγὼ οὖν ὁ ταπεινὸς Δουκιανὸς ἠρώ-
τησα αὐτὸν λέγων· "Σὺ γὰρ τίς εἶ, κύριε; ἢ τίνες οἱ σὺν σοί
εἰσιν, δέσποτα"; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπέν μοι· "Ἐγὼ μὲν εἶμι Γα-
μαλιήλ ὁ τὸν Παῦλον ἀναθρεψάμενος καὶ τὸν νόμον διδάξας ἐν
10 Ἱεροσολύμοις, ὁ δὲ σὺν ἐμοὶ κείμενος αὐτός ἐστιν ὁ κύριος Στέφα-
νος, ὁ λιθοβοληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ποιή-
σας νυχθήμερον ἐρριμμένος εἰς τὰ Ἐξώπυλα τῆς πόλεως,
ὡς ἐπὶ τὸν Κηδάρ ἀπερχόμεθα, μὴ θαπτόμενος κατὰ τὴν
κέλευσιν τῶν τηλικαῦτα ἀρχιερέων, διαταξαμένων καταβρωθῆναι
15 αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὀρνέων καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων. Ἐγὼ δέ", φη-
σὶν ὁ Γαμαλιήλ, "ἰδὼν τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ἅμα δὲ καὶ
ἐλπίζων ἔξειν μέρος μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει, ἠγέρθην
καὶ λαθραίως μετεστειλάμην ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ πιστοὺς Ἰδὼν σὺν
ἐμοὶ γεγονότας ἐν Χριστῷ, καὶ προτρεψάμενος αὐτούς παντὶ τρόπῳ
20 συνεβούλευσα αὐτούς, εἰπὼν· "Ἀνέλθατε τῷ ἐμῷ κινδύνῳ· κομί-
σατε αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ κατενέγκατε εἰς τὸ ἐμὸν χωρίον τὸ ἐπ'
ὀνόματί μου κληθέν, λέγω δὴ εἰς Καπαργαμαλά, ἐνθα ὁ Δουκια-
νὸς ἐκληρώθη πρεσβύτερος, καὶ καταθέμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἐμῷ
μνημείῳ τελέσατε τὰ ὅσια αὐτοῦ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἐν
25 ταύτῃ τῇ κώμῃ, ὡς ἀπὸ διαστήματος τῆς πόλεως εἴκοσι καὶ δύο
σημείων, καὶ τὰ ἀναλισκόμενα ὑπὲρ τοῦ κοπετοῦ αὐτοῦ ἐκέλευσα
δίδουσθαι ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας. Ὁ δὲ δεύτερος, ὁ ἐν τῷ μνημείῳ
κείμενος, οὗτός ἐστιν Νικόδημος, ἀνεψιὸς ἐμοῦ τοῦ Γαμαλιήλ, ὁ
κατηχηθεὶς νυκτὸς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε

¹ διὰ ἡμᾶς ἀνάξῃ B. — 3 τὸν ἰ. α. γινομένον B. — 4 μέλλῃ B || μοι] ἐλλείπει τῷ B. — 12 ἐξώπυλα A, ἐξώπυλα B. — 15 καὶ A, ἢ B. — 17 ἔξειν A, ἔχειν B || ἠγέρθην νυκτὸς B. — 20 κομίσαι αὐτῶν τὰ σώματα B || κατενέγκαται B. — 22 καπαργαμαλα ἐνθα σοι λουκ. ἐκληρώθη B. — 24 αὐτοῦ λείψανα B. — 25 κώμη A, πόλει B. — 28 οὕτως B.

ἀναγεννηθῆναι ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἁγίου· ὅστις ἀπελθὼν
ἐβαπτίσθη ὑπὸ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου·
περὶ οὗ βαπτίσματος ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς ἠγανάκτησαν κατ'
αὐτοῦ, σκεφάμενοι ἀνελεῖν αὐτόν· διὰ δὲ τὴν πρὸς ἐμὲ τιμὴν
εἰδότες ὅτι συγγενῆς μου ἐστίν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, πληγαῖς 5
δὲ οὐ ταῖς τυχούσαις περιβαλόντες αὐτόν ἡμιθανῆ κατέλιπον, ἀνα-
θεματίσαντες αὐτόν καὶ ἐξορίσαντες τῆς πόλεως καὶ πάντα τὰ
ὑπάρχοντα αὐτοῦ διαρπάσαντες εἰς ὄνομα τοῦ Ἱεροῦ. Ἐγὼ τοίνυν
ὁ Γαμαλιήλ καὶ τοῦτον λάθρα συλλαβόμενος, ἔτι περιόντα, ἐξαπέ-
στειλα εἰς αὐτὴν τὴν κώμην, παραγγείλας τῷ ἐμῷ οἰκονόμῳ δια- 10
τρέφειν αὐτόν καὶ ἀμφιάζειν τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ὅς καὶ
μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκοιμήθη ἰδίᾳ ἀναπαύσει. Παρασκεύασα οὖν
ἀποτεθῆναι αὐτόν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ὡς ὁμο-
λογητὴν τοῦ Χριστοῦ ὄντα. Ὁ δὲ τρίτος, ὁ σὺν ἐμοὶ κείμενος,
οὗτός ἐστιν Ἄβιβος ὁ ἠγαπημένος γνήσιός μου υἱός, ὁ μικρότερος, 15
ἅμα ἐμοὶ πιστεύσας τῷ τοῦ Χριστοῦ κηρύγματι καὶ σὺν ἐμοὶ
βαπτισθεὶς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων μαθητῶν τοῦ
Κυρίου, καὶ αὐτὸς νομοθέτης ὑπάρχων ἤδη ὑπὲρ ἐμὲ καὶ δεύτερος
τῶν θείων Γραφῶν ἐξηγητής· ἡ δὲ σύμβιός μου Ἔδνα καὶ ὁ
πρωτότοκος μου υἱὸς Ἐλεμίας οὐκ ἠνέσχοντο γενέσθαι τῆς πίστεως 20
τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κακομαχίσαντες μεθ' ἡμῶν, ὡς εἰληφόντων
τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ πολλὰς ἀηδίας καθ' ἡμῶν κεινηκότες
ἀπεχωρίσθησαν ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πατρικὴν αὐ-
τῶν κώμην Καπαρκαμὴν ἀπέθανον ἐκεῖσε κατορυγέτες, ὥστε μὴ
καταξιοθῆναι αὐτοὺς σὺν ἡμῖν ταφῆναι ἐν τῷ ἰδίῳ ἡμῶν μνη- 25
μείῳ. “Ὅταν δὲ τὸν τόπον”, φησὶν, “εὔρης, ἡμᾶς ἐκεῖσε ὁμοίως
εὐρίσκεις καὶ τὴν ἡτοιμασμένην θήκην αὐτῇ τε καὶ τῷ υἱῷ αὐ-
τῆς ἀργὴν καὶ σχολάζουσαν”. Ἐξ ὧν καὶ οὕτως εὔρομεν. Ἐγὼ
μὲν οὖν ὁ ταπεινὸς Λουκιανὸς πάλιν ἠρώτησα αὐτόν λέγων· “Κύ-
ριε, ποῦ ὑμᾶς εὐρίσκομεν, ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ ἐστέ”; Ὁ δὲ ἀπο- 30

7 κῶδ. ἐξωρήσαντες B. — 9 φησὶν ὁ γαμαλιήλ B. — 12 ἀναπαύση. παρασκεύασα B. — 16 κηρύγματι A, ὄνομα B || ἐμοὶ A, αὐτῷ B. — 22 ἀιδίας A, ἀειδίας B. — 27 αὐτὴν τε καὶ τὸ B. — 28 ἤραμεν B. — 30 εὐρίσκωμεν A || ἐσταὶ B.

κριθείς λέγει μοι· “Ζήτησον ἡμᾶς ἐν τῷ ἐμῷ χωρίῳ Δελεγαβριά, ἦτοι Δαματαλία, ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον τῶν τοῦ Θεοῦ ἀνδρῶν, ἦτοι τῶν ἀνδραγάθων”.

5 Καὶ οὕτως ἐγὼ ὁ Λουκιανὸς διεργερθεὶς εὐχαρίστησα τῷ Κυρίῳ· δεηθεὶς δὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς εἶπον· “Κύριε, δέσποτα τῶν αἰώνων, εἰ παρὰ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας ἀπεστάλη μοι ἡ ὄρασις αὕτη, κέλευσον ἵνα δεύτερον καὶ τρίτον μοι φανερωθῇ”. Καὶ τότε ἠρξάμην νηστεύειν καὶ ξηροφαγεῖν, καθὼς ἐν ταῖς νηστεύειαις, μηδενὶ ἐκφαίνων τὸ ὄραμα· τῇ δὲ ἄλλῃ Παρασκευῇ κατ’ αὐτὴν τὴν ὥραν παρέστη μοι ὁ αὐτὸς κύριος Γαμαλιήλ τῷ αὐτῷ χρήματι καὶ τῇ ἰδέᾳ, λέγων οὕτως· “Διατί ἠμέλησας καὶ οὐκ ἀνῆλθες καὶ ἐξηγήσω τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ τὰ λεχθέντα σοι; ἢ οὐκ οἶδας πόση ἀβροχία καὶ οἶα θλίψεις κατέχει τὸν κόσμον καὶ οὐκ ἀνῆλθες καὶ εἶπες αὐτῷ, ἵνα ἡμῖν ἀνοίξῃ, ὅπως ὁ Κύριος 15 δι’ ἡμῶν ἐλεήσῃ τὸν κόσμον αὐτοῦ”; Ἐγὼ δὲ εἶπον· “Σύγγνωθί μοι κύριε, ἀπὸ μιᾶς ὀράσεως μὴ δυνηθέντι τοιοῦτον ἀρχιερέα Θεοῦ κινήσαι καὶ τοσοῦτον λαὸν θορυβῆσαι· ἀκούω γὰρ τῆς θείας Γραφῆς πανταχοῦ λεγούσης· ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν σταθίσειται πᾶν ῥῆμα. Ἄλλὰ τοῦτο ἐδεήθην τοῦ Κυρίου, ὥστε τὴν ὑπ’ αὐτοῦ ὄρασιν ἀποσταλεῖσάν μοι δισσεῦσαι καὶ τρισεῦσαι. Λοιπὸν 20 οὖν, κύριε, ἐχαροποίησάς με ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τρισεύσης, καλῶς ποιήσας”. Ὁ δὲ τοιαύτην φωνὴν ἀφήκεν, τὴν χεῖρα κατασεισας, λέγων “Συγγνώμην”! Ὡς δὲ ἐκ τῆς θύρας ἐξῆει, πάλιν ἐπανῆλθε λέγων· “Πρεσβύτερε, ἄλλο τι 25 ἔχω σοι εἰπεῖν”. Καὶ γὰρ εἶπον· “Δάλει, κύριε”. Ὁ δὲ λέγει· “Οἶδα, ὅτι ἀμφιβάλλεις ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ὡς ὅτι Ἐὰν εὕρω αὐτούς, ἄρα τοὺς τέσσαρας ἔχω εὕρεϊν συγχειμένους ἐν μιᾷ θήκῃ, καὶ πῶς δύναμαι εἰδέναι ποῖά εἰσιν τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Στεφάνου; Οὐ ταῦτα”, φησὶν, “ἀμφιβάλλεις”; Λέγω αὐτῷ “Ναί,

2 δεματαλία B. — 5 εἰπών B. — 7 ταύτη A. — 16 μιᾶς A, πρώτης B. — 17 θεοῦ] ἐλλείπει τῷ B. — 18 γραφῆς A, φωνῆς B || Κορινθ. 2, ιγ', 1. — 21 κύριέ μου B || με A, μοι B. — 24 ἐξίει AB || λέγων μοι B. 27 αὐτούς, τέσσαρις ε. εὕρεϊν ἐν μ. θ. συγχειμένους B.

κύριε". Ὁ δὲ λέγει μοι· "Οὐκ ἐσμὲν ἐν μιᾷ θήκῃ, καθὼς σὺ ὑπονοεῖς, ἀλλ' ἕκαστος ἡμῶν ἰδίαν θήκην ἔχει φανεράν". Ἐγὼ δὲ εἶπον· "Πῶς, κύριε"; Ὁ δὲ λέγει μοι· "Θές σου τὸν νοῦν καὶ δείκνυμί σοι". Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα, εὐρέθη βαστάζων καλάθους τέσσαρας, τρεῖς μὲν 5 χρυσοῦς, ἓνα δὲ ἀργύρεον, καὶ οἱ μὲν χρυσοὶ δύο καλάθιοι ἔγεμον ῥόδων λευκῶν, ὁ δὲ ἄλλος ῥόδων πυρρῶν ὡς αἷμα, ὁ δὲ ἀργύρεος κρόκων εὐωδεστάτων· συνεχόλλητο δὲ ὁ ἀργυροῦς καλάθος ἐνὶ τῶν χρυσέων, καὶ ἦσαν ὡς δίδυμοι, φαινόμενοι τῶν ἄλλων καλάθων ὑψηλότεροι. Ἔστησε δὲ τοὺς καλάθους τὸν μὲν τῶν πυρρῶν ῥό- 10 δων ἐκ δεξιῶν μου, πρὸς ἀνατολάς, τὸν δὲ τῶν λευκῶν πρὸς βορρᾶν, τοὺς δὲ ἄλλους, ὡς δίδυμους, ποιήσας κρεμαστοὺς ἀνέδειξεν ἐπάνω τοῦ βορεινοῦ καλάθου, ὡς ἀπὸ πήχεων τριῶν, λέγων οὕτως· "Εἶδες τοὺς καλάθους τούτους"; Λέγω αὐτῷ "Ναί, κύριε". Ὁ δὲ φησὶν· "Οἱ καλάθιοι οὗτοι αἱ θήκαι ἡμῶν εἰσιν καὶ τὰ ῥόδα τὰ λείψανα 15 ἡμῶν, καὶ ὁ μὲν καλάθος ὁ τὰ πυρρὰ ῥόδα ἔχων οὗτός ἐστιν ὁ κύρις Στέφανος, ὁ δὲ ἀντικρὸς τοῦ προσώπου σου ὁ κύρις Νικόδημος ἐστίν, ὁ τοῦ Κυρίου ὁμολογητής· ἐγὼ δὲ καὶ ὁ υἱός μου οἱ τὸν κρεμαστὸν τόπον ἔχοντες". Πάλιν οὖν ἐγὼ ἀποτολμήσας εἶπον· "Ἴνα τί, κύριέ μου, ὁ μὲν εἷς καλάθος χρυσοῦς, ὁ δὲ 20 ἕτερος ἀργυροῦς; καὶ ἵνα τί ὁ μὲν εἷς γέμει ῥόδων, ὁ δὲ ἕτερος κρόκων"; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπέν μοι· "Ὁ ἀργυροῦς καλάθος ἐστίν τοῦ υἱοῦ μου, ἐπειδὴ καθαρὸς τῷ σώματι ἦν καὶ λαμπρὸς τῇ ψυχῇ, ὥσπερ ὁ ἄργυρος, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ τετραμμένος, γυναῖκα μὴ ὀρῶν, καὶ διὰ τοῦτο κρόκων γέμει, εὐωδίας πεπλη- 25 ρωμένων".

6. Εἶθ' οὕτως ἐξαναστὰς ηὐχαρίστησα τῷ ἁγίῳ καὶ πανε-
λεήμονι Θεῷ, προσκαρτερῶν τῇ νηστεία, ὥστε δὴ αὐτῆς τῆς τρί-
της ὀράσεως καταξιωθῆναι, καὶ τῇ μετὰ ταύτην ἄλλῃ Παρασκευῇ

7 ῥόδων A. — 8 κρόκων εὐωδεστάτων AB. — 10, τοῦ καλάθου ἐστίν, τῶν μὲν τῶν πυρρῶν B. — 11 πρὸς A, κατὰ B. — 13 βορεινοῦ AB || πήχεων A, πηχαίων B || ἴδες A. — 19 ἐπέχοντες B. — 20/21 μὲν χρυσοῦς, καλάθος γέμει ῥόδων B. — 22 κρόκων AB || εἶπεν A, λέγει B. — 25 κρόκων γέμει ε. πεπληρωμένον AB. — 28 δὴ αὐτῆς A, διὰ τῆς B. — 29 καίτοι μετὰ ταῦτα τῇ ἄλλῃ B.

τῇ αὐτῇ ὥρᾳ, κατὰ τὸ πρότερον, παρέστη μοι ὁ κύρις Γαμαλιήλ ὁ θαυμασίος, ἀπειλῶν καὶ ἐμβριμώμενος καὶ λέγων· “ Ἴνα τί ἐρραθύμησας ἕως τούτου καὶ οὐκ ἀνῆλθες καὶ εἶπες τῷ ἐπισκόπῳ τὰς ὁράσεις; Πίστευσον, ἐὰν μὴ ἀπέλθης, ἔχεις παθεῖν ὃ οὐ προσδοκᾷς”.

5 Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς Λουκιανὸς εἶπον· “ Κύριε, ὅτι δεηθεὶς τοῦ Κυρίου ἐξεδεχόμην τὴν τρίτην σου παρουσίαν, ἵνα οὕτως πληροφορηθεὶς ἀόκνως κηρύξω τὴν ἀποκάλυψιν ὑμῶν”. Αὐτοῦ δὲ ἔτι ἐστῶτος καὶ ἐπαπειλοῦντός μοι εἶδον ἑμαυτὸν ὡς ἀρπαγέντα ἐν τῇ πόλει καὶ πάσας τὰς ὀπτασίας ἐξηγούμενον τῷ αὐτῷ ἐπισκόπῳ·

10 ὃς ἐν αὐτῇ τῇ ὁράσει λέγει μοι· “ Εἰ ταῦτα οὕτως ἐώρακας ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν, ἐμὲ δεῖ λαβεῖν τὸν βουὴν τὸν μέγαν, τὸν ἀροτῆρα, τὸν ἀμαξικόν, τὸν ἐργάτην, καὶ ἔσται σοι τὸ χωρίον μετὰ τῶν ἐνόντων καρπῶν”. Ἀπεκρίθη δὲ ἐγὼ ἐν αὐτῇ τῇ ὁράσει· “ Ἴνα τί μοι τὸ χωρίον, κύριε, μὴ ἔχοντι τὸν βουὴν τὸν κά-

15 μνοντα”; Ὁ δὲ λέγει μοι· “ Οὕτως ἔδοξεν, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἡμῶν δι’ ἀμαξίων ὑπηρετεῖται, λείπει δὲ τῷ μεγάλῳ ἀμαξίῳ εἰς βοῦς, λέγεται δὲ τρέφεσθαι παρὰ σοί. Δίκαιόν ἐστιν μᾶλλον τὴν πόλιν αὐτὸν ἔχειν· ἀρχοῦσίν σοι οἱ δύο βόες μετὰ τοῦ δαμαλίου καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ μεγάλου βοός, πρὸς καλλιεργίαν τοῦ χωρίου”. Καὶ

20 ταῦτα εἰπόντος τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ ὁράσει, εἶδον τὸν κύριον Γαμαλιήλ ἐλθόντα καὶ κατασχόντα μου τῆς χειρός, καὶ ἀπενέγκαντά με πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν κώμην καὶ λέγοντά μοι· “ Βούλει ἡμᾶς εὐρεῖν; Ζήτησον ἐν τῷ χωρίῳ τῷ λεγομένῳ συριστὶ Δελεγαβριά, ἦτοι Δαματαλιὰ ἀνδρῶν, ἦτοι τῶν Ἀνδραγάθων”.

25 7. Καὶ οὕτως τὸ τρίτον ἐξυπνισθεὶς καὶ ἐρωτήσας ποῖόν ἐστι

1 παρέστι A || κύρις A, αὐτός B. — 2 ἵνα τί ἐρραθύμησας A || ἂν ἤλθες AB. — 6 πληροφορηθῶ A. — 7 καὶ αὐτοῦ B. — 8 ἴδων A. — 9 ἐξηγησάμενος B. — 11 δεῖ] δὴ AB. — 13 ἐνόντων A, ὄντων B. — 13/14 ἀπεκρίθη δὲ καὶ εἶπεν· τί δε ἔστιν μοι τὸ χ. κ., ἂν μὴ ἔχω B. — 15 ἔδοξεν A, ἔστιν B. — 17 λέγεται A, λέγεις δὲ αὐτὸν B || σοῦ B || ἡ πόλις B. — 18 δύο A, ἄλλοι B || δαμ. τοῦ ἄλλου τὴν κατασκευὴν B. — 19 καλλιεργίαν AB. — 20 εἰπὼν ὁ ἐπίσκ. εἶδεν τὸν ἅγιον στέφανον B || ἴδων A. — 21 κατ. αὐτοῦ τὴν χεῖρα B. — 22 με A, αὐτὸν B || λέγοντά μοι A, λέγει αὐτὸ ὁ ἅγιος στέφανος, εἰ B. — 23/24 ζήτ. ἡμῶς B || συριστὴ A, συρ. λαγαγαβραάμ ὅπερ ἐρμηνεύεται ἀνώριον. καὶ οὕτως B.

τὸ χωρίον, μηδενὶ δηλῶν τὸ ὄραμα, ἀπῆλθον καθ' ἑαυτὸν στο-
 χαζόμενος, καὶ ἰδοὺ ὄρῳ τὸ χωρίον παμμεγεθές, ἰσόπεδον, εὐθα-
 λέστατον, καὶ μέσον αὐτοῦ βουνὸν μέγαν χαλίκων, ἐφ' ὃν ἐνόμιζον
 εὐρίσκειν αὐτούς· καὶ τότε ἀνῆλθον εἰς τὴν πόλιν, γνώμης γενό-
 μενος πρῶτον τῶν ἀξιοπίστων πρεσβυτέρων, ἵνα συμβουλευσώσιν 5
 μοι τί ὀφείλω πράξαι· οἱ δὲ εἶπον πρὸς με· “Ὁρᾶς τοὺς συνε-
 χεῖς σεισμούς, τοὺς καθ' ἡμέραν γινομένους, καὶ τὴν τοσαύτην
 ἀβροχίαν, καὶ βούλει κρύψαι τὴν ἀποκαλυφθεῖσάν σοι ὄρασιν, πρὸς
 φιλανθρωπίαν τοῦ κόσμου γεγενημένην; Μὴ ἀναμείνης τοῦ εἰπεῖν τῷ
 ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ”. Καὶ παραχρῆμα αὐτὸν προσλαβόντες εἰσῆλθον 10
 μηνύοντες τῷ ἐπισκόπῳ περὶ ἐμοῦ· ὅστις μεταστειλάμενός με εἰς
 τὸ ἴδιον ταμιεῖον ἐπυνθάνετο παρ' ἐμοῦ, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει.
 Ἐγὼ δὲ ἐξηγησάμην αὐτῷ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ὄρασιν
 ἄχρι τοῦ μέσου καὶ τῆς τρίτης ὀράσεως· ἐφύλασσον γὰρ τὸν διά-
 λογὸν τοῦ βροῦς, ἀναμένων ἀκοῦσαι τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εὐθέως 15
 τοιοῦτο πρόφθεγμα ἀφῆκε λέγων· “Εὐλογητὸς Κύριος, εἰ ὅλως
 τοιαῦτα ἐθεάσω, ἀγαπητέ, καὶ ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἠυδόκησεν ὁ
 Θεὸς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ἀποκαλύψαι ἡμῖν· ἡμᾶς δὲ δεῖ λαβεῖν
 ἐκεῖθεν τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ
 πρωτομάρτυρος Χριστοῦ, τοῦ ἀθλητοῦ τῆς εὐσεβείας καὶ αὐτόπτου 20
 τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας”. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηγησάμην αὐτῷ
 τὸ λοιπὸν τῆς ὀράσεως, μαθὼν ὡς τὰ μέλλοντα ἤδη προεμνηύθη,
 καὶ οὕτως χαίρων ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν ἐπέτρεψέν μοι

2 στοχαζόμενος καὶ ἰδὼν παμμέγεθος B || παμμεγεθές] οὕτως ἐν τῷ
 A.—3 κατὰ μέσον B || βουνὸς μέγας ἐνόμιζεν B.—4 τίτε ἀνῆλθον A, οὕτως ἀνε-
 λθὼν B || πόλ. ἐγένετο πρὸς τοὺς ἀξιοπίστους πρεσβυτέρους B.—5/6 συμβ. τὸ τί
 ὀφείλει B.—6 με A, αὐτὸν B || συνεχεῖς] ἐλλείπει τῷ B.—7 καθ' ὥραν B.—
 9 γεγενημένην] ἐλλείπει τῷ B.—10 τῷ ἐπ. Ἰωάννῃ] ἐλλείπει ταῦτα τῷ A || καὶ
 τότε αὐτὸν προσλαβόντες ἦλθον καὶ ἐμήνυσαν B.—11 περὶ αὐτοῦ B || με] αὐ-
 τὸν B.—12 ἐμοῦ] αὐτοῦ B.—13 καὶ οὕτως ἐξηγήσατω αὐτὸν B.—14 ἄχρι-
 ὀράσεως] ἐλλείπει ταῦτα τῷ B || ἐφύλασσον γὰρ] φυλάξας B.—18 Θεός] κύριος B ||
 ἀποκ. ἡμᾶς. δεῖ A, ἀποκ. ἡμῖν. ἐμὲ δὲ B.—19 τὸ λείψανον B.—20 ἀληθι-
 νοῦ ἀθλητοῦ B.—21 τῆς οὐρανόου B || καὶ μετὰ - - προεμνηύθη] ἐλλείπει ταῦτα
 τῷ B.—23 χαίρειν A, χαϊρόμενος B || ἐπέστρεψεν A, ἐπέτρ. αὐτὸν κατελ-
 θῆν καὶ B.

κατελθόντι ὀρύξαι ἐν τῷ βουνῷ καὶ, ἐπὶ εὖρω, φρουρῆσαι τὸν τόπον αὐτὸν δι' ἑαυτοῦ, δηλῶσαι δὲ διὰ τινος πιστοῦ γραμματοφόρου.

8. Ἐγὼ δὲ τὴν τοιαύτην παραγγελίαν λαβὼν, ὀρμήσας εἰς
5 τὴν κόμην ἔβαλον κήρυκας, ὥστε πάντας ὀρθρίσαι ἐπὶ τὴν τοῦ
βουνοῦ σκαφήν· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ φαίνεται μοι ὁ κύρις Γα-
μαλιήλ λέγων· “Πρεσβύτερε, μὴ θελήσης εἰς τὸν βουνὸν καμεῖν·
οὐ γὰρ ἐσμεν ἐκεῖ, ἀλλὰ μόνον ὁ βουνὸς ἐτέθη ἐπὶ μαρτυρίᾳ τοῦ
10 ἐκεῖσε συντελεσθέντος ἡμῖν κοπετοῦ· ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τοῦ χω-
ρίου ζήτησον ἡμᾶς, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ καταμετρήσας ἕως τοῦ βουνοῦ
πήχεις τετρακοσίους ἑβδομήκοντα πέντε. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλω
τινὶ ἀπεκαλύφθη νεωτέρω, Μεγεθίω λεγομένω, ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ
ὁ αὐτὸς κύρις Γαμαλιήλ, λέγων· “Μὴ ματαίως μοχθήσης ζητῶν
ἡμᾶς ἐν τῷ βουνῷ· οὐ γὰρ ἐσμεν ἐκεῖ, ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τοῦ
15 χωρίου”, ὑποδείξας αὐτῷ τὸν τόπον, ὃν καὶ τῇ ἐμῇ σμικρότητι
ὑπέδειξεν, [ἔχοντα] κλίνας χρυσαῖς τρεῖς, δύο μὲν χαμαί, μίαν δὲ ὑψη-
λήν· ἡ δὲ μία δύο ἄνδρας εἶχεν, ἕνα πρεσβύτερον καὶ ἕνα νεώτερον.
Ἦσαν δὲ αἱ στρωμαὶ οὕτως· ἡ μὲν μία ὑψηλή, ἡ δὲ ἄλλη ὑπο-
κάτω αὐτῆς ἦν, ὡς ἀπὸ λαμπρᾶς ἐσθῆτος ἐστρωμένη καὶ ὡς
20 νεοφωτίστων ὄντων τῶν ἐν αὐτῇ ἀνακειμένων, ἡ δὲ ἄλλη ὑπὸ
χρυσούφωτον καὶ βασιλικῶν κεκοσμημένη. Ὁρθρίσαντες οὖν ἠβουλή-
θημεν εἰς τὸν βουνὸν ἀπελθεῖν, ὁ δὲ μονάζων διεκώλυεν λέγων·
“Τάδε καὶ τάδε καὶ τάδε ἐν ὀράματι παρηγγελίην εἶπεῖν σοι σή-
μερον”. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας ἔγνων, ὡς ἀληθῆς αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ἕρασις·
25 ὅμως δὲ πρῶτον εἰς τὸν βουνὸν ὀρμήσαμεν, καὶ ἕως τρίτης ὥρας

1 εἰς τὸν βουνὸν B || εὖρεις φρουρίσον αὐτοὺς δι' ἑαυτοῦ. δηλώσον δὲ
διὰ τινος γραμματα φέροντα B || αὐτὸν φρουρήσω A. — 4 ὀρμήσας A, καὶ οὕ-
τως ὀρμησεν B. — 5 ἔβαλλον A, λαβὼν B || ὀρθρίσαντας ἐπὶ τὸν βουνόν· αὐτῇ δ.
τ. ν. παραφαίνεται αὐτῷ ὁ ἅγιος Στέφανος, καὶ λέγει αὐτῷ B. — 7 θελήσεις
A. — 8 ἐσμεν A, εἰμὶ B || εἰς μαρτύριον B. — 10 ἕως] εἰς A, καὶ ἀπὸ B. —
11 τετρακοσίους A, δέκα πέντε B || ἑβδομήκοντα - κεκοσμημένη] ἐλλείπει ταῦτα τῷ
B. — 16 προσέθηκα τὸ ἔχοντα. — 18 στρωμαὶ A. — 21 ὀρθρ. οὖν] ὀρμίσαντες
δὲ B. — 22 ἀπελθεῖν] ἐξέλθειν μονάζων δὲ τις διεκώλυεν ἡμᾶς B. — 23 τάδε
καὶ τάδε προσέειπεν ἐν ὀράματι εἶπεῖν σοι ἐγὼ B. — 24 ὡς A, ὅτι B. — 25 ὅμως
B, ὁμοίως A || ὀρμησεν B.

ορύξαντες εϋρομεν στήλην μίαν μονόλιθον, έβραϊκοῖς γεγραμμένην
στοιχείοις. Έβραϊον δέ τινα μετεστειλάμην, ὅστις ἀναγνοὺς τὰ γράμ-
ματα λέγει· “ Ἡ γραφή τοιαῦτα διαγορεύει· Τοῦτο τὸ χωρίον
κοπετοῦ δίκαιον”. Καὶ οὕτως ἀφέντες παρεγενόμεθα, ἔνθα αὕτη 5
τῇ νυκτὶ ὤφθη ὁ κύρις Γαμαλιήλ, καὶ ορύξαντες πάντα τὸν
τόπον ἠϋραμεν κατὰ τὰ ὀραθέντα ἡμῖν καὶ τὸ ἐπίγραμμα αὐτῶν,
ἔχον οὕτως· “ Χιλιήλ, Νασόμ, Γαμαλιήλ καὶ ἸΑβιβος ὁ υἱὸς
αὐτοῦ”. ἐρμηνεύεται δὲ ὁ Χιλιήλ ἐκ τῆς συριατικῆς Στέφανος,
καὶ ὁ Νασόμ Νικόδημος. Καὶ ταύτην δὲ τὴν ὥραν σεισμός ἐγε-
γόνει μέγας, ὥστε τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Στεφάνου σκιρτῆσαι καὶ 10
ἀναθάλαι· εὐωδία δὲ μεγάλη ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς θήκης αὐτοῦ, ἥτις
ἡμᾶς εἰς ὕπνον πάντας ἐφείλκυσεν, [ὡς] καὶ ἕως δεκάτου σημείου
ἐκ περικύκλου φθάσαι. Ἰάσεις δὲ καὶ θεραπείαι γεγόνασιν ἐν αὐτῇ
τῇ ἡμέρᾳ ἐν τοῖς παρατυχοῦσιν, καὶ ἐθεραπεύθησαν ψυχαὶ ἐβδο-
μήκοντα τρεῖς ἐκ διαφόρων παθημάτων καὶ ἀκαθάρτων πνευμά- 15
των, ἄλλοι ἀπὸ συρίγγων, ἄλλοι ἀπὸ χυρεάδων, οἱ δὲ ἀπὸ αἰμορ-
ροίας, ἄλλοι ἀπὸ καρκίνων καὶ διαφόρων παθῶν, ἀποκρύφων τε
καὶ φανερῶν.

9. Τότε παραχρῆμα ἐδήλωσα τῷ ἐπισκόπῳ, ὃς ἐξ αὐτῆς
ἦχεν μετὰ καὶ ἐτέρων δύο ἐπισκόπων· οἵτινες εἰσελθόντες, Ἰωάννης 20
ὁ Ἱεροσολύμων καὶ Εὐτόνιος ὁ Σεβαστῆς καὶ Ἐλευθέριος ὁ Ἱερι-

1 εϋρωμεν B || μονόλιθον A, ληθίνην B || στοιχείοις A, γράμμασιν B. —
2 μετεστειλάμην] μεταστειλάμενος A, μεταστειλάμενοι ἐποίησαν ἀναγνώσαι τὸ
γράμμα. καὶ λέγει ἡμῖν ἡ γραφή αὕτη τὸ χωρίον τοῦτο οὕτως ὀνομάζετε κοπε-
τὸς δικαίων θρηῆνος ἁγίων, καὶ οὕτως ἔξσαντες ἀπῆλθομεν B. — 5 κύρις Γαμα-
λιήλ A, ὁ ἅγιος Στέφανος B. — 6 αὐτῶν A, αὐτοῦ B. — 7 ἔχον A, ἠϋραμεν
B || χιλιήλ· ἀβελβὸς δὲ υἱός. ἐρμηνεύετε ὁ χιλιήλ ἀπὸ τῆς συριακῆς ὁ πρωτομάρ-
τυς χριστοῦ B. — 9 ταύτην δὲ τὴν ὥραν A, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ B || ἐγεγόνει
A, ὤφθη B. — 10 ὥστε σαλευθῆναι πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ τὸ λείψανον
τ. ἀ. στ. σκιρτῆσαν καὶ ἀναθάλλειν B. — 12 ἥτις ἡμᾶς A, ὥστε εἰς ὕπ. ἡμᾶς πάν-
τας ἀφείλκυσθῆναι. ἄγγελοι δὲ ὑμνώδουν· δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰ-
ρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ὅτι ἀπεκάλυψας τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου στεφάνου
τοῦ πρωτομάρτυρος τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ἕως σημείων δέκα περικύκλω φθάσαι
καὶ εἰς πάντα τὸν λαόν B || ἐφείλκυσεν A. — 14 παρατυχ. ὄχλοις B || καὶ ἐθερα-
πεύθησαν - - παραχρῆμα] ἐλλείπει ταῦτα τῷ B. — 19 καὶ οὕτως ἐδήλωσαν τῷ ἐπ.
καὶ ἐπανῆλθεν μετὰ δύο ἐπισκόπους, καὶ θεασάμενοι ἠγαλλιάσαντο καὶ ἐκέλευσαν
ἐνεχθῆναι τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου στεφ. ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἐγρία σιών B.

χούντων, ἀμφότεροι ἐπίσκοποι μεταξύ πάντων τῶν κληρικῶν, ἀνέλαβον τὰ ἑπτὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἀποκομίσαντες ἐν τῷ διακονικῷ τῆς ἁγίας Σιών, συνθεμένου τὸ μαρτύριον κτίζειν Ἀλεξάνδρου τοῦ συγκλητικοῦ. Κτίζων δὲ τὸ αὐτὸ μαρτύριον Ἀλέξανδρος ὁ συγκλη-
5 τικός, πολλὰ ἐδεήθη τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου, ἵνα κατατεθῆ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Τότε ὁ ἐπίσκοπος κατέθετο τὸ γλωσσόκομον, καὶ τὸν τίτλον ἠλώσαντες ἔξωθεν ἀπέθεντο τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας μηνὶ δεκεμβρίῳ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ, ἰνδικτιῶνος πέμπτης, [ἐπὶ] ὑπατείας
10 τοῦ δεσπότη ἡμῶν Κωνσταντίνου, τὸ δέκατον αὐτοκράτορος αὐγούστου· καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἀρρωστίᾳ μεταπεσὼν Ἀλέξανδρος ὁ συγκλητικός, διαθήκην διαθέμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἐνώρκισε λέγων τὸν Θεὸν ἡμῖν· “Ἐὰν ἀποθάνω, ποιήσατε γλωσσόκομον περσεῖνόν
15 καὶ θέτε με πλησίον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐπειδὴ τὸν οἶκον ἐγὼ ὠκοδόμησα ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας”. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παρῶν ὁ ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πλήθει τοῦ λαοῦ συνεχόμισεν καὶ αὐτὸν καὶ ἀπέθετο πλησίον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

20 10. Μετὰ δὲ ἔτη ὀκτώ ἢ γυνὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ συγκλητικοῦ ἐνθυμηθεῖσα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸ λείψανον ἀπαγαγεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ἴδιον κτῆμα, καὶ τοῦτο ποιήσασα, μετακαλεσαμένη Κύριλλον τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων καὶ [τῆς] γνώμης αὐτοῦ γενομένη, εἶπεν ὅτι “Τοῦ ἀνδρὸς μου τὸ λείψανον χρὴ με ἀπαγαγεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ἐμὸν κτῆμα”. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος
25 Κύριλλος εἶπεν· “Οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι καὶ τὸν λαὸν θορυ-

4/5 μαρτ. πολλὰ δεηθεῖς. B. — 6 ἁγίου A, πρωτομάρτυρος B. — 7 τίτ. καὶ ἔξωθεν B. — 9 ὑπατείας A, ἐν ὑπατίᾳ B. — 10 αὐτοκ. αὐγούστου] ἐλλείπει ταῦτα τῷ B. — 11 ἔτη πέντε B. — 13 καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ εἰς τὴν ἐ. σύμβιον B. — 14 ἡμῖν τὸν θεόν B || περσεῖνον B. — 15 πλησίον A, ἐγγὺς τοῦ λειψάνου B. — 18 αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ ἁγίου B. — 20 γυνὴ αὐτοῦ ἐνθυμ. μόνη ἐν ἑαυτῇ καὶ καλὸν ἠγγραμμένη τὸ λείψ. ἀπαγαγεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει B. — 23 τὸν ἐπίσκοπον Κύριλλον τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, γνώμης γενομένη αὐτοῦ εἶπεν B. — 24 εἶπα A || χρεῖμαι B. — 25 εἰς Κωνσταντινούπολιν B. — 26 οὐ δύνῃ.

βῆσαι". Ἀκούσασα δὲ ἡ ἐλευθέρα εἶπεν τῷ ἐπισκόπῳ· "Οὐ θέ-
λεις δοῦναι μοι τοῦ ἀνδρός μου τὸ λείψανον"; Ὁ δὲ ἐπίσκοπος
εἶπεν "Οὐ". Τότε ἡ ἐλευθέρα κλαίουσα ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
αὐτῆς, καὶ ἀπέστειλεν γράμματα πρὸς τὸν ἑαυτῆς πατέρα, γρά-
φασά οὕτως· "Ἡ γνησία σου θυγάτηρ Ἰουλιανὴ τῷ ἐμῷ πατρὶ 5
ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Τὰς προσούσας τιμὰς προσάγω σοι παρακα-
λοῦσα ὑποδέξασθαι κάμοι παρασχεῖν, οὐ λόγων κολακεία πεπλη-
ρωμένας, ἀλλ' ἐπουρανίων μυστηρίων μηνυτικὰς, οὐδὲ συνθέτων
λόγων ῥητορικὴν πιθανότητα περιεχούσας, ἀλλὰ παράκλησιν πρὸς
τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ δεσπότην. Ἐπειδὴ βία πάσχω παρὰ τῶν 10
ἀρχόντων ὡς χήρα χάριν γάμου, σπούδασον ἵνα ἔλθω καὶ
ἀγάγω τοῦ ἀνδρός μου τὸ λείψανον εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ἐμὸν
κτῆμα. Σπεῦσον οὖν, πάτερ, καὶ λαβὼν σάκραν παρὰ τοῦ βασι-
λέως Κωνσταντίνου πέμψον τῷ ἐπισκόπῳ Κυρίλλῳ ἐν Ἱεροσολύ-
μοις". Ὁ δὲ λαβὼν τὴν σάκραν παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ βασι- 15
λέως μηνὶ Ἰανουαρίῳ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ, ἰνδικτιῶνος τρίτης, κα-
τέπλευσεν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ ἀπενεχθείσης τῆς σάκρας καὶ
δοθείσης τῷ ἐπισκόπῳ Κυρίλλῳ, ἰδιάσας ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἀνα-
γνοὺς καὶ μὴ δυνάμενος ἀντειπεῖν εἶπεν τῇ ἐλευθέρᾳ· "Πῶς δυ-
νάμεθα τοῦτο ποιῆσαι; ἐπειδὴ οὐκ οἶδα ποῖόν ἐστιν τὸ γλωσσό- 20
κομον τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἢ τοῦ ἀνδρός σου· καὶ τί ποιήσω;
Ἵπαγε εὐτρέπισον τὰ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ μῆνυσόν μοι, καὶ νυκτὸς
ἐγὼ αὐτὸ δώσω σοι". Ἡ δὲ ἐλευθέρα εὐτρεπίσασα τὰ ἐν τῇ ὁδῷ
ἦλθεν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὀψίας δὲ γενομένης
βαθείας κατήλθεν εἰς τὸ εὐκτήριον, ἔνθα κατέκειτο τὸ λείψανον 25
τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Ἀνοίξαντες δὲ τὴν θύειν εὗρον γλωσσόκομα

1 θορυβῆσαι. ἢ δὲ B. — 4/5 γράφοντα B. — 6 σοι] ἔλλειπει τῷ A. — 7 λό-
γω B. — 9 ῥητορικοῖς πιθανότητας B || παρακλήση B. — 10 πάσχουσα B. —
11 ἔλθω ἐγὼ B. — 12 λείψ. ἐν Κωνσταντινουπόλει B. — 13 σπεῦσον σπ. λαβεῖν σά-
κραν καὶ ἀπόστειλον τῷ ἐπισκόπῳ B. — 16/17 μηνὶ - Ἱεροσολύμοις] ἔλλειπει ταῦτα τῷ
B. — 19 ἀντειπεῖν, πέμψας πρὸς τὴν ἐλευθέραν εἶπεν B. — 20/21 ποῖον ἐστὶν τοῦ
ἀνδρός σου ἢ τοῦ ἁγίου Στεφάνου; ἐγὼ οὐκ οἶδα καὶ τί B. — 22 μῆνυ με, καὶ νυ-
καὶ ἐγὼ δώσω σοι τὸ γλωσσόκομον τοῦ ἀνδρός σου· ἢ δὲ εὐτρεπ. τὰ ἐν τῇ ὁδῷ
ἀπῆλθεν B. — 23 αὐτῷ A || εὐτρεπήσασα A. — 25 βαθείας] ἔλλειπει τῷ B.

δύο· ὁ δὲ ἐπίσκοπος λέγει τῇ ἐλευθέρᾳ· “Ὁὐκ οἶδα ποῖόν ἐστιν τὸ γλωσσόκομον τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἢ τοῦ ἀνδρός σου”. Ἡ δὲ ἐλευθέρᾳ λέγει· “Ἐγὼ οἶδα ποῖόν ἐστιν τὸ γλωσσόκομον τοῦ ἀνδρός μου, ἐπειδὴ ἐγὼ ἐποίησα αὐτό”.

5 11. Τότε ἀκούσας ὁ ἐπίσκοπος ἐκέλευσεν αὐτῇ ἄραι, ὃ ἦδει γλωσσόκομον, καὶ ὀρμήσασα περιεπλάκη τῷ γλωσσόκομῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ ἀπέθετο ἐν τῷ λεκτικίῳ· καὶ συνταξαμένη τῷ ἐπισκόπῳ ἀπήει χαίρουσα ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ δι’ ὅλης τῆς νυκτὸς ὕμνος Ἀγγέλων ἠκούετο ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὁσμὴ μύρου εὐωδίας ἐγένετο,
10 τὰ δὲ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα ἔκραζον· “Ὁὐαὶ ἡμῖν πάλιν, ὅτι ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος διέρχεται, θεινῶς ἡμᾶς μαστίζων πυρί”. Ἡ δὲ ἐλευθέρᾳ εἰς τὸ λεκτικίον αὐτῆς ἐκάθητο· οἱ δὲ παῖδες περιπατοῦντες ἔμπροσθεν τοῦ λεκτικίου ἐδειλίασαν, λέγοντες· “Τί τοῦτο τὸ συμβᾶν ἡμῖν, ὅτι τὰ πνεύματα κράζουσιν ἔμπροσθεν
15 ἡμῶν περὶ τοῦ ἁγίου Στεφάνου; μὴ ἄρα αὐτός ἐστιν καὶ οὐκ οἶδαμεν, ὅτι πλῆθος Ἀγγέλων ἔμπροσθεν ἡμῶν ἐστιν; Εἶδαμεν, θέσποινα, καὶ φόβῳ συνεχόμεθα. Κυρία ἡμῶν, τί ποιούμεν, εἰ οὐκ ἔστιν τοῦ ἀνδρός [σου] τὸ λείψανον, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐστὶ τὸ λείψανον”; Ἡ δὲ ἐλευθέρᾳ ἀκούσασα, κλαίουσα ἠσύχασεν
20 καὶ παρήγγειλε τοῖς παισὶν μηδεὶ λαλῆσαι τὸν φόβον ἐν τῇ ὁδῷ καὶ τὰ ὀραθέντα ἡμῖν· “ἀλλ’ ἐάν τις ἐρωτᾷ, ἢ ἐν χώρᾳ ἢ ἐν πόλει, Τίνος ἐστὶν τὸ λεκτικίον, εἶπατε Τῆς ἐλευθέρᾳς ἐστὶν καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸ Βυζάντιον”. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ ἦλθομεν μόνᾳς τρεῖς· τὴν δὲ ἡμέραν ἠσυχάσαντες, πάλιν ἐσπέρας βαθείας
25 ὀδευόντων ἡμῶν, Ἀγγελοὶ συνεπορεύοντο ἡμῖν καὶ ἔλεγον· “Δόξα

1 οἶδα ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος ποῖον B. — 2 ἢ τοῦ ἀνδρός σου] ἐλλείπει ταῦτα τῷ B. — 3 λέγει A, εἶπεν B. — 5 ὃ ἦδη A, οἶον οἶδε B. — 6 περιεπ. τῷ λειψάνῳ B. — 7 ἀπέθετο εἰς τὸ λεκτικίον B. — 8 ἀπειή AB || ὕμνον B. — 9 ἠκούων B || εὐωδία μεγίστη ἐγένετο καὶ τὰ πν. ἔκραζον B. — 10 πάλιν] ἐλλείπει τῷ A. — 11 πορὶ] ἐλλ. τῷ B. — 12 λεκτικίον A, βαστέριον B || οἱ δὲ] καὶ οἱ B. — 13 ἐδειλ. σφόδρα B. — 16 ἡμῶν] τοῦ λεκτικίου B. — 18 τοῦ ἀνδρός τὸ λείψανον, ἀλλὰ ἐστὶ τοῦ ἁγίου στεφάνου, τί ποιούμεν κυρία θέσποινα ἡμῶν B. — 20 παισὶν ἑαυτῆς λέγουσαι μηδ. λέγεται τ. φόβ. καὶ τα ὀρ. ἐν τῇ ὁδῷ B. — 22 πόλει A, τόπῳ B || λεκτ. τοῦτο, λέγεται B. — 23 ἀπέρ. ἐν Κωνσταντινουπόλει B || εἰσῆλθομεν B. — 24 τῇ δὲ ἡμέρᾳ B.

ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἐν τῇ ὁδοῦ τοῖς παισὶν τοῦ Ἀγγέλου αὐτοῦ, τοῦ διαφυλάττειν αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδοῦ. Τῷ δὲ μεσονυκτίῳ τὰ πνεύματα ἔκραζον· “Τίς διέρχεται μαστίζων ἡμᾶς; οὐ φέρομεν τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου λειψάνου, ὅτι πῦρ ἐστὶ καὶ κατακαίει ἡμᾶς δεινῶς”. Ἰάσεις δὲ 5 καὶ θεραπείαι ἐγίνοντο ἐν τῇ ὁδοῦ· ἀγγελικῇ δὲ δυνάμει ἔτρεχον τὰ ζῶα, μὴ φέροντα τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου λειψάνου.

12. Ἐφθάσαμεν δὲ εἰς Ἀσκάλωνα τὴν παραθαλασσίαν, καὶ εὐρόντες πλοῖον ἐρχόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετακαλεσαμένη ἢ ἐλευθέρα τὸν ναύκληρον ἔδωκεν αὐτῷ χρυσίους πεντήκοντα, 10 εἰποῦσα ὅτι “Μυστήριον ἔχω σοι εἰπεῖν καὶ μὴ ἀντείπης μοι· γλωσσόκομον ἔχω ἀπαγαγεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον· ἀλλὰ ἔχεις τὸν μισθὸν παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ”. Ὁ δὲ ναύκληρος εἶπεν· “Κυρία δέσποινα· ἀνελθε εἰς τὸ ἴδιόν σου πλοῖον· οὐ γὰρ δύναμαι ἀντεῖπεῖν τῇ ἐμῇ κυρία, ὅτι μέγας σὺν σοί ἐστιν ὁ πρωτο- 15 μάρτυς Στέφανος, καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ἐλπίς μου, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου παράδοξα σήμερον. Δεῦρο, κυρία, ἀνελθε εἰς τὸ ἴδιόν σου πλοῖον, ἵνα ἀπολύσω αὐτό, καὶ μέλλομεν πλέειν τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἁγίου λειψάνου, ὅτι συνέχει ἡμᾶς”. Τότε εἰσελθόντων πάντων εἰς τὸ πλοῖον, ἀπέλυσεν ὁ ναύ- 20 κληρος τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς γῆς ἰδίῳ ἀνέμῳ, καὶ ἐλθόντες μέσον τοῦ πελάγους ἐπλέομεν· ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε τὰ κύματα ὑψωθῆναι παρὰ τὸν ἰσθμὸν τοῦ πλοίου· καὶ τῆς θαλάσσης κυματιζομένης δεινῶς, φόβῳ συσχεθέντες, ἀναστάντες προσεκυνήσαμεν τῷ ἁγίῳ λειψάνῳ. Κλαιόντων δὲ ἡμῶν καὶ ὀδυρομένων, 25 ἄφνω εὐωδία μεγίστη γέγονεν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ὤφθη ἡμῖν ὁ

2 τοῦ] ἐλλείπει τῷ B. — 3 τῇ δὲ μέση τῆς νυκτός B. — 6 θεο. ἐγίνοντο A, καὶ δυνάμεις γίνονται B || ἔτρεχον ἐν τῇ ὁδοῦ B. — 7 δύναμιν A, βίαν B || λειψάνου A, στεφάνου B. — 9 ἐρχ. ἐν Κωνσταντινουπόλει] ἑλλ. ταῦτα τῷ B. — 10 χρυσίου A. — 11 σοι ἔχω B || ἀντεῖπεις A. — 12 ἀπαγ. ἐν Κωνσταντινουπόλει B. — 14 σου] ἑλλ. τῷ B. — 16 ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν αὐτῷ] ἑλλ. ταῦτα τῷ B. — 18 ἀνάβηθι B || ἴδιόν σου] ἑλλ. τῷ B || ἀπολύσομεν B. — 20 ἡμᾶς δεινῶς. τότε ἐλθόντων π. ἐν τῷ πλοίῳ ἀπὸ τῆς γῆς B. — 22 ἄφνω A || δὲ ζάλη γέγωνεν, ὥστε B. — 23 ὑψώθη π. τὸ ἰσθμὸν B. — 24 κυματιζούσης δ. καὶ φ. συνεχόμενοι B. — 25 κλειόντων A, κλαιόντες δὲ καὶ αὐτῶν ὁδ. B. — 26 ἐγένετο B || ἡμῖν] αὐτοῖς A.

ἅγιος Στέφανος καὶ λέγει ἡμῖν· “Μὴ φοβεῖσθε· ἐγὼ εἰμι μεθ’
ὁμῶν”. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ ταῦτα ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος καὶ ἐγένετο
γαλήνη μεγάλη. Ὁψίας δὲ γενομένης ἐπλέομεν ἐν τῷ πελάγει
ιδίῳ ἀνέμῳ· μέσης δὲ νυκτὸς φωνὴ ἐγένετο ἔγγιστα τοῦ ἁγίου
5 λειψάνου, καὶ ἀτενίσαντες εἶδομεν χορὸν ὡς μυρίων Ἀγγέλων,
ὕμνούντων καὶ λεγόντων· “Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς
εἰρήνῃ, ὅτι ἠὐδόκησας ἐπὶ τὸν ἅγιον Στέφανον, τὸν μαρτυρήσαντα
ἐπὶ τοῦ ὀνόματός σου”. Ἦλθεν φωνὴ Κυρίου τοῖς Ἀγγέλοις· “Πα-
ραμείνατε τῷ ἁγίῳ λειψάνῳ αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ ἀναφέρει τὴν θυσίαν
10 τῷ ὀνόματί μου”. Πρωίας δὲ γενομένης ἦλθομεν εἰς τὰ Στενὰ
Χαλάσαν, διὰ τὸν ἄρχοντα τῶν Στενῶν· ἄφνω δὲ σεισμός ἐγένετο
ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἕως
οὗ παρῆλθεν τὸ πλοῖον τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος,
καὶ τότε ἐκόπασεν ἡ γῆ σειομένη. Οἱ δὲ Δαίμονες ἔκραζον τῷ
15 ἄρχοντι· “Ἀσεβέστατε ἄρχων, διατί οὐκ ἔκλασες τὸ πλοῖον τὸ
παρελθὸν ἐκεῖνο; αὐτὸ γὰρ τὸ πλοῖον ἐποίησε γενέσθαι τὸν σει-
σμόν”. Ὁ δὲ ἄρχων ἀκούσας ἀπέστειλεν δρόμονας πέντε τοῦ φθά-
σαι τὸ πλοῖον καὶ κλάσαι αὐτό. Μελλόντων δὲ αὐτῶν φθάσαι τὸ
πλοῖον, Ἄγγελος ἐξεληθὼν ἐκ τοῦ πλοίου ἐπάταξεν τοὺς δρόμονας
20 καὶ ἐβύθισεν αὐτούς, καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῷ πλοίῳ, ὅτι
ὁ Θεὸς ἦν μετ’ αὐτῶν.

13. Πλεύσαντες δὲ νυχθήμερα τρία, ἦλθομεν εἰς Καλχηδόνα
καὶ παρέβαλεν τὸ πλοῖον εἰς τὸν λιμένα, καὶ ποιησάντων ἡμῶν
ἡμέρας πέντε, ὅσοι εἶχον Δαιμόνια, ἤρχοντο παρὰ θάλασσαν δεινῶς
25 βασανιζόμενοι καὶ ἔκραζον λέγοντες· “Ὁ δοῦλος τοῦ Κυρίου ἦλθεν

1 εἶπεν μὴ B. — 2 ἡμῶν, καὶ τοῦτο εἶπ. α. ἐκόπασεν B. — 3 γενο-
μένης B. — 4 φωνὴ A, φῶς ἐγ. μέγα ἐγγύς B. — 5 ἀτεν. πάντες ἰδ. τὸν ἡμέ-
τερον Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ τῶν ἀγγέλων B || ἴδωμεν A. — 7 ἁγίον σου B. —
8 τὸ ὄνοματί σου· ὁ δὲ κύριος εἶπεν τοῖς ἀγγέλοις παραμένεται B. — 10 τοῦ
ὀνόματός μου. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ τῶν ἀγγέλων
αὐτοῦ. πρωίας B || ἦλθ. ἐπὶ χαλάσαν B. — 11 σεισμός μέγας B. — 12 σαλ. πάντα
B. — 15 ἐκρ. τὸν ἄρχοντα A || ἐκλασες A, ἔκασας B. — 16 παρελθόντα B || ἐκ. ἀλλ’
ἔασας αὐτὸ παρελθεῖν καθ’ ἡμῶν B. — 17 ἀκούσας ἰδέως B. — κλάσαι A, καῦ-
σαι B. — 19 ἄγγ. κυρίου B. — 21 μετ’ αὐτῶν εἰ B. — 23 ἡμῶν ἐκεῖ B. —
24 εἰσήρχοντο B || δεινῶς] ἐλλείπει τῷ B. — 25 κυρίου A, θεοῦ B.

ὁ λιθοβοληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, δεινῶς ἡμᾶς βασανίζων”. Τῇ δὲ χάριτι τοῦ ἁγίου λειψάνου αὐτὰ τὰ πνεύματα ἔκραζον· “Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι κατακαίει ἡμᾶς δεινῶς! ποῦ φύγωμεν τὴν ἀπειλήν αὐτοῦ τὴν φοβερὰν”; ἐξήρχοντο δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων δεινῶς ἐλαυνόμενα ὡς ἀπὸ πυρός, οἱ δὲ ἔχοντες ἀσθενεῖς ἔφερον αὐτοὺς παρὰ θά- 5
λασσαν καὶ πάντες ὕγιεις ἐγίνοντο τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου λειψάνου.

14. Κάκειθεν ἀποκινήσαντες ἦλθομεν ἐν Συκαῖς· ἀκούσασα δὲ πᾶσα ἡ πόλις συνέτρεχεν, ἀντιπερνούτων μὲν τῶν χριστιανῶν καὶ χαιρομένων, τῶν δὲ Ἑλλήνων λυπουμένων. Κάκειθεν πάλιν μεθορμήσαντες, διὰ τὸν ὄχλον τὸν ἀντιπερνούντα ἐν Συκαῖς, ἦλ- 10
θομεν ἀντιπεράσαντες ἐν τῷ Ζεύγματι, εἰς τὸ Σταυρίον· ἔμαθεν δὲ ὁ μακάριος Μητροφάνης, ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ ὅτι τὸ πλῆθος ἐκινήθη τῶν Χριστιανῶν ἰδεῖν τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου λειψάνου, καὶ εἰσελθὼν ὁρμαῖος πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἀνήγαγεν 15
αὐτῷ περὶ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο· “Πῶς ἦλθεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ τίς ὁ ἀγαγών; μηνύσατέ μοι”. Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ τὴν ἐλευθέραν καὶ εἶπον· “Δέσποτα αὐτοκράτορ, αὕτη ἐστίν, ἡ ἐλευθέρα, ἡ ἀγαγοῦσα τὸ λείψανον τοῦ πρω- 20
τομάρτυρος Στεφάνου”. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν· “Πῶς ἦνεγκας τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Στεφάνου; εἶπέ μοι τὸ ἀληθές”. Ἡ δὲ εἶπεν· “Δέσποτα αὐτοκράτορ, ὁ μακάριος ἀνὴρ μου, ὁ Ἀλέξανδρος ὁ συγκλητικὸς, αὐτὸς ὠκοδόμησεν τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου, καὶ αὐτὸς ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ κατέθετο τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου 25
Στεφάνου· μετὰ δὲ ἔτη ὀκτώ ἀπέθανεν ὁ ἀνὴρ μου, διαθήκην διαθέμενος καὶ λέγων· Ἐὰν ἀποθάνω, θέτε με πλησίον τοῦ ἁγίου

1 ὁ λιθοβοληθεὶς] ἑλλ. τῷ A || ὑπὸ A, παρὰ B. — 4 ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τοῦ πυρός, καὶ ὅσοι εἶχον B. — 7 συκῆς B. — 8 σχεδὸν πᾶσα B || ἔτρεχον, ἀντιπερῶσα, τῶν μὲν χρ. χαιρομένων B. — 10 ὄχλον τὸν παρόντα ἦλθομεν ἐν τῇ πόλει ἐν τῷ σταυρῷ B. — 12 Κωνσταντινουπόλεως] ἑλλ. τῷ B. — 13 τοῦ ἁγ. πρ. Στεφάνου] ἑλλείπει ταῦτα τῷ B. — 14 ἰδεῖν A, τοῦ θεάσασθαι B. — 15 ἀπελθὼν ὁρμαῖος B || ἀνίγαγον αὐτὸν B. — 18 ἁγ. πρωτομάρτυρος B || μοι] με B. — 19 δέσπ. παντοκράτορ B. — 25 κατέθετο τὸν ἅγιον στέφανον. μετὰ δὲ ἔτη τινα B. — 27 διαθέμ. τῷ ἐπισκόπῳ λέγων, ἡ [=εἰ] B || πλησίον A, ἐγγύς B.

Στεφάνου. Οὕτως καὶ ἐγένετο, δέσποτα". Ὁ δὲ βασιλεὺς λέγει αὐτῇ· "Πῶς ἤνεγκας τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Στεφάνου; εἶπέ μοι τὸ ἀληθές". Ἡ δὲ εἶπεν· "Δέσποτα αὐτοκράτορ; βίαν παθοῦσα παρὰ τῶν ἀρχόντων ὡς χήρα, καὶ μὴ θέλουσα γαμῆσαι, ἐδήλωσα
5 τῷ πατρὶ μου, ὅτι θέλω αὐτοῦ ἐλθεῖν καὶ ἀγαγεῖν τοῦ ἀνδρός μου τὸ λείψανον εἰς τὸ ἐμὸν κτῆμα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατήρ μου, ὁ ἐμὸς δεσπότης, λαβὼν σάκραν παρὰ τοῦ ὑμετέρου κράτους ἀπέστειλén μοι καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Κυρίλλῳ, ἵνα ἄρω τοῦ ἀνδρός μου τὸ λείψανον. Κατελθόντες δὲ νυκτὸς μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλ-
10 λου, νομίσασα αἶρειν τοῦ ἀνδρός μου τὸ λείψανον, τὸ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἦρα". Καὶ ἐπέδωκεν ἢ ἐλευθέρα τὴν σάκραν τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγνούς ἐγνώρισεν τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα· ἢ δὲ ἐλευθέρα εἶπεν· "Δέσποτα αὐτοκράτορ, ἐξουσίαν ἔχεις τοῦ σώματος μου, τῆς δὲ ψυχῆς μου ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια ἐν οὐρα-
15 νοῖς καὶ ἐπὶ γῆς. Δέσποτα, ἐὰν ἀπιστῆς, πέμψον Ἑβραῖον εἰς τὸ πλοῖον, ἐνθα κατάκειται τὸ γλωσσόχομον· τίτλος προσήλωται γράφων ἑβραϊκὰ γράμματα, καὶ ἀνάγνωθι αὐτὰ καὶ γνῶθι τὴν δύναμιν". Ὁ δὲ βασιλεὺς καλέσας Ἑβραῖον ὤρχισεν αὐτὸν κατὰ τοῦ νόμου, λέγων· "Ἄπελθε καὶ ἴδε τί γράφει". Ἄπελθὼν δὲ ὁ Ἑ-
20 βραῖος μετὰ δύο προτικτόρων καὶ ἀναγνούς εἶπεν· "Μέγα θέαμά ἐστιν". Οἱ δὲ προτίκτορες εἶπον· "Τί τὸ θέαμα; εἶπέ ἡμῖν". Ὁ δὲ Ἑβραῖος εἶπεν, ὅτι "Ὁ πρωτομάρτυς Στέφανός ἐστιν [καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ἐλπίς μου, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου παράδοξα σήμερον". Τότε ἀπελθόντες ἀνήγγειλαν τῷ
25 βασιλεῖ, ὅτι ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ἐστίν].

1 καὶ] ἐλλείπει τῷ B || λέγει αὐτῇ B, εἶπεν B. — 3 βίαν πάσχουσα B — 6 ταῦτα A, τότε B. — 8 ἐμοὶ B || Κυρίλλῳ] ἑλλ. τῷ B || τὸ λείψ. τοῦ ἀνδρός μου B. — 9 διὰ νυκτὸς B. — 10 αἶρειν μετὰ τὸ λείψανον ἐν τῷ B. — 11 ἢ δὲ ἐλευθέρα ἀπέδωκεν B. — 12 ἐγν. αὐτοῦ τὴν B. — 13/15 εἶπεν. καὶ ἢ ἀπιστῆς δέσποτα πέμψον ἑβραῖον B. — 15 ἀπιστεῖς A. — 16 κατὰ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου στεφάνου καὶ τίτλον πρ. γράφων ἑβραϊκῶς γρ. καὶ ἀναγινώσκη B. — 18 βασ. κωνσταντίνος. — 19 γράφουσιν B. — 20 προτικτόρων B || καὶ] ἑλλ. τῷ B || θέαμα A, θαῦμα B. — 22/25 καὶ - - Στέφανός ἐστιν] ἔλαβον ταῦτα ἐκ τοῦ B.

15. Καὶ ἐχάρη ὁ δεσπότης τῆς οἰκουμένης, καὶ μετακαλεσά-
 μενος τὸν ἐπίσκοπον Μητροφάνην εἶπεν· “Ἀπελθε εἰς τὸ πλοῖον
 μετὰ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ [κἀγὼ ἀποστέλλω βουριγάλιον καὶ
 φέρει μοι τὸ γλωσσόκομον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου εἰς
 τὸ παλάτιον”. Τότε ἀπῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μητροφάνης καὶ πᾶς 5
 ὁ λαὸς μετὰ τῶν κηρῶν συνέδραμεν· ὁ δὲ ἐπίσκοπος κατελθὼν
 εἰς τὸ πλοῖον] καὶ λαβὼν ἐκεῖθεν τὸ γλωσσόκομον [καὶ] ἐπιθείς
 εἰς τὴν καροῦχαν ἐσπούδασεν ἐλθεῖν εἰς τὸ παλάτιον. Αἱ δὲ μοῦλαι
 ἀνῆσαν ἐλκόμεναι ὑπὸ Ἀγγέλων βιαίως, καὶ ἐλθόντες ἐν τόπῳ λεγο-
 μένῳ Ἐν Κωνσταντιανᾷς ἔστησαν καὶ οὐκέτι μεταβῆναι ἴσχυον, 10
 ἀλλ’ ἐψόφουν τὰ ζῶα· ἡ δὲ μία αὐτῶν ἀγγελικῆ δυνάμει ἀνθρω-
 πιστὴ ἐλάλησεν ἐπὶ παντός τοῦ λαοῦ, λέγουσα· “Τί τύπτετε τὰς
 ὄψεις ἡμῶν; ὧδε γὰρ αὐτὸν δεῖ κατατεθῆναι καὶ μὴ κάμητε ὅλως·
 εἰ δὲ μή, σημεῖα καὶ τέρατα ἔχετε ἰδεῖν”. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἔμ-
 φοβος γενόμενος, καὶ μὴ φέρων τὸν φόβον, ἐδήλωσεν τῷ βασιλεῖ, 15
 ὅτι “Οὐ δύναμαι ἐνεγκεῖν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Στεφάνου εἰς τὸ
 παλάτιον”. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας ἐλυπήθη καὶ ἔπεμφεν ἄλλα
 δώδεκα ζῶα, ὅπως σύρουσι τὴν καροῦχαν· καὶ αὐταὶ δὲ ὁμοίως
 ἔστησαν τῇ βίᾳ τῶν Ἀγγέλων καὶ οὐκ ἴσχυσαν κινῆσαι τὴν καροῦ-
 χαν. Τότε ὁ λαὸς ἐβόησεν· “Εἷς Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ ποιήσας 20
 θαυμάσια μόνος ἐπὶ τὸν ἁγίόν σου πρωτοάμρτυρα Στέφανον, τὸν
 μαρτυρήσαντα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, Κύριε. Δὸς καὶ ἡμῖν ἔλεος εὐ-
 χαῖς καὶ πρεσβείας τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου”. Τότε ὁ
 ἐπίσκοπος ἤρην τὸ γλωσσόκομον ἀπὸ τῆς καροῦχας καὶ κατέθετο
 αὐτό, ποιήσας τὸ εὐκτῆριον ἐπὶ μῆνας πέντε, παραμείναντος τοῦ 25
 λαοῦ, καὶ μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας κατέθετο αὐτὸ ὁ μακάριος ἐπί-
 σκόπος Μητροφάνης· ἰάσεις δὲ καὶ δυνάμεις ἐγίνοντο ἐπὶ τῶν

1 τότε ἐχάρη ὁ βασιλεὺς καὶ B. — 2 εἶπεν A, λέγει αὐτὸ B. — 3/5 κἀγὼ
 - - εἰς τὸ πλοῖον] ἔλαβον ταῦτα ἐκ τοῦ B. — 8 εἰς τὴν A, ἐπὶ τὴν B || τὸ παλά-
 τιον A, τὴν καροῦχην B. — 9 ὑπὸ τῶν B. — 10 λεγ. κωνσταντιανῆς B || ἴσχυ-
 σαν B. — 11 ἐψόφουν AB || ἐξ αὐτῶν B || ἀνθρωπιστὴ A, ἀνθρωπίνως ἐλάλει
 B. — 12 λέγουσα A, οὕτως B || τύπτε ται A. — 13 κατατ. ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ
 B. — 15 ἔμφοβος A, σύντρομος B || τὸν φόβον A, τὴν βίασαν B. — 17 εἰς τὸ
 παλάτιον] ἑλλ. τῷ B || καὶ πέμψας B. — 18 δώδεκα] ἑλλ. τῷ B || ὅπως] ὧδε λήγει τὸ B.

ἀσθενούντων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐπὶ τὸν λαὸν παραμένοντα ἐπὶ τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα.

16. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Μητροφάνης εἶπεν πρὸς τὸν λαόν·
“Ἀκούετε καὶ σύνετε πάντες οἱ παραμένοντες ἐπὶ τὸν ἅγιον πρω-
5 τομάρτυρα Στέφανον! Ἐν παντὶ καιρῷ τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων οἱ πύνοι νεάζουσι καὶ τὰς ἐπιφαινομένας ἐν ῥήμασι γλώσσας λαλεῖν ἀναγκάζουσιν· ἐκτήσαντο γὰρ [οἱ μάρτυρες] πολιτείαν μετὰ θάνατον λάμπουσαν, καὶ κεχωσμένοι τοῖς μνήμασιν, τοῖς κατορθώμασι πρὸς ἡμᾶς διαλέγονται· καὶ χερσὶν ὡς ἐπὶ θρόνον Θεὸς καθεζόμενος*
10 δικαίων γὰρ ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄφηται αὐτῶν βάσανος. Ὁθεν καὶ Λουκᾶς ἐγκωμιάζων τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον δείκνυσιν τὴν ὑπ’ αὐτοῦ γενομένην χάριν τῆς ἀρρήτου δυνάμεως· τί γὰρ φησὶν; “Στέφανος πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ”, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ’
15 αὐτῷ. Ὁλος ἦν ὁ παμμακαριώτατος Στέφανος ὡσπερ εὐένθηκος ὀλκᾶς πεπληρωμένη καλοῦ σίτου· τοῦ γὰρ ἁγίου πνεύματος αὐτὸν περιέσκεπεν μεγαλειότης· ἢ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἁγιότης αὐτὸν περιήστραπτεν, ἢ τοῦ Χριστοῦ αὐτὸν κατεφώτιζε χάρις, τὸ τῶν θαυμάτων αὐτὸν περιέσκεπεν φέγγος, ἢ τῆς θείας χάριτος αὐτὸν
20 περιεχύχλου μεγαλοπρέπεια πανταχόθεν. Ἐκεῖθεν φῶς τυφλοῖς προσέριπτεν· ἀλλαχόθεν ἀρρώστων ἀπεδίωκεν νόσους· τὰ τῶν δαιμονιώντων ἐτέρωθεν ἐκαθάρτιζεν μέλη· παραλελυμένων συνεδέσμευε τὰ νεῦρα· τῆς θεραπείας τῶν πτωχῶν προνοεῖτο· ταῖς χήραις ἦν ὡς ἀνὴρ καὶ τῶν ὀρφανῶν ὡς πατὴρ ἐπεμελεῖτο. Ὁ
25 λόγος ἀπαγγέλλει τὰ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου θαύματα, ἢ παναγία τὰ κατ’ αὐτὸν ἐμεγάλυνεν Βίβλος· “ἐποίει γὰρ”, φησί, “τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῷ λαῷ μεγάλα”. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς Ἰουδαίους ἐπεδείκνυτο ἔχθραν καὶ τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ πρὸς αὐτοὺς διελέγετο, καὶ συνέχυνεν τοὺς Ἰουδαίους καὶ
30 εἰς σκότος αὐτῶν ἦν, καὶ ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων βασκαίνων σωτηρίας τοιοῦτον αὐτῷ παρὰ τῶν χριστοκτόνων προηυτρέπισεν τέλος, οἷον ὁ

7 προσέθηκα τὸ οἱ μάρτυρες. — 9 καὶ - - καθεζόμενος] ἢ φράσις ἀσαφής. — 13 Πράξ. ζ', 8. — 16 καλωσσίτου Α. — 22 ἐκαθέρτιζεν Α.

λόγος ἡμῖν ἐφανερώσεν, οὐκ εἰδὼς ὁ παμμίαιρος, ὅτι καὶ Θεοῦ ὀπτα-
σίας αὐτῷ γενήσεται πρόξενος καὶ φωνῆς αὐτῷ πολεμίας τῆς τὸν ὑπ'
αὐτοῦ σταυρωθέντα, τῆς θείας ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα δυνάμεως, ἐπὶ πάντων
βιώσης, καὶ [ὅτι] δι' αὐτοῦ ἀνοίξει τῆς εὐσεβείας τὸ στάδιον καὶ πάν-
τας αὐτοὺς ἐρεθίσει βαδίζειν· ὡς γὰρ εἶδεν αὐτὸν τηλικαύτην τῆς 5
χάριτος περικείμενον δόξαν καὶ τὰς τῶν θαυμάτων ἀποστίλβοντα
ἀκτῖνας, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργείᾳ θεοπρεπῶς φωτιζό-
μενον καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς χάριτος ἄξιον κειμήλιον καὶ πρῶτον τῶν
ἐπτὰ κληθέντα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐν χάριτι καὶ γνήσιον τῶν
μαθητῶν μαθητὴν, καὶ τὸ πρὸς τὴν τοῦ σταυροῦ νωτοφορίαν γορ- 10
γόν, τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀνερρίπισεν δῆμον· καὶ μάρτυρας παρα-
σκευάσας ψευδεῖς ἐκίνει κατ' αὐτοῦ τὰς κατηγορίας—“ ἠκούσαμεν
γὰρ αὐτοῦ ῥήματα βλάσφημα λαλοῦντος εἰς Μωσῆν καὶ τὸν Θεόν ”
καὶ τὰ ἐξῆς—, καὶ ὄλον αὐτῷ τὸ τῶν δυσσεβῶν ἐπεκύλιεν πλη-
θος καὶ ταῖς τῶν ψευδομαρτύρων αὐτὸν κατηγορίαις ἐτόξευεν. 15
Οὐ γέγονεν δῆλος ἐπὶ πᾶσιν ὁ Στέφανος τὰς θείας αὐτοῖς ὑπα-
ναγινώσκων Γραφάς· καὶ τοὺς ἐξ Ἀβραὰμ ὑψηγεῖτο καιροὺς καὶ
ἐφανερού τὰ περὶ τοὺς προφήτας αὐτῶν καὶ τοὺς δικαίους, καὶ τὸν
περὶ τὸν νόμον αὐτῶν οὐκ ἀπέκρυφεν φθόνον. Ἐφ' οἷς καὶ πάν-
τες κοινῇ πυρὶ τρωθέντες, πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ κατέδραμον θάνα- 20
τον, καὶ τῆς πόλεως ἔξω βαλόντες—οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι τοιοῦτου
κάλλους ἀρετῶν ἀπολαύειν—ταῖς τῶν λίθων βολαῖς κατετόξευον,
ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα· “ Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν
ταύτην ”. Ἐδειξεν καὶ διὰ τούτων ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ μαθητὴν δο-
κιμώτατον ὁ Στέφανος, κατόπιν τῆς ἐκείνου μακροθυμίας ἐλθῶν· 25
ὡς γὰρ ὁ τῶν ὄλων δεσπότης ἐκουσίως ἐπὶ τὸ πάθος ἐλκόμενος
κατέλαβεν τοὺς εἰς αὐτὸν ἁμαρτάνοντας τῷ πατρὶ λέγων “ Πάτερ,
ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσιν ”, οὕτως ὁ παμμακαριώ-
τατος Στέφανος, τὸ τῆς καθοσιώσεως φυλάττων ὡς δοῦλος, τὰς
ὑπὲρ τῶν τιμωρουμένων αὐτὸν πρεσβείας εἰς Χριστὸν προεβάλλετο 30

5 αἰρεθίση A || ἴδεν A. — 7 ἐνεργία A. — 10 γεωργόν A. — 11 ἀνε-
ρίπησεν A. — 12 ἐκίνη A. — 13 Πράξ. σ', 11. — 23 Πραξ. η', 60. — 25 κα-
τόπην A. — 28 Λουκ. κγ', 34.

λέγων· “Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην”. Αὐτὸς γὰρ ὢν διὰ παντὸς τοῖς πιστοῖς τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος, ὁ πρῶτος ἀνοιξας τῆς εὐσεβείας τὸ στάδιον, ὁ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως Θεοῦ, ὁ διὰ πάντα ἀγορευόμενος Στέφανος, ὁ τῆς κλήσεως
5 ἄξιος, ὁ καὶ τὸ ὄνομα κοσμῶν καὶ ὑπὸ τῆς προσωνομίας αὐτοῦ λαμπρυνόμενος, ὁ τὸν βασιλέα Χριστὸν καταξιωθεὶς ἰδεῖν, ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος, καθὼς καὶ ὁ προφήτης, φησί· “ἐγὼ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι· ἐπ’ ἐμὲ ἐλογίσαντο βουλήν πονηράν”, πρᾶγμα φρικῶδες καὶ τόλμαν φανεράν κατὰ τοῦ ἁγίου.
10 Ὡς Ἰουδαῖοι ἄνομοι, διατί ἠτιμάσατε τὸν τιμήσαντα ὑμᾶς καὶ ὑβρίσατε τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς, τὸν δεσπότην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν; διατί ἐκρεμάσατε τὸν ὑψώσαντα ὑμᾶς, καὶ ἐσταυρώσατε τὸν φυλάξαντα ὑμᾶς, καὶ ἀπεκτείνατε τὸν ζωοποιήσαντα ὑμᾶς, ὧς Ἰουδαῖοι ἄνομοι, τὸν δεδωκότα ὑμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, τὸν ἐντειλάμενον
15 ὑμῖν τὸν λόγον αὐτοῦ τῷ Ἀβραάμ· εἰς χιλίας γενεάς, τὸν τεθεικότα τὸν ὄρκον αὐτοῦ τῷ Ἰσαὰκ ἐν προστάγματι καὶ στήσαντα τῷ Ἰακώβ καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον, τὸν δεδωκότα ὑμῖν τὴν γῆν Χαναάν, τὸν πατάξαντα Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοις αὐτοῦ; ὧς Ἰουδαῖοι ἄνομοι, τὸν διαστήσαντα τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν εἰς διαιρέσεις καὶ διαγαγόντα ὑμᾶς διὰ μέσου αὐτῆς ὡς διὰ ξηρᾶς, τὸν ἐκτινάξαντα Φαραῶν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς Θάλασσαν Ἐρυθρὰν, τὸν φωτίσαντα ὑμᾶς ἐν στύλῳ πυρὸς ὄλην τὴν νύκτα καὶ ἐπισκιάσαντα ὑμᾶς ἐν νεφέλῃ ὄλην τὴν ἡμέραν, τὸν δεδωκότα προπορεύεσθαι Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν πρὸ προσώπου ὑμῶν,
25 τὸν νομοθετήσαντα ὑμᾶς καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας ποτίσαντα ὑμᾶς; τὸν ἀποκτείναντα βασιλεῖς κραταιοὺς δι’ ὑμᾶς, τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν, τὸν ἐξολοθρεύσαντα ἔθνη ἑπτὰ δι’ ὑμᾶς καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, ὧς Ἰουδαῖοι ἄνομοι, καὶ δόντα ὑμῖν τὴν γῆν
30 αὐτῶν κληρονομίαν, τὸν καταστρέψαντα πόλεις ὀχυράς, τὸν καταβαλόντα τείχη καὶ καταστρέψαντα πύργους δι’ ὑμᾶς, ὧς Ἰουδαῖοι

8 Ἱερεμ. ια', 19. — 9 φρικῶδες Α. — 15/18 Ψαλμ. ρδ', 8-11. — 18/30 Ψαλμ. ρδ', 10-12. ρε', 10-21.

άνομοι, καὶ κατακληροδοτήσαντα ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν αὐτῶν, τὸν ἄραντα
ὑμᾶς ἐξ Αἰγύπτου καὶ φυτεύσαντα ὑμᾶς εἰς ἄμπελον καρποφόρον
πᾶσιν καὶ ἐκτείναντα κλήματα ὑμῶν ἕως θαλάσσης καὶ ἕως πο-
ταμοῦ τὰς παραφυάδας ὑμῶν; Ἡ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ, διατί ἐστρά-
φης εἰς πικρίαν καὶ οὐκ ἐποίησας σπέρμα, ἀλλ' ἐποίησας κραυγὴν 5
καὶ ἀνομίαν κρᾶζουσαν "Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν", ὧ ἄνο-
μοι Ἰουδαῖοι, τὸν τὰς νόσους ὑμῶν ἰασάμενον καὶ τὸ ἔθνος ὑμῶν
ἰάμασιν ποικίλοις εὐεργετήσαντα; Ἐκεῖνος ὡς δεσπότης κύριος
Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς νεκροὺς ὑμῶν ἤγειρεν, καὶ ὑμεῖς θάνατον
αὐτῷ κατεσκευάσατε, ὧ Ἰουδαῖοι ἄνομοι, ὁ δὲ ἅγιος Στέφανος 10
ἔλεγε "Κύριε, ἀνταπόδος αὐτοῖς καλὰ ἀντὶ κακῶν". Ὡ Ἰουδαῖοι
ἄνομοι, τὸν εὐεργέτην Θεὸν παρωξύνετε ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
ὑμῶν· ἐξέβαλεν ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἐξ Αἰγύπτου "ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ
ἐν βραχίονι ὑψηλῷ", καὶ ὑμεῖς παραγενόμενοι παρὰ τὸν αἰγιαλὸν
τῆς θαλάσσης, ἐπιλαθόμενοι τῶν θαυμάτων, ἐλέγετε· "Παρὰ τὸ 15
μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξήνεγκας ἡμᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ".
Καὶ ὑμεῖς πικρίδας ἐπεθυμήσατε φαγεῖν· ἐνέπλησεν ὑμᾶς ὄρτυ-
γομήτρας, καὶ ὑμεῖς χολὴν ἐποτίσατε αὐτόν. Ὑπομιμήσχω ὑμᾶς,
ὧ Ἰουδαῖοι· ἐγογγύσατε κατὰ Μωϋσῆ καὶ περεπικράνατε τὸ πνεῦμα
Ἰακώβ· ἀπέστητε ἀπὸ Θεοῦ ἀρχηγοῦ καὶ ἐζητήσατε πάλιν στρα- 20
φῆναι εἰς Αἴγυπτον· ἀνῆλθεν Μωσῆς εἰς τὸ ὄρος τοῦ ἐνεγκεῖν
νόμον, δακτύλῳ Θεοῦ γεγραμμένον, καὶ ὑμεῖς ἐμοσχοποιήσατε ἐν
Χωρήβ καὶ προσεκυνεῖτε τῷ γλυπτῷ καὶ ἀνηγάγετε θυσίαν τῷ
εἰδώλῳ! Τότε ὠργίσθη Κύριος καὶ ἐξωλόθρευσεν τὰ ἔθνη, καὶ εἰσή-
γαγεν ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν αὐτῶν καὶ ἐπεμίγητε τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐμά- 25
θετε τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ προσεκυνήσατε τοῖς ἔργοις τοῦ δεσπότη
ἡμῶν! Ἀπέχεσθε τῆς ὕβρεως ἐκείνης τῆς μιαρᾶς!—Πῶς σε
μακαρίσω ἢ ἐπαινέσω, ἢ ἄξια ἐγκώμια δυνήσομαι ἐξειπεῖν τῆς
σῆς πολιτείας; ποία δέ μοι ὑπαρξὲς ἀξίως διασαφῆσαι τὴν σὴν
ἐνθεον μαρτυρίαν; οὐ γὰρ δύναμαι ἀτενίσαι εἰς τὸν χαρακτῆρα 30

2/4 Ψαλμ. οθ', 9-12. — 6 Ἰωάν. ιθ', 15. — 12 κῶδ. παρωξύνετε || Ψαλμ.
ρε', 29, — 13 ἐξέβαλλεν || Ψαλμ. ρλε', 12.—16 Ἐξόδ. ιδ', 11. — 17 ὄρτυγομήτρας]
Ἐξόδ. ις', 13. — 18 χολὴν ἐποτίσατε] Ματθ. κθ', 34. — 19 περεπικράνατε] Ψαλμ.
ρε', 33. — 22 ἐμοσχοποιήσατε] Ἐξόδ. λβ', 1 κέ. — 25 κῶδ. ἐμίγητε.

*

σοῦ τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Τίνες ἐστὲ ὑμεῖς, ὦ
Ἰουδαῖοι; αἰσχύνομαι γὰρ ἐγώ, ἅμα δὲ καὶ λυποῦμαι, ἐπὶ τοῖς
πεπραγμένοις κακοῖς, οἷς ἔπραξαν οἱ ἄνομοι Ἰουδαῖοι· οὐ δύναμαι
γὰρ ἐγώ ἀναβλέψαι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος
5 Στεφάνου· ὁ γὰρ χαρακτήρ αὐτοῦ βασιλικὸς καὶ τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. "Ὡσπερ οὖν οὐκ ἔστιν ἀτενίσαι εἰς τὸν ἥλιον
καὶ καταμαθεῖν τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, οὕτως καὶ ἐγώ οὐ δύναμαι
ἀπιδεῖν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου· ὅτε
γὰρ ἀπεστάλη Στέφανος ὑπὸ τοῦ καθαρῶ καὶ ἀμιάντου Χριστοῦ
10 λάμπων ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ λαμπρὸν ἀπεικόνισμα τοῦ μεγάλου Θεοῦ,
τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἢ πόλις ἐδόξαζεν καὶ ἔχαιρεν ἐπὶ τῷ
λειψάνῳ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταν-
τῖνος εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπίστευσε. Ὁ δὲ ἅγιος
Στέφανος, οὐράνιον δῶρον καὶ κτῆμα ὄχυρόν καὶ φῶς ἀδιαί-
15 ρετον καὶ ἀνθρώποις ἴασις καὶ πλεόντων λιμῆν καὶ ἀλιεὺς ὦν
τῶν πενήτων, προρρίπτων ἰχθύας ὁ [παρὰ] τοῦ μεγάλου βασι-
λέως σὺν χαρᾷ αἰτούμενος δοθῆναι παράδεισον, Στέφανος ὁ τῶν
λίθων καταφρονήσας καὶ γένος ἐπουρανίων Ἀγγέλων ἀγαπήσας
καὶ ὑπὸ κυμάτων μὴ βυθισθεῖς, ὁ ἐν γῆ διατρίβων καὶ ἐν οὐρα-
20 νοῖς πολίτης καὶ πρὸς τὸν δεσπότην κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν παρι-
στάμενος καὶ μετὰ Ἀγγέλων ἀγαλλιώμενος, ἀνοῖξον τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς σου, ἀστὴρ ἡλίου φαινότερος λάμπων ἐπὶ γῆς! Πρωτο-
μάρτυς Στέφανε, φύλασέ σου τοὺς πολίτας· μὴ ἐάσης τὸν κακο-
σύμβουλον Διάβολον ἐγγίσει τιγὶ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ φεύξεται ἀπ'
25 αὐτοῦ τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου λειψάνου σου. Στέφανος ὑπὲρ Θεοῦ
ἀγωνιζόμενος εἶδεν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους καὶ τὸν κύριον
Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου Χερουβὶμ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· ὕδεν ἀναδρα-
μῶν Στέφανος πρὸς [τὸν] κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἔλαβεν τὸν
30 στέφανον, τὸν διὰ ποικίλων μαργαριτῶν πεπλεγμένον· τοῦτον τὸν
στέφανον πολλοὶ ἐπόθησαν ἅγιοι, ἐπειδὴ αὐτὸς στρατηλάτης ἐγένε-
νετο τοῦ μεγάλου βασιλέως. "Ὅθεν αἰτούμενος εἰρήνην τῷ κόσμῳ

τοὺς πολεμίους πρᾶνον, τοὺς πολεμουμένους βοηθῶν, τοὺς ἀλιεῖς
ἰχθύων χορτάζων, τὸν καρπὸν τῆς γῆς πληθύνων, τοὺς ἀρρώστους
ἰώμενος, τοὺς δαιμονιζομένους καθαρίζων, τοῖς τυφλοῖς τὸ βλέ-
πειν χαριζόμενος, τοὺς παραλυτικούς ἀνορθῶν, τῶν γηρῶν φρον-
τίζων, τὰ νήπια τοῦ λαοῦ αὖξων τῇ πίστει, τὸν γάμον στεφανῶν, 5
ὅτι μέγας εἶ, Κύριε, καὶ φοβερός ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου· αὐτὸς
γὰρ εἶπεν καὶ παρεκάλεσεν “Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρ-
τίαν ταύτην”. Βλέπετε οὖν, ἀδελφοί, μὴ καταφρονήσωμεν αὐτοῦ,
ἀλλὰ φυλάξωμεν τὰς παραγγελίας τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, τοῦ ῥυομένου ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ καλοῦντος 10
ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν, ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ δόξα
[καὶ τὸ] κράτος, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν”.

III.

ΛΟΓΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ ΑΜΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλεύσεως τοῦ τιμίου λειψάνου
τοῦ ἐν ἀγίοις πρωτομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀρχidiaκόνου

ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

(Cod. 7, s. XI, monasterii Κοσινίτζης, f. 363-47) ¹.

1. Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σωτὴρ "πάντων τῶν
ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν", ἐν ἔργον θέμενος τῆς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς
διὰ σώματος ἐπιφανείας, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐ δι' ἑαυτοῦ
μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ μυρίων ὄσων ἀγίων καὶ ποικίλων τρόπων
5 τὸν οἰκεῖον συντελεῖ σκοπόν· πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἀρχὴ καὶ ρίζα
τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγαθότητος γεγονώς, καὶ λόγοις θείοις καὶ ἔργοις
αὐτὸς τὸ ὄντως "σωτήριον τοῦ Θεοῦ" γνωρισθεὶς, εἶτα τῷ σταυρῷ
τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν ἀνενεγκών, καὶ τῷ θανάτῳ μὲν αὐτοῦ
τὸν θάνατον εὐκαταφρόνητον τεθεικώς, τῇ ἀναστάσει δὲ τὴν ἀνά-
10 στασιν δεδωρημένος, καὶ τέλος τὴν πρὸς Θεὸν ἀνοδὸν διὰ τῆς
οἰκειᾶς ἡμῖν ἐγκαινίσας ἀναβάσεως, οὐ μέχρι τούτων ἴστησι τὰ

¹ Οὗτος ὁ λόγος ἐν τισιν ἀντιγράφοις ἐπιγράφεται Νικήτα τῷ Παφλαγόνι [Catal. cod. hagiographorum graecorum bibl. Nationalis Parisiensis. Bruxellis 1896, σ. 82 καὶ 320]. διὸ καὶ οὕτω λατινιστὶ κατεχωρίσθη ἐν τῷ σ' τόμῳ (ια' αὐγ.) τῶν ὑπὸ Λιπομάννου συνηθροισμένων βίων ἀγίων· φέρεται δὲ καὶ ἐπ' ὀνόματι Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ [L. Allatii de Symeonum scriptis diatriba. Parisiis 1664, σ. 102]. ἀλλ' ἐν ἑτέροις τισιν ἀντιγράφοις, ὡς ἐν τῷ 7-ῳ κώδικι τῆς μονῆς Κοσινίτζης καὶ ἐν ἑτέρῳ τινὶ τῆς βιενναίας βιβλιοθήκης [Lambecii liber VIII, 1679, σ. 101], εὐρίσκεται παντάπασιν ἀνώνομος.

1/2 Ψαλμ. ιε', 30. — 7 σωτήριον τοῦ Θεοῦ] Λουκᾶ γ', 6.

τῆς εὐεργεσίας· τὸ σύνθηρον δὲ πνεῦμα τοῖς μαθηταῖς ἐν εἶδει
πυρίνων καταπέμψας γλωσσῶν καὶ πλήρεις αὐτοὺς ἐν αὐτῷ σοφίας
καὶ χάριτος τετελεκώς, εἰς τὸν ὅλον ἀποστέλλει κόσμον, τῶν ἔργων
αὐτοῦ καὶ λόγων τὸ ὑστέρημα ἀναπληροῦντας, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
μὲν πρεσβεύοντας, ποικίλοις δὲ τρόποις σοφίας καὶ δυνάμεως καταλ- 5
λάσσοντας τῷ Θεῷ. Τούτων εἷς καὶ ὁ τρισμακάριος Στέφανος ἦν,
Στέφανος ὁ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ χάριτος καὶ δυνάμεως
διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος μαρτυρούμενος, ὁ ἐν τοῖς ἀποστόλοις
ἀπόστολος καὶ ἐν προφήταις προφήτης καὶ διδάσκαλος ἐν διδα-
σκάλοις, ὁ πρῶτος ἐν διακόνοις, ὡς τῆς ἀποστολικῆς ἀκροθίνιον 10
ἐκλογῆς· πρῶτος ἐν ἀθλοφόροις, ὡς πρῶτος τῆς μαρτυρικῆς ἀγω-
νίας σταδιοδρόμος καὶ πρῶτος τὸ ποτήριον τοῦ πάθους πιὼν τοῦ
Χριστοῦ καὶ ὁδὸν μαρτυρίου τοῖς ὅλοις ἁγίοις ὑποδείξας καὶ τοῖς
ἐπομένοις αὐτῷ πᾶσι τὸν ἄβατον βατὸν κατασκευασάμενος.

2. Οὗτος ὁ περιώνυμος στέφανος τῆς ἐκκλησίας—καλὸν γὰρ 15
τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως πρότερον ἐπιμνησθέντας καὶ βραχέα τοῖς περὶ
αὐτοῦ διηγήμασι καταυγασθέντας, οὕτω καθ' ὁδὸν καὶ τάξιν ἐπὶ
τὴν τῶν τιμίων αὐτοῦ λειψάνων φανέρωσιν τὸν λόγον μεταγα-
γεῖν—, οὗτος τοίνυν τοῦ θεαρχικοῦ πνεύματος, ὡσπερ ἐπὶ τοὺς
ἀποστόλους πάντας, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτὸν ἄνωθεν ἐληλυθότος καὶ 20
τὴν μακαρίαν ψυχὴν πεπληρωκότος, ἐμφύτῳ τινὶ ζήλου θερμό-
τητι καὶ ἀγάπης θείας ὑπερβολῇ καταφλεγόμενος, πάντων μᾶλλον
τῶν κατ' αὐτὸν ἁγίων ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ δόξης ὠρᾶτο ζηλοτυ-
πῶν. Ὅθεν Ἑλλησι διακατηλέγετο, Ἰουδαίοις συνεπλέκετο, καὶ
πάσαις ἐμπίπτων αἱρέσεσι κατ' αὐτοῦ συρρηγνυμέναις λαμπρὸν ὅτι 25
μάλιστα κατὰ πάντων τρόποιον ἀνίστη· καὶ καθάπερ τις ἄμαχος
ἀριστεὺς μεταξὺ φάλαγγος περιειλημμένος πολεμικῆς, οὐ τῷ πλή-
θει τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν ὠρακιᾶ, οὐ πρὸς τοὺς πόνους ἀνάν-
δρως μαλακίζεται, οὐδ' αὖ γε τὰ ὄπλα ρίψας τὸν νῶτον τοῖς παί-
ουσι ἀγεννῶς καταπροδίδωσιν, ἀλλ' ὡς ἂν οἶός τε ἦ καὶ ξίφει 30
καὶ δόρατι χρώμενος οὐκ ἀνίησι τοὺς αὐτῷ προσπίπτοντας ἀναιρῶν,
πρὶν ἢ παντὸς εἶξαντος δυσμενοῦς τοῖς οἰκείοις ἐκεῖνος τροπαιο-

φόρος ἀποκαταστή, — οὕτω καὶ ὁ τρισαριστεὺς οὗτος Στέφανος οὐχ Ἑλλήνων μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων καὶ πάσης τοῦ Διαβόλου τῆς συμμορίας μέσον ἐναπειλημμένος, τοὺς μὲν πνευματοκινήτῳ γλώσση καὶ ταῖς δι' αὐτῆς ἀφιεμέναις τῶν θείων λογίων βολίσι κατετόξευεν, 5 τοὺς δὲ ταῖς παραινέσεσιν ἠμύνετο καὶ ταῖς προσευχαῖς οὐχ ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενος, ἀλλὰ νικῶν ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. Ἦν τοίνυν ὄραν ἐκεῖ Λιβερτίνοις καὶ Ἀλεξανδρεῖς, Ἀσιανούς τε καὶ Κίλικας καὶ Κυρηναίους, φονικούς μὲν τὴν πρόθεσιν, φονικωτέρους δὲ τὴν ὁρμὴν, καὶ θρασύτατα μὲν τῷ τῆς ἀληθείας κήρυκι συρρηγνυμένους καὶ κατὰ τῆς ἐν τῷ Στεφάνῳ πίστεως μηχανωμένους, ἄρδην 10 δὲ πάντας τῷ αὐτοῦ λόγῳ καταρρηγνυμένους καὶ συγχυνομένους· “οὐ γὰρ ἴσχυον”, φησὶν, “ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι. ᾧ ἐλάλει”. Ἐπειδὴ οὖν οὕτω κατ' ἄκρας ἑαυτοὺς ἐώρων ἠττωμένους, τὴν θεομάχον λοιπὸν ἐξουσίαν ἐπίκουρον ἐπικαλοῦνται, καὶ 15 τοῦτον ἐξάιφνης ἀρπάσαντες τῷ συνεδρίῳ παρεστήσαντο, ἔγκλησιν μὲν οὐδεμίαν ἀξιόλογον ἐπάγοντες, ὅτι δέ, φασὶν, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον καταλύσειν τὸν τόπον τοῦτον καὶ τὰ ἔθνη Μωσέως προειρήκει, ἔνοχον εἶναι θανάτου διετείνοντο. Ὁ δὲ πραύτητι μὲν τὴν φονῶσαν ἀνακόπτων ὁρμὴν, γαληναίῳ δὲ ἤθει καὶ ἐπεικεῖ τὴν 20 ταραχώδη λύτταν τῆς αὐτῶν ἐπέχων ψυχῆς, καὶ ἀγγελικῶ μὲν προσώπῳ τὸ δαιμονιῶδες καταισχύνων, λόγῳ δὲ θείῳ τὴν ἀλογιστίαν ἀνατρέπων, ἱστορίας ὑπομιμνήσκει πατριαρχῶν τε καὶ προφητῶν, οἷς ἐνόμιζον τίθεσθαι, τοὺς τε βίους εἰς μέσον παράγει καὶ ταῖς αὐτῶν μαρτυρίαις τὴν ἀμφισβητουμένην ἀλήθειαν πιστοῦ- 25 ται· οἱ δέ, καθάπερ ἀσπίς, τὰ ὦτα συνέχοντες οὐδεμίαν τῇ ἀληθείᾳ πάροδον ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἐδίδουν ψυχὴν, τοῦτό γε δικαίως μόνον· οὐ γὰρ ἦν ἀξία ψυχὴ βέβηλος οὐρανίων κατακροᾶσθαι λόγων, οὐδὲ νοῦς πάθεισι παντοίοις διεφθορῶς μυστήρια καταδέχεσθαι Θεοῦ. Καὶ ὁ μὲν πατέρας αὐτοὺς ἑαυτοῦ προσηγόρευε καὶ 30 ἀδελφούς, οἱ δὲ διεπρίοντο ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις ἐπ' αὐτῷ· κάκεῖνος μὲν τῆς ἄνω δόξης, ἧς διανοιγομένων αὐτῷ τῶν οὐρανῶν κατηξιοῦτο, ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ ποιούμενος κοινωνοὺς “Ἰδοῦ”.

φησί, “θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεφγότας καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ Θεοῦ”· οἱ δὲ καρδίᾳ τοῦτον λυττώσῃ καὶ χειρὶ φονώσῃ διαχειριζόμενοι ταῖς τῶν λίθων νιφάσι κατεχώνυον, καὶ οὕτως ὁ μέγας τῆς ἀληθείας πρωταγωνιστῆς τῇ πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην μιμήσει καὶ διδάσκαλον τοῖς εἰς αὐτὸν πλημμυλοῦσι 5 τὴν ἄφρασιν ἐξαιτησάμενος πρὸς τὸν ἐν αὐτῷ δοξαζόμενον καὶ τῷ πνεύματι θεωρούμενον ἀνέστη. Οἷα δὲ κόσμος τῷ ὄντι βασιλικός, οἷα διάδημα κάλλους τῇ πίστει μὲν ὡς χρυσῷ, ὡς μαργαρίταις δὲ ταῖς θεολογίαις καλλωπιζόμενος, καὶ ὡς λίθοις μὲν τιμίοις τοῖς 10 κατ’ αὐτοῦ βαλλομένοις συνυφαινόμενος, ὡς ἀλουργίδι δὲ τῷ οἰκείῳ περιανθιζόμενος αἵματι, εἰς χεῖρας τῷ τῶν οὐρανῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδίδεται βασιλεῖ, πᾶσι δὲ τοῖς εἰς οὐρανὸν ἐξ ἐκείνου δι’ ἀθλήσεως ἀναγομένοις οὕτω στέφανος δόξης καὶ γίνεται καὶ δείκνυται ὁ Διάβολος δὲ διὰ πάντων, ὧν κατ’ αὐτοῦ κελίγηκεν, ἠττηθεὶς καὶ τῆς ἐν αὐτῷ πίστεως καὶ δυνάμεως ἀποκρουσθεὶς ὤχετο. 15

3. Ἡμᾶς δὲ λοιπὸν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἱστορίαν καλεῖ καὶ τὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων ἀνεύρεσιν καὶ μετὰ πλείστην χρόνων περίοδον πρὸς τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων ἐξ Ἱεροσολύμων ἀνακομιδὴν. Ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐξάισιον ἐκεῖνο πτώμα διὰ τῆς νομισθείσης αὐτοῦ 20 πτώσεως ὁ θεῖος πρωτόμαρτυς τὸν ἀντίπαλον καταβαλὼν τὸν γλυκὺν καὶ μακάριον ὕπνον ἀπεπαύσατο, συγκομίζουσι μὲν τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο σκῆνος καὶ τίμιον ἄνδρες εὐλαβεῖς κηδεύοντες εὐλαβῶς, καὶ δὴ γλωσσόχομον ἐκ περσέας—εἶδος δὲ τοῦτο ξύλου—τεκτηνάμενοι καὶ ἐν αὐτῷ κατασφαιλισάμενοι, τότε μὲν εὐθύς ἐκ πλαγίων αὐτὸ κατέθεντο τοῦ ναοῦ· ἀνὴρ δὲ τις ἐπίσημος τῷ ἔθνει, 25 τὸ γένος οὐκ ἀγενής, τὴν παιδείαν λόγιος καὶ τῶν νόμων διδάσκαλος ἀκριβής, ὄνομα Γαμαλιήλ, οὗ καὶ ὁ θεῖος ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἐμνήσθη Λουκάς,—οὗτος γνωστὸς ὦν τῷ μακαρίῳ Στεφάνῳ καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιστάμενος τὴν ἀρετὴν, προσπίπτει τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν ἐξαιτούμενος τὸ σῶμα λαβεῖν καὶ 30 πρὸς τὴν αὐτοῦ κώμην, ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ οὔσαν, ἀπαγαγεῖν καὶ πρὸς τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ καινῷ μνημείῳ καταθῆναι παρακαλεῖ. Οὐκ

1 Πράξ. ζ', 56. — 28 Πράξ. ε', 34 κέ.

ἀντέτειναν πρὸς τὴν αἴτησιν οἱ θεολόγοι· ἐκεῖ δὲ αὐτὸν οἱ ἀποστολοὶ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἐξ Ἱεροσολύμων μεταφέροντες καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔλαις ἡμέραις κοπετὸν μέγαν ἐνστησάμενοι κατέθαψαν. Τούτων οὕτω γενομένων, 5 εὐθὺς καὶ Νικόδημος, ἀνεψιὸς ὢν τοῦ Γαμαλιήλ, οὗτος ἐκεῖνος ὁ πρότερον ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ λογιῶν ἀκούσας Θεοῦ, — τότε τοίνυν ὑπὸ τῆς χάριτος κατανοεῖς προσπίπτει τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις βαπτισθῆναι καταξιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τῆς οὐρανίας ἠξίωται δωρεᾶς ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο γνόντες ἡ τοῦ Δια- 10 βόλου συναγωγῆ, ἐσκέπτοντο μὲν καὶ αὐτὸν ὡσπερ Στέφανον ἀνελεῖν, αἰδούμενοι δὲ τὸν Γαμαλιήλ, τέως μὲν ἐπεῖχον, μετὰ μικρὸν δὲ τοῦτον ἀναθεματίσαντες καὶ πᾶσαν αὐτοῦ διαρπάσαντες τὴν ὕπαρξιν, καὶ πληγὰς αὐτῷ βαρυτάτας ἐντεινάμενοι, ὑπερορίᾳ κατεδί- 15 κασαν· ὃν καὶ αὐτὸν ὁ χρηστὸς ἐκεῖνος ἀναλαβόμενος ἀνὴρ ἐπεμελεῖτο καὶ ταῖς αὐτοῦ χρεῖαις ἐκ τῶν ἰδίων ἐκοινῶνει, ἄχρις οὗ τελειωθέντα ἐχόμενα τοῦ θείου κατέθετο Στεφάνου. Ἐπεὶ δὲ τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως τὸν εἰρημένον Γαμαλιήλ κατακοσμούμενον οὐκ ἦν μὴ κατὰ τὴν πίστιν τελειοῦσθαι, βραχὺς ἐν τῷ μέσῳ χρόνος καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἀβελβούς — εἰκοσαέτης δὲ τότε τὴν ἡλικίαν ἦν, 20 ἀνὴρ μεγαλοφυΐα καὶ συνέσει καὶ τῇ τοῦ νόμου παιδείᾳ τὸν πατέρα διαμιλλώμενος· οὗτοι γοῦν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τοῦ τῆς ἀθανασίας λουτροῦ διὰ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Κυρίου καταξιοῦνται μαθητῶν· μετὰ ταῦτα τὸν δικαίοις ὑφειλόμενον ὕπνον εὐσεβῶς ἀναπαυσάμενοι, ἔγγιστα καὶ αὐτοὶ πρὸς τοῖς λειψάνοις Στεφάνου καὶ Νικοδήμου κατετέθησαν. 25 4. Χρόνων οὖν πλείστων μετὰ τὴν αὐτῶν κοίμησιν παρῳη- κότων, καὶ πολλῶν μὲν ἤδη τοῖς ἀθλητικοῖς ἀγῶσι τετελειωμέ- νων, τῶν κατὰ τῆς πίστεως δὲ παύσαμένων διωγμῶν, ἐπειδὴ γαλήνη τὴν ταραχὴν καὶ ἔαρ ἤδη καὶ θυμῆρες τὸν βαρὺν ἐκεῖνον χειμῶνα διεδέξατο, καὶ πᾶσαι μὲν φυλακαί, πάντα δὲ δεσμωτήρια 30 καὶ πᾶν κολαστήριον ὄργανον ἀνεῖτο (ὅτε δὴ Κωνσταντῖνος μὲν ὁ μέγας πρῶτος βασιλέων τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ἐπιγνοὺς εἰρήνης τε πρότασις καὶ ἐλευθερίας τῷ λαῷ καθειστήκει τοῦ Χριστοῦ, οἱ

τοῦ Χριστοῦ δὲ μετὰ παρρησίας τὸν οἰκεῖον δεσπότην κατὰ πᾶσαν ἐμεγάλυνον τὴν οἰκουμένην), τότε δὴ τότε καὶ ὁ μέγας Στέφανος διὰ τοῦ σεπτοῦ σώματος αὐτοῦ τὴν οἰκείαν λαμπρότερον ἀνίσχει δόξαν καὶ αὐτὸς οἷόν τι γέρας τῆς πίστεως ἢ ἀμάραντος στέφανος τῇ τε Βασιλίδι τῶν πόλεων καὶ τοῖς πιστοῖς βασιλεῦσι 5 παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐχαρίσθη Χριστοῦ. Ὁ δὲ τρόπος τῆς τοῦ λειψάνου φανερώσεως οὗτος. Ἦν ἄνθρωπος κατὰ τὴν κόμην οἰκῶν ἐκείνην, ἐν ἧ ὁ πολῦτιμος οὗτος κατεκέκρυπτο θησαυρός, πρεσβύτερος τὴν ἡλικίαν, πρεσβύτερος τὸ ἀξίωμα, τὸ εἶδος αἰδέσιμος, τὸν βίον αἰδεσιμώτερος καὶ σεμνότερος, τοῦνομα Λουκιλλιανός. 10 Τοῦτω οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς ὁ θεῖος πρῶταθλος ἐπιφανεῖς ἑαυτὸν καταδηλοῖ· ἔδοξε γάρ ποτε ὁ εὐλαβῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὥρα τρίτη νυκτερινῇ, Παρασκευῇ δὲ ἡ ἡμέρα ἦν, ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος ἐπιστάντα τινὰ κατιδεῖν ἄνδρα νεώτερον ἐν μεγέθει περικαλλῆ, τὴν κόμην μὲν εὐσταλῶς καθημένον, στολὴν δὲ λευκὴν ἡμφιεσμένον, ἐν ἧ καὶ γράμματα διὰ χρυσοῦ δέδεικτο τετυπωμένα, ἐν οἷς πρῶτον ἐφαίνετο τὸ σίγμα, πορφύρεον δὲ ἦν, καὶ τῷ ἀνδρὶ σανδάλια ἐπὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῦτα χρυσοῖς ἱμάσι κατεσφηκωμένα· καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ χρυσὴν εἶδε τοῦτον κρατοῦντα βακτηρίαν. Τοῦτον εἶδε τὸν τρόπον ἐπιστάντα καὶ νύξαντα τῇ ῥάβδῳ 20 τρίς, καὶ τρίτον αὐτὸν ἤκουσεν ἐξ ὀνόματος καλέσαντα, πρὸς ὃν ἔδοξεν αὐτὸς πυθέσθαι· “Τίς εἶ, κύριε”; τὸν δὲ “Ἐγὼ εἰμι Στέφανος” εἶπεῖν, “ὁ πρῶτος τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδησάμενος· ἀλλ’ ἀνελθε τὸ τάχος εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως πρὸς ἡμᾶς παράγγειλον κατελθεῖν καὶ τὸν τάφον 25 ἀνοῖξαι καὶ εὐωδιάσαι καὶ τὴν ἡμῶν ἄθλησιν ἀνακηρῦσαι, ὅπως δοξασθῇ πάλιν ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν καὶ σπλαγχνισθεῖς ἰλεως γένηται ταῖς ἀμαρτίαις τοῦ λαοῦ· ἠχρειῶσθαι γὰρ τὸν τόπον καὶ παρημελῆσθαι, ἔνθα τὰ ἡμέτερα σώματα κατάκειται”. Τὸν δὲ πάλιν ὄναρ ἀνθυπενεγκεῖν καὶ “Τίνες οὗτοι, κύριε, οἱ σὺν τῷ ὑμετέρῳ 30 λειψάνῳ κατατεθειμένοι”; ἀκοῦσαι δὲ παραχρῆμα παρ’ αὐτοῦ·

14 κωδ. κατ' ἰδεῖν || μεγέθη. — 15 κόμην. — 30 ἀνθ' ὑπηνεγκεῖν.

“Γαμαλιήλ”, φησίν, “ἐστὶν ὁ τὸν μέγαν ἀναθρέψας Παῦλον, καὶ Ἀβελβοῦς ὁ τούτου υἱός, καὶ Νικόδημος ὁ ἀνεψιός”.

5. Ταῦτ’ οὖν ἐκεῖνον εἰπόντα τῶν ὄψεων αὐτίκα μεταστῆναι, εἰς ἑαυτὸν δὲ τὸν πρεσβύτερον γενόμενον ἐκθαμβεῖσθαι μὲν τὴν
5 ὄρασιν, ὡς εἰκός, παρασιωπᾶν δὲ τὸ ῥῆμα τέως τοῦτο διανοηθεὶς
καθ’ ἑαυτὸν, ὡς, εἰ ἄρα τὰ τῆς ὀράσεως αὐτῷ μὴ διέπταισται, καὶ
δευτέρας τάχα καὶ τρίτης ἐμφανίσεως ἐπιτόχοι. Τοῖνον τῇ μετ’
αὐτὴν Παρασκευῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς νυκτὸς ὥραν, ὁμοίῳ τῷ
σχήματι πάλιν ὁ ἅγιος ἐπιστάς, “Ἴνα τί”, φησίν, “ἠμέλησας
10 καὶ οὐκ ἀνήλθες ἐξηγήσασθαι τῷ ἐπισκόπῳ τὰ ἐντεταλμένα σοι”;
τὸν δὲ δόξαι πάλιν ἀποκρίνασθαι πρὸς τὴν πεῦσιν καὶ εἰπεῖν
“Σύγγνωθι, κύριε· οὐ γάρ μοι ἐδόκει τοῦτο χρηματίζειν ἀρεστὸν
ἐκ μιᾶς ὑπτασίας πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκκλησίαν θορυβεῖν,
ἐπὶ δυοῖ δὲ καὶ τρισὶ μάρτυσι πᾶν ῥῆμα σταθῆσεσθαι καὶ τῆς
15 Γραφῆς λεγούσης ἀκούω”. Ὡς οὖν ταῦτα λέγειν ᾤετο, πρὸς τὸν
φανέντα ὄρα, τῆς θύρας ἐξίόντα καὶ πάλιν εὐθύς ἐπανιόντα, καὶ γε
τοιιάδε λέγοντος ἔδοξεν ἀκοῦσαι· “Τί ὅτι”, φησίν, “ἀμφέβαλες τῇ
διανοίᾳ σου, ὡς εἰ γέ ἄρα καὶ εὐροίμι τοὺς τέσσαρας ὁμοῦ, πῶς
ἂν ἀπὸ τῶν ἄλλων δυναίμην τὸ τοῦ Στεφάνου διακρίναι σῶμα; καὶ
20 γὰρ οὐ συγκεχυμένως, ὡς ὑπόπτεισας, τὰ λείψανα κατάκειται,
ἕκαστον δὲ τούτων ἰδίαν ἔχει θήκην γράμμασι σεσημασμένην”.
Ταῦτα εἶπεν· εἶτα ἐξέτεινε τὴν χεῖρα καὶ, “Θές σου”, φησί,
“τὸν νοῦν, ᾧ πρεσβύτερε, καὶ ὄρα”. Εὐθύς οὖν ὄρα σκεύη τέσ-
σσαρα καλάθοις ἐοικότα καὶ τῶν ἐκεῖνου χειρῶν ἐξηρητημένα, ὧν τὰ
25 τρία μὲν χρυσᾶ, ἀργυροῦν δὲ διεφαίνετο τὸ ἕν. Οἱ μὲν οὖν δύο
χρυσοὶ καλάθοι πλήρεις ῥόδων ὠρῶντο λευκῶν, οὓς διὰ τῆς ἀρι-
στερᾶς ἀνεῖχε χειρὸς· ὁ τρίτος δὲ ῥόδων ᾤπται μεστός, τρόπον
αἵματος μεστός· τούτῳ τέταρτος ὁ ἀργυροῦς συνηρητημένος ὡσπερ
δίδυμος ἐφαίνετο, πλήρης καὶ αὐτὸς κρόκων εὐόσμων καθορώμε-
30 νος. Τούτους δὲ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐξηρητημένους ἔχων “Ὁρα;”
ἔφη· “ταῦτά σοι σύμβολα τῶν ζητουμένων· ὁ μὲν τῶν ἐρυθρῶν
γέμων ῥόδων τὸ ἐμόν σοι σῶμα παραδείκνυσι· μόνος γὰρ ἐκ τού-

7/8 κῶδ. μετανήν.— 19 δυναίμιν.— 20 ὑπόπτεισας.— 26 πλήρης ἔ. ὀρώντο.

των ἐγὼ τῷ μαρτυρικῷ αἵματι τοῦ σώματος ἔβαψα τὴν στολήν· ὁ τῶν λευκῶν δὲ τό τε τοῦ Νικοδήμου καὶ τοῦ Γαμαλιήλ δι' αἰνίγματος ὑποδηλοῦσιν· ὁ ἀργυροῦς δὲ κάλαθος εἰκόνα παραφαίνει τοῦ Ἀβελβούς, διὰ τοῦτο δεικνύμενος ἀργυροῦς, ὅτι καθαρὸς ὦν ἐκεῖνος τὴν σάρκα καὶ ἀμίαντος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ περιπολεῖ”. 5
Διαστάσης δὲ καὶ ταύτης τῆς ὄψεως, ἀναστὰς ὁ ἄνθρωπος, ἐξεπλήττετο μὲν ἐφ’ οἷς ἐωράκει καὶ διηπορεῖτο, ἐσίγησε δὲ ὅμως πάλιν.

6. Πάλιν οὖν κατὰ τὴν ἐπιούσαν Παρασκευὴν τῷ ὁμοίῳ τρόπῳ παραστὰς ὁ τρισμακαριώτατος Στέφανος, καὶ σφοδρότεροις 10 ἐπαπειλησάμενος παραγγελίαις, εἰς ἔκστασιν ἐνήκε μείζω. Ὅρα γοῦν ἑαυτὸν ὁ πρεσβύτες ἀρπαζόμενον καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀνιόντα μετέωρον, καὶ τὴν τοῦ λειψάνου φανέρωσιν τῷ ἐπισκόπῳ καταγγέλλοντα, παρ’ οὗ καὶ τοιοῦτων κατακούειν ἔδοξε φωνῶν. “Εἰ ταῦτα”, φησὶν, “ὦ ἀγαπητέ, κατὰ τοὺς ἡμετέρους καιροὺς εὐδό- 15 κησεν ὁ Θεὸς ἐκφάναι, ἐμὲ δεῖ λαβεῖν ἐκεῖθεν τὸν βοῦν τὸν ἄρρενα, τὸν ἀροτῆρα· καὶ γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν δι’ ἀμαξῶν ὑπηρετεῖται· λείπει δὲ βούς τῇ ἀμάξῃ τῇ μεγάλῃ, ὃν ἔφης τρέφεσθαι παρὰ σοί. Δίκαιον οὖν μᾶλλον αὐτὸν ἔχειν τὴν πόλιν, σοὶ δὲ οἱ λοιποὶ δύο βόες καὶ τὸ δαμάλιον ἀρκέσουσι πρὸς τὴν τοῦ κατὰ σέ 20 χωρίου ἐργασίαν”. Ταῦτα κατ’ ἐκείνην τὴν ἔκστασιν ὁ Λουκιλλιανὸς λέγειν τε καὶ ἀκούειν ὑπελάμβανεν· οὐ μάτην, ὡς ἔοικεν· ἐδηλοῦτο δὲ διὰ τούτων, οἶμαι, τῶν μὲν ἄλλων ἢ ἐπὶ χώρας ἄφεις, τοῦ ἱεροῦ δὲ Στεφάνου ἢ πρὸς τὴν πόλιν ἀνακόμισις. Ἔτι δὲ τῷ ἀνδρὶ τῆς τοιαύτης ἐκστάσεως ἐπικειμένης, ὤετο τοῖς 25 οἰκείοις· ἐξ αὐτῆς ἀποκαθίστασθαι, ἀκούειν δὲ πάλιν πρὸς τοῦ ἀποκαθιστῶντος, “Εἴ γε βούλει”, λέγοντος “τὸν ποιοῦμενον εὐρεῖν, κατ’ ἐκεῖνον ζῆτει τὸν τόπον, ὃν Σύροι μὲν Δαλαγαβραὰμ καλοῦσιν, Ἑλλάς δὲ γλῶσσα τοῦτο χωρίον ἐρμηνεύει Θεοῦ”.

7. Τρίτην δὲ ταύτην ὄρασιν ὁ εὐλαβὴς ἐκεῖνος πρεσβύτες 30 χρηματισθεῖς, πυνθάνεται μὲν ἐγερθεῖς τὸ δηλωθὲν αὐτῷ χωρίον, ἐλθῶν δὲ καὶ τὸν τόπον ἡσυχῆ κατασκεψάμενος, ἄνεισιν εἰς τὴν

πόλιν εὐθύς, καὶ τῷ ἀρχιερεῖ προσελθὼν, Ἰωάννης δὲ τότε τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων καθηγεῖτο, τοὺς τε λόγους αὐτῷ πάντας καὶ τοὺς τῶν ὀπτασιῶν τρόπους ἐξηγήσατο· ὁ δὲ χαρᾶς ἀφάρτου πλησθεὶς καὶ τῷ τῶν θαυμασιῶν εὐχαριστήσας Θεῷ προτρέπεται
5 κατὰ τὸν δηλωθέντα διορῶσαι τόπον· “Ἐπειδὴν δέ”, φησὶν, “εὐρῆς, ἀκουστὸν ὅτι τάχιστα ποιήσον ἡμῖν”. Αὐτὸς δὲ τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τὴν ὄρυγὴν λαβὼν πρόσσεισι τῷ τόπῳ μετὰ σπουδῆς, καὶ δὴ βουναρίον τι περὶ τὸν χῶρον κατιδὼν ἀνεστῶς, ἐκεῖ κατακεχώσθαι τὸν ζητούμενον ὑπέλαβε θησαυρόν· διὸ καὶ τοῦτο
10 διορῶσαι αὐτίκα βουλῆς γίνεται. Νύκτωρ δὲ αὐτῷ πάλιν ὁ ἅγιος ἐπιφανεὶς, “Μὴ βουληθῆς”, ἔφη, “κατὰ τὸν βουνὸν εἰς κενὸν καμεῖν· οὗτος γὰρ εἰς μαρτύριον ἐτέθη τοῦ ἐκεῖ συντελεσθέντος ἐφ’ ἡμῖν κοπετοῦ· ἀπὸ τοῦ βουνοῦ δὲ πρὸς βορρᾶν ὡς ἀπὸ πηγῶν ἐβδομήκοντα πέντε τὸ ὄρυγμα ποιού”. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ διὰ τινος
15 ἄλλου μονάζοντος σημαίνων ἐχώλυε τοῦ βουνοῦ τὴν ὄρυγὴν· ἀλλ’ ὁμως ἐκεῖνοι μὴ πεισθέντες, δύσπιστον γὰρ ἄνθρωπος, καὶ μόλις ταῖς φωναῖς ἔωθεν δὲ μέχρι τρίτης ὥρας διασκάψαντες καὶ βαθύναντες ἐκεῖ, στήλην εὐρίσκουσιν λιθίνην γράμμασι γεγραμμένην ἐβραϊκοῖς· ἦν δὲ τῶν γεγραμμένων ὁ νοῦς· “Τοῦτο τὸ χωρίον κο-
20 πετὸς δικαίων καὶ ἁγίων θρήνος ὠνόμασται”. Ἐκεῖθεν λοιπὸν ἀποστάντες πρὸς τὸν ὑποδεδειγμένον ἀφικνοῦνται χῶρον, ὅπου δὴ σύμμετρον ποιησάμενοι καταγῆς ὄρυγὴν πάντα σαφῶς, κατὰ τὴν ὑποφανεῖσαν ὕρασιν, ἀνεῦρον καὶ ὑπὸ γῆν κεκρυμμένον ἀνίσχει φωστήρ, καὶ ὁ ποδούμενος ἐκπέφανται θησαυρός.
25 8. Ὁρῶνται γοῦν θῆκαι τέσσαρες, ἀλλήλων ἐγγὺς εὐθημόνως κατακείμεναι, ἐκάστη δὲ τίτλος ἐπικείμενος Σύρων γράμμασι τὴν τοῦ ἔνδον ἐναποκειμένου προσηγορίαν κατεδήλου. Ἐφνω δὲ σεισμός γίνεται μέγας, ὥστε τὰ θεμέλια τρομάσαι τῆς γῆς· ἀνακεκί-
νηται δὲ καὶ οἷον ἀνέθαλε τοῦ πρωτομάρτυρος ἡ σορός, καὶ μὴν
30 καὶ εὐωδία ὑπερφυῶς ἠδεῖα πληθυνθεῖσα μικροῦ δεῖν τοὺς παρόντας κατεκοίμιζε· φωναὶ δὲ θεῖαι οὐρανόθεν ῥηγνύμεναι, Ἀγγέλων Θεοῦ δηλαδὴ, “Δόξα ἐν ὑψίστοις” βῶντων “Θεῷ καὶ ἐπὶ

γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία”, εἰς δέκατον ἐξηκούοντο ση-
μεῖον καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ θεραπείαι παραυτὰ πλείσται
τοῖς ὑπὸ ποικίλων παθῶν ὀχλουμένοις ἐνεργούμεναι τὴν μεγάλην
περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν καὶ τὴν τοῦ πρωτομάρτυρος χάριν
ἐκήρυκτον σαφέστατα.

5

9. Αὐτίκα τοίνυν ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἱεράρχης ἅμα δυσὶν
ἄλλοις παρατυχοῦσιν ἐπισκόποις καὶ τῷ κλήρῳ παντὶ παραγενό-
μενος, καὶ πᾶν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ
χαρᾷ συνδραμόντες πνευματικῇ, καὶ τὸ σεπτὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον
σῶμα προσκυνήσαντες, καὶ μετὰ φώτων καὶ ὕμνων καὶ θυμιαμά- 10
των καὶ τῆς πρεπούσης δοξολογίας καὶ φαιδρότητος εἰς τὴν ἁγίαν
ἀγαγόντες πόλιν, τέως μὲν εἰς τὴν ἁγίαν αὐτὸ κατέθεντο Σιῶν
[καὶ] ναὸς τῷ ἁγίῳ σεβάσμιος κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν οἰκοδομεῖται.
ὁ δὲ ὀικοδομηκῶς Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ συγχλητικὸς ἦν, ὃς πολλὰ
τοῦ ἀρχιερέως δεηθεὶς ἐν αὐτῷ τὸ τίμιον λείψανον μετὰ πάσης 15
μετέθηκε σεβασμιότητος. Οὕτω πλείους ἢ πέντε μετ’ ἐκείνην
διήλθον τὴν μετάθεσιν ἐνιαυτοί, καὶ αὐτὸς ἀρρωστήσας τὴν ἐπὶ
θανάτῳ καὶ γλωσσόχομον μὲν ἑαυτῷ περσεῖνον τῷ τοῦ ἁγίου
παρόμοιον κατασκευασάμενος, ἔγγιστα δὲ τούτου κατατεθῆναι διαθέ-
μενος, κεκοίμηται.

20

10. Τούτων οὕτω γενομένων, μετὰ χρόνους ὀκτώ τῆς Ἀλε-
ξάνδρου τελευτῆς ἢ αὐτοῦ γαμετῆ, διὰ τε τὸν αὐτῆς πλοῦτον καὶ
τὴν ὥραν τοῦ σώματος πρὸς γάμον αὔθις ἐλθεῖν ὑπὸ πολλῶν ἐνο-
χλουμένη, ἵνα μὴ τοῦτο πράξει καταναγκασθῆ, βουλὴν βουλευέται
τὸ σῶμα μὲν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀναλαβεῖν, πρὸς τὸν πατέρα δὲ καὶ 25
τὴν οἰκείαν πόλιν Κωνσταντινούπολιν ἀναδραμεῖν. Κυρίλλου δὲ τότε
τοῦ ἐν ἁγίοις τὸν θρόνον διέποντος τῶν Ἱεροσολύμων, προσελθοῦσα
Ἰουλιανῆ—τοῦτο γὰρ ὄνομα τῇ γυναικί—παρηγεῖτο τοῦ ἀνδρὸς τὸ
σκήνος λαβεῖν καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους ἐπανελθεῖν· αὐτοῦ δὲ τοῦτο
μὴ ἐπιτρέποντος ποιεῖν, γράμμασι μὲν ἐκείνη τὴν αὐτῆς γνώμην 30
διασημαίνει τῷ πατρὶ, σάκραν δὲ ἔξαιτεῖται βασιλικήν, ὥστε ἀνυ-
περθέτως τὸ λείψανον ταύτῃ δόθῆναι τοῦ ἀνδρὸς. Γενομένου οὖν
τούτου καὶ τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὴν δεσποτικὴν κέλευσιν ἀντειπεῖν

οὐ δυναμένου, πρῶως οὕτως καὶ ἡπίως ὁ πατριάρχης αὐτὴν προσκαλούμενος, "Πῶς", φησὶν, "ὦ γύναι, τὸ τοῦ ἀνδρὸς λειψανον αἰτεῖς λαβεῖν; ἢ οὐκ οἶδας, ὡς ὁμοῦ τῷ ἁγίῳ κατατίθεται Στεφάνῳ καὶ τὸ σκεῦος ὁμοιον, ὡς καὶ ἡμᾶς ἀγνοεῖν ὁποῖόν ἐστι
5 τὸ ζητούμενον παρὰ σοῦ";—"Ἄλλ' ἐγώ," φησὶν, "ὦ δέσποτα, τὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆ κατασκευασαμένη, ἀκριβῶς οἶδα καὶ μόνον, εἰ ἐπιτρέφειας, τὸ οἰκεῖον παρεύσομαι λαβοῦσα".—"Καὶ εἶπερ σαφῶς οἶδας", εἶπεν αὐτῆς ἐκεῖνος, "εἰσελθοῦσα ἄρον τὸ σὸν καὶ ἴθι εἰς εἰρήνην".

11. Εὐθύως οὖν αὐτῆ τῆς καταθέσεως διανοιγείσης, θεία τινὶ
10 προνοία περιπλανηθεῖσα Ἰουλιανῆ, τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀφείσα γλωσσόκομον, τῷ τοῦ ἁγίου σφοδρότερον περιεπλέκετο καὶ γοεράς ἠφίει φωνάς, καὶ δακρύων προέχεε πηγάς, τοῦτο εἶναι τὸ ζητούμενον, τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καθεστάναι τὸ σκήνωμα λαμπραῖς δισχυριζομένη φωναῖς. Ἀδείας τοίνυν ἐνδοθείσης αὐτῆ, ἀνέλαβε τοῦτο
15 προθυμία πολλῆ. Εὐθύς οὖν παρασκευασαμένη, εἶτα τῷ ἀρχιερεῖ καὶ πᾶσι συνταξάμενη τοῖς γνωστοῖς, εἶχετο πάνυ χαίρουσα τῆς ὁδοῦ. Ἡ μὲν οὖν εἰς τὸ οἰκεῖον αὐτῆς ἐκάθητο βαστέρνιον, τὸ ἱερὸν δὲ λείψανον ἐν λεκτικίῳ ἐφ' ἡμιόνου καταθεῖσα, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῆς ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν ἔπεσθαι συντάξασα, οὕτω
20 τὴν ὁδοιπορίαν εὐθύμως ἄγαν ἐποιεῖτο. Ἀλλὰ τίς ἂν ἕκαστα τῶν θαυμασιῶν ὑμῆσαι τοῦ Θεοῦ; τίς δὲ πάσας αἰνέσειε τὰς κατὰ τὴν ὁδὸν γενομένας διὰ τοῦ πρωτομάρτυρος μεγαουργίας; δι' ὅλης γὰρ τῆς νυκτὸς ὕμνος Ἀγγέλων κατ' οὐρανὸν καὶ θεοπρεπῆς ἐξηκούετο δοξολογία, ὁσμῆς δὲ ὁ τόπος εὐώδους ὡς μύρου πολλοῦ
25 καταχυθέντος ἐπληροῦτο, καὶ τὰ πονηρὰ δὲ πνεύματα κάτωθεν οἰμώζοντα "Οὐαὶ ἡμῖν" βοαῖς ἔκραγε συχναῖς, "οὐαὶ, οὐαὶ, ὅτι Στέφανος μέσον παράγει ἡμῶν, δεινῶς μαστίζων ἡμᾶς". Τούτων ἀκούοντες οἱ ἄνθρωποι τῶν φωνῶν ἐξεθαμβοῦντο καὶ φόβῳ συνείχοντο καὶ τρόμῳ παρελύοντο· ἤδεσαν γὰρ ἤδη καὶ αὐτοὶ διὰ
30 τῶν τεκμηρίων, ὡς πλάνη περὶ τὴν τοῦ λειψάνου γέγονεν ἀνάληψιν. Ὅμως ἡσυχῆ τὴν ἐπὶ θάλασσαν κατήεσαν, τῶν ζώων, ὥσπερ τινὸς σφοδρῶς αὐτὰ κατελαύνοντος, ἐπειγομένων.

12. Φθάνουσι τοίνυν τὴν Ἀσκάλωνα, πόλιν παράλιον, ὅπου δὴ πλοῖον εὗρον εὐθὺς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξορμοῦν. Τοῦτο πενήκοντα χρυσίων ἢ γυνὴ μισθωσαμένη καὶ τὸν θεῖον τοῦτον πρῶτον ἐναποθεμένη κοσμίως θησαυρόν, εἶτα καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν οἰκείων αὐτῆς πάντων ἐπιβᾶσα, καὶ οὕτως ἀνέμῳ ἐπι- 5
τηδείῳ χρώμενοι σὺν εὐθυμίᾳ πάσῃ διήνουν τὸν πλοῦν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ μέσον τοῦ πελάγους ἦσαν, ἄφνω περιπίπτουσι τρικυμῖα δεινῇ, καὶ δὴ τῆς θαλάσσης αὐτοῖς ἀγριουμένης καὶ αὐτανδρον καταπιεῖν τὸ σκάφος ἐπωρουμένης, φόβῳ δεινῷ περισχεθέντες, τῷ ἀγίῳ πάντες ἅμα πολλοῖς δάκρυσι καὶ ἰκετηρίοις προσέπιπτον 10
βοαῖς. Ἐξαίφνης οὖν αὐτοῖς εὐωδίας ὑπερφουεστάτης ἐκδοθείσης, ὅπερ ἐναργὲς ἦν τεκμήριον τῆς τοῦ ἰκετευομένου παρουσίας, ἀκοῦσαι φωνῆς παρ' αὐτοῦ "Μὴ φοβεῖσθε· ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμί". ἅμα δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ ἄνεμος ἐκόπασε καὶ εἰς μεγάλην κατέστη 15
γαλήνην ἢ ταραχὴν· πλεονάκεις ἐώρων φῶς μέγα νυκτὸς ἐπιφαῖνον τῷ λειψάνῳ, καὶ Ἀγγέλων ἐπήκουον δοξολογίας, καὶ εὐωδίας πληρούμενοι θάρσους ἅμα καὶ θάμβους ἐπληροῦντο. Ἐπεὶ δὲ πλησίον ἦσαν τῆς Ἀβύδου, ἔδει δὲ τούτους διὰ τῶν καλουμένων Στενῶν παραπλεῖν, χαλῶσι μὲν τὸ ἰστίον, πειρῶνται δὲ λαθεῖν, εἴ γε ἦν 20
δυνατόν, τὸν ἐκεῖ τοὺς παροδεύοντας ἐρευνώμενον. Γίνεται τοίνυν μέγας ἄφνω σεισμός καὶ ἡ θάλασσα ἐταράττετο, καὶ ἡ γῆ ἐσειέτο, ἕως παρῶδευσε τὸ πλοῖον. Τί οὖν; ἐπιβοῶνται τινες τὸν ἄρχοντα, δαιμονιώδεις ἄνθρωποι δηλαδή, καὶ παροτρύνουσιν, "Οὐκ ἂν φθά- 25
νοις" εἰπόντες "τουτὶ τὸ πλοῖον καταδραμεῖν καὶ πυρπολῆσαι; ἢ οὐκ οἶδας, ὡς ταῖς αὐτῶν μαγγανείαις ὁ γενόμενος γέγονε σεισμός"; Αὐτίκα τοίνυν πέντε δρόμωνας ἐκεῖνος παρασκευασάμενος ἐπέταττεν ὅτι τάχιστα φθάσαντας πυρπολεῖν προσηγγικότες δὲ ἤδη τῷ τοῦ ἀγίου πλοίῳ, ἀγγελικῇ δυνάμει καὶ ἀοράτῳ παρελύθησαν 30
χειρὶ, καὶ οὕτω προνοία κρείττονι πάσης ἐπηρείας διασωθέντες οἱ περὶ τὸν ἅγιον, προσορμίζονται τῇ Χαλκηδόνι.

13. Ἐν ἡμέραις δὲ πέντε τοῦ ἀγίου διατρίβοντος ἐκεῖ, πάντες οἱ ὑπὸ πνευμάτων ὀχλούμενοι πονηρῶν ἐγγίζοντες ἐβόων·

2 κῶδ. ἐξώρμον. — 6 ἐπιτιδείω. — 7 καταμέσον.

“ὦ, ὦ, Στέφανος [ὁ] ὑπὸ Ἰουδαίων λιθοβοληθεὶς ἐξ Ἱερουσαλήμ
ἦκεν ἄρτι βασανίσων ἡμᾶς”! Οὕτω κράζοντα καὶ ὡσπερ ὑπὸ πυ-
ρὸς τὰ Δαιμόνια κατελαυνόμενα τῶν ἀνθρώπων ἐδραπέτευεν· πάν-
τες δέ, ὅσοις ἐνέσκηψε νόσος παντοδαπή, τῇ ἁγίᾳ σορῶ προσπε-
5 λάζοντες, ὑγιεῖς εὐθέως ἐγίνοντο, δοξάζοντες τὸν Θεόν. Ἐντεῦ-
θεν ἀγαθὴ φήμη τὴν βασιλίδα διατρέχουσα, χαρᾶς μὲν καὶ προ-
θυμίας ἐπλήρου τοὺς χριστιανούς, λύπης δὲ καὶ ἀγανακτήσεως
τοὺς ἔτι τῷ Ἑλληνισμῷ προστετηχότας. Ἐντεῦθεν καὶ βασιλεὺς
ὁ μέγας διὰ τοῦ τῆς βασιλίδος ἱεράρχου — Μητροφάνης δὲ ὁ μα-
10 καριώτατος ἦν — τὴν τοῦ ἁγίου πυθόμενος ἐπιδημίαν ἐξίστατό τε
καὶ διηπορεῖτο, πῶς ἂν πιστεῦσαι δύναίτο τῇ αὐτοῦ πόλει τηλι-
κοῦτον παραγεγονέναι ἀγαθόν· ἀνηνέχθη δὲ αὐτῷ καὶ περὶ Ἰου-
λιανῆς, ἥτις αὐτίκα δὴ παραστᾶσα τῷ βασιλεῖ καὶ τὸν τρόπον
τῆς τοῦ σώματος ἀνακομίσεως ἐρωτωμένη πᾶσαν ἐξῆς ὑφηγεῖτο
15 τὴν παρακαλουθήσασαν ἀλήθειαν, καὶ ὡς Ἀλεξάνδρου τοῦ συγ-
κλητικοῦ γέγονε γυνή, καὶ ὅτι οὗτος πρὸ χρόνων ἀποβιώσας, ὅτε
ναὸν τῷ πρωτομάρτυρι ἐξ οἰκείων ἀναλωμάτων ἐδείματο, ἔγγιστα
τούτῳ ταψῆσαι ἐν ὁμοιοτάτῳ γλωσσοκόμῳ διετάξατο, καὶ ὡς αὐτὴ
παρὰ πολλῶν ὄχλουμένη καὶ μὴ βουλομένη γῆμαι τὸ τοῦ ἀνδρὸς
20 βεβούλευται λείψανον ἀναλαβεῖν καὶ πρὸς τὸν οἰκεῖον πατέρα καὶ
τὴν πόλιν ταύτην ἀναδραμεῖν ὑπεμίμησχε δὲ καὶ τῆς κελεύσεως,
τῆς δι’ αὐτὴν τῷ τῶν Ἱεροσολύμων ἀρχιερεῖ καταπεμφθείσης, καὶ
ὅτι “οἰκονομία θεία δηλονότι περιπλανηθεῖσα τὸ τοῦ ἁγίου λείψα-
νον ἀντὶ τοῦ ἀνδρὸς ἦκω φέρουσα· εἰ δὲ γε ταῦτα”, φησὶν, “βε-
25 βαιότερον ἢ ὑμετέρα γνῶναι βούλεται θειότης, Ἑβραῖος αὐτίκα
νῦν παραγενέσθω καὶ τὸν ἐπὶ τῷ γλωσσοκόμῳ τίτλον ἀναγνώτω,
καὶ δι’ αὐτοῦ τὸ ἀληθές, ὧ βασιλεῦ, ἀκριβῶς εἴση”.

14. Εὐθύς οὖν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπισπουδάσαντος, Ἰουδαῖός
τις ἐλθὼν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγνοὺς ἔφη· “Ἀληθῶς οὗτός ἐστιν
30 ὁ μέγας Στέφανος, ἀγῶ πιστεύω δι’ αὐτοῦ Χριστῷ, ὅτι παρά-
δοξα εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου σήμερον”. Ταῦτα Κωνσταντῖνος ὁ
φιλευσεβῆς βασιλεὺς ἀκηκώς, καὶ πλείστης ὕσης ἀγαλλιάσεως

18 κῶδ. ὁμοιωτάτω.

πληρωθείς, τῷ ἁγίῳ προσέταξεν ἀρχιερεῖ μετὰ παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ προσυπαντῆν γενέσθαι καὶ μετὰ τιμῆς ἀπάσης καὶ ἀμυθῆτου σεβάσματος δοξολογοῦντας εἰς τὰ βασιλεια τὸν ἅγιον ἐνεγκεῖν. Προλαβοῦσα τοίνυν Ἰουλιανὴ καὶ διαπεράσασα τοῦτον εἰς τὸ ἐπιλεγόμενον ἤγαγε Σταυρίον· ὅθεν δὴ τὰς ἡμιόλους ὑπο- 5 ζεύξαντες τῷ ἁγίῳ ἐπὶ τοῦ ἄρματος καὶ τὴν ἁγίαν αὐτῷ ἐπιθέμενοι σορόν, ἤλαυνον ὡς ἐπὶ τὰ βασιλεια· ταύτη τοι καὶ Ζεῦγμα τὸν τόπον ἐκεῖνον ἔφασαν κατονομάσθαι.

15. Πάντα μὲν οὖν κατ' εἶδος τὰ τοῦ ἁγίου θαυμάσια, ὅσα κατὰ τὴν εἴσοδον ἐκείνην πεποίηκεν, εἰ καὶ ἡμῖν καταλέγειν οὐ 10 δυνατόν, ἀλλ' οὐ δήπου δίκαιον ἂν εἶη καὶ κατασιγῆσαι πάντα· ὀλίγα δέ τινα, πρὸς τὴν τῆς θείας δυνάμεως ἔνδειξιν, εὐλογον ἐπιτόμως ἐντάξαι τῇ γραφῇ. Ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ λαὸς ἠὺς τρεπίζετο πρὸς τὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου προπομπήν, γυνή τις ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ λαχοῦσα τὴν οἴκησιν, πνεῦμα πύθωνος ἔχουσα, ἀνακέκραγε βοῶσα· 15 “ὦ βία! πόθεν ἡμῖν ὁ πρωτόμαρτος οὗτος Στέφανος ἐπῆλθεν; πόθεν ἢ δεινὴ μάστιξ αὕτη τοῖς ἡμετέροις ἐπεφοίτησε τόποις”; Πολλὰ δὲ κράξαν τὸ πνεῦμα καὶ διασπαραξάμενον ἐξῆλθε, μηδὲν βλάψαν αὐτήν. Ἄλλη δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον οἰκοῦσα, χρόνοις δὲ πολλοῖς τῷ τῆς αἱμορροίας κατεσχημένη πάθει, ἀκούσασα τοῦ 20 ὄχλου, ὡς ὑδάτων θορυβούντων πολλῶν, καὶ ὡσπερ ἐν ἐκστάσει γενομένη, ἀκούειν ἔδοξε φωνῆς, “Ἀνάστα” λεγούσης “καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι Στεφάνου τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων νῦν ἐπιδεδημηκότος”. Τῆς δὲ ταχὺ διαναστάσης καὶ τοῦ ὀχήματος ἔγγιστα γεγενημένης, παραυτίκα τὸ αἷμα μὲν ἐξηράνθη, αὐτὴ δὲ τελείας αἰσθηθεῖσα 25 τῆς ἰάσεως, ἐβόα χαίρουσα πάνυ καὶ δοξάζουσα τὸν Θεόν. Ἀνὴρ δὲ τις τῶν ἐν ἀξιώματι καταλογιζομένων στρατιωτικῶ, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κατὰ τὸ Ζεῦγμα μένων, υἷον εἶχε παραλελυμένον ἐκ γενετῆς, ὡς ἑκκαίδεκα χρόνων καθεστῶτα. Οὗτος ἰδὼν τὰ διὰ τοῦ ἁγίου γινόμενα θαυμάσια, τὸν υἷον ἐπ' ὤμων ἀναλαβὼν καὶ τῷ ἁγίῳ 30 προσαγαγὼν, ἔμπροσθεν ρίπτει τοῦ ὀχήματος· κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν ὁ παράλυτος ἀναστάς, καὶ τοῦ τιμίου ἰσχεύους ἐκεῖνου περι-

15 πνεῦμα πύθωνος] Πράξ. ις', 16.

*

δεδραγμένοι, ἔκραξε φωνῇ ἰσχυρᾷ· “Ὁ τῶν χρονίων με δεσμῶν
καὶ τῆς χαλεπῆς κατακλίσεως διὰ τοῦ θείου σου πρωτομάρτυρος
ἀνορθωσάμενος, εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα κύριε Θεέ, ὅτι ἐπισκεψά-
μενος ἠλέησάς με”. Καὶ πάντες δὲ οἱ λαοὶ τὰ παράδοξα θεώ-
5 μενοι δόξαν τῷ τῆς δόξης ἐπεκρότουν Θεῷ.

16. Εἶλκον τοιγαροῦν αἱ ἡμίονοι τὸ ἄρμα, τοῦ τε μεγάλου
ἀρχιερέως καὶ τοῦ κλήρου παντός καὶ τοῦ λαοῦ παντός, ἀρχόντων
καὶ ἀρχομένων, νεανίσκων καὶ παρθένων, πρεσβυτέρων καὶ νεω-
τέρων, καὶ πάσης τῆς πόλεως, τῶν μὲν προηγουμένων, τῶν δὲ
10 παρεπομένων καὶ πάσας ἀγιάς, ἀμφόδους τε καὶ πάσας στε-
νοχωρούντων ὁδοὺς καὶ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην καὶ παναρμόιον
ἀνακρουομένων ὕμνωδιαν· ἤγοντο δὲ τὰ ζῶα συντόνως, ἕως εἰς
τόπον ἡλθον Κωνσταντιανὰς ὀνομαζόμενον. Ἐκεῖ δὴ γενόμεναι,
καὶ ὡσπερ τινὶ δεσμῷ βιαίως κρατούμεναι, μεταβαίνειν οὐ κατί-
15 σχυον· ἐγκειμένων δὲ τῶν ἡνιόχων καὶ ταῖς μαστίξιν αὐτάς ἀπο-
τόμως κατακλιζομένων, ἔμενον οὐδὲν ἦττον ἀμετακίνητοι καὶ ἀμε-
τάστατοι. Ταῦτα δηλοῦται κατατάχος τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ δώδεκα
ἄλλας εὐθύς ἡμίονους ἀποστέλλει, ὡς, καμουσῶν τῶν πρώτων,
ταύτας ἐλκύσαι τὸ ὄχημα δυνησομένας· καὶ αὐτῶν δὲ ὑπεζευγμέ-
20 νων ὁμοίως ταῖς ἄλλαις ῥοπῇ θείᾳ πεπεδημένων ἐπὶ πολὺ καὶ
οὐδεμιᾷ μηχανῇ κινουμένων, ἀλλ’ ἀκινήτων ἵσταμένων, μία τις
ἕξαπίνης αὐτῶν τὸ στόμα διανοίξασα, ὃν ἐπὶ τοῦ Βαλαάμ πάλαι
τρόπον, ἀνθρωπίνῃ ἐβόᾳ τοῖς παροῦσι φωνῇ· “Ἔως τίνος ἀνή-
νυτα κάμνετε, ἀνθρωποι; καὶ ἵνα τί τύπτετε τὰς ἡμετέρας ὄψεις;
25 ἐνταῦθα τὸν ἅγιον κατατεθῆναι δεῖ”.

17. Τούτων ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐπακούσας τῶν
φωνῶν, φόβου τε καὶ ἐκπλήξεως πλησθέντες, μεγάλη φωνῇ τὸν
αἶνον ἀπεδίδουν τῷ Θεῷ, τῷ ἀποκαλύπτοντι θαυμάσια μεγάλα
μόνῳ. Ἐξέστη ταῦτα γνοὺς καὶ ὁ πιστότατος βασιλεὺς, παραχρῆμα
30 δὲ χειρὶ πολλῇ καὶ σπουδῇ τὸν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ σεβάσμιον [ᾠχοδο-
μήσατο] τῷ ἀγίῳ πρωτάθλῳ νάον, ὅπου δὴ τὸ σεβασμιώτατον τοῦ
μακαριωτάτου ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος Στεφάνου λείψανον

κατὰ τὴν δευτέραν αὐγούστου σεβασμίως κατατεθὲν πλείστας ὕσας
ιάσεις καὶ θεραπείας ἄχρι καὶ τήμερον ἐπὶ τῶν μετὰ πίστεως ἐπιδεί-
κνυται προσερχομένων. Τούτου τῆς μερίδος καὶ τῆς χάριτος καὶ αγιό-
τητος καὶ δυνάμεως τοῦ πνεύματος καταξιωθείμεν καὶ ἡμεῖς,
ὡς ἡμῖν ἐφικτόν, Κύριε πάτερ, Κύριε υἱέ, Κύριε παράκλητε, 5
τριας ἅγια καὶ ὁμοούσιε, πρεσβείαις τῆς ὑπεράγνου Θεομήτορος
καὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ αὖ δὴ τούτου τοῦ ἡμετέρου μετὰ σέ
σωτῆρος καὶ προστάτου καὶ ἀντιλήπτορος Στεφάνου, εἰς δόξαν
καὶ τιμὴν καὶ αἶνον τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ σου ὀνόματος εἰς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 10

IV.

ΑΝΩΝΥΜΟΝ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

(Cod. Sabait. 79, fol. 553-59)¹.

1. Πάντας μὲν τοὺς μάρτυρας τιμᾶν ἄξιον, τὸν δὲ Στέφανον πολλῶ μᾶλλον· οἱ μὲν γὰρ μετὰ τὸν Στέφανον εἰς Στέφανον ἀποβλέπουσιν, ὁ δὲ Στέφανος [εἰς] τὸν Ἰησοῦν· εἰ γὰρ καὶ γεγονάσιν μάρτυρες πάλαι οἱ προφῆται, ἀλλ' οὐπω ὑπὲρ τοῦ σταυρωθέντος
5 τεθνήκασιν· εἰ γὰρ ἐπροεΐδεσαν, ἀλλὰ μετὰ τὸ πάθος ἄλλος ὁ ἀγών. Πρῶτος Στέφανος μετὰ τὸν Κύριον τὴν τῶν ἀντικειμένων ἔρρηξεν φάλαγγα, πρῶτος διέβη ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ δεσπότου, πρῶτος ἄνθρωπος ἐνέπαιζεν θανάτῳ· εἰ γὰρ προετρέπετο Ἰησοῦς αὐτὸς θάνατον νικήσας, ἀλλὰ Θεὸς ἦν· ἀνθρώπων δὲ χρεία ἦν
10 εἰς προτροπὴν, ἵνα ὁμοδούλους προτρέψωνται. Πρῶτος ὁ βασιλεὺς, δεύτερος ὁ γενναῖος στρατιώτης κατὰ θανάτου ὠπλίσαστο, οὐχ ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, ἀλλ' ἵνα ἀποθανῶν ζήσῃ· πρῶτος πρὸς τὴν ἀκμὴν τὴν Ἰουδαίαν ἔστη· πρῶτος ἤλεγξεν αὐτῶν τὴν ἀγνωμοσύνην· πρῶτος αὐτοὺς ἐδίδασκεν, ὅτι μάτην ἀνήλωσαν τὰ ἀργύρια, μάτην μὲν δόν-
15 τες τῷ προδότῃ, μάτην δὲ τοῖς στρατιώταις, τῷ προδότῃ μὲν ἵνα ἀποκτείνωσιν, τοῖς δὲ στρατιώταις, ἵνα τὴν ἀνάστασιν ἀθετήσωσιν· κατηγορήσεν δὲ αὐτῶν καὶ δόσεως, καὶ λήμφεως δέ, ἀφ' ὧν εἰλή-

¹ Ἱεροσολυμιτ. Βιβλιοθήκη, II, σ. 146.

3 προσέθηκα τὸ εἰς. — 5 ἐπροεΐδεσαν] οὕτως ἐν τῷ κώδι. — 7 κῶδ. ἔρρηξεν. — 14 ἀνείλωσαν.

φασιν τιμήν. Πάλιν τοῦ μὲν Ἰωσήφ οἱ εἰδότες τὰς Γραφὰς νοοῦσι τὰ λεγόμενα.

2. Οὗτος ὁ ἀνὴρ ἀνέκραξεν εἰς τὰ ὦτα τῶν σταυρωσάντων, ὅτι “Ζῆ ὁ σταυρωθεὶς καὶ οὐκ ἐπὶ σταυροῦ αὐτὸν βλέπω, ἀλλ’ ἐν δόξῃ, ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός”. “Ἦκουον οἱ πολέμιοι, καὶ οἷον τὸ ἄλγημα τῶν συνειδόντων! Οὗτος ὁ ἀνὴρ καλὴν θύραν τοῖς ὁμοδούλοις ἔδειξεν, δείξας ὅτι θάνατος λοιπὸν ἀνθρώποις παίγιον, ὅτι τὸ κέντρον αὐτοῦ κέκριται, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἁμαρτίας περιήρηται, ὅτι ἡ κατάρρα ἐσβέσθη, ὅτι ζῆ ὁ βασιλεὺς καὶ ζῶν ἐργάζεται· πόθῳ γὰρ ζέων ἔτι, ὧν ἐν σώματι, εἰς ἀγγελικὴν 10 μορφὴν μετέπεσεν· λέγει γὰρ ἡ Γραφή, ὅτι “ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν οἱ καθήμενοι εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς πρόσωπον Ἀγγέλου”· ὁ γὰρ τὰ Ἰησοῦ ὑπηρετῆσαι σπεύσας τῷ ὑπὸ Ἀγγέλων ὑπηρετουμένῳ εἰκότως μετέβαλεν τὴν μορφὴν εἰς ἀξίαν τῆς ὑπηρεσίας. Εἶδεν, ὃ ἐπεπόθει· οὐκ εἶδον οἱ διώκοντες· ὧ γὰρ βούλεται Ἰησοῦς 15 ὁράται· οἱ δὲ ἀνάξιοι καὶ παρόντα οὐκ ἔβλεπον· οὐκ ἦσαν ἀξιοθεάσασθαι τὸν ἀνάσταντα, κάμοι δοκεῖ διὰ τοῦτο μὴ βούλεσθαι τὸν σωτήρα μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς λαλῆσαι, ὅτι ἀπώλεσαν τὸ φῶς, ὅτι ἀπέκλεισαν τὴν πηγὴν· αὐτοὶ ἀπέκλεισαν, ἀλλ’ ἐαυτὴν ἡ πηγὴ ἤνοιξεν εἰς ἔθνη. 20

3. Εἰστίηκει Στέφανος εἰς μέσον πνεόντων φόνον· ἀπηριθμῆσατο τὰ παλαιά, ἵνα διδάξῃ, ὅτι ἐκεῖνα εἰδώς, ταῦτα δι’ ἐκείνων μεμάθηκεν· κέκληκεν πατέρας καὶ ἀδελφούς. Εἰ μέμνησθε τῶν Πράξεων, ἐπιγινώσχετε τὰ ἐκεῖθεν. “Ἄνδρες”, φησὶν, “πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἀκούσατε”. Ἐκτίθεται, ὅσα ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ 25 ἐπαγγέλλεται, ἵνα πιστεύσωσιν, ὑπομνήσας τῶν ζητούντων πατέρων ἐν Ἰωσήφ, ἵνα ἐλέγξῃ ὅτι ἐκείνων τῶν πατέρων ταῦτα τὰ τέκνα. Πεπράκασιν ἐκεῖνοι, πεπράκατε καὶ ὑμεῖς· καὶ πάλαι τριάκοντα ἀργυρίων ἔλαβον τὸν τύπον τὸν πατρικόν· διδάσκει καὶ αὐτοὶ τῷ Ἰουδα. Ὑπέμνησεν καὶ Μωϋσέως· “ἔστησεν αὐτόν”, 30 φησὶν, “ὁ Θεὸς ἄρχοντα ἐφ’ ὑμᾶς”. Ὑπέμνησεν καὶ τοῦ Δαυίδ,

1 κῶδ. ἰδότες. — 11 Πράξ. ε', 15. — 15 ἶδεν - - ἶδον. — 22 ἰδώς. — 24 Πράξ. ε', 1. — 26 ζητούντων. — 29 ἀργύρων || διδάσκει. — 30 Πράξ. ε', 28, 35.

ἵνα ὑπομνησθῶσιν [τοῦ] “ἐκ σπέρματος Δαυὶδ”. Εἶπε “καὶ Σολομῶν
ψυχοδόμησεν ἑαυτῷ οἶκον”, ἐπειδὴ εἰς τὸν οἶκον εἶχον τὸ καύ-
χημα. Οὐδὲ τοῦτο παρεῖδεν ὁ ἐλέγχων· οὐ γὰρ ὁ Θεὸς ἐν χειρο-
ποιήτοις κατοικεῖ. Πολλὰ ἀριθμήσας ἐλέγχει. “Ἑμεῖς ἀεὶ τῷ
5 πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀνθίστασθε· ἀνείλατε τοὺς προδρόμους· οὐδὲν
μέγα, εἰ καὶ τὸν ἐπελθόντα οὐκ ἠκούσατε τῶν προκηρυξάντων·
ἠθελήσατε τὸν παραγενόμενον”.

4. Ταῦτα εἰπὼν ἀνέβλεπεν εἰς τὸν οὐρανόν· ὅπου γὰρ ὁ πό-
θος, ἐκεῖ καὶ ὁ ὀφθαλμός. Ἀνεβόησεν τοῖς μὴ ὀρῶσιν ὁ ὀρῶν·
10 ἀνέωξεν γὰρ καὶ οὐρανοὺς ὁ προθυμούμενος. Καὶ οὐ πρότερον
παύεται, πρὶν στηρίξαι τὸν ποιούμενον· ὁρᾷ γάρ, φησὶν, τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου· “ὄν ὑμεῖς εἶδετε ἄνθρωπον, ἐγὼ εἶδον ἐν δεξιᾷ
τοῦ πατρὸς· ὄν ὑμεῖς ἐκρεμάσατε ἐπὶ ξύλου, ἐγὼ εἶδον ἐν δεξιᾷ τοῦ
πατρὸς· ὄν ὑμεῖς παρεδώκατε θανάτῳ, ἐγὼ εἶδον ζῶντα· ὄν παρε-
15 στήσατε πρὸς ἡγεμόνα, ἐγὼ ὀρῶ ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς”.
Ἐπέσχον τὰ ὅσα παραιτούμενοι ἀκροάσασθαι· ἐκάμυσαν τὰ
ὄμματα· οὐ γὰρ ἄξιοι ἦσαν τοῦ καλλίστου φωτός. Ἦρξαντο βάλ-
λειν τοὺς λίθους· ὁ δὲ ὥσπερ - - ἠγεῖτο βάλλεσθαι, οὐ κακούρ-
γους ἠγούμενος τοὺς ἀναιροῦντας, ἀλλ’ εὐεργέτας νομίζων· οὐ γὰρ
20 τὸ γινόμενον ἐσκόπει, ἀλλὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς προαιρέσεως
ἔβλεπεν· ἀναλῦσαι ἠθελεν καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Ἀκοντες εὐεργε-
τοῦσιν τοὺς ὑπ’ αὐτούς—Θεὸς δὲ ἀγαθός, ὅτι μακροθυμεῖ—, ὥσπερ
πεπράκασι κακῶς τὸν Ἰησοῦν· ἦκεν δὲ καλῶς ὁ Θεός. Ἐβαλλον
λίθους· ἔσπευσαν θανατῶσαι αὐτόν· μετεκλήθη· ἐνόμισαν φθορᾷ
25 παραδεδωκέναι καὶ χαρίζονται αὐτῷ οὐκ αὐτοί, ἀλλ’ ὁ ἀφθαρτος
ἀφθαρσίαν. Ἐβαλλον λίθους οὐ τοσοῦτο νεκρούς, ὅσον ὁ πόθος
ἐρώννυεν, καὶ ἔχαιρεν ὁ εὐσεβὴς ταῖς τῶν λίθων βολαῖς, ἀφορῶν
πρὸς τὸν μισθὸν καὶ λέγων τὰ τοῦ Δαβὶδ· “Τί ἀνταποδώσω τῷ
Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέν μοι”; Εὐπορίαν ἠγεῖτο τὴν
30 ἐπιβουλήν. Ἔστιν μόνος βασιλεὺς, ἵνα στεφανώσῃ Στέφανον· ἀνέ-

1 Ἰωάν. ζ', 42. Ῥωμ. α', 3. Τιμόθ. 2, β', 8 || Πράξ. ζ', 45, 46.—1/2 Πράξ. ζ',
47.—3 Πράξ. ζ', 48.—4 Πράξ. ζ', 51-53.—11 στηρίξει.—11/15 Πράξ. ζ', 54-
56.—13 ἴδον.—18 ὥσπεριδοις.—23 πέπρακαξ.—28 Ψαλ. ριέ', 3.

στη ὁ ἅγιος τὸν ποθοῦντα δέξασθαι, ὁ δὲ ποθῶν κερδαίνει τὸν ποθούμενον, ὡσπερ, ἐὰν ἀνοίξῃς τὰ ὄμματα, ἀπολαύεις φωτός· ἐὰν δὲ καμμύσῃς, σὺ μὲν ἀπεστερήθῃς, φῶς δὲ τυγχάνει—· παραμυθεῖτέ με τὰ ἐξῆς.

5. Πρεσβεύει Στέφανος ὑπὲρ ἡμῶν, κἂν βραδύνωμεν· εἰ γὰρ 5
ὑπὲρ τῶν λιθασάντων ἐπρέσβευεν, ὑπὲρ τῶν τιμώντων οὐ πρε-
σβεύει; Τιμῶμεν τοίνυν τοὺς μάρτυρας· εἰ καὶ μὴ κατ' ἀξίαν δυνάμε-
θα, ὅμως τιμῶμεν μάρτυρας γὰρ ὁ μὴ τιμῶν αἰδεσθήσεται μάρτυσιν
ἐντογχάνων. Εἰ οὐ χρεῖαν ἔχεις πρεσβευτῶν, μὴ ἀπαίτει τιμάς·
εἰ δὲ χρεῖαν ἔχομεν, πῶς μὴ τιμήσωμεν τοὺς μάρτυρας, ἵνα 10
εὐχαῖς αὐτῶν ἐν σκηναῖς ἀγίων ὑποδεχθῶμεν; Πόσοι ἀπήτησαν εἰς
μαρτύρων [εἶναι] τιμὴν καὶ ἀπῆλθον μάρτυρες! κἂν γὰρ μὴ παρῆ
τὸ ἔργον, ἀρκεῖ ἡ προαίρεσις. Μάρτυς ὁ ἐπιθυμήσας μαρτυρίου· ὁ
γὰρ βουλόμενος ἔχει τὸ ἔργον σὺν τῇ βουλήσει. Ἄπαντες τοιγα-
ροῦν τιμῶμεν τοὺς μάρτυρας, ἵνα δι' αὐτῶν τὸν ἀθλοθέτην δοξά- 15
σωμεν· ὁ γὰρ τιμῶν τὸν δοῦλον, τὸν δεσπότην θεραπεύει. Αὐτῷ
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1 κῶδ. κερδαίνειν. — 3 παραμυθεῖται. — 9 ἀπαίτει τιμάς] ἀπόγρ. ἀπάντα
τιμῶν. — 12 ἀπῆλθαν.

V.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΦΛΩΡΕΝΤΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ

ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα.

(Cod. Sabait 103, f. 12-16)¹.

1. Τὰς μὲν οὖν λαμπράς καὶ ὀλοφαεῖς τοῦ μάρτυρος τῶν
5 μαρτύρων νικηφόρους μαρμαρυγὰς καὶ τῆς κορυφῆς πάντων τῶν
ἀθλησάντων, τοῦ ἐξάρχου τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας, τοῦ στεφ-
ανίτου τῆς οἰκουμένης, τοῦ κατὰ πάντων τῶν ἄλλων βεβηκότος
Στεφάνου, τοῦ τὸ μαρτύριον καταδείξαντος, ἰκανῶς αἱ ἱεραὶ βίβλοι
ἐντὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν δαπέδων ὁσημέραι κηρύττουσαι ἐπισήμους
10 ἀπέφηναν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐπίδοξον καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πά-
θος τοῦ μάρτυρος παμφαῖνον ταῖς μαρμαρυγαῖς ἀστράπτει τὰς
λαμπηδόνας καὶ ὁ εὐκλεῆς στέφανος τοῦ Στεφάνου κατὰ κόσμον
διαλάμπων, τὰς τῶν εὐσεβεστέρων ψυχὰς ἐρεθίζων οὐ παύεται,
εἰκότως ἀπ' ἐκείνης τῆς λάμψεως ἐπιδέεται ὁ φράζων τὰ τούτου
15 ἐγκώμια καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπιβοᾷ συνεργίαν, ἵν' ἐκεῖθεν φαινού-
μενον τὸ ὄμμα τῆς διανοίας βραχυτάτου τινὸς χαρακτῆρος τῶν
ἐκείνου ἀρετῶν ἐκ μέρους ἐπιφαῦσαι δυνήσῃται· τὰ γὰρ ἐπίδοξα

¹ Ἱεροσολομ. Βιβλιοθήκη, II, σ. 175. Κῶδιξ τῆς ιβ' ἑκατ. Κατὰ τὸν τύποις ἀνέκ-
δοτὸν μου κατάλογον τῶν ἐν τῇ μονῇ Κοσινίτζης ἐλληνικῶν κωδίκων ἐπιγεγραπται
τοῦτο τὸ κείμενον [ἀριθ. 28, φύλ. 4] οὕτω· "Φλωρεντίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων
ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον". ἐγγραφή δὲ οὗτος ὁ κῶδιξ τῇ ιε' ἑκατ.

1. κῶδ. φλωρεντίου. — 9 ἐκκλησιαστικῶν δ. ὡς ἡμέραι || ἐπισείμους. —
11 πᾶμφαίνων. — 12 εὐκλεεῖς. — 15 ἐπιβοᾷ. — 17 ἀραιτῶν || δυνήσεται.

τῶν ἐκείνου θαυμάτων ἐκλάμποντα ὑπὲρ τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα συ-
σκιάζουσι τὰς ὄψεις τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς τούτου παθήμασιν.
Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ τῶν ἔργων ὠγύγια καὶ τὰ εὐμεγέθη τῶν
δωμάτων οἶδεν καὶ ἡ βραχυτάτη σφραγὶς ἐναγκαλίζεσθαι, τοσοῦ-
τον ἡ βρότειος γλῶττα βιάζεται, τὰ πλήκτρα τοῦ λόγου ταῖς εὐφη- 5
μίαις ἀνακινεῖν πειραζομένη, ὅσον ἰσχύει πόθος καὶ ζῆλος ἐπι-
τρέπει φιλίας· ὡσπερ γὰρ ἐστὶν κόρη ἐν ὀφθαλμῷ, οὕτως ὁ πο-
λύτλας Στέφανος ἐν τοῖς πανταχοῦ μάρτυσιν ἰδρυμένος, τοῖς βασι-
λείοις τῶν παθημάτων ἀγλαϊζόμενος· καὶ ὡσπερ ὁ νόμος τῆς φύ-
σεως τὴν μέλιτταν στρατηγεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἐξάρχου παρασκευάζει, 10
οὐ πρότερον τῶν σίμβλων ἀφιπταμένην, πρὶν ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς
πτήσεως ἀφηγήσῃται, οὕτως καὶ ὁ θεοπρεπὴς ἔσμός τῶν μετὰ
ταῦτα μαρτύρων, μὴ προηγησαμένου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς εἰς Χριστὸν
ὁμολογίας, οὐκ ἂν τὴν πίστιν τὴν πρὸς οὐρανούς τῷ παθεῖν
ἐνενόησεν, εἰ μὴ πρότερον οὗτος ὁ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστὴς τοῦ 15
καλλινίκου στεφάνου τῆς νίκης προδραμῶν ἀνεδήσατο τῷ πάθει.

2. Παρὰ μὲν τὸν καιρὸν τῆς κατὰ τὸν βίον ἐπιδημίας ἔβρουεν
τὴν εὐσέβειαν, κομῶν τὰς μακαρίας τῶν χριστιανῶν ἐλπίδας, ἐπή-
γαζεν τὰνάματα τῆς διδασκαλίας, ἤνθει τὰς ἀρετὰς τῆς εὐσε-
βείας, ἐπυρπόλει τὰς αἰσθήσεις, τοῖς κατὰ Θεὸν πόθοις ἀναπτό- 20
μενος, ὥξυνεν τὴν γλῶτταν ταῖς εὐφημίαις εὐρυτάτῳ στόματι,
ἐνεχρόνιζεν ταῖς ψαλμωδίαις τῷ ὄρω τῆς καρδίας, νύκτωρ τε καὶ
μεθ' ἡμέραν ἐκίνει πρὸς δοξολογίαν· κέρδος αὐτῷ τὰ πνευματικά,
βρῶσις αὐτῷ καὶ πόσις τὰ θεοφιλῆ· φιλόχριστος τὸν τρόπον, ὅλος
πρὸς ἀρετὴν βλέπων, ποικίλλων τὰ τῆς εὐσεβείας κατορθώματα· 25
νύκτωρ ἄπνος, ἐγρήγορος τὴν εὐσέβειαν, διεγηγερμένος τὸν
λόγον, ἀκαταμάχητος πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὑπερασπίζων τοῦ δι-
καίου, ἀκάμας τὴν διδασκαλίαν, ἐνδεδεχῶν ταῖς παραινέσεσιν, διδά-
σκων τὰ φιλόχριστα, ὑπὲρ πᾶσαν ἡδονὴν τοῖς Χριστοῦ παθήμα-

3 κῶδ. ἔργωνογύρια. — 7 φιλοΐας. — 8 ἠδρυμένος. — 10 στρατηγῆσθαι. — 11 ἂν ὁ] ἄνο. — 12 ἀφήγῃσεται || θεοπρεπεῖς. — 14 πίστιν || τῷ] τὸ. — 17 ἐπειδημείας. — 19 διδασκαλείας ἤνθη. — 23 ἐκείνη πρὸς ὀλογίαν. — 25 ποικεῖλλων. — 26 διεγειγερμένος. — 29 ἰδονήν.

σιν ἐφαιδρύνετο. Ἀνάπαυσις αὐτῷ παθεῖν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας·
ἔχαιρε τοῖς κινδύνοις, ἐπαρρησιάζετο τοῖς θεοφιλέσιν, συνέχυνεν
Ἰουδαίους, διακατήλεγε τοὺς Φαρισαίους, τοῖς προφητικοῖς μη-
νύμασιν τὰ τοῦ Χριστοῦ παθήματα σαφῶς ἀπεδείκνυεν, ἐχαλίνου
5 τὰς τῶν ῥητόρων εὐγλωττίας, ἐνέφραττεν τὰς τῶν φιλοσόφων
πανουργίας, ἔτεμνεν τὸ πέλαγος τῆς εἰδωλολατρείας ταῖς θεολο-
γίαις, κατηγόρει τῆς ἀγνοίας, ἤλεγε τὴν ἀγνωσίαν· ἐδραπέτευεν
ἢ κακία, ἐπαρρησιάζετο ἢ θεογνωσία, ἐκποδῶν ἐγίνοντο αἱ μαι-
φονία· πᾶν ὕψωμα κατεφέρετο τῇ τοῦ Στεφάνου φιλοσοφίᾳ, πᾶσα
10 ταπεινώσις ἐξωγοῦτο πρὸς ὕψος· ἤγειρεν πτωχὸν ἀπὸ γῆς καὶ
πένητα ἀπὸ κοπρίας ἐξήγειρεν, ἐλάλει πρὸς τοὺς παρατυγχάνον-
τας, ἤλεγγεν, συνδιακατεφέρετο καὶ τὸν Παῦλον πρὸ τοῦ Παύλου
μιμούμενος, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ Παύλου διδάσκαλος γινόμενος·
ὁ μὲν γὰρ πρῶτος, ὁ δὲ δεύτερος· τὴν περὶ Χριστοῦ ἠύγασεν φι-
15 λосоφίαν· ὁ μὲν γὰρ Παῦλος μετὰ τὸν Στέφανον ἐδημηγόρει τὰ
τῆς εὐσεβείας κηρύγματα, ὁ δὲ γε Στέφανος μετ' οὐ πολὺ τῆς
Χριστοῦ παρουσίας ἦνθει τὰ τῆς εὐσεβείας γωρίσματα. Ἠγλαί-
ζετο ὁ ἀκάμας τῷ θεοπρεπεῖ λόγῳ, “ἀγώνισαι” φάσκων “περὶ
τῆς ἀληθείας ἕως θανάτου καὶ Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ”.
20 Ἠγωνίσαστο τοὺς ἐχουσίους ἀγῶνας, ὑπέμεινε τὸ αὐτοπροαίρετον
μαρτύριον· τὸν αὐθαίρετον ἀνεδέξατο θάνατον, πρῶτος πάντων ὑπὲρ
Χριστοῦ μαρτυρήσας· πρὸ πάντων καὶ τοὺς Χριστοῦ ἀγῶνας κο-
μίζεται.

3. Ὁ μάκαρ ἀθάνατε· σὺ γὰρ καὶ τὴν παναργάλεον καὶ
25 δυσήνιον τῶν Ἰουδαίων κακίαν κατέσβεσας· σοῦ καὶ τὸ θεοείκελον
πρόσωπον τὰς ἀγγελικὰς μαρμαρυγὰς τηλαυγῶς διαλεγομένου ἀπέ-
στιλβεν θεῖα νάματα, μαρτυρούσης τῆς θεοπρεπούς Γραφῆς·
“Ἐμβλέψαντες γάρ”, φησὶν, “οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ,

4 κῶδ. μινύμασιν || ἐχαλινεν. — 5 εὐγλωττίας. — 6 ἰδολολατρείας. — 7 κατη-
γόρη. — 8 ἐγίνωτο. — 10 ἐξογοῦτο. — 11 ἐξείγηρεν ἐλλάλη. — 14 πρῶτος ||
ἠύγασεν] ἤγασεν. — 15 ἐδημηγόρει. — 17 ἠγλαίζετο || θεῷ πρέπει λ. ἀγώνισαι
φάσκων. — 19 πολεμήση. — 20 ἠγωνίσαστω. — 22 ἀγῶνας. — 24 παναργάλειον. —
25 δυσήνιον || θεοείκελλον. — 26 τειλαυγῶς. — 27 ἀπέστηλθεν. — 28 Πράξ. σ', 15.

εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον Ἀγγέλου". Ὡ ἐπίγειε Ἀγγελε, ὃ ἐπουράνιε ἄνθρωπε, ἀνθρώποις συμβιωτέων τῶν κατ' οὐρανὸν δυνάμεων τὴν θέαν ἐχαρακτήριζες· παλαίσας ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσιν ἐνίκησας τοὺς ἀντικειμένους καὶ διατεταγμένους Δαίμονας μαχόμενος· τῆς διαβολικῆς κακίας τὴν πανουργίαν 5 οὐ καταπλαγεῖς, οὐδὲ τῶν ἀσωμάτων Δαιμόνων τὸν στρατόν, οὐκ ἐδειλίασας τὸ ἄτακτον πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, οὐ ξίφη ἠκονημένα τοῦ λίθου τοῦ ἀχρογωνιαίου μιμητῆς τυγχάνων, τῇ τῶν λίθων βολῇ ἀνεδήσω τοὺς τοῦ μαρτυρίου στεφάνους.

4. Καὶ θαυμαστὰ μὲν ταῦτα καὶ ἐπίδοξα λίαν, καὶ ἐν 10 τῷ νῦν καιρῷ ἀποπληρούμενα, πολὺ δὲ θαυμασιώτερον καὶ σφόδρα ἐκπληκτικώτερον τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου τούτου ἐπιδειχθὲν μαρτύριον· νέον γὰρ ἦν τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας καὶ κομιδῇ ἐκείνοις τοῖς χρόνοις νεώτερον ἐξαγγέλλειν τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν ἠχμαζε τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἤνθει τὰ τῶν Ἰουδαίων· ἐκόμα τὰ τῶν 15 Φαρισαίων· οὐδαμοῦ θεογνωσία· παντί τε καὶ πανταχοῦ ἐκκέχυτο τὸ σκότος τῆς εἰδωλολατρείας· ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐβασίλευεν ὁ ζόφος τῆς φονοκτονίας· οὐ βασιλεὺς εὐσεβῆς, οὐκ ἄρχων θεοφιλῆς, οὐχ ἠγούμενος ἐλεήμων· τὰ πάντα νῦν μέλαινα καὶ ἡ τῶν Δαιμόνων ἐνεβόσκητο μαγία. Στέφανος μόνος ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς 20 φιλοσοφίας ἐκαθέζετο, κατέχων μὲν τὴν λαμπάδα διὰ τῆς πίστεως, συσκιαζόμενος δὲ ὑπὸ τῆς ἄγαν τῶν οἰκητόρων κακοπραγίας τῷ πάντα ἄνθρωπον μεθύειν τῇ πλάνῃ τῆς ἀγνωσίας. Ἄλλ' οὗτος ὁ μακάριος ἑαυτῷ νόμος ἐπήγγυτο καὶ τοῖς μετέπειτα στήλῃ εὐσεβείας καὶ διδάσκαλος τῆς χάριτος ἀνεφαίνετο· οὐκ εἶχεν προγραμ- 25 μόν, οὐχ ἠγούμενον, οὐ πρῶτον ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντα· οὐδεὶς τὴν αἵματος ὁμολογίαν ἦν ἐπιδειξάμενος, οὐδεὶς τὰ σωτηριώδη τῶν παθημάτων ὑπὲρ τῆς δεσποτικῆς ἐνανθρωπήσεως ἀνε-

1 κῶδ. ἴδον || ἐπίγειε. — 5 πανουργίαν. — 7 ἠκονημένα. — 8 ἀχρογωνιαίου μιμητῆς. — 9 ἀνεδείσω. — 10 ἐπίδοξα. — 12 ἐκπληκτικώτερον. — 13 κομιδί. — 14 νεώτερον. — 15 ἤνθη || ἐκόμα. — 17 εἰδολολατρείας || ἐβασίλευσεν. — 18 εὐσεβεῖς. — 19 θεοφιλεῖς || οὐχ] οὐκ. — 22 οἰκειώρων. — 23 μεθύειν τὴν πλάνην. — 24 ἐπείγνεται. — 25 ἀνεφένετο. — 26 οὐκ εἰγούμενον || μαρτυρίσαντα. — 28 ἐνανθρωπίσεως ἀνεδείσατο.

δήσατο· μόνος οὗτος ὁ μακάριος τὸ ἀρχέτυπον τοῦ μαρτυρίου ἐκ
τῆς οἰκείας εἴλκυσεν προαιρέσεως, αὐτὸς ἑαυτοῦ διδάσκαλος γενό-
μενος. Ἰπέδειξεν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ἐνομοθέτησε τὴν δι'
αἵματος περὶ Χριστοῦ διάθεσιν, ἔπηξε νόμους, πύλας οὐρανίους
5 ἀνοίγοντας, συνεργούσης αὐτῷ τῆς ἄνωθεν βοηθείας· ἐθέσπισε
δόγματα ξεναγοῦντα εἰς Παράδεισον· ὤρισεν διατάξεις τελειούσας
τοῖς παθήμασι· λίθοις βαλλόμενος ἐξεπόνει τὴν εὐσέβειαν· λιθο-
βολούμενος ὑπὲρ τῶν βαλλόντων τοὺς λίθους ἤρχετο· οὐκ ἐχώ-
ρισεν αὐτὸν τῆς εὐχῆς ὁ κίνδυνος, οὐ διέλυσεν αὐτοῦ τὴν ὁμολο-
10 γίαν τὸ βροτοκτόνον τῶν Ἰουδαίων. Πρὸ τῆς πόλεως ἐλιθάζετο ὁ
πάσης πόλεως πρόμαχος· τὸ τεῖχος τὸ ἀρραγὲς πρὸ τῶν τειχέων
ἐφρονέυετο· ἀλλ' οὐκ ἠρέμησεν ἡ γλῶττα τῆς εὐφημίας, οὐχ ἡσύ-
χασε τὸ στόμα τῆς εὐφωνίας, οὐκ ἐπαύσατο ἡ ψυχὴ τῆς θεολο-
γίας· καὶ τὸ μὲν σῶμα τοῖς λίθοις συνετρίβετο, τὸ δὲ πνεῦμα τῇ
15 εὐχαριστίᾳ ἐσφίγγετο. Ἐμιμείτο τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην λέγοντα·
“Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν”.
Ἐκτῆσατο καὶ οὗτος ἐκείνην τὴν ἱερὰν εὐφωνίαν· ἀνοίξας γὰρ τὸ
θεολόγον στόμα ἐφθέγγετο· “Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρ-
τίαν ταύτην”.

20 5. Ὡ παναοίδιμε μάκαρ, ὦ τρισόλβιε μάρτυς, ὦ αὐτόπτα
τοῦ μονογενοῦς, ὁ ἐν τοῖς τῶν οὐρανῶν ὑψώμασιν ἐπὶ γῆς ὢν, ὁ θεα-
σάμενος ἐστῶτα τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸν τὸν Θεὸν Λό-
γον, τὸν οὐρανόθεν σοὶ τὰ βραβεῖα ὑρέγοντα, ἐκείνο τὸ θεοπρεπὲς
καὶ φρικτὸν μυστήριον ἐν τῷ σῶ μαρτυρίῳ θεωροῦντες ἐκπληττό-
25 μεθα, ἐξιστάμεθα τῶν ὑπερκοσμίων σοὶ θεωροῦντες φιλοτιμούμενα
τὰ τῆς ἀθανασίας γνωρίσματα. Σχίζονται οἱ οὐρανοὶ πρὸς τὴν
σὴν ἐπάνοδον εὐτρεπιζόμενοι· αἱ κατ' οὐρανὸν δυνάμεις κατοπτεύου-
σιν τῶν σῶν παιημάτων τὸ ἀθάνατον κλέος· αὐτὸς ὁ ἀρχιστρά-
τηγος τῆς κατ' οὐρανὸν εὐταξίας ἐφορᾷ τοῦ σοῦ μαρτυρίου τὰ

2 κωδ. ἤλκυσεν. — 3 ἐνομοθέτησε. — 4 ἐπειξε. — 6 ὤρησεν. — 7 παθεῖμασι. —
8/9 ἐχώρησεν. — 11 πάσις. — 12 εὐφημίας || οὐχ] οὐκ. — 13 εὐφωνίας ο.
ἐπαύσατω. — 15 ἐμιμείτω. — 16 Λουκ. κγ', 34. — 17 εὐφωνίαν. — 18 Πράξ. ζ', 60. —
23 ὁ οὐρανῶθεν. — 25 θεωρούμενα.

κατορθώματα. Ἐκπληττόμεθά σου, παναοίδιμε μάκαρ, τὸ φιλό-
χριστον· τὸ καρτερικόν σου καταθαυμάζομεν, τὸ ὑπομονητικόν σου
ἀσπαζόμεθα, προσκυνούμεν σου τὸ μαρτύριον, τοὺς ἄθλους περι-
πτυσσόμεθα, ἐναγκαλιζόμεθα τὰ παθήματα, δοξάζομέν σου τοὺς
ἀγῶνας. Ἄνυμνοῦμεν τὸν ἀγωνοθέτην, εὐλογοῦμεν τὸν τοὺς στε- 5
φάνους σοι βραβεύσαντα, δοξάζομεν τὸν χαρισάμενόν σοι τὸ σθένος,
γεραίρομεν τὸν παρασχόντα σοι τὴν δύναμιν, καθικετεύομεν τοῖς
σοῖς καταταγῆναι βασιλείοις, παρακαλοῦμεν ταῖς σαῖς πρεσβείαις
τῆς τῶν ἡμαρτημένων ἀπολαῦσαι συγχωρήσεως· σὲ γάρ, παναοί-
διμε μάκαρ, στρατιῶτα τοῦ μεγάλου βασιλέως, τὸν ὑπὲρ τῆς 10
εὐσεβείας ὑπομείναντα θάνατον ἄνδρες συνεχόμισαν καθωσιωμένοι
πρὸς τὴν εὐλάβειαν καὶ ἔθαψαν τὸ λείψανον ἐν τόποις γειτνιαζου-
σιν τῇ νέᾳ Ἰερουσαλήμ, ὅπερ ἡ τῶν αἰῶνων μνήμη ἀποκρύψαι
οὐ δεδύνηται· ἀλλὰ θησαυρὸς ὢν πολυτελῆς ἐκρύπτου μὲν ἐν τῇ
γῆ, διέλαμπες δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς μακάριοι 15
οἱ καταξιωθέντες τῶν καιρῶν τῶν τὴν σὴν φανέρωσιν κη-
ρυξάντων.

6. Ἡ δὲ εὐρεσις τοῦ πανολβίου σώματος τοῦτον ἔχει τὸν
τρόπον. Κατὰ ἀγρόν τινα τῇ Ἑβραίων γλώττῃ καλούμενον Κα-
παργαμαλᾶ κατέκειτο, ὑπὸ μὲν τῆς ἀχλύος τῶν χρόνων ταῖς μνή- 20
μαις καλυπτόμενος, τῷ δὲ φεγγοβόλῳ πνεύματι δαδουχῶν τὴν
λαμπάδα τῆς πίστεως· καὶ τὸ μὲν ὀστράκινον σῶμα, κατὰ τὸν κοι-
νὸν τῆς φύσεως νόμον, διελύετο, ὁ δὲ πυρσὸς τοῦ μαρτυρίου
φεγγοβόλοις μαρμαρυγαῖς ἀνήπτετο, κηρύττων τοῦ δικαίου τὰ λεί-
ψανα, καὶ ἡ τῶν ὀστέων ἀρμονία ἀπέσφωζεν τὰς ἀθανάτους μνή- 25
μας τοῦ μάρτυρος, διὰ τὸ εἰρημένον· “φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ
ὀστᾶ αὐτοῦ· ἐν ἐξ αὐτοῦ οὐ συντριβήσεται”. Εἶχεν δὲ ὁ τύμβος
πλάκα ὑποχθόνιον ἐπικειμένην, ἐοικυῖαν μιᾷ τῶν ἐμφερομένων ἐν
τῇ Μωσαϊκῇ ἱστορίᾳ· ἐνέφαιεν δὲ καὶ ἐπιγραφὴν, μίμημα φέρου-

1 κῶδ. παναοίδιμε. — 2 ὑπομονητικόν. — 4 περιπτυσσώμεθα. — 7 καθικετεύω-
μεν. — 8 καταταγῆναι. — 9 ἡμαρτημένων || συγχωρήσεως. — 11 συνεχόμισαν
καθωσιώμενοι. — 12 λήψανον || γειτνιαζουσιν. — 20 ἀχλύος τῶν χρόνων. — 24 ἀνεί-
πτετο || λήψανα. — 25 ἡ] εἰ. — 26 Ψαλμ. λγ', 21. — 27 ὡστὶ αὐτόν. — 28 ὑπο-
χθόνιον. — 29 ἐνέφαιεν.

σαν τῆς ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ σταυροῦ γεγραμμένης, καὶ ὡσπερ
ἐκείνη ἐπεγέγραπτο ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί, οὕτως καὶ
ἐνταῦθα ἐγκεχάρακτο τὸ ὄνομα τοῦ μάρτυρος τῇ ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ
“Χαλελεήλ”, ὃ ἐρμηνεύεται Στέφανος· ἔπρεπεν γὰρ διὰ πάντα
5 τὸν ὑπὲρ τοῦ σταυροῦ ὑπομείναντα τὸ μαρτύριον πάντα ἐπιχομί-
ζεσθαι τοῦ σταυρωθέντος τὰ σύμβολα. Ἐαυτὸν γοῦν ἀποκαλύπτει
ὁ μακάριος, ὡσπερ ἐωθινὸν φῶς ἀγάζων, καὶ τὰς φωτεινὰς μαρ-
μαρυγὰς ἐμφανίζόμενος τοῖς ὀρώσιν ἀπέλαμπεν· ὡσπερ γὰρ λίθον
τίμιον μαρμαίροντα ταῖς ἀστραπαῖς ἑαυτὸν ἀνέδειξεν. Ἐμφανίζεται
10 δὲ πρεσβυτέρῳ τοῦ τόπου, ἀνδρὶ λίαν περὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσχο-
λουμένῳ καὶ σφόδρα ἐκπονοῦντι τὰ θεοφιλέστερα· ἀποκαλύπτεται
δὲ καὶ τῷ ὄσῃα φρονήσαντι Ἰωάννῃ, ἐπισκόπῳ τῆς ἐνδόξου Ἱερου-
σαλήμ, ἀνδρὶ διαπραξαμένῳ ὅσα ὁ Θεὸς θέλει· ὁμοίως δὲ καὶ
ἄλλοις ὀπτάνεται ἐπισκόποις, ἄγαν πρὸς τὴν εὐσέβειαν τεθερα-
15 πευμένοις· ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτοῖς ὁ μακάριος εἰς ἄγγελον φω-
τὸς χρηματίζων καὶ παρακελευόμενος τὰς περὶ τῆς τοῦ λειψάνου
μετακομιδῆς· συμφώνοις τοῖς ῥήμασιν, ἐν ἐνὶ σχήματι, ἐν μιᾷ
ὀπτασίᾳ ἑκατέροις ἐνεφανίζετο. Ἀποτίθεται δὲ τοῦ μάκαρος τὸ
λείψανον κατὰ τὸ αὐτοῦ Στεφάνου θέλημα πρὸ τῶν τειχέων τῆς
20 Ἱερουσαλήμ, ἐνθα λιθοβοληθεὶς καὶ τὸν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμέ-
νης βοώμενον ἐπίδοξως ὑπομείνας θάνατον, τοὺς λαμπροὺς τοῦ
μαρτυρίου ἀνεδήσατο στεφάνους, ἐπαξίως τῆς ἐκείνου μνήμης καὶ
τῶν ἐκείνου πόνων καὶ τῶν εὐκλεεστέρων ἀγώνων, ἐκκλησίας οἰκο-
δομηθείσης ὑπὸ τοῦ νῦν τὸν ἐνδοξὸν καὶ περίβλεπτον θρόνον
25 Ἰακώβου διακοσμοῦντος Ἰουβενάλιου, ἀνδρός, ἐν ᾧ καὶ ὁ λόγος καὶ
ὁ τρόπος καὶ ὁ βίος, τό τε ἀμώμητον καὶ ἐπίδοξον καὶ φιλόθεον
τοῦ αὐτοῦ Ἰακώβου ἀποσώζεται, μίμημα ἀκριβῶς τυγχάνοντος τῆς
ἐκείνου φιλοθείας· ὅστις καὶ τὴν ἐπίδοξον καὶ σωτηριώδη τοῦ Κυ-
ρίου προσκυνουμένην ἀρξάμενος ἀπετέλεσεν γένναν, ἧς αἱ φθάσα-

2 κῶδ. ἐπιγέγραπτο ἑβραϊστί, ἑλ. ῥωμαϊστί. οὕτος.—3 ἑβραϊδῆ.—6 ἀποκαλύ-
πτῃ. — 7 αἰώθεινῶν || φωτινὰς. — 9 τίμιον μαρμαίροντα. — 12 φρονίσαντι. —
15 ἄγγ. φωτὸς] Κορινθ. 2. ια', 14. — 16 λειψάνου. — 19 λειψανον. — 22 ἀνεδεί-
σατο. — 23 ἀγόνων. — 24 ὀκοδωμιθείσις. — 28 ὡστις.

σαι γενεαὶ τῶν καλῶν τῇ σπουδῇ, μᾶλλον δὲ τοῦ αὐτοῦ εὐχαῖς, ἀπολαύειν καταξιοῦνται.

7. Ὡ καλλίνικε, ὦ παναοῖδιμε καὶ τρισόλβιε μάκαρ, ὦ Στέφανε μάρτυς τὰ ἄνθη εὐωδιάζων τῆς εὐσεβείας, ὦ ἐργαστήριον ἀρετῶν, ὦ πανδοχεῖον πνευματικῶν κατορθωμάτων, ὦ λαμπτήρ τῷ 5
πρωτῷ ἀνατέλλον (καὶ γὰρ σὺν ἀνθρώποις βιωτέων διέλαμπες, σημεῖα καὶ τέρατα καὶ διάφορα ἰάματα ἐπιδεικνύμενος, τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις κολάζων καὶ τοὺς ἀντιταττομένους Δαίμονας, αὐτόν τε τὸν πολυσχιδῆ Δαίμονα βασανίζων ταῖς ἐνεργείαις), πρωτοστάτα τῶν μαρτύρων, συνόμιλε τῶν Ἀγγέλων, ὁμόσκηγε τῶν 10
ἀποστόλων, ἐπαινοῦμέν σου τοὺς ἀγῶνας, περιπτυσσόμεθά σου τοὺς ἰδρωτάς, ἐγκαλλωπιζόμεθά σου τὸ μαρτύριον. Ὡ αὐτόπτα τοῦ μονογενοῦς, ἀνεψχθέντων γὰρ σοι τῶν οὐρανῶν εἶδες τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τῆς δόξης (καὶ ὡς ἔπρεπεν τὸν 15
πρωτὸν θεάσασθαι τῶν μαρτύρων), καὶ ὡσπερ ἐπὶ τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων οἱ ἀγωνοθέται τοὺς νικητὰς βραβεύουσιν, οὕτως ὁ μέγας ἀγωνοθέτης Χριστός, ὑπὲρ οὗ καὶ συνεκρότεις τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἄθλους ὑπέμεινας, ἄνωθεν ἐστῶς τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους θαυμάζων ἀπέσφωξεν τοῦ ἰδίου ἀθλητοῦ, ὥνπερ ἐπειλήφεις, τὰς 20
ὑπόμονάς ἐκπληττόμενος· ἐκχυθέν σου γὰρ τὸ αἷμα τὴν γῆν τῆς εἰδωλολατρείας ἀπέπλυνεν καὶ τοῖς πνιγμοῖς τὸν αἰθέρα θολωθέντα ἐκάθαρεν. Πᾶς τόπος τοῖς σοῖς λειψάνοις φαιδρυνόμενος ἀγιάζεται· πᾶσα ἡ γῆ κατευλογουμένη ταῖς σοῖς εὐλογίαις λαμπρύνεται. Ὡ λαμπρὸν καὶ τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης καταλαμπόμενον 25
μαρτύριον, συγκοπιάσας συμβασιλεύεις τῷ βασιλεῖ τῶν βασιλευόντων καὶ κυρίῳ τῶν κυριευόντων· προσκυνοῦμεν αὐτοῦ τὸ κράτους, ὑπερυψοῦμεν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, σεβόμεθα τὸν τῶν καλῶν δοστῆρα, τὸν φωστῆρα, τὸν λυτρωτῆν, τὸν εὐεργέτην τὸν ἄφθονον, τὸν φιλόανθρωπον, τὸν φιλόδουλον δεσπότην, τὸν τοῦ Στεφάνου στέφανον. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. 30

ὁ κῶδ. κατορθωμάτων.—6 βιοτεῶν.—7 σημεῖα.—9/10 πρωτοστάτα.—10 ὁμόσκηλαι.—11 περιπτυσσόμεθα.—13 ἴδες.—16 ἀγόνων || οὕτως.—17 συνεκρότης.—19 ἐπιλείφεις.—21 εἰδωλολατρίας.—24 ἡλ. τῆς δικαιοσύνης] Μαλαχ. δ', 2.—30 ἀμίν.

VI.

(ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ καὶ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ)

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΛΑΡΙΩΝΟΣ.

(Cod. Sabbait. 27, f. 237a-283)¹.

1. Μέλλων συγγράφειν τὸν βίον τοῦ ἀββᾶ Ἰλαρίωνος, τὸ
ἐνοικῆσαν ἐν αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον ἐπικαλοῦμαι, ἵνα, ὡσπερ ἐκείνω
τὴν ἰσχὺν ἐχαρίσατο, οὕτως κάμοι πρὸς τὸ διηγῆσασθαι λόγον
παράσχοι καὶ ὅπως τοῖς λόγοις τε τὰ ἔργα ἐξισωθείη· τῶν γὰρ
5 τοιούτων ἡ ἀρετὴ τοσαύτη ὑπάρχει, ὡς φησιν Κρίσπος, ὅσον

¹ Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκη, II, σ. 55· ἐγένετο δὲ τὸ σαβαίτικόν ἀντίγραφον τῆ ἐν-
δεκάτῃ ἑκατονταετηρίδι· καὶ σφάλματα γραφικὰ περιέχει ὡς εἰκὸς ἐν ἑαυτῷ ἰκανά, ὧν ἐγὼ
ἤλλα ποιῶ μόνα τὰ ἐμοὶ γνωστά· μέρος γὰρ αὐτοῦ μόνον ἐξ αὐτοῦ τοῦ κώδικος αὐτοῦ ἐγὼ
ἐξεγραψάμην, τὸ δὲ λοιπὸν κείμενον ἀπέστειλέ μοι φιλοτίμως ἐκγραψάμενος εἰς τῶν ἐν
τῇ πόλει Ἱεροσολύμων ἐταίρων, καὶ τοῦτο τύποις οὕτως ἐκδίδεται, ὡς ἐκεῖθεν ἀπεστάλη
μοι. Ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ βίου, ὡς δὲ φαίνεται, πολὺ διάφορον τοῦ σαβαίτικου ἀντι-
γράφου, εὑρίσκεται κείμενον ἐν τινι χαρτίνῳ κώδικι τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ μονῆς τοῦ
τιμίου Σταυροῦ. Ἐπαμεινώνδας ὁ Σταματιάδης [Ἐκκλησιαστικά Σύλλεκτα. Ἐν Σάμῳ
1891, σ. 9] ἐνημερώσατο, ὅτι ὁ ἐν τούτῳ τῷ κώδικι βίος τοῦ ὁσίου Ἰλαρίωνος ἀρχεται
ὡδε· «Μέλλων συγγράψαι τὸν βίον τοῦ μακαρίου Ἰλαρίωνος, τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ ἅγιον
πνεῦμα ἐπικαλοῦμαι, ὅπως τὸ ὀρησάμενον τὰς ἀρετὰς ἐκείνω κάμοι λόγον διηγῆσασθαι
αὐτὰς παράσχη»· λήγει δὲ εἰς τὰςδε τὰς λέξεις· «συμμαχοῦντος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, τοῦ ζῶντος καὶ βασιλεύοντος εἰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων».—Ἐν τοῖς πονήμασιν Ἱε-
ρωνύμου φέρεται βίος τοῦ ὁσίου Ἰλαρίωνος, ὃν ὄντως αὐτὸς ὁ Ἱερώνυμος συνέγραψε.
Τούτου μὲν οὖν τοῦ βίου μετάφρασις ἐστὶν ἑλληνικὴ τὸ κείμενον, ὅπερ ἐν τῷδε κατα-
κεχώρισται τῷ τόμῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἡ τοιαύτη μετάφρασις ἐν πολλοῖς τῶν κεφα-
λαίων, οἷς ὁ βίος συνίσταται, σφόδρα διάφορον τοῦ λατινικοῦ παρίστησι κείμενον, ἔχει

1 κῶδ. συγγράφην.

αὐτὴν τοῖς ῥήμασιν ἐπᾶραι δύνανται αἱ ὑπέρλαμπροι φύσεις. Ὁ
 μὲν γὰρ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, ὃν τινα ἄρκον ἢ πάρδαλιν ἢ
 τράγον τῶν αἰγῶν ὁ Δανιὴλ καλεῖ, ὅτε εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλ-
 λέως παρεγένετο, “ὦ εὐδαιμονέστατε νεανία”, φησὶν, “μεγάλου
 κήρυκος τῶν κατορθωμάτων σου τετυχηκώς”, “Ὀμηρον δηλαδὴ 5
 λέγων· ἐμοῦ δὲ τοσοῦτου καὶ τηλικούτου ἀνδρὸς ἢ ἀναστροφή καὶ
 ὁ βίος λεκτέος ἐστίν, οὔτινος τῇ ὑποθέσει, εἰ καὶ αὐτὸς Ὀμηρος
 παρείη, ἐφθόνεσεν ἂν ἢ παντελῶς ὑπέπιπτεν. Εἰ καὶ ὅτι μάλιστα
 ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος, ὁ τῆς Σαλαμινῆς τῆς Κύπρου ἐπίσκοπος,
 μετὰ Ἰλαρίωνος πλεῖστον συναναστραφεῖς χρόνον τὸν ἔπαινον 10
 αὐτοῦ ἐν βραχυτάτῃ ἐπιστολῇ ἔγραψεν, ἥτις πανταχοῦ ἀναγινώ-
 σκεται, ὅμως ἕτερόν ἐστιν κοινῶ τόπῳ ἐγκωμιάσαι τὸν τελευ-
 τήσαντα, ἕτερον δὲ τοῦ ἀπελθόντος τὰς οἰκείας ἀρετὰς διηγῆσα-
 σθαι. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς τῇ εὐφημίᾳ μᾶλλον, ἢ ἐφεδρεύθη, [τοῦ] ἐναρ-
 χθέντος παρ’ αὐτοῦ [ἔργου] ἐπιχειροῦντες, τῆς φωνῆς τῶν λοιδῶρων 15

δὲ καὶ μέρη λίαν ἐκτενῆ, μὴ περιεχόμενα ἐν τῇ ἱερωνυμείῳ συγγραφῇ, γνώμης εἰμί,
 ὅτι τὸ μετάφρασμα τοῦτο, μεθ’ ὧν εὐρίσκεται συμπληρωμάτων, ἔργον ἐστὶ Σωφρο-
 νίου, περὶ οὗ αὐτὸς ὁ Ἱερώνυμος οὕτως εἶρηκε· Sophronius, vir apprime eruditus,
 laudes Bethlehem adhuc puer, et nuper de subversione Sera-
 pis insignem librum composuit: de virginitate quoque ad Eustochium, et
 vitam Hilarionis monachi, opuscula mea, in graecum eleganti sermone
 transtulit: Psalterium quoque et prophetas, quos nos de hebraeo in latinum
 vertimus = Σωφρόνιος, ἀνὴρ εἰς ἄρκον πεπαιδευμένος, τοὺς ἐπαίνους Βηθλεὲμ ἐπι-
 νέος ὧν συνέθηκεν, ὑπόβουον δὲ περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ Σεραπίου ἐπίσημον συνέ-
 θεκε λόγον· καὶ περὶ παρθενίας πρὸς Εὐστόχιον καὶ τὸν βίον Ἰλαρίωνος μοναχοῦ, τὰ
 συγγράμματά μου, εἰς ἑλληνικὸν λόγον εὐφυῶς μετέφρασε, καὶ τὸ Ψαλτήριον δὲ καὶ
 τοὺς Προφῆτας, οὓς ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ἑβραίου εἰς ῥωμαϊκὸν μετηνέγαμεν» [Hieronymi
 liber de viris illustribus, cap. cxxxiv. Migne, Patrol. latina, τ. 23, σ. 755]. Ση-
 μαιωτέον ἐστὶ, ὅτι τῆς ἑλληνικῆς ταυτησίῃ ἐρμηνείᾳ τοῦ βίου Ἰλαρίωνος μοναχοῦ πλη-
 ρες ὑπῆρχε πάλαι ποτὲ μεμβράνινον ἀντίγραφον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Διονυσίου, τῇ ἐν τῷ
 Ἁγίῳ Ὀρει, ὅπερ ἦν μικροῖς κεφαλαιώδεσι γεγραμμένον γράμμασι τῆς ὀγδόης ἢ τῆς
 ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος· μία δ’ ἐκάστη τῶν σελίδων αὐτοῦ μονόστηλον εἶχε τὸ κεί-
 μενον ἐκ γραμμῶν τριάκοντα· σήμερον ὅμως ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ ἐν καὶ μόνον ὑπάρχει
 φύλλον (φάκελος ἀριθ. 582), μήκους μὲν ὄν 0,182, πλάτους δὲ 0,105· περιέχεται δ’
 ἐν αὐτῷ τό τε 22-ον τοῦ βίου κεφάλαιον καὶ μέρος τοῦ κατόπιν 22-ου κεφαλαίου.

1 κωδ. ὑπέρλαμπροι. — 2 πάρδαλην. — 3 Δανιὴλ ζ’, 5, 6 || ἀχιλέως. — 5 τε-
 τυχηκώς. — 7 λεκταῖος. — 8 παρείη = adesset] περίην. — 10 πλείστων συνανα-
 στραφῆς χρόνων.

*

καταφρονοῦμεν, τῶν ποτὲ μὲν διαβαλλόντων τὸν ἡμέτερον Παῦλον, νῦν δὲ Ἰλαρίωνα τυχόν διασυρόντων, ἐκείνον μὲν διὰ τὴν ἐρημίαν συκοφαντούντων, τούτῳ δὲ ὑποβάλλοντες τὴν πολυοχλίαν, ὡς τὸν μὲν ἀεὶ λανθάνοντα μηδὲ γεγενῆσθαι δοκεῖν, τὸν δὲ ὑπὸ πολλῶν
5 ὀρώμενον εὐτελεῖ νομίζεσθαι. Τοῦτο πεποιήασιν ποτε καὶ οἱ πρόγονοι αὐτῶν Φαρισαῖοι, οἷς οὔτε ἡ Ἰωάννου ἔρημος καὶ νηστεία, οὔτε ἡ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ πολυοχλία καὶ τροφή καὶ τὸ πῶμα ἤρεσκεν ἀλλὰ γὰρ τῷ προτεθέντι λόγῳ ἀρχὴν ποιήσωμεν.

10 2. Ἰλαρίων ἐγεννήθη ἐν κώμῃ Θαβαθά, ἧτις περίπου πέντε μίλια ἀπὸ τῆς Γαζαίων πόλεως τῆς Παλαιστίνης πρὸς νότον κεῖται. Οὗτος γονεῖς ἔχων ἐκδεδομένους τοῖς εἰδώλοις, ῥόδον ὡς εἶπεῖν ἀπὸ ἀκανθῶν ἐξήνθησεν· παρ' ὧν ἀποσταλεις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κἀκεῖσε γραμματικῶ παραδοθεὶς, ὕσον ἐκείνη ἐνεδέχετο ἡ ἡλικία,
15 μέγιστα τῆς ἑαυτοῦ φύσεως καὶ τῶν τρόπων δοκίμια ἐν βραχεῖ χρόνῳ παρέσχεν, πᾶσιν τε τιμιώτατος ἦν καὶ τῆς τέχνης τῶν λόγων ἔμπειρος, καὶ ὅπερ τούτων πάντων μείζον ἦν, εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπίστευσεν· οὐ γὰρ ἑαυτὸν τῇ μανίᾳ τῆς ἱπποδρομίας, οὐ τῷ αἵματι τῶν κυνηγίων, οὐδὲ θεατρικῇ αἰσχρο-
20 τητι ἔτερπεν, ἀλλ' ὅλη αὐτοῦ ἡ προαίρεσις ἐν τῇ συνάξει τῆς ἐκκλησίας ἦν.

3. Ἀκούων δὲ τότε συνεχῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου, ὅπερ διὰ πάντων τῶν δήμων τῆς Αἰγύπτου διεφημίζετο, ἀναφθεις τῇ σπουδῇ πρὸς τὸ θεάσασθαι αὐτόν, παρῆλθεν εἰς τὴν
25 ἔρημον, καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως ἀλλάξας τὸ σχῆμα τὸ πρότερον, δύο μῆνας πλησίον αὐτοῦ ἔμεινεν, ἀναθιωρῶν αὐτοῦ τοῦ βίου τὴν ἀκολουθίαν καὶ τῶν τρόπων τὴν βαρύτητα, πῶς μὲν ἀδιαλείπτως ἦν ἐν τῇ προσευχῇ, πῶς δὲ ταπεινὸς ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ἀδελφῶν, αὐστηρὸς ἐν τῷ ἐπιτιμᾶν, πρόθυμος ἐν τῷ παρακαλεῖν,
30 καὶ ὅπως τὴν ἐγκράτειαν καὶ τῆς τροφῆς αὐτοῦ τὴν βραχύτητα οὐδεμία πώποτε ἀσθένεια ἔπαυσεν. Πάλιν οὖν τὴν πολυοχλίαν τῶν

18 κῶδ. παρῶν. — 14 παραδωθεὶς. — 15 τὸν τρόπον δοκημασία ἐν βραχὺ.—
27 ἀδιαλήπτως. — 31 ἀσθενία.

πρὸς αὐτὸν παραγενομένων διὰ ποικίλα πάθη καὶ ὀρμὰς Δαιμόνων οὐ φέρων, οὐδὲ πρέπον ἐν τῇ ἐρήμῳ λέγων δῆμους πόλεων ὑπομένειν, ἀλλ' αὐτὸν οὕτως ἄρξασθαι, καθὼς ἤρξατο Ἀντώνιος, ἐκεῖνον λέγων ὡσπερ ἄνδρα γενναῖον τῆς νίκης τὰ ἔπαθλα λαμβάνειν, ἑαυτὸν δὲ μηδέπω τῆς στρατείας ἐφάσασθαι, μετὰ τινων 5 μοναζόντων εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἐπέστρεψεν· καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ τελευτησάντων, μέρος μὲν τῆς οὐσίας τοῖς ἀδελφοῖς δίδωσιν, μέρος δὲ τοῖς πτωχοῖς διανείμας, οὐδὲν ἑαυτῷ τὸ σύνολον ὑπολειπόμενος, φόβῳ τοῦ ἐν ταῖς τῶν Ἀποστόλων πράξεσιν Ἀνανίου καὶ Σαμφείρης ὑποδείγματος, καὶ τιμωρίας, μάλιστα καὶ τῆς 10 Κυριακῆς ἀποφάσεως μνημονεύων, τῆς λεγούσης· “ὅς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής”. Ἦν οὖν τότε πεντεκαιδεκαέτης, ὅτε γυμνός, καθωπλισμένος δὲ ἐν Χριστῷ, εἰς τὴν ἐρημον ἀπῆλθεν, ἥτις ἐν τῷ ἐβδόμῳ σημείῳ ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου Μαίουμᾶ τῆς Γάζης διὰ τοῦ 15 αἰγιαλοῦ πορευόμενος εἰς Αἴγυπτον ἐν ἀριστερᾷ κάμπτεται· ἐκείνων δὲ τῶν τόπων ταῖς τε ληστρικαῖς ἐφόδοις ἡμαγμένων, καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ φίλων ἀπαγγελλόντων τὸν ἐπηρητημένον κίνδυνον, κατεφρόνησεν τοῦ θανάτου, ἵνα τὸν θάνατον ἐκκλίνη.

4. Ἐθαύμαζον τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ, ἐθαύμαζον δὲ πάντες καὶ 20 τὸν λογισμὸν αὐτοῦ· πλὴν ὅτι καθάπερ τις φλόξ ἐκ τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ σπινθῆρες ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἔλαμπον· λεῖαι γὰρ ἦσαν αἱ παρειαί, ἀστεῖον τὸ σῶμα καὶ ἰσχνὸν καὶ πρὸς πᾶσαν ὕβριν μὴ ἀντέχον, ὅπερ ἐλαχίστῳ φύχει καὶ καύματι διελύετο. Τοίνυν σάκκῳ μόνον τὰ μέλη περιβαλὼν καὶ ἀπὸ δορᾶς 25 ἔχων ἐπενδύτην, ὃν αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἀποδημοῦντι δεδώκει, καὶ στρῶμα ἀγροικικόν, μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης ὧν, τραχυτάτης καὶ φοβερωτάτης ἐρημίας ἀπήλαυεν, δεκαπέντε μόνος ἰσχάδας μετὰ δυσμᾶς ἡλίου ἐσθίων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ περίχωρος πᾶσα ἐκείνη ληστηρίων πεπληρωμένη ἦν, ὁ ἐν τῷ 30

2 κῶδ. πρέπων. — 4 γενναῖον=fortem] γενέσθαι. — 5 στρατείας. — 9 Πράξ. ε', 1-11. — 10 σαμφείρης. — 11/13 Λουκᾶ ιδ', 33 || μνημονεύων. — 13 καθωπλισμένος. — 15 ἐμπορίου. — 21 στίθους. — 23 λία || παρειά, ἄστιον. — 24 ἀντέχων || φύχει] ψυχῇ. — 25 μέλει. — 29 σχάδας.

αὐτῷ τόπῳ παραμένων Διάβολος ἐδυσχέραιεν τί ποιήσει, ποῦ αὐ-
τὸν τρέψει, καὶ ὁ σεμνονόμενος πρὸ τούτου καὶ λέγων “εἰς τὸν
οὐρανὸν ἀνέλθω καὶ ὑπερῖθεν τῶν ἄστρον τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρό-
νον μου καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ”, ἔβλεπεν ἑαυτὸν ὑπὸ παιδὸς
5 ἠττώμενον καὶ πρότερον ὑπ’ αὐτοῦ καταπατούμενον ἢ διὰ τῆς ἡλι-
κίας ἀμαρτάνειν δύνασθαι.

5. Τοιγαροῦν ἐγαργάλιζεν τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ τῷ ἀκμά-
ζοντι σώματι τὰ εἰωθότα ὑπεκκαύματα τῶν ἡδονῶν ὑπέβαλλεν.
Ἦναγκάζετο γοῦν ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης ἐνθυμεῖσθαι, ὅπερ
10 οὐκ ἤδει, καὶ τοῦ τοιοῦτου πράγματος τὴν πομπὴν λογίζεσθαι, οὗ
τὴν πείραν ἠγνόει. Ὅργισθεῖς τοίνυν τὸ στῆθος αὐτοῦ γρόνθοις
ἔτυπτεν, ὡς περ δυνάμενος τῇ πληγῇ τῆς χειρὸς τὰς ἐνθυμήσεις
ἐξωθεῖν, καὶ φησὶν· “Ἐγὼ σε ποιήσω, ὄνε, μηκέτι λακτίζειν·
οὐδὲ γὰρ σε ἔτι κριθαῖς θρέψω, ἀλλὰ ἀχύροις καὶ λιμῶ καὶ δίψει
15 καταναλώσας βαρύτερά σοι ἐπιθήσω φορτία καὶ διὰ τοῦ καύματος
ἐλάσω καὶ διὰ τοῦ ψύχους, ὥστε σε τροφὴν ἐπιζητεῖν μᾶλλον ἢ
τροφὴν”. Τοίνυν χυλοῦ βοτανῶν καὶ ὀλίγοις ἰσχαθίοις μετὰ τρεῖς
ἢ τέσσαρας ἡμέρας ἐκλείπουσαν τὴν ψυχὴν ἐβάσταζεν, εὐχόμενος
συνεχῶς καὶ ψάλλων καὶ δικέλλη τὴν γῆν σκάπτων, ἵνα τῶν νη-
20 στείων τὸν κάματον ὁ τοῦ ἔργου κόπος διπλασιάσῃ· ἅμα δὲ καὶ
κοφίνους ἀπὸ σχοινίων ἐνυφαίνων καὶ σειρὰς βαίων ἔπλεκε, τοὺς
ἐν Αἰγύπτῳ μοναχοὺς μιμούμενος. Εἰς τοσοῦτον οὖν τῇ ὑπερβολῇ
τῶν νηστειῶν ἑαυτὸν κατέτηξεν, ὡς μόλις τὰ ὀσᾶ αὐτοῦ ὑπὸ
τῆς τοῦ σώματος ἐπιφανείας συγχροτεῖσθαι.

25 6. Ἐν μιᾷ οὖν νυκτὶ προσευχόμενος ἤρξατο ἀκούειν παιδίῳν
φωνὰς ὀλολυζόντων, καὶ λεόντων ὠρυομένων καὶ παντοδαπῶν θη-
ρίων βρυγμούς, καὶ συμμιγεῖς τινὰς καὶ ἀσχήμους φωνὰς καὶ κτύ-
πους μεγίστους ἀφανεῖς, καὶ θρῦλλον καὶ ταραχώδη τοῦ ἐχθροῦ
ἤχον, ὡς ἐκ τούτου νοῆσαι σαφῶς αὐτόν, ὅτι τῶν Δαιμόνων
30 εἰσὶν αἱ μεθοδεῖαι τῶν φαντασμάτων. Τῷ οὖν σημείῳ τοῦ σταυ-

3 Ἡσαίου ἰδ', 14. — 5 ἠττώμενον. — 8 ὑπέβαλεν. — 17 χύλου. — 18/22 ἢ
τέσσαρας - - μιμούμενος] ταῦτα πάντα γέγραπται ἐν τῇ ψα τοῦ 288-ου φύλλου. —
20 διπλασιάζει. — 21 σχοινίων ἐνυφένων. — 30 μεθοδεῖαι.

ροῦ σφραγίσας ἑαυτὸν καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως καὶ πᾶσαν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἐνδυσάμενος, θεὶς τὰ γόνατα ἐκτενῶς παρεκάλει τὸν Θεὸν δεῖξαι αὐτῷ ἠττωμένην παραυτίκα καὶ καταπίπτουσαν τὴν τοῦ ἐχθροῦ δύναμιν. Σελήνης οὖν λαμπρᾶς καταλαμπούσης τὴν νύκτα ἐκείνην εἶδεν ἄρμα ἵππων ὄξυτάτῳ δρόμῳ καὶ μεγίστη τα- 5
ραχῇ φωνῶν καὶ ψόφων ἐρχόμενον ὑπεράνω αὐτοῦ. Ἄτρεμῆς οὖν ὑπάρχων ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης ἐπεκαλέσατο τὸν Κύριον λέγων, “Κύριε, βοήθει μοι”· καὶ παραχρῆμα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ὑπορραγείσης τῆς γῆς, πᾶσα ἡ τοῦ ἐχθροῦ δύναμις κατε-
πόθη. Τότε δοξάζων τὸν Κύριον ἔψαλλε λέγων· “Ἐξέτεινας τὴν 10
δεξιάν σου, κατέπιεν αὐτοὺς γῆ”· καὶ “Οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα· αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσον, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν”.

7. Καταπεσὼν δὲ ὁ ἐχθρὸς οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ πάλιν ἐτέραις μεθοδείαις πειράζειν αὐτὸν ἐπεχειρεῖ. Γυναῖκας αὐτῷ γυμνάς 15
καὶ θρυπτομένας αἰσχρῶς καθεύδοντι παριστῶν καὶ πεινῶντι αὐτῷ φαντασίας ποικίλας, βρωμάτων πλήθος, προσφέρει· καὶ προσευχομένου αὐτοῦ, λύκος γινόμενος, πλησίον αὐτοῦ ἐστῶς, ὠρυάτο. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἀλώπηξ γενόμενος, διαχλευάζων αὐτὸν ἤρξατο ἔμπροσθέν αὐτοῦ ἄλλεσθαι, καὶ φάλλοντος αὐτοῦ κατὰ μόνας, 20
πολέμου ταραχὴν ποιῶν, ὡς σφαγεῖς πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπιπτεν, ἀξιῶν ταφῆναι παρ’ αὐτοῦ.

8. Τούτων δὲ γινομένων παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ἅγιος ἐκτενῶς ἤρχετο· συνέβη δὲ ἐν τῇ προσευχῇ, οἷα γίνεται τὰ ἀνθρώπινα, τῆς 25
διανοίας αὐτοῦ μετεωρισθείσης, εἶδεν ὥσπερ ἠνίοχόν τινα ἐπὶ τοῦ νότου ἑαυτοῦ καθεσθέντα καὶ τοῖς ποσὶ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ διαλακτίζειν καὶ μετὰ φραγελλίου τύπτειν αὐτοῦ τοὺς ὤμους καὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ εὐτόνως καὶ λέγειν αὐτῷ “Τρέχε καλῶς, ἵνα μὴ νυστάζης, καὶ εἰ ἀτονεῖς ἀπὸ τῶν ἀχύρων, φάγε κριθάς, ἵνα μέλλης καλῶς τρέχειν”.

30

6 κῶδ. φωνῶν. — 9 ὑπορραγείσης. — 10/11 Ἐξόδ. ιε', 12. — 11/13 Ψαλ. ιθ', 8, 9. — 12 ἐπικαλεσόμεθα] οὕτως ἐν τῷ κώδικι ἀντὶ τοῦ μεγαλυνησόμεθα. — 15 μεθοδαίαις· οὕτω καὶ κατόπι. — 27 διαλακτίζων.

9. Ταύταις ταῖς μεθοδείαις τοῦ ἐχθροῦ καρτερῶς ἀνταγωνιζόμενος ὁ μακάριος ἔξω τοῦ σπηλαίου ἀπὸ χαράκων συκῆς ἐποίησεν ἑαυτῷ σκηνὴν πλάτους ποδῶν τεσσάρων καὶ ὕψους πηχῶν τριῶν, τῆς ἡλικίας αὐτοῦ χαμηλοτέραν, τοῦ δὲ μήκους ὅσον ἂν 5 καθεύδων ἐδύνατο χωρῆσαι. Τοιαύτην ἐποίησεν αὐτήν, ἵνα τάφος ἢ μᾶλλον ἤπερ ἀνάπαυσις. Ἐνταῦθα ἀπὸ ἑξ̄ καὶ δεκάτου ἔτους ἕως εἰκοστοῦ ἔτους ἑαυτὸν ἐγκαθεύρξας διετέλει, οὔτε τοῖς καύμασιν οὔτε ταῖς βροχαῖς ἐξελθὼν ἀπ' αὐτῆς.

10. Τὴν δὲ κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὴν ἀγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν, ἐκαίρετο· ἡ δὲ στρωμνὴ αὐτοῦ ἦν διὰ τῶν πλεκτῶν χαράκων ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τοῦ θανάτου αὐτοῦ· τὸν δὲ χιτῶνα εἶχε κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, τρίχινον, καὶ οὔτε ἤλλασεν αὐτόν, οὔτε ἔπλυνεν, ἕως οὗ ἐπαλαιώθη· περισσὸν γὰρ ἔλεγεν εἶναι ἐν τριχίνῳ ἱματίῳ 15 καθαρότητα ἐπιζητεῖν. Ἐψάλλεν δὲ καὶ ἠῦχετο καὶ τῶν ἀγίων Γραφῶν ἐμνημόνευεν, ὡς διὰ τῆς τούτων μνήμης οἶεσθαι αὐτὸν τὸν Κύριον ὁρᾶν· καὶ τὸν τύπον τῶν νηστειῶν κατὰ τὴν τῶν χρόνων αὔξησιν παρηλλαγμένως ἐποιεῖτο.

11. Ὅθεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, τουτέστιν ἀπὸ πεν- 20 τεκαίδεκαετοῦς χρόνου, ἤσθιεν δεκαπέντε σῦκα μόνον· εἶτα, ἀρξαμένου τοῦ ἐχθροῦ λογισμοὺς αἰσχροὺς ὑποβάλλειν αὐτῷ, ὑφείλεν ἀπ' αὐτῶν ἐν καὶ ἤσθιεν ἀγρίας βοτάνας ὡμὰς ἕως εἰκοστοῦ ἔτους· ἀπὸ δὲ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου ἔτους ἤσθιεν ἡμίξεστον φακῆς βρεκτῆς, ὡμῆς—αὐτὸ μόνον—, καὶ ἀπὸ 25 τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου ἔτους ἕως τοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου ἄρτον ξηρὸν καὶ ἄλας· εἶτα, ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου ἕως τοῦ τριακοστοῦ ἔτους, βοτάνας ἀγρίας ὡμὰς καὶ βαλάνων ρίζας, καὶ ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ τριακοστοῦ πέμπτου ἑξ̄ οὐγκίας ἄρτου κριθίνου καὶ λάχανα ἐψημένα ἄνευ ἐλαίου. Ἀπὸ γοῦν τῆς ἄγαν κακου- 30 χίας ἀμβλυωπούντων αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὄλου τοῦ σώματος αὐτοῦ λειχηλιάζοντος καὶ δίκην κισσήρεως τραχυθέντος, διὰ ταύτην

6 κῶδ. ἀνάπαυσιν. — 16 οἶεσθαι] οἶσθαι. — 29 ἡψημένα. — 31 λειχηλιάζοντος || κισσήρεως.

τὴν αἰτίαν ἠναγκάσθη ἀπὸ τριακοστοῦ πέμπτου ἔτους ἕως τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους λάχανα μετὰ ἐλαίου ἐσθίειν, ἀπεχόμενος τῶν ὀσπρίων καὶ πάσης ὀπώρας. Ὡς δὲ εἶδεν τὸ σῶμα ἑαυτοῦ πάνυ κεκλικὸς ὁ ἅγιος, δόξας ἤδη ἐκδημεῖν τοῦ βίου τούτου καὶ πρὸς Κύριον ἀναλύειν, πάλιν ἀπὸ τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ ὀγδοηκοστοῦ τοῦ ἄρτου 5 ἀπείχετο, τῇ προτέρᾳ διαγωγῇ ἐρεθίζων ἑαυτόν, ἵνα ὡς ἄρτι ἀρξάμενος τῆς ἀσκήσεως ζέων τῷ πνεύματι δουλεύῃ τῷ Κυρίῳ. Ἀπὸ οὖν τοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἔτους μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἤσθιεν ἄρτου πέντε οὐγκίας καὶ λάχανα μετὰ ἀλεύρου, τὸ λεγόμενον ροφίν, μήτε ἐν ἑορταῖς μήτε ἐν ἀρρωστίαις λύσας τὴν ἀσκησιν. 10

13. Ὦντος δὲ αὐτοῦ ὀκτωκαίδεκα ἔτους, καὶ ἀναμέσον τῆς θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης οἰκοῦντος τὸ πρότερον, λησταὶ ἐπέστησαν αὐτῷ νυκτὸς, οἰόμενοι εὐρίσκειν τι παρ' αὐτῷ· δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς κυκλοῦντες ἐζήτησαν αὐτὸν καὶ οὐχ εὔρον· πρωΐας δὲ γενομένης εἶδόν αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. Ὡσπερ οὖν προσμειδιῶντες 15 ἔλεγον αὐτῷ· “Εἰ ἤλθον πρὸς σὲ λησταί, τί ἐποίεις”; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει· “Γυμνὸς ληστὰς οὐ φοβεῖται”. Εἶτα φασὶν ἐκεῖνοι· “Κἂν σφαγῆναι εὐχερῶς ἔμελλες”; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἅγιος εἶπεν· “Ἐπειδὴ γὰρ ἔτοιμός εἰμι τοῦ ἀποθανεῖν, διὰ τοῦτο ληστὰς οὐ φοβοῦμαι”. Θαυμάσαντες δὲ ἐκεῖνοι τὸ στερρὸν τῆς πίστεως αὐτοῦ ὁμολόγησαν, ὅτι “Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ζητοῦντές σε οὐκ ἐδυνήθημεν εὐρεῖν”. Καὶ τοῦτο εἰπόντες ἀπῆλθον ἀπ' αὐτοῦ καὶ οὐκέτι ἤγγισαν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. 20

13. Εἴκοσι δὲ καὶ δύο ἔτη ἔχοντας αὐτοῦ λοιπὸν ἐν τῇ ἀσκήσει, διὰ πάσης τῆς Παλαιστίνης ἢ ἐν Θεῷ αὐτοῦ πολιτεία 25 ἐκηρύττετο· γυνὴ δὲ τις ἀπὸ Ἐλευθεροπόλεως ἔχουσα ἔτη πεντεκαίδεκα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ μὴ τίκτουσα, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν στεῖραν, παραγενομένη πρὸς αὐτὸν ἔπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ὃ δὲ ἰδὼν αὐτὴν ἔφυγεν ἀπ' αὐτῆς· οὐδέπω γάρ, ἀφ' οὗ ἀπετάξατο, ἐλαλήκει γυναικί, ἣ ὅλως ἐληλύθει πρὸς αὐτὸν γυνή· 30 ἣ δὲ μετὰ δακρύων παρεκάλει αὐτὸν λέγουσα· “Τί με ἀποστρέφῃ; τί με φεύγεις, δι' ὑπερβολὴν θλίψεως, ἄνθρωπε, δεομένην σου;

2 ἐσθίειν] ἤσθιεν. — 3 κεκληκῶς.

σπλαγχνίσθητι ἐπ' ἐμέ, δοῦλε τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· μνήσθητι, ὅτι ταύτην τὴν φύσιν ἐτίμησεν ὁ Θεὸς καὶ ἐκ ταύτης κατηξίωσε σάρκα ἐνδύσασθαι, καὶ αὕτη ἡ φύσις ἐγέννησέν σε· τούτου χάριν μὴ με ἀποστρέψης κενὴν ἀπὸ σοῦ· οὐ γὰρ ἔχουσι ἱατροῦ χρεῖαν οἱ ὑγιαίνοντες, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες". Ταύταις ταῖς ἰκεσίαις τῆς γυναικὸς συμπαθήσας ὁ ἅγιος ἐπονθάνετο παρ' αὐτῆς τὴν αἰτίαν τῆς αἰτήσεως, καὶ μαθὼν λέγει αὐτῇ· "Θάρσει, γύναι· πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ δῶψοι σοι· Κύριος τὸ αἶτημά σου, ὃ ἤτησεν παρ' αὐτοῦ". Ὑπέστρεψεν οὖν ἡ γυνὴ χαίρουσα πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ ἐν γαστρὶ λαβοῦσα ἔτεκεν υἱόν, καὶ πληρωθέντος τοῦ ἐνιαυτοῦ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἅγιον εὐχαριστοῦσα τῷ Κυρίῳ. Ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον ὁ ἅγιος εὐλόγησεν αὐτὸ καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν, εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.

15 14. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀρισταινέτη συγκλητική, Ἐλπιδίου τινὸς ἀπὸ ἐπάρχων τῶν πραιτωρίων γυνή, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ πάνυ τιμῶντος τοὺς χριστιανούς, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τῶν τριῶν τέκνων πρὸς τὸν ἅγιον Ἀντώνιον εἰς τὴν ἔρημον ἀπελθοῦσα καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν μετὰ τῶν ἰδίων τέκνων καὶ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ εὐλο-
20 γηθείσης αὐτῆς παρ' αὐτοῦ ὑπέστρεψεν εἰς Γάζαν. Συνέβη οὖν τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτῆς ὁμοθυμαδὸν τῷ ἡμιτριταίῳ πάθει ἀσθενήσαντας ἀπαγορευθῆναι παρὰ τῶν ἱατρῶν. Ἡ οὖν μήτηρ αὐτῶν ὡσπερ νεκροὺς αὐτοὺς ὀρώσα καὶ ὡς ἀναμέσον τριῶν σκηνομάτων στρεφομένη, τίνα πρῶτον πενήθῃσαι οὐκ ἤδει. Ῥιψάσης οὖν ἑαυτὴν
25 ἐπὶ τὸ ἔδαφος καὶ ὕδρωμένης τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμβάσεως αὐτῆ συμφορᾶς, καὶ μετὰ δακρῶν ἀνακαλουμένης τὰ τέκνα, ἐμηνύθη αὐτῇ τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος· ἥ δὲ ἀκούσασα εὐθὺς ἠγέρθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πᾶσαν τὴν πολυτέλειαν τὴν περὶ αὐτὴν καταλείψασα καὶ ληθαργήσασα ἀνδρὸς συμβιωτῆτα καὶ τῶν συ-
30 κλητικῶν τὴν ἀξίαν εἰς εὐτέλειαν ἀμείψασα, μόνην ἑαυτὴν μητέρα ἐγίνωσκεν εἶναι. Παραλαβοῦσα οὖν μεθ' ἑαυτῆς ὀλίγα κοράσια καὶ εὐνούχους ἐβούλετο ἀπελθεῖν περὶ πρὸς αὐτὸν τοῦ δὲ ἀνδρὸς

μη συγχωροῦντος οὕτως αὐτὴν ἔρημον πορεύεσθαι πρὸς τὸν ἅγιον,
ἠναγκάσθη ἐπὶ ὄνῳ καθεσθεῖσα ἀπελθεῖν πρὸς αὐτόν. Ἴδουσα
δὲ αὐτὸν ἔπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα καὶ λέγουσα
“Ὁρκίζω σε [εἰς] τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸν τίμιον καὶ
ἐνδοξον σταυρὸν αὐτοῦ, ὥστε παραγενέσθαι σε εἰς Γάζαν καὶ ἀνα- 5
στήναι τοὺς τρεῖς υἱοὺς μου, μέλλοντας τελευτᾶν, ἵνα εἰς τὴν
τῶν Ἑλλήνων πόλιν διὰ τῆς σῆς παρουσίας χαρισθέντων μοι τῶν
τέκνων δοξασθῇ ὁ Κύριος καὶ καταισχυνθῇ ὁ Μαρναῶς θεὸς τῶν
Γαζαίων”. Συμπαθήσας δὲ αὐτῇ ἐπὶ τῇ συμβάσει συμφορᾶ ὁ ἅγιος,
εὐμένως εἶπεν πρὸς αὐτὴν· “Οὐδέποτε ἑαυτὸν ἔγνω ἐξελθόντα 10
ἐκ τῆς κέλλης, οὐδὲ ἔχειν συνήθειαν ἀπέρχεσθαι πώποτε”. Ἔ-
ψασα οὖν ἑαυτὴν ἐπὶ τὴν γῆν ἐβόα λέγουσα· “Ἰλαρίων, δοῦλε
τοῦ Θεοῦ, χάρισαί μοι τοὺς τρεῖς υἱοὺς μου, οὓς ὁ ἅγιος πατήρ
σου Ἀντώνιος εὐλόγησας ἐν Αἰγύπτῳ ἀπέστειλεν ὑγιαίνοντας·
τούτους νῦν, ἐν Παλαιστίνῃ ἀποθνήσκοντας, ἀναστήσας ἀπόδος μοι”. 15
Λεγούσης δὲ αὐτῆς ταῦτα, ἔκλαιον πάντες οἱ ὄντες μετὰ τοῦ
ἁγίου ἀδελφοί· λοιπὸν γὰρ ἦσαν μετ’ αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἅγιος
συμπαθήσας τῇ γυναικὶ ἔκλαυσεν. Παρακληθεῖς οὖν καὶ παρὰ
τῶν ἀδελφῶν, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν χριστιανήν, ἐπέισθη τοῦ ἀπελ-
θεῖν καὶ λέγει τῇ γυναικὶ· “Πορεύου καὶ τοῦ Κυρίου θέλοντος 20
μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου παραγίνομαι πρὸς σέ”. Τότε ἀναστᾶσα
ἐκ τοῦ ἐδάφους ἠ γυνή, ὑπέστρεψεν εἰς Γάζαν. Μετὰ οὖν τὴν
δύσιν τοῦ ἡλίου παρεγένετο πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν· ὁ δὲ
ἀνὴρ αὐτῆς ἀκούσας ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὑπάντησιν τοῦ ἁγίου, καὶ
δακρύων ἔρριψεν ἑαυτὸν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἀναστήσας δὲ 25
αὐτὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μετ’ αὐτοῦ καὶ εὔρεν τοὺς
τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ ἐτοιμοὺς θανάτῳ, καὶ προσευξάμενος περὶ αὐ-
τῶν, ἐπικαλεσάμενός τε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ
τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἔθηκε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ’ αὐτοὺς καὶ
εὐθέως ἴδρωσαν· καὶ λαβόντες βρῶσιν παρ’ αὐτοῦ, παραχρῆμα 30
ὑγιεῖς γενόμενοι, ἀνέστησαν ἀπὸ τῶν κλινῶν δοξάζοντες τὸν Θεόν.
Ἴδόντες δὲ οἱ γονεῖς αὐτῶν τὴν σωτηρίαν τῶν τέκνων αὐτῶν,

χαίροντες ἐδόξαζον τὸν Κύριον καὶ εὐχαριστοῦντες τῷ ἁγίῳ κατα-
φίλουν τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ γνωστὸν ἐγένετο πάσῃ τῇ
Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ πάντες ἐδόξασαν τὸν
Θεόν. Ἐκτοτε οὖν πολὺ πλῆθος τῶν ἀσθενούντων ποικίλαις νόσοις
5 ἀπὸ πολλῶν πατριῶν παρεγίνοντο πρὸς αὐτὸν καὶ πάντες ταῖς
ὀσίαις αὐτοῦ εὐχαῖς ἰῶντο, ὥστε ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ δω-
ρεᾶς πολὺ πλῆθος πιστεύειν καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς χριστιανούς, καὶ
πολλοὺς ἀπ' αὐτῶν γινομένους μοναχοὺς ἀφιεροῦν ἑαυτοὺς τῷ
Κυρίῳ· οὐδέπω γὰρ ἦν μοναστήριον ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, οὐδὲ μο-
10 νάζων ἐραίνετο ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις πρὸ τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος·
αὐτὸς δὲ διδάσκαλος καὶ πατὴρ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας γέγονεν
ἐν τῇ πατρίδι ἐκείνῃ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσε τὸν βίον τῶν μο-
ναχῶν. Εἶχεν οὖν ὁ Κύριος ἐν μὲν τῇ Αἰγύπτῳ τὸν γέροντα
Ἀντώνιον, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ τὸν νεώτερον Ἰλαρίωνα.

15 15. Γυνὴ δὲ τις ἀπὸ Ῥινοκουρούρων τυφλωθεῖσα ἀπὸ δεκαε-
τοῦς χρόνου, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς ἰατροῖς προσαναλώ-
σασα καὶ μηδὲν παρ' αὐτῶν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ, καθὼς ἐν τοῖς
ἁγίοις Εὐαγγελίοις περὶ τῆς αἰμορροούσης γέγραπται, μᾶλλον εἰς
τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, χειραγωγουμένη προσήχθη αὐτῷ δεομένη
20 καὶ λέγουσα τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους καὶ τὸν χρόνον, καὶ ὅτι
πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς τοῖς ἰατροῖς προσαναλώσασα οὐδὲν
ὠφελήθη. Παρεκάλει οὖν αὐτόν, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου
ἀψάμενος τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἰάσῃται αὐτήν. Εἶπεν δὲ ὁ ἅγιος
πρὸς αὐτήν· “Εἰ ἐκεῖνα, ἃ εἰς τοὺς ἰατροὺς ἀνήλωσας, ἔδωκας
25 αὐτοῖς πτωχοῖς, πάλαι ἂν σε ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματίων
ιάσατο Ἰησοῦς”. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς καὶ παραχρῆμα
ἀνέβλεψε, καὶ πάντες οἱ ὄρωντες αὐτήν ἐδόξασαν τὸν Θεόν.

16. Ἠνίοχος δὲ τις ἀπὸ τῆς πόλεως Γάζης ἐν τῷ ἄρματι
30 πληγεὶς ὑπὸ Δαίμονος καὶ παραλυθεὶς ὅλος ἐξηράνθη, ὥστε μὴ
δύνασθαι αὐτὸν τι τῶν μελῶν αὐτοῦ σαλεῦσαι. Ἐπὶ κραββάτου
οὖν θέντες αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ ἐκόμισαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ

ἀγίου καὶ ἔθηκαν αὐτὸν παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, μόνον κινουμένης τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Παρεκάλει οὖν τὸν ἅγιον περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ αὐτῷ· “Ἀδύνατον θεραπευθῆναι σε, ἐὰν μὴ πρότερον πιστεύσῃς εἰς τὸν μέλλοντά σε θεραπεύειν”. Ὁ δὲ καὶ πιστεύειν ὡμολόγησε καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην καταλείψαι καὶ τοῦ 5 λοιποῦ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ. Πιστεύσας οὖν εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εὐθέως καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ὑγιῆς ἐγένετο.

17. Ἄλλος δὲ τις νεανίσκος, Μεσίκλας ὀνόματι, ἀπὸ προαστείων Ἱεροσολύμων, πάνυ ἰσχυρὸς τῷ σώματι, ὡς δύνασθαι αὐτὸν δεκαπέντε μοδίους σίτου εἰς μῆκος ὁδοῦ ἀκόπως βαστάσαι, 10 καὶ πάντων εἰς τὸ βαστάζει γόμους ἰσχυρότερος ἦν. Οὗτος πληγείς ὑπὸ Δαίμονος ἀκαθάρτου, πέδαις καὶ ἀλύσει τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας δεθείς, ἐν ὀχυρώμασι μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας καθειρχθεὶς ἐφυλάσσετο. Τῇ οὖν τοῦ Δαίμονος ἀγριότητι καὶ τῇ ῥώμῃ τοῦ σώματος τὰ δεσμὰ καὶ τὴν τῶν θυρῶν ἀσφάλειαν εὐχερῶς συντριβῶν 15 ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ Δαίμονος καὶ τοὺς ἀπαντῶντας αὐτῷ ἀνθρώπους ἠφάνιζε· τῶν μὲν τὰς ῥίνας, τῶν δὲ τὰ χεῖλη καὶ τὰ ὦτα τοῖς ὁδοῦσιν ἀπέτεμνε, τῶν δὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας συντριβῶν ἀπέκοπτεν ἀφειδῶς· ἄλλων δὲ τοὺς λάρυγγας ἔθλα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠφάνιζεν, καὶ πολλὰ δεινὰ ἐποίει ἐν τῇ χώρᾳ 20 ἐκείνῃ, καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι. Συναχθέντες οὖν πλῆθος καὶ συλλαβόντες αὐτὸν ἔδησαν ὄλον τὸ σῶμα αὐτοῦ σιδήρῳ, καὶ λαβόντες σχοίνους, ὡς ἡγροικωμένον ταῦρον σύροντες, ἤγαγον πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Ἰλαρίωνα· ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἔφυγον ἔσω, καὶ εἰσελθόντες ἐμήνυσαν τῷ ἀγίῳ περὶ 25 αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἐν τῷ κελλίῳ ἡσυχάζων. Ἐξελθὼν δὲ ἐκέλευσεν αὐτὸν λυθέντα προσαχθῆναι αὐτῷ· ἐρχομένου δὲ αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· “Κλῖνον τὴν κεφαλὴν σου καὶ ἔρχου”· ὁ δὲ κλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἀγριότητα ἡμερώσας, καθεζομένου τοῦ ἀγίου, τῇ γλώσσῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔλειχεν. Ἐπὶ ἑπτὰ οὖν ἡμέρας ἠῤῥατο 30

8 Μεσίκλας] οὕτως ἐν τῷ κώδικι· τὸ δὲ λατινικὸν κείμενον ἔχει τὸ Marsitas· ἀλλ' οἱ τούτου ἐκδόται λέγουσι ταῦτα· «tres nostri codd. Messicas habent, alii Mesitas». — 11 κῶδ. πάντων ὧν. — 23 σχίνους. — 30 ἔλειχεν.

περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπιθείς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας λέγει· “Ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξέλθε ἀπ' αὐτοῦ, τὸ ἀκάθαρ-
τον πνεῦμα, καὶ πορεύητι εἰς ἀνύδρους τόπους”. Σπαράξας δὲ
αὐτὸν ὁ Δαίμων καὶ ῥήξας εἰς τὴν γῆν ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ
5 τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι ὑγιῆς γέγονεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ὑπέστρεφεν
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ· ἔλεγεν δὲ ὁ ἅγιος πρὸς
τοὺς παρόντας· “Οὐκέτι τοῦτο τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, ἀδελφοί,
ἀλλὰ τῆς φιλανθρώπου δυνάμεως καὶ χάριτος τοῦ σωτῆρος, τοῦ
τὰς ἀσθενείας ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβόντος καὶ τὰς ἀσθενείας
10 ἡμῶν βαστάσαντος, καὶ πάντοτε διὰ τὴν ἀνεκδιήγητον αὐτοῦ εἰς
ἡμᾶς ἀγάπην διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ἰωμένου. Αὐτὸν οὖν ἀκατα-
παύστως δοξάσωμεν, ἀδελφοί”.

18. Λέγοντος οὖν τούτου τοῦ ὁσίου τοῖς ἀδελφοῖς, ἤχθη πρὸς
αὐτὸν Ὁρίων τις, ἀνὴρ συγκλητικὸς τῶν ἐνδόξων καὶ πάνυ πλου-
15 σίων, ἀπὸ Ἀειλέας πόλεως τῆς παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν
κειμένης, πληγείς ὑπὸ λεγεῶνος Δαιμονίων καὶ δεδεμένος τὰς
χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὸν τράχηλον σιδήρῳ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ
αὐτοῦ ἦσαν ὡς αἷμα. Ἠπεῖλει οὖν δεινὰ τοῖς ἐνέγκασιν αὐτὸν εἰς
τὸν ἅγιον· εὔρεν δὲ διακινουῖντα τὸν μακάριον Ἰλαρίωνα παρὰ τὸν
20 αἰγιαλὸν καὶ ὁμιλοῦντα τοῖς ἀδελφοῖς. Ἀθρόως οὖν ἀρπάσας αὐ-
τὸν ἀπὸ τῶν κρατούντων αὐτὸν ἔδραμε πρὸς τὸν ἅγιον, καὶ ἐκ
τῶν ὀπίσω περιλαβῶν ἤρεν αὐτὸν εἰς ὕψος. Κραυγὴ οὖν γέγονεν
ὑπὸ πάντων μεγάλη· ἐφοβήθησαν γάρ, μήπως τὰ μέλη αὐτοῦ τὰ
ὑπὸ τῆς σκληρᾶς νηστείας σεσαθρωμένα συντρίψῃ. Μειδιάσας δὲ ὁ
25 ἅγιος εἶπεν πρὸς αὐτούς· “Ἐάσατέ με τὸν ἐμὸν ἀντίπαλον πα-
λαίειν”. Καὶ κρατήσας αὐτὸν ὁ ἅγιος ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς
αὐτοῦ ἔρριφεν αὐτὸν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ
ταῖς χερσὶ σφίγγας αὐτὸν καὶ πατήσας τοῖς ποσίν ἔλεγεν· “Κρί-
νου, Δαιμόνων γένος, τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει, καὶ νῦν καὶ πάν-
30 τοτε κρίνου, καὶ εἰς τὸ ἐτοιμασθὲν σοι ἀκοίμητον πῦρ καταστρέφου,
ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς ἄρτι ὥρας”.
Διωκόμενος δὲ ὁ λεγεῶν τῶν Δαιμόνων ἔκραξε λέγων· “Ἐξέρχο-

15 κῶδ. Ἀχιλέας = Ailae. — 16 πληγής. — 18 ἠπείλη.

μαι, δοῦλε τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλων! τί ἡμᾶς βασανίζεις”; Καὶ κλίνας
 τὴν κεφαλὴν καὶ τῇ κορυφῇ τύψας τὴν γῆν καὶ ῥίψας αὐτὸν ἐπ’
 αὐτῆς ἐξῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ. Θαῦμα δὲ ἦν μέγα καὶ παράδοξον, πῶς ἐκ
 τοῦ ἐνὸς στόματος διάφοροι κολαζομένων φωναὶ ἠκούοντο, καὶ
 ὡς μὴ δυναμένων φέρειν τὰς τιμωρίας ἐξελθεῖν ἐδέοντο. Εἰς ἑαυτὸν 5
 δὲ γενόμενος ὁ ἀνὴρ ἐπεκαλέσατο τὸν Κύριον, λέγων· “Κύριε Ἰησοῦ
 Χριστέ, λύσον με τὸν ταπεινὸν καὶ αἰχμάλωτον, [ἐπειδὴ] μίαν ψυχὴν
 σῶσαι καὶ πολλοὺς πολεμοῦντας τὸ πλάσμα σου νικῆσαι σὸν ἐστι,
 φιλόανθρωπε δέσποτα”! Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἤρξατο ὁ ἅγιος
 καὶ ἐπέθηκεν αὐτῷ τὰς χεῖρας καὶ ὑγιῆς γέγονεν. Εὐχαριστῶν οὖν 10
 τῷ ἁγίῳ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ· εὐλογήσας δὲ αὐτὸν καὶ
 παραθέμενος τῷ Κυρίῳ ἀπέλυσεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, αἰνοῦντα
 καὶ δοξάζοντα τὸν Θεόν. Μετὰ δὲ ἐνιαυτοῦ χρόνον, λαβὼν τὴν
 γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ παιδιά, ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ
 ἁγίου, καὶ προσπίπτων μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔχαιρεν καὶ ἐδόξα- 15
 ζε τὸν Κύριον, τὸν δι’ αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν αὐτῷ χαρισάμενον,
 καὶ πολλὰ χρήματα κομίσας προσήνεγκεν αὐτῷ. Ἴδὼν δὲ αὐτὰ
 ὁ μακάριος εἶπεν αὐτῷ· “Τέκνον Ὠρίων, οὐκ ἤκουσας τί ἔπαθεν
 Γιεζὶ λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ ἀνδρός, τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι
 καθαραισθέντος ἀπὸ τῆς λέπρας; Ἐὰν οὖν ταῦτα δέξωμαι καὶ γώ, ὡς 20
 τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ χρήμασι παρέχων, προσκρούω τῷ Κυρίῳ”.
 Προσέπεσεν δὲ πάλιν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων
 κλαίων καὶ παρακαλῶν, ἵνα δέξηται αὐτὰ καὶ δώσῃ τοῖς πτωχοῖς.
 Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ μακάριος· “Συμφέρει σοι, τέκνον, ἵνα διὰ τῶν
 ἰδίων χειρῶν σου δώσῃς αὐτὰ πτωχοῖς· ἐγὼ γάρ”, φησί, “χάριν 25
 ἐλεημοσύνης δέχεσθαι τὰ ἀλλότρια οὐ βούλομαι· πολλοὶ γάρ ἐπ’
 ὀνόματι τῶν πτωχῶν λαμβάνοντες τὰ ἀλλότρια χρήματα τὰς
 ἑαυτῶν ψυχὰς ἐθανάτωσαν· ἐλεημοσύνη δὲ τέχνην οὐκ ἔχει”.
 Αὐτὸς δὲ ἐνέμενε κλαίων καὶ ἄξιῶν, ὅπως μὴ ἀποστρέψῃ αὐτὰ.
 Λέγει οὖν αὐτῷ· “Μὴ λυπηθῆς, υἱέ μου· ὁ γὰρ ποιῶ, ὑπὲρ σοῦ 30

4 κῶδ. σώματος πλήθη διαφόρων κολαζομένων φωνῶν ἠκούετο κτλ. λατινιστί:
 ex uno hominis ore diversae voces, et quasi confusus populi clamor audiebatur.—
 19 Βασιλ. 4, ε', 20-27. — 30 λυπηθεῖς.

ποιῶ· ἐὰν γὰρ ταῦτα δέξωμαι, εἰς σέ πάλιν ὁ λεγεὼν τῶν Δαιμόνων ἐπιστρέφει”. Ἀκούσας δὲ τοῦτο ἠσύχασεν. Πολλὰ οὖν παρεκάλεσεν ὁ ἅγιος πείθων αὐτὸν διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν διαδοῦναι ταῦτα τοῖς πτωχοῖς, καὶ προσευξάμενος ὑπὲρ αὐτῶν καὶ εὐλογήσας
5 αὐτοὺς ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ.

19. Ζανάνους δὲ τις ὀνόματι ἀπὸ τοῦ Μαΐουμᾶ, πλησίον τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου λατομῶν λίθους, ἐξαίφνης παραλυτικός γέγονε. Βαστάξαντες οὖν αὐτὸν οἱ συνεργάται αὐτοῦ ἤνεγκαν πρὸς αὐτόν, καὶ ἐπιθέντος αὐτῷ τὰς χεῖρας καὶ προσευξαμένου εὐθέως
10 ὑγιῆς γέγονεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ. Πάντες οὖν ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς γινομένοις θαυμασίοις διὰ τοῦ ὀσίου δούλου αὐτοῦ Ἰλαρίωνος, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀπίστων ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

20. Εἷς δὲ τις στρατηγὸς τῆς πόλεως Γάζης ὀνόματι Ἰταλικός, χριστιανὸς καὶ πάνυ πιστός, τὴν τῶν ἵπποδρομιῶν φιλοτιμίαν ἐπιτελῶν τῇ πόλει, τὸν ἀντιστρατηγοῦντα αὐτῷ εἶχεν, ἄνθρωπόν τινα εἰδωολάτρην, ἐμμανῶς σεβόμενον τὸ εἰδωλον Μαρνᾶν, καὶ διὰ τῶν τῷ βδελύγματι τούτῳ παρεδρευόντων ἀκαθάρτων Δαιμόνων πολλὰ ἔβλαπτε τὸν Ἰταλικόν, τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἵππους
20 κλῶν ἀφειδῶς· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἡνιόχους αὐτοῦ ταῖς γοητείαις ἀπράκτους τῆς τοιαύτης τέχνης καθιστῶν καὶ γαυριῶν μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐχθίστῃ τῶν αἰμοβόρων Δαιμόνων κατὰ εὐσεβοῦς ἀνδρὸς βλάβῃ ὠνείδιζεν αὐτὸν λέγων· “Ποῦ ἐστὶν ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ σου”; Βουλόμενος οὖν τὰ τῶν ἀθλίων τούτων ἐμφράξαι στόματα,
25 παραγίνεται πρὸς τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα ὁ Ἰταλικός, οὐχ ἵνα τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ βλάβῃ, ἀλλ’ ἵνα ἑαυτὸν παραφυλάξῃ ταῖς ὁσίοις αὐτοῦ εὐχαῖς ἀπὸ τῆς βλάβης τῶν φθοροποιῶν Δαιμόνων. Παρεκάλει οὖν τὸν μακάριον, ὥστε δι’ εὐχῆς αὐτοῦ παραθέσθαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ καὶ τὰ ἀνήκοντα· ἄτοπον δὲ ἔδοξε τῷ ἁγίῳ περὶ τοιαύτης ὑποθέσεως προσεύξασθαι. Ἠρέμα οὖν μειδιᾶσας λέγει τῷ Ἰταλικῷ· “Διατί οὐ μᾶλλον πωλεῖς τοὺς ἵππους καὶ τὰς τιμὰς
30

2 κωδ. ἐπιστρέφει. — 6 Ζανάνους] λατ. Gazanus, Zazanus, Zenainus ἢ Zananus.

αὐτῶν νῦν περὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς σου δίδως τοῖς πτωχοῖς”;
Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰταλικός· “Οὐχὶ θέλοντες ταῦτα παρέχομεν, δοῦλε
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τέλος ἐστὶ δημόσιον, καὶ θεσμοῖς τῶν
βασιλέων κατὰ τὰς ἐπισήμους τῶν πόλεων αἱ τοιαῦται δίδονται
φιλοτιμίαι· ἀσεβὲς δὲ ἐστὶν ἐμοὶ χριστιανῷ ἀνθρώπῳ καταλεῖψαι τὴν 5
τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ μαγικαῖς Δαιμόνων βλάβαις τοὺς ἐναντίους ἀμύ-
νασθαι. Τούτου χάριν εὐξασθαι περὶ τοῦ οἴκου μου παρακαλῶ σε,
ἵνα μὴ δι’ ἐμέ παρὰ τῶν ἀθέων Γαζαίων βλασφημηῖται ὁ Κύριος,
ὡς ἀδυνατῶν ἐκ τῆς τούτων καταδυναστείας ἐξελεῖσθαι με”. Ἀκού-
σας δὲ ταῦτα ὁ ἅγιος καὶ πολλὰ παρὰ τῶν ἀδελφῶν παρακλη- 10
θεῖς, διὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρός, τὴν τῆς εὐχῆς χάριν δοῦναι προ-
θύμως, ὡς δὲ εὐξασθαι μὲν προφανῶς οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἐκέ-
λευσεν τὸ ποτήριον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔπινεν, ὑστράκινον [όν], πληρωθῆναι
ὑδατος καὶ δοθῆναι αὐτῷ. Ὡς οὖν ἐδέξατο αὐτὸ ὁ Ἰταλικός, εἶδεν
ἐν τῷ ὕδατι τῷ ἐν τῷ ποτηρίῳ τοὺς ἵππους καὶ τὸν σταῦλον 15
αὐτοῦ καὶ τοὺς ἡνιόχους καὶ τὰ ἄρματα, πῶς ὑπὸ τῆς τῶν ἐναν-
τίων περιεργίας ἦσαν καταδεδεμένοι. Δοξάσας οὖν τὸν Θεὸν ἐπὶ
τῇ τοιαύτῃ φανερώσει, παραγενόμενος εἰς τὸν σταῦλον προσηύ-
ξατο, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ ὑδατος τοὺς τε ἵππους καὶ τοὺς
ἡνιόχους καὶ τὸν σταῦλον καὶ τὰ ἄρματα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυ- 20
ρίου περιεπράντισε, καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ὁμοίως τὰ πάντα
ἐσφράγισεν. Ἀπ’ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας τοῦ Ἰταλικοῦ οἱ ἵπποι πε-
τεινῶν δίκην τὰ τε ἄρματα καὶ τοὺς ἵππους τοῦ ἐναντίου καταπα-
τοῦντες ὑπερίπταντο τῇ δυνάμει, τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἀβλαβεῖς
τοῦ λοιποῦ οἱ ἵπποι φυλασσόμενοι καὶ ἀεὶ νικῶντες τοὺς ἐναντίους. 25
Ἐχαιρεν οὖν ὁ Ἰταλικός καὶ πάντες οἱ φίλοι αὐτοῦ, ὅτι ταῖς εὐ-
χαῖς τοῦ ἀγίου Ἰλαρίωνος τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τέλος κατήσχυ-
νεν ὁ Κύριος. Κραυγὴ οὖν μεγάλη παρὰ παντὸς τοῦ δήμου γέ-
γονεν, οἱ δὲ τὸν Μαρναῖν σεβόμενοι τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα, ὡς γόητα
τῶν χριστιανῶν ὄντα, κολάζειν ἔλεγον. Πολλοῖς οὖν καὶ μετὰ ταῦτα 30
τὰς τοιαύτας φιλοτιμίας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐπιτελοῦσιν εἰς σωτη-

ρίαν αὐτῶν τε καὶ πάντων τῶν διαφερόντων αὐτοῖς ἢ εἰς Χριστὸν πίστις πρόξενος γέγονεν.

21. Παρθένον δὲ κανονικὴν ἀπὸ τοῦ Μαΐουμᾶ παῖς τις τοῦ αὐτοῦ ἐμπορίου ἐρασθεὶς ἀκολάστως, περιεργίαις διαβολικαῖς πρὸς 5 ἀσέλγειαν ἀπατᾶν ἐπεχειρεῖ· στερρᾶς δὲ αὐτῆς μενούσης καὶ μὴ ἰσχύοντος αὐτοῦ τὴν βδελυρὰν ἐπιθυμίαν πληρῶσαι, τῇ τοῦ κατέχοντος αὐτὸν Δαίμονος ὀρέξει καιόμενος ἐπορεύθη εἰς Μέμφιν, τῆς Αἰγύπτου πόλιν, πρὸς μάγον ὀνομαστόν, ἵνα τῇ ὑπερβολῇ τῆς δαιμονικῆς αὐτοῦ συμμαχίας αἰχμάλωτον ποιήσῃ τὴν τοῦ 10 Χριστοῦ παρθένον. Μαθὼν οὖν πάσας τὰς διαβολικὰς μαγανείας ὁ παῖς, μετὰ ἐνιαυτὸν ἕνα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ποιήσας πέταλα χαλκᾶ ἔγραψεν εἰς αὐτὰ τὰς τῶν Δαιμόνων μορφὰς καὶ τὰ τῆς τοιαύτης ἀσεβείας σύμβολα, ῥήματα, καὶ ὀρύξας ὑπὸ τὰς φλιάς τοῦ οἴκου τῆς παρθένου, ἀφανῶς καταχώσας, ἀπῆλθεν. Τῇ οὖν 15 ἐπιστάσιᾳ τοῦ πυροφλέκτου καὶ φθοροποιοῦ πάθους σκοτωθεῖσα τὴν διάνοιαν ἢ παρθένος ἤρξατο μαίνεσθαι καὶ τὰς ὕψεις διαστρέφειν, καὶ ἀσέμνως ἑαυτὴν θριαμβεύειν πᾶσι, καὶ ρίπτειν ἀφ' ἑαυτῆς τὰ τῆς εὐσχημοσύνης καλύμματα, καὶ λύειν τὴν κόμην, καὶ βρύχειν τοὺς ὀδόντας, καὶ ἀναιδῶς ἐξ ὀνόματος προσκαλεῖσθαι πρὸς αὐτὴν τὸν ἀκό- 20 λαστον παῖδα. Θεασάμενοι δὲ τὴν ἔκκληξιν αὐτῆς οἱ οἰκεῖοι αὐτῆς, κοινὴν τὴν ἐκ τοῦ βασκάνου Δαίμονος ἐπελθοῦσαν αὐτῇ συμφορὰν ἠγγησάμενοι, κρατήσαντες αὐτὴν ἀπήγαγον πρὸς τὸν ἅγιον, εἰς τὸ μοναστήριον· αἰσθόμενος δὲ τῆς θεοδωρήτου δυνάμεως τοῦ ἁγίου ὁ μιαρὸς καὶ ἀκάθαρτος Δαίμων, πρὸ τοῦ παραγενέσθαι αὐτὸν πρὸς 25 τὸν ὄσιον ἤρξατο ὀλολύζειν καὶ λέγειν “Καλῶς ἤμην εἰς Μέμφιν ἀμέριμνος· ἐνυπνίων φαντασίαις ἐνέπαιζον τοὺς ἀνθρώπους· ἐνταῦθα δὲ κακῶς ἀπεστάλην”. Ἀπενεχθείσης δὲ αὐτῆς ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου, λέγει ὁ Δαίμων· “Ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ κατέχοντός με, βιασθεὶς ἦλθον εἰς αὐτήν. Κολάζομαι ἐγὼ αὐτός. ὦ κριτήρια! 30 ὦ βάσανοι δειναί, ἅς ὑφίσταμαι! Κελεύεις με ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, καὶ δεδεμένος εἰς πέταλον μετὰ νήματος ὑπὸ φλιάς κατέχομαι· οὐκ ἐξέρχομαι, ἐὰν μὴ με λύσῃ ὁ κατέχων με

5 κῶδ. ἀσέλγειαν. — 7 ὀρέξει.

παῖς”. Γελάσας οὖν ὁ μακάριος λέγει αὐτῷ· “Μεγάλη σου ἡ δύναμις, ὅς πετάλω καὶ νήματι τοῦ ἄρχοντός σου κατέχη. Λέγε μοι, παμμίαιρε, πῶς ἐτόλμησας εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ παρθένον εἰσελθεῖν”; Ἀπεκρίθη ὁ Δαίμων· “Ἴνα παρθένον αὐτὴν τηρήσω”. Ἐμβριθῶς τε ἐπιπλήττων αὐτῷ ὁ ἅγιος λέγει “Σὺ εἶ ἡ 5 φθορὰ καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς σωφροσύνης, καὶ σὺ φυλάττεις αὐτὴν παρθένον; Διατί δὲ εἰς τὸν κατέχοντά σε, ὡς λέγεις, νεανίσκον οὐκ εἰσῆλθες”; Λέγει ὁ Δαίμων· “Διατί εἰσηρχόμην εἰς αὐτόν, ὅστις ἔχει μᾶλλον ἕτερον φιληδονίας Δαίμονα”; Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· “Φιμώθητι λοιπὸν καὶ ἔξελθε ἀπ’ αὐτῆς· πρὸς γὰρ τὸ γινῶναι τοὺς 10 παρόντας τὴν ἀσθενῆ καὶ ἄτονον δυνάμιν σου ἐπετράπη σοι εἰπεῖν ταῦτα”. Καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς παρθένου ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκαθάρισεν αὐτήν, καὶ ἤρξατο ἐγκαλεῖν αὐτῇ ἐπὶ τῶν παρόντων. “Διατί ἔδωκας καιρὸν τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ μιαρῷ Δαίμονι εἰσελθεῖν εἰς σέ”; Ἀπολυθεῖσα δὲ 15 ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Ἐλεγεν δὲ ὁ ἅγιος πρὸς τοὺς παρόντας, ὅτι “Ἐὰν μὴ ἡμεῖς δῶμεν καιρὸν καθ’ ἑαυτῶν τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν, οὐκ ἰσχύουσιν καθ’ ἡμῶν, ἀλλ’ οὐδὲ ἀλόγων ζώων ἐξουσίαν ἔχουσιν ἄνευ τοῦ συγχωροῦντος Θεοῦ· καὶ γὰρ κατὰ τῶν κτηνῶν τοῦ μακαρίου Ἰώβ* αἰτήσας ἔλαβεν· ὁμοίως δὲ κατὰ τῶν 20 χοίρων, ὡς ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγελίοις γέγραπται· ἡμῖν δὲ τὴν κατ’ αὐτῶν ἐξουσίαν ἔδωκεν ὁ Κύριος “πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ”. ἐξουσίαν δὲ λαβόντες παρὰ τοῦ Κυρίου κατ’ αὐτῶν, καθαρὸς ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος φυλάξωμεν, ἀδελφοί, καὶ 25 οὐδὲν ἰσχύσαι καθ’ ἡμῶν οἱ πονηροὶ Δαίμονες δύνανται.

22. Ταῦτα δὲ ποιῶντος καὶ διδάσκοντος τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον [οἱ] ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ ταῖς μακρὰν ἀπεχούσαις χώραις ἀκούοντες ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἕως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίου ἡ περὶ αὐτοῦ σωτήριος ἀκοὴ ἔφθασε· 30 κανδιδάτος γὰρ αὐτοῦ τις ἐκ νέας ἡλικίας κεκρυμμένον ἔχων Δαίμονα, ὅς ἐποίει αὐτόν κατὰ νύκτα ἀνακράζειν καὶ στενάζειν

2 κῶδ. κατέχει. — 21 Ματθ. γ', 28-33. — 22 Λουκ. ι', 19.

*

μεγάλα καὶ βρύχειν τοὺς ὀδόντας καὶ παραφέρεσθαι, — οὗτος ἀκού-
 σας παρὰ πολλῶν περὶ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰλαρίωνος, προσελ-
 θῶν τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ κατὰ μόνας καὶ διηγησάμενος αὐτῷ
 τὴν συμβᾶσαν αὐτῷ τοῦ ὀλεθρίου Δαίμονος ἐπήρεια, ἤξιωσεν
 5 αὐτὸν γράμματα αὐτῷ συντακτικὰ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς Παλαι-
 στίνης δοθῆναι καὶ σύνθημα βερεδῶν, ἵνα ἀπελθῶν ἐκεῖσε πρὸς
 τὸν ἅγιον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὑγιῆς γένηται·
 καὶ προθύμως αὐτῷ παρέσχε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, προστάξας διὰ
 γραμμάτων τοῖς τῆς Παλαιστίνης ἄρχουσι μετὰ πολλῆς δορυφο-
 10 ρίας ἀποδέξασθαι αὐτόν. Ἀποσταλεῖς οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως
 ἦλθεν εἰς τὴν Γάζαν· ὑπήντησαν δὲ αὐτῷ ὁ ἄρχων καὶ οἱ πρῶ-
 τοι τῆς πόλεως μετὰ πάσης σπουδῆς, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βα-
 σιλέως δορυφοροῦντες αὐτῷ. Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτοὺς λέγων· “Ποῦ
 ἐστὶ τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ἰλαρίωνος”; Ἐγνώσαν οὖν, ὅτι
 15 πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλη παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ συνῆλθον αὐτῷ
 ἕως τοῦ μοναστηρίου, ἵνα καὶ τοῦτον, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως
 γραφέντα, τιμήσωσι, καὶ εἴ τι ἐξ ἀγνοίας τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις
 ἐλύπησαν τὸν ἅγιον, ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς παρουσίᾳ ἐξευμενίσωνται
 αὐτόν. Παραγενόμενοι δὲ εὗρον τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ διακινουῦντα
 20 παρὰ τὸν αἰγιαλὸν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν με-
 λετῶντα. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ μακάριος Ἰλαρίων ὑπήντησεν αὐτοῖς
 καὶ χαρίεντι προσώπῳ ἠσπάσατο αὐτούς, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα
 αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτοὺς πάντας. Ὡς δὲ εἶδεν τὸν κανδιδᾶτον ὁ
 ἅγιος, ἐκέλευσε τοὺς λοιποὺς ὑποστρέψαι, αὐτὸν δὲ μόνον μετὰ
 25 τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἀπομείναι· ἐκ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
 ἐπέγνω τίνος ἕνεκεν παρεγένετο πρὸς αὐτόν. Πρὸ τοῦ οὖν μέλ-
 λειν αὐτὸν διηγῆσθαι τὸ πάθος ἐκρεμάσθη εἰς τὸν ἀέρα, ὡς μὴ

5 ἄρχοντας τῆς Παλαιστίνης] ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Διονυ-
 σίου παλαιτάτου μεμβράνινον φύλλον, περὶ οὗ τινα πρότερον εἶπον· πρὸς διάκρισιν ὀνο-
 μάξω τοῦτο τὸ φύλλον ἀπλῶς Δ. — 6 βερίθων Δ. — 10 ἀποδέξασθαι] προσδέξα-
 σθαι Δ. — 13 αὐτόν Δ. — 15 παρὰ τ. β. ἀπεστάλη Δ. — 18 ἐξευμενίσονται Δ. —
 19 διακινουῦντα] διασωθέντα Δ. — 21 αὐτοὺς] αὐτόν Δ || ἐλλείπει τῷ Δ τὸ Ἰλα-
 ρίων. — 22 τὸ ἐκτείνας πρὸ τοῦ εὐλόγησεν ἐν τῷ Δ. — 23 ἶδεν Δ. — 24 ἀπο-
 στρέψαι Δ. — 27 διηγῆσασθαι Δ || ἐκρεμάσθη] ἀνηρετήθη Δ.

φθάνειν τοὺς πόδας αὐτοῦ ἄψασθαι τῆς γῆς· ἐθαύμασαν δὲ πάν-
 τες οἱ συμπαρόντες τῷ ἁγίῳ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος·
 οὐ μόνον γὰρ ἦν θαυμαστόν αὐτοῖς τὸ ἐν τῷ ἀέρι ὄραν αὐτὸν
 κρεμάμενον, ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ εἰδὼς ἄλλην γλῶσσαν ὁ ἀνὴρ, εἰ μὴ
 τὴν Φρυγῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθη, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων, ἤρξατο πρὸς 5
 τὰς τοῦ ἁγίου ἐπερωτήσεις κατὰ τὴν τῶν ἐγχωρίων Παλαιστινῶν
 γλῶσσαν, μηδὲν ὅλως παραλλάστων ἀπ' αὐτῆς, ἀποκρίνασθαι αὐτῷ
 ὁ Δαίμων συριστί, ὁμολογῶν, πῶς ἐξ ἀρχῆς εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν·
 ἠγνόουν δὲ οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ στρατιῶται καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τὴν
 τῶν Σύρων γλῶσσαν, καὶ οὐκ ἤδεισαν τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. 10
 Ἴνα οὖν καὶ αὐτοὶ νοήσωσιν, ἑλληνιστί αὐτὸν ἐπερωτᾶν ἤρξατο ὁ
 ἅγιος· ὁμοίως δὲ καὶ ἑλληνιστί ἐτοιμῶς ἀποκριθεὶς ἔλεγεν, ὅτι
 “Περιεργαίαις γοήτων εἰσῆλθον εἰς αὐτόν”. Δέγει δὲ αὐτῷ ὁ μα-
 κάριος· “Οὐκ ἐπερωτῶ σε, πῶς εἰσῆλθες εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἵνα
 [ἐξέλθῃς] ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρα- 15
 χρῆμα ἐπιτάττω σοι, καὶ μηκέτι εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν”. Καὶ εἰπὼν
 ταῦτα ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου
 Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη ὁ ἀνὴρ, καὶ ἐθαύμασαν
 πάντες καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ δούλων
 σφύζοντα τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Χαίρων δὲ ὁ ἀνὴρ προσή- 20
 νεγκε τῷ ἁγίῳ δέκα λίτρας χρυσοῦ· ὁ δὲ μακάριος ἄρτον κριθι-
 νον ἐπιδείξας αὐτῷ εἶπεν· “Οἱ τοιαύτην τροφήν ἔχοντες, οἱ τοιοῦτοι
 τὸν χρυσὸν ὡς πηλὸν ἠγοῦνται”. Καὶ μηδὲν ὅλως δεξάμενος παρ'
 αὐτοῦ ἀπέλυσεν αὐτόν καὶ ἐπανῆλθε μετὰ σωτηρίας πρὸς τὸν
 ἀποστείλαντα αὐτόν βασιλέα. 25

23. Οὐ μόνον δὲ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων πλησ-
 σομένους ἀνθρώπους ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
 ἐκαθάριζεν, ἀλλὰ καὶ ἄλογα ζῶα· κάμηλον γὰρ τὴν λεγομένην

2 συμπαρόντες Δ || θαύματος] πράγματος Δ. — 3 ἀέρι Δ. — 5 τὴν] τῶν Δ ||
 ἐν ἐγεννήθη Δ. — 7 αὐτοῖς Δ. — 8 ἐξαρχῆς Δ. — 11 νοήσουσιν Δ || ἐπερωτᾶν
 ἤρξατο] ἐπερωτήσεν Δ. — 12 δὲ] ἑλλείπει τοῦτο τῷ Δ, ὡσαύτως καὶ τὸ ἐτοιμῶς. —
 13 γοητῶν Δ. — 15 τὸ ἐξέλθῃς ἔλαβον ἐκ τοῦ Δ. — 19 ἐδόξαζον Δ || δούλων αἰ-
 τοῦ Δ. — 20 ἠνεγκεν Δ. — 22 αὐτόν ἐπιδείξας Δ.

βάκτρωνα, ὑπερμεγέθη, ὑπὸ ἀγρίου Δαίμονος πληγεῖσαν, οἱ κύριοι αὐτῆς σειραῖς δῆσαντες αὐτὴν ἀσφαλῶς, ὑπὸ τριάκοντα ἀνδρῶν κρατουμένην, ἤγαγον πρὸς τὸν μακάριον, ἀφρίζουσαν καὶ βρύχουσαν φοβερῶς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσαν τεταραγμένους ὡς αἷμα.

5 Πλήθη οὖν πολλὰ συνῆλθεν αὐτοῖς καὶ μετὰ κραυγῆς καὶ θορύβου πολλοῦ ἔσυρον αὐτήν· οὕτω γὰρ ἦν καὶ τὸ ζῶον ὑπερμεγέδες καὶ ὁ Δαίμων χαλεπός, ὡς μηδὲνα τολμῆσαι στῆναι ἔμπροσθεν αὐτῆς· ἐκέλευσεν δὲ ὁ ἅγιος τοῖς κρατοῦσιν αὐτήν ἀπολύσαι· ἀπολυθείσης δὲ αὐτῆς, εὐθέως καὶ οἱ μετὰ τοῦ ἀγίου ὄντες ἀδελφοὶ

10 καὶ πάντες οἱ ἀγαγόντες αὐτήν ἔφυγον· μόνος δὲ ὁ μακάριος ὑπολειφθεὶς ἀπήντησεν αὐτῇ καὶ ἐλάλησεν αὐτῇ συριστὶ λέγων· “Οὐ φοβεῖς με, κακομήχανε Διάβολε, εἰς τοιοῦτον σκεῦος εἰσελθὼν· εἰς λέοντα γὰρ καὶ κάμηλον καὶ εἰς ἀλώπεκα εἰσελθὼν ὁ αὐτός εἶ, ἀναιδέστατε”. Ἐκτείνοντος δὲ τοῦ ἀγίου τὴν χεῖρα καὶ ταῦτα

15 λέγοντος πρὸς αὐτόν, ἐπέδραμεν αὐτῷ, καὶ κλίνασα τὴν κεφαλὴν ἔπεσεν ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἐπετίμησε τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι καὶ ἐξῆλθεν ἀπ’ αὐτῆς, καὶ εὐθέως γενομένη ὑγιῆς εἰς τὴν οἰκεῖαν φύσιν ἀπεκατέστη· ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ὁ ἅγιος, ὅτι εἰς τοσοῦτον μῖσος κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐξῆπται ὁ Διά-

20 βολος, ὡς οὐ μόνον αὐτοὺς πολυτρόπως ἀπολέσαι σπουδάζει, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ αὐτῶν ὑπάρχοντα, ἐὰν αὐτῷ συγχωρήσῃ ὁ Κύριος· ἄνευ γὰρ τῆς συγχωρήσεως τοῦ Κυρίου οὐδὲ ἀλόγου ζώου ἐξουσίαν ἔχει· συνεχωρήθη δὲ αὐτῷ αἰτήσαντι τὰ τοῦ Ἰώβ κτήνη ἀφανίσαι, ἐπειδὴ διὰ τῆς τούτων στερήσεως ᾤετο ὁ κάκιστος τῆς

25 τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἀποστῆσαι τὸν ἀληθῶς θεοσεβῆ καὶ φίλον τοῦ Κυρίου Ἰώβ. Καὶ τῶν χοίρων δὲ ὁμοίως αἰτήσαντες ἐξουσίαν ἔλαβον οἱ Δαίμονες, ἵνα διὰ τούτων δεῖξῃ τοῖς ἀγνοοῦσιν ὁ Κύ-

1 βάκτρωνα, ὑπερμεγεθῆ Δ || πληγεῖσαν οὕτως ἀμφότεροι οἱ κώδικες. — 2 τὸ αὐτῆς καὶ τὸ αὐτήν ἐλλείπει τῷ Δ. — 3 τὸν μακάριον] αὐτόν Δ. — 4 αἷμα καὶ τὴν γλώσσαν ὑδαίνουσαν (= οἰδαίνουσαν) Δ. — 6 οὕτως Δ || ὑπερμεγεθές Δ. — 7 χαλεπῶς Δ, χαλιπὸς Σ. — 8 αὐτῆς Δ. — 9 ἀπολυθείσης Δ || τὸ ὄντες ἐλλείπει τῷ Δ. — 11 ὑποληφθεὶς Σ || τὸ διονουσιακὸν φύλλον λέγει εἰς τὸ αὐτῇ συριστῆ. — 18 ἀπεκατέστη] οὕτως ἐν τῷ ἀπογράφῳ. — 21 κῶδ. συγχωρήσει. — 26/103,2 Ματθ. η', 29-32. Μάρκ. ε', 1-14. Λουκ. η', 27-33.

ριος, ὅτι τοσοῦτον πλῆθος Δαιμόνων ἐξ ἑνὸς ἀνθρώπου ἔκβαλὼν κατεπόντισεν εἰς τὴν ἄβυσσον.

24. Ἀκούων δὲ ταῦτα περὶ τοῦ μακαρίου Ἰλαρίωνος ὁ ἅγιος Ἀντώνιος ἔχαιρεν καὶ ἔγραφεν αὐτῷ συνεχῶς, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Συρίας ἰάσεως ἕνεκεν παραγινομένοις πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· “ Διὰ το- 5 σοῦτον μῆκος ὁδοῦ σκύλεσθε παραγινομένοι πρὸς με, ἔχοντες ἐγγὺς ὑμῶν τὸν ἐν Χριστῷ υἱόν μου Ἰλαρίωνα”; Ἐν πάσῃ οὖν τῇ Παλαιστίνῃ λοιπὸν ἐγίνοντο μοναστήρια καὶ πάντες οἱ μοναχοὶ ὡς πρὸς πατέρα ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, καὶ ἔχαιρεν ἐπὶ τῇ ἐν Χριστῷ προκοπῇ αὐτῶν. Παρεκάλει οὖν αὐτοὺς μετὰ μακροθυμίας 10 ἐγκαρτερεῖν τοῖς πόνοις τῆς ἀσκήσεως καὶ ἐν μηδενὶ δεδιέναι τὰς κατ’ αὐτῶν πολυτρόπους τοῦ ἐχθροῦ μεθοδείας· “παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου”, καὶ πᾶσα ἡ ἀπάτη καὶ θλίψις τοῦ βίου τούτου πρόσκαιρος καὶ ὀλιγοχρόνιος ἐστίν, ἡ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ καὶ ἀθάνατος, ἣν ἀναμένομεν οἱ 15 τῷ Χριστῷ δουλεύοντες· δι’ ἣν καὶ ἀπεταξάμεθα τῷ κόσμῳ καὶ πάσαις ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, καὶ οὐκ ὀφείλομεν μνημονεύειν ἐκείνων, ἅπερ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κατελείψαμεν, ἵνα μὴ πάλιν τὰ πρόσκαιρα ποθήσαντες τὴν αἰώνιον ἡμῶν [ζωὴν] ἀπολέσωμεν· ἀψευδὴς γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων, ὅτι “ Πᾶς ὅστις κατέλιπεν 20 οἰκίαν ἢ ἀγροὺς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἕνεκεν ἐμοῦ, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει”. οὐ γάρ, ὡς τινες ταῦτα ἐρμηνεύειν δοκοῦσιν, ὅτι περὶ τῶν ἐν καιρῷ διωγμῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μαρτυρησάντων εἶπεν ταῦτα ὁ Κύριος· οὐ γὰρ λέγει, ὅτι μόνοι 25 οἱ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν καιρῷ διωγμῶν τὰ ἑαυτῶν σώματα εἰς θάνατον παραδεδωκότες ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσουσιν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ διὰ τὸ ὄνομά μου τῷ ἐν τῷ πονηρῷ κειμένῳ κόσμῳ καὶ πάσαις ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς ἀποταξάμενοι ζωὴν αἰώνιον δηλαδὴ μετὰ τῶν ὑπὲρ 30 τοῦ ὀνόματός μου μαρτυρησάντων κληρονομήσουσι· πάντας γὰρ

3 τοῦτο τὸ κεφάλαιόν ἐστὶ συντομώτατον ἐν τῷ λατινικῷ τοῦ βίου κειμένῳ. — 12 μεθοδείας· οὕτως ἐν τῷ κώδικι πανταγοῦ || Κορινθ. 1, ζ', 31. — 20/23 Ματθ. 18', 29.

τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι καὶ τοὺς καθαροὺς τῇ καρδίᾳ καὶ τοὺς
πραεῖς καὶ τοὺς φοβουμένους τὸ ὄνομα αὐτοῦ μακαρίζων ὁ σω-
τὴρ ἔλεγεν, ὅτι “Ἰμῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Οἱ γὰρ
μάρτυρες πολλάκις, εἰ καὶ ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἀγωνισάμενοι,
5 ἐτελειώθησαν· ἡ δὲ τῶν μοναχῶν πολιτεία καθ’ ἐκάστην ἡμέραν
ἀθλοῦσα διὰ τὸν Χριστὸν μαρτυρεῖ, “οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα” πα-
ρατασσομένη, “ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς
τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονη-
ρίας”, ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὴν πάλιν ἔχουσα, καὶ ἀθλεῖ καὶ
10 νικᾷ καὶ στεφανοῦται, τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἔχουσα, καὶ
πάντα ἰσχύει διὰ τὸν ἐνδυναμοῦντα καὶ τελειοῦντα αὐτὴν Χριστόν·
ἡμῖν γὰρ ἐν παραβολαῖς τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον θέλων χαρίσασθαι
ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμπόρῳ
ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· ὃς εὐρών ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην,
15 ἐπώλησε πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν τὸν μαργαρίτην ἐκεῖνον”.
Ταύτην τὴν ἐντολὴν βεβαιῶν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· “Μὴ
ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ὁ γὰρ τὸν κόσμον
ἀγαπῶν οὐκ ἀγαπᾷ τὸν ἀγαπήσαντα αὐτὸν Κύριον· ὁ δὲ τοῦτον
τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σκάνδαλα μισήσας καὶ τὸ θέλημα
20 τοῦ Θεοῦ ἀγαπήσας, οὗτος μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς καὶ ὁ
Κύριος, ὃν ἠγάπησε, μένει εἰς τὸν αἰῶνα”. Χωρίσαι γὰρ βουλό-
μενος ἡμᾶς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ματαίας ἀναστροφῆς Χριστὸς λέγει·
“Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’ ἄροτρον καὶ στραφεὶς εἰς
τὰ ὀπίσω εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ”· καὶ “οὐδεὶς
25 στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ
στρατολογήσαντι ἀρέσῃ”, Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγει. Καὶ ὁ Κύ-
ριος λέγει· “Ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὢν μὴ στραφήτω εἰς τὰ ὀπίσω, ὡσπερ
ἡ γυνὴ τοῦ Λώτ”, τουτέστι τοῦ μὴ πάλιν μνημονεύειν ἢ πο-
θεῖν εἰς ἐκεῖνα ἐπιστρέφειν, ἅπερ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ
30 μισήσας κατέλιπον· “ὅστις γάρ”, φησὶν, “οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι

1/3 Ματθ. ε', 3-10. — 6/8 Ἐφεσ. ε', 12. — 13/15 Ματθ. ιγ', 45. — 17/21 Ἰωάν.
ἐπιστ. 1, β', 15-17. — 23/24 Ἰωάν. θ', 62. — 25/26 Τιμόθ. 2, β', 4. — 27 Ματθ. κδ', 18.
Μάρκ. ιγ', 16. Λουκ. ιζ', 31. — 30 κωδ. κατέλιπον || Λουκ. ιδ', 27.

τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσι καὶ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκο-
λουθεῖ μοι, οὐ δύναται μου μαθητῆς εἶναι". Μὴ φοβεῖσθε δέ, ἔλε-
γεν, τοὺς ἐκ τοῦ Διαβόλου ἡμῖν ἐπαγομένους πειρασμοὺς ποικίλους·
γέγραπται γάρ· "Υἱέ μου, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἐτοι-
μασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν, καὶ καρτέρησον" διὰ τῆς ὑπο- 5
μονῆς, τὴν τοῦ Χριστοῦ βοήθειαν ἀναμένων· μείζων γάρ ἐστιν ὁ
ὑπερασπίζων σου Κύριος τοῦ πολεμοῦντός σε Διαβόλου, καθὼς ὁ
ἀπόστολος Ἰωάννης λέγει· "Μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ
κόσμῳ". Καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἐν τοῖς ψαλμοῖς λέγει· "Οὐ φο-
βηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ"· καὶ "Κύριος φωτισμός 10
μου καὶ σωτὴρ μου· τίνα φοβηθήσομαι; ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ
παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου"· καὶ "Κύριος ἐμοὶ
βοηθὸς καὶ ἐγὼ ἐπισκέβομαι τοὺς ἐχθρούς μου". Μηδεὶς τοίνυν
τῶν δουλευόντων τῷ Κυρίῳ ἀπιστεῖτω, ὅτι οὐχ ὑπερασπίζει αὐτοῦ
πάντοτε ὁ Κύριος· αὐτὸς γάρ εἶπεν· "Οὐ μὴ σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ 15
μὴ σε ἐγκαταλείψω". Εἰ οὖν αὐτὸν "ἔθου καταφυγὴν σου, οὐ προ-
σελεύσεται πρὸς σε κακά, καὶ μάλιστα οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματι
σου, ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε.
Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ
δράκοντα, ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε καὶ ῥύσομαι αὐτόν· σκεπάσω αὐτόν, 20
ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου". Διὰ τοῦτο πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ χα-
λεπῶν καταφρονεῖν ἡμᾶς διδάσκει ὁ σωτὴρ, λέγων· "Μὴ φοβη-
θῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μηδὲν
δυναμένων ποιῆσαι καθ' ὑμῶν· ἀλλὰ φοβήθητε τὸν δυνάμενον
ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα ἐξουσίαν 25
ἔχοντα βαλεῖν εἰς γέενναν τοῦ αἰωνίου πυρός· ναί, λέγω ὑμῖν,
τοῦτον φοβήθητε". Ταύτην τὴν ἀπόφασιν οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες
φοβηθέντες, τοῦ προσκαίρου θανάτου ῥαδίως κατεφρόνησαν· διὰ
τῆς ὑπομονῆς θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον ἑαυτοὺς προσήνεγκαν τῷ

4 Σειράχ β', 1, 2. — 8 Ἰωάν. ἐπιστ. 1, δ', 4. — 9 Ψαλμ. κβ', 4. — 10/12 Ψαλμ.
κς', 1, 3. — 12/13 Ψαλμ. ριζ', 6. — 15/16 Ἐβρ. ιγ', 5. — 16/21 Ψαλμ. κ',
9-14. — 22/26 Λουκ. ιβ', 4, 5. Πρβλ. Ματθ. ι', 28. — 29 θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον]
Ῥωμ. ιβ', 1.

Θεῷ, ἵνα τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ γενόμενοι συμβασιλεύσωσι τῷ Κυ-
ρίῳ. Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, ἐμίσησε
καὶ μισεῖ τοὺς μὴ ἀγαπῶντας αὐτόν. “ Εἰ ἦτε γάρ”, φησὶν,
“ ἐκ τοῦ κόσμου, ὁ κόσμος ἂν ἠγάπα ὑμᾶς· νῦν δὲ μισεῖ ὑμᾶς
5 καὶ διώκει, ἐπειδὴ καὶ ἐμὲ τὸν Κύριον ὑμῶν πρότερον ἐμίσησε
καὶ ἐδίωξεν· μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ εἶπον ὑμῖν”. Δέγει ὁ Κύ-
ριος· “ Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ μαθητῆς μεί-
ζων τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ”. Εἰ οὖν ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν
ταῦτα ἔπαθεν, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς πάντα τὰ ἐπαγόμενα ἡμῖν διὰ
10 τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐλπίδα ἀσμένως ὑπομένειν, ἵνα συμπά-
σχοντες καὶ συνδοξασθῶμεν, καθὼς Παῦλος λέγει ὁ ἀπόστολος,
καὶ ὑπομένοντες τοὺς πειρασμοὺς καὶ μὴ δελεαζόμενοι, αἰωνίως
συμβασιλεύσωμεν αὐτῷ, μὴ ποιῶντες τὰ θελήματα ἑαυτῶν, ἀλλὰ
τὰ τοῦ Θεοῦ πάντοτε, καθὼς ὁ σωτὴρ ἡμῶν λέγει· “ Οὐκ ἤλθον
15 ποιῆσαι τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με
πατρός”. Οὐ δεῖ οὖν ἡμᾶς οὐδὲ τὰ ἑαυτῶν θελήματα, οὐδὲ τὰ κατὰ
ἀρέσκειαν τῶν ἀνθρώπων γινόμενα ἐπὶ βλάβῃ τῶν ψυχῶν ἡμῶν
πράττειν· “ διεσκόρπισε γάρ”, φησὶν, “ ὁ Θεὸς ὅσα ἀνθρωπαρέ-
σκων”. Καὶ ὁ ἀπόστολος τὴν τοιαύτην κενοδοξίαν, ὡς θεοστουγῆ
20 ὑπάρχουσαν, παντελῶς ἐκχόπτει λέγων· “ Εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρε-
σκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην”. Καὶ ὁ Κύριος κατὰ πρό-
γνωσιν τὴν τοιαύτην διάθεσιν περιελεῖν βουλόμενος, τῷ εἰπόντι
αὐτῷ “ Ἴδε, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί σε”, ἀπε-
κρίθη λέγων· “ Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνας εἰσὶν οἱ ἀδελ-
25 φοί μου”; Καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνας ἐπὶ τοὺς μαθητάς αὐτοῦ εἶπεν·
“ Ἴδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου· ὅστις γὰρ ποιεῖ τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτος ὁ ἀδελφός μου καὶ
ἡ μήτηρ μου ἐστί”. Καὶ Μωϋσῆς περὶ τῶν τῷ Θεῷ ἀφιερω-
θέντων λευϊτῶν συνωδᾶ τούτων εἶπεν· “ Ὁ λέγων τῷ πατρὶ

1 τῆς ἀναστ. υἱοὶ] Λουκ. κ', 36. — 3/6 Ἰωάν. ιε', 18-20. — 7 Ἰωάν. ιγ', 16. —
11 Ῥωμ. η', 17. — 14/16 Ἰωάν. ε', 30. — 18 Ψαλμ. νβ', 6. — 20/21 Γαλάτ. α'.
10. — 23/28 Ματθ. ιβ', 47-50. Μάρκ. γ', 32-35. — 29 τούτων] οὕτως ἐν τῷ ἀπο-
γράφῳ.

αὐτοῦ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔγνω· οὗτος τὴν διαθήκην τοῦ
Θεοῦ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐποίησεν”. Ταύτην τὴν ἐντολὴν καὶ
ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Θέκλα ἐφύλαξε· μητέρα γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς εἰδέναι
οὐκ ἠθέλησεν, ἵνα δόξαν αἰώνιον παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀντὶ μητρὸς ἀπο- 5
λάβῃ· νυμφίου προσκαίρου κατεφρόνησεν, ἵνα εἰς τὴν τοῦ ἐπου-
ρανίου νυμφίου χαρὰν μετὰ τῶν φρονίμων παρθένων ἄσβεστον
λαμπάδα τῆς παρθενείας διὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν φυλάξασα ὁμολο-
γίαν εἰσέλθῃ. Βλέπετε οὖν, ἀδελφοί, τίνων τέκνα καὶ ἀδελφοὶ διὰ
τῶν ἀγαθῶν πράξεων γίνεσθε, τὴν σάρκα ὑμῶν παρθένον, ἀγνήν, 10
τῷ διὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀρμοσαμένῳ ὑμᾶς Χριστῷ φυλάσ-
σοντες; Διὰ τοῦτο βουλόμενος ὑμᾶς ἀπὸ πάσης κακοσχολίας ἀνοή-
του καὶ ἀπὸ πάσης περιστάσεως θολερᾶς τῶν οἰκείων χωρίσαι ὁ Κύ-
ριος λέγει· “Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν·
ἦλθον γὰρ μερίσαι υἷον ἀπὸ πατρός, καὶ νύμφην ἀπὸ τῆς πεν- 15
θερᾶς αὐτῆς καὶ ἀδελφὸν ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ”. Διὰ τοῦτο
τέμνει ἡμᾶς ἀπὸ τούτων ὁ Κύριος, ἐπειδὴ ἐναντιοῦνται ἡμῶν τῇ
σωτηρίᾳ, τὰ τοῦ κόσμου φρονεῖν ἡμᾶς συμβουλεύοντες· ὡσπερ
γὰρ καὶ τὴν ἁγίαν Θέκλαν ἡ μήτηρ παρεκάλει, λέγουσα “Ἐπι-
στράφηθι πρὸς τὸν σὸν Θάμυριν καὶ αἰσχύνθητι”, τῷ ἐπουρανίῳ 20
φρονήματι τὴν ἑαυτῆς διάνοιαν ἀκλινῶς κυβερνήσασα ἡ μακαρία
ἐκεῖνη, τὰς τριχυμίας τῶν ἐπελθόντων αὐτῇ πειρασμῶν γενναίως
ὑπέμεινεν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσῃ καὶ μὴ τὸ τῶν ἀν-
θρώπων. Καὶ ὑμεῖς οὖν, τέκνα μου ἀγαπητά, ἔχοντες τὰς ἁγίας
Γραφὰς ταῦτά ὑμᾶς διδασκούσας, σπουδάσατε, καθὼς ἤρξασθε, 25
κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων πατέρων ἐπακολουθεῖν τοῖς ἴχνεσι τῇ
τοῦ Κυρίου χάριτι, καὶ τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐνδυναμού-
μενοι, στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ ἐχθροῦ καὶ τελειῶσαι
ἀμέμπτως τὴν εἰς τὸν Θεὸν ὁμολογίαν· “ὁ γὰρ ἐναρξάμενος ἐν
ὑμῖν ἔργον ἀγαθόν, αὐτὸς ἐπιτελέσει”, Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγει. 30
Μὴ ἀγαπήσατε πατέρα ἢ μητέρα ἐπὶ τῆς γῆς· “ὁ γὰρ ἀγαπῶν
πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος” εἶπεν ὁ Κύριος.

11 Κορινθ. 2, ια', 2. — 14/16 Ματθ. ι', 34, 35. — 30 Φιλιπ. α', 6. — 32 Ματθ. ι', 37.

Τύπον τοῦ καθαροῦ τούτου βίου δίδωσιν ἡμῖν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, οὕτως εἰπών· “Ὁ λέγων ἑαυτὸν Χριστοῦ εἶναι, ὀφείλει καὶ αὐτὸς περιπατῆσαι, καθὼς καὶ ἐκεῖνος περιεπάτησεν”. Καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ταῦτα διδάσκει λέγων· “Μιμηταί μου γίνεσθε,
5 καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ”. Τούτων οὖν τὴν πολιτείαν μιμήσασθαι ὀφείλομεν, τῶν νεκρωσάντων ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ καὶ τῷ Κυρίῳ ζώντων· “Ζῶ γάρ”, φησὶν, οὐκέτι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν ἐμοὶ ζῆ Χριστός” Παῦλος λέγει· καὶ θέλων ἡμᾶς πάντας εἶναι ὡς ἑαυτόν, ὑποδείκνυσιν ἡμῖν ὁδόν, δι’ ἧς βαδίζοντες ἐν οὐ-
10 ρανοῖς ἔχειν τὸ πολίτευμα δυνάμεθα, λέγων· “Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι· ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ βίου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί”. Καὶ διὰ τῆς τοιαύτης διαστολῆς τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ἡμῖν τῆς παρθενείας ὁδὸν ὑποτίθεται, τὴν ἀπάγουσαν ἡμᾶς
15 εἰς ζωὴν αἰώνιον, δι’ ἧς ὀλίγους εἶπεν εἰσέρχεσθαι ὁ Κύριος· οὐ γὰρ πάντες τὸν τῆς παρθενείας χωροῦσι λόγον, τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγει ὁ Χριστός· κειμήλιον γὰρ ἡγιασμένον καὶ θυσία ζῶσα ἁγία τῷ Θεῷ ἐστὶν ἡ παρθενεία, δι’ ἧς ἕκαστος ἡμῶν, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου διδασκαλίαν ῥυθμίζων ἑαυτόν, γίνεται τῷ Θεῷ·
20 “Παρακαλῶ γάρ”, φησὶν, “ὑμᾶς, ἀδελφοί, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ διὰ τῆς λογικῆς λατρείας ὑμῶν, καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν”, ἵνα μὴ ὁμοιωθῆτε τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου τούτου, “ἀλλὰ κατὰ τὸν
25 καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἐν πάσῃ ὑμῶν ἀνάστροφῇ ἅγιοι γενηθῆτε· γίνεσθε γάρ, φησὶν, ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι”, λέγει Κύριος. Ταύτην τὴν πολιτείαν μακαρίζει Δαυὶδ, λέγων· “Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου· οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν”.

2 Ἰωάν. ἐπιστ. 1, β', 6. — 4 Κορινθ. ια', 4 || κωδ. γίνεσθαι. — 6 νεκρωσάντων] Κολοσ. γ', 5. — 7/8 Γαλάτ. β', 20. — 10 ἐν οὐρ. πολίτευμα] Φιλιπ. γ', 20. — 10/12 Κορινθ. 1, ζ', 32. — 11/12 κωδ. ἀρέσει. — 13/15 Ματθ. ζ', 13. — 16 Ματθ. ιθ', 11. — 20/23 Ῥωμ. ιβ', 1, 2. — 24/26 Πέτρ. 1, α', 15, 16. — 27/28 Ψαλμ. ριη', 1, 2.

Ἄλλὰ φασί τινες, ὑπολισθῆσαι τοὺς καλῶς τρέχοντας βουλόμενοι,
ἐπιτρέπειν τὸν ἀπόστολον τοὺς θέλοντας γαμεῖν· σύμφημι καὶ γὰρ
τοῦτο εἰρῆσθαι ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου· γαμεῖν μᾶλλον ἐπιτρέπει καὶ
μὴ πορνεύειν· ὅτι γὰρ διὰ τὸ προλάμπειν τὰ τῆς παρθενείας προ-
τερήματα ταύτη συνάπτειν ἡμᾶς βουλόμενος λέγει· “καλὸν ἦν ἀν- 5
θρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας”, φησὶν,
“ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα”·
ὥστε διὰ τὴν τῆς πορνείας ἀκρασίαν τὸν γάμον μᾶλλον εἴρηκεν·
ὥσπερ γὰρ τὸ γαμεῖν τοῦ πορνεύειν ἀναγκαιότερον, διὰ τὸν τῆς 10
ἀμαρτίας κίνδυνον, οὕτω τὸ μὴ γαμεῖν κρεῖττον διὰ τὴν τῆς ὑπο-
μονῆς ἀντιμισθίαν ἔδειξεν, τῷ δὲ γαμήσαντι καὶ μὴ πορνεύσαντι
ἀρκετὸν τὸ φυγεῖν τῆς γεέννης τὴν κόλασιν· ὕπερ ἀδύνατον εἶναι
ὁ αὐτὸς λέγει· ὁ γὰρ γαμήσας μεριμνᾷ οὐχὶ εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ,
ἀλλὰ τῇ γυναικί· οἱ δὲ μᾶλλον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρέσεως τὰς ἑαυ-
τῶν γυναῖκας διὰ τὰς οἰκείας ἡδονὰς προτιμῶντες, Κυρίῳ ἀρέσαι 15
οὐ δύνανται. Πάντα μὲν οὖν ἔξεστι πράττειν τῷ θέλοντι, καθὼς
ὁ ἀπόστολος λέγει, ἀλλὰ πάντα κατὰ θέλησιν τῆς σαρκὸς πράττειν
μὲν οὐ συμφέρει τοῖς πράττουσι· πῶς γὰρ δυνατόν ἴσον λέγειν τὸν
πράττοντα τὴν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαν ἀκρατῶς καὶ τὸν τὰ πάθη
τῆς σαρκὸς διὰ τὴν τῆς παρθενείας ἀθάνατον δόξαν τῷ τοῦ Χρι- 20
στοῦ σταυρῷ ἐκουσίως προσηλώσαντα καὶ νεκρὸν ἑαυτὸν ποιήσαντα
τῷ κόσμῳ; οἱ γὰρ Χριστοῦ ὄντες ἐσταύρωσαν τὰ ἑαυτῶν σώματα
σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Καλὸν μὲν γὰρ εἶπεν
τὸν γάμον ὁ ἀπόστολος, οὐκ ἐπέτρεψεν δὲ γαμεῖν· καὶ τὸ μὴ
γαμεῖν ὁμοίως συμβουλεύει, οὐκ ἐπιτάσσει δὲ τοῖς μὴ θέλουσιν, 25
ἀλλὰ τοῖς βουλομένοις ὡς ἀγαθὸν ὑποδείκνυσι, προτρεπόμενος ὅτι
διὰ τὴν ταχυτάτην τοῦ κόσμου τούτου πάροδον καλὸν ἀνθρώπῳ
μὴ ἄπτεσθαι γυναικὸς· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔχοντες
γυναῖκας ἵνα ὡς μὴ ἔχοντες ᾧσι, τοῦτέστιν ἀπεχομένους αὐτοὺς
τῆς τούτων κοινωνίας καὶ πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀπο- 30
κατάστασιν ἀγνίζειν ἑαυτούς. Ὁ δὲ τοῖς ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν γυ-

3 Κορινθ. 1, ζ', 16-18. — 5/7 Ῥωμ. ζ', 1, 2. — 11 κῶδ. ἀντιμισθεῖαν. —
13/16 Κορινθ. 1, ζ', 32-35. — 16/18 Κορινθ. 1, ζ', 12.

ναϊκας τοῦτο προστάττων, πύσφ μᾶλλον τοὺς μὴ ἔχοντας οὐ θέλει
γαμεῖν; ὡσπερ γὰρ τὰ ἔθνη τῷ πρωτοπλάστῳ Ἀδὰμ φυσικῶς τῇ
τεκνογονίᾳ ἠκολούθησεν, οὕτω καὶ ἡμῖν συμφέρειν ἔδοξε τῷ ἀπο-
στόλῳ, τῷ ἐπουρανίῳ ἀνθρώπῳ, τῷ Χριστῷ τῆς ἐνδόξου παρθε-
5 νείας συνάπτειν ἑαυτούς· ἐπειδὴ γὰρ ἐντολὴν Θεοῦ οὐκ εἶχεν, ὡς
φάσκει, ταύτην κηρύσσειν τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τὸ ἀνέφικτον καὶ
ὕψηλόν ταύτης ἀξίωμα (Ἀγγέλων γὰρ τῶν λειτουργούντων τῷ
Κυρίῳ τοῦτο κλέος ἴδιον), ἀγαθοῦ καὶ ἀφθόνου δεσπότου χάριν
κηρύσσων τὸ κορυφαϊότατον καὶ ἀειθαλές τῆς ἀδιαπνεύστου παρ-
10 θενείας ἄνθος, στέφανον ἀμαράντινον τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι πλε-
κόμενον ὑποδείκνυσιν ἡμῖν, ἵνα ὁ ἐφιέμενος αὐτῆς ἀγωνισάμενος
ἐγκρατῆς γένηται. Διὰ τοῦτο γνώμην δίδωσιν ἡμῖν, ἐπειδὴ ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτὸς ἡμᾶς ἐγέννησε καὶ
θέλει πάντας ἡμᾶς εἶναι ὡς καὶ ἑαυτόν, τούτου ἔνεκεν τὸν οἰκεῖον
15 θησαυρὸν ἡμῖν γεγηθῶς ἀποκαλύπτει. Οὐκ ἐντολὴν νόμου δίδωσιν,
ἀλλὰ γνώμην χάριτος· ὁ νόμος γὰρ ἐντολὴν ἔχει καὶ παράβασιν·
ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις, ἣν οὗτος κηρύσσει, οὐκ ἔστιν ὑπὸ νόμον,
ἀλλὰ Θεοῦ χάρις ἐστὶ σφύζουσα δωρεὰν πάντας τοὺς πιστεύοντας·
δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κεῖται, ὅτι “ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται”
20 Ἀββακούμ ὁ προφήτης λέγει. Καὶ περὶ τῶν εὐνούχων ἐν τοῖς
ἑαυτοῦ Εὐαγγελίοις τοῖς ἀποστόλοις λαλῶν ὁ Χριστός, ἐκείνους
ἀξιούς ἑαυτοῦ ἔλεγεν, τοὺς διὰ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν εὐ-
νουχίσαντας ἑαυτούς. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι “Οὐ πάντες χω-
ροῦσι τὸν λόγον τοῦτον”, ἵνα ἐκ τῶν πολλῶν τοὺς ἀξιούς ἑαυτοῦ
25 ἀναδείξῃ τούτους, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτούς διὰ τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν. Μέγα δὲ τοῦτο τὸ ἔργον καὶ ἐνδοξον, δι’ οὗ τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁ Κύριος τοῖς ἐμμένουσι τοῖς πόνοις ταύ-
της τῆς ἐργασίας διδόναι ἐπαγγέλλεται. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἡμετέρᾳ
προθέσει τὸ πλήρωμα ταύτης τῆς ἀρετῆς τίθεται λέγων· “Ὁ
30 δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω”. Ὁ βιαστής ἀρπαζέτω· βιαστῶν ἢ δω-
ρεὰ· ἀρπαζέτω ὁ βουλόμενος· ἀδαπάνητός ἐστιν ὁ θησαυρός· μὴ

19 Ἀββακούμ β', 4. — 21/26 Ματθ. ιθ', 12. — 30 Ματθ. ιθ', 12 || βιαστής:]
Ματθ. ια', 12.

φειδέσθω ὁ ἀρπάζειν ἑαυτὸν δυνάμενος. Τοὺς ταύτην τὴν χάριν ἀρπάζειν βιαζομένους υἱοὺς βασιλείας καὶ Ἀγγέλους ἐκάλεσεν ὁ Χριστός· “οἱ υἱοὶ γὰρ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίζονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ γενέσθαι οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίζονται, ἀλλ’ ὡς Ἀγγελοὶ εἰσιν ἐν τῷ οὐρανῷ”· ἐὰν γὰρ 5 ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὄντες ἐν σαρκί, ὁ μέλλουσιν οἱ Ἀγγελοι ἐν τῇ ἀναστάσει γίνεσθαι, οὗτοι διὰ τῆς σωφροσύνης τὴν φύσιν νικήσαντες τῆς σαρκὸς καὶ βιασάμενοι, προλάβόντες ἤρπασαν. “Βιαστών ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αὐτοὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν”· ὑπερφρονήσαντες γὰρ τῆς ματαίας καὶ προσκαίρου ἡδονῆς εὐη- 10 ρέστησαν τῷ Κυρίῳ. “Ὅθεν οὐ μόνον τὸν τῆς παρθενείας μισθὸν παρὰ τοῦ σωτῆρος λαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ πνεύματος πτωχεία μακαριζόμενοι, “ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς ἀγαθὰ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”, κληρονομήσουσι· “μακάριοι γάρ”, φησὶν, “οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν τῶν ζώντων”. Τοῦτον 15 τὸν ἀγῶνα καλῶς διεγείρει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἐπαλείφων καὶ παραινῶν ὁ ἀπόστολος τὸ μὴ σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἀλλὰ τῇ προθέσει τῆς καρδίας ἐμμένοντας τὴν τοῦ Κυρίου ἐμμένειν παρουσίαν· “ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται”. Ἐὰν γὰρ ὁ ἀκηδιάσας παλινδρομήσῃ εἰς τὸν κόσμον, μᾶλλον τῶν ἀγνο- 20 ούντων τὴν δωρεὰν τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος δίκην δώσει· “δοῦλος γάρ”, φησὶν, “ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται πολλάς”· ὁ ἐξουσίαν γὰρ ἔχων τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως, ὁ ἀπόστολος λέγει, καὶ ταξάμενος τὴν ἑαυτοῦ σάρκα παρθένον ἀγνήν τηρεῖν τῷ Κυρίῳ, ἀπάτη διαβολικῇ δελεασθεὶς, ἦν 25 τῷ Χριστῷ προσήνεγκεν ἀπαρχήν, ναὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος γενομένην, ἐβεβήλωσεν, ὑπόδικον ἑαυτὸν τοῦ κρίματος τοῦ ἀποστόλου καταστήσας· “ὁμεῖς γάρ”, φησί, “ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἴ τις τοίνυν τὸν ναὸν τοῦ

3/5 Λουκᾶ κ', 34-36. — 9 Ματθ'. ια', 12. — 13 Κορινθ. 1, β', 9. Πρβλ. J. H. Ropes, die Sprüche Jesu. Leipzig 1896, σ. 20. — 14 Ματθ. ε', 3. — 19 Ματθ. ι', 22. κδ', 13. Μάρκ. ιγ', 13. — 21/23 Λουκᾶ ιβ', 47. — 24 Κορινθ. ζ', 37. — 26 ναὸν τοῦ ἁγ. πνεύματος] Κορινθ. σ', 19. — 28/112,2 Κορινθ. 1, γ', 16, 17.

Θεοῦ φθείρει, φθερῆι τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς”. Οὐ μόνον δὲ παρθένοις, ἀλλὰ καὶ χήραις, σωφροσύνην τῷ Θεῷ ἐπαγγελλομέναις καὶ πάλιν ἐξ ἀσελείας καταστρηνιασάσαις αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ ἀποπέφανται κρῖμα· ἀμφότεραι γάρ, κατὰ τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν, τὴν ἑαυτῶν προσφορὰν βεβηλώσαντες, ἐκ τῆς οὐρανίου πολιτείας εἰς τὸν Ἄδην ἑαυτοὺς κατηκόντισαν· “Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε”, φησὶν, “μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε· ὅσοι γὰρ πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ”. Μὴ θανατώσητε ἑαυτοὺς, τέκνα, διὰ τῆς πικρᾶς ἡδονῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν μέλλουσαν δόξαν τὴν ἁγίαν συσταυρώθητε τῷ Χριστῷ, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει συμβασιλεύσητε αὐτῷ· ἕκαστος γὰρ ἐν τῇ κλήσει, ἣ ἐκλήθη, μένειν ἐν Χριστῷ παραγγέλλει ὁ ἀπόστολος, ἵνα τὸν τῆς ὑπομονῆς στέφανον παρὰ τοῦ δικαίου μισθαποδότου ἀπολάβωμεν, ὃν ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· γέγραπται γάρ· “Τὴν ἐπιθυμίαν σου διὰ τῆς ὑπομονῆς νίκησον καὶ ἔσῃ τέλειος ἐν Χριστῷ, καὶ τῷ νικῶντι δώσω φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου”, λέγει Κύριος. Καὶ πάλιν ἐπαγγέλλεται λέγων· “Ὅστις διὰ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ πάντα τὰ τῆς σαρκὸς νικήσας πάθη, τούτῳ δώσω τάβλαν λευκὴν, ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων τὴν τάβλαν τὴν λευκὴν”. τουτέστιν ὁ καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον χιτῶνα τῆς παρθενείας τῷ Χριστῷ φυλάξας, οὗτος ἀδιστακτικῶς τὸ καινὸν ὄνομα δεύτερον τῶν μαρτύρων λαμβάνει καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, “ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”. Τοῖς οὖν φοβουμένοις τὸν Κύριον τὰ ἀνεκδιήγητα ταῦτα καὶ οἱ τῆς δόξης στέφανοι ἠτοιμάσθησαν· “οὐ γὰρ ἐνὶ τάγματι τῶν ἁγίων ὁ πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ ἐχθροῦ πόλεμος καὶ ἡ κατ’ αὐτοῦ νίκη διὰ τῆς τοῦ Κυρίου βοηθείας διδοται, ἀλλὰ τρισὶν, ὡσπερὶ τοῦ σπέρματος τοῦ ἐπὶ τὴν καλὴν

5 Πράξ. ε', 1-11. — 7/10 Ῥωμ. η'. 13, 14. — 13 Κορινθ. ζ', 24. — 24 κῶδ. λαμβάνων. — 25 Κορινθ. 1, β', 9. — 31 κῶδ. ὡσπερὶ.

γῆν πεσότος, λέγει ὁ Κύριος· “ἐδίδου γάρ”, φησίν, “ὃ μὲν τριάκοντα, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ ἑκατόν”. Καὶ τούτων τῶν ταγμάτων ἐρευνῶν τὰς ἀγίας Γραφὰς πολυτρόπως εὐρήσεις*. Μάρτυρες μὲν οὖν εἰσιν οἱ τὸν ἑκατοστὸν ποιοῦντες καρπὸν, παρθένοι δὲ οἱ τὸν ἑξηκοστὸν, καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ σπουδά- 5 ζοντες ἀμέμπτως ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ ἀρέσκουσι τῷ Θεῷ ἑαυτοὺς φυλάσσειν, τριακοστὸν». Τούτοις οὖν τοῖς λόγοις τὸ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν στηρίξας ὁ ἅγιος κατέπαυσε τὸν λόγον.

25. Πληθυνόντων δὲ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι προκοπόντων ἐν τῇ ἀσκήσει, καὶ πολλῶν μοναστηρίων ταῖς τοῦ 10 ἁγίου ἐκείνου εὐχαῖς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ γενομένων, παρεκάλεσαν αὐτὸν τὰ πλήθη τῶν μοναχῶν παραγενέσθαι εἰς τὰ μοναστήρια καὶ εὐλογῆσαι αὐτούς, καὶ τύπον αὐτοῖς δοῦναι τῆς πολιτείας, καὶ στηρίξαι αὐτούς περὶ τὴν τοῦ ἐπαγγέλματος ὁμολογίαν καὶ τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν. Παρακληθεῖς οὖν πολλὰ παρ’ αὐ- 15 τῶν ὑπὲρ τῆς τῶν δεομένων παρακλήσεως, ὡς ἰδίους τέκνοις προθύμως τοῦτο ποιεῖν συνέθετο. “ᾠρισεν οὖν αὐτοῖς περὶ τούτου τεταγμένον καιρόν, καὶ πρὸ τῶν ἡμερῶν τῆς τρυγῆς παρεγένετο εἰς τὰ μοναστήρια. Πάντες οὖν οἱ ἀδελφοὶ χαίροντες ὑπήντων τῷ ἁγίῳ καὶ μετὰ πολλῆς εὐφροσύνης ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ ἵνα μὴ κόπον 20 παρέχωσι, πρὸς οὓς παραγίνονται ἀδελφούς, τὰς χρείας αὐτῶν ἀπὸ τῶν μοναστηρίων ἀπεκομίζοντο ἦσαν γὰρ ὡς δισχιλίων καὶ μᾶλλον ἀδελφῶν πλήθη. Ὡς οὖν φωστῆρα μέσον ἑαυτῶν λαμβάνοντες τὸν γέροντα, τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τρεφόμενοι, μετὰ ἀγαλλιάσεως ἐκύκλευον τὰ μοναστήρια· ἔχαιρον δὲ καὶ οἱ 25 βιωτικοὶ οἱ ἐν τοῖς χωρίοις, ἐν οἷς ἦσαν τὰ μοναστήρια, ὁρῶντες τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα μετὰ τοῦ πλῆθους τῶν ἀδελφῶν πρὸς αὐτοὺς παραγινόμενον καὶ τῇ εἰρηνικῇ ἐπιστασίᾳ αὐτοῦ καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἀγιάζοντα, καὶ πολλοὶ ἀπ’ αὐτῶν προσπίπτοντες αὐτῷ χριστιανοὶ ἐγίνοντο. Καὶ λοιπὸν μετὰ ἀγαλλιάσεως 30 ἕκαστος οἶκος ἐσπούδαζε πάντα τὰ τῆς χρείας, πρὸς τὴν τῶν ἁγίων ὑποδοχὴν, τῷ ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῶν μοναστηρίῳ πλουσίως

1 Ματθ. ιγ', 8. — 23 κῶδ. πλήθει.

παρέχειν· βλέπων δὲ τὸν ζῆλον τῆς πίστεως ὁ ἅγιος, μετὰ ἀγαλλιάσεως τοῦτο ποιεῖν ἐσπούδαζεν. Εἰ καὶ ἓνα που συνέβη καθέζεσθαι ἀδελφόν, μετὰ πολλῆς σπουδῆς εἰς τὴν κέλλαν αὐτοῦ παρεγίνετο, εἰδὼς ὅτι ὁ κόπος αὐτοῦ προσθήκη τῶν πιστευόντων
5 καὶ σωτηρία πολλῶν ψυχῶν ἐγίνετο. Ἀπερχομένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἔρημον Κάδης ἐπισκέψασθαι ἓνα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καθεζόμενον ἐκεῖ, συνέβη αὐτὸν μετὰ παντὸς τοῦ πλήθους τῶν ἀδελφῶν διέρχεσθαι διὰ τῆς πόλεως τῆς καλουμένης Λουζα, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ἧ ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου πανδημεῖ
10 συνερχόμενον μετὰ τῶν γειτνιαζόντων αὐτοῖς Σαρακηνῶν ἐσέβοντο τὸν Ἐωσφόρον καὶ τὴν Ἀφροδίτην· ἤκουσαν δὲ ὅτι ὁ ἅγιος Ἰλαρίων μέλλει διὰ τῆς πόλεως ἐκείνης διέρχεσθαι· πάντες γὰρ ἤδωκαν αὐτὸν καὶ οἱ Σαρακηνοί· πολλοὺς γὰρ ἀπ' αὐτῶν πληγέντας ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐκαθάρισε. Συνήχθησαν οὖν
15 πάντες μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐξεληθόντες ἔξω τῆς πόλεως ὑπήντησαν αὐτῷ· ἰδόντες δὲ αὐτὸν ἔκλιναν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραξαν ὁμοθυμαδὸν συριστί λέγοντες· “Βάρεχ, μαρί”· ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον· “Εὐλόγει, κύριε”. Ἀπεδέξατο δὲ αὐτῶν ταύτην τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν ὁ ἅγιος μετὰ
20 χαρᾶς, καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, ἵνα τὸν κτίσαντα αὐτοὺς Θεὸν γνωρίσωσι καὶ αὐτὸν μόνον προσκυνήσωσι, καὶ μὴ τοὺς ἀψύχους λίθους καὶ τοὺς τούτοις παρεδρεύοντας Δαίμονας· “οἱ γὰρ θεοὶ τῶν ἔθνων δαιμόνιά εἰσιν, ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν”. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἤρξατο
25 μετὰ δακρύων ἐπὶ πολὺ εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ καταπαύσας τὴν εὐχὴν λέγει αὐτοῖς· “Ἐὰν πιστεύσητε εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, προσκυνοῦντες αὐτῷ, ἐν τάχει ποιεῖ μεθ' ἡμῶν τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· ἐλεήμων γὰρ ἐστὶν καὶ φιλόανθρωπος ὁ Θεὸς ἡμῶν”. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, πάντες ὁμοθυμαδὸν οἱ ἀκούσαντες ἐπίστευσαν τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ εἶασαν αὐτὸν ἐξελθεῖν ἐκ
30 τῆς πόλεως αὐτῶν, ἕως οὗ διεγράψεν αὐτοῖς ἐκκλησίαν γενέσθαι καὶ αὐτὸν ἐποίησαν πρῶτον βαλεῖν σπαρτίον εἰς αὐτήν. Τοσαύτη

8 Λουζα] ἐν τῷ λατ. κειμένῳ pervenit Elusam. — 23 Ψαλμ. κς', 5.

οὖν τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι γέγονεν εἰς αὐτὸν χαρά, ὥστε καὶ τὸν
ἱερέα αὐτῶν ἑστεφανωμένον προσελθεῖν τῷ ἁγίῳ καὶ πᾶσαν τὴν
διαβολικὴν ἐκείνην φαντασίαν ῥίψαντα τῇ χειρὶ τοῦ ἁγίου τὴν
τοῦ Κυρίου σφραγίδα ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μετώπου λαβεῖν. Τούτου
δὲ πιστεύσαντος, πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει προσελθόντες ἐπίστευσαν 5
καὶ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνη.

26 Τῷ δὲ ἐρχομένῳ ἐνιαυτῷ κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐξῆλ-
θεν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἀδελφῶν. Ἐβουλήθη οὖν μείναι ἐν τῷ ἐν
Σκινδουλᾶ μοναστηρίῳ, ἵνα ἐκεῖθεν ἄλλους ἀδελφοὺς ἐπισκέψηται. 10
Οἱ οὖν ἀδελφοὶ ἰδόντες τινὰ φειδῶλόν τῶν ἀδελφῶν καὶ παντε-
λῶς τῆς φιλοξενίας ἀμνημονοῦντα, θέλοντες αὐτὸν ὡς ἴδιον μέλος
διορθώσασθαι, ἤξιον τὸν γέροντα ἀπελθεῖν πρὸς αὐτόν· εἶπεν δὲ
πρὸς αὐτούς· “Διατί καὶ ἑαυτοῖς ὕβριν παρέχειν βούλεσθε κάκει-
νον σκύλαι παρὰ πρόθεσιν”; Πάντων δὲ τούτου χάριν παρακα- 15
λούντων αὐτόν, συνθέμενος τῇ παρακλήσει αὐτῶν, ἀπῆλθε καὶ
ἠῤῥατο εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀδελφῶν ὀνομά-
σας αὐτὸ μοναστήριον ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας ὡς
μετὰ τρισχιλίων ἀδελφῶν ἦλθε πρὸς αὐτόν· εἶχεν δὲ ὁ ἀδελφὸς
ἐκεῖνος πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἀμπελῶνα, καὶ γνοὺς ὅτι 20
μέλλει ὁ ἅγιος παρέρχεσθαι ἐκεῖθεν, ἐγγίσας πρὸς αὐτόν, βιωτι-
κούς τινας ἀπηγεῖς ἔστησε τηρητάς, ἵνα ὡς ἀλλοτρίου ὄντος τοῦ
ἀμπελῶνος μηδένα τῶν ἀδελφῶν συγχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν εἰσελ-
θεῖν. Παραγενομένου δὲ τοῦ μακαρίου πρὸς αὐτόν, εὐθέως οἱ
ἀδελφοὶ δοκιμάζοντες ὥρμησαν εἰς τὸν ἀμπελῶνα. Οἱ οὖν φύλα- 25
κες, κατὰ τὰς παραγγελίας αὐτοῦ, μετὰ σφενδονῶν ἀφειδῶς κατ’
αὐτῶν βάλλοντες οὐ συνεχώρησαν αὐτοῖς, λέγοντες μὴ εἶναι τοῦ
μοναστηρίου τὸν ἀμπελῶνα.

27. Μείνας οὖν παρ’ αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τῇ ἑωθεν
ἐξελθὼν ἐπορεύετο εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἀδελφοῦ Σιβᾶ· ἐπη- 30
ρώτα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ὁ γέρων μειδιῶν· “Πῶς ὑμᾶς ἀνέπαυσεν

9/10 λατ. ad visenda monasteria et dagareret in schedula, apud quos
manere, quos in transitu visitare deberet κτλ. — 18 αὐτὸ τὸ κωδ. αὐτό.

*

ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν, τέχνα”; Καὶ ταῦτα λέγων ἔφθασε πρὸς τὸν Σιβᾶν, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν ἀσμένως, χαίρων καὶ δοξάζων τὸν Κύριον. Εὐθυμοὶ δὲ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προθέσει αὐτοῦ γενόμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔλεγον τῷ ἀγίῳ· “Νῦν τοῦ ἀπειροκάλου καλοῦ λήθην ποιη-
5 σάμενοι περὶ τῆς πλουσίας ἀγάπης τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Σιβᾶ εὐξώ-
μεθα”. Κυριακῆς δὲ οὔσης τῆς ἡμέρας παρακαλεῖ πάντας τοὺς ἀδελ-
φοὺς ὁ Σιβᾶς, ἵνα εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ εἰσελθόντες ἕκαστος ἐξ
οἷας θέλει ἀμπέλου φάγη σταφυλάς· ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἅγιος
εἶπεν αὐτοῖς· “Ἐπικατάρατος, ὅς πρὸ τῆς πνευματικῆς βρώσεως
10 ἐπὶ τὰς τῆς γαστρὸς ἡδονὰς ὀρμήσει! Πρῶτον οὖν τὴν συνήθη
προσκύνησιν ἀποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ”. Ἀρξάμενος τῆς ψαλμωδίας
ἐπλήρωσε μετ’ αὐτῶν τὸν συνήθη κανόνα, καὶ στάς ἐφ’ ὑψηλοῦ
τόπου εὐλόγησε τὸν ἀμπελῶνα καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς μετὰ πάσης
σεμνότητος εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν· ἦσαν δὲ ὡς τρισχίλιοι ἄνδρες
15 τῶν ἀδελφῶν. Ἐποίησε δὲ πρὸ τούτου, εἶποτε εὐφόρησεν ὁ ἀμπε-
λῶν, λαγύνια ἑκατόν· τότε ἐποίησεν τριακοσίους στάμνους· ὁ δὲ
ἀδελφὸς ἐκεῖνος ὁ φειδωλός, ὁ μὴ ποιήσας αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς
τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ, ἔλαττον πολὺ τοῦ κατὰ συνήθειαν ἐποίησε,
κάκεινο εἰς ὄξος μετεβλήθη· τοῦτο γὰρ μέλλει συμβαίνειν αὐτῷ
20 προειρήκει τοῖς ἀδελφοῖς ὁ γέρων. Ἦκουσεν δὲ καὶ περὶ τινος
τῶν ὄντων ἀδελφῶν μετ’ αὐτοῦ, ὅτι ἔχει κῆπον καὶ οὐδένα τῶν
ἀπερχομένων πρὸς αὐτὸν ἀδελφῶν συγχωρεῖ εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν,
καὶ ὅτι φιλοκτήμων ὑπάρχων ὑπερορᾷ τοὺς πένητας. Ἐκεῖνον μὲν
οὖν ἀφορίσας ἀπὸ ὄψεως αὐτοῦ ἐποίησε, τοῖς δὲ λοιποῖς παρήγ-
25 γειλε μηδὲν τῶν παρερχομένων τοῦ κόσμου τούτου κτᾶσθαι, ἀλ-
λὰ πᾶν τὸ ἐμπίπτον αὐτοῖς τοῖς πτωχοῖς διδόναι· τοῦτο γὰρ διὰ
τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων λέγει ὁ Κύριος· “Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα
ὁμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς θησαυρὸν ἀνέκλει-
πτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ ἔχαιρον
30 πάντες.

28. Ὁ οὖν ἀφορισθεὶς ἀδελφὸς συνεχῶς ἐρχόμενος εἰς τὴν

5 κωδ. εὐξόμεθα. — 8 φάγει. — 22 ἀδελφόν. — 26 ἐμπίπτων. — 27/29
Λουκᾶ β', 33.

μονήν τοῦ ἁγίου παρεκάλει τοὺς ἀδελφούς, ἐξαιρέτως δὲ τὸν ἅγιον Ἡσύχιον, ὥστε πείσαι τὸν γέροντα τοῦ δεξασθαι αὐτόν. Ἐν μιᾷ οὖν καθόδῳ παραγινόμενος ἐκ τοῦ κήπου ἤνεγκε τοῖς ἀδελφοῖς ἐρεβίνθια χλωρά· ἐσπέρας δὲ γενομένου τοῦ ἁγίου παρέθηκαν αὐτῷ ἐξ αὐτῶν. Μὴ δυνηθεὶς οὖν τὴν δυσωδίαν αὐτῶν ὑπενεγκεῖν, κράξας ἐκέλευσεν αὐτὰ ἐπαρθῆναι· ὁ δὲ μακάριος Ἡσύχιος ἔπειθεν αὐτὸν γεύσασθαι καὶ εὐλογῆσαι αὐτά, λέγων· “Ἀδελφός τις ἀπαρχὰς τοῦ κήπου αὐτοῦ πίστει ἤνεγκεν ἡμῖν”. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· “Οὐκ ἀντιλαμβάνη, ὅτι ἀπληστίαν ὄζουσι”; Δέγει αὐτῷ ὁ Ἡσύχιος· “Ποίας ἀπληστίας ὁσμὴν ἐρεβίνθια ἔχειν δύνανται”; Δέγει αὐτῷ ὁ γέρων· “Βάλε αὐτὰ τοῖς βουσί καὶ βλέπε, εἰ ἄπτονται αὐτῶν”. Κατενέγκας δὲ αὐτὰ ἔβαλεν εἰς τὴν φάτνην τῶν βοῶν, καὶ ἀντιλαμβανόμενοι τῆς ὁσμῆς αὐτῶν οἱ βόες, διαρρήξαντες τὰ δεσμὰ αὐτῶν ἔφυγον· εἶχεν γὰρ καὶ ταύτην τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ὁ γέρων, ὥστε καὶ ἐκ τῆς τοῦ σώματος ὁσμῆς καὶ ἐκ τῆς ἀφῆς τῶν ἱματίων γινώσκειν ποίῳ πάθει κατέχεται ἕκαστος καὶ παρὰ ποίου πειράζεται Δαίμονος.

29. Ἦν δὲ τότε ἐτῶν ἐξήκοντα τριῶν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν ἠναγκάσθη μεγάλην τὴν μονὴν αὐτοῦ ποιῆσαι· πολλοὶ γὰρ ἀπὸ τῶν περιχώρων ποικίλαις νόσοις ἀσθενοῦντες καὶ ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὀχλούμενοι ἰάσεως χάριν ἤρχοντο πρὸς αὐτόν καὶ ἐπληροῦτο τούτων τὸ μοναστήριον, καὶ εἶχεν θόρυβον καὶ ὄχλησιν πολλήν ὁ γέρων, ὡς μνημονεύοντα αὐτὸν τῆς ἀρχαίας ἡσυχίας καταμόνας καθιζόμενον, κλαίοντα καὶ ἀδημονοῦντα μὴ παύεσθαι· ἐρωτώντων δὲ αὐτὸν τῶν ἀδελφῶν τίνος ἕνεκεν ἐλυπεῖτο καὶ ἔκλαιεν, ἔλεγεν αὐτοῖς· “Κλαίω, ὅτι πάλιν εἰς τὸν κόσμον ὑπέστρεψα, τέκνα, καὶ ἀπέλαβον ἐνταῦθα τὸν μισθόν μου καὶ τὴν δόξαν μου, ὅτι πᾶσα ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα δοξάζουσί με καὶ ὑμεῖς ὁμοίως τιμᾶτέ με ὡς δεσπότην καὶ πάντων τῶν τοῦ μοναστηρίου ἐγὼ κύριος ὀνομάζομαι”. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ καὶ γνόντες ὅτι λάθρα ἀναχωρῆσαι θέλει, πάνυ ἐλυπήθησαν, ἐξαιρέτως ὁ ἅγιος Ἡσύχιος· ἡγάπα γὰρ τοῦτον ὁ ἅγιος Ἰλαρίων ὡς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ταύτης οὖν ἕνεκεν τῆς αἰτίας ἦν

λυπούμενος ἐπὶ ἔτη δύο. Ἦλθεν δὲ πρὸς αὐτὸν Ἀρισταινέτη ἡ
γυνὴ Ἐλπιδίου τοῦ ἀπὸ ὑπάρχων, ἧς τοὺς τρεῖς υἱούς, μέλλον-
τας ἀποθνήσκειν, εἰς Γάζαν παραγενόμενος ἰάσατο τῇ τοῦ Κυρίου
χάρτι· συντυχοῦσα δὲ αὐτῷ καὶ εὐλογηθεῖσα ἐβούλετο ἐκεῖθεν
5 πρὸς τὸν ἅγιον Ἀντώνιον πορευθῆναι· γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ μακάριος
Ἰλαρίων, κλαίων ἔλεγεν αὐτῇ· “Εἰ ἦν μοι καρπὸς ἐν τῷ πορεύε-
σθαι ἐκεῖ, καὶ εἰ μὴ φροντίς τῶν ἀδελφῶν ἐκράτει με, μᾶλλον
πάντων εὐχὴ μοι ἦν καὶ πόθος περιόντα ἐν σαρκὶ τὸν ἅγιόν μου
πατέρα Ἀντώνιον ἰδεῖν”. Καὶ εἰπὼν ταῦτα λέγει αὐτῇ· “Δύο
10 λοιπὸν ἡμέραι εἰσὶν, ἀφ’ οὗ ὅλος ὁ κόσμος σκυθρωπάζει, τοιοῦ-
του ἀποστερηθεὶς φωστῆρος, ἐκδημήσαντος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου
ἐκ τοῦ σώματος”. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ γυνὴ καὶ οἱ λοιποὶ ἔ-
γνωσαν ὅτι ἀπεκαλύφθη αὐτῷ, καὶ εὐχαριστήσασα τῷ θεῷ, μετὰ
εὐχῆς ἀπολυθεῖσα παρὰ τοῦ ἁγίου, ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια· μετὰ
15 δὲ ἡμέρας ὀλίγας ἠκούσθη ἡ κοίμησις τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Πάν-
τες οὖν οἱ ἀκούσαντες αὐτοῦ πρὸ τῆς ἀγγελίας λέγοντος τῇ γυ-
ναικί, ὅτι πρὸ δύο ἡμερῶν ὁ ἅγιος Ἀντώνιος κεκοίμηται, ἐδόξα-
ζον τὸν Θεόν, τὸν τοιαῦτα τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰλαρίωνι ἀποκαλύπτοντα
καὶ τοιαύτην χάριν αὐτῷ δόντα.

20 30. Ἦρχοντο δὲ καὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι μετὰ παντὸς
τοῦ κλήρου αὐτῶν καὶ τοῦ λαοῦ χάριν τοῦ εὐλογηθῆναι καὶ τοῦ
ἀκοῦσαι λόγον παρ’ αὐτοῦ. Οὐ μόνον δὲ αὐτοὶ ἦρχοντο πρὸς
τὸν ἅγιον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ μεγιστάνες τῶν ἐπαρχιῶν
ἐκεῖνων, καὶ αἱ τούτων γυναῖκες, μετὰ πολλῆς σπουδῆς παρεγίνοντο
25 πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες, ἵνα εὕξηται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἄρτον
εὐλογημένον καὶ ἔλαιον εἰς ἴασις καὶ ἁγιασμόν αὐτῶν τε καὶ τῶν
ἀρρώστων αὐτῶν ἐκ τῶν ἁγίων αὐτοῦ χειρῶν δέξωνται· διὰ δὲ
ταῦτα μᾶλλον τὸ ἡρεμεῖν ἐσκέπτετο. Τισὶν οὖν τῶν ἀδελφῶν, οἷς
μᾶλλον ἐθάρρει, ἐφάνέρωσε τοῦτο, καὶ ὀρίσαντος αὐτοῖς ἡμέραν,
30 καθ’ ἣν ἔμελλεν ἀναχωρεῖν τοῦ μοναστηρίου, πρὸς τὸ μὴ σκυλη-
ναι αὐτὸν πεζεύοντα, διὰ τὴν ἀκροτάτην ἄσκησιν καὶ τὸ βαθὺ
λοιπὸν γῆρας, ἠτοίμασαν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ βαδιστῆν· καὶ ἀπὸ
τῆς ἀτονίας τῶν νηστειῶν μὴ ἰσχύοντος αὐτοῦ καθεσθῆναι, ἐπ’

αὐτὸν ἐπιβιβάσαντες αὐτὸν καὶ κρατοῦντες καθ' ἑκάτερα μέρη ἐπορεύοντο. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ τοῦτο συνήχθησαν ὁμοθυμαδὸν καὶ πολλὰ πλήθη τῶν τε πόλεων καὶ τῶν χωρῶν, ὑπὲρ δισμυρίου ἀνθρώπων, καὶ καταλαβόντες αὐτὸν ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ οὐ συνεχώρουν αὐτῷ καταλείψαι αὐτούς, λέγοντες· “Σὲ ἔχο- 5
μεν πάντες μετὰ Θεὸν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ στερεοῦντα ἡμᾶς ἐν Κυρίῳ. Μὴ οὖν καταλίπης ἡμᾶς ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα”. Ὁ δὲ παρεκάλει αὐτούς λέγων· “Τί ποιεῖτε καὶ συντρίβετε μου τὴν καρδίαν; Γινώσχετε οὖν, τέκνα, ὅτι οὐκ ἄνευ θελήματος τοῦ Κυρίου τοῦτο ποιεῖν βούλομαι, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος συνευδο- 10
κούς μοι πορεύομαι, ἵνα μὴ ἴδω καταστρεφόμενας τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, καὶ τὰ θυσιαστήρια τοῦ Χριστοῦ καταπατούμενα, καὶ τὰ αἵματα τῶν τέκνων μου ἐκχυνόμενα. Διὰ τὸ οὖν μὴ δύνασθαί με ἰδεῖν ταῦτα, ἐδεήθη τοῦ Κυρίου ἐπιτρέψαι μοι πορευθῆναι ὅπου ἂν ἡ αὐτοῦ χάρις ὁδηγήσῃ με. Μὴ οὖν 15
κρατεῖτέ με, τέκνα, παρακαλῶ”. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἔγνωσαν, ὅτι ἀποκαλύψεώς τινος αὐτῷ παρὰ τοῦ Κυρίου γενομένης τοῦτο ποιεῖν προήρηται· καὶ οὐδ' οὕτω συνεχώρουν αὐτῷ, ἀλλὰ πάντοθεν περιμίστάντες ἐκράτουν αὐτὸν ὀδυνώμενοι. Ἰδὼν δὲ τὴν ἔνστα-
σιν αὐτῶν ὁ μακάριος λέγει αὐτοῖς· “Γινώσχετε, τέκνα, ὅτι, ἐὰν 20
μὴ ἀπολύσῃτέ με, οὐ μὴ γεύσωμαί τινος· εἰ οὖν οὕτως ἀποκτεῖναί με θέλετε, κρατεῖτέ με”. Πείθειν δὲ αὐτὸν νομίζοντες παρέμειναν πάντες, παρακαλοῦντες μὴ χωρισθῆναι αὐτῶν τῶν ἰδίων τέκνων, μήτε τῆς θρεψάσης αὐτὸν πατρίδος. Ἐπτὰ οὖν ἡμερῶν διελθουσῶν καὶ μὴ πεισθέντος αὐτοῦ μεταλαβεῖν τροφῆς, ἰδόντες τὸ ἀμε- 25
τάθητον τῆς τοιαύτης αὐτοῦ προθέσεως ἀπέλυσαν αὐτόν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, προέπεμπον αὐτὸν μετὰ δακρύων πάντα τὰ πλήθη. ἔλθων δὲ ἅμα πᾶσιν αὐτοῖς ἕως τῆς πόλεως Βιτυλίου, καὶ τῶν συνήθως ὄντων μετ' αὐτοῦ ἀδελφῶν τεσσαράκοντα ἐκλεξάμενος, οὓς ᾔδει ὅτι παντὶ τρόπῳ συγκακουγηθῆναι αὐτῷ δύνανται, θεῖς τὰ γόνατα σὺν 30
πᾶσιν αὐτοῖς καὶ προσευξάμενος καὶ τῷ Κυρίῳ παραθέμενος αὐτούς ἀπέλυσεν πάντας. Καὶ ἀπάρας ἐκεῖθεν μετὰ τῶν τεσσαράκοντα ἀ-

1 κῶδ. μέρει. — 5 ἔχομεν. — 19 ὀδυνώμενοι.

δελφῶν, δι' ἡμερῶν πέντε ἦλθεν εἰς Πηλούσιον, ἵνα ἐπισκέψῃται
τοὺς εἰς τὴν ἔγγιστα ἔρημον καθεζομένους ἀδελφοὺς. Εἶχον δὲ
οὗτοι τὸ κελλίον ἐν τῷ τόπῳ τῷ καλουμένῳ Δύχῳ· ἰδὼν δὲ
αὐτοὺς ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν διὰ τριῶν ἡμερῶν εἰς κάστρον καλούμε-
5 νον Ταβαστόν, ἵνα ἴδῃ Δρακόντιον τὸν ἐπίσκοπον καὶ ὁμολογητὴν
τοῦ Χριστοῦ· ἦν γὰρ ἐκεῖ ἐξορισθεὶς ὁ ἅγιος οὗτος· πάνυ δὲ ἐχάρη
καὶ εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ ἰδὼν τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα. Ἐκεῖθεν δὲ
ἐξελθὼν ἦλθε διὰ τριῶν ἡμερῶν εἰς Βαβυλῶνα, πόλιν τῆς Αἰγύπτου,
ἵνα ἴδῃ Φίλωνα τὸν ἐπίσκοπον, ὁμοίως καὶ τοῦτον ὁμολογητὴν· τού-
10 τούς γὰρ τοὺς δύο ἀνδρας Κωνστάντιος ὁ βασιλεὺς, τῇ τῶν δυσ-
σεβῶν Ἀρειανῶν κακοπιστίᾳ συνεργῶν, ἐκείνοις τοῖς τόποις ἐξο-
ρισθῆναι ἐποίησε. Θεασάμενος δὲ καὶ τοῦτον ὁ μακάριος Ἰλαρίων
ἦλθεν ἐκεῖθεν δι' ἡμερῶν δύο εἰς Ἀφροδιτῶν τὴν πόλιν ἐπισκέ-
ψασθαι Βαῖσανόν τὸν διάκονον· ἦν δὲ οὗτος, ὡς ἔλεγεν ὁ ἅγιος
15 Ἰλαρίων, μισθωσάμενος καμήλους, ἵνα τοῖς ἀπερχομένοις ἀδελφοῖς
ὑποῦ ἐκοιμήθῃ ὁ μακάριος Ἀντώνιος, ὥστε ἐκεῖ τὴν μνήμην αὐ-
τοῦ ποιῆσαι, βασιτάξωσιν ὑδῶρ. Κάκειθεν ἐξελθὼν διὰ τῆς φοβε-
ρᾶς καὶ χαλεπῆς ἐρήμου, ὑδεύσας τρεῖς ἡμέρας, ἦλθεν εἰς τὸ
ὄρος, ἐν ᾧ εἶχε τὸ μοναστήριον ὁ μακάριος καὶ ὁσίος τοῦ Χριστοῦ
20 δοῦλος Ἀντώνιος, καὶ εὔρεν ἐκεῖ δύο παραμένοντας μαθητὰς τοῦ
μακαρίου, Ἰσαὰκ καὶ Πλουσιανόν· ἦν δὲ ὁ Ἰσαὰκ διερμηνευτὴς
τοῦ ὁσίου ἐκείνου. Ἰδόντες τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Ἰλαρίωνα πάνυ
ἐχάρησαν.

31. Ἄξιον δὲ εἰς μνήμην ἡμᾶς ἐλθόντας τοῦ τόπου, ἐν ᾧ
25 κατῴκει ὁ μακάριος πατὴρ ἡμῶν Ἀντώνιος, εἰς εὐφροσύνην τῶν
ἀκούοντων διὰ βραχέων ῥημάτων διηγήσασθαι τὴν ἐπιτήδειον καὶ
περικαλλῆ θέσιν τοῦ τόπου ἐκείνου. Ὅρος ἦν ὑψηλὸν καὶ πάνυ
τραχύ, ἐπὶ μίλιον ἔν ἔχον τὸ μῆκος· ὑποκάτω δὲ τοῦ ὄρους ἐν
τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ μοναστήριον εἶχεν, ἀναβρῦει ὑδατα καθαρὰ, ἃ μὲν
30 αὐτῶν εἰς ἄμμον λήγοντα, ἃ δὲ προβαίνοντα κατὰ βραχὺ εἰς γῆν χω-

5 Ταβαστόν] ad castrum Theubatam. — 13 venit ad oppidum Aphroditon. —
21 Πλουσιανόν] Pelusiano. — 24 ἐν τῇ ᾧα: Περὶ τῆς θέσεως τοῦ τόπου, ἐν ᾧ κα-
τῴκει ὁ ἅγιος Ἀντώνιος.

ροῦσιν· ἡ δὲ τῶν λοιπῶν ὑδάτων ἔκροια ποιεῖ χειμάρρουν, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ χειμάρρου στήκουσι φοίνικες πολλοί, καρπὸν καλὸν καὶ πολὺν φέροντες, καὶ πανταχόθεν κατασκιάζοντες πάνυ τερπνὸν τὸν τόπον ποιούσι. Γενομένων δὲ ἡμῶν ἐκεῖ, ὁ μακάριος Ἰλαρίων μετὰ τῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου παραλαβὼν ἡμᾶς περιῆγε τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅλον καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπεδείκνυον ἡμῖν οἱ μαθηταὶ τοῦ ἁγίου, ὁ Πλουσιανὸς καὶ Ἰσαάκ, λέγοντες “Ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἔψαλλεν ὁ μακάριος πατὴρ ἡμῶν, καὶ ἐν ἐκείνῳ ἠύχετο, καὶ ἐν τούτῳ ἠσύχαζεν, κάκεῖ καθεζόμενος σπυρίδας ἐποίει, καὶ ὣδε συνήθειαν εἶχεν ἀπὸ τοῦ καμάτου διαναπαύεσθαι, κάκεῖ καθεύδειν, καὶ ταύτην τὴν ἄμπελον κάκεῖνα τὰ δένδρα αὐτὸς ἐφύτευσε, καὶ ταύτην τὴν πρασιὰν ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἐποίησε, καὶ τὴν κολυμβήθραν ταύτην τῶν ὑδάτων εἰς τὸ ποτίζειν τὸν κῆπον μετὰ καμάτου καὶ ἰδρῶτος πολλοῦ αὐτὸς ὑποδόμησεν· καὶ τοῦτο”, φασίν, “τὸ δίκελλον εἰς 15 τὸ σκάπτειν τὴν γῆν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσχε”. Καὶ ἐπιδεικνύοντων ἡμῖν τὰ ἐν τῷ τόπῳ πάντα, ἐλθὼν ὁ γέρων ἀνέπεσεν ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ συνήθως ἐκάθευden ὁ μακάριος Ἀντώνιος, καὶ μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς κατεφίλει τὸν τόπον· ἦν δὲ ἐν τετραγώνῳ ἡ περιοχὴ τοῦ τόπου, ὅσον εἰς ἄνθρωπος κοιμηθῆ. Εἶχεν δὲ καὶ 20 ἐπ’ ἄκρῳ τοῦ ὄρους τοῦ μέτρου τοῦ αὐτοῦ ἄλλα κελλῖα δύο εἰς λίθον λατομηθέντα, μόνον θύρας ἔχοντα, ἐν οἷς διὰ κοχλίου τῆς ἀνόδου ἀνήρχετο, διὰ τὸ ὑψηλὴν εἶναι τὴν τοῦ ὄρους πρόσβασιν· καὶ εἶποτε ἤθελε τὰς τῶν παραγινομένων ὀχλήσεις φεύγειν, ἐκεῖ ἀπερχόμενος ἠσύχαζεν. Εἰσελθόντων δὲ ἡμῶν εἰς τὸν κῆπον, 25 ἔδειξαν ἡμῖν δένδρα ὕψωρικὰ διάφορα, ἔχοντα καρπὸν πολὺν, καὶ φασί· “Ταῦτα πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐφύτευsen ὁ ἅγιος”. ἔλεγον δέ, ὅτι “Κατ’ ἀρχὰς προφάσει τῶν ὑδάτων ἤρχοντο αἱ ἀγέλαι τῶν ὀνάγων καὶ ἠφάνιζον τὸν κῆπον καὶ τοὺς καμάτους αὐτοῦ κατήσθιον. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ τὸν συνήθως τῆς ἀγέλης ἠγούμενον κελεύσας 30 στήναι, λαβὼν ῥάβδον ἡρέμα εἰς τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ἔτυπτε λέγων· Διατί με βλάπτετε, μηδὲν μου ἀδικοῦντος ὑμᾶς, καὶ λυμαίνεσθε. ἅ οὐκ ἐκάμετε; Καὶ παραγγείλας αὐτῷ τοῦ μηκέτι εἰσελθεῖν εἰς τὸν

κῆπον ἀπέλυσεν αὐτόν. Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας τὴν παραγγελίαν τοῦ ἁγίου φυλάσσοντες ἤρχοντο καὶ ἔπινον ἐκ τοῦ χειμάρρου καὶ ὑπέστρεφον εὐθέως, μήτε λαχάνου, μήτε ἄλλου τινὸς ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου ἀπτόμενοι". Ταῦτα δὲ αὐτῶν διηγησαμένων, πα-
5 ρεχάλει αὐτοὺς ὁ γέρων, ὅπως δεῖξωσιν αὐτῷ τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου. "Ἴνα οὖν μὴ δόξωσιν αὐτὸν λυπεῖν, γενομένης ἑσπέρας, παραλαβόντες αὐτόν, περιήγαγον αὐτόν [εἰς] τὸν τόπον· ἦν γὰρ παραγγείλας αὐτοῖς ὁ μακάριος μηδενὶ καθόλου τὸν τόπον ἐπιδειῖσαι, καὶ διὰ τὰς ἐντολάς τοῦ
10 ἁγίου μὴ δυνάμενοι δεῖξαι αὐτῷ ἐσοφίσαντο μὴ εἰδέναι αὐτοὺς τὸν τόπον. Περγάμιος γάρ τις, πιστὸς ἀνὴρ καὶ πλούσιος, πολλὰ κεκτημένος ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις καὶ πάνυ φιλῶν τὸν μακάριον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς διερευνῶν τὸν τόπον ἐζήτει, ἵνα, λαβὼν τὸ σῶμα ἐκεῖθεν τοῦ μακαρίου, ἐκεῖ αὐτὸ κατάθῃται. Τούτου ἕνεκεν οὔτε τῷ
15 ἁγίῳ Ἰλαρίῳ δεῖξαι ἐτόλμησαν, θεοδίτες μήπως τινὲς τῶν σὺν ἡμῖν ἀδελφῶν κατάδηλον τὸν τόπον τῷ μνημονευθέντι ἀνδρὶ ποιήσωσιν.

32. Αὐτάρκως δὲ διαναπαύσας τὴν πάλαι σπουδαζομένην αὐτῷ ταύτην ἐπιθυμίαν ὁ γέρων, ὑποστρέψας ἦλθεν εἰς Ἀφροδι-
20 τῶν τὴν πόλιν πρὸς Βαΐσανὸν τὸν διάκονον, καὶ δύο μόνον τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν κρατήσας μεθ' ἑαυτοῦ, τοὺς λοιποὺς ἐκέλευσεν εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰς τὸ μοναστήριον, ἐπανελθεῖν· καὶ μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν εἰς τὴν πλησίον τῆς πόλεως ἐκείνης ἔρημον ἔμεινε, κατὰ τὴν σπουδαζομένην αὐτῷ πρόθεσιν, νηστείαις
25 καὶ εὐχαῖς καὶ πολλῇ ἡσυχίᾳ διάγων, ὡς οἶσθαι αὐτὸν τότε ἀρχὴν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας λαμβάνειν. Ἐγένετο δὲ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου ἐν τοῖς κλίμασιν ἐκείνοις ἐπὶ ἔτη τρία ἀβροχία καὶ λιμὸς μέγας, καὶ πᾶσα ἡ γῆ ἐκείνη ὡς ἀπὸ πυρὸς τοῖς αὐχμοῖς κατεφλέχθη, ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν
30 λέγειν, ὅτι τὴν κοίμησιν τοῦ δικαίου Ἀντωνίου οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ γῆ πενθεῖ, ὅτε μὴ δεξαμένη, μηδὲ δρόσον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ὑπὸ οὖν τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης τοῦ λιμοῦ τε τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντων τῶν κτηνῶν αὐτῶν φθειρο-

μένων, ἀκούσαντες ὅτι ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἐστὶν ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου Ἰλαρίων, συνήχθη πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς ἐκείνης σὺν γυναῖξί καὶ τέκνοις, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα, ἐκλείποντες ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ λιμοῦ καὶ μήτε τὰς γλώσσας αὐτῶν ἰσχύοντες κινήσαι, μήτε φωνὴν εὐσημον φθέγγασθαι δυνάμενοι, καὶ προσέπεσον αὐτῷ λέγοντες· “Διάδοχόν σε ἐν τούτοις τοῖς τόποις τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ Κύριος. Σπλαγχνισθεὶς οὖν ἐπὶ τῇ συνεχούσῃ ἡμᾶς ἀπαραιτήτῳ ἀνάγκῃ, δεήθητι τοῦ Κυρίου, ἵνα κοπάσῃ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ ἀφ’ ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἐπιλάμψῃ ἡμῖν καὶ δώσῃ ὑετὸν ἐπὶ τὴν καταφθαρεῖσαν γῆν ἡμῶν”. Ὁρῶν δὲ πάντας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐκλείποντας, στενάξας καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὰς χεῖρας ἐκπετάσας, ἐδεήθη τοῦ Κυρίου ἐπιβλέψαι ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ καὶ δοῦναι ὑετὸν καὶ ὀρόσον ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ παράυτιχα, εὐχομένου τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, ἐγένετο ὑετὸς μέγας· μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν ὑετὸν ἀθρόως τοσοῦτον πλῆθος ἐρπετῶν ἰοβόλων ἀπὸ τῆς γῆς ἐξελθὼν ὥρμησε κατὰ τοῦ πλήθους, ὡς ἀναριθμήτους ἐξ αὐτῶν δηχθέντας πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ μακαρίου πίπτειν ἐκλείποντας· ἰδὼν δὲ τὸ παράδοξον τοῦ πειρασμοῦ, λαβὼν ἔλαιον καὶ ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤλειφε τοὺς δηχθέντας καὶ εὐθέως πάντες ἰῶντο, δοξάζοντες τὸν Θεὸν καὶ καταφιλοῦντες τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου.

33. Τούτου δὲ τοῦ θαύματος ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰλαρίωνος γενομένου, λοιπὸν πάντας ἔφερον πρὸς αὐτόν. Κάκεϊ οὖν ὀγλούμενον καὶ τιμώμενον ἑαυτὸν ὑπ’ αὐτῶν ἰδὼν ὁ γέρων, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἠβουλήθη δι’ Ἀλεξανδρείας εἰς Ἀβασσάν ἀπελθεῖν. Ἐπειδὴ οὖν, ἐξ οὗ γέγονε μοναχός, οὐκ ἔμεινε εἰς πόλιν, παρελθὼν τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν ἀπῆλθεν εἰς Βρούχιον πλησίον Ἀλεξανδρείας χωρίον οὕτω λεγόμενον, καὶ εὐρῶν ἐκεῖ ἀδελφοὺς γνωρίμους ἔμεινε παρ’ αὐτοῖς· οἱ δὲ πάνυ μετὰ χαρᾶς

14 ἐπιβλ. ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ] Ψαλμ. ρά', 20.

πολλῆς ὑπεδέξαντο αὐτόν. Ὀλίγας οὖν ἡμέρας ποιήσας παρ' αὐ-
τοῖς καὶ ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς καθ' ὑπερβολὴν τιμῶντας αὐτόν, ἀνα-
στάς διὰ τῆς νυκτὸς λάθρα αὐτῶν ἐβουλήθη ὀδεῦσαι· τῶν δὲ μα-
θητῶν αὐτοῦ ἐτοιμαζόντων τὸ ὑποζύγιον, διυπνισθέντες οἱ ἀδελφοὶ
5 καὶ ἰδόντες αὐτόν ὀρμήσαντα ἐξελθεῖν, προσπεσόντες ὁμοθυμαδὸν
παρεκάλουν αὐτόν ὀλίγας ἡμέρας μείναι παρ' αὐτοῖς. Μὴ πειθο-
μένου δὲ αὐτοῦ, ἔρριψαν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν θύραν λέγοντες· “Δέον
ἐστὶν ἡμᾶς κειμένους πρὸς τοῖς ποσὶ σου ἀποθανεῖν, ἢ οὕτω τα-
χέως χωρισθῆναι ἀπὸ σοῦ”. Ὁ δὲ παρεκάλει αὐτοὺς λέγων·
10 “Ἐγείρεσθε, τέκνα· συμφέρει γὰρ καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοί, ἵνα ταχέως
ἀπολύσητέ με· ἐὰν γὰρ ἐπίσχητέ με καὶ μίαν ἡμέραν, καὶ ἑαυτοῖς
καὶ ἐμοὶ θλίψιν μεγάλην παρέχετε”. Ἀκούσαντες δὲ τοῦτο ἀνέστησαν,
καὶ ποιήσας εὐχὴν καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξῆλθεν καὶ ὀδεύσας
διὰ τῆς ἐρήμου ἀπῆλθεν εἰς Ἀβασσάν· ἔλεγεν δὲ τοῖς ἐν τῷ Βρουχίῳ
15 ἀδελφοῖς τοῦτο, ὃ καὶ ἐκ τῆς Παλαιστίνης ἀναχωρῶν τοῖς τε μαθηταῖς
αὐτοῦ καὶ παντὶ τῷ λαῷ, τοῖς ἐπέχειν αὐτόν βουλομένοις. Ἐκεῖ προ-
εῖπεν [περὶ] τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν χάριτος, τὰ μέλλοντα κατ' αὐ-
τοῦ καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀδελφῶν αὐτοῦ παρὰ τῶν
ἀσεβεστάτων Γαζαίων συμβαίνειν ἀποκαλυπτούσης αὐτῷ· οἱ γὰρ μιαιοὶ
20 καὶ ἄθεοι οὗτοι ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις τῶν σφιζομένων τῇ τοῦ Κυρίου
χάριτι παρ' αὐτοῦ καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένοις θαυμασίαις τῇ
τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τοῦ Διαβόλου, κακίᾳ εἰς φθόνον καὶ μῖσος ἀνήγεστον
κατὰ τοῦ ἀγίου ἐξαπτόμενοι καὶ μὴ ἰσχύοντες γυμνῶσαι τὴν κατὰ
τοῦ ὀσίου ἀνδρὸς ἐνδεδελεχῶς γυμναζομένην παρ' αὐτῶν ἀπέχθειαν.
25 Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως συνεργὸν τῆς
διαβολικῆς αὐτῶν προαιρέσεως τὴν τοῦ ἀποστάτου Ἰουλιανοῦ βα-
σιλείαν εὐρόντες, ἀγνοοῦντες ὅτι τὴν κατὰ τοῦ θεράποντος τοῦ
θεοῦ παρ' αὐτῶν πάλαι βουλευομένην κακίαν προφθιάσας ἐμώρανεν
ὁ Χριστός, ἀπήμαντον τῆς παρ' αὐτῶν βουλευομένης ἀπάτης τὸν
30 ἑαυτοῦ δοῦλον φυλάττων· κατ' ἐκεῖνον γὰρ τὸν καιρὸν νομίζοντες
αὐτόν ἐν τῷ Βρουχίῳ διάγειν, προσελθόντες τῷ ἐπάρχῳ καὶ μα-
ταίας τινὰς προφάσεις καταγγέλλοντες αὐτῷ, ἤξιουν αὐτόν διὰ τῆς
τάξεως παραστῆναι δίχην δώσοντα· ἦν δὲ ὁ ἑπαρχος τῇ τῶν

Ἄρειανῶν αἰρέσει συνεργῶν. Εὐρώων οὖν τὴν πρόφασιν ταύτην, μᾶλλον ἠγωνίζετο πρὸς τὸ ἀδικῆσαι τὸν ἅγιον, καὶ ἀπεφήνατο κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς τάξεως παραστῆναι αὐτόν. Γνόντες δὲ ταῦτα καὶ οἱ τῆς ἀσεβοῦς αἰρέσεως αὐτοῦ κληρικοί, βρύχοντες κατ' αὐτοῦ, ἀπέστειλαν μετὰ τῶν τάξεωτῶν ἀναγνώστας πρὸς τὸ διακονῆσαι 5 αὐτοῖς τὸν δίκαιον ἅμα τε καὶ κακοποιῆσαι. Ἐλθόντες οὖν εἰς τὸν τόπον ὅπου ἔμεινε, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐν τῷ Βρουχίῳ, καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν ἔλεγον· “Ὁρᾶτε, πῶς ταῖς μαγείαις αὐτοῦ τὰ μέλλοντα συμβαίνειν αὐτῷ κακὰ προγνοὺς ἀφανῆς ἐγένετο”; Ἐμμανεῖς οὖν μᾶλλον γενόμενοι καταλαμβάνουσι τὸν ἀθεώτατον Ἰουλιανόν, καὶ προσελθόντες αὐτῷ ἔπραξαν σάκραν, κελεύουσαν τὸ μὲν μοναστήριον αὐτοῦ ἐκ θεμελίων καταστραφῆναι καὶ τοὺς μοναχοὺς βασανισθέντας ἀπελαθῆναι, αὐτὸν δὲ καὶ Ἡσύχιον, ὅπου δ' ἂν εὐρεθῶσι, διὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς ἐπαρχίας βασανισθέντας ἀποθανεῖν. 15

34. Ὁ δὲ μακάριος τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ φυλασσόμενος εἰς Ἄβασσάν διεσώθη, ἡσυχάσας ἐκεῖ καὶ ποιήσας ἐνιαυτὸν· δεδιὼς δέ, μήπως τῷ χρόνῳ διὰ τῆς φήμης τῶν γινομένων παρ' αὐτοῦ θαυμασιῶν τοῖς ζητοῦσιν αὐτὸν κατάδηλος γένηται, ἐσκέπτετο εἰς νῆσον πλεῦσαι ἐκεῖθεν· τοῦτο δὲ αὐτοῦ βουλευομένου, παρεγένετο 20 πρὸς αὐτὸν Ἀδριανός, εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης, τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου μηνύων αὐτῷ καὶ εὐαγγελιζόμενος, ὅτι “τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι χριστιανὸς καὶ ὀρθόδοξος γέγονε βασιλεύς, καὶ δεόνται οἱ ὑπολειφθέντες ἀδελφοί, ἵνα ὑποστρέψῃς εἰς τὸ μοναστήριον, πρὸς τὰ ἴδια σου τέκνα”. Ὁ 25 δὲ μακάριος γέρων, διὰ τὸ μὴ εὐρεῖν πολλοὺς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, οὓς ἐτιμωρήσαντο οἱ ἀσεβεῖς ἐκεῖνοι, οὐκ ἐπένευσεν ὑποστρέψαι εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ μισθωσάμενος κάμηλον διὰ τῆς φοβερᾶς ἐρήμου εἰς παραθαλάσσιον τῆς Λιβύης πόλιν παρεγένετο. Ὁ δὲ Ἀδριανὸς ἰδὼν, ὅτι οὐ πείθεται αὐτῷ τοῦ ὑποστρέψαι εἰς 30 τὴν Παλαιστίνην μετ' αὐτοῦ, λάθρα λαβὼν τὰ δι' αὐτοῦ παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἀποσταλέντα αὐτῷ γράμματα, φιλαρχίας νόσφ' ἄλλοι κατεχόμενος, εἰς ὕβριν τοῦ γέροντος, εἰς τὴν Παλαιστίνην ὑπέ-

στρεφεν, λοιδορῶν αὐτὸν καὶ ἐναντία τῆς προθέσεως αὐτοῦ ὡς ἀντάρτης τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης πράττων· ὃν ὁ Κύριος πρὸς πολλῶν φόβον καὶ διόρθωσιν διὰ τάχους ἠμείψατο· νόσφ γὰρ πονηρᾶ καὶ ἀνιάτω πεσῶν καὶ διαρρεύσας ὅλος, ὡς ἐκ τῆς δυσωδίας μὴ
5 δύνασθαί τινα πλησίον αὐτοῦ στήναι, ἐξέψυξεν.

35. Ὁ δὲ ἅγιος Ἰλαρίων ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Ζαζάνουον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ ἔπλευσε μετ' αὐτοῦ εἰς Βλάσσαν τῆς Σικελίας. Μὴ ἔχων οὖν πόθεν δώση τὸ ναῦλον, ἐσκέπτετο τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ ἐβάσταζε, πωλῆσαι καὶ δοῦναι τὸ ναῦλον· ἦν γὰρ αὐτὸς γράφας
10 τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ ἐν τῷ πελάγει τοῦ Ἀδρία πλεόντων αὐτῶν ἐβουλεύετο· ἀθρόως δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ναυκλήρου πληγείς ὑπὸ Δαίμονος ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν· “Τί σοι καὶ ἡμῖν, Ἰλαρίων, δοῦλε τοῦ Θεοῦ; οὐδὲ εἰς τὸ πέλαγος ἰσχύειν ἡμᾶς συγχωρεῖς, ἀλλὰ καὶ τοῦτο διὰ τῆς ἐπιδημίας ἀγιάζων διώ-
15 κεις ἡμᾶς; Συγχώρησον οὖν μοι μένειν ἐν τῷ νεανίσκῳ, ἕως οὗ εἰς γῆν φθάσωμεν, ἵνα μὴ ὥδε ἐκβληθεῖς ὑπὸ σοῦ κελευθῷ εἰς τὴν ἄβυσσον καταλθεῖν”. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ γέρων λέγει τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ· “Ἐάν σοι συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς μου μένειν, μένε· εἰ δὲ αὐτός σοι προστάσσει ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ νεανίσκου καὶ
20 εἰς τὸν ἴδιόν σου τόπον καταστρέφεσθαι, τί ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ καὶ ἁμαρτωλῷ ἀνθρώπῳ ταῦτα λαλεῖς καὶ φθόνῳ παρέχεις”; Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ γέρων διὰ τοὺς ναῦτας· καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ἵνα μὴ φθασάντων αὐτῶν εἰς τὴν γῆν φανερόν αὐτὸν τοῖς ἐκεῖ ποιήσαντες σκυλμὸν καὶ ὄκλησιν αὐτῷ παράσχωσι· μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας
25 εὐξαμένου αὐτοῦ ἐκαθαρίσθη ὁ παῖς καὶ ἀπήτησεν αὐτοὺς λόγον, ἵνα μὴ φανερώσῃ τοῦτο εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ καταπλέειν ἔμελλον.

36. Κατήνησαν δὲ εἰς Πάχυνον καλούμενον λιμένα τῆς Σικελίας· ὁ δὲ μακάριος ἐδίδου εἰς λόγον τοῦ ναύλου ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ὄντος μετ' αὐτοῦ ἀδελφοῦ τῷ Εὐαγγέλιον· ὁ δὲ ναύκληρος
30 ὄρων αὐτοὺς ἐκτός ὧν ἦσαν ἐνδεδυμένοι μηδὲν ἕτερον ἔχοντας, οὐκ ἤθελεν δέξασθαι, καίτοι ἀναγκάζοντος αὐτὸν τοῦ γέροντος λα-

7 εἰς Βλάσσαν] λατ. ascendit classem, quae Siciliam navigabat.

βείν τοῦτο· ὁ δὲ ναύκληρος ἔρκω αὐτῷ βεβαιώσας τοῦ μηδὲν καθόλου χάριν τούτου δεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, συγγνοὺς ὁ μακάριος ὅτι οὐ διὰ τὸ ἰαθῆναι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν πενίαν συμπάσχων αὐτοῖς τοῦτο ἐποίει, ἐν τούτῳ οὖν ἠγαλλιᾶτο, ὅτι οὐδὲν τοῦ ματαίου κόσμου τούτου ὑπῆρχεν αὐτῷ· ὀρώντες δὲ αὐτοὺς 5 οὕτως εὐτελεῖς τῷ σχήματι οἱ ἐγχώριοι, ἔδοξαν προσαίτας αὐτοὺς εἶναι.

37. Παραθαλασσίας δὲ τῆς πόλεως οὔσης, δεδιώς, μήπως τινὲς τῶν γνωριζόντων αὐτὸν ἐμπόρων καταπλεύσαντες φανερόν αὐτὸν τοῖς ἐκεῖ ποιήσωσιν, ἀναστὰς εἰς μεσόγειον τόπον ἀπῆλθε, 10 πορρωτέρω τῆς θαλάσσης διεστῶτα, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συλλέγων ξύλα ἐποίει φορτίον καὶ ἀποφέρων ὁ μαθητῆς αὐτοῦ ἐπώλει αὐτὸ εἰς τὰ πλησίον κείμενα χωρία, κάκειθεν εἶχον τὸν ἄρτον αὐτοί τε καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς παραγινόμενοι. Τούτῳ μὲν οὖν τῷ τρόπῳ κρύπτειν ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ ὁ μακάριος ἤθελεν, ὁ δὲ 15 Κύριος τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν δοξάζων, πρὸς σωτηρίαν τῶν δεομένων δούλων αὐτοῦ, τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος κειμένην πόλιν αὐτοῦ τοῖς πᾶσιν ἐφανέρωσεν· ἀληθεύει γὰρ λέγων, ὅτι “οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη”. Σκουτάριος γάρ τις ἐν Ῥώμῃ, ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἀγίου Πέτρου, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου 20 πληγεῖς ἔκραζε λέγων· “Ἰλαρίων ὁ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Σικελίαν ἐλθὼν κρύπτει ἑαυτόν, ὅσον οἶεται, τῶν ἐκεῖσε ἀγνοούντων αὐτόν· ἀλλ' ἐγὼ ἀπελθὼν φανερώσω αὐτόν”. Εὐθέως οὖν εἰς πλοῖον ἐμβὰς μετὰ τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Πάχυνον, καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου, 25 τοῦ Δαίμονος ἐλαύνοντος αὐτόν, παραγίνεται εἰς τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ἔμενεν ὁ μακάριος, καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ εὐθέως ἐκαθαρίσθη. Ταύτης δὲ τῆς ἀκοῆς εἰς ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην διαδραμούσης, ἀναρίθμητα πλήθη εὐλαβῶν τε ἀνδρῶν καὶ ποικίλαις νόσοις ἀσθενούντων παρεγίνοντο πρὸς αὐτόν. Εἷς δὲ τις 30 πλούσιος καὶ πρῶτος τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ὑδρωπικὸς καὶ ὄλος ἐκ τοῦ πάθους τούτου καθ' ὑπερβολὴν ὠγκωμένος, προσέ-

16 τοὺς δοξάζ. αὐτὸν δοξάζων] Βασίλ. 1, β', 30. — 18/19 Ματθ. ε', 14.

πεσε τῷ ἁγίῳ, καὶ εὐξαμένου τοῦ ὁσίου ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ὑγιῆς ἐγένετο· ἰαθεὶς δὲ ὁ ἀνὴρ προσήνεγκεν αὐτῷ δῶρα, ὁ δὲ μακάριος Ἰλαρίων λέγει αὐτῷ· “Γέγραπται ἡμῖν παρὰ τοῦ Κυρίου· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε”. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν αὐτόν,
5 μὴ δεξάμενός τι παρ’ αὐτοῦ.

38. Τοῦ οὖν μακαριωτάτου Ἰλαρίωνος ἐν τῇ Σικελίᾳ ὄντος, ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Ἡσύχιος, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, περιῆγεν εἰς πάντα τόπον ζητῶν αὐτόν, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τοὺς παραθαλασσίους τόπους τοὺς ἐρήμους, εἰδὼς ὅτι εἰς ἀνυπόπτους τόπους ἔθος ἐστὶ
10 τῷ γέροντι κρύπτειν ἑαυτόν. Εἶτα λογισάμενος, ὅτι ὅπου ἐὰν ᾗ, καὶ αὐτὸς μὴ βούλεται, πρὸς σωτηρίαν πολλῶν τοῦ Κυρίου φανεροῦντος αὐτόν, ἢ περὶ αὐτοῦ φήμη φθάνει πρὸς αὐτόν, πολλὰ κεκμηκῶς τὴν τοιαύτην προσδοκίαν ἐπαύσατο τοῦ ζητεῖν αὐτόν ἔτι. Μετὰ οὖν τρία ἔτη ἤκουσέ τινος Ἰουδαίου ἐμπόρου λέγοντος·
15 “Προφήτης μέγας τῶν χριστιανῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐφάνη, πολλὰ καὶ μεγάλα θαυμάσια ποιῶν, ὡς ἀκούοντά με νομίζεις, ὅτι εἷς ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ἁγίων ἐστὶν ἀνδρῶν”. Ἠρώτα οὖν αὐτόν ὁ Ἡσύχιος, λέγων· “Ποταπός ἐστι τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ποία γλῶσση λαλεῖ, ὃν λέγεις”; Ἀποκριθεὶς δὲ
20 ὁ ἄνθρωπος εἶπεν αὐτῷ· “Ταῦτα περὶ αὐτοῦ διηγουμένων [ἐτέρων] ἤκουσα, αὐτόν δὲ κατὰ πρόσωπον οὐκ εἶδον”. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μακάριος Ἡσύχιος, εὐθέως εὐρών πλοῖον διαπερῶν τὸν Ἀδρία, ἐμβὰς εἰς αὐτὸ κατέπλευσεν εἰς Πάχυνον, καὶ ἀποβάς τοῦ πλοίου περιῆγει εἰς τοὺς παραθαλασσίους τόπους ζητῶν τὸν μακάριον·
25 ἤκουσε δὲ τινῶν πρὸς ἀλλήλους λαλούντων, ὅτι “Ποῖα σημεῖα ποιεῖ οὗτος ὁ ἅγιος καὶ οὐδὲν ὅλως παρὰ τινος δεξασθαι θέλει”! Ἐπόθετο δὲ παρ’ αὐτῶν τὸ “Ποῦ διάγει, περὶ οὗ λέγετε”; Καὶ αὐτοὶ ὑπέδειξαν αὐτῷ τὸν τόπον. Ἐλθὼν οὖν καὶ ἰδὼν τὸν μακάριον ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καταφιλῶν καὶ τοῖς δάκρυσιν
30 βρέχων αὐτούς. Μόλις οὖν ἴσχυσεν ἐγεῖραι αὐτόν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀμέτρως, καθ’ ὑπερβολήν, ἀπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς κλαίοντα. Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας αὐτῷ καὶ τῷ Ζαζάνῳ ὠμίλησεν ὁ γέρον μόλις

4 Ματθ. ι', 8. — 20 προσέθηκα τὸ ἐτέρων.

λέγων μηκέτι δύνασθαι αὐτὸν [ἐν] τοῖς τόποις ἐκείνοις διάγειν, διὰ τὴν πολλὴν ὄχλησιν· ἀλλὰ δεῖ, φησὶν, ἀπελθεῖν αὐτὸν ἐκεῖθεν εἰς τὴν γῆν τῶν Βαρβάρων, ὅπου οὐδεὶς οὔτε εἶδεν αὐτόν, οὔτε ἤκουσε περὶ αὐτοῦ.

39. Καὶ λάθρα ἐξελθὼν ἐκεῖθεν μετ' αὐτῶν ἀπήλθεν ἐπὶ 5
τὴν Ἐπίδαυρον, πόλιν τῆς Δαλματίας, τοῦ Κυρίου ἐπὶ εὐεργεσία
πολλῶν ὁδηγοῦντος αὐτὸν ἐκεῖ. Ὀλίγας οὖν ἡμέρας ἐν ἀγρῷ τινος
ποιήσαντος αὐτοῦ, ἀκουστὸν γέγονε τοῖς ἐκεῖ, ὅτι ἐν Σικελίᾳ ὦν
ὁ ἅγιος πρὸς αὐτοὺς παραγέγονε. Πάντες οὖν οἱ ἐν τοῖς τόποις
ἐκείνοις ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν ἐδέοντο αὐτοῦ βοηθῆσαι αὐτοῖς ἀπὸ 10
τοῦ καταφθειρόντος αὐτοὺς καὶ τὰ τετράποδα αὐτῶν λυμαινομένου
ἐλευθερῶσαι αὐτούς· δράκων γὰρ ἦν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις φο-
βερός, καὶ οὕτω καθ' ὑπερβολὴν μέγας, ὡς τοὺς ἐκεῖθεν βόας,
μείζονας τῶν ἄλλων πατριδῶν ὄντας, ὀλοκλήρους καὶ ζῶντας κατα-
πίνειν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τετράποδα πάντα· οὐ μόνον δὲ 15
ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τοὺς νέμοντας αὐτὰ τῇ χαλεπωτάτῃ συνολκῇ τοῦ
θανατηφόρου πνεύματος αὐτοῦ σύρων πρὸς ἑαυτὸν κατέπιεν.
Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἅγιος ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἐνέγκαι ξύλα καὶ
μεγίστην πυρὰν ἀνάψαι· ταῦτα δὲ αὐτῶν ποιούντων, θεὶς τὰ γό-
νατα ὁ μακάριος ἐδεήθη τοῦ Κυρίου εὐσπλαγχνισθῆναι ἐπὶ τὸ 20
ἴδιον πλάσμα καὶ διὰ τάχους εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τῇ
ἰδίᾳ δυνάμει ἀναλῶσαι τὸν λυμεῶνα τοῦτον δράκοντα· καὶ πάν-
των θεωρούντων παραγίνεται τὸ θηρίον, καὶ καλεύσαντος τοῦ
ἁγίου εἰσῆλθεν εἰς τὸ πῦρ καὶ παραχρῆμα κατεκάη. Πάντες οὖν
ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ καλοῦντες τὸν ἅγιον 25
σωτήρα τῆς πατρίδος αὐτῶν, προσπίπτοντες εὐχαρίστου αὐτῷ.
Πολλῶν οὖν λοιπὸν καὶ ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης ἐρχομένων πρὸς
αὐτόν, ἐσκέπτετο κατὰ τὴν διάνοιαν ὁ γέρων ποίους τοιοῦτους
ἀοικήτους τόπους, ἐπιτρέποντας αὐτῷ ἡσυχάζειν, εὐρεῖν δύναται·
ὅπου γὰρ εἰ συνέβη αὐτὸν παριόντα καταντῆσαι, ἐκ τοῦ προσώ- 30
που οἱ ὀρώντες αὐτὸν ἐπεγίνωσκον, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπός
ἐστι, καὶ πάντες ἔτρεχον πρὸς αὐτόν, τοιαύτην χάριν τοῦ Κυρίου
δόντος αὐτῷ.

40. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ σκεπτομένου, συνέβη τοιοῦτον σεισμόν
καὶ σάλον κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν γενέσθαι, ὡς τὴν ἐν τοῖς τόποις
ἐκεῖνοις θάλασσαν βρασσομένην καὶ ἐκ τῶν ὄρων αὐτῆς ἐξεληθοῦ-
σαν χάος μὲν φοβερὸν καὶ φρικτὸν δεῖξαι, ἀφ' ὧν ἐξῆλθε τόπων,
5 καὶ πάντα τὰ πλοῖα τὰ ἐν αὐτῇ, καθ' ὃν ἂν εὐρέθη τόπον, ἐπὶ
κρημνοῦς τε καὶ φάραγγας καὶ ἀκτὰς καὶ τὰς ἀκρωρείας τῆ βία τοῦ
πνεύματος ἀπορριφέντα ἐπ' αὐτῶν μένειν τῶν τόπων συντρι-
βέντα. Ὁρῶντες δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου πόλεως καὶ πάντες οἱ
κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκείνην μαινομένην τὴν θάλασσαν, ὡς ἐκ
10 τῆς βίας τῶν κυμάτων τὰ ὄρη καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν καλύ-
πτεσθαι, δεύτερον οὖν τοῦτον κατακλισμὸν δόξαντες εἶναι καὶ πᾶ-
σαν τὴν γῆν κατακλυσθεῖσαν καταστραφῆναι προσδοκῶντες, τῆς
ἑαυτῶν ζωῆς ἀπεγνωχότες καὶ δεδιότες, μήπως ἀπὸ θεμελίων
ἀνατραπεῖσα ἡ ἤπειρος ὑποβρυχίους αὐτοὺς πάντας ποιήσῃ, ὁμο-
15 θυμαδὸν πάντες σὺν γυναῖξί καὶ νηπίοις τὸν οἰκεῖον ὄδυρόμενοι θάνα-
τον πρὸς τὸν ἅγιον Ἰλαρίωνα ἔτρεχον, βοῶντες ἐλεῆσαι αὐτούς,
ὀρῶντας τὸν ἐπηρτημένον αὐτοῖς φρικτὸν καὶ βίαιον ἐκείνον θάνατον
τῆ τοῦ Κυρίου δυνάμει παραγενόμενον ἐπαμῦναι αὐτοῖς καὶ παρ' ἐλ-
πίδας ὡς ἑαυτοὺς ἐθνηδὸν σὺν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἀπολλυμένους·
20 "Τῆς γὰρ ἡμῶν", φασίν, "ἐνεκεν ἀντιλήψεως ἴσμεν τὴν φιλάν-
θρωπον τοῦ Θεοῦ χάριν ἐνταυθα σε ὀδηγήσασαν". Γονυπετοῦντες
οὖν αὐτόν, τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἐνδεδυμένον, ὡσπερ εἰς πο-
λέμου ἀντιπαράταξιν πρὸς τὴν φοβερὰν καὶ βίαιαν ὀρμὴν τῆς θα-
λάσσης ἀντιμαχήσασθαι τὸν ἅγιον ἤγαγον εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ
25 κατὰ τοῦ ἀνυποστάτου ταύτης ὀρμήματος ἔστησαν· ὁ δὲ ἅγιος τῇ
τοῦ Κυρίου φωνῇ ἀδιστακτῶ τῇ πίστει ἐπερειδόμενος, τῇ λεγούσῃ,
ὅτι "Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει
Μετάβηθι καὶ μεταβαίνει", καὶ ὅτι "πάντα τῷ πιστεύοντι δυνατά",
ἐποίησεν ἐξ ἐναντίας ὀρμῆς τῆς θαλάσσης ἐκ διαστημάτων ἐπὶ
30 τῆς ἄμμου ἐν τρισὶ τόποις τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ στάς
κατ' ἀνατολὰς ἐξέτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, δεό-
μενος τοῦ Θεοῦ κοπάσαι τὴν ὀργὴν καὶ ἰλεων γενέσθαι τῷ πλά-

σματι αὐτοῦ, ἐπιτιμήσαντα τῇ θαλάσῃ καὶ τὴν φοβερὰν ταύτην ὄρμην τῷ προστάγματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τοῖς οἰκειοῖς τόποις ἀποκαταστήσαντα εἰς ἡμέρον γαλήνην διὰ τάχους ταύτην μεταβαλεῖν. Εὐχομένου δὲ αὐτοῦ, εἰς τοσοῦτον ὕψος φρικτῶς βρασσομένη ἢ θάλασσα ἐπήρθη, ὡς πάντα λόγον ἀνθρώπινον τὴν 5 φοβερὰν τοῦ Κυρίου ἐκείνην δύναμιν διηγήσασθαι μὴ ἰσχύειν. θάμβει γὰρ ἀχανεῖ κατεχόμενοι πάντες οἱ ὄρωντες ἔδοξαν παραυτίκα πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καλυφθεῖσαν ἀπολέσθαι. Ἡ μὲν οὖν θάλασσα μέχρι τοῦ ἀέρος ἐξαισίως ὕψουμένη ὥρμα κατὰ τῆς ξηρᾶς, τῇ δὲ ταύτης ἀπειλῇ ἀντιπαρατασσομένη ἢ δέησις τοῦ 10 ἀγίου οὐ μόνον τὸν αἰθέρα, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς οὐρανοὺς διαβάσα πρὸς τὸν Κύριον ἔφθασεν, ἵλεων καὶ εὐμενῆ γενέσθαι τῷ πλάσματι αὐτοῦ πρεσβεύσασα, καὶ οὕτως ἡμέρον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας παραυτίκα ἐπιλαμφάσης, κατ' ὀλίγον εἰς τὰ ὀπίσω ὑποστελλομένη ἢ θάλασσα τῷ προστάγματι τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς 15 ἑαυτῆς ὄρους πάλιν ἀποκατέστη. Ταύτην τὴν φοβερὰν τοῦ Κυρίου δύναμιν καὶ τὰς ὁσίας εὐχὰς τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰλαρίωνος ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ πόλει καὶ πάσῃ τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ πατέρες τοῖς τέκνοις κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν μέχρι σήμερον ἀναγγέλλουσιν, ὅτι τοῖς μὲν ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ εἶπεν ὁ σωτὴρ, ὅτι "Ἐὰν ἔχητε πίστιν, 20 ἐρεῖτε τῷ ὄρει Μετάβηθι εἰς τὴν θάλασσαν", ἐνταῦθα δὲ τὸ παραδοξότερον εἰργάσατο, τὴν ἀπειλοῦσαν τὰ ἀμέτρητα ὄρη καλύπτειν θάλασσαν ἔμπροσθεν μὲν τῶν τοῦ γέροντος ποδῶν κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης πήξας [ὡς] λίθον, εἰς τὰ ὀπίσω δὲ ἀνακάμπτειν ἀπαλῶς ρέουσιν προστάξας, τοῖς οἰκειοῖς ὄροις 25 περιετείχισε.

41. Τῆς δὲ παραδόξου ταύτης τοῦ Κυρίου δυνάμεως μέχρις Ἀλώνης καὶ ἐπέκεινα κηρυσσομένης, ὁ ἅγιος ἀπάρας ἐκεῖθεν διὰ τῆς νυκτὸς ἦλθεν εἰς Βρεβίλιμβον, ἐμπόριον τῆς Δαλματίας, καὶ εὐρῶν ἐκεῖ πλοῖον εἰς Κύπρον πλέον ἐνέβη εἰς αὐτό. Πλεόντων 30 δὲ αὐτῶν καὶ περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Μαλεοῦ φθασάντων, ὑφάλου

20/21 Ματθ. ιζ', 20. — 26 κῶδ. περιετοίχησε. — 28 Ἀλώνης = Salonis. — 29 διὰ τῆς νυκτὸς ἦλθεν εἰς Βρεβίλιμβον = in brevi lembo clam nocte fugit.

καὶ στενῆς τῆς τοῦ πλοίου διαβάσεως οὔσης, μὴ δυνάμενοι κώ-
παις χρήσασθαι, ἠναγκάζοντο κοντοῖς τὸ πλοῖον διωθόμενοι μετὰ
πολλοῦ δέους τὸν τόπον διανήχασθαι· πειραταὶ δὲ ὄντες ἐκεῖ καὶ
προσιδόντες αὐτοὺς ἐρχομένους ἐπῆλθον αὐτοῖς· ἐγένετο δὲ θόρυ-
5 βος ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ κλαίοντες οἱ ναῦται ἤρξαντο κατὰ τὸ εἰω-
θὸς αὐτοῖς ἐτοιμάζειν ἑαυτοὺς πρὸς ἀντίστασιν τούτων. Κατάφο-
βοι δὲ γενόμενοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον τῷ μακαρίῳ περὶ
αὐτῶν. Ἴδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ ἅγιος ἐμειδίασε, καὶ στραφεὶς λέγει
τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· “Τί θορυβεῖσθε, ὀλιγόπιστοι; μὴ περισσό-
10 τεροι οὗτοί εἰσιν τῆς τοῦ Φαραὼ στρατιᾶς, οἵτινες τῇ τοῦ Κυ-
ρίου δυνάμει κατεποντίσθησαν”; Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, ἐκείνοι
ἀπηγεῖ καὶ φωνώδει ὁρμῇ ἐχώρουν κατ’ αὐτῶν· λαβὼν δὲ ὁ ἅγιος
λίθον καὶ μέσον τοῦ αὐτῶν πλοίου καὶ τῶν πειρατῶν εἰς τὴν
θάλασσαν ῥίψας ἐπετίμησεν αὐτοῖς λέγων· “Ἰκανούσθω ὑμῖν μέ-
15 χρι τούτου ἐλθόντας στήναι”. Βιαζομένων δὲ αὐτῶν προσελθεῖν
τῷ πλοίῳ, εἰς τὰ ὀπίσω τὰ σκάφη αὐτῶν πολλῶ πλέον ὑπεχώρει.
ἐθαύμαζον δὲ οἱ πειραταί, ὅτι διὰ τοσοῦτων ὥρων καὶ τοσοῦτου
καμάτου μολὶς πρὸς αὐτοὺς φθάσαντες ἀθρόως ἐν ῥιπῇ εἰς τὸν
αἰγιαλὸν ἐξερρίφησαν.

20 42. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ὡς πρὸς τὴν τοῦ ὀσίου
ἐκείνου ἀνδρὸς πίστιν, βραχέα ὄντα, παρέντες, τὸ τούτων πολὺ
θαυμαστότερον διηγούμεθα. Ἐκεῖθεν γὰρ ἐρχομένων ἡμῶν καὶ
τὰς Κυκλάδας νήσους παραπλεόντων, τὰ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ
χώραις ἐκεῖναις ἀκάθαρτα πνεύματα τῇ τοῦ ἁγίου παρόδῳ βασα-
25 νιζόμενα, συνελθόντα πάντα ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν, ἤρξαντο ἐκ δε-
ξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ πλοίου κράζειν, λέγοντα· “Τί ἡμῖν καὶ
σοί, δοῦλε τοῦ Θεοῦ Ἰλαρίων; τί ἡμᾶς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐλθὼν
τόποις βασανίζεις”; Παρελθόντες δὲ τὰς Κυκλάδας νήσους ἀπήλ-
θομεν εἰς Πάφον, πόλιν τῆς Κύπρου, ἣντινα διὰ τὰς γενομένας τὸ
30 πρότερον ἀνομίας ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος σεισμῷ κατέστρεψεν αὐτήν.
Ἴδὼν δὲ ὁ γέρων ὡσπερ ἔρημον τὸν τόπον ἀπὸ δύο μιλίων τῆς πό-
λεως ἐκάθισε χαίρων, ὅτι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἡσύχως ἀπὸ τῶν

3 πειραταῖ] ἐν τῇ ᾧφ· καταποντισταί, κατὰ θάλασσαν λησταί.

ὄχλούντων αὐτῷ συνήθως διῆγεν. Ἡμερῶν δὲ εἴκοσι διελθουσῶν, συνήχθησαν πάντες οἱ ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ἔχοντες πνεύματα ἀκάθαρτα, κράζοντες· “Ἰλαρίων ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἦλθεν ἐνταῦθα, καὶ δεῖ ἡμᾶς πρὸς αὐτὸν ἀπελθεῖν”. Καὶ ταῦτα λέγοντες ἔτρεχον πρὸς αὐτόν. Ἐν πάσαις οὖν ταῖς πόλεσιν τῆς Κύπρου τὰ 5 ἀκάθαρτα πνεύματα βοῶντα τὴν τούτου παρουσίαν τοῖς ἀγνοοῦσιν κατήγγελλον· ἀγανακτῶν δὲ κατὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ὁ ἅγιος, ὅτι θλίψαι αὐτὸν θέλοντα τοῦτο ἐποίουν, εὐτονωτέρᾳ τοίνυν εὐχῇ καὶ νηστείᾳ κατ’ αὐτῶν ὀπλιζόμενος καὶ τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει οὕτως αὐτὰ ἐμάστιζεν, ὥς μὴ φέροντα τὴν διὰ τῶν ἁγίων 10 αὐτοῦ εὐχῶν ἐπερχομένην αὐτοῖς καῦσιν φυγεῖν καὶ ἐν μιᾷ ἐβδομάδι πάντας τοὺς ὑπὸ τούτων ὄχλουμένους καθαρισθῆναι.

43. Ποιήσας δὲ ἐκεῖ ἔτη δύο ἐσκέπτετο ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἐν Αἰγύπτῳ λεγόμενα Βουκόλια ἀπελθεῖν, διὰ τὸ τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας ἀπίστους εἶναι καὶ μὴ τιμᾶν τοὺς χριστιανούς, ἵνα ἐκεῖ 15 ἰδιάσῃ, καθὼς βούλεται. Ταῦτα ἐνθυμούμενος ἐξῆλθε καὶ περιῆγε τοὺς ἐρήμους τόπους τῆς νήσου ἐκείνης, καταμανιθάνων εἶπως εὐρῶν οἷον βούλεται τόπον ἐν τῇ Κύπρῳ ἡσυχάσει. Ἀπελθὼν δὲ ὡς ἀπὸ δέκα μιλίων τῆς θαλάσσης εἰς ἀπόκρυφον καὶ πάνυ δύσβατον τόπον, εὖρεν ὄρος ὑψηλὸν καὶ φοβερόν. Ταῖς οὖν χερσὶ 20 καὶ τοῖς ποσὶν ἐρειδόμενος, μόλις ἴσχυσεν ἀνελθεῖν εἰς αὐτό· εἶχεν δὲ δένδρα πέριξ ὁ τόπος καὶ ὕδατα ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους καταβαίνοντα εἰς αὐτόν, καὶ κήπον πάνυ τερπνόν, παντοδαπὰ δένδρα ὀπωρικὰ ἔχοντα· ἦν δὲ πλησίον τοῦ κήπου ναὸς κατεστραμμένος, ἐν ᾧ ἀναρίθμητα Δαιμόνια κατώκει. Τερφθεὶς δὲ 25 διὰ τὴν πολλὴν τοῦ τόπου ἐρημίαν ἔμεινε πέντε ἔτη ἐν αὐτῷ. Οἱ οὖν Δαίμονες, ὡς καταπτήσσοντες τὸν ἅγιον, ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ δίκην παρεμβολῆς πολέμου ἀλαλάζοντες οὐκ ἐπαύοντο· ἐτέρπετο δὲ ὁ γέρων πρὸς τούτους παρατασσόμενος· ἔχαιρεν δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἠσύχιος, ὅτι κἂν πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ὁ γέρων, 30 οἷον ἤθελε τόπον, εὖρε· διὰ γὰρ τὸ τραχὺ καὶ δύσβατον τοῦ τόπου καὶ διὰ τὸ τῶν Δαιμόνων πλήθος οὐδεὶς ἐτόλμα ἀπελθεῖν

16 κῶδ. ἰδιάσει. — 21 αὐτόν. — 31 εὐρῶν.

καὶ ὀχλήσῃ αὐτῷ. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ ἐξερχόμενος τοῦ κήπου ὁ γέρων, εἶδεν πρὸς τῇ ἐξόδῳ τοῦ κήπου ἄνθρωπον παραλυτικὸν κείμενον. Ἦρώτα οὖν τὸν Ἡσύχιον τίς ἐστὶ καὶ πῶς ἠνέχθη ἐκεῖ· ὁ δὲ ἔφη τοῦ ἐπιτρόπου εἶναι αὐτόν, οὗ διαφέρει ὁ τόπος καὶ ὁ κήπος, ἐν ᾧ κατοικοῦμεν. Διακρύσας οὖν ὁ ἅγιος καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας λέγει αὐτῷ· “Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειρε καὶ περιπάτει”· συνέδραμε δὲ τῷ τοῦ ἁγίου ῥήματι ἢ τοῦ Κυρίου χάρις καὶ τὰ παραλελυμένα τούτου μέλη διώρθωσε, καὶ ἀναστὰς περιεπάτει δοξάζων τὸν Θεόν. Τούτου δὲ
10 γενομένου, πάντες λοιπὸν καὶ τῆς τῶν Δαιμόνων ἐπιβουλῆς καὶ δυσκολίας τοῦ τόπου καταφρονήσαντες, προθύμως ἔτρεχον πρὸς αὐτόν. Μνησθεὶς δὲ ὁ ἅγιος τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀδελφῶν, ἀπέστειλε τὸν μακάριον Ἡσύχιον ἐπισκέψασθαι αὐτοὺς καὶ προσαγορεῦσαι πάντας· αὐτὸς δὲ ὁ γέρων, ὡς εἶδεν ἑαυτὸν τιμώμενον
15 καὶ ἐκεῖ ὑπὸ πάντων καὶ παρὰ τῶν καμνόντων ὀχλούμενον, καὶ αὐτόθεν φυγεῖν σκεπτόμενος, ἔμενε τὴν τοῦ ἁγίου Ἡσυχίου ἐπάνοδον [ἀναμένων]. Θέλων δὲ ἀβαρῆ ἑαυτὸν πᾶσι φυλάσσειν καὶ μηδὲ ἄρτον παρὰ τινος δέχεσθαι βουλόμενος, ἔσπειρε κριθὰς καὶ ἐκεῖθεν ποιῶν τὸν ἄρτον τὸν ἑαυτοῦ ἔχαιρεν.

20 44. Ἦν δὲ τότε ὁ ἅγιος ὀγδοήκοντα ἐτῶν. Χρονίζοντας δὲ τοῦ ἁγίου Ἡσυχίου ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, αἰσθόμενος ἑαυτὸν μέλλοντα τοῦ βίου τούτου ἐκδημεῖν, ὡσπερ διαθήκην ἰδιόχειρον γράψας ἐπὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν παρουσίᾳ, κατέλειψε τῷ μακαρίῳ Ἡσυχίῳ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ παλλίον καὶ στιχάριον τρίχινον καὶ κουκούλλιον·
25 ταῦτα γὰρ ἦν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο μόνῳ τῷ μακαρίῳ Ἡσυχίῳ κληρονόμῳ ἐχρήσατο, ἐπειδὴ ὁ ὑπηρετῶν αὐτῷ, ὁ μακάριος Ζαζάνους, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἦν κοιμηθεὶς. Μετὰ δὲ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν τοῦτο, εὐθέως ἀνωμάλισεν ὁ ἅγιος. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐκ τῆς Πάφου ἀδελφοὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, ἄνδρες
30 εὐλαβεῖς, καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ λέγοντος· “Λοιπὸν τοῦ δεσμοῦ τῆς σαρκὸς ἀπολυόμενος, ἀδελφοί, πορεύομαι πρὸς τὸν Κύριον”. Ἦλθεν δὲ Κωνσταντία γυνὴ εὐλαβεστάτη, ἧς τὴν θυγατέρα καὶ τὸν γαμβρόν, μέλλοντας τελευτᾶν, ἀλείψας ἐλαίῳ ἁγίῳ ἀνέστησεν. Ἴδων

δὲ ἑαυτὸν ὁ ἅγιος καλούμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἤξιωσεν αὐτούς, ἵνα, ἐκδημήσαντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν θάψωσιν αὐτὸν εἰς τὸν κῆπον ἐν τῇ γῆ, μηδὲ στιγμὴν ὥρας μετὰ τὸν θάνατον τηρήσαντες· “ἀλλά”, φησὶν, “αὐτά, ἃ ἐνδεδύμαι, μετ' αὐτῶν θάψατέ με, μήτε προσθέντες τι, μήτε ἀλλάξαντες”. ἦν δὲ 5 φορῶν στιχάριον καὶ παλλίον τρίχινα καὶ κουκούλλιον· τοῦτο γὰρ εἶχε τὸ ἔνδυμα ὁ μακάριος, ἀφ' οὗ ἀπετάξατο.

45. Μέλλων δὲ ἐκλείπειν ὁ μακάριος, νήφων ἐν σεμνῇ καταστάσει ἔλεγεν· “Ἐκπορεύου, ψυχὴ· τί φοβῆ; Ἐξέλθε· τί δι- 10 στάσεις; Ἐβδόμηκοντα ἔτη ἐδούλευσας τῷ Χριστῷ καὶ θάνατον φοβῆ; Χριστὸς σε καλεῖ· πορεύου χαίρουσα πρὸς αὐτόν”. Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ ἅγιος, καὶ σφραγισάμενος ἑαυτὸν, ἐτελειώθη· εὐθέως δὲ οἱ ἀδελφοί, κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἔθαψαν αὐτόν, ἐν ᾧ προσέταξε τόπῳ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐδήλωσαν ἐν τῇ πόλει, ὅτι 15 ὁ ἅγιος Ἰλαρίων κεκοιμήται.

46. Ἀκούσας δὲ ὁ μακάριος Ἡσύχιος ἐν τῇ Παλαιστίνῃ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος, εὐθέως παρεγένετο εἰς τὴν Κύπρον· τὸ δὲ λείψανον τοῦ ἁγίου μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας παρα- 20 μένοντες οἱ Κύπριοι ἐφύλασσον, δεδιότες μήπως κλέψωσιν αὐτόν οἱ ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης παραγινόμενοι μαθηταὶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος Ἡσύχιος τοῦτο ποιῆσαι ἀγωνιζόμενος, καὶ ὁρῶν τὴν αὐστη- 25 ρὰν τῶν φυλασσόντων αὐτὸν παραμονήν, εὐλογον ἀφορμὴν σοφισάμενος τὸ ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ἕως τέλους κατοικεῖν, [ὡς] καὶ διὰ ταύτην τὴν ἀφορμὴν ἐκκόψαι τὴν ὑποψίαν δυνηθῆ, τοίνυν ἐν τῷ κῆπῳ, ὅπου ἔκειτο ὁ μακάριος, ἐκεῖ ἔμενεν καὶ τὸν κανόνα τῶν 30 νυκτερινῶν προσευχῶν ἐκεῖ ἐπετέλει, καὶ οὕτω δεκαμηνιαίου χρόνου διελθόντος καὶ μηκέτι τῶν φυλασσόντων αὐτόν τὴν τοιαύτην ἐπιβουλήν εἰς αὐτόν ὑποπτερόντων, ἐδυνήθη, εὐκαιρον νύκτα ἐπιτηρήσας, μετὰ ἀγῶνος καὶ φόβου πολλοῦ κλέψαι τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου καὶ ἀπενέγκαι, εἰς δόξαν τῆς Παλαιστίνης πάσης, εἰς τὸν 30 Μαΐουμᾶν, ὅπου εἶχεν τὸ μοναστήριον ὁ μακάριος. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἐμήνυσαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Παλαιστίνης καὶ εἰς τὴν χώραν, καὶ συνήχθησαν πάντες, τῶν τε ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων

ἀναρίθμητα πλήθη, καὶ ἰδόντες τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου ὀλόκληρον, μὴ φθαρὲν ὄλωσ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ φαιδρὸν καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ ὀλόκληρα, καὶ θείας τινὸς εὐωδίας ἦν τὸ σῶμα αὐτοῦ πεπληρωμένον· ἰδόντες δὲ αὐτὸν πάντες καὶ τῆς τοιαύτης
5 ἐπιθυμίας πλουσίως ἀπολαύσαντες, μετὰ πολλῆς εὐφροσύνης φάλλοντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἀπήνεγκαν αὐτὸ καὶ κατέθεντο εἰς τὸ ἀρχαῖον μοναστήριον.

· 47. Δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι καὶ τῆς μακαρίας δούλης τοῦ Χριστοῦ Κωνσταντίας, ἥνπερ εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ θεράποντα Ἰλαρίωνα
10 ἔσχε σπουδῆν πᾶσι γνωρίσαι τοῖς ὁμόφροσιν· αὕτη γὰρ ἡ ἁγία παρὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ Κύπρῳ τιμῶσα καὶ σεβομένη περιόντα τὸν ἅγιον, καὶ τελειωθέντος αὐτοῦ μὴ ἀφισταμένη τοῦ μνήματος αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐνδεδελεχῶς παραμένουσα κακεῖ ἀδιαλείπτως προσευχομένη καὶ τελειότητι πίστεως ὡς ζῶντι ἐν σώματι ὁμιλοῦσα τῷ
15 ὀσίῳ καὶ ἀξιούσῃ πρεσβεύειν ὑπὲρ αὐτῆς, γνοῦσα ὅτι κλαπὲν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπηνέχθη ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἀπέφυξε· καὶ τοιοῦτος ζῆλος καὶ πόθος ἦν ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν ἅγιον, ὥστε ἅμα τῷ μαθεῖν αὐτὴν περὶ τοῦ κλαπέντος τοῦ ἁγίου σώματος παραχρῆμα ἐξέπνευσεν καὶ διὰ τοῦ θανάτου αὐτῆς ἐβεβαίωσε τὸν πόθον, ὃν
20 εἶχε πρὸς αὐτόν. Καὶ τούτοις τοῖς προτερήμασι μέχρι σήμερον Κύπριοι καὶ Παλαιστινοὶ τῇ πνευματικῇ συγγενείᾳ ἐναβρύνονται, οἳ μὲν τὸ σῶμα τοῦ ὀσίου Ἰλαρίωνος, οἳ δὲ τὸ πνεῦμα ἔχειν λέγοντες· ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τοῖς τόποις ταῖς τοῦ μακαρίου ἐκεῖνου πρεσβείαις ἰάσεις καὶ σημεῖα μέχρι σήμερον γίνονται, πολλῶ δὲ
25 πλέον εἰς τὸν κῆπον, ὅπου τελειωθεὶς ἐτέθη ὁ ἅγιος· πάντων γὰρ μᾶλλον τῶν τόπων, ἐν οἷς γέγονε, τοῦτον ἠγάπησεν. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

VII.

ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙΩΙ ΙΑ΄.

Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυροῦ

ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ ΖΩΝΑΡΑ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

(Cod. 547 monasterii Βατοπεδίου, f. 298a - 309a)¹.

Εὐλόγησον, πάτερ.

1. Οἱ τοῖς θείοις καὶ μακαρίοις πατράσι συγγράφοντες τὰ ἐγκώμια, οὐ κλέος ἐκείνοις περιποιούμενοι, πονοῦσι περὶ τὴν συγγραφὴν· τίς γὰρ ἂν γένοιτο πρὸς ἀνθρώπων δοῦσα τοῖς τὴν ἀνωτάτω καὶ θείαν κληρωσαμένοις τιμὴν, τὴν μόνιμον καὶ μὴ μετα-

5

¹ Ὁ τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου 547-ος κώδιξ, ἐξ οὗ τὸ κείμενον ἐλήφθη τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Σωφρονίου, ἐγράφη ἔτει 1422-φ, καθὰ δηλοῖ τὸ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐκείνου φύλλῳ σημεῖωμα, οὕτως ἔχον· «Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον ἐν ἔτει ς^ωϠ^ωλ^ω μηνὶ ἀπριλλίῳ τῆς ιε-ης ινδ. καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες τούτῳ εὐχεσθε τῷ γράψαντι Γρηγορίῳ, τῷ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστῳ». Τὸ αὐτὸ κείμενον ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ 84-φ κώδικι τῆς μονῆς Φιλοθέου, φύλλ. 225 - 235, ἐνθα ἡ ἐπιγραφή οὕτως ἔχει· «Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ Ζωναρᾶ ὑπόμνημα» κτλ. Οὗτος δὲ ὁ κώδιξ ἐγράφη τῇ ιδ' καὶ οὐχὶ τῇ ιε' ἑκατονταετηρίδι [Σ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων. Τόμος 1-ος. Ἐν Κανταβρυγίᾳ 1895, σ. 157]. Τὸ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Φιλοθέου κείμενον ἐπήγασεν ἀμέσως ἐξ ἑτέρου τινὸς μεμβρανίνου κώδικος τῆς ιγ' ἑκατ., εὑρισκομένου ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου· οὕτως δὲ ὁ κώδιξ οὕτως ὅμοιος ἦν τῷ τῆς μονῆς τοῦ Φιλοθέου, ὥστε καὶ αὐτὰ αὐτοῦ περιεῖχε τὰ γραφικὰ σφάλματα, ἅπερ ὕστερον ὑπὸ τινος τῶν ἀναγνωστῶν ἀποξεσθέντα διωρθώθη. Τὸν πρῶτον κώδικα ὀνομάζω Α, τὸν ἕτερον Β, τὸν δὲ λαυριωτικὸν Γ.

πίπτουσαν; τίς δὲ λόγος ἐκείνοις τῆς κάτω ταύτης δόξης καὶ τῶν
κρότων τῶν χαμερπῶν, οἷς ἅπαν διέπτυσται τὸ χαμαίζηλον καὶ
οἷς αὔρα καὶ κόνις λελόγισται τὰ κάτω ταῦτα καὶ ῥέοντα; Οὐκ
ἐκείνοις τοίνυν κυδαίνοντες οἱ ἐγκωμιασταί, τοῖς δ' ἐντυγχάνειν μέλ-
5 λουσι τοῖς συγγράμμασι, ψυχικὴν ὠφέλειαν προμηθεύμενοι, τὰς
συγγραφάς, ὡς εἴρηται, συντιθέασιν· τοῖς γὰρ φιλαρέτοις ἐνιέναι
ζῆλον πρὸς μίμησιν οἱ τῶν μακαρίων καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν βίοι
πεφύκασι διηγούμενοι. Κἀγὼ τοίνυν ἄρτι συγγράψασθαι τὸν βίον
τοῦ παμμάκαρος Σωφρονίου προθέμενος, οὐχ ὡς ἐκείνῳ χαριού-
10 μενος ἐπιχειρήσα τῷ συγγράμματι, ἀλλ' ὡς ὀνήσω τούτους ἐντευ-
ξομένους αὐτῷ· ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἔσται κυδίων τῶν αὐτῷ κατωρ-
θωμένων κηρυττομένων, ὅς καὶ λανθάνειν τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πο-
λιτείαν μάλιστα ἐπετήδευε καὶ πᾶσαν εἰσήγε πρὸς τοῦτο σπουδῆν,
οἱ δὲ τῆς διηγήσεως ἀκροώμενοι πάντως ὀνήσονται, πρὸς μίμησιν
15 ἐκ ταύτης ὡς ἐνὸν διαθερμαινόμενοι. Εἰ δὲ τοῦτο δοίημεν ἔσε-
σθαι, κεχαρισμένον ἔσται λοιπὸν τὸ πόνημα τοῦτο καὶ τῷ ἱερῷ
ἐκείνῳ ἀνδρὶ διὰ τὴν τιμῶν ἐκ τούτου ὠφέλειαν. Τῇ μὲν οὖν πα-
ρούσῃ γραφῇ διὰ τοῦτο ἐπιχειρήσα, παρακληθεὶς πρὸς ταύτην,
οὐκ αὐτὸς ὀρμήσας πρῶτος πρὸς ἐπιχείρησιν· ἤρδειν γὰρ μοι τὸν
20 λόγον οὐκ ἀνάλογον πρὸς ἀναγραφὴν πολιτείας ἀνδρὸς τοσοῦδε τὸν
λόγον καὶ τοιοῦδε τὸν τρόπον, κεκτημένου τε τὴν ἀρετὴν ἀπαρά-
μιλλον· ἐκείνον δ' αὐτὸν ἐπιπέκλημα τὸν τῆς σοφίας καὶ τῆς τῶν
λόγων παιδεύσεως τρόφιμον ἐμπνεῦσαί μοι λόγον ἀρχοῦντα πρὸς
τὴν ὑπόθεσιν, ὡς ἂν μὴ καθυβρίσαιμι τοῖς ἐγκωμίοις αὐτόν· ἤδη
25 δέ μοι τὸν λόγον οὕτω προκαταστήσαντι ἀρκτέον τῆς κατ' αὐτὸν
διηγήσεως.

2. Ὁ θεόπνοος οὗτος καὶ θεῖος ἀνὴρ, τῆς σωφροσύνης ἐπώ-
νυμος, πατέρων μὲν τετύχηκεν εὐσεβῶν καὶ ἀρετῆς ἐπιμελουμένων
καὶ πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ τὴν ἑαυτῶν ἰθυόντων ζώην· ὣν τῷ
30 μὲν ἡ κληῖσις Πλωθᾶς, ἡ δὲ γε μήτηρ ἐκαλεῖτο Μυρώ, ἡ μύρον,
ὡς ἀληθῶς, τῆς νηθύος τὸν εὐφημούμενον ἐκκεκένωκεν· ὅς πρῶτον

10 ὀνήσων B. — 12 τὸ κηρυττομένων ἐλλείπει τῷ B. — 29 τῷ] τὸ BΓ. —
30 πλωθᾶς A.

μὲν Θεοῦ εὐωδία, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον ἐχρημάτισεν, εἶτα καὶ πολλοῖς αὐτὸ τοῦτο τῷ Θεῷ γενέσθαι γέγονεν αἷτιος ἕκ τε τοῦ κατ' αὐτὸν ὑποδείγματος καὶ τῆς τῶν λόγων πειθοῦς. Πατρὶς δὲ τῷ θεσπεσίῳ τούτῳ πατρὶ πόλις ἀρχαία καὶ πολλαχόθεν κληρωσαμένη τὸ εὐδαιμον ἕκ τε τοῦ πλήθους καὶ τοῦ πλούτου τῶν 5 πολιτῶν, ἕκ τε τοῦ λελαχένοι θέσεως εὐ καὶ τοῦ ὑπ' ἀέρος εὐκραοῦς καταπνέεσθαι, καὶ τῶν παραρρεόντων αὐτὴν ποταμῶν, οἱ τὴν περιοικίδα ταύτης κατάρδοντες, πρὸς γεωργίαν ἐπιτηδείως ἔχειν καὶ πάμφορον εἶναι παρασκευάζουσι καὶ γονιμωτάτην πρὸς πάντα καρπὸν· ἡ δὲ πόλις, ἡ Δαμασκός, πόλις ἀρχαία, ἣν οἱ 10 παλαιοὶ συγγραφεῖς δι' εὐφρήμου τῆς μνήμης ἄγουσι καὶ ἐν ᾧδῃ μυρία πεποίηται· εἰ δὲ καὶ τοσούτοις καλοῖς τῆς εὐδαιμονίας ἠυμοίρησεν, ἀλλὰ μᾶλλον χρεῶν αὐτὴν ἕκ τοῦ τοιοῦτον ἄνδρα προενεγκεῖν καὶ τῷ βίῳ χαρίσασθαι εὐδαιμονίζεσθαι τε καὶ μακαρίζεσθαι. 15

3. Τοιαύτης οὖν πατρίδος καὶ θεοφιλῶν οὕτω πατέρων ἐκφύς ὁ θεῖος Σωφρόνιος, κατάλληλον ἐσχῆκει καὶ τὴν ἀναγωγὴν, λόγοις ἐντραφεῖς παιδόμεν τῆς τε θειοτέρας σοφίας, τῶν ἡμετέρων λέγω δογμάτων καὶ μυστηρίων ὑπερφυῶν, καὶ τῆς θύραθεν, τῆς ἑλληνικῆς δηλαδὴ παιδείας· οὕτω δὲ φύσεως ἔσχηκε καὶ σπουδῆς, ὡς 20 βραχὺν ἀρκέσαι χρόνον αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν μαθημάτων ἀνάληψιν καὶ ταχέως πάντας ὑπερβαλέσθαι τοὺς ἡλικίας· ὥσπερ τις γὰρ περωτὸς διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ νοῦς τυγχάνων ὀξύτητα, καὶ ταύτην ἐπικουφίζων τῷ πνεύματι τῆς σπουδῆς, πολλὰς τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν δι' ὀλίγου κατώρθωσε, τὸν τε νοῦν λεπτόνας καὶ παρα- 25 θήξας πρὸς νοημάτων τόκον σοφῶν καὶ τὴν γλῶτταν ἐπεικῶς καθηράμενος, ἐν' ἐκφέροι φωνὴν ἀττικίζουσαν καὶ οἱ ὁ λόγος τῷ ταύτης ἄνθει ἐπικοσμοῖτο. Ἄρ' οὖν τοιοῦτος μὲν ἐν λόγοις ὁ εὐφημούμενος ἦν καὶ τοσαύτην ἐν τούτοις εἰσήνεγκε τὴν σπουδὴν,

1 Θεοῦ εὐωδία] Κορινθ. 2, β', 15. Ἐφες. ε', 2. — 9 ἔχει B. — 12 πεποίειν-
ται B. — 13 εὐμοίρησεν ΒΓ || τὸ τοῦ ἐλλείπει τοῖς κώδιξι ΒΓ. — 18 τῆς] τοῖς B. —
19 ἑλληνικῆς ΒΓ. — 23 τὴν τοῦ νοῦς φυσικὴν ΒΓ. — 25 κατώρθωσε B. — 27 ἀττι-
κίζουσαν B.

τῆς δὲ τῶν ἡθῶν εὐκοσμίας καὶ τῆς τῶν τρόπων ἡμέλει χρηστό-
τητος; Ἐν τούτοις μενοῦνγε θαυμασιώτερος ἦν ὁ μέγας οὗτος
ἀνὴρ καὶ πλείονα λόγον τῆς ἐν ἡθῆσιν ἀρετῆς ἢ τῶν λόγων πε-
ποίητο, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἐν λόγοις κρατῶν μᾶλλον ἐν τρόποις
5 εἶχε τὸ ἀπαραβλήτον· θερμότατος γὰρ ἦν τῆς ἀρετῆς ἐραστής, καὶ
ταύτην μετῆει μὲν καὶ τὴν πόλιν οἰκῶν καὶ ἐν ἀγορᾷ καὶ πολι-
τεία στρεφόμενος, καὶ οὐδὲν ἤττον τῶν ἐν ἐρήμοις διαιωμένων
προσανεῖχε Θεῷ. Εἶτα καὶ σφοδρότατῳ πυρὶ τοῦ ταύτης ἔρωτος
ἐκκαυθεῖς, καταφρονεῖ μὲν πατρίδος οὕτω καλλίστης τε καὶ περι-
10 φανοῦς, καταφρονεῖ δὲ τῆς τῶν γονέων στοργῆς, τὴν τῶν ἡλικιω-
τῶν ξυναυλίαν περιορᾷ, καὶ πάντα λιπῶν τὰ τοῖς μικροψύχοις καὶ
φιλοκόσμοις ἡδέα καὶ περισπούδαστα, καταλαμβάνει τὴν Παλαιστί-
νην καὶ τῇ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μάνθρα φέρων δίδωσιν ἑαυτὸν,
καὶ μέτεισι τὴν ἀρετὴν ἐκεῖ σπουδαιότερον, καὶ σχολάσας κατὰ
15 τὸν θεοπάτορα γινώσκει Θεὸν καὶ ὑπ' ἐκείνου μᾶλλον γινώσκεται·
ἐγγίξει γὰρ ὁ Κύριος τοῖς ἐγγίζουσι καὶ τοῖς αὐτὸν ζητοῦσι τί-
θησιν ἑαυτὸν ἐμφανῆ, καθὼς ἐνὸν ἐκείνοις γινῶναι τὸν Κύριον,
ἀναλόγως ὁμοιωθῆ τῆς δι' ἀρετῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως.

4. Οὕτω δὲ χρόνον συχνὸν φροντίσας τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ
20 ῥηθὲν φροντιστήριον, καὶ ἐγκρατεία καὶ ἀγρυπνία καὶ παντοίῳ
σαρκὸς ὑπωπιασμῷ τὸ σαρκικὸν λεπτόνας νέφος, εἴτε προκάλυμμα,
καὶ τὸν νοῦν ἐλλαμφθεῖς, αὐθις εἰς πόθον ἔρχεται σοφίας τελει-
τέρας· “ὁ προστιθεῖς γὰρ γνῶσιν”—τὸ τῆς Γραφῆς—“προστίθησιν
ἄλγημα”. “Ἴνα τοίνυν αὐτῷ θεραπευθεῖ τούτο τὸ ἄλγημα, τὴν
25 πρὸς Αἰγύπτῳ κειμένην καταλαμβάνει πόλιν, τὴν περιώνυμον Ἀλε-
ξάνδρειαν· ἦνθει γὰρ ἐκείνη τοῖς λόγοις ἔτι καὶ παιδευτῶν [ἦν] εὐπο-
ροῦσα σοφῶν καὶ βιβλίων παντοδαπῶν· οὕτω γὰρ τὰς βίβλους πάσας
ἀφῆρητο, ἃς ὁ Πτολεμαῖος συναγαγὼν ἐν αὐτῇ τεθησαύριζε, τοῖς
ἐρῶσι παιδείας προκειμένας εἰς μάθησιν. Ἐν αὐτῇ τοίνυν παραγενό-
30 μενος καὶ ἀνδρὶ περιτυχῶν τῶν ἐκεῖ ἐν λόγοις κρατιστεύοντι καὶ
παιδείας ἀπάσης ἐς τὸ ἀκρότατον ἤχοντι.—Ἰωάννης ἐκείνῳ τὸ

12 φιλοκόσμοις A, φιλοσίκοις BΓ. — 15 Ψαλμ. με', 11. — 21 ὑποπιασμῷ B.—
23 Ἐκκλ. α', 18.

ὄνομα —, πρόσσεισι τῷ ἀνδρί, καὶ κολληθεὶς ὀπίσω αὐτοῦ ὁμόστε-
γος ἦν αὐτῷ, τραπέζης κοινωνῶν, σιτούμενος ἀπὸ τῆς αὐτῆς,
συνεχῶς ὁμιλῶν καὶ τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος μετέχων διηνεκῶς,
καὶ σπῶν ἀπλήστως ἐξ ἐκείνου τῶν λόγων τοῦ νόματος, ἔστι δ'
οὗ καὶ αὐτὸς τῶν οἰκείων ἐκείνῳ μεταδιδούς· ὅθεν αὐτῷ καὶ κα- 5
τακόρως ἐμφορηθῆναι τῶν τῆς σοφίας θυμάτων καὶ τοῦ οἴνου, ὃν
ἐκείνη κεκέρακεν, ἐξεγένετο. Εἰ δὲ τοῖς ἄφροσι καὶ τοῖς ἐνδεέσι
φρενῶν παρὰ τῆς σοφίας ἐπήγγελται, φαγοῦσι τὸν ἄρτον αὐτῆς
καὶ τὸν οἶνον πιοῦσι, κτήσασθαι φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν, τί χρῆ
περὶ τοῦ θείου τούτου πατρὸς οἴεσθαι, ᾧ καὶ πρὶν ἐπήνθει φρό- 10
νησίς τε καὶ σύνεσις; Ὁ μὲν οὖν οὕτω τὸν νοῦν ταῖς θείαις
ἐκάθηρε θεωρίαις καὶ τοῖς ἐκ τῶν λόγων τεχνικοῖς θεωρήμασι, τῷ δὲ
γε βασκάνῳ καὶ παλαιῷ πολεμίῳ τοῦ τῶν θείων χειρῶν πλαστουρ-
γῆματος οὕτω βιοῦς οὐκ ἔμελλεν ἀβάσκαντος ἔσεσθαι. Ἐξαιτεῖται
τοῖνον καὶ τοῦτον εἰς πείραν, ὡς τὸν Ἰώβ, καὶ ὅτι μὴ κτήσις ἦν 15
αὐτῷ, ἴν' ἐκείνη ἐπίθηται, πάλαι ταύτης καταφρονήσαντι, αὐτῷ
τῷ σώματι τοῦ μάκαρος ἐπιτίθεται καὶ πλήττει καιρία μάλα καὶ
δεινῇ τῇ πληγῇ, οὐχ ὀλοσώματον μὲν ταύτην ἐπενεγκῶν, ὥσπερ
δῆτα καὶ τῷ Ἰώβ, παντὶ δὲ τῷ τοῦ μάκαρος σώματι διὰ τοῦ πλη-
γέντος μέλους ἀπραξίαν ἐπαγαγών· τοιαύτη γὰρ ἡ πληγὴ κατὰ 20
τοῦ ἀγίου τῷ πονηρῷ μεμηχάνητο· ἡ δὲ ἦν ἀορασία καὶ πάθος
περὶ τοὺς ὀφθαλμούς (ἐπίχουσιν τὴν νόσον παῖδες ἰατρῶν ἢ νεφέ-
λιονόνομάζουσι), ἦν οὐκ ἄν τις εἴποι πάντως ἐξ ἀκρασίας ἐπισυμβῆ-
ναι τῷ θεσπεσίῳ τούτῳ πατρί· ταῦτα γὰρ τοῖς πολλοῖς ἀκρατῶς
δαιτωμένοις ἐπισυμβαίνειν πεφύκασι, τῷ δὲ ὅλος ὁ βίος ἐγκράτεια ἦν. 25

5. Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι παρὰ τοῦ πονηροῦ τὸ δρᾶμα τετύ-
ρευτο, καὶ ὅρα μοι τὸ βάθος τῆς πονηρίας τοῦ δυσμενοῦς· ἐκεῖ
γὰρ πλήττει τὸν θεόφρονα, ἔνθα περ ἤδει τὴν πληγὴν ἐκείνου
μᾶλλον καθάψασθαι μέλλουσαν· ἐπεὶ γὰρ ἑώρα τοὺς λόγους ὄντας
ἐκείνῳ καὶ πνοὴν καὶ ζωὴν, καὶ ὅτι τούτοις γέγηθε κάπιλήθεται 30
κακῶν τῇ ἀναγνώσει σχολάζων καὶ λογογραφῶν τὴν εὐσέβειαν,
καὶ ἄμφω ταῦτα διὰ μιᾶς ἀφαιρεῖται πληγῆς, ὡς μήτε βιβλίους

ὀμιλεῖν ἐξεῖναι αὐτῷ, μήτε κινεῖν τὴν χεῖρα πρὸς συγγραφὴν· ὁ δὲ
καὶ οὕτως ἀθρόον πληγείς καὶ πληγῆν, ἢ μέσης αὐτοῦ τῆς καρδίας,
ὄν εἶρηται τρόπον, καθίκετο, ἔφερε γενναίως καὶ “οὐκ ἔδωκεν ἀφρο-
σύνην τῷ Θεῷ”, ἀλλ’ εὐχαριστῶν ἐκεῖθεν ἤτει τὴν λύσιν τοῦ πει-
5 ρασμοῦ. Καὶ μέντοι γε καὶ τυγχάνει ταύτης οὐκ εἰς μακρὰν· τοὺς
γὰρ μεγάλους ἐπικαλούμενος μάρτυρας, τοὺς θαυματοφόρους τοὺς
πάνυ, Κῦρον καὶ Ἰωάννην φημί, τὴν ἴασιν ἔσχηκεν (ὣν ὁ μὲν
Κῦρος ἐκεῖθεν ἐξέφυ· Ἀλεξανδρεὺς γὰρ τὸ γένος οὗτος ὁ ἅγιος·
καὶ ἄμφω δὲ τὸν τῆς μαρτυρίας ὁρόμον ἐν αὐτῇ τετελέεασιν καὶ
10 πολλοῖς τὴν πόλιν κατεκόσμησαν θαύμασιν, ἐξόχως τε τιμῶνται
παρὰ τῶν πολιτῶν τῆς πόλεως ταυτησί), ἀκέστορας ἐκείνους αὐτῷ
τοῦ πάθους τοῦ κρείττονος ἐπιπέμψαντος. “Ὁ μὲν γὰρ τῷ ναῷ τῶν
μαρτύρων τούτων προσήδρευε, θερμῶς παρ’ αὐτῶν τὴν θεραπείαν αἰ-
τούμενος καὶ ζεούση πίστει τὴν ὀρατικὴν ἀποκαταστήσαι αὐτῷ θεό-
15 μενος δύναμιν καὶ ἀποδοῦναι τὴν αἴσθησιν ἐνεργόν, ὡς τὸ πρότε-
ρον· εἶχε μέντοι καὶ τὸν διδάσκαλον Ἰωάννην συμπρόντα καὶ συναν-
τιλαμβανόμενον αὐτῷ τῆς δεήσεως καὶ τοὺς μάρτυρας αἰτοῦντας
τοῦ φοιτητοῦ τὴν ἀνάρρωσιν. Ἡ δὲ τῶν θείων τούτων ἀθλητῶν
ξυνωρὶς ὄναρ ἐπιφοιτήσασα καὶ ἀμφοῖν, τῷ μύστη λέγω καὶ τῷ
20 μυσταγωγῷ, ἐδόκει μὲν διαλέγεσθαι περὶ τοῦ πάθους αὐτοῖς, εἶδ’
ὁ Κῦρος ἐφκει τῷ λιχανῷ δακτύλῳ σταυρὸν τυποῦν κατὰ τῶν
ὀμμάτων τοῦ πάσχοντος, οὐχ ὥστε μέντοι καὶ αὐτοῦ τοῦ μέλους
ἐφάπτεσθαι, ἀλλ’ ὡς ἀφροσύνην τι μέτριον καὶ τοῦτο τρισάκις
ποιήσασθαι καὶ ἐπιλέγειν τῇ τοῦ σταυροῦ ἐκτυπώσει τὸ “Εὐλο-
25 γητὸς ὁ Θεός”. Καὶ ἐπὶ τούτοις οἱ μὲν ἅγιοι μάρτυρες ἔδοξαν
ἀπιέναι καὶ ἀμφοῖν ἀπαλλάττεσθαι, τοῦ διδασκάλου φημί καὶ τοῦ
φοιτητοῦ, οἱ δὲ τὸν ὕπνον αὐτίκα ἐκτιναξάμενοι τὴν τοῦ πάθους ἔγνω-
σαν ἴασιν· καὶ ὁ μὲν μυσταγωγὸς τῶν πεπηρωμένων ὀμμάτων τῷ
μαθητῇ τὴν ῥῶσιν εὐηγγελίζετο, ὁ δὲ ταύτην ἐν πράγμασιν ἐπε-
30 γίνωσκεν—ἐώρα γὰρ τηλαυγῶς—, καὶ τῷ μὲν Θεῷ ὕμνον καὶ
δόξαν ἀνέπεμπε, τοῖς δὲ μάρτυσι χάριτας τῆς θεραπείας ὁμολο-

1 ἐξ εἶναι Γ.—2 οὗτος Α || ἡ Γ.—3/4 Ἰωβ α', 22.—5 οὐκ εἰς μακρὰν Α.—28/29 τῶν
πεποιημένων τῷ μαθ. τὴν ῥῶσιν τῶν πεπηρωμένων ὀμμάτων εὐηγγελίζετο ΒΓ.

γῶν, καὶ τοῦ ἄκουσ οἶον ἀντιδιδούς ἀμοιβὴν χαριστήριον, κινεῖ
τὴν χεῖρα πρὸς συγγραφὴν τῶν αὐτοῖς καθ' ἐκάστην τελουμένων θαυ-
μάτων καὶ τῶν ἰάσεων, καὶ τὴν εὐχὴν ἀποδίδωσιν, ἣν πρὸ τῆς ἰά-
σεως ἠῤῥατο· ἔφθη γὰρ ἐπαγγειλάμενος τοῖς μάρτυσι τοῦ Χριστοῦ
γραφῆ παραδοῦναι τὰ σφίσι εἰργασμένα θαυμάσια, εἶπερ αὐτῷ χαρί- 5
σαιτο τὸ ὄραν καὶ τὴν πρὸς τὸ γράφειν ἀκινήσιαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ
διαλύσωσιν, ἵνα μὴ τῷ χρόνῳ παραρρῶσι καὶ λήθης ἐπικαλυ-
φθῶσι βυθοῖς ἔργα μάλα μὲν ἑξαίσια, μάλα δὲ γε θαυμάσια καὶ
εἰς δόξαν Θεοῦ ἐσόμενα τοῖς μετέπειτα, ἃ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ
θαυμαστὸν καὶ χαρίεν ἔχοντα μᾶλλον ἐκεῖνος τῇ δυνάμει τῶν 10
λόγων ἀπέφηγε χαριέστερα. Οἶος ἐκεῖνος ἦδὺς τὸν λόγον καὶ τὴν
φράσιν ἐπίχαρις καὶ κομψὸς τὴν διήγησιν καὶ—ἵνα συνελὼν
εἶπω—λαμπρὰν ἔχων τὴν τῆς γλώσσης παραβολὴν! Τοιοῦτος οὖν
τὸν λόγον ὁ θεόληπτος τυγχάνων Σωφρόνιος πολλῷ τῷ μέσῳ τὴν
ἀρετὴν ὑπῆρχε περιφανέστερος. Οὐκ ἔδει τοίνυν τὸν λόγον ὑπὸ 15
τὸν μόδιον κρύπτεσθαι, οὐδὲ τῷ τῆς ἀφανείας νέφει τὸν λαμπρὸν
ἀστέρα καλύπτεσθαι· καὶ μέντοι τοῦτο καὶ ὠκονόμηται παρὰ τῆς
ἄνωθεν διοικήσεως.

6. Ἄρτι τοίνυν τοῦ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας τότε
προϊσταμένου ἕξ ἀνθρώπων οἰχομένου καὶ πρὸς τὴν αἰδίων μετα- 20
ταξαμένου ζωῆν—ἣν δ' ἐκεῖνος ὁ καὶ τὴν πίστιν καὶ τὸν βίον
μέγιστος Μόδεστος—, ὁ προστησόμενος ἐζητεῖτο τῆς ἁγίας πό-
λεως Ἱερουσαλήμ, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ πολ-
λῶν ὀνομαζομένων εἰς τὸ θεῖον τοῦτο λειτούργημα, ὁ ἱερὸς Σω-
φρόνιος ἀπάντων προυκέκριτο καὶ πάσαις ψήφοις πρὸ τῶν ἄλ- 25
λων ἐψήφιστο. Ἐτερος μὲν οὖν τις ἴσως θεῖαν εἶναι τὴν κλησιν
ἐνόμισε καὶ προσέδραμεν ἂν ἐτοίμως τῇ ψήφῳ, ὡς ἄνωθεν διὰ
ταύτης καλούμενος· ὁ δ' ὑπεχώρει μᾶλλον καὶ ἀνεδύετο καὶ ὑπὲρ
αὐτὸν ἐκάλει τὸ μέγα τοῦτο τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ ἦν

2 τὸ καθ' ἐκάστην ἐλλείπει τῷ Α. — 3 ἦν Β. — 5 πρότερον ἐν τῷ Γ χαρί-
σαιτο, εἶτα χαρίζονται. — 10 χάριεν ΑΒΓ. — 12 φράσιν ΒΓ. — 15 λόγον
ὑπὸ τὸν μόδιον] Ματθ. ε', 15. Μαρκ. δ', 21. — 17 τοῦτω ΒΓ. — 26 ἐψήφιστο Β·
οὔτω πρότερον καὶ ἐν τῷ Γ.

ἀγών τοῖς τε ψηφισαμένοις καὶ τῷ μεγάλῳ τούτῳ πατρί, τῷ μὲν
διαδράναι τὴν ψῆφον καὶ τὴν χειροτονίαν μὴ καταδέξασθαι, τοῖς
δὲ πεῖσαι τοῦτον ὑπελθεῖν τὸ λειτούργημα καὶ τὸ χρῖσμα μὴ
ἀπανήγασθαι. Ἔδει μέντοι νικῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπεὶ κά-
5 καῖθεν ἢ ψῆφος ἐξήνεκτο· καὶ μέντοι γε καὶ νικᾷ καὶ χρίεται τὸ
χρῖσμα τὸ ἱερὸν ὁ τούτῳ προσήκων καὶ ἀτεχνῶς τοῦ βήματος
ἄξιος, καὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας οἵακας ἐγχειρίζεται ὁ τούτους εἰδῶς
εὐφυῶς καὶ τεχνήντως μεταχειρίζεσθαι· καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅση
γέγονε τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας ἐπίδοσις ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦδε τοῦ
10 ἀνδρὸς μεταχειρίσεώς τε καὶ κυβερνήσεως.

7. Ἄλλ' οὐκ ἔμελλεν αὐτῷς ἡρεμήσειν ὁ πονηρὸς τὴν τοῦ
Κυρίου ποιήσασθαι ἐπιδοῦσαν ὄρων καὶ τὴν ἑαυτοῦ μερίδα μειουμένην
ἐκάσταν. Ἐπεγείρει τοίνυν καὶ τότε πόλεμον κατὰ τῶν χριστωνόμων
βαρύτερον καὶ τοὺς τῆς Ἄγαρ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐπανί-
15 στησι καὶ κατὰ τῆς πόλεως αὐτοὺς ἐπιστρατεύει τῆς ἱερᾶς, λέγω
δῆτα τῆς Ἱερουσαλήμ· οἱ δὲ καὶ πολιορκοῦσι ταύτην καὶ αἰροῦ-
σιν—ὦ τῶν ἀνεφίκτων σου κριμάτων Χριστέ—, καὶ ὑφ' ἑαυτοὺς
πεποίηται δορυάλωτον ὅτε καὶ τοῦ τῆς στρατιᾶς ἐκείνης κατάρ-
χοντος εἰσδόντος [εἰς] τὸν τοῦ Κυρίου ναόν, καὶ τοῦτον βουλευθέντος
20 μετασκευάσαι καὶ τῶν οἰκείων βδελυγμάτων ποιήσασθαι τέμενος,
εἰπεῖν ἱστόρηται τὸν πανόλβιον ἄνδρα τοῦτον, ὡς νῦν ὁ τοῦ Κυ-
ρίου λόγος πεπλήρωται, φήσαντος· “Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς
ἐρημώσεως ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν
εἰς τὰ ὄρη”, καὶ ὅσα τούτοις ἐξῆς. Τότε τοίνυν καὶ ὁ μέγας
25 οὗτος πατὴρ τὴν Παλαιστίνην ἀφείκει μεταχωρεῖ πρὸς τὴν Αἴγυ-
πτον, καὶ ἀφικνεῖται πρὸς Ἀλεξάνδρειαν καὶ τῷ μεγάλῳ πρόσεισι
ταύτης τῆς πόλεως ἀρχιποίμενι· ὁ περιώνυμος οὗτος ἦν Ἰωάννης,
ὁ τὴν κλήσιν ἐκ τῆς ἀρετῆς κληρωσάμενος, ὁ τῆς ἐλεημοσύνης ἐπώ-
νυμος, ᾧ τὸ ρεῖθρον τοῦ ἐλέους ἀένναον καὶ πλημμυροῦν ὑπὲρ τὸν
30 Νεῖλον τὸν ποταμὸν τὸν Αἰγύπτιον· ὁ μὲν γὰρ ἐφ' ἓνα τοῦ ἔτους και-
ρὸν ἀναβαίνων καὶ ὑπερβλύζων πιαίνει τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ἐν καρ-

18 πεποιεῖνται B. — 22/24 Ματθ. κδ', 15. Μάρκ. ιγ', 14. — 25 παλαιστίνην
BF. — 28 ὁ τῆς ἐλ. ἐπώνυμος] ἐλλείπει ταῦτα τῷ A.

ποῖς εὐδαιμονίαν τοῖς Αἰγυπτίοις χαρίζεται, τῷ δ' ἡ πλήμμυρα διη-
νεκῆς, καὶ οὐ μόνον τὴν Αἴγυπτον ἄρδουσα καὶ ποτίζουσα, ἀλλὰ καὶ
πᾶσαν σχεδὸν τὴν ὑφ' ἥλιον καὶ μικροῦ τῆς γῆς ἀπάσης τὸ πρόσω-
πον. Παρὰ τοῦτον ἄπεισιν ὁ θεῖος Σωφρόνιος· καὶ οὐδὲ τοῦτο γίνεται
προνοίας ἄτερ τῆς ἄνωθεν· συγγερόμενος γὰρ ἐπὶ τινα χρόνον τῷ 5
Πακτωλῷ ἐκείνῳ καὶ πλεον δέ τι κεκτημένῳ τοῦ Πακτωλοῦ—τὸν
μὲν γὰρ ψήγματα χρυσοῦ, φασί, τοῖς μεταλλεύουσιν αὐτὰ χορη-
γεῖν, ὃ δὲ τάλαντα ὕλα τοῖς ἐνδεέσιν ἐδίδου χρυσοῦ—, καὶ ἱστο-
ρήσας τῆς χειρὸς ἐκείνου τὸ πρὸς τὸν ἔλεον ἀκρατὲς καὶ τὸ πρὸς
μετάδοσιν τῆς γνώμης ἀκόρεστον, καὶ τὸν ἄλλον δῆτα τρόπον τοῦ 10
ἀγγιθεοῦ ἐκείνου πατρὸς τὸν ἰσάγγελον, ἐπεὶ πρὸς τὰς αἰωνίους
ἐκεῖνος μετῆρε μονὰς καὶ πρὸς τὴν πρώτην πηγὴν τοῦ ἐλέους
μετεσκηνώσατο, κινεῖ τὴν γραφίδα πρὸς ἐπιτάφιον καὶ διὰ τούτου
δῆλα τίθησι καὶ τοῖς ὀψιγόνοις τὰ ὑπερφυῆ τοῦ ἀνδρὸς κατορ-
θώματα. 15

8. Εἶτα τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπελαθέντων τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ
αὐθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ τῆς Ἁγίας Πόλεως ἐπανασωθείσης,
ἐπανῆλθε καὶ ὁ καλὸς οὗτος ποιμὴν εἰς τὴν ποίμνην τὴν ἑαυτοῦ
καὶ τοῦ ποιμαίνειν ταύτην ἐπιμελῶς εἶχετο καὶ τοὺς λύκους ταύτης
ἀποσοβεῖν, τοὺς λυμαντῆρας λέγω τοὺς τῶν ψυχῶν, τοὺς τῶν ὀρθῶν 20
δογμάτων φθορεῖς, τοὺς τῇ ἀγέλῃ τοῦ Χριστοῦ ἐπεμβαίνοντας καὶ
ταύτην διασπαράσσοντας· ἦν γὰρ τότε τὸ τῶν Μονοθελητῶν δόγμα
ἐπικρατοῦν καὶ κατὰ πάσης σχεδὸν ἔρπον τῆς οἰκουμένης καὶ διὰ
τῶν κακότησεστέρων τοὺς ἀπλουστέρους ἀπανταχοῦ οἰκειούμενον,
ἐπεὶ καὶ τὴν ἐκ βασιλέως ῥοπὴν ἐκληρώσατο· ὁ γὰρ τοι Ῥω- 25
μαίων ἀναξ Ἡράκλειος ἦρχε τότε, τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ τὴν ὑπὸ
Ῥωμαίους ἐφάν μοῖραν κατατρεχόντων καὶ τὸ σύμπαν ταύτης
ληϊζομένων, καὶ τοὺς μὲν συγκοπτόντων τοῖς ξίφεσι, τοὺς δ' ἐν
ἀπαγωγῇ ποιουμένων καὶ δούλους τιθεμένων τοὺς εὐγενεῖς· κατ'

1 πλημύρα ABΓ. — 2 μόνον Γ. — 7 φησι ΒΓ || μεταλεύουσιν ABΓ. —
10 προσμετάδοσιν Γ. — 13 διατούτου ΒΓ. — 13/15 συγγραφῆς τινος τοῦ Σωφρονίου περὶ
τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος μέμνηται Λεόντιος ὁ Νεαπόλεως. Leontios' von
Neapolis Leben des Heiligen Johannes des Barmherzigen - - herausgegeben
von H. Gelzer. Freiburg 1893, σ. 2. — 17 τὸ ἁγίας, ὡς φαίνεται, ἐλλείπει τῷ Α.

αὐτῶν ἔξορμήσας καὶ συμπλακείς τοῖς ἀλάστοροι καὶ ἀποδοὺς αὐ-
τοῖς “εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν ἑπταπλάσια”, ἃ τ’ ἔλαβον ἐκ τῆς πό-
λεως Ἱερουσαλήμ τίμια ξύλα τοῦ σωτηρίου σταυροῦ ἀφελόμενος
αὐθις καὶ τοὺς περιόντας τῶν αἰχμαλώτων λύσας τῶν τῆς αἰχμα-
5 λωσίας δεσμῶν καὶ φῶς ἐλεύθερον αὐτοῖς χαρισάμενος, ἐπανε-
ζευξεν εἰς Ἱεροσόλυμα θύσων τε τῷ Θεῷ χαριστήρια καὶ ἀπο-
καταστήσων τῷ τοῦ Κυρίου ναῷ ἃ τοῖς βαρβάροις ἐκεῖθεν ἀφή-
ρητο τίμια, τὰ μέρη λέγω τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ. Οὗ γενομένου,
ὁ τῶν Ἰακωβιτῶν προσεληλύθει καθολικὸς Ἀθανάσιος, ὃν καλεῖν
10 οἱ αἵρεσιῶται πατριάρχην οὐκ ἀπενάρκησαν· ᾧ καὶ λόγους κινή-
σαντι πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῆς πίστεως αἰτίαν προσῆγεν Ἡρά-
κλειος, ὅτι μὴ δέχοιτο τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ μὴ δύο
φύσεις ἐν Χριστῷ ἠνωμένας ὁμολογεῖ· ὡς εἴ γε τὴν σύνοδον δέξοιτο
καὶ δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ σωτῆρος ἀσυγχύτους ὁμολογήσει, καὶ ὁμόδο-
15 ξον αὐτὸν ἠγγίσειτο καὶ τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας πατριάρχην προ-
βάλοι. Ὁ δὲ πανοῦργος ὢν καὶ δεινὸς καὶ τὸ ἦθος ἔχων ὑπο-
καθήμενον, θεραπεῦσαί τε τὸν βασιλέα βουλόμενος, ἵνα μὴ ἀτα-
κτῆσι τοῦ ἐπαγγέλματος, τὴν τε σύνοδον ὑποκεκριμένως ἐδέξατο
καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν ἠνωμένας ἀσυγχύτως κατέθετο·
20 περὶ δὲ γε τῶν θελημάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἐπυνθάνετο, ὅπως
περὶ τούτων δοξάζειν χρεῶν καὶ εἰ διττὰ ταῦτα δεῖ λέγειν, ἢ
ἑνιαῖά τε καὶ μοναδικά.

9. Ὁ δ’ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, τῇ σκηνῇ τοῦ ποικίλου τὴν
πονηρίαν ἀνδρὸς ὑπαχθεὶς ἐκείνου, γράφει πρὸς τὸν τότε πατριαρ-
25 χοῦντα τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἐκκλησίας—Σέργιος ἦν ἐκεῖ-
νος—, ὅπως χρή τὰ περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν θελήσεων τοῦ
Χριστοῦ δογματίζεσθαι· ὃ δὲ πάλα· τὰ τῆς Μονοθελητῶν πρεσβέων
αἵρέσεως ἀντιγράφει τῷ βασιλεῖ μίαν φυσικὴν θέλησιν καὶ μίαν
ἐνέργειαν δεῖν δογματίζειν ἐπὶ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ
30 Φάσιδος ἐπίσκοπον Κύρον ὁ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος, ὃν με-
τέπειτα καὶ πατριάρχην Ἀλεξανδρείας προεχειρίσατο, ἤρето περὶ

2 Ψαλμ. οη', 12. — 11 προσῆγεν Α, προσῆπτεν ΒΓ. — 12 τὴν ἐν χ. μὴ δέ-
χοιτο ΒΓ. — 15/16 προβάλοιτο ΒΓ.

τούτων καὶ συνωδὰ τῷ Σεργίῳ καὶ τοῦτον εὔρηκε λέγοντα. Τού-
 τοις οὖν ὁμοδοξεῖν καὶ ὁ εἰρημένος εἶρηκεν Ἀθανάσιος, ἐπεὶ μὴ
 εὔρε τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ἑτερογνώμονας· ἦδει γάρ, ὡς, εἰ μία
 λέγοιτο θέλησις καὶ μία ἐνέργεια, ἔπεται πάντως καὶ τὸ μίαν
 φύσιν ἐπὶ τοῦ σωτῆρος δοξάζεσθαι. Ταύτης τῆς δόξης καὶ ὁ βα- 5
 σιλεὺς Ἡράκλειος γίνεται, τοῖς λόγοις ὑποσυρεῖς τῶν μισθωτῶν,
 ἀλλ' οὐ ποιμένων ἐκείνων, οἱ πρὸς νομάς ὀλεθρίους καὶ πόας δη-
 λητηρίους καὶ θανασίμους ἐξῆγον τὰ ποιμνία καὶ ἀνατροπὴν ἐπό-
 τιζον θολεράν. Ἐντεῦθεν τὴν ἐκ βασιλέως προσειληφότες ῥοπήν
 καὶ μετ' ἐξουσίας ποιούμενοι τῆς οἰκείας κακοδοξίας τὸ κήρυγμα, 10
 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, εἰ δύναιτο, τῶν οἰκείων ἀρχύων ἐντὸς
 ζωγρεῖν ἐβιάζοντο.

10. Ἄλλ' οὐκ ἠρέμησεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τοῦ πρώτου
 ποιμένος καὶ ἀρχιποιμένος μύστης καὶ μιμητής· οὐδ' εἰ τὸ οἰκεῖον
 ὀρθοτομοῖτο ποιμνιον καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἀνόθευτον ἐκδι- 15
 δάσχοιτο ἀρχετὸν ἤγητο ἑαυτῷ, καὶ κηρύττειν οὐκ ἤθελεν ὑπερό-
 ρια, ἀλλὰ μίαν εἰδῶς τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν καὶ μίαν ποιμνὴν
 τοὺς πεπιστευκότας Χριστῷ, κὰν τοῖς τόποις διήρηται, ὑπ' ἐκείνῳ
 ποιμαινομένους, ὡς ἀρχιποιέμενι, καὶ ὅποι ἂν ὑπὸ λύκων τὰ
 πρόβατα φθείροιτο τὴν ἀγέλην ἐλαττονεῖσθαι τὴν τοῦ Χρι- 20
 στοῦ, θερμώτατα διανίσταται καὶ τοῖς θηρσὶ τοῖς λυμαντῆρσιν
 ἀντικαθίσταται καὶ τῇ ποιμαντικῇ σφενδόνῃ τούτους λιθλευστεῖ,
 τοῖς λόγοις ἀντὶ λίθων χρησάμενος, καὶ πλήττει τούτους καιρίως,
 ὡς ὁ Δαυὶδ τὸν Γολιάθ τὸν ἀλλόφυλον· ἀλλόφυλον γὰρ ἐνόμιζον
 τὸν μὴ τοῖς λόγοις τῶν σεπτῶν ἀποστόλων καὶ τῇ παραδόσει 25
 τῶν πατέρων ἐπόμενον, ἀλλ' ἐτέρως λαλοῦντα καὶ παραχα-
 ράττοντα τὴν ἀλήθειαν. Τί οὖν ποιεῖ καὶ πῶς τὴν κατ' ἐκεί-
 νων ὁρμὴν αὐτοῦ διατίθησι; Συναθροίσας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπι-
 σκόπους, σύνοδον συγκροτεῖ, καὶ πρῶτον μὲν ταῖς τῶν θείων πα-
 τέρων δόξαις καὶ γραφικαῖς χρησάμενος χρήσεσιν, εἴτ' ἐπὶ ταύταις 30

7 ποιμαίνων Α. — 15 ὀρθοτομοῖ τὸ Β. — 19 ποιμενομένους ΒΓ. — 20 δια-
 φθείροιτο ΒΓ. — 24 Βασιλ. 1, ιζ', 49 || ἐνόμιζον ἅπαντα Α. — 27 γοῦν ΒΓ. —
 30 ἐπὶ ταύτ' Β· οὕτω πρότερον καὶ ἐν τῷ Γ.

*

ἐπιστημονικαῖς ἀποδείξεσιν ἐλέγχει μὴ συμβαίοντας ταῖς ἀποστολικαῖς διδασκαλίαις, μηδὲ ταῖς τῶν σεπτῶν πατέρων, τοὺς ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου διδάσκοντας, ὡς μίαν φύσιν ἄντικρυς ἐπ' αὐτοῦ δογματίζοντας καὶ σύγχυσιν καὶ φύσιν
5 εἰσάγοντας τῶν διττῶν ἐκείνου καὶ ἀσυγχύτων ἀφύρτων τε φύσεων. Οὕτω δὲ στηλιτεύσας τοὺς αἰρετίζοντας καὶ ἀναθέματι τοὺς αὐτὰ φρονοῦντας ὑποβαλὼν, γραφῇ τε δοὺς τὰ συνοδικῶς διεγνωσμένα καὶ δεδογμένα αὐτῷ, καὶ τῷ πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης — Ἰωάννης ἐκεῖνος ἦν — πέπομφε τὴν περὶ τούτων γραφήν,
10 καὶ ἔσχεν ἐν ἅπασιν κάκεινον σύμφηφόν τε καὶ ὁμογνώμονα.

11. Τοιοῦτος ἦν τὴν πίστιν καὶ τὸν ζῆλον ὁ μέγας οὗτος πατήρ, τὴν μὲν ὀρθὸς τε καὶ ἀπαρέγκλητος, τὸν δὲ θερμὸς τε καὶ ἀδυσώπητος, μήτε δυναστῶν θρασύτητα εὐλαβούμενος, μήτ' ὀργὴν βασιλέως ὑποστελλόμενος· οὗ Θεὸς τὸ προκείμενον καὶ πί-
15 στεως ἀκρίβεια τὸ κινδυνευόμενον. Τοσοῦτον δ' ἦν τὸ παρὰ πᾶσιν αἰδέσιμον τοῦ ἀνδρός, καὶ τοιαύτην λόγου δύναμιν περιέχειτο, ὡς καὶ τὸν Ἡράκλειον αὐτὸν μαθόντα τὰ πεπραγμένα τῷ ἀγγιθέφ τούτῳ πατρὶ καὶ ὡς ἐστηλίτευσε μὲν καὶ ἀνέτρεψε τὸ δόγμα τὸ μονοθέλητον καὶ τοὺς τοῦτο φρονοῦντας ἀναθέματι κατεδίκασεν,
20 αἰσχυνθῆναι διὰ τε τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα αἰδῶ καὶ διὰ τὴν τῶν γραφέντων ἰσχύν, καὶ μὴ ἀποστῆναι μὲν τῆς αἵρέσεως, βεβαμμένον ἤδη ταύτῃ δευσοποιά τε καὶ δυσαπόνιπτα· οἷόν τι δὲ φάρμακον, εἰς θεραπείαν τάχα τοῦ ἀθέσμου δόγματος κεραννύς, θέσπισμά τι γράφει βασιλείον μήτε ἐνιαίαν ἐνέργειαν, μήτε διπλῆν
25 ὁμολογεῖν ἐν Χριστῷ, κακῶ τὸ κακὸν ἐξιώμενος· ὃ οὐκ ἐκείνῳ μόνον ἔδοξε καταγέλαστον τῷ τρισμάκαρι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τὰ Σευήρου φρονοῦσι καὶ ἀντιδιατιθεμένοις πρὸς τὸ ὀρθόδοξον. Οὐ τοῖς μίαν δὲ θέλησιν εἰσάγουσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ μίαν ἐνέργειαν προφανῶς ἤγαν-
τίωτο, τὸν λόγον ὀρθοτομῶν καὶ κρατύνων τὸ εὐσεβές, ἀλλὰ καὶ τοῖς
30 ἄλλοις ἅπασιν, οἱ ποσῶς πρὸς τὸ ὀρθόδοξοῦν ἀντέβαινον, συνεπλέκετο· ὡς γὰρ τις πέλεκυς δίστομος τὰς τῶν ἑτεροδόξων συνέκοπτε φύλαγγας.

9 Ἰωάννη ΒΓ. — 19 τῷ ἀναθέματι ΒΓ. — 24 ἐνιαίαν ΒΓ. — 25 ἐξ ἰώμενος ΒΓ. — 30 ἀνταίβαινον Α.

12. Καὶ οὐ περὶ ταῦτα μόνον ἡσχόλητο, ἀλλὰ καὶ ἄσματά
συνετίθει καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν εἰς ὕμνον τοῦ κρείττονος·
ἅπερ οἶα μὲν τὸν νοῦν καὶ τὴν φράσιν εἰσὶν, οἶα δὲ τὸν φθόγγον
καὶ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μέλος τὸ ἐκ τούτων
συντιθέμενον ἢ κινώμενον, ὁ τούτοις ἐντευζόμενος καὶ ἀδομένοις 5
τάς ἀκοάς ὑποθεῖς εἴσεται καὶ θαυμάσεται. Καὶ οὐδὲ μέχρι τού-
των ἔστη τῷ σοφῷ τούτῳ καὶ θεοφόρῳ πατρὶ τὸ φιλόπονον, ἀλλὰ
καὶ συγγράμματα τῇ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ καταλέλοιπε, ψυχικὴν
ὠφέλειαν περιποιῶντα τοῖς ἐπιούσι ταῦτα προσεκτικώτερον· οἷον
καὶ τὸ περὶ τῆς Αἰγυπτίας Μαρίας τῆς ὁσίας καὶ σεβασμίας γυ- 10
ναικὸς ἐκείνης ὑπάρχει διήγημα, δι' οὗ παρακαλεῖ πρὸς μετά-
νοιαν καὶ τοὺς ἡμαρτηκότας ἀσύγνωστα, ὑπόδειγμα παρατιθεῖς
τὴν αἰοίδιμον ἐκείνην τοῖς πταίοισι καὶ ὡς ἐν πλάσματι διηγῆ-
σεως δεικνὺς αὐτοῖς τῆς μετανοίας τὴν δύναμιν καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ
συμπαθὲς καὶ φιλόπρωπον· οὗ δῆτα λόγου τί ἂν τις πρῶτον 15
θαυμάσαιτο; τὴν συνθήκην; τὸ κάλλος; τὸ διάρμα; τὴν ἐν τῇ
διηγῆσει τῶν ἀσέμνων σεμνότητα; τὸν ποικίλον τοῦ λόγου σχη-
ματισμὸν; τὸ εὐκρινές; τὴν σαφήνειαν; Δόξαις ἂν ἐνωτιζόμενος,
ἀκροατά, τὴν διήγησιν οὐκ ἀκροᾶσθαι τῶν γεγονότων, ἀλλ' ὄραν
ἄρτι ταῦτα γινόμενα· οὕτως ἐναργῶς ὁ λόγος τὰ πραχθέντα πα- 20
ρίστησι! Τοιοῦτος ἦν τὸν λόγον ὁ εὐφημούμενος καὶ οὕτω τὴν
γλῶτταν εἶχε χαρίτων μεστήν.

13. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον βιώσας καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων
ὑπεραγωνισάμενος, καὶ θεὸς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ποιμένης τῆς
τοῦ Χριστοῦ, καὶ ποιμὴν ὡς ἀληθῶς φανείς, ἀλλ' οὐ μισθωτός, 25
ἐπεὶ μὴ τῶν λύκων ἐπιόντων φεύγειν καὶ σώζειν ἐβούλετο ἑαυ-
τόν, ἀλλ' ἀντεπαλαμάτο πρὸς τούτους καὶ ἀνδρικῶς ἀντεμάχετο,
καὶ ἀποσοβῶν αὐτοὺς τῇ νοουμένη καλαύροπι τὸ ποιμνιον ἔσωζε
καὶ συνετήρει τῷ ἀρχιποίμενι, καὶ πρὸς γῆρας πῖον κατηντηκῶς
ἀνεπαύσατο (κατὰ γὰρ τὴν γνώμην τὴν σολομώντειον "θάνατος 30

8 καταλείπει Β' οὕτω πρότερον καὶ ἐν τῷ Γ' καταλείπει Α'. — 9 περὶ ποι-
οῦντα Β'. — 13 αἰοίδιμον Β'. — 18 σχηματισμὸν Γ'. — 25 μισθωτός] Ἰωάν. ι',
12, 13. — 28 καλάβροπι ΑΒΓ. — 30 σολομώντειον Α'.

ἀνδρὶ ἀνάπαυσις”, καὶ μᾶλλον γε τῷ τοσοῦτους ἀναδεδεγμένῳ κό-
πους καὶ ἰδρῶτας οὕτω βαρεῖς, τοὺς μὲν ἵνα ταπεινώσῃ τὴν σάρκα
καὶ ὑποτάξῃ αὐτήν τῷ πνεύματι, τοὺς δ' ἵνα τηρήσῃ τὴν πίστιν
ἀνόθευτον καὶ τὴν τῶν θείων πατέρων παράδοσιν ἀπαράτρωτον),
5 καὶ τὴν κάτω λιπὼν Ἱερουσαλήμ μετέβη πρὸς τὴν ἄνω, τὴν τῶν
πρωτοτόκων μητρόπολιν, ἣν πατοῦσι πόδες πραέων, τῶν ἐπεγνω-
κότων γνησίως τε καὶ ὀρθῶς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα καὶ τὸν μονο-
γενῆ αὐτοῦ Λόγον καὶ ὁμοούσιον καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν
μακαρίαν τριάδα καὶ συμφυῆ καὶ ὁμότιμον ἣ πρέπει πᾶσα δόξα,
10 τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

1 Ἰωβ γ', 23. 6 ἦν πατ. πόδες πραέων] Ἡσαίου κς', 6.

VIII.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

λόγος εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα.

(Cod. 228 monasterii Διονυσίου in monte Atho, f. ρλα'-ρμγ')¹.

1. Πάλιν φῶς προερχόμενον, καὶ πάλιν ἐγὼ φωτιζόμενος·
πάλιν αὐγὴ ἀγάζουσα, καὶ πάλιν ἐγὼ ἀγαζόμενος· πάλιν φαι-
δρότης φαιδρύνουσα, καὶ πάλιν ἐγὼ φαιδρυνόμενος. Πάντα φωτεινὰ
καὶ ὑπέρλαμπρα, πάντα διαυγῆ καὶ ἀστράπτοντα καὶ τὴν τῆς ἡμέ-
ρας βοῶντα φαιδρότητα. Οὐρανῶν αἱ δυνάμεις εὐφραίνονται καὶ 5
ἡ γῆ τοῖς οὐρανίοις συναγάλλεται· τὸν ἐμὸν φωτισμὸν ἐορτάζοντα
τὰ ὄρη σκιρτάτωσαν καὶ τὰ τῶν κριῶν μεγάλα μιμείσθω πηδή-
ματα· οἱ βουνοὶ διαλλέσθωσαν καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκτελείτωσαν
ἄλματα· φευγέτω θαλάττια ὕδατα, τὰ τὴν εὐρύχωρον καὶ θαλατ-
τίαν ἁμαρτίαν ἡμῖν ὑπογράφοντα. Ὁ Ἰορδάνης τρεχέτω δρόμον 10
δι' ἐμέ τὸν ὀπίσθιον· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καλῶς εἰς τὰ ὀπίσω στρε-
φόμενος καὶ αὐθις παιδίον γινόμενος διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ὕδα-

¹ Σ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλλη-
νικῶν κωδίκων. Τόμος πρῶτος, σ. 376. Ὁ 228-ος κώδιξ τῆς μονῆς τοῦ Διονυσίου
ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1420 καὶ 1421. Ὁ αὐτὸς λόγος τοῦ ἁγίου Σωφρονίου εὐρίσκεται καὶ
μεταξὺ τῶν φύλλων 104-108 τοῦ 158-οῦ τῆς αὐτῆς μονῆς κώδικος, ὃς ἐγράφη ὑπὸ
τινος Δανιὴλ τῆ ἐκκαίδεκάτῃ ἐκτιονταετηρίδῃ· τούτου δὲ τοῦ κώδικος, ὃν ὀνομάζω Β
ἐν ταῖς ὑποσημειώσεις, παρατίθεται ἐνταῦθα τὰς μέχρι τοῦ 7-ου κεφαλαίου συλλεγείσας
διαφορότητας. Ἔτερον ἀντίγραφον τοῦ εἰς τὸ βάπτισμα λόγου τοῦ Σωφρονίου ὄρα παρὰ
τῷ Φαβρίκιῳ, Bibl. graeca, τ. X, σ. 242.

τώδους αναγεννήσεως, καὶ οὕτως ὡς παιδίον ἀρτιγενὲς καὶ ἀπό-
νηρον καὶ κακίας πάσης ἐλεύθερον εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἀναγόμε-
νος. Διὰ τοῦτο χαρὰ τοῖς οὐρανόις ἐψήπλωται δι' ἐμὲ τὸν ἀπό-
γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνυψούμενον· διὰ τοῦτο θυμηθῆς τερπνῆς ἀγαλ-
5 λίαςις τοῖς ἐπιγείοις ἐγκεκράτηται σήμερον, ὅτι τῆς ἐμῆς ὄρα
σωτηρίας τὴν γέννησιν, ὅτι τῆς ἐμῆς θαλασσίας δέρκει τὴν ἔλ-
λαμψιν, ὅτι τῆς ἐμῆς δουλείας ὄρα τὴν ἀπόθεσιν, ὅτι τῆς ἐμῆς
ἐλευθερίας ὄρα τὴν προέλευσιν, ὅτι τῆς ἐμῆς ῥυπαρίας ὄρα τὴν
ἀπόνησιν, ὅτι τῆς ἐμῆς καθαρότητος νοεῖ τὴν λαμπρότητα, ὅτι
10 τῆς ἐμῆς υἰοθεσίας βλέπει τὴν γέννησιν, μᾶλλον δὲ θαυμαστὴν
ἀναγέννησιν — οὕτω γὰρ εἰπεῖν εὐπρεπέστατον—, οὐκ ἐκ θελή-
ματος σαρκὸς ἀναθρώσκουσαν, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀναβλύ-
ζουσαν, ἀλλ' ἐκ θελήματος Θεοῦ ἀνατέλλουσαν. Ἐκεῖνα τῆς κάτω
γεννήσεως, ταῦτα τῆς ἄνω κύσεως· ἐκεῖνα τοῦ πρώτου Ἀδάμ
15 τὰ χαρίσματα, ἅπερ αὐτοῦ τοῖς τέκνοις, ἡμῖν, προεξένησε, Θεῶ
γεγονῶς ἀνυπήκοος καὶ παραβὰς αὐτοῦ τὸ διάταγμα. Ταῦτα τοῦ
δευτέρου Ἀδάμ τὰ δωρήματα, ἅπερ ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ φοιτηταῖς ἐδώ-
ρήσατο, Θεῶ γεγονῶς τῷ τεκόντι ὑπήκοος καὶ φυλάξας αὐτοῦ
τὴν ἐντολὴν ἀπαράτρωτον, ὡς κατ' ἐμὲ γεγονῶς ἄνθρωπος καὶ
20 μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου τὴν ὑπακοὴν ἐνδειξάμενος· “ἐντολὴν
γὰρ ἔλαβον”, φησί, “παρὰ τοῦ πατρός μου τί εἶπω καὶ τί λα-
λήσω, καὶ ἐγὼ τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρός μου ἐφύλαξα”. Οὐκ ἀπα-
ξιοῖ ταῦτα λέγειν δι' ἐμὲ καὶ φθέγγεσθαι, ἐπειδὴ γενέσθαι κατ'
ἐμὲ κατηξίωσε, σάρκα προσλαβὼν ὁ ἀσώματος ἐκ παρθένου βλα-
25 στήσασαν αἵματος καὶ ψυχὴν νοεράν καὶ ἀόρατον καὶ ψυχαῖς ταῖς
ἡμετέραις ὁμόφυλον· ταῦτα γὰρ καὶ πᾶς πέφυκεν ἄνθρωπος ἐξ
Ἀδάμ φυσικῶς καταγόμενος καὶ σώζων πρὸς αὐτὸν τὴν συγγένειαν
ὡς συμφυῆς υἱὸς καὶ ἀπόγονος. Ταῦτα καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ
30 Θεὸς ὁ τούτων κτίστης γεγένηται, σῶσαι βουληθεὶς τὸ ἀνθρώπινον
φύραμα, ὡς ἔργον ἰδικὸν καὶ πλαστούργημα τοῦ τεκόντος Θεοῦ,
συνθελήσαντος καὶ τοῦ συγγενοῦς εὐδοκῆσαντος πνεύματος· μία γὰρ

2 ἀναγόμενον A. — 6 δέρκει A, βλέπει B. — 17*δωρήματα B, ἑήματα A. —
21 Ἰωάνν. ιβ', 49. ιε', 10 || παρὰ A, ἀπὸ B. — 27 τὸ φυσικῶς ἔλαβον ἐξ τοῦ B.

τῆς μακαρίας τριάδος ἢ βούλησις, ἐπειδὴ καὶ μία αὐτῆς οὐσία καὶ θεότης πεπίστευται. Διὰ ταῦτα φῶς πρὸς τὸν λόχον πορεύεται, τὸν ἐμὸν φωτισμὸν οἰκειούμενος καὶ ποιῆσαι τὸν λόχον οὐπερ ἦν φωτεινότερον· καὶ ὁ Λόγος πρὸς τὴν φωνὴν παραγίνεται, τὸν ἀλογωθέντα με ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ πάθεσι λογι- 5
σαί τε καὶ σοφῶσαι βουλόμενος· καὶ ὁ δεσπότης πρὸς τὸν δοῦλον κατέρχεται, τὸν δοῦλον ἐμὲ ἐλευθεροῦν ἐφιέμενος· καὶ τῷ στρατιώτῃ ὁ βασιλεὺς ὑποκλίνεται, εἰς βασιλείαν ἐμὲ προαγόμενος, καὶ ταύτην οὐράνιον, ἐπειδὴ καὶ αὐτός ἐστι βασιλεὺς ἐπουράνιος· τὸν δρόμον, τὸν Πρόδρομον, ἐνδείκνυται ὁ πανταχοῦ παρῶν ὡς 10
Θεὸς ἀπερίγραπτος, καὶ στείλας αὐτοῦ προτρέχειν τὸν Πρόδρομον, καὶ βοᾶν αὐτοῦ τὴν σωτήριον ἄφῃξιν, καὶ κηρύττειν αὐτοῦ τὴν θεουργὸν θεοφάνειαν· θεοῖ γὰρ ἐμὲ τὸν σαρκικὸν ἐμφαινόμενος καὶ Θεῷ προσοικειοῖ τῷ γεννήτορι τὸν πάλαι Θεοῦ φυγάδα γενόμενον καὶ δραπέτην μέχρις αὐτοῦ χρηματίσαντα. 15

2. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἰορδάνην καὶ Ἰορδάνου τὰ νάματα τῆς ζωῆς ἢ πηγῆ καὶ τῆς ἀθανασίας πρόεισιν, οὐχ ἄλμυρον ἐπι- κλύζουσα, οὐδὲ φθαρτικὸν ἐπιρρέουσα, ἀλλὰ ζωοποιὸν πελαγίζουσα καὶ φωτοειδὲς ἐξαστράπτουσα· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν βαπτιστὴν αὐ- τὸν καὶ βαπτίζοντα μόνον τοῖς ὕδασι ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι 20
γίνεται καὶ βαπτισθῆναι ζητεῖ, καὶ τὴν κάθαρσιν σκήπτεται ὁ πάντων καθαίρων τὰ πταίσματα καὶ πάντα ῥύπον ψυχικὸν ἀπορ- ρύπτων τῷ πνεύματι, τὴν ἐμὴν μνηστευόμενος κάθαρσιν καὶ τὴν ἐμὴν τεχνιτεύων λαμπρότητα. Διὰ τοῦτο ἡ φωνὴ μὲν βοᾶ, κατα- κτυπεῖ δὲ μεγάλως τὴν ἔρημον καὶ ἐκφοβεῖ τὸν Ἰορδάνην τῷ 25
φθέγματι· “ἐτοιμάσατε τὰς ὁδοὺς Κυρίου· εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν”· ὁ γὰρ Θεὸς ἦν αὐτοῦ καὶ πλάστης καὶ κύριος ὁ πρὸς αὐτὸν σαρκικῶς ἀφικνούμενος καὶ σαρκικὸν λαμ- βάνειν ὀρεγόμενος βάπτισμα· τοῦτο γὰρ καὶ πάσης δικαιοσύνης τὸ πλήρωμα· τίς γὰρ στόμα φέρων ἀνθρώπινον; ὁ φράσαι Θεοῦ 30
δικαιοσύνην δυνάμενος, ἥτις καὶ πᾶσαν βαθυτάτην τοῖς πταίσμασι

17 οὐκ AB. — 24 τεχνιτεύων B. — 25 κατακτυποῖ B. — 26 Ματθ. γ', 3. Μάρκ. α', 3. Λουκ. γ', 4.

φάρυγγα τῆς θείας ποιεῖ πληροῦσθαι πληρώσεως, καὶ πᾶν ὄρος
τυραννικὸν καὶ ὑπερήφανον, τὴν κατὰ Θεὸν νοσοῦν τυραννικὴν
τραχηλίαν, ταπεινὸν ἀποδείκνυσι καὶ χθαμαλὸν ἀπεργάζεται, καὶ
τὰ σχολιὰ εὐθῆ δημιουργεῖ καὶ ὀρθότατα, καὶ τὰ τραχέα καὶ δυ-
5 σκερῆ καὶ δυσπόμευτα πρὸς λείας ὁδοὺς μετατίθησι καὶ πρὸς εὐ-
πορεύτους πορείας μεθίστησιν· ἔχει γὰρ ἰσορροποῦντα τὸ θέλειν,
τὸ δύνασθαι, καὶ σὺνδρομον τῇ βουλήσει φέρει τὴν δύναμιν. Ταύ-
της ὁ βαπτιστῆς δεδιώς τὴν ἐμφάνειαν, καὶ μάλα γενικῶς ὑπο-
τρέμων τὴν ἄφιξιν, ὀκνηρότερος γίνεται πρὸς τὴν τῶν αὐτῶ κε-
10 λευομένων ἐγχείρησιν, κηρύττων τὸ δι' ὕδατος βάπτισμα, ὑπερ-
τῆν τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος πρόδρομον· ἢ μόνον γὰρ ἐνήγεν
εἰς μετάνοιαν τὸν προκαθαρικῶς αὐτὸ βαπτισάμενον. Ἀναδύεται καὶ
ἀναβάλλεται καὶ δειλιῶν προφανῶς ὑποστέλλεται καὶ μεγάλη βοᾷ
τῇ φωνῇ, Χριστὸν ὀφθαλμοῖς θεασάμενος, τῆς θείας δικαιοσύνης
15 τὸν τέκτονα· “ Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχη
πρὸς με”; Καὶ οὐ ψεύδεται τοῦτο φθεγγόμενος· ἠττηται γὰρ τῇ
τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνῃ τὰ σύμπαντα καὶ ἀσυγκρίτως κεῖται κατώ-
τερα τῆς ἀκροτάτης αὐτοῦ καθαρότητος. “ Καὶ πῶς βαπτίζεις, ὦ
βαπτιστά, αὐτὸς βαπτισθῆναι δεόμενος; καὶ πῶς καθαίρεις τοὺς ῥυ-
20 παροὺς ἀμαρτήμασι, γρηῃζων αὐτὸς τοῦ καθαίροντος, διὰ τοῦτο
δὲ”, φησὶ, “ πόρρω τυγχάνων θεϊκῆς τελειότητος καὶ ἀνθρωπίνων
μολυσμῶν οὐκ ἀμέτοχος; οὐδεὶς γὰρ καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ’ ἂν
μῖαν ἡμέραν μόνον βιώσειε, καὶ οὐδεὶς ἀγνήν τὴν καρδίαν ἔχειν
καυχῆσοιτο, φύσιν χοϊκὴν κληρωσάμενος”.—“ Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς
25 τοὺς ἐμοῦ πλεῖον ῥυπῶντας τῷ ὕδατι, μικρὰν ὑμῖν τῇ μετανοίᾳ
παρεχόμενος ἔκπλυσιν καὶ προκαθαίρων ὡσπερ ὑμᾶς τῆς ἀπέιρου
τε καὶ δυσεκπλύτου ῥυπάνσεως, μέσος δὲ ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐ
γινώσκετε, ὅστις ὑμᾶς πυρὶ βαπτίσει καὶ πνεύματι, καταφρύγων
ὑμῶν πᾶσαν ἀμαρτημάτων τὴν ἄλωνα καὶ ἐκφυσῶν πάντα τῆς
30 ὑμῶν πλημμελείας τὰ ἄχυρα· οὗ τὸ πτύον χειρὶ τῇ θείᾳ βαστά-

5 λίας Α. — 6 τῷ Β. — 14 θείας Α, θεοῦ Β. — 15 Ματθ. γ', 14. — 21 δὲ]
γὰρ ΑΒ || τὸ φησὶ ἐλλείπει τῷ Β. — 22 οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου] Ἰωβ ιδ', 4. —
24 ἐγὼ μὲν βαπτίζω κέ] Ἰωάν. α', 26-27. Ματθ. γ', 11-12. Λουκ. γ', 16, 17.

ζεται καὶ ὄλην αὐτοῦ διακαθαίρει τὴν ἄλωνα, καὶ ὃ τὸν μὲν σῖ-
τον αὐτὸς τὸν καθαρὸν αὐτῷ προσφερόμενον καὶ ζιζανίων ὄντα
κακίστων ἐλεύθερον εἰς ἀποθήκην τιθεῖ τὴν οὐράνιον, ὅπου σῆς
οὐκ ἐκφαίνεται καὶ ὅπου ληστής οὐκ εἰσέρχεται, ὁ μὲν φθειρῶν
κακῶς τὸ ἀπόρρητον, ὁ δὲ κλέπτων χαλεπῶς τὸ θησαύρισμα· τὸ 5
δὲ ἄχυρον ἀσβέστῳ πυρὶ κατακαύσειεν, ὡς ἀποθηκῶν οὐρανίων
οὐκ ἄξιον. Ἔχει δὲ τῆς δικαιοσύνης ὁ πρῦτανις καὶ τὴν ἀξίτην
τῷ πτύῳ συνόμελον καὶ τῇ ῥίζῃ τῶν δένδρων ἀκόλουθον, πᾶν
δένδρον μὴ καρποφοροῦν καρπὸν τὸν θεάρεστον ἀκαμάτως ἐκκό-
πτουσαν (Θεοῦ γὰρ τοῦτο δικαιοσύνη ψηφίζεται) καὶ ἀσβέστῳ πυρὶ 10
παραπέμπουσαν, ἐν ᾧ τὸ ἄχυρον καίεται, ἀκοιμήτῳ φλογὶ βυθι-
ζόμενον. Μετανοίας οὖν καρπὸν εὐθύνω τὸν ἄξιον, τοὺς μετανοία
δεχομένους τὸ βάπτισμα, καὶ μὴ ταῖς ἐξ Ἀβραάμ κελεύω προ-
σβολαῖς ἐναβρύνεσθαι, ἀλλὰ πίστει καὶ ἔργοις τοῖς Ἀβραάμ καλ-
λωπίζεσθαι· τοὺς γὰρ τοῦτο δρᾶν οὐκ ἐθέλοντας, ἐχιδῶν καλῶ 15
δικαίως γεννήματα καὶ οὐ πατριάρχου Ἀβραάμ βλαστήματα. Τοῦτο
δέ φημι καὶ ἀληθῶς ἀποφαίνομαι, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ὁ παντο-
δύναμος καὶ ἐκ λίθων ἀκάρπων τῆς ἐθνικῆς ἀγνοίας ἐγεῖραι τέκνα
φανότατα, Ἀβραμιαῖαις ἀρεταῖς καλλυνόμενα καὶ εἰκότως αὐτῷ
τῷ Ἀβραάμ διὰ τῆς αὐτῆς οἰκειούμενα πίστεως, ἅπερ ἐξ ἀγριε- 20
λαίου παλαιοῦ πάλαι φυόμενα καὶ νεκρότητα λίθων τῇ ἀκαρπία
μιμούμενα εἰς καλλιελαίου φύσιν μετὰγεται, μετακεντριζόμενά τε
καὶ μεταλλευόμενα καὶ ἄμειψιν τὴν καλὴν ὑπομένοντα, καὶ καρπο-
φοροῦντα τῷ Θεῷ τῷ τὸν μετακεντρισμὸν αὐτῷ ἐνεργήσαντι καὶ
καρπὸν αὐτῷ θυμηρέστατον, οὐ τὸν παλαιὸν καὶ πικρότατον, ἀλλὰ 25
τὸν νέον ἀληθῶς καὶ καινὸν καὶ γλυκύτερον· πίστιν φημὶ τὴν
Ἀβραάμ καὶ ἀμώμητον, ἧς Ἰουδαῖος ὁ νῦν ἀπωλίσθησε, καὶ πρά-
ξεις πατριαρχικὰς καὶ προαίρεσιν, ὧν ὁ σαρκικὸς Ἰσραὴλ ἀποπέ-
πτωκε· τὰ γὰρ ἀρχαῖα καὶ παλαιὰ νυνὶ παρελεύσεται, καὶ τὰ

9 πᾶν δένδρον κέ] Ματθ. γ', 10. ζ', 19. — 13/19 Ματθ. γ', 9. Λουκ. γ', 8. —
16 οὐκ Ἀβραάμ τοῦ πατριάρχου B. — 19 φανώτατα A. — 22 Ῥωμ. ια', 24 ||
μετακεντριζόμενα B, μακαριζόμενα A. — 24/26 Ῥωμ. ζ', 5-6. — 27 ἀπολίσθησε
A. — 29 Κορινθ. 2, ε', 17.

πάντα Θεοῦ καινὰ γίνεται χάριτι Χριστοῦ τοῦ τοῖς παλαιοῖς ἐπι-
λάμπαντος καὶ δρῶντος αὐτῶν δυνάμει θείᾳ τὴν ἐγκαίνισιν, τὴν
μὴ κλινομένην ποτὲ πρὸς παλαιοῖσιν, καὶ φθορὰν παντελῶς οὐ
γινώσκουσαν, καὶ ἀφανισμόν ἰδεῖν οὐκ ἐθέλουσαν· διὰ τοῦτο γὰρ
5 καὶ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς πεπαλαίωται καὶ Χριστὸν ἡμῖν ἀνατέταλκεν
ὁ πάσης καινιστῆς τῆς ἐξ Ἀδὰμ παλαιότητος καὶ πάντα νεουργῆ
καὶ νεότευκτα σοφία καὶ σθένει θεϊκῶ προβαλλόμενος”.

3. Καὶ ταῦτα μὲν Ἰωάννης βοάτω τὰ ῥήματα τοῖς αὐτὸν
ἐρωτῶν δολερώτατα θέλουσιν, μᾶλλον δὲ Ἰουδαϊκώτατα καὶ κακουρ-
10 γώτατα σπεύδουσι· “Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς,
οὐδὲ Ἡλίας, οὐδὲ ὁ προφήτης”; Χριστὸς μὲν γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐτόγ-
χανεν, ἀλλὰ Χριστοῦ προελήλυθε πρόδρομος, κατασκευάζειν πεμ-
φθεῖς λαὸν περιούσιον, καλῶν ἔργων ζηλωτὴν καὶ ἀξίῳν δηλονότι
τῆς χάριτος· καὶ Ἡλίας οὐκ ἦν ὁ Καρμῆλιος, ἀλλ’ Ἡλιοῦ προε-
15 ληλύθει τῷ πνεύματι καὶ ἄσκησιν Ἡλιοῦ φορῶν καὶ ἐνδύματα
καὶ ἔρημον οἰκῶν, ἐξ ἧς Ἡλιοῦ ἐνεργείαις ἀγγελικαῖς ἀρπάζεται
καὶ ὡς εἰς οὐρανὸν (οὐ γὰρ εἰς οὐρανὸν) ἀναφέρεται· ἀλλ’ οὔτε
“ὁ προφήτης”. Ἰωάννης προώριστο ὁ τοῖς ἐπιγείοις εἰς σω-
τηρίαν ἐλθεῖν προσδοκώμενος· Χριστὸν γὰρ ἡμῖν κατεμήνουεν
20 ὁ προφήτης μετὰ τοῦ ἄρθρου λεγόμενος, καὶ τοῦτο ἔχων τῆς ἐνηλ-
λαγμένης αὐτοῦ σημασίας τὸ γνῶρισμα· προφήτης γὰρ καὶ ἕκαστος
τῶν προφητῶν προσηγόρευτο, ὡς προφητικοῦ χαρίσματος μέτοχος,
ἀλλ’ οὐ μετὰ τοῦ ἄρθρου λεγόμενος, οὔτε τὸ ἄρθρον ἔχων τῆς
τοιαύτης προηγούμενον κλήσεως· “ὁ προφήτης” δὲ μόνος ὁ Χριστὸς
25 ὠνομάζετο, ὁ τὴν πατρικὴν βουλήν προσφθεγγόμενος, ὡς Θεοῦ
βουλή καὶ λόγος καὶ σύμβουλος, καὶ πᾶσι προφήταις αὐτὸς διδούς
τὸ προσφθέγγεσθαι, καὶ πνεῦμα τὸ προφητικὸν χαρίζόμενος, καὶ
ταύτη τῶν ἄλλων προφητῶν διστάμενος καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς οὐ
δεχόμενος σύμβασιν. Ἀλλὰ τί; Τοῦτον ὁ βάπτιστῆς θεασάμενος
30 καὶ καταπλαγεῖς αὐτοῦ τὴν ταπείνωσιν, ἐνθους πληρούμενος καὶ
πνεύματος ἔφησεν· “Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ

2 ἐγκέμισιν B. — 6 κενιστῆς B. — 9 κακουργώτατα B. — 10/11 Ἰωάν. α',
25. — 31 Matθ. γ', 14.

σὺ ἔρχη πρὸς με”; καὶ καλῶς ὁ νόμος λέγει τῇ χάριτι· ἔχρηζε γὰρ ὁ νόμος τῆς χάριτος, ἐπεὶ μηδὲν ἐλθὼν τετελείωκε, μήτε τὴν ἀνθρωπείαν νόσον ἴασατο, ἣν ἐν Παραδείσῳ πάλαι ἡ φύσις ἢ ἀνθρωπεία νενόσηκεν, ἀλλὰ παιδαγωγὸς μὲν ἄριστος γέγονε καὶ καλῶς εἰς Χριστὸν παιδαγωγήσας τοὺς τὸ βάθος αὐτοῦ τὸ μυστικὸν κατοπτεύσαντας καὶ οὐ τοὺς μόνῃ τῇ ἐκλείψει τοῦ γραμματος τὴν πᾶσαν αὐτοῦ περιγράψαντας δύναμιν καὶ πάντῃ αὐτοῦ τὸν σκοπὸν ἀγνοήσαντας καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κρυπτόμενον οὐ νοήσαντας ἴαμα. “Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχη πρὸς με; ἁμαρτίαν αὐτὸς οὐ πεποίηκας, οὔτε δόλον ἐκ στόματος ἔλεξας, καὶ τί τοῦ ἐμοῦ προσδέη βαπτίσματος; Αὐτὸς με βαπτίζειν τοὺς ῥυπῶντας ἀπέστειλας καὶ πῶς σε βαπτίσω τὸν ῥύπον μὴ ἔχοντα; πῶς σε βαπτίσω τὸν καθαρὸν καὶ ἀμίαντον, αὐτὸς ἐγὼ τοιαύτην οὐ πλουτῶν καθαρότητά; πῶς σε βαπτίσω πάντας καθαίροντα, αὐτὸς τῆς σῆς μᾶλλον χρήζων καθάρσεως; πῶς σε βαπτίσω τὸν μετανοίας οὐ χρήζοντα; βάπτισμα γάρ μοι μετανοίας δεδώρησαι· τοῦτο τῶν ἁμαρτιῶν βεβαρημένων ὑπάρχει τὸ βάπτισμα, οὐδὲ τούτων αὐτοῖς παρεχόμενον ἄφεισιν, ἀλλὰ πρὸς ἐπιστροφὴν καλοῦν καὶ μετάνοιαν, ἵνα εἰς σὲ τὸν σωτῆρα πιστεύσωσιν, ἵνα εἰς σὲ τὸν μετ’ ἐμὲ φανησόμενον τὰς αὐτῶν ἐλπίδας ἀναρτήσωσι. Πῶς σε βαπτίσω τοῖς ὕδασι τὸν βαπτίσει με μέλλοντα πνεύματι, οὔπερ ἐγὼ πρὸ πάντων βαπτίσματος δέομαι, ὡς μετὰ πάντων καὶ αὐτὸς μολυσμοῖς ἐνεχόμενος: Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχη πρὸς με”;

4. Ὁ λόγος τῷ φωτὶ διαλέγεται, ἢ φωνὴ τῷ λόγῳ προσφθέγγεται, ἢ πηλὸς τῷ κεραμεῖ ἀποκρίνεται, ὁ δοῦλος τῷ δεσπότη φησὶν ἐκπληττόμενος: “Τί τοῦτο ποιεῖς, ὦ δέσποτα; οἶδά σε τίς εἶ καὶ πόθεν ἐλήλυθας· ἐν κοιλίᾳ σε προσεκύνησα, ἐν γαστρὶ ἔτι τελῶν τὴν σὴν ὠμολόγησα δύναμιν· κόλποις ἔτι τῆς ἐμῆς μητρὸς ἐνεκλούμενος, παρουσίαν τὴν σὴν κατενόησα· μυστικωτάτῳ σκιρτήματι τὴν σὴν ἠγαλλιασάμην τοῖς πᾶσι χαροποιὸν ἐμφάνειαν

11 τί τοῦ Α, τοιούτ’ Β. — 17 βεβαρυνμένων Β || ὑπάρχοντα βάπτισμα Α. — 29 ἐμῆς μητρὸς Α, μητρικοῖς Β.

καὶ τῇ μητρικῇ γλώττῃ καὶ στόματι κυριότητα τὴν σὴν ἀνεκή-
ρυξα, ἐπεὶ μοι φύσις τότε λαλεῖν οὐκ ἐπέτρεπε· νῦν δὲ λαλῶ καὶ
ἐξίσταμαι, ἐπειδὴ μοι λόγον παρέσχηκας καὶ ζῶον λάλον ἐπὶ γῆς
ἐδημιούργησας· πῦρ καταναλίσκον εἶ τῇ θεότητι, καὶ πῶς σου
5 τολμήσω ἐφάσασθαι; οὐκ εὐθέως ὅλως καυθήσομαι τολμῶν ἀν-
θρώποις ἀτόλμητα; Παῦσον, ὦ δέσποτα, ἐμοὶ θεσμοθετῶν τὰ ἀδύ-
νατα· ἀδύνατον γὰρ τοῦτό ἐστι καὶ ἀμήχανον, οὐ μόνον ἀνθρώ-
ποις, ἀλλὰ καὶ Ἀγγέλοις αὐτοῖς τὸ ἐπιχείρημα. Ἐτοιμός εἰμι
πρὸς τὴν κέλευσιν, ἀλλὰ φόβος με κωλύει τοῦ πράγματος καὶ τῆς
10 τοιαύτης ἐγχειρήσεως ἴστησιν. Οἶδ' ὅτι πολλὴν τὴν συγκατάβασιν
δέδεικας, πρὸς τσαύτην κατελθὼν ταπεινότητα· ἀλλ' ὑπεραίρει
τοῦτο τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν· ποῖον δὲ πῦρ βαπτισθήσεται νά-
μασιν, ἢ βαπτισθὲν εὐθὺς οὐ σβεσθήσεται; Σὺ δὲ πῦρ ὑπάρχων
αἰδῖον, πῶς προσκαίροις βαπτισθῆναι κελεύεις τοῖς ὕδασι; πῶς δέ
15 σε ἰδὼν ὁ Ἰορδάνης οὐ φεύζεται, τόπον εὐρηκῶς ἀποδράσεως,
ἦν μένειν αὐτὸς αὐτῷ μὴ κελεύσης; δύνη γὰρ ἅπαντα, ὡς ὄντως
ῶν τῶν ἀπάντων ἡνίοχος, δημιουργός τε καὶ κτίστης καὶ πρῶτανις".
"Ἀλλὰ τί ταῦτα"; τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν πονθανόμενον πρὸς τὸν
λύχνον φησὶ τὸν φθεγγόμενον· "Εἰ Θεὸν με φῆς εἶναι παντοδύ-
20 ναμον, πῶς καὶ τοῦτο δ' ἂν οὐ δυνήσομαι, ἵνα σε μὴ φλέξω πυρὶ
τῆς πάντα μου φλέγειν δυνάμεως, τὸν ἐμῇ κελεύσει καὶ οὐ τόλμῃ
βαπτίζοντα; Εἰ προφήτης ἐμὸς τυγχάνεις καὶ πρόδρομος, πῶς
ὄμμασι προφητικοῖς οὐ τεθέασαι, ὡς μήτρα μὲν παρθένου συνε-
λήφθην καὶ νηδὺς κεκυφόρηχεν ἄσπορος, καὶ φύσις με θηλῆς
25 λελόχευκε; καὶ πῶς ἐγὼ τεχνεῖς ἀνθρωπότητι παρθενικῶν μαζῶν
ἀπεθήλασα, καὶ ὠλέναις μητρικαῖς νηπιάζων βεβάσταγμα καὶ
οὐδέν, ὦν σὺ δειλιᾶς καὶ πεφύβησαι (ταῦτα πάντα σωματικῶς
ἐνεργήσας ἐνήργησα· οὐ γὰρ κρῖναι τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἀλλὰ
σῶσαι τὸν κόσμον ἀπὸ θλίψεως), πέφυκα, ὡς ἐμὸν καὶ οὐκ ἄλλου
30 τινὸς δημιούργημα; Τί οὖν ἀμελεῖς καὶ ἀναβάλλη τὴν κέλευσιν;

8 ἐγχείρημα B. — 13 ὑπάρχων B. — 16 ἦν - - κελεύσεις A. — 18 φῶς τὸ ἀληθινόν] Ἰωάν. 1, β', 8. — 21 δυνάμεως A, δυναμένης θεότητος B. — 25 λελόχευκε B. — 28/29 Ἰωάν. εβ', 47.

“Ορα μὴ κριθῆς ἐξ εὐλαβείας ἀνήκοος καὶ γένη παρακοῆς τῆς πατρῶας συμμετοχος. Ἐγὼ κελεύω καὶ τί τὸ ἀντίπαλον; ἐγὼ θεσπίζω καὶ τίς ἀντιτάσσεται; οὐκ ἔστι γὰρ τὸ τοῖς ἑμοῖς ἀντιστῆναι δυνάμενον θελήμασι”.

5. Τούτῳ Ἰωάννης πειθόμενος, καὶ παιδευθεὶς ἐκ τῶν παρ- 5
θενικῶν ἐν ταύτῳ καὶ μητρικῶν ὑποθέσεων Χριστοῦ τοῦ ὄντως
τὰ μυστήρια, ἀντιλέγειν ἢ ἀντιφέρεσθαι πέπαυτο καὶ πρὸς τὴν
πρᾶξιν ἐβάδιζε, καὶ βαπτίζει Χριστὸν Ἰορδάνου τοῖς νάμασι, τὸν
Ἰωάννην αὐτὸν ὁμοῦ καὶ τὸ νᾶμα καθαίροντα καὶ Ἰορδάνην αὐ-
τὸν ἀγιάζοντα· καὶ τοῦτο δεδρακώς ὁ θεσπέσιος εὐθέως ὄρα τὸν 10
οὐρανὸν ἀνοιγόμενον, κάκειθεν τὸ πνεῦμα ἐκ πατρὸς κατερχόμενον,
οὐχ οἷον τῇ οὐσίᾳ καθέστηκεν—τοῦτο γὰρ ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων
ἀδιάβατον—, ἀλλ’ ἐν εἴδει περιστερᾶς καθιπτάμενον καὶ ἐπὶ Χριστὸν
αὐτὸν ἀφικνούμενον, ὡς συγγενὲς ὁμοῦ καὶ ὁμόφυλον καὶ τῆς αὐτῆς
ὑπάρχον θεότητος· ἀκούει δὲ καὶ φωνὴν πατρικὴν, ὡς ἐρήμου φωνὴ 15
θεοκίνητος, ὑψηλὸν λεγούσης καὶ διαπύριον· “Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα”. Ὡ φωνῆς οὐρανιας, μαρτυ-
ρούσης μὲν Χριστῷ τὴν αὐτὴν τῷ τεκόντι θεότητα (πατρὸς γὰρ
ἦν ἢ φωνὴ τοῦ γεννήσαντος), μυσταγωγούσης δὲ τοὺς ἀκούοντας
καὶ πρὸ πάντων αὐτὸν τὸν βαπτίσαντα, τῆς μακαρίας τριάδος τὴν 20
ἀρχικωτάτην τε καὶ ἐνιαίαν θεότητα· τό τε γὰρ πνεῦμα ἅγιον,
ἀδιάστατον ὄν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἀχώριστον ἐκ πατρὸς, ἐπὶ τὸν
υἱὸν κατελήλυθε, τὴν πρὸς ἄμφω φυσικὴν δεικνύον συγγένειαν,
ὡς μίαν νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἐν ὁμοτίμῳ τριάδι θεότητα· ἢ τε
φωνὴ ἐκ πατρὸς καταθρόσκουσα ἐπὶ τὸν υἱὸν κατεφέρετο, καὶ τοῦτον 25
εἶναι τῷ βαπτιστῇ σαφῶς ὑπεδείκνυε πατρὸς τοῦ βρωῶντος υἱὸν
ὁμοούσιον, ὡς αἰδῖον ἀπ’ αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἔχοντα καὶ αὐτῷ φυσι-
κῶς ὁμοιούμενον οὐσίᾳ καὶ μορφῇ καὶ θεότητι, καὶ οὕτως ἀπ’ ἀρχῆς
καὶ ἐς αἰεὶ διαμένοντα, ὡς οὐκ ἀπ’ ἄλλης οὐσίας καὶ φύσεως ἢ
ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεως, ἀλλ’ ἐκ πατρὸς γεννηθέντα καὶ τὴν 30

3 ἀντιτάσσεται B. — 5 πυθόμενος AB. — 8/17 Ματθ. γ', 16, 17. — 13 ἀδιά-
βατον A, ἀδύνατον B. — 15 δὲ B, τε A. — 16 διαπύριον B. — 23 δει-
κνύων A.

πρὸς αὐτὸν οὐσιώδη ταυτότητα φέροντα καὶ οὐ κατὰ τι γοῦν πα-
ραλλάττουσαν τῶν θεϊκῶν ἀγαθῶν τὴν ἐμφέρειαν· τοῦτο γὰρ προ-
φητικῶς καὶ ὁ βαπτιστὴς ἐπεπαιδεύτο καὶ βοῶντος ἀκηχόει τοῦ
φήσαντος· “Ἐφ’ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ’
5 αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ”. Ἐν-
θεν καὶ πρὸ τῆς μαρτυρίας καὶ πράξεως προφητικώτερον ἔφασκεν·
“Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχη πρὸς με”;
ὡς γὰρ προφήτης ἀγνότατος τῶν προρρηθέντων ἐθεώρει τὴν
ἐκβασιν, ἐπεὶ πῶς πρὸ τοῦ σημείου τε καὶ γνωρίσματος τοῦ δοθέντος
10 αὐτῷ πρὸς τὴν Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος φανέρωσιν ἐβόα καὶ ἔκρα-
ζεν “Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχη πρὸς
με”; Ἀλλ’ ὄντως μεγάλα Θεοῦ τὰ μυστήρια· οὐ μόνον γὰρ
προφητείας πνεῦμα τοῖς προφήταις χαρίζεται καὶ τῶν μελλόντων
παρέχει τὴν εἶδῃσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς τῶν γνωρισμάτων ἀφί-
15 ξεως ἐμπνεῖ καὶ αὐτὴν τῶν γνωσθησομένων σημείων τὴν δήλωσιν
καὶ ἐφ’ ὃν ταῦτα προελθόντα φανήσεται· τίνος γὰρ ἐτέρου κατέ-
στηκε τὸ πυρὶ βαπτίζειν καὶ πνεύματι, ἀλλ’ ἢ μόνου Θεοῦ τοῦ
πυρὸς μὲν διὰ τὴν θεϊαν φύσιν ὑπάρχοντος, ἔχοντος δὲ καὶ τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον σύμφυτον, ὡς κοινωνὸν τῆς αὐτοῦ φυσικῆς καὶ
20 οὐσιώδους θεότητος; Οὕτω Χριστὸς κατὰ σάρκα βαπτίζεται, τῆς
μακαρίας τριάδος εἰς γνωριζόμενος καὶ οὐ διαιρῶν εἰς θεοὺς καὶ
θεότητας τὴν μίαν αὐτῆς καὶ οὐ τεμνομένην θεότητα· οὕτω μυ-
σταγωγεῖ τὸν βαπτίζοντα τίς ὁ βαπτίζων πυρὶ τυγχάνει καὶ
πνεύματι καὶ τί τὸ μυστήριον τοῦ κατ’ αὐτὸν ὑπάρχει βαπτίσμα-
25 τος· οὕτω καθαίρει τὴν φύσιν τοῦ ὕδατος, πυρὶ θεϊκῶ πυρσεύων
ὁμοῦ καὶ καθαίρων τῷ τὰ πάντα μυστικῶς ἐκκαθαίροντι, καὶ περι-
πνέων καὶ ἀγιάζων τῷ πνεύματι τῷ τὰ πάντα πνευματικῶς ἀγιάζοντι,
ὡς ἂν ἁγιαστικῶς ἐπιφέροίτο καὶ ἐπὶ πτῆσιν θεϊκὴν ἐπεδείκνυτο.

6. Ποῦ νῦν Ἄρειός ἐστιν καὶ Εὐνόμιος οἱ τὸν μονογενῆ δεινῶς
30 πολεμήσαντες καὶ μὴ εἶναι αὐτὸν ὁμοούσιον πατρὶ τῷ τεκόντι λυτ-
τήσαντες, ἵνα καὶ νῦν θεασάμενοι τὸν υἱὸν ὑπὸ πατρὸς μαρτυρού-

4 Ἰωάν. α', 33, 34. — 8 ἀγνότατος A. — 14 παρέχη τὴν εἶδεισιν A. —
17 Θεοῦ A, Χριστοῦ B. — 19 τὸ ἅγιον πνεῦμα B.

μενον, ὡς εἶη ἀγαπητὸς αὐτοῦ υἱὸς δια ταυτότητα φύσεως, αἰδε-
σθῶσιν αὐτοῦ τὴν θεότητα, τὴν οὐκ ἄλλην οὔσαν παρὰ τὴν πα-
τρὸς καὶ τοῦ πνεύματος; μία γὰρ τῆς μακαρίας τριάδος ἡ θεό-
της καθέστηκε, καθὰ καὶ οὐσία μία καὶ φύσις πεπίστευται.
Ποῦ νῦν ὁ μιαιρὸς ἐστὶ Μακεδόνιος ὁ πνευματομάχου κληρώ- 5
σας ἀξίως καὶ καλῶς τὸ ἐπώνυμον, ἵνα καὶ νῦν ἴδῃ τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸν υἱὸν κατερχόμενον καὶ τὴν
ἀχώριστον μονὴν ἐπ' αὐτῷ ποιησάμενον, ὅπως καὶ τὸ τῆς οὐσίας
ἀχώριστον ἔργῳ δηλώσῃ καὶ πράγματι, ἵνα καὶ νῦν ὁ παγκάκι-
στος ἔμαθεν, ὡς συγγενὲς ἐστὶ καὶ ὁμότιμον πατρὶ καὶ υἱῷ τὸ 10
πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁμοούσιόν τε καὶ ὁμόφυλον καὶ τῆς αὐτῆς ἀμ-
φοῖν κοινωνοῦν ἀπαραλλάκτως καὶ ἀμερίστως θεότητος, καὶ τῆς
πνευματομάχου λύττης λοιπὸν ἀποπαύσοιτο; Ποῦ νῦν ἐστὶν ὁ θεο-
μάχος Νεστόριος, ὁ ἕνα τῆς μακαρίας τριάδος Χριστὸν ὁμολογεῖν
μὴ βουλόμενος, ἀλλὰ φιλὸν αὐτὸν εἰσηγούμενος ἄνθρωπον καὶ ἕνα 15
τῶν καθ' ἡμᾶς δυσφήμῳ διηγούμενος στόματι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ-
δένα τῆς τριάδος εἰπεῖν ἀνεχόμενος, ἀλλ' ἕτερον παρὰ τὴν τριάδα
βεβήλως δεχόμενος καὶ τετράδα προσώπων, ὡσαύτως δὲ καὶ ὑπο-
στάσεων, λυττῶν τοῖς ληρήμασιν, ἵνα καὶ νῦν ὁ πανάθλιος ἔμα-
θεν, ὡς ὄντως τριάς ἢ τριάς καὶ τετράς οὐδέποτε γέγονεν, οὐδὲ 20
μετέπειτα γίγνεται (εἷς γὰρ καὶ μόνος πατήρ καθέστηκεν ἅγιος,
καὶ εἷς υἱὸς πέφηνεν ἅγιος, καὶ πνεῦμα ἓν καὶ μόνον ἅγιον ἔγνω-
σται, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν πατήρ βαπτίζομένῳ τῷ υἱῷ μεμαρτύ-
ρηκε, τὴν φυσικὴν αὐτῷ προσμαρτυρήσας ἀγάπησιν καὶ δι' αὐτῆς
τὸ ταῦτόν τῆς θεότητος, καίτοι σῶμα ἦν τὸ ὀρώμενον καὶ τότε 25
βαπτίζομενον ὕδατι καὶ τὴν πατρικὴν μαρτυρίαν δεχόμενον, ἀλλ'
οὐ κεχωρισμένον θεότητος, οὔτε τῆς πρὸς αὐτὴν φυσικῆς ἀπερ-
ρηγμένον ἐνώσεως· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον περιστερᾶς ἓν εἶδει καθί-
πταται καὶ τὸν μαρτυρούμενον τῷ βλέποντι δείκνυσιν, ἐπ' αὐτὸν
τῆ πτήσει γενόμενον καὶ ἀπ' αὐτοῦ μηδαμῶς ἀνιπτάμενον, ἀλλὰ 30
μένον ἐπ' αὐτὸν εἰς αἰεὶ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν τμηθῆναι μὴ δυναμέ-

νην συγγένειαν καὶ τὸ ταῦτοειδὲς τῆς μιᾶς ὁμοῦ καὶ φυσικῆς ἀγιότητος), ἵνα καὶ νῦν ὁ ἐπάρατος ἔμαθεν, ὡς οὐκ ἄλλος ἦν ὁ υἱὸς ὁ Ἰορδάνου βαπτιζόμενος ὕδατι καὶ ἄλλος υἱὸς ὁ ἔξω διατελῶν τοῦ βαπτίσματος, ὃς καὶ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι κατὰ φύσιν ἦν ὁμοούσιος, ἀλλ' εἷς Χριστὸς καὶ εἷς μονογενῆς καὶ εἷς υἱὸς καὶ εἷς ἐτύγγανε κύριος ὁ τότε σαρκικῶς βαπτιζόμενος, καθὼ ἐξ ἡμῶν λόγος ὢν καὶ σῶμα τὸ ἡμῖν ὁμοούσιον ἔσχηκε, καὶ εἷς ἦν καὶ ὁ αὐτὸς ἀόρατός τε καὶ ὁρώμενος, ἀσχημάτιστος καὶ σχῆμα φέρων ἀνθρώπινον, Θεὸς καὶ σὰρξ, λόγος καὶ σῶμα, φυσικὴν συνάφειαν ἔχοντα καὶ σύνθεσιν τὴν καθ' ὑπόστασιν φέροντα, ἧτις καὶ ἓνα Χριστὸν ἡμῖν καὶ υἱὸν ἀποδείκνυσι καὶ οὐ δυάδα Χριστῶν καὶ υἱῶν τὸ παράπαν νοεῖν ὑποτίθεται, καὶ σφίξει μὲν ἑκατέρας τὸ διάφορον φύσεως, ἀναιρεῖ δὲ διὰ τῶν δύο προσώπων καὶ υἱῶν τὸ διάφορον; ὁ γὰρ τῆς ἀρρήτου λόγος ἐνώσεως οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφορὰν καὶ διάκρισιν, οὐδὲ τῶν ἐνωθειῶν οὐσιῶν τὸ ἀσύγχυτον, ἐξίστησι δὲ διαμπᾶς τὴν διαίρεσιν καὶ σὺν αὐτῇ τὴν Νεστορίου τοῦ διαιροῦντος κακόνοιαν, καὶ ἓνα ἡμῖν υἱὸν καὶ Χριστὸν παρατίθεται, τὸν τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν γνωριζόμενον, τὸν καὶ τότε μὲν ὕδασι δι' ἡμᾶς βαπτιζόμενον καὶ μετὰ ταῦτα δὲ βαπτίζοντα πνεύματι, τὸν ὑπὸ πατρὸς μὲν φωνῇ θεϊκῇ μαρτυρούμενον, ὑπὸ δὲ πνεύματος εἶδει περιστερᾶς τῇ καταπήσει δεικνύμενον. Ποῦ νῦν Εὐτυχῆς ἐστὶν ὁ θεήλατος, ὁ σῶμα μὴ θέλων ἀνθρώπινον ἐσχηκέναι Χριστὸν καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ὁμοούσιον, ἀλλ' ἀσώματον εἰσηγούμενος καὶ μὴ εἶναι λυττῶν κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπον; ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ ἀλήθεια, ἐπειδὴ ψευδολογίας ὑπῆρχε διδάσκαλος· πῶς γὰρ ἄσαρκος ὢν ἐβαπτίζετο, ἢ πῶς σῶμα μὴ ἔχων ἡμῖν ὁμοούσιον τὴν κεφαλὴν ὑπετίθει τῇ χειρὶ τοῦ βαπτίζοντος; σωμάτων γὰρ ἡ ἀφή γνωρίζεται, τὸ δὲ ἀνέπαφον καὶ ἔξω γνωρίζεται σώματος, τάχα δὲ καὶ τὸ σχῆμα διώσοιτο καὶ τὸ τριχῆ διαστατὸν ἀπαρνήσοιτο· τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ τὸ ἀσώματον. Ἄλλ' ὄντως Λόγος καὶ Θεὸς ὁ ἀσώματος· ἐν γαστρὶ τῆς θεοτόκου παρθένου γενόμενος, ἐξ ἀχράντων αὐτῆς καὶ παρθενικῶν αἱμάτων τὸ σῶμα προσεῖληψε, καὶ τοῦτο ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἦνωσεν,

ἐμφυχωμένην λογικὴν ψυχὴν κατὰ ἀλήθειαν· τούτῳ γὰρ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀναντιρρήτως γνωρίζεται.

7. Οὕτως ὁ Λόγος ἀσπόρως γενόμενος ἄνθρωπος καὶ κυοφορίας τῆς ἡμῶν ἀνασχόμενος, καὶ ἀληθῶς ἀποτίκτεται, τέλειος ὢν ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ θεοτόκον αὐτοῦ τὴν 5 γεννήτριαν δείκνυσι καὶ παρθένον, ὡς ἦν μετὰ γέννησιν, μένουσαν (ἐπεὶ πάντα Θεῷ δυνατά), εἷς μένων υἱὸς ἔξω συγχύσεως καὶ εἷς μένων Χριστὸς ἐκτὸς διαιρέσεως, ἐκ δύο μὲν ἔχων τὴν ἔνωσιν φύσεων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν δύο γνωριζόμενος φύσεσι, θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι, καὶ οὔτε ἐκεῖ πάσχων ἀνάχυσιν, 10 ἐκ δύο λεγόμενος φύσεων, οὔτε ἐνταῦθα μερισμὸν ὑφιστάμενος, ἐν ὁσὶ γνωριζόμενος φύσεσιν. Οὕτως οὖν καὶ τότε βαπτίζεται, Θεὸς μὲν ἀφανῶς πιστευόμενος διὰ τὴν ὀφθαλμοῖς οὐ βλεπομένην θεότητα, ἄνθρωπος δὲ καθ' ἡμᾶς θεωρούμενος καὶ ἀφῆ χειρὸς ψηλαφώμενος καὶ οὕτως ὑπέχων τὴν ὑπερτάτην κεφαλὴν τοῦ βαπτίζοντος 15 τῇ χειρί· Θεὸς οὐρανῶν, ὁ αὐτὸς ἀναφῆς καὶ ἀκράτητος, ἀπτὸς ὁ αὐτὸς ὑπῆρχε καὶ κάτοχος σώματι καὶ οὐ φαντασία φαινόμενος ἄνθρωπος, ὡς ὁ μιαρὸς Εὐτυχῆς τερατεύεται καὶ πρὸ αὐτοῦ Μανιχαῖος λελύττηκε καὶ οἱ τούτων ἐκμανῶς ζηλοῦντες Ἀκέφαλοι, ἵνα τούτοις ὁ βδελυρὸς διδασκόμενος, ὡς σῶμα εἶχε Χριστὸς τὸ 20 ἡμέτερον, μηκέτι παραφρονεῖν καταδέχοιτο, ὡς εἶη Χριστὸς τὸ πρὸς ἡμᾶς φυγῶν ὁμοούσιον καὶ ἄλλου τινὸς κοινωνίαν δεξάμενος σώματος· εἰ γὰρ ὁμολογεῖ κατὰ ἀλήθειαν ἐν Ἰορδάνῃ Χριστοῦ γενέσθαι τὸ βάπτισμα, ὁμολογεῖται καὶ τὸ σῶμα τοῦ Λόγου, περὶ ὃ καὶ τὸ βάπτισμα γέγονεν. Ὁ γὰρ Λόγος σώματος γυμνωθεὶς οὐ 25 βαπτίζεται, ἀλλὰ ἀληθῶς σεσαρκωμένος τὸ βάπτισμα δέχεται· δι' ἡμᾶς γὰρ τοὺς ἀνθρώπους βεβάπτισται, ἵνα, καθάρας τὴν φύσιν ἡμῶν καὶ τὰ ὕδατα, τελείαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῖν πραγματεύσῃται. Καὶ οὐ τούτου γενομένου χάριν ὁ Λόγος καὶ Θεὸς καθ' ἡμᾶς γεγονῶς ἐβαπτίσθη, ἐπειδὴ περ αὐτὸς πρὸς Νικόδημον ἔφασκε, τὴν ἡμῶν 30 δημιουργῶν ἀναγέννησιν, ὡς, "ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ δι' ὕδατός τε καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ".

8. Πολλοὶ δὲ πάλιν προφήται καὶ δίκαιοι, οἱ, ποθοῦντες αὐτοῦ
τὴν παρουσίαν θεάσασθαι καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ὀφθαλμοῖς ἀφικόμενον σώ-
ματι, τῆς παρουσίας ζωῆς ὑπεξέβησαν, ἐξ ὕδατος μὴ γεννηθέντες
καὶ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο τῆς οὐρανόου βασιλείας, ταῦτόν δὲ
5 φάναι τῆς ὄντως ζωῆς ἠλλοτριώοντο, κατὰ τὸν ὅρον αὐτοῦ τὸν
θεόλεκτον, τὸν πάντας τῆς οὐρανόου βασιλείας ἐκκλείειν φήσαντα,
τοὺς ἐξ ὕδατος μὴ βαπτισθέντας καὶ πνεύματος, μήτε τὴν ἄνω-
θεν ὑπομείναντας γέννησιν. Ἐκεῖνοις τὸ βασιλεύειν ἐν οὐρανοῖς
χαριζόμενος, τῆς τούτων γὰρ βασιλείας ἐστέρητο, εἰ μὴ εἰς τὸ
10 αὐτῶν βαπτίζεται πρόσωπον, ὡς πάσης ἔχων τῆς ἀνθρωπότητος
πρόσωπον, διὰ τοῦτο καὶ "οἶόν ἀνθρώπου" συνεχῶς ἑαυτὸν ἐπω-
νόμαζεν, ἵνα τῷ ἀορίστῳ τοῦ τοιοῦτου ὀνόματος τῶν ἀνθρώπων
τὸ κοινὸν ἡμῖν ὑπεμφήνειεν· ἡδύνατο γὰρ ὡς Θεὸς πάντα δυνάμε-
νος καὶ ἐξ ὕδατος βαπτίσει καὶ πνεύματος τοὺς αὐτῷ τῇ πίστει
15 προστρέχοντας, οὐ βαπτισθεὶς αὐτὸς Ἰορδάνου τοῖς ῥέμασι, καθὰ
καὶ Ἰωάννης πεποίηκε, βάπτισμα δὲ οὐδὲν, αὐτὸς μὴ δεξάμενος
βάπτισμα· ἀλλ' ἀνόνητον τοῦτο τοῖς πρὸ αὐτοῦ προφήταις καὶ
δικαίοις ἐπεγίνετο· ἔξω γὰρ τῆς βασιλείας ἠυλίζοντο, ἐξ ὕδατος οὐ
βαπτισθέντες καὶ πνεύματος, μήτε τὴν ἄνωθεν ἀναγέννησιν ἔχον-
20 τες. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας μέγιστον πέφηνε,
γνωριμώτατον γινόμενον σήμαντρον, ἣν αὐτὸς πληροῦν εἰς ἡμᾶς
προελήλυθεν· ἄδικον γὰρ τοῖς πᾶσιν ἐφαίνετο, εἰ ἐκεῖνοι προφή-
ται τε καὶ πατριάρχαι καὶ δίκαιοι οἱ θεαρέστως βιώσαντες καὶ
ζωὴν ἐπαινουμένην διώξαντες, ἔργα τε τῆς οὐρανόου βασιλείας
25 τελέσαντες ἄξια, ἔξω τῆς βασιλείας ὑπέμενον, γέννησιν πνευματικὴν
οὐ δεξάμενοι, τὴν ἐξ ὕδατος ἡμῖν μετὰ ταῦτα δοθεῖσαν καὶ πνεύ-
ματος· τῷ χρόνῳ γὰρ ἂν διεμέμφοντο καὶ Θεοῦ διαβάλλειν· εἶχον
τὸ δίκαιον, εἴπερ μὴ πονηρία τις αὐτοὺς παρεξέκλινε πράξεων,
ἀλλ' ἡ τοῦ χρόνου διαφορά καὶ διάκρισις τὴν κατάκρισιν αὐτοῖς
30 ἐπρυτάνευε. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς, ὁ πάσης πληρῶν δικαιοσύνης
τὸ ἔννομον, ὑπὲρ αὐτῶν ὡς δικαιοκρίτης βαπτίζεται, ἵνα ἐν αὐτῷ
καὶ αὐτοὶ βαπτισάμενοι καὶ τὴν ἄνωθεν εἰσδεξάμενοι γέννησιν καὶ
εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς βασιλείαν εἰσέλθωσιν, μηδαμῶς αὐτῆς ἐξείρ-

γόμενοι διὰ τὴν μεγαλοδωρεὰν ταύτην, εἶπουν τοῦ βαπτίσματος· καὶ διὰ τοῦτο τάχα καὶ ἡ τῆς ἐρήμου φωνὴ διαπύσειον ἔκραζεν· “Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου”· οὐ μόνον γὰρ τὴν διὰ σταυροῦ σφαγὴν ὑπηνίσσετο (ἔμελλε γὰρ ὁ Χριστὸς ὡς ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς σφαγια- 5
ζεσθαι καὶ λυτροῦσθαι ἰδίου προσχύσειν αἵματος τυραννίδος δια-
βολικῆς ἀνθρώπων τὸ φύραμα), ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ἐξ ὕδατος καὶ
πνεύματος κάθαρσιν, ἣν ὁ Χριστὸς βαπτισθεὶς ἡμῖν ἐχαρίσατο,
καινὴν ἡμῖν δεδωκώς ἀναγέννησιν, ὕδατι ταύτην καθάρας καὶ
πνεύματι, ἐπειδὴ τὴν προτέραν Ἀδὰμ ὁ προπάτωρ ἐβεβήλωσε καὶ 10
ἐνάμαρτον διὰ τῆς οἰκείας παρακοῆς κατειργάσατο.

9. Τίς οὖν σωφρονῶν καὶ κατανοῶν Χριστοῦ καλῶς τὰ μυ-
στήρια οὐκ ἐπὶ ταῖς τοσαύταις αὐτοῦ δωρεαῖς εὐφρανθήσεται,
Χριστοῦ γεγονῶς παιδρότητος ἔμπλεως; Σκιρτήσωμεν οὖν καὶ
ἡμεῖς, ποθεινότατοι, τὸ ἐξ ὕδατος λαβόντες καὶ πνεύματος βά- 15
πτισμα, καὶ τὰ ὄρη μιμούμενοι καὶ τοὺς βουνοὺς εἰκονίζοντες καὶ
τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἀγαλλίασιν τοιούτοις ψυχῆς ὀρχισμοῖς ἐνδει-
κνόμενοι καὶ ὡς νέον ἅπαξ γενόμενοι φύραμα καὶ τὴν παλαιὰν ἀπο-
θέμενοι γέννησιν, τὴν ῥυπανθεῖσαν ἤδη καὶ μολυνθεῖσαν κακῶς
ἁμαρτήμασιν, “ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν” καὶ τῶν παλαιῶν 20
μολυσμῶν παυσώμεθα· μὴ χράνωμεν καὶ ταύτην τοῖς πλάσμασιν,
ἔργα διόντες τῆς αὐτῆς ἀγλαΐας ἀνάξια· μὴ κώμοις καὶ μέθαις
σχολάσωμεν· μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις ἑαυτοὺς ἐκμιάνοιμεν· μὴ
πρὸς ἀρπαγὰς ἑαυτοὺς διεγείρωμεν· μὴ ταῖς κατ’ ἀλλήλων ἀμοι-
βαῖς ἑαυτοὺς καθοπλίσωμεν· μὴ τοῖς ἀλλήλων ἐπιχαίρωμεν πτώ- 25
μασι· μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ παρεχόμεθα, ἢ τὰ τούτοις ὅμοια πράσ-
σοιμεν, ἃ τῆς παλαιᾶς ὑπῆρχε γεννήσεως ἴδια, ἃ τοῦ γηίνου
φρονήματος ἐπεφύκει γεννήματα, ἃ Χριστὸς ἐπιφανεὶς καταλέ-
λυκε καὶ τὴν ἄνωθεν ἡμῖν ἀναγέννησιν δέδωκε, οὐκ ἐξ αἱμάτων
φθορᾶς τὴν πρόσδοον ἔχουσιν, ἀλλ’ ἐξ ὕδατος ἡγιασμένου καὶ 30
στίλβοντος πνεύματος, θεϊκῶς ἀγιάζοντος τὰ ἀγιασμοῦ θεϊκοῦ προσ-

2 διαπύσειον A. — 3 Ἰωάν. α', 29. — 11 κατηργάσατο A. — 15 ποθηνό-
τατοι A. — 18 νέον γ. φύραμα] Κορινθ. 1, ε', 7. — 20 Ῥωμ. ε', 4. — 21 παυσώμεθα A.

δεόμενα καὶ καθάρσεως μυστικῆς ἐπιέμενα. Καθαρθέντες οὖν κα-
λῶς τῇ καθάρσει τοῦ πνεύματος, καὶ πάντα μολυσμὸν ἀποθέμενοι
τῇ μυστικῇ προσψαύσει τοῦ νόματος καὶ τῇ πυρώσει τοῦ τὸ νᾶμα
περιπνέοντος πνεύματος, καθαροὶ καθαρῶς τὸ τοῦ Χριστοῦ καθαρὸν
5 ἐορτάσωμεν βάπτισμα, καὶ λαμπροὶ λαμπρῶς Χριστῷ τῷ λαμπρο-
δότῃ προσέλθοιμεν, καὶ φαιδροὶ φαιδρῶς τῷ φαιδροποιῷ Χριστῷ
προσπελάσοιμεν· οὕτω γάρ, εἰ προσέλθοιμεν, ζωὴν καθαρὰν καὶ
ἀμόλυντον ἔχοντες, ἀσμένως ἡμᾶς καὶ γεγηθότως προσδέξεται,
καὶ μάλιστα τὸ δῶρον αὐτοῦ θεασάμενος καθαρὸν ἡμῖν φυλαττό-
10 μενον καὶ μὴ χρανθὲν ἀμαρτίας μολύσμασι· τοιούτους γάρ ἡμᾶς
αὐτὸ καὶ πάντως αὐτῷ παριστᾶν ἀπαιτήσειεν, ὅποιον ἡμῖν αὐτὸ
δεδώρηται.

10. Ἄλλὰ με τὰ πράγματα ἐναντία φρονεῖν περὶ τῆς ἡμῶν
ἀναγκάζει βιώσεως· πόθεν γάρ παρ' ἡμῖν πολιτεύονται πόλεμοι;
15 πόθεν βαρβαρικά πλεονάζουσιν ἔφοδοι; πόθεν Σαρακηνῶν ἡμῖν
ἐπανίστανται φάλαγγες; πόθεν τοσαύτη φθορὰ καὶ λεηλασίαι πε-
πλήθυνται; πόθεν ἀνθρωπίνων αἱμάτων ἐκχύσεις ἄπαυστοι γίνονται;
πόθεν τὰ ἀνθρώπεια σώματα ἐσθίουσι τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ;
πόθεν ἐκκλησίαι καθήρηνται; πόθεν σταυρὸς ἐνουβρίζεται; πόθεν
20 Χριστὸς αὐτὸς ὁ πάντων τῶν ἀγαθῶν δοτὴρ καὶ ταύτης ἡμῶν
χορηγὸς τῆς φαιδρότητος ἐθνικοῖς βλασφημεῖται τοῖς στόμασι καὶ
κράζει πρὸς ἡμᾶς δικαιοτάτα "δι' ὑμᾶς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖ-
ται ἐν τοῖς ἔθνεσιν", ὑπερ ἡμῖν πάντων ἐστὶν τῶν συμβαινόντων
δεινῶν φορτικώτερον; ἐκ τούτου γάρ καὶ Σαρακηνοὶ θεομισεῖς
25 καὶ ἀλάστορες καὶ αὐτὸ σαφῶς τὸ τῆς ἐρημώσεως βδέλυγμα, τὸ
προφητικῶς ἡμῖν προλεγόμενον, καὶ τόπους, οὓς οὐ δεῖ, διατρέ-
χουσι καὶ πόλεις ληΐζονται, ἀγροὺς ἐκθερίζουσι καὶ κώμας πυρὶ
κατακαίουσι, καὶ ἐκκλησίας ἀγίας φλογίζουσι, καὶ ἱερὰ μοναστήρια
στρέφουσι καὶ παρατάξουσι Ῥωμαϊκαῖς ἀντιπάττονται, καὶ πο-
30 λεμοῦντες ἐγείρουσι τρύπαια καὶ νίκαις νίκας συνάπτουσι καὶ μει-
ζόνως ἡμῶν κατεπαίρονται καὶ τὰς εἰς Χριστὸν καὶ τὰς εἰς ἐκκλη-

20 δωτὴρ Α. — 22 δικαιοτάτα Α || Ἡσαίου νβ', 5. — 25 ἐρημώσεως βδέλυγμα] Δανιήλ θ', 27. ια' 31. ιβ', 11.

σίας βλασφημίας ἐπαύξουσι, καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημοῦσιν ἀθέμιτα, καὶ τῶν ὅλων κρατεῖν οἱ θεομάχοι φρουάττονται, τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἀσχέτως Διάβολον μετὰ πάσης σπουδῆς ἐκμιμούμενοι κακείνου τὸν τύφον ζηλώσαντες, δι' ὃν ἀπ' οὐρανοῦ καταβέβληται καὶ σκότος ζοφερὸν ἀποδέδεικται· ἄπερ οὐκ ἂν οἱ μικροὶ 5 διεπράττοντο, οὔτε τσαύτην ἰσχὺν προσεκτήσαντο, ὡς τσαῦτα πράττειν ἀδέσμως καὶ φθέγγεσθαι, εἰ μὴ πρῶτοι τὸ δῶρον ἡμεῖς ἐνουβρίσαμεν καὶ τὴν κάθαρσιν ἡμεῖς ἐμίαναμεν πρῶτιστοι, καὶ ταύτη τὸν δωροδότην Χριστὸν λελυπήκαμεν καὶ πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν ὀργὴν αὐτὸν παρωτρύναμεν, ἀγαθὸν τε ὄντα καὶ κακοῖς 10 μὴ ἠδόμενον, φιλανθρωπίαν πηγάζοντα καὶ φθορὰν καὶ ἀπώλειαν ἀνθρώπων ἰδεῖν οὐ βουλόμενον. Ἄλλ' ὄντως ἡμεῖς τούτων ὅλων καθεστήκαμεν αἴτιοι καὶ λόγος οὐδεὶς πρὸς ἀπολογία ἐυρεθήσεται· ποῖος γὰρ λόγος ἢ τόπος ἡμῖν πρὸς ἀπολογία δοθήσεται, τσαῦτα παρ' αὐτοῦ λαβόντες δωρήματα καὶ πάντα ῥυπάναντες καὶ πάντα 15 μιαραῖς ἐκμίαναντες πράξεσιν;

12. Ἄλλ' εἴ μοι νῦν ἰκετεύοντι· πείθεσθε, πεισθῆναι δὲ πάντως ὀφείλετε, καλῶς ἡμῖν καὶ πατρικῶς συμβουλεύοντι, καὶ λόγοις, ἀδελφοί, τοῖς ἐμοῖς ὑποκλίνεσθε, μετανοία τὴν τσαύτην φθορὰν τῶν κακῶν ἐξιλεωσόμεθα καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἐπιστρέψωμεν· 20 ἄλλη γὰρ σωτηρίας ἐλπίς ἡμῖν οὐ διώριστο· οὔτε γὰρ οἰκτίρμων ὢν φυσικῶς καὶ φιλάνθρωπος παρόψεται ἡμῶν τὴν μετάνοιαν, ἀλλὰ χαίρων εὐθέως προσδέξεται καὶ τῶν δεινῶν ἡμᾶς ἀπαλλάξειεν· διὰ τοῦτο γὰρ αὐτὰ καὶ προελθεῖν συγκεχώρηκεν, ἵνα, “ἐν κημῶ καὶ χαλινῶ τὰς σιαγόνας ἡμῶν ἄγξας” καὶ τὸ ἀτίθασον, προσεγγίζειν 25 αὐτῷ καὶ προσπελάζειν ποιήσειεν, ἵνα μὴ οὕτω τῆς παρούσης ζωῆς ἐξερχόμενοι τὴν σὺν τῷ κόσμῳ κατάκρισιν λάβοιμεν, ἀτελευτήτως ἡμᾶς βασανίζουσαν καὶ ἐς αἰεὶ δειναῖς ἡμᾶς ταῖς αἰκίαις ἀλγύνουσαν. Διόπερ, ἀδελφοί, τὸ τάχος περὶ τὴν μετάνοιαν ἐπιδράμωμεν καὶ πρὸς τὸ συμπαθὲς αὐτὸν ἐπικλίνωμεν· ἐπικλίνεσθαι 30 γὰρ φιλεῖ πρὸς ἡμᾶς εἰς συμπάθειαν, διὰ τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ καὶ

9 δωροδότην Α. — 10 παρωτρύναμεν Α. — 17 ἀλλ' εἴμι Α. — 20 ἐξιλεωσόμεθα, ἐπιστρέψωμεν Α. — 25 Ψαλμ. λα', 9.

θεικὴν ἀγαθότητα, ἢ διεγείρεσθαι πρὸς ἀπήνειαν καὶ τῶν δρω-
μένων ἡμῖν κακῶν ἐπεξέλευσιν. Εἰδότες οὖν αὐτοῦ τὸ φιλάνθρω-
πον, φιλάνθρωπία πρὸς αὐτὸν ἐπισπεύσωμεν καὶ ἔργοις αὐτὸν
ἀγαθοῖς ἐπευφράνωμεν, φωτεινὰ φοροῦντες ἐνδύματα καὶ περιβό-
15 λαια φυγῆς λαμπρὰ περιχέμενοι, καὶ φαιδροὶ ὄλοι καὶ ἀσκότιστοι
τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὸν θεωρούμενοι, καὶ ὅλως αὐτοῦ τὴν φαιδρο-
τόκον ἑορτὴν ἑορτάζοντες καὶ πανήγυριν ἄγοντες τὴν πάσης μη-
τέρα λαμπρότητος καὶ πάσης ἀγλαίας γεννήτριαν, ἵνα καὶ εἰς τὴν
ἐν οὐρανοῖς αὐτοῦ βασιλείαν εἰσέλθοιμεν καὶ τῆς ἐκεῖθεν φωτοφορίας
10 μετάσχοιμεν, ἀπόλαυσιν τὴν ὄντως ἀκράδαντον καὶ μόνην σταθη-
ρὰν καὶ ἀσάλευτον, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρι τῆς
ἡμῶν ἀσθενοῦς ταπεινότητος, τῷ εἰς τοσοῦτον ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς
ταπεινώσαντι καὶ κοινωνοῦς ἡμᾶς τῶν οἰκείων ὑψωμάτων ποιή-
σαντι· μεθ' οὗ πατρὶ τῷ γεννήσαντι σὺν τῷ παναγίῳ καὶ πάντων
15 κτιστῶν αὐτῷ συνδеспόζοντι πνεύματι καὶ οὐσίᾳ θεικῆ βασιλεύοντι
δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ προσκύνησις πάντοτε, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΙΧ.

ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩΙ Δ'.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ τοῦ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ,

ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κρήτης,

συγγραφείς παρὰ Νικήτα τοῦ πανευφήμου πατρικίου καὶ κυέστορος ¹.

Κύριε, εὐλόγησον.

1. Οὐ θεμιτόν ἐστιν, οὔτε μὴν ὅσιον, τὰς τῶν δικαίων καὶ
όσιων ἀνδρῶν ἐπὶ γῆς ὑψηλὰς πολιτείας καὶ Θεῷ διὰ καθαρότητα
πλησιαζούσας βυθῷ λήθης καταβαπτίζεσθαι, ἢ τῷ μοδίῳ τῆς
σιωπῆς ἐπὶ πολὺ κατακαλύπτεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν φανερώς
τῆς διηγήσεως ἐπιτίθεσθαι, ὅπως ἐντεῦθεν τῶν καλῶν ἔργων φα- 5
νερουμένων ἢ πρὸς τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἄδυτος ἐξανατέλλη δόξα καὶ
κέρδος πολὺ τῆς ὠφελείας τοῖς ἀνθρώποις καλῶς θησαυρίζεται

¹ Οὗτος ὁ βίος ἐλήφθη ἐκ δύο ἀντιγράφων· τὸ πρῶτον ἀντίγραφον, ὕπερ ὀνομάζω
Α, εὐρίσκεται ἐν τῷ 79-φ μεμβρανίνῳ κώδικι τοῦ Βατοπεδίου, φύλλ. 191-195· τοῦτο
δὲ τὸ ἀντίγραφον ἐγένετο τῇ δεκάτῃ ἑκατονταετηρίδι· τὸ δ' ἕτερον ἀντίγραφον, ὕπερ
ὀνομάζω Β, γενόμενον ἔτει 1540-φ, εὐρίσκεται ἐν τῷ 148-φ κώδικι τῆς μονῆς τοῦ
Διονυσίου [Σ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐλλη-
νικῶν κωδίκων, τ. I, σ. 346]. Ἡ ἐπιγραφή ἐν τῷ Α ἔχει οὕτω «Μηνὶ ἰουλίῳ δ.
βίος τοῦ ἐναγίους πρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου τοῦ ἱεροσολυμίτου ἀρχιεπισκόπου γινομέ-
νου Κρήτης· συγγραφείς πατρικίητα τοῦ πανευφήμου πατρικίου καὶ κυέστορος»
ἐν δὲ τῷ Β « - - - πατρικίου καὶ κοιαιέστορος καὶ πανευφήμου».

1 θεμιτόν Β, θελητόν Α. — 2 όσιων Α, άγιων Β || τὸ ὑψηλὰς ἐλλείπει τῷ
Β. — 3 λίθης Α || ἢ τῷ μοδίῳ Α. — 4 μοδίῳ - - λυχνίαν] Ματθ. ε', 15. Λουκᾶ ια', 33. —
6 θεὸν] ἑλλ. τῷ Α || ἐξανατέλλη Β. — 7 πρότερον ἐν τῷ Β θησαυρίζεται.

πρὸς τὸ τοὺς σπουδαιότερους τῇ τούτων χρηστῇ μιμήσει τὰ χρη-
στότερα περιποιηθῆναι. Οὐκοῦν δικαίως ἐπὶ τὸν παρόντα λόγον
ὡς εὐγνώμονες ἀπιδόντες, ἵνα καὶ ἡμεῖς ταῦτόν ἐκείνοις πάθωμεν,
οἷς οὐκ ἔστιν ἔπαινος, τὸ μὴ τοὺς ἀξίους ἀξίως ἐγκωμιάζειν, τὸ
5 φῶς τὸ ἐκ τοῦ φωτός, Χριστόν, ἐκτενῶς ἐπικαλεσάμενοι, τὸν τοῦ
πατρὸς συνάναρχον καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος συναΐδιον, τὸν
ἕνα τῆς μιᾶς τρισηλίου θεότητος, τὸν πληροῦντα τὰ πάντα χρη-
στότητος, τὸν ἐπιχορηγοῦντα σοφίας δωρήματα καὶ ἀρχοῦσαν τοῖς
πᾶσι γνῶσιν ἅπασαν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς αὐτοῦ μεγαλοδωρεάς
10 τοῦ λέγειν ἐμπλησθέντες, τῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς Ἀνδρέου τοῦ γε-
γονότος ἀρχιεπισκόπου τῆς Κρητῶν φιλοχρίστου νήσου ἐναρέτου
καὶ ὑψηλῆς πολιτείας ἀπαρξόμεθα διηγήσεως.

2. Γονέων μὲν οὗτος θεοφιλῶν καὶ εὐλαβῶν γέγονε τέκνον,
Γεωργίου καὶ Γρηγορίας προσαγορευομένων, ὧν ἡ πολιτεία συνέ-
15 ἔραμε τοῖς ὀνόμασιν· ἀμφοτέροι γὰρ ἐπιμελῶς γρηγορήσαντες ἐν
ἔργοις ἀγαθοῖς, Θεοῦ γεώργιον ὤψθησαν καὶ δικαιοσύνην αὐτῷ
ἐκαρποφόρησαν. Δαμασκὸς δὲ πόλις αὐτοῖς, οὐδὲν δυτικὸν ὡς ἐξ
ἐχθρῶν ἀπίστων εἰσάγουσα, ἀλλὰ μία τῆς Ἀνατολῆς τυγχάνουσα,
πρὸς ἀνατολὴν πίστεως αὐτοῖς ὀρθοδόξου μηδὲν κατασκιάσασα·
20 ἐν ἣ καὶ ὁ τούτων γόνος, μᾶλλον δὲ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, ἐξ ὁσφύος
αὐτῶν προῆλθεν· ἐχρῆν γὰρ ἐκ ρίζης ἀγαθῆς ἀγαθὸν καὶ κλάδον
ἀναβλαστῆσαι. Καὶ σιγῇ μὲν αὐτῷ γλώσσης ἀπὸ γεννήσεως καὶ
μέχρι χρόνων ἑπτὰ οἰκονομικῶς παρὰ Θεοῦ ἐπιτίθεται, ὅπως ἂν
ἐγγράτειαν γλώσσης ἐκ νηπίας ἐκμανθάνων ἡλικίας Θεῷ μυστικῶς
25 ὡς τὸ Μωσέως ἐντυγχάνη στόμα καὶ αἶρη ζυγὸν ἐκ νεότητος
αὐτοῦ· καὶ καλῶς τῷ ἀρότρῳ ἑαυτὸν ἐπιτίθησι καὶ εἰς τὰ ὀπι-
σθεν οὐκ ἐπιστρέφεται, ἀλλὰ τούτων ἐπιλανθάνεται τοῖς ἔμπρο-
σθεν ἐκτεινόμενος, ὅπως ἂν τὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ νεώματα καὶ
γεώργια εἰς ἑκατὸν εὐθηνοῦντα τῷ Θεῷ παραστήσῃ. Ὀκταετοῦς
30 δὲ αὐτοῦ γεγονότος, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ὡς ἦν αὐτῷ μετὰ τῶν

1 τῷ τοὺς σπουδαιότερους A. — 6 ἀγίου B. — 10 τὸ πατρὸς ἑλλ. τῷ B. —
12 ἀπαρξόμεθα A. — 25 αἶρει A || ζυγὸν] Ματθ. ια', 29. — 26 ἀρώτρῳ A ||
Λουκᾶν', 62. — 29 ἑκατὸν] Ματθ. ιγ', 23.

αὐτοῦ γονέων καὶ προτέρως ἔθος ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ
παραγίνεσθαι, κάκεισε τὴν θείαν ἐκτελεῖν λειτουργίαν, μετὰ τὴν
μετάληψιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τῆς ἐν-
σάρκου οἰκονομίας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ τοῦτον φωνὴν ἔναρθρον κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν ἀφεῖναι, 5
ὡς τῶν ἐπτὰ ἐτῶν τὴν σιωπὴν τῶν ἐπτὰ ἡμερῶν τοῦ παρόντος βίου
αὐτῷ προτυπουμένων τῆς ἐν ἡσυχίᾳ χρηστῆς διαγωγῆς· τὸ δὲ φωνὴν
αὐτὸν ἐν τῷ ὀγδόῳ ἀφεῖναι χρόνῳ τὴν ὀγδόην καὶ πρώτην ἀνέσπερον
ἡμέραν τῆς μελλούσης ἀπεράντου ζωῆς δηλοῖ, ὡς διὰ τῶν ἔργων
αὐτοῦ τῶν καλῶν μετὰ Θεοῦ διὰ παντὸς ὧν Θεῷ ἔσῃται λαλῶν. 10

3. Παρευθὺς οὖν ἐκδιδαχθεὶς δεόντως τὰ περὶ γράμματα, ἐν συ-
νέσει πολλῇ διαπρέπων, τοῖς ὑψηλοτέροις ἐπιβαίνει μαθήμασι· γραμ-
ματικῆς τὸ κάλλιστον πρὸς σοφωτάτην παιδευσιν ἑαυτῷ συλλέξας,
ὥσπερ μέλισσα τὰ ἀρμόδια πρὸς ἐργασίαν εὐχρηστα ἐπιλέγεται
ἄνθη, καὶ προσάγεται παρὰ τῶν αὐτοῦ θεοφιλῶν γονέων ὁ παρὰ 15
τοῦ Θεοῦ καλούμενος πρὸς πᾶσαν θεοσέβειαν εὐσεβῆς οὗτος νεα-
νίας, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἡλικίαν, τῇ ἀγιωτάτῃ τῶν Ἱερο-
σολύμων ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ὅπως
ἐνθεν αὐτῷ ἢ τῶν παθῶν νέκρωσις, ὡς τῷ ζωοποιούντι Θεῷ μέλ-
λοντι ζῆν, περιποιηθῆ. Καὶ παρὰ Θεοδώρου τοῦ ἐν τοῖς ζῶσι 20
τότε τῶν ἐκεῖσε ὄντος πατριάρχου, τανῦν δὲ ἐν ὁσίᾳ τῇ μνήμῃ,
δεχθεὶς καὶ ἀποκαρεὶς καὶ τῷ ἱερῷ ἀποκληρωθεὶς καταλόγῳ, τῇ
τῶν τριχῶν ἀποβολῇ τὰ τερπνὰ τοῦ βίου ὡς ῥευστὰ συναπεβά-
λετο καὶ τῷ ἱερῷ στεφάνῳ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ταῖς κατὰ Θεὸν
ἀρεταῖς τὴν ψυχὴν ἐστεφάνωσε· καὶ ἦν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ ταῖς 25
θείαις προσκαρτερῶν Γραφαῖς καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ψυχικὴν καρπού-
μενος ὠφέλειαν, προκόπτων ἐν χάριτι καὶ ἀναβάσεις ἀγαθῶν
ἐν καρδίᾳ τιθέμενος· καὶ Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ, τὸν ἑαυτοῦ
δοῦλον ἐλευθερῶν ἐκ πάσης πονηρᾶς ἐνεργείας, καὶ δι' ἐπαινου-
μένην κατήφειαν καὶ μεγίστην εὐλάβειαν τῇ τῶν εὐλαβῶν τοῦ 30

5 ἀφῆσαι A. — 8 ἀφῆσαι A. — 10 ἔσεται B. — 11 παρευθὺ A. — 12 τοισὺ-
φιλωτέροις A. — 16 οὗτος] ἐλλείπει τῷ B. — 19 νέκρωσις A. — 22 ἀποκληρο-
θεὶς A. — 23 συναπεβάλλετο AB. — 27 ἀναβάσεις ἁ. ἐν καρδίᾳ] Ψαλμ. πγ', 6.

αὐτοῦ Πατριαρχείου νοταρίων τετίμηται τάξει. Τοῦ δὲ προειρη-
μένου τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχου θαυμάζοντος τὸ ἐν πᾶσι
νηφάλεον αὐτοῦ καὶ πρὸς ἅπαντας ἐπεικὲς καὶ χαρίεν, περὶ τὰ
ἔσχατα τῆς αὐτοῦ ζωῆς μετακαλεσάμενος Θεόδωρον τὸν θεοφιλέ-
5 στατον αὐτοῦ οἰκονόμον, δεόντως αὐτῷ προσέταξεν ἐκκλησιαστικὸν
τὸ οἰονοῦν πρᾶγμα μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ ἄνευ γνώμης καὶ βουλῆς
τοῦ εὐσεβοῦς τούτου καὶ φιλοθέου ἀνδρὸς μὴ διοικηθῆναι, ἀλλὰ
πάντα μετὰ συναινέσεως αὐτοῦ πράττειν· τοῖς γὰρ μυστικοῖς ὀφθαλ-
μοῖς ὡς πνευματικὸς ἑώρα φανερῶς τὰ τοῦ πνευματικοῦ τούτου
10 κατορθώματα, καὶ νέος ὢν τῇ ἡλικίᾳ παλαιῶ τῷ φρονήματι τοὺς
ἐν παλαιότητι χρόνων ὡς νέους ὑπερένικα, καὶ γέγονε τῶν ἐκκλη-
σιαστικῶν πραγμάτων ὑπέρμαχος, ὕπλοις ἀριστεύων τῆς εὐσεβείας
καὶ τῆς χρηστῆς διοικήσεως ἐγείρων τὰ τρόπαια καὶ τοῦ οἰκο-
νομοῦντος ἀνδρὸς γέγονεν ἀντιλήπτωρ καὶ βακτηρία ἔμφυχος, ἐν
15 τῇ εὐθείᾳ τῶν πραγμάτων διοικήσει τοῦτον ὀδηγῶν. Καὶ μοναχὸς
μὲν ἦν ὁ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ δοῦλος πολλοστὸς ἐν ἀγαθοῖς,
τοῖς ἱερεῦσιν ὅσια πάντα ἐπιδεικνύμενος, τοῖς πτωχοῖς πλουσίως
διαρχῶν, ὄρφανῶν πατήρ, καταπονουμένων ἐκδικητής, λυπουμένων
χαρμονή, ἀθυμούντων ἀνατολή παραμυθίας, καὶ τοῖς πᾶσι τὰ
20 πάντα ἀποστολικῶς διὰ Θεοῦ γέγονε, παρὰ πάντων ἐν πᾶσι
θαυμαζόμενος.

4. Τῆς δὲ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου ἐν τῇ θεο-
φυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει, ὡς κεφαλῇ τοῦ σώματος τυγχανούσῃ
τοῦ παντὸς χριστιανικωτάτου πολιτεύματος, εὐσεβῶς κροτηθείσης
25 ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ τότε ἐν τοῖς ζῶσιν ὄντος ὀρθοδόξου τῶν
χριστιανῶν βασιλέως, τοῦ πατρὸς Ἰουστινιανοῦ, καὶ τὰ τῆς κακο-
δοξίας ζιζάνια τῇ ὀρεπάνῃ τῶν εὐσεβῶν ἐκ ῥιζῶν ἀποτεμνούσης,
καὶ τὸ περὶ δύο φύσεων καὶ θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν ἐπὶ τῆς
ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος

1 πατριαρχίου A. — 3 ἐπεικὲς A || χαρίεν A, χάριεν B. — 9 πνευματικῶς
A. — 13 ἐγείρων A, ἐγχειρῶν B. — 15 εὐθεία A, θεία B. — 16 ὁ A, ὅτι B ||
πολλοστὸς A, πιστὸς B. — 19 παραμυθείας A. — 20 Κορινθ. 1, 9', 22. —
25 ὄντως A.

κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καλῶς ὀρισάσης, καὶ πρὸς θεραπείαν
τοῖς τὰ ἐναντία τούτων κακοδόξως νοσοῦσιν θεοφιλῶς ἐκφωνησάσης,
ὡς ἀπανταχοῦ ταῖς ἀγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις τῶν παρὰ
τῆς εἰρημένης ἀγίας ἔκτης συνόδου θεοπρεπῶς θεσπισθέντων καὶ
κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἐγγράφως παρὰ τοῦ βασι- 5
λέως ἀποσταλέντων, καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε συναχθέντων ἐπὶ
τοῦτο, ἱερέων τε καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν, καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς
ἀσπασαμένων τὰ τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων συγγράμματα, καὶ πᾶ-
σαν φλόγα κακοδόξου δίψης ἀποσβεσάντων, ὡς ἐκ πηγῆς τῆς
ὀρθοδοξίας κορεσθέντων αὐτῶν τὰνάματα, τὸν προκείμενον ἡμῖν 10
ἄνδρα, τὸν ἄξιον τοῦ Θεοῦ δοῦλον, εἰ καὶ ἐν ἡλικίᾳ νέᾳ ὑπῆρχε,
μεγάλως διὰ τὴν σεμνότητα τῶν τρόπων ἐπιλεξάμενοι καὶ τούτῳ
ἐγχειρίσαντες καὶ ἐμπιστεύσαντες τὰ τῶν εἰρημένων εὐσεβῶν δογ-
μάτων ἀντίγραφα, ἤγουν τῆς ὀρθῆς αὐτῶν πίστεως τὴν ὁμολογίαν,
μετὰ καὶ δύο εὐλαβῶν γερόντων τοῦτον πρὸς τὸν αὐτὸν ἀνεπέμψαν 15
εὐσεβέστατον βασιλέα· τοῦ δὲ αὐτοῦ βασιλέως πρὸς τὴν κρεῖττω
μετατεθέντος ζωῆν καὶ τὸν φθαρτὸν τοῦτον καταλιπόντος βίον, τὰ
τῆς βασιλείας διαδέξασθαι σκῆπτρα τὸν αὐτοῦ υἱὸν Ἰουστινιανόν,
ᾧτινι καὶ τὰ λεχθέντα τῆς εὐσεβείας ἀπεκόμισεν ἀντίγραφα ὁ εὐ-
σεβῆς οὗτος καὶ Θεῷ προσφκειωμένος ἀνὴρ· καὶ παρὰ τοῦ εἰρη- 20
μένου ὀρθοδόξου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὰς περὶ τῆς ἀποδοχῆς
εὐσεβεῖς αὐτοῦ δεξάμενος κεραίας, καὶ ταύτας ἐμπιστεύσας τοῖς
μετ' αὐτοῦ συναπολυθεῖσιν, ἀπέστειλε πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὰ
Ἱεροσόλυμα, ἐξ ὧν καὶ ἀνεπέμφθη.

5. Μένει οὖν ἐν ὕροις τοῦ καλοῦ ὁ πρὸς πᾶσαν ὁδὸν σωτη- 25
ρίας ἐκτρέχων· τοῦ γὰρ Θεοῦ καὶ δεσπότου περὶ τοῦ ἰδίου
δούλου κρεῖττόν τι προβλεψαμένου κατὰ πρόφασιν εὐχρηστον,
τὴν ἀπὸ τῆς τῶν ἐχθρῶν γῆς μετάθεσιν, ὡς ἀπὸ Ἱεριχὼ εἰς
Ἱερουσαλήμ, τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων τούτῳ συμφερόντως χαρί-

1 ὀρισάσης A. — 2 κακοδόξοις νοσοῦντων B. — 11 νέᾳ] ἑλλ. τῷ A. — 13 ἐγγη-
ρίσαντες A, ἐγχειρήσαντες B. — 17 καταλιπόντος A. — 18 υἱὸν αὐτοῦ B. —
20 οὗτος] ἑλλ. τῷ B || προσφκειωμένος A. — 25 ὁδὸν σωτηρίας] Πράξ. ις', 17. —
27 προβλεψαμένου B || εὐχριστον A, εὐχάριστον B.

ζεται· ἐν ἣ καθίσας καὶ δύνανται χάριτος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐξ
ὑφους ἐνδιδύσκειται, ὡς μαθητῆς τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων
τῆς ὅλης οἰκουμένης καὶ μιμητῆς τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς
θείας αὐτῶν διδασκαλίας. Τῇ γὰρ σαγήνῃ τῶν πρὸς διόρθωσιν
5 λόγων αὐτοῦ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων πνευματικῶς ἀγρεύσας, τῷ
Θεῷ λογικὸν προσήγαγεν ὀψώνιον· ἐν ἡσυχίᾳ γὰρ ἐπὶ πλείστους
χρόνους διάγοντος αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ σχολάζοντος κελλίῳ, οὐκ
ἐπὶ πολὺ τοῦτον ὁ Θεὸς ἠὐδόκησεν ἀποκρύπτεσθαι, ἀλλὰ πρὸς
ψυχικὴν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πλησίον ὠφέλειαν τοῦτον ἐφανέρωσεν, ὅπως
10 αὐτὸς ὑπὸ ἄλλων ὠφελῆθη, ἄλλους ὠφελῶν. Τὰ τῆς αὐτοῦ τοίνυν
χρηστῆς διαγωγῆς διαγινώσκειται τῷ τότε βασιλεῖ κατ' οἰκονομίαν
τοῦ ἄνω βασιλέως, τοῦ βασιλεύοντος τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων, καὶ
προχειρίζεται διάκονος, κατὰ βασιλικὴν πρόσταξιν, ἐν τῇ Μεγάλῃ
τοῦ Θεοῦ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, μεγάλως ἐν τῇ ἱερατικῇ τῶν δια-
15 κόνων διαπρέπων τάξει, ὥστε καὶ πρεσβυτέρους τὸ ἐν νεότητι
αὐτοῦ ὑπὲρ γέροντας θαυμάζειν φρόνημα· καὶ μετ' ὀλίγον ὁ πολὺς
ἐν διδασκαλίαις πατὴρ γίνεται πατὴρ ὄρφανῶν, τὴν τοῦ εὐαγοῦς
Ὁρφανοτροφείου ἐμπιστευθεὶς φροντίδα, καὶ ὡς εὐγενῆς ταῖς κατὰ
Θεὸν ἀρεταῖς καὶ φιλόπτωχος πλούσιος καὶ τὴν τῆς εὐσεβοῦς
20 διακονίας τῶν Εὐγενίου διοικήσιν· καὶ τὸ στενὸν τῶν δύο τούτων
τόπων ὁ τῆς τριάδος μύστης εἰς πλατυσμὸν πολλῶν ἀγαθῶν πα-
ραχρῆμα μετήγαγεν, εὐχαῖς τε καὶ χρηστῇ διοικήσει τὰ κάτω
κεῖμενα δεόντως ἀνύψωσε, τοῦ μὲν ἐνὸς εὐαγοῦς τόπου τὸν ὀρ-
φανισμὸν ὀρφανίσας τῇ χρηστῇ καὶ πατρικῇ ἀντιλήψει, τοῦ δὲ
25 ἐτέρου εὐαγοῦς οἴκου ἐν πλάτει τὴν στένωσιν ἀποδιώξας καὶ τῷ
ἀδιαλείπτῳ ἐπισιτισμῷ τοὺς πτωχοὺς διαθρέψας, ὡς ἄλλος σώφρων
Ἰωσήφ, οὐκ ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Θεοῦ τοῖς πένησιν
ὡς ἀδελφοῖς καταφανείς. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ὡς ἐκ δυνάμεως εἰς δύνα-
μιν πορευόμενος καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μετερχόμενος, ὡς ἐκ Θεοῦ

1 καὶ καθίσας B || Λουκᾶ ἰδ' 49. — 4 σαγήνη - - ἀγρεύσας] Ματθ. ιγ', 47. — 6 ὀψό-
μιον A. — 7 σχολάζοντι B. — 8 εὐδόκησεν A. — 10 ὠφελῆθη A || τὰ τῆς] ταύτης A. —
11 τότε] ἑλλ. τῷ B. — 18 εὐγενεῖς A. — 22 τε] ἑλλ. τῷ A. — 24 ὀρφανίσας A. —
28 ἐκ δυν. εἰς δύναμιν] Ψαλμ. πγ', 8. — 29 ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν] Κορινθ. 2, γ', 18.

καλούμενος, αὐτὸς δὲ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην παραιτούμενος, ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι διὰ τὴν οὐρανῶν βασιλείαν καὶ μὴ θέλων τοῖς ὑψηλοτέροις ἐπιβαίνει, ψηφισθεὶς προσφόρως ὑπὸ ἀξίων ὡς ἄξιος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κρητῶν φιλοχρίστου νήσου.

6. Καὶ ἀποκαθίσταται ἐν τῷ ἐτοιμασθέντι αὐτῷ παρὰ Θεοῦ 5
τῆς ἀρχιεπισκοπῆς θρόνῳ, δεχθεὶς παρὰ τοῦ ἐκεῖσε παντὸς ἱερα-
τικοῦ τάγματος καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ μετὰ χαρᾶς μεγάλης
ὡς ποιμὴν εὐσεβείας, τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λογικὰ πρόβατα ὡς
ἐν μάνδρᾳ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ κατασφαλιζόμενος καὶ ῥάβδῳ
δυνάμεως τῷ ὄπλῳ τοῦ ζωοποιοῦ πάθους, σταυρῷ, ἐπιδεξιῶς τοὺς 10
εὐωνόμους καὶ νοητοὺς ἀπελαύνων θήρας, καὶ τῇ σφενδόνῃ τῶν
ἀδιαλείπτων εὐχῶν τούτους σφοδρῶς κατατραυματίζων διὰ τὴν
ἐπιτεθεῖσαν αὐτῷ μεγίστην τῆς ἱερωσύνης ἀρχὴν, ὡς γινώσκων
τὸ ἐπικείμενον βᾶρος τοῖς ἐμπιστευομένοις λογικὴν τοῦ Θεοῦ ποι-
μνην. Καὶ λόγον τῷ λαῷ προσεφώνησε, δι' αὐτοῦ φανερώς δει- 15
κνύων τὸ ὡς εἴρηται ἐπικείμενον τοῖς ἱερεῦσι φορτίον· τὸ γὰρ
τῆς πρώην ἡσυχίας ἐνάρετον ἔπειθεν αὐτὸν λυπεῖσθαι, οἷα ζη-
μίαν ὑπομενηκότα, ὡς ἐννοοῦντος αὐτοῦ θησαυρόν, τὸ ἰδιάζειν,
ἀπολωλεκέναι· ὁ δὲ διδούς λόγον ἐν ἀνοίξει στόματος Θεὸς
Λόγος καὶ διὰ τοῦ προφήτου Δαυὶδ φθεγξάμενος "πλάτυνον τὸ 20
στόμα σου καὶ πληρώσω αὐτό", αὐτὸς, ὡς προειδὼς τὴν σοφίαν τῆς
καρδίας μελέτην τοῦ θεσπεσίου τούτου ἀνδρός, μᾶλλον τὸ στόμα
αὐτοῦ πληρώσας συνέσεως, τοῦτο πρὸς δόξαν ἐπλάτυνε τῆς αὐ-
τοῦ μεγαλειότητος. "Ὅθεν καὶ ἐγκωμίων λόγους διαφόρους πρὸς
τὴν πανάμωμον καὶ πάσης κτίσεως ὑπερτέραν, τὴν παρθένον κατὰ 25
φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν μητέρα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ ἀλη-
θινοῦ, μετὰ πάσης εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως ἐξέθετο, εἶτα δὲ
καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀποτομὴν Ἰωάννου τοῦ προδρόμου
καὶ βαπτιστοῦ καὶ ἐτέρων ἀγίων καὶ ὁσίων πατέρων.

2 πτωχὸς τῷ πνεύματι] Ματθ. ε', 3. — 3 ὑψηλοτέροις A || ψηφισθεὶς οὖν B. —
5 καὶ] ἐλλ. τῷ B || ἑτοιμασθέντι A. — 9 ῥάβδῳ δυνάμεως] Ψαλμ. ρθ', 2. — 11 σφεν-
δόνη A. — 17 πρόην A || λοιπεῖσθαι A || οἷαν B. — 19 ἀπολωλεκέναι A || διδ.
λόγ. ἐν ἀνοίξει στόματος] Ἐφεσ. ε', 19. — 20 Ψαλμ. π', 11. — 21 αὐτῷ A. —
22 ἀνδρὸς τούτου B. — 22/23 Ψαλμ. πη', 4.

7. Ὡς οὖν ἑαυτὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐξ ἔργων ἀγαθῶν ἐργασάμε-
νος, κατὰ Παῦλον τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ μαθητὴν τοῦ Κυρίου
καὶ τῶν περάτων διδάσκαλον, τὸν εἰπόντα ναὸν Θεοῦ εἶναι τὸν
ἄνθρωπον, ναὸν ἐκ νέας εὐπρεπῶς ὠκοδόμησε τῆς παναχράντου
5 καὶ πανομνήτου θεοτόκου Μαρίας, τοῦ ἐμφύχου καὶ ἡγιασμένου
τοῦ Θεοῦ Λόγου ναοῦ, Βλαχέρνας τὸν τιοῦτον παρ' αὐτοῦ οἰκο-
δομηθέντα ναὸν ὀνομάσας, ἱερεῖς λειτουργοὺς ἐκ τοῦ μοναχικοῦ
σχήματος ἐν αὐτῷ πρὸς ὑμνωδίαν καὶ δοξολογίαν Θεοῦ θεοπρε-
πῶς ἐγκαταστήσας, εἰς ἀντίδωρον τῶν μεγαλοδωρεῶν καὶ ἀντιλή-
10 φεων τῶν εἰς αὐτὸν παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ πύλης προελθόντων· κα-
λῶ δὲ τὸ καλὸν ἐποικοδομῶν καὶ ἀγαθὰ ἐπ' ἀγαθοῖς καθ' ἡμέ-
ραν τιθέμενος—οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ σχεδὸν ἡμέρα μὴ δικαιοσύνης
φῶς ἐξ ἔργων ἀνατέλλουσα—, ὡς τὸν πλησίον εὐεργετῶν καὶ Θεῷ
ἐνθεν ἐγγίζων, τοῖς σωματικοῖς ἅμα καὶ ἐξ ἐνδείας νοσοῦσιν
15 οἶκον παραμουθίας καὶ λατρείας ἐκ νέας ὁ παλαιὸς οὔτος καὶ ἐν
κατορθώμασι γεγηρακῶς συνεστήσατο, τὸν καλούμενον Ξενῶνα,
πᾶσαν αὐτάρκειαν χρείας διὰ Χριστὸν ἐξ οἰκείας ἐπιδόσεως παρα-
σχών, ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ ἐν ἰλαρότητι προσφέρων καὶ ὡς
τὸ τῆς σοφίας ῥητὸν ὁ σοφώτατος οὔτος ἐκμαθῶν καὶ γινώσκων,
20 τὸ "ἐν ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι" καὶ
διακονίαν ὡς πτωχὸς τῷ πνεύματι τοῖς πτωχοῖς διακονῶν κατε-
σχεύασε καὶ ἐν νιπτῆρι βάλλει ὕδωρ, τὴν ἐξ οἰκείων χρημάτων
ὡς ἐξ ἀγγείων ἐπιχέων τῷ τόπῳ τῆς χρείας αὐτάρκειαν· καὶ
τὴν ὀρθὴν διεζωσμένος ὡσπερ λέντιον πίστιν, ἐξ ἀμφοτέρων οὐχί
25 πύδας μόνον ἀλλὰ καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀποπλύνας καὶ
ἐκμάζας ἀπελεύκανε. Πιστὸς οὖν ἱερεὺς ὢν τοῦ μεγάλου ἱερέως
καὶ τοὺς οὐρανοὺς διεληλυθότος, ὡς ἐν θυσιαστηρίῳ τῇ ἑαυτοῦ
ψυχῇ δεκτὰ τῷ Θεῷ καθ' ἡμέραν θύων, καὶ τοὺς ἡμελημένους
ἐπιμελῶς ἀνεκτίσατο ἐκκλησιαστικοὺς ναοὺς, καὶ ὅσα τούτοις πρὸς

1 τοῦ] ἑλλ. τῷ B || ναὸν τοῦ Θεοῦ] Κορινθ. 1, γ', 16. ε', 16 || ἐξ ἔργων ἀγαθῶν] Ἐφεσ. β', 10. Κολοσ. α', 10. Τιμοθ. 1, β', 10. — 6 βλαχέρνας B. — 7 ὀνομά-
σας A. — 12 δικαιοσύνης φῶς] πρὸβλ. Σοφ. Σολομ. ε', 6. — 13 τῶν B. — 14 τὸ
ἐνθεν ἐλλείπει τῷ B. — 17 ἐπιδόσεως A. — 20 Παροιμ. ιε', 27. — 21 πτωχὸς τῷ πνεύ-
ματι] Ματθ. ε', 3. — 24 ὀρθὴν A, ὀσφὺν B. — 28 ἡμελημένους A. — 29 ἀνεκτίσατο A.

κόσμον ἱερῶν κειμηλίων ἀρμόδιον ὁ παγκόσμιος οὗτος παρασχών, εὐπρεπῶς αὐτοὺς κατεκόσμησεν.

8. Τί δὲ διὰ τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον καὶ φίλον ὁ Θεὸς τοῖς πολεμίοις ἐχθροῖς πεποίηκεν; Οἱ γὰρ ἄλιθῆριοι Ἀγαρηνοὶ ἐν θαλάσῃ τὸ ὄρημα αὐτῶν θέμενοι, διὰ πλῆθους σκαφῶν ἐν τῇ φιλο- 5
χρίστῳ Κρητῶν νήσῳ ἐκμανῶς ἐπέστησαν, ὅπως αὐτοὺς ὡς κατακρίτους ἢ τοῦ Θεοῦ κρίσις διὰ τὰς ἀδίκους αὐτῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐπιβάσεις καὶ ἐν Κρήτῃ καταδικάσῃ· τῷ γὰρ ὀχυρώματι τῷ προσαγορευομένῳ Τοῦ Δριμέως, ἐν ᾧ πρὸς τὸ σύνηδες ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένου χριστιανικω- 10
τάτου λαοῦ διὰ τὰς ἐχθρικὰς ἐπιβάσεις εἰσῆρχετο, οἱ βάρβαροι πρὸς πολιορκίαν παρακαθίσαντες καὶ πολλὰς μηχανὰς πρὸς παράταξιν πολέμων ἐν αὐτῷ ἐπιδειξάμενοι, τὸ ἄπρακτον ἑαυτοῖς περιεποιήσαντο, ζημίαν τὴν ἰδίαν κατάλυσιν ἀντὶ κέρδους τῆς αἰχμαλωσίας οἰκειωσάμενοι, ἐκ βελῶν τῶν εὐχῶν τοῦ πρὸς Θεὸν ὡς 15
τόξον τὸ ὄμμα τείνοντος ἱερέως πολεμηθέντες.

9. Τοιοῦτον τὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ὁ Θεὸς περιδοξον ἀναδείξας, καὶ λοιμικῆς νόσου τῷ λαῷ τῆς κατ' αὐτὸν νήσου ἐπελθούσης καὶ ἀνομβρίας κατὰ παιδευσιν Θεοῦ ἐπιπεσούσης, τὸν μὲν ὑετὸν παρὰ Θεοῦ ἐξητεῖτο τῇ διψώσῃ γῆ καταπεμφθῆναι αὐτὸς ἀπαύ- 20
στως καὶ ἀκορέστως, ὡς διψῶν τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, ὄμβρους δακρῶν αὐτῷ προσφέρων καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ τῶν αἰτήσεων κομιζόμενος, καὶ ὡσπερ ἐμπλάστρω ταῖς πολλαῖς νηστείαις καὶ ἀνυστάκτοις ἀγρυπνίαις καὶ ἀδιαλείπτοις εὐχαῖς κεχρημένος, τῇ θεηλάτῳ προσέφερε νόσῳ καὶ τὴν ἰατρειάν ἔλαβε παρὰ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν τραυ- 25
ματισθέντος καὶ ἰασαμένου τὰ ἀνίατα πάθη Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος καὶ λυτρωτοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ὅλοις ὅλος ἦν τὰ πρὸς Θεὸν δι' ἰκεσιῶν μεσιτεῶν καὶ ἀβλαβεῖς διαφυλάττων, νουθετῶν ἅπαντας καὶ καθοδηγῶν τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων καὶ τοῦ εὖ

2 αὐτοῖς] ἑλλ. τῷ B. — 4 ἄλλήθριοι ἀγαρηνοὶ A. — 6 ἐκμανῶς B || κατακρίτοις A. — 7 τῶν] ἔλλείπει τῷ B. — 10 ποιμαινομένου AB || χριστιανικότητος A. — 12 παρακαθίσαντες AB. — 15 τὸν θεὸν B. — 17 λοιμικῆς A. — 20 ἐξαιτήτο A. — 24 προσευχαῖς B || θεϊλάτῳ A.

ποιεῖν ἀντέχεσθαι καὶ τὴν βασιλικὴν τῶν θείων ἐντολῶν πορευέ-
σθαι τρίβον, τὴν εἰσάγουσαν εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.
Χρείας δὲ οὕτω καλεσάσης, ὥστε ἀνελθεῖν αὐτὸν ἐν τῇ θεοφυ-
λάκτῳ πόλει καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων, πολλοὶ πρὸς αὐτὸν ὠφε-
5 λείας χάριν ἀόκνως παρεγίνοντο, καὶ οἱ μὲν τὸ πρᾶον αὐτοῦ κα-
θορῶντες, τὸ θυμῶδες καὶ ὀργίλον ἐξ ἑαυτῶν ἀποδιώκοντες, ἐν
γαλήνῃ διετέλουν, ἄλλοι δὲ τῷ ὑετῷ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὰς
καρδίας καταρδευόμενοι δικαιοσύνην ἐκαρποφόρου Θεῷ· καὶ στρα-
τευόμενοι πρὸς αὐτὸν παραγινόμενοι, καὶ παρ' αὐτοῦ καλῶς διδα-
10 σκόμενοι ἀρκεῖσθαι τοῖς ὄψωνις αὐτῶν καὶ μὴ διασεῖν τινά, τὸ
ἀναδίκητον ἔνθεν προθύμως κατησπάζοντο· καὶ πένητες παρ' αὐτοῦ
ἐν πλάτει διατρεφόμενοι πλουσίως τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν
ἀνέπεμπον.

10. Εἶτα λοιπὸν τὸ τέλος τῆς προσκαίρου αὐτοῦ ζωῆς ὡς
15 πρὸς ζωὴν τὴν αἰώνιον παρὰ Θεοῦ καλουμένου, καὶ ἡ ἐντεῦθεν
μετάστασις μυστικῶς αὐτῷ ἀνωθὲν φανεροῦται, καὶ προλέγει ταύ-
την τοῖς φίλοις αὐτοῦ καὶ ἐναρέτοις ἀνδράσιν, ὡς ἐν τῇ μητρο-
πόλει αὐτοῦ ἔτι ζῶν οὐ μὴ παραγένηται· καὶ μετὰ χαρᾶς πάντας
περιπτυσάμενος καὶ ἐν φιλήματι ἀγίῳ κατασπασάμενος ἀπέλυσεν
20 ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὴν νῆσον τὴν οὕτω καλουμένην
Μιτυλήνην καταλαβὼν προσώρμισεν, οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ
πρόνοιαν, ἐν τόπῳ λεγομένῳ Ἐρισσῷ, ὡς τὴν ἐκεῖσε κατάπαυσιν
αἰρετισάμενος. Ὡς οὖν τὴν πίστιν καλῶς τηρήσας καὶ τὸν πνευ-
ματικὸν δρόμον δεόντως ἐκτελέσας ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκεῖσε
25 κεκοίμηται, τὴν ψυχὴν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος παραθέμενος καὶ
πρὸς αὐτὸν τὰς ἐντεύξεις ὑπὲρ ἡμῶν ποιούμενος. Καὶ ἡ κοίτη
τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ γέγονεν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας μάρτυρος
'Αναστασίας, ἐν ᾧ καὶ ἀπεκδέχεται τὴν τῶν νεκρῶν διὰ σάλπιγγος

2 τῶν] ἑλλ. τῷ Α. — 3 οὕτω Α, αὐτῷ Β. — 6 καθορόντες Α. — 9 παρ'
αὐτοῦ Α, πρὸς αὐτοῦ Β. — 10 ὄψωνις Α || μηδιασεῖντινα Α. — 14 τὸ τέλος
λοιπὸν Β. — 19 φιλήματι ἀγίῳ] Ῥωμ. ις', 16. — 21 μητυλήνην κ. προσώρμησεν Α. —
22 Ἐρισσῷ = Ἐρεσσῷ. — 23 ἐρετισάμενος Α || τὴν πίστιν κ. τηρήσας καὶ τὸν πν.
δρόμον δ. ἐκτελέσας] Τιμοθ. 2, δ', 7. — 24 ἐπιτῷ αὐτῷ Α. — 28 διὰ σάλπιγγος] ἑλλ.
τῷ Β. — 29 τῆς δευτέρας] ἑλλ. τῷ Β.

ἀνάστασιν ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς δευτέρας μετὰ πολλῆς δό-
ξης ἐπιφανείας "τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ", ἐξ οὗ καὶ τὸν μισθὸν τῶν πόνων τῶν ἔρ-
γων αὐτοῦ, ὡς τῆς ὅλης ἡμέρας τὸν καύσωνα βαστάσαντος, λή-
φεται· ἡ δὲ ἐν Χριστῷ κοίμησις αὐτοῦ γέγονε κατὰ τὴν τετάρτην 5
τοῦ ἰουλίου μηνὸς ἰνδικτιῶνος ὀγδόης· τῷ δὲ Θεῷ καὶ πατρί, ἅμα
τῷ υἱῷ καὶ Θεῷ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ὁμοουσίῳ πνεύματι, τῇ
μιᾷ τριαδικῇ θεότητι, ἀνθ' ὧν τοὺς ἑαυτῆς δούλους καὶ θεράποντας
ὡς φωστῆρας τῇ δικαιοσύνῃ τοῖς πέρασιν ἐξέλαμψε, δόξα, τιμὴ
καὶ προσκύνησις παρὰ πάντων ἡμῶν ἐποφείλεται εἰς τοὺς αἰῶνας 10
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

2 καὶ ἐπιφανείας B || κρίναι B || Τιμοθ. 2, 8' 1. — 6 ἰνδικτιῶνος A. —
7 καὶ θεῷ] ἔλλ. τῷ B.

*

X.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΣΤΗΝ ΘΕΩΣΙ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΝ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΟΥ

ΑΓΙΟΥ ΛΙΘΟΥ,

5 ἐν ᾧ μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν ἐτέθη παρὰ τοῦ Ἰωσήφ
Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, γεγонуῖα ἐν ἔτει κζ'
τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ πορφυρογεννήτου βασιλέως
κῦρι Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ¹.

Στιχηρά· ἦχος πλ. β' πρὸς τὸ «Ὅλην ἀποθέμενοι».

10 Ἄνωθεν κινούμενος * πρὸς πᾶσαν ἔνθεον πράξιν
βασιλεὺς θεώνυμος * Μανουήλ προσέθετο, * οἷς εἰργάσατο,
εἰς ἡμῶν εὐκλειαν *, τοῦ πιστοῦ πληρώματος,
καὶ τὸ σήμερον ὀρώμενον *. ἰδοὺ γὰρ πάντιμον
λίθον ἐξ Ἐφῶς ἀνήγαγεν, * ἐν ᾧ Χριστὸν κατέθετο γυμνὸν
Ἰωσήφ ῥοαῖς αἵματος * κατερραντισμένον,
15 καὶ σμύρνη καὶ σινδόνι συλλαβῶν
τάφῳ καινῷ κατεσφράγισεν *, ἐξ οὗ ἐγήγερται.

¹ Ἐκ χειρογράφου τινὸς κώδικος μεμβρανίου τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει λαύρας Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου, γραφέντος περὶ τὸ τέλος τῆς δυοκαίδεκάτης ἑκατονταετηρίδος· ὅς ἐστι μήκους 0,146, πλ. 0,125· περιέχονται δ' ἐν τούτῳ τῷ κώδικι κανόνες ἀσματικοὶ τριαδικοί τε καὶ ἀναστάσιμοι καὶ κανόνες ἕτεροι πάλιν εἰς τὴν Θεοτόκον· ἡ δὲ ἀσματικὴ ἀκολουθία, ἣν ὡδε κατεχώρισα, περιέχεται μεταξύ τοῦ 77-ου καὶ τοῦ 83-ου φύλλου· ὁ δὲ λίθος, εἰς ὃν αὕτη ἀναφέρεται, ἔκειτο ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος [Ἀωνόμου περιγραφή τῶν Ἁγίων τόπων ἐκδ. ὑπὸ Ἀ. Π.-Κεραμέως. Ἐν Περτροπόλει 1890, σ. 2. Nicetae Choniatae historia. Bonnae 1835, σ. 289. M-me B. de Chitrowo, Itinéraires russes en Orient, I, σ. 137, 162]. Ἡ μετακομιδὴ τοῦ λίθου ἐγένετο μεταξύ τῶν ἐτῶν 1169 καὶ 1170.

Ὅμοιον.

Πλάκας μὲν συνέτριψε * πάλαι Μωσῆς θεογράφους,
Ἰσραὴλ τὴν ἄπιστον * ἐξελέγχων ἄνοιαν * παροιστρήσαντος·
Ἰσραὴλ νέου δὲ * βασιλεὺς χριστόκλητος
ὀρθοδόξως προηγούμενος * ἀνάγει πόρρωθεν 5
πλάκα θεοδόχον, εἰς στήριγμα * ψυχῶν καὶ βάσιν ἄσειστον
κράτους πρὸς υἱὸς διαβαίνοντος· * ὄθεν χαρμοσύνως
προσέλθωμεν δοξάζοντες Θεὸν
τὸν δι' αὐτοῦ τὸ βασίλειον * στέφος μεγαλύνοντα.

Ὅμοιον.

Λίθον τὸν ἀκρόγωνον *, τὸν ἀλαξεύτως τμηθέντα,
προσπαγέντα ξύλῳ δὲ * ἐν τοῖς ἤλοις Κύριον *, λίθος τίμιος
ἐν αὐτῷ κείμενον * ὡς νεκρὸν δεξάμενος,
αἷμα στάζοντα θεόρρυτον, * μητρὸς παρθένου δὲ
μαθητοῦ παρθένου τε δάκρυσι * καταρρανθεῖς, εἰσάγεται 15
σήμερον εἰς πόλιν βασίλειον *, Θεοῦ λαὸς δεῦτε
σὺν φόβῳ προσκυνοῦντες καὶ χαρᾷ
τῷ βασιλεῖ χαριστήριον * μετ' εὐχῶν προσοίσωμεν.

Ο ΚΑΝΩΝ, ΦΕΡΩΝ ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΔΑ

«Ἐνταφιασμοῦ τὸν λίθον Χριστοῦ σέβω | ὁ Σκυλίτζης». 20

Ἔδῃ α'.

Ἦχος δ'. «Ἀνοίξω τὸ στόμα μου».

Ἐπλήρωσε σήμερον * ὁ βασιλεὺς τὸ προφήτευμα,
Σιών εἰς θεμέλια * τῆς νέας θέμενος
λίθον ἔντιμον *, ὃν ἐκ πλευρᾶς σταλάξαν 25
αἷμα καθηγίασε * Χριστοῦ θεόρρυτον.
Νεκρὸν ζωπάροχον * λίθος βαστάσας σεβάσμιος
ἡμῖν ἀποδέδοται * τῇ ἐπινεύσει Χριστοῦ,
τοῦ κινήσαντος * πρὸς τοῦτο τὴν καρδίαν,
οἷα θεοκράτιστον *, τοῦ αὐτοκράτορος. 30
Τὴν πέτραν ἐθήλαζεν * ὁ Ἰσραὴλ ὕδωρ βλύζουσαν,

11 κῶδ. ἀκρόγονον. — 18 κῶδ. προσοίσωμεν. — 28 κῶδ. ἀποδέδοτε.

ἡμεῖς δὲ δεξάμενοι * ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἰσραὴλ
λίθον τίμιον *, ἐν ᾧ θανῶν ἐτέθη,
ψυχῶν ἀρυόμεθα * ῥῶσιν αἰείβρυτον.

Ἄδέτω τοῦ ἄσματος * ἡ νοητὴ νόμφη σήμερον·
5 “Ἐξέλθετε, ἴδετε * στέφανον νῦν τὸν ἐμόν,
ὃν ἐβράβευσεν * ὁ Μανουὴλ ὁ ἀναξ,
λίθον θεοδόχον μου * μέσον ἐνθέμενος”.

Θεοτοκίον.

Φωνὴν σοι προσάδομεν * τοῦ Ἀρχαγγέλου, θεόνομφε·
10 “Χαρᾶς χαῖρε πρόξενε * τῷ χριστωνύμῳ λαῶ,
ὄρος ἄτμητον, * λίθος, οὗ ἐτμήθη,
ὃς λίθον ἠγίασε * τὸν νῦν προκείμενον”.

Ἐπιθ. γ’.

«Τοὺς σοὺς ὕμνολόγους, Θεοτόκε *, ἡ ζῶσα».

15 Ἰδέτωσαν ἅπαντα τὰ ἔθνη * Χριστοῦ τὴν ἀπόρρητον ἰσχύν·
τεθεωμένην σάρκα γὰρ * λίθος αὐτοῦ δεξάμενος
βρύσις θαυμάτων γέγονε *, χαρίτων θείων πληρούμενος.
Ἀρθήτωσαν πύλαι ἀνακτόρων * ἀνάκλιτον λίθινον Χριστοῦ
χαρμονικῶς δεξάσθωσαν *, ἐν ᾧ ἐπανεπαύσατο,
20 νόμῳ σαρκὸς νεκρούμενος, * νεκροῖς ζωὴν προμηθούμενος.
Σταλάξατε, ὄρη, εὐφροσύνην * καὶ λίθων ἡ φύσις σὺν ἡμῖν
ἀγαλλιάσθω σήμερον * λίθος καὶ γὰρ ἠγιάσται,
σῶμα Χριστοῦ δεξάμενος, * καὶ νῦν ἐστι προσκυνούμενος.
Μελπέτω Δαυὶδ· “Λίθος ἐτέθη * καὶ νῦν εἰς γωνίας κεφαλὴν
25 ὁ θεοδόχος λίθος γὰρ * Θεοῦ τῇ πόλει δέδοται
καὶ ταύτη συνδεθήσεται * ἡ κοσμικὴ τετραμέρεια”.

Θεοτοκίον.

Οὐχ εὔρεν ἀρχαίων ἐξ αἰῶνων * ἀξίαν σαρκώσεως αὐτοῦ
πλήν σου Θεός, πανάμωμε *, καὶ ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου
30 τὴν σάρκα συμπηξάμενος * διπλοφυῆς ὄφθη ἄνθρωπος.

5 κῶδ. ἐξέλθεται, ἴδεται. — 16 κῶδ. τεθεομένην. — 18 ἀνάκλιτον = ἀνάκλι-
τρον. — 24 Ψαλ. ρι', 22 «λίθον ὃν ἀπεδοξίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντας, οὗτος ἐγενήθη
εἰς κεφαλὴν γωνίας». — 25 κῶδ. δέδοτε.

Κάθισμα.

Ηχος δ' πρὸς τὸ «Ταχὺ προκατάλαβε».

Προσέλθωμεν βρῦοντι
λίθῳ θαυμάτων πηγᾶς·
ἰδοὺ ἐξ Ἑφᾶς γὰρ 5
ἤχθη πρὸς νέαν Σιών
λάμπων τοῖς τεραστίοις
νοητὸς ὡς λυχνίτης,
ἀνακτος ὀρθοδόξου Μανουήλ
θείῳ ζήλῳ, καὶ δόξαν 10
δῶμεν Κυρίῳ,
χάριν ἀρούμενοι.

ᾠδὴ δ'.

«Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ * ἐπι»:—

Ἵπνος ἔσχεν ἐπὶ λίθῳ * Ἰακώβ, ἔνθα κλίμακα 15
μυστικῶς προεῖδε· * καὶ νῦν δ' ἀφυπνώσας φυσίζων
ὑπνον Χριστὸς ἐπὶ λίθῳ *, τοῦτον ἔδειξε
θεῖαν κλίμακα *, πρὸς οὐρανοὺς ἐπανάγουσαν.

Τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν σου * καὶ πλευρᾶς σου τοῖς αἵμασι
κατερρατισμένος * λίθος ἐπανάγεται σήμερον 20
πρὸς τὴν σὴν πόλιν, σωτήρ μου *, οὗ προσψάουοντας
πέτρα στήριξον * τῶν σῶν ἐντολῶν τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ὁ τὰς πέτρας ἐν τῷ πάθει * διαρρήξας, ἀθάνατε,
ἀπεσταυρωμένος * ὑπὸ Ἰωσήφ ἀνακέκλισαι
λίθῳ, καὶ τοῦτον εἰργάσω * βᾶθρον ἄρρηκτον 25
τῶν ἐλπίδων * τοῖς πίστει, Χριστέ, δεομένοις σου.

Νεκρωθεῖς, ζωῆς ταμία, * ἐπὶ ξύλου κατέλυσας
ἀρχὰς ἀερίους *, ἀπολελυμένος τῶν ἡλῶν δὲ
λίθῳ ἐτέθη καὶ πύλας, * σῶτερ, ἔθραυσας
τὰς τοῦ Ἄδου καὶ * πάντας σαυτῷ συνανέστησας. 30

8 κῶδ. λιχνίτης. — 15/16 Γενέσ. κη', 11, 12. — 16 κῶδ. προῖδε || ἐν τῷ κει-
μένῳ νῦν δ' ἀλλ' ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ κώδικος ὁ καλλιγράφος ἔγραψε καὶ νῦν δὲ || κῶδ.
ἀφυπνώσε. — 22 πέτρα = πίστει. — 23 Ὁ τὰς πέτρας ἐν τῷ πάθει διαρρήξας]
Ματθ. κζ', 51 || κῶδ. πάθη. — 25 Ματθ. κζ', 60. Μάρκ. ιε, 46.

Θεοτοκίον.

Δύθρῳ, κόρη, τῶν αἱμάτων * σοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν
σάρκα ἐπὶ λίθου * κατηρρυθρωμένην προσβλέψασα
ἔλουες δάκρυσιν τοῦτον *, ὄνπερ σήμερον
5 ἀσπαζόμενοι * ῥύπου ψυχῶν καθαιρόμεθα.

Ῥοδὴ ε'.

«Ἐξέστη τὰ σύμπαντα * ἐπὶ τῇ θείᾳ»:—

Ἰδοῦ, ὡς προέγραψε * Δαυίδ, ἐτέθη στέφανος
ἐπὶ κεφαλὴν τοῦ βασιλέως *, λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένος·
10 καὶ γὰρ Νέα Ῥώμη τοῦτον ἀποδοῦς
ἀπάντων κεκράτηκεν * ἐκ βουλῆς τε καὶ πράξεως.

Θεῶ συγκροτούμενος * ὁ βασιλεὺς προσήγαγε
βούλευσιν εὐσχήμονα πρὸς ἔργον, * πάνσεπτον λίθον,
ἐφ' οὗ ἠπλώθη Χριστὸς * ἀποσταυρωθὲς τῷ Ἰωσήφ,
15 ὡς κόσμον ὑπέρτιμον * δοῦς τῇ πόλει καὶ θέμεθλον.

Ὁ πάλαι ἀνάξιον * τῆς κιβωτοῦ ἀψάμενον
θέμενος ὑπόδικον κολάσει * Θεὸς νῦν χεῖρας
ἐκλελυμένας τιθεῖ * τολμήσαντος δραύειν ἐν κρυφῇ
λίθῳ, ὃν σὺν θαύματι * περιστέλλουσιν Ἄγγελοι.

Ναόν σου τοῦ σώματος * ἤδη λυθέντα, Κύριε,
ξόλου Ἰωσήφ καταβιβάσας * ἔθετο λίθῳ,
κατασμυρνίσας πιστῶς *· σὺ δ' αὐτὸν ἠγίασας, Χριστέ,
καὶ τὴν ἐκκλησίαν σου * ἀρραγῶς ὑποδόμησας.

Θεοτοκίον

25 Χορεύει προπάτωρ σου * Δαυίδ ὄρων ἐκ σπέρματος
αὐτοῦ προελθόντα βασιλέα * σῆς, κόρη, μήτρας,
ὅστις ὡς λέων ὑπνῶν * λίθῳ σαρκικῶς ἀναπεσῶν
θεϊκῶς ἐγήγερται *, βασιλεύων αἰώνια.

2/4 Πρβλ. C. Tischendorf, Evangelia apocrypha. Lipsiae 1876, c. 313-314.—
8/9 Ψαλμ. κ', 4 ἀέθνηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου. —
9 κῶδ. κεκοσμημένω. — 11 τὸ πράξεως ἐκ διορθώσεως τοῦ καλλιγράφου ἀντὶ τοῦ
πρότερον ἐν τῷ κειμένῳ γραφέντος πράξεως. — 25 κῶδ. χορεύει || ἐκ σπέρματος]
Ἰωάν. ζ', 42.

ᾠδὴ ε΄.

«Ἐβόησε * προτυπῶν τὴν ταφὴν».

Ῥηξάτωσαν * οἱ βουνοὶ εὐφροσύνην, δοξάζοντες
τὸν δεσπότην *, ὅτι λίθων τὴν φύσιν ἠγίασε·
νῦν γὰρ προσκυνεῖται * ὁ νεκρόζων τοῦτον δεξάμενος. 5

Ἰδόντες σου * τὸ σωτήριον λόγῳ κηρύττομεν
τὴν ἰσχὺν σου *, ὅτι λίθον ἀφῆ μόνη σώματος
πηγὴν ἱαμάτων * ἀειρρώως ἐκβλύζουσαν ἔδειξας.

Συνέδραμον * εὐσεβεῖ Μανουὴλ αὐτοκράτορι
πατριάρχαι, * ἱεράρχαι, λαὸς θεοσύλλεκτος, 10
θεοδόγον λίθον * σὺν ᾠδαῖς, ἐφουμνίσις, εἰσδέξασθαι.

Τοῦ πνεύματος * τοῦ ἁγίου τὴν χάριν ἐνοῦσάν σοι
διαγγέλλει * σπαργανῶσάν σε, λίθε, φῶς κύκλωθεν·
Χριστὸς γὰρ τεθεῖς σοι * ἐνταφίοις σπαργάνοις ἐνείληχται.

Θεοτοκίον.

15

Ὅπισω σου * τὰς παρθένους, παρθένε, πορεύεσθαι
Δαυιδ ἔφη * οὐδεμία καὶ γὰρ ἰσοστάσις,
τῆς δὲ σῆς ἀγνείας * δευτερεύουσαι πᾶσαι παρέπονται.

Κονδάκιον πρὸς τὸ «Τὰ ἄνω ζητῶν».

Ἦχος β΄.

20

Θεὸν ἐν σαρκὶ * ζῶντα θνητὸν δεξάμενος,
ροῆ δὲ βαφῆς * τοῦ θεωρρύτου αἵματος,
ᾧφθη λίθος ἔντιμος * ἀγιάζων πάντα προσψαύοντα·
τοῦτον νῦν ὀρῶντες, πιστοί, * πέτρα τοῦ θείου πόθου
στηριχθῶμεν ψυχάς. 25

ᾠδὴ ζ΄.

«Οὐκ ἐλάτρευσαν * τῇ κτίσει οἱ θεόφρονες».

“Ἐπερύψωσεν * ἐν πέτρᾳ με ὁ Κύριος”,
βοάτω νέα Σιών· * λίθος καὶ γὰρ ἐκλεκτός,
ἐν ᾧ ἀνεπαύσατο *, ἀναχομίζεται· 30
αὐτοκράτορος * εὐσεβεστάτου νεύματι
καὶ δοξάζει ταύτην πλέον.

7 κῶδ. ἴσχυάσου. — 9 κῶδ. αὐτοκράτωρει. — 16 Ψολμ. μδ΄, 15 «ἀπενεχθή-
σονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς». — 18 κῶδ. ἀγνείας.

Συναγállονται * τὰ οὐράνια στρατεύματα
ἐπὶ τῇ νῦν τελετῇ· * πτέρυξι γάρ νοερῶς
κυκλοῦντα καλύπτουσι * λίθον τὸν τίμιον,
ἀναγόμενον * ἐκ τῆς Ἑφῶας σήμερον
5 πρὸς Σιών τὴν νεωτέραν.

Ἐπὶ κρίσιν ἀπαγόμενον κατεῖδέ σε
πρὶν τὸ Διθόστρωτον *· ταθέντα δὲ ἐν σταυρῷ
αἱ πέτραι ὠδύροντο * καταρρηγνύμεναι·
τεθεις λίθῳ δέ, * Χριστέ, νεκρὸς ἠδραίωσας
10 φυχὰς πάντων πρὸς σὴν πίστιν.

Βολαῖς λίθων κατηλόησεν ἀλλόφυλον
πρὶν Γολιάθ ὁ Δαυὶδ· * ἡμεῖς δὲ κλῆρος ὁ σός,
Χριστέ, ἀσπαζόμενοι * τὸν θεοδόχον σου
λίθον σήμερον * τὴν κεφαλὴν συντρίβομεν
15 Γολιάθ τοῦ νοουμένου.

Θεοτοκίον.

Ὡς ἐπ' ἄγρωστιν * τὴν μήτραν σου οὐράνιος
ὕετός, πάναγνε *, καὶ ὡς σταγῶν καταβὰς
πυρὶ τῆς θεότητος * ταύτην οὐκ ἔφλεξεν,
20 ἀλλ' ἀνέδειξε * φύσιν ἡμῶν τὴν ἄνικμον
ἐν αὐτῷ ἀνθηφοροῦσαν.

ᾠδὴ η'.

«Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ».

Ὅτε τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν σου
25 τοὺς ἥλους Ἰωσήφ ἀποσπασάμενος
λίθῳ σε κατέθετο *, τότε ἡ ἀπείρανδρος
σὺν μαθητῇ παρθένῳ σου * δάκρυα στάζουσα
σῆς αἵματι πλευρᾶς κατεκίρνα·
τοῦτον ἰδοὺ τούτοις *, ἐν ᾧ σε προσκυνοῦμεν.

7 κῶδ. λιθόστρωτον || Ἰωάν. ιθ', 18.—10 κῶδ. σὺν.—17 κῶδ. ἄγρωστιν.—26 κῶδ. ἀπείρανδρος.—28 κῶδ. πλευραῖς.—29 οὗτος ὁ στίχος ἐστὶ διεφθαρμένος· ὁ κῶδιξ ἔχει ταῦτα· «ὡν ἰδοὺ τοὺς, τότε προσκυνοῦντας· προσκυνοῦμεν»· ἀλλ' ἐν τῇ ᾠδῇ διὰ χειρὸς τοῦ καλλιγράφου γέγραπται τῶδε· «τούτους ἐν οἷς προσκυνοῦμεν». Διορθοῦται δὲ πιθανῶς ὁ στίχος οὕτως· «τούτον [= τὸν λίθον] ἰδοὺ τούτοις [= τοῖς δάκρυσι καὶ τῷ αἵματι], * ἐν ᾧ σε προσκυνοῦμεν».

Στώμεν εὐλαβῶς πίστει καὶ φόβῳ
τὸν λίθον κατασπαζόμενοι τὸν τίμιον,
ὃν ἀνεχομίσατο * ζῆλος ὁ θειότατος
ὀρθοδοξίας κράτορος * Μανουὴλ ἀνακτος·
ἀρρήτων δὲ χαρίτων πλησθέντες 5
δόξαν Χριστῷ δῶμεν * τῷ ἐν αὐτῷ τεθέντι.

Κόσμον ἱερεὺς μὲν ὁ σκιώδης
ἐκ λίθων τῶν τοῦ λόγου ἐπεφέρετο·
νῦν δὲ λίθος τίμιος * Λόγον Θεοῦ σύσωμον
ἐν ἑαυτῷ δεξάμενος *, νεκρὸν αἰμόρραντον, 10
Χριστοῦ τοὺς ἱεράρχας σεμνύνει,
τούτῳ ὑπαντῶντας * ᾠδαῖς σὺν ἐφουμνίοις.

Ἵθλους τῶν αἰρέσεων ἀτόπους,
συγχύσεις, διαιρέσεις ἐπεισάγοντας,
φεύγοντες ἰστάμεθα * ὄρων ἐν μεσότητι, 15
Θεὸν τὸν ἕνα σέβοντες * ἐν ὑποστάσει
τρισίν, ὁμοφυῆ κατ' οὐσίαν,
ἀναρχον πατέρα *, υἱὸν καὶ θεῖον πνεῦμα.

Θεοτοκίον.

Λόγον ὡς ἐν βίβλῳ τῇ γαστρί σου 20
γραφέντα πατρὸς δακτύλῳ, ὑπεράμωμε,
ἄσαρχον συνέλαβες *. τοῦτον ἐξ αἱμάτων δὲ
τῶν σῶν φρικτῶς σαρκώσασα * διπλοῦν προήγαγες·
ᾧ πρέσβευε ἡμᾶς ἐγγραφῆναι
βίβλῳ σφζομένων * τῆς κρίσεως ἐν ᾧρα. 25

ᾠδὴ 9'.

«Ἄπας γηγενῆς».

Ἴδε, τοῦ Θεοῦ * λαὸς περιούσιος
ἄδει ἐόρτια * λίθον εἰσδεχόμενος,
ἐν ᾧ ἐτάθη ὁ ζωοπάροχος, 30
νόμῳ σαρκὸς τὴν νέκρωσιν * καταδεξάμενος,

καὶ προσάγει * τὸν εὐχαριστήριον
βασιλεῖ τῷ τὴν χάριν βραβεύσαντι.
Τάφῳ σφραγισθεῖς * ἀνέστης, ὀθῶνια
λιπῶν μαρτύρια * λίθον δὲ ἠγίασας
5 ἐν τούτῳ τεθεῖς, ἀθάνατε,
χεῖρας πλευρὰς καὶ πόδας σου * φέρων ἐν αἵματι
βεβαμμένα *· τοῦτον ἀσπαζόμενοι
τὸ φρικτὸν σου ὑμνοῦμέν μυστήριον.
Ζόφῳ τῆς σκιάς * Μωσῆς καλυπτόμενος
10 εἶδεν ὀπίσθια * Θεοῦ διαβαίνοντος,
ὀπῆ τῆς πέτρας τὸ βλέμμα θέμενος·
ἡμεῖς δὲ φῶς τῆς χάριτος * ἀυχοῦντες βλέπομεν
ἀκαλύπτως * λίθον, ὃν ἠγίασεν
ὑπτιάσας νεκρὸς ὁ ἀθάνατος.
15 Ἴηλος Ἰωσήφ * ἐσπάσας ἐν λίθῳ σε,
Χριστέ, ἀνέκλινε· * τοῦτον ἀναγόμενον
τοῦ θεωνύμου Μανουὴλ νεύματι
πρὸς Νεάν Ῥώμην βλέποντες *, αἰτοῦμεν, στήριξον
τούτου σκῆπτρον * λίθῳ τῆς ἰσχύος σου,
20 τῶν ἐχθρῶν τὰς ῥομφαίας δὲ σύντριψον.
Θεοτοκίον.
Σὲ τοῦ Δανιὴλ * τὸ ὄρος δοξάζομεν,
ἐξ οὗ ἀλάξευστος * λίθος Χριστὸς τέτμηται,
ὃς θεοδόχον λίθον ἀνέδειξεν
25 ἐν τούτῳ σμυρνιζόμενος *· ὃν ἀσπαζόμενοι,
ἐξαιτοῦμεν *, Μανουὴλ τὸν ἀνακτα
καὶ Θεοῦ βασιλείας ἀξίωσον.
Ἐξαποστειλάριον πρὸς τὸ Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.
30 Ἀνέτειλε χαρμόσυνος
ἡμέρα πανηγύρεως
πόλει Θεοῦ Νεᾶ Ῥώμῃ
λίθος γὰρ πάντιμος

9/11 Ἐξόδ. λγ', 22, 23. — 22 Δανιὴλ β', 34, 35. — 32 κῶδ. παντῆμμένον' αὐτῆς.

αὐτῇ εἰσάγεται πόδι,
ἐν ᾧ Χριστὸν Νικόδημος
σὺν Ἰωσήφ κατέθετο,
πᾶσι παρέχοντα
νεκρὸν ἡμαγμένον,
ὃν νῦν πιστῶς προσκυνοῦμεν

5

XI.

Τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ

ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν

ΣΑΒΑ τοῦ ΝΕΟΥ

τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ ὄρει ἀσκήσαντος.

(Cod. 89 monasterii Βατοπεδίου)¹.

1. Σάβας ὁ θαυμάσιος ὑπόθεσις ἀγώνων τῷ λόγῳ πρόκειται
σήμερον, καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδ' ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς πράγματος, εἰ
λόγων ὑποθέσεις ἐκεῖνος ἡμῖν ἀεὶ προτιθεῖς, ὅσαι τῶν καθ' ἡμᾶς
καὶ ὅσαι τῶν ἔξωθεν—καὶ γὰρ ἐντροφᾶν πως ἐδόκει καὶ καλλω-
5 πίζεσθαι τοῖς ἐμοῖς λόγοις τε καὶ νοήμασι—, λόγων ὑπόθεσιν τὴν

¹ Οὗτος ὁ κώδιξ ἐγγράφη περὶ τὸ τέλος τῆς τετάρτης καὶ δεκάτης ἐκατονταετη-
ρίδος· συνίσταται δ' ἐκ φύλλων χάρτου 167 (μήκους 0,17, πλ. 0,12), ὧν τὰ τρία πρῶ-
τιστά ἐσσι νεώτατα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐμπεριέχει τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Σάβα· ἔγραψε δὲ ταῦτα
ἔτει 1885-φ Ἰάκωβος ὁ ἐκ Καρπενησίου, ἀρχιμανδρίτης καὶ σκευοφύλαξ τῆς μονῆς τοῦ
Βατοπεδίου [περὶ οὗ ὄρα τὸ βιβλίον Ἰακώβου Δημοπούλου, Ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία τοῦ
ἀνθρώπου ἐν τῷ χριστιανισμῷ τελειουμένη. Ἐν Ἀθήναις 1888, σ. 97], ἀντιγραφῶ-
μενος αὐτᾶ, ὡς λέγεται, ἐξ ἑτέρου τινὸς κώδικος, ἐμπεριέχοντος ὡσαύτως τὸν βίον
τοῦ ὁσίου Σάβα καὶ ἐν τῇ λαύρα εὐρισκομένου τοῦ ὁσίου Ἀθνασίου τοῦ Ἀθωνίτου.
Σημειωτέον καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ βατοπεδινὸν ἀντίγραφον, ἐπειδὴ πρὸ χρόνων τινῶν ἐστα-
χῶθη καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ βαθῶς ὑπὸ τῆς ψαλίδος ἐκόπη τοῦ θέτου, ὑπέστη φθορὰς
τινας ἐν λέξεσιν, εἴτ' ἐν τῷ κειμένῳ αὐτῷ εὐρισκομέναις, εἴτ' ἐν ταῖς ῥαῖς· γινώ-
σκονται μὲντοι ἕτερα δύο ἀντίγραφα τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Σάβα, τὸ μὲν εὐρισκόμενον ἐν τῷ
257-φ Μοσχοβιτικῷ κώδικι (φ. 122 κέ), τὸ δὲ ἐν τῷ 582-φ κώδικι τῆς ἐν τῇ πόλει
Βενετίας Μαρσιανῆς βιβλιοθήκης [Архим. Владимиръ, Систематическое описание

μεγίστην ἑαυτὸν ἡμῖν προβάλλοιτο σήμερον, ὡς ἂν μὴ τῷ βίῳ
μόνον παρών, ἀλλὰ καὶ μεταστάς τῶν ἐνθένδε, τῶν καλλίστων
αἰτιώτατος καὶ ὁμιλεῖν ἔχοιμεν ἐκ τοῦ ῥάστου καὶ ταῖς ἐκείνου
πράξεσι καὶ λόγοις, ὡς ἔθος, φιλοτιμεῖσθαι καὶ καταρτίζεσθαι.
Λόγου μὲν οὖν ῥώμη καὶ ὑφει θεωρίας εἴ γε τεθαρρηκῶς ὅλως 5
αὐτὸς τοῦτον ὑπεισήειν τὸν ἄθλον, τῶν ἀτοπωτάτων ἂν ἐνομίσθην
καὶ οὐδὲ μανίας ἐκτός, οἶμαι, ταῖς γε νοῦν ἔχουσιν, οὐχ ὡς ὑπὲρ
αὐτὸς ἑμαυτοῦ μόνον τὰ μὴ ὄντα δοξάζων· ἀλλ' ὅτι καὶ τούτων,
εἰ προσῆν, ἐκ πολλοῦ μοι τοῦ περιόντος καὶ λόγῳ καὶ ἀρετῇ τῶν
πολλῶν ὑπερεῖχον, οὐδ' οὕτως ἦν ἂν τι πλέον ἐντεῦθεν, οὕτω 10
τῆς προκειμένης ὑποθέσεως περιφανῶς κατὰ τῶν τοιούτων ἐχού-
σης τὸ κράτος, ὡς μὴδ' αὐτὴν ἂν τὴν τοῦ λόγου φύσιν, ὁπόση
τίς ἐστι σήμερον ἐν ἀνθρώποις, πᾶσαν εἰς ταῦτὸ συνελθοῦσαν
εἶναι πρὸς τὸν παρόντα σκοπόν, οὐδ' ὥστε καὶ παραβάλλεσθαι.
Ἐπεὶ δὲ τῆς ἐν ἐκείνῳ δαφυλῶς χειθείσης χάριτος ἔργον ὡσαύ- 15
τως τό τε ὑπὲρ φύσιν ἐπὶ γῆς ἐκείνον καὶ ζῆσαι καὶ πολιτεύ-
σασθαι καὶ τὸ λόγοις ἂν ὑπερφυῶς ταῦτα δοθῆναι καὶ ἱστορίαις,
θαῦμα τοῖς ἐξῆς καὶ κοινὸν ὄφελος, τούτοις δὴ καὶ αὐτὸς πε-
ποιθῶς τὸν ἀγῶνα μετ' ἀγαθῶν τῶν ἐλπίδων ἐνεστησάμην καὶ
οὐδ' ἀπὸ γνώμης τῇ φιλοσοφωτάτῃ ψυχῇ καὶ θαυμασίᾳ ἐκείνῃ, 20
ἥτις ἄρα καὶ σύζυγον ἀρετῇ πως ἐτίθει τὸν λόγον καὶ ἀρίστην
ἔλεγε ταῦτα καὶ συμφυῆ τινα ξυνωρίδα καὶ ταῦτα διὰ παντὸς
αὐτὸς τε πνέων ἦν καὶ ἡμᾶς ἄριστα καὶ μετὰ παντὸς τοῦ προ-
θύμου παιδεύων. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ λόγου καὶ ἀρετῆς διδασκάλιον
καινὸν ὁ περιφανῆς βίος ἐκείνου, λεγέσθω κατὰ δύναμιν καὶ προ- 25
τιθέσθω τοῖς φιλοκάλοις, οὐχ ὥστε καὶ τὰ κατὰ μέρος ῥηθῆναι

рукописей Московской Синодальной Библиотеки, т. I, с. 351. A. Zanetti, Graeca
D. Marci bibliotheca codicum manuscriptorum. Venetiis 1740, с. 305], ἐξ ὧν
ἐγὼ τὸ Μοσχολιτικὸν μόνον ἀντέβαλον πρὸς τὸ τοῦ Βατοπεδίου, τοῦτο μὲν ἐν ταῖς
ὑποσημειώσεσι ἀπλῶς Β ὀνομάσας, ἐκεῖνο δὲ Μ, ὃ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βίου οὕτως ἀπλῶς
ἔχει· «Τοῦ αὐτοῦ βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα τοῦ νέου, τοῦ ἐν
τῷ ἀγίῳ ὄρει τῷ Ἄθῳ». Περὶ δὲ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου καὶ τῶν ἤδη τύποις ἐκδε-
δομένων αὐτοῦ συγγραφῶν ὄρα Κ. Krumbacher, Gesch. der byzantinischen Littera-
tur. München 1897, с. 107 καὶ 782.

καὶ μηδέν τι τῶν ἐκείνου παραλειφθῆναι—ἐργωδέστατον γὰρ τοῦτο καὶ οὐ πόρρω τῶν ἀδυνάτων, διὰ τὸ μήτε τὸν συνειδῶτα τυγχάνειν, μήτε μὴν, εἰ συνήδει τις ὅλως, λόγῳ καὶ ἀκοῇ ῥάστην τὴν τοῦ παντός περίληψιν διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος πεφυκέναι—, 5 ἀλλ' ἐκεῖνα τῷ λόγῳ δώσομεν τέως, ὅσα περ, ἢ λέγοντος ἐκείνου καὶ πράττοντος, ἢ καὶ τῶν καλῶς εἰδῶτων ἐκεῖνα καλῶς καὶ φιλαλήθως λεγόντων, μαθόντες ἡμεῖς ἔχομεν, μᾶλλον δὲ πρὸς ἅπερ ἂν ἐκεῖνος αὐτὸς ὀδηγοίη καὶ κατευθύνοι τὸν λόγον καὶ οἷς ἂν ἡσθεῖη λεγομένοις ὡς μάλιστα.

10 2. Γένους μὲν οὖν καὶ πατρίδος καὶ ἡστινος ἀγωγῆς τε καὶ πολιτείας ὁ μέγας τὸ ἀπαρχῆς ἔφυ, οὐκ ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐμοὶ τέως ἐδόκει λέγειν, οὐχ ὅτι μὴ καὶ τούτων ἐνδόξως τε καὶ λαμπρῶς εἶχε καὶ πολλῶ τινι τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν ὑπερρεῖγε—τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὴν τοῦ Φιλίππου Θεσσαλονίκην, ὅπως 15 μὲν ἔχει μεγέθους καὶ πολιτείας, ὅπως δὲ λόγοις καὶ σοφίᾳ καὶ τῷ διὰ πάντων δοκίμῳ τὰς κατ' αὐτὴν ὑπερέχει πάσας, ὡς μὴ μόνον Θετταλῶν τε καὶ Μακεδόνων καὶ ὧν δηλαδὴ προκαθῆσθαι λέγεται πόλεων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων αὐτῶν καὶ ὧν πάλαι πολὺς παρά πᾶσι λόγος καὶ τούτων ἐν ἅπασι τοῖς καλοῖς ὑπερ- 20 κεῖσθαι μετὰ πολλοῦ γε τοῦ περιόντος; τίς δὲ ταῦτ' εἰδὼς μὴ κάκεῖνο σύνοιδε τούτοις, ὅτι καὶ τῶν εὐπατριδῶν καὶ τῆς ἐπισήμου μερίδος, διὰ γένους λαμπρότητα καὶ ἀρετῆς περιουσίας, ἦσαν οἱ τούτου πατέρες;—, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξαιμὲν τισιν ὥσπερ φιλοτιμεῖσθαι κάκεῖνα παράγειν εἰς μέσον ἐπίτηδες, ὧν ἐκεῖνος 25 ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ὡς ὀλίγοι τῶν πάντων ὑπεριδεῖν ἐξ ἀρχῆς ἐδοκίμασεν, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπεστράφθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα ζητοῦσιν οὐχ οἱ πολλοὶ καὶ τῶν ἔξω μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν τε καὶ μεγάλων οἱ πλεῖστοι, καὶ δεῖ καθάπερ ἐκ τινος ἀσφαλοῦς ἀρχῆς ἐντεῦθεν ὠρμημένον τὸν λόγον 30 ἀπροσκόπως ἐπὶ τὰ πρόσω βαδίζειν, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς τῷ κρατοῦντι πείθεσθαι νόμῳ καὶ τοῖς ἡγησαμένοις ἔπεσθαι τοῦ λόγου πατράσιν· ὅπερ κάκεῖνος εἶπερ ἄλλο τι διαφερόντως ἐτίμα, τὸ μετριά-

ζειν ἔν γε τοῖς μέσοις πράγμασι καὶ ὁμαλῶς ἔπεσθαι τοῖς προ-
δευκόσι περὶ πλείστου τιθέμενος. Πατρὶς μὲν οὖν τῷ μεγάλῳ, κα-
θάπερ ἔφθην εἰπὼν, ἡ θαυμαστὴ καὶ μεγάλη Θεσσαλονίκη, ἣν
ἔγωγε καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν ἐπαινεῖν ἔχων, καὶ ὅπως εἰς ἔν συ-
ναγαγοῦσα πάντα σχεδὸν ὅσα κοσμεῖν οἶδε πόλιν τούτων ἀφθόνως 5
ὁμοῦ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἕκαστον ἔχει, ὡς μὴδ' ἐξεῖναι κατα-
μανθάνειν ποτέρῳ τῶν καλῶν ἐκείνη προέχει, τοῦτο μάλιστα
τέως ἔχω θαυμάζειν, ὅτι καὶ λόγου καὶ ἀρετῆς πρὸ τῶν ἄλλων
δαψιλῶς ἔχει· ἃ δὴ καὶ πολιτευομένοις ἀνθρώποις κόσμος οἰκεῖος
καὶ κατὰ φύσιν ὡς μάλιστα, καὶ ὧν ἄνευ οὔτε τὴν ἀρχὴν ἄν 10
ποτε πολιτεία συσταίη, ἣ καὶ συσταῖσα θηριώδη καὶ ἄλογόν τινα
ζήσεται βίον, λόγου καὶ ἀρετῆς δίχα, καθάπερ ἔν σηκῷ βοσκη-
μάτων τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοις συμμιγνυμένων ἐπ' οὐδενὶ χρησίμῳ,
ὡς μὴδὲ πόλιν ὀνομάζεσθαι κυρίως ἐκείνην, ἣν οὐ καθίστησι
σοφία, κατὰ τὸν τῶν σοφῶν λόγον. Ἡμεῖς δὲ περὶ τῆς φίλης 15
πατρίδος ἐκεῖνο θαρροῦντως ἔχομεν λέγειν, ὅτι τοσοῦτον αὐτῇ
περίεστι σοφίας καὶ λόγων, ὡς μὴ μόνον ἑαυτὴν αὐτήν, ἀλλὰ
καὶ πολλὰς ἑτέρας τῶν πόλεων, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰς μείζους καὶ
περιφανεστέρας ἐντεῦθεν φαιδρύνειν· τὸν δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς
ἀγιότητος πλοῦτον λόγῳ μὲν οὐκ ἔστι διεξιέναι, ἔξεστι δὲ καθά- 20
περ πρὸς εἰκόνας τινὰς ἐμφύχους καὶ σιγῶντα κηρύγματα τοὺς
ἐκεῖθεν ἐκλάμπαντας θαυμαστοὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ὀρῶντας
θαυμάζειν ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον καὶ τὴν ῥίζαν ἀπὸ τῶν
κλάδων. Καὶ οὕτω λέγω τὸν περιφανῆ ταύτης στρατηγὸν καὶ
παντοδαπὸν πολιοῦχον καὶ ῥύστην, οὗ κλέος εὐρὺν ἐς οὐρανὸν 25
ικάνει, κατὰ τὸ ἔπος, καὶ οὗ πλήρεις τῶν θαυμάτων ἠπειρός τε
καὶ νῆσοι καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης ἔσχατα· δι' ὃν ἐπισημοτέρα
πολλῷ καὶ περιώνυμος χρηματίζει, συνακουομένη τοῖς τούτου κα-
τορθώμασι μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος καὶ συλλαλουμένη· τὰ γὰρ
τῆς παρουσίας ταυτησὶ κοσμικῆς ἀταξίας καὶ τῆς συγχύσεως οὐδὲ 30
χρῆ φέρειν ὕλως εἰς μέσον, πόρρω τῶν ἐκείνης ἡθῶν ὄντα καὶ

17 περιέστη B. — 23 Ματθ. β', 33. Λουκᾶ ε', 44. Ῥωμ. ιγ', 17 κέ. —
25/26 Ὅδου. τ 108 || ἐφ' ἔν B. — 30 συγχύσεως B.

τῆς ἀρχαίας εὐγενείας τε καὶ τῆς μεγαλοφυχίας καὶ πταιίσματά
τινα καὶ ἀρρωστήματα μάλλον, ἀλλ' οὐ τοῦ διακειμένου τῆς γνώ-
μης, οὐδὲ σπουδῆς ἔργα καὶ λογισμῶν ἐν τῷ φυσικῷ καθεστῶτι
καὶ τῇ ἄνωθεν εὐεξία μενόντων ἢ τάληθέστερον εἶπεῖν, οὐδὲ τῆς
5 βουλῆς ταῦτα καὶ τῶν ἀρίστων, οὐδέ γε τῆς δευτέρας καὶ μέσης,
ὡς ἂν εἴποι τις, μοίρας, ἀλλὰ τοῦ πολλοῦ καὶ συρφετώδους ἀνθρώ-
που, καὶ τούτων οὐχ ἡμεδαπῶν, ἀλλ' ἐπηλύδων τινῶν βαρβάρων
ἔκ τε τῶν ἡμετέρων ἐσχατιῶν καὶ τῶν κύκλωθεν νήσων ὑπ'
ἀνάγκης φυγάδων αὐτόθι συνελθόντων ἀνδρας αἱμάτων καὶ δολιό-
10 τητος Δαυὶδ ἂν εἶπεν ὁ μέγας, οὗς ἀλογία καὶ κακίστη τις πρό-
ληψις ἄγει δίκην ἀνδραπόδων τῆδε φερομένους καὶ τῆδε ὑφ' ἐνὸς
ἢ δυοῖν τινῶν ὀχλοκρατῶν ἢ κυκεώνων, ἢ τυφῶνων ἀγρίων, ἢ
οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀξίως αὐτοὺς τῆς σφετέρας αὐτῶν ἀβελτηρίας
προσεῖπω, ἀναξίους μὲν τῆς κακῶς οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτοὺς ἐνεγ-
15 κούσης—ἐπὶ γὰρ τοῖς καλλίστοις πάλαι φημιζομένην, ἐπὶ τοῖς
κακίστοις διαβόητον, οἴμοι, τὴν θαυμαστὴν ταύτην πεποιήκασι
πόλιν—, κακίστους δὲ καὶ δύσνους παντάπασι τῇ ἐκ Θεοῦ βασι-
λείᾳ καὶ Θεοῦ μὲν καὶ τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας προφανῶς ἀλιτηρίους
καὶ ἀποστάτας, μιαροὺς δὲ τινὰς καὶ φθόρους καὶ κοινούς ὀλετη-
20 ρας τοῦ ἀνθρωπέου γένους ὀφθέντας· οἵτινες ἐπὶ κακίστου προ-
ρήματι ζήλου τυραννίδα σφίσι αὐτοῖς περιποιησάμενοι κακούργως
φόνων αἰσχίστων καὶ ἀλλοκότων τινῶν αἱμάτων οὐ Θεσσαλονίκην
μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐνέπλησαν,
ὡς μὴδὲν εἶναι πρὸς ταῦτα μήτε τὰ Ἰουδαίων πάθη, ἅπερ Ἰώ-
25 σηπος τραγωδεῖ τῶν Ἱεροσολύμων πολιορκουμένων συμβῆναι, μήτε
κακῶν αὐτὰ προσεῖπεῖν Ἰλιάδα, μήτε δεινὰ Λήμνια, ἃ δὴ καὶ εἰς
παροιμίαν δι' ὑπερβολὴν ἐνομίσθησαν τοῖς ἀρχαίοις. Ἀλλὰ ταῦτα
μὲν, ὕπερ εἶπον, ἀρρωστήματα κοινὰ διὰ τῆς καθ' ὑπερβολὴν
χευθείσης κακίας τῷ ταλαιπώρῳ γένει τῶν ἀνθρώπων ἀθλίως ἐπει-
30 σκωμάσαντα, ἧτις ἄρα καὶ τὸ ὁμόφυλον ἐλεεινῶς εἰς ἀντίπαλον ἀπορ-
ρήξασα μοῖραν τοὺς ἀσελγεστάτους καὶ θρασυτάτους τοῖς σωφρο-

9/10 Ψαλμ. ε', 7. — 26 κικῶν Ἰλιάδ] Corpus paroem. II, σ. 34 || δεινὰ Λή-
μνια] αὐτόθι: σ. 121, 504. — 29 ταλαιπώρω. B. — 30 ἐλεηνῶς B.

νεστάτοις καὶ γενναίοις κατεξάνεστησεν, ὥστε προσκόπτειν, ὃ φη-
σιν ἢ θεία Γραφή, τὸν παῖδα πρὸς τὸν πρεσβύτεν καὶ τὸν ἄτι-
μον πρὸς τὸν ἔντιμον, καὶ ἀφαιρεθῆναι οὐκ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ
Ἰουδαίας ἔθνους ἑνὸς καὶ μέρει βραχεῖ τινι τῆς οἰκουμένης συ-
κλειομένου, ἀλλ' ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης σχεδὸν ἄρχοντα καὶ 5
ἰσχύοντα καὶ σύμβουλον ἀγαθόν, καὶ συνετὸν ἀκροατὴν καὶ σοφὸν
ἀρχιτέκτονα, ἄρχοντας δὲ νεανίσκους ἀντεισαχθῆναι καὶ κυριεύειν
ἐμπαίχτας, κατὰ τὸν αὐτὸν αὖθις εἰπεῖν Ἡσαΐαν. "Ὅθεν οὐδὲ
χρῆ τὴν ἀρίστην τῶν πόλεων ἀπὸ τῶν ὑστέρων δυστυχημάτων
ὡς ἔτυχεν ἀποδοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν προτέρων μᾶλλον κατορ- 10
θωμάτων εὐδαιμονίζειν. Καὶ πρόσσεσι τὸ δικαίως· τοὺς μὲν γὰρ
δυσπραγοῦντας ὀπωσδήποτε τῶν ἀνθρώπων οὐχ ὅσον κακίζειν,
ἀλλὰ καὶ προσφιλοτιμεῖσθαι τὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἔλεον πάντες
πεφύκαμεν· ἐπαινοῦσι δὲ τὸν σπουδαῖον ἅπαντες μετὰ παντός τοῦ
προθύμου, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς οὐ μετὰ σπουδῆς ταυτηνὶ χορηγεῖ 15
τὴν συντέλειαν, ἐάν τε καθ' ἑνὸς ἐάν τε κατὰ πόλεως ὅλης ὁ
ἔπαινος ἦ, κἂν ἐπ' ἐσχάτων δυστυχοῦντες ὀφθῶσι καὶ κατὰ πολὺ
τῆς προτέρας ἀρετῆς καὶ τῆς ἀξίας ἑαυτῶν ἐνδεῶς πράττοντες.

3. Καὶ τὰ μὲν τῆς πατρίδος, ὅσον ἐπιμνησθῆναι, τοιαῦτα,
καὶ δικαζέτω τοῖς εἰρημένοις ἢ φιλόσοφος ἀκοή φιλαλήθως, εἴτε 20
πρὸς ἀλήθειαν, εἴτε καὶ πρὸς χάριν πως εἰρημένα τυγχάνει· τῆς
δὲ τῶν πατέρων εὐγενείας καὶ ἀρετῆς, ἣν ἐκεῖνοι καὶ συνόντες
ἀλλήλοις καὶ διαστάντες κατ' ἔρωτα θειοτέρας φιλοσοφίας ὑστερον
ἐπεδείξαντο, πολλὰ μὲν καὶ πολλαχόθεν τὰ παραδείγματα (ὧν
πλήρης ἦ τε τῶν Θετταλῶν καὶ τῶν Μακεδόνων γῆ καὶ τὰ ἐπέ- 25
κεινα τούτων, ὅσα δηλαδὴ τῇ φήμῃ κατέλαβον, ἢ πρὸς τὸ θεῖον
ὁσιότης καὶ ἀκριβῆς εὐλάβεια μέχρι δὴ καὶ τῶν λεπτοτάτων, βίου
καθαρότης ἀμιγεστάτη τῆς ἡστινοσοῦν ἀρπαγῆς καὶ πλεονεξίας,
ἔλεος ἐκ ψυχῆς πρὸς τὴν κοινὴν φύσιν, οἰκετῶν ἐπιμέλεια, σώ-
ματος παιδαγωγία καὶ ἢ τούτοις φαιδρὸν ἐπιλάμπουσα σωφροσύνη, 30
τὸ πλείστοις μὲν σπουδαζόμενον, μόνοις δὲ τοῖς ἀρίστοις ὡς πέ-

1 προσκόπτειν M. — 2,8 Ἡσαίου γ', 1-5.

*

φυκε κατορθούμενον), τὸ δὲ τούτων ἀπάντων κάλλιστόν τε καὶ
ὕψηλότατον καὶ ᾧ διαφερόντως ἐκεῖνοι τῶν ἄλλων ἐκράτουν, ἢ
τῶν τρόπων ἀπλότης καὶ τὸ πρὸς πάντας ἐπεικίς τε καὶ μέτριον,
ὥστε τοὺς αὐτοὺς καὶ μεγίστους ὁμοῦ καὶ ταπεινοτάτους εἶναι,
5 τὸ μὲν οἷς εὐγενεῖα τρόπων καὶ τῇ κατὰ κόσμον περιφανείᾳ
καὶ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν τοῖς καλλίστοις τῶν ἄλλων. ἐκράτουν, τὸ δ'
ὅτι καὶ τοιοῦτοί τινες ὄντες, ὡς καὶ φρόνημα μεῖζον ἐντεῦθεν
ἔχειν δύνασθαι καὶ τῶν ὁμογενῶν ἑαυτοὺς προέχειν ἡγεῖσθαι· οἱ
δὲ τῇ τῆς γνώμης ἀπλότητι καὶ τῷ διὰ πάντων κεκαθαρμένῳ
10 καὶ θεοφιλεῖ τῆς ψυχῆς εἰς τοὺς ἐσχάτους καὶ ὑπευθύνους τῶν
οἰκετῶν ἑαυτοὺς τελεῖν ἔλεγον, θεοεἰκελοί τινες καὶ Χριστοῦ μι-
μηταὶ πρὸς ἀκρίβειαν πεφυκότες τοῦ πανταχοῦ τετιμηκότος τὸ μέ-
τριον, οἷς εἶπέ τε καὶ ὑπέδειξε, καὶ Παῦλον καλῶς ἐκμιμούμενοι
τὸν μέγαν (ὅς οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων τὴν ἀπο-
15 στολὴν δεξάμενος, ὥστε καὶ σκεῦος ἐκλογῆς πρὸς τοῦ χρηματί-
ζοντος δεσπότητος κληθῆναι καὶ εἰς οὐρανὸν ἀρπαγῆναι καὶ ἀπορ-
ρήτων τινῶν ὑπὲρ λόγον ἀξιωθῆναι, ἔσχατον ἑαυτὸν ἀπεκάλει τῶν
ἀποστόλων καὶ μηδὲ τοῦ προσρήματος γοῦν τῆς ἀποστολῆς ἄξιον),
ἄξιοι μὲν τῆς πατρίδος, ὡς τὴν ἀρχαίαν εὐγένειαν τοῦ γνησιωτά-
20 του χρυσοῦ γένους ἐκεῖνης, ἡ φιλανθρωπία δηλαδὴ καὶ ἀπλότης
ἐκόσμηι, κάλλιστα καὶ τοῖς ἐξῆς διασεσωκότες, ἀξιώτατοι δ' ὡς
μάλιστα διὰ ταῦτα καὶ τοιούτου παιδὸς ὀφθῆναι πατέρες, ἵνα
τοῦτο μισθὸς αὐτοῖς τῆς πρὸς ἀρετὴν γένοιτο σπουδῆς καὶ τῆς
πολλῆς καλοκάγαθίας καὶ τὸν τῆς δόξης ἀναδῆσαιντο στέφανον τῇ
25 τοῦ καλοῦ γεννήσει Στεφάνου· οὕτω γὰρ ἐκεῖνοι φερωνύμως ἢ
προφητικῶς μᾶλλον εἰπεῖν ἐκάλουν τὸν παῖδα. Ἔδει δὲ πάντως
κάκεῖνον ὡς τι θεόδοτον καὶ κοινωφελὲς χρῆμα πρὸς ἀνθρώπους
ἔρχεσθαι μέλλοντα καταλλήλους ἑαυτῷ τὰς τοῦ γένους ἀρχὰς ἔχειν,
ἵνα μὴ μόνον ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον, ἀλλὰ καὶ ὁ καρπὸς ἀπὸ
30 τοῦ δένδρου γνώριμος εἴη· μηδὲ γὰρ ἂν δυνατὸν εἶναί ποτε, κατὰ

15 σκεῦος ἐκλογῆς] Πράξ. 9, 15. — 16 Κορινθ. 2, 1β', 2-4 || κληθῆναι, ἀρπα-
γεῖναι B. — 24 δόξης στέφανον] Πέτρου 1, ε', 4. — 27 κοινοφελές B. — 29 Ματθ.
1β', 33. Λουκᾶ ε', 44.

τούς θείους φάναι χρησμούς, συλλέγειν ἐξ ἀκανθῶν σῦκα καὶ ἀπὸ βάτου τρυγᾶν σταφυλὴν, ἀλλὰ τὸν ἀγαθὸν δηλαδὴ καρπὸν ἀγαθοῦ δένδρου προκύπτειν καὶ τῇ ῥίζῃ καταλλήλους καὶ πεφυκότας εἶναι τοὺς κλάδους· ὁ δὲ καλῶς ποιῶν κἀνταῦθα συνέδραμεν, ὡς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου δηλώσει. 5

4. Τοιούτων τοιγαροῦν ὁ καλὸς ἐκφύς Στέφανος, γραμματισταῖς μὲν καὶ παιδευταῖς ἐπὶ πάνθῃ τοι νεαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ ἐκδίδοται· ὁ δὲ τῷ κατὰ φύσιν δοκίμῳ καὶ σπουδῇν εἰσενεγκῶν ἀρίστην ὡς μάλιστα πάντας ἐν βραχεῖ τοὺς ἡλικίας ἀπαραμίλλως ὑπερεβάλετο, τοῖς μὲν ἱεροῖς τε καὶ ἡμετέροις παιδευταῖς καὶ μαθήμασι τὸ πλεῖστον ἐνδιατριβῶν καὶ τούτοις ἑαυτὸν προτελῶν καὶ τύπους τινὰς προσκιαγραφῶν τῆς εἰς τὸ μέλλον εὐδοκιμήσεως, ὀλίγα δὲ τινὰ τῶν ἐγκυκλιῶν φιλοσοφίας καὶ πρὸς βραχὺ τοῖς ἀρίστοις τῶν ποιητῶν συγγινόμενος· δεῖν γὰρ αὐτῷ καὶ τῶν ἔξω λόγων καλῶς ᾤετο, ὥστε συνεργοὺς ἔχειν καὶ ὑπηρέτας πρὸς γερῆν τῶν κρειττόνων ἐξετάσιν καὶ μὴ σκάζειν αὐτῷ τὸν νοῦν ἐν τούτῳ τῷ μέρει καὶ δυσκινήτως ἔχειν πρὸς τὴν καλλίστην ταύτην ὁδοιπορίαν (ὅ καὶ πολλοὺς τῶν σπουδαίων ὡς τὰ πολλὰ πάσχοντας βλέπομεν) τῷ θεωρητικῷ τῆς ψυχῆς, τῆς τῶν Γραφῶν ἐπισκοτούσης ἀγνοίας, ἣν ἀπουσία δηλαδὴ λόγου κατασκευάζει, τὸν ἐν ἡμῖν φυσικὸν λόγον ἀφυπνίζειν ὡσανεὶ πεφυκότος καὶ χειραγωγεῖν πρὸς τὴν τῶν κεκρυμμένων σαφήνειαν. "Ὅθεν ὀλίγα ταῖς περὶ λέξιν καὶ σύνταξιν ἐξετάσεις καὶ τεχνολογίας προσασχολῶν ἑαυτόν, ἃ δὲ γραμματικὴ χαρίζεσθαι πέφυκεν, ἀναγνώσει τὸ πᾶν ἐδίδου, τοὺς ἠθικούς τε καὶ παραινετικούς τῶν λόγων διεξιὼν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἑαυτῷ θησαυρίζων ὠφέλειαν· ἱστορικῶν δὲ καὶ ποιητῶν ὅσον εἰς γνώμας φέρει καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἀνδρίαν ἀλείφει φιλοπόνως ἀναλεξάμενος, τὸ μυθῶδες ἅπαν καὶ περιττὸν ὡς κενὴν φλυαρίαν καὶ λόγον ἀτεχνῶς ὄντα ψυχῆς ἐς κόρακας φιλοτίμως ἀπέρριψεν. Ἐντεῦθεν τοῖς πᾶσιν ἐπέραστος ἦν καὶ τῆς ἐκείνου 30

1 ἐξ ἀκανθῶν σῦκα] Ματθ. ζ', 16 «ἀπὸ τριβόλων σῦκα». Λουκᾶ ζ', 44. — 2 ἀπὸ βάτου τρυγᾶν σταφυλὴν] Λουκᾶ ζ', 44. — 9 ἀπαραμίλλως B. — 13 φιλοσοφίας B. — 28 μυθώδες B.

σπουδῆς καὶ γνώμης ἅπαντες ἤττηντο, ποθεινὸς μὲν διδασκάλοις, ἠλικιωτῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλως αὐτῷ κοινωνῶν τῆς παιδεύσεως, τοῖς μὲν ἀπλουστέροις τὸν τρόπον καὶ σώφροσιν ἡδονὴ τις ἄρρητος καὶ παιδαγωγία καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐτοιμὴ παράκλησις, τοῖς δὲ 5 γε πονηροτέροις καὶ τὸ ἦθος ὑπόουλοις καὶ ἀκολάστοις τὴν δίαιταν φοβερὸς μὲν διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς περιὼν καὶ ἀπρόσιτος, ἐπίχαρις δ' ἄλλως καὶ ποθεινὸς διὰ τὸ μηδὲν πρὸς μηδένα τῶν πάντων σκυθρωπὸν ὑποφαίνειν καὶ ἄφιλον, ἀλλ' ὅλως ἡδονὴν καὶ ἀποστάζειν ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς καὶ σιωπῶν καὶ φθεγγόμενος· προ- 10 σὴν γὰρ αὐτῷ τῇ κατὰ ψυχὴν ἀνδρία καὶ σώματος ῥώμη, καὶ μελῶν εὐρυθμία, καὶ εἶδους εὐπρέπεια, οἷς καὶ τὸ τοῦ γένους περιφανὲς συνὶὸν ἐπίσημον ἐτίθει τὸν νέον οὐ παιδευταῖς μόνον καὶ συγγενέσι καὶ ἠλιξίν, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ πόλει σχεδόν, ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις, σοφοῖς τε καὶ ἰδιώταις καὶ ἠλικία πάσῃ 15 καὶ παντὶ τάγματι. Τὸ δὲ τῶν πατέρων περὶ αὐτὸν φίλτρον, εἶ καὶ μὴ τοσοῦτοι τὴν ἀρετὴν ἦσαν, ἦν μὲν ἂν καὶ οὕτω μέγα, οὐχ ὡς παρὰ πατέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς περὶ παῖδα θαυμαστὸν οὕτω καὶ πολλῶ τινι τῷ μέσῳ τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερέχοντα· τοιοῦτοι δὲ πεφυκότες, ὡς ἀρετῆς ὑπόδειγμα τῷ φιλτάτῳ καθ' ἐκάστην προ- 20 κεῖσθαι καὶ ποιοῦντες καὶ λέγοντες, καὶ πατρικῆς εὐχῆς ὅσον οὐκ ἦδῃ τυγχάνειν ἐλπίζοντες—ὑπέφαινε γὰρ ἐκ προοιμιῶν ὅσον ἂν ὑπερβαλέσθαι τοὺς πατέρας ὁ καλὸς παῖς ἔμελλεν—, ὅσου τοῦ κατὰ ψυχὴν ἐπληροῦντο γάνους καὶ οἶαν καὶ τοῖς ἐκτὸς τὴν περὶ τὸν φίλτατον σπουδὴν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐνεδείκνυντο, μᾶλλον δὲ 25 τίνα τὴν εὐχαριστίαν οὐκ ἀπεδίδουν τῷ δεδωκότι Θεῷ καὶ τίνας οὐκ ἐκ ψυχῆς ὠμολόγουν τὰς χάριτας;

5. Οὕτω μὲν οὖν ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς καὶ γλώσσαις ὁ Στέφανος ἔκειτο καὶ κοινὸν ἦν ἐφ' ἅπασι τῆς πατρίδος καλλώπισμα, ὁ δὲ πατὴρ ἤσκει μὲν αὐτῷ καὶ τὴν ψυχὴν φιλοπόνως καὶ 30 τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν ἔργοις τε καὶ λόγοις αὐτὸν ἐξεπαίδευε, προσεφιλοτιμεῖτο δὲ τι καὶ τοῖς ἐκτὸς καὶ τὴν σωματικὴν αὐτὸν ἀπῆτει γυμνασίαν καὶ τοῖς τακτικοῖς προσεθίζειν ἠπείγετο, ἐπειδὴ καὶ τούτου τοῦ τάγματος ὄντες ἐτύχχανον· ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν σωματι-

κὴν γυμνασίαν πρὸς ὀλίγον χρησίμην οὖσαν εἰδώς, ὃ φησι Παῦλος ὁ μέγας, τὴν ψυχικὴν μάλλον κατορθοῦν ἔσπευδε, τῶν μὲν παρόντων ὡς μὴ ὄντων ὑπερφρονῶν, τῶν δὲ μελλόντων ὡς μενόντων ἀληθῶς ἀντεχόμενος καὶ “κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως”. “Ὅθεν ἀνέσεις μὲν καὶ τρυφὰς καὶ παιδιὰς ἀτάκτους 5 καὶ γέλωτας καὶ τὰς τῶν ἡδονῶν ἀνδραποδώδεις, αἷς ὡς τὰ πολλὰ περιπίπτειν τὸ τῆς νεότητος ἀφύλακτον πέφυκε, τοῖς ἀνδραποδωδεστέροις καὶ κτηνώδεσι τὸν λογισμὸν προσήκειν ἐνόμιζεν· ἐγκράτειαν δὲ καὶ τὴν σύζυγον αὐτῇ σωφροσύνην αὐτὸς ἀσπασάμενος ἑαυτῷ προσέχων ἦν ὡς τὰ πολλὰ καὶ τὸν Θεὸν ἐκζητῶν ὁσημέραι· μετὰ 10 συντριβῆς καρδίας καὶ πνεύματος ταπεινώσεως.

6. Ὁ τοίνυν ἐπιβλέπων ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ γινώσκων τοὺς ὄντας αὐτοῦ Κύριος, ὁ κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν καὶ τοῦτον ἀφορίσας ἐκ κοιλίας μητρὸς καὶ σκεῦος ἐκλογῆς προειδώς ἔσεσθαι, καλεῖ καὶ τοῦτον ἀφανῶς ἐπὶ τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας, 15 ὁ τὰ ἴδια πρόβατα καλῶν ἐξ ὀνόματος Ἁβὲλ καὶ πατρίδα καὶ γένος καὶ περιφάνειαν καὶ τὸ τῶν γεννητόρων φίλτρον παρ’ οὐδὲν θέμενος, μικρὸν τι τὸν ἔφηβον ὑπερβάς, ἔξεισι λάθρα καὶ τῆς οἰκίας τῆς πατρικῆς καὶ τῆς πόλεως, οὐδὲν ἔχων μεθ’ ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τὸν Χριστὸν μόνον καὶ τοὺς πρὸς αὐτὸν ὑπερφυεῖς 20 ἔρωτας, δι’ ὃν αὐτὸς τε, κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν, ἤδη τῷ κόσμῳ νεκρὸς ἦν καὶ κόσμος ἅπας αὐτῷ νεκρότερος, ὡς μηκέτι μὲν αὐτὸν ζῆν, ζῆν δὲ τὸν Χριστὸν ἐν αὐτῷ, τὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι τοῦτον ἐξαγοράσαντα· καὶ τῷ καλέσαντι δεσπότη προθύμως ἐπόμενος τὸν ἱερὸν Ἄθω καταλαμβάνει, Ἄθω τὸν χρυσοῦν ὄντως καὶ φίλτατον 25 καὶ πρόξενον ἐμοὶ τῶν καλλίστων εἶπερ τινί, ὅς μοι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἢ πρὸ τῶν ἄλλων καὶ τὸν φωστῆρα καὶ ὁδηγὸν τοῦτον ἐγνώρισεν, εἰ καὶ τὸ μέχρι τέλους ἐκείνῳ συνεῖναι—φεῦ τῆς ζημίας—ὁ φθόνος ἀφείλετο. Εἴσειςι τοίνυν ὁ καλὸς ἀθλητῆς τὸ παγκράτιον τῆς ἀσκήσεως, τὸ σεβάσμιον ὄρος φημί, τὴν πατρίδα 30

1 Τιμοθ. 1, 8. — 4 Φιλιπ. γ', 14. — 10 τὸν θεὸν ἐκζητῶν] Ψαλμ. 137, 2. νε', 2. — 14 Γαλάτ. α', 15 ἀφ' ὧν ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου || σκεῦος ἐκλογῆς] Πράξ. 9, 15. — 16 Ἰωάν. 1, 3 καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ ἐξ ὀνόματος». — 21/23 Γαλάτ. β', 20.

τῶν μοναζόντων, τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν τῶν πρωτοτόκων
τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς σεπτὴν ὄντως μητρόπολιν, μετὰ το-
σαύτης μέντοι τῆς προθυμίας καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ἠδονῆς τε καὶ
χάριτος, ὡς αὐτὸς ὕστερον ἔλεγε, μεθ' ὕσης οὐδὲ Μωσῆς ὁ μέ-
5 γας πάλαι τὸ Σίναιον· ~~καὶ~~ γὰρ καὶ τοῦ πυρὸς ἐκεῖνος καὶ τῆς νε-
φέλης εἴσω κεχώρηκεν, ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ γνόφου καὶ
θυέλλης ἐκδειματούντων τοὺς ἄλλους καὶ φοβερὰν ἐργαζομένων τὴν
ὄρασιν—καὶ γὰρ ἦν ὄντως φρίκης μεστὸν τὸ ὀρώμενον, ἄνθρωπος τὸ
πῦρ εἰσιὼν μετὰ τῆς ὕλης ταυτησὶ καὶ τοῦ κράματος καὶ κοινω-
10 νῶν ἀπορρήτων καὶ συμβόλοις ἱεροῖς τὸ θεῖον ἐνοπτριζόμενος,
ὅθεν ἄρα καὶ τὸ πρόσωπον ἐδοξάσθη, ὡς μηδὲ τοὺς ἐντυγχά-
νοντας ἀτενίζειν αὐτῷ δύνασθαι δίχα τειχίου τινὸς καὶ προβλή-
ματος—) ἀλλ' οὗτος οὐ γνόφῳ καὶ πυρὶ καὶ ὄρει καπνιζομένῳ καὶ
σαλπίγγων ἤχῳ προσελαύνειν, ἀλλ' αὐτὸν εἰσιέναι τὸν οὐρανὸν
15 ἀτεχνῶς ὤρετο καὶ πανήγυριν Ἀγγέλων ὄραν καὶ πρωτοτόκων οὐρανίων
ὁμήγυριν, Θεὸν ὡς ἐφικτὸν ἀθροῦβως ὀρώντων, ἠπίως καὶ προσηνῶς,
ὡς αὐτὸς οἶδε τοῖς τῇ καρδίᾳ καθαροῖς ὀπτανόμενον· οὗ δὴ καὶ αὐτὸς
τυγχάνειν ἐσύστερον ἔμελλεν, ὡς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου δηλώσει μοι. †

7. Καὶ ὅρα μοι τῆς μεγάλης ψυχῆς ἐκείνης ἐκ πρώτης, ὃ
20 φασιν, ἀφετηρίας τὸ γενναῖόν τε καὶ φιλόσοφον· οὐ γὰρ ἀπλῶς
τὸν ἱερὸν εἰσελθὼν τουτονὶ χῶρον καὶ τῆς ἔξω καὶ φαινομένης
μετασχῶν χάριτος, ἢ καὶ τοῖς θαυμαστοῖς αὐτοῦ πολίταις βραχύ-
τι προσδιαλεχθεῖς καὶ συμμίζας, ὥσπερ οἱ πόλεις καὶ τόπους
κατ' ἠπειρόν τε καὶ θάλασσαν ἱστοροῦντες, ἢ καὶ μελωδῶν τινῶν
25 καὶ κιθαρῳδῶν, ὡς ἔτυχε, πρὸς ἠδονὴν καὶ τέρψιν ἀκούοντες,
ὑποστροφῆς ἔπειτ' ἐμνήσθη, τοῦτ' αὐτὸ νομίσας μόνον ἀρχεῖν,
ὃ δὴ καὶ πολλοὺς ὡς τὰ πολλὰ πάσχοντας βλέπομεν, ἢ παρέ-
μεινε μὲν, οὐ καρτερικῶς δέ, ἢ καρτερικῶς μὲν καὶ μετὰ τῆς
προσηκούσης ἀνδρίας, οὐ μέχρι τέλους δέ, ἢ καὶ τοῦτο μὲν,
30 ἀσκόπως δὲ καὶ ἀβασανίστως καὶ ἀναξίως ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς προ-

1/2 Ἐβρ. ιγ', 23. — 5/6 Ἐξῶδ. ιθ', 16. — 11 Ἐξῶδ. λδ', 30-35. — 13 Ἐξῶδ.
ιθ', 18. κ', 18. — 16 ὁμήγυριν B. — 17 τοῖς τῇ καρδίᾳ καθαροῖς] Ματθ. ε', 8.—
19/20 ἐκ πρώτης ἀφετηρίας] Corpus varoem. II, σ. 61, ἀριθ. 56.

κειμένης φιλοσοφίας καὶ αὐτοῦ δὲ φημι τοῦ καλέσαντος, ἀλλὰ
πάντα συνετῶς καὶ βεβουλευμένως καὶ μετὰ τοῦ προσήκοντος αὐτῷ
σχήματος καὶ ὡς ἂν τινες, οἶμαι, τῶν παλαιῶν ὀλίγοι, οὓς καθά-
περ στήλας τινὰς καὶ παραδείγματα πολιτείας ἀρίστης ἱστορίαι
πατέρων καὶ βίβλοι φέρουσιν· ἄριστα γὰρ παρ' ἑαυτῷ διελὼν τε 5
καὶ λογισάμενος ὁ σοφώτατος, ὅτι τὸ μὲν ἀνυπότακτον ἀπαιδευτὸν
τε καὶ ἀταπείνωτον καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἀνάληψιν μαθημάτων ὡς-
περ ἀποπεφυκὸς καὶ ἀνάρμοστος, τὸ δὲ πρὸς ὑπακοήν τε καὶ
ταπείνωσιν ἔτοιμον τοῦτο καὶ πρὸς πᾶσαν μὲν τὴν ἡντινοῦν παι-
δείαν, μάλιστα δὲ πρὸς τὴν θαυμαστὴν ταύτην φιλοσοφίαν, συναῖ- 10
δόν τε καὶ κατάλληλον, τῶν μὲν χρονίων ἐθῶν καὶ προλήψεων
καὶ τοῦ οἶεσθαί τι γινώσκειν ἐντεῦθεν ἐκρίζουμένων, ὡςπερ τινὸς
ἀκανθώδους ὕλης καὶ μοχθηρᾶς, ἣ δὴ θηρῶν ὀλεθρίων εἴθουν ἀκα-
θάρτων παθῶν ἐστὶ καὶ νομῆ καὶ κατοικητήριον, τοῦ δὲ καλοῦ σπό-
ρου καὶ ζιζανίων ἀμιγροῦς αὐτίκα μετὰ τῶν προσηκόντων τῆς ἀρετῆς 15
ἰδρώτων ἄριστα καταβαλλομένου καὶ τὰ τῶν ἀρετῶν κατὰ καιρὸν
ἀναδιδόντος ποικίλα βλαστήματα, μέχρις ἂν τὴν τῶν ἑκατὸν τελειο-
τάτην ἀποτελέσῃ φοράν, κατὰ τὸν δεσποτικὸν λόγον· ταῦτ' ἐκεῖ-
νος ἀξίως ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ καλέσαντος λογισάμενος, καὶ ὡςπερ
ἀπὸ γραμμῆς τὸ τῆς ψυχῆς παραδεικνύς διακριτικὸν καὶ τὴν εἰς 20
τὸ μέλλον τελείωσιν, διέρχεται μὲν τὸ τῶν ἱερῶν φιλοσόφων
ἐκεῖνο σεμνὸν σύστημα μετὰ τῆς προσηκούσης σπουδῆς καὶ τοῦ
σχήματος, ἕκαστον τῶν μυσταγωγῶν ἀνερευνῶν φιλοπόνως καὶ τὸ
τῆς πολιτείας εἶδος ἐκάστου, τό τε ἦθος αὐτό φημι καὶ τὸν λόγον
κατὰ τὸ δυνατόν ἀνιχνεύων, καὶ τὴν ἐκ πάντων ἑαυτῷ θησαυρίζων 25
ὠφέλειαν· τὸν δὲ πάντων γενναιότατόν τε καὶ περὶ τοὺς ἀσκητι-
κοὺς ἀγῶνας ἀνένδοτον καὶ γηραιὸν μὲν τὸν χρόνον, πρεσβύτατον
δὲ τὴν ἀρετὴν καὶ διὰ τοῦτο καὶ πλείστου παρὰ πολλοῖς ἡξιω-
μένον ὀνόματος ἐκλεξάμενος ὕστερον, αὐτοῦ που περὶ τὰ μέσα
τοῦ θεοῦ ὄρους, ἵνα καὶ δὴ καὶ τὸ Κοινὸν Ἀρχεῖον τοῦ τῶν μο- 30

13 ἀκανθώδους B || θηρίων B. — 14 τοῦ δὲ καλοῦ σπόρου καὶ ζιζανίων ἀμιγροῦς] Ματθ. ιγ', 24 κέ. — 17 ἑκατὸν] Ματθ. ιγ', 8, 23. — 20 ἀπὸ γραμμῆς] Corpus paroem. II, σ. 145. — 21 τελείωσιν B. — 30 Κοινὸν Ἀρχεῖον=αἱ Καρυαί.

ναζόντων προκαθημένου σεμνῶς ἰδρυται, τὴν ἀσκητικὴν οἰκίαν πηξά-
μενον, καθηγητὴν ἑαυτοῦ καὶ παντοδαπὸν ἡγεμόνα καὶ μετὰ Θεὸν
κυβερνήτην καὶ δεσπότην προβάλλεται καὶ τὸν πρῶτον τῆς μο-
ναδικῆς, εἴτουν ἀγγελικῆς, πολιτείας ἄθλον μάλα περιχαρῶς τε
5 καὶ γενναίως ὁ γενναῖος εἰσέρχεται Στέφανος· καὶ κείρεται μὲν
ὕπὸ τοῦ παιδοτρίβου τὰς τρίχας, ὅσα καὶ μοναχοῖς νόμος, ὁ πά-
λαι πᾶν τὸ περιττὸν καὶ φιλότιμον ἀπορρίψας καὶ τὴν νεκρὰν
ὑλὴν καὶ παχυτέραν καταλιπὼν τοῖς νεκροῖς, τὴν προαίρεσιν, τὴν
δὲ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα διὰ τῶν ἱερῶν δεξάμενος ἐπικλήσεων,
10 ἣν οὐκ οἶδ' εἴτε μετανοίας καὶ βίου κρείττονος χρῆ λέγειν ἀρχήν,
εἴτε τῆς μιᾶς καὶ πρώτης σφραγίδος τοῦ μεγάλου βαπτίσματος ὡς-
περ ἐγκαίνιον, εἴτε καὶ ἄμφω ταῦτα, τὴν τοῦ πνεύματος πανοπλίαν
ὁ καὶ πάλαι ταύτην ἐνδὺς φαιδρότερον περιβάλλεται καὶ εἰς Θεοῦ
παράταξιν ἀριθμεῖται καὶ πρὸς ὑλὴν τὴν τῶν νοητῶν ἀντικειμένων
15 δύναμιν ὁ θαυμάσιος παραβάλλεται, Σάβας ὀνομασθεὶς ἀντὶ Στε-
φάνου, ἵνα καὶ τοῦτο σὺν τῇ κλήσει μετὰ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ
τῶν υἱῶν τῆς βροντῆς ἔχη, τῶν ὀνομαστῶν τοῦ Χριστοῦ μαθη-
τῶν, ὁ κατ' οὐδὲν ἕλωσ ἐλλείπων τῆς προθυμίας αὐτῶν καὶ τῆς
πίστεως.

20 8. Οἷαν μὲν οὖν τὴν κατὰ ψυχὴν ὁ γεννάδας ἐπεδείξατο ῥώ-
μην καὶ τὴν ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις καρτερίαν τε καὶ τὴν ἐνστασιν,
μᾶλλον δὲ μεθ' ὕσης τῆς ἠδονῆς καὶ τῆς εὐκολίας νύκτωρ καὶ
μεθ' ἡμέραν ἐδέχετο τὰ τοῖς ἄλλοις ἀηδῆ τε καὶ δύσκολα, πίνων
ὡσεὶ μέλι καὶ γάλα μυκτηρισμόν, κατὰ τὸν εἰπόντα, καὶ ὡς τινα
25 μυστικὴν ἀμβροσίαν τὴν τῶν ὕβρεων καὶ λοιδοριῶν, ἔστι δ' ὅτε
καὶ πληγῶν προσιέμενος τράπεζαν—ἣν γὰρ ὁ τούτου μυσταγωγός,
ὑπερ ἔφθην εἰπὼν, τραχὺς τις καὶ τὸ ἦθος ἀνένδοτος διὰ τε τὸ
τῆς διαίτης καθ' ὑπερβολὴν σκληρόν τε καὶ ἀφιλον καὶ τὴν φυ-
σικὴν ἄλλως τῶν στοιχείων κρᾶσιν· ὁ δὲ καὶ ἡμεῖς τὰ μὲν ἰδόν-
30 τες, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἐκείνου πεπειραμένων ἀκριβῶς ἐκμαθόντες

3 πρῶτον μὲν B.—10 κρείττονος B.—17 υἱῶν τῆς βροντῆς] Μάρκ. γ', 17 || ἔχοι
M. — 24 Ἰωβ λδ', 7. — 25 ἀμβροσίαν B.

ἔχομεν—, ταῦτα μὲν οὖν, ἅπερ εἶπον ὡς ἐν βραχεῖ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα λεγέτωσαν οἱ πείρα μαθόντες, εἴ τινες ἔτι τῶν καθ' ἡλικίαν περίεσιν· οἳ καὶ πολλοὺς τῶν ἀγωνιστῶν πρὸς τὸν ἴσον ζῆλον καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ τότε καὶ νῦν ἐξ ἀκοῆς καὶ μόνης τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων ἀλείφοντες, μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὁρώμενος 5 τότε τὸν ἀγῶνα συνίστη καὶ τοὺς τῆς ὑπακοῆς χορευτάς τε καὶ συνεργάτας ἐφεπομένους εἶχε, πρῶταθλός τις τελῶν ὁ αὐτὸς καὶ τῶν ἀγωνιζομένων ἀλείπτῃς καὶ στεφανίτης καὶ νικητῆς ἀπαράμιλλος· οὕτω δὴ καὶ τοῖς ἐσύστερον ἀκουόμενος τοῦτ' αὐτὸ ποιῶν ἦν, οἶονεὶ τινα μύωπα δεινὸν ἐμβάλλων ταῖς τῶν ὑπηκόων ψυ- 10 χαῖς καὶ διερεθίζων θερμότατα πρὸς τὴν μίμησιν, εἰ καὶ πεζοὶ παρὰ λύδιον ἄρμα πάντες οἱ πρὸς ἐκεῖνον καὶ τὸν ἐκείνου δρόμον βλέποντες ἔδραμον· μόνος γὰρ ἐν ὑπακοῇ καὶ ταπεινώσει τῶντι Σάβας ὁ θαυμάσιος ξένον τι καὶ θεσπέσιον ἔλαμψε, τοσοῦτον τοὺς περὶ ταῦτα λαμπροὺς ὑπερσχῶν, ὅσον τοὺς ἐν νυκτὶ φαινομένους 15 ἀστέρας ὁ τῆς ἡμέρας οὗτος ἐργάτης, ὁ μέγας ἥλιος, καὶ τοῦτο παρὰ πᾶσι τοῖς πολίταις τῆς ἱερᾶς συνοικίας ἐκείνης ἐλέγετό τε καὶ ἐπιστεύετο.

9. Ἐγὼ δὲ τοῦ τόσον τῶν ἄλλων διαφερόντως ἔχω θαυμάσας, ἀνδρῶν ἱερώτατε καὶ σοφώτατε, ὅτι πατρικῆς ἄρτι προελ- 20 θῶν οἰκίας, ἀγωγῆς τε καὶ διαίτης, ἧς ἂν εὐγενῶν φίλτατοι παῖδες μετὰσχοιεν, κἀντεῦθεν οὐ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἀγύμναστον ἔχων καθάπαξ πρὸς γε τὴν τοσαύτην δυσπάθειαν, οὐ μόνον ὀμαλῶς τε καὶ ἠπίως τὸ τῆς ὑπερβαλλούσης ἐγκρατείας σκληρόν τε καὶ ἄφιλον ἔφερες, λιμῶ τε καὶ δίψει καὶ παννύχοις 25 προσταλαιπωρῶν ἀγρυπνίαις καὶ στάσεσι καὶ μηδὲν μηδοπωστιοῦν, ὑπὸ γε τοῦ ἀήθους καὶ τῆς ὑπερβολῆς θορυβούμενος, ἀλλ' ὅτι καὶ προσονειδιζόμενος ὀσημέραι καὶ πλείστην ὕσιν τὴν χλεύην καὶ τὴν λοιδορίαν μετὰ συχνῶν τῶν μαστίγων δεχόμενος, οὐχ ὅσον ἀνδρικότατα μόνον καὶ ὑπὲρ τοὺς πώποτε γενναίους ἀγωνι- 30 στάς ἔφερες, ἀλλ', εἰ μὴ καὶ καθ' ἐκάστην ταῦτα παρῆν καὶ μετὰ προσθήκης τῆς μείζονος, οὐδόλως ἀνεκτῶς ἔφερες, χαίρων ἐν τοῖς

παθήμασί σου, κατὰ Παῦλον φάναι τὸν μέγαν, καὶ ἀνταναπληρῶν
ἐν τῇ σαρκὶ τὰ τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐκμιμήματα, τοῦ πρώ-
του τὴν ὑπακοήν, οἷς ἐνήργησεν, ἐκπαιδεύσαντος καὶ δοξασθέντος,
οἷς πέπονθε, δι' αὐτῆς καὶ τοὺς κοινωνοὺς τῶν ἰδίων παθῶν
5 συνδοξάσαντος. Ὅθεν οὐ μόνον ἀηδές τι καὶ σκυθρωπὸν πρὸς
γε τὴν πατρικὴν ὄψιν εἶδες οὐδοτιοῦν, ἀλλὰ καὶ κατησπάζου
νοητῶς τὸ καθ' ὥραν καὶ οἶονεὶ προσεφύου τοῖς σαυτοῦ μέλεσι,
μόνον εἰδῶς καὶ πατέρα καὶ σωτῆρα μετὰ Θεὸν ἄριστον, φιλῶν μὲν
ὑπὲρ τοὺς γεγεννηχότας ὄν καὶ σπουδῇ πάσῃ προφανῶς ἐκείνων προ-
10 κέχρικας, εὐλαβούμενος δ' ἴσα καὶ τῷ θεοδημιουργηκότι καὶ σεσωκότι
Θεῷ καὶ ὡς ἐκμαγεῖον καὶ εἰκόνα τινὰ τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ περιφέρων
ἐκείνου καὶ ταῖς αὐταῖς τιμαῖς δι' ἐκεῖνον καὶ τοῦτον φιλοτιμούμενος,
ἐπεὶ καὶ αὐτὸν κατ' ἐκεῖνον δημιουργὸν ἐν σεαυτῷ τῆς ἀρίστης
καὶ θειοτέρας ἐγίνωσκας πλάσεως καὶ σωτῆρα μετὰ τὸν μόνον
15 σωτῆρα, μᾶλλον δὲ τῆς ἀληθινῆς ἐκείνης καὶ πρώτης σωτηρίας
μυσταγωγὸν καὶ τελειωτὴν ἄριστον.

10. Ἐντεῦθεν ἐπίσημος ἐν ἅπασιν ἦν ὁ ἀνὴρ, κὰν ταῖς
ἀπάντων γλώσσαις μεθ' ἡδονῆς καὶ θαύματος ἔκειτο καὶ μέγα
ἐκάστοις ἦν τὸ τῆς ἐκείνου γλώττης ἀπολαύειν καὶ θέας, οὐ τοῖς
20 ἐκ ταύτου γυμνασίου μόνον καὶ ἠλιξίν—ὁ γὰρ κάκιστ' ἀπολούμε-
νος φθόνος ἀπῆν—, ἀλλ' ἡδὴ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις κατ' ἀρετὴν
τε καὶ χρόνον καὶ τῶν ἄλλων προέχουσιν, ὅσοι δηλαδὴ τῆς ἐν
τῷ κοινῷ διαίτης καὶ ὁμιλίας ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες τὸν πάντη
μοναδικὸν καὶ ἤρεμον εἶλοντο βίον, ἑαυτοῖς καὶ τῷ Θεῷ κα-
25 ταμόνας διὰ παντὸς συγγενόμενοι· ἐξέπληττε γὰρ αὐτοὺς τὸ
πολιὸν ἐν νεότητι τοῦ σοφοῦ φρόνημα, τὸ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς
καρτερίας ἀνένδοτον, τῆς σωφροσύνης ἢ καθαρότης μέχρι καὶ
φθέγματος καὶ ὀφθαλμῶν καὶ βαδίσματος, καὶ πρὸ πάντων τὸ τῆς
γνώμης εὐγενές καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐλευθέριον καὶ πρὸς πάντας
30 ὑποβεβηκὸς ματὰ τῆς τῶν ἡδῶν ἀπορρήτου γλυκύτητος, οὐ φυ-
σικῶν μᾶλλον, ὡς ἂν τις ὑπέλαβεν, ὅσον ἐξ ὑπακοῆς ἄκρας κα-
τορθωθέντων, ὡς οἱ πράξει καὶ λόγῳ φιλοσοφήσαντες ταῦτα κα-

1 Κολοσ. α', 24. — 25 συγγινόμενοι M. — 27 σωφροσύνης B.

λῶς ἐκπαιδεύουσι. Ταπεινοφροσύνην μὲν γὰρ τὴν ὑψηλὴν ὑπακοῆς ἐκφύεσθαι λέγουσιν, ἐκ δὲ ταύτης διάκρισιν, τὸν λύχνον καὶ ὁδηγὸν τῆς ψυχῆς, ὡς ἂν εἴποι τις, καὶ ὁδημαγωγὸν τοῦ καλλίστου παντός· τοῦ δὲ διακριτικοῦ τῆς ψυχῆς ὡσπερεὶ τινος ὀφθαλμοῦ λημῶντος τῶν ἐμπαθῶν ἀπαλλαγέντος ῥευμάτων, ὥστ' ἂν ἐπα- 5
νελθεῖν πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ὀξυδορκίαν ἄριστα καὶ μετὰ τοῦ γιγνομένου παντός, οὐκέτι μὲν ἀπατηλὸν εἶδωλον οὐδὲν, οὐδὲ φάσμα τι τερατώδες, ἄλλο μὲν πρὸς ἀλήθειαν ὄν, ἄλλο δὲ εἶναι ὑποκρινόμενον, οὐδέ τι πρόσκομμα καὶ λίθος, τὰ τῆς εὐθυτάτης ὁδοῦ κωλύματα, τῶν ἱερῶν ἀδύτων ταύτην ἀπείργει τῆς ἀπαθείας καὶ τοῦ 10
Θεοῦ· ἀλλ' ἐπεὶ πάντα εὐθέα ἐστὶ τοῖς τὸν νοῦν ἔχουσιν ἐρωμένον καὶ ὀρθὰ τοῖς εὐρίσκουσι χάριν, ἧ φησι Σολομῶν ὁ σοφός, ἀπταίστως καὶ ὁμαλῶς πάνυ τοι βαδίζει πρὸς αὐτὴν τὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ, πᾶν εἴ τι τερπνόν τε καὶ χάριεν τῆς κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἀρετῆς συνοδεῦον καὶ συνεπόμενον ἔχουσα, ὥστε μετὰ 15
τῆς τῶν ἔνδον ἡρεμίας τε καὶ γαλήνης καὶ τὴν ἔξω καὶ φαινομένην κατάστασιν εὐφροσύνης καὶ γλυκυθυμίας ἀπάσης εἶναι μεστήν. Ὁ τοίνυν τὴν ῥίζαν τῶν χαρισμάτων τούτων μετὰ τῶν προσηκόντων ἰδρώτων κάλλιστα καὶ ὡς ὀλίγοι τῶν πάντων καταβαλόμενος καὶ θαυμαστός ἐν ὑπηκόοις τοῖς τ' εἰσοῦσι τοῖς τ' ἐσσομένοις 20
πρὸ τ' εἰσοῦσιν ἀναφανείς, πῶς οὐκ ἔμελλε καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἐκδομένους ὀρέπεσθαι μετ' εὐφροσύνης καρπούς, μᾶλλον δὲ καὶ κοινὸν ἡδυσμα προχεῖσθαι τοῖς εἰθισμένοις τὰ τοιαῦτα τρυφᾶν; ὃ δὴ καὶ κατὰ λόγον ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀπήντα, καθάπερ ἦδη φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Ἄλλ' ἐπεὶ “τὸν κοπιῶντα γεωργόν”, 25
κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν, “δεῖ πρὸ τῶν ἄλλων μετέχειν καὶ τῶν καρπῶν”, παρηυδοκίμει κἀνταῦθα τοὺς ἄλλους ὁ μυσταγωγὸς τῷ περὶ αὐτὸν φίλτρῳ τε καὶ τῷ θαύματι, καὶ ὅλως ἐξηρητημένον αὐτὸν εἶχεν ὁ μαθητῆς καὶ κατεστρατηγημένον ταῖς ἑαυτοῦ χάρισι τὸν ὀξύτατον πρὸ τούτου καὶ τοῖς πᾶσι τὸ παράπαν ἀήτητον· ὁ γὰρ 30
μηδὲ τὸν ὑπηρετοῦντα καὶ θεραπεύοντα τὰς ἐκ τοῦ γήρως ἀνάγκας μηδέπω πρότερον ἐξισχύσας διὰ τραχύτητα κατασχεῖν οὐδ'

ἐπὶ ὀλίγον παρ' ἑαυτῷ, οὗτος ὠρᾶτο θαυμασίως ἀπὸ τοῦ τῆς ψυχῆς
διακειμένου θεραπεύων τὸν μαθητὴν, μᾶλλον δ' οὐκέτι προσεῖχεν,
ὡς νέῳ καὶ τοῦτ' αὐτὸ φοιτητῆ, ἀλλὰ καὶ προετίθει πολλῶ τινι
τῷ μέσῳ κατὰ ψυχὴν ἑαυτοῦ καὶ μετὰ πλείστης ὄσης αὐτῷ προ-
5 σεῖχε τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς αἰδοῦς.

11. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ τινος τῶν ἐνταῦθαπραχθέντων, ἐνὸς
ἢ δυοῖν, ἐπιμνησθῆναι, δεῖγμα τῆς τε περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς τοῦ
ἀνδρὸς καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἐλαβείας τοῦ γηραιοῦ· ὡς γὰρ ὁ μὲν
"ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ" τὸ καθ' ἡμέραν διατιθέμενος καὶ "ἀπὸ
10 δόξης εἰς δόξαν" προβαίνων τοῦ περὶ αὐτὸν θαύματος τοὺς τε μα-
κρὰν καὶ τοὺς ἐγγύς μεθ' ὄσης τῆς ἡδονῆς ἐπλήρου, ὡς καὶ τὰ
πάντων κάλλιστα τοὺς πάντας περὶ αὐτοῦ ψηφίζεσθαι, ὁ δὲ μυ-
σταγωγὸς καὶ πολλῶ πλέον ἐδίδου τούτοις, ὅσῳ καὶ πολλῶ πλέον
ἐκεῖνος τοῦ κατ' αὐτὸν ἐπληροῦτο θαύματος καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις
15 ἀπόρρητα κάλλιστα τούτῳ συνήδει, πρὸς τὴν τῆς μεγάλης ἱερω-
σύνης περιωπὴν βουλευέται προβιβάζει τὸν ἄνδρα καὶ τὸν λόχον
εὐαγγελικῶς ἐπιθεῖναι τῇ λυχνίᾳ, ὡς μηκέτι τὸ τοσοῦτον τῶν ἀρε-
τῶν φῶς καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς σοφίας διὰ μετριοφροσύνης ὑπερβολὴν
ὑπὸ τὸν μόδιον κρύπτεσθαι. Καὶ ὁ μὲν εἰς ἔργον ἄγειν ἠπειγέτο τὰ
20 βεβουλευμένα καὶ τοὺς χρίσοντας ἐκάλει, καὶ ἡ κυρία παρῆν καὶ
τὰ πρὸς δεξιῶσιν ἠτοιμάστο τῶν συνειλεγμένων, καὶ τῶν πρὸς
τὴν χειροτονίαν ἐπιτηδεῖων οὐκ ἦν ὕλως ὅπερ ἀπῆν· τῷ δὲ
πολλοῦ τινος ἔδει τὴν φίλην καὶ σύνοικον ἀπώσασθαι μετριότητα
καὶ τὸ τὴν ἐσχάτην ἀπολιπεῖν τάξιν, ἧς τοσοῦτον καθ' ὑπερβολὴν
25 ἀντεχόμενος ἦν, ὡς οὐδὲ τῆς ὑψηλοτάτης οἱ τῶν πρωτείων ἄγαν
ἐρῶντες καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ τούτων ἂν ἐκπεσεῖν τὰ πάντων αἴσχι-
στα καὶ ποιῶντες καὶ πάσχοντες· διὰ τοῦτο καὶ ἄκαμπτος ἦν
καὶ τὸ παράπαν ἀνένδοτος, τοσοῦτου μεγέθους πράγματος ἀνάξιον
ἀποκαλῶν ἑαυτὸν ὁ τῶντι τοῦ πράγματος ἀξιώτατος· οἶμαι γάρ,
30 ὡς εἶπερ ἔδει τὸ θειότατον τοῦτο δῶρον ἐπὶ κοινῇ σωτηρίᾳ τοῦ

7 ἐπιμνησθῆναι B. — 9 Ψαλμ. πγ', 6. — 10 Κορινθ. 2, γ', 18. — 15 κάλ-
λιστα M, μάλιστα B. — 17 εὐαγγελικῶς] Ματθ. ε', 15. Μάρκ. δ', 21. Λουκᾶ η', 16.
ια', 33. — 19 κρύπταισθαι B.

τῶν ἀνθρώπων γένους εἰς γῆν κατιὸν ὑπερφυῶς ἀνθρώποις δοθῆ-
ναι διὰ φιλανθρωπίας τοῦ σεσωκότος ὑπερβολὴν μηδένα προκε-
κρίσθαι πρὸς ταύτην τὴν τελετὴν τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἢ πρῶτον μετὰ
τοὺς πρώτους ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου μυσταγωγηθέντας ἐπὶ τοῦτο
καλεῖσθαι, ἢ μετ' ὀλίγων πάνυ τινῶν. Τοσοῦτον ἦν ἐκείνῳ τὸ τῆς 5
διὰ πάντων καθαρότητος καὶ τοῦ ἀγιασμοῦ περιόν! Ἄλλ' ἐκεῖνος
οὐ τοῖς πέλας, ἀλλὰ τῇ ἐντολῇ παραμετρῶν ἑαυτὸν καὶ οὕτω καὶ
πρᾶξιν καὶ λόγον ταλαντεύων καὶ βασανίζων ὅσημέραι τὸ κατορ-
θούμενον, οὐ μᾶλλον ἐνόμιζεν εὐπορεῖν διὰ τὸ κτηθέν, ὅσον ἐλ-
λείπειν πρὸς τὸ προκείμενον. Καὶ ὄρα τὴν ἀπλουστάτην καὶ φι- 10
λόσοφον ὄντως ψυχὴν, ὅπως ἀστείως τὸ πρᾶγμα μεταχειρίζει·
τὸ μὲν γὰρ ἐκφυγεῖν τὸ τῆς διδομένης τιμῆς μέγεθος ἄριστον
εἶναι διὰ ταπεινοφροσύνης μέγεθος δοκιμάζων, ἀντειπεῖν δὲ τῷ
κατὰ πνεῦμα γεννησαμένῳ καὶ μέχρι παραφθέγματος τινος ἢ καὶ
σχήματος προφανῶς ἀποδοκιμάζων, κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἱερουργίας 15
καιρὸν, ἠνίκα δὴ καὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦτον ὑπάγειν ὁ τελεστής
τοῦ πνεύματος ἔμελλε, μηδενός τινος συνειδότος, σιγῇ κλέπτει
τὴν ἀναχώρησιν καὶ ἦν αὐτοῦ που παρά τινι τῶν ἀνυπόπτων
καὶ τόπων καὶ προσώπων κατακρυπτόμενος, ἕως ἐκεῖνοι πολλὰ
περὶ τὴν τούτου καμόντες ζήτησιν, ἐπεὶπερ ἔγνωσαν ἀνηνύτοις 20
ἐπιχειροῦντες καὶ τὸν ἄληπτον δεσμεῖν δοκιμάζοντες, τοῦ μὲν
καὶ ἄκοντες ἀπέστησαν σὺν λύπῃ καὶ θαύματι, τὸν δὲ σὺν αὐτῷ
παρεσκευασμένον, ὡς ἔθος, τῷ τοῦ πρεσβυτέρου τετελειωκότες
βαθμῶ, ἵνα μὴ κενὰ πάντῃ τὰ τῆς σπουδῆς ἢ καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς
ἐορτῆς ἐκείνης πρὸς γε τὸ σκυθρωπὸν διόλου καταλήξῃ καὶ ἄχαρι 25
(ὃ δηλαδὴ κάκεινῳ πρὸ τῆς φυγῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐσπουδάζετο),
πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὰς οἰκίας ἕκαστος ἐπανήρχοντο, κοινὸν ὡσπερ
ἐφόδιον ἐπιφερόμενοι πάντες τὸν περὶ τοῦ ἀνδρός λόγον καὶ μεθ' ὅτι
πολλῆς τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ θαύματος τοῖς ἐντυγχάνουσι διηγούμενοι.
'Ο δὲ θαυμαστός ἐκεῖνος πρεσβύτερος δυσχεραίνοντι μὲν καὶ παιδαινο- 30
μένῳ τὸ παράπαν ἔφκει καὶ τὴν ἀποτυχίαν οὐκ ἀνεκτῶς ἔφερεν· ὄθεν
καὶ πρὸς ἀγανάκτησιν καὶ λοιδορίας τοῦ μὴ παρόντος ἐκφερόμε-

8 οὕτως πρᾶξιν Β.

νος ἦν καὶ μυρίαν ἐκείνῳ τὴν μέμψιν ἐπέφερον. Ἐπεὶ δὲ μετὰ
μικρὸν προσιόντα τὸν φίλτατον ἴδοι, προσκαλινδούμενόν τε τοῖς
ἐκείνου ποσίν, ὡς ἔθος, καὶ τὴν συγγνώμην μεθ' ὄσης τῆς ὑπο-
στολῆς καὶ τῆς μετριότητος ἐξαιτούμενον, τὴν παλινωδίαν εὐθύς
5 ἄδων ἦν καὶ μυρίαν ἠσυχῆ κατ' ἐκείνου τὴν εὐφημίαν ἐπάδων,
καὶ τῆς μὲν εὐπαιδίας ἑαυτὸν μαχαρίζων ὡς μάλιστα, τῆς δὲ
μεγαλοφυχίας ἐκείνον καὶ τῆς ἐν βραχεῖ πρὸς τοσαύτην ἀρετὴν
ἐπιδόσεως ἐκπληττόμενος. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω, δεῖγμα τῆς περὶ
τὸ θεῖον εὐλαβείας καὶ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης ὄν
10 ἀκριβέστατον.

12. Τῆς δὲ γε πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἄλλα τε πλεῖστα
λόγου καὶ μνήμης ἄξια καὶ τὸ νυνὶ ῥηθησόμενον. Ἐπέμπετο πολ-
λάκις τῆς τοῦ ἐνιαυτοῦ περιτροπῆς ὁ Σάβας παρὰ τοῦ ἐπιστάτου
πρὸς τοὺς τῶν ἐκεῖ φροντιστηρίων καθηγεμόνας, εἰς πορισμὸν
15 δηλαδὴ τῶν ἀναγκαίων ὕπερ καὶ πᾶσι μὲν αὐτόθι τοῖς ἠσυχά-
ζουσιν ἔθος, προῖκα παρὰ τῶν εὐπορωτέρων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγ-
καῖα λαμβάνουσιν, ἀπερισπάστως προσεδρεύειν τῇ τοῦ θεοῦ λα-
τρείᾳ, ἠσυχία δηλαδὴ καὶ τῇ συζύγῳ θεωρίᾳ καὶ προσευχῇ, τῷ
δὲ τῶν ἄλλων καὶ μᾶλλον, ἐπεὶ καὶ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου τετιμη-
20 μένος ἀξία καὶ ψυχικῶν ἀρρωστημάτων ἰατρὸς καὶ διαιτητὴς ὦν
ἐτόγχανεν. Ἀπῆει τοιγαροῦν εἰς τι φρονιστήριον ὁ καλὸς μα-
θητὴς τὴν συνήθη λειτουργίαν ἐπιτελέσων, πολλῶ τινι τῷ μέσῳ
διέχον τῆς κατοικίας αὐτῶν πρὸς γὰρ ταῖς εἰσόδοις τοῦ ὄρους
δεύτερον ὁρᾶται κείμενον παρ' αἰγιαλοῖς, ὡς καὶ τὰς εἰσόδους αὐτὰς
25 καὶ τὸ τοῦ φρουρίου τεῖχος τοῖς κύμασι περικλύζεσθαι βορέου
προσιόντος αὐτοῖς. Εἶχε δὲ ἄρα πατρικῇ προστάξει συνοδίτην καὶ
τὸν συμφοιτητὴν κατὰ σκοπὸν μέντοι τῆς λειτουργίας προβάσης
αὐτοῖς, ἐπεὶ τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν θαψιλῶς ἔχοντες ἐμέμνηντο
καὶ ὑποστροφῆς, ἠγεῖτο μὲν ὁ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα γενναιότατος
30 Σάβας, ὡσπερ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὕτω καὶ τῆς ὁδοῦ, ἀχθο-
φοροῦντες ὑποζυγίων δίκην διὰ Χριστόν, ὡσπερ ὁ τῶν ἐκεῖ νό-
μοις, τὸ τοῦ σώματος χαλινοῦν αἰρουμένοις δυσήνιον καὶ προσέτι
τὸν κάκιστ' ἀπολούμενον τύφον κατασπᾶν, ὁ δὲ φίλος καὶ συνα-

γωνιστής, καίτοι γε τοῦ φόρτου πάνυ πρὸς τὸν θαυμάσιον Σάβαν
ἐνδεῶς ἔχων, τῆς ὁδοιπορίας πλείστον ἀπελιμπάνετο· ὁ δὲ προσε-
καρτέρει μὲν καὶ σύντονον ἐπεῖχε τοῦ δρόμου, παρυπεκράτει τε
τῆς ἰσχύος ἐκὼν καὶ συνεχῶς ἑαυτὸν ἴστη τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω
φορᾶς, ἔργοις τε καὶ λόγοις, ὡς εἶχεν, αὐτὸν ἀνακτώμενος. Ἐπεὶ 5
δὲ τοῦτον ἠττώμενον ἐώρα τοῦ φόρτου καὶ μηδὲ σχολῆ γούν καὶ
βάδην, ὃ λέγεται, βαδίζειν δυνάμενον, πείθει τὸν ἄνδρα καὶ τὸν
ἐπικείμενον ἐκείνῳ φόρτον αὐτῷ προσεπιδοῦναι. “Καὶ γάρ”, φησὶν,
“ὄρᾶς, ὅπως εὐσθενῶς ἔχει μοι τὰ τοῦ σώματος καὶ ἰσχύω καὶ
πρὸς τὰ τούτων ἔτι μείζονα παραβάλλεσθαι”. Λαβὼν οὖν σὺν τῇ 10
πήρᾳ καὶ τὸν προσεπικείμενον ἐκείνῳ φόρτον καὶ τοῖς σφετέ-
ροις νώτοις τὸ πᾶν ἐπιθείς, πτηνός τις ὠρᾶτο τοῖς τῆς ἀγά-
πης πτεροῖς κουφίζόμενος, ὡς μηδὲ ἄνετον ὄντα κατ’ ἴχνος
ἔξισχύειν ἔπεσθαι τὸν συμφοιτητὴν, ἀλλὰ πολλῶ τινι τῷ μέσῳ
καὶ αὐθις καθυστερεῖν. Ὁ δὲ καλὸς ὁδοιπόρος οὐ μᾶλλον τοῦ 15
κάτω καὶ πατουμένου δρόμου, ὅσον τῆς ὑψηλοτάτης ἀγάπης καὶ
τοῦ Εὐαγγελίου Χριστοῦ καὶ αὐθις προσκαρτερῶν ἦν, ἤθους γλυ-
κύτητι καὶ μετριότητι λόγων καὶ παντὶ τῷ τῆς ψυχῆς ὠρμηκότι
τὴν ψυχὴν ἐκείνου παραμυθούμενος· εἶτα καὶ εἶ τι τὸ λυποῦν
αὐτὸν καὶ προσιστάμενον εἶη διεπυνθάνετο, καὶ ὅς “Τὸ τῶν ἐνδυ- 20
μάτων ἄχθος μοι” ἔφη “διενοχλοῦν ἐμποδῶν πρὸς τὴν ὁδοιπο-
ρίαν καθίσταται, καὶ μάλιστα τῶν χιτῶνων ὁ δεύτερος, παχύτητος
ἱκανῶς ἔχων, ὡς οἴσθα, καὶ βάρους”.—“Ἄλλ’ ἀπόβαλε τοῦτον”,
ὁ σοφὸς ἔφη, “βέλτιστε, καὶ ῥᾶον ἂν ἐπ’ ὤμων φέρων ὁδοιπο-
ρήσῃς, ἢ νῦν καθάπερ τινὰ πέδην αὐτὸν περικείμενος”. Τὸ δὲ 25
παραγωγή τις ἦν καὶ ἀπάτη μᾶλλον, ἵν’ οὕτως οἰκονομικῶς ἀφε-
λέσθαι καὶ τὸν χιτῶνα δυνηθεῖη καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ἄχθους ἀπαλ-
λάξαι τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ καὶ κατὰ σκοπὸν ἀπήντα καὶ τοῦ κατὰ γνώ-
μην οὔμενον τὸ παράπαν ἠμάρτανεν· ἐπεὶ γὰρ κακείνῳ καλῶς
ἔχειν ἐδόκει τὰ τῆς ὑποθήκης τοῦ φίλου καὶ ὁ χιτῶν ἀπετίθετο, 30
ἀρπάζει καὶ τοῦτον ὁ βιαστής καὶ πλεονέκτης τῆς βασιλείας τῶν

31 βιαστής] Ματθ. ια', 12.

οὐρανῶν, καὶ τοῖς ὤμοις τῷ λοιπῷ φόρτῳ προσεπιθείς, τῆς ὁδοι-
πορίας αὐθις ἠγεῖτο μετὰ τοῦ Ἰσοῦ τόνου καὶ τῆς ἐνστάσεως. Εἶεν.

13. Ἔτος μὲν οὖν ἑβδομὸν που, φασίν, ἐν ταύτῃ τῇ θαυ-
μασίᾳ ὑποταγῇ τῷ ἀθλητῇ διήγουστο τοῦ Χριστοῦ, καὶ πλήρης ἦν
5 αὐτῷ τῶν ἀγωγίμων τῆς ἀρετῆς ἢ φορτίς, καὶ πολλῷ τιμῷ τῷ
μέσῳ τοὺς συναγωνιστάς τε καὶ συνεμπόρους ὑπερεῖχε τῆς καλῆς
ταυτησίπραγματείας, οὐ τοὺς κατ' αὐτὸν τῷ χρόνῳ φημί μόνον,
ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καθάπερ ἤδη φθάσας ὁ λόγος ἐδή-
λωσεν· ἐκάλει δὲ ἄρα πρὸς ἀγῶνας ὑψηλοτέρους αὐτὸν ἢ χάρις
10 καὶ τὰ μεγάλα πείθουσα τρέχειν Ὀλύμπια, ἐπειδὴ καλῶς ἦν ἀλει-
ψάμενος ἤδη καὶ ὅσα νόμος τοῖς τῶν τοιούτων ἀγωνισταῖς. Καὶ
ἔρα, πῶς καὶ τοῦτο θαυμασίως ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ τάναντία διὰ
τῶν ἐναντίων οἰκονομοῦντος, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμασιώτερα φαί-
νοιτο. Εἶχε μὲν τὰ σκῆπτρα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς Ἀνδρό-
15 νικος ὁ πάνυ, τῶν Παλαιολόγων ὁ δεύτερος δηλαδὴ, οἱ δ' ἐπὶ κακῇ
μοίρᾳ πρὸς συμμαχίαν Ῥωμαίοις ἐκ Σικελίας ἰόντες Ἴταλοι τὰς
συνδηχὰς ψευδάμενοι, Θράκην μὲν δίκην πρησθήρων ἀνηλεῶς δια-
φθείρουσι πρῶτον, χώρας καὶ πόλεις ὅλας τὰς μὲν καὶ πρὶν ἐπι-
βῆναι κενὰς οἰκητόρων τῇ σφῶν αὐτῶν προσδοκίᾳ καὶ τῷ δέει
20 δεικνύοντες, τὰς δὲ πεδίον ἀφανισμοῦ καὶ πόλεις αἱμάτων ἢ πολυ-
ἀνδρῖα μᾶλλον ἀντὶ πόλεων ἐργαζόμενοι τῷ μῆδ' ὄντινοῦν ὅλως ἐν
μηδενὶ σχεῖν τὸν ἔλεον, ἀλλὰ πᾶσαν ἀπλῶς καὶ τύχην καὶ ἡλι-
κίαν ὑπάγειν τῷ ξίφει, καὶ μῆδὲ τῶν δυστυχῶν φεῖδασθαι νηπίων,
ἀλλὰ καὶ ταῦτα καινοτέροις ἐπιτρέπειν θανάτοις, ξίφει καὶ πυρὶ
25 δυστυχῶς μεριζόμενα· μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς πάλαι καὶ νῦν κοι-
νοὺς ὀλετήρας τῆς οἰκουμένης Ἀχαιμενίδας φημί προσλαβόμενοι
τοὺς κάκιστ' ἀπολουμένους, κἀντεῦθεν τὸ θράσος καὶ τὴν μανίαν
ἐπηρῶντες, κατατρέχειν αὐτίκα καὶ Μακεδόνων ἠπειρόντο καὶ
Θετταλίαν αὐτὴν ἐπὶ νοῦν ἔχοντες ἤδη· ὁ δὲ κρατῶν καὶ περὶ
30 πᾶσι μὲν ὡς εἰκὸς δείσας, τὸ δὲ πλεῖστον Ἄθω τὸν θαυμαστὸν
ἐπὶ νοῦν ἔχων καὶ τὸ σφῆσθαι τὸν χορὸν τῶν ἀγίων ἐκείνων περὶ

9 ὑψηλοτέρους B. — 20 πεδίον ἀφανισμοῦ] Ἰωήλ β', 3. γ', 19 || πόλεις αἱμά-
των] Ναούμ γ', 1. Ἰεζεκιήλ κδ', 6.

πλείστου τιθέμενος, οὕτω γὰρ αὐτῷ σφύζεσθαι καὶ τὴν βασιλείαν καὶ
μὴ παντάπασιν ἂν ἀποβαλεῖν καὶ αὐτὰς ᾤετο τὰς χρηστοτέρας ἐλπί-
δας, ἐπεὶ μὴ στρατῷ καὶ ὄπλοις εἶχεν ἀμόνειν, τὸν δεύτερον, ὃ φασί,
πλοῦν ἔρχεσθαι δεῖν ἔγνω. Καὶ γράμματα τῆς αὐτοῦ χειρὸς αὐ-
τίκα πρὸς ἐκείνους ἐφοίτα, τοὺς μὲν καθ' ἡσυχίας ἔρωτα πανταχῇ 5
τοῦ ὄρους διεσπαρμένους μοναδικούς τε καὶ σύνδουο, καὶ αὐτὰ δέ
φημι τὰ τῶν φροντιστηρίων ἀτείχιστα, ἢ καὶ ἄλλως εὐάλωτα, διὰ
σαυρότητα περιβόλων καὶ σπάνιν τῶν ἐνοικούντων πρὸς τὰ τῶν
ὄχυρωμάτων δυσάλωτότερα μετοικιζέσθαι κατοχυρούμενα καὶ αὖθις
ὀπόση δύναμις πρὸς τὸ ἀσφαλέστερον, μεταβαίνειν δὲ καὶ πρὸς 10
τὰς ἐγγυτέρω πόλεις τοὺς βουλομένους, ἀποκρύπτοντας ἑαυτοὺς “μι-
κρὸν ὅσον ὅσον”, κατὰ τὸν μέγαν εἰπεῖν Ἡσαΐαν, “ἕως ἂν παρέλιθῃ
ἡ ὄργη Κυρίου”. Ταῦτα μαθόντες οἱ τῆς μεγάλης καὶ θεοφιλοῦς
φατρίας ἐκείνης, οἱ μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνστασιν μέχρι τέλους τηρεῖν
ἐγνωκότες καὶ προδοσίαν ἑαυτῶν ὡσπερ κατεγνωκότες, εἰ πρὸς 15
ταῦτα μεταβουλεύσαιντο, “ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου
καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω”; μετὰ τοῦ προφήτου πρὸς
τὸν Θεὸν ἕκαστος ἔλεγον· ὅθεν οὐδὲ τὴν ἱεράν συνοικίαν, οὐδὲ
τὴν ἀσκητικὴν καλύβην εἰσίν, οἱ καταλιπεῖν ἐδοκίμαζον, τὸ μέ-
νοντες θνήσκειν τοῦ σφύζεσθαι φεύγοντες μᾶλλον ἐλόμενοι· οἱ δὲ 20
τῷ κελεύοντι νόμῳ πειθόμενοι, διωκομένους ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν
ἐτέραν φεύγειν, καὶ Παῦλον ἐκμιμούμενοι τὸν μέγαν, ὅς, καίτοι
γε καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων καὶ “τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων ἀναλῦσαι
καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι”, νῦν μὲν κοφίνῳ χαλασθεὶς ἐκ τοῦ τείχους
τὰς τοῦ Δαμασκηῶν ἐθνάρχου χεῖρας λάθρα διαδιδράσκει, νῦν 25
δὲ Ῥωμαίους ἐπικαλεῖται καὶ καίσαρα φονῶντα τὸν Ἰουδαίων δῆ-
μον ἐκφεύγων, πόλεις καὶ νήσους καὶ τὰ ἐν αὐταῖς κατελάμβανον
ὄρη, ὅσα δηλαδὴ πρὸς ἡσυχίαν ἐν αὐτοῖς ἐπιτήδεια. Θρηῆνος
μέντοι καὶ ἀθυμία τὸ πᾶν εἶχε καὶ θορύβου μεστὸν ἦν ἐκεῖνο

3 δεύτερον πλοῦν] Corpus paroem. II, σ. 24. — 12 Ἡσαΐου κς', 20. — 16/17
Ψαλμ. ρλη', 7. — 21 Ματθ. ι', 23 αὐταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύ-
γετε εἰς τὴν ἄλλην». — 23 καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων] Κορινθ. ιε', 31 || τὴν ἐπιθυμίαν
κέ] Φιλιπ. α', 23. — 24/25 Κορινθ. 2, ια', 32, 33. — 26 Πράξ. κη', 19 κέ.

*

τὸ ἱερὸν σύστημα, τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάζευξιν οὐκ ἀνεκτῶς φέρειν δυνάμενοι.

14. Τότε δὴ καὶ ὁ τοῦ θαυμαστοῦ Σάβα μυσταγωγὸς εἰς τὴν τῶν τὴν φυγὴν ἐλομένων, καὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἅμα τισὶ τῶν συνασκητῶν καὶ αὐτὸς εἰς μετοικίαν ἀπολεξάμενος, παρὰ τινι τῶν αὐτόθι σεμνείων, ὀνόματι τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου τετιμημένῳ, σὺν αὐτοῖς κατάγεται· οὕτω γὰρ ἤπειγε τό τε μακρὸν γῆρας καὶ τὸ ἐπίνοσον αὐτῷ καὶ παρακεκινδυνευμένον ἐξ ὑπερβαλλούσης κακοπαθείας καταστῆναι τὸ σῶμα, κἀντεῦθεν μηδαμῶς πρὸς ἰσχύος
10 ἔχειν μακροτέρας ὁδοιπορίας καὶ τοῖς τραχυτέροις καὶ δυσχειμερίοις τῶν ὁρῶν κατὰ τοὺς λοιποὺς παραβάλλεσθαι. Σάβας δ' ὁ καλὸς τὸ μὲν νῦν ἔχον αὐτόθι κατελιμπάνετο, ὡς ἂν τὰ τῆς οἰκίας εὖ διαθέμενος δῆθεν, ἔπειτα τὰς βίβλους μεθ' ἑαυτοῦ λαβῶν, ἔλθοι πρὸς τὸν πατέρα, κατ' οἰκονομίαν πάντως ἀπόρρητον
15 καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ, ὡς γε τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου δηλώσει. Λογισμοῖς δ' ἐναντίοις προσπαλαίων ἦν καὶ τὴν ψυχὴν ἐπὶ πολὺ μεριζόμενος· ὅτε μὲν γὰρ πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸ πνευματικὸν φίλτρον καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐντολάς ἴδοι, τὴν ἀποδημίαν ἠγάπα καὶ πρὸς αὐτὸ τοῦτο μόνον εἶχεν ἐπιστροφῶς· ἐπειδὴν δὲ πάλιν ἐπὶ
20 νοῦν τὴν πατρίδα λάβῃ, συνήθων τε καὶ ἠλικίων ἑταιρίαν καὶ προσπάθειαν συγγενῶν καὶ πρὸ τούτων τὸ πατρικὸν φίλτρον, ἀκμάζον ἔτι καὶ τῷ χρόνῳ μηδὲλως ἀπαμβλυθέν, ἀνεπιστρόφως ἐκείνων εἶχε καὶ τὴν ἐκεῖσε φέρουσαν ὄλῳ ποδὶ φεύγειν ἠγάπα, πρὸς λόγον ψυχῆς ἀτεχνῶς φέρουσαν. Τίς γὰρ ἂν ἐξείπη λόγος τὰ τῶν
25 πατέρων τοῦ σοφοῦ πάθη καὶ ὅσης τραγωδίας τὰ κατ' αὐτοὺς διὰ τοῦτον αὐτὸν καὶ τὸ περὶ αὐτὸν φίλτρον ἐπεγένετο; ἐπεὶ γὰρ τὸ πατρικὸν ὁ γενναῖος φίλτρον καὶ τὰς ἐκεῖθεν δυσσεκλύτους πέδας δι' ὑποψίας ποιούμενος λαθραίως, ὅπερ ἔφην, ἀπέδρα, μηδένα τῶν ἀπορρήτων κοινωνὸν ἔχων, μηδενὶ τὸ παράπαν
30 τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως δεδωκῶς αἰσθησιν, αὐτῷ μὲν ὁ δρόμος κατὰ σκοπὸν ἠνύετο καὶ οὐδὲν ἐμποδῶν ἦν μετὰ Θεοῦ βουλευομένῳ καὶ τῷ ἐκεῖθεν φωτὶ καταυγαζομένῳ, τὸ ἡγεμονικὸν

6 σεμνίων Β.

καὶ ἀπροσκόπως τὴν πορείαν ἀνύοντι· τοῖς δὲ γεγενηκόσι σκότους
καὶ ἀθυμίας ἦν τὰ πάντα μεστά, καὶ θρήνων τὸ παράπαν οὔμε-
νον ἔληγον· ἀπηνήγατο γὰρ αὐτοῖς ἡ ψυχὴ παρακληθῆναι, Δαυὶδ
ἂν εἶπεν ὁ μέγας, οὐχ ὅτι μὴ τὸν συλλυπούμενον ἔσχον, ἀλλ'
ὅτι μάλα πολλοὺς τοὺς συμπάσχοντας ἔσχον καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ 5
θαυμαστοῦ παιδὸς συνεργαζομένους θρήνον· κοινὸν γὰρ ἦν τοῦτο
πάθος τοῖς Θεσσαλονικεῦσι τὸ τηνικαῦτα, ἐπειδὴ καὶ κοινῆς εὐ-
φροσύνης καὶ χάριτος ἀφηροῦντο τῇ ἐκεῖνου ζημίᾳ. Ἀνηρευῶντο
γούν ἱερά τεμένη καὶ μουσεῖα καὶ φροντιστήρια, ἀσκητῶν τε
καταγωγαί καὶ σοφῶν ἀνδρῶν κατοικίαι καὶ οἷς ἐκεῖνος ἑαυτὸν 10
διὰ βίου ἐμέριζεν· ἐπεὶ δ' ὁ ζητούμενος ἦν οὐδαμοῦ, τὸν περιώ-
νυμον Ἄθω κατὰ νοῦν ὁ πατήρ εἶχε καὶ τοὺς θερμοὺς τοῦ φιλι-
τάτου περὶ αὐτὸν ἔρωτας. Ὅθεν καὶ τὴν ὑποστροφὴν ἀπογνοὺς
καθάπαξ, τοῦ μὲν περιάγειν καὶ ζητεῖν ἐκεῖνον ἐπαύσατο, τοῦ δὲ
πόθου καὶ τοῦ σφοδροῦ περὶ ἐκεῖνον ἔρωτος αὐτός τε καὶ ἡ φιλι- 15
τάτη μήτηρ οὐδαμῶς ἐπαύσαντο, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀκμάζοντα
τοῦτον εἶχον, ὅπερ ἔφθην εἰπών, καὶ τῷ χρόνῳ μηδαμῶς μαραι-
νόμενον, ὅσῳ καὶ κατὰ Θεὸν εὐδοκιμοῦντα καὶ ταῖς ἀρεταῖς προ-
κόπτοντα, κἀντεῦθεν ἐπὶ μέγα δόξης ἰόντα τὸν υἱὸν ἡ φήμη κα-
τήγγελλεν· ἃ δὴ καὶ τὸν θαυμαστὸν Σάβαν οὔμενον τὸ παράπαν 20
ἐλάνθανεν. Ὅθεν καὶ μεστός ἦν ὑποψίας καὶ πρὸς ἀμηχανίαν,
ὅπερ ἔφθην, ἐξήγετο καὶ τὸν μόνον ἐν ἀπόροις εὐμήχανον ἐπε-
καλεῖτο δεσπότην καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐξητεῖτο βοήθειαν, ὥστ' ἂν
αὐτῷ τελειωθῆναι τὸν πρὸς ἐκεῖνον δρόμον καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς
ἔνστασιν, καὶ μὴ προφάσει πατρικῆς ἐντολῆς ἐκπεσεῖν ἐντολῆς 25
δεσπότητος καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς πρὸς ἐκεῖνον συνθήκας καὶ τὸ θερμὸν
ψυχρανθῆναι τοῦ ἔρωτος. Ὁ δὲ ταχὺς τῶν καλῶν αὐτοῦ δεομένων
ἐπίκουρος καὶ ποιῶν τὸ τῶν φοβουμένων αὐτὸν θέλημα, ἐπεὶ καὶ
τὰ ἐν ἀπορρήτοις ἤδει τῆς ἐκεῖνου καρδίας καὶ ὅπη τελευτήσῃ
τὰ κατ' αὐτόν, εἴ γε τῆς ἐκ πάντων ἐλευθερίας λαβέσθαι μόνον 30
ἐκεῖνῳ προσγένοιτο, δίδωσι τὴν τῶν ἀπορουμένων αὐτίκα λύσιν
ῥᾶστα καὶ ὁμαλῶς καὶ σὺν οὐδενὶ τῷ κωλύοντι· φήμη καὶ γὰρ

1 πορείαν B. — 3 Ψαλμ. ος', 3. — 27/28 Ψαλμ. ρμδ', 19.

ἀθρόον ἐπεισελθοῦσα τοὺς κάκιστ' ἀπολουμένους Ἀχαιμενίδας ἤδη
προσελαύνειν διήγγελλε. Μακεδονίαν γὰρ ἀπνευστί καταδραμόντες
καὶ λείαν Μυσῶν, ὃ δὴ λέγεται, τὰ ἐν αὐτῇ ποιησάμενοι, καὶ τὰ
περὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἤδη δηοῦντες ἦσαν καὶ χαλεπῶς τοὺς μὲν
5 ἀναιροῦντες, τοὺς δ' ἐξανδραποδίζοντες· ἡ δὲ φήμη, καίτοι πι-
κρῶς οὕτω καὶ ἀπευκτῶς πρὸς ἅπαντας ἔχουσα, πρὸς γε τὸν
καλὸν Σάβαν εὐμενὲς ἔβλεπε τρόπον ἕτερον, τῆς ἀπορίας αὐτίκα
καὶ τῶν λογισμῶν αὐτὸν λύσασα· τῆς γὰρ φερούσης εἰς Θεσσα-
λονίκην, μᾶλλον δὲ καὶ πάσης κλεισθείσης σχεδὸν διεξόδου, καὶ
10 οὗτος τῆς ἐκ τοῦ πατρὸς ἐπιτεθείσης ἀνάγκης κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην
εὐθύς ἐλύετο καὶ παντὸς ἦν ἐλεύθερος τοῦ προσισταμένου,
δοξάζων τὸν διὰ τῶν δηλητηρίων πανσόφως, ὡς ἂν τις εἴποι, τὰ
σωτήρια κατασκευάζοντα φάρμακα.

15 15. Τοῖς δὲ ἐξῆς ὁ μὲν λόγος προσβαίνειν ὀκνεῖ, τοῦ κατ'
ἀξίαν πολλῶ τινι τῷ μέσῳ λειπόμενος, μᾶλλον δὲ—τί λέγω;—το-
σοῦτο τὰ ρηθυσόμενα πάντα λόγον ἢ τὸ πεφυκὸς εἰπεῖν αὐτὸ
μᾶλλον τοῦ λόγου πολλῶ τῷ περιόντι θαυμαστῶς ὑπερέχει, ὅσῳ
γε τῶν ἤδη ρηθέντων κατόπιν ἐλθῶν ὁ ἡμέτερος φαίνεται λόγος·
εἰ δὲ τοῦτο τοῖς πᾶσι δῆλον, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ, περὶ ἐκείνου τί
20 φήσομεν; ὁ δὲ γε πόθος πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνστασιν ἐποτρύνει,
καὶ τῶν ὑπὲρ δύναμιν βιαστής ὢν. Ἐγὼ δ', εἰ μὲν καὶ ἄμφω
ταῦτ' ἐνεστησάμην καὶ πάντ' ἐφεξῆς ἐρεῖν τὰ ἐκείνου καὶ τὸ
πρὸς ἀξίαν ἐρεῖν, οὐ μᾶλλον ἂν ἡσχυνόμην τὸ τοῦ προσήκοντος
ὑστερήσαι, ὅσον τὸ μὴ προσηκόντως ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ἐμαυτοῦ βε-
25 βουλευσθαι καὶ τῆς ἐν χεροῖν ταυτησί πραγματείας οὐδ' ἐγγύς,
ὥσπερ ἢ ἐμαυτὸν αὐτὸς ἢ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀγνοῶν μέγεθος· νῦν
δὲ θατέρου κατὰ σκοπὸν ὄντος καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἐξ ἀρχῆς ὀρώ-
ντος τοῦ λόγου, πῶς ἂν ἀπλῶς τὰ κατὰ τὸν μέγαν ἐγνωσμένα
διέλθοι; Εἰ μὲν ἔστιν οὗ καὶ τὸ ἕτερον ἔποιτο, τοῦ λόγου τὸ
30 δῶρον ἂν εἶη καὶ τῆς τούτου δηλαδὴ προστασίας, ὑπὲρ οὗ καὶ
ὁ λόγος· εἰ δὲ καὶ τοῦτό γε μὴ παρείη τὸ πρὸς ἀξίαν, ὃ πᾶσα

3 λίαν B || λείαν Μυσῶν] Corpus paroem. II, σ. 38, 538, 768. — 5 ἀνε-
ροῦντες B.

παθεῖν ἀνάγκη, οὐδέν φασι πρὸς τὸν λόγον, τοῦτο μόνον, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, ἐνστησάμενον ἄνωθεν, τὸ τὰ κατ' ἐκεῖνον εἰπεῖν, ὅπως ἂν ἔχοι δυνάμει, μᾶλλον δὲ τῶν ἐκεῖνου τὰ πρὸς γνῶσιν ἀνθρώποις ἰόντα, οὐδὲ γὰρ οἶόν τε τὰ πάντα.

16. Ὁ μέγας τοίνυν, ὡς ἔφην, οὕτω τῆς εἰς τὴν πατρίδα 5
φερούσης καὶ τῶν ἐκεῖθεν προσδοκωμένων δυσκόλων ἀπαλλαγείς,
καὶ ὡσπερ αὐτὸς ἑαυτοῦ γεγονῶς ἐξόλου ὁ μόνῳ δηλαδὴ ζῶν
ἑαυτῷ διόλου καὶ τῷ Θεῷ, δι' ὃν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι νεκρὸς
ἦν, θέλους μὲν ἐκεῖνας καὶ τὴν λοιπὴν ἅπασαν ἀσχολίαν, ἣ
προσέκειτο, πατρικαῖς πειθόμενος ἐντολαῖς αὐτοῦ που παρά τῇ 10
μεγάλῃ τοῦ Βατοπεδίου καταλιμπάνει λαύρα· τῶν γὰρ σεμνῶν
αὐτῆς οἰκητόρων καὶ ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος πρεσβύτης ἐτύχχανεν
ῶν, ὑπ' ἐκείνην τε καὶ ἄμφω τελοῦντες ἦσαν, εἰ καὶ ὁ τοῦ ζῆν
καταμόνας ἔρωσ καὶ ἡ φίλη τῶν ἀσκητικωτέρων ἀγωγὴ πόνων
ἀναχωρεῖν τούτους ἔπειθε τοῦ κοινοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἐν τῷ 15
μέσῳ διαίτης, ἐχούσης τί που καὶ ἀνειμένον καὶ χάριεν· αὐτὸς δὲ
πρὸς Θεὸν ὀλοσχερῶς καταφεύγει καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπικουρίαν καὶ
τὴν τοῦ πρακτεοῦ κρίσιν θερμῶς ἐξαιτεῖται. Εὐχῆ τοιγαροῦν ἐπι-
πονωτέρα δοὺς ἑαυτὸν καὶ πατρικῶν οἰκτιρμῶν καὶ σπλάγγνων τὸν
πατέρα τῶν ὄρφανῶν ἀναμνήσας, εὐχάς τε τὰς πατρικὰς προβαλ- 20
λόμενος εἰς πρεσβειάν καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν μόνον ἀτενῶς βλέπων,
πατρικῆς πάσης διὰ τοῦτο καὶ πάλαι καὶ νῦν ὑπερφρονήσας ἐπικου-
ρίας, ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα μετὰ θερμῶν ἐπειπῶν δα-
κρύων ἤσθητό τινος ἔνδοθεν προϊούσης χαρμονῆς καὶ φωτισμοῦ θειο-
τέρου· καὶ ὡσπερ εἰ τις συνεπτυγμένον τε καὶ ὀξύτατον ὑποφω- 25
νοῦντος ἐκ τῆς καρδίας, “Εἰ τὸν πολύτιμον ἐκεῖνον ἐμπορεύσα-
σθαι μαργαρίτην ἐθέλοις, εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐλθεῖν σε κελεύω”.
Καὶ τῷ κελεύοντι πειθόμενος αὐτίκα—οὐδὲ γὰρ ὅστις ἐκεῖνος ἦν
ἠμφισβήτει—, τῷ πελάγει τῆς ἐκεῖνου χρηστότητος καὶ τοῖς ἀφά-
τοις οἰκτιρμοῖς μάλα θαρρήσας, τοῦ τῆς θαλάσσης ἐπιβαίνει πε- 30
λάγουσ, καὶ Λῆμνον μὲν τὴν γείτονα παραλλάττει πρῶτον, ἔπειτα

Λέσβον ὄρᾳ καὶ μετ' ἐκείνην τὴν Χίον· ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπὶ
νοῦν εἶχεν — εἶλκε γὰρ αὐτὸν ὁ περὶ τὸν ἐπιστήθιον περιφανῆς
πόθος—, ἐπιβαίνει τῆς ἐπιφανοῦς πάλαι δι' ἐκεῖνον Ἐφέσου, μι-
κρὸν ἐν αὐτῇ προσδιατρίψας, ὥσπερ δὴ καὶ ταῖς ἄλλαις μετὰ
5 τῆς προσηκούσης φιλησύχου φιλοσοφίας, καὶ τὰ λείψανα μόνα τῆς
παλαιᾶς κατιδῶν εὐδαιμονίας, ὅσα τε περὶ τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον νεῶν
φημι τοῦ ἡγαπημένου καὶ ὅσα κατὰ τὴν πόλιν ἔνδον καὶ πέριξ
θαύματος ὁμοῦ καὶ πένθους ἀφορμὴν μόνην τοῖς ὁρῶσι κατα-
λειφθέντα.

- 10 17. Μετὰ δὲ τοῦτο Πάτμον διαβάς καὶ τινας, τὰς μεταξὺ,
νήσους εἰς τὴν μεγάλην καταίρει Κύπρον· καὶ τῆς νεῶς ἀποβάς,
ἐν χρῶ τε τῆς νήσου γενόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἑαυτὸν ἀπορρή-
ξας, ἐπεὶ πράγμασιν ἐγχειρεῖν ἔμελλε καινοτάτοις καὶ ὑπὲρ φύσιν
ἀνθρωπεῖαν, ὡς ὁ λόγος αὐτίκα δηλώσει, τὰς χεῖρας σὺν τῇ ψυχῇ
15 πρὸς τὸν Θεὸν ἄρας, τὴν μηδέποτε διαστᾶσαν ἐκείνου, τετρωμένην
δὲ μᾶλλον κατάκρας τῷ πρὸς αὐτὸν ἔρωτι καὶ ὥσπερ ἐξεστηκυῖαν
αὐτὴν ἑαυτῆς ἤδη καὶ τοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς πράγμασιν, εὐχὴν τε
τῷ προκειμένῳ σκοπῷ καὶ τοῖς πράγμασι κατάλληλον σὺν κατα-
νύξει πολλῇ καὶ δάκρυσιν ἀναφέρει· καὶ τὰ τοῦ σώματος ἀποδύς
20 εὐδύς ἅπαντα περιβλήματα, μέχρι δὴ καὶ τοῦ τὴν σάρκα περι-
καλύπτοντος αὐτὴν φημι χιτωνίσκου, ὁ καὶ πρὸ τούτων τὸν πα-
λαιὸν ἀποθέμενος ἄνθρωπον καὶ μηδὲν ἐν ἑαυτῷ φέρων τῆς κάτω
καὶ νεκρᾶς ὕλης, ἀλλὰ τις σχεδὸν ἄσαρκός τε καὶ ἄυλος ὢν, καὶ
πρὸ γε τῆς λύσεως οὕτως ἑαυτὸν ἐπιρρίπτει τῇ νήσῳ — θαῦμα
25 φοβερὸν ὄντως καὶ πᾶσαν ἐκπλήξαν ψυχὴν ὀρώμενόν τε καὶ ἀκουό-
μενον—, τὸ τοῦ Ἰωβ ἐκεῖνο πολλῶ φιλοσοφώτερον λέγων καὶ ὑψη-
λότερον, “γυμνὸς αὐτὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς
καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς
αἰῶνας”. Περιῆει τοιγαροῦν τὰς αὐτόθι πόλεις καὶ χώρας γυμνὸς
30 κεφαλὴν τε καὶ πόδας σὺν τῷ παντὶ σώματι, ἄπολις, ἄστεγος,
ἄγνωστος τοῖς πᾶσι τὸ παράπαν καὶ ἀνομίλητος, ξένος οὐ πατρί-

2 ἐπιστήθιον = Ἰωάννην τὸν εὐαγγελιστήν. — 22 Ἐφεσ. δ', 22 «ἀποθέσθαι
ὁμᾶς - - τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον» χέ. — 27/29 Ἰωβ α', 21.

δος μόνον καὶ φίλων καὶ τῆς ἐνός τινος γούν τῶν συνήθων ἡστι-
νοσοῦν ὀμιλίας, τοῦτο δὴ τὸ βαρύτερον, ἀλλὰ καὶ τροφῆς τῆς
πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίας καὶ παντός οὐτινοσοῦν ἀνθρωπίνου πράγ-
ματος. Τίς γὰρ ἂν καὶ πότε τροφήν ὀρέξαι κατὰ νοῦν ἔσχε; καὶ εἰ
τὸν πάντων εἴποις φιλανθρωπότατον, ἀνθρώπῳ μὴτ' αὐτῷ προσαι- 5
τοῦντι, μὴ φθέγματι τὸ παράπαν, μὴ νεύματι, μήτε τὸν ὑπὲρ
αὐτοῦ δεησόμενον ἔχοντι καὶ μηδενί τινι τόπῳ πρὸς βραχὺ γούν
ἑαυτὸν περιγράφοντι, ἀλλὰ νῦν μὲν ἐν ἐρήμοις καὶ ὄρεσι καὶ ἄντροις
καὶ θηρῶν κατάδύσειν ἐπὶ πολὺ καταμόνας τῇ τοῦ Θεοῦ θεω-
ρίᾳ σχολάζοντι, ποτὲ δ' αὖθις πόλεσι καὶ χώραις καὶ δήμοις καὶ 10
συλλόγοις κοινοῖς καὶ πανηγύρεσι καὶ ἀγοραῖς ἄλλοτε ἄλλαις ἑαυ-
τὸν διδόντι, ὡς πλήθει μὲν ἀνθρώπων τὸ καθ' ἐκάστην ἔστιν
ὅτε δοκεῖν παραβάλλεσθαι, τὸ παράπαν δ' ὡς ἀληθῶς τῶν ἀν-
θρώπων ἀπερρωγένοι οὐ τῷ φρονήματι μόνον καὶ τῷ τῆς ψυχῆς
ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀφεστηκότι, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆδε κάκεισε, 15
καθάπερ ἔφην, περιπολοῦντα μετὰ τῆς ἄκρας ἐκείνης σιωπῆς καὶ
τοῦ σχήματος ἄγνωστον εἶναι τοῖς πᾶσι σχεδόν, καθάπερ νῦν ἄρτι
πρῶτον ὀρώμενον. Πῶς οὖν, ὅπερ εἶπον, τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγ-
καιοτάτων αὐτῷ μετέχειν ἐξῆν, οὕτω πάντων ἀφεστηκότι καθάπαξ
ἐν παντὶ πράγματι; δυσὶ γὰρ δήπου τούτοις ἀνθρωποὶ πάντες πρὸς 20
οἶκτον ἐπικλόμενοι βλέπομεν, ἢ τῷ δι' ἑαυτοῦ δεομένῳ κατὰ τὴν
ἐντολὴν διδόντες—“τῷ γὰρ αἰτοῦντί σε δίδου” φησὶν—, ἢ τῷ
δι' ἐτέρου, μὴ δυναμένῳ δι' ἑαυτοῦ πάντως διὰ τινα προσπεσοῦ-
σαν νόσον ἢ αἰσχύνην ἢ συμφορᾶς μέγεθος· ὅπερ, εἰ καὶ ταύ-
τὸν εἶναι δοκεῖ τῷ προτέρῳ, πρὸς γε τὴν ἐντολὴν ἀντεξεταζόμε- 25
νον, ἀλλ' ἔχει τι πάντως καὶ ὑψηλότερον, τὸ μὴ παρεῖναι λέγω
τὸν πάσχοντα φθέγματί τε καὶ σχήματι καὶ τῷ τῆς ψυχῆς πα-
θαινομένῳ παντὶ τὸν ἔλεον δυνάμενον ἐκκαλέσασθαι· τὸ δέ γε δι-
δόναι παρά τινος μηδοπωστίου ἐξαιτούμενον, τοῦτο καὶ ὑπὲρ τὴν
ἐντολὴν μὲν ἤδη καὶ διὰ τοῦτο καὶ μέγα καὶ πολλοῦ τινος ἄξιον. 30
Εἰ μέντοι κάκεινο προσθείης, τὸ μηδὲ συνήθη τιὰ καὶ γνωστὸν
εἶναι τὸν τὴν ἔνδειαν ἀποκρύπτοντα, τοῦτο μικροῦ καὶ ἄπορον

ἔγωγ' ἂν φαίην, καὶ τοὺς ἐπὶ φιλανθρωπία σπουδαιοτάτους διαδι-
δράσκειν δυνάμενον, εἰ μήπου τινὰ λέγοις Ἀβραάμ τὸν μέγαν ἐν
πατριάρχαις καὶ Ἰώβ τὸν τούτου ἀπόγονον· ὧν τὸν μὲν ἐπὶ τῆς
τριόδου καθήμενον οὐδ' εἰστισοῦν τῶν παριόντων ἐλάνθανε, τῷ δὲ
5 γενναίῳ Ἰώβ ἐχέοντο μὲν αἱ ὁδοὶ βουτύρῳ, κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον
εἶπεῖν, τὰ δὲ ὄρη τῷ γάλακτι καὶ ἡ θύρα παντὶ τῷ βουλομένῳ
ἀνέφκτο, κατ' ἐξουσίαν τὰ πρὸς χρείαν λαμβάνοντι. Τούτων γε
μὴν μὴ παρόντων—οὐδὲ γὰρ πολλάκις οὐ φύσις, οὐ χρόνος, ταῦτα
φέρειν οἶδε τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου· τὰ θαύματα—πᾶσαν εἶναι ἀνάγ-
10 κην λιμῷ φθαρῆναι τὸν ὑστερούμενον, εἰ μὴ Θεὸς ἀφανῶς ὀρέξοι
χεῖρα, ὃ ταύτην ἀνοίγων καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας, ὃ δι-
δοὺς τοῖς κτήγεσι τροφήν καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων, τοῖς
ἐπικαλουμένοις αὐτόν· ὃ δὴ καὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆ τῷδε
συνέβαινε, σιωπῆν, ἥπερ ἔφην, ἀσκοῦντι καὶ τὸν μωρὸν ὑποκρινο-
15 μένῳ καὶ παντὸς ἀφρασηκότι, καὶ ἀνθρώπου καὶ πράγματος· πα-
ραμυθεῖτο δὲ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως ποτὲ μὲν ταῖς αὐτομάτως
ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμεναις βοτάναις, ὀπηνίκα δηλαδὴ τῶν ἀνθρώ-
πων ἀναχωρῶν καθ' ἑαυτὸν ἐν ταῖς ἐρήμοις διέτριβε, καὶ τοῦτο
πεφεισμένως, διὰ τριῶν ἡμερῶν πού καὶ τεττάρων ταυτηγὶ τὴν
20 τράπεζαν προσιέμενος, ποτὲ δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ τινων αὐτῷ παραρ-
ριπτουμένοις, προνοία δηλονότι τοῦ κρείττονος, ὅτε τοῖς ἀνθρώποις
ἑαυτὸν ἀνεμίγνυ, πόλεις καὶ χώρας μετὰ σκοποῦ διῶν τοῦ προ-
κειμένου καὶ νήψεως. Ἔστι δ' ὅτε καὶ πᾶσαν ἄσιτος εἶλκε τὴν
ἐβδομάδα, νεκρὸν ἑαυτὸν καὶ τοῦ κόσμου τὸ παράπαν ἐξεστηκότα
25 δεικνύς καὶ τροφήν καὶ στρωμνῆν καὶ οἰκήσει καὶ ὀμιλία καὶ ἦθει
καὶ σχήματι. Καὶ πῶς γὰρ οὐχ ὑπερφυᾷ τὰ κατὰ τὸν μέγαν
τουτονὶ πάντα καὶ λόγου παντὸς ἔξω καὶ παραδείγματος καὶ οὐδὲ
λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις οὔμενον ὑποπίπτειν δυνάμενα; μᾶλλον δὲ
καὶ τοὺς ὑπερφυεῖς ἐκείνους ἐγὼ καὶ ἰσοθέους ἀνασκοπῶν ἄνδρας,
30 Ἡλίαν φημὶ τὸν θεσβίτην καὶ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην καὶ τοὺς

5/6 Ἰώβ κθ', 6. λα', 32. — 10 φθαρῆναι B. — 11 Ψαλμ. ρμδ', 16 «ἀνοίγει
σὺ τὰς χεῖράς σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας». — 12/13 Ψαλμ. ρμς', 9. —
25 στρωμνῆ B.

μετὰ τὴν χάριν καλῶς τὰ ἐκείνων ζηλώσαντας, οὓς ἔδει παρα-
δείγματά τινα καὶ εἰκόνας τῶν μεγίστων προκεῖσθαι τῷ βίῳ,
πολλῶ τινι τῷ μέσῳ τοῖς πόνοις εὐρίσκω τὸν ἄνδρα προέχοντα·
οἱ μὲν γὰρ τούτων τῷ ἔρημικῷ τε καὶ ἀτρόφῳ πρὸς ἐκεῖνον παρα-
βαλλόμενοι, ταῖς λοιπαῖς τῶν ἀγῶνων ἰδέαις, πολλαῖς οὕσαις ὁμοῦ 5
καὶ μεγάλαις, ἐλλείποντες φαίνονται· οἱ δὲ τὸ ἴσον ἐν τούτοις
ἔχοντες, ἐν τοῖς προρρηθεῖσαν ὑστέρησαν, ἢ τῷ τοῦ ὁρόμου τόνῳ,
ἢ τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει, ἢ τῷ διὰ πάντων ἀκροτάτῳ περι-
φανῶς ἠττηθέντες τῆς καινῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνης ἐνστάσεως. Ποῦ
γὰρ τοὺς τῆς ἀκροτάτης ἐκείνης ἀσιτίας τε καὶ γυμνώσεως καμάτους, 10
κἂν πρὸς βραχὺ διανέπαιε, μὴ καλύβην ἔχων, μὴ στρωμνῆς εἰδός τι
καὶ ὀπωσοῦν, μήτε μὴν ὑπὸ δένδρον που καὶ φυτὸν ἢ προθύροις
οἴκων τινῶν καὶ προτεμενίσμασιν ἑαυτὸν ὑποβάλλειν, ἃ περὶ τῶν
μεγάλων ἐκείνων ἀγωνιστῶν ἱστορίαι καὶ βίβλοι φέρουσι; πῶς τῶν
ὑετῶν τὸ ραγδαῖον τοὺς τε χειμερίους νιφετοὺς καὶ τὸ δριμύ καὶ 15
σφοδρὸν τῶν πνευμάτων προσβάλλοντα γυμνῆ φύσις ἀνθρωπείας
σαρκὸς ὑπὲρ φύσιν ὑπέφερε, λεπτὸν οὕτω καὶ ἀραιὸν προβαλλο-
μένη τὸ δέρμα καὶ διὰ τοῦτο καὶ μέχρις ὀστέων καὶ μυελῶν τοῦ
πάθους τὴν αἰσθησιν ὀξύτατα παραπέμπουσα; πῶς τὴν μὲν τῶν
ἔξω πῆξι καὶ νέκρωσιν σαρκῶν φημι καὶ νεύρων καὶ τῶν ἄρθρων 20
αὐτῶν, τὸν δὲ πρὸς τὰ ἔσω τοῦ αἵματος ὠθισμόν καὶ τοῦ ἐμφύ-
του θερμοῦ τὴν κατὰ βάθους συνοχὴν ἔφερε, τὴν ἐναντίαν ταύτην
φημι βάσανον, ἀφόρητον ἐπάγουσαν τὴν ὀδύνην καὶ οἰκτίστου θά-
νάτου πικρὰν οὖσαν ἄγγελον; "Ὅταν δὲ καὶ τοὺς ἐν θέρει τοῦ
ἡλίου καυτῆρας ἐνδυμηθῶ, πυρὸς οὐδὲν ἦττον ἐν ἐκείνοις τοῖς 25
μέρεσι πᾶν τὸ προστυχὸν καταφλέγοντας, ὡς τῶν πεπειραμένων
ἔστιν ἀκούειν, ξένον τι χρῆμα καὶ διανοίας καὶ φύσεως ἀνθρω-
πείας ἔξω τὰ κατ' ἐκεῖνον βλέπω, ἢ τοῦτ' ἂν εἶη μάλιστα τὸ
παρ' ἡμῖν θαυμαζόμενον, ὅτι τὴν κοινὴν καὶ οὗτος ἡμῖν κληρω-
σάμενος φύσιν καὶ μηδὲν κατ' αὐτὸ τοῦτο τῶν πολλῶν διαφέρων, 30
πρὸς τὰς ἀύλους ἀμιλληθῆναι φύσεις ὑπερφυῶς ἔσχε μετὰ τῆς
ὕλης, θέατρον γενόμενος τῷ κόσμῳ καὶ Ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις,

1 χάριν=Ἰησοῦν· πρβλ. Πέτρου 1, α', 13.—11 στρωμνῆς B.—32/1 Κορινθ. 1, δ', 9.

κατὰ Παῦλον φάναι τὸν μέγαν, μᾶλλον δὲ τοῖς μὲν Ἀγγέλοις θαῦμα
καὶ χαρᾶς ἀρρήτου τινὸς ὑπόθεσις, τὸν καινὸν ἄνθρωπον ὁρῶσι, τὸν
κτισθέντα κατὰ Θεόν, καὶ τὴν ὑπερφυᾶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου
ἀλλοίωσιν, ἣν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενῆς δι' ἑαυτοῦ σαρκω-
5 θείς ὑπὲρ λόγον ἐνήργησε, τῇ δὲ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει,
ὅσοι δηλαδὴ μὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας
ἐκόντες ἔμυσαν, δόξα κοινὴ καὶ καυχήσεως ὑπέρλαμπρος στέ-
φανος καὶ τῆς ἀρχαίας αἰσχύνης κατάλυσις, ζήλου τε κέντρον
τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὑψίστατον, πλείστους μὲν παρακνίζον καὶ
10 διεγεῖρον εἰς αὐτὸ τοῦτο θερμότατα, ὀλίγους δὲ πάνυ τοὺς ἐπο-
μένους ἔχον, καὶ τούτους ἀμυδρῶς πως καὶ πολλῶ τῷ μεταξὺ τοῦ
παντὸς ἀποπίπτοντας, θέος γε μὴν οὔτι φορητὸν καὶ κατάπληξιν
τῷ τῆς κακίας ἀρχηγῷ καὶ πάσῃ τῇ σκοτεινῇ περὶ αὐτὸν φάλαγγι
τὸν σκελισθέντα πρότερον ὑπ' αὐτῶν καὶ δι' ἀπάτης αἰχμάλωτον
15 γεγονότα καὶ ἄδοξον ἄνθρωπον τοσαύτην ὁρῶσι περιβεβλημένην
τὴν δόξαν καὶ οὕτω τὴν ἀνδρίαν τῆς ψυχῆς ἀνυπέρβλητον, ὡς μὴ
μόνον κατ' αὐτῶν ἐκείνων καὶ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν εἰληφέναι
τὸ κράτος, ὥστε "πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ
πᾶσαν τὴν τοῦ ἐχθροῦ δύναμιν", ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοῦ φύσεως οὕτω
20 κρατεῖν ὑπὲρ φύσιν, ὡς μηδὲ ταῖς ἀνάγκαις αὐτῆς ὑποκύπτειν
ἐθέλειν, ὡσπερ τινὰ βασιλέα καὶ θεὸν χειροτονηθέντα δυνάμει
τοῦ αὐτὸν ἐνδυσσαμένου δεσπότηου καὶ τῆς ἑαυτοῦ μεταδόντος δόξης
τε καὶ θεώσεως. "Ὅθεν καὶ πολὺς τὴν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς μανίαν
ἦν ὁ λῆστής καὶ σφοδρὰν αὐτῷ τὴν τῶν ἔξωθεν πειρασμῶν τρι-
25 κυμίαν ἐπήγειρεν, εἰδὼς μὲν ὡς ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖ δορκάς, ὃ λέγε-
ται, πρὸς λέοντα μάχης ἀπτόμενος καὶ κατ' αὐτὸς αὐτοῦ κινῶν τὸν
ἀνάγυρον, τὸ ἑαυτοῦ δὲ ποιῶν ὁμως καὶ τὸ κακὸς φαίνεσθαι τέως
ὑπερ ἑστὶ φιλοτιμούμενος πάντοτε. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν νύσσαν ἐπανα-
γέσθω πάλιν ὁ λόγος.

30 18. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ τὸν ἔσχατον ἐκδύς, ὑπερ ἔφην, ὁ
γενναῖος χιτῶνα, πόλεις τε πάσας καὶ χώρας τὰς τῶν Κυπρίων

2 καινὸν ἄνθρωπον κέ] Ἐφεσ. δ', 24. — 18 Λουκᾶ ι', 19. — 24 λιστὴς Β. —
26 κινῶν τὸν ἀνάγυρον] Corpus parœem. II, c. 479, 758.

διερχόμενος ἦν, ῥάκει τινὶ φαυλοτάτῳ τὰ πρὸς σκέπην ἀναγκαιότερα τοῦ σώματος μέλη περικαλύπτων καὶ μωρίαν δῆθεν ὑποκρινόμενος ὁ τῆς ἀληθινῆς σοφίας εἶπερ τις ἔμπλεως, " ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν " ἐν αἰσθήσει καρδίας μετὰ Παύλου τοῦ μεγάλου καὶ αὐτὸς λέγων καὶ ὡς " ἄχρι τῆς ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν 5 καὶ γυμνητεύομεν καὶ ἀστατοῦμεν, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου καὶ περίφημα πάντων γινόμενοι ". Οὐ μὴν οὕτω τοῖς πᾶσιν ἀπλῶς αὐτὸ τοῦτο μωρὸς ἐδόκει τις καὶ μαινόμενος· ἀλλ' εἰσὶ μὲν οἱ καὶ ταῦθ' οὕτω πρὸς ἀλήθειαν ἔχειν ἐνόμιζον, τῷ φαινομένῳ τούτῳ δὴ προσέχοντες μόνῳ καὶ καθάπερ τινὶ λίθῳ καὶ σκανδάλου πέτρα 10 προσκόπτοντες, τοῖς δέ γε συνιέναι δυναμένοις καὶ δοκιμάζειν καλῶς ἐκ τῶν φαινομένων τὰ μὴ βλεπόμενα, δῆλος ἦν αὐτόθεν, ὅπως τὸ φρονοῦν ἐρωμένον εἶχε, κρύπτων ἐν ὄστρακίνῳ σκεύει τὸν θησαυρὸν τὸν τοῦ πνεύματος· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀπερισκέπτως οὕτω τὸν μωρὸν ὁ σοφὸς κατὰ τινὰς ὑπεκρίνετο, οἵτινες ἑαυτοὺς οὐκ 15 οἶδ' ὅπως λαθόντες ἠπάτησαν, οὐχὶ μωρίαν ὑποκριθέντες, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μωροὶ γεγονότες ῥήμασί τε καὶ πράγμασι καὶ ἀντὶ τοῦ τοῖς Δαίμοσιν ἐμπαίξουσιν καὶ τῷ κόσμῳ, κατὰ γε τοὺς εἰπόντας πατέρας, εἰς ἐμπαίγμον καὶ χλεύην ἑαυτῶν καταλήξαντες· τὸ γὰρ ἄλογον τῆς ψυχῆς οὕτω καλῶς ὑποτάξαι δυναθέντες τῷ 20 λόγῳ, μηδὲ τὰς ἡνίας ὀλοσχερῶς δεδωκότες τῷ κρείττονι, ἐπεὶ πρὸ καιροῦ τῆς βαλβίδος ἐξέδραμον, τοῖς πάθεσιν εὐχερῶς ἑαυτοὺς κατεκρήμνισαν, ἐκεῖνα λέγοντες ἀσέμνως καὶ πράττοντες, ὅσα τοὺς μαινομένους εἰκός. Ἄλλ' οὐχ ὁ μέγας ταυτὶ Σάβας, ἀλλὰ τὸ νοσοῦν τῆς ψυχῆς ἄριστα δι' ἐγκρατείας καὶ ταπεινοφροσύνης θε- 25 ραπεύσας τὸ πρότερον, ὡς μηδοπωστιοῦν ὑπὸ γε τῶν αἰσθήσεων συμποδίζεσθαι τὸν καινὸν τοῦτον ἔπειτα δρόμον καὶ τὸν ἀγῶνα τεθάρρηκεν, οἷονεὶ τινα χαλινὸν ἐπιθεῖς τῇ γλώττῃ καὶ οὕτω τὴν σιωπὴν, οὐ τὸ τῶν ἀπαδόντων οἴμαί τι λέγειν, διευλαβούμενος— ποῦ γὰρ ἐν ἐκείνῳ ταῦτα, πρυτανεῖον ἐργασαμένῳ πάλαι Θεοῦ 30

3/7 Κορινθ. 1, δ', 11, 12. — 8 μαινόμενος B. — 9 τοῦτο B. — 10 σκανδάλου πέτρα] Ῥωμ. 9, 33. — 13 ἐν ὄστρακίνῳ σκεύει κέ] Κορινθ. 2, δ', 7. — 21 δεδωκότες τῷ κρείττονι B.

τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ἐκείνου διὰ παντὸς καὶ μελετῶντι καὶ λέγοντι; —, ἀλλ' ὡς ἂν τὸν τῆς ἐγκειμένης τοῦ πνεύματος σοφίας θησαυρὸν ἀποκρύπτειν ὡς μάλιστα ἔχη καὶ μὴ τοῦ δένδρου προχείρως ἀπὸ τοῦ καρποῦ φαινομένου ῥᾶστα τοῦ σκοποῦ διαμάρτη καὶ τῆς καλῆς
5 ὑποκρίσεως. Ἡπιός γε μὴν ὄλος ὢν αὐθις καὶ προσηγής, σχήματί τε καὶ βλέμματι, σύννους τε καὶ πρὸς αὐτὸς ἑαυτὸν πάντοτε βλέπων καὶ τοῖς κρείττοσι τὸ νοερὸν ἀδιαλείπτως προσασχολῶν, ὡς καὶ τῷ πλήθει πυκνῶς συναναστρεφόμενος “κατὰ μόνας εἰμί ἐγώ, ἕως ἂν παρέλθω” μετὰ τοῦ Δαυιδ λέγειν δύνασθαι· ἄλλως
10 τε δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀσιτίας συντετηκὸς ἔχων τὸ σῶμα καὶ λεπτόν τι πνέον καὶ ἀδρανές—οὐδὲ γὰρ καὶ ταῦτα κρύπτειν ἠδύνατο—, τοῖς συνετιωτέροις ὑποπτος ἦν, ὕπερ εἶπον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τιμῆς ἄξιος. Καιρὸς δ' ἂν εἴη λοιπὸν καὶ τινων ἐπιμνησθῆναι τῶν κατὰ μέρος καὶ δεῖξαι καὶ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ τοῦ
15 ἀνδρὸς εὐδοκίμησιν.

19. Διήρητό ποτέ τινα τῶν Κυπρίων πόλιν ὁ μέγας ἐν τῷδε τῷ σχήματι· κατὰ δὲ μέσον τὴν λεωφόρον βαδίζοντι, γυνή τις ἐπιβάλλει τὸν ὀφθαλμόν, ὑπερφου τινὸς ὑπερκύψασα, καὶ τίνι τῶν λογισμῶν οὐκ οἶδα χρωμένη, “ὦ τοῦ κάλλους τῶν σαρκῶν τοῦ
20 ἀνθρώπου τοῦδε” μετὰ θαύματος ἐξεβόησεν· ἔτι γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἦν αὐτῷ τὰ τοῦ παρόντος ἀγῶνος καὶ οὐπω ταῖς ἀμέσοις προσβολαῖς τοῦ ἀέρος, οὐδὲ ταῖς ἡλιακαῖς τε καὶ χειμερίοις βολαῖς ὡς εἰκὸς μεμελάνωτο· καὶ ἡ τοῦ σώματος δὲ κρᾶσις τὸ πυρῶδες ἔχουσα κατὰ φύσιν, λευκὴν ἄκρως ἐδείκνυ καὶ στίλβουσαν τὴν τῆς
25 σαρκὸς ἐπιφάνειαν. Ὁ δὲ σοφὸς ὁμοῦ μὲν τὸν τῷ λείψ τῆς ἡδονῆς ἐγκρυπτόμενον ὄψιν ἐλέγχων, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ γύναιον σωφρονίζον, μὴ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν, μηδὲ κάλλει σαρκὸς καὶ ὀφθαλμῶν ἀπαταᾶσθαι φαντασίᾳ, ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ μὴ προσκόμματος ἀφορμὴν διδόναι καὶ ὀπωσοῦν τοῖς ἀπλουστέροις περὶ πλείστου
30 ποιούμενος, πρᾶγμα ποιεῖ τῆς διανοίας αὐτοῦ μόνης καὶ τῆς σπουδῆς ὄντως ἄξιον· περιβλεψάμενος γὰρ ὧδε κάκεισε, δεξαμενὴν

4 τοῦ δένδρου πρ. ἀπὸ τοῦ καρποῦ φαινομένου] Ματθ. ιβ', 33. Λουκᾶ ε', 44. — 8/9 Ψαλμ. ρμ', 10. — 10 ἔχον BM.

τινα βλέπει βορβόρου καὶ σκωλήκων μεστήν, καὶ δραμῶν ὅλον
 ἑαυτόν, ὡς εἶχε, μέσον τοῦ βορβόρου καὶ τῆς σαπρίας ἐκείνης
 καθίησι· καὶ ὁ μὲν οὕτω καθήστο, καθάπερ ἐπὶ λουτροῦ τινος ἢ
 λειμώνων εὐανθῶν καὶ ῥοδωνιάς εὐώδους καὶ μαλακῆς, ἐν μέσῳ
 τῆς ἀπλέτου δυσωδίας ἐκείνης, ἄχρις οὗ, τῆς ἑσπέρας καταλα- 5
 βούσης, μόλις αὐτόθεν ἐξῆλθε μεμελανωμένος ὅλος καὶ ῥύπου καὶ
 δυσωδίας μεστός, ὡς μὴ μόνον μηκέτι τοῖς ἀσθενεστέροις τὸν
 νοῦν πρόσκομμα τὴν αὐτοῦ γενέσθαι γύμνωσιν—“ἵνατί γάρ”, φησὶ
 Παῦλος ὁ μέγας, “ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδή-
 σεως”;—, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχέφροσι καὶ σπουδαιοτέροις ὠφελείας 10
 οὗτι μικρᾶς ὑπόθεσιν εἶναι τὸ κατ’ αὐτόν, ἄριστα παιδευομένοις
 ἐντεῦθεν, ὅπως καὶ σώματος κάλλους ὡς μηδὲν ὄντος ὑπερφρονεῖν
 δεῖ καὶ σωφροσύνην ἀσκεῖν ὡς μάλιστα τραχυτέραις τισὶν ἀγωγαῖς
 τοῦ λείου κατεξανισταμένους τῆς ἡδονῆς· ὁ δὲ καὶ παραυτίκα
 συμβαῖνον ὠρᾶτο, καὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς καλῆς ἐπινοίας οὐμε- 15
 νουν ἐκεῖνος τὸ παράπαν ἠμάρτανεν· οἱ μὲν γὰρ τῶν ὀρώντων
 ἐξεπλήττοντο τὴν ἀνδρίαν καὶ τῆς θαυμαστῆς προαιρέσεως οὐδ’
 ὅσον εἰπεῖν αὐτόν ἀπεθαύμαζον· οἱ δὲ καὶ θερμὰ τοῖς ῥηθεῖσι
 προσετίθουν ἀπὸ ψυχῆς δάκρυα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἢ τοῦ δρά-
 ματος αἰτία γυνή, τῆς προπετείας ἑαυτὴν καταμεμφομένη καὶ 20
 ὀφθαλμῶν ἀκρασίαν καὶ γλώττης ὀλισθον δάκρυσι καλοῖς καὶ ῥή-
 μασι μετανοίας ἐξιωμένη καὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐγγυωμένη ἀσφά-
 λειαν. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον καὶ οὕτω κάλλιστον δεῖγμα τῆς
 περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς τοῦ ἀνδρός καὶ ὅπως οὐκ ἀπρόσκοπα μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ὠφελείας ἀφορμὴν ἔσπευδεν εἶπερ οἷόν τε τοῖς 25
 πᾶσιν εἶναι τὰ κατ’ αὐτόν· δεῖ δὲ καὶ τῆς τῶν Δαιμόνων ἐπιμνη-
 σθῆναι πρὸς αὐτόν μάχης καὶ δεῖξαι κἀντεῦθεν στεφανίτην τὸν
 ἀθλητὴν, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ῥηθὲν ἤδη τῆς κατὰ τοῦ ἀνδρός μα-
 νίας οἰοεῖ τις προάγων ἦν, ἔνεδρον κατὰ τῆς ἀλήπτου ψυχῆς
 ἐκείνου συσκευασάντων τὸ λείον τῆς ἡδονῆς. Ἄλλ’ ἐπεὶ τὸ τῆς 30
 ἄλωπεκῆς ἀπεδοκιμάσθη καὶ οὐκ ἔλαθον εἰπόντες ἐν ἑαυτοῖς “τῷ

ψεύδει σκεπασθησόμεθα καὶ τὸν δίκαιον ἐνεδρεύσωμεν—“φῶς γὰρ
δικαίους διὰ παντός”, καὶ “τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτοῦ”—, τὴν λεοντὴν ἤδη περιβάλλονται καὶ τὸν θυμὸν ὄλον φα-
νερῶς ὀπλίζουσι κατ’ αὐτοῦ, τῆς ἀτιμασθείσης ἡδονῆς ὡσπερ ἐκδι-
5 κητήν, καὶ ὕπως, ἕτοιμος ὁ λόγος δηλοῦν.

20. Ἰταλὸς τις τῶν ἐπὶ γένει καὶ πλούτῳ μέγα φουσόντων,
μέγιστά τε δυνάμενος παρὰ τῆ σφετέρᾳ πατρίδι καὶ τῆς κατὰ
φύσιν τοῦ γένους ὑπεροψίας αὐτὰ δὴ ταῦτα προσθήκην πεποιημέ-
νος, τῷ μεγάλῳ κατὰ μέσσην ἐντυχάνει τὴν πόλιν οὕτω συμβάν,
10 ἀγερῶχῳ τινὶ καὶ γαύρῳ ἐφεζόμενος ἵππῳ μεθ’ ὅσης τῆς δορυ-
φορίας καὶ τῶν ἔξω φασμάτων, καὶ τὸ τοῦ σχήματος ὑποπτεύσας
ἐκείνου καινὸν καὶ παρηλλαγμένον, μᾶλλον δ’ εἰς τοῦτ’ αὐτὸ συ-
νελαθεῖς ὑπὸ τῆς τοῦ Δαίμονος κακουργίας, τίς οὗτος ἂν εἶη διε-
πυθάνετο τῶν ἐφεπομένων· τῶν δὲ τοῦτον μὲν τὸ σύνολον ἀγνοεῖν
15 εἰρηκότων, ὑποπτεύειν δ’ ὅμως αὐτὸν ὅσον ἀπὸ τοῦ φαινομένου
κατάσκοπον τῆς πατρίδος ἐξ ἀλλοδαπῆς τινος ἦκειν καὶ πρὸς ἐξα-
πάτην τῶν πολιτῶν τὸ σχῆμα καὶ ταύτην τὴν ὑπόκρισιν ἐνδε-
δεῖχθαι, κατασχεθῆναι τοῦτον αὐτίκα κελεύει καὶ βλοσυρὸν ἐνιδῶν
αὐτῷ μετὰ τῆς φίλης ἰταμότητος καὶ ὑπεροψίας, ὅστις ἂν εἶη καὶ
20 ὄθεν λέγειν ἡρώτα· ὁ δὲ τῶν μὲν ἐκείνου λόγων οὐδὲ βραχύν
τινα ποιούμενος λόγον, οὐδὲ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἦσαν, τοῦ δὲ κενοῦ
τύφου καὶ τῆς ὑπεροψίας ἀναστέλλων ἐκείνον, ἐπεὶ λέγειν οὐκ
εἶχε, πράττειν δὲ εἶχεν, οἷς εἶχε, τὴν ὄφρὸν καταστρέφει· τὸν
γὰρ ἐν τῇ χειρὶ κάλαμον ἡρέμα προτείνας, τοῦτον γὰρ εἰώθει
25 βαστάζειν, ἄπτεται τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ πύλου καὶ εἰς γῆν αὐτὸν
καταβάλλει, συνετῶς ἄγαν ὀμοῦ καὶ ἀστείως ὁ σοφὸς τὸν ἀλαζόνα
διὰ τούτου διδάσκων, ὡς καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ὑπερκείμενα καὶ πρῶ-
τιστα τῆς φαινομένης περὶ αὐτὸν κενῆς δόξης καὶ φαντασίας,
σποδοῦ τε καὶ κόνεως οὐδὲν διαφέρει, καὶ ὅσον οὐκ ἦδη τοῦτ’ αὐτὸ
30 γῆ πατουμένη καὶ σποδὸς ἔσται, μετὰ τοσαύτης γε μὴν τῆς ὀξύ-

1 τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα] Ἡσαΐου κη', 15 || σκεπασθησόμεθα B || τὸν δίκαιον ἐνεδρεύσωμεν] Σοφ. Σολομ. β', 12 || φῶς γὰρ δικαίους διὰ παντός] Παροιμ. ιγ' 9. — 2 τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ κέ] Ἐκκλησ. β', 14.

τητος και τῆς εὐκολίας, ὕψω και κάλαμος τὸ ἀσθενές και εὐρίπι-
στον τοῦτο μετὰ πολλῆς αὐτὰ καθαιρεῖ τῆς ἐλευθερίας και τῆς
ῤαστώνης, και ταῦτα τοσοῦτων πανταχόθεν δορυφορούντων και
ὡσανεὶ μένουσιν αὐτοῖς προσεχόντων. Ἄλλ' ἐκεῖνω πολλοῦ τινος
ἔδει τῶν τοιούτων αἰσθέσθαι και ἦθος ἀνδρὸς και φυγῆς εὐγέ- 5
νειαν κεκρυμμένην ἀπὸ τῶν φαινομένων τεκμήρασθαι· ὅθεν και
ἕβριν αὐτὸ τοῦτο μόνον και αὐθάδειαν ἐκάλει τὸ πράγμα, και τὸν
θυμὸν ἀνυπόστατος ἦν και μαινομένω τὸ παράπαν ἐφκει, μᾶλλον
μὲν οὖν και μανίας τῆς ἐσχάτης ἔργα διαπραττόμενος ἦν. Κελεύει
τοιγαροῦν τοῖς περι αὐτὸν δορυφόροις ῤάβδοις αὐτὸν ἀνηλεῶς κα- 10
τακόπτειν· οἱ δὲ θᾶπτον ἢ λόγος κατὰ γῆς τείναντες, τοσαύτας
αὐτῷ τὰς πληγὰς ἐπιφέρουσιν, ὅσας οὐτ' ἄνθρωπος ἐπαγαγεῖν ἂν
ἀνθρώπῳ προήχθη, μὴ θηρίου τινα γνώμην τὸ παράπαν ἀναλαβῶν,
οὔτε μὴν ἀνθρώπου φύσις ὑπενεγκεῖν ἂν ἠδυνήθη, μὴ τῆς ἀνωθεν
συμμαχοῦσης ἐπικουρίας. Και τὰ μὲν ὅσα συνετρίβετο, σάρκες 15
δ' εἰς ἀέρα διερριπτοῦντο κατακοπτόμεναι, και γῆ τοῖς καταρρέου-
σιν ἀΐμασιν ἐφοινίσσετο· τοὺς δὲ θηριώδεις ἐκείνους ἔλεος οὔμενον
ἐπεισῆει τῆς κοινῆς φύσεως· και ὁ μὲν ἀθλητῆς ἔφερεν, οὐδὲ
στεναγμὸν γοῦν προϊέμενος, οἱ τύπτοντες δὲ τοῦναντίον ἠτόνουν
και εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον. Μέγα μὲν οὖν και τοῦτο τῆς τοῦ 20
ἀνδρὸς καρτερίας δεῖγμα και οὐδαμῶς ἐνδέον τοῦ κατ' αὐτὸν πρά-
γματος· ὁ δὲ τούτου μάλιστ' ἐγὼ θαυμάσας ἔχω, ἐξὸν αὐτῷ λα-
λήσαντι μόνον ἀπλῶς τὸν κίνδυνον διαδράναι (τοῦτο γὰρ μόνον
ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς ὁ μιὰρὸς ἐκεῖνος ἀπήτει, ὡστ' ἂν μὴ παντάπα-
σιν, ὡς ᾤετο, περιφρονηθῆναι), ὁδὲ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἐνστάσεως και 25
τῶν πρὸς Θεὸν συνθηκῶν οὐ ζώην, οὐ θάνατον, οὐκ ἐλευθερίαν,
οὐτ' ἄλλο τι τῶν πάντων οὐδαμῶς προετίμα, ἀλλὰ Μακκαβαῖος
ἀντικρυς τὴν ἔστασιν ἦν, μᾶλλον δὲ και ὑπὲρ ἐκείνους πολλῶ τῷ
μέσῳ· τοῖς μὲν γὰρ νόμων ἀνάγκη και θεσμὰ θεῖα τὴν ἔστασιν
ἐνειργάζετο, ὁ δὲ ταύταις οὐκ ὑπέκειτο ταῖς ἀνάγκαις· και τοῖς 30
μὲν, τοῖς τοῦ βασιλέως πειδομένοις τότε προστάγμασι, πᾶσα πα-
ρανομεῖν ἦν ἀνάγκη, πλημμελοῦσι περὶ τὰ προστάγματα τοῦ τῶν

6 κεκρυμμένην B.

v.

οὐρανῶν βασιλέως· ὁ δὲ μὴδὲ τούτοις ὑπεύθυνος ὢν, μὴδὲ ταυ-
τηνὶ τὴν συντέλειαν μηδαμῶς ὑφείλων, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος
οὐδὲ τὸν αὐτὸς ἑαυτοῦ κἂν πρὸς βραχὺ παρέθραυσε νόμον. "Οτου
φῆς χάριν; ἵνα μὴ δυοῖν θάτερον, ἢ τὰ πρότερα τοῖς δευτέροις,
5 ἢ τὰ δεύτερα τοῖς προτέροις, αὐθις ἐξ ἀντιστρόφου φανεῖη φαυ-
λίλων καὶ δίκην ἀστασίας, ἢ μᾶλλον ἀνοίας, αὐτὸς ἑαυτῷ λαγ-
χάνοι, νῦν μὲν ἐκεῖνα, νῦν δὲ ταῦτα προτιμῶν καὶ ταῖς ἐναντίαις
ἐξ ἴσου τιθέμενος δόξαις, ὡς ἀμφίβολός τις εἶναι πανταχοῦ τῷ
φέροντι διδούς ἑαυτὸν ῥᾶστα καὶ μετὰ παντός τοῦ προθύμου, ἄλ-
10 λως τε δὲ καὶ τὸ προτιθέναι τὸ πρὸς ὦραν ἢδὲ τοῦ καλοῦ τε
καὶ ὠφελίμου, κἂν ἐπικίνδυνον ᾗ, δειλίαν ψυχῆς καὶ ὁδὸν τινα
τῆς τῶν μεγίστων καὶ αὐτῶν φημι τῶν περὶ Θεοῦ προδοσίας
ἀσφαλέστατα λογιζόμενος ὁ γεννάδας· διὰ τοῦτο καὶ ἄκαμπτος καὶ
ἀνένδοτος ἦν τὸ παράπαν, ὡς ἄψυχός τις ἀνδρίας μᾶλλον ἢ ἄν-
15 θρωπος τὴν κόλασιν φέρων. Καὶ μικροῦ ἂν καὶ διεχρήσαντο τοῦ-
τον, εἰ μὴ τοῦ καθ' ἡμᾶς τινες κόμματος τὴν τῶν κακοδόξων
μουσαχθέντες μανίαν, ἄλλος ἀλλαχόθεν συναθροισθέντες καὶ ὡσπερ
εἷς γεγονότες τῷ ζήλω, τοὺς μὲν καὶ μὴ βουλομένους τῆς ἀνο-
σίας ἐκείνης σφαγῆς ἐκόλυσαν, πολλὰ πρότερον τῆς αὐτῶν κατει-
20 πόντες ἀνοίας, ὅτι δὴ ξένον τινὰ καὶ ἀλήτην καὶ τὰς αἰσθησεις
οὕτω κατάκρας πεπηρωμένον ἄνθρωπον παρὰ πᾶσαν ἀποκτένουσι
δίκην, μὴδ' αὐτὸ τοῦτο δυνάμενοι συνιδεῖν, ὅτι περ οὐδὲ πεφυκότι
λέγειν ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἔξεστι, τῆς ζωτικῆς αὐτὸν ἤδη δυνάμεως
τῷ τῶν πληγῶν ὑπερβάλλοντι καταλιμπανούσης· τὸν δὲ τοῦ Χρι-
25 στοῦ ἀθλητὴν ὡς ἄψυχόν τινα βαστάσαντες φόρτον, τὸ μὴ παν-
τάπασι νεκρὸν εἶναι μόνῃ τῇ ἀναπνοῇ πιστευόμενον, καὶ παρὰ τοὺς
ἑαυτῶν ἀγαγόντες οἴκους, τοῦ αἵματός τε τὰς πληγὰς φιλανθρώπως
ἀπέπλυναν καὶ νοσοκομοῦντες ἐφ' ἱκαναῖς ταῖς ἡμέραις ἦσαν, μᾶλ-
λον δὲ τὸ μὲν φιλόθεον ἐκεῖνοι τοῦ τρόπου καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κάλ-
30 λιστα σπουδὴν διὰ τούτων αὐτῶν ἐνεδείξαντο, Θεὸς δὲ τοῦ ἀθλη-
τοῦ ἄνωθεν οὐκ ἡμέλει, ἀλλ' ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἰά-
σατο αὐτὸν καὶ τὰς ἀνειμένας χεῖρας καὶ τὰ παρειμένα συνέσφιγξε

19 ἐκόλυσαν B. — 32 παρημένα B.

γόνατα, καὶ γέγονεν ἰαμα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐπιμέλεια.

21. Ὅθεν καὶ ὡς ἐξ ὕπνου τινὸς ἀναστάς σταθερὸς ὄλος καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ ἄτρεπτος, “ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ” πρὸς τὸν Θεὸν μετ’ ἡδονῆς 5 ἐφαλλεν· “ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ’ ἐμοῦ εἶ, Κύριε”. Καὶ ταῦτα λέγων τοῦ προτέρου ὁρόμου καὶ τοῦ σχήματος αὐθις ἐξείχετο, νῦν μὲν εἰς τὰς ἐρήμους ἀναχωρῶν καὶ καθ’ ἑαυτὸν τῷ Θεῷ συγγινόμενος ὁ πάντοτε καθ’ ἑαυτὸν ὢν, καὶ τοῦ Θεοῦ μηδ’ ὀπωσαῦν ἀφιστά- 10 μενος, νῦν δὲ χώρας ἐκείνας καὶ πόλεις τῆς νήσου περιπολῶν, ἧπερ ἔφην, καὶ μωρίαν δῆθεν ὑποκρινόμενος, μωρίαν πολὺ τὸ συνετὸν καὶ φιλόσοφον ὑποικουροῦν ἔχουσαν· οὐ γὰρ ὑβριστικόν τι καὶ ἄτακτον προσηνέχθη τινὶ πώποτε, οὐδὲ βλάβης εἶδος τι καὶ ὀπω- 15 σοῦν, ὡσπερ τισὶν ἔθος, τὸ παράπαν ἐπήνεγκεν, ἀλλ’ ἦν ὄλος εὐταξίας καὶ εἰρήνης μεστός καὶ πᾶσι μετὰ τῆς φίλης σιωπῆς καὶ τῆς ἐπιπρεπούσης συννοίας καὶ ἰλαρότητος προσφερόμενος. Ἄλλ’ οὐ καὶ τῷ φθόνῳ ταῦθ’ ὄλως ἦν ἀνεκτά, οὐδ’ ἡρεμεῖν ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἔγνω, οὐδ’ ἔληγεν ἔριδος οὔμενον· διὰ τοῦτο καὶ τῆς πρώτης ἀποκρουσθεῖς πείρας, τοῖς αὐτοῖς καὶ αὐθις προσ- 20 βάλλει μετὰ μείζονος πολλῶ τῆς παρασκευῆς καὶ τοῦ σχήματος· οὐ γὰρ ἓνα που καὶ δεύτερον αὐθις κινεῖ, καθάπερ τὸν κάκιστον Ἰταλὸν πρότερον, ἀλλὰ πάντοθεν αὐτῷ τὰ τοῦ πειρασμοῦ περιίστησι δίκτυα· τὸ γὰρ ἄλογον ὑπελθῶν πλήθος, ἔτοιμον πάνυ πρὸς 25 γε τὰ τοιαῦτα πεφυκὸς καὶ ὀξύρροπον, ἅτε καὶ οἴκοθεν ἔχων πανταχοῦ τὸ ἄστατόν τε καὶ ἀσυλλόγιστον, πολλὴν αὐτῷ τὴν τρικυμίαν καὶ τὸν σάλον ἐπήγειρε, καὶ οὐκ ἦν, ὡς εἶπεῖν, τοῦ πλήθους οὐδεὶς, οὐκ ἀνὴρ, οὐ γυνή, οὐ παιδίον, οὐκ ἔφηβος, ὅστις οὐ μετὰ πολλῆς τῆς ἀναισχυντίας καὶ τῆς ὕβρεως αὐτῷ προσεφέ- 30 ρετο, λίθοις βάλλοντες, κόνει καὶ κόπρῳ τὴν τιμίαν—φεῦ—καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῖς χαριεστάτην κεφαλὴν τολμηρῶς καταπάττοντες καὶ τὰ τούτων ἔτι χεῖρω βλασφημοῦντες εἰς αὐτόν· “Ὁ λῆρος,

4/5 Ψαλμ. ρη', 14. — 6/7 Ψαλμ. κβ', 4. — 25 ὀξύρροπον BM.

*

ὁ πλάνος, ὁ μωρός, ὁ τὰς φρένας παράκοπος, ὁ κάκιστος ἡμῖν
οἰωνός, ἡ κοινή τῆς πόλεως λύμη τυπτέσιθω, λιθολευστεσίθω,
τῶν ὀρίων ἡμῶν ὅτι τάχος ἀπεληλάσθω που, εἰς ὄρη καὶ ἐρη-
μίας καὶ βάραθρα"! Ὁ δὲ σοφὸς ἐν ἅπασι σοφὸς ἦν καὶ τοῦ
5 προσήκοντος οὐδαμοῦ διημάρτανε· τῷ γὰρ κινουῦντι κακῶς οὐ τοῖς
ἀπλῶς κινουμένοις ὄργανοις τὴν τῶν πειρασμῶν καλῶς ἐπιγράφων
αἰτίαν κατ' ἐκείνου μὲν καὶ μόνου σφόδρα τὸ τῆς ψυχῆς ἐκίνει
θυμούμενον καὶ προσευχῆς βέλεσιν οἴονεῖ τισι πρηστῆρσι κατὰ
κεφαλῆς τὸν δράκοντα τὸν σκολιὸν ἔβαλλε, τοῖς ἀνθρώποις δὲ καὶ
10 λῖαν ἐπιεικῶς προσεφέρετο, νικῶν ἀποστολικῶς ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ
κακόν, οὐκ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενος, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ
πατρικῶς τῆς νηπιότητος καὶ τῆς ἀφελείας αὐτοῦς αἰκτείρων καὶ
τὸ αἰδιμόμον ἐκεῖνο χριστομιμήτως πρὸς τὸν Θεὸν ὑποψιδυρίζων
ὁ συμπαθέστατος, "Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύ-
15 τὴν· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι". Τί γὰρ ἂν ὤφθη ποτὲ τῆς μα-
καρίας ἐκείνης ψυχῆς συμπαθέστερον; τί δὲ μᾶλλον ἴσον ἐκείνης,
ὅσα ἐμὲ εἰδέναί τὸν ἐκείνου πεπειραμένον ἐν τούτοις μάλιστα,
ὥστε με καὶ τοῦτο θαρρούντως ἂν ἔχειν εἰπεῖν, ὅτι τὴν συμπά-
θειαν αὐτὴν, ἣτις ἐστίν, εἶπερ ἐνδουσαμένην σῶμα καθάπερ τινὰ
20 ψυχὴν, ἔπειτ' ἐξῆν ἀνθρώποις ἐμφανισθῆναι καὶ τοῦτο τὸ πεφυκὸς
ἐδίδου, μὴ ἂν ὑπὲρ τὸν ἄνδρα τοῦτον φρονῆσαι, μηδὲ σχεῖν ἐξε-
λέγξαι ποτὲ καὶ ὅτιοῦν ὑφεικτότα τοῦ καθ' αὐτὴν πράγματος; Το-
σοῦτον ἦν σοι τὸ πρὸς πάντας ἐν τοῖς τοιαύτοις ἀφρασηκός, ἄν-
θρωπε τοῦ Θεοῦ, καὶ οἴτω θεῖόν τι χρῆμα καὶ μοναδικὸν ὅσον
25 εἰς καθαρότητα ψυχῆς ἐν μέσοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ τούτῳ δὴ
τῷ πλημμελοῦντι τῆς ὕλης ἐφάνης!

22. Οὕτω περιφανῶς διὰ τῶν ἀριστερῶν ὁ ἐχθρὸς ἠττηθεὶς
αὐτίκα προσβάλλει τοῖς δεξιοῖς, ὥσπερ αὐτῷ νόμος, τὸν καιρὸν
ἀρπάσας, ὡς ὤετο, ἵνα καὶ τι χρήσιμον δόξειε λέγειν καὶ σύμ-
30 βουλος ἀγαθὸς νομισθεῖη, πονηρότατος ὢν ἐπίβουλος. Τῶν ἔξω
τοιγαροῦν ἀμελήσας πάντων αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν μάχην ἐπιτρέπει
διὰ τῶν λογισμῶν, "Ἴνα τί" λέγων "οὕτω σαυτὸν κατακόπτεις ἐπ'

14 Πράξ. ζ', 60. — 15 Λουκᾶ κγ', 34. — 23 ἀφρασηκός B. — 26 ἐφάνεις B.

οὐδενὶ χρησίμῳ καὶ τῇ μὲν συζύγῳ σαρκὶ θάνατον οὕτω βίαιον καθ' 5
ἐκάστην ἐπάγειν φιλονεικεῖς, καὶ ταῦτα μὴδ' ἠντινοῦν εἰς τοῦτο
δεξάμενος ἐντολήν, συγκατασπᾶν δὲ καὶ τὴν ψυχὴν διὰ τούτων
αὐτῶν εἰς τὸν τῆς ὑπεροφίας ἐπιτηδεύεις κρημνόν, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμ- 5
μένα πηδᾶν ἀναγκάζων καὶ τὴν μὲν συνήθη καὶ φίλην ἀποδοκι-
μάζων τῶν πατέρων ὁδόν, ξένην δὲ τινα καὶ ἀτριβῆ τέμνων αὐτὸς
ἑαυτῷ, ἦν ἓνα που καὶ δεύτερον μόγις εὐρίσκομεν ὠδευκότας καὶ
πρὸς κατάλυμα καταλελυκότας χρηστόν; ἦ τὰς τῶν Δαιμόνων
ἀγνοεῖς ἐνέδρας καὶ ὅπως ἐκεῖνοι προφάσει τῆς ἐπὶ τὰ μείζω 10
σπουδῆς πολλοὺς τῶν μὴ νηφόντων κατέστρεψαν, τῷ βόθρῳ τῆς
ὑπερηφανίας ἐναπορρίψαντες; ποικίλος γάρ τις ἐστὶν ὁ τοῦ κοινοῦ
καθ' ἡμῶν ἐχθροῦ πόλεμος, καὶ οὐς οὐκ ἴσχυσε πολλοῖς τοῖς
μηχανήμασιν ἐλεῖν διὰ τῶν ἀριστερῶν, τούτους αὐτοὺς τοῖς δε-
ξιῶς δελεάσας ὑφ' ἑαυτὸν μετὰ πολλῆς ἔθετο τῆς ῥαστώνης. Εἴ 15
τι γοῦν ἐμοὶ πείθοιο, δεῦρο τῶν ἀνονήτων τουτωνὶ κινδύνων ἀφέ-
μενος, πρὸς τὸν σὸν ὅτι τάχιστα πορεύου καθηγητὴν, καὶ τῆς
προτέρας αὐθις ἐχόμενος ὑπακοῆς, μετὰ παντὸς τοῦ περὶ ταῦτα
κόσμου καὶ νόμου τὸν Θεὸν ἀκινδύνως εὐρήσεις, ταῖς πατρικαῖς
εὐχαῖς στηριζόμενος, καὶ οὐδὲν ἐμποδῶν ἔσται σοι δήπου τὰ τῆς 20
πατρίδος, πάλαι τούτων ἡμεληχότι καὶ πρὸς Θεὸν καὶ τὸν παι-
δευτὴν μόνον ὄλῳ θυμῷ βλέποντι". Πατρίδος δ' εἰσηγούμενος
περιφρόνησιν ὁ πανοῦργος, ὡς πάλαι δῆθεν γεγεννημένην, ἔρωτα
πατρίδος αὐτῷ τούτῳ λανθανόντως ὑποσπεῖρειν ἐμηχανᾶτο καὶ
προσέτι φιλότατων προθεινὴν ὄψιν καὶ συνήθων ὁμιλίαν ἐπέραστον· 25
οὕτω μέντοι τομῶς καὶ ὡς εἶπεῖν ἐν παρόδῳ παρερρίπτει ταῦτα
καὶ συνεχάλυπτε, τοῖς λοιποῖς ἀναμιγνὺς λογισμοῖς, ὡς δοκεῖν τὴν
ἐντεῦθεν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ κίνησιν οὐ φυσικῆς ἔργον εἶναι σχέ-
σεως, μᾶλλον ἀναζωπυρουμένης τῇ μνήμῃ διὰ τῆς ἐναντίας ὑπο-
βολῆς, ἀλλ' ἔρωτά τινα πνευματικόν, πρὸς τὴν φίλην ὑπακοὴν 30
ὠδοῦντα, καὶ τὴν πρὸς τὸν σεμνὸν Ἀβραάμ ἐκεῖνον φιλοστοργίαν
καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐκεῖνῳ παρ' αὐτοῦ ἐπιμέλειαν πολλοῦ τινος
τιμωμένην τῷ ταῦτα τετιμηκότι Θεῷ. Τούτοις ὁ πονηρὸς ἐπίβου-

4 ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα] Corpus paroem. II, σ. 224.

λος μᾶλλον ἢ σύμβουλος ἄλλον μὲν ἴσως ἂν τινα παρέσυρε τῶν πάντα ῥαδίῳν κάκεινον ἡγνοηκότων, ὁ δὲ τοῦ κεκρυμμένου δηλητηρίου αὐτίκα λαβὼν αἴσθησιν, καὶ εἰ μέλιτι συνεκέκρατο, τὸ τοῦ μεγάλου Δαυὶδ ἐκείνο πρὸς τὸν σχολιὸν μετὰ τοῦ προσήκοντος
5 αὐτῷ φρονήματος ἀπεκρίνατο· «Τί», φησί, «ἐμοὶ καὶ σοί. ῥυπαρὲς κύον; τί μοι τὸν πατέρα καὶ πευθευτὴν οἶονεὶ τινα Πάτροκλον προβαλλόμενος πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ τὴν πατρίδα παλινδρομῆσαι παρασκευάζεις καὶ ψεύσασθαι μὲν τὰς θαυμαστάς ἐκείνας πρὸς τὸν δεσπότην συνθήκας, παραβάτην δ' ἐμαυτὸν ἀναδεῖξαι
10 τῶν θεῶν θεσμῶν, ἃ πάλαι καλῶς καὶ μετὰ τοῦ προθύμου παντὸς καταλέλυκα, ταῦτ' οἰκοδομῶν πάλιν ὡς περ ἐκ μεταμελείας τινός; τί δὲ καὶ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν προβαλλόμενος δῆθεν, τὴν ὄντως σωτηρίαν ἀφελέσθαι μου σπεύδεις διὰ τῶν δεξιῶν, ὑπερηφανίαν μοι προφέρων καὶ τὸ καινὸν τῆς πρὸς Θεὸν ὁδοιπορίας
15 καὶ τὴν συνήθη τῶν πατέρων ὁδὸν καὶ ἄττα τοιάδε; τίς ἄνευ πόνων καὶ αὐτῶν τῶν μεγίστων φημί κατώρθωσέ τι τῶν ἀγαθῶν; τίς καθευδὼν καὶ τρυφῶν ἔστησε τὸ κατὰ σοῦ τρόπαιον, ἢ τίνα τῶν τὴν πρὸς Θεὸν φέρουσαν ὁδευόντων ἀπείραστον ἀφήκας αὐτός; Ἐμοὶ μὲν, ὡς καὶ αὐτός μαρτυρεῖς, πάλαι καὶ πατρὶς
20 καὶ οἰκεῖοι καὶ πᾶν εἴ τι τοιοῦτον ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος καταπεφρόνηται, καὶ λόγος τῶν τοιούτων οὐδεὶς, ἀποθανεῖν ἐγνωκότι τῷ κόσμῳ καὶ ζῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωὴν, «δι' ὃν ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται», κατὰ Παῦλον φάναι τὸν μέγαν, «κάθῳ τῷ κόσμῳ». Ἴνα δέ τι καὶ σαφέστερον μάθοις, ὥστε μὴ πλανᾶ-
25 σθαι καὶ πρὸς τὸ μέλλον, μάτην περὶ ἐμοῦ τὰ μὴ ὄντα δοξάζων, πρόσεχε τὸν νοῦν, ἵνα πύθη· ὄρχιά μοι καὶ συνθήκαι πρὸς τὸν Θεόν, εἰ οὕτω χρή λέγειν, ὡς περ ἐξ ἄλλης ἀρχῆς γίνονται σήμερον, τοῦ μή ποτ' ἂν με τὴν ἐπίγειον ἐκείνην ἰδεῖν πατρίδα μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ὄρου, κἂν αὐτός
30 πάντα δονήσης, κἂν οὐρανῷ γῆν συνάψης, κἂν πᾶσαν μετέλιθης ἐπίνοιαν διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, ὡς περ σοι νόμος. Περὶ γοῦν τῆς πατρίδος, ὅπερ ἔφηγ, καὶ τῶν οἰκείων αὐτόθεν κατά-

4/5 Βασιλ. 1, 15', 48.—9 ἀποδείξαι Β. · 22 κεκρ. ζωὴν] Κολοσ. γ', 3.—28 Γαλάτ. ε', 14.

βαλε· οὐδὲ γὰρ ἔστι σοι μερίς, οὐδὲ κληῖρος, φησίν, ἐν τούτῳ
τῷ λόγῳ· ἐγὼ δὲ τὴν ὁδὸν μου δραμοῦμαι, πεποιδῶς ἐπὶ τὸν
πάντα φέροντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν.
καὶ ὅσα ἠδξάμην, ἀποδώσω προφητικῶς εἰς σωτηρίαν μου τῷ
Κυρίῳ, οὐ τὴν ἀρχέτυπον τῶν σοφῶν ἀτιμάζων ὁδόν, ὡς αὐτὸς 5
ἄρα κακῶς ὑπέληφας, ἀλλὰ καὶ παντὶ σθένει ταύτην μεταδιώ-
κων καὶ τῶν ταύτην ἀπλανῶς ὠδευκότων, μὴ πόρρω θέειν εὐχό-
μενος. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ πολλὰς εἶναι παρὰ τῇ τῶν οὐρανῶν βασι-
λείᾳ μονὰς καὶ τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας εἰς διαφόρους τινάς, τὰς
αὐτόθι φερούσας, ἠνάγκασε τέμνεσθαι, τὸν μὲν ταύτην, τὸν δ' 10
ἐκείνην ἀνάγκη μετιέναι πάντως, τὸν δὲ τὰς πλείους, τὸν δὲ
τὰς πάσας, εἶπερ οἷόν τε, ὅπως ἂν ἔχοι προθυμίας καὶ σπου-
δῆς ἕκαστος οἶμαι, "διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας", κατὰ Παῦλον φάναι
τὸν μέγαν, "διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι καὶ ἀλη-
θεῖς, κατὰ σκοπὸν διώκοντες ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως", 15
οὐκ ἀνθρώπους πείθοντες, ἀλλὰ τὸν Θεόν (οἱ μὲν γὰρ εἰς ὄψιν,
κατὰ τὸ εἰρημένον, αὐτὸς δὲ εἰς καρδίαν ὄρα), ὅστις ἐλέγξει τὰ
κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ ἀποκαλύψει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν ἐν
ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας, ὅτε ἀποδώ-
σει ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὅς κἀνταῦθα συντρίψει σε τά- 20
χιον ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν καὶ καταβαλεῖ, πᾶν σκῶλον ἐκ μέσου
τιθεῖς καὶ κατευθύνων ἡμῖν τὰ πρὸς αὐτὸν διαβήματα ὁ καὶ δοὺς
ἡμῖν δηλαδὴ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν ὑπὸ σὲ πονηρὰν δύναμιν». Ταῦτα πρὸς τὸν
κρυπτὸν πολέμιον ὑπειπὼν καὶ οἶονεῖ τις ἄριστος ἀθλητῆς ἀφ' 25
ὑψους καταβαλὼν τὸν ἀντίπαλον, εἶτα καὶ τὸ τῆς νίκης ὡσπερ
ἐπιδεικνύμενος σύμβολον, ἧ καὶ τοῖς ἔργοις τὰ ῥηθέντα πιστού-

1 Πράξ. η', 21. — 3 πάντα - δυνάμεως] 'Εβρ. α', 3 || ἡρετησάμην B || ὅτι ἡρε-
τισάμην αὐτήν] Ψαλμ. ρλα', 14. — 4 προφητικῶς] 'Ιωνᾶ β', 10. — 8/9 'Ιωάν. ιδ',
2. — 13/14 Κορινθ. 2. ς', 8. — 15 Φιλιπ. γ', 14. — 18 τὰ κρυπτὰ - καρδιῶν] Κοριν. 1,
δ', 5. — 19 ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς] Πέτρου 1, β', 12 || ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας
κέ] 'Ρωμ. β', 5. — 20/21 συντρίψει σε τ. ὑπὸ τοὺς πόδας] 'Ρωμ. ις', 20. — 22 κατευ-
θύνων - διαβήματα] Ψαλμ. λς', 23. ριγ', 133. Παροιμ. κ', 24. — 23/24 Λουκᾶ ι', 19. —
25 ὑψους καταβαλὼν B.

μενος, “ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν” ὄλω ποδὶ τρέγων ὑπέψιθύριζε, καὶ “τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις καὶ στενοχωρία, ἢ λιμός, ἢ διωγμός, ἢ μάχαιρα”; μᾶλλον μὲν οὖν καὶ “πέπεισμαι”, κατὰ τὸν ἀπόστολον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ μου, ὡς “οὐκ Ἄγγελοι, οὐκ Ἀρχάγγελοι, οὐ θρόνοι, οὐκ ἔξουσίαι, οὐκ ἐνεσιῶτα, οὐ μέλλοντα, οὐχ ὕψος, οὐ βάθος, οὔτε τις ἑτέρα κτίσις δυνήσεται με χωρίσαι τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ μου”. Ταῦτα λέγων καὶ πάσχων ὁ γεννάδας ὄλω θυμῷ καὶ ὡσπερ ἐξεστηκότα τινὰ καὶ τῷ πυρὶ τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης μετεσκευασμένον ὄλον ἑαυτὸν τοῖς πονηροῖς δεικνὺς Δαίμοσι, φοβερώτερος ἔτι πολλῶν καὶ ἀπρόσιτος αὐτοῖς ἦν· ὅθεν καὶ τὰς διὰ τῶν λογισμῶν ἐνέδρας ἐκεῖνοι καθάπαξ ἀπέπαιναντο, πρὸς ἄνδρα μάλᾳ τέλειον ἐγνωκότες ἔχειν, παίδων μορμολυκείαις οὔμενον πεφυκότα σαλεύεσθαι. Ἄρ’ οὖν οὕτω τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰδὴ πολλάκις πείρα μαθόντες καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν πολέμου τὸ παράπαν ἀπέσχοντο; καὶ πῶς ἂν ὅ γε κακὸς ἄλλο τι καὶ οὐκ αὐτὸ τοῦτο μόνον ἂν εἶη κακός; ὅθεν καὶ πρὸς τὰ πρότερα πάλιν ὡσπερ ἔκ τινος μεταμελείας ἐπάνεισι, κύκλον τινὰ τρέγων ἀδιεξίτητον καὶ τοῦ μὲν κακουργεῖν οὐδὲως παυόμενος, 20 τοῦ δὲ γέλωτα ὄφλειν ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν, οὐδένα λόγον ποιούμενος.

23. Τὰ δὲ τοῦ πειρασμοῦ οἷα; Ἀλλόμενος ἀνά τὴν νῆσον ὁ μέγας μετὰ τῆς φίλης οὕτως· σιωπῆς καὶ τῆς μετριότητος, συναγωγῇ τινι προσβάλλει τῶν Ἰταλῶν, Ἰταλῶν οὐ τὸ γένος μόνον καὶ τὴν φωνήν, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ Θεοῦ δόξαν αὐτὴν ἀντικρυς 25 φροντιστηρίου σχῆμα προβαλλομένων καὶ μετιόντων δῆθεν τὰ μοναχῶν. Εἴσεισι τοιγαροῦν τὸ τῶν ὑποκριτῶν ἐκεῖνο συνέδριον ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος, τίνα τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἄσκησιν οἱ προσεδρεύοντες αὐτόθι μετίασιν ἐξ ὀλίγων τινῶν ἰδεῖν ἐφιέμενος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἔλεγεν ὕστερον. Ἐπεὶ γοῦν ἐστιωμένους αὐτοὺς 30 εὔροι — ἦν γὰρ ὁ τοῦ ἀρίστου καιρὸς —, ὑπείσέρχεται τὸν οἶκον ἡρέμα, τὸν τὴν τράπεζαν ἔχοντα, καὶ κύκλω ταύτην περιελθὼν

1 Κορινθ. 1, δ', 10. — 2/3 Ῥωμ. γ', 35. — 4/8 Ῥωμ. η', 38, 39. — 5 οὐ θρόνοι, οὐκ ἐξουσίαι] Κολοσ. α', 16. — 21 ἀλώμενος B. — 26 εἴσεισοι B.

μετά γε τῆς αὐτῷ προσηκούσης εὐλαβείας τε καὶ τοῦ σχήματος,
πρὸς ὑποστροφὴν αὐθις ἔβλεπεν· ἀλλ' οἱ τὰ μοναχῶν ἐκεῖνοι
καθάπερ ἐν σκηνῇ καὶ δράματι παίζοντες, βία παρ' ἑαυτοῖς κα-
τασχόντες, τραπέζης μὲν καὶ ἀλῶν οὔμενον οὐδὲ βραχὺ γοῦν τῷ
ἐνδεεῖ καὶ ξένῳ κεκοινωνήκασιν, οὐδ' αὐτῷ γοῦν τούτῳ πρὸς φι- 5
λανθρωπίαν ὑποκινισθέντες τῷ τραπέζης αὐτοὶ κατ' ἐκείνην ἀπο-
λαύειν τὴν ὥραν· ὁ δὲ καὶ τοὺς ἄγαν ἀπηγεῖς τε καὶ θηριώδεις
φυσικῶς πως μεταβάλλειν οἶδε πρὸς ἔλεον, τῆς τὸ θυμικὸν ὑπο-
κινούσης ἀλλοιουμένης δυνάμεως, διὰ τῆς προσγινομένης ἐκ τῆς
τροφῆς ἀναπληρώσεως τοῦ ἐνδέοντος, ἀλλ' οὐδὲ σκέπης καὶ ῥα- 10
κίων τινῶν τῷ διὰ Χριστὸν ἀλήτη καὶ γυμνητεύοντι πρόφασιν δὲ
μᾶλλον τὴν ἄκραν ἐκείνου σιωπὴν καὶ τὸ καθάπαξ ἀνομίλητον
εὐρηκότες, ὡς ὄντο, καὶ κλοπὴν καὶ περιεργίαν οἱ πονηροὶ τοῦ
ἀπλουστάτου καταψευσάμενοι, τσαύταις αὐτὸν κατακόπτουσι ταῖς
πληγαῖς καὶ οὕτω καθ' ὑπερβολὴν ἀπανθρώποις, ὡς ὑπερβαλέ- 15
σθαι μὲν κατ' αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ προλαβόντος μανίαν ὁμόφρο-
νος αὐτοῖς Ἰταλοῦ, διασπαράξαι δὲ τὰ μέλη καὶ τὰς σάρκας, ἐπ'
ἐδάφους κειμένου τοῦ ἀθλητοῦ, καταβάψαι δὲ τοῦτο καὶ ταῖς ἐκεῖ-
θεν προϊούσαις τῶν αἱμάτων ῥοαῖς· οὐ γὰρ ἐνί γέ τι καὶ δευτέρῳ
τὰς κατ' ἐκείνου πληγὰς ἐπιτετραφότες ἔπειτ' ἀπέστησαν, ἀλλ' εἰ μὴ 20
πάντες ἐξ ὑπαλλαγῆς ἐκεῖνον μετέλθοιεν οὔμενον ὅλως ἀπέστησαν·
ἐπεὶ δὲ καὶ πάλαι κατεσκληκὸς καὶ λεπτὰ πνέον ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀσι-
τίας ἤδη καὶ νεκρὸν ἐδόκει τὸ τῆς ἀδαμαντίνης ψυχῆς σῶμα, καθά-
περ τι τῶν ἀκαθάρτων θνησιμαίων οἱ ὄντως αἰμοχαρεῖς καὶ ἀκάθαρ-
τοι κύνες ἔξω θυρῶν ἀνηλεῶς κατὰ γῆς ῥίπτουσιν. Ἐκεῖτο μὲν οὖν 25
οὕτω γυμνὸς ἐπ' ἐδάφους ὁ ἀγωνιστής, πνέων τὰ λείθια, τὸ μὴ
παντάπασιν εἶναι νεκρὸς τῷ καταρρέοντι κρουνοῦ τῶν ἐκ τῶν πληγῶν
αἱμάτων πιστούμενος· ὁ δὲ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ποιησόμενος καὶ
τὴν μὲν γύμνωσιν σκεπάσων, θεραπεύσων δὲ καὶ τὰς πληγὰς ὁπω-
σοῦν, ἦν οὐδαμοῦ. Ὡ τῶν καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων! 30
ὦ τῆς γενναίας καὶ καρτερικωτάτης ἐκείνης ψυχῆς, ἥτις καθ'
ἡμέραν ὑπεραθλοῦσα πολυτρόπως τῆς ἀγάπης Χριστοῦ πρὸς τοὺς

παντοδαπούς τούτους θανάτους ἀνδρείοτατα παρετάττετο! Καί
μηδείς ἐριστικῶς πως ἐπιλαμβανέσθω τοῦ λόγου· τί γὰρ λέγων
ἐχρῆν πρὸς τοσοῦτους αὐτομολεῖν κινδύνους, καὶ τοῦ χάριν ἀσπα-
στὸς ὁ θάνατος ἦν ἐκείνῳ, μηδενὸς ὄντος τοῦ ταῦτ' ἀπαιτοῦντος
5 πρὸς βίαν, ἧ καὶ πρὸς ἄρνησιν συνωθοῦντος τῆς πίστεως; ὑπὲρ
γὰρ τούτων, φησὶν, ἴσμεν ἀποστόλους τε καὶ μάρτυρας ἄριστα
διηγωνισμένους καὶ μέχρις αἵματος ἀνδρικῶς πρὸς τὴν ἀμαρ-
τίαν τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἀντιστήσαντας, κἀντεῦθεν μιμη-
τὰς ἑαυτοῦς καθόσον οἷόν τε τοῦ δεσποτικοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ
10 θανάτου καλῶς ἀναδείξαντας. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐκεῖνο τοὺς περὶ
τούτων ἀμιφιβάλλοντας ἄξιον εἰδέναί νομίζω, ὃ καὶ φθάσας ἤδη
πολλάκις ὁ λόγος ἔδειξεν, ὡς ἐξεστηκῶς τις ἐκεῖνος ὢν ἑαυτοῦ
καὶ ὅλος ἠλλοιωμένος τῷ ὑπερφυεῖ πρὸς Χριστὸν ἔρωτι, καὶ ζῆν
οὐκέτι νομίζων αὐτὸς ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ αὐτὸν ἀγαπήσαντι, Παῦλος
15 φησὶν ὁ μέγας, καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ παραδόντι· μαρτυρικοῦ τε
καὶ ἀποστολικοῦ ζήλου πνέων καὶ μηδὲν τὸ καθάπαξ ἐλλείπων τοῦ
περὶ ταῦτα νόμου καὶ τῆς σπουδῆς, ἐδίψα μὲν καὶ τὴν αὐτὸς
ἑαυτοῦ δι' αἵματος καὶ μαρτυρίου τῷ δεδωκότι προέσθαι ψυχὴν,
καθάπερ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν ἀπορρήτοις ἐμοὶ δεδήλωκεν ὕστερον·
20 τὸν γὰρ πρὸς τοὺς μάρτυρας θαυμαστὸν αὐτοῦ πόθον ὑπερφυῶς
μοι θαυμάζοντι, τὴν δεξιὰν ἐκεῖνος ὑποκοιλιάνας, “Πίστευσόν μοι,
βέλτιστε”, μετὰ τινος ἠδονῆς ἔλεγεν ἀπορρήτου, “ὡς, εἰ καὶ το-
σοῦτον ἔστι μοι τὸ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα συνδέον αἷμα, πό-
θος μέ τις ἄρρητος ἔχει μαρτυρικῶς ἂν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης καὶ
25 τοῦτο τοῦ κοινοῦ δεσπότητος κενῶσαι· ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸ τοῦτο
μόνον, ἄτε καὶ μόνον ὑπολειφθὲν, ἐκ πολλοῦ τὴν ἔφρασιν ἔχων,
οὕτω, καθάπερ ὄρας με, μακρὸν τινα τρέφω τὸν πρὸς τοὺς αὐ-
τοῦ μάρτυρας ἔρωτα”. Οὕτω μὲν οὖν ἐδίψα καὶ πρότερον, ὅπερ
ἔφην, ὁ μέγας τοῦ μαρτυρικοῦ τε καὶ δεσποτικοῦ ποτηρίου, καὶ
30 ὅλος πρὸς αὐτὸ βλέπων ἦν, τὸ διὰ Χριστὸν φημι πρὸς Χριστὸν
ἀναλῦσαι καὶ σὺν αὐτῷ διὰ παντὸς εἶναι· ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὴ κατὰ
σκοπὸν ὁ καιρὸς ἐδίδου, τοῦ σκοποῦ τέως ἐκεῖνος, ὅσον τὸ κατ' αὐτόν,

οὐκ ἀφίστατο, οὐ τὸ βιαίως ἀποθανεῖν ἀσυλλογίστως, ὡς ἂν εἰκάσαι τις, αἰρούμενος, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ πρὸς τὸν καθημερινὸν ἀγωνιζόμενος τύραννον, πάσαις ἐπινοίαις ἀφανῶς τε καὶ φανερῶς ἐπεμβαίνοντα, “πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις”, ἃ δὴ καὶ τὸν κάκιστον 5
ζῆλον καθ’ ὑπερβολὴν τοῖς ἀοράτοις ἐχθροῖς τούτοις ἀνῆπτε καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου φόνον ὀξύτατα καθ’ ἐκάστην ἠρέθιζε καὶ κοινωνὸν αὐτὸν ἐδείκνυ τῶν τοῦ δεσπότου παθῶν ἀκριβέστατον. Κάκεινό γε μὴν τοῖς εἰρημένοις ἀναγκαῖον προσθεῖναι, τοῦ μὴ συμποδίζεσθαι τινὰς τῷ φαινομένῳ προσέχοντας ἀπλῶς τοῦ ἀνδρὸς 10
καὶ τούτῳ μόνῳ καθάπερ ἀρχετύπῳ τινὶ πολιτείας ἀρίστης χρωμένοις τῆς ἐν βλάβει σοφίας ἐκείνου καὶ ἀρετῆς πολλῶ τῷ μέσῳ καθ’ ὑπερβολὴν ἀποδεῖν.

24. Εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν καὶ τοῖς φθάσασιν, ὡς οὐκ ἀπλῶς οὐδ’ ἀπροπαρασκευάστως οὕτως τὸ δρᾶμα τουτὶ καὶ τὴν τῆς μωρίας 15
ὑπόκρισιν ὁ μέγας ὑπεισελθεῖν ἔγνω, ἀλλὰ πᾶν μέλος καὶ πᾶσαν αἴσθησιν καλῶς παιδαγωγήσας τὸ πρότερον, ὡς μηδαμῶς ἐπανίστασθαι τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι, μετὰ τῆς προσηκούσης ἀσφαλείας οὕτω πρὸς τὸν ἐμπαιγμὸν τουτονὶ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας ἐξέδραμε, πρόφασιν μὲν ἔχων τὴν πρώτην τε καὶ μεγίστην, καθάπερ 20
ὁ λόγος ἤδη πολλάκις ἐδήλωσε, τὸ τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης καινόν τε καὶ ἄρρητον καὶ τὸ διψᾶν καθ’ ὑπερβολὴν τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ γλυκὺν θάνατον. Ἐβούλετο μέντοι κάκεινο, καθάπερ αὐτὸς ἐκεῖνος ἡμᾶς ἐδίδασκεν ὕστερον, τὸ διὰ πάσης πολιτειῶν ἂν ἰδέας ἐλθεῖν καὶ μηδέν τι τῶν ὄλων παραλιπεῖν, ὅσον τὸ κατ’ αὐτόν, ἀνάσκητόν 25
τε καὶ ἀβασάνιστον· ὃ δὴ καὶ κατὰ σκοπὸν ἐκείνῳ μετὰ παντός τοῦ γιγνομένου διήγυσται, ὡς καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου δηλώσει μοι. Τὴν δέ γε σιωπὴν τῶν ἄλλων ἐν τούτοις προυτίθει μάλιστα, μηδέν τι λέγων ὅλως εἶναι τὴν ὑπόκρισιν ταυτηνὶ τῆς μωρίας, καὶ πᾶσάν τις τὴν ἀρετὴν εἰς ἄκρον μετέλθῃ, δίχα τῆς ἐξ αὐτῆς 30
ἀσφαλείας, ἀλλ’ αὐτὸ τοῦτο παίγιον ἂν εἴη καὶ μωρία σαφής, εἰς ἐμπαιγμὸν ἔστιν ὅτε τελευτῶσα τοῦ ταύτῃ χρωμένου, κατὰ

4/5 Ἐφεσ. ε', 12. — 16 ὑψηλελθεῖν B. — 18 κρείττωνι B. — 29 ταυτινὶ B.

τούς καλῶς ταῦτ' εἰπόντας πάλαι πατέρας· “νήψεως γάρ”, φα-
σὶν ἐκεῖνοι, “πολλῆς χρεῖα τοῖς ταύτην ἐσπουδακόσι τὴν ὁδὸν
μετιέναι, μήπως ἐμπαιζεῖν τοῖς ἐχθροῖς ἐπιχειρήσαντες δῆθεν, εἰς
ἐμπαιγμὸν νῆπειτα καὶ χλεύην ἑαυτῶν καταλήξωσι”. “νήφειν δ' ἀκρι-
5 βῶς”, ὁ σοφὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, “οὐκ ἂν ποτε προσγένοιτο σιωπῆς
δίχα τῷ μετιόντι ταυτηνὶ τὴν ὁδόν. Ἐμοὶ γοῦν, εἴ τί που”, φη-
σὶν, “ἔξεγένετο τῶν καλῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ μακρᾷ περιόδῳ κατωρ-
θωκέναι, βραβεύοντος δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, τῆς καλλίστης σιωπῆς
ἣν ἔργον ὕθην οὐδ' ἀπέστην αὐτῆς τὸ παράπαν εἰκοστὸν οἶμαί
10 που χρόνον καὶ πρὸς, ἕως οὗ πρὸς τὸν φίλτατον αὐτοῖς ἐπανήλ-
θον Ἄθω, τὴν πατρίδα τῶν μοναχῶν· οὗτος γὰρ τὸν τῆς γλώτ-
της δεσμὸν ἔλυσεν, κατὰ τὰ πρὸς Θεὸν ὑπεσχημένα μοι πάλαι,
τῶν μακρῶν περιόδων τε καὶ πόνων ἡμᾶς ἀναπαύσας”. Καὶ ταῦτα
μὲν ἢ καλῆ πρὸς ἡμᾶς ἔλεγε γλώττα, τὰ προσκόμματα τῆς πρὸς
15 Θεὸν φερούσης ἐκ μέσου τιθεῖσα καὶ τὴν διὰ πάσης ἀγωγῆς
λείαν καὶ βασιλικὴν, ὡσπερ ἔθος, ὑποδεικνύουσα· διόπερ καὶ ἡμεῖς
ἐπέξελθεῖν ἐγνωμέν πῶς τῷ μέρει τῷδε τοῦ λόγου, οὐκ ἵνα τῆς
τοῦ ἀνδρὸς ὑπεραπολογησώμεθα ὁδοῦς—πῶς γὰρ τοῦ δοξασθέντος
ὑπερφυῶς ἄνωθεν, ὡς αὐτίκα μάλα φανεῖται, καὶ διὰ τοῦτο τῆς
20 παρὰ τῶν ἀνθρώπων μηδαμῶς δεομένου, καὶ εἰς ταῦτό πᾶσα
συνέλθῃ;—, ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦτ' αὐτὸ νόμον ἠγούμενοί τινες πολι-
τείας, ὡς ἔφη, ἀρίστης τὸ φαινόμενον τῆς προσποιήτου ταύτης
μωρίας περὶ τὰ καίρια συμποδίζονται, τὴν κεκρυμμένην τοῦ ἀνδρὸς
ἀγνοοῦντες σοφίαν. Ἄλλ' ἐπανιτέον μοι πρὸς τὸν αὐτὸν πάλιν.
25 25. Ἐκειτο μὲν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος τραυματίας, ὅπερ ἔφη, καὶ
κατάρρυτος ὅλος τοῖς αἵμασι, παρὰ τοσοῦτον, ὡς εἰπεῖν, ἀνώ-
δυνος, παρ' ὅσον καὶ τὴν αἴσθησιν ἤδη τῆς ὀδύνης ἀφήρητο· καὶ
νεκρὸς ἦν δίχα τοῦ βραχύ τι καὶ ἀσθενέστατον ἀναπνεῖν, τῆς οἴα-
σοῦν ἐπικουρίας καὶ ἐπισκέψεως ἔρημος. Ὁ δὲ Θεὸς ἄνωθεν οὐκ
30 ἠμέλει τοῦ ἀθλήτοῦ, ἀλλὰ καὶ σιωπῶντος ἀκούει καὶ “πάρειμι”.
λέγει πρὸ τοῦ ἐκεῖνον λαλῆσαι, τοσοῦτο μεγαλοπρεπῶς μέντοι καὶ

7 κατωρθωκέναι B. — 16 βασιλικὴν B. — 30 σιωπῶντος ἀκούει] Μακ. 4, ε',
18 || πάρειμι] Ἡσαΐου νη', 9.

θεοπρεπῶς, ὡς μᾶλλον μὲν τῆς ταχυτήτος τὸ ἐπίδοξον εἶναι θαυ-
μαζειν, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐπιδόξου τὴν ταχυτῆτα, ἢ καὶ δι' ἀλλή-
λων ἀμφοτέρα. Καὶ ὁ τρόπος οἷος; Φῶς ῥυέν οὐρανόθεν ἀθρόον—
“ὦ τῆς ἀρρήτου καὶ ξένης λαμπρότητός” φησι “καὶ τῆς γλυκύτητος
τοῦ φωτός ἐκείνου” —πρῶτα μὲν τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἀρρήτως κα- 5
ταφωτίζει τε καὶ γλυκαίνει, ἔπειτα καὶ τοῦ σώματος πᾶσαν αἴσθη-
σιν καὶ πᾶν μέλος ὑγιῶσαν καθάπαξ, ὡς μηδὲ πληγῆς ἴχνος ὡς
εἰπεῖν ἐναφείναι, δύναμιν τε πολλῶ τῆς προτέρας ἰσχυροτέραν καὶ
οἷον ἀκμάζουσαν ἐμβαλόν, ὡς ἐκ νεκρῶν ἀνίστησι ζῶντα, τοσοῦτο
καινότερόν τε καὶ ἰσχυρότερον, ὅσῳ καὶ τῆς μελλούσης κληρονο- 10
μίας καὶ χάριτος ἤδη τοὺς ἀρραβῶνας ἤρξατο δέχεσθαι διὰ τῆς
ὑπερφουῶς αἴγλης ἐκείνης. “Ὅθεν καὶ λήγει μὲν αὐτῷ τὰ τῶν
πειρασμῶν ἤδη, τὰ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ἐκείνης ζάλης, μᾶλλον
δὲ τὰ τῆς δαιμονικῆς ἐπηρείας, τῆς ὑποκινούσης ἐκείνην, εἰς γα-
λήνην ἀκριβῆ μεταβάλλει καὶ πάντα πρὸς τὸ χρηστότερον ἀμείβει 15
θεὸς “ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων” μόνῳ τῷ βούλεσθαι, κα-
θάρπερ ἀρχὴν τινα τῶν ἐφεξῆς ταύτην προθεῖς· ἡγεῖσθαι μὲν γὰρ
τῶν χαρισμάτων τοὺς πόνους φασὶν οἱ περὶ ταῦτα σοφοί, ἔπεσθαι
δὲ καὶ τοῖς πειρασμοῖς τὰς τοῦ πνεύματος παρακλήσεις, ἵνα κατ'
ἐκείνους αὐτοὺς εἴποιμεν· ὁ δὲ κατὰ τῷδε τῷ ἀθλητῇ κάλλιστα καὶ 20
μετὰ τῆς γιγνομένης ἀκολουθίας συνέβη· ἔξεισι μὲν γὰρ αὐτὸς
μετὰ τῆς ἴσης προθυμίας, τοῦ συνήθους δρόμου καὶ αὐτὸς ἐχό-
μενος, τὸ δὲ πλῆθος τοῦ πονηροῦ πάντως ὑποχωρήσαντος, με-
ταβαλόντες ὁμοῦ πάντες ἀθρόως οὐκέτι μὲν ὑβριστικῶς, οὐδ'
ἀναισχύντως, καθάρπερ τὸ πρότερον, μετὰ τῆς προσηκούσης δὲ 25
μᾶλλον αἰδοῦς καὶ τῆς εὐλαβείας τούτῳ προσήεσαν, ὥσπερ ἄρτι
τότε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῖς ἐκ τῆς προτέρας ἀνοιγόντων τυφλώ-
σεως. Πρόσεισι τοίνυν αὐτῷ τις τῶν εὐλαβείας καὶ χρηστότητος
μεταποιουμένων, ἱκετεύων μεθ' ὅσης ἂν εἴποι τις τῆς περιπαθείας
καὶ τῶν δακρῶν παύσασθαι τε μικρὸν τῆς μακρᾶς ἐκείνης περιόδου 30
καὶ πλάνης, ἐπιβαλεῖν δὲ καὶ τὴν παρατυχοῦσαν τῷ σαρκίῳ σκέπη

12 λήγη B. — 16 Ἄμως ε', 8. — 21 ἀκολουθείας B. — 23 τῶν πονηρῶν
πάντος B.

πρός γε τοὺς ὑπερβάλλοντας πόνους καὶ τὴν χρονίαν κάκωσιν ἤδη τὸ
παράπαν ἀπαγορεύσαντι· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἐπὶ τὸν ἴδιον
οἶκον, καθάπερ ἡ Σωμανῆτις πάλαι τὸν Ἑλισσαῖον, ἐκάλει, “Ἔστι
μοι.” λέγων, “ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, καὶ παράδεισος εὐθαλής τε
5 καὶ κατάρρυτος ὕδασι, ἱκανὸς μεταδιδόναι πάσης ἡσυχίας τῷ
χρῆζοντι, καὶ καταγωγή τοιῶδε κατάλληλος ἀσκητῆ. Μὴ τοίνυν
ἀπαξιώσης σου τὸν ἰκέτην μὴ, πρὸς τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ὑπερφυῶν
τουτωνὶ πόνων, πρὸς αὐτῆς τῆς ὑψηλοτάτης ἀγάπης, δι’ ἣν, ὡς
ὀρῶμεν, ὅλος ἐστὰς τοῦ κόσμου, μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος
10 Χριστῷ τῷ ἀγαπήσαντί σε συνέστης”. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις πα-
ραπλήσια λέγων καὶ τοῖς δάκρυσι προστιθεῖς, πείθει τὸν μέγαν ταύ-
την παρ’ αὐτοῦ δέξασθαι τὴν ξενίαν, μᾶλλον δὲ ταύτην αὐτῷ κα-
ταθέσθαι τὴν χάριν καὶ τὴν τιμὴν ἐκεῖνον, ἧς οὐδὲν τῶν ἐν ἀν-
θρώποις κερδαλεώτερόν τε καὶ τιμιώτερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν.
15 Εἴσεισι τοίνυν ὁ μέγας τὴν φιλόξενον ἐκείνην καταγωγήν, περιβα-
λόμενος ἅμα καὶ ῥάκος τρίχινον, εὐτελές τε καὶ πενιχρότατον, τῆς
μὲν ἄλλης ἀγωγῆς τε καὶ περιόδου μικρὸν ὑπαλλάξας καὶ καθυ-
φεῖς, τῆς δὲ φίλης σιωπῆς οὐδὲν ἤττον καὶ αὐθις ἐχόμενος. Οὐ
μὴν οὐδ’ ἀπρότιος τὸ παράπαν ἔκρινεν εἶναι καὶ προσηλωμένος
20 ὡσανεὶ τῇ οἰκίᾳ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκείνη παρεῖχε, τὴν εὐγνώμονα
φυγὴν θεραπεύων καὶ τὸ θερμὸν τῆς πίστεως ἀμειβόμενος, τὸ
δὲ γε πλέον ἀναχωρήσει καὶ τοῖς ἐρημικωτέροις τῶν τόπων αὐθις
ἐδίδου, τά τε μέγιστ’ αὐτὸς ἑαυτῷ χαριζόμενος μάλιστα ἐντεῦθεν τῷ
μάλιστα τῶν παιδικῶν ἀπολαύειν καὶ τὸ μὴ συνήθης ἂν τοῖς ἀν-
25 θρώποις γενέσθαι περὶ πλείστου ποιούμενος, εἰ καὶ λαθεῖν εἰς
τέλος ἀμήχανον ἦν, ὡς αὐτίκα δὴ καὶ ῥηθήσεται.

26. Καταχθέντι γάρ ποτε τῷ μεγάλῳ συνήθως παρ’ ἐκείνη
δηλαδὴ τῇ ξενίᾳ, προσπίπτει τοῖς ὠραίοις ποσὶν ὁ θεοφιλῆς
πρόξενος, δάκρυσιν αὐτοὺς καταβρέχων καὶ τὴν αὐτοῦ κλῆσιν
30 ἧτις ποτὲ εἶη παρ’ αὐτοῦ τούτου μαθεῖν ἐκζητῶν· ὁ δὲ τὴν ἀρε-
τὴν αἰδεσθεῖς τοῦ ἀνδρὸς μάλιστα καὶ θειοτέρας τινὸς οἰκονομίας

λεληθότως εἰς τοῦτ' αὐτὸ συνωθούσης καὶ ταύτην αὐτῷ προσα-
πονέμει τὴν χάριν, χάριν, ἧς οὐκ ἂν ποτέ τις παρ' ἐκείνου τυχεῖν
ἤλπισε, καὶ τὰ χεῖλη διάρας "Σάβας ἔστι μοι τὸ ὄνομα", φησὶν, "ὦ
φίλος", ἡρέμα. Καὶ ὁ μὲν τοῦτ' αὐτὸ μόνον εἰπὼν καὶ τὸν πό-
θον ἐν βραχεῖ τοῦ ἀνδρὸς ἀφοσιωσάμενος, ἐν τοῖς προτέροις καὶ 5
πάλιν ἦν, σιωπὴν ἀκροτάτην, οἷαν ἐν ἅπασι, τὸ παράπαν ἀσκῶν· ὁ
δὲ οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ γένοιτο· θαυμαστῆ τινι κάτοχος ὢν ἡδονῆ
ἔχαιρεν· ἐσκίρτα τῆς εὐτυχίας· ἑαυτὸν αὐτός, οὐχ ὅσον ἂν εἴποι
τις, ἐμακάριζεν, ὅτι τε λόγον ἀκούσοι τοῦ μεμυκότος ἱεροῦ στό-
ματος ἐκείνου καὶ ὅτι λόγον οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν εὐκταιότατον 10
τε καὶ χαριέστατον καὶ οὐπὲρ ἀκούσαι· μετὰ πολλοῦ μὲν ἠὔξατό
τις ἂν τοῦ προθύμου, ἐπιτυχεῖν γε μὴν καὶ τοῦ κατ' εὐχὴν ῥα-
δίως οὐκ ἂν ἤλπισεν. "Οὐδὲν καὶ τὴν ἡδονὴν μηδαμῶς παρ' ἑαυ-
τῷ κατέχειν οἷός τε ὢν, ὕπερ ἐπὶ τῶν μεγάλων εἰώθαμεν πά-
σχειν πραγμάτων, ἐξ ἀπροσδοκίτου συναντώντων ἡμῖν, κῆρυξ τοῖς 15
ὁμοφύλοις καὶ γείτοσι· καὶ πάσῃ τῇ νήσῳ διὰ τούτων αὐτῶν ἐν
βραχεῖ τοῦ πράγματος γίνεται· κἀντεῦθεν ὥσπερ ἰσχὺν ἢ φήμη
λαβοῦσα—φιλοῦσι γὰρ οἱ περὶ τι τῶν ὄντων ἐρωτικῶς διακείμε-
νοι—τούτου περιχαρῶς καὶ μόνῃ τῇ κλήσει προστίθεται. Ἐπὶ μέγα
δόξης ἦγε καθ' ἐκάστην τὸν μέγαν καὶ Σάβας ἦν παρὰ πᾶσι τὸ νό- 20
κτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μεθ' ὄσης τῆς ἡδονῆς λαλούμενόν τε καὶ θαυ-
μαζόμενον, ἐξ ἀντιρρόπου παρασκευῆς ὥσπερ πρὸς τὰς πρότερον
κατ' αὐτοῦ δυσφημίας ἴστασθαι σπεύδουσι καὶ καλῶ τὸ κακὸν μα-
λα καλῶς θεραπεύουσι. Συνέρρεον οὖν ἡλικία πᾶσα καὶ γένος,
ὥσπερ ἐπὶ κοινῷ τινι καὶ πανδήμῳ κηρύγματι, μηδενὸς ὄντος τοῦ 25
συνελαόνοντος, οἱ μὲν, ἵνα τῆς χειρὸς καὶ τῆς εὐλογίας ἐκείνου,
ἢ τῶν ἰχνῶν τυχόν καὶ τοῦ ῥάκουσ ἐφάψωνται, οἱ δ' ὅπως καὶ
μόνης τῆς ἀπαντῆς καὶ τῆς θεᾶς ἐκ μέρους μετάσχωσιν, ὡς τι
καὶ τούτων ἐχόντων ὄφελος, "Ἴδού", λέγοντες πρὸς ἀλλήλους
μετὰ πολλῆς τῆς περιχαρείας τε καὶ τοῦ θαύματος, "ὁ μέγας 30
ἐν ἀσκηταῖς Σάβας, ὁ τῶν πάλαι θαυμαζομένων ἀγίων ὁμότροπος,
ἢ τῆς ψυχῆς ἄρρητος εὐφροσύνη, τῶν ἀσθενούντων ὁ ταχύτατος

1 συνωθούσης B. — 1/2 προσαπονέμοι B. — 30 περιχαρείας B.

ιατρός, ἢ ποικίλη τῶν λυπουμένων παράκλησις, τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὄφελος, ὅπερ ἡμῖν ἀπροσδοκῆτως ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο”, ὡσπερ ἄρτι τότε πρῶτον ὀρώντες, ἢ καὶ ὡς ἐπὶ τινῶν ἀπολωλότων εὐρέσει μεγίστων μεγίστην καὶ τὴν ἑορτὴν ἄγοντες.

5 Καὶ μέντοι καὶ τοὺς καρποὺς καταλλήλως ἐτρόγων τῇ πίστει, καὶ τὰ τῆς σπουδῆς οὐκ εἰς κενὸν αὐτοῖς καταβάλλετο· τὰ δὲ ἦν ἀπαλλαγὴ νοσημάτων καὶ πειρασμῶν παντοδαπῶν λύτρωσις, οὐκ ἐκ τῆς ἀφῆς καὶ τῆς θέας μόνον, ἀλλὰ καὶ μόνῃς τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος. Οὐδὲ οἱ τοῦ γένους ἐξάρχοντες τοῦδε, ἢ καὶ

10 ἄλλως ἐπὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ γνώριμοι, ἢ τοῦ περὶ αὐτὸν θαύματος ἀμαθεῖς ἦσαν, ἢ καὶ γνόντες περὶ ἐλαχίστου τινὸς τὸ κατ’ ἐκεῖνον ἐτίθεντο· ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὀξύτατα διαβάσης τῆς φήμης, σπουδῇ πάσῃ παρήσαν, γόνυ κλίνοντες, ποδῶν ἀπτώμενοι. χεῖρας ἐκεῖνου καταφιλοῦντες καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπικουρίαν μετὰ

15 θερμῆς ἐξαιτούμενοι πίστεως· οἱ καὶ χρήματα μετὰ πολλῆς τῆς ἀφιδονίας προσάγοντες λαμβάνειν αὐτὸν ἠξίουσαν καὶ χρῆσθαι πρὸς ὅ τι καὶ βούλοιο· ὃ δὲ καὶ τὸ προσσεχεῖν ὅλως ἀπηξίου τοῖς δώροις, οὐδὲν τι πλέον ἐκείνοις διδοὺς τῶν κατὰ γῆς πατουμένων ψηφιδῶν τε καὶ κόνεως· ὃ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς θαυμάζειν ἐποίει

20 τὸν ἄνδρα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ φρονήματος καθ’ ὑπερβολὴν καταπλήττεσθαι, ὅπόσον εὐγενεῖα ψυχῆς τῶν ἄλλων ὑπέρκειται κατὰ νοῦν στρέφοντας ὃ τὰ παρ’ ἐκείνοις ἔστιν ὅτε καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς προτιμώμενα τοσοῦτον ἀτιμάζων, ὡς μηδὲ προκειμένοις ἐθέλειν προσέχειν, μηδὲ φιλῆς τῆς θέας γοῦν ἀξιοῦν.

25 27. Ἐκ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων τοσοῦτον τὸ περὶ αὐτὸν φίλτρον συνέστη τὸ τηνικαῦτα Κυπρίοις, καὶ οὕτως ἐπὶ μέγα προῆλθε λαμπρότητος, ὡς μὴ τὰ προρρηθέντα μόνον μεθ’ ὕψους τῆς ἠδονῆς πάσχειν περὶ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ σανῖσι καὶ πίναξι τισιν ἐγχαράττοντας αὐτοῦ τὴν εἰκόνα λαμπάσι κατ’ οἴκους τιμᾶν καὶ

30 μύροις καὶ θυμιάμασι καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς εὐσεβεῖς ψυχαὶ τὸ θεῖον καὶ τοὺς ἐκεῖνου θεραπευτὰς θεραπεύουσιν· οἱ δὲ καὶ τῶν τραχῆλων ἐκείνην ἐγχόλπιον ἐξαρτήσαντες, ὡς τινα θώρακα πο-

ὁ μέντι Β. — 13 πάση Μ, πίσσι Β. — 17 προσσεχεῖν Β Μ. — 28 πίναξίτησιν Β.

λεμικὸν καὶ φυλακτήριον ἀσφαλές, πανταχοῦ μετὰ πολλῆς τῆς πί-
στεως περιέφερον καὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἐλπίδος οὔμενον διη-
μάρτανον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑπὲρ τὰς ἐλπίδας ἢ χάρις παντο-
δαπῶς ἐκεῖθεν αὐτοῖς ἐξεπέμπετο, καθάπερ ἤδη φησάσας ὁ λόγος
ἐδήλωσεν. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἔντευξιν ἰλαρώτατος καὶ τὴν ὄψιν 5
ἠδιστός τε καὶ χαριέστατος· οὐ γὰρ ὡς βαθεῖαν ἀσκῶν σιωπὴν
καὶ νηστεία συζῶν ἀκροτάτη, καὶ τὴν ὅλην δίαιταν ἀμείλικτός τις
τὸ παράπαν καὶ ἄφιλος ὢν, καὶ τοῖς ἔξω τοιοῦτός τις ὁρᾶσθαι
κατηναγκάζετο, ἀλλὰ φυλακὴν τῶν ἔνδον ποιούμενος, οἶαν οὐκ ἄν
τίς ποτε τῶν ἄκρως ἐρημικῶν καὶ μεμονωμένων τῶ φαινομένῳ, 10
κοινωνικός τε καὶ εὐπρόσιτος ἦν καὶ ὕλως ἠδονὴ τις ψυχῆς καὶ
θυμηδία τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων ἀπέσταζεν,
ὥστε συμβαίνειν κἀντεῦθεν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον ἐπιιδόναι καὶ
τοὺς πάντας ἀρρήτοις τισὶν ἡμέροις ἀγάπης θαυμαστῶς αὐτὸν
ἔχειν ἀναδυσάμενον. Ταῦτα καὶ Βυζαντίους κατασχόντα τῇ φήμῃ 15
τὸν Ἑλλησποντον ὀξύτατα διαβαίνει, καὶ τὸ Αἰγαῖον διαβαλόντα
μέχρις ἡμῶν ἔρχεται, καὶ πλήρης Θεσσαλονίκη τε καὶ Ἄθως
τοῦ κατ' αὐτὸν θαύματος· καὶ ὄν ἀναχώρησις καὶ φυγὴ καὶ πρὸ
τούτων τε καὶ σὺν τούτοις ἔρωτες θεῶι τῶν ὀρίων ἡμῶν ἐκβα-
λόντες ἀπέκρυψαν, τοῦτον μετ' ἀξιολόγου τινὸς τῆς παρασκευῆς 20
οὐχ ὡς ἀνθρώπον, ἀλλ' ὡς ὑπεράνθρωπόν τι καὶ καινότατον χρῆμα
καὶ μακρὰν ὄντα Θεὸς ἀναγορεύει μέσον ἡμῶν ἀθρόον καὶ στε-
φανίτην λαμπρὸν ἀναδείκνυσι· “τοὺς δοξάζοντας γὰρ με”, φησί,
“δοξάσω καὶ οἱ ἐξουθενουῦντές με ἀτιμασθήσονται”. Ἄλλ' ἐκεῖνος,
πάσαι τοῖς παροῦσιν ἀπογενόμενος πᾶσι καὶ πρὸς μόνα βλέπων 25
τὰ μέλλοντα, καὶ θεόδοτον οὔσαν τὴν δόξαν ταύτην πάσαις ἐπι-
νοίαις εὐφυῶς ἀπεστρέφετο, καὶ ὅπως, ὁ λόγος ἤδη δηλοῦν ἔτοιμος.

28. Δάκκον γάρ τινα βορβόρου καὶ δυσωδίας μεστὸν ἐπιτη-
ρήσας αὐτοῦ που, μεθ' ὧν ἐνεδέδυτο ῥακίων, πάντων ὀρώντων,
ἑαυτὸν αὐθις ἀθρόον ἐκεῖσε καθίησι, τὸν ἔκφρονα καὶ μωρὸν ἐπί- 30
τηδες προσποιούμενος, καὶ οὕτω δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καθῆστο,
τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς δυσώδους ἐκείνης ὑγρότητος καρτερικῶς ἀνε-

11 ὅλος Β. — 23/24 Βασιλ. 1, β', 30.

χόμενος. Καὶ τὸν μὲν ὀφθαλμὸν αὐτὸς οὐδενὶ τῶν πάντων προ-
σεῖχε, δάκρυσιν ἀστακτὶ τὸ πρόσωπον καταβρέχων καὶ τοῦ λαν-
θάνειν χάριν τῇ περικεφαλαία συγκαλυπτόμενος· ἐπεὶ δὲ καὶ
πρὸς πάντας ἐξηγεῖτο τὸ δράμα, θᾶπτον ἢ λόγος ἢ πόλις ἐκείνη
5 πᾶσα κατὰ θέαν ἐκείνου συνέτρεχον, καὶ δάκρυα πάντων ἀπέρρει
σχεδὸν καὶ οἰμωγὴ συμμιγῆς τις ἀνδρῶν ἅμα καὶ γυναικῶν καὶ
παίδων ἤκούετο, τῶν μὲν ἐκπληττομένων καὶ “Τί γένοιτο; τί
πάθοι”; λεγόντων, “τίς ἢ αἰφνίδιος αὕτη μεταβολὴ τοῦ σοφοῦ,
τοῦ τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἱατροῦ, τοῦ πάσης ἀγιωσύνης πε-
10 πληρωμένου καὶ χάριτος”; τῶν δὲ γε σοφωτέρων καὶ τι βαθύ-
τερον συνορᾶν δυναμένων αὐτόθεν συνιέντων τοῦ μυστηρίου καὶ
τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπερβάλλον μεθ’ ὅσης τῆς ἠδονῆς ἐπαι-
νούντων καὶ τῆς ἐκπλήξεως. Καὶ οἱ μὲν αὐτόθι πάντες ἦσαν
σχεδόν, τὸ τοῦ δράματος τέλος ἰδεῖν ἐκδεχόμενοι· ἐπεὶ δὲ καὶ
15 τῷ μεγάλῳ τὰ τῆς ὑποκρίσεως πάντα κατὰ σκοπὸν εἶχε, καὶ τὰ
τῆς ἡμέρας τὸ κατὰ φύσιν τέλος παρεῖχεν, ἔξεισι τοῦ βορβόρου,
θαῦμα φρικτὸν καὶ ὑπερφυέστατον τοῖς ὀρῶσιν ἅμα καὶ τοῖς ἀκού-
ουσιν· οὐ γὰρ ὡς ἐκ βορβόρου καὶ σαπρίας δύσοδμόν τινα τὴν
ἀποφορὰν εἶχε καὶ ἀποτρόπαιον, ἀλλ’ οὐδὲ ὑγρότητός τι μετεῖχε
20 τὸ παράπαν καὶ τέλματος, ἀλλ’ ὡσεὶ στρωμνῆς τινος ἢ καθαρᾶς
τε καὶ μαλακῆς πῶας καὶ παραδείσων ἕξαναστάς καθαρώτατος ἦν
ὄλος καὶ ἄθικτος, οὐδὲ νοτίδος γούν τινος — ὦ τοῦ θαύματος —,
οὐδὲ τοῦ ράχους ἀψαμένης αὐτοῦ, ὥστε γενέσθαι τὴν περὶ τὸ
φυγεῖν τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν ἐπίνοιαν δόξης αὐτῷ περιουσίαν,
25 πολλαπλασίως τὴν προλαβοῦσαν προέχουσαν· τὸ γὰρ σημεῖον οὐ
τοὺς ἰδόντας μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀκοήν ἀπλῶς καταπλήξαν,
οὐκέτι καθ’ ἓνα καὶ σύνδου, καθάπερ τὸ πρότερον, ἀλλὰ τὸ γένος
ὄλον ἐκεῖνο κατὰ πλήθη καὶ τάγματα τῷ μεγάλῳ προσῆγεν· οἱ
δὴ καὶ τοῖς ποσὶν ἐκείνου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς ἀρρήτου προ-
30 σέπιπτον, ἴχνη καταφιλοῦντες, τὴν ὑπ’ αὐτοῦ πατουμένην κόνιν
ὡς ἱερόν τι χρῆμα τῇ κεφαλῇ καὶ τοῖς πρῶσώποις ἑαυτῶν ἐπι-
πάττοντες· εἶτα καὶ θερμῶς ἐλιπάρουν δάκρυσι τὴν ἰκετείαν συμ-

πλέκοντες, ἐνδοῦναι λοιπὸν τῆς κατ' αὐτὸν ἑαυτοῦ μάχης καὶ τῆς ἐνστάσεως, "ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ἄνωθεν", φασίν, "ὡς ἔστιν ὄραν ἐκ τοῦδε τοῦ θαύματος, ἐξαισιῶς τοῖς ἡμετέροις λόγοις ἐπιψηφίζεται καὶ τῶν μακρῶν ἐκείνων πόνων μικρὸν πρὸς γε τὸ παρὸν τέως ἀνεῖναι σε βούλεται". Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι, τῷ δὲ μεγάλῳ τὸ 5 παράπαν οὐκ ἦν ἀνεκτά, οὐδὲ τὰς ἰσοθέους ταύτας ἡγάπα τιμάς· οὐδὲ γὰρ εἶναι πρὸς αὐτοῦ ταῦτα καὶ τῆς χριστομιμήτου πτωχειας ἐκείνου καὶ ταπεινώσεως, ἧ καὶ ὄλος ἐξ ὄλου προσετετήκει καὶ ὡσανεὶ συμπεφυκώς τις καὶ σύμπνους ἦν καὶ οὐδὲ ζῆν ὄλως ἠγεῖτο, μὴ ταύτη συζῶν· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑπεραποθανεῖν ἂν 10 ἔσχε τοῦ μετρίου πολλάκις, ὡς ὑπὲρ αὐτῆς γε τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης, εἴ ποῦ τις ἦν ὁ πρὸς βίαν ἐκεῖθεν αὐτὸν ἀποσπῶν. "Ὄθεν καὶ δρασμὸν αὐτίκα βουλεύεται, καὶ τοὺς ἐκεῖ πάντας λαθῶν σπουδῆ κλέπτει τὴν ἀναχώρησιν καὶ τῆς πρὸς τὴν θείαν φερούσης Σιών ὄλος κατὰ τοὺς πάλαι πρὸς αὐτὸν χρησμοὺς γίνεται. 15

29. Κυπρίοις μὲν οὖν, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὴν νῆσον ἅπαντα διερευνωμένοις, κρημνοὺς φημι καὶ ὄρη καὶ ἐρημίας καὶ σπήλαια, ὁ ποθοῦμενος ἦν οὐδαμοῦ, μέγα τὸ τηνικαῦτα πένθος ἐπῆλθε καὶ βαρέως τὴν συμφορὰν ἔφερον (συμφορὰν γὰρ οὐ φορητὴν τὴν ἐκείνου ζημίαν ἐνόμιζεν ἕκαστος), καὶ θεομηνίας τινὸς ὑπώπτευον 20 ἀρχὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ προφῆται κακῶν καινοτέρων σφίσιν αὐτοῖς ἐγίνοντο, τοιοῦτου προβόλου περιαιρεθέντος αὐτῶν καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀγρόπνου φύλακος· ὁ δὲ τῆς πάλαι ποθομένης ἀψάμενος οὐκ ἀμογητὶ μὲν οὐδ' ἄνευ τῶν κατὰ θάλατταν πειρασμῶν καὶ κινδύνων, πλήν ἐπιβαίνει τῆς πάλαι καὶ νῦν θαυ- 25 μαστῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦ πόθου τὸ σκληρὸν τῶν πόνων ἐξευμαρίζοντος. Καὶ πρῶτα μὲν τῷ τῆς Ζωῆς πρόσεισι Τάφῳ, τὰ πρεσβεῖα κατὰ λόγον διδοὺς τοῖς τῇ δόξῃ τῶν ἄλλων προέχουσι, καὶ γόνυ κλίνας καὶ τῇ γῆ προσερείσας τὸ μέτωπον, ὡσπερ ἄρτι νεκρωθέντι καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῷ τῆς ζωῆς δεσπότῃ κειμένῳ 30 τοιαῦτα μετὰ θερμῶν τῶν δακρῶν ἐφθέγγετο· "Τοῦτό σοι, δέ-

7 χρηστομιμήτου M. — 9 συμπεφυκός B. — 17 διερευνομένοις B. — 20 ὑπώπτευον B.

*

σποτα, τῆς περὶ τοὺς ἀχαρίστους ἡμᾶς οἰκονομίας τὸ ὑπὲρ φύσιν
καὶ πάντα λόγον μυστήριον· οὗτος ὁ καινὸς καὶ ἀνεξιχνίαστος
πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος· τούτοις ἀμείβῃ τὴν κακῶς ἀποστᾶσάν σου
τῶν ἀνθρώπων φύσιν· λόγῃ καὶ σταυρὸς καὶ τάφος καὶ θάνατος
5 τοῦ τῆς ζωῆς καὶ θανάτου δεσπότητος λύτρα τῷ δραπέτῃ δούλῳ
καὶ μυρίων ὑπευθύνῳ διὰ ταῦτα θανάτων τε καὶ κολάσεων. Ἄλλὰ
τίς ὁ λόγος, τί τὸ ξένον, τί τὸ καινὸν καὶ ἄρρητον τοῦτο μυστή-
ριον, δέσποτα; τί τὸ φίλτρον, τίς ὁ ἀκάθεκτος περὶ τοὺς ἀχαρί-
στους ἡμᾶς ἔρωσ καὶ μανικώτατος; ποία γλῶσσα λαλήσει, ποῖος
10 δὲ νοῦς προσβαλεῖ καὶ ὁπωσοῦν τοῖς ὑπερφυέσι τούτοις σου θαύ-
μασιν; ἐξέστη οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ γῆ καὶ τὰ ὑπὸ γῆν ἐσα-
λεύθη πάντα, τὸ παράδοξον ἐννοοῦντα τοῦ θαύματος· οὐ δύναμαι
κατέχειν τὴν ἄρρητον φλόγα τοῦ πόθου μου· ἐνθους ὑπὸ τῆς ἡδο-
νῆς καὶ αὐτὸς ὅλος γίνομαι, μικροῦ καὶ ὡσαί περὶ Μαρίαν σὲ
15 τὸν ἀναστάντα τοῖς μαθηταῖς τε καὶ φίλοις εὐαγγελίζομαι”. Τού-
τοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἐκθειάσας ὁ μέγας, καὶ προσευχαριστήσας
ὑπὲρ οὗ τῶν ἐκ μακροῦ ποθουμένων τούτων ἠξίωτο, κρουνοῖς
ἀφθονωτάτοις δακρύων τὸ ὑποκείμενον ἅπαν ἀνευδρότως κατέβρεχε.
πυκνῶς τῇ κεφαλῇ κόπτων τὸ ἔδαφος, τὴν γῆν ἐκείνην καταφι-
20 λῶν, τοὺς παρακειμένους τε λίθους καὶ ὄλον τὸ περὶ τὸν Δεσπο-
τικὸν Τάφον σεπτὸν οἰκοδόμημα· εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν σε-
πτῶν ἐκείνων τόπων, τοὺς τὰ δεσποτικά δεξαμένους ἴχνη σὺν τῇ
πανάγῳ μητρὶ καὶ τοῖς μαθηταῖς, τοὺς καὶ τῶν ἄλλων μυστη-
ρίων τε καὶ θαυμάτων ἀξιωθέντας ὑποδέξασθαι τὴν ἐνέργειαν,
25 μετὰ τοῦ ἴσου ζήλου καὶ τῆς ἀπορρήτου χαρᾶς ἐκείνης διέρχεται,
τὴν κόριν πανταχοῦ καὶ τοὺς λίθους ὡσανεὶ τοὺς τοῦ δεσπότητος
πόδας αὐτοῦς ἔρωτι ψυχῆς ἀκατασχέτῳ περιπτυσσόμενος· ἐμπύ-
ρευμα γὰρ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπης ἅπαν τὸ προστυχὸν ἐποιεῖτο,
κατὰ τοὺς μανικωτάτους τῶν ἑραστῶν, οἱ τῇ τῶν φιλιτάτων ἀπο-
30 τυχία τοῖς ἐκείνων περιβλήμασιν, ἢ καὶ οἰστισινοῦν ἔργοις, μετὰ
τῆς ἴσης σπουδῆς ἐνασχολεῖσθαι πεφύκασιν, τὸ σχετικὸν πεφυκὸς
ἐκ τούτου μᾶλλον ἀνάπτοντες.

31 πεφυκῆς Β.

30. Τούτῳ τῷ μακαρίῳ πάθει τηνικοῦτα οὗτος κατασχεθεῖς, ὁ μηδὲν ἤττον ἐξ ἰκανοῦ τούτῳ κάτοχος, πρὸς τὸν ἐπίσημον ἔξει-
σιν Ἰορδάνην, δι' οὗ τῶν ὑδάτων ἢ φύσις ἀγιασθεῖσα πάλαι τὴν
ἐμὴν παλιγγενεσίαν τῷ δεσποτικῷ λουτρῷ καινῶς καὶ ὑπὲρ φύσιν
ἐνήργησε· καὶ τὸν τόπον ἀνερευνήσας αὐτὸν ἐκείνον, ἵνα δὴ καὶ 5
τὸν δεσπότην καταδεδυκότα φασὶ τὸ βάπτισμα δεξασθαι, λοῦται
καὶ οὗτος αὐτόθι τὸ σῶμα μεθ' ὅσης τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς πίστεως·
εἶτα καὶ τὴν ἀνά τὸν Ἰορδάνην ἅπασαν διελθὼν ἔρημον, καθ' ἱστο-
ρίαν τῶν πάλαι ποθουμένων (φροντιστήρια δὲ ταῦτ' ἦν ἱερὰ καὶ
ἀσκητῶν καταγωγὰ καὶ ἄντρα καὶ σπήλαια, τὰ τοὺς ἐν ἀσκήσει 10
λάμπαντας θαυμαστοὺς πάλαι πατέρας εἰς παροικίαν δεξάμενα), καὶ
τὴν ψυχὴν κἀνεῦθεν οὐκ ὀλίγον ἤσθεις (τῷ γὰρ ὁμοίῳ, φασί,
φίλον τὸ ὅμοιον), εἰς τὴν φίλην ὑποστρέφει πάλιν Σιών, καὶ τὰ
κατὰ τὸ Σίναιον ὡσαύτως ἱστορῆσαι βουλόμενος. Ἐνθα δὴ καὶ
γενόμενος νεύει τινὶ τῶν εὐλαβῶν τε καὶ φιλοθέων (οὐ γὰρ εἶχε 15
χρῆσθαι τῇ γλώττῃ) ταυτηνὴ τὴν χάριν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ Θεῷ
καταθέσθαι, μισθώσασθαι δηλαδὴ τῶν ὑποζυγίων ἓν, δι' οὗ καὶ
αὐτῷ τὴν μέχρι Σιναίου διελθεῖν ἂν ἐξέσται σὺν γε τοῖς ἄλλοις
καὶ μὴ τοῦ ποθουμένου διαμαρτεῖν· ὃ δὲ γνώμης ἐλευθερίᾳ χρώ-
μενος καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ἣ προσῆκε, τιμῶν, τὴν τε κά- 20
μηλον εὐθύς ἐμισθοῦται καὶ προσέτι τῶν ἐφοδίων πλείστων τε
καὶ παντοδαπῶν ἐπιδαφιλεύεται. Εἶτα καὶ τὸν μέγαν ἐπικαθε-
σθῆναι παρασκευάσας, χαίροντα χαίρων ἐκπέμπει τὸν τῆς καμήλου
δεσπότην (Ἰσμαηλίτης δ' ἐκεῖνος ἦν) ὀπαδὸν ἐγχειρίσας αὐτῷ καὶ
θεραπευτήν· ἀλλ' ὁ Σάβας εὐθύς ἀποβαίνει τοῦ κτήνους, μικρὸν 25
δηλαδὴ τῆς Ἱερουσαλήμ προελθὼν, καὶ οὕτω πεζοπορῶν ὄλην
τὴν ὁδὸν ἐξανύει δι' ὅλων ἡμερῶν εἴκοσι, τὸν εἰς ὑπηρεσίαν ἑαυτοῦ
ἀποδόμενον Ἰσμαηλίτην ἐκείνον—ὦ ψυχῆς φιλανθρώπου!—πέισας
αὐτὸς μᾶλλον διὰ πάσης ἐκείνης τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας τῇ κα-
μήλῳ ἐπικαθέζεσθαι· “οὐδὲ γὰρ ἔφερόν” φησιν “ὅλως ἑμαυτὸν 30
μὲν ἐπαναπαύεσθαι τῇ τοῦ κτήνους ὑπηρεσίᾳ, τὴν δὲ ψυχὴν ἐκεί-

3 φήσις B. — 12/13 Corpus paroem. II, c. 559 «ὅμοιος ὁμοίῳ». 561 «ὅμοιον ὁμοίῳ δεῖ πλησιάζειν». — 28 ὦ M, ἐκ B.

νην οὕτω κακοπαθοῦσαν ὄραν τῇ μακροτάτῃ πεζοπορίᾳ· ἐδόκει
μοι καὶ γὰρ ἀντικρυς τοῦτο τῶν πλεονεξιῶν ἢ μεγίστη". Οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφοδίων ὡσαύτως ἐκείνῳ παραχωρήσας, ταῖς παρευ-
ρισκομέναις καθ' ὁδὸν αὐτὸς ἐχρήτο βοτάναις μετ' ὀλίγου τινὸς
5 ὕδατος· ταύτῃ γὰρ αὐτὸς τῇ τραπέζῃ καὶ μόνη δεῖν ἔγνω κατὰ
τὴν ὁδὸν πᾶσαν μέχρι δὴ καὶ αὐτοῦ φημι τοῦ Σιναιίου θαυμα-
στῶς χρήσασθαι. Ὁ δὲ καὶ κατὰ σκοπὸν ἐκείνῳ θαυμαστῶς ἀπέ-
βαινε· τί γὰρ τῶν μεγίστων τε καὶ ὑπερφυῶν οὐ πεφυκός, ὅπερ
ἦν ἐκείνῳ καὶ κατὰ γνώμην; τί δὲ τῶν πρὸς βουλής τε καὶ γνώ-
10 μης οὐκ εὐθύς ἔργον ἦν μετὰ πολλοῦ γε τοῦ περιόντος, ὡς καὶ
ἄπορον ἐντεῦθεν τοῖς ἀκούουσιν εἶναι, πότερον μᾶλλον τουτωνὶ
πρότερον δεῖ θαυμάζειν, τὸ βουλούμενον τῆς ψυχῆς καὶ ὡσανεὶ
πεφυκός ἐπὶ τούτοις, ἢ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις ὀξύτητα καὶ ἀνδρείαν,
μηδὲν τὸ παράπαν τοῦ τῆς γνώμης ὠρμηκός τε καθυστεροῦσαν,
15 ὡς ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον εἶναι κατὰ τὸν λόγον, προσεῖναι γέ μὴν
αὐτοῖς τούτοις καὶ τρίτον, τὸ τῶν πραγμάτων ὑπερφυῆς καὶ παντὸς
ἐπέκεινα λόγου; Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀθλητικῶς καὶ τουτονὶ τὸν
ἀγῶνα διήκει, κατ' οὐδὲν ἀπάδοντα τῶν παρωχηκότων· ὁ δὲ βάρ-
βαρος ἐκεῖνος πολὺς ἦν τοῦ μεγάλου θεόμενος τοῦ τε κτήνους ἐπι-
20 βαίνειν, εἰς τοῦτ' αὐτὸ δεδομένου, καὶ αὐτῷ δὲ τούτῳ σὺν γε τῷ
κτῆνι καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς χρείαν κατ' ἐξουσίαν οἷα δὴ καὶ δε-
σπότης τούτων κεχρησθαι· ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰ λέγων ἐπὶ πολλαῖς
ταῖς ἡμέραις οὐδ' ἐπὶ βραχὺ πείθειν εἶχε, θεὸν αὐτὸν ἐκ πολλοῦ
τοῦ περιόντος ἐκπληττόμενος ἔλεγε καὶ οὐκ ἄνθρωπον, μᾶλλον δ'
25 οὐκ ἔλεγε μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις πολλῶ μᾶλλον ἐδείκνυ,
πρὸς τοῖς ποσὶ κυλιόμενος καὶ τὰ ἴχνη τούτου καταφυλῶν μετὰ
πολλῆς τῆς ἠδονῆς καὶ τοῦ θαύματος· ἦν γὰρ εἰ καὶ τὸ γένος,
ὡς εἶκε, Βάρβαρος, ἀλλ' οὐκ ἀκριβῶς βάρβαρος, ἀλλὰ καὶ γνώμης
εὖ ἔχων καὶ συνέσεως οὐ πάμπαν ἀμέτοχος, ψυχῆς τε δυναμένης
30 καλοῦ σπέρματος δέξασθαι. Διὰ τοῦτο καὶ πλείστην ὡς ἐν βραχεῖ
τὴν ἠδονὴν ἐκεῖθεν ἐκαρπούτο καὶ τὴν ὠφέλειαν, τό τε πρὸς τοὺς
πνευματικὸς πόνους καρτερικὸν ἐκείνου καταπληττόμενος καὶ τὸ

καινὸν τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ἡμερότητος· ὅπερ καὶ μόνῃς τῆς
θεᾶς εὐθύς ἐχειροῦτο τὸν ἐντυχάνοντα, καὶ αὐτόλιθος τις ἦν καὶ
τὴν γνώμην θηριώδης τε καὶ ἀνήμερος, ὡς μηδὲ τῶν Σειρήνων
εἶναι τι πρὸς τοῦτο, εἴ γε καὶ μῦθος οὐκ ἦν τὸ περὶ ἐκείνων
ἀδόκιμον. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἀνύσαντες ἦσαν ἤδη καὶ τοῦ κατὰ 5
σκοπὸν οὐκ ἐξέπιπτον, ὁ μὲν Ἰσμαηλίτης ὑπέστρεφεν αὐθις ἠδονῆ
τε καὶ λύπη σύμμικτος, τὸ μὲν ὅτι τοιούτων αὐτόπτης γενέσθαι
παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἠξίωτο, μείζον εὐρηκῶς κατὰ πολὺ τοῦ ἔργου
τὸ πάρεργον· λύπη γε μὴν οὗτοι μετρία κάτοχος ἦν καὶ δριμεῖαις
ταῖς τοῦ χωρισμοῦ τοῦ πατρὸς ὀδύνας ἐβάλλετο, καὶ πᾶσι δῆλος 10
ἦν οὐκ ἀνεκτῶς τὴν ἐκείνου φέρων διάστασιν.

31. Ὁ δὲ μέγας, ἐπειδὴ τὸ πάλαι θρυλούμενον κατέλαβε
Σίναιον—ὃ τῆς ἐνούσης εὐλαβείας ἐκείνῳ καὶ μετριότητος—μετὰ
πόνους τοσοῦτους καὶ κατορθώματα τὴν τῶν εἰσαγομένων αὐθις
αἰρεῖται τάξιν καὶ τὸν μαθητιῶντα καὶ στοιχειούμενον ὑποκρίνεται 15
ὁ τὰ τῆς μεγάλης ἤδη σοφίας φιλοσοφίας ἐξαίρετα. Τοῖς γοῦν
αὐτόθι πατράσιν ἑαυτὸν εἰς ὑποταγὴν δοῦς ἐπὶ δυσὶν ὄλοις ἔτεσι,
καταπλήττει μὲν αὐτούς τε καὶ πάντας τῷ τῆς ἀρετῆς ἐν ἅπασιν
ἄκρῳ καὶ πολλοὺς εἰς ἀνδρείαν ἀλείφει τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγ-
ματι, ἐκλεξάμενος δὲ φιλοπόνως καὶ αὐτός, καθάπερ τις φιλεργὸς 20
μέλισσα, τῶν ἐνταῦθα πᾶν εἴ τι κάλλιστόν τε καὶ χρησιμώτατον
εἰς Ἱερουσαλὴμ ὑποστρέφει πάλιν, τὴν τῶν Χριστοῦ μυστηρίων
μητέρα· καὶ τὴν μὲν προσκύνησιν ἐκείνοις ἀποδοῦς μετὰ πόθου,
ὡς ἐφόδιον δέ τι καὶ σύνθημα τὸν ἐντεῦθεν ἀγιασμόν καὶ τὴν
εὐφροσύνην αὐτὸς ἀντιλαβὼν αὐθις εἰς τὸ τῆς ἀγγελικῆς ἡσυχίας 25
καὶ παντελοῦς ἀναχωρήσεως ἔξεισι στάδιον· τὰ γὰρ περὶ τὸν Ἰορ-
δάνην αὐθις περιελθὼν ἀσκητήρια, σπηλαίῳ τινὶ τῶν αὐτόθι περι-
γράφει τὸ σῶμα καὶ ἦν ἐξ ἐκείνου τὸ παράπαν ἀπρόιτος, Θεῷ
μόνῳ διὰ προσευχῆς ἀδιαλείπτου καὶ θεωρίας προσκείμενος καὶ
ταῖς ἀύλοις καὶ θειοτέραις ἀναβάσει τοῦ νοῦ πρὸς τὸ συγγενές 30
θεῖον καθ' ἐκάστην ἀνατεινόμενος καὶ πρὸς τὴν ὑπὲρ νοῦν ἐπει-

2 αὐτόλιθος MB. — 8 εὐρηκῶς B. — 9 οὔτι B. — 16 φιλοσοφίας B. —
27/28 περιγράφη B. — 31 ἐπιγόμενος B.

γόμενος ἔνωσιν ἤδη, κατὰ τοὺς θεοφόρους, ἦν δὴ καὶ θεωρίαν
ἄμεσον καὶ ἄγνωστον γνῶσιν οἱ αὐτοὶ φασιν, ὡς ὑπὲρ πᾶσαν
φύσιν καὶ κίνησιν νοερὰν οὖσαν καὶ πάσης θεωρίας ἀνάπαυσιν,
ἀγνώστως τε καὶ ἀρρήτως τῷ τῶν ἐφετῶν ἀκροτάτῳ συνάπτου-
5 σαν. Ἄλλ' ἵνα μικρὸν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγάγωμεν, τὸν τοῦ Θεοῦ
φόβον, γέννημα πεφυκότα τῆς ἀσφαλοῦς πίστεως, ἀρχὴν τινα καὶ
θεμέλιόν φασιν εἶναι πάσης τῆς σωματικῆς τε καὶ ψυχικῆς ἀρε-
τῆς· πίστεως γὰρ ἀσφαλοῦς ἠγησαμένης, τῆς ὅτι καὶ Θεός ἐστι
τοῦ παντός καὶ τῶν πρὸς ἀξίαν ἐκάστῳ μισθαποδότης τε καὶ
10 δαιοτητής, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ, ἡ πάσης
ἀρετῆς ἀρχή, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, τὸ προοίμιον τῆς ἐργασίας
τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν—“ἀρχὴ γάρ” φησι “σοφίας φόβος Κυ-
ρίου”—καὶ οὗ φόβος ἐντολῶν τήρησις· οὗτος δὲ παιδαγωγὸς ὡσπερ
ἄριστος μετὰ χειρας λαβῶν ὡσανεὶ τὴν ψυχὴν, πρῶτα μὲν τὴν
15 τῆς ἀμαρτίας κατὰ πράξιν ἐνέργειαν ἵστησιν· ἔπειτα, τρόπους ἐπι-
ζητούσῃ μάλα προθύμως, δι' ὧν αὐτῇ τὸν τε προκατασχόντα τῶν
ἀμαρτημάτων ἀποιδέσθαι ῥᾶστα φόρτον ἐξέσται καὶ Θεῷ πρὸς γε
τὸ μέλλον ἂν εὐδορομησῆσαι, τὴν τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασίαν ὁ τοῦ
Θεοῦ φόβος εὐκαίρως εὐθύς ἐπεισάγει· ἥς δὴ μετὰ τοῦ περὶ ταῦτα
20 νόμου σπουδῇ καὶ νήψει κατορθωθείσης, ὥστ' ἂν ἀπολεπτυνθῆναι
μὲν τὸ τῆς σαρκὸς παχύτερον καὶ γεῶδες, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς πα-
θητικόν τε καὶ ἄλογον κάλλιστα καὶ σὺν λόγῳ παντὶ καθυποκόψαι
τῷ λόγῳ, τῆς καρδίας ἢ καθαρότης εὐχερῶς περιγίνεσθαι πέ-
φυκεν· ἦν δὴ καὶ λογισμῶν εἰρήνην καὶ μακαρίαν ἀπλότητα,
25 ἀπάθειάν τε καὶ τελειότητα καὶ τέλος ἀγάπης οἱ ταῦτα πα-
θόντες τε καὶ φιλοσοφῆσαντες θεοφόροι φασί· τοῖς δ' οὕτω μὲν
ἠσκηκόσι πᾶσαν εὐσεβείας ὁδόν, τὸ δὲ κατ' εἰκόνα τετηρηκόσιν,
ἢ προσῆκεν, ἀλώβητον, κἀντεῦθεν εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ὡς δυ-
νατὸν ἀνιούσι διὰ τῆς καθαρότητος, ὡς οἰκείοις ὁ Θεός φησιν ἤδη
30 προσομιλεῖ, Θεός, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν, θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ
γνωριζόμενος· “μακάριοι γάρ”, φησὶν ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος, “οἱ καθα-

12 Παροιμ. α', 7. — 17 ἀμαρτημάτων B. — 26 φιλοσοφίσαντες B. — 31
Ματθ. ε', 8.

ροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄφονται” οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον, ὡς ἂν οἰηθεῖη τις, ἀλλὰ καὶ τῷ παρόντι, κατὰ τοὺς ταῦτα παθόντας τε καὶ διδάξαντας θεολόγους, ὧν ἱεραὶ βίβλοι πλήρεις καὶ διηγήματα.

32. Τούτων εἷς ὧν καὶ ὁ νῦν εἰς ὑπόθεσιν τῷ λόγῳ προ- 5
κείμενος, ὡς ὁ λόγος αὐτίκα δηλώσει σαφέστερον, ἐπεὶ τῶν ἀν-
θρώπων ἀπερρωγῶς ἤδη καθάπαξ ὁ μηδὲν ἤττον καὶ πρότερον
αὐτῶν ἀποστάς, τοῦ τελειοτάτου τυγχάνειν ἔμελλε καὶ τοῦτο δη-
λαδὴ τῷ κοινῷ τοῦ γένους ἡμῶν ἐχθρῷ πολλαχόθεν δῆλον ἐγί-
νετο, ἐξ ὧν τε φθάσας ἤδη κατώρθωσε καὶ ὧν ἐφαίνετο τό γε 10
νῦν ἔχον κατορθῶν ὁ γεννάδας ὑπερφυστάτα, ὀξύτατον ὡς μά-
λιστα καὶ σφοδρὸν ἐγείρει τὸν ἐκείνου καθ' ἑαυτοῦ πόλεμον· ὁ δὲ
πόλεμος οἷος; Δράκοντά τινα μεγέθει μέγιστον καὶ ἰδεῖν φοβερῶ-
τατον ὁ νοητὸς ὑπεισέρχεται δράκων, καὶ τούτῳ καθάπερ ὄργάνῳ
τινὶ καὶ κατὰ τοῦ μεγάλου μάχης χρησάμενος, τὸ σπήλαιον ἀωρί 15
τε νυκτὸς εἴσεισι καὶ τῆς πάλης εὐθύς ἄπτεται, οὐ προσποιήσῃ
τινὶ κρύπτων τὸν δόλον καὶ φενακισμῷ καὶ χλεύῃ τοῦτον ὑπο-
ποιούμενος, καθὰ φημι καὶ τὴν γυναῖκα τὸ πρότερον· τίνα γὰρ
καὶ ἀπατᾶν ὁ σχολιὸς ἔμελλεν; ἢ πῶς ἂν καὶ προσβαλεῖν ὄλως
εἶχεν ἐκείνῳ τῷ νῷ καὶ τοῖς λογισμοῖς, πάλαι τούτων ἀπεληλα- 20
μένος, ὡσπερ ἀπὸ καμίνου πυρὸς ἐμπίδες τινὲς καὶ μυταὶ καὶ
ὄσα τῶν ζωοφίων ἐποχοούμενα καθοράται τούτῳ δὴ τῷ περὶ ἡμᾶς
ἀέρι διὰ λεπτότητα; Ἄλλ' ἐπεὶ πρὸς ἄνδρα τέλειον ἔχων ἐγνώ-
κει, μάλα καλῶς ἐφθακότα τὸ “μέτρον τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώ-
ματος τοῦ Χριστοῦ” καὶ τὴν μὲν πανοπλίαν ἀποστολικῶς ἐνδεδυ- 25
μένον τοῦ πνεύματος, ὡστ' ἂν ἀσφαλῶς δύνασθαι στήναι πρὸς τὰς
μεθοδείας τοῦ Διαβόλου καὶ πρὸς γε ἔτι ταῖς ὑπ' ἐκεῖνον ἀρχαῖς
καὶ ταῖς ἐξουσίαις πάσαις μόνος αὐτὸς ἀνδρικῶς ἀντεπεξιέναι πρὸς
πόλεμον, τὴν δὲ γε σωματικὴν ἔξιν ἄλλως κατειργασμένον, τοῖς
μακροῖς πόνοις ἀπειρηκυῖαν καὶ τῷ πάνπαν ἀτρόφῳ σχεδὸν καὶ 30
ἀναίμονι, τούτῳ δὴ καὶ αὐτὸς ἀναξίως — πῶς ἂν εἴποι τις; —

24/25 Ἐφεσ. δ', 13. — 25 πανοπλίαν, - ἐξουσίαις] Ἐφεσ. ε', 11, 12. — 27 με-
θοδίας B.

ἑαυτοῦ καὶ δυσκλεῶς ὑπ' ἀμηχανίας ἐσχάτης ὁ κακομήχανος ἐπι-
τίθεται, καθάπερ ἐπὶ στρατοπέδου καὶ παρατάξεώς τινος οἱ μὴ
δυναμένοι κατὰ μέτωπον ἀντιστῆναι ταῖς φάλαγξι κἀντεῦθεν τὸ
πεπονηγὸς τῶν ταγμάτων ἐπιτηροῦντες προσβάλλουσιν, ἢ καὶ τοῖς
5 οὐραγοῖς τοῦ παντός ἀναχωροῦντες μικρὸν ὕστερον δολερῶς ἐπι-
τίθενται, μᾶλλον δ', ἔν' οἰκειότερον εἶπω, καθάπερ αἱ μυῖαι τῶν
ὕγαινότων ἀποπηδῶσαι μελῶν ὑπ' ἀδυναμίας τοῖς τραύμασιν
ἐπιτίθενται. Εἴσειςι τοίνυν, ὅπερ ἔφη, ὁ αἰσθητὸς ἐκεῖνος ὄφις
τὸ σπήλαιον, τὸν νοητὸν ἔχων ὑποκινούντα καὶ πρὸς τὸ ἐκείνῳ
10 βουλόμενον ἄγοντα· καὶ πρῶτα μὲν ψόφοις τε καὶ συριγμοῖς καὶ
πατάγοις τισὶν ἀσυνήθεσι δονεῖν ἐδόκει τὸ σπήλαιον καὶ φοβερὸς
τις ἐφάνταξεν εἶναι καὶ τὸ μέγεθος ἀπαράμιλλος, παίδων ἀνοήτων
μορμολυκείοις ὁ ἀνόητος τὸν λέοντα δεδιττόμενος. Ἐπεὶ δ' ὁ σο-
φώτατος οὐ μᾶλλον τῷ φαινομένῳ προσέχων, τῷ κρυπτομένῳ διὰ
15 τῆς ἱερᾶς προσευχῆς συνεπλέκετο καὶ ὄλος ἀτρέμας εἰστήκει, ὄλη
καὶ ψυχῇ καὶ σώματι πρὸς τὸν Θεὸν ἐκτεινόμενος, ἐκμανεῖς ἐκεῖ-
νος ὁ μιαρὸς — ὦ κριμάτων ἐξαισίων Θεοῦ, οἷς ἐκεῖνος ἰθύνει
σοφῶς τὰ ἡμέτερα, παραδιδούς εἰς χεῖρας ἀνόμων ἔστιν ὅτε καὶ
δίκαιον, ἵνα μᾶλλον δοκιμασθεῖς ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων λαμπρότερον
20 ἀνακηρυχθῆ καὶ τοῖς ἄλλοις τύπος ὑπομονῆς γένηται —, παίει
τοῦτον τῷ κέρκῳ κατὰ τῶν νώτων, συμπλέξας αὐτὴν ἑαυτῇ πάν-
τοθεν ἀσφαλῶς πρότερον καὶ οὕτως ἀντὶ κορόνης τινὸς σιδηρᾶς
ἰσχυρώτατα κατ' ἐκείνου χρησάμενος· ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐκεῖνος
τῆς πρὸς Θεὸν εὐχῆς ἐνεδίδου καὶ τῆς ἐνστάσεως, οὐδ' ἐπιστρε-
25 φῶς τὸ παράπαν εἶχεν ἐκείνου, τὸ προφητικὸν ἐκείνό που πάντως
ὑπάδων, "ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρ-
κας μου, ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ
ἀνοίγω τὸ στόμα αὐτοῦ", παίει πάλιν ἐκεῖνος δις τε καὶ τρίς
ἰσχυρότερον καὶ εἰς γῆν εὐθὺς καταβάλλει τὸν ἀθλητὴν, μᾶλλον
30 δὲ τὸ μὲν σῶμα καταπεσὸν κατὰ φύσιν ὡς εἶπεῖν ἔκειτο, ὁ δὲ
νοῦς ὑπερφυῶς ἀνίπτατο μάλιστα, ταῖς φυσικαῖς ἀνάγκαις καμπτό-

18 Ἰὼβ ις', 11 «παρέδωκε γὰρ με ὁ κύριος εἰς χεῖρας ἀδίκων». — 26 ἐγκύζειν
B || Ψαλμ. κς', 2. — 26/28 Ψαλμ. λς', 14.

μενος ἥκιστα. Διὸ καὶ τοῦ κατὰ γνώμην καθάπαξ ἀπογνοῦς ὁ πολέμιος (ἐβούλετο γὰρ διὰ τούτων ἐκβαλεῖν ἂν ἐκεῖνον τοῦ σπηλοίου καὶ τῷ καλῷ τῆς ἡσυχίας ἐγκοπὴν τινα δοῦναι διὰ τῆς μεταβάσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάθει δειλίας περιβαλεῖν τὸν ἀληπτόν τε καὶ ἀπαθέστατον) καὶ κατὰ γῆς ἐρριμμένῳ ταῖς πληγαις ἐπεμβαίνει σφοδρότερον, συντρίψαι τέως αὐτῷ καὶ πονήρως κατὰ γε τὸ δυνατὸν διαθεῖναι τὸ σῶμα βουλόμενος, ἐπειδὴ τῆς ζωῆς ἀφελέσθαι, καίτοι γε σφόδρα βουλόμενος, ἥκιστα κύριος ἦν ὁ μὴδὲ κατὰ χοίρων αὐτὸ τοῦτο δυνάμενος, καθάπερ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν· ἀλλ' ἀντίστησι καὶ οὗτος ἐκείνῳ κατὰ 5
καιρὸν τὸ πρὸς Θεοῦ δεδομένον φυσικὸν ὄπλον, φημί τὸν θυμόν, κατ' αὐτοῦ δηλονότι μόνου τοῦ ὄφους, καὶ βάλλει καιρίαν, τὸ φοβερὸν τοῦ Κυρίου κατ' ἐκείνου δηλαδὴ βαλὼν ὄνομα, καὶ δειλὸν αὐτίκα δραπέτην τὸν πρὸ μικροῦ θρασύτατον διώκτην ἐργάζεται, "Ἴνα τί" λέγων, "ὧ νοητὲ δράκων καὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει διὰ 15
τὴν ἄνωθεν βασκανίαν πολέμιε" (δοκεῖ γὰρ κἀνταῦθα τῶν ἐκείνου λόγων ἐπιμνησθῆναι, ἵνα καὶ μᾶλλον τὸν ἡμέτερον λόγον καθαγάσωμεν), "Ἴνα τί", φησὶν, "οὕτως ἀνευδότης ἐχθραίνεις τοῦ κοινοῦ δεσπότητος τῷ πλάσματι πάντα καταπιεῖν ὑφ' ἐν κεχηνώς, εἴπερ οἶόν τε, καὶ λήθης βυθοῖς παραπέμψαι τὴν κτίσιν 20
ἀπάσαν; τίς λόγος σοι πρὸς ἐμὲ τὸν Χριστοῦ δοῦλον, οὐδὲν κοινὸν κεκτηῖσθαι πρὸς σὲ τὸ παράπαν βουλόμενον; μᾶλλον δὲ τί σοι καὶ τῷ κοινῷ τῶν χριστιανῶν γένει, οὗς αὐτὸς ὁ κοινὸς δεσπότης τῆς σῆς τυραννίδος ἐλευθέρωσας, καθάπερ τινὶ βασιλικῇ σφραγίδι τῷ ἰδίῳ ἐσημειώσατο αἵματι; οὐκ οἶσθα, πονηρὲ δοῦλε καὶ ἀποστάτα, 25
τὴν τῆς σῆς τυραννίδος κατάλυσιν; οὐ σταυρὸς καὶ λόγχη καὶ πάθος τοῦ ἀπαθοῦς ἐθελούσιον τὴν μὲν σὴν ἰσχύον καὶ τὸ κράτος συνέτριψεν, ἡμῖν δὲ τὸ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν σὴν πονηρὰν δύναμιν εὐκλεῶς ἐχαρίσατο; πῶς ταῖς δεσποτικαῖς ἐκείναις ἀποφάσεσιν ἀπιστῶν τοῖς μὴ δεδομένοις 30
ἐπιχειρεῖς καὶ χεῖρα θεομάχον καθ' ἡμῶν αἴρεις καὶ τοῖς βασιλι-

9 Ματθ. η', 28-33. Μαρκ. ε', 1-14. Λουκᾶ η', 26-34. — 22 κεκτεῖσθαι B. — 25 πονηρὲ δοῦλε] Μάτθ. η', 32. — 28/29 Λουκᾶ ι', 19.

κοῖς τολμηρῶς ἀνταίρεις προστάγμασιν; Ἄλλ' ἐγὼ πάλαι, καλῶς
ἴσθι πιστεύσας, καὶ μόνοις δὴ τούτοις, ὡς ἔχεις ὄραν, παντὶ τῷ
θυμῷ καὶ ζῶν καὶ πολιτευόμενος ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον αἰ-
σθητῶς τε καὶ νοητῶς ἐπιβήσομαι καὶ καταπατήσω σε τὸν ἀρχέ-
5 κακὸν δράκοντα ἐν ὀνόματι κυρίου Σαβαὼθ παρατάξεως Ἰσραὴλ".
Οὕτω τὸν λόγον ἔφθη συμπεράνας ὁ μέγας καὶ ὁ φαινόμενος
δράκων σὺν τῷ κινουῦντι κρυπτῶς ἀφανεῖς ἦσαν, ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ
φοβεροῦ τινος ἐλαυνόμενοι· καὶ ἦν ὄντως μέγα τι καὶ θεσπέσιον
τὸ ὀρώμενον, ἄνθρωπος κατὰ γῆς ἐρριμμένος, οὐ γυμνὸς μόνον
10 καὶ ἄοπλος, ἀλλὰ καὶ νεκρὸς ἤδη τῷ πλείστῳ μέρει τοῦ σώμα-
τος, ἐπωδαῖς τισι βραχυτάτων ῥημάτων αἰσχίστα δραπετεύειν ποιῶν
τὸν ἐξαλείφειν αὐχοῦντα τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. Διὰ τοι-
τοῦτο καὶ καινῶν τιῶν καὶ θεοπρεπῶν ἄνωθεν ἀξιοῦται τῶν στε-
φάνων ὁ νικητὴς καὶ οἷων οὕτω τὸ πρότερον, μᾶλλον δ' αὐτὴν
15 τὴν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως θέωσιν εἰς ἀμοιβὴν ἤδη λαμβάνει,
τὸ προσίμιον, κατὰ τοὺς θεοφόρους εἰπεῖν, τῆς μελλούσης κληρονο-
μίας, τὸ καινὸν τοῦ καινοῦ τῆς δεσποτικῆς οἰκονομίας μυστηρίου
μυστήριον καὶ συμπέρασμα· ὃ δὴ καὶ οὐρανῶν βασιλεία καὶ υἰο-
θεσία καὶ τὰ τοιαῦτα τῇ Γραφῇ προσηγόρευται, οὐ καμάτων ἀντί-
20 ὀδοις ὄν, κατ' αὐτοὺς τούτους αὐθις, ἀλλὰ τῆς τοῦ δεσπότητος φιλο-
τιμίας καὶ χάριτος ἔνδειξις.

33. Ἄλλὰ προσεκτέον τῷ λόγῳ, παρακαλῶ, δεσποτικῶν ἐπει-
γομένῳ μυστηρίων ἐφάπτεσθαι· κίνδυνος δὲ τὸ παράπαν οὐδεὶς,
οὐδέ τις ἂν ὑποψία διαμαρτεῖν ἡμᾶς τοῦ προσήκοντος, αὐτοῦ τοῦ
25 ταῦτ' ἰδόντος τε καὶ παθόντος ἀρρήτως ἀκροατὰς ἐπιστήμονας γε-
νομένους καὶ τῷ στερρῷ καὶ εἰλικρινεστάτῳ τῆς ἐν καρδίᾳ πίστεως
κατὰ τινα λόγον ταῦτα καὶ αὐτοὺς πεπονθότας, ὡς ἂν εἴποι τις,
κάντεῦθεν δυναμένους τὰ καινὰ ταῦτα ῥᾶστα τοῖς παλαιοῖς συμ-
βιβάζειν καὶ τὰ τοῖς κοινοῖς ἡμῶν πατράσι καὶ νομοθέταις περὶ
30 τούτων αὐτῶν διωμιλημένα διδόναι τῷ λόγῳ κατὰ καιρὸν εἰς κοι-
νὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ πείρα τινὲ καὶ αὐτοὶ τῶν λεγομένων ἐν

3/5 ἐπὶ ἀσπίδα - δράκοντα] Ψαλμ. ι', 18. — 5 ἐν ὀνόματι - Ἰσραὴλ] Βασιλ. 1, ιζ', 45. — 9 ἐρριμμένος B. — 19/20 ἀντίδοσις B.

γνώσει γεγονάμεν, μηδὲ τὸ μακάριον ἐκεῖνο καὶ ἄφραστον πάθος
σύν γε τοῖς μακαρίοις ἐκείνοις διὰ ψυχῆς ἀκαθαρσίαν παθεῖν
ἠξιώθημεν. Εἰ δέ που θηρίον, κατὰ τὸν εἰπόντα, φιλόνηκόν τε
καὶ ἄπιστον, πόρρω που στήτω, ἢ λιθοβοληθήσεται τῇ σφενδόνη
τῶν τῆς ἀληθείας ἐλέγχων βαλλόμενον. Ἦν μὲν οὐπω περὶ δευ- 5
τέραν ἢ νύξ, οἶμαι, τὴν φυλακὴν· ὁ δὲ τοῦ σκότους φίλος ἐκεῖ-
νος, ἥπερ ἔφην, ὑπὸ νόκτα φανείς, ὑπὸ ταύτην δὴ καὶ ἀπόλετο
τῇ δυνάμει καὶ τῷ ῥήματι τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ γενναῖος ἀγωνιστῆς
ἔκειτο κατὰ γῆς, τὸ μὲν σύμμαχον ὑποζύγιον, τὸ σῶμα φημί, πε-
πληγὸς ἔχων καὶ μὴ δυνάμενον ἀναστήναι (δειγμα τοῦτο τῆς 10
ἐσχάτης μανίας καὶ ἀνανδρίας ὁμοῦ τοῦ δραπετεύσαντος ἀντιπάλου),
τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ συνάμα τῷ νῷ τεταμένους ἔχων ὡς εἰς τὸν
οὐρανόν, ὅρα τὸν μὲν οὐρανὸν αὐτὸν (ἐδόκει γὰρ ὑπαιθρος ὁ τόπος
εἶναι λοιπόν) αἴφνης διανοιχθέντα, φωτὸς δὲ χύσιν ἄρρητον, προ-
βεβλημένου τὴν τε λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος, κατιοῦσαν ἐκεῖ- 15
θεν ἀθρόον. Καὶ καταλάμπεται μὲν ἅπαν εὐθύς τὸ δωμάτιον,
προκαταυγασθεῖς δ' αὐτῷ τούτῳ καὶ ὁ μέγας τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ
προτελεσθεῖς ὡσανεὶ διὰ τῶν δευτέρων τὰ μέγιστα τε καὶ πρῶ-
τα (ἀγγελικὰς εἶποιεν ἂν ἐκεῖνα δυνάμεις οἱ θεολόγοι τοῦ πνεύ-
ματος, τὰς εἰς ταῦτα τοὺς ἀξίους ἱεραρχούσας τε καὶ φωταγω- 20
γούσας δι' ἑαυτῶν), τοῦ μεγάλου καὶ πρώτου φωτός, τοῦ φω-
τίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὑπερφυῶς
μετὰ Πέτρου καὶ τῶν υἱῶν τῆς βροντῆς τῶν συναναβάντων πάλαι
Χριστῷ τὸ Θαβώριον κοινωνῶς γίνεται· πλήν ὅσον, οὐ τῷ στερρῷ
καὶ ὑπερφυεῖ τῆς ἐκεῖθεν ἐξαλλομένης λαμπρότητος, ἐπὶ πρόσωπον 25
κατ' ἐκείνους εἰς γῆν πίπτει. Κατακείμενος δὲ μᾶλλον καὶ τὴν φυσι-
κὴν πᾶσαν τῶν αἰσθήσεων σχεδὸν ἀφηρημένος ἐνέργειαν, τῷ κάλλει
καὶ τῇ δόξῃ καὶ ἡδονῇ τῆς ἀρρήτως ἐκφανθείσης θεότητος ὅλος
ἀλλοιοῦται καὶ μεταπλάττεται τὴν θαυμαστὴν τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου

21/22 Ἰωάν. α', 9 «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμε-
νον εἰς τὸν κόσμον». — 23 υἱῶν τῆς βροντῆς] Μαρκ. γ' 17. — 23/24 Ματθ. ιζ', 1-8.
Μαρκ. θ', 2-8. Λουκᾶ θ', 28-36. Πρβλ. Βασιλείου Καισαρείας ὁμιλίαν εἰς τὸν μὲν ψαλ-
μόν [Migne τ. 29, σ. 400] «εἶδον δὲ αὐτοῦ τὸ κάλλος Πέτρος καὶ οἱ υἱοὶ τῆς βροντῆς
ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα»

ἀλλοίωσιν, ἰδεῖν σὺν τοῖς Ἀγγέλοις ἀξιωθείς ἐν σαρκί—ὦ τοῦ καινοῦ μυστηρίου καὶ θαύματος!—“ ὁ ὄφθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”· ὁ δηλαδὴ περὶ τῶν τοῦ Λόγου μαθητῶν ἐκείνων ὁ Δαμασκηνὸς θεολόγος ἐδίδαξε· μάλ-
5 λον δὲ κάκεῖνοι κατὰ γῆς ἔπιπτον, εἴτε τῷ τοῦ μεγάλου φωτὸς ὑπερβάλλοντι, εἴτε τῇ προσβολῇ τῆς μαρτυρούσης ἐκπλαγέντες πα-
τρικῆς φωνῆς ἀνωθεν, εἴτε καὶ ἀμφοτέροις τούτοις, ὡς ἄν, τῆς φυσικῆς πάσης ἀποπαυθείσης αἰσθήσεως πρότερον, ἐν πνεύματι
δουνηθῶσιν ἰδεῖν τὰ ὑπὲρ πάντα νοῦν τε καὶ αἴσθησιν. Διὸ καὶ
10 “διαγρηγορήσαντες”, ὡς φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς, μετὰ τὸν κάρων ἐκεῖ-
νον δηλαδὴ καὶ τὴν τῶν αἰσθήσεων νέκρωσιν (ἦσαν γὰρ φησὶν
“ὕπνῳ βαρούμενοι”), “εἶδον ὑπερφῶς τὴν ἐκείνου δόξαν”, τὴν ὑπὲρ
πᾶσαν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῖς ἐν πνεύματι
μετασκευασθέντων πρὸς τὸ θειότερον· “Θεὸν γάρ”, φησὶν ὁ αὐτὸς
15 θεολόγος, “οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε”, καὶ ὁ δὲ ἑώρακεν, ἐν πνεύματι
τοῦτο τεθέαται. Διαγρηγορήσας καὶ οὗτος τοιγαροῦν—δεῖ γὰρ
αὐθις τὸν λόγον ἀναλαβεῖν—εἶδεν ὑπερφῶς ἀπὸ μέρους, κατὰ
τὸν μέγαν εἰπεῖν Ἀθανάσιον, τὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος μυστήριον·
εἶδε τὸν γλυκύτατον Ἰησοῦν ἀρρήτῳ τινὶ κάλλει καὶ γλυκυτάτῳ
20 φωτὶ τῆς φυσικῆς τῆς θεότητος δόξης ἐκ τοῦ ἐκ Μαρίας ἀγίου
σώματος, κατὰ τὸν αὐτὸν θεολόγον, ἐκλάμποντα· εἶδε τοῖς ὑπερ-
φῶσιν ἐκείνοις ὀφθαλμοῖς οὐς ἐν τοῖς ἀξίαις ἢ δημιουργὸς μετα-
σκευάζει τοῦ πνεύματος δύνამις, πρὸς μετοχὴν δηλαδὴ τῆς ὁρα-
τῆς τοῦ λόγου θεοφανείας, τὰ φυσικοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ καρδίαις
25 ἀνθρώπων ἄβατά τε καὶ ἄθικτα οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον, ἀλλὰ
κἀνταῦθα τούτοις ὁρώμενα, κατὰ τὸν μέγαν τῶν μεγίστων φημί
μυστηρίων αὐτόπτην τε καὶ μυσταγωγὸν Διονύσιον· “ὅταν γὰρ
ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι”, φησὶν οὗτος, “γενώμεθα καὶ τῆς χρι-
στοειδοῦς καὶ μακαριωτάτης ἐφικώμεθα λήξεως, πάντοτε σὺν
30 Κυρίῳ, κατὰ τὸ λόγιον, ἐσόμεθα, τῆς ὁρατῆς αὐτοῦ θεοφανείας
ἐν πανάγνοις θεωρίαις ἀποπληρούμενοι, φανοτάταις μαρμαρυγαῖς
ἡμᾶς περιουαζούσης, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θειοτάτῃ

μεταμορφώσει”. Οὕτως ὁ μέγας Στέφανος ἐν μέσῳ φονῶντι τῷ
συνεδρίῳ τῶν Ἰουδαίων ἰστάμενος, εἰς οὐρανὸν ἀτενίσας, εἶδε τὸν
Κύριον· οὕτω τῷ σκεύει τῆς ἐκλογῆς ἐν ὄρει φανείς ὁ Χριστὸς
ἀστραπήμορφος, κατὰ τὸν θεοφόρον φάναι Δαμασκηνόν, τὸ ὄμμα
μὲν σκοτίζει τῆς σαρκός, διὰ τὸ ἀτέλεστον, τὴν δὲ ψυχὴν συνε- 5
τίζει πρὸς θεοσέβειαν· οὕτως Ἀντώνιος ὁμοῦ καὶ Μακάριος καὶ
εἴ τις τοῦ κατ’ ἐκείνους κόμματος ἕτερος, κατὰ τοὺς θείους χρη-
σμούς, καθαρθέντες εἶδον τὸν Κύριον· “μακάριοι γάρ” φησὶν “οἱ
καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται”, οὐκ αὐτὴν δη-
λαδῆ τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν, ἣτις ποτέ ἐστι (Θεὸν γὰρ οὕτως οὐ- 10
δεὶς ἐώρακε πώποτε· “οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ”, φησὶν, “ἄνθρωπος τὸ
πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται”), ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἐκείνου δόξαν
τε καὶ θεότητα, τὴν τρυφὴν τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων τε καὶ δυ-
νάμεων, τὴν μέλλουσαν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ἧς τὰ προοίμια, κατὰ
τὸν μέγαν εἶπεν Βασιλείου, οἱ συναελθόντες Χριστῷ τὸ Θαβώριον 15
ἰδεῖν ἠξιώθησαν καὶ εἴ τις κατ’ ἐκείνους τῆς τοιαύτης θεοπτίας
ἠξιωμένος, καθάπερ ἤδη φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε.

34. Τούτων ὁ θεσπέσιος Σάβας τοῖς μὲν ἀμιλληθεῖς, τῶν
δὲ μικρὸν ἀπολειφθεῖς, ἔστι δὲ οὖς καὶ ὑπερβαλῶν, καὶ τῆς με-
γάλης ἐκείνης χάριτος καὶ θεοφανείας μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος 20
κοινωνὸς ἐχρημάτισε. Τοῦτο καί μοι βουλευθεῖς ὁ μέγας παραδειξάι-
ποτε τὸ μυστήριον, καὶ ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ Πέτρου καὶ τῶν
υἱῶν τῆς βροντῆς τοῦτο πάσχειν ἠξιώται, ἐπεὶ τὰ τῆς δεσποτι-
κῆς μεταμορφώσεως πανδημεὶ πανηγυρίζοντες ἡμεν—ἦν γὰρ ἡμέρα,
καθ’ ἣν τῷ δεσπότη τελείσθαι τὰ τοῦ μυστηρίου νομίζεται—, ἐν 25
μέσῳ τῶν ἀδόντων τὰ τῆς ἑορτῆς ἐστῶτί μοι συνιστάμενος, τὰ
χείλη μοι τοῖς ὡσὶν ἐμβαλῶν, ὥστε δὴ καὶ προσάψασθαι, “Εἰς
τοῦτο τὸ μυστήριον ἐν ἀπορρήτοις” εἶπεν, “ὧ βέλτιστε, φθάσαι δεῖ
τὸν πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ἐπειγόμενον τελειότητα”. Ἐγὼ δὲ πρὸς
τὸν λόγον ἐκπλαγεὶς στρέφω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀθρόον πρὸς τὴν 30

1/2 Πρῆξ. ζ', 55. — 8/9 Ματθ. ε', 8. — 11/12 Ἐξῶδ. λγ', 20. — 14/16 Βα-
σιλείου ὁμιλία εἰς τὸν μδ' ψαλμὸν [Migne τ. 29, σ. 400] «τὰ προοίμια τῆς ἐνδόξου
αὐτοῦ παρουσίας ὀφθαλμοῖς λαβεῖν κατηξιώθησαν».

ἱεράν ὄψιν ἐκείνην, ὥστ' ἂν ἐρέσθαι τι περὶ τούτου σαφέστερον, καὶ τῶν αὐτῶν μὲν αὖθις ῥημάτων σχεδὸν ἤκουσα, τὴν δ' ὄψιν οὕτω δεδοξασμένην εἶδον καὶ χαρᾶς ὑπερβαλλούσης καὶ λαμπρότητος ἔμπλεων, ὡς ἄρτι τότε τῆς δεσποτικῆς μετασχοῦσαν ἐκείνης θεο-
5 πτίας τε καὶ μεταμορφώσεως· ὁ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν ὄν, ἐμοὶ βλεπόμενον τέως οὐ καθωρᾶτο, καὶ ἀκουόμενον ἐνθεῖναι τὴν ἑαυτοῦ σύνεσιν ἀκριβῶς οὐκ ἠβούλετο διὰ τὸ ἀνάξιον· ἐκρατοῦντό μου γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, τοῦ μὴ ἐπιγῶναι αὐτόν, ὡς οἱ περὶ τὸν Κλεώπαν πάλαι τὸν Κύριον, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μετὰ
10 τὴν ἐσπέραν, τὴν τοῦ νοητοῦ φημι τούτου φωστῆρος ἐκδημίαν, ταῦτά τοῖς εἰρημένοις τοῦ Λόγου μαθηταῖς ὀδυνηρῶς λέγειν ἔμελλον· “Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ τῆς ζωῆς ταύτης ὁδῷ καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰ τοῖς πολλοῖς συγκεκαλυμμένα μυστήρια; ἀλλ' Ἰωάννη πάντως
15 ἀποκαλυφθῆναι τὸ μυστήριον ἔδει, τῷ γνησιωτάτῳ τῶν μαθητῶν, ἐν τοῖς πειρασμοῖς τῷ διδασκάλῳ συνδιαμεμενηκότι καὶ ταύτην δεξαμένῳ τῆς προσεδρείας ἀμοιβῆν τὴν ὑπέρτιμον· ὅς καὶ τὰ σκιωδῶς ἡμῖν ὀραθέντα τότε κατὰ μέρος ἐκφαίνων νῦν, τοῦτο πρὸς δόξαν ἡμῖν καταλείπει τέως, τὸ λόγοις ἔχειν προτιθέναι ταῦτα καὶ
20 τοῖς ἐξῆς, εἰς δόξαν τοῦ δοξάσαντος ἐκεῖνον ὑπερφυῶς καὶ κοινὸν ὄφελος”. Εἶπεν.

35. “Α δὲ τῷ μεγάλῳ καθεξῆς πέπρακται, τοῦ μὲν ἀμηχάνου κάλλους τῆς μακαρίας ἐκείνης θεότητος καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπηδῶσης ἀρρήτως αἴγλης ἀφράστως παρ' ὄλην ἐκείνην τὴν
25 νύκτα κατατρυφῶν ἴστατο· ἐπεὶ δὲ τῆς νυκτὸς ἀπιούσης καὶ τὰ τῆς ὑπερφουῶς θεοπτίας ἀφίπτατο καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἔξιν ἀπὸ τῆς ὑπὲρ φύσιν ἐκστάσεως ἐπανάηρχετο, οἱ μὲν περιπεύροντες τῆς ἐν Θαβωρίῳ πάλαι θεοφανείας λυόμενοι μηδενὶ τὸ ὄραμα φράζειν δεσποτικῶς τοῦ συνόντος δεσπότου προστάσ-
30 σοντος ἤκουον, ἕως οὗ “ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου” ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ· ὁ δὲ σιωπὴν ἐκ μακροῦ τάξας τοῖς χεῖλεσιν οὐδὲ θεατὸς εἶναι μετὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην θεωρίαν τινὶ τῶν πάντων ἐβού-

· 8 τοῦ μὴ ἐπιγῶναι αὐτόν] Λουκᾶ κδ', 16. — 9 Λουκᾶ κδ', 18.

λετο, οὐδὲ τοῦ δωματίου προϊόντα τις αὐτὸν ἐξ ἐκείνου τὸ σύνολον ἐθεάσατο, ἀλλ' ἦν ὄλος ἡλλοιωμένος καὶ τὴν μακαρίαν ἐξεστηκῶς ἔκστασιν, τὸ φανὲν ἐκεῖνο τοῦ δεσποτικοῦ προσώπου κάλλος διὰ παντὸς τῷ νῷ φανταζόμενος καὶ κρουνηθὼν ἀενάως προχέων τὰ τῆς ἀρρήτου χαρᾶς δακρυα. Ἀλλ' οὐκ ἦν κρυβῆναι τὸν τοσοῦτον 5 τῆς ἀρετῆς πυρσόν, οὐδὲ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καθάπαξ διαλαθεῖν εὐωδίαν τῶν μεγάλων χαρισμάτων τοῦ πνεύματος, ὅτι μηδὲ τὸν ἐν κόλποις ἀρώματα φέροντα διαλαθεῖν οἶόν τε, κἂν αὐτὸς τοῦτο βούληται, φυσικῶς τῆς ἐκεῖθεν προϊούσης εὐωδίας μὴ δυναμένης κατέχεσθαι, ἀλλὰ τὸν μὲν παρ' ἡμῶν εἰσπνεόμενον τοῦ- 10 τον ἀναχρωννύσης ἀέρα, δι' αὐτοῦ δὲ πάλιν ταῖς τῶν ἐντυγχανόντων αἰσθήσεσι προσβαλλούσης ὀξύτατα· διὸ καὶ παμπληθεὶ πρὸς τοῦτον ἀπανταχόθεν συνέρρεον οἱ τε περὶ τὸν Ἰορδάνην ἀσκούμενοι μοναχοὶ καὶ Παλαιστίνῃ πᾶσα καὶ τῆς τῶν Σύρων γλώττης ὅσοι δηλαδὴ τὰ Χριστιανῶν ἀκριβῶς ἦσαν πρεσβεύοντες· ἀλλ' ἐκεῖ- 15 νος τοῖς πᾶσι τὸ παράπαν ἀνομίλητος ὢν, ὅπερ ἔφη, ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ ἀθέατος, οὐκ ἐν τούτῳ τὸ πῦρ τῆς καλῆς ἐπιθυμίας ἐκείνων κατέσβεσε· μᾶλλον μὲν οὖν κἀντεῦθεν ἢ τοῦ ἔρωτος φλόξ ἐκείνοις ἀνήπτο καὶ πολλῷ σπουδαιότερον ἐκεῖσε πάντες συνέτρεχον, ὥστε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ὄψιν ἰδεῖν τέως, ἧς οὐδὲν ἡδιον, 20 οὐδ' εἰς ὠφελείας λόγον ἀνυσιμώτερον. Καὶ μέντοι καὶ πείθουσιν αὐθις τὴν μακαρίαν ψυχὴν, τὸν τερπνὸν τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀγάπης ὄντως παράδεισον. Πάντας μὲν οὖν τὸ τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης πολιτείας ὑπερέχον ὑπερβαλλόντως ἐξέπληττε, καὶ οὐκ ἦν ὅστις ἐκεῖνον ἰδὼν καὶ τινα τῶν κατ' αὐτὸν ἐκμαθῶν, ὃς οὐ 25 μεγίστην ἐντεῦθεν ἐκαρποῦτο τὴν ὄνησιν, τοῖς γε μὴν λεπτοτέροις τὴν γνῶσιν καὶ ἀσχῆσει παντοδαπῆς ἀρετῆς κεκοσμηγόσι τὸ φρόνημα καὶ διὰ νεύματος ὁμιλῶν ἦν ἔστιν ὅτε καὶ πρὸς τὰς πεύσεις ἐκείνων ἀποκρινόμενος· οἱ δὲ καὶ τοῦ τῆς σοφίας ἐκείνου βάνους τῆς τε θεωρίας συνιέντες ἐντεῦθεν καὶ τῆς καθαρότητος 30 ὅση δύναμις ἡδονῆς τε καὶ θαύματος ἐπληροῦντο καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τοῦτον ἐκάλουν, οὐδὲν τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων πατέρων, Ἀντωνίου τέ φημι καὶ Σάβα καὶ τῶν κατ' αὐτούς, τὸ πα-

ράπαν ἐνδέοντα· ὁ δὲ τῷ περιόντι τῆς ταπεινοφροσύνης πᾶσι
νῦν ὑποπίπτων, χεῖράς τε καὶ πόδας ἐκείνων ἦν καταφιλῶν μεθ'
ᾧ οὐκ ἂν τις εἶπε τῆς περιχαρείας καὶ τῆς ἀπλότητος (ὁ δὲ
καὶ μᾶλλον τὰς ἐκείνων ὑπερφυῶς ἐχειροῦτο γνώμας), καὶ πάντες
5 τῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ τῆς ἀρετῆς ὡσπερ ἐξήρτηντο καὶ οὐδ' ἀπο-
στῆναι τὸ παράπαν ἠδύναντο.

36. Τρίτον μὲν οὖν ἔτος ἦνυστο τῷ μεγάλῳ τουτί παροι-
κοῦντι τὸ σπήλαιον καὶ πολὺς ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, ὅπερ ἔφην,
ἦν πανταχοῦ, καὶ πλήρεις τοῦ κατ' αὐτὸν ἦσαν θαύματος ἅπαν-
10 τες· ἐκείνῳ δὲ ταῦτ' οὐκ ἦν ἀνεκτὰ τὸ παράπαν, οὐδὲ τὴν παρά
πάντων εὐφημίαν καὶ δόξαν ὡσημέραι προστιθεμένην εὐχερῶς
ἔφερον· ἄλλως τε καὶ τὸ πάντῃ μεμονωμένον τε καὶ φιλήσυχον
ὡς τὰ πολλὰ καθορῶν ἑαυτῷ ἐγκοπτόμενον, τοῦ σπηλαίου
καὶ τῆς γῆς ἐκείνης, πάντας τοὺς αὐτόθι λαθῶν, εὐδέως ἀφίστα-
15 ται· καὶ τὸν Ἰορδάνην τάχιστα διαβάς τὴν ἐνδοτάτῳ καὶ πᾶσιν
ἄβατον ἔρημον εἰσεισιν, ἵνα δὴ καὶ τὴν θαυμαστὴν Αἴγυπτίαν
ἐκείνην ὑπερφυῶς ἀσκουμένην ἐντετυχηκένοι τῷ μεγάλῳ φασὶ Ζω-
σιμαῖ. Ἐκεῖσε τοιγαροῦν καὶ αὐτός, κατὰ ζῆλόν που πάντως ἐκεί-
νης, καὶ τὸν ἔσχατον ἀποδοὺς χιτῶνα, μεθ' ᾧ τῆς ἠδονῆς ἀπει-
20 σιν· οὐδὲ γὰρ ἠρεμεῖν ὄλωσ εἶχε, τῷ γλυκυτάτῳ βέλει τοῦ δε-
σπότης τρωθεῖς, ἀλλὰ τὸν φανέντα καθάπαξ δεσπότην ἀρρήτῳ
ψυχῆς ἔρωτι φανταζόμενος καὶ τοῦ γλυκυτάτου φωτὸς ἐκείνου μηδὲ
βραχὺ γοῦν ἀπολειφθῆναι βουλούμενος, "Ποῦ μένεις καὶ ποῦ κοι-
τάζῃ", πρὸς αὐτὸν ἐρωτικῶς ἔλεγε· "δεῖξόν μοι τὴν δόξαν σου, γνω-
25 στῶς ἴδω σε· ἀπόδος μοι τὸ τῆς εἰκόνης κάλλος καὶ τὸ μέγα τῆς
υἰοθεσίας καὶ τῆς σῆς βασιλείας ἀξίωμα, οὗ με καὶ κοινωνὸν ἦδη
γενέσθαι· φιλανθρώπως ὁ φιλάνθρωπος δεσπότης ὑπὲρ πάντα λόγον
ἠξίωσας". Ταῦτα πρὸς τὸν δεσπότην ἠσυχῆ λέγων, τὸ μέγα τῆς
ἐρήμου πλάτος ἐκεῖνο διήγει, πέλαγος ἄπλετον οἶονεῖ τι καὶ τοῖς
30 ὀφθαλμοῖς οὐχ ὀρίζον, γυμνὸς κεφαλὴν τε καὶ πόδας σὺν ὄλῳ
τῷ σώματι βραχύτατόν τι ῥάκος περιεζωσμένος μόνον διὰ τὸ εὐ-
σχημον, ὡσπερ δὴ καὶ τὸ πρότερον· ἄτροφος τὸ παράπαν καὶ

3 περιχαρείας B. — 12 μεμονωμένον. — 17 ἐντυχηκένοι B. — 25 κάλλος B.

ἄποτος, πλὴν εἰ μὴ βοτάναις ἀγρίαις ἐντύχοι που καὶ σταγόσιν ὀλί-
γαις τισὶν ὕδατος, καὶ τοῦτο διὰ συχνῶν ἡμερῶν, ἐπεὶ καὶ ταῦτα
σπανίως ταῖς ξηροτάταις ἐκείναις ἐρήμοις παραφύεσθαι πέφυκε,
θέαμα φρικτὸν ὄντως καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν φημι τῶν Ἀγγέλων
ἄγον εἰς ἔκπληξιν. Οὕτω τοιγαροῦν ταῖς ἐρήμοις ἐκείναις ἐμφιλο- 5
χωροῦντι τῷ μεγάλῳ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀγωνιστῆ, σκληρο-
τάτοις τισὶ καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀνύδροις συμβαίνει ποτὲ χωρίοις
περιπεσεῖν, οὕτως ἀκριβῶς ἀνίκμοις τε καὶ ξηροῖς, ὡς ἐφ' ὕλαις
ἡμέραις πενήντα μὴ βοτάνῃ τινὶ τὸ παράπαν, μὴ ψεκάδι καὶ
δρόσῳ τῇ ἐκ νεφῶν, μὴ νοτίδι κάτωθεν ὀπωσοῦν ἀναδιδομένη πε- 10
ριτυχεῖν· ὅθεν καὶ τῆς φυσικῆς αὐτὸν κατ' ὀλίγον ἀπολιπούσης
ὕγρότητος, συναπέληγεν ἤδη κατὰ μικρὸν καὶ τὰ τῆς ζωῆς, καὶ
βραχύ τι νεκροῦ διαφέρων κατὰ γῆς ἔρριπτο, λεπτά τινα πνέων
καὶ τὸν Ἄγγελον, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἔφασκεν ὕστερον, φανταζό-
μενος, ὅσον οὐκ ἤδη, παραληφόμενον τὴν ψυχὴν. Οὕτω τοίνυν 15
αὐτόθι κειμένῳ καὶ τὰς μὲν ἐλπίδας πάσας ἀπειπόντι τῆς κάτω
ζωῆς, ἄνω δὲ μόνον βλέποντι καὶ τὸν Ἄγγελον παραδοκοῦντι, κα-
θάπερ ἔφθην εἰπών, ἰδοὺ καὶ ὁ προσδοκώμενος Ἄγγελος λαμπρὸς
λαμπρῶς ἄγαν ἐφίσταται, καταπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐ μὴν
ὥστε καὶ τὴν ψυχὴν ἐκεῖνου λαβεῖν, καθάπερ ἐκεῖνος ὑπέλαβεν, 20
ἀλλ' ὥστε καὶ σθένος ἐνθεῖναι μᾶλλον, ἀναψυχῆς ἀπειρηκότι τε μετα-
δοῦναι καὶ πρὸς γε τὸ βέλτιον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα μετασκευάσαι
κάλλιστα καὶ μετὰ τοῦ γιγνομένου παντός· ἄρρητος γάρ τις εὐω-
δία σὺν ἐκείνῳ κατιοῦσα καὶ δρόσος ἅμα καὶ φῶς ἀνέψυχέ τε κατὰ
γῆς ἔρριμμένον τὸν ἀθλητὴν καὶ τὸ πᾶν ἐκεῖνο χωρίον ἀθρόως εἰς 25
ἑαυτὰ μετεσκευάσεν. Εἶτα καὶ τῆς τοῦ κειμένου δεξιᾶς λαβόμενος
ὁ φανείς ἀνίστησί τε καὶ πρὸς ὑγείαν ἀποκαθίστησιν ἠλαρῶς καὶ
φιλίως, ὡς ἂν τις τῶν πάλαι κοινωνῶν καὶ συνήθων, αὐτῷ τὰ
βέλτιστα προσλαλεῖ, "Ἀνδρίζου" λέγων, "ὦ φίλος, καὶ ἴσχυε,
καὶ μηδεὶς τὸ παράπαν προσέστω σοι φόβος· σύμμαχός σοι καὶ 30
γάρ ἅμαχος αὐτὸς ἐγὼ παρέσομαι πανταχοῦ, τοῦτό μοι προστα-

11 καταλίγον B. — 12 μικρὸν B. — 18 προσδοκώμενος B. — 25 ἐρριμέ-
νον B.

*

χθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ”. Οὕτω τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως ἐξα-
γείλας ἔφθη τελείως ὁ φανείς, καὶ φῶς αὐτίκα, πολλῶ τοῦ προ-
τέρου θειότερόν τε καὶ λαμπρότερον ἐπιστάν, αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν
ἐαυτῷ παρεδείκνυ τὸν βασιλέα, καθάπερ καὶ πρότερον ἤδη φθά-
5 σας ὁ λόγος δεδήλωκεν. Καὶ ἡ ἐκεῖθεν ἄρρητος αἴγλη προβαλοῦσα
καὶ θυμηδία, ἡ ὑπὲρ πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀκόρεστος ἔφεις, τὸ ἀκρό-
τατον ὄντως τῶν ὀρεκτῶν, εὐθύς ἐκείνῳ τὰ πάντα γίνεται καὶ
τροφή καὶ ῥῶσις, ἀπαλλαγὴ τε τοῦ λυποῦντος παντοία καὶ πολλα-
πλασιῶν τις τοῦ ἐνδέοντος ἀναπλήρωσις· συναλλοιοῦσθαι γάρ πως
10 καὶ συμπάσχειν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σύμφυτον σῶμα τὸ μακάριον τουτὶ
πάθος οἱ ταῦτα παθόντες καὶ διδάξαντες θεοφόροι φασίν. “Ἡ ψυχὴ
γοῦν”, φησὶν ὁ θεόληπτος Μάξιμος, “γίνεται θεὸς τῇ μεθέξει
τῆς θεϊκῆς χάριτος, συνθεωθέντος αὐτῇ καὶ τοῦ σώματος, κατὰ
τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μέθεξιν τῆς θεώσεως”.

15 37. Οὕτω μὲν οὖν ὁ τῆς ὑψηλοτάτης ἐκείνης θεωρίας μύ-
στης καὶ μυσταγωγὸς Ἄγγελος τὸν μέγαν ἐνισχύσας αὐτῆς θεω-
ρόν, τῷ μεγάλῳ τούτῳ συναπέπτυ θεάματι· ὁ δ' ἰσάγγελος οὗτος
ἀγωνιστῆς τῷ μὲν σώματι τὴν βαθυτάτην καὶ ἄνικμον ἔρημον
ἐκείνην αὐτῷ διήει, χαρᾶς ὕλος πεπληρωμένος καὶ ἀφάτου τινὸς
20 ἠδονῆς, τῷ δὲ νῷ τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐκεῖ κάλλη διόλου περι-
πολῶν ἦν, αὐτόθι τὸ πολίτευμα καὶ αὐτὸς κατὰ Παῦλον ἐναρ-
γῶς ἔχων ἤδη τὸν μέγαν, τὸν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀνελθόντα καὶ
ῥημάτων ἀρρήτων ἀνθρωπίναις δηλαδὴ γλώσσαις ἀκούσαντα. Τούτῳ
καὶ τῆς ὑπερφουοῦς ἀρπαγῆς νοερῶς καὶ τῶν μυστηρίων κοινωνή-
25 σας ὁ μέγας, ἃ μὲν αὐτόθι κατὰ μέρος ἴδοι τε καὶ ἀκούσοι, τὰ
μὲν πλείω καὶ ὡς ἀφθεγκτα τὸ παράπαν καὶ ἀκοῆς ἀνθρωπίνης
ἐπέκεινα, κατ' αὐτὸν δὴ τοῦτον κάκεῖνος σιγῇ τετίμηκεν· ἃ δὲ
τοῖς αὐτὸς αὐτοῦ φίλοις καὶ μύσταις παρέδειξε μυστικώτερον, ταῦτα
δὴ καὶ αὐτός, καθόσον οἶόν τε, συνελὼν δώσω τῷ λόγῳ, αὐτὸν
30 προστησάμενος τοῦ λόγου τὸν ἐκείνου Θεόν, μηδὲν τι τῆς ἀλη-
θείας ὑφεῖναι, μηδὲ τὴν ὑψηλοτάτην τοῦ ἀνδρὸς ἐχοντὶ φιλοσοφίαν
ὑβρίσαι, εἰ καὶ φειδοῖ τῶν ἀσθενεστέρων ἔστιν οὗ τὸν λεπτότερον

21 πολίτευμα] Φιλιπ. γ'. 20. — 22/23 Κορινθ. 2 β', 2-4.

λόγον συστέλλομεν, μέτρα τιθέντες εὐλόγως λόγοις τε καὶ καιροῖς, κατὰ τὸν σοφὸν δηλαδὴ Σολομῶντα, καιρὸν ὀρίζοντα παντὶ πράγματι, καὶ οὐδ' ἄπο γνώμης ἐκείνῳ τὸ "πᾶν μέτρον ἄριστον", ἄριστα καὶ ὡς ὀλίγοι τῶν πάντων φιλοσοφήσαντι. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον αὖθις ἴωμεν.

5

38. Ἐνιαυτῶν μὲν κύκλος ὄλων τριῶν ἐμέτρει τῷ ἀθλητῇ, τὴν ἐν ταῖς ξηροτάταις ταύταις ἐρήμοις περίοδον πρὸς τε χειμῶνα καὶ καύσωνα γενναίως ἀνθισταμένῳ τῷ ἀσάρκῳ τε καὶ ἀτρόφῳ πρὸς γε τὰς αὐλοὺς ὑπὲρ πάντα λόγον ἀμιλλωμένῳ δυνάμεις καὶ τὰς τοῦ πνεύματος ἐλλάμψεις ἐξ ἐφαμίλλου ταύταις δεχομένῳ, 10 καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε· μᾶλλον μὲν οὖν κάκεινας αὐτὰς ὑπερφυῶς καταπλήξας, οἷς μετὰ τῆς ὕλης ὡς αὐλός τις ἔσχεν ὑπὲρ ὕλην φρονῆσαι, φοβερὸς τε διὰ ταῦτα πολλῶ τινι τῷ περιόντι καὶ θηρίοις ὀφθεῖς καὶ τοῖς Δαίμοσι, τὴν ἐξωτέραν ἔρημον αὖθις τὴν πρὸς Ἰορδάνην καταλαμβάνει, συμπαθέσ τι καὶ 15 προσηνέστερον οἶον εἰς διατριβὴν ἀνθρώπων τε καὶ λοιπῶν ζώων βλέπουσαν· ἐπεὶ καὶ βοτάνας ἔστι συλλέγειν αὐτόθι καὶ ὕδατί που κεχρησθαι πρὸς παραμυθίαν τοῦ δίψους. Ἄλλ' ὁ πειραστής, τὴν φύσιν αὐλος ὢν, τοῦ πειράζειν ἔληγεν οὔμενον, οὐδὲ κάματός τις ἀντιβαίνειν αὐτῷ τὸ παράπαν ἠδύνατο, καίτοι γε πολλάκις 20 ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν, ὑπερ ἔφθην εἰπῶν, ἔγνω καὶ καθ' ἑαυτοῦ συσκευάζων τὸν πόλεμον· ἀλλ' ὁ φθόνος αὐτὸν ἠρεμεῖν οὐκ εἶα καὶ ταῦτα πάσχοντα. Τῆς γοῦν δι' αὐτὸς αὐτοῦ μάχης πρὸς τὸν μέγαν ἀφέμενος—ταύτην γὰρ ἀφεστηκόσι καθάπαξ τῶν ἀνθρώπων ἐπανιστᾶν τοῖς ἀγωνισταῖς πέφυκε—, τὴν διὰ τῶν ἀνθρώπων 25 αὖθις ἐγείρει φιλοτιμώτερον, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀνθρώποις κατ' ὀλίγον αὐτὸν ἔβλεπε πλησιάζοντα καὶ τὴν εἰς τὴν οἰκουμένην ἐπιδημίαν αὐτοῦ πονηρὸς ὢν ὑπώπτειε φῶς ἐσομένην τοῖς ἐν σκότει καὶ ὀδηγὸν πλανωμένοις καὶ ψυχαῖς ἀληθῆ σωτηρίαν ἐκζητεῖν ἐλομέναις τὸν Κύριον· ὃ δὴ καὶ τοῖς ἔργοις ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς 30 δεσπότης ἐσύστερον ἡμῖν καθυπέδειξεν, αὐταῖς ἐπιβουλαῖς καὶ βασκανία τῇ καθ' ἡμῶν ἀφανισμῶ τὸν ἀποστάτην δούς, καθάπερ

2 Ἐκκλ. γ', 1. — 24 ἀφεστικόσι B. — 29 πλανομένοις B.

τινά χαλκὸν ἰῶ τῷ ἰδίῳ συμφθειρόμενον αἴσχιστα· τὸ δ' οὖν παρὸν τοῦ πολέμου τέως ὄλαις χερσὶν ἤπτετο.

39. Ἄραβας αὐτῷ τοίνυν ἀνά τὴν ἔρημον, οὕτως ὡς εἶχε σχήματος ἀλλομένῳ, δύο τινὰς ἐπανίστησιν· οἱ καὶ περιτυχόντες
5 αὐτῷ καὶ καινὴν πάντη καὶ ἄτοπον αὐτοῦ κατειπόντες πρόφασιν, ὡς εἶη χρημάτων δηλαδὴ φύλαξ πάλαι τεθησαυρισμένων αὐτόθι χριστιανοῖς, οἱ καὶ τῆς γῆς φασὶ ταύτης δεσπόζοντες ἐτύγγανον πρότερον, καὶ δεῖ τούτων αὐτοῖς ἐκστῆναι τὸν τόπον καθυποδεί-
ξαντα (τοῦ πονηροῦ δ' ἀτεχνῶς ὑποθήκη τοῦτο, τοῦ τὸν πόλεμον
10 συσκευάζοντος) τοσαύταις αὐτὸν σιγῶντα ταῖς πληγαῖς κατακόπτουσι καὶ οὕτω βαρυτάταις (ἀνῆπτε γὰρ αὐτοῖς ὁ Σατὰν τὸν βαρβαρικὸν θυμὸν, τῆς Χαλδαϊκῆς ἐκείνης καμίνου πολλαπλασίονα), ὡς καὶ αὐτοὺς ἐκείνους, τὸ ζῆν ἐκείνῳ καθάπαξ ἀπαγορεύσαντας, ὡς νεκρὸν αὐτοῦ που κατὰ βόθρου τινὸς ἀπολιπεῖν αὐτόθι βου-
15 λέεσθαι· ἔπειτα δείσαντες, μήπου τοῦ πτώματος ἀνάσφηλας (ὑπῆν γὰρ αὐτῷ ζωτικὴ τις ἔτι μικρὰ δύναμις) καὶ τῷ σατράπῃ τοῦ ἔθνους δῆλος γενόμενος κινδύνου πρόξενος αὐτοῖς γένοιτο (φίλον γὰρ εἶναι πρὸς γε τὸ ἡμέτερον γένος διὰ πολλὰς τινὰς τὰς αἰτίας, τοῖς ἀρχηγοῖς ἐκείνων ἄνωθεν ὥσπερ νενόμιστο), τοῦτο τὰ πο-
20 νηροῦ δείσαντες ὄργανα κακῷ τὸ κακὸν ἐπεχείρουν ἰᾶσθαι κακιστά τε καὶ ἀτοπώτατα· ἀποκτεῖναι γὰρ ἐπ' οὐδεμιᾶ τὸ παράπαν προφάσει ψηφίζοντα· τὸν ἀνεύθυνον, ὡς ἂν τοῦ προρρηθέντος ἐκεῖνοι δέους σφᾶς αὐτοὺς ἀπαλλάξαιαν. Κἂν εἰς ἔργον ἐξέβη τὸ κάκιστον βούλευμα, μὴ τοῦ Θεοῦ κεκωλυκός εὐθύς, τοῦ δι' ἐκεί-
25 νου τὴν σωτηρίαν πόρρωθεν ἡμῖν φιλανθρωπότατα καταρτίζοντος· ὡς γὰρ τῶν δημίων ἐκείνων ἄτερος ἤρκως ἦν ἄνω τὸ ξίφος, ὥστ' ἂν ἀφελέσθαι τὸν ψυχορραγοῦντα τῆς κεφαλῆς — ὦ δίκης ἐξαισιῶν ἔργα Θεοῦ! —, ξηρά τε καὶ ἄπρακτος εὐθύς ἦν ἡ χεὶρ αὐτῷ ξίφει, κατὰ μέσον ἠωρημένη τὸν ἀέρα καὶ δίκας εἰσπραττο-
30 μένη τοῦ παραλόγου τολμήματος. Τοῦτο τὸν μὲν ἕτερον δέους ἐμπλήσαν ὄλω ποδὶ φεύγειν ἔπειθε, τούτῳ δὲ καὶ μόνῳ τὴν σωτη-

4 ἄλωμένω B. — 14 αὐτίκα B, αὐτίκα M.

ρίαν πιστεύσαντα· τὸν δέ γε πληγέντα νοῦς εἰσῆλθεν εὐθύς, πολὺν τε τὸν μετὰμελον εἶχε καὶ θερμὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέσταζε δάκρυα, τὴν ἀθρόαν συμφορὰν ἐκείνην ἀποδυρόμενον. Τί οὖν ἡ φιλανθρωποτάτη ψυχὴ καὶ τφόντι χριστομίμητος τὴν συμπάθειαν; Ἐπεὶ τοῦ γενομένου συνῆκε, κατοικτεῖρει τῆς συμφορᾶς τὸν ἑαυτοῦ δῆμιον, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀπιδῶν, μικρὸν τε τὰς χεῖρας πρὸς Θεὸν ἀνατείνας οἶον, οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἐκτείνειν εἶχε ταῖς πληγαῖς ἐκείναις κατειργασμένας, ἐνεργόν, ὡς τὸ πρότερον, αὐθις τῷ πεπληγῷ τὸ μέλος ἀποκαθίστησι. Καὶ ὁ μὲν ὀξυτέραν τοῦ πάθους εὐρηκῶς παρ' ἐλπίδα τὴν θεραπείαν, ἀπιῶν εὐθύς ὤχετο, τῷ κειμένῳ δ' αὐθις ἐπιστάς ὁ γλυκὺς ἐκεῖνος ἐπίκουρος, ὁ λαμπρὸς Ἄγγελός φημι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τούτου δεξιᾶς λαβόμενος ἰλαρῶς ἀνίστησί τε καὶ τῆς συνήθους ἐμπίπλησι χάριτος καὶ πάντα παρῆν εὐθύς ὁμοῦ τὰ χρηστά, σώματος ῥῶσις, εὐφροσύνη ψυχῆς, φωτισμὸς ἀμφοτέρων καὶ πρὸς τὸ μέλλον εὐδωρομία κοινή.

40. Ὁ μὲν οὖν φανείς, ὧν ἔδει κοινωνήσας ἐκείνῳ καλῶς, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανήρχετο πάλιν, κατὰ θεῖους δηλονότι θεσμούς· ὁ δὲ τῶν αὐτῷ συνήθων αὐθις ἐχόμενος ἐνιαυτὸν μὲν ἕνα καὶ κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἔρημον ὁμοίως φιλοσοφεῖ· εἶτα τὸν Ἰορδάνην αὐθις καταλαβὼν τὸ τοῦ φίλου καὶ ὁμωνύμου πατρὸς Σάβα φημι τοῦ πάνυ φροντιστήριον εἴσειςιν, ᾧ δὴ καὶ περιγράψας ἠδέως— πῶς ἂν εἴποις;— αὐτὸς ἑαυτὸν τὸ παράπαν ἀπρόιτος ἦν, ἑαυτῷ δηλαδὴ προσλαλῶν μόνῳ καὶ τῷ Θεῷ καὶ οἶονεῖ τις ἄριστος ἔμπορος τῷ διὰ μακρῶν ἀγώνων προσγενομένῳ πλούτῳ μετὰ πλείστης ὄσης τῆς ἠδονῆς τε καὶ τῆς ἀδείας ἐπεντροφῶν. Ἡμέραι παρῆλθον οὐχὶ συχνὰ καὶ τοῖς αὐτόθι φροντιστηρίοις γνωσθέν, ὡς ὁ μέγας ἐπανήκει Σάβας τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἀναχωρήσεως, μοναχῶν ὅλους χοροὺς ἐκάλει κατὰ θέαν ἐκείνου· οὐχ ἡ τοῦ Ἰορδάνου δὲ μόνον περίχωρος, ἀλλὰ καὶ Παλαιστίνη πᾶσα πρὸς αὐτὸν ἐξεχεῖτο, τῆς φήμης ὀξυτάτῳ πτερῷ πάντας ἐπ' αὐτὸν καλούσης οὐδὲν ἦτιον ἢ τὴν Ἰουδαίων φατρίαν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην αὐτὸν καὶ τὸν Βαπτιστὴν πρότερον· ἠδονὴ γὰρ οὐχ οἷα καὶ ῥηθῆναι ῥαδίᾳ

2 μετὰμελλον Β. — 20 ὁμονύμου Β.

κατεΐχεν αὐτοὺς σὺν πολλῷ τινι θαύματι, οὐ μόνον ὅτι τὸν ἴσα
καὶ κεφαλῇ, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτήν, εἰ οὕτω χρή λέγειν, τι
μώμενον αὐτοῖς τὴν ψυχὴν ὄραν εἶχον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν μετὰ
πόθου τινὸς ἀρρήτου πλεῖστον ἀναζητούμενον ἤδη χρόνον ἀθρόον
5 ὄραν εἶχον ὄλβιον τινα καὶ θεοφορούμενον ὄλον καὶ τῶντι τρισμέγι-
στον ἀπολαβόντες αὐτόν· τοῦτο γὰρ κακ μόνης τῆς ὄψεως αὐτοῖς
ἐδηλοῦτο τρανότατα, χάριτός τινος ἀρρήτου καὶ λαμπρότητος θα-
ψιλέστατα κατακεχυμένης αὐτῆς, ὡς εἶναι τοῖς προσιούσιν ἐκεῖνον
χαρὰν ὁμοῦ καὶ κατάπληξιν, ὡσπερ δι' ὄργάνου τινὸς τοῦ συζύγου
10 σαρκίου καὶ τῆς ἐκτὸς προχεομένης τε καὶ ὀρωμένης τῆς χάριτος
καὶ μάλιστα τοῖς τῶν ἄλλων πνευματικωτέροις καὶ ὑψηλοῖς, διὰ
τὴν ἔξιν τοῦ καλοῦ δηλαδὴ γεγυμνασμένα κεκτημένοις τὰ αἰσθη-
τήρια πρὸς γε τὴν τοῦ καλοῦ διάκρισιν καὶ τοῦ χείρονος, κατὰ
τὸν θεῖον ἀπόστολον· οἱ δὲ καὶ τοῖς ἐκτὸς κήρυκες λαμπροὶ τοῦ
15 κατ' αὐτόν ἦσαν πράγματος, καὶ θαῦμα τὰς ἀπάντων ἐπλήρου
ψυχάς, καὶ πρὸς τοῦτον ὄλω θυμῷ καθ' ἐκάστην συνέρρεον. Οὐδὲ
τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔθνος ἔξω τοῦ κατ' αὐτόν ἦσαν λόγου καὶ
θαύματος· ἀλλὰ καὶ τούτοις, καίτοι γε τοιοῦτοις οὔσι, πολὺς ὁ
περὶ τοῦ ἀνδρὸς λόγος ἦν καὶ σὺν αἰδοῖ τινι τούτῳ προσεΐχον καὶ
20 τοῖς ὑπὲρ ἐκεῖνου λεγομένοις μεθ' ἡδονῆς προσετίθεντο. Ὁ μὲν
οὖν ἐν ἐκεῖνοις ἦν, ἡσυχία δηλαδὴ καὶ ταῖς ὑπερφυέσι θεωρίαις
πρὸς Θεὸν καθ' ἐκάστην ἀνατεινόμενος καὶ ἀχορέστως τοῦ κάλλους
ἐκεῖνου κατατροφῶν· ἀλλ' ἄθρει μοι πάλην ἐτέραν ἀγωνιστοῦ· ἦκει
καὶ γὰρ ὁ λόγος ἤδη πρὸς αὐτὸ τῶν παλαισμάτων φημί τοῦ ἀνδρὸς
25 τὸ κεφάλαιον.

41. Ἐπειδὴ πᾶσαν ὁ πονηρὸς ἐπενεγκῶν πεῖραν καὶ πάντα
κάλων κινήσας, ὃ λέγεται, καθ' ὕδατων ἐδόκει γράφειν, ἢ ξαί-
νειν νεφέλας, ἢ τοξεύειν τὸν οὐρανόν, ταῦτα δὲ τὰ ἐπὶ τῶν ἀδυ-
νάτων λεγόμενα, τοῦ μὲν ἀγῶνος ἀναχωρεῖν τούτου, καίτοι γε πά-

12/14 'Εβρ. ε', 14. — 26/27 πάντα κάλων κινήσας] Corpus paroem. II, σ. 104,
287, 600. — 27 καθ' ὕδατων γράφειν] Corpus paroem. II, 59. Gaisford, Paroe-
miographi, σ. 69. — 28 ξαίνειν νεφέλας] Gaisford, σ. 83, 209. Corpus, II, σ. 27,
41, 542 || τοξεύειν τὸν οὐρανόν] Gaisford, σ. 291.

λαι προσήκον ὄν, οὐκ ἠδύνατο—πῶς γάρ, εἰς οὐρανὸν ὑπερφυῶς
μετὰ τῆς ὕλης ἀνιόντα βλέπων ἐκείνον, ὅθεν αὐτὸς ἄυλος ὢν ἀθλίως
ἐκπέπτωκεν;—, ἐπὶ δὲ τὸν ἔσχατον ἄθλον τουτονὶ καταφεύγει,
τὴν ἐσχάτην, ὃ φασιν, ἄγκυραν· τὴν γὰρ ὑπ' αὐτὸν συναγαγὼν
πονηρὰν δύναμιν καὶ τὰς φάλαγγας στοιχηθὸν ἀντιτάξας ὡς ἐν πο- 5
λέμῳ καὶ παρατάξει τινί, στρατηγὸς ὢν αὐτὸς καὶ τῶν ταγμάτων
ἄρχων καὶ πρῶταθλος, αὐτὸς ἐκείνος ἀμέσως δι' ἑαυτοῦ τὸν πό-
λεμον ὑπεισέρχεται. Καὶ πρῶτα μὲν ἀλαλαγμῷ καὶ θορύβῳ καὶ
πατάγοις τισὶ κατασειεῖν ἐδόκουν τὸ σπήλαιον, ἀναιδέστερον ἐμ-
βοῶντες καὶ μωρίαν τινὰ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν ὕβριν τοῦ ἀλήπτου 10
καὶ ἀπαθοῦς καταχέοντες· εἶτα κάκεινα προσετίθουν θρασύτερον,
"Ἴνα τί κατακαίεις ἡμᾶς"; λέγοντες, "Ἴνα τί κατὰ πάσης τῆς
ζωῆς καὶ τῆς πράξεως ἡμῶν ὀλοσχερῶς ἴστασαι, τὸ παράπαν
ἠδίκηκότων οὐδέν; οὐ δύναμεθά σου φέρειν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν
καθ' ἡμῶν ἀκάματον ταύτην σπουδὴν· οὐ στέγομέν σου τὴν ἀκοὴν 15
ὄλως, καὶ πρὸς αὐτὸ δὲ τοῦνομα δυσχεραίνομεν. Ἡ γοῦν τοῦ
καθ' ἡμῶν ἀποστάς τούτου πολέμου καὶ τῆς ἔχθρας σαυτῷ τε καὶ
ἡμῖν ἀναπνεῦσαι δίδου μικρόν, ἢ πρὸς τὸν σὸν ἐραστὴν ὅτι τά-
χος ἀπόδραθι, τὰ ἡμέτερα ταῦτα καταλιπὼν· ὁ γὰρ πρὸς ἐκείνον
ἐνωτικὸς ἔρως ἡμῖν ἀποτείχίζει τὸν κατὰ σοῦ πόλεμον. Ἐλοῦ 20
τοίνυν ὀπότερον βούλει τῶν εἰρημένων· εἰ δ' οὖν ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ
ἀνήσομεν, οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο, πάντα ποιοῦντες μέχρις ἂν
τῆς προσκαίρου σε ταύτης ζωῆς καὶ ἄκοντα τέως ἐξώσωμεν". Ὁ
δὲ μέγας ἀναισθητῶν ἦν ὡσανεὶ πρὸς ταῦτα καὶ κοιμωμένῳ τὸ
παράπαν προσεοικῶς· πάλαι γὰρ ἐν ἔθει τούτων γενόμενος καὶ 25
τὰς ἐκείνων προσβολὰς ἠσκηκῶς πρὸς ἑαυτὸν εἶχε μόνον καὶ τὸν
θεὸν μετὰ γε τῆς φίλης ἐκείνης γαλήνης καὶ καταστάσεως, ψελλί-
σματα παιδῶν τοὺς θορύβους καὶ τὸν πλατὺν ἐκείνων λῆρον ἠγούμε-
νος. Καὶ οἱ μὲν αὖθις ἀλαλαγμῷ καὶ τραχυτάταις τισὶ καὶ ἠγριωμέ-
ναις βοαῖς "Οὐκ ἀκούεις ἡμῶν"; ἔλεγον· "οὐκ ἀποκρίνη τὸ πα- 30
ράπαν οὐδέν; περιφρονεῖς καὶ τῆς σπουδῆς ἡμῶν καὶ τῶν παύ-
σεων"; Ὁ δὲ πρὸς μὲν ἐκείνους αὖθις οὐδέν, πρὸς δὲ θεὸν

ἐκεῖνα τὰ προφητικά προσφόρως ὑπέψαλλεν· “Οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἐλάλησαν ματαιότητος καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν· ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων
5 καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς, ὅτι ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα”. Οἱ δ’ ὡσπερ μανίας μᾶλλον πλησθέντες ἐντεῦθεν καὶ θράσους καὶ μηδὲ κατέχειν ἑαυτοὺς ἔτι δυνάμενοι κατὰ τοῦ μεγάλου χωροῦσι τρόπῳ τοιῶδε· πάντοθεν ἑαυτοὺς συναγαγόντες καὶ ὡσπερ εἷς τῷ συνασπισμῷ γενόμενοι σὺν ἀλαλαγμῷ μεγίστῳ χερσὶ
10 φονώσαις—ὦ Θεοῦ κριμάτων!—αὐτὸν ἀρπάξουσι καὶ τῷ παρακειμένῳ κρημνῷ κατὰ κεφαλῆς φέροντες ἀκοντίζουσι. Ὁ μὲν οὖν κρημνὸς οὕτω βαθύτατος ἦν καὶ μόνον ἰδεῖν φοβερώτατος, ὡς μηδ’ ἂν ἐν τοῖς ζῶσιν εἶναί ποτε δύνασθαι τὸ καταπεσὸν ἅπαξ αὐτόθι, κἂν ἄνθρωπος, κἂν κτῆνος, κἂν ὀτιοῦν· ἀλλὰ “τοῖς Ἀγγέλοις αὐ-
15 τοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε” νοητῶς οἶμαι που καὶ ὁ θαυμαστός ἐνταῦθα Σάβας κατὰ καιρὸν ἤκουεν. Οὐκ ἤκουε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγμασιν αὐτοῖς ὄραν εἶχε καὶ πάσχειν ὑπερφυῶς τὸ μέγα τεράστιον· οὐ γὰρ κατὰ κεφαλῆς, ὡσπερ δὴ καὶ τοῖς ἀλάστορσιν ἐκείνοις ἦν πρὸς βουλῆς, ἀλλ’ ὀρθίος ὅλος
20 καὶ κακῶν ἀπαθῆς—ὦ τῆς πάντα φερούσης τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως!—κατ’ ἐκείνου τοῦ βαθυτάτου χάσματος ἴσταται· κάκειθεν τὸ κατὰ τῶν πολεμίων περιφανῶς ἐκεῖνος μᾶλλον ἀνίστησι τροπαιον, χάσματι καὶ βυθοῖς ἀπωλείας ἐκείνους αὐτοὺς παραδούς, ὡς μηδὲ προσβάλλειν εἰσέτι τολμᾶν, εἰ καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο λό-
25 γοις οἰκονομίας ὑψηλοτέροις ταυτὶ συγκεχώρητο, ἀλλ’ εἶναι τοῦτο πέρασ τῶν πειρασμῶν καὶ τελείαν ὄντως κατάλυσιν· τὸ δ’ ὅπως, ὁ λόγος ἤδη δηλοῦν ἔτοιμος.

42. Κάτεισι μὲν ὁ μέγας τὸν βαθύτατον, ὡς ἔφην, κρημνόν, ὑπ’ ἐκείνου τοῦ φρουροῦντος Ἀγγέλου χερσὶ πάντως αὐλοῖς ἀσφα-
30 λέστατα διαβασταζόμενος, καὶ τοὺς μὲν πόδας ἐρείσας κατὰ τῆς γῆς, εἰς οὐρανὸν δὲ καὶ χεῖρας ἔχων καὶ ὀφθαλμοὺς—ὦ τῶν φρικτῶν τουτωνὶ τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων!—ἐφ’ ὅλας ἡμέρας αὐτόθι

1/6 Ψαλμ. λζ', 13-16. — 14/15 Ψαλμ. ε', 11-12.

τεσσαράκοντα ἴσταται, μὴ τροφῆς, μὴ ποτοῦ τὸ παράπαν ἀψάμενος,
ἄκαμπτος, ἀκλινῆς ὄλος καὶ ἄυπνος, ἀνδριάς ἐξ ἀψύχου τινὸς ὡσπερὶ
κατασκευασθεὶς ὕλης, ἣ φύσιν εἶπεν ἂν τις μᾶλλον αὐτὸν ἄυλον, ἐπ'
ἐκπλήξει φανεῖσαν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, εἰ μήπου Μωσέα
τις λέγοι τὸν μέγαν ὑπηρέτην τῶν Θεοῦ μυστηρίων, ὑπερφυῶς 5
εἰσελθόντα τότε τὸν γνόφον καὶ τὰς τοῦ νόμου πλάκας δεξάμε-
νον· ᾧ καὶ διπλοῦ τοῦ ῥηθέντος ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν μετὰ δι-
πλῆς τῆς προσεδρείας, καθάπερ ἴσμεν, ἐδέθησεν, ἐπ' ἀνακαινισμῶ
τῶν ἱερῶν ἐκείνων γραμμάτων, ἃ δηλαδὴ τῶν νομοθετουμένων
ἀκρασία συνέτριψεν, ἣ εἴ τινα κατ' ἐκείνον — οὐκ οἶδα — Θεοῦ 10
μυστηρίων αὐτόπτην καὶ ὑπουργὸν ὑπερφυῶς χρηματίσαντα. Ἀλλὰ
τί ταῦτα, καίπερ ὄντα τοιαῦτα, πρὸς τὴν ὑπερφυᾶ τοῦ ἀνδρὸς
ἀρπαγὴν τε καὶ θεωρίαν, ἣ μετὰστασιν ἐν σαρκί, ἣ οὐκ οἶδ' ὅπως
ἂν ταύτην καὶ φῶ, πᾶσαν ἀκοὴν καὶ λόγον ὑπερφυῶς ὑπερβαί-
νουσαν; ἔτι λάκκους ὑδάτων τινὰς ἣ καὶ χειμάρρους ἐκλείποντας 15
ἀντλεῖν δοκιμάζομεν, τὸ μέγα τῆς θαλάττης ἀφέντες πέλαγος·
ἔτι τὰς καθ' ὑδάτων ἐμφάσεις τε καὶ σκιάς τοῦ θαυμαστοῦ περι-
σκοποῦμεν ἡλίου, τῆς φυσικῆς ἀκτίνος καὶ τῆς λαμπρότητος πόρρω
κείμενοι· οἶμαι γάρ, εἴ πού τινα φύσιν ἀνθρωπείαν ἐπὶ τῆς γῆς
ἔδει φανῆναι, πᾶσαν μὲν ἀρετῆς εἰς ἄκρον ἐν ἑαυτῇ συναγαγοῦ- 20
σαν ἰδέαν, ὅση τε τῆς θεωρίας καὶ ὅση τῆς πράξεως, πᾶσαν δὲ
χάριτος θεϊκῆς αἴγλην ὑπερφυῶς ἐν σαρκί δεξασθαι δυναμένην,
οἶονεὶ τινα φάναι παντοδαπὴν εἰκόνα καλοῦ, δεῖγμα μὲν τῆς τοῦ
δεσπότητος φιλοτιμίας, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τι τῶν πάντων, ἐκπληξιν δὲ
τῶν ἀύλων περὶ αὐτὸν φύσεων, οἷς μετὰ τῆς ὕλης τῶν αὐτῶν 25
ἐκείνοις ὑπερφυῶν ἠξιώθη, τῆς δὲ κοινῆς τῶν ἀνθρώπων οὐσίας
οἶονεὶ τι κοινὸν ἀρχέτυπον καὶ παράδειγμα πᾶσι μὲν ὑπερφυῶς
θαυμαζόμενόν τε καὶ ποθοῦμενον, πᾶσι δ' ὡσαύτως ἀνέφικτόν τε
καὶ ἄληπτον, ὡσπερ εἰς ἐκπληξιν ἣ καὶ τινων ἀφορμὴν ἀγώνων
τισὶ προτεθὲν μόνον, οὐκ εἰς ἀκριβῆ μίμησιν τοῦτο τὴν ἐν σαρκί 30
τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ φύσιν εἶναι ζωὴν καὶ τὸ καινὸν ἐκεῖνο πολί-
τευμα· ἃ δὴ καὶ κατὰ δύναμιν τῷ λόγῳ προσθήσω, τοῦτο καθά-

παῖ, ὑπερ ἔφθην εἰπών, ἐνστησάμενος, τὸν μὲν ἔφορον τοῦ λό-
γου τε καὶ τῆς ἀληθείας ἐν ἅπασιν προϊστάμενος, μικρὰ δὲ τῶν
ἀπιστούντων φροντίζων, ὡς μικρὰ περὶ τούτου φρονούντων καὶ τὸ
παράπαν ἀνάξια. Τρεῖς μὲν οὖν ἰσάριθμοι παρῆλθον ἡμέραι
5 καὶ νύκτες κατ' ἐκείνου τοῦ βόθρου προσευχομένῳ δηλαδὴ τῷ
μεγάλῳ καὶ τὰς χεῖρας ἀκλινῶς τεταμένας εἰς οὐρανὸν ἔχοντι·
εἶτα φησὶν· “Ἐδόκουν ἀρπαγεῖς ἐκεῖθεν ἀρρήτως ὑπεράνω γενέ-
σθαι τῶν οὐρανῶν· φωτὸς μὲν οὖν χάσις (ἀλλὰ πῶς ἂν τις εἴποι
τὴν ἄρρητον αἴγλην ἐκείνου καὶ τὴν θαψίλειαν, οἷονεὶ τι πέλαγος
10 ἄπειρον τοῦ ὑπερουρανίου πλάτους κατακεχυμένου παντός;) ὡσα-
νεὶ πλημμυρεῖν ἐδόκει καὶ πάντα κατακλύζειν τε καὶ καταλαμ-
πρύνειν τῷ μεγέθει τῆς ὑπερφυῶς ἀστραπῆς· τὸν δὲ γλυκύτατον
Ἰησοῦν—ὃ τῆς ἀφάτου θυμηδίας καὶ δόξης ἐκείνης!—ὑπερκαθή-
μενον τοῦ πλάτους τούτου δὴ τοῦ φωτὸς ὑπερφυῶς” φησὶν “εἶχον
15 ὀράν. Χίλια μὲν οὖν χιλιάδες καὶ μυρία μυριάδες ταγματῶν ἀγγελι-
κῶν κύκλωθεν ἐστηκυῖαι, κατὰ τὸν μέγαν εἰπεῖν Δανιήλ, ἐλειτούρ-
γουν αὐτῷ· φωτὸς δὲ πηγὴ τις ἀκένωτος αὐθις ποταμηδὸν ἐκεῖ-
θεν προχεομένη, πολλαπλασιῶς ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ φῶς ὑπερβαί-
νουσα, τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, καίτοι γε φῶς καὶ αὐτὰς ὀρω-
20 μένας, λαμπρότερον ἐφαίνετο καταστράπτουσα· ἐμοὶ δὲ” φησὶ “κόρος
οὐκ ἦν, τὸν γλυκύτατον οὐκ οἶδ' ὅπως Ἰησοῦν θεωμένῳ καὶ τὴν
ἐκεῖθεν ἐξαλλομένην τοῦ φωτὸς ἄρρητον δύναμιν καὶ λαμπρότητα·
ὅλος γὰρ ἦν γλυκασμός, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅλος ἐπιθυμία καὶ
ἔφσεις, κάλλος ἀπόρρητον, ἀθανασία τε καὶ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη
25 τις ἀνεκλάλητος. “Ὄθεν καὶ κόρου παντὸς ἐκεῖθεν ἀπεληλαμένου,
μᾶλλον δ' ἐπιθυμίας προστιθεμένης καὶ πρὸς τὸ ἄναντες ἀνατει-
νούσης, κατὰ τὸν εἰπόντα, διόλου, τῆς ἀρρήτου θυμηδίας καὶ τῆς
δόξης πῶς ἂν ἐκὼν ποτ' ἀπέστην ἐκείνης, καὶ εἰ πρὸς ἄπειρον
αἰῶνά τινα παρατείνεσθαί μοι τὰ τῆς ἀποκαλύψεως εἶχε, μὴ τοί-
30 γε τὸν βραχὺν τοῦτον τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸν, ὃν καὶ σωματι-
καῖς τισιν ἐργασίαις προσασχολουμένους τινὰς τῶν πατέρων ἐν
ἀσιτία καὶ στάσει παντελεῖ διανύσαντας ἴσμεν, ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὑπὲρ

8 χάσις M, χάρις B. — 16 Δανιήλ ζ', 10. — 24 κάλος B.

φύσιν κατωρθωκότας τὰ πέρα τῆς κοινῆς φύσεως; Ταῦτα”, φησὶν ὁ μέγας, “ἑώρων”. Ἄλλ’ ἐν τούτοις γε ὄντι σῦλος ὁράται φωτὸς (ἔδῳκει γὰρ αὖθις ἐπὶ γῆς εἶναι μετὰ τοῦ σώματος), οἴονεῖ τις ἀπορροή και ἀκτίς τοῦ θείου φωτὸς ἐκείνου κατιῶν ἐπ’ αὐτόν· συγκατῆει δὲ ἄρα και Ἄγγελος τούτῳ δὴ τῷ φωτὶ συνετίζων 5 ἐκεῖνον τὴν ὄρασιν, καθάπερ ἐν τῷ Δανιήλ περὶ τοῦ θείου Γαβριήλ ἔγνωμεν· ὅς και συστάς αὐτῷ, φωτὸς ἤδη πεπληρωμένῳ και τῆς ἀγγελικῆς λαμπρότητος οὐδὲν ἀποδέοντι—ὦ τῆς μεγάλης σου περὶ τὸν ἄνθρωπον, Χριστέ, δόξης και χάριτος!—, “Ἐμεγαλύνθη σου, βέλτιστε Σάβα”, φησί, “τὸ ὄνομα παρ’ ἡμῖν και οὐδὲ βου- 10 λομένῳ μοι λέγειν ἀκριβῶς ἕξεστιν ὅσην αἱ ἄνω και περὶ Θεὸν τάξεις ἐπὶ τῇ περὶ σέ δόξη και λαμπρότητι καρποῦνται τὴν εὐφροσύνην· αἵτινες ἐφ’ ἐνὸς ἀμαρτωλοῦ δηλαδὴ μετανοία και μόνη κοινήν τινα τὴν φαιδρότητα και τὴν ἑορτήν, καθάπερ ἤκουσας, ἄγουσιν. Ἐπεὶ τοιγαροῦν ἐπαναπέπαυται και σοὶ τὸ πνεῦμα τὸ τοῦ Θεοῦ, 15 καθάπερ ἐν ἀποστόλοις φημι και προφήταις και τοῖς ἄλλοις, ὅσοι δηλαδὴ κατ’ ἐκείνους τῷ πνεύματι (οὐ γὰρ ἔδωκας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὕπνον τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς κροτάφοις ἀνάπαυσιν, ἕως ἂν εὖρης σεαυτὸν αὐτὸς δηλονότι τόπον και σκῆνωμα τοῦ Θεοῦ, ἕως οὗ τῇ εἰκόνι καλῶς ἀποδοῦς τὸ κατ’ εἰκόνα τὸ 20 ἀρχαῖον ἀπολάβης κάλλος ἐκεῖθεν και τὸ ἀξίωμα· και πρότερον μὲν ἔχεις ἀπολαβῶν ἤδη τοῦτο και τὸν κοινὸν κατ’ ἐκείνους φημι τοὺς τῶν αὐτῶν ἠξιωμένους ἰδεῖν ὑπερφυῶς ἠξιώθης δεσπότην, και νῦν δ’ αὖθις λαμπρότερόν τε και ὑψηλότερον ἐκεῖνο προσκτησάμενος ἔχεις και διὰ τοῦτο και τῆς μεγάλης ταύτης ἀστραπῆς 25 και τῆς θεοφανείας ἐναργέστερον νῦν ἀπολαύεις, καθ’ ὅσον οἷόν τε χάριτι καθορῶν ὑπερφυῶς τὸν τῇ φύσει καθάπαξ ἀόρατον· οἱ γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἀξιωθέντες ἀπολαβεῖν κατὰ σέ φημι κάλλος και τὸ ἀξίωμα, ἐν αὐτῷ δὴ τούτῳ χάριτι καθορῶσι τὸν Κύριον), ἕξεστι και σοὶ τοιγαροῦν ἀπὸ γε τοῦ νῦν, ὦ βέλτιστε, τὸ ἀπόδημον ἐκεῖνο 30 κάλλος αὖθις εἰσοικισαμένῳ καλῶς και τὴν θαυμαστὴν υἰοθεσίαν

6 Δανιήλ η', 16. — 13/14 Λουκᾶ ιε', 10. — 17/19 Ψαλμ. ρλα', 4-5.

ἀπολαβόντι μετὰ γε τοῦ βελτίστου παντός, ἐν αὐτοῖς δὴ τούτοις ἀπροσκόπως τὸν τῆς δικαιοσύνης ὄραν ἥλιον, υἱὸς καθάπερ πατρὶ προσλαλῶν ἤδη μετὰ παρρησίας καὶ τῶν κατὰ γνώμην οὔμενον ἀποτυγχάνων οὐδέποτε· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῇ μεγίστῃ πρὸς Θεοῦ
5 δόξῃ ταύτῃ καὶ τῇ τιμῇ καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων σὺν ἀπορρήτῳ τινὶ τῷ φίλτρῳ προσέφεται, καὶ τοῖς Δαίμοσι δ' αὖθις ἐξ ἐφαιμίλλου φοβερὸς ἔσῃ καὶ τὸ παράπαν ἀπρόφαστος, εἴπερ τις τῶν ἀπάντων ποτέ· τούτων καὶ γὰρ πάντων αὐτάγγελος ἐγὼ σοι καθίσταμαι νῦν, ὡς ὄρᾳς, παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστιν. Ἐπὶ
10 πᾶσι δὲ τούτοις κάκεινό σε βούλεται δι' ἐμοῦ μαθεῖν ὁ Θεός, ὡς αὐτὸ τοῦτ' ἔστιν ἐκεῖνο τὸ σοὶ σήμερον ὑπερφυῶς ἀποκαλυπτόμενον, τὸ καὶ πάλαι δηλονότι ρηθὲν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις αὐτῷ, τὸ “μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄφονται”. ὕπερ ἐστὶν ἡ μέλλουσα τῶν δικαίων ἀπόλαυσις ἐναργῶς, ἡ περιώ-
15 νυμος αὐτῇ φημι βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς δηλονότι τῶν προοιμίων κἀντεῦθεν ἀξιοῦσθαι πεφύκασιν οἱ διὰ καθαρότητος περιουσίαν τὸ τῆς υἰοθεσίας καλῶς ἐφθαχότες ἀξίωμα”. Ὁ μὲν οὖν Ἄγγελος ταῦτα τὸν ὄρωντα συνετίζων ἦν καὶ τὰ τούτοις φησὶ παραπλήσια· ὁ δὲ μέγας, ἐπεὶ καὶ σύνεσις αὐτῷ πρὸς τοῦ μυσταγωγούντος ἐδόθη τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ οὖς, κατὰ τὸν εἰπόντα
20 προφήτην, ὥστε ἀκούειν, καὶ πρὸς τούτοις καὶ ὄφθαλμοὶ τοῦ βλέπειν “ἃ ὄφθαλμὸς οὐκ εἶδε πάντως καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”—ὁ περὶ τῶν μαθητῶν τῶν πάλαι συνελθόντων Χριστῷ τὸ
25 θαβώριον ὁ θεοφόρος Δαμασκηνὸς φθάσας ἤδη πεφιλοσόφηκε, παρὰ τοῦ ἀποστόλου σαφῶς ἐκδεξάμενος—, ἴστατο τῆς θεωρίας ἐκείνης ἀχορέστως κατατρυφῶν καὶ τοῖς ὑπερφυέσιν ὑπερφυῶς ὅλος ἐνδιατρίβων ἐφ' ὕλαις, ὅπερ ἔφην, ταῖς τεσσαράκοντα· “ὑπὸ γὰρ τοῦ κατελθόντος”, φησὶν, “ἐκεῖθεν φωτὸς ἐπ' ἐμέ, ὧ τινι καὶ
30 τὸν μυσταγωγὸν θεῖον ἐκεῖνον Ἄγγελον ἔφην συγκατελεθεῖν, ὅλος

2 δικαιοσύνης ὁ. ἥλιον] Ματθ. δ', 2. — 13 Ματθ. ε', 8. — 17 υἰοθεσίας] Ῥωμ. γ', 15, 23. θ'. 4. Γαλιτ. δ', 5. Ἐφεσ. α', 5. — 20 Βαρούχ β', 31. — 22/24 Κορινθ. 1, β', 9.

περιλαμφθείς, ὡς μηδὲ σῶμα περιβεβλήσθαι δοκεῖν, ἢ περιβεβλήσθαι μὲν, λεπτότατον δ' ὄλον καὶ ἀερίον πως καὶ φωτεινόν, ὡς μηδέν τι παρεμποδίζειν τῇ φυσικῇ τοῦ νοῦ καθαρότητι δύνασθαι, μᾶλλον δὲ καὶ ἄμφω ταῦτα πρὸς ἓν ὑπερφυῶς ἤδη μετασκευάσθαι δοκεῖν, κατὰ τὸν εἰπόντα, τῇ τοῦ κατακρατήσαντος ἀμφοτέρων ἀγαθοῦ πνεύματος χάριτι· καὶ αὐτὸς ἑμαυτὸν ἀκριβέστατα κατανοεῖν εἶχον, οὐκ οἶδ' ὅπως, τὸ φυσικὸν αὐτό φημι κάλλος τοῦ νοῦ τε καὶ τῆς ψυχῆς, μηδὲ λόγοις ἐρμηνεύεσθαι δυνατόν ὄν".

43. Ταῦτα καὶ πάσχειν ὑπερφυῶς ἔσχες, κατὰ θείαν καὶ ὑψηλοτέραν ἔκστασιν τῶν κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ κινημάτων, ἀνθρωπε τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέχειν παρὰ σαυτῷ τοῖς πᾶσι τὸ παράπαν ἀνεκφορα, μυστήρια, τό γε νῦν ἔχον, εἰδῶς, τὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀποκάλυψιν ἐκδεχόμενα· οὐ μὴν ἔμελλες εἰς τέλος παρὰ σαυτῷ ταῦτα καθέξειν ἀπόρρητα· οὐδὲ γὰρ εἶναι τοῦτο τῆς θείας ἔργον χρηστότητος, ἣτις ἄρα σε καὶ τὰς ἐρήμους ἀπολιπόντα παλινδρομεῖν αὐθις πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν οἰκουμένην ἐκέλευεν ἐπὶ σωτηρίᾳ πολλῶν· ὃ δὴ καὶ μετὰ μικρὸν ὁ λόγος δηλώσει μοι. Μᾶλλον δ' ἵνα περὶ τούτου διελόντες τι φιλοσοφήσωμεν ἀκριβέστερον, ὥσπερ ἢ Καινῇ Διαθήκῃ, τοῦτο δὴ φημι τὸ κατὰ Χριστὸν Εὐαγγέλιον, μυστήριον τῆς Παλαιᾶς ὄν ἐκείνης (τύπος γὰρ τύπου καὶ σκια πᾶς ὁ ἐν γράμμασι νόμος, κατὰ Παῦλον φάναι τὸν μέγαν καὶ αὐτὸν δὲ φημι τὸν ὑπηρέτην καὶ μυσταγωγὸν ἐκείνου Μωσῆν), ὥσπερ οὖν τοῦτο μυστήριον ὄν ἐκείνης ἀποκαλύπτεσθαι μὲν ἡμῖν ἐναργῶς ὕστερον ἔμελλε διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ πατρός, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ φιλανθρώπως ἔξαποστείλοντος, "γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν", ἀπεκαλύπτετο δὲ καὶ τισιν ἐκείνων καθ' ὅσον οἶόν τε σαφέστερον, προφήταις δὴ φημι τούτοις καὶ νομοθέταις καὶ τοῖς πρὸ νόμου πατράσιν (οὐδὲ γὰρ τοῖς γράμμασι μόνον καὶ ταῖς σκιαῖς κατὰ γε τοὺς πολλοὺς ἀκαεῖνοι προσεῖχον, ἀλλὰ καὶ τισιν ὑψηλο-

21/23 Ῥωμ. ε', 15. Κολοσ. β', 17. Ἐβρ. η', 5. ι', 1. — 26 γεννώμενον Β. — 27 Γαλάτ. δ', 4, 5.

τέρους αὐτοὺς ἢ χάρις ἐδεξιούτο φθάνουσα, τὰ μὲν ἐκείνους τι-
μῶσα καὶ πολλῶν τινι τῶν ἄλλων ὑπερτιθεῖσα, διὰ δὲ πόρρωθεν
τὴν ἑαυτῆς δόξαν καὶ τὴν κοινὴν τοῦ πράγματος σωτηρίαν μεγα-
λοπρεπῶς προαγγέλλουσα, καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὡς ἂν εἴποι τις
5 ἐν ὀλίγῳ, τῆς ἐν ἐκείνοις τῶν ἀπορρήτων ἀποκαλύψεως), οὕτω
δὴ καὶ τὰ τῆς μελλούσης, εἴτε παλιγγενεσίας χρὴ λέγειν, εἴτε
παρουσίας δευτέρας καὶ παντελοῦς ἀποκαταστάσεως, ἃ δὴ καὶ βα-
σιλείαν οὐρανῶν καὶ κοινωνίαν Ἀγγέλων, ἰσοθειάν τε καὶ Χριστοῦ
συγκληρονομίαν καὶ ἀδελφότητα τὸ σεπτὸν φησιν Εὐαγγέλιον, μυ-
10 στήρια μὲν εἰσι τοῦ κατὰ Χριστὸν αὐθις Εὐαγγελίου τε καὶ τῆς
χάριτος ἐν ἀποκρύφοις λαλούμενα (“σοφίαν γάρ” φησι “λαλοῦμεν ἐν
μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην” ἐν τοῖς τελείοις· καὶ ὁ ταῦτα πα-
θῶν τε καὶ μαθῶν, ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, “μεταληψό-
μεθα”, φησί, “τοῦ πάσχα νῦν μὲν τυπικῶς ἔτι, καὶ εἰ τοῦ πα-
15 λαιοῦ γυμνότερον· τὸ γὰρ νομικόν” φησι “πάσχα τολμῶ καὶ λέγω
τύπου τύπος ἦν ἀμυδρότερος, μικρὸν δὲ ὕστερον τελεώτερον καὶ
καθαρότερον”). μυστήρια δὲ πᾶσιν ἡμῖν ὄντα τοῖς τελείοις κἀν-
ταῦθα πρεπόντως κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν τε καὶ λόγον ἀπο-
καλύπτεται, τὰ μὲν ἐκείνους τιμῶντος καὶ τῶν πολλῶν προτιθέν-
20 τος τοῦ χρηματίζοντος, τὰ δὲ καὶ πείρα διὰ τούτων αὐτῶν αὐθις
βεβαιουῦντος τὰ ἐλπίζόμενα, μήπου τὸν λογισμὸν ὑκλάσαιμεν, ἐλ-
πίσι μόναις προσηλωμένοι καὶ γράμμασι, πολὺ μὲν τὸ ἀξιώπιστον
ἔχειν δυναμένοις κακῆς μόνης φημι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ προθεσπί-
σαντος, ἀχωρήτοις δὲ πεφυκόσιν ἄλλως ἀκοαῖς τε καὶ διανοαῖς
25 ἀνθρώπων (οὔτε γὰρ ὀφθαλμὸς φησιν εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν,
οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρωπίνην ἀνέβη), ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπερφουῶς ταῦτα
πασχόντων αὐτῶν ἐκείνων κατὰ δύναμιν γεγονότες αὐτήκοοι. Διὰ
τοῦτο τοίνυν τοῖς περὶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἐν Θαβωρίῳ πρὸ τοῦ
σταυροῦ καὶ τοῦ πάθους τὴν τῆς θεότητος ἑαυτοῦ δόξαν ὁ Χρι-
30 στὸς παραδείκνυσι, τὰ προοίμια τῆς μελλούσης τῶν οὐρανῶν βα-
σιλείας, κατὰ τοὺς εἰπόντας θεολόγους, αὐτοῖς χαριζόμενος καὶ
διὰ τούτου πληροφορῶν καὶ στηρίζων αὐτούς τε καὶ ἡμᾶς πρὸς

11/12 Κορινθ. 1, β', 7. — 25/26 Κορινθ. 1, β', 9.

τὰ μετὰ μικρὸν ἐπερχόμενα· καὶ τῷ πρωτομάρτυρι δὲ Στεφάνῳ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μυστήριον ἐκεῖνο τῆς χάριτος οὐκ ἐν ἐρημίᾳ τινὶ καὶ ἀναχωρήσει, ἀλλ' ἐν μέσῳ δηλαδὴ τῷ συνεδρίῳ τῶν θεομάχων ἀποκαλύπτεται, ἵν' ὁ βλασφημούμενος παρ' αὐτῶν Ἰησοῦς, οἷα δὴ φιλὸς ἄνθρωπος, υἱὸς ἀνακηρυχθῆ τοῦ Θεοῦ, τῷ πατρὶ συνδοξα- 5 ζόμενος, ὡς ὁμότιμος. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Παύλῳ τῷ τῆς ἐκλογῆς σκευεὶ καὶ τοῖς λοιποῖς θεοφόροις, καίτοι γε μυστήριον ὄν καὶ τὴν τοῦ μέλλοντος, ὑπερ ἔφην, ἀποκάλυψιν ἐκδεχόμενον, κἀνταῦθα συμφερόντως δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας ἀποκαλύπτεται, ἀλλὰ τοῖς μὲν δι' αὐτοὺς μόνους ἐκείνους, εἴτε τιμωμένους, εἴτε 10 κουφιζομένους τοῦ βάρους τῶν πειρασμῶν, εἴτε δὴ καὶ ἀμφότερα, τοῖς δὲ καὶ δι' αὐτὰ ταῦτα καὶ προσέτι τὸν στηριγμὸν τῶν ἀμφιβαλλόντων καὶ τὸν τῶν ἀπιστούντων λαμπρὸν ἔλεγχον· μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἀξιότατος ἂν εἴη, ὧ θαυμάσιε, τάττεσθαι, Πέτρος ἡμῖν ἀναφανείς ἄλλος καὶ μαθητῆς ἐπιστήθιος, ἧ καὶ κατὰ τὸν 15 ὁμώνυμον Στέφανον φιλανθρώπως παρὰ τῆς χάριτος ἐκπεμφθεὶς εἰς μέσους τοὺς τε πιστεύοντας ἡμᾶς καὶ τοὺς ἀμφιβόλως περὶ τὸ μέγα τοῦτο διακειμένους μυστήριον—τὸ γὰρ δύσφημον σιωπήσομαι—, ὡς ἂν καὶ τὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἄριστα τοῖς παρὰ σαυτοῦ βεβαιώσαις καὶ κήρῃ τοῖς τε νῦν οὔσι τοῖς τ' ἐσομένοις 20 ὀφθειῆς ἀπαραλόγιστος, εἰς αὐτὸ τοῦτο πάντων νῦν κατὰ σὲ τῶν μυστηρίων τούτων ἀξιουμένων ἀπολεχθεὶς, ὡς ἐγὼ φημι, ἃ τε καὶ τούτων καθ' ὅσον οἷόν τε ταῦτ' ἰδεῖν τε καὶ παθεῖν ἀξιωθεὶς ἐναργέστερον. Καὶ μάρτυρες τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἄλλα τε 25 πλεῖστα καὶ ἡ φοβερὰ περὶ τούτων αὐτῶν ὀπτασία, προσευχομένῳ τῷ μεγάλῳ φανεῖσα καὶ φοβερὰν τινα κατὰ τῶν ὑπαιτίων οὐρανόθεν κατιοῦσαν ὑποδείξασα τὴν ἀπόφασιν· ὃ δὴ καὶ κατὰ καιρὸν ἐν τοῖς ἐξῆς μοι ῥηθήσεται. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἡμᾶς μετὰ πολυετῆ τινα τὸν χρόνον ἐκ τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀγωγῆς ὑποστρέψας ἐκείνης κατὰ θείαν, ὑπερ ἔφην, τὴν ἀποκάλυψιν 30 Ἰωάννης τις ἄλλος ὁ Ζαχαρίου, ἧ καὶ Ἀντώνιος ὕστερον ὁ μετὰ χρόνον ἀναδὺς εἰκοσαετῆ τοῦ ὑπὸ γῆν ἐκείνου σπηλαίου ἡλλοιω-

1/6 Πράξ. ζ', 55, 56.

v.

μένος ὄλος τε καὶ θεοφορούμενος, αὐτός τε πρὸς ἡμᾶς ἐξείπειν
ὕπὸ τῆς χάριτος προετραπίης κατὰ καιρόν, ταῦτα δὴ τὰ τοῖς ἄλ-
λοις ἀπόρρητα, καὶ ἡμᾶς αὖθις εἰς αὐτὸ τοῦτο τῷ πνεύματι πα-
ρῶν κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην δῆπου κεκίνησας. Ἄλλὰ τί πάθω,
5 τοσοῦτον ὑπ' ἀνάγκης ἐνταῦθα συναλαθεῖς καὶ πράγμασιν ἐγχει-
ρήσας, πάντα καὶ λόγον καὶ νοῦν ὑπερβαίνουσι; σοῦ γὰρ καὶ μό-
νου τὴν φωνὴν ἔδει παρεῖναι καὶ πρὸς ταυτηνὴ τὴν διήγησιν,
ἐπεὶ καὶ μόνος ἀληθῶς ἀξιότατος σὺ καὶ πάσχων ἀξίως τὰ τοι-
αῦτα καὶ λέγειν πεφυκῶς ἀξιώτερον, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα σὰ καὶ
10 τῆς σῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον ψυχῆς τε καὶ γλώττης, εἰ καὶ τὴν χεῖρα
μόνην εἰς ὑπουργίαν κατὰ χρέος ἡμεῖς ἀπεδώκαμεν· ὅθεν καὶ τῇ
σῇ δυνάμει μάλα τεθαρρηκῶς, τῶν αὐτῶν αὖθις καὶ λόγων καὶ διη-
γήσεων ἄπτομαι.

44. Ἄ μὲν οὖν εἰπεῖν ἔδει τῆς τῶν ἱερῶν τουτωνὶ μυστηρίων
15 ἀποκαλύψεως καὶ συγγραφῆς πέρι, καὶ ὅτου χάριν ἐκεῖνόν τε πρὸς
τὴν ἔκφρασιν τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα καὶ ἡμᾶς αὐτὸς οὗτος κατὰ καιρόν
αὖθις κεκίνηκεν, ἱκανῶς εἰρησθαι μοι δοκῶ καὶ τῆς ἐκεῖνου γνώμης
οὐ πόρρω, ταῦτόν δὲ πάντως εἰπεῖν καὶ τῶν περὶ ταῦτα νόμων τε
καὶ κανόνων τοῦ πνεύματος· τῆς δὲ τῶν εἰρημένων ἀκολουθίας αὖθις
20 ἐχώμεθα. Τῶν τεσσαράκοντα συντελεσθεισῶν ἡμερῶν ἤδη, καθ' ἅς
ὕπὲρ φύσιν ἐνδιατρίβειν ἐκεῖνη τῇ θεοφανείᾳ τὸν ἐπὶ γῆς Ἄγγε-
λον τοῦ Θεοῦ τοῦτον ἠκούσαμεν, ἀδελφοί τινες τῶν πρὸς αὐτὸν
συνήθως φοιτῶντων, κατὰ πρόσταξιν οἶμαι καὶ τοῦτο Θεοῦ,
πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ παραγίνονται· οἱ καὶ τὸ καινὸν ἐκεῖνο κατι-
25 δόντες τεράστιον, κατὰ μὲν τοῦ βαθυτάτου κρημοῦ τὸν μέγαν,
ὑπερ ἔφην, ἐστῶτα, ἐξεστηκότα δὲ τὸ παράπαν καὶ χεῖρας καὶ
ὀφθαλμοὺς ἀκλινῶς εἰς οὐρανοὺς ἔχοντα, ὡς μὴ μᾶλλον ἄνθρω-
πον εἶναι δοκεῖν τὸ φαινόμενον ἢ στήλην ἀνδρὸς ἐξ ἀψύχου τινὸς
μορφωθείσαν ὕλης, κακεῖνο εἶναι ὑποκρινόμενον, σπουδῇ κατελ-
30 θόντες (εἶχε γὰρ ἐκ θατέρου μέρους ὁ κρημνός τι καὶ βάσιμον),
τὸ μὲν ὅθεν ταῦτα καὶ πῶς καὶ πόσον ἄρα χρόνον αὐτῷ τὰ τῆς
αὐτόθι διατριβῆς ἔχει συμβαλεῖν οὐκ εἶχον· ἔκστασιν δὲ τινα θειο-
τέραν καὶ ὑπασίαν ἀπὸ γε τῶν φαινομένων εἶναι τὸ πρᾶγμα τέως

μη ἀγνοήσαντες (οὐδὲ γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὑπερφυσίαν πολιετίαν οὐδὲ
πρότερον ἀγνοοῦντες ἐτύγχανον) προσλαλοῦσί τε τούτῳ καὶ τὴν
θεϊαν ἐκείνην θεωρίαν εὐθύς διακόπτουσι, τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ
σαρκίου τάλαιπωρίαν πάντως οἰκτείραντες καὶ τὴν κατὰ φύσιν,
ὡς οἷόν τε, προσενεγκεῖν ἐκείνῳ βοήθειαν μηχανώμενοι. Κατελ- 5
θόντα τοίνυν ἐκεῖθεν καὶ τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰς αἰσθήσεις κατὰ
φύσιν αὐθις, ὡς ἐδόκει, γενόμενον ἀναλαμβάνοντες εἰς τὸ σπήλαιον
φέρουσι. Πονθάνεσθαι μὲν οὖν ἐκείνου καὶ προσλαλεῖν τι καὶ ἀκούειν
περὶ τῶν ὀραθέντων, καίτοι γε σφόδρα βουλόμενοι, τὸ παράπαν
οὐκ εἶχον (τὸ γὰρ τῆς πάλαι συνοίκου σιωπῆς πάλαι καὶ οὗτοι 10
καλῶς ἤδεσαν), τροφῆς δὲ τινος μεταλαβεῖν τέως καὶ μικρὸν ἀνα-
κτήσασθαι τὸ σῶμα προσκείμενοι περιπαθῶς ἤπειγον. Ἄλλ' ἐκεῖ-
νος ἔκπληκτος ὢν καὶ ἠλλοιωμένος ὅλος, καὶ τῶν ὀραθέντων ἀπο-
στῆναι τὸ παράπαν δυνάμενος οὐ μὲνουν, ἀναισθητῶς εἶχε τῶν
λαλουμένων καὶ οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν ὅλως ἠδύνατο· οὐ δὲ 15
κάκεινοι συνιέντες, ἐπεὶ περ ἀνηγύτοις τὸ παράπαν ἐπιχειρεῖν ἔγνω-
σαν, πρὸς ἑαυτοὺς ἀπιόντες ᾤχοντο, φόβου καὶ θαύματος τὰς
ψυχὰς ἔμπλεω. Ὁ δ' αὐθις τοῖς ὑπερφυσίως ὀραθεῖσιν ἐκείνοις ἀνα-
προσπάστως, ὅπερ ἔφην, προσκείμενος καὶ τὴν καρδίαν τετρωμένος
τῷ γλυκυτάτῳ τοῦ Χριστοῦ ἔρωτι, τὰ μυστικά τῆς νύμφης ἐκεῖνα 20
πρὸς τὸν ἔραστήν καὶ νυμφίον τῶν καθαρωτάτων ψυχῶν μετ' ἠδο-
νῆς ἀπορρήτου τινὸς βοᾶν ἤρξατο· “Ὅσμη μύρων σου ὑπὲρ πάντα
τὰ ἀρώματα· ὀπίσω σου εἰς ὄσμήν μύρου σου δραμοῦμαι· ἀγαλ-
λιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐπὶ σοί· ἰδοὺ εἰ καλὸς ὁ ἀδελφιδός
μου καὶ γε ὠραῖος· ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου· 25
τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην· ἐπίθετέ με ἐν μύροις· στοιβάσατέ με ἐν
μήλοις, ὅτι τετρωμένος ἀγάπης ἐγώ· δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου καὶ
ἀκούτισόν μου τὴν φωνήν σου, ὅτι ἡ φωνή σου ἠδεῖα καὶ ἡ ὄψις
σου ὠραία· ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἐκαρδίωσας· μέλι καὶ γάλα ὑπὸ

3 θεϊαν ἐκείνην] οὕτως ἐν τῷ M, ἀλλ' ἐν τῷ B γέγραπται τὸ ὑπερφυσίαν. — 22/23
Ἄσμα α', 3, 4. — 24 Ἄσμα α', 14. — 25/27 Ἄσμα β', 3-5. — 26 στοιβά-
σατε B. — 27/29 δεῖξον - ὠραία] Ἄσμα γ', 14. — 29 ἐκαρδίωσας - λιβάνου]
Ἄσμα δ', 9, 11.

*

τὴν γλῶσσάν σου καὶ ὄσμῃ ἱματίων σου ὡς ὄσμῃ Λιβάνου· τί ἀδελφιδός μου, ὅτι οὕτως ὤρκισας; τί ἀδελφιδός μου λευκός καὶ πυρρός, ἐκλελοχισμένος ἀπὸ μυριάδων; σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τῶν ἀρωμάτων· χεῖλη αὐτοῦ κρῖνα στάζοντα σμόρναν πλήρη· φά-
5 ρυγῆ αὐτοῦ γλυκασμός καὶ ὄλος ἐπιθυμία· ὦ, τί κραταιὰ ὡς θά-
νατος ἢ ἀγάπη σου· περίπτερα αὐτῆς ὡς περίπτερα πυρός φλόγες αὐτῆς· ὕδωρ πολὺ καὶ ποταμοὶ ὑδάτων οὐ δυνήσονται σβέσαι μοι τὴν ἀγάπην σου, καὶ δώσω πάντα τὸν βίον μου ἐν τῇ ἀγάπῃ σου”.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ λέγων ἐξ ἐκείνου καὶ πάσχων ἦν ὁ
10 θαυμάσιος, καὶ οὐδ’ ἀποστῆναι τὸ παράπαν ἠδύνατο· ἐπελάθετο γὰρ οὐ τὸ φαγεῖν μόνον τὸν ἄρτον, κατὰ τὸν μέγαν Δαυιδ (σύμ-
βολον, ὡς αὐτὸς φησιν, ἐναργῆς τοῦ κατὰ Θεὸν πένθους καὶ τῆς μεταμελείας), ἀλλὰ καὶ αὐτῆς, ὡς εἶπεῖν, καθάπαξ τῆς φύσεως τῷ τῆς θείας ἀγάπης ὑπερφυῶς ὑπερβάλλοντι.

15 45. Ἐνιαυτὸν γοῦν ὄλον, καθάπερ αὐτὸς ἐκεῖνος πρὸς τινὰς τῶν ἑαυτοῦ φοιτητῶν καὶ φίλων ἔλεγεν ὕστερον, ἐφ’ ἐνὸς πλευροῦ διήγησε κατακείμενος· εἶτ’ ἐκεῖθεν ἐξαναστάς—ὦ τῶν καινῶν του-
τωνὶ καὶ ὑπὲρ φύσιν πραγμάτων! — ἐπὶ τινος καθέδρας ἐνιαυτὸν αὐθις ὄλον κειάθεικε, μηδὲν ἄμειψας ἐφ’ ὄλοις τοῖς δυσι τοῦ-
20 τοις ἐνιαυτοῖς τὸ σχῆμα τῆς καθέδρας τε καὶ τῆς κατακλίσεως, μὴ πρὸς εὐχὴν ἀναστάς, μὴ γόνυ κλίνας, μὴ τὴν τάξιν ἑκατέραν ἄμειψας ὄλως ἐφ’ ὄλοις τοῖς δυσὶν ἔτεσιν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀνακεί-
μενος ὄλος ἦν, ὑπερ ἔφην, ἐφ’ ἐνὸς καὶ τοῦτο πλευροῦ, τὸ δ’ αὐθις τῇ καθέδρᾳ προσηλωμένος ὡσαύτως, καθάπερ ἔκ τινος ὕλης
25 ἀψύχου πεπονημένος ἄνθρωπος· οὐδὲ γὰρ ἡ σωματικὴ τοῦτον ἐκεῖθεν ἀνίστη χρεία, εἰ μὴ που τὸ τῆς κενώσεως τῶν περιττω-
μάτων εἴποι τις ἀπαραίτητον, βραδέως που κατεπεῖγον καὶ τοῦτο διὰ τὸ τῆς ἀσιτίας ὑπερφυῶς ὑπεράνθρωπον· ἄρτω καὶ γὰρ βραχυ-
τάτῳ τινὶ καὶ ἀπεσκληρότι καὶ ὕδατι παραπλησίως ὁ γεννάδας
30 χρώμενος ἦν, καὶ τοῦτο διὰ μακροῦ καὶ ὕσον ἀποζῆν μόνον, τοῦ συνδέσμου συντηρουμένου τῆς φύσεως· ἃ δὴ καὶ πρὸς τινος ὑπη-

2/5 τί ἀδελφιδός - ἐπιθυμία] Ἰ. Ἄσμα ε', 9, 10, 13, 16. — 5/8 Ἰ. Ἄσμα η', 6, 7.—
11 Ψαλμ. ρα', 5.

ρετείτο τῶν μοναχῶν, ὡς μὴ διακόπτειν αὐτῷ τὸν θαυμαστὸν
ἐκεῖνον ἀγῶνα τὴν ἀνάγκην ταύτην τῆς φύσεως. Καὶ μηδεὶς ἀπι-
στείτω τοῖς λεγομένοις, τῇ φύσει ταῦτα παραμετρῶν· οὐδὲ γὰρ
ἡμεῖς φυσικῆς ἀκολουθίας ταῦτ' εἶναί ποτ' ἂν εἴποιμεν, οὐ τὰ
προσεχῶς εἰρημένα ταυτὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸ τούτων πάντα 5
σχεδόν, τὸ τῆς ἀκρατῆς νηστείας ἀγγελικόν, τὸ ἐν τῇ μακρᾷ
καὶ χρονίᾳ γυμνώσει καθάπερ ἄσαρκόν τε καὶ ἄυλον, πρὸς τε
θερείους φλόγας καὶ χειμερίους πάγους παραβαλλόμενον, τὴν ἐν
ταῖς ἀβάτοις καὶ ξηραῖς ἐκείναις ἐρήμοις ἐπὶ μακρὸν ὑπεράνθρωπον
δίαιταν· ἃ πῶς ἂν εἴποι τις ἀνθρωπεῖαν ὑπενέγκειν φύσιν δύνα- 10
σθαι, μὴ τῶν φυσικῶν ἔξω φρενῶν αὐτὸς ἐκεῖνος γενόμενος; Ἄλλ'
ἐκεῖνο περὶ τούτων καὶ τῶν τοιούτων θαρρούντως δήπουθεν λέγο-
μεν, ὅτι περ ἢ δαφιλῶς ἐν ἐκείνῳ χεθεῖσα χάρις τοῦ θεοῦ πνεύ-
ματος, ὡσπερ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἐκείνῳ τὰ τῆς ἀνθρωπείας
ἐπέκεινα φύσεως μετὰ Παύλου τε καὶ Στεφάνου καὶ τοῦ λοιποῦ 15
τῶν ἁγίων χοροῦ δέδωκε, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ταῦτα τὰ τῆς
φυσικῆς ἀκολουθίας, ὅσα περὶ τὴν σωματικὴν δηλαδὴ τράπεζαν
στάσιν τε καὶ καθέδραν φημί καὶ κατάκλισιν, οὐ κατὰ φύσιν,
ἀλλ' ὑπὲρ λόγον φυσικὸν ὡσαύτως ἐνεργεῖν πάντα δέδωκε, κατὰ
τοὺς ἐκεῖνα καὶ παθόντας καὶ λόγοις φιλοσοφήσαντας ὑψηλότατα· 20
ὅπου καὶ γὰρ ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐνδημήσει Θεός, αὐτοὶ φασιν οὗτοι,
πάντα ἔξῃς ὑπὲρ φύσιν αὐτόθι γίνεται. Θεῖαν τοιγαροῦν ταῦτά
φαμεν, οὐκ ἀνθρωπίνην, ἐνέργειαν, ὑπερφυῶς ἐν τοῖς ἀξίοις κατὰ
καιροὺς ἐνεργήσασαν καὶ τῆς ἰδέας τοῦ θαυματουργικοῦ χαρίσμα-
τος τὰ κρείττονά τε καὶ ὑψηλότερα· ὡς γὰρ τὸ ξηρὰν ἀνορθῶσαι 25
χεῖρα καὶ πεπηρωμένον ὀφθαλμόν, ἢ καὶ σῶμα παρειμένον ὄλον
πρὸς ὑγείαν ἀθρόον ἐπαναγαγεῖν εὐχῇ καὶ φιλῶ μόνῳ προσρήματι,
ἔτι τε θῆρας ἀγρίους ἡμερῶσαι καὶ νεκροὺς ἀναστῆσαι, θείας
εἶναί φαμεν χάριτος θαύματα, τὸν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως λόγον
ὑπερφυῶς ὑπερβαίνοντα, οὕτω δὴ καὶ τὸ τῷ αἵματι καὶ τροφῇ 30
συνίστασθαι πεφυκὸς σῶμα δίχα τῆς ἐκ τούτων φυσικῆς ἀναπλη-
ρώσεως ἐπὶ πάνυ τοι μακρὸν συντηρῆσαι, μὴ διαλυθὲν ἀναγκαιῶς
εἰς τὰ ἐξ ὧν συνεπάγη στοιχεῖα, καὶ τὸ ἐκ μελῶν καὶ μορίων

συγκείμενον αὐθις· ἃ δὴ νεύρων καὶ ἀρμονιῶν σύνδεσμοι συνέ-
χοντα καὶ συγκολλῶντα πρὸς ἐνὸς κατασκευὴν σώματος μεταβα-
τικὸν κατὰ φύσιν ἐργάζεται, τῇ καθέδρᾳ καὶ στάσει καὶ ταῖς πυ-
κναῖς ἐφ' ἑκάτερα μετακλίσει τὸ εὐπετές καὶ ἄλυτον οἶονεῖ χα-
5 ριζόμενα. Τοῦτο δὴ κατασχεθὲν ὑπερφυῶς τὸ παράπαν ἀκίνητον
ἐφ' οὕτω μακρὸν μὴ διαφθαῖναι χρόνον τῆς αὐτῆς εἶναι φασὶ
θαυματουργικῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως, καὶ τοσοῦτω μείζω καὶ
ὑψηλότερα, ὅσῳ καὶ τὸ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως καὶ τῶν παιδῶν ἄρξαι
τινά, τοῦ φύσιν ὑποτάξει θηρίου ἢ καὶ πάσχοντα πρὸς ὑγείαν ἀνα-
10 καλέσασθαι σώματα πολλῶ δυσχερέστερον καὶ κατὰ τοῦτο δὴ καὶ
θαυμασιώτερον, κατὰ τὸν μέγαν εἰπεῖν Ἀθανάσιον καὶ τὸν τῆς
οἴκουμένης περιφανῆ διδάσκαλον αὐθις, Ἰωάννην φημι τὸν τὴν
γλῶτταν χρυσοῦν, ἵνα μὴ τοὺς πλείονας λέγοιμεν· “τὰ μὲν γὰρ
καὶ ἰατρικῇ καὶ ἀνθρωπίνῃ μηχανῇ ἐπιτηδεύματα πολλάκις ἐνήρ-
15 γησαν”, ὁ πολὺς φησιν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος· τὸ δὲ ψυχὴν εἰς
τὸ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν ἀποκαταστήσαι καὶ τοσοῦτον
ἀπειλικρινημένην αὐτὴν καὶ καθαρὰν ἀπεργάσασθαι, ὡς καὶ τὰς
θείας ἀκτῖνας ὑπερφυῶς αὐτὴν ἐν ἑαυτῇ δύνασθαι δέχεσθαι, κἀν-
τεῦθεν καὶ τὸ σῶμα συνδιατιθέμενον ταύτῃ φυσικῶν ἀναγκῶν ὑπερ-
20 φυῶς ἔξω καθίστασθαι, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πάντων θαυμάτων θειό-
τατόν τε καὶ ὑψηλότερον, καθὼ καὶ ὁ ταῦτα παθὼν τε καὶ μα-
θὼν Σύρος ἐκεῖνός φημι τὴν ἡσυχίαν τε καὶ τὴν θεωρίαν ὁ πε-
ριβόητος “κρεῖττόν σοι”, φησί, “τὸ πεπτωκός σου τῆς ψυχῆς ἢ μυ-
ρίους ἀναστήσαι νεκρούς· κρεῖττόν σοι τὸ πεπονηκός καὶ νοσοῦν αὐτῆς
25 ἰάσασθαι, ἢ τοὺς ἀσθενοῦντας τὰ σώματα”. Οὕτω μὲν οὖν ἔχω
περὶ τῶν ὑπὲρ λόγον τοῦ ἀνδρὸς τούτου κατορθωμάτων, τῶν τε
ῤῥηθησομένων καὶ ὅσα δηλαδὴ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, καὶ οὗτος
ὁ τοῦ κατ' αὐτὰ μυστηρίου λόγος, ὡς ὁ τῶν ταῦτα παθόντων τε
καὶ διδαξάντων πατέρων λόγος· οὐ γὰρ καινά τινα ταῦτα καὶ πρῶ-
30 τως ἄρτι τὴν τοῦ Χριστοῦ νόμφην, τὴν ἐκκλησίαν, σεμνύοντα,
διωμιλημένα μὲν οὖν ἐκ μακροῦ καὶ συνήθη καὶ πολλοῖς ἐκείνων
σπουδασθέντα τε καὶ κατορθωθέντα, εἰ καὶ τὰ κατὰ μέρος ὁ μέ-
γας οὗτος σὺν ὀλίγοις τισίν, ὅσα γε ἡμᾶς εἰδέναί, συνειληφώς

ὕπὲρ φύσιν ἐν ἀρετῆς χρῆμα παντοδαπὸν τε καὶ θεοείκελον ἠκριβώσατο. Εἰ δέ που καὶ τοῖς περὶ τῶν θεοφόρων ἐκείνων λόγοις, ὧν ζηλωτῆς οὗτος ἐφάμιλλος, διαπιστεῖν τινες βούλοιντο, πρὸς τὸν λόγον οὐδέν φασιν· οὐδὲ γὰρ πρὸς ἐκείνους ἡμῖν ὁ λόγος, ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐστάναι συνεδρίου προφανῶς σπεύδοντας, καὶ διὰ 5 τοῦτο καὶ ταυτὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐξαίρετα τοῖς τῆς ἀπιστίας λογισμοῖς καθαιρεῖν, ὅσον τὸ καθ' αὐτούς, δοκιμάζοντας. Ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

46. Τρεῖς μὲν οὖν ἐνιαυτοὺς ὅλους κἀν τούτῳ δὴ τῷ σπηλαίῳ τὴν ἀγγελικὴν ταύτην καὶ ὑπερφουεστάτην μετιῶν πολιτείαν ὁ ἔν- 10 σαρκος διήνυσεν Ἄγγελος, ὅλος ἐξεστηκῶς τῶν παρόντων, ἠλλοιωμένος ὅλος καὶ ἔνθεος, θαῦμα καὶ αὐταῖς ταῖς ἀύλοις φημί καὶ περὶ Θεὸν φύσει· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς λαβὼν κατὰ νοῦν, καὶ ὡς τοῦ χωρητοῦ κατὰ χάριν ἀνθρώπῳ παντὸς ἐν μεθέξει γέγονε καὶ πλήρης αὐτῷ, καθόσον οἶόν τε, τῶν ἀγωγίμων τῆς ἀρετῆς ἢ φορ- 15 τίς—τὸ γὰρ ἐπέκεινά φασι Γαδεῖρων οὐ περατόν—, θεσπέσιόν τι καὶ θεομίμητον ὄντως καὶ διανοεῖται καὶ καταπράττεται· εἰ μὲν τινι καὶ ἄλλῳ τῶν εἰς ταύτην ἐφθακότων τῆς ἀρετῆς τὴν περὶωπὴν ὡσαύτως κατορθωθῆν, ἤκιστα λέγειν ἔχω· ὅτι δὲ καὶ μόνον ἰκανώτατον τοῦτο τὴν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρετῆς ἀνάβασιν 20 ὡς εἶπειν τοῦ ἀνδρὸς ὑποδειξαι καὶ θεοείκελον ἀτεχνῶς τοῖς τε νῦν οὔσι καὶ τοῖς ἐξῆς ἐσομένοις, καὶ μάλιστα λέγειν ἔχω. Εἰδὼς γὰρ τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης θειότατον χρῆμα καὶ πάσῃ μὲν τῇ κατὰ Θεὸν ἀπλῶς ἀγωγῇ χρῆμά τι τῶν ἀναγκαιοτάτων εἶπερ τι τῶν πάντων, ὡσπερ ἐν οἰκοδομῇ πηλὸν τῶν ἡμετέρων τις ἔφη 25 σοφῶν ξύμπασαν τὴν τῶν ἀρετῶν ὕλην, καθάπερ τινὰς λίθους ἐλάττονας τε καὶ μείζους, πρὸς ἑαυτὴν συγκολλῶσαν καὶ συναρμόζουσαν, εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ τῆς ψυχῆς οἴκου, τοῖς γε μὴν εἰς τὴν περὶωπὴν ἐκείνην τῆς κατὰ Θεὸν τελειότητος ἐφθακόσι καὶ πάνυ τοι χρησίμην, καθ' ὑπερβολὴν ἀναγκαίαν, ὡς αὐξητικὴν τε τῶν 30 θησαυρῶν καὶ τῶν τούτοις ἐφεδρευόντων ληστῶν τε καὶ θηρίων δραστηκὴν ἀναιρέτιν, ὁ καὶ πάλαι διὰ βίου ταύτη συνῶν νῦν ὡς ἐξ ἄλλης αὐθις ἀρχῆς ἑαυτὸν αὐτὸς ὅλον αὐτῇ δίδωσι, πάντων,

ὡς εἰπεῖν, ἔν γε τῷ παρόντι τῶν ἄλλων ἀφόμενος, μᾶλλον δὲ
πάντα πιστεύσας ἐκείνη κάκεινη αὖθις ἀναλαβὼν οἴοιεν τινα θη-
σαυρὸν ἐσφραγισμένον, ἀσφαλῶς ἐν ἑαυτῷ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπάν-
των σωρείαν ἀτεχνῶς φέροντα. “Ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸν αὐτὸς τὰ
5 τῶν θείων ἐκείνων χρησμῶν ὑπειπὼν ἄριστα—“ὅταν ποιήσητέ”
φησι “τὰ διατεταγμένα ὑμῖν πάντα, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι
ἐσμέν· ὁ γὰρ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν· καὶ ἐὰν μὴ στρα-
φῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παῖδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν”· καὶ πρὸς τούτοις τὸ “χάριτί ἐστε σεσωμένοι,
10 δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι· ὡς ῥάκος γάρ” φησιν
“ἀποκαθήμενης ἢ δικαιοσύνης ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ”—, τοῦ φρον-
τιστηρίου εὐθύς ἀπάρας ἐκείνου, εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἄπεισι
κοινὸν τῶν ἀσκητῶν καταγῶγιον, ὀνόματι τοῦ μεγάλου βαπτιστοῦ
καὶ Προδρόμου τετιμημένον, καὶ τοῦ προεστῶτος μετὰ πλείστης
15 ὅτι τῆς μετριοφροσύνης ἐδεῖτο τοῖς, ὑπ’ αὐτὸν ἀδελφοῖς αὐτὸν τε
συναριθμῆσαι καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως, ὅσα δὴ καὶ νόμος ἐκείνοις,
ἐν ἅπαντι χρῆσθαι τῷ παρεστηκότι τῆς χρείας· οἳ δὲ τὴν ἐκείνου
τέως ἰδόντες ἐπιδημίαν ὦντο μὲν αὐτὸν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῶν
καὶ διδασκαλίαν ὑπὸ Θεοῦ κεκινῆσθαι καὶ ἦκειν ἐναργῶς ἐπ’ αὐτῷ
20 τούτῳ, ὡς ἂν καὶ μόνον ὄφθεις ὠφελήσαιεν οὐ μικρὸν ἐκείνους,
οἷος ἐκείνος· ὅθεν καὶ τῷ τοῦ πράγματος ἐπωφελεῖ καὶ ἄλλως
ἀπροσδοκῆτι καταπλαγέντες μετὰ περιχαρείας πάντες ὁμοῦ πρὸς
ἐκείνον οὐχ ὕσης ἂν καὶ ῥηθῆναι ῥαδίως συνήεσαν, ἄλλος ἀλλα-
χόθεν περικυκλοῦντες, ποδῶν ἀπτόμενοι, χεῖρας καταφιλοῦντες,
25 τὸ περικείμενον ῥάκος ταῖς ὕψεσιν ἑαυτῶν ὡς τι χρῆμα τῶν ἱερῶν
παρατρίβοντες· ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν τῆς ἐπιδημίας αἰτίαν ἐμάνθανον,
ὅτι Σάβας ὁ περιβόητος ἐν ἀσκητικοῖς κατορθώμασιν, ὁ μέγας
θησαυρὸς τῶν τοῦ πνεύματος χαρισμάτων, οὗ πλήρης τῆς ἀκοῆς
γῆ τε καὶ θάλασσα, μαθητῆς αὐτῶν εἶναι βούλεται, τὴν τῶν εἰ-
30 σαγωγικῶν καὶ στοιχειουμένων τάξιν αἰρούμενος, καὶ τοῦτο δὴ πρὸς

5/9 Λουκᾶ ιζ', 10. Ματθ. ιη', 3. — 7 ὀφείλομεν B. — 9 χάριτι κέ] Ἐφεσ.
β', 5. — 10 δικαιούμενοι - χάριτι] Ῥωμ. γ', 24. — 10/11 ὡς ῥάκος - Θεοῦ] Ἡσαίου
ἔδ', 6. — 11 ὁμῶν B.

τοῦ καθηγητοῦ καὶ τῆς ἀδελφότητος πάσης σχήματί τε καὶ νεύ-
ματι καὶ παντὶ τῷ τῆς ψυχῆς ὠρμηκότητι περιπαθῶς ἐξαιτούμενος
ἦν, πᾶσιν ὑποπίπτων, πάντων προσκαλινδούμενος τοῖς ποσὶ καὶ
καταφιλιῶν μεθ' ὅσῃς οὐκ ἂν τις εἶπε ῥαδίως τῆς μετριοφροσύνης,
ἐνεοί τινες ἦσαν καὶ σχεδὸν ἄφωνοι πρὸς ἀλλήλους ὀρώντες καὶ 5
τῷ καινῷ τοῦ πράγματος ἐξόχως καταπληττόμενοι. Εἶτα καὶ πρὸς
ἐκεῖνον "Καὶ πῶς οἶόν τε τοῦτο γενέσθαι, σοφώτατε πατέρων
καὶ τιμιώτατε", πάντες ἔφασκον, "παρὰ πᾶσαν ὄν ἀκολουθίαν καὶ
τάξιν; πῶς ὁ τῶν διδασκάλων ἄριστος σύ, ὁ καθάπερ ἄλλος Μω-
σῆς τὰ γράμματα τῆς πνευματικῆς ταυτησαὶ νομοθεσίας οὐκ ἐν 10
πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας δεξάμενος, οὐ μέλανι γε-
γραμμέναις, ἀλλὰ χάριτι, μαθητῆς ὀνομασθήσῃ καὶ ὑπηρέτης τῶν
ἐξυπηρετεῖσθαι καὶ μαθητεύειν δεομένων τῇ σῇ τελειότητι; Οὐ-
δαμῶς, ἀλλ' ἡμεῖς μᾶλλον ἐσόμεθά σοι καὶ ὑπηρέται καὶ μαθηταί,
νόμον ἡγούμενοι θεῖον ἅπαν τὸ παρὰ σοῦ προσταττόμενον· εἰς 15
αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ πρὸς Θεοῦ κινηθεῖς πάντως αὐτόκλητος πρὸς
ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους ἐλήλυθας". Ὡς δ' ἐκεῖνος οὐδὲν μᾶλλον τοῦ
σκοποῦ καὶ τῆς ἐνστάσεως ἐνεδίδου, παντὶ τρόπῳ πάντων ἑαυτὸν
ἀποδεικνύς ἔσχατον καὶ αὐτῆς δὴ τῆς μετ' αὐτῶν ὀμιλίας καὶ
συνοικήσεως, καὶ ὡς οὐδ' ἂν εἶη τι καὶ γένοιτο τοῦ πράγματος 20
ἀποσταίη, πείθει τοὺς ἄνδρας καὶ ἄκοντας γνώμη τῇ ἐκεῖνου συν-
θέσθαι, ὑποταγῆς τῆς πρὸς ἐκεῖνον καὶ τοῦτ' αὐτὸ κρίναντας εἶδος,
τὸ τοῖς ἐκεῖνω δεδογμένοις ἀπεριέργως ἀκολουθήσαι. Δεξάμενοι
τοίνυν καὶ διακονίαν εὐθύς—καὶ τοῦτο κατὰ γνώμην ἐκεῖνου πάν-
τως—τοῦ ναοῦ τὴν ἐπιμέλειαν ἐγχειρίζουσιν. 25

47. Ὅπως μὲν οὖν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀσκητῶν ἐκείνων οἶά
τις λαμπρὸς ἐξέλαμψεν ἥλιος, πᾶσιν ὑπόδειγμα καὶ τύπος ἐναργῆς
ἀγαθοῦ παντὸς χρηματίσας, οὐκ ἐν τοῖς πνευματικαῖς φημι μόνον,
ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀκαμάτῳ σπουδῇ καὶ φι-
λοκαλίᾳ, καὶ ὡς πάντας ἐξέπληξε, τῷ περὶ πᾶσαν ἀρετὴν καθ' 30
ὑπερβολὴν ἄκρω σιωπῶσα παραίνεσις φανεῖς ἀληθῶς ἐκεῖνοις,
ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα παρεῖς, διὰ τὸ μῆκος τοῦ
λόγου, πρὸς ἐκεῖνο τέως κατὰ καιρὸν βαδιοῦμαι. Ἐξήκει ποτὲ τοῦ

φροντιστηρίου ξύλα πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπηρεσίαν μετακο-
μίσων ὁ τὴν τῶν ὄνων ὑπηρεσίαν πεπιστευμένος· συνεξήει δὲ ἄρα
τούτῳ καὶ ὁ θαυμασίος Σάβας συνυπηρετήσων τῇ χρείᾳ, εἰδι-
σμένον ὃν αὐτῷ τοῖς ἀδελφοῖς καθόσον οἶόν τε συμπονεῖν καὶ
5 τὴν μετὰ χειρᾶς ἐκάστῳ συνδιαφέρειν διακονίαν. Ἐπεὶ τοίνυν γέ-
νοιτο πρὸς τῷ ἔλει, τοὺς μὲν ὄνους εἰς νομὴν ἀφῆκαν αὐτοῦ που,
περὶ συλλογῆς, ὡς εἰκός, αὐτοὶ διασκοπούμενοι ξύλων· λέοντες δὲ
τρεις κατὰ ταῦτὸ τοῦ ἔλους ἐκφάνεντες ἀθρόον ὡς ἐπὶ δεῖπνον
ἔτοιμον σπουδῆ κατὰ τῶν ὄνων ἐχώρουν. Ὁ μὲν οὖν ἐπιστάτης
10 ἐκείνων πόρρωθεν ἰδὼν ἐπιόντας τοὺς θῆρας φυγῆ μόνῃ τὴν αὐτοῦ
σωτηρίαν πιστεύει, μηδὲ φωνὴν ἀφείς τὸ παράπαν· ὁ δὲ μέγας
τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ὄνους ἐπάρας (οὐπω γὰρ ἤσθετο τῆς
τῶν θηρίων ἐφόδου) ὄρᾳ συνεχομένους ἐκείνους καὶ χαλεπῶς πάν-
τοθεν κλονουμένους τοῦ θανάτου τῷ δέει καὶ τὴν αἰτίαν, ἣτις εἴη,
15 συμβαλεῖν μὲν καθαρῶς αὐτόθεν οὐκ ἔχων, ὑποπτεύσας δ' ὁμως
τὸ πρᾶγμα καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς ἔθος, ἔν γε τοῖς
τοιούτοις περιάγων ὧδε κάκεισε, ὄρᾳ καὶ αὐτὸς αἴφνης τοὺς θῆ-
ρας (ἦσαν γὰρ ἦδη καὶ πλησίον ἐκείνων) ἱρασύ τι καὶ λεόντειον
ἐπιόντας τοῖς ὄνοις καὶ διασπαράττειν αὐτοὺς ἦδη μέλλοντας. Καὶ
20 περιαλγῆς γενόμενος τὴν καρδίαν ὑπὲρ τε τῶν ζώων αὐτῶν, καὶ
δὴ καὶ τῶν χρωμένων αὐτοῖς εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπηρεσίαν,
εὐχῆ μὲν κατὰ τῶν θηρίων αὐ χρεῖται, ἀλλ' οὐδ' ἐπιτιμῆσει τινί,
καίτοι γε καὶ ἄμφω δυνάμενος ταῦτα μετὰ πολλῆς τῆς περιου-
σίας· οἱ γὰρ ἀπαράγραπτοι πάντῃ τετηρηκότες τῇ εἰκόνι τὸ κατ'
25 εἰκόνα τῆς ἀρχαίας τὸ παράπαν οὐκ ἀποπίπτουσιν εὐγενείας, ἀλλὰ
κρατοῦσι βασιλικῶς μετὰ τῆς κάτω κτίσεως πάσης, κατὰ τὸν πρὸ
τῆς παραβάσεως πρῶτον ἐκείνον ἄνθρωπον, καὶ αὐτῶν δηλαδὴ
τῶν θηρίων. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ μέγας ὢν εἶπερ τις τῶν πάντων
καὶ ἰσχύων ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ὡς εἶπον, τά γε τοιαῦτα τὸ
30 μὲν ἔχοντι παρατρέχει, τῇ δὲ καλλίστῃ τῶν ἀρετῶν ταπεινοφρο-
σύνη καὶ αὐθις δίδωσι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ ὁ τρόπος θαυμασίος
οἶος! ἐπεὶ γὰρ τοὺς λέοντας, ὃν εἴρηται τρόπον, ἴδοι κατὰ τῶν
ζώων ὀρμῶντας καὶ τι γε ἄλλο ἢ λέοντας αὐτίκα δείκνυσθαι μέλ-

λοντας, διακόψας ἐκεῖνος καὶ τῶν θηρίων ἐν χρῶ γενόμενος —
ὦ τῆς θαυμαστῆς σου περὶ τὸν ἄνδρα δυνάμεως, δέσποτα! —,
προσκαταβάλλει μὲν ἑαυτὸν τῇ γῆ· κείμενος δὲ πρηγῆς “Τὸν θεὸν
ὕμᾱς ὀρκίζω”, πρὸς τοὺς λέοντας αὐτοὺς μεγάλη φησὶ τῇ φωνῇ,
“τὸν κοινὸν δεσπότην ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν, μηδὲν τι κακὸν ἐπὶ 5
τούτοις ἐργάσασθαι τοῖς ζώοις, ἀλλὰ μηδὲ προσάψασθαι τὸ πα-
ράπαν· παραχωρῆσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἀκίνδυνον ὡς μάλιστα τὴν
ὑποστροφὴν τὴν πρὸς τοὺς ἰδίους, ἐμὲ δὲ ἀντὶ τούτων ἐτοίμην,
ὡς ὁρᾶτε, προκείμενον τράπεζαν τοῖς ὄνουσι διασπαράξαντες, ὀρῶ
γὰρ ὑμᾶς καὶ τροφῆς δεομένους, τῇ γαστρὶ παραπέμψατε, τοῦ 10
κωλύοντος οὐδαμῆ πεφηνότος”. Οἱ δὲ θῆρες τῆς ὀρμῆς ἑαυτοὺς
ἐπισχόντες ἴσταντο καθαπερεὶ τινες λογικοὶ καὶ συνέντες τῶν λε-
γομένων· ὅθεν καὶ ὡς ἐπωδὴν τινα θείαν τὰ τοῦ μεγάλου δεξι-
μενοι ῥήματα, τὴν μὲν φυσικὴν ἀποτίθενται θηριωδίαν αὐτίκα,
τὰς δὲ κεφαλὰς ὑποκλίναντες ἐκείνῳ (προσκυνεῖν αὐτοὺς εἶκασεν 15
ἂν τις ἐν δουλικῷ καὶ τεταπεινωμένῳ τῷ σχήματι) προβάτων δί-
κην εἰς τὰς ἑαυτῶν ὑπέστρεφον καταδύσεις, οὐ δι’ εὐσέβειαν, ὡς
πάσαι τὸν Δανιήλ, ἀλλὰ διὰ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν ὑπερ-
φυῶς αἰδεσθέντες τὸν ἄνδρα. Οἱ μὲν οὖν κακῶν ἀπαθεῖς παρα-
δόξως ἀπολαβόντες τοὺς ὄνους (παρῆν γὰρ ἤδη καὶ ὁ φυγὰς ἀδελ- 20
φὸς ἐκεῖνος, τὸ περὶ ψυχῆς ἀποτιναξάμενος δέος) οἴκαδε χαίροντες
ἐπάνησαν· τῆς δὲ περὶ τούτου φήμης πανταχόσε διαδοθείσης,
πολὺς ὁ περὶ τοῦ μεγάλου λόγος καὶ πρότερον ὢν πανταχοῦ πολ-
λαπλασίῳ αὐθις ἐξηχεῖτο καὶ θεοφόρος τις καὶ θαυμάτων δημι-
ουργὸς ἐξαισίῳ ὁ ἀνὴρ παρὰ πάντων ἀνεκηρύττετο· οὐδὲ γὰρ 25
νῦν πρῶτον τὸ κατὰ τοὺς λέοντας τούτους θαῦμα τὸν μέγαν ἐνηρ-
γηκεῖναι φασίν, ἀλλὰ συνήθης ὥσπερ ἐν τοῖς τοιούτοις ἦν καὶ πο-
λυτρόπως αὐτῷ πολλάκις τὰ γε τοιαῦτα πρὸς τῆς ἐνούσης χάριτος
δέδοτο. Καὶ γὰρ καὶ τῷ πέραν ἐκείνῳ τοῦ Ἰορδάνου σπηλαίῳ
μέλλων ἐγκατοικίεσθαι, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, 30
λέοντα πρότερον ἐκεῖθεν ἐξώσας, μόνῳ δηλαδὴ ῥήματι, τὴν θαυ-
μαστὴν ἐκείνην καὶ ἰσάγγελον πολιτείαν αὐτόθι μετὰ πολλῆς τῆς
ἀδείας ἐφ’ ὅλοις τοῖς τρισὶ διήνυσεν ἔτεσι. Καὶ τῷ μαθητῇ δ’

αὐθις αὐτὸς ἐκεῖνος χρόνοι ὕστερον προσδιαλεγόμενος, χαριέντως οὕτω πως “Ἐμοί” φησι “καὶ διὰ τῆς τῶν θηρίων ὀμιλίας, ὧ φίλος, προσεγένετο πολλάκις μεγίστην καρπώσασθαι Θεοῦ χάριτι τὴν ὠφέλειαν· λέουσι γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις ἐντυγχάνωνν πολλάκις
5 καὶ τούτοις οἷα δὴ καὶ συνήθεσι συναγελαζόμενος (ἐπίτηδες γὰρ αὐτῷ τούτῳ πολλάκις ἐμβαλὼν οἶδας καὶ μέσον ἐκείνων ἐμαυτὸν καθιστάς, ἦσαν γὰρ καὶ σύνδουοι που καὶ σύντρεϊς), ἐπιμελῶς ἀνεσκόπου ἐκείνους, ὀφθαλμῶν φημι θέσιν καὶ σχήματος μέγεθος καὶ φυσικὴν οἶον ὑπεροψίαν, ἔτι τε σοβαρὰν αὐχένος ἐφ’ ἐκάτερα
10 κλίσιν καὶ ἄλμα βασιλικόν τε καὶ γενναῖον, ὡσπερ ἀκούεις, καὶ ἀκωκὰς ὀνύχων, τοῦτο δὴ τὸ τῶν λεόντων ἔσχατόν τε καὶ μέγιστον· ταῦτα δὴ καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα”, φησὶν, “κατανοῶν ἐπιμελῶς, ὕπερ εἶπον (παρεῖχον γὰρ μοι κάκεῖνοι τὸ εὐπετέες καὶ ἀπρόσκοπον ἤδη, ὡσανεὶ τινες τῶν πάλαι συνήθων προσηγῶς τε
15 καὶ ἠπίως ἐπὶ πολὺ συνδιάγειν ἐθέλοντες,) θαυμαστὴν τινα τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐκαρπούμενην τὴν θεωρίαν εἶπερ ποτὲ καὶ μέγα τι κέντρον τῆς τοῦ Θεοῦ δοξῆς τε καὶ τῆς ἀγάπης ἢ ψυχῆ κἀντεῦθεν ἐδέχετο· ὅθεν καὶ τοῦ μεγάλου Δαυὶδ κατὰ καιρὸν ἐμεμνήμην καὶ αὐτὰ δὴ τὰ θηρία συγκαλοῦντος πρὸς ἔπαινον Θεοῦ
20 μετὰ πάσης τῆς κτίσεως, τὸ αἰοδιμον ἐκεῖνο συνάδων αὐτῷ μεθ’ ὕσης τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ θαύματος· ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας”.

48. Οὕτω δοξάζειν οἶδε Θεὸς τοὺς αὐτὸν γησίως δοξάζοντας· οὕτως ὑποτάσσει τὴν κτίσιν τοῖς μικρὰ τινα μέρη ταύτης ἐκουσίως ἑαυτῶν ἀπορρίψαι καὶ δεσπότας καὶ βασιλεῖς καὶ πρὸ τῆς
25 μελλούσης ἐκείνης βασιλείας καὶ ἀποκαταστάσεως ἀναδείκνυσιν· ἀλλ’ ἐν τούτοις γε ὄντι τοῖς κατορθώμασι τῷ μεγάλῳ καὶ πάντας μὲν τοὺς ἐγγύς καὶ τοὺς πόρρω δίκην ἡλίου καταφωτίζοντι, πάντων δ’ αὐθις καὶ αὐτῶν φημι τῶν ἐσχάτων ἔσχατον ἑαυτὸν ἀποδεικνύοντι καὶ πράγματι παντὶ καὶ κινήματι — τί γὰρ δεῖ προσδια-
30 τριβεῖν ἔτι; —, χρησμὸς ἄνωθεν ἐπιφοιτᾷ θεῖος, τὰς αὐτόθι καταλιπόντα καθάπαξ διατριβάς τῇ τῶν Ῥωμαίων αὐθις ἀρχῇ τε

21, 22 Ψαλμ. ργ’, 24. — 23 Βασιλ. 1, β’, 30 «τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω».

καὶ γῆ μετὰ σπουδῆς ἑαυτὸν ἀποδοῦναι· “εἶναι γὰρ ἐκεῖ πολλούς”,
ἔλεγεν ὁ φανείς, “τούς τῆς σῆς δεομένους βοηθείας καὶ ἐπισκέ-
ψεως· ὅθεν οὐδὲ μέλειν σε τὸ παράπαν οὐδ’ ἀναβάλλεσθαι χρῆ,
ἀλλὰ κατὰ σκοπὸν ὅτι τάχος ἐκεῖσε χωρεῖν, τοῦτο πρὸς βουλῆς
ὄν ἀντικρυς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ”. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ φανείς· ὁ δέ, 5
τὸν χρησμὸν θεῖον εἶναι μὴ ἀγνοήσας, νεύματι τῷ προεστῶτι
γνωρίζει καὶ πᾶσι δηλαδὴ τοῖς συνοῦσι, καὶ ὡς ἀποδημεῖν αὐτὸν
πᾶσα δῆπου ἀνάγκη, μηδὲν ὅλως μελήσαντα· οἱ δὲ λύπη μὲν οὐ
φορητῆ συσχεθέντες ἀθρόον, οἷς τὸν κοινὸν ὁδηγόν τε καὶ φω-
στήρα καὶ παντοδαπὸν κυβερνήτην ἔμελλον ἀποβάλλειν, προστάγ- 10
μασι δὲ δεσποτικοῖς ἀντιλέγειν αὐθις οὐχ οἷοί τε ὄντες, ὀδυνηρῶς
μὲν καὶ μετὰ πλείστων ὕσων τῶν ἐκ ψυχῆς δακρύων τε καὶ στε-
ναγμῶν, συγχωροῦσι δ’ οὖν ὅμως ἐκείνῳ τὴν ἀναχώρησιν, καὶ
τινας τῶν σὺν αὐτοῖς ἀδελφῶν ἐγχειρίσαντες, τοὺς μέχρις Ἱερο-
σολόμων αὐτῷ τῆς ὁδοῦ κοινωνήσοντας. Ὁ μὲν οὖν τοῖς συνεχ- 15
πεμφθεῖσι τούτοις ἡγεμόσι τῆς ὁδοῦ χρώμενος εὐθὺ τῶν Ἱεροσο-
λόμων ἐχώρει· τῆς δὲ περὶ αὐτοῦ φήμης ὡσπερ ὀσμῆς τινος μύ-
ρου πανταχόσε διαδοθείσης — ἦν γὰρ τοῖς μὲν καὶ ἀπὸ πείρας
αὐτῆς, τοῖς δ’ ἀπὸ μόνης τῆς ἀκοῆς ἐπίσημος ὁ γενναῖος—, παμ-
πληθεὶ πρὸς ἐκεῖνον συνέρρεον, “Σάβας ὁ μέγας ἐπανήκει τῆς 20
μακρᾶς ἀποδημίας ἐκείνης” πρὸς ἀλλήλους μεθ’ ἡδονῆς λέγοντες·
κάντεῦθεν πλήρης ἦν ὁδὸς καὶ πλατεῖα πᾶσα τῶν προσυπαν-
τώντων, τῶν προπεμπόντων, τῶν παρεπομένων, πάντων τοῖς ἐκεί-
νου ποσὶ προσπιπτόντων, χεῖρας καὶ πόδας καταφιλούντων μεθ’
ὄσης τῆς αἰδοῦς καὶ τοῦ θαύματος, οὐ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς φημι 25
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔθνους μοίρας τινὸς οὐκ
ὀλίγης, μᾶλλον δὲ καὶ πάντων, ἐπειδὴ καὶ πάντες τῆς ἀρετῆς αὐ-
τοῦ φημι καὶ τῆς φήμης περιφανῶς ἤττηντο, καθὰ καὶ ψιδάσας
ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ ἔθνους ἀρχηγὸν
αὐτόθι τότε παρόντα τοῖς ἄλλοις παραπλησίως ἢ περὶ τούτου 30
φήμη κατέσχε, καὶ μηδὲν ὅλως μελήσας εἰς ὄψιν τῷ μεγάλῳ καὶ
οὗτος ἔρχεται καὶ πολὺν αὐτῷ τὴν ἰκετείαν προσάγει λόγου τινὸς

καὶ ὁμιλίας τῆς καλῆς ἐκείνου γλώττης ἀκοῦσαι, χρημάτων ἀφθονίαν εἰς ἀμοιβὴν προτιθεὶς φιλοτίμως καὶ τὴν ἄλλην ὑπακοήν, ἐφ' οἷς ἂν ὁ μέγας ἐξαιτεῖν δηλαδὴ βουλευθεῖη· ὃ δὲ "Ὁ αὐτός εἶμι" λέγειν "ὥσανεὶ πανταχοῦ πρὸς πάντας" ἔδοκει "καὶ οὐκ
5 ἠλλοίωμαι". "Ὅθεν καὶ μᾶλλον ἔτι τὸ σταθερὸν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ τοῦ φρονήματος οἷον ἀδούλωτον ὁ βάρβαρος ἐκτόπως θαυμάσας, τὸν μὲν μετὰ μείζονός τινος τῆς αἰδοῦς αὔθις ἀφῆκε, τὰ τῆς ἡμετέρας δόξης πολλοῦ τινος ἀξίων ἐξ ἐκείνου, τοῖς δὲ νομοθέταις τε καὶ προστάταις τῆς ἰδίας θρησκείας πολλήν τινα
10 τὴν μέμφιν ἐπέηγε καὶ μικροῦ τινος ἐτίθει λόγου τὰ κατ' ἐκείνους.

49. Σάβας μὲν οὖν ὁ μέγας οὕτω παρὰ πάντων τιμώμενός τε καὶ προπεμπόμενος, εἰ καὶ λόγον οὐδ' ὄντινοῦν τῶν τοιούτων τὸ παράπαν αὐτὸς ἐποιεῖτο, τοῖς αὐτόθι πάλιν ἱεροῖς τόποις καὶ πράγμασιν ὅλον ἑαυτὸν δεδωκώς, μετὰ τοῦ συνήθους ἐκείνου περὶ
15 ταῦτα τόνου καὶ φίλτρου καὶ πάντας τοὺς συνόντας τῷ περὶ ταῦτα θεοφιλεῖ καὶ ζέοντι τῆς ψυχῆς καταπλήξας—ἐκοινωνοῦν γὰρ αὐτῷ καὶ τῆς προσκυνήσεως ἀμισθὶ πάντες, τῇ περὶ αὐτὸν αἰδοῖ καὶ τῷ φίλτρῳ προῖκα τῶν φυλάκων αὐτὸ τοῦτο πᾶσι τὸ τηνικαῦτα διδόντων—τῶν Ἱεροσολύμων ἐξῆει. Καὶ τοῖς ἀσκουμένοις αὐτόθι
20 συνταξάμενος ἀδελφοῖς, σφόδρα παιθαινομένοις τε καὶ δακρύουσιν ἐπὶ τῇ ἐκείνου στερήσει, ὃ μὲν τὴν ἐπὶ Δαμασκόν τε καὶ τὴν τῆς Συρίας Ἀντιόχειαν φέρουσαν, ποσὶ τοῖς ἑαυτοῦ χρώμενος, εὐτόνως διήει· γυνὴ δὲ τις τῶν τῆς ἡμετέρας δόξης τε καὶ θρησκείας, τῆς φήμης καὶ ταύτην οἶμαι καλούσης, ἐντυγχάνει κατὰ μέσσην
25 αὐτῷ τὴν ὁδόν, νεκρὸν ἐπὶ τῶν ἰδίων, φεῦ, ἀγκαλῶν τὸν ἑαυτῆς φέρουσα παῖδα· καὶ τοῖς ποσὶν αὐτίκα τοῖς ἐκείνου τὸν ἄψυχον ἢ δυστυχῆς ἐπιρρίψασα φόρτον, ἴστησι μὲν τῷ ἀγίῳ τὰ τῆς ὁδοιπορίας, τῶν δὲ τριχῶν ἑαυτῆς αὐτῇ δραξαμένη καὶ σὺν αὐταῖς ὄψιν κατασπαράττουσα καὶ κατακόπτουσα στήθιος ὄδουρμῶν τε καὶ
30 δακρύων τὸ πᾶν ἐπλήρου, καὶ φωναῖς ἴσιν ἀσήμοις, τῷ σφοδρῷ τῶν ὀλολυγμῶν διακοπτομέναις, τὸν ἅγιον εἰς οἶκτον ἐξεκαλεῖτο, εἰς οὐρανὸν ἄνω τὸν κωκυτὸν σὺν τοῖς ὀφθαλμοῖς αἴρουσα καὶ τὸν ἔφορον ὥσανεὶ μαρτυρομένη δεσπότην ἧ μὴν οὐκ ἀποστήσε-

σθαι· τούτου καθάπαξ, εἰ μὴ ζῶντα τὸν φίλτατον ἀπολάβῃ. Τί οὖν
ἢ συμπαθῆς ἐκείνη ψυχὴ καὶ τῆς ἀγάπης ὅλη πεπληρωμένη;
Καίτοι γε τοῖς τοιούτοις ἑαυτὴν οὐ διδοῦσα δι' ἔρωτα μετριο-
φροσύνης, κάμπτεται τῷ τῆς ἐλεινῆς μητρὸς πάθει, καὶ τοῦ παι-
δὸς δὲ οὐχ ἤττον πρὸς αὐταῖς, ὡς εἶπειν, ταῖς τοῦ βίου εἰσόδοις 5
ἐλεινῶς ἐξελθόντος τὸν βίον, καὶ τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς εἰς οὐρανὸν
ἄρας, τῇ δὲ τοῦ κειμένου χειρὶ τὴν ἰδίαν ἐμβάλων χεῖρα — ὦ τῆς
θαυμαστῆς σου, Χριστὲ βασιλεῦ, χάριτος! — ζῶντα τοῦτον ἀνίστησι
παραχρῆμα καὶ τῇ μητρὶ προσμειδιῶντα δίδωσι καὶ σκιρτῶντα, ὡς-
περ ἐξ ὕπνου τινὸς ἠδέος μετ' εὐθυμίας εὐχερῶς ἀναστάντα. Ἡ δὲ 10
γυνὴ καὶ θεοφιλῆς, ὡς ἔοικεν, ἢ φιλόπαις οὔσα Σαμαρεῖτις ἄλλη
τις ἦν, οὐχὶ τὴν ὑδρίαν, ἀλλὰ τὸν φίλτατον αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐκ
νεκρῶν ἀναστάντα καταλιποῦσα καὶ κῆρυξ τοῖς φυλέταις καὶ γεί-
τοσι τοῦ μεγίστου θαύματος γινομένη καὶ πανοικί πάντας πρὸς
ἐκεῖνον ἐφελκομένη· ὃ δὲ τοῦ γενομένου συνεῖς καὶ τὸ τοῦ πράγ- 15
ματος ἐπίδοξον ὄλω ποδὶ διαφεύγων, τὸν παῖδα καταλιπὼν αὐτοῦ,
φεύγων ἦν ἀνὰ κράτος, μικρὸν τι τῆς εὐθείας, ὡς γε τὸ εἶκός,
ἀποκλίνας καὶ οὕτω τοὺς ἐκζητοῦντας διαφυγών. Ἀλλὰ τὰ μὲν
τοῦ μεγάλου τούτου θαύματος τοῦτον, ὡς φασιν, ἔσχε τὸν τρόπον·
οὔτε γὰρ αὐτόπται τοῦ πράγματος ἡμεῖς αὐτοὶ δῆπου — πῶς γάρ; 20
— οἱ τοσοῦτον ἀφεστηκότες, οὔτε τὸν δημιουργὸν τούτου, τὸν
θαυμαστὸν δηλαδὴ Σάβαν, μυσταγωγὸν ἔχομεν κἀνταῦθα τοῦ μυ-
στηρίου, ὡςπερ δὴ κἀν τοῖς ἄλλοις· ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ τιμᾶν
εἰδότες ἀρετὴν τε καὶ ἀλήθειαν ἅμα, οἳ μὲν περιμόντος ἔτι τῷ
βίῳ, οἳ δὲ καὶ μεταστάντος ἐξεῖπον ἡμῖν, ἀπὸ τοῦ μεγάλου τῶν 25
ἐκεῖθεν φοιτῶντων φιλαρέτων ἀνδρῶν ἀσφαλῶς ἐχμαθόντες· οἳ καὶ
δις αὐτὸ τοῦτο, τὴν ἐκ νεκρῶν φημι ἀνάστασιν, ἔλεγον ὡσαύτως
ἐνηργηκέναι τὸν μέγαν. Ἐμοὶ δὲ τῶν πάντων οὐδένας ἔπεισιν ὑπο-
λαμβάνειν ἐνδοιάζειν πρὸς ταῦτα, τῷ παντὶ σώματι προσέχοντας
ταύτης τῆς θαυμαστῆς ἱστορίας, καὶ ὅπως κατάλληλα καὶ ταῦτα 30
καὶ ὡσανεὶ πεφυκότα τοῖς τε ῥηθεῖσιν ἤδη καὶ τοῖς ῥηθησομένοις

11/12 Ἰωάν. δ', 7 κέ. — 21 δημιουργόν] οὕτως ἐν τῷ M, μετὰ ἔξομα τῶν δύο
πρώτων συλλαβῶν· ἀλλ' ἐν τῷ B γέγραπται τὸ αὐτουργόν.

ὁμοίως, μᾶλλον δ' ἀκριβῶς γε σκοποῦντι, καὶ τὰ μείζω πολλῶ καὶ
τελεώτερα λέλεκται· εἰ γὰρ ἡ τῆς ἀγάπης ὁδός, κατὰ Παῦλον
φάναι τὸν μέγαν, ὁδός ἐστὶ καθ' ὑπερβολὴν πάντων ἀπαραμίλλως
ὑπερκειμένη τῶν τοῦ πνεύματος χαρισμάτων (ὁ Θεὸς γὰρ ἐστὶ,
5 κατὰ τὸν ἄριστον ταύτης μυσταγωγὸν τε καὶ μύστην, τὸν ἐπιστή-
θιόν φημι θεολόγον), καὶ διὰ τοῦτο νόμος καὶ προφήται τῆς πρώ-
της ταυτησὶ καὶ μεγίστης τῶν ἐντολῶν ἤρτηνται (θεῖος φησὶ τοῦτο
χρησμός), Σάβας δ' ἡμῖν ὁ μέγας εἰς ἄκρον αὐτὴν ἔφθη κατωρ-
θωκῶς εἶπερ τις τῶν πάλαι καὶ νῦν ἐπὶ τούτοις θαυμαζομένων,
10 καὶ οὐδεὶς οὔμενον ἀντερεῖ τῶν ἐκεῖνον καλῶς εἰδότην (διόπερ
ἄρα καὶ τῆς ἀμέσου θεοπτίας ἐκείνης σὺν γε τοῖς ἀύλοις μετὰ
τῆς ὕλης δαφιλῶς εἶπερ τις τῶν γνωστῶν καὶ οἰκειοτάτων Θεῶ
μετέσχε), πῶς οὐχὶ κακείνων ἀκολούθως μετέσχε τῶν χαρισμάτων,
εἰ καὶ μεγάλων καὶ θαυμαστῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων τούτων
15 καὶ πρώτων, καθὰ δὴ καὶ δέδεικται, πολλῶ τινι τῷ μέσῳ καθυ-
στερούντων; Καὶ ταῦτα μὲν οὐχ ἀπλῶς ἴσως οὐδὲ παρέργως.

50. Τὴν δὲ Δαμασκὸν ὁ μέγας καταλαβὼν Σάβας καὶ μετ'
αὐτὴν Ἀντιόχειάν φημι τὴν μεγάλην, ἔνθα δὴ καὶ σπεύδειν αὐ-
τὸν ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐδήλωσεν, ἡμέρας μὲν τινὰς οὐκ ὀλίγας
20 κὰν ταύταις δὴ ταῖς πόλεσι διατρίβει· ἔπειτα λιμένι τινὶ προσ-
βαλὼν ἐπίτηδες τῶν αὐτόθι, νηὶ κατὰ γνώμην περιτυγχάνει, τὴν
εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποπλεῖν ἐνσκευαζομένη. Καὶ ὁ μὲν ἐπι-
βαίνει ταύτης προθύμως, αὐτὴν ἐκείνην τὴν εἰρημένην κατὰ νοῦν
ἔχων πόλιν (ὁ δὴ καὶ τῷ τῆς νηὸς ἀρχηγῷ κατὰ γνώμην ἦν,
25 ὑπερ ἔφην)· ἀλλὰ πνεύματος αὐτοῖς ἐτέρωθεν ἐμβαλόντος ἀθρόου,
ἐπεὶ μὴ πρὸς ἰσχύος εἶχον ἀντιτείνειν βία τῇ ἐκεῖνου (σκοπὸς
γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, τῇ προνοίᾳ καὶ τόπων ἐτέρων θεατὴν καὶ ψυ-
χῶν τῶν ἐν ἐκείνοις ἐπίκουρον πρότερον τὸν ὄσιον ἀποφῆναι), τῷ

2/3 Κορινθ. 1, ιγ', 13. — 4/6 Ἰωάν. 1, δ', 8. — 6/7 Ματθ. κβ', 40. — 8/16
Ἐν τῷ Μ ὁ καλλιγράφος ἔγραψεν ἐν τῇ ᾧ τὸ σημεῖωμα τοῦτο, ὅπερ ἦν ὡς φαί-
νεται, πρότερον καὶ ἐν τῷ Β. «Τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου σχόλιον. † Ὁ πρὸς ταῦτα καὶ
τὰ τοιαῦτα διιστάζων, ὡς ὑπὲρ φύσιν ὄντα, τὰ τούτων ἴσα καὶ μείζονα ἐν τοῖς βίοις
τῶν παλαιῶν ἀγίων εὐρήσει, ἐξ ὧν τινὰ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος
λόγου τεθεύκαμεν».

φέροντι δόντες καταίρουσιν ἀθρόον εἰς Κρήτην· καὶ οἱ μὲν, αὐτοῦ
που προσορμισθέντες τῇ νήσῳ, πνεύμασι τοῖς πρὸς ἀναγωγὴν ἐπι-
τηδεῖουσ τὸν νοῦν, ὡς εἰκός, αὖθις προσεῖχον· ὁ δέ, τὴν αὐτόθι
καταγωγὴν οὐκ ἀθεεῖ γεγενῆσθαι παρ' ἑαυτῷ κρίνας, τῆς νηὸς
εὐθύς ἀποβαίνει, καὶ μηδενὶ τῶν πάντων εἰς γνῶσιν καθάπαξ ἐλ- 5
θῶν, ὥσπερ ἄσαρκός τις καὶ ἄυλος ὢν, ἢ πτηνὸς μᾶλλον καὶ οὐκ
ἄνθρωπος, μηδὲν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸ παράπαν, εἰ μὴ τὸ σῶμα,
τῇ φιλτάτῃ δίδωσιν ἑαυτὸν ἐρημία, ὄρη καὶ φάραγγας καὶ πᾶν
τὸ τῆς νήσου περιπολῶν ἀοίκητον ἐφ' ὅλους ἐνιαυτοὺς δύο, βο-
τάναις καὶ ὕδατι μόνοις τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην ὑπὲρ πᾶσαν 10
φυσικὴν ἀνάγκην παραμυθούμενος. Ἐπὶ τοσοῦτό γε μὴν λαμπρό-
τητος καὶ ὕψους ὑπερφουῶς τὰ κατὰ τὸν μέγαν ἐπήρθη κἀνταῦθα,
καὶ τοσοῦτο τῆς δυναστείας, ὡς εἰπεῖν, ὑπερέσχε τῆς ὕλης, ἔτι
ταύτῃ σνεζευγμένος, ὡς ἐφ' ὅλοις τοῖς ὄυσιν ἔτεσι τούτοις—ὦ τοῦ
καινοῦ καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν ἀνθρώπινον μυστηρίου! -- μὴ καθέδρας, 15
μὴ κατακλίσεως μηδοπωστιοῦν τὸ παράπαν μνησθῆναι, ἀλλὰ καὶ τὰς
τῆς φύσεως αὐτῆς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας οὕτως διαφέρειν· καὶ
τοῦ βραχυτάτου δὲ ὕπνου, εἴ γε καὶ ὕπνον χρῆ καλεῖν οὔπερ
ἐκεῖνος αὐτόθι μετεῖχεν, οὕτω μετεῖχεν, ἐπὶ δένδρου γέ τινος ἢ
καὶ τῆς προστυχούσης πέτρας, ὡς ἔτυχεν, ἑαυτὸν προσερείδων, 20
ὥσπερ οἱ τὸ γῆρας ὑποστηρίζοντες τῇ συμμαχίᾳ τῆς ῥάβδου· φέρειν
δὲ τὴν ἔξω πάσης ἀνθρωπίνης φύσεως ταυτηνὴ βίαν οὐκ ἂν οἴός
τ' ἦν ποτε, μὴ τὴν ὑπερφυᾶ χάριν ἐκείνην ὑπερφυῶς δεδεγμένος
καὶ ταύτῃ σὺν τοῖς Ἀγγέλοις συνών, ὅπερ ἔφην, καὶ τῆς αὐτὸς
αὐτοῦ φύσεως ἐπιλελησμένος τῷ γε πλείονι μέρει, κατὰ τοὺς 25
ἀρχαίους ἐκείνους δῆπου πατέρας, οὓς ἄλλαι τε φέρουσιν ἱστορίαι
καὶ ἢ τὰ τῶν γενναίων Σύρων ἐκείνων θαυμαστῶς ἱστοροῦσα καὶ
“Φιλόθεος” ἐπωνύμως διὰ τοῦτ' αὐτὸ προσαγορευομένη. “Οὐδέ-
ποτε γάρ”, ἔλεγεν ὁ γενναῖος, “πολιτεία τις τῶν ἀρχαίων ἔγγρα-
φός τε καὶ ἄγραφος ἐπῆλθέ μοι κατὰ νοῦν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρό- 30
νοῖς, ἦν οὐκ ἔσπευσα παντὶ τῷ τῆς ψυχῆς αἴρουμένῳ σὺν Θεῷ

28 Φιλόθεος] λέγει περὶ τῆς ὑπὸ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρρου συγγραφείσης φιλο-
θέου ἱστορίας. -- 31 ψυχῆς M, φρίσεως B.

παρευδοκιμῆσαι, ἢ τέως ἀμιλληθῆναι, καὶ μὴ δεύτερος τῶν ἄθλων ἐκείνων φανῆναι. Ἐν ταύτῃ γε μὴν τῇ τῶν πολιτειῶν σκληροτάτῃ, τῇ διετεῖ λέγω στάσει, καὶ μέγιστον εἶπερ ποτὲ τὸν πειρασμὸν καὶ τὴν ἀνάγκην ὑποστάς οἶδα· καὶ γὰρ καὶ κιόνων τινῶν
5 δίκην ἐξογκωθέντες μοι”, φησὶν, “ἦσαν οἱ πόδες, καὶ οὐκ οἶδ’ ὅπως καὶ μεταβαίνων ἦν· οὐδὲ γὰρ ὡς οἰκείοις εἶχον αὐτοῖς ἔτι χρῆσθαι, καθά γε ἐδόκουν. “Ὅμως καὶ ταῦτ’ οὐκ ἐγώ”, φησὶν, “ἀλλ’ ἢ τοῦ Θεοῦ δύναμις ὑπὲρ λόγον ἐνήργησεν ἐν ἐμοὶ πάντως τῷ ἀναξίῳ”. Ταῦτα καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτὸς ἐκεῖνος περὶ που
10 τοὺς τῆς ζωῆς ἐπιλόγους ὠφελείας ἔλεγε χάριν καὶ πολλοὺς τινὰς ἔσχε τοὺς τῶν ἐκείνου τὰ πλείω γε συνειδότες, εἰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκεῖνος ἀξιώτατος καὶ προύχων εἰς μαρτυρίαν τῶν αὐτὸς αὐτοῦ πολλῶ τινι δηλαδὴ τῷ μέσῳ, ὡς γε ἐγὼ νομίζω, οἶμαι δ’ ὅτι καὶ τῶν εὖ εἰδότεων ἐκεῖνον ἕκαστος.

15 51. Ἐπὶ τούτοις τοῖς ἄθλοις ὑπερφυῶς τῶν διττῶν ἐνιαυτῶν ὁ γενναῖος διανύσας τὸν κύκλον, μηδενὸς αὐθις τῶν Κρητῶν συνειδότες, ἀποβαίνει τῆς Κρήτης καὶ εἰς Εὐριπον ὁμοίως καταίρει, καὶ τοῖς ῥηθεισὶν ἐνιαυτοῖς ἰσαριθμοῖς κὰν τοῖς αὐτόθι διατετριφὼς ὄρεσι καὶ ταῖς ἐρημίαις, μεθ’ ὁμοίας ὅτι μάλιστα τῆς διαί-
20 τῆς—ταῖς γὰρ αὐταῖς κὰνταῦθα δῆπου βοτάναις ὡσαύτως καὶ τῷ ὕδατι καθάπαξ ἐχρῆτο, καὶ τῶν ἀγρίων δὲ φημι δένδρων, κατὰ τὸν μέγαν Βαπτιστὴν, εἶπου τοῖς ἀκροδρύοις ἐντύχοι—, ἀγνωστος διαγεγονῶς τὸ παράπαν καὶ τοῖς αὐτόθι εἶς, τὴν περιφανῆ Πελοπόννησον ἀφικνεῖται· οὐ μὴν κὰνταῦθα τὸ πᾶν, ὡς ἐν τοῖς προρ-
25 ρηθεισί, δηλαδὴ ταῖς ἐρημίαις ἐδίδου, ἀλλὰ τὸ μὲν πλεόν κὰν ταύτῃ ταύταις, ὡς ἔθος, ἔστι δ’ ὅτε καὶ ταῖς ἐν αὐτῇ πόλεσι καὶ τοῖς τῶν μοναζόντων φροντιστηρίοις καθ’ ἰστορίαν τῶν πάλαι περὶ αὐτῆς ἀδομένων. Οὐ μὴν ὑπερέβαινε κὰν τούτοις τὸν χρόνον, ἀλλὰ δύο κὰνταῦθα διαγεγονῶς ἔτη μετὰ γε τῶν ὁμοίων
30 ἰδρώτων Ἀθήνας ὄρᾳ τὰς πάλαι θαυμασθείσας ἐπὶ σοφίᾳ· κάπειδὴ μὴ καὶ τὰ θρυλλούμενα περὶ τούτων αὐτῶν ὄρᾳν εἶχε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὸναντίον ἅπαν ὄρᾳν εἶχε βάρβαρον καὶ λό-

2 φανῆναι ἐκείνων M. — 24 ἀφικνεῖται M, φθάνει B.

γον καὶ τρόπον ἀντὶ τῆς παλαιᾶς εὐδοξίας ἐκείνης καὶ τοῦ χρυσοῦ
τῶν σοφῶν γένους, τάχιστα καὶ πρὸς τὰς ἐξῆς μεταβαίνει πόλεις,
Πάτρας τέ φημι καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν Ἑλλάδα· ἐνιαυτὸς δ' ἄρα
πρὸς τῷ ἡμίσει καὶ τὴν ἐν τούτοις περίοδον αὐτῷ κατεμέτρει. Ἐπεὶ
δὲ τούτων ἱκανῶς εἶχε, τὸ πάλαι ποθούμενον Βυζάντιον ἐπὶ νοῦν 5
αὐθις εἶχε. Πλοίου τοιγαροῦν ἐπιβάς, ἀνάγεσθαι μέλλοντος ἤδη,
πρῶτα μὲν τῇ νήσῳ Τενέδῳ προσίσχει· εἶτ' ἐκεῖθεν εἰς Χερρόν-
νησον κατηρκότων τῶν συμπλωτῆρων, τοῦ πλοίου καὶ αὐτὸς εὐθύς
ἀποβαίνει καὶ τῇ χέρσῳ δίδωσιν ἑαυτὸν, τοῖς αὐτὸς αὐτοῦ ποσὶ
χρῶμενος, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ πρῶτον. Καὶ Μακεδονίαν μὲν διέρ- 10
χεται πρῶτον, ἔστιν αἷς καὶ τῶν αὐτόθι πόλεων καθ' ἱστορίαν
προβάλλων, ὅσαι δηλαδὴ καὶ ὀνόματός τινος μετέχουσι παρ' ἐνίοις.
Εἶτα μεταβάς ἐκεῖθεν εἰς Θράκην, τῆς ἡμετέρας ταύτης Ἡρα-
κλείας ἄρτι τότε συνισταμένης καὶ πρὸς ἀνακαινισμόν καὶ συνοί-
κίαν καθισταμένης δευτέραν, Ἀνδρονίκου δηλαδὴ ταῦτα σπουδά- 15
ζοντος, τοῦ κάλλιστα βεβασιλευκότος ἐν τοῖς Παλαιολόγοις, πρό-
θυμος ἐπιβαίνει. Καὶ κύκλῳ περιελθὼν καὶ διελθὼν ἐπεσκεμμένως
αὐτὴν πᾶσαν (εἰσὶ γὰρ που καὶ στοαὶ παρ' αὐτῇ καὶ λείψανά τινα
τῶν παλαιῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τόποι μάλιστα πρὸς ἠσυχίαν εὖ
ἔχοντες τῷ τε τῶν θορυβούντων ἱκανῶς πάντων ἀπεσχοινίσθαι 20
καὶ τῷ πρὸς ἀέρας χειμῶνός τε καὶ θέρους εὐκράτως πάνυ καὶ
ὀμαλῶς διακείσθαι), τὸ πρὸς τὴν νοτίαν θάλασσαν αὐτῆς ἀπολεξά-
μενος μέρος, κρημνῶδές τε καὶ δύσβατον ὄν ἱκανῶς καὶ παντοδα-
παῖς ἀνεπίβατον ἐπηρείαις, σπηλαίῳ τινὶ κατὰ θάλατταν ὡς εἰπεῖν
ἀπηρωρημένῳ, καὶ πρὸς ἠσυχίαν ἀνδράσις ἀσκηταῖς πάλαι καλῶς 25
ἀποτεταγμένῳ, φέρων ἑαυτὸν μετὰ γε τῆς ἴσης σιωπῆς καὶ τοῦ
σχήματος κατακλείει· ἐνθα δὴ καὶ θυσιαστήριον ἱερὸν ἰδρυθέν,
ἔργον εὐσεβοῦς καὶ φιλοκάλου ψυχῆς, χαρακτῆρα δεσποτικὸν ἐπὶ
τινος αὐτόθι στοᾶς ἱερῶς ἐκ δεξιῶν γεγραμμένον φέρει, θεῖον ἄν-
τικρυς χρῆμα καὶ θεανδρικής μορφῆς ὄντως ἐκτύπωμα· ὑπερβαίνει 30
μὲν γὰρ τῷ μεγέθει μικρόν τι τὸ μέσον τόσοῦτον, ὅσον μὴ τῆς
συμμετρίας ἐκβαῖνον καὶ τοῦ κάλλους ὡς εἰκὸς ἀποπίπτειν· τοσαύ-
ταις δὲ φαιδρότησι καὶ καλλοναῖς μᾶλλον ἂν εἴποι τις, ὅσον ἱεραῖς

*

τισι καὶ ἀρρήτοις, ὡς μηδέποτε κόρον λαμβάνειν τὸν ἐνορῶντα, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἡδονῆς τινος ἀπορρήτου πληρούμενον πτεροῦσθαι δοκεῖν ὡσανεὶ τῷ πρὸς τὴν ὄρασιν ἔρωτι καὶ μὴδ' εὐχερῶς ἔχειν ἀφίστασθαι. Διὰ τοῦτο καὶ δαψιλοῦς μεταδίδωσι τῆς
5 χάριτος ὁ δι' αὐτοῦ προσκυνούμενος δεσπότης τοῖς μετὰ πίστεως εἰλικρινοῦς προσιοῦσι, ψυχὰς ὁμοῦ θεραπεύων καὶ σώματα. Ἐνταῦθα τὸ σῶμα περιγράφας ὁ θεσπέσιος Σάβας ἀγροϊκός τις ἐν ἀγροϊκοῖς καὶ ξένος τῶντι προσκαρτερῶν ἦν ἐπὶ πλεῖστον.

52. Ἐπεὶ δὲ τῶν τῆς πόλεως τινες, καὶ μάλιστα τῶν ἱερω-
10 σύνης ἀξία καὶ κλήρω τετιμημένων, τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην σιωπὴν καὶ τὸ τῆς ἀσκήσεως ἀγγελικὸν αἰδεσθέντες πυκνῶς ἐκεῖνω προσίασι, βρώματά τε κομίζοντες καὶ τοῖς ποσὶν εὐλαβῶς προσπίπτοντες καὶ λόγον ὠφελείας αἰτοῦντες, ἐκεῖνος τὴν ἀνθρωπίνην ἀποποιοούμενος δόξαν, τὰ τῆς προτέρας ἐκείνης μωρίας προσποιού-
15 μενος ἦν ὡσαύτως· ὡς δὲ πείθειν ἐν τούτοις οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν θαυμάζοντες ἦσαν, τὸ περιὸν ἐκεῖνω τῆς ταπεινοφροσύνης, δι' ἣν δῆπου καὶ τὸν μωρὸν ὑπεκρίνετο, καταλιπὼν τὰ ἐνταῦθα, τὴν ἐκ μακροῦ ζητουμένην, τὴν τῶν πόλεων φημι βασιλεύουσαν, τὴν Κωνσταντίνου, καταλαμβάνει. Καὶ πρῶτον μὲν
20 ἔργον τῶν ἄλλων καὶ σπούδασμα τίθεται, οἷος ἐκεῖνος ἐν τοῖς τοιούτοις, θεῖους τε νεῶς ἱστορῆσαι καὶ ἀσκητῶν καταγωγὰς καὶ σεμνὰ φροντιστήρια, καὶ μηδὲν ὅλως τῶν ἐν αὐτῇ θείων καταλιπεῖν ἀνεξέταστον, μηδὲ τῆς ἐκεῖθεν αὐτὸς ἀπολειφθῆναι πνευματικῆς θυμηδίας καὶ χάριτος· οὐ δὴ καὶ κατὰ γνώμην αὐτῷ τελεσθέντος, 25 μεγάλας ὁμολογῶν ἦν τῷ Θεῷ κἀντεῦθεν τὰς χάριτας οἷς τε τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἐκ μακροῦ ποθουμένην ὄραν ἤδη καὶ μετ' ἐλευθερίας οἰκεῖν εἶχε καὶ οἷς τῶν αὐτῆς ἱερῶν τε καὶ τῶν θαυμάτων κατὰ σκοπὸν ἀφθόνως μετεῖχε καὶ τὰ τῆς καλῆς ἐπιθυμίας διὰ πάντων ὡς εἰπεῖν δεξιὸν αὐτῷ τέλος εἶχεν. Εἶτα καὶ
30 τῷ δεδωκότι χάριτας ὡσανεὶ τῆς εὐεργεσίας ἐπιδιδούς, μᾶλλον δὲ τῶν μειζόνων ἑαυτὸν αὐτὸς ἀξιῶν καὶ τὰ φίλα δηλαδὴ ποιῶν καὶ συνήθη, φροντιστήριόν τι, τῷ τοῦ μάρτυρος Διομήδους ἐπικεκλη-

μένον ὀνόματι, τελευταῖον καταλαμβάνει, καί τινι τῶν ἐν αὐτῷ
δωματίων περιγράφας τὸ σῶμα τῆς φίλης ἦν ἀγωγῆς αὐτόθι καὶ
τῆς ἡσυχίας ἐχόμενος, ἄγνωστος τὸ παράπαν καὶ ἀνομίλητος, ἤδη
δὲ καὶ τοῖς πᾶσι σχεδὸν ἀθέατος· ὀφθαλμοὺς γὰρ καὶ πρόσωπα
συγκεκαλυμμένα τῇ σεπτῇ φέρων ἀκριβῶς περικεφαλαία, εἶ που 5
καὶ συνέβη τῶν πάντων τινὶ πως ὀφθῆναι, τῷ πλείονι μέρει πάν-
τως ἀθέατος ἦν, μὴ φωνῆς ἐκεῖθεν τὸ σύνολον προΐούσης, μὴ
τῆς ὄψεως ὀρωμένης, ὅπερ εἰπὼν ἔφθην· ἔκρινε γὰρ που παρ' ἑαυτῷ
σοφῶς ὁ σοφὸς ἐκεῖνος τὰ καθάπερ ἐν ἐρημίᾳ τινὶ καὶ μονώσει
διενεγκεῖν κἀνταῦθα τὸν βίον καὶ μηδὲν ἐμποδῶν αὐτῷ δήπου γε- 10
νέσθαι τὰ τῆς πόλεως πράγματα πρὸς γε τὴν ὑψηλοτάτην πολι-
τείαν ἐκείνην καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνστασιν. Εὐλαβεῖτο δὲ καὶ τὴν
φήμην ἄλλως, πάσαι τὰ κατ' αὐτὸν οὐκ ἐς Βυζαντίους μόνον, ὡς
ἔφην, ἀλλὰ καὶ μέχρις Ἄθω καὶ Θεσσαλονίκης αὐτῆς μετὰ μεί-
ζονός τινος τῆς ἀξιώσεως παραπέμφασαν. Καὶ μὴν καὶ τοὺς τῆς 15
πόλεως δι' ὑποψίας οὔτι μικρᾶς εἶχεν αὐτίς τοῖς Θεσσαλονι-
κεῦσι καθ' ἑταιρίαν τε καὶ πραγμάτων κοινωνίαν συνεχῶς εἶπερ
τισὶ τῶν πάντων συνόντας, μήπου καὶ τινι γνώριμος γεγονὼς λάθῃ·
οὐδὲ γὰρ τῶν ἀσῆμων ἔκ τε τοῦ γένους καὶ τῆς ἀρετῆς ἦσαν οἱ
τούτου πατέρες, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ὥστε 20
καὶ διαλαθεῖν ἂν τὸ κατ' αὐτοὺς δρᾶμα κἀντεῦθεν αὐτὸς ἑαυτῷ
διακόψειν τὸ εἰρηνικόν τε καὶ ἡσυχον. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς τοῦ σώ-
ματος αἰσθήσεις ἀσφαλῶς πάντοθεν ἀποκλείσας πᾶσι νεκρὸς ἦν
καὶ νεκροί, κατὰ τὸ γεγραμμένον, αὐτῷ πάντες ἦσαν ἐξ ἐφαμιλλ-
λου, μόνῳ Θεῷ δηλαδὴ σχολάζων ἀνεπιστρόφως καὶ τοῖς ἐκεῖθεν 25
ἐνδιδόμενοις μυστηρίοις καὶ ταῖς ἐλλάμψεσιν.

53. Ἄλλ' οὐκ ἦν τὴν λαμπάδα τῆς τοσαύτης ἀρετῆς διαλα-
θεῖν τὸ καθάπαξ· “οὐδὲ γὰρ δύναται”, φησὶν ὁ θεῖος χρησμός,
“πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ
τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει 30
πᾶσι” φησὶ “τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ”. Δῆλος τοιγαροῦν καὶ ὁ μέγας
ἐντεῦθεν γίνεται Σάβας καὶ ὁ τρόπος οἷος. Ἡ περὶ τούτου φήμη

λαμπρῶς ἄπασαν τὴν Κωνσταντίνου περιλαβοῦσα δὴλη καὶ βασι-
λεῖ γίνεται, καὶ πρὸ τούτου τῷ μεγάλῳ τῆς ἐκκλησίας προέδρῳ·
οἱ καὶ μηδὲν ὄλως μελήσαντες εἰς ὄψιν ὁμοῦ καὶ ὁμιλίαν ἐλθεῖν
ἀξιοῦσιν ἐκείνῳ· ὃ δὲ τὸ παράπαν ἀνένδοτος ἦν. Ἐπεὶ δὲ καὶ
5 οἷς καὶ τρεῖς καὶ πολλάκις τοῖς αὐτοῖς ἐγκεχειρηκότες ὡσαύτως
ἀνηγούτοις ὤφθησαν ἐπιχειροῦντες καθάπαξ, τὴν μὲν ἔνστασιν
ἐκείνου καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπαράμιλλον καὶ αὐτοὶ μετὰ θαύματος
ἐπαινεῖν εἶχον· κάκεινό γε μὴν δι' ὑποψίας οὔτι μικρὰς αὐθις
εἶχον, μὴ οὐκ ὀρθῶς ὦν ἐκεῖνος τὴν περὶ Θεοῦ δόξαν καὶ τισιν
10 ἐν ἀπορρήτοις τῆς σφετέρως ὁμιλῶν γνώμης ἔπειτα λάθη τῷ τῆς
ἐκκλησίας εὐγενεῖ σπόρῳ τὰ νόθα τῶν δογμάτων ἐγκαταμίξας·
τὸ γὰρ ἀξιόπιστον, αὐτῷ φασι, πάντως τὸ τῆς πολιτείας ὑψηλόν τε
καὶ ἠκριβωμένον παρέξει καὶ τὸ παρὰ πᾶσιν οὕτως τὰ κατ' αὐ-
τὸν βεβοῆσθαι. Ταῦτα πρὸς ἑαυτοὺς τε καὶ ἀλλήλους εἰπόντες,
15 ἐπεὶ μὴ δι' ἑαυτῶν πείραν ἐκείνου τὸ παράπαν σχεῖν εἶχον (οὐδὲ
γὰρ πείθειν οἷοί τε ἦσαν, ὡς ἔφην), εἰς ἑτέρας ὁδοῦ ἔρχονται πεῖ-
ραν, καὶ τινὰς ἀπολεξάμενοι τῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς συγκλή-
του, ἀνδρας σοφοὺς τε καὶ ἐπιστήμονας καὶ δεινοὺς μὲν ἦθος
ἀνδρὸς καταμαθεῖν καὶ τῶν ἀφανῶν ἀπὸ τοῦ φαινομένου κατα-
20 στοχάσασθαι, χρῖναι δὲ ἀρετὴν καὶ τοῦ δοκίμου διακρῖναι τὸ κί-
βδηλον ἀξιολογωτάτους ἀτεχνῶς καὶ δοκίμους, λίθον ἂν τις εἶπεν
εὐστόχως αὐτοὺς τὴν Λυδίαν, στέλλουσι πρὸς τὸν μέγαν παντὶ
τρόπῳ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπισκήψαντας ἐξετάσαι καὶ τῇ τέχνῃ νῦν
εἶπερ ποτὲ χρῆσασθαι. Οἱ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐλθόντες, αὐτίκα
25 πρῶτα μὲν τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίαν αὐτὸν ἀπαιτοῦσιν, ἔχειν γάρ
τι κοινολογήσασθαι τῶν σφόδρα κατεπειγόντων, πρὸς αὐτοῦ τοῦ
βασιλέως τε καὶ τοῦ πατριάρχου σταλέντες ἐπ' αὐτῷ τούτῳ· ἐπεὶ
δ' ἐν τούτῳ καίτοι γε πολλάκις εἰπόντες πείθειν οὐκ εἶχον, “ Ἄλλ'
ἀμήχανόν ” φασιν “ ἡμᾶς ἔχει εἰδέναι, πότερον ἡμέτερος, ἢ καὶ
30 τῶν ὑπεναντίων αὐτὸς ὦν τυγχάνεις, εἰ γε μὴ τῇ γλώττῃ σαυτὸν
τε καὶ τὰ κατὰ σὲ δῆλα θείης, καθ' ὅσον οἷόν τε· τὸ μὲν γὰρ
ἠκριβωμένον τῆς σῆς ἀσκήσεώς τε καὶ πολιτείας, σχῆμά τε καὶ

ἦθος καὶ τὸ φαινόμενον ἅπαν οὐκ ἔστιν ὃς οὐ θαυμάζει· δεῖ δέ, μᾶλλον δὲ καὶ πᾶσαν εἶναί φαμεν ἀνάγκην καὶ τὴν περι Θεοῦ δόξαν, ὁποῖαν τινὰ κατὰ ψυχὴν ἔχεις, δῆλην τέως ἡμῖν θέσθαι, ὡς ἂν, εἴ γε καὶ κατὰ τοῦτο συνάδων ὀφθείης, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ νύμφην, λέγω δὴ τὴν ἐκκλησίαν, εὐφράνης καὶ τὸν ἄριστον 5 σὺν αὐτῇ βασιλέα, κἀντεῦθεν πατέρα σε πάντες καὶ προστάτην πρὸς τὸν κοινὸν προβαλούμεθα δῆπου δεσπότην καὶ φύλακα ψυχῶν ὁμοῦ καὶ σωμάτων· εἰ δ' οὖν ἀλλὰ τῆς κατεχούσης τέως ἀμφιβολίας πάντας ἡμᾶς ἀπαλλάξεις, ὅπως ἂν ἔχοι πείσας ἐφ' ἑνὸς τούτων τῶν λογισμῶν, ὡς ἐπὶ τινος ἀσφαλοῦς ἐρεῖσαι καὶ 10 μὴ ταλαντεύεσθαι τῇ καὶ τῇ, καθάπερ ἔν τινι τρικυμῖα καὶ σάλῳ”.

54. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀνδρῶν εἰρηκότων, ὅρα μοι τὴν θαυμασίαν καὶ τφόντι φιλόσοφον ψυχὴν, ὅπως ἐπιστημονικῶς καὶ ὄντως ἀξίως ἑαυτοῦ τὸ πρᾶγμα μεταχειρίζει· δόξαν καὶ γὰρ αὐτῷ μήτε τοὺς σοφοὺς ἐκείνους, 15 μήτε μὴν σὺν αὐτοῖς τοὺς αὐτοὺς ἀπελσταλκώτας λυπῆσαι καὶ προσέτι τὴν αὐτὸς αὐτοῦ πολιτείαν καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνστασιν ἀπαράτρωτον πάντη τηρῆσαι, τῆς καθέδρας εὐθύς, ὡς εἶχεν, ἐξαναστάς, πρῶτα μὲν ὅλη ψυχῇ τοὺς ἐκείνων ἐπ' ἐδάφους πεσῶν κατεφίλει πόδας· εἶτ' ἐκεῖθεν ἐξαναστάς καὶ χεῖρας καὶ ὀφθαλμοὺς 20 καὶ πρόσωπα περιπλακεῖς ὁμοίως ἐφίλει· καὶ τῇ σφετέρᾳ κεφαλῇ τὰς ἐκείνων ἐπιτιθεῖς χεῖρας σφραγίζειν ἱερῶς ἐκείνους ἡξίου, τό τε περὶ αὐτοὺς φίλτρον καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς δόξης καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εὐλάβειαν ἅμα διὰ τῶν εἰρημένων δεικνύων. Εἶτα καὶ χάρτην κατὰ γνώμην ἐκείνων αἰτήσας, γραφίδι καὶ γε- 25 ροῖν ἑαυτοῦ τό τε σεπτὸν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως σύμβολον καὶ τὴν λοιπὴν τῆς ὀρθῆς δόξης ὁμολογίαν ἀσφαλῶς ἐπισημαίνεται πᾶσαν, προσθεῖς ἐπὶ πᾶσιν, ἢ μὴν καὶ τῷ πατριάρχῃ προσέχειν καὶ τὸ προσῆκον ἐκ ψυχῆς ἀπονέμειν σέβας, ὅσα δὴ καὶ ἀρχιερεῖ τοῦ Θεοῦ γνησίῳ, καὶ προσέτι τῷ θείῳ βασιλεῖ τὴν ὀφειλομένην 30 προσκύνησιν καὶ τιμὴν, ὡς παρὰ τοῦ πάντων δευλαδὴ βασιλέως καὶ χρισθέντι καὶ τὴν ἐκείνου φέρειν ἐπὶ γῆς εἰκόνα πεπιστευμένῳ.

22 ἱερῶς ἐκείνους M, μετ' εὐχῶν ὡς ἔθος B.

Τούτοις ἐκεῖνοι καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ νοῦν ἐπιστατικῶς ἐμβalόντες, ὡσπερ ἐνεοὶ τινες πρὸς ἀλλήλους ἐώρων· ἐξίστη καὶ γὰρ αὐτοὺς οὐ τὸ τῶν δογμάτων ὑγιές τε καὶ ἄπταιστον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κάλλος αὐτὸ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ διὰ πάντων ἐπιστήμη τῶν γε-
5 γραμμένων. Ὅθεν καὶ πεσόντες ἄνθρωποι πάντες εἰς γῆν προσεκύνου-
νουν, χεῖρας ἐκείνας τὰς ὑπουργοὺς τῶν τοιούτων καταφιλοῦντες, καὶ προσέτι στόμα καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ πᾶν ὡς εἰπεῖν μέλος· εἶτα καὶ ἱεράν εὐχὴν μετὰ πλείστης ὕσης τῆς ἰκετείας παρὰ τῆς θε-
σπεσίας ἐκείνης ψυχῆς ἤτουν. Καὶ ὅς, τὸ κοινωνικόν τε καὶ γνή-
10 σιον ἐνδεικνύμενος ὁμοίως κἂν τούτῳ, τὰς χεῖρας εὐθύς εἰς οὐρα-
νὸν ἄρας, θερμῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἐδεῖτο τοῦ θείου. Ἄλλὰ προσέχειν ἀναγκαῖον ἐνταῦθα τῷ λόγῳ, καὶ τι τῶν ὑψηλοτέρων καὶ ἀφανῶν ἔχοντι· ὡς γὰρ ὁ μέγας ὑπὲρ αὐτῶν χεῖράς τε καὶ νοῦν εἰς οὐρανὸν δεόμενος ἦρε, Θεὸς ἄνωθεν ἐπισημαίνει κάκεινοις τὴν περὶ τὸν ἑαυ-
15 τοῦ θεράποντα χάριν· δύναμις γὰρ ἐκεῖθεν ἀοράτως ἐπιφοιτήσασα θεία καταφωτίζει τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῖς παραδόξως, ὡστ' ἂν ἐναρ-
γῶς τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς αἰσθῆσθαι, παθόντας καλῶς μᾶλλον ἢ ταῖς ἔξωθεν σκιαῖς καὶ τοῖς συμβόλοις στοχασαμένους τὴν περὶ τούτου γινῶσιν· ὅθεν καὶ τὸ δάκρυον ἀστακτὶ τῶν ὀφθαλμῶν
20 ἐκείνοις αἴφνης ἀπέρρει πᾶσιν, ἀρρήτως αὐτίκα τὰς καρδίας ὁμοῦ τῷ περὶ ἐκείνων φίλτρῳ τρωθεῖσι καὶ οὐδὲ κατέχειν ἑαυτοὺς ὄλωσ ὑφ' ἠδονῆς καὶ θαύματος δυναμένοις· ὅθεν καὶ Θεῷ μεγάλας ἐπὶ τούτοις τὰς χάριτας ἀνομολογοῦντες ἔκπληκτοὶ τινες ἐκεῖθεν ἐξήεσαν καὶ ἠλλοιωμένοι, προσκυνοῦντες μεθ' ὕσης τῆς αἰδοῦς καὶ
25 τῆς εὐλαβείας καὶ ἄγγελον ἐπὶ γῆς καὶ θεοφόρον ἀληθῶς ἀποκαλοῦντες τὸν ἄνδρα· “Καὶ μάρτυρες ἡμεῖς αὐτοὶ τοῦ πράγματος”, ἔλεγον, “ἀπαράγραπτοι, τὰς καρδίας οὕτω καταγλυκανθέντες καὶ οἶονεὶ μεταπλασθέντες πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ὑπὸ γε τῆς περὶ αὐτὸν τοῦ πνεύματος χάριτός τε καὶ δόξης”.

30 55. Ταῦτα καὶ βασιλεῖ ὄγλα γεγονότα, καὶ δὴ καὶ τῷ μεγάλῳ τῆς ἐκκλησίας προστάτῃ, τὴν μεγάλην ἐκείνην ὡς ἐν βραχεῖ πᾶσαν ἐπλήρου πόλιν, καὶ πάντες σχεδὸν τοῦ κατ' αὐτὸν ἦσαν καὶ λόγου καὶ θαύματος, ἢ λέγοντες ἐκασταχοῦ τὰ περὶ αὐτοῦ, ἢ

καὶ ἀκούοντες ἕκαστος· ἐξ ὧν τί γίνεται; τὸ καὶ πρότερον ἤδη
τῷ ἀγίῳ καλῶς ὑποπτεύθην, μᾶλλον δὲ καὶ προγνωσθὲν ἀκριβῶς
διορατικῶ τῆς ψυχῆς ὄμματι, τέλος ἐναργές εἶχε, πᾶσιν ἐναργῶς
καθορώμενον· τῆς γὰρ περὶ αὐτοῦ φήμης ἐπὶ πλεῖστον οὕτως ἐν αἰρο-
μένης καὶ βασιλικῶ, καθά φασι, πῆχει καθ' ἑκάστην ἐπιδιδούσης, 5
ἐπεὶ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς πατρίδος καὶ ἄλλως ἐκ τε τῆς ἄνωθεν
ἐταιρίας καὶ συγγενείας ἐκείνῳ προσηκόντων οὐκ ὀλίγοι κἀνταῦθα
παρῆσαν (ὅ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν), οὗτοι τοιγαροῦν
τὰ παρ' ἑκάστου περιλαλούμενα καθ' ἕνα ἀνιχνεύοντες καὶ
ῥινηλατοῦντες, οἷα δὴ καὶ θηρατικοὶ κύνες, ἐπεὶ καὶ εἶδος ἐκείνου 10
καὶ σχῆμα, θέσιν τε μελῶν καὶ κρᾶσιν στοιχείων ἀκριβῶς τῶν
ταῦτ' εἰδότες ἐπύθοντο, οὐκ ἐνδοιάσιμοι τὸ παράπαν ἦσαν, οὐδὲ
σιγᾶν ἔτι τὰ κατ' ἐκείνον ἠνείχοντο· “ἀλλ' αὐτός ἐστιν οὗτος,
αὐτός ὁ θαυμαστός δηλαδὴ Σάβας καὶ οὐκ ἄλλος”, μεθ' ὅσης τῆς
ἡδονῆς καὶ τοῦ θαύματος ἔλεγον, “ἡ κοινὴ τῆς πατρίδος ἡδονή, 15
τὸ τοῦ γένους κλέος, ἡ μεγάλη τῶν πατέρων ὑδύνη τε καὶ κα-
τήφεια, περὶ οὗ μεγάλα μὲν εἶχον ἀκούειν, ἀηδῶς δὲ πως καὶ
πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν εἶχον, ἐπειδὴ μὴ καὶ προσορᾶν τὸν φίλτατον
εἶχον· περὶ οὗ καὶ ἡμῖν, ὡς ἴστε, μεγάλα τινὰ καὶ ὑπὲρ ἀνθρω-
πον ἤδη πρότερον ἤκουσαι, ὡς ἄσκησίν τε καὶ πολιτείαν καινὴν 20
τινα καὶ ὑπὲρ λόγον ἀκριβῶς μετελθὼν εἶη, ὡς κατὰ τὴν τῶν
Κυπρίων νῆσον πολλοὺς τοὺς διὰ Χριστὸν πειρασμοὺς ὑπενέγκοι,
εἶτα καὶ μεγάλων ἐπὶ τούτοις χαρισμάτων ἀξιοθεῖς πρὸς Θεοῦ καὶ
πνεύματος ἁγίου χρηματίσας κατοικητήριον ὅλος πολλῶν τινῶν
καὶ μεγίστων θαυμάτων αὐτουργὸς γένοιτο· οὐ μόνον γὰρ ἀσθε- 25
νοῦσιν αὐτὸς ἐκεῖνος ἰατρὸς ἀνεφάνη ταχύτατος καὶ τοῖς τὰ σώ-
ματά πως πεπηρωμένοις ῥῶσις ἀσφαλῆς καὶ ἀνόρθωσις, ἀλλὰ καὶ
νεκροῦς—ὦ τοῦ θαύματος!—ἀφῆ μόνη χειρὸς ἐξανέστησεν· ὅθεν
καὶ περιβόητος οὐκ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Παλαιστίνῃ μόνῃ, ἀλλὰ
καὶ αὐτῇ φημι τῇ τῶν Σύρων γῆ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ὡς οὐδεὶς 30
οὐδαμοῦ τῶν πάντων ὁ θαυμάσιος κεχρημάτιζε”. Τούτων παρ'
ἐκείνων οὕτως λεγομένων καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ δόξης τὰς ἀπάντων

κατεχούσης ἤδη ψυχάς τε καὶ γλώσσας καὶ μείζον ἢ κατ' ἄνθρω-
πον ὡς εἰκὸς τῷ μείζον ἢ κατ' ἄνθρωπον ἀληθῶς πολιτευσαμένῳ
προσέχειν ἀναπειθούσης, κἀντεῦθεν ἴσα καὶ ποταμοῖς ὀσημέραι
παντὸς γένους καὶ σχήματος καὶ ἀξίας πρὸς αὐτὸν συρρεόντων,
5 ἐκεῖνος οὐκ ἀνεκτῶς ἔχων πρὸς ταῦτα, τὸ ταπεινὸν μὲν οὖν καὶ
ἀνακεχωρηκὸς καὶ οἷον ἀνώνυμον πανταχοῦ περὶ πλείστου τιθέ-
μενος, ὡσανεὶ τις ὑπόπτερος ὀξύτατα τούτων ἀποδράς πάντων καὶ
μηδὲ τῆς ἀναχωρήσεως δεδωκὼς ὅπως οὖν αἴσθησιν, τὸν φίλτατον
αὐθις Ἄθω καταλαμβάνει καὶ τῇ πνευματικῶς καὶ γεννησάσῃ
10 καὶ θρεψαμένη καλῶς φέρων ἑαυτὸν δίδωσι. Ποθῶ μὲν οὖν ἐν-
ταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος ἐφ' ἱκανὸν ἐνδιατρίψαι τῷ διηγήματι
καὶ τὰ τῆς πρὸς τὸν μέγαν οἰκειώσεως ἡμῖν καὶ συμπνοίας τὴν
ἀρχὴν, ὅπως ἔσχε, τίνα τε τῆς ἐκείνου θαυμαστῆς ὀμιλίας καὶ
συμβιώσεως ἀπονάμεθα διελθεῖν καὶ τῆς ἐκφρασεως ἐν ἐκείνῳ
15 καὶ αὐθις κατατρυφήσαι χάριτος, ἡθῶν τε καὶ λόγων κατὰ δύνα-
μιν τῶν ἐκείνου μνησθῆναι, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον ἐμοὶ
τούτων προσῆκεν, ὅσῳ καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων αὐτόπτης τουτωνὶ
καὶ αὐτήκοος γέγονα· ἀντέλκει δέ με τὸ τοῦ λόγου μῆκος ἐκεῖθεν,
ἅμα μὲν τὴν ἀμετρίαν ἐκκλίνον, ἅμα δὲ καὶ τῷ καιρῷ καὶ ταῖς
20 ἐπικειμέναις ἡμῖν ἀσχολίαις περικοπτόμενον, ὅθεν καὶ μέσην
ἀνάγκη βαδίζειν, τὴν ἐφ' ἑκάτερα καθόσον οἷόν τε παρατροπὴν
ἀποκλίναντα· εἰ δέ που καὶ βιαζοίμεθα τῷ πόθῳ συναυνοῦμενοι,
συγγνώμη τῷ πάθει φασί, πάντων ὄντι δικαιοτάτῳ καὶ ὃ πάσχειν
ἀνάγκη τοῖς νοῦν ἔχουσιν.

25 56. Εἶχε μὲν οὖν ἀπολαβὸν φίλος Ἄθως τὸν ἐκ πολλοῦ
φιλούμενον θαυμαστὸν Σάβαν, ἄριστα καὶ μετὰ παντὸς τοῦ βελτί-
στου διηγουκότα τὴν καλὴν ἐμπορείαν καὶ σὺν μεγίστῳ τῆς ἀρετῆς
πλούτῳ καὶ τοῖς ἀγωγίμοις τῶν τοῦ πνεύματος χαρισμάτων καλῶς
ὑποστρέψαντα, καὶ χαίροντες ἐπ' ἀλλήλοις μάλα λαμπρῶς ἦσαν καὶ
30 περικφανῆ τινα καὶ θεσπεσίαν τὴν ἐορτὴν ἄγοντες, ὃ μὲν ὅτι τὴν
ποθουμένην ὀμήγηυριν τῶν πατέρων ἀθρόαν ὄραν κατ' εὐχὴν εἶχεν,
οἱ δ' ὅτι τὸν φίλτατον αὐθις ἀπολαβόντες εἶχον πολλαπλασίονά

5 ἀνεκτὸς B. — 23 δικαιοτάτῳ B. — 27 ἐμπορίαν B.

τινα τοῦ προτέρου καὶ μέγιστον ὄντως, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον τῶν ἐλπί-
δων ψευσθέντες, οὐδ' ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης ἀπατηθέντες,
καίτοι γε ψευδομένης ὡς τὰ πολλά, σύμφωνα μὲν οὖν τοῖς ἀκου-
σθεῖσιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος εὐρηκότες τὰ πράγματα· ὅθεν
καὶ χάριτας ἐπὶ τούτοις ὁμολογοῦντες ἦσαν τῷ εὐεργέτῃ καὶ δι' 5
ἀμφοτέρων περιφανῶς ὁ Θεὸς ἐδοξάζετο. Σάβας μὲν οὖν ὁ μέγας,
ἔτι τὴν φίλην ἀσκῶν σιωπῆν, ἐπεὶ τὸ ἱερὸν ὄρος διέλθοι, κατὰ
θέαν τε καὶ προσκύνησιν δηλαδὴ τῶν ἐν αὐτοῖς ἱερῶν, τῇ θαυ-
μαστῇ τοῦ Βατοπεδίου λαύρα φέρων ἑαυτὸν ὡσανεὶ τι χρέος
ἔσχατον ἀποδίδωσιν, ἐπεὶ καὶ ταύτῃ σὺν γε τῷ καθηγητῇ καὶ 10
πρότερον αὐτοῦς ὑποκεῖσθαι φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Ἄλλ' ὁ
μὲν τῆς φυγῆς ὑποστρέφας ἐκείνης μακαρίως αὐτόθι καταλύει τὸν
βίον, ἐν βαθεῖ γήρα τὴν σύζυγον ἀρετὴν ἔχων μέχρι τέλους ἀκ-
μάζουσαν· ὁ δὲ μαθητὴς ἐκείνου καὶ πατὴρ τῷ περιόντι τῆς ἀρε-
τῆς ὕστερον, ὁ μέγας ἐν πατράσι Σάβας φημί, καίτοι γε τοιοῦτος 15
ῶν, ὑπερβολῇ μετριοφροσύνης τὴν ὑποταγὴν αἰρεῖται κἀνταῦθα καὶ
πολὺς ἦν τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων σχήματί τε καὶ νεύματι καὶ παντὶ
τῷ τῆς ψυχῆς αἰρουμένῳ θεόμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ δεχθῆναι.
Καὶ τοῦ ποδουμένου τυχῶν, τηνικαῦτα καὶ τὴν γλῶτταν τῶν χρο-
νίων ἐκείνων δεσμῶν λύει, καὶ λόγον ἀγαθὸν εὐκαίρως ἐρεύγεται, 20
καὶ πλατύνει τὸ στόμα καὶ πληροῖ τοῦτο πάσης ἐπιστήμης τε
καὶ σοφίας ὁ θαψιλῶς ἐναποκείμενος τῇ τούτου καρδίᾳ τοῦ πνεύ-
ματος θησαυρός, θησαυρὸς ἔμφυχος “ὕπερ χρυσίον καὶ λίθον τί-
μιον” πολὺ, κατὰ τὸν σοφὸν εἰπεῖν Σολομῶντα, κῆπος κεκλεισμένος,
πηγὴ ἐσφραγισμένη, κατὰ καιρὸν εἰς μετάληψιν ἀνοιχθέντα καὶ 25
λιμὴν ἀναψύξεώς τε καὶ σωτηρίας παντοδαπῆς, κατὰ τὸν αὐτὸν
αὖθις εἰπεῖν, τοῖς μετασχοῦσι γινόμενα. Ἄλλὰ μήπω τοῦτο, ἀλλ'
ὅτι τοῖς αὐτόθι πατράσιν ἐναρίθμιος, ὅπερ εἶπον, γινόμενος, τοῖς
τῆς ἐκκλησίας ἐγκαταλέγεται τέως καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἱερῶς τὰ
θεῖα συναδόντων εἷς γίνεται. Ἄλλὰ τίς ἂν ἀξίως τὴν αὐτόθι συν- 30
διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ ἀνδρὸς διηγῆσαιτο, τύπον ἀντι-
κρυς οὖσαν καὶ κανόνα μοναδικοῦ βίου τὸν ὄντως εὐδύτατον;

πρῶτα μὲν γὰρ ἐκ βαλβίδος ἑαυτόν, ὃ φασι, συναγαγὼν καὶ συ-
στείλας πάντοθεν, τῷ φροντιστηρίῳ περιγράφει καθάπαξ, μηδ'
αὐτῆς γοῦν τῆς κοινῆς πύλης προελθὼν τὸ παράπαν, εἰ μὴ που
κατ' ἐπιταγὴν τοῦ προεστῶτος καὶ κοινὴν τῶν ἀδελφῶν πρόουον,
5 ἦν παρ' ἐκείνοις κατὰ καιρὸν ἐκτελεῖν ἔθος, ἢ κοινοῖς ὕμνοις τε
καὶ δεήσεσιν εὐμενιζομένοις τὸ θεῖον, ἢ καὶ τὰ τῆς γῆς ὠραῖα
τῶν κύκλωθεν ἐκχαρπουμένοις ἀγρῶν εἰς τὴν δι' ἔτους ἀπαραίτη-
τον χρεῖαν τοῦ σώματος. Ἐπειτα τοῖς τρισὶ τούτοις τὴν αὐτόθι
καταμερίζει διατριβὴν ὁ σοφὸς σοφώτατα τῶντι καὶ κάλλιστα,
10 τῇ τοῦ ναοῦ φημι θαυμαστῇ προσεδρεία, τῇ κοινῇ τῶν ἀδελφῶν
τραπέζῃ τε καὶ διαίτῃ καὶ τῇ τῶν ἀσθενούντων ἐπισκέφει τε
καὶ νοσοκομίᾳ· καὶ τούτοις προσεῖχεν οὐχ ὡς ἂν τις τῶν ἄλλων
ποτέ μὲν σπουδάζων, ποτέ δ' αὖθις τῆς ὀρμῆς ὑφίεις τι καὶ
πρὸς ὀλίγον, ἀλλ' οὕτω ταῦθ' ὁμοῦ πάντα διήει νηφόντως καὶ
15 μετὰ τῆς ἴσης σπουδῆς ἕκαστον, ὡς οὐδεὶς ποτε τούτων ἐν οὐδ'
ἐγγύς, ἀλλὰ τοῖς πᾶσι τύπος ἦν ἐν ἅπασιν τούτοις καὶ ὑπόδειγμα
κάλλιστον, μάλιστα μὲν τοῖς αὐτόθι σπουδαίοις θαυμαζόμενόν τε καὶ
ζητούμενον, ἥμισυ δέ γε τῶν πάντων ἐνὶ πρὸς ἀκρίβειαν κατορ-
θούμενον· τῷ γὰρ τῆς ἱεράς κώδωνος ἤχῳ τὸν νεῶν εἰσιῶν ἐκεῖνος
20 πρὸ γε πάντων τῶν ἄλλων ἔσχατος ἐκεῖθεν αὖθις ἐξῆει μετὰ
τοσαύτης γε μὴν τῆς σπουδῆς καὶ τῆς νήψεως παρειστήκει, ὡς
Ἄγγελοις δηλονότι συνῶν καὶ καθαρῶς αὐτῷ φημι τῷ Θεῷ πα-
ριστάμενος· οὐχ ὀμιλήσαντά τις αὐτόν τὸ σύνολον εἶδε, τῶν ἱερῶν
ἀδομένων ὕμνων, οὐκ ὀκλάσαντα πρὸς τὴν πάννουχον στάσιν, οὐχ
25 ὕπνω κατενεχθέντα ποτέ, οὐκ ὀκνηρίᾳ τινὶ τῆς εὐχῆς καὶ τῶν ὕμνων
παυσάμενον· ποῦ γὰρ ἐν ἐκείνῳ χώρα τῶν τοιούτων ἀνθρωπίνων
ὀλισθημάτων, ὑπὲρ ἀνθρωπον πάλαι γεγονότι καὶ αὐτῶν τῶν φυ-
σικῶν ἀναγκῶν ἰσχυρῶς ἐκ περιουσίας κεκρατηκότι; οὐδὲ γὰρ
ἐξελθὼν ὠφθῆ ποτέ, φυσικῇ τινὶ τέως ὡς ἀνθρώπος ἀνάγκη συ-
30 νελαθεῖς, οὐδὲ κατὰ τὰς χειμερίους φημί νύκτας, μεγίστας τοῦ
παντὸς πεφυκίας, ὡς ἴσμεν, ἐνιαυτοῦ, πρὶν ἢ τὰ τῆς σεπτῆς
ὕμνωδίας πέρας τὸ σὺνηδες λάβῃ· ἀλλ' ἴστατο καθάπερ τις ἀκά-

4 τῶν ἀδελφῶν M, τῆς ἀδελφότητος B.

μας καὶ ἀπαθέστατος, συναφθαρτισθέντος οἶον αὐτῷ καὶ τοῦ
σώματος ἤδη, κατὰ γε τοὺς φιλοσοφήσαντας ταῦτα θεοφόρους εἰ-
πεῖν, τῇ θαυμασίᾳ ψυχῇ. Τὸ δὲ μείζον ἐκείνου τε καὶ θαυμασιώτα-
τον, ὅτι τοσοῦτον ἠκριβωμένος ἐν ἅπασιν ἦν, μέχρι δηλαδὴ καὶ
τῶν λεπτοτάτων μετὰ πολλῆς τινος τῆς ῥαστώνης ταῦτα μετῆει, 5
ὡς μηδὲ σπουδάζειν δοκεῖν πως τισίν, ἀλλ' ὡσανεὶ φυσικοῖς μᾶλ-
λον κατὰ πᾶσαν ἐξουσίαν κεχρῆσθαι τουτοισὶ τοῖς πλεονεκτήμασιν,
ἐπεὶ καὶ μικρὰ πρὸς ἐκεῖνον τά γε τοιαῦτ' ἀληθῶς ἦν, πάλαι
τὴν ψυχὴν τέμενος εἰργασμένον Θεοῦ καὶ κρειττόνως ἢ κατ' ἄν-
θρωπον αἰεὶ ταῖς ἐκείνου θεωρίαις συνόντα καὶ ταῖς ἐλλάμψεσιν. 10
Ὅθεν, εἴ ποῦ τι τῶν τοιούτων παρ' οὐτινοσοῦν ὄλως θαυμαζόμε-
νον, πρῶτα μὲν τῇ τοῦ σώματος ἐκεῖνα ῥώμη καὶ τῷ χρονίῳ
ἔθει ἔσπευδεν ἐπιγράφειν, τῷ τε μὴ προσασχολεῖσθαι τισιν ἐτέ-
ροις, ὡσπερ δὴ καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀδελφῶν, κἀντεῦθεν ὡς
εἰκὸς πᾶσαν ἔχειν ἀνάγκην ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἐν τούτοις ἑαυτὸν 15
αὐτὸς καὶ βιάζεσθαι. Εἶτα καὶ τι τῶν συνήθων τοῖς ἄλλοις, ὡς
καὶ αὐτὸς ταῖς αὐταῖς δῆθεν ὑποκείμενος ἀνάγκαις τῇ πολιτεία
παρέμισγεν, ἐκὼν ἐνδιδοὺς τι τῆς ἀκριβείας, ὡς ἄν, τὴν τῶν πολ-
κῶν αἴσθησιν κλέπτων, μὴ περιβλεπτός τις ἐντεῦθεν, μηδ' ὑπὲρ
τοὺς ἄλλους νομίζοιτο. Καὶ συνέβαινε μὲν ἔστιν οὗ κατὰ τὸν 20
ἐκείνου σκοπόν, τοὺς πολλοὺς τῆς οἰκονομίας λανθανούσης τοῦ
πράγματος, ἀλλὰ τοῖς γε σπουδασταῖς ἐκείνου καὶ νήφουσι κἀν-
τεῦθεν ἐθαυμάζετο μάλιστα καὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς τε καὶ ὁμιλίας
ἐξηρητημένους εἶχε καὶ μονονοῦ τοῦτον πνέοντα.

+ 57. Ἐνταῦθα καὶ ἡμεῖς ἄρτι τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγέντες θορύ- 25
βων καὶ τῆς ἐκεῖ τῶν συνήθων ὁμιλίας τε καὶ περιφορᾶς, ἐπεὶ τὸν
περιώνυμον Ἄθωνα καταλαβόντες τὴν τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἐν
ἑαυτῇ κρύπτουσαν οὐκ ἀθεεὶ πάντως εἰς κατοικίαν εἰλόμεθα λαύ-
ραν, τῷ μεγάλῳ παρὰ πᾶσαν δηλαδὴ προσδοκίαν περιτυγχάνομεν
θησαυρῷ, μᾶλλον δ' ἐκείνῳ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, καθάπερ ἰατρῷ 30
τινι καὶ παιδαγωγῷ σοφωτάτῳ, φιλανθρώπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς
ἐγχειρίζει, ὁ τῆς κοινῆς ἡμῶν σωτηρίας ὑπὲρ ἡμᾶς αὐτοὺς πολλῶ
τινι τῷ μέσῳ καθ' ὑπερβολὴν ἐφιέμενος· ὅς ἐκ πρώτης ἰδῶν

ἡμᾶς οὐχ ἀπλῶς εἶδεν, ἀλλ' οἶονεῖ τις φιλόστοργος πατήρ ὅλας
τῆς ἀγάπης ἡμῖν τὰς ἀγκάλας εὐθέως ἀνοίγει, κἀντεῦθεν ἡμεν
ἀλλήλοις ὁμόφυχοι τε καὶ συμφουεῖς, εἰ μὴ μέγα ἔμοι τοῦτο λέ-
γειν· ἦν μὲν γὰρ καὶ πᾶσιν ἀπλῶς κοινή τις τὰ κατὰ τὸν μέγαν τοῦ-
5 τον παιδαγωγία πρὸς ἀρετὴν καὶ λιμὴν οἶον παντοδαπῆς ἀναψύξεως
καὶ φθεγγομένη καὶ σιωπῶσα παραίνεσις, ὁ δὲ γε περὶ αὐτὸν φίλος
χορός, οἱ καὶ τῆς ἐκείνου θαψιλῶς ὕσαι ὥραι μετέχοντες γλώτ-
της καὶ τῶν τοῖς ἄλλοις ἀπορρήτων αὐτῷ κοινωνοῦντες, ἢ καθ'
ἡμᾶς ἦν ἑταιρία δῆπου· τοῖς ἐγγύς τε καὶ τοῖς μακρὰν σὺν μεγίστω
10 τινὶ τῷ μακαρισμῷ περιλαλουμένη· ἧς ἔγωγε τηνικαῦτα παρ'
ἐκείνῳ τὰ πρῶτα φέρων, ὅσον εἰς ἀγάπης τε καὶ τιμῆς φέρει
λόγον, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους χορευτὰς σχεδὸν ὑπ' ἐμοῦ πάντας
αὐτῷ συστήναι, τῶν ὄντως πρωτείων (οὐκ ἔχω λέγειν πότερον
ἐκὼν εἴτε καὶ ἄκων) ἐτέροις ἐξέστην — φεῦ τῆς ζημίας —, καὶ
15 γεγόναμεν ἔν γε τῷ τοῦ καιροῦ παραστάντι, κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν
οἶμαι λόγον, "οἱ πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι"· ὁ δὲ μοι
καὶ τὸν λογισμὸν οὐ μικρῶς ὑποθράττει, μὴ καὶ τῶν μελλόντων
εἶη προοίμια ταῦτα καὶ τῶν πολλῶν τε καὶ κλητῶν ἐκλεκτῶν
ἐπ' ἐσχάτων ὑφιδεῖν· ὅθεν καὶ κατηγορῶ μὲν ἑμαυτοῦ, πάσχω
20 δέ τι καὶ πρὸς τὴν θεσπεσίαν ἐκείνην καὶ ἄληπτον ὄντως ψυχὴν,
ἵνα τὸ πάθος τέως ἐξαγορεύσω, εἰ καὶ τολμηρὸς πως ὁ λόγος.
"Οτου χάριν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ψυχὴν οὕτω μικρὰν τε καὶ
ἀσθενῆ καὶ ῥάβδον μᾶλλον αὐτὴν τοῦ στηρίζοντός φημι δεομένην
λόγου, ἀλλ' οὐχ ὄπλα φέρειν καὶ προπολεμεῖν ἐτέρων εἰδυῖαν,
25 πρὸς τὴν ποικίλην ταυτηνὶ τοῦ πολέμου δυναστείαν ἐξαγαγεῖν
ἠβουλήθης, εἴπερ ποτὲ νῦν αὐξήθεισαν, ὡς καὶ τοὺς ἀνδρείοτά-
τους αὐτοὺς καὶ γενναϊότητι ψυχῆς ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἰσχύον-
τας ταυτηνὶ διαφέρειν· τὴν μάχην καθάπαξ ἀπαγορεύειν; Ἀλλὰ
τοῦτο μὲν αὐτὸς ἂν εἰδείης· οὐ γὰρ ἔγωγέ τι περὶ τούτων ἀσφα-
30 λῶς ἔχω λέγειν· ἐκεῖνό γε μὴν ἀσφαλῶς ἔχω λέγειν, ὡς οὐ παν-
τάπασιν ἡμᾶς περιόψῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν σὴν ἐπικουρίαν καὶ τὴν
λύσιν ὅτι τάχος αὖθις παρέξεις. Τοῦτό με καὶ λογίζεσθαι πείθει

16 Ματθ. ιθ', 30. κ', 16. Μάρκ. ι', 31. — 18 Ματθ. κ', 16. κβ', 14.

καὶ λέγειν, ἢ τε πρὸς Θεὸν ἐκ περιουσίας σὴ παρρησία καὶ τὸ
περὶ ἡμᾶς ἀπὸ ψυχῆς διακείμενον, ὃ καὶ μᾶλλον αὔξειν εἰκός, αὐ-
τόθι σοι γενομένῳ, καθάπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τινων
ἤδη συμβόλων ὡσπερ ἐπαγγειλάμενος ἔχεις. Ἀλλὰ τὸ μὲν καθ'
ἡμᾶς, ὅποι τῷ Θεῷ φίλον, ἀγέσθω ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις, τῶν 5
δὲ προκειμένων τέως ὁ λόγος αὐθις ἐχέσθω

58. Οὕτω, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον, τοῖς ἄδουσι τὰ θεῖα συ-
νεστώσ τε καὶ συνάδων ὁ μέγας, ἀναγινώσκων τε τοῖς ἄλλοις πα-
ραραπλησίως, ὡς ἔθος, καὶ τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμε-
λείας τε καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὡς μηδὲν ἤττον κἂν τούτοις τύπον 10
τοῖς συνοῦσιν εἶναι τὸν κατ' ἐκείνον, καινόν τι καὶ θαύματος ἄξιον
ἐφαίνετο τοῖς συνισταμένοις· ποτὲ μὲν γὰρ ἠδονῆς τινος καὶ θυ-
μηδίας ἀφάτου τὸ θεῖον ἐκείνου πρόσωπον ὅλον ὠρᾶτο πεπληρω-
μένον—οἷος ἐπὶ πλεῖστον ἐκεῖνος—, ποτὲ δ' αὐθις συννοίας ἦν
ὄλος μεστός καὶ τινος ἐκπλήξεως, ὡς ἐδόκει, καὶ θάμβους, ἔστι 15
δ' ὅτε καὶ τῇ περικεφαλαία τὰ πρόσωπα καθάπαξ κεκαλυμμένα,
ὡς μὴ τὸ σύνολον ὀφθῆναι τι, παρὰ πάντα δηλαδὴ τὸν καιρὸν
τῆς δοξολογίας. Ἡμῖν μὲν οὖν, τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἤδη πεπειρα-
μένοις, θεωριῶν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα διαφορά· τῆς γὰρ ψυχῆς, ὡς
εἰκός, τοῖς θεωρήμασι συνδιατιθεμένης ἐκείνοις, πᾶσαν εἶναι δῆ- 20
που ἀνάγκην καὶ τὸν κατ' αἰσθησιν ὀρώμενον τοῦτο ταύτῃ συναλ-
λοιοῦσθαι, ὅθεν οὐδὲ πυθέσθαι τι περὶ τούτων ἐποίει. Τοῦ δὲ
χοροῦ τῆς περὶ αὐτὸν τις ἐταιρίας, ὁ καὶ μαθητεύσας ὕστερον καὶ
μέχρι τέλους ἐκείνῳ δηλαδὴ παρακολουθήσας, ὁμοῦ μὲν τῷ περὶ
τὸν μέγαν ἠττώμενος φίλτρῳ, ὁμοῦ δὲ καὶ τῇ παρρησίᾳ τῇ ἐν- 25
τεῦθεν τὴν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς καλῶς παραμίσας, αὐτῷ προσελ-
θὼν ἐκείνῳ διδαχθῆναι περιπαθῶς τὸν μυστικὸν τῶν φαινομένων
ἐζήτει λόγον· ὃ δὲ πρῶτα μὲν ἀποπέμπεσθαι τοῦτον καὶ τῇ πεύ-
σει μέμψιν οὔτι μικρὰν ἐπάγειν ἐδόκει, καὶ “Τίνος χάριν” λέγων,
“ὦ φίλος, μὴ σαυτῷ μᾶλλον προσέχειν καὶ τὰς αἰσθησεις ὅλο- 30
σχερῶς καὶ τὸν νοῦν αὐτὸν ἔνδον, καθόσον οἷόν τε, συναγῶν τὰ κατὰ
σαυτὸν ἀνασκοπεῖν ἐπιστημόνως καὶ δικάζειν ἐθέλεις, ἀλλὰ τούτων
ἀφέμενος τὸ παράπαν, καὶ ταῦθ' οὕτως ἀναγκαιοτάτων ἡμῖν πεφυ-

κότων, οὐδὲ τὰς ἐτέρων ἀφυλάκτως ὄψεις περιεργάζη"; Ἐπεὶ δ' ἱκανῶς ἦν ἐπιστύψας καὶ προσέχειν αὐτὸν ἑαυτῷ πείσας, πατρι-
κῶς αὐθις καὶ γνησίως αὐτὸν προσκαλεῖται καὶ τὴν λύσιν δίδωσιν
εὐθέως τοῖς ἀμφισβητούμενοις. "Ὅπηνίκα με περιχαρῆ καὶ εὐθυ-
5 μόν τινα", φησί, "βλέπεις, ἀνθηρόν τε καὶ γεγανωμένον τὸ πρό-
σωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς γλυκύτητος καὶ θυμηδίας ἔμπλεως
ἔλως, ἐκεῖνο δῆπου μαθῶν ἀκριβῶς ἔχε, ὡς αὐτὸς ὁ γλυκύτατος
Ἰησοῦς, ὁ κοινὸς δηλαδὴ δεσπότης, ὑπερβολῆ φιλανθρωπίας ἀρ-
ρήτως καὶ ὑπερφυῶς ἐμφανίζεται μοι, καὶ τῇ ξένη λαμπρότητι
10 τοῦ θείου καὶ ὑπερφύτου φωτὸς ἐκείνου τῆς καρδίας μου κατα-
στραπτομένης, θυμηδίας τε καὶ χαρισμάτων ἐξαισιῶν οἶων ἐντὸς
ἀποπληρουμένης, καὶ τὸ φαινόμενον καὶ σωματικόν, ὡς ὄρας,
ἀλλοιοῦται, τοῖς νοεροῖς πῶς συνδιατιθέμενον καὶ συμπάσχον· ἡνίκα
δὲ τὸναντίον αὐθις σκυθρωπὸν μέ τινα καὶ συννοίας καὶ θάμβους
15 μεστὸν βλέπεις, τὴν ἀνθρωπίνην με τάλαιπωρίαν καὶ τὴν συντρι-
βὴν ἴσθι πενιθοῦντα, πῶς τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνου φημί δόξης τε
καὶ τοῦ κάλλους δυσκλεῶς ἄγαν ἀποπεσόντες τῇ τῶν παθῶν ἀδο-
ξία καὶ ταῖς προσύλοις ταυταισί συγκατασύρονται φαντασίαις, ἀντὶ
τοῦ συνεῖναι Θεῷ καὶ τῆς ἐκεῖθεν γλυκύτητος καὶ τοῦ φωτὸς ἀρ-
20 ρήτως μετέχειν, τῷ πονηρῷ τῆς ἁμαρτίας συμπεριφερόμενοι σκό-
τει καὶ τοῖς νοητοῖς ὄφεισι συνόντες καὶ τοῖς σκορπίοις, τοῖς ἰοβό-
λοις φημί Δαίμοσι, τὸ ψυχοφθόρον ἐκεῖνο δηλητήριον τοῖς ἑαυτῶν
φίλοις καθ' ὥραν κινῶσι. Τῇ γοῦν θεωρίᾳ μοι ταύτη τοῦ νοῦ
προσασχολουμένου καὶ συμπάσχοντος ἐπὶ πολὺ τῷ τῆς κοινῆς
25 ἡμῶν φύσεως πλημμελοῦντι, συμπάσχει, καθάπερ ὄρας, καὶ συμ-
μεταβάλλει μοι καὶ τὰ ἔξω καὶ πρὸς πένθος ἔστιν ὅτε καὶ θρη-
νοὺς ἀποβαίνει μοι τὰ τῆς θεωρίας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς ὄψεις
τηνικαῦτα περικαλύπτω, τὴν τῶν συνιόντων, καθόσον οἶόν τε, σο-
φιζόμενος γινῶσιν". Τοῦ δὲ φοιτητοῦ καὶ φίλου τούτοις, ὡς εἰκός,
30 ἐκπλαγέντος, εἶτα καὶ εἰ ταύταις διόλου συμπαραμένει ταῖς θεω-
ρίαις αὐτὸν ἐπανερομένου, "Οὐ πάντοτε τοῦτο", φησὶν, "ὦ φιλό-
της· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἑμαυτοῦ γε τοῖς τοιούτοις προστρέχω· πῶς
γάρ, ἀνάξιον αὐτὸς ἑμαυτὸν κρίνων; ἐφίσταται μὴν ἀθρόα μοι, τοῦ

Θεοῦ βουλομένου, μηδὲν τὸ παράπαν εἰδότε, μηδὲ περιεργαζομένῳ
τά γε τοιαῦτα".†

59. Ἐν δὲ τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ὁσημέραι λάμποντα
τὸν γενναῖον καὶ τὰ μὲν πλείω καὶ ὑψηλότερα κατὰ τὸ δυνατὸν
ἀποκρύπτοντα, τῷ δὲ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ταπεινώσεως ἄκρῳ τοῖς 5
πᾶσιν οὐδὲν ἤττον γνωριζόμενον αὐθις καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν
πρώτων τιμῶν παρὰ πάντων σχεδὸν ἀξιούμενον, πάσαις ταῖς
ψήφοις βουλευόνται μάλα καλῶς οἱ χρόνῳ καὶ ἀρετῇ προβεβηκό-
τες τῶν ἄλλων τῇ τῆς ἱερωσύνης ἀξία τοῦτον τιμῆσαι, μᾶλλον δ'
εἰπεῖν οἰκειότερον τῷ τῶν ταγμάτων ἀγιωτάτῳ καὶ πρώτῳ τὴν 10
προσήμεσαν ἀπονεῖμαι χώραν, καὶ τιμῆσαι μὲν διὰ τῆς ἀρετῆς
τοῦ ἀνδρός τὰ τιμῆς ὄντως ἀπάσης ἀξία, τιμῆσαι δ' οὐχ ἤττον
ἑαυτοῦς διὰ τῆς καλῆς ἐκείνης ψήφου καὶ τῆς χειροτονίας, καὶ
μὴν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ὠφέλειαν κοινήν τε καὶ ἄφθονον οὐ τοῖς
συνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς μακρὰν ἀφεστηκόσι προθεῖναι. Καὶ 15
πολλὰ τοῦτον ἀξιούσι δι' ἐμοῦ καταδέξασθαι τὴν χειροτονίαν· ἐπεὶ
δὲ πείθειν τὸ παράπαν οὐκ εἶχομεν τὸν γενναῖον, ἔτι προσκαι-
μένῳ μοι τῇ προκλήσει καὶ παντὶ τρόπῳ τὴν ἐκείνου γνώμην
βιαζομένῳ (παρεῖχε γάρ μοι τὸ φίλτρον τό γε θαρρεῖν ἱκανῶς τὰ
τοιαῦτα), "Τί μοι", φησίν, "ὦ φίλων ἄριστε, τὰ μελετώμενα 20
τοῖς πατράσιν ἐν ἀπορρήτοις ἐξεῖπεῖν νῦν αὐτὸς ἐκχιάζῃ; σοὶ μὲν
γὰρ εὐπετές τι καὶ ῥᾶστον εἶναι δοκεῖ πως τὸ πρᾶγμα, τῷ φαι-
νομένῳ δηλαδὴ τῆς προκλήσεως προσέχοντι μόνῳ, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ πείθειν ἐπιχειρεῖς με παντὶ σθένει· ἀλλ' εἴ τί γε τοῦ σκοποῦ
καὶ τῆς κατὰ βάθος οἰκονομίας ἐκείνων ἔγωγε συνιέναι καλῶς ἔχω, 25
πνευματικὴν οἰκονομίαν ἀνθρώπων καὶ λαοῦ προστασίαν καὶ τὰ γε
τοιαῦτα βουλευόνταί μοι τῇ ψυχῇ καθάπερ φορτίον καὶ πέδην
οἶονεὶ δυσέκλυτον ἐπιθεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο καθάπερ ὑποβάθραν
τινὰ καὶ θεμέλιον τῶν μελλόντων περιθεῖναι μοι σπεύδουσι ταυτηνὴν
τὴν χειροτονίαν. Ἐμοὶ δὲ πῶς οἶόν τε τῶν οἰκειοτάτων ἀφεμένῳ 30
κατὰ γνώμην τοῖς τοιούτοις ὡσπερ ἐκ μεταμελείας αὐθις προσέ-
χειν, πάλαι τῆς πρὸς αὐτὰ μελέτης καὶ συνηθείας ἀπερρωγότε; ἢ

3 λάμποντα M, θάλλοντα B.

οὐχ ὄραξ, οἷαν τὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν ἔχουσι καὶ τὴν ἀγωνίαν
οἷ γε τοῖς τοιοῦτοις προσδεδεμένοι; καὶ δεῖ προσηλωσθαι πάντως
διὰ βίου ταύτη τῇ ἀσχολίᾳ τὸν ἐν χερσὶν ἀφέμενον πάντων.
"Ἐμοιγ' οὖν οὐδὲ μία τέως, ὦ φίλος, σχολή", φησί, "τούτοις
5 διδόναι". Καὶ τὴν αἰοίδιμον ἐκεῖνην ὁ σοφὸς εὐθύς εἰκόνα τούτοις
ἐπῆγε· "Τὰ τοῦ ὄρουμοῦ", φησί, "ξύλα βουλήν ὡσανεὶ τινα καὶ
σκέψιν πρὸς ἄλληλα περὶ τῆς ἑαυτῶν προστασίας καὶ τῆς ἀρχῆς
ἐποιοῦντο ταύτην γε μὴν, ὡς εἶκος ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ἄλλων ἄλλοις
διδόντων, ἔσχατον ἐφ' ἐνὶ συμφωνήσαντα πάντα τῇ ἀμπέλῳ τῆς
10 ἡγεμονίας ταυτησὶ παρεχώρουν. Πάντων τοιγαροῦν ὁμοῦ πρὸς
ταῦτα παρακαλούντων, 'Ἄλλ' οὐκ ἐγὼ φησιν αὕτη τῶν ὁμογενῶν
ἄρχειν οὐδαμῶς ἀξιῶσω, τὴν εὐφροσύνην ὡσπερ ἀπαξιῶσασα καὶ
τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν δόξαν τοῦ γνησίου καρποῦ μου. Ταῦτα
καὶ τῆς συκῆς καὶ τῶν λοιπῶν καρποφόρων ξύλων ὁμοίως προ-
15 βαλλομένων καὶ τὴν ἀρχὴν παραιτησαμένων ὡσαύτως, ἐπὶ τὴν
ράμνον μεταφέρουσιν ὑπ' ἀνάγκης τὴν ψῆφον, ἥτις καὶ δέχεται,
φησί, τὴν προστασίαν αὐτίκα, καρποῦ τὸ παράπαν ἄμοιρος οὔσα
κάντεῦθεν ταῖς ἐκτὸς ἀσχολίαις τὰ μεθ' ἑαυτὴν ἐπιτρέπειν εὐχε-
ρῶς ἔχουσα. Καὶ οὐ τοῦτο δῆπου φαμέν", φησὶν, "ὦ φιλότης, ὅτι τὸ
20 ἄρχειν ἀνθρώπων ἀκαρπίας ἐστὶν ἀπλῶς σύμβολον· οὐδ' αὐτὸ τοῦτο,
τὴν τῶν ὁμογενῶν προστασίαν, διὰ τῶν εἰρημένων ἀπαγορευόμεν,
καὶ ταῦτα περὶ τῆς πνευματικῆς ταύτης καὶ ὑψηλοτάτης ὄντως
τοῦ λόγου, ὑπὲρ ἧς πολὺς ὁ λόγος ὄντως τῷ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ,
τῷ πρώτῳ ποιμένι δηλαδὴ καὶ ἀρχιερεῖ, τῷ τὴν ἰδίαν ψυχὴν
25 ὑπερφυῶς ὑπὲρ τῶν λογικῶν δεδωκότι προβάτων· μέγα γὰρ ὄντως
τοῦτο καὶ θείας ἢ τέως ἀγγελικῆς ἰσχύος δεόμενον καὶ τίς ἐστι,
κατὰ γε τὸν δεσποτικὸν λόγον, ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος,
ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι
τοῖς ἀδελφοῖς τε καὶ ὁμοδόλοις ἐν καιρῷ τοῦ λόγου τὸ σιτομέ-
30 τριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθῶν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐ-
ρήσει ποιοῦντα οὕτως· ὃς τὸ στόμα δηλαδὴ τῆς διανοίας ἀνοίξας
τὴν τοῦ πνεύματος χάριν δαψιλῶς εἴλκυσεν, ὠδίνησέ τε, προσφη-

τικῶς εἰπεῖν, καὶ ἔτεκε πνεῦμα σωτηρίας ἐπὶ τῆς γῆς, ὡσανεὶ
στόμα γενόμενος θεῖον, ἐξ ἀναξίου, κατὰ τοὺς ἐκείνου χρησμούς,
θαυμασίως ἐξάγων ἄξιον τοῖς δὲ λοιποῖς ἡμῖν ἀρκετόν”, φησί, “τὸ
τὴν χθαμαλήν τε καὶ ἀσφαλεστέραν τέως ὀδεύουσιν ἑαυτοῖς προ-
σέχειν ὀπόση δύναιμι, τὰς ἑαυτῶν ἐνδιδόντας ἡνίας ἑτέροις, κατὰ 5
τὸν εἰπόντα σοφόν, καὶ ἀκινδύως ἐπομένους τοῖς γε πνευματικῶς
ἡγουμένοις καὶ ἄρχουσι”.

60. Ταῦτ' ἔλεγεν ὁ θαυμαστός τῆς σοφίας οἶκος, ὁ τῆς ὑψη-
λῆς ταπεινοφροσύνης ἀκρότατος ὄρος, ὁ τῆς ἀπορρήτου θεοφανείας
ἐκείνης αὐτόπτης ὑπερφυστατος καὶ ταῖς ἐκεῖθεν πηγαζούσαις 10
ἐλλάμψεσιν ἀρρήτως καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα διὰ παντὸς φωτιζόμενος,
ὁμοῦ μὲν ἑαυτῷ τὴν φίλην ἡσυχίαν καὶ τὸ πρὸς θεωρίαν συντη-
ρῶν ἀκλινὲς καθάπαξ καὶ ἀπερίσπαστον, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους
ἔργῳ παιδεύων, ὅπως δεῖ ταῦτα φιλοσοφεῖν καὶ μεθ' ἧς τινος ἄρα
προσιέναι τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς εὐλαβείας τῷ τῶν ταγμάτων 15
ἀγιωτάτῳ, ὀπηνίκα δὴ καὶ προσίεμεν. Ὅθεν οἱ μὲν πρὸς ταῦτα
τὸν μέγαν παρακαλοῦντες ἐξ ἐκείνου τὸ παράπαν ἀπέστημεν, οὐ
μᾶλλον τοῖς ῥηθεῖσι πεισθέντες, ἢ τὸ τῆς ἀρετῆς ὑπερβάλλον
ἐκείνου θαυμάσαντες κἀντεῦθεν καταπλαγέντες τὸν ἄνδρα καὶ ὡς
ὑπεράνθρωπον οἱ γε πλείους, ἐκείνῳ προσέχοντες· ὁ δὲ τῶν συ- 20
νήθων ἦν καὶ αὐθις ἐχόμενος, τύπος μὲν ἀγαθοῦ παντὸς τοῖς
συνουσί, καθάπερ ἔφθην εἰπών, ἐν παντὶ καιρῷ τε καὶ πράγματι,
τῷ δὲ τῆς ταπεινοφροσύνης καθ' ὑπερβολὴν ἄκρῳ καθ' ὑπερβολὴν
ὁμοῦ πάντας χειρούμενος· δηλώσει γε μὴν καὶ τὸ νῦν ῥηθησόμε-
νον. Ἡβουλήθη ποτὲ τῆς ἐν τῇ κοινῇ τῶν ἀδελφῶν ἐστιάσει προε- 25
δρίας ἀξιῶσαι τὸν μέγαν ὁ τῆς μονῆς ἀφηγούμενος καὶ τοῖς τῶν
ἄλλων προκαθημένοις πρεσβυτέροις καὶ τὴν ἀξίαν προέχουσιν ἐνα-
ρίθμιον θέσθαι τὸν πάντων ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἀληθῶς ἀξιώτατον.
Ἐπεὶ τοιγαροῦν ὁ τῆς ἐστιάσεως ἐνειστήκει καιρὸς καὶ πρὸς ταῖς
εἰσόδοις ἦσαν αὐταῖς, δηλοῖ τὸν σκοπὸν ἐκείνῳ, τῶν τῆς τραπέ- 30
ζης διακόνων ἐνὶ τῶν λόγων ἀγγέλῳ δηλαδὴ χρώμενος καὶ ἀξιῶν
μεθ' ὕσης τῆς εὐλαβείας μηδαμῶς ἀπαξιῶσαι τὴν πρόκλησιν· ὁ

1 Ἡσαίου κς', 18. — 2 Ἱερεμίου ιε', 19.

*

δὲ πολὺς ἦν ὑποπίπτων καὶ τὴν διδομένην τιμὴν τε καὶ προεδρίαν, ὡς ἀνάξιος δῆθεν, ἀποποιούμενος· “ἄλλως τε καὶ τῇ συνήθει καθέδρα”, φησὶν, “οἰκείως πως ἔχων καὶ κάλλιστα προσαναπαυόμενος οὐκ ἀνεκτῶς φέρω τὴν ἐντεῦθεν μετάβασιν”. Ἄλλ’ ὁ
5 προσεστὼς πρόφασιν εἰδὼς ταῦτα καὶ λόγους ἄλλως τὸ μέτριον αὐτῷ συσκιάζοντας, τοῖς αὐτοῖς πάλιν ἐχρήματο καὶ λόγοις καὶ ἀξιώμασι μετὰ θερμότερου τοῦ πνεύματος, “Ἄνελθε” λέγων, “ὦ πάτερ, πρὸς τῆς θείας ἀγάπης αὐτῆς καὶ τῆς ἐνούσης σου τῇ καθαρωτάτῃ ψυχῇ διακρίσεως, ἐπεὶ καὶ σοὶ μᾶλλον ἢ καθέδρα
10 προσήκει τῶν πρεσβυτέρων καὶ τὸ τῆς προεδρίας ἀξίωμα, τὴν ἰερωσύνην αὐτὴν ἐν τοῖς τρόποις καὶ πρό γε τῆς χειροτονίας ἀκριβῶς ἔχοντι καὶ πάντων ἡμῶν ἀπαραμίλλως ἐν ἅπασιν τοῖς βελτίστοις προέχοντι· οὐ γὰρ τῶν ἀξιωματῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς κατ’ ἀρετὴν ἀξίας ἢ ἀληθῆς ὄντως προτιμῆσις”. Ὁ δὲ καὶ μᾶλλον εἶχετο τοῦ μετρίου καὶ τῆς φίλης
15 οὔμενον οὐδενὶ τῶν πάντων ἐξίστατο ταπεινώσεως, πάντα ποιῶν καὶ λέγων, ὅσα γε τὸν ταῦτα φιλοσοφοῦντα λέγειν τε καὶ πράττειν εἰκός, καὶ τὴν ὑπὲρ τούτου συγγνώμην περιπαθῶς ἐξαιτούμενος. Ἐπεὶ δὲ τοῖς αὐτοῖς αὐθις καὶ πολλάκις ἐκεῖνος κατὰ ταῦτό πρὸς
20 τὸν Σάβαν χρώμενος οὐδὲν μᾶλλον ἀνύων ἦν, οὐδὲ τὴν ἐκείνου τὸ παράπαν μετατιθεὶς ἐνστάσιν, τοῦ μὲν καὶ ἄκων ἐξ ἀνάγκης ἀφίσταται, λύπη γε μὴν οὔτι μετρίᾳ κάτοχος ἦν καὶ ἀχθομένῳ τὸ παράπαν ἐώκει καὶ πρὸς τὴν τοῦ σκοποῦ διαμαρτίαν ἀσχάλλοντι. Τούτων ὁ προρρηθὲς τοῦ μεγάλου μαθητῆς καὶ φίλος αἰσθόμενος (παρίστατο γὰρ ὑπηρετῶν ἔτι τῷ κοινῷ πατρὶ, μήπω καταλεγείς ἐν τοῖς ἐκείνου μαθηταῖς, εἰ καὶ τῇ διαθέσει καὶ τοῖς
25 κατὰ δύναμιν ἔργοις ἦν ἀληθῶς ὅλος ἐξηρητημένος ἐκείνου καὶ τὰ ἐκείνου πνέων ὑπὲρ τούτον ὡς εἰπεῖν τὸν ἀέρα, τὸν τὴν ζωτικὴν συνέχοντα δύναμιν), τὸν καιρὸν τοιγαροῦν ἀρπάσας ἐκεῖνος (ἐπεθύμει γάρ, ὡς αὐτὸς οὗτος ἔλεγεν ὕστερον, καὶ τὴν καρτερίαν ἔργοις αὐτοῖς τοῦ μεγάλου μαθεῖν καὶ οἷος ἐκεῖνος φανεῖται πρὸς τὰς ἐξωθεν ἐπαγομένας ἐπιτιμήσεις τε καὶ τὰ σκώμματα), πολὺς
30

8/9 καὶ τῆς ἐνούσης - διακρίσεως] ἔλλειπει ταῦτα τῷ Μ.

ἦν τοῦ προεστῶτος δεόμενος οἰκονομικῶς ἐπιτιμῆσαι τῷ θείῳ Σάββα
καὶ σκώμμασί τισι καὶ ὕβρεσιν ἐπὶ πάντων βαλεῖν ἐκεῖνον, ὡς ἀλα-
ζόνα δῆθεν καὶ ὑπερήφανον καὶ μὴ τὴν ὀφειλομένην ὑπακοήν, κατὰ
τοὺς πατέρας εἰπεῖν, ἀνυπόκριτον εὐθύς ἐνδειξάμενον, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ
μᾶλλον ἐσπουδακότα περιποιήσασθαι θέλημα. “Εἰ γὰρ καὶ τολμη- 5
ρόν”, φησί, “τὸ δράμα διὰ τὸ περιὸν τῷ μεγάλῳ τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ
παρὰ πάντων συγκεχωρηκὸς ἐν πᾶσι τοῖς αὐτῆς εἶδεσιν, ἀλλ’ οὐ
ψεκτὸν οὐδ’ ἀπόβλητον οἶμαι. Θεῷ διὰ τὴν κοινήν τῆς σῆς ποι-
μνης ὠφέλειαν”. Τούτοις ὁ τῆς λαύρας πεισθεὶς προεστῶς, τοῦ
Θεοῦ πάντως ἀφανῶς τοῦτον ὑποκινήσαντος, ἵνα κἀντεῦθεν ὁ μέ- 10
γας ἀναλάμψη μᾶλλον ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη καὶ πυρσοῦ δίκην πρὸς
τὸν τῆς ἀπαθείας ἐλύση λιμένα τοὺς τῇ θαλάσῃ τῶν παθῶν
καὶ ταῖς τρικυμίαις παλαίοντας, ἐπεὶ καὶ τὰ τῆς ἐστιάσεως τέλος
εἶχε καὶ τοῦ τὴν τράπεζαν ἔχοντος οἴκου κοινή πάντες ἐξήρσαν,
τὸν σύλλογον ἔτι παρακατέχων ὁ προεστῶς, σκώμμασι συγχοῖς καὶ 15
λοιδοριῶν φορυτῶ, μετ’ ὀργῆς καὶ πικρίας δῆθεν, ἐπὶ πάντων
ἤρξατο βάλλειν τὸν ἅγιον, ἀλαζόνα τινὰ καὶ ὑποκριτὴν ἀποκαλῶν
ἐκεῖνον, παρακοῆς τε καὶ ὑπερηφανίας ὑπόσπονδον ἄντικρυς καὶ
νενοθευμένως καὶ κατ’ ἐνδειξιν μόνην, πρὸς ἐξαπάτην δηλαδὴ τῶν
ὀρώντων, οὐ πρὸς ἀλήθειαν, τὸ προσωπεῖον τοῦτο τῆς ἀρετῆς καὶ 20
τῆς ταπεινώσεως περιχέμενον, καὶ ἅττα τοιάδε. Ἄλλ’ ὁ μὲν Σά-
ββας τὴν κεφαλὴν τι μικρὸν ὑποκλίνας αὐτίκα καὶ τὰς ὕψεις τῆ
γῆ προσερείσας, ἀτρέμας τις καὶ συντεταμένος ὡς ἐν ἀκροάσει
καὶ τελετῇ μυστηρίων εἰστήκει, συγκροτῶν, ὡς ἂν εἶπέ τις, ἑαυ-
τὸν πάντοθεν· καὶ χάρις δέ τις ἐξ ἀφανοῦς προῖοῦσα τοῖς ἐκεί- 25
νου προσώποις θαυμασίως ἐπέλαμπε, καὶ μεστὸς ἦν ὅλως ἀπορ-
ρήτου θυμηδίας καὶ φαιδρότητας· ταῦτα γὰρ τῷ προρρηθέντι μα-
θητῇ καθωρᾶτο, τῷ συσκευάσαντι τὰ τοῦ δράματος, περιεργότερον
ἐκεῖνω τὸν ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλοντι. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς ὑποκρίσεως
ικανῶς εἶχε τῷ προεστῶτι καὶ τῶν κατὰ τοῦ μεγάλου λοιδοριῶν 30
τε καὶ ὕβρεων ἔληγεν, ἡρέμα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκεῖνος ἐπάρας καὶ
σεμνῶς μᾶλα τὰ χεῖλη διάρας, ἐκεῖνα πρὸς αὐτὸν θαυμαστῶς διε-
ξήκει, τὰ καὶ νοῦν καὶ λόγον ὑπερφυῶς καταπλήττοντα· πρὸς γὰρ

τὸ λάθρα συσκευαζόμενον διορατικῶ τῆς ψυχῆς ὄμματι κατιδὼν,
πρὸς ἐκεῖνο δὴ καὶ τὰς ἀποκρίσεις, οὐ πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς
ὑποκρίσεως, πάντως πεποίητο, "Σὺ μὲν" λέγων, "ὦ θεσπεσία
καὶ φιλότατη μοι κεφαλή, κατ' ἐμοῦ ταῦτα διεξιὼν ἀηδίαν τινὰ
5 καὶ λύπην ἐπιφέρειν ὑπολαμβάνεις μου τῇ ψυχῇ, καὶ οἶει με δι'
αὐτὸ τοῦτο καὶ δυσχερές τι καὶ μικρόψυχον ἴσως τῷ λογισμῷ
τέως πρὸς τὴν ἱεράν σου βλέψαι ψυχὴν· ἀλλ' ἔγωγε τὸν ἐμὸν
πατέρα τε καὶ δεσπότην ἐκεῖνο δῆπου γνησίως ἀντιβελῶ γινώσκειν
(μάρτυς δ' ἔστω τῶν λεγομένων ὁ καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ τῶν
10 ἀπορρήτων τῆς συνειδήσεως ἔφορος), ὡς ἀπερίτρεπτά μοι καὶ πε-
πηγότα καὶ τὸ παράπαν ἀκλόνητα τὰ τῆς πρὸς σέ στοργῆς τε
καὶ πίστεως· ὅσω καὶ γὰρ τὸν φαινόμενον τουτονὶ χόλον καὶ τὴν
ἀγανάκτησιν, ὡς αὐτὸς ἂν εἰδείης, κινεῖς κατ' ἐμοῦ καὶ σκώμασι
πλύνεις καὶ λοιδορίαις καὶ δυσχεραίνοντι δοκεῖς εἰσκένοι καὶ ἀχθο-
15 μένω τὰ μέγιστα, τοσοῦτο τὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως οὐκ
οἶδ' ὅπως ἀναζῆ καὶ αὔξει μοι τῆς πρὸς σέ καὶ σκιρτῶνά σε
μᾶλλον ὡσανεὶ καὶ συναγαλλόμενον δοκῶ περιφέρειν ἐν τῷ πλάτει
τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ μυστικῶς τε καὶ ἀρρήτως τὰ ἡδιστά με
περιπτυσσόμενον. Μὴ γοῦν νομίσης ὅλως, ὡς ταῖς ὕβρεσί με ταύταις
20 καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς τοῦ καθήκοντος παρατρέψεις καὶ τῆς ἐξ ἀρ-
χῆς πρὸς τὸ σὺν φίλτρον ἐνστάσεως· ἀλλ' οὐδ' εἰ πολλαπλασίονά
τινα τῶν εἰρημένων ἐπενέγκοις, τὴν δοκοῦσαν ταύτην ὕβριν καὶ
τὸν ἐπὶ πάντων μυχτηρισμὸν καὶ τὸν θρίαμβον, ἧ καὶ πληγὰς
ἐπιτεθῆναί μοι καὶ τοῦ φροντιστηρίου καὶ τῶν συνασκητῶν ἀπε-
25 λαθῆναι μακράν που προστάξιαις· ἐμπύρευμα μὲν οὖν τῶν πρὸς
τὴν θεόληπτόν σου ψυχὴν θείων ἐρώτων μέγιστόν μοι ταυτὶ πα-
ραδόξως γενήσεται καὶ λαμπράν τινα τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης
ἀνάψει καὶ τὸν πυρσὸν περιφανῆ τε καὶ διαέριον. Ἐμβαλε γοῦν
τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης τὴν τῶν σκωμμάτων καὶ τῶν ὕβρεων ταύ-
30 τὴν ὕλην, ὦ θεσπεσία μοι κεφαλή, ἵνα καὶ μᾶλλον ἀκάματον αὐ-
τὴν ἐργάση καὶ πολλαπλασίως ἐξαπτομένην ὁσημέραι καὶ ζῶσαν
καὶ μηδέποτε λήγουσαν, καὶ χάρις εἴη τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος ἐν τοῖς
ἡγιασμένοις σου χεῖλεσι, τοιούτων μοι παρ' ἐλπίδας ὀφθέντος προ-

ξένου τῶν ἀγαθῶν, ἃ τοῖς τοῦ κόσμου δηλαδὴ τούτοις συναριθ-
μεῖσθαι τὸ παράπαν οὐ πέφυκεν, ἀλλ' ἀγήρω καὶ ἀθάνατα μένει,
κρείττω τῆς τῶν παρόντων καὶ τροπῆς καὶ τῆς λύσεως". Καὶ ὁ
μὲν ταῦτα λέγων, ὥσπερ οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ λόγου, καταλλήλως
ἐκείνῳ προσετίθει καὶ πράγματα, τοῖς τοῦ ποιμένος ποσὶ τὴν κε- 5
φαλήν ἐπιρρίπτων καὶ τούτους ἀκόρεστως κατασπαζόμενος, μᾶλ-
λον δὲ καὶ παντὶ τῷ σώματι τούτων ὀλοφύχως, οἷος ἐκεῖνος ἐν
τοῖς τοιούτοις, προκαλινδούμενος. Οἱ μὲν οὖν μοναχοὶ πάντες μι-
κροῦ τοῖς ἀκουσθεῖσι καὶ ἐπεπήγεσαν καὶ φρίκης καὶ ἀγωνίας
ἦσαν μεστοί, παραδόξως ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει πνεῦμα θεῖον ὄρων- 10
τες ὑπερφυῶς ἐνεργοῦν τε καὶ λαλοῦν τὰ παράδοξα· ὅθεν καὶ τὸν
μὲν τῆς καινῆς ἀπαθείας καὶ τῆς τοῦ πνεύματος θαυσιλοῦς ἐνοι-
κῆσεως ἐμακάριζον, κατὰ δὲ τοῦ προεστῶτος καὶ δυσχεραίνειν καὶ
γογγύζειν πρὸς ἀλλήλους οὐτι μικρῶς ἐψέκασαν, τριαῦτα πρὸς τὴν
ἀπαθῆ καὶ ἄληπτον ἐκείνην ψυχὴν ἀνηλεῶς ἐξυβρίσαντος· ἦν οὐχ 15
ὅπως ὑβρίζειν, ἀλλὰ καὶ μυρίοις τισὶν ἀναδεῖν τοῖς τῆς εὐφημίας
προσῆκε στεφάνοις, πάντων ἀπαραμίλλως ὑπερκειμένην καὶ διδά-
σκαλον καὶ φωστῆρα φανεῖσαν, ζωῆς λόγον ἐν μέσοις αὐτοῖς ἐπέ-
χοντα, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· τὸ γάρ τοι ὄραμα καὶ τὴν τοῦ
ποιμένος κατασκευὴν ἀγνοοῦντες ἐκείνοι τὸ παράπαν ἐτύγχανον. Οἱ 20
δὲ γε τῶν πρωτείων ἀμφισβητοῦντες ἀλλήλοις, βασκαίνοντές τε
τοῖς εὐδοκιμοῦσι τῆς προεδρίας καὶ μνησικακοῦντες ὑπὲρ τούτων
αὐτῶν ἔστιν ὅτε τοῖς τε πλησίον καὶ τοῖς προεστῶσιν αὐτοῖς ἀκα-
τάλλακτα, τύφου καὶ τοῖς κάκιστ' ἀπολουμένοις φιλοδοξίας ὑπερβο-
λῆ—πῶς ἂν εἴποις;—καλῶς συσταλέντες ἐβελτιώθησαν. Ὁ δὲ προε- 25
στῶς ἰδίᾳ τὸν μέγαν ἀπολαβὼν (ἐξεπέπληκτο γὰρ τὴν ψυχὴν τοῖς
γενομένοις καὶ τὰς φρένας ὅλως ἠλλοίωτο), συγγνώμην μὲν αἰτεῖ
πρῶτα τῆς τόλμης καὶ τῆς οἰονεῖ κατ' ἐκείνου πείρας τε καὶ τοῦ
ὀράματος· εἶτα καὶ προσπεσὼν μεγάλας ὑπὲρ ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς
ποιμένης τῷ μεγάλῳ καθωμολόγει τὰς χάριτας, "Εὐχαριστῶ σοι" 30
λέγων, "ἀνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ὅτι τοσοῦτον ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς
ᾠκοδόμησας, ὅτι τὰ τέκνα σου ταῦτα τῷ περιόντι τῆς ὑπερβαλ-

6 κατασπαζόμενος B, καταφιλεῖν M. — 19 Φιλίπ. β', 16 ἀλόγου ζωῆς ἐπέχοντες».

λούσης ἀρετῆς καὶ τῆς ἀπαθείας πολυτρόπως ἐπαιδαγώγησας καὶ
ὠφέλησας. Νῦν ἀληθῶς ἔγνω, ὅτι πνεῦμα θεῖον ἐν σοὶ σοφίας
ἀπάσης καὶ τελειότητος καὶ πολλῶ τινι τῷ μέσῳ τοὺς κατὰ τὴν
γενεὰν ταύτην ἐπ' ἀρετῇ προκόπτοντας ὑπερβάς τοῖς ἀρχαίοις
5 ἐκείνοις ὀνομαστοῖς πατράσιν ὁμότιμος γέγονας". Εἶτα καὶ θερ-
μὴν αὐτῷ σὺν εὐλαβείᾳ πολλῇ καὶ ταπεινώσει προσαγαγὼν αὐθις
τὴν δέησιν, βιάζεται μᾶλλον ἢ πείθει τὸν μέγαν τὴν τῆς καθέδρας
προτίμησιν δέξασθαι· ἐφ' ᾧ καὶ πάντες ἡσιθέντες ἅμα προεστῶτι
μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος τὸν σύλλογον ἐκείνον διέλυσαν. Με-
10 γάλα μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς πολιτεία καὶ τοῖς προ-
λαβοῦσι κατορθώμασι μάλα συμβαίνοντα, πολλῶ δ' εἰς ὠφελείας
τε καὶ θαύματος λόγον μείζω τὰ ἐξῆς ῥηθησόμενα, μᾶλλον δὲ
τῶν λεγθέντων ἤδη καρποὶ τὰ προκείμενα καὶ τῶν καλλίστων ἐκεί-
νων τῆς ἀπαθείας ἰδρώτων ἀμοιβαί· ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν φημι·
15 τοῦτο τέως καὶ ἔπαθλα. Λεγέσθω κάκεινα τοιγαροῦν καὶ τοῖς φι-
λαρέτοις, καθ' ὅσον ἡμῖν ἐφικτόν, εἰς πνευματικὴν τινα προσιθέ-
σθω τράπεζαν.

61. Ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ ποτὲ συνεστιωμένων, ὡς ἔθος, τῶν
τῆς λαύρας ταυτησὶ μοναχῶν καὶ τοῦ μεγάλου συνόντος δηλαδὴ
20 τούτοις καὶ κοινωνοῦντος τῆς ἐστιάσεως, ὁμιλία τις παρὰ τὸ θεόν
μεταξὺ τούτων κεκίνητο· ἐκ δὲ ταύτης καὶ θόρυβος ἤδη κατὰ μι-
κρὸν ἤρρετο, σύγχυσις ἐμποιῶν τῷ τε τὴν ἀνάγνωσιν, ὡς ἔθος
αὐτοῖς, ποιουμένῳ καὶ τοῖς ἀκρωμένοις αὐτοῖς. Ἐπεὶ γοῦν οὐκ
ἐνεδίδουν οἱ τῆς ἀταξίας καὶ τῆς συγχύσεως αἵτιοι, καίτοι γε τῶν
25 ἐφεστῶτων ἐπικειμένων καὶ τοῦ τῆς σιωπῆς ἐξάρχου σὺν ἱεραῖς
τισιν ἐπικλήσεσιν, ὡσπερ ἔθος ἐκείνοις, προβαλλομένου συνεχῶς
τὸ κηρύκειον (περιμάχητον γάρ τι χρῆμα καὶ πολλοῦ τινος τοῖς
φιλοσόφοις ἐκείνοις τιμώμενον ἢ ἐπὶ τῆς τραπέζης εὐκαιρος σιωπή,
πατέρων ἱερῶν ἱεροῦς τηροῦσι θεσμούς· οἱ δὲ καὶ πνευματικὰς
30 διδασκαλίας καὶ πράξεις ἐθέσπισαν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀναγινώ-
σκεσθαι φιλαρέτων ἀνδρῶν, εὐχὴν τε μυστικὴν τοὺς ἐστιωμένους
θεῷ προσάγειν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς τροφῆς αὐτῷ

γνησίως εὐχαριστεῖν)· τοῦ γοῦν θορύβου καὶ τῆς συγχύσεως ἐκεί-
νης ἤδη καὶ αὐτὸς ἄνωθεν αἰσθόμενος ὁ ποιμὴν, δυσχεραίνει μὲν
τὰ πρῶτα καὶ ἄχθεται — πῶς ἂν εἴποις; — καθ' ἑαυτόν· ἔπειτα
καὶ τὸ πρόσωπον αὐτὸ καὶ τὴν φωνὴν πικρίας ἐμπλήσας, χαλε-
πῶς ὁμοῦ πᾶσιν ἄνωθεν ἐπέξῃει καὶ μυρίοις τοῖς σκώμμασιν 5
ἔβαλλε τοὺς ἀτάκτους, τοὺς ἀναιδεῖς, τοὺς φλυαροὺς, τοὺς ἀφοβίαν
ἐσχάτην ἰνοσοῦντας Θεοῦ, οἵτινες ὑπ' ἄκρας ἀναισθησίας ἀλόγου
τροφῆς μετέχουσιν ἴσα δὴ καὶ κτήνεσι· “τράπεζα γάρ”, φησί,
“κατὰ τοὺς θεοφόρους εἰπεῖν πατέρας, μὴ ἔχουσα λόγον Θεοῦ,
φάτνης ἀλόγων ἀπέοικεν οὐδαμῶς· μᾶλλον δὲ καὶ λόγου δοκοῦντες 10
μετέχειν” ἔλεγε “δῆθεν ὑμεῖς, θηριώδη καὶ βαρβαρικὴν τινα ποιεῖ-
σθε τὴν δίαιταν, ἀταξία καὶ μέθη καὶ ταραχῆ καὶ θορύβῳ δι-
δόντες τὸ πᾶν”. Ταῦτα καὶ τὰ τούτων ὑβριστικώτερα τε καὶ ἀτι-
μότερα σφόδρα μετ' ὀργῆς αὐτοῖς ἐμβοῶν (ἦν γὰρ καὶ τὸ ἦθος
ὀξύτατος ἄλλως καὶ δεινὸς ὁ ποιμὴν), ἴστησι μὲν τὸν ἀναγινώ- 15
σκοντα, παύει δὲ καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας τῷ δέει συνάμα τοῖς
ἐστιωμένοις αὐτοῖς, καὶ ἦν οὕτως ἐπὶ πολὺ σφοδρότερω καὶ ἀκ-
μαίῳ τῷ θυμῷ χρώμενος καὶ μυρίαὶς ταῖς ὕβρεσι πλύνων τοὺς
ἐκεῖ πάντας ὁμοῦ, μέχρι δὴ καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ ἀρίστου φημί συμ-
πληρώσεως, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐστίασιν αὐτὴν καὶ τὴν τρά- 20
πεζαν· ἐπεὶ τὴν εὐχαριστήριον συνήθως πρὸς Θεὸν ὑπειπόντες
εὐχὴν πρὸς τὰς θύρας ἐώρων ἤδη καὶ τὴν ἐξέλευσιν, πολὺς κατ'
ἐκείνων καὶ αὐθις ἦν ῥέων καὶ ἀκρατῶς ἐκείνοις κινῶν τὸν τῆς
δικαίας ὀργῆς καὶ τῆς ὕβρεως ἄκρατον, ἕως ἀπ' ἀλλήλων διαλυ-
θέντες ἐπ' οἴκου βαδίζοντες ἦσαν ἕκαστος, οἱ μὲν καὶ πρῶτος τὴν 25
ἀγανάκτησιν φέροντες τοῦ πατρὸς καὶ ὡς καλῶς καὶ σὺν δίκῃ γε-
γεννημένην προσέχοντες, “Ἡ παιδεία Κυρίου” λέγοντες “ἀνοίγει
μου τὰ ὄτα” καὶ τὸ “Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου” καὶ “οὐ
φόβος, ἐντολῶν τήρησις”· οἱ δὲ γε πλείους, οὐ τῶν τῆς κάτω
μόνον φημί μοίρας καὶ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλως ἡλικία 30
προεχόντων καὶ τάξει, καὶ ἀμετρίαν τοῦ πράγματος κατεγίνωσκον καὶ
μέμψιν οὐτι μικρὰν ἐπήγον τῷ προεστῶτι, ὡς ἰταμῶς καὶ ἀκαί-

27 Ἡσαίου ν', 5. — 28 Ψαλμ. ρ', 10. Παροιμ. α', 7.

ρως δῆθεν κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ὑπηκόων τῷ θυμῷ χρησαμένῳ
 καὶ μηδεμίαν μηδαμῶς λαβόντι φειδῶ, μήτε τῆς ἐκείνων τιμῆς,
 μήτε τῆς ἑαυτοῦ δόξης, ἀλλ' οὕτω τῆς σφετέρας ἐξενεχθέντι πολὺ
 καταστάσεως, ὡς τὴν τῆς ὀργῆς ἔλπην ἀνηλεῶς κατὰ τῆς πάντων
 5 καρδίας ὠθηῆσαι μάχαιραν. Τούτων καὶ τῶν τοιούτων παρὰ πολλῶν
 λεγομένων αὐτήκοος γεγονώς ὁ πολλάκις μοι ῥηθεις ἤδη μαθητῆς
 τοῦ θείου δηλαδὴ Σάββα (παρῆν γὰρ τὸ τηνικαῦτα καὶ αὐτὸς τῷ συλ-
 λόγῳ), κατ' ἑαυτὸν ἀμφισβητῶν ἦν καὶ τοῖς ἐναντίοις λογισμοῖς
 τούτοις κατ' ἴσον ἐκκείμενος· ὄθεν καὶ μὴ δυνάμενος ἀφ' ἑαυτοῦ
 10 συνιδεῖν, ὁποτέρῳ τούτων χρή τὴν νικῶσαν διδόναι, πρὸς τὸν μέ-
 γαν ἔγνω δεῖν ἀναφέρειν τὴν ψῆφον, πνεῦμα βουλῆς καὶ συνέσεως
 ἔχοντα θεῖον, κἀντεῦθεν εἰδῶτα, κατὰ τὸν σοφὸν Δανιήλ, ἀνακα-
 λύπτειν κεκρυμμένα καὶ λύειν αἰνίγματα καὶ μετὰ Θεοῦ κρῖμα δι-
 κάσιον κρίνειν. Ἄνειςι τοιγαροῦν μετὰ θερμῆς τῆς πίστεως πρὸς
 15 τὸν διορατικώτατον ὀφθαλμὸν ἐκείνον καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν
 ἔφεσιν τῆς ψυχῆς ἀπαγγέλλει, καὶ δεῖται μάλα θερμῶς, τῶν ἐκεί-
 νου ποδῶν ἐπ' ἐδάφους προκείμενος, μαθεῖν παρὰ τῆς ἐκείνου
 γλώττης ὁποῖάν τινα τὴν ψῆφον ἐκφέρει κατὰ τῶν ἐπὶ τραπέζης
 πραχθέντων καὶ λαληθέντων, μᾶλλον δὲ "Τίνας αὐτός", φησίν,
 20 "εἶχες τότε τοὺς λογισμοὺς, εἰ καὶ τολμηρὸς ἔλως ὁ λόγος ἐμοί,
 καὶ πῶς ἄρα πρὸς τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ προσεστῶτος διέχεισο
 τὴν ψυχὴν, διψητικῶς ἄγαν ἔχω μαθεῖν· ἦν γὰρ ἐξήνεγκε δῆπου
 κρίσιν ἢ σὴ σοφωτάτη καὶ θεία ψυχὴ, ταύτην ἔγωγε θεῖαν ἀντι-
 κρυσ εἶναι νομίζων, ταύτη καὶ προστεθήσομαι συνάμα γε τῷ τῆς
 25 ψυχῆς ὠρμηκότι παντί, καὶ οὐκέτι τοῖς ἀγνοοῦσι τάληθές τῆδε
 κάκεισε συμπεριφερόμενος μάτην ἔσομαι καὶ πλανώμενος. Μὴ οὖν
 ἀποπέμψης σου, θέομαι, τὸν οἰκέτην κενόν". Τούτοις ὁ συμπαθέ-
 στατος τὴν ψυχὴν ἐκείνος ἐπικαμφθεῖς, «Ἐπεὶ σε, φίλος, ὀρῶ»,
 φησίν, «ὄλω θυμῷ πρὸς τὴν τῶν κεκρυμμένων ἐπειγόμενον γινῶ-
 30 σιν καὶ τοῦ πράγματος οὐκ ἀποστησόμενον, οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ γέ-

11 πνεῦμα βουλῆς καὶ συνέσεως] Ἡσαΐου ια', 2. — 13 ἀνακαλύπτειν κεκρυμμένα] Δανιήλ β', 28, 29 || λύειν αἰνίγματα] Σοφίας Σολ. γ', 8 || μετὰ Θεοῦ κρ. δ. κρίνειν] Ζαχαρ. ζ', 9. — 22 διψητικῶς B, ἐρωτικῶς M.

νοιτο, εἴ μοι πιστεύειν ἐθέλοις, ἐθέλεις δὲ πάντως, οἶδα, τὴν τε
παροῦσαν σπουδὴν καὶ τὸν περὶ ἐμέ σου τῆς ψυχῆς ἔρωτα καὶ
τὴν πίστιν καλῶς ἐπιστάμενος, ἰδοὺ σοι μυστήρια λέγω Θεοῦ ὡς
“ἐν προσώπῳ Χριστοῦ”, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον φάναι, μηδὲν
τῆς ἀληθείας προτιθεῖς μηδσοπωστιοῦν. Πάσης τοιγαροῦν ἀπεληλα- 5
μένης ἀμφιβολίας ἐκ τῆς ψυχῆς, ἄκουε νουνεχῶς· ἐκεῖνό γε μὴν
ἔστω μετὰ τινος ἀσφαλείας προδιωρισμένον ἡμῖν, τὸ πρὸς μη-
δὲνα σε τῶν πάντων ἐξενεγκεῖν ἂν ποτε ταῦτα παρὰ πᾶσάν μου
τὴν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ διατριβήν. Τῆς ὁμιλίας ἐκείνης καὶ τοῦ
θορύβου παρ’ ὧν τινων οὐκ οἶδα κινηθέντων ἐν τῷ τοῦ ἀρίστου 10
καιρῷ, ἐπεὶ σκώπτειν καὶ ταῖς ὑβρεσι πλύνειν ἄνωθεν ἤρξατο τοὺς
ἀδελφοὺς ὁ πατήρ (οἶσθα δὲ καὶ αὐτός, ἐφ’ ὅσον τὰ τῆς ἀγανα-
κτήσεως καὶ τῆς ὀργῆς ἐκείνῳ προῆλθε· καὶ γὰρ καὶ ἡ συνήθης
ἀνάγνωσις ἐντεῦθεν ἐπαύθη καὶ συστολή τις καὶ φρίκη πᾶσιν
ἐπῆλθε σχεδόν, καὶ φόβου καὶ ἀγωνίας ἀπλῶς ἐγεγόνει τὰ πάντα 15
μεστὰ), πρὸς τὸν ποιμένα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπάρας αὐτός, θέαμα
ξένον ὀρῶ, θαύματος ὁμοῦ καὶ χαρᾶς οὐχ ὅσης καὶ ῥηθῆναι ῥα-
δίαις ἀληθῶς ἄξιον· φωτὸς γὰρ Ἄγγελοι δύο κατὰ ταῦτό τῆς κα-
θέδρας αὐτῆς τοῦ ποιμένου ἐδόκουν μοι προσελθεῖν· καὶ τὸ μὲν
εἶδος αὐτὸ τοῦ προσώπου καὶ τὴν ἀναβολὴν φῶς ἐξαστράπτων 20
ἦσαν, αὐτόχρομα μαρμαρυγᾶς ἀφιέντες ὑπὲρ τὸν ἥλιον, ὡς καὶ
τὸν οἶκον εὐθὺς ἐκείνον πάντα καταυγαθῆναι τῇ περιουσίᾳ τῆς
ἐκεῖθεν ἐκδιδομένης χάριτος καὶ τῆς ἀστραπῆς, χαρίεντες ἄμφω
καὶ καθ’ ὑπερβολὴν ὠραῖοι τὴν ὄψιν, ἠδὲ τι καὶ πρόσηνές βλέ-
ποντες καὶ ὅλως εὐφροσύνην τινὰ καὶ θυμηδίαν ἀπόστάζοντες ἄρ- 25
ρητον. Ἐδόκουν δὲ λοιπὸν καὶ πρὸς δεξιῶσιν τινα καὶ φιλοφρο-
σύνην τῶν ἐστιωμένων εὖ μάλα παρεσκευάσθαι, καὶ διανομῆς ἕρδη
τῶν ἐν χερσὶν ἦπτοντο· τῶν γὰρ φωτεινῶν τούτων Ἄγγέλων ἄτε-
ρος μὲν φιάλας ἐν χεροῖν ἔχων ἐφαίνετό μοι καὶ κανά τινα χρυ-
σῷ τῷ καθαρωτάτῳ πάντα κατεσκευασμένα λαμπρῶς· ἐνῆν δὲ 30
τοῖς καλλίστοις ἄρα καὶ βασιλικοῖς τούτοις σκεύεσι πᾶν εἶ τι τῶν
ἡμεδαπῶν τε καὶ ξένων ὑπωρῶν ἐξαιρετόν τε καὶ ἡδίστον, Ἰνδικά

† Κορινθ. 2, β', 10.

τε πέμματα καὶ Ἰταλικά, ὅσα γε τῶν ἀπλῶν καὶ ὅσα τῶν συν-
θέτων τὰ τιμιώτατα, πλείστον μὲν ἔχοντα τὸ ἡδύ, πολλῶ δὲ πε-
ριττόν τε καὶ ἄφθονον τὸ ἐκ τῶν ἀρωμάτων εὐωδές τε καὶ τερ-
πνόν, ῥόδα τε καὶ ἴα καὶ εἴ τι τῶν ἀνθέων εὐωδέστατόν τε καὶ
5 χαριέστατον, καὶ πρὸς τούτοις ὅσα τῶν ὄσφραντῶν ἄλλως εὐώδη
τε καὶ ξενίζοντα, θυμιαμάτων τε συνθέτων πολυειδῆς τις ἔσμός,
καὶ ἀπλῶς ὅ τι περ τῶν καλλίστων καὶ ξένων εἰς τε γεῦσιν καὶ
ὄσφρησιν· καὶ μύρα δὲ τὰ ἐκ ῥόδων ταῖς χρυσαῖς ἐκείναις φιάλαις
προσῆν, ἡδίστην καὶ τερπνὴν ἄγαν τὴν ὀσμὴν ἀποπνέοντα. Θα-
10 τέρω δὲ τῶν Ἀγγέλων ἔργον ἐπιμελές ἦν ἡ τῶν εἰρημένων ἀγα-
θῶν πρὸς τοὺς ἐπὶ τραπέζης καθημένους δαφιλεστάτη διανομή·
οἱ δὲ ἄρα πάντες οὐχ ὁμοίως μετεῖχον τοῦ γέρωσ ἐκείνων τῶν
δωρεῶν, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ δαφιλιῶς καὶ πάντων ὁμοῦ, οἱ δὲ τὸ
παράπαν οὐδοτιοῦν, ὅσαι δηλαδὴ τῆς τιμῆς ἐκείνης καὶ τῆς θείας
15 εὐφροσύνης ἀνάξιοι· τὸ δὲ καινὸν ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς δικαιοδοσίας
ἐκείνης καὶ θείας χάριτος ὄντως ἄξιον, οἱ μὲν ὅξεῖς τῆς βασιλικῆς
ἐκείνης φιλοφροσύνης καὶ τῶν δώρων διάκονοι· πάσας ὁμοῦ τὰς
τραπέζας ἐξ Ἰσοῦ διήεσαν, φιλανθρωπότατα τοῖς ἐστιωμένοις ὁμοῦ
πᾶσιν ἀφθόνοιας ἐπιπέμποντες ἄνωθεν τὰς τιμὰς· αἱ δὲ τοὺς ἀξίους
20 ἑαυτῶν — πῶς ἂν εἴποις; — ἀξίως γνωρίζουσαι, καθάπερ ἡλιακαί
τινες ἀκτῖνες τοὺς ἐρρωμένους καὶ ἐνεργοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐκείνοις
οὐ καὶ πλουσίως ἐπέρρεον, πρόσωπά τε καὶ κόλπους ἐκείνων πλη-
ροῦσαι καὶ τῆς ἀφάτου τρυφῆς καὶ τῆς εὐωδίας ἐκείνης μεστοὺς
ὄλους ἐμφαίνουσαι. Οἱ τὰ σκώματα καὶ τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ
25 πατρὸς μακροθύμως δηλαδὴ φέροντες ἦσαν οὗτοι καὶ μεθ' ἡσυ-
χίας καὶ ταπεινοφροσύνης εὐνοϊκῶς τὸν ἔλεγχον φέροντες, οἷς καὶ
συνήδεσθαί πως τῆς εὐκληρίας καὶ τῶν θείων γερῶν ἡ ἀσώματος
ἐκείνη φύσις ἐδόκει, ἥτις, κατὰ τοὺς θείους φάναι χρησμούς, χα-
ρὰν ἄγει τὴν μεγίστην ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μεταμελο-
30 μένω καὶ πρὸς τὸ καλὸν ἐπιστρέφοντι. Τούτοις καὶ χάριέν τι καὶ
ἰλαρὸν ἐπιβλέποντες ἐδόκουν τι καὶ προσλαλεῖν καὶ μυστικῶς τοῖς
ὡσὲν ὑποψιθυρίζειν, ἡδιστα τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ἐκείνοις — ὦ τῆς

χάριτος — ἐπικλίνοντες· εἶκασε δ' ἂν τις ἐκεῖνο τὸ μυστικὸν μετ' εὐφροσύνης ὑποψιδυρίζειν αὐθις αὐτούς, ὃ καὶ τοῖς ποιμέσιν ἐπὶ τῇ κοινῇ σωτηρίᾳ καὶ δόξῃ τῶν ἀνθρώπων οἱ αὐτοὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἡδονῆς εὐηγγελίζοντο πρότερον, τὸ “ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία”, ἢ καὶ τὸ “ Εὖ δοῦλε 5 ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω”. Εἰ δὲ καὶ τὸ μυστικώτερον ἐκεῖνο κἀνταῦθά τις ἂν ἐκδέξασθαι θέλοι, τὸ δοθῆναι φημί θυμιάματα ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων καὶ στολὴν ἐκάστω λευκὴν, ὥστε μικρὸν αὐτούς ἀναμεῖναι τοὺς ἑαυτῶν ἀδελφούς καὶ συνδούλους, ὡς ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς ἐκδιδάσκει διὰ 10 τῶν ἀπορρήτων ἀποκαλύψεων, οὐκ ἔξω τοῦ σκοποῦ πάντῃ βαλεῖν ἂν οἶμαι τὸν λόγον ἐκεῖνον. “ Οἱ μὲν οὖν”, ὁ μέγας ἔλεγεν αὐθις τῆς θεωρίας ταύτης ἐπόπτῃς, “ ὄσω τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τῶν Ἀγγέλων αἴγλης μετεῖχον καὶ τοῖς ἐπιρραينوμένοις ἄνωθεν μύροις ἐλούοντο, λαμπρότεροι τὰς ὄψεις καὶ ἰλαροὶ τινες ἐφαίνοντο καὶ 15 θεοειδεῖς κἀντεῦθεν πρὸς ἑαυτοὺς μᾶλλον εἶλκον τὰ δῶρα καὶ ὕλη ψυχῆ καὶ χειρὶ τοῖς κόλποις ἐκεῖνα καθυπεδέχοντο· παντὶ γάρ, φησὶν ἡ δεσποτικὴ φωνή, τῷ ἔχοντι δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· οἱ δὲ γογγυστικῶς τε καὶ σκληρῶς πρὸς τὰς πατρικὰς ἐπιτιμήσεις καὶ τὴν παιδείαν ἐκείνην τὴν ἔνδικον διακείμενοι καὶ ταῖς 20 ψυχαῖς ἤδη πρὸς ἄμυναν βλέποντες, χόλου τε καὶ μῆνιδος ὄντες μεστοί, τῆς θείας ἐκείνης δόξης καὶ τῆς λαμπρότητος ἐκόντες, φεῦ, ἑαυτοὺς ἀπεστέρησαν· ὅθεν καὶ τῶν κοινῶς ἐπιπεμπομένων θείων ἐκείνων δώρων, εἴ που συνέβη τι τοῖς τοιούτοις ἐπιπεσεῖν, οἶδε χερσὶν ὄλαις τὰς τιμὰς ἀπωθοῦντο καὶ μετ' ὀργῆς κατὰ τῶν 25 θείων Ἀγγέλων ἀπέρριπτον· οἱ δὲ λύπης ἐπὶ τούτοις πληρούμενοι καὶ δικαίας ἀγανακτήσεως οὐδὲ προσέχειν ἐκείνοις ἔτι τὸ παράπαν ἠξίουσαν, οὐδὲ μεταδιδόναι τῶν ἐν χερσίν· ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ἔχοντος, ὁ θεὸς φησὶν αὐθις χρησμός, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἠθέλησεν εὐλογία) καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐ- 30 τοῦ. Τῶν γοῦν φωτεινῶν Ἀγγέλων, ἧπερ ἔφη, ἀποστρεφομένων

2 ὑποψιδυρίζειν B. — 4/5 Λουκᾶ β', 14. — 6 Ματθ. κε', 21. — 8/10 Ἀποκάλ. ε', 9-11. — 18 Ματθ. κε', 29. — 29 Ματθ. ιγ', 12. Μάρκου δ', 25.

αὐτούς, ἢ τάληθές εἶπεῖν μᾶλλον τὰς ὀφείας ἐκεῖνοι τὰς ἑαυτῶν
ἔχοντι μύοντες, ὡς μὴ δυνηθῆναι διαβλέψαι πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας
αὐγάς, τῶν ἐναντίων εὐθύς ἐφαίνοντο, πάντων ἐξ ἐναντίου πλη-
ρούμενοι, σκότους φημί καὶ πικρίας καὶ πάσης ἀηδίας τε καὶ ὀδύ-
5 νης ψυχῆς. Οἱ μὲν οὖν λαμπροὶ τοῦ Θεοῦ Ἄγγελοι τὸν οἶκον,
ὡς ἔφθην εἰπὼν, διερχόμενοι πάντα, τὴν τε πληθὺν τῶν πατέρων
καὶ αὐτὰς δέ φημι τὰς τραπέζας τῶν ἐν χερσὶν ἐκείνων ἀγαθῶν
ἀπεπλήρουν· ἐγὼ δὲ ταῦτα βλέπων, ὦ φίλος, καὶ τινὸς ἀρρήτου
πληρούμενος ἠδονῆς, τὰ τε πρόσωπα καὶ τὰς χεῖρας καὶ αὐτούς
10 δέ φημι τοὺς κόλπους ἀπλήστως προέτεινον εἰς μετάληψιν ἐκείνων
τῶν ἀγαθῶν—τί γάρ; εἰ μὴ τις αὐτόλιθος εἶην ἢ καὶ πολέμιος
αὐτὸς ἑαυτῷ —, ὣν δὴ καὶ θαψιλῶς ἄγαν κάμοι παρεῖχον οἱ φι-
λάνθρωποι τῶν φιλανθρώπων γερῶν ἐκείνων διανομεῖς. Ὅθεν μὴδὲ
παύσασθαι τὸν πατέρα τῶν σκωμμάτων καὶ τῆς παιδείας εὐχόμεν
15 δῆπου κατ' ἑμαυτόν, ὥστε μὴδὲ τοὺς Ἄγγελους παύσασθαι τῆς
διανομῆς· ὅσῳ καὶ γὰρ ἐκείνῳ τὰ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς λοι-
δορίας ἐδόκει προβαίνειν, τοσοῦτῳ καὶ μειζόνων καὶ θαψιλεστέρων
μετείχομεν τῶν γερῶν καὶ τὸ φῶς ἐπετεινετο μᾶλλον καὶ λαμ-
πρότης καὶ ὀδύης ἀφάτου τὰ ἐκεῖ πάντα πλήρη μοι κατεφαί-
20 νατο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς τραπέζης ἐξαναστάντες κοινήν τὴν εὐχα-
ριστήριον ἀπεδίδουν εὐχὴν, ἅμα καὶ τὴν τῆς δεσποίνης καὶ Θεο-
μήτορος, κατὰ θεσμούς δηλαδὴ θεῖους, ἱερουργοῦντες ἀνάμνησιν καὶ
τῆς ἱεράς δωρεᾶς ἐκείνης καὶ τοῦ ἀγιασμοῦ μετέχοντες, καὶ οἱ θεῖοι
παρῆσαν αὐθις καὶ σεπτοὶ λειτουργοί, αὐτοῦ που παρὰ τὴν τοῦ
25 ποιμένου τράπεζαν αἰδοῖ τι καὶ σεβάσματι συμπαραστῶτες ἡμῖν
ἅμα καὶ συνευχόμενοι, τὸ τε σέβας ἀποδιδόντες ἀξίως τῆ τοῦ κοι-
νοῦ φημι δεσπότητος μητρὶ καὶ τὸ κοινωνικὸν ὄμοῦ καὶ φιλάνθρωπον
κάντεῦθεν ἐπιδεικνύμενοι καὶ τὴν πρὸς ἀνθρώποις εἰρήνην αὐθις
καὶ συμφωνίαν τῆς ἀγγελικῆς φύσεως, ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος σαρ-
30 κωθείς ὑπὲρ λόγον ἐνήργησεν, εἰρηνοποιήσας, ὃ φησιν ὁ θεῖος
ἀπόστολος, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς καὶ καταλύσας τὴν ἐχ-
θραν ἐν τῷ σταυρῷ καὶ μίαν ἐκκλησίαν ἀμφότερα ἐργασάμενος·

11 αὐτολίθος ΒΜ. — 30/32 Κολοσ. α', 20. Ἐφεσ. β', 14-15.

επει δὲ καὶ τούτων ἄλλῃς ἡμῖν εἶχεν ἤδη καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν
ἔξοδον ἡμεν, ἠγεῖτο μὲν ὁ ποιμὴν, εἶποντο δὲ ἄρα καὶ οἱ λαμ-
προὶ τοῦ φωτὸς Ἄγγελοι, φέροντες ἐν χεροῖν ἔτι τὰ δῶρα, καθὰ
οὐ καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τῆς καλῆς ἐκείνης διανομῆς, ὡς ἐδό-
κουν, ἐκδεχόμενοι σύνθημα. Τοῦ γοῦν πατρὸς ἀρξάμενου πάλιν 5
τοῖς προτέροις, ὡς οἶδας, ἐπέξιέναι καὶ κατὰ πάντων ἀγανακτεῖν
καὶ τὴν ἀταξίαν διελέγχειν κατὰ μέσσην τὴν τράπεζαν, ἔργου καὶ
αὔθις οἱ τοῦ Θεοῦ λειτουργοὶ εἶχοντο καὶ τὴν καλὴν ἐκείνην δια-
κονίαν ἐπλήρουν, κυκλόθεν τοῖς ἀδελφοῖς παρισταμένοις μεθ' ἡδο-
νῆς ὅτι πλείστης τὰ γέρα, καθὰ οὐ καὶ τὸ πρότερον, διανέμοντες· 10
οὐ μὴν οὐδ' ἐξιόντος ἐκεῖθεν τοῦ ποιμένου οἱ τοῦ φωτὸς Ἄγγελοι
τὸ παράπαν ἀπέστησαν, ἀλλὰ καὶ συνεξήσαν ἅμα· καὶ στάντι
πρὸς τῷ συνήθει τόπῳ, ὥστε καὶ τὴν ἐξ ἔθους τοῖς ἀδελφοῖς
εὐλογία καὶ συγγνώμην διδόναι, καὶ αὐτοὶ δῆπου συνέστησαν ἔγ-
γιστα. Ἐμοὶ δ' αὔθις ὀρώντι καὶ ταῦτα οὐ καὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις 15
ἐφαίνεται· τῶν ἐξιόντων τοῖς μὲν εὐνοϊκῶς καὶ μετ' εὐλαβείας καὶ
ταπεινοφροσύνης τὸ γόνυ κλίνουσι καὶ τὴν συγγνώμην αἰτουμένοις
πρὸς τοῦ πατρὸς ἡδὺ τι καὶ χάριεν οἱ θεῶι προσβλέποντες Ἄγ-
γελοι προθύμως τε μετεδίδουν τῶν δώρων καὶ μετὰ τινος ἡδίστου
καὶ σεμνοῦ μειδιάματος μυστικῶς αὔθις ὑπεψιθύριζον, ἐμβάλλοντες 20
ἅμα καὶ ταῖς χερσὶν ἐκείνων χρυσίον τι θαυμαστόν, πολλῶ τοῦ
συνήθους τούτου καινότερον, ὃ οὐ καὶ τῶν ἑαυτῶν οἱ διδόντες
ἐκφέρειν κόλπῳ ἐφαίνοντο· τοῖς γε μὴν ἀχαρίστοις καὶ γογγυ-
σταῖς καὶ κατὰ τοῦ πατρὸς φερομένοις, κἀντεῦθεν μετ' ὀδύνης καὶ
ὑποκρίσεως δῆθεν τὸ γόνυ κλίνουσιν, οὐδὲ προσέχειν ὅλως ἠξίου, 25
ἀλλ' ἀπέστρεφον ἐκείνων καὶ χεῖρας καὶ πρόσωπα, κἀντεῦθεν
ἐκεῖνοι κενοὶ πάντων καθάπαξ ἀπήσαν. Τούτων οὕτω, φησί,
“γενομένων, ἐπεὶ καὶ οἱ μοναχοὶ σὺν τῷ προεστῶτι πάντες πρὸς
τοὺς ἑαυτῶν οἰκίσκους ἀπήσαν ἕκαστος, καὶ οἱ μεγάλοι τοῦ θαύ-
ματος αὐτουργοὶ ἐξ ὀφθαλμῶν μου γεγονάσιν Ἄγγελοι”. Τοιαῦτα 30
μὲν οὐ καὶ τῆς θαυμαστῆς θεωρίας ἐκείνης· τοιούτοις δὲ καὶ τὸν
μέγαν ἢ χάρις ἐδεξιοῦτο καὶ οὕτω κεκαθαρμένην ἔσχε τὴν ψυχὴν
καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς μηδὲν ἐκεῖνον ἔτι τῷ δεσμῷ τῆς σαρκὸς

συνόντα τῆς ἀγγελικῆς καθυστερεῖν ὁμιλίας καὶ καθαρότητος· καὶ
καινὸν οὐδὲν Ἀγγέλοις οὕτω συνεῖναι καὶ ὁμιλεῖν τὸν τῆς μεγάλης
ἐκείνης καὶ πρώτης τοῦ Θεοῦ θεωρίας σὺν τοῖς Ἀγγέλοις κοι-
νωνὸν χρηματίζοντα, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε. Κα-
5 ταπλαγεῖς δὲ καὶ ὁ φίλος μαθητῆς τοῖς παρὰ δόξαν ἀκουσθεῖσι
τούτοις (οὐπω γὰρ ἀκριβῶς ἤδει τὸν μέγαν), ἐντεῦθεν ὅλος ἐκείνῳ
προστίθεται καὶ δεσμοῖς ἀρρήκτοις συνδεῖται φιλίας καὶ οἰκειώσεως,
μᾶλλον δέ, φίλος τὸ πρότερον ὢν, καὶ υἱὸς ἐξ ἐκείνου καὶ μα-
θητῆς γίνεται· ὅς δὴ καὶ μέχρι τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας καὶ
10 ἀναλύσεως ἐκείνῳ συνών, καὶ ταῖς σωματικαῖς ἐξυπηρετησάμενος
χρειαῖς κάλλιστα καὶ μετὰ τοῦ προθύμου παντός καὶ μηδὲ τῶν
ἐκείνου μηδὲν καθ' ἕσπον οἷόν τε παραλιπὼν ἀνεξέταστον, τὰ πλείω
τῶν εἰρημένων ἡμῖν φιλαλήθως παρέθηκετο, καθὰ δὴ καὶ φθάσαν-
τες εἶπομεν.

15 62. Ἄλλ' ἐν τούτοις τῶν πραγμάτων ὄντων ἡμῖν (δεῖ γὰρ
πάντως ἐπιτεμεῖν) καὶ τοῦ μὲν θείου Σάβα δίκην φωστῆρος ταῖς
ὕψηλοτάταις τῶν ἀρετῶν ἐξαστράπτοντος, εἰ καὶ τὰ πλείω τοὺς
πλείους ἢ καὶ πάντας σχεδὸν διελάνθανεν (οὐδὲ γὰρ οὐδενὶ τῶν
πάντων, οἶμαι, τὰ τοιαῦτα συσκιάζειν ὀλοσχερῶς), ὡς τῷ μεγάλῳ
20 τούτῳ δι' ἄκραν ταπεινοφροσύνην κατώρθωτο, τῆς δὲ λαύρας ἐκεί-
νης ὑπ' αὐτοῦ στηριζομένης τε καὶ χειραγωγουμένης καλῶς πρὸς
τὰ κρείττονα (καὶ γὰρ τοῖς πᾶσιν ὁδηγὸς ἄριστος· ἦν καὶ σιωπῶν
καὶ φθεγγόμενος, ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις, σοφοῖς τε καὶ ἰδιώ-
ταις, ἀσθενέσι καὶ ὑγιέσιν, ἦν ἂν εἴποις ὑγίαν τε καὶ νόσον,
25 νέοις καὶ γεγηρακόσι τοῖς τῆς ἀκριβείας ἅμα καὶ τῆς ἀπλότητος·
ὄθεν ἄρα καὶ τῷ θείῳ ὄρει παντὶ διὰ θαύματος ὅτι πλείστου τὰ
κατ' αὐτὸν ἤγετο καὶ διδάσκαλος πᾶσι σχεδὸν ἦν ὁρώμενός τε
καὶ ἀκουόμενος), βάσκανον ὀφθαλμὸν ὁ κοινὸς ἄνωθεν τῶν ἀγα-
θῶν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων βάσκανος καὶ φθορεὺς ἡμῖν ἐπι-
30 βάλλει, τὸν φωστῆρα τοῦτον καὶ ὁδηγὸν οἶονεῖ τινα λίθον ἐκλεκτὸν
ἐντιμον τῶν θεμελίων ἐξελὼν τῆς πνευματικῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκεί-
νης, τοῦ ἱεροῦ φημι Ἄθω· ὄθεν ἄρα καὶ τὰ τοῦ σεισμοῦ καὶ

τῆς θραύσεως ἐκείνης ἀρξάμενα, οὐπω καὶ νῦν εἰσέτι λήγει, ἀλλὰ
καὶ προκόπτει μᾶλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον, βαρβαρικαῖς ὄρμαῖς αὐξανό-
μενα. Τῆς γὰρ κοσμικῆς ἐκείνης ἀταξίας, φεῦ, καὶ συγχύσεως
κάκιστα προκοπούσης, καὶ πάσης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς χρήμασι
τε καὶ σώμασιν, ἵνα μὴ καὶ ψυχαῖς αὐταῖς εἴπω, φθειρομένης 5
ὁμοῦ καὶ εἰς τὸ μηδὲν ἤδη χωρούσης, διὰ τὴν καθ' ὑπερβολὴν
πλημμυρήσασαν τοῦ γένους ἡμῶν ἀμαρτίαν, βουλήν οἱ τοῦ θεοῦ
ὄρους σὺν τῷ κοινῷ δηλαδὴ βουλευόνται προεστῶτι, συνετὴν ὁμοῦ
καὶ γενναίαν καὶ τῷ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀξιώματι μάλα πρὸς τρό-
που· τοὺς γὰρ προὔχοντας ἀρετῇ τε καὶ ἀξιώματι τῶν ἱερῶν ἐκ- 10
λεξάμενοι φροντιστηρίων ἐκείνων, καὶ μάλιστα τοὺς τῆς μεγάλης
λαύρας Ἀθανασίου φημί τοῦ πάνυ, ἅτε ὁ καὶ πολλῶ τινι τῷ
μέσῳ καὶ λόγῳ καὶ ἀρετῇ καὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ τῷ διὰ πάντων
δοκίμῳ τῶν ἄλλων ὑπερκειμένης, σὺν τῷ κοινῷ καθηγεμόνι τοῦ
ὄρους ἐκπέμπουσιν εἰς πρεσβείαν τοῖς βασιλεῦσιν, εἰρήνην τὴν 15
καλλίστην ἀξιοῦντες τῆς κάκιστ' ἀπολουμένης στάσεως ἀνθελέσθαι
καὶ τὰ κατ' ἀλλήλων ξίφη καταθεμένους τοῦ μὲν συγγενοῦς αἵμα-
τος καὶ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἀπωλείας λαβεῖν οἴκτον, κατὰ
δὲ τῶν κοινῶν ἐχθρῶν κοινῇ πάντας αὐτὰ τε καὶ τὸν θυμὸν παρα-
θῆξαι· οὕτω γὰρ τό τε θεῖον ἐνεργὸν καὶ τὰς ἑαυτῶν εὐχὰς συν- 20
εργοὺς ἔχειν· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ πάντως πᾶν τούναντίον. Οὕτω τῶν
πατέρων καλῶς καὶ καιρίως βουλευομένων, ἐν τοῖς πρώτοις τῶν
πρέσβειων καὶ ὁ μέγας ἐχειροτονεῖτο δηλαδὴ Σάβας, καὶ πολὺς ἦν
ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, τοῦ τε κοινοῦ προεστῶτος καὶ πάντων ὁμοῦ
τὰ ἴσα φηριζομένων· τῷ δὲ καινῇ τις ὄχλησις ἐδόκει ταῦτα καὶ 25
ἀσχολία, πάλαι τῶν τοιούτων ἀφεμένῳ καθάπαξ καὶ Θεῷ μόνῳ
καὶ ταῖς ἐκείνου θεωρίαις ἀνεκδότως σχολάζοντι· ἄλλως τε καὶ τι
τῶν μελλόντων ἐναργῶς ἐκεῖνος ἤδη προβλέπων οὐδὲ προσέχειν
τὸν νοῦν τοῖς ὑπὲρ τούτων ἀξιοῦσιν ὅλως ἡξίου· ὅθεν καὶ πολ-
λάκις τοῦ προεστῶτος τῆς λαύρας καὶ τῶν ἀδελφῶν εἰς ταῦτό 30
συνεληλυθότων, καὶ πολλὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἀξιούντων, ἄκαμπτος
ἦν τὸ παράπαν. Ἐπεὶ δ' ὁ τῆς πρεσβείας ἕξαρχος, ὁ προρρηθείς

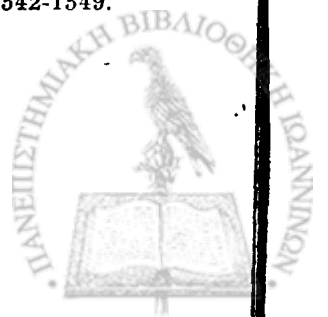
25 κενὴ Β.

v.

21

φημι κοινῶς τοῦ ὄρου προστάτης, τῆς περὶ τὸν θεῖον Σάβαν
σπουδῆς οὐκ ἠφιέει, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀφασθαί ποτε διατεινόμενος τῆς
προκειμένης πρεσβείας, οὐδὲ τὸ πρυμνήσιον λῦσαι δυστυχῶν οὕτως
ἐκ πρώτης, ὅ φασι, τῆς ἀφειτηρίας (τούτῳ γὰρ ἄντικρυς ὁ ἱερὸς
5 ἐκεῖνος πρεσβύτης τὴν στέρησιν ὤφειτο καλῶς τοῦ θαυμαστοῦ Σάβα
καὶ τὸ μὴ συνέμπορον ἔχειν αὐτὸν δηλαδὴ καὶ τὴν σὺν αὐτῷ
χάριν), πείθουσι, μᾶλλον δὲ βιάζονται καὶ ἄκοντα συνελθόντες
αὐδὶς ἅμα τὸν μέγαν· ἔχει γὰρ φασί τι καὶ βίας τὸ φίλτρον. Ὁ
δὲ πείθεται μὲν καὶ συντίθεται βιασθεῖς, ὅπερ εἶπον, τῇ κοινῇ
10 τῶν πατέρων ψήφῳ, προλέγει δὲ μάλα προφητικῶς καὶ πεπαρ-
ρησιασμένως εἰς ἀκοὰς πάντων τὸ μέλλον, "Ἐγὼ μὲν", εἰπὼν,
"Ὁ σεβιάσμιτοι καὶ φίλοι πατέρες, ἄπειμι, κατὰ τὰ κεκελευσμένα, ἐπεὶ
ταῦθ' οὕτως ὑμῖν ἔδοξε καὶ μεταθέσθαι τὴν γνώμην οὐκ ἔνι· ἐκεῖνο
δὲ βούλομαι πάντας ὑμᾶς εἰδέναι, ὡς ἀπελευσόμεθα μὲν ἐκεῖσε ✓
15 καὶ πολλὰ περὶ τῆς σπουδαζομένης κοινῆς ὠφελείας καὶ εἰρήνης
ἐροῦμεν, ἀνύσσομεν δ' οὐδὲν οὐδοτιοῦν τὸ παράπαν· ἐροῦσι γὰρ καὶ
ἡμῖν ἄντικρυς· Ἴστε τὸ πάλαι ῥηθὲν ὑπὸ τινῶν πρὸς τὸν μέγαν
Ἰερεμίαν· μὴ προφητεύσης, φησίν, ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου· εἰ δὲ
μή γε, ἀποθανῆ, ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ προφανῶς ἔβυσαν τὰ ὄψα, κατὰ
20 τὸ γεγραμμένον, τοῦ μὴ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου· ἐγὼ δ' αὐτὸς
ἄπειμι τὴν πρὸς θάλατταν μᾶλλον καὶ πάντως ἀποθανοῦμαι, ✓
ἐπειδὴ ταῦτα δοκεῖ καὶ κεκράτηκεν ἡ περὶ ἡμῶν, ὡς ὁρῶ, ψῆ-
φος". Οἱ μὲν οὖν πατέρες ἐθαύμαζον ἀκούοντες ταῦτα καὶ δια-
ποροῦντες ἦσαν ἐπὶ τοῖς λαληθεῖσιν· ἡ δὲ γε περὶ τὸ πρᾶγμα
25 σπουδῆ, καὶ μάλισθ' ὅτι πείσαντες ἔρῃ τὸν μέγαν εἶχον, λύειν
αὐδὶς ἐδόκει τὴν ἀπορίαν ἐκείνοις, οὐ κατὰ πρόγνωσιν, ἀλλ' ἀπλῶς
οὕτως εἰρησθαι ταυτὶ νομίσασαι τῷ δικαίῳ. Ὅτι δὲ τοῦ μέλλοντος
ἀψευδῆς ἦν προφητεία τὰ τότε ῥηθέντα καὶ οὐδέτερόν ἐκείνων
διέπεσε τὸ παράπαν, τὸ τέλος ἐναργῶς ἔδειξε τῶν πραγμάτων·
30 οὔτε γὰρ πρεσβεύσαντες ἔγνωσαν τι καὶ ὅπως οὖν τῶν σπουδαζομέ-
νων, καὶ ὁ ταῦτα δὲ προειπὼν μετ' ἐνιαυτὸν ἔβλομον οἶμαί που
τὴν ποθουμένην εἰρήνην ἰδὼν τῆς τε βασιλείας καὶ τῆς ἱεράς ἐκ-

κλησίας καὶ τὰς φιλότατας καταλλαγάς, ὑπὲρ ὧν καὶ πολλάκις ἤρ-
ξατο καὶ τοῖς φίλοις ἐν μυστηρίῳ προεῖπεν αὐθις, αὐτόθι μετα-
λλάττει μακαρίως τὸν βίον· ἀλλὰ μήπω τοῦτο τέως, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
ἀκολουθίαν αὐθις ἰτέον τοῦ λόγου.

62. Τρίτη μὲν ἦν ἐπὶ εἰκάδι τῷ Δύστρω (ἔκτος ἦν οὗτος 5
μήν, ἀφ' οὗ τὰ τῆς κοσμικῆς φημι στάσεως ἤρξατο καὶ τῆς ζά-
λης), οἱ δ' ἱεροὶ πατέρες οὗτοι καὶ πρέσβεις, τὸν μέγαν ἔχοντες
δηλαδὴ μεθ' ἑαυτῶν Σάβαν, λύσαντες ἐκ τοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Με-
γίστης Λαύρας ἐπινείου, τὴν ἐς Βυζάντιον μετὰ θαυμαστῆς τινος
τῆς πομπῆς καὶ τῶν εὐχῶν ἀποπλέοντες ἦσαν. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ 10
πλοῦ τε καὶ τῆς θαλάττης καλῶς αὐτοῖς εἶχε, τῶν πνευμάτων
ἐφεπομένων καὶ μετὰ θαυμαστῆς τινος τῆς γαλήνης ὡσπερ δορυ-
φορούντων, τάχιστα τε ὁμοῦ καὶ ἥδιστα τούτους παραπεμπόντων·
τὸ γὰρ Αἰγαῖον ἅμα ταῖς μεταξὺ παραλλάξαντες νήσοις, Ἑλλή-
σποντόν τε καὶ τὴν ὑπερκειμένην ἀναπλεύσαντες ὀξύτατα Προ- 15
ποντίδα, τριταῖοι καταίρουσιν εἰς τοὺς τῆς Κωνσταντίνου λιμένας.
Οὐκ ἔμελλον δὲ ἄρα τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐλπίδων ἐπιτεύξεσθαι
διὰ πάντων· οὐ γὰρ πάντα, φησί, Θεὸς πᾶσι δέδωκε· μᾶλλον δὲ
τοῦτο μὲν οὐκ ἂν ἔγωγε φαίην, ἀλλ' ὅτι τὰ μὲν οὐκ ἐφ' ἡμῖν,
ἐκείνου πάντα καλῶς καὶ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ δεδωκότος· βούλεται 20
γὰρ ἀναμφιβόλως, δημιουργὸς τε καὶ παντοδύναμος ὢν, χαλινοῖς
τισὶ προνοίας ἀρρήκτοις τὰ κτίσματα πρὸς γε τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀδιά-
λυτον συνέχειν καθάπαξ, ἐπεὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν αὐτοὶ πρὸς τὸ συμφέρον
ἑαυτῶν οὐκ ἠβουλήθημεν ἐπιδοῦναι, φαύλη προαιρέσει τὰ βλαβερὰ
προκρίναντες τῶν καλλίστων, καὶ κάλλιστα τῇ δοθείσῃ τιμῇ χρη- 25
σάμενοι τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ πάντων ἀτυχεῖς κατέ-
στημεν δήπου, καὶ μάλα εἰκότως καὶ καταλλήλως τοῖς ἐκεῖθεν
χρησιμοῖς· “τῷ γὰρ ἔχοντι παντί”, φησί, “δοθήσεται καὶ περισσευ-
θήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται
ἀπ' αὐτοῦ”. Ἐντεῦθεν τοῖς πατράσιν (ἔδει γὰρ τὰ τῆς προρρήσεως 30
μὴ διαμαρτεῖν τῷ μεγάλῳ) τὰ τῆς πρεσβείας ἦν ἄπρακτα τὸ
παράπαν· εἰς οὐρανὸν γὰρ ἀτεχνῶς ἐδόκουν τοξεύειν, ἢ τὸ ἐξ

5 δίστρω B. — 28 Ματθ. κς', 29. — 32 Corpus paroem. II, c. 27, 114.

*

ἄμμου πλέκειν σχοινίον, τούτοις ἐπιχειροῦντες. Ἄλλα τὰ μὲν ὑπ' αὐτῶν τὸ τηλικαῦτα πραχθέντα καὶ λαληθέντα καὶ τὰ τῆς μεγάλης ὑποθέσεως ταύτης, μᾶλλον δὲ τῆς κοσμικῆς εἰπεῖν ἀταξίας καὶ τῆς φθορᾶς, ὅπως ἔσχε, λέγειν ἑτέροις παραχωρήσω, πραγματείας ἐτέ-
5 ρας ὄντα καὶ πολλῶ μακροτέρας ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὀρμὴν τοῦ λόγου· ἐροῦσί γε μὴν οὐκ ὀλίγοι πάντως, οἷς ἔργον ἐξετάζειν τε καὶ συγγράφασθαι τὰ τοιαῦτα, εἰ καὶ τὸ τῆς ἀκριβείας μὴ διαμαρτεῖν ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἀληθῶς ἔργον· ἐκεῖνο δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς ἀναγκαῖον εἰπὼν αὐτὸς τέως ἐπὶ τὸν μέγαν αὖθις τρέψω τὸν
10 λόγον. Ἐπεὶ γὰρ τοὺς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὁμονοίας καὶ τῆς εἰρήνης λόγους καὶ τὴν πρεσβείαν ἀποδοκιμασθέντα καθάπαξ οἱ τοῦ ὄρου εἶδον πατέρες, οὐκ ἔστησαν μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ γράμμασιν αὖθις ἐν ἐπιτόμῳ τοὺς ὑπὲρ τούτων αὐτῶν ἐγχαράξαντες λόγους, ἐν οἷς καὶ τὴν ἐσῦστερον ἀποκατάστασιν καὶ τὴν νῦν ὀρωμένην
15 τῆς βασιλείας ὁμοφροσύνην διορατικῶ τῆς ψυχῆς ὄμματι μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας κατὰ μέρος προεῖπον, ἐγχειρίζουσι καὶ ταῦτα τῇ βασιλίδι· τῆς δὲ τῇ συγκλήτῳ κοινωσαμένης, ὡς ἔθος, ἐπεὶ καὶ ταῦτα λῆρος ἐδόκει καὶ πλάνη σαφῆς τῶν θεοφορουμένων ἐκεινῶν, οἱ μὲν καὶ τὸν κοινορτὸν ἐκτινάξαντες τῶν ποδῶν καὶ τὴν
20 οἰκειάν εἰρήνην ἐπανακάμψασαν πρὸς αὐτούς, κατὰ τὴν δεσποτικὴν ἐντολήν τε καὶ πρόρρησιν, αὖθις λαβόντες καθ' ἑαυτούς, ὥσπερ ὀδὴ καὶ τὸ πρότερον ἦσαν τὸ κοινὸν τῆς οἰκουμένης ναυάγιον καὶ τὴν πανολεθρίαν μετὰ πολλῶν ἀποδυρόμενοι τῶν δακρῶν· ὁ δὲ
θαυμάσιος Σάβας, πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστραφεὶς καὶ τοὺς φίλους καὶ
25 τῆς ἑαυτοῦ προρρήσεως ἀναμνήσας ἡρέμα, τὰ τοῦ μεγάλου Παύλου καὶ αὐτὸς ἀντικρὺς ἐπὶ ταῖς αὐταῖς μᾶλλον δὲ καὶ χεῖροσιν ἀποτυχίαις πρὸς αὐτούς διεξήκει. Εἴτ' ἐφεξῆς προσετίθει καὶ ταῦτα, "Ἄλλ' ἡμεῖς" λέγων, "ὦ φίλοι πατέρες, τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς καλῆς προθυμίας μηδαμῶς τὸ παράπαν ἐνδῶμεν· τοῦτο γὰρ εἶναι
30 πρὸς τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. Ἰδοὺ", φησί, "τῶν ἀγώνων ὁ μέγιστος οὗτος ἀγωνίζεται γὰρ κατὰ τῆς εἰρήνης ἢ στάσις, κατὰ τῆς ἀρετῆς ἢ κακία, κατὰ τῆς ἐντολῆς ἢ παράβασις αὖθις καὶ

πρὸς Χριστὸν ἄντικρυς ὁ Βελίαρ, ὃς καὶ πολλοὺς ἤδη συμποδίζει, —
καθάπερ ὀρώμεν, ἐπειδὴ καὶ σκότος ὦν φῶς ὑποκρίνεται, κατὰ
τὸν μέγαν καὶ αὐθις εἰπεῖν Παῦλον. Ἄλλ' ἡμεῖς, ὕπερ εἶπον —
οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν—, γενώμεθα τῆς κρείττονος
μοίρας· καὶ ἐπεὶ τὸν ὑπὲρ ὁμοιοῦς κοινωφελῆ καὶ σωτήριον ἐφαύ- 5
λισαν οὗτοι λόγον, μηδ' οὕτως ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης καὶ
τῆς κατὰ δύναμιν συμμαχίας ἀμελητέον, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ ταῖς εὐχαῖς
καὶ τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τούτων αὐθις αὐτῶν καὶ τῆς κοινῆς ὠφε-
λείας χρηστέον. Πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐκαιρον ἐλώμεθα
σιωπὴν ἤδη, ἐπειδὴ καιρὸς λόγου καὶ καιρὸς σιωπῆς, ὡσπερ ἄρα 10
καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· τῷ δὲ
τῆς δίκης ἐφόρῳ δεσπότη μηδέποτε παυσώμεθα τοῖς ἀλαλήτοις
ἐντυγχάνοντες στεναγμοῖς τῆς καρδίας, ἐπεὶ καὶ σιωπῶντων οἶδεν
ἀκούειν· μηδὲ κοπιάσωμεν, προφητικῶς εἰπεῖν, αὐτῷ κατακολου-
θοῦντες, ἕως οὗ εὕρομεν τόπον τῷ Κυρίῳ, τὸ καθαρὸν φημι καὶ 15
ἀστασίαστον τῆς εἰρήνης, ᾧ δηλονότι Θεὸς ἐνοικεῖ, ἢ ὄντως εἰ-
ρήνη". Ταῦτα πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ κατ' ἰδίαν ὁ μέγας εἰπὼν Σάβας,
καὶ πρὸς τὰς κοινωφελεῖς εὐχὰς καὶ τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας
ὡσπερ πτερώσας, ὑπόδειγμα δίδωσιν ἑαυτὸν ὁ σοφὸς κἂν τοῖς ἔρ-
γοις· οἰκίσκω γάρ τινι περιγράφας τὸ σῶμα τῆ συνήθει χρώμενος 20
ἦν ἀγωγῆ καὶ φιλοσοφία, τοῦ μὲν σώματος ὀλίγα τινα καὶ ὅσον
μὴ λυθῆναι τὸν τῆς φύσεως δεσμὸν καθάπαξ φροντίζων, πρὸς αὐτὸς
ἑαυτὸν δὲ καὶ τὸν Θεὸν διὰ παντὸς βλέπων καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἐλλάμ-
φαισιν ἀνεπιστρόφως σχολάζων, στεναγμοῖς τε καὶ δακρύων πηγαῖς
ἀκενώτοις νῦν μὲν τὴν ὡσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ ζάλην καὶ τὸν κατ' 25
ἀλλήλων ὄλεθρον καὶ τὴν μανίαν ὀδυρόμενος τῶν ἀνθρώπων καὶ
ὅπως ὑπὸ τῶν παθῶν ἢ ταλαίπωρος ἐκουσίως παρατραπεῖσα φύ-
σις τῆς μὲν οἰκειᾶς εὐγενείας ἐξέστη, "παρασυνεβλήθη δὲ τοῖς
κτῆγεσι τοῖς ἀνοήτοις", κατὰ τὴν προφητείαν, μᾶλλον δὲ καὶ κτῆ-
νους καὶ θηρίου παντὸς ἀτοπωτέρα κατέστη, μηδὲ ἑαυτῆς γοῦν 30

1/3 Κορινθ. 2, ια', 14. — 4 Κορινθ. 2, β', 11. — 11 Ἐκκλ. γ', 1, 7. —
14 Ἱερεμ. ιζ', 16 «οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν ὀπίσω σου». — 15 Ψαλμ. ρλα', 5
«ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ κυρίῳ». — 28 οἰκίας B. — 29 Ψαλμ. μη', 21.

αὐτῆς φειδομένη, νῦν δὲ τὸν φιλόανθρωπον εἰς οἶκτον αὐτῆς ἐπι-
καλούμενος δεσπότην. Ὅθεν οὐδὲ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ἐνστάσεως
ταύτης τὸ παράπαν ἀπέστη, πρὶν ἢ τὰ τῆς εἰρήνης εὐαγγέλια καὶ
τῆς βασιλικῆς συμφωνίας δι' ἀποκαλύψεως ἐκεῖθεν δεδέχθαι· ὁ δὲ
5 καὶ τοῖς φίλοις συνασκηταῖς, οὐ τοῖς ἐγγύς φημι μόνον, ἀλλὰ καὶ
τοῖς μακρὰν, ἐν μυστηρίῳ προεῖπεν, ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον, οἶμαι,
καὶ πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς προγνώσεως ταύτης προλαβοῦσης.

63. Ἐνιαυτοὺς μὲν οὖν ὅλους ἔξ ἐν τῇ φιλησυχῳ ταύτῃ μο-
νώσει καὶ ἀγωγῇ διατετριφώς, ἐν ἀδιαλείπτῳ δὲ πένθει, καθά-
10 περ ἔφη, ὁ μέγας ἀπρόιτος ἦν ἐκείνου τοῦ ὀωματίου καθάπαξ
ὠμίλει γε μὴν τῶν προσιόντων ἐνίοις, τὰ τε τῶν πρὸς σωτηρίαν
ὑποτιθέμενος θαυμασίως καὶ πρὸς τὰς ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης
εὐχὰς πάσῃ σπουδῇ παροτρύνων τοὺς πάντας· μάλιστα δὲ τοῖς
πειρασμοῖς περιπεπτωκόσι ποικίλοις καὶ δυσχεροῦς καὶ ἀνωμάλου
15 πειραθεῖσι τῆς τύχης, οἷα τὰ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἐμφυλίου μά-
χης ἐκείνης, λιμὴν ἀναψύξεως ἦν εὐχαῖς τε καὶ λόγοις· ὅθεν καὶ
πολύς ἦν ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἀνά πᾶσαν τὴν πόλιν, εἰ καὶ τὰ
τῆς κοινῆς ἐκείνης στάσεως καὶ τῆς κατ' ἀλλήλων φημι τῶν ἀνθρώ-
πων μανίας ὡσπερὶ τι ζοφερόν νέφος ἐπεσκότει τέως τῷ φωτὶ τοῦ
20 λαμπροῦ τούτου φωστῆρος. Ἐτῆς δὲ περὶ αὐτοῦ φήμης πανταχοῦ
διουούσης, καὶ τῶν ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς
αὐτῆς πατρίδος πρὸς ἐκεῖνον φοιτώντων, συνηρέχθη τι καὶ τοιοῦ-
τον, δεῖγμα τῆς ἐνοικουούσης τῷ ἀνδρὶ χάριτος καὶ τῆς προφητείας.
Τῶν Θεσσαλονικέων ποτέ τινες ἐπιδεδημηκότες τῇ Κωνσταντίνου
25 καὶ πρὸς τὸν θαυμαστὸν ἀπήεσαν Σάβαν τῆς συνήθους ἀπολαύ-
σοντες ὁμοῦ παραινέσεως καὶ τῆς ὁμιλίας· τούτους ὑπτίαις, ὅ φασι,
δεξάμενος ταῖς χερσὶν ὁ μέγας καὶ ἠδέως αὐτοῖς εἰς τὴν καρδίαν —
τὸ τῆς θείας Γραφῆς φάναι—λαλήσας, ἔπειτα καὶ περὶ τῶν ἐν
Θεσσαλονίκῃ γενομένων ἐμφυλίων τὸ τηρικαῦτα πολέμων τε καὶ
30 φόνων αὐτοὺς ἀνηρώτα. Δεῖ δὲ μᾶλλον ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγα-
γεῖν, ἵν' οὕτω καὶ σαφέστερον εἶη τὸ θαῦμα. Ἐν τῇ κατὰ τὸ
ἱερὸν ὄρος σεπτῇ τοῦ Βατοπεδίου λαύρα, καθάπερ ἔφθην εἰπών,

ἀσκουμένου τοῦ θείου Σάβα, τῶν Θεσσαλονικέων τινές, τῆς φή-
μης ἐκείνου πάντως καλούσης, εἰς προσκύνησιν ἐκείνου καὶ ὁμι-
λίαν ἐφοίτων· καὶ μέντοι καὶ προσιόντες καὶ πολλῆς ἐκεῖθεν
ἐντυγχάνοντες τῆς ὠφελείας καὶ τῆς εὐφροσύνης ὑπέστρεφον, οὐ-
μενον ἑαυτοὺς μεμφόμενοι τοῦ καμάτου καὶ τῆς ὁδοιπορίας, ἀλ- 5
λά καὶ τῶν ἐλπίδων καὶ τῆς φήμης αὐτῆς ἐπέκεινα πολλῶ
τῶν πραγμάτων εὐρηκότες τὴν πείραν. Ἐν δὲ τούτοις καὶ τις
ποτὲ τῶν ἐπὶ δόξῃ τῆς ἐκεῖ πολιτείας σεμνυνομένων τὸν ἱερὸν
καταλαβὼν Ἄθω καὶ τῆς λαύρας ἐκείνης μεθ' ὅσης τῆς σπουδῆς
ἐπιβαίνει, τὸν μέγαν καὶ αὐτὸς ὄψιν ἰδεῖν ἐφιέμενος Σάβαν· ὁ 10
δὲ ἄρα τοιαύτης ἀπολαῦσαι χάριτος οὐμενον ὕλως ἄξιος ὢν,
διὰ τὴν ὑποικουροῦσαν τῇ ψυχῇ φαυλότητα καὶ θηριωδίαν, ὡσπερ
ὄψιν καὶ προῖων ὁ λόγος δηλώσει, κωλύεται προφανῶς ὑπὸ τῆς
ἐνοικούσης χάριτος τῷ μεγάλῳ, ὡς ἂν μὴ εὐκαταφρόνητον, οἶμαι,
καὶ καταγέλαστον εἶη τοῖς ἀνοήτοις τὸ θεῖον, παντὸς τοῦ βουλο- 15
μένου καὶ αὐτῶν φημι τῶν πονηροτάτων κατὰ πολλὴν γινόμενον
ἐξουσίαν· “μὴ δῶτε γάρ”, φησὶν ἡ θεία Γραφή, “τὸ ἅγιον τοῖς
κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοί-
ρων”. Ἐπιβαίνει δ' ὁμοως, ὡς εἶπον, ὁ Ἀνδρέας καὶ ταύτης τῆς
λαύρας—τοῦτο γὰρ αὐτῷ κλήσις—καὶ τῆς συνήθους ἐκείνοις ἀπο- 20
λαύσας τιμῆς καὶ φιλοφροσύνης, ἔπειτα καὶ τὸν μέγαν ἰδεῖν ἠέλιου,
ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὡς μάλιστα ἤκειν· τῷ δὲ πατρὶ μηνυθείσης παρὰ
τῶν μοναχῶν, ὡς ἔθος, τῆς ἐκείνου ἐπιδημίας, ἔπειτα καὶ τῆς
θέας αὐτοῦ καὶ τῶν εὐχῶν αἰτουμένων ἀξιῶσαι κάκεῖνον, ἐπεὶ τὰ
κατ' αὐτὸν ἤδη τρανῶς ὑπὸ τοῦ θείου δηλαδὴ πνεύματος μυη- 25
θεὶς ἦν ὁ μέγας, τὴν ὁμίλιαν εὐθὺς ἐκ πρώτης παρητεῖτο· οἱ δὲ
τὸν μὲν σκοπὸν ἐκείνου τὸ σύνολον ἀγνοοῦντες, ταπεινοφροσύνης
δὲ χάριν ἄλλως καὶ ἡσυχίας τὴν παραίτησιν οἰηθέντες, ὡς ἔθος,
αὐτὸν πεποιῆσθαι, προσέκειντο καὶ αὐθις, πολλῇ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ
τούτου χρώμενοι τῇ δεήσει. Ὡς δὲ πολλὰ καμώντες ἐπὶ πολλαῖς 30
ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις οὐδὲν εἶχον ἀνύειν—οὐ γὰρ ἐνεδίδου τὸ πα-

1 Θεσσαλονικαίων B. — 7 εὐρηκότες τ. πῆραν - - καίτοις B. — 17 Ματθ. ζ',
6 || γραφή B, φωνή M. — 20 ἐκείνοις=τοῖς Βατοπεδῖνοις. — 26 ὁμίλιαν B.

ράπαν ἐκεῖνος —, πρόσεισι τῷ προεστῶτι τῆς λαύρας ὑπὲρ τούτου
πολλὰ δεόμενος ὁ Ἀνδρέας, μὴ ἂν ἀποστῆναι καθάπαξ ἰσχυρίζο-
μενος τῆς ἱερᾶς ἐκείνης φατρίας, εἰ μὴ κατὰ γνώμην ἐπιτύχοι
δηλαδή τοῦ μεγάλου, δι' ὃν ἄρα καὶ τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν ὑπέ-
5 στη προθύμως. Τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις ὑπελθῶν ἐκεῖνος τὸν
προεστῶτα — εἶχε γὰρ καὶ τινες αὐτόθεν τῶν φίλων εἰς αὐτὸ τοῦτο
σπουδάζοντας καὶ συναιρομένους —, πείθει κάκεῖνον, τὸν τὴν οἰκο-
νομίαν τῆς λαύρας ἐπιτετραμμένον τῆς μείζω καὶ τινες τῶν εὐλα-
βεία καὶ γῆρα τετιμημένων παραλαβόντα, προσελθεῖν τῷ θαυμαστῷ
10 Σάββα καὶ τὴν ὑπὲρ ἐκείνου θέσθαι πρεσβείαν. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τι-
νες ἦσαν δεόμενοι καὶ μακρὸν ὁμοῦ καὶ ποικίλον τὸν ὑπὲρ ἐκεί-
νου ποιούμενοι λόγον, ὡς εἶη τε φίλος κοινὸς τῆς ἡμετέρας λέ-
γοντες λαύρας καὶ ὡς εὐγνωμοσύνης καὶ καλοκάγαθίας ἐπιμελοῖτο,
τιμᾶν ἀρετὴν εἰδῶς εἶπερ τις τῶν πάντων "διό", φασί, καὶ "τοσαύ-
15 τῆς ὁδοιπορίας οὐκ ὤκησε πόνον, καὶ μάλιστα σοῦ καὶ τῆς σῆς
ἀρετῆς χάριν· ὅθεν οὐδ' ὄσιον ἄλλως, οὐδ' ἀρετῇ τοιαύτῃ προσῆγον,
φυγὴν οὕτως εὐγνώμονα καὶ σπουδαίαν κεναῖς, ὃ λέγεται, χερσὶν
ἀποστρέφαι· εἰκὸς γὰρ καὶ τῷ βάρει τῆς λύπης κατενεχθέντα νόσφ
περιπεσεῖν καὶ κινδυνεύειν οὐ μικρῶς ἐν τῇ ξένη καὶ δίκην ἡμᾶς
20 ὄφλειν ἀπανθρώπιας, ὡς ἂν αἰτιωτάτους αὐτῷ γεγονότας τοῦ πά-
θους". Ταῦτ' ἔλεγον ἐκεῖνοι, τῷ φαινομένῳ προσέχοντες πάντως
κάντεῦθεν, ὡς εἰκός, κατὰ λόγον τὸν ἀνθρώπινον, χρώμενοι καὶ
τοῖς λόγοις· ὃ δέ, πνεύματι θείῳ κινούμενος, ὑπερ ἔφην, καὶ τὰ
μέλλοντα συμβόλοις τισὶ καθορῶν ὡς παρόντα καὶ ἦθος ὁμοῦ καὶ
25 φωνὴν καὶ τὴν ὄψιν πρὸς γε τὸ ἐμβριθέστερον διαμείψας, "'Αλλ'
οὐκ ἐκεῖνος ἂν ἴδοι ποτέ", φησίν, "ἄλλως τὴν ἐμὴν ὄψιν, οὐτ'
αὖθις ἐγὼ τὸν ὀφθαλμὸν ἢ τὴν φωνὴν καὶ ὅπως οὖν ἐκείνῳ πα-
ρῆξω, κἂν Ἄγγελος οὐρανόθεν ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν με δόξῃ.
Ἄπιθι τοιγαροῦν, ὧ θεσπεσία μοι κεφαλή· ἄπιθί μοι σὺν τοῖς
30 φίλοις πατράσι τάχιστα τῆς μονῆς ἀποπέμψοντες τοῦτον· οὐδὲ γὰρ
ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τῷ τοιούτῳ ποτὲ καθάπαξ ὀφθείην". Ταῦτα
σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ προεστὼς παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀκηκοότες,

ἐνεοί τινες ἦσαν, πρὸς ἀλλήλους ἐκπεπληγμένον τι καὶ παρά-
λογον οἶον ὀρῶντες καὶ τὴν ξένην ἀλλοίωσιν τοῦ πράου καὶ γα-
ληνοῦ καὶ πρὸς πάντας ἡμέρου διὰ θαύματος ἄγοντες τοῦ μεγί-
στου· ὅθεν καὶ μηκέτι προσθέντες πειράζειν, τοῦ μὲν ἀπέστησαν
καὶ ἄκοντες, τὸν δὲ λόγοις παραμυθητικοῖς καὶ τοῖς κατ' ἔθος 5
δεξιωσάμενοι ξενίοις, ἃ δηλαδὴ φέρουσιν ὄραι, δεξιῶς ἐκπέμπουσι
τοῦ φροντιστηρίου, καθ' ὑπερβολὴν ἀλύοντά τε καὶ παθαινόμενον
καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιζητοῦντα μαθεῖν τῆς πικρᾶς ταύτης ἀποστρο-
φῆς καὶ αἰσχύνης. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ ἐξεγένετό οἱ μαθεῖν, καί-
τοι γε περὶ πλείστου τὴν ἔρευναν ποιουμένῳ· χρόνοις δ' ὕστερον 10
εὐκαίρως ὁ μέγας αὐτῷ καὶ ταύτην γνωρίζει· τὸ δ' ὅπως, ὁ λό-
γος ἤδη δηλώσει.

64. Τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων, ὡς ἀκριβῶς ἴσασι πάντες,
δεινῶς τὸ τηνικαῦτα νοσοῦντων καὶ φθειρομένων, καὶ στάσεων παν-
ταχοῦ καὶ πολέμων ἐμφυλίων κατὰ πόλεις ἐγειρομένων καὶ χώ- 15
ρας, καὶ τὰ τῆς μεγάλης ἐνόσει Θεσσαλονίκης, καὶ τοσοῦτο πλεόν,
ὅσῳ καὶ πλήθει καὶ πλούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις πασῶν σχεδὸν ὑπε-
ρέχειν. Τῶν γοῦν Θεσσαλονικέων, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐδή-
λωσεν, ἐν τῇ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν μέγαν ἀφικνομένων, ἐπεὶ περὶ
τῶν ἐν τῇ πατρίδι συμβάντων, ὅπερ εἶπον, ἀτόπων ἐρωτηθέντες, 20
στάσεις μὲν ἐκείνας καὶ τὸν μυρίον καὶ παράλογον φόνον καὶ
τὴν φοβερὰν τῶν ἐμφυλίων χύσιν αἱμάτων ἐξεῖπον, ἃ μὴδὲ συγ-
γραφῇ θέμις ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐμοὶ τέως διδόναι, τούτων δ' ἀπάν-
των ἀρχηγὸν τε καὶ δημαγωγὸν καὶ κάκιστον ἀθλητὴν τὸν ἤδη ῥη-
θέντα Ἀνδρέαν, ὁ μέγας οὐδὲ πρότερον ἀνήκοος ὢν τῶν τοιούτων— 25
πῶς γάρ; — ὢν γῆ τε καὶ θάλαττα πλήρης, “ Ἄπιτε”, φησίν,
“ ὦ φίλοι, Θεοῦ τε κυβερνωῦντος, εἰς τὴν σφετέραν πατρίδα· τῷ
δὲ κακίστῳ στρατηγῷ τῶν τοιούτων οὕτως ἐρεῖτε· Τάδε σοι δηλοῖ
δι' ἡμῶν ὁ μοναχὸς Σάβας, ὁ τῆς τοῦ Βατοπεδίου δηλαδὴ λαύρας.

2 οἶον ὀρῶντες M, ἐνορῶντες B. — 20 ἐρωτιθέντες B. — 21 τῶν μυρίων
B. — 23 παρόντως B. — 25 Ἀνδρέαν] λέγει περὶ Ἀνδρέου τοῦ Παλαιολόγου, ὃς
ἔτει 1346-φ στάσεως ἀρχηγὸς ἐγένετο ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ φόνων αἰτίας. Ἰωάννου
Καντακουζηνοῦ τ. II, σ. 574-582, τ. III, σ. 104-108.

Μέμνησαι πάντως, Ἀνδρέα, ὅπως πρὸ δέκα τούτων ἐνιαυτῶν εἰς
τὸν ἱερόν ἐλθὼν Ἰθω, προσκυνήσεως δῆθεν καὶ ἀγιασμοῦ χάριν,
μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐπεζήτησας ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ τῆς
ἐμῆς ὁμιλίας, καὶ οὐκ ἐξεγένετό σοι τυχεῖν τῆς ἐπιθυμίας, καίτοι
5 γε πάση μηχανῇ χρησαμένω καὶ πάντα λίθον, ὃ φασιν, ὑπὲρ
τούτου κεκινηκότι ὄθεν καὶ δυσχεραίνων τότε καὶ καθ' ὑπερ-
βολὴν ἀθυμῶν, ὡς γε ἐδόκει, τὴν τῆς ἐμῆς ἀποστροφῆς αἰτίαν
μετὰ πολλῆς τινος τῆς σπουδῆς ἀνηρεύνας καὶ μαθεῖν ἐδίφας,
ὡς ἔλεγες τοῖς συνοῦσι, τί ποτ' ἂν εἴη τὸ αἴτιον τούτου τοῦ
10 μυστηρίου. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ ἐβούλετό σοι Θεὸς ἀποκαλυ-
φθῆναι τὸ κεκρυμμένον, ἐπεὶ μὴ μεταβολὴν μηδὲ δέξασθαι παι-
δείαν ἐτοιμῶς εἶχες· ἢ γὰρ ἂν ἀπεκαλύπτετό σοι καὶ τότε παρὰ
τοῦ πάντων διψῶντος τὴν σωτηρίαν. Ἐπεὶ δὲ πᾶσαν ἐκραγῆναι
πεποιήκας τὴν κακίαν καὶ τὸν ὑποικουροῦντα τῆς καρδίας ἰὸν ἐξέ-
15 μεσας ὅλον ἄθρόον, ἄκουε νῦν ἀκριβῶς τῆς ἀποστροφῆς τὴν αἰτίαν
ἐκείνης, ἵν', εἰ μὴ βουληθείης ἀπόνασθαι τῶν ἐλέγχων, ἀλλ' ἕτε-
ροι πάντως ἐκ τῶν φαρμάκων ἂν τούτων ὠφεληθεῖεν. Τὰς ἀνθρω-
πίνας ταύτας σάρκας, ἄσπερ αἰμοβόρου δίκην θηρὸς ἐσθίεις, καὶ
τὸ τῶν ὁμοφύλων ἀδελφῶν αἷμα, ὑπερ κνηθὸν λάψας ἔχεις, ταῦτ'
20 ἔμοι γε καθορᾶν ἐν τῷ στόματί σου τότε παρεῖχες· οὐδὲ γὰρ
ὄψιν καὶ εἰκόνα τινὰ λογικοῦ τὸ παράπαν ἀνθρώπου βλέπειν εἶχον,
θηρίου δὲ μᾶλλον πονηροτάτου καὶ ἀτιμιάσου, θανατηφόρον ἰὸν ἀπο-
πέμποντος τῆς γλώττης καὶ τῶν μυκτῆρων· καὶ δράκοντα δὲ τινὰ
μέγιστόν τε καὶ τὴν ὀρμὴν ἀνυπόστατον ἐώρων σε, τὴν ὄσφυν
25 οἶονε! τινὰ δύναμιν καὶ ὄπλον, φεῦ, περιεζωσμένον, κάκεινου φουσ-
σώμενον ὡσπερ τῇ συμμαχίᾳ καὶ τῇ ἰσχύϊ. Ταῦτα τοίνυν ἔμοι
δείξαντος ἐν σοὶ τοῦ Θεοῦ τότε, πόρρω σε τῆς ἐμῆς θεᾶς καὶ
τῆς ὁμιλίας ἐποίησάμην, τὴν αἰτίαν μηδενὸς συνειδότης· ἐπεὶ δὲ
τὰ νοητῶς ὀρώμενα τότε νῦν αἰσθητῶς, ὡς μὴ ὄφελος, τοῖς
30 ὀφθαλμοῖς προὔθηκας πάντων, καὶ παρ' ἐμοῦ φανερῶς σύ τε καὶ
πάντες μανθανέτωσαν ταῦτα καὶ διδασκέσθωσαν, ὡς ἄδης καὶ

5 πάντα λίθον - - κεκινηκότι] Corpus paroesm. II, c. 201. — 11 μεταβολεῖν B.
31 ἄδης καὶ ἀπόλειτα] Παροσμ. κ', 20.

ἀπώλεια φανερά παρὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔστι τις κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ· ὅς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ”.

65. Τὰ μὲν οὖν τῆς κοσμικῆς ἐκείνης ἀταξίας τε καὶ συγ-
χύσεως οὕτως ὑπερβολικῶς ἔσχεν, ὡς μηδὲ δεῖσθαι τὰ παράπαν
προσθήκης, μηδὲ πρὸς παράδειγμά τι προσόμοιον ἀναχθῆναι τῶν 5
παλαιῶν δι’ ὑπερβολὴν δύνασθαι, ὡσπερ οὖν μηδὲ τοῖς ἐξῆς ὅλως,
Χριστὲ βασιλεῦ, παράδειγμα γένοιτο, ἀλλὰ καὶ πρῶτα ταῦτ’ ἔστω
καὶ μόνον, μηδαμῶς ὄντων τῶν ἐπομένων· νῦν δ’ ὡσπερ οὐκ ἀρ-
κούντων ἐκείνων καὶ τὰ πολλῶ χεῖρω παρὰ τῆς εἰς ὕψος ἀρθεί-
σης κοινῆς ἀμαρτίας προστίθεται. Τοῖς γὰρ πολιτικοῖς τῶν ἐκκλη- 10
σιαστικῶν ὑπὸ φθόνου καὶ φιλονεικίας κάκιστα συνδιαιρεθέντων,
τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, κυκεῶν ἀληθῶς ἦν πάντα· τίς γὰρ παι-
δαγωγῆσαι καὶ ῥυθμίσαι τοὺς ἄλλους, τῆς ὑφειλούσης ταῦτα κα-
νονίζειν ἐκκλησίας ἀκανονίστως οὕτω μᾶλλον δὲ μοχθηρῶς πάνυ
καὶ φιλονεικῶς διατεθείσης; Ἴστε πάντες καὶ διηγεῖσθε τὸν τῆς 15
ὀρθῆς δόξης πρότερον ἀντίπαλον Ἰταλὸν ἐκεῖνον, ὅς τὴν τοῦ προ-
βάτου δορὰν ἑαυτὸν τὸ πρότερον ἀπατηλῶς ἐπενδύσας καὶ τῆς
ἡμετέρας αὐλῆς, τῆς τοῦ Χριστοῦ φημι ποιμένης, ὀΐθεν φιλοτι-
μούμενος εἶναι, λύκος Ἀραβικὸς μάτην χανῶν ὕστερον ἀνεφάνη.
Τῶν γὰρ πραγμάτων ἔτι Ῥωμαίοις διακειμένων καὶ στάσεως μὲν 20
ἐς κόρακας ἀπεληλαμένης, ὁμοφροσύνης δὲ καὶ εἰρήνης πρυτανευ-
ούσης καὶ συγκροτούσης ἄριστα πανταχόθεν τὴν ἐκκλησίαν ἅμα
τῇ βασιλείᾳ, καλῶς τε καὶ ἀπταιστως ὁμοῦ τὴν ἐκείνῳ προσή-
κουσαν ἐξήνεγκαν δίκην, αὐταῖς ἅμα ταῖς κατὰ τῆς θεότητος
κατατομαῖς τε καὶ βλασφημίαις οἶονεῖ τινα λοιμὸν ἐξελόντες τοῦ 25
καθ’ ἡμᾶς ἱεροῦ συνεδρίου· ὅς δὴ καὶ τὴν ἀλωπεκῆν εὐθύς, ὡς
μηδὲν ἔτι χρησιμεύουσιν, ἀπορρίψας, ἀνακεκαλυμμένη τῇ κεφαλῇ
τὰ τῆς πατρίου δόξης συμφιλοσοφεῖ τοῖς Λατίνοις, τῶν ἐν ἐκεί-
νοις ἱερέων καὶ διδασκάλων φέρων τὰ πρῶτα. Τούτου τὴν μοχθη-

1 καὶ οὐκ ἔστι - - αὐτοῦ] Ἑβρ. δ’, 13. — 2 ὅς ἀποδώσει κέ] Ῥωμ. β’, 6. —
13 ῥυθμῆσαι B. — 15/29 λέγει περὶ Βαρλαάμ. τοῦ Καλαβροῦ, ὃν ἀνεθεμάτισε συνοδι-
κῶς ἡ Ἐκκλησία ἔτει 1341-φ. Ὅρα τὸ τῆς καθαιρέσεως ἔγγραφον παρὰ τῷ C. Ti-
schendorf, Anecdota sacra et profana. Lipsiae 1855, σ. 44-54. — 21 ἐς κόρακας] *Corpus paroem.* II, σ. 421. — 27 ἀπορρήψας B.

ρίαν καὶ τὸν κίνδυνον διαδεξάμενος ὁ μύστης ἐκείνου—φεῦ μέχρι
πόσου προσήκει κακία—τὴν ἀνύποιστον κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκεί-
νην ἐξῆψε φλόγα, ἧς ἔτι τὰ λείψανα θορυβεῖ, καπνοῦ τινος καὶ
σκοτοδίνης τὰς τινῶν ὄψεις ἀποπληροῦντα· ὁ γὰρ τοι βεβαιωτῆς
5 καὶ προστάτης τοῦ καινοῦ τῆς ἐκκλησίας τούτου προδότου, προ-
φάσει χρησάμενος τῇ κατὰ τινων μανία καὶ τῷ φθόνῳ—καὶ γὰρ
ἦν ποικίλος τις καὶ δεξιὸς τὰ τοιαῦτα, πρὸς τὸ παραστὰν ἅπαν
τοῦ καιροῦ συνεχῶς κατὰ τὸν χαμαιλέοντα πολλὰς τὰς μορφὰς
ἐξαλλάττων—, τὸν μὲν εὐσεβῆ τῆς ἐκκλησίας ἔγγραφον ὄρον, ᾧ
10 δὴ καὶ αὐτὸς ἔτι σωφρονῶν ὑπεσημήνατο πρὸ τῶν ἄλλων,
ὡσπερ ἐν μελαγχολία τινὶ καὶ μέθῃ τολμηρῶς ὁ ἀναιδὴς δια-
γράφει, τὸ τῆς ὀρθῆς δόξης ἀντεχόμενον ἅπαν συνεσκιασμένως
πως ἀναθεματίσας· ἐν οἷς δῆπου καὶ ἑαυτὸν πρὸ τῶν ἄλλων πάν-
των, τὸν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ὕπερ ἔφην, καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ
15 θεσπίσαντα ταῦτα· τὸ δὲ δυσσεβὲς ἐκεῖνο τῆς ἀντιθέτου μοίρας,
φεῦ, ἀντεισάγει, τὰ μανιώδη καὶ καταγέλαστα λέγων ἐκεῖνα, τὸ
κύριον ἑαυτὸν εἶναι καὶ διαιτητὴν τῶν ἐκκλησίας δογμάτων (ἐπ'
αὐτῷ γὰρ τούτῳ δὴ καὶ προβεβλημένον ἀντικρυς κεχειροτονῆσθαι)
καὶ τῶν ὄρων ὃν ἂν βούλοιο μετὰ πολλῆς τῆς αὐτοκρατορίας νῦν
20 μὲν ἐγκρίνειν δύνασθαι, νῦν δὲ διαγράφειν, ὡσπερ ἐν παιδιᾷ ψή-
φων τὴν ἀνωτάτω περὶ Θεοῦ δόξαν στρέφων τε καὶ πεττεύων καὶ
οὐδὲ τὸ τοῦ κυνικοῦ Διογένοους τούτοις διδούς, ὃς ἔλεγεν ἐξίσου
τὰ τῶν ὁδῶν εἶναι καὶ μηδὲν διαφέρειν, εἴ τις ἂν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε,
ἢ τὸ ἔμπαλιν ἐκεῖθεν ἐνταυθοῖ, πορεύεσθαι βούλοιο· ἢ γὰρ ἂν
25 ταῦτα διδούς οὐδὲ καθάπαξ ἡμᾶς διέγραφεν, ὡς ᾤετο, κακῶς ἐκεῖ-
νος τοῦ καταλόγου. Καὶ ταῦτ' ἐκεῖνον ὑπιῶν ἐδίδασκεν ὁ προδότης
τῆς εὐσεβείας, ὁ τὸν ἡσυχαστὴν καὶ φίλον πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς
φιλόσοφον ἐκ μακροῦ σχηματιζόμενος μετὰ πολλῆς ὑποικουρούσης
βασκανίας, ἄγων καὶ φέρων, φεῦ, πρὸς τὸ βουλόμενον ἅπαν τῆς
30 γνώμης τὸν ἄγειν βρενθυόμενον πάντα. Ἄλλ' οἱ μὲν, κακοὶ κακῶς

1 ὁ μύστης ἐκείνου = ὁ Ἀκίνδυνος. — 2 ἀνύποιστον B. — 4 γάρτι B. —
16 ἀντισίγει τὰ μανειώδη B. — 18 προβεβλημένων B. — 19 βούληται B. —
20 παιδιᾷ B.

τοῖς τῆς ὀρθοδοξίας προβόλοις ὡς ὑπό τινος στερροῦ μηχανήματος τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας συνοδικῶς περιτραπέντες καὶ συντριβέντες, ἀξίως τῆς ἑαυτῶν ἀπερρίψησαν κακοῦαιμονίας· ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως ἔδει καὶ ψήφου, καθάπερ ἔθος τῷ σοφῷ, δηλαδή τῆς προνοίας, ἐν ταῖς τῶν ὑποθέσεων ἐπιφανεστέραις τοῖς 5 ἀπλουτέροις καὶ μὴ πρὸς τὸ βάθος ἰέναι δυναμένοις τοῦ λόγου συγκατιούσης, Πέτρου δὲ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν Ἀλεξάνδρου πάλιν ἔδει το πρᾶγμα καὶ τοῦ θαυμαστῶς ἐν ἐκείνοις ἐνεργήσαντος πνεύματος, ἐπὶ καταστροφῇ τοῦ τῆς μανίας ἐπωνύμου ἐκείνου, Σάβας ἡμῖν ὁ μέγας γίγνεται τοῦτο, τοῖς ἄνωθεν χρησμοῖς καὶ 10 ταῖς ἀποκαλύψεσι κάλλιστά τε καὶ ἰσχυρότατα τὸν ὀρθὸν τῆς εὐσεβείας στηρίξας λόγον· τὸ δ' ὅπως, ὁ λόγος ἤδη δηλώσει· προσέχειν δὲ ἄξιον καὶ μὴ παρέργως τῶν περὶ τηλικούτων λόγων ἀκούειν.

66. Ἀνήπτο μὲν ἐκ τῶν καταλειφθέντων κατεψυγμένων ἐκεί- 15 νων ἀνθρώπων ἢ τῆς κακοδοξίας φλόξ, ταῖς αὔραις τοῦ πονηροῦ ῥιπιδεῖσα —στάσεις ταῦτ' ἦσαν καὶ μάχαι καὶ ἡ κακίστη τοῦ ὁμοφύλου διαίρεσις, ὕπερ εἶπον— τῆς δὲ κακίστ' ἀπολουμένης φιλονεικίας ὡσπερὶ τινος ὕλης λιπαρᾶς ὁσημέραι τῷ δεινῷ προστιθείσης καὶ τῆς μὲν ὀρθῆς τε καὶ ἀπταιστοῦ μοίρας ἀτρέπτως ἐν τῷ καλῷ 20 βεβηκυίας καὶ αὐξομένης, τῆς δ' ἐναντίας αὔθις κολακείας καὶ πειθοῦς τισι κλέμμασιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ δώροις τοῦ ὑγιαίνοντος ἀεὶ παρασπᾶν καὶ τυραννεῖν ἀναιδῶς ἄγαν φιλονεικούσης (ἦσαν γὰρ καὶ τινες τῶν δοκούντων ἐν τε λόγῳ καὶ σχήματι καὶ τοῖς φαινομένοις τούτοις τῶν πολλῶν ὑπερέχειν), “Ἐγώ”, φησὶν ὁ κλεινὸς Σάβας, 25 “ἀσγάλλων κατ' ἑμαυτὸν ἦν καὶ τὴν φιλόνεικον ἔνστασιν ἐκπλητόμενος ἐκείνην, πῶς κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὸ χεῖρον προκόψασα πρὸς κακοδοξίαν ἐξήχθη, ἀπὸ τῆς κατὰ τοῦ πλάσματος μάχης ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ πλάστου—φεῦ τῆς ἀπονοίας—κατενεχθεῖσα καὶ πράγμασιν αὐτοῖς τὸν σοφὸν ἐκείνον τοῦ πνεύματος βεβαιώσασα λόγον, 30 ὅς ἀδύνατον εἶναι φησι τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν τὸν μὴ πρότερον τὸν

2 συντριβένταις B. — 9 ἐπωνίμου B. — 10 χρησμίης B. — 13 λόγον B. — 15 καταληφθέντων B.

πλησίον ἡγαπηκότα. Οἱ μὲν οὖν τοῦ θείου πνεύματος” φησί “λό-
γοι, κάλλιστα τε καὶ ἀσφαλέστατα τῇ τῶν πατέρων χρησάμενοι
γλώττη, τὸν τῆς ὀρθῆς δόξης ἐκπαιδεύουσι λόγον· ἄρα δὲ μήτοι
περὶ τὴν κρίσιν ἀμαρτάνοντες ἡμεῖς τῶν ὀρθῶν λόγων ἐκείνων
5 ἔξω φερόμεθα τῆς εὐθείας, οἱ δ’ ἀντιπίπτοντες ἡμῖν οὗτοι κατα-
στοχαζόμενοι μᾶλλον τοῦ κεκρυμμένου δυσκόλως οὕτω πρὸς τὴν
μετάθεσιν ἔχουσι τὸ παράπαν καὶ ἀνευδότως; ἢ καὶ τις τῶν παρ’
αὐτοῖς σοφῶν ἔκ τινος ἐπιπνοίας θειοτέρας μυηθεῖς, κάντευθεν
τοῦνδῶσιμον ἔχων, οὕτως ἐνστατικόν τε καὶ ἀνεύδοτον τὸ περὶ
10 αὐτῶν συνέδριον τοῦτο κατασκευάζει; Θεῷ τοιγαροῦν ἐπιτρέψαι
δεῖ καὶ ἡμᾶς ταῦτα καὶ τὴν παρ’ ἐκείνου δέξασθαι ψῆφον, ἐμφα-
νέστερον βεβαιούσαν τὸν λόγον· δώσει δὲ πάντως, ἀγαθὸς ὢν
καὶ πᾶσι τὰς αἰτήσεις πρὸς τὸ συμφέρον παρέχων”. τὸ δὲ δια-
νοίας ἦν εὐλαβοῦς ἄρα, σοφίαν καὶ σύνεσιν αἰτούσης τοῖς ἀστη-
15 ρίκτοις, ἀλλ’ οὐκ ἀμφιβολίας οὐδὲ δισταγμοῦ τινος περὶ τὸν ὀρθὸν
λόγον ὑπερ ἔθος ἐκείνω καὶ αὐτὰ φημι τὰ καλῶς ἐγνωσμένα με-
τριοφροσύνης ὑπερβολῇ οὐ τῇ θεία μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ πλη-
σίον ἐπιτρέπειν ὡς ἐπὶ πολὺ κρίσει. “Νῦν μὲν οὖν”, φησὶν, “ἦν,
ἐμοὶ δὲ τῇ εὐχῇ φιλοπονώτερον προσκειμένω καὶ τὴν ὑπὲρ τούτου
20 δέησιν ἐκτενέστερον ἐπὶ πολὺ ποιουμένω, ὡς καὶ τὸ πλεῖστον
αὐτῆς παρελθεῖν ἤδη, ὕπνος μὲν ἐπελθεῖν ἀμυδρῶς ἐδόκει· τὸ
δ’ οὐχ ὕπνος ἦν, ἀλλὰ τις ὡσανεὶ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων
νάρκη, μέσον ἐγρηγόρσεως καὶ ὕπνου τὸν νοῦν πως ἰστάσα. Ναοῦ
δὲ τινος ἔνδον ἐστάναι νομίζων, μεγέθει τε μεγίστου καὶ περι-
25 φανοῦς ἄλλως, ἐώρων καὶ ἰδοῦ χορὸς τις ἀρχιερέων λαμπρὸς,
πάντων ἱερατικῶς ἐσταλμένων, τοῦ θείου ἐκείνου θυσιαστηρίου
μετὰ τινος ἀξιώματος ὁμοῦ καὶ λαμπρᾶς τῆς πομπῆς ἐξῆει· τῶν
δ’ ἱερῶν ἐκείνων ἐξιόντες προθύρων οὐ τὴν αὐτὴν ἤεσαν πάντες,
ἀλλ’ ἅμα τῇ προόδῳ διγῆ καθάπερ τι ποτάμιον σχιζόμενοι ῥεῦμα,
30 οἱ μὲν τὸν δεξιὸν χορὸν ἀνεπλήρουν, ἐξ αὐτῆς φημι τῆς ἱερᾶς
παραστάδος στοιχηδὸν πρὸ τῶν θείων ἐκτυπωμάτων μεγαλόπρεπῶς
συνεστῶτες καὶ μέγρι· πολλοῦ τινος ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν σειρᾷ
χρυσῇ, συνηρμοσμένοι τε καὶ συμπροϊόντες· τοὺς δὲ θάτερον αὐθις

εἶχε μέρος ἀπαραλλάκτως ἀλλήλοις συντεταγμένους τε καὶ ὡσπερ
συμπεφυκότας καὶ τὴν στάσιν κατ' ἐκείνους πληροῦντας. Ἄρρητος
μὲν οὖν αἰδῶς ἐπεκάθητο πᾶσι καὶ σύννοι τινὲς ἦσαν καὶ πρὸς
ἑαυτοὺς βλέποντες· σιγῆς δὲ τινος οὔσης, καθάπερ ἐν τελετῇ μυ-
στηρίων, καὶ πάντων ἡμῶν αἰδοῖ τε καὶ φόβῳ τοῖς ὀφθαλμοῖς 5
ἀτενὲς ἐνορώντων ἐκείνοις (συμπαρῆσαν καὶ γὰρ ἡμῖν οὐκ ὀλίγοι),
ἕτερον αὖθις ὄρω μεμονωμένον ἐξιόντα τοῦ θυσιαστηρίου ἐκείνου
(τὴν τοῦ διακόνου τάξιν ἔφκει μοι πληροῦν οὗτος), φαιδρόν τι
μάλα καὶ αὐτὸς ἀπολάμπων τῇ τε στολῇ καὶ τῇ ὄψει καὶ διὰ
πάντων ἄγγελος εἶναι τινων θαυμασῶν προσταγμάτων ἐμφαίνων· 10
ἔφκει μοι γὰρ καὶ βιβλίον ἐν χεροῖν ἔχειν καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐγ-
κειμένων ἀνάγνωσιν εὐτρεπῆς εἶναι. Τοὺς γοῦν ἐφ' ἐκάτερα παρι-
σταμένους ἐκκλίνας οὗτος ἐξ ἴσου καὶ τὴν προκειμένην διῶν εὐ-
σχημόνως εὐθεῖαν, ἐπ' ὑκρίβαντος ἄνεισιν αὐτίκα τοῦ ἱεροῦ διὰ
τῶν βαθμίδων, καὶ πάντων ὡς εἰκὸς ἑαυτοῦ καὶ ὄμμα καὶ νοῦν 15
ἀναρτήσας, πρὸς ἑαυτὸν τε μικρόν τι πρότερον οἶονεὶ βλέψας, ὡς
ἂν, οἶμαι, προσεκτικωτέρους μᾶλλον καὶ νήφοντας ἐργάσεται τοὺς
ἀκρωμένους, ἔτι τῆς βαθείας ἐκείνης σιγῆς πᾶσιν ἐπιπρεπούσης,
τὸ μετὰ χεῖρας ἀναπτύσσει βιβλίον". Ἄλλὰ προσέχειν ἀξιῶ καὶ
ὑμᾶς αὐτὸς· αὐτὰς γὰρ ἐκείνας ἀπαραποιήτως ἐνταῦθα τὰς τοῦ 20
μεγάλου προδήσομαι ῥήσεις, ὧν αὐτήκοος ἐγενόμην. "Τὸ γοῦν
ἱερόν", φησὶν, "ὁ φοβερός ἐκεῖνος ἀνοίξας βιβλίον — ὦ τοῦ φρι-
κωδεστάτου καὶ θεάματος καὶ ἀκούσματος — Ἄκινδύνῳ φησὶ τῷ
λαλήσαντι βλάσφημα κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, τῷ ἄλλῳ
Ἰουδα, τῷ προδότῃ τῆς εὐσεβείας, τῷ ἄλλῳ Ἀρείῳ, τῷ σχίσαντι 25
κατ' ἐκεῖνον τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τῷ ἀποστάτῃ, τῷ τῆς
ἀληθείας προδήλως ἐχθρῷ τε καὶ πολεμίῳ, ἀνάθεμα! Τούτοις
ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος τῶν ἀρχιερέων χορὸς τὴν σιγὴν εὐθὺς λύσας
συνάμα τῷ πλήθει παντὶ μέγα καὶ ἐξαίσιον τὰ αὐτὰ ἐπεβόα· τῆς
δὲ συμμιγοῦς ταύτης βοῆς εἰς ὕψος ἐξαιρομένης καὶ τὸ ἀνάθεμα 30
πολλάκις λεγούσης, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὡσπερ ὑπὸ τινος συνωθούμε-
νος ἀοράτως ἀνάγκης τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἐβόων, εἰς ἑμαυτὸν

17 ἐργάσεται M, ἐργάσαιτο B.

αὐθις καὶ τὰς αἰσθήσεις οἷον ἐπάνειμι, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο τῆς ἀγγελικῆς ἀποφάσεως ῥῆμα στρέφων ἐπὶ τῆς γλώττης ἔτι, καίτοι γε τῆς θαυμαστῆς θεωρίας ἐκείνης ἐξ ὀφθαλμῶν ἤδη μοι γεγонуίας". Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ μεγάλου θεωροῦ καὶ μυσταγωγοῦ καὶ μύ-
5 στού τῶν μεγάλων τούτων δηλαδὴ μυστηρίων. Τίς δ' ἂν ἀμφιβάλλοι τῶν τὰ θεῖα πεπαιδευμένων οὐρανόθεν ταύτην ἐξενηγῆθαι τὴν ψῆφον καὶ βίβλον ἐκείνην εἶναι τῶν πρωτοτόκων, τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καθ' ἣν τὰ μὲν ὀνόματα τῶν τοῖς ἀποστολικοῖς δόγμασιν ἐπομένων ἐγγράφεται, κατὰ τὴν θεῖαν ἀπό-
10 φασιν δῆπου—"χαίρετε γάρ", φησὶν, "ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς"—, τὰ δὲ τῶν ἀντιπάλων ἐκείνοις ἐξ ἀντιστρόφου διαγραφόμενα μεγάλῳ τινὶ καὶ φοβερῷ τῷ κηρύγματι παρὰ πάσης ἀποβάλλεται συμφώνως τῆς ἐπουρανίου ἐκκλησίας ἐκείνης; "πολλοὶ γάρ", φησὶν, "ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· ἐφάγομεν ἐνώ-
15 πιόν σου καὶ ἐπίομεν καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας", τουτέστι τῶν δογμάτων ἡμῖν ἐκοινώνησας καὶ μυστηρίων καὶ πρὸς τούτοις τὸ περὶ πολιτείας ἀπλοῦν ἡμᾶς ἐδίδαξας, ἧ καὶ τοὺς συνόντας αὐθις ἡμεῖς ἐδίδαξαμεν λόγον. "Ἄλλ' ἐρῶ", φησὶν, "ἐκεῖνοις, ὅτι οὐδέποτε ἔγνω ὑμᾶς· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται
20 τῆς ἀνομίας· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί".

67. Καὶ τὸ μὲν κατὰ τῶν ὑβριστῶν τῆς θεότητος, πᾶσαν ἐκείνης ἐνέργειάν τε καὶ χάριν καὶ ἔλλαμψιν ἀποβαλλομένων κἀντεῦθεν εἰς κτιστάς τε καὶ ἀκτίστους θεότητας τὴν μίαν φύσιν καὶ δύναμιν καὶ θεότητα κατατεμνόντων, ἐν τούτοις· ἃ δὴ καὶ
25 πολλοῖς αὐτὸς ἐκεῖνος οἰκεία δηλαδὴ παρέθετο γλώσση στήριγμα καὶ δόξαν ἀληθῶς τῆς τοῦ Χριστοῦ σεπτῆς ἐκκλησίας, πρὸ δὲ πάντων τῷ καὶ πάντων ἀρίστῳ ταύτης ἐκδικητῇ καὶ προμάχῳ, βασιλεῖ φημι τῷ σοφῷ καὶ γενναίῳ· ὃς καὶ πρὶν μὲν ἐγκρατῆς γενέσθαι τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων, ἔτι συνὼν τὰδελφῷ τε καὶ βα-
30 σιλεῖ καὶ τὸ πλεόν ἢ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἀρχῆς ἔχων, ὡσπερ ἴσασι πάντες, ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ἔστη δόξης, κάλλιστα σὺν ἐκείνῳ τῇ

7/8 Ἐβρ. ιβ', 23. — 10 Λουκᾶ ι', 20. — 14/15 Λουκᾶ ιγ', 26. — 18 Λουκᾶ ιγ', 27. Ματθ. η', 23. κ', 16. κβ', 14. — 28 βασιλεῖ = Ἰωάννη τῷ Καντακουζηνῷ.

ἀληθεία συστάντες καὶ συνέσεως περιουσία καὶ λόγου τὸ τῆς κακοδο-
ξίας περιφανῶς ἀπελάσαντες ψεῦδος, ἀντεῦθεν οὐ μικρὸν παρὰ πᾶσιν
ἀράμενοι κλέος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν ἐκείνου τῇ ἀρχῇ
συγκαταλελυκός αὐτίκα, πολλάκις ἐπὶ τε συνόδων ἱερῶν καὶ συλ-
λόγων τὸν ἤδη μοι ῥηθέντα δεῦτερον ἀποστάτην οὕτως ἐξήλεγε 5
ὀμαλῶς καὶ ἀπόνως ἄγαν, οἷα τὰ τῆς ἀρίστης τούτου φύσεως καὶ
τῆς τέχνης, ὡς δόξαι μὲν τοῖς τότε παροῦσι καὶ τὴν γλῶτταν αὐ-
τὴν ἐκείνου περιελεῖν τῇ περιουσίᾳ τῆς νίκης, μηδὲν δὲ νομι-
σθῆναι φιλόνεικον ἢ μάχιμον ὅλως πρὸς ἐκεῖνον εἰπεῖν τι καὶ
βλέψαι, ὃ δὴ τῷ δικανικῷ τοῦ λόγου παρεπόμενον ὡς τι πεφυκός 10
ἴσμεν ὡς τὰ πολλά, ἀλλὰ καὶ ὑπανέχειν ὡσανεὶ τὸν ἀντίπαλον
δοκεῖν καὶ συχνὰ περιτρεπομένῳ καὶ ἰλιγγιῶντι λαβὰς οὐ μικρὰς
διδόναι, οἷονεὶ τινα χεῖρα ὀρέγοντα τὴν ἀνάμνησιν τῶν εἰωθότων
ὑπ' ἐκείνου προτείνεσθαι τοῖς ὑπὲρ τούτων προσδιαλεγομένοις· οὐ
γὰρ ἐβούλετο κατὰ τινα δόξαι συντυχίαν ἢ φυσικόν πως περὶ τὴν 15
διάλεξιν ἄμβλωμα κεκρατηκέσαι τοῦ ἀντιπάλου, βεβηκός δὲ μᾶλ-
λον καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀκμάζοντος δύναμιν ἐκείνου περιγενέ-
σθαι, ἵνα μὴ τοῦ λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ κατ' ἐκεῖνον εἴη λόγου μά-
λιστα τὰ τῆς ἥττης. Τοσοῦτο τὸ περιὸν ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας
διαλόγοις βασιλεῖ τῷ σοφῷ τε καὶ πράφῃ· μᾶλλον δ' ἡμεῖς οὐκ 20
ἂν ποτε τὸ ὄν εἴποιμεν, κοτύλη ποταμὸν ὅλον ἀναμετρεῖν ὡς
ἔτυχε δοκιμάζοντες· ἴτω δ' ὁ βουλόμενος, ὅστις ἂν εἴη, πρὸς αὐ-
τὴν φημι τὴν τοῦ πράγματος πεῖραν· ἔτοιμος γὰρ ἐκεῖνος παντὶ
τῷ βουλομένῳ πρὸς τε διδασκαλίαν καὶ διάλογον κεχρησθαι δογ-
μάτων, καὶ πάντως οὔμενον νεμεσήσει τοσοῦτον ἡμῖν κατὰ πάρ- 25
οδον περὶ τούτων εἰποῦσιν, ἢ μέμφεται μᾶλλον, ὡς μηδὲν τι
μέγα καὶ τοῖς πράγμασιν ἀποχρώντως εἰπεῖν δυνηθεῖσιν· ᾧ δὴ καὶ
αὐτὸς μάλιστα τίθεμαι, τὴν ἥτταν ὁμολογῶν εὐγνωμόνως· οὕτω καὶ
γὰρ μοι προσέσται πως τό γε μὴ καθάπαξ ἠττησθαι. Ἐπεὶ δὲ
καθαρῶς καὶ τοῦ βασιλείου κράτους ἐπέβη καὶ τῆς φίλης εἰρήνης 30
καὶ τῶν καταλλαγῶν, κατὰ τὰ πάλαι συντεθειμένα, πρὸς αὐτόν τε καὶ
τὸν Θεὸν αὐτουργὸς ἐγεγόνει, ταύτην ἀρίστην οἷονεὶ καταβάλλεται
κρηπίδα τοῦ κράτους, εὐχαριστήριον εἶποι τις ἂν τῆς παραδόξου

σωτηρίας καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς, ὧν διήλθε ποικίλων θανάτων, τὴν
τῆς ὀρθῆς δόξης ἐπ' ἐκκλησίας ἀνακήρυξίν τε καὶ παρρησίαν· εὔρε
γὰρ καὶ τὴν ἀδελφὴν τε καὶ βασιλίδα κάλλιστα κατὰ τῶν αὐτῶν
τε καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἰσταμένην τε καὶ συναγωνιζομένην καὶ
5 τοῦ μεταστάντος ἀνδρός τε καὶ βασιλέως οὐδὲν ἔλαττον σπεύδου-
σαν ἔχειν ἐν τούτοις· ἦτις ἄρα καὶ τὸν κακῶς ὑπερμαχοῦντα
τῆς ἀντιπάλου μοίρας τοῦ θρόνου καθεῖλε, συνόδῳ κανονικῇ δη-
λαδῆ χρησαμένη τῶν ὀρθῶν τῶν τρικαῦτα φρονούντων ἀρχιερέων,
μικρῶ πρό τῆς ἐς Βυζάντιον τοῦ βασιλέως εἰσόδου καὶ τοῖς ἀγω-
10 νισταῖς τῆς ὀρθοδοξίας κάλλιστα καὶ μετὰ παντός τοῦ γινομένου
συστάσα, τούτους δὴ λέγω τοὺς καθ' ἡμᾶς σοφοὺς τε καὶ ναξι-
ραίους καὶ μέχρις αἵματος αὐτοῦ ζηλωτάς, εἰ θεήσεις, τῶν τοιού-
των καλῶς ἐνταῦθα καὶ διανοηθεῖσα καὶ πράξασα καὶ τῆς εὐσε-
βοῦς βασιλείας ἀξίως. Ταῦτα τοίνυν οὕτως εὐρών ὁ σοφὸς βασι-
15 λεύς, ὑπὲρ εἶπον ἤδη, κατὰ πρόνοιαν ἐναρξάμενα θειοτέραν καὶ
θεμελίους ὑποβληθέντας καλοὺς τοῦ παντός, ὡς ἂν μὴ τισιν ἄρα
καὶ καινοτομεῖν αὐτὸς νομισθεῖη, τοὺς μὲν ἀμυνόμενος, τοῖς δ' αὖ
χαριζόμενος ὁθιεν διὰ τὰ προλαβόντα, τὴν ἑαυτοῦ γνώμην καὶ
τὴν τέχνην ἐπιδείκνυται μετὰ πολλοῦ γε τοῦ περιόντος, τὰ συν-
20 τρήματα τῆς τοῦ Χριστοῦ νόμφης, τῆς ἐκκλησίας, εὐτέχνως ἅμα
καὶ συνετῶς ἀνοικοδομήσας, πανημέριον ἑαυτὸν διδοὺς ταῖς ὑπὲρ
τούτων ἱεραῖς τῆς ἐκκλησίας συνόδοις, καὶ ῥήτωρ αὐτὸς καὶ πρῶ-
τος καὶ μόνος ὧν ἀγωνιστῆς τῶν τοιούτων καὶ πολυειδῆ τινα
διαφέρων τὸν πόλεμον πρὸς τε κακοδοξίαν καὶ τοὺς φιλονεικῶς
25 ἄλλως καὶ φθονερῶς ἀντιτασσομένους τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, εἴ
γε καὶ φιλονεικίαν ἐγκλητέον ἐκείνοις, ἀλλὰ μὴ προδήλως ἔχθραν
καὶ τῆς ὀρθῆς δόξης ἔκπτωσιν. Εἶχε δὲ καὶ τὸν μέγαν ὁ θαυ-
μαστός βασιλεὺς εὐχαῖς τε καὶ παραινέσεσιν ὑπαλείφοντα καὶ ταῖς

7 λέγει περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καλέκα. "Ὁρα Καντακουζ. τ. II, σ. 602-607, καὶ τ. III, σ. 180. — 27/28 ὁ Καντακουζηνὸς ἐπλεξε τὸ τοῦ ὀσίου Σάββα ἐγκώμιον οὕτω (τ. II, σ. 209): «Σάββας, ὃς πρὸς τῇ Βατοπεδίου μονῇ τὸν ἀσκητικὸν ἔγνω δρόμον καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ θαυμασίους ἐπέδειξατο ἀγῶνας». Καὶ πάλιν (σ. 213): «Σάββαν δὲ διὰ τὸ ἀρετῆ τῶν ἄλλων (Ἀγιοραετῶν) ὑπερέχειν καὶ γνωριμώτατον τῶν βασιλέως (Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ) φίλων εἶναι» κτλ. — 28 ὑπαλείφοντα M, ἤγοντα B.

προρρηθείσαις ἀποκαλύψεσιν ἐπὶ πᾶσι βεβαιῶντα τὸν ὀρθὸν λόγον, ᾧ δηλαδὴ καὶ προσκείμενος ἦν καὶ συμπεφυκῶς ὡσπερεὶ τὴν ψυχὴν καὶ τῆς ἱεραῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ γλώττης ἐξηρημένους. Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος τέως ἀναβεβλήσθω, μείζονος ὦν ἱστορίας, οὐ πρὸς τὴν παροῦσαν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου· τοῦτο δὲ 5 μόνον τελευταῖον εἰπὼν τῷ τέλει τοῦ μεγάλου καὶ αὐτὸς συγκαταπαύσω τὸν λόγον.

† 68. Εἶχε μὲν τῶν πόλεων βασιλεὺς ἡ Κωνσταντίνου φημι τὸν σοφὸν βασιλέα τῶν τε πραγμάτων βασιλικῶς ἀντεχόμενον ἤδη καὶ μετὰ πολλῆς τινος τῆς ὁμοφροσύνης τε καὶ τοῦ φίλτρου τῷ 10 οὐεῖ τε καὶ βασιλεῖ συμβασιλεύοντα καὶ συνόντα, καὶ τᾶλλα δὴ τὰ κατὰ μέρος κατὰ τὴν τῶν θεοφόρων ἐκείνων ἀψευδῆ πρὸς τὴν βασιλίδαν πρόρρησιν ἀπαραλείπτως ἐνηργηκότα, ὡς μηδὲν τὸ παράπαν τῶν λόγων ἐκείνων διαπεσεῖν, ἵνα μὴ τοῖς καθ' ἕκαστον αὐτὸς ἐπεξίω· εἶχε δὲ καὶ τὸν θαυμαστὸν αὐθις Σάβαν μετὰ τὸ τὴν φυγάδα καὶ 15 ἀπόδημον αὐθις εἰρήνην ἰδεῖν κατιοῦσαν καὶ τὰς φίλας καταλλαγὰς καὶ τὴν κοινὴν ὁμοφροσύνην τοῦ καταλειφθέντος χριστωνόμου πληρώματος, ὑπὲρ ὧν ἠῤῥαστό τε πολλάκις καὶ δακρύων ἀφῆκε πηγὰς ἰλαστηρίους πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην, ἐφ' ἱκανὸν ἐορτάζοντα καὶ ψυχῆ καὶ φωνῆ καὶ παντὶ τῷ διαχειμένῳ τῆς γνώμης 20 τὸν εὐχαριστήριον ἀξίως ἀποδιδόντα καὶ τῷ σεσωκότι προθύμως τὰ σῶστρα θύοντα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τούτων ἀρκούντως εἶχε, “Δεῦρο”, φησὶν, “ὦ φίλος”, τῷ μαθητῇ καὶ συσχῆνω, “ἐπεὶ καὶ τὸ παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενον κατὰ γε τὴν ἐντολὴν ἀποδεδώκαμεν ἤδη, συναλγήσαντές τε πρότερον ἱκανῶς τοῖς ἀλγοῦσι 25 καὶ τοῖς εὐφραينوμένοις αὐθις ἐπὶ τῇ κοινῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ τῆς εἰρήνης ἐπανόδῳ τὰ εἰκότα συνευφρανθέντες, — χαίρειν γάρ, φησὶν ὁ κλεινὸς διδάσκαλος Παῦλος, μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, μηδὲν κατ' ἐριθείαν πράσσοντας, ἀλλ' ὅσα πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ πλησίον—, δεῦρο τῆς πολιτείας 30 ἡμῶν καὶ τῆς προσηκούσης ἡμῖν ἀκριβείας τε καὶ καταστάσεως καθ'

17 ὁμοφροσύνην B, συμφωνίαν M. — 27/29 Ῥωμ. β', 15, 16. Φίλιπ. β', 2, 3.— 29 ἐρίθειαν MB.

*

ἑαυτοὺς ἐχώμεθα πάλιν· καὶ μέλι γὰρ εὐρών, τῶν σοφῶν φησί τις, συμμέτρως φάγε, ἵνα μὴ πλησθῆις ἐμέσης· ἄλλως τε καὶ τοῦ τῆς ζωῆς ἡμῖν τέλους κατὰ πόδας ἴοντος γήφειν εἶναι πᾶσαν ἀνάγκην, κατὰ τὰς δεσποτικὰς ὑποθήκας, καὶ τὸν νοῦν αὐτόθι προσέχειν, μὴ
5 που καὶ ἀνέτοιμοι φανείημεν ἐπ' ἐσχάτων". Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας, τὰ οἰκεῖα καὶ προσήκοντα δῆπου καὶ λέγων καὶ πράττων ἑαυτῷ πάντως καὶ τὴν τελευταίην ἐγγύς οὔσαν προανακρουόμενος ἤδη· ἐπεὶ δὲ καὶ ποιμένος ἔδει, τῇ λογικῇ δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ ποιμνῆ, καὶ ἢ τῶν ἐκκλησιῶν κεφαλὴ τὸν αὐτῆς προστησόμενον ἀξίως ἐζήτει,
10 ψήφους ὁ βασιλεὺς, κατὰ θείους δηλαδὴ θεσμούς, ἐκθέσθαι προτρέπεται τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν. Τῶν γοῦν ἀρχιερέων εἰς ταῦτὸ συνιόντων, πολλοὺς μὲν εἶχον αἱ ψῆφοι καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας καὶ προσήκοντας δῆπου ταῖς αἰρέσεσι τῶν τηλικούτων ἀξιωμαίων· ἐπεὶ δὲ συμφωνεῖν οὐκ ἔσχον καθαρῶς ἐφ' ἐνὶ τῷ
15 τῶν πάντων, ἀλλ' ἐσχίζοντο ταῖς γνώμαις ἐπὶ πολὺ, τῶν μὲν τούτῳ, τῶν δ' ἐκείνῳ προστιθεμένων, ὡς ἂν ὑπὲρ τῶν μεγίστων πεφυκότος αὐτοῖς τοῦ ἀγῶνος, καθάπερ ἔθος ἐν τοῖς τοιούτοις (μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ ἔθος ἦν ἡ συμπεσοῦσα τὸ τηνικαῦτα διχόνοια καὶ ἀμφιβολία, πολλῶν τινῶν πεφυκότων τῶν εἰς τοῦτ' αὐτὸ συνω-
20 θούντων αἰτίων), ὁ σοφώτατος βασιλεὺς μετὰ τοὺς πολλοὺς ἐκεῖ-
νοὺς διαύλους καὶ τὰς ἐφ' ἐκάτερα τῶν αἵρουμένων τροπὰς τε καὶ μετακλίσεις τὸν περὶ τοῦ Θεοῦ Σάββα προβάλλεται λόγον καὶ ὅτι δεῖ ψηφίζεσθαι καὶ τοῦτον εἰς πατριάρχην. "Ἄμα δὲ τῷ λόγῳ ἐν

1/2 Παροιμ. κε', 16. — 8 ποιμένος ἔδει = μετὰ τὴν ἔτει 1347-φ καθάρσει τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καλέκα. — 16 ἐκείνων B. — 23 ψηφίζεσθαι καὶ τοῦτον εἰς πατριάρχην] περὶ τῶν ὧδε καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Φιλόθεου διηγουμένων περὶ τῆς προβολῆς τοῦ ὁσίου Σάββα εἰς πατριάρχην οὐδὲν οὐδαμοῦ λέγει ὁ Καντακουζηνὸς ἐν ταῖς οἰκειαῖς ἱστορίαις· ἀπλῶς δὲ μόνον ἐσημειώσατο κενὰς τινὰς λέξεις περὶ τῆς γενομένης τότε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως στάσεώς τε καὶ ἐριδος πρὸ τῆς εἰς πατριάρχην προβολῆς τοῦ Ἰσιδώρου (τ. III, σ. 25-26)· ἀλλ' ὁ Φιλόθεος καὶ ἐν ἐτέρῳ οἰκειῷ πονήματι, ἐν τῷ τύποις ἤδη ἐκδομένῳ βίῳ τοῦ πατριάρχου ἁγίου Ἰσιδώρου, βεβαίῃ τὰ περὶ τὸν Σάββα γενόμενα, γράφων αὐτολεξεῖ ταῦτα «χρόνου δὲ τινος μεταξὺ διαγεγονότος, καὶ τῆς κοινῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας τὸν κοινὸν προστάτην καὶ τὴν τῶν πατέρων ἀρχὴν κατὰ νόμους δηλαδὴ Θεοῦ ἐπιζητούσης, οὐ μὴν οὖν ἀλλὰ καὶ βασι-
λέως αὐτοῦ καὶ σφόδρα βουλομένου καὶ πρὸς τοῦτ' αὐτὸ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν κα-
θηγεμόνας καὶ τοῦ πράγματος διαγνώμονας ἐπισπεύδοντος, ἐπεὶ πολλοὺς μὲν τινὰς

τούτω πάντων συμφωνησάντων ἀθρώον, οὐκ ἀρχιερέων φημί μόνον, —
ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλησίας ὁμοῦ πάσης καὶ τῆς συγκλήτου καὶ σχεδὸν
ἅμα τῆς πόλεως πάσης, καὶ μεγάλως ἀνευφημούντων ὑπὲρ τούτου
τὸν βασιλέα καὶ τὴν περὶ τούτου προβολὴν θεϊαν ἄντικρυς εἶναι
λεγόντων, τάττεται τὰ πρῶτα τῶν ψηφιζομένων ὁ μέγας· καὶ 5
πρῶτα μὲν ὁ πρῶτος τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν, ὁ σοφὸς δηλαδὴ —
τοῦ σοφοῦ, παρ' αὐτοῦ φημι τοῦ πατρὸς καὶ δεσπότης στέλλεται
πρὸς τὸν μέγαν, ἐπόμενον ἔχων καὶ τινα τῶν τῆς ἐκκλησίας προ-
κρίτων· ὃς δὴ καὶ φύσει καὶ πείρα καὶ μελέτη τῶν καθ' ἡμᾶς
Γραφῶν, καὶ πεπαιδευμένη προφορᾷ λόγου καὶ πᾶσι δηλαδὴ τοῖς 10
καλλίστοις υἱὸς ὢν τοῦ γεγεννηκότος, εἶτα καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἐντο-
λαῖς καὶ τοῖς νοήμασι σίδηρος καθαπερεὶ τινι βαφῆ στομωθεὶς,
τί μὲν οὐκ ἔλεγε, τί δ' οὐκ ἐποίει, νῦν μὲν εὐαγγελικοῖς τε καὶ
ἀποστολικοῖς ἐπιχειρήμασι, νῦν δὲ ταῖς βασιλικαῖς ἀξιώσεσι καὶ
τῇ τῆς ἐκεῖνου στοργῆς ἀναμνήσει καθάπερ τι χρέος δικαιοτάτον 15
τε καὶ ἀπαραίτητον τὴν συγκατάθεσιν ἀπαιτῶν; Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος
ἐκ πρώτης εὐθύς ἀπαγορεύων τὴν πρόκλησιν ἦν, οὐδ' ἂν εἴ τι
καὶ γένοιτο φάσκων αὐτὸς ἐπιχειρήσαι ποτε τοῖς τοιοῦτοις, πάλαι
γὰρ ἀρχούντως ταυτὶ βεβουλεῦσθαι καὶ διὰ τοῦτο μεταθήσειν τὴν

καὶ καλοὺς αἱ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ταύτης προϊσταμένων εἶχον ὡς ἔθος ψῆφοι,
συμφωνεῖν δὲ καθαρῶς ἐφ' ἐνὶ τῶν πάντων αὐτοὶ τε καὶ βασιλεὺς ὁ κράτιστος οὐδα-
μῶς εἶχον, ἐπὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον Σάβαν μεταφέρουσιν ὁμοῦ πάντες τὰς ψή-
φους, Σάβαν φημί τὸν ἐμόν, τὸν περιφανῆ καὶ κάλλιστον πολίτην τῆς ἐρήμου τε καὶ
τοῦ Ἄθω, τὸν τῆς πράξεως ὁμοῦ καὶ τῆς θεωρίας ἀπερίτρεπτον στύλον, τὸν μέγιστον
ὄντως καὶ λαμπρὸν οἶκον τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης σοφίας· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀνένδοτος
ἦν, καὶ βασιλέως ὁμοῦ καὶ συγκλήτου καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπ' ἐκείνας τῆς ἐκκλησίας
προκαλουμένης, ὁ σοφὸς βασιλεὺς μετὰ τὴν πολλὴν πρὸς ἐκεῖνον πείραν καὶ τὰς ἐπὶ
πλεῖστον θαυμαστάς ἰκεσίας, προσθήσω δ' ὅτι καὶ τὴν καινὴν ἐκείνην βίαν διὰ τὸν πό-
θον—ἦρα καὶ γὰρ καθ' ὑπερβολὴν τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς ἐκεῖνου καὶ προστασίας—, τὴν
εἰς τὸ πρᾶγμα συγκατάθεσιν ἀπαγορεύσας ἐκεῖνου (πῶς γὰρ οὐ; τῆς προνοίας πόρρωθεν
ἄλλως περὶ τούτων αὐτῶν καὶ βουλομένης καὶ προκατασκευαζούσης), ὡς ἔφη, εἰς δευ-
τέραν ἔρχεται πείρας ὁδόν, καὶ πείθει, πλεῖστα τοῦ ἀνδρὸς δεηθεὶς, ὡς δὲ ποτε καὶ
τοῦτο καὶ μόλις ἀναβαλλομένου, κάκεινα δι' ἔρωτα μετριοφροσύνης· πείθεται δ' οὖν
ὅμως ὁ μέγας, τοῦ μὴ δοκεῖν ὡς περ ἐπίτηδες τὸν φίλον ἀεὶ βούλεσθαι λυπεῖν βασιλέα,
παρὰ Θεοῦ ζητῆσαι τε καὶ μαθεῖν τὸν τῆς μεγάλης ἄξιον προστασίας· καὶ μέντοι γε
καὶ δεῖται καὶ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτίκα τυγχάνει τοῦ μυστηρίου, τὸν θαυμαστὸν Ἰσι-
δωρον αὐτὸν ἐκεῖνον παραδείξαντος» κτλ. — 12 σίδηρος καθ. βαφῆ στομωθεὶς] Σοφοκλ.
Αἴας, στίχ. 651 «Κάγω -- βαφῆ σίδηρος ὡς ἐθελύθη στόμα πρὸς τῆσδε τῆς γυναικός».

γνώμην οὐχ οἷόν τε—“Μὴ τοίνυν τὸν καιρὸν ἀναλίσκοντες”,
φησίν, “εἰς οὐδὲν δέον ἑαυτοῖς τε κάμοι πόνους διακενῆς προξε-
νεῖτε”—, τὴν συγκατάθεσιν ὁ τοῦ βασιλέως ἀπαγορεύσας υἱὸς τῷ
πατρὶ μνηύει τὴν ἤτταν, μείζονος συμμαχίας δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα
5 λέγων, ἅτε δὴ καὶ πρὸς ἰσχυρότατον ἀνταγωνιστὴν τοῦ ἀγῶνος
ὄντος. Ὁ δὲ φιλόχριστος βασιλεὺς, τὸν τε χορὸν τῶν ἀρχιερέων
εὐθύς καὶ τὴν σύγκλητον μεθ’ ἑαυτοῦ συμπαραλαβὼν, αὐτὸς ἐκεῖνος
ἄπεισι πρὸς τὸν μέγαν, καὶ λόγους πρὸς ἐκεῖνον εἰπὼν, λόγους
ἀντικρυς θεῖους (καὶ τί γε ἄλλο, ἢ τῆς αὐτοῦ τε διανοίας καὶ τῆς
10 ἀκοῆς ἐκείνης ἀξίους; οὐς καὶ τὸ συγγραφῆ διδόναι παιδεύμα καὶ
κανόνα τινὰ τοῖς τε ψηφίζομένοις ὁμοίως καὶ τοῖς ἐπὶ ταύτην
ἰσοῦσι τὴν προστασίαν εὐχῆς ἔργον ἐμοὶ καὶ ἱστορίας ἰδίας), εἴτ’
ἐφεξῆς καὶ πλείστην ὄσσην τὴν ἀπὸ ψυχῆς ἰκεσίαν προσῆγεν ὑπὲρ
ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πληρώματος παντὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλη-
15 σίας, καινὴν τινα καὶ ἀπαράμιλλον ἐπαγγελλλόμενος τὴν ἑαυτοῦ
πρὸς ἐκεῖνον ὑπακοήν περὶ πάντα καὶ τὸ ταῖς αὐτοῦ βουλαῖς τε
καὶ νεύσεσιν, ὅσα δὴ καὶ Θεῷ, μετὰ παντὸς ἄγεσθαι τοῦ προ-
θύμου. Τῶν μὲν οὖν μεγάλων ἐκείνων λόγων καὶ τῆς σοφίας ὁ
μέγας θαυμάζειν εἶχεν, οὐδ’ ὅσον ἂν τις καὶ φῆσαι, τὸν βασιλέα,
20 τὴν δὲ γνώμην ἀπαράτρεπτον αὐθις εἶχεν. “Ὅθεν εὐθύς ἐξαναστάς
τοῦ συλλόγου τῆς χειρὸς τε λαμβάνεται τούτου καὶ μόνος γενό-
μενος ἐκεῖνος πρὸς μόνον, “Ἀδύνατόν μοι”, φησί, “θειότατε δέ-
σποτα, τῇ ψήφῳ ταύτῃ καθυποκούψαι, τοῦ Θεοῦ καθάπαξ μὴ βου-
λομένου· πρὸ γὰρ τριῶν τούτων ἡμερῶν ἀπεκαλύφθη μοι παρὰ
25 τοῦ ἀγαθοῦ ταῦτα”, καὶ τὸν τρόπον εὐθύς τῆς ἀποκαλύψεως,
ὅστις ποτὲ ἦν, διεξήκει. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἄλλως εἰρῆσθαι τῷ μεγάλῳ
ταῦτα νομίσας, ὡς ἂν ἐκεῖνον παρακρούσασθαι δυναθῆι, “Κά-
μοί”, φησίν, “αὐτῷ πρὸς Θεοῦ δεδήλωται, πάτερ, μὴ ἂν ἄλλον
γενέσθαι πατριάρχην, τό γε νῦν ἔχον, ἀλλ’ ἢ πάντως τὴν σὴν
30 ἀρετήν, τοῦτο γὰρ ἐκείνῳ πρὸς βουλῆς ἀντικρυς εἶναι”. Εἶτα καὶ
πολλὰ τούτου δεηθεὶς αὐθις καὶ πάντα λογισμὸν ὑπὲρ τοῦ πείσαι
κινήσας, ἐπειδὴ πειθόμενον ὕλως οὐκ εἶχε, λύπη βαρεῖα κάτοχος
ἐξανίσταται τῆς καθέδρας. Τούτου τὴν ἀξίωσιν οἱ λογάδες διαδε-

ἑάμενοι τῶν συνόντων, ὅσοι τε τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅσοι δηλαδὴ τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἄλλως ἀρετῇ τε καὶ ἀξιώμασι προεχόντων, ποίαν ὁδὸν ἢ τίνα τρόπον διαλέξεως οὐ μετῆλθον, νῦν μὲν γραφικοῖς ἐπιχειρήμασι, νῦν δὲ σοφῶν τε καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν πράξεσι τε καὶ λόγοις, καὶ ποτὲ μὲν τῷ παραινετικῷ, ποτὲ δ' αὖθις τῷ δικανικῷ χρώμενοι τοῦ λόγου καὶ τούτων ἐνὶ γέ τῳ πείσειν πάντως ἐπιχειροῦντες; Ἄλλ' ὁ μέγας πᾶσιν ὡσαύτως ἀνένδοτός τε καὶ ἀνεπιχείρητος ἦν, οὕτως εὐχερῶς τὸ παρ' ἐκείνων προβαλλόμενον ἅπαν λύων, ὡς μηδὲ σπουδῆς μηδ' ἐπιχειρημάτων δοκεῖν δεῖσθαι πρὸς ταῦτα, τῷ συντετελεσμένῳ καὶ συντετμημένῳ δηλαδὴ κατὰ πάντων χρώμενος λόγῳ καὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ καθαρῶς ἐνοικησαντος τῇ ψυχῇ πνεύματος· οὗ δὴ καὶ τῆς εὐωδίας μάλα θαψιλῶς καὶ τοῖς ἐκτὸς διαδομένης μᾶλλον ἐπεσπᾶτο τοὺς ἐραστάς ὁ μέγας καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου πόθον σφοδρότερον ἀνεφλέγοντο, καὶ οὐδ' ἀποστῆναι τὸ παράπαν ἠξίου, καίτοι γε πολλὰ πρὸς τὴν ἐκείνων ἀναχώρησιν λέγοντος αὐτοῦ καὶ ποιούντος. Ὁ δὲ βασιλεὺς, κάτοχος ὢν ὅλος τῷ περὶ αὐτὸν φίλτρῳ, δῆλος ἦν οὐδ' ἀποστῆναι τοῦ πράγματος οὐδὲ τοῦ τόπου τὸ παράπαν βουλόμενος· “Οὐδὲ γὰρ φέρει”, φησί, “τὴν ἀναβολὴν ὁ πόθος. Ἐνταῦθα μὲν οὖν”, ἔλεγε, “καὶ παραμενοῦμεν καὶ διανυκτερεύσομεν, καὶ οὐδ' ἀποστησόμεθα τὸ παράπαν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ βασιλέα καὶ βασιλίδας αὐτάς καὶ κοινῇ πᾶσαν ἐνταῦθα τὴν πόλιν ταυτηνὴ συναθροίσομεν, ἕως ἂν τοῦ σπουδαζομένου τυχεῖν ἡμῖν γένηται”. Τῆς γοῦν ἡμέρας ἦδη παριούσης ἐν τούτοις, πείθεται παρὰ τοῦ τῷ μεγάλῳ συνοικοῦντος ὁ βασιλεὺς τῆς ἐνστάσεως ὑφεῖναι τι καὶ δοῦναι καιρὸν ἐκείνῳ πρὸς ἀναψυχὴν τε καὶ διάσκεψιν. “Ὅθεν καὶ τοὺς συνόντας λαβὼν πρὸς ἐσπέραν ἀπήει, καὶ τὴν μετ' ἐκείνην διαλιπὼν μόνην—οὐδὲ γὰρ ἠρεμεῖν ὄλωσ εἶχε—δευτεραῖος ἐφίσταται πάλιν, τοὺς αὐτοὺς ἢ καὶ πλείονας ἐπομένους ἔχων, καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ὡσαύτως καὶ τὴν μετ' ἐκείνην ὁμοίως, μέχρι δηλαδὴ καὶ τῆς πέμπτης, τοῖς αὐτοῖς τε καὶ πλείοσι χρώμενος λόγοις καὶ πανταχόθεν τὰ τῆς πειθοῦς ἐρανιζόμενος φάρμακα.

69. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν χρόνος ἐτριβέτο μάτην, ἀνένδοτοι δ' ἦσαν

ἐξίσου καὶ ἄμφω, ὁ μὲν περὶ τὸ πεισθῆναι, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐθις
περὶ τὸ ἀποστῆναι, πρᾶγμα γίνεται τῆς τῶν ἐκατέρων σπουδῆς
ὄντως ἄξιον· ἀμφοτέρων γὰρ ἔγωγε τὴν τῆς ἀρετῆς ὑπερβολὴν
καθ' ὑπερβολὴν ἄγαμαι, τοῦ μὲν ὅτι τὴν διδομένην τιμὴν, καίτοι
5 γε τοσαύτης ἐπιτεθείσης ἀνάγκης, ὥστε μὴδ' ἐξεῖναι λέγειν τε
καὶ θαυμάζειν ἄξιως, ἡσυχίας ἔρωτι ξένω καὶ τῷ μὴ δύνασθαι
τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ θεωρίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὑπερφυοῦς καὶ
ὀπηροῦν ἀποστῆναι γλυκύτητος παντὶ τῷ θυμῷ διαπέφευγε· τοῦ δὲ
τὴν περὶ τὰ καλὰ σπουδὴν αὐθις, ὅτι τῇ μείζονι τιμῇ καὶ Θεῷ
10 μᾶλλον ἐγγιζούσῃ τὸν μείζονα τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου τε καὶ τοῦ
γένους κατὰ πᾶν ἀρετῆς εἶδος καὶ Θεῷ μᾶλλον ἐγγίζοντα— πόρρω
δ' ἔστω που νέμεσις—μετὰ τοσαύτης δῆπου τῆς σπουδῆς προσάγων
ἐφαίνετο, μεθ' ὕσης οὐδ' εἰπεῖν ἔξεστιν, αὐδὲ τις οἶμαι τῶν πάν-
των ἰστόρησε πώποτε· καὶ τῶν δοκούντων ἐναντίων ἑκάτερον διὰ
15 τὴν εἰς Θεὸν ὁμοίως ἀγάπην ἑκάτερος εἶλοντο, καὶ γνησιώτατα
πρὸς τὸ καλὸν ἔχοντες ὁμοῦ λαμπρῶς ἀνεφάνησαν, κατ' ἐκείνους
δῆπου τοὺς θεοφόρους, ὧν ἄτερος διώκων ὠφελείας χάριν τὸν
ἕτερον, “Στῆθί μοι διὰ τὸν Θεόν, πάτερ”, ἔλεγεν· ὁ δ' ἀνά κρά-
τος φεύγων, δριμυτάτῳ τῆς ἡσυχίας ἔρωτι, “Κάγῳ διὰ τὸν Θεὸν
20 φεύγω, πάτερ”, ἀνέκραζεν. Ἄλλ' ἐπ' ἐκεῖνο καὶ πάλιν ἴωμεν. Ἐπειδὴ
τὸ πείθειν ὁ κράτιστος βασιλεὺς συκίνην, ὃ φασιν, ἐπικουρίαν ἐώρα
καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας ἀπέπειπατο, τῇ βίᾳ τὸ πᾶν ἐξ ἀνάγκης
δίδωσι, καὶ κλοπῆς τι παραμιξίας ἱερῶς οὐκ ἐλάχιστον καὶ τὸ
ὄραμα τοῖς τῆς ἱερωσύνης λειτουργοῖς καὶ χρίσταις τοῦ πνεύματος
25 κοινωνάμενος, προπέμπει μὲν αὐτοὺς εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ τέμενος, κατ'
ἐκεῖνό φημι τὸ τὸν ἱερὸν ἔχον Σάβαν ἐν ἑαυτῷ φροντιστήριον,
τὰ τῆς ἱερᾶς δηλαδὴ μυσταγωγίας καὶ ὅσα τῆς χρίσεως λάθρα
προευτρεπίσοντας· ὃ δὲ τοὺς συνόντας αὐθις λαβῶν ἄπεισι πρὸς
τὸν μέγαν, ὡς χιθῆς καὶ πρότριτα δῆθεν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐντευ-
30 ξόμενος· τοῦ δὲ τοῦ ὄωματίου προελθόντος, ὡς ἔθος, μικρόν τι
πρὸς ὑπαντήν, ὁ σοφὸς βασιλεὺς εὐθύς ἄρχεται τῆς ἐπαινουμένης

21 συκίνην ἐπικουρίαν] Corpus paroem. II, σ. 210 211. — 26 φροντιστήριον=ἡ
μονὴ τῆς Χώρας. Καντακουζηνοῦ τ. II, σ. 213.

κλοπῆς· τῆς γὰρ χειρὸς ἐκείνου λαβόμενος “ Ἴωμεν ” ἔφη “ παρὰ
τὸν θεῖον νεών, αὐτόθι μέχρι καὶ τοῦ τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας
καιροῦ ” — ἤδη γὰρ καὶ προσελαύνει — “ μικρὸν καθεδούμενοί τε
καὶ ὁμιλήσοντες ”. Οὗ γενομένου, ἐπεὶ καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης
τελετῆς ἦν εὐπρεπῆ καὶ τὸ θήραμα τῶν ἀρχύων ἐντός, καὶ οὐδ’ 5
ἂν ἐκφυγεῖν ἐκείνοις τὸ παράπαν ἐδόκει, ἄρχεται μὲν τὰ τῆς μυ-
στικῆς θυσίας, συμπαρίσταται δὲ τῷ κρατοῦντι καὶ ὁ μέγας αὐτοῦ
που περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ νεώ· καὶ μετ’ ὀλίγον οἱ πρόκριτοι τῶν
ἱερῶν ἐκφανέντες ἀδρόον μυσταγωγῶν τὸν ὅσιον ἀφαρπάξουσι τῆς
χειρὸς, ὥστε καὶ ἄκοντα τῇ θείᾳ τραπέλῃ προσαγαγεῖν καὶ τελειῶ- 10
σαι τῷ τῆς ἱερωσύνης μεγάλῳ φημί χρίσματι. Καὶ καινὸν οὐδέν,
οὐδ’ ἔξω τῶν τῆς ἐκκλησίας θεσμῶν, τὸ καινοτομεῖν ἐν ταῖς τοιαύ-
ταις ἀνάγκαις, μόνον εἰ τῶν μεγίστων (καὶ ὧν πολὺς παρὰ τῷ
Θεῷ λόγος) ἐντεῦθεν ἐπιτυχεῖν γένοιτο· καὶ τούτου πολλὰ μὲν τοῖς
ταῦτα ζητοῦσι καὶ μεγάλα τὰ παραδείγματα, μάλιστα δὲ Δανιὴλ 15
ὁ τῆς ἀρετῆς περιφανέστατος στῦλος, ὃν ὁ τῆς Κωνσταντίνου
πρόεδρος, Γεννάδιος ὁ μέγας φημί, ἐπεὶ τὴν ἱερωσύνην ἀναβαλ-
λόμενον ἴδοι, καὶ κάτωθεν ἐστῶς ἐκεῖνος χειροτονεῖ τοῦ στύλου
ὑπερκαθήμενον, ἀντὶ χειρὸς ἐπενεγκῶν τὴν φωνὴν καὶ χρίσας τῷ
πνεύματι· τὸ γὰρ τοῦ θαυμαστοῦ Φαιδίμου, ὅς τὸν ἀποστολικὸν 20
ἐκεῖνον ἄνδρα, Γρηγόριον τὸν πᾶν φημί, καὶ ἀπόντα μακρῶ τι-
τῷ μέσῳ καθάπερ παρόντα χρίει τῷ πνεύματι, ὁμοίως καὶ ἀμ-
φοτέρους εἰπὼν τῷ Θεῷ παρεῖναι κατ’ ἐκείνην τὴν ὥραν καὶ κατ’
ἴσον ὁρᾶσθαι παρ’ ἐκείνου τὸν τελοῦντα καὶ τὸν τελούμενον· τοῦτο
δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν λόγον καὶ μόνον, οἶμαι, τῶν ἀποστολικῶν ἐκείνων 25
ψυχῶν τὸ μυστήριον, μετὰ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ βουλευομένων τε
καὶ πραττόντων ἀντικρυς. Οἱ μὲν οὖν ὑπουργοὶ τῆς ἱερωσύνης,
ὅπερ ἔφην, ἤδη λαβόμενοι τοῦ ἀνδρὸς ἐπέσπευδον καὶ ἄκοντα
πρὸς τὸ ἄδυτον· ὃ δὲ τῆς τοῦ κρατοῦντος χειρὸς οἶονεῖ τινος ἐρείσ-
ματος ἐκεῖθεν δραξάμενος, « Φίλοι », πρὸς ἐκεῖνον ἔλεγεν, « ἐν 30
ἀνάγκαις ἔστωσαν χρήσιμοι. Νῦν βοηθείας καιρός· νῦν δεῖ σε
πάντως ἐπ’ ἐμοὶ τὰ τῆς ἀληθινῆς φιλίας ἐνδείξασθαι· οἱ μὲν γὰρ
ἔλκουσί με καὶ τὰς τῆς ψυχῆς βάσεις οἶονεῖ τινος ἀσφαλοῦς ἐρείσ-

ματος τῆς ἀπραγμοσύνης τε καὶ τῆς ἡσυχίας ἐκπαῖσαι φιλονεικοῦσι
καὶ τῷ ἀστάτῳ τῆς ἐν τῷ μέσῳ περιφορᾶς καὶ συγχύσεως οἰονεί
τινι πελάγει καὶ χάσματι βαθυτάτῳ δεινῶς ἐναπορρίψαι με σπεύ-
δουσιν· ἀλλὰ σὺ μηδαμῶς τούτοις ἐπευδοκῆσης· μή, πρὸς τῆς
5 φιλίας αὐτῆς, δέομαι· οὐ γὰρ ἂν εἶη ποτὲ φίλος ὁ πρὸς γε τὰ
τοιαῦτα κατ' ὑπερβολὴν οὕτω συνωθῶν τὸν φιλούμενον. Τὸ μὲν
οὖν προστῆναί με τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἱερατικῶς, ὡς ὑμεῖς
λέγετε, καλόν· καὶ πῶς γὰρ οὐ; ζῆλος γὰρ ἀντικρυς τοῦ δεσπότου
τοῖς δυναμένοις, τοῦ πρώτου ποιμένος καὶ ἀρχιερέως ἡμῶν, ὃς
10 οὐδὲ τῆς ἰδίας ψυχῆς ὑπὲρ ταύτης ἐφείσατο. Ἀλλὰ τὸ μὲν φαι-
νόμενον τούτου δῆλον, ὡς καλὸν καὶ ῥᾶστον δοκεῖ τι καὶ πρόχειρον,
τὸ δὲ τῆς πράξεως ἀπόρρητόν τι χρῆμα καὶ δυσχερέστατον—“ πᾶσα
γάρ”, φησὶν, “ ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν”—, καὶ
δέδοικα σφόδρα τὸ τοῦ τέλους ἀδῆλον· δέδοικα, μὴ οὐ κατ' ἐλπίδας
15 ἀπαντῆσαν μεταμελείας φανείη μοι πρόξενον, τῆς βαρυτάτης τῶν
κολάσεων ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ πῶς ὑποίσω τὴν δεινὴν ταύτης
πληγὴν, αἰωνίως ἐκεῖ μαστίζουσαν; ἄλλως τε καὶ τὴν ψυχὴν
ἐπεὶπερ αὐτὸς ἐμαυτοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς σῆς Θεῷ καθη-
γίακα, τῶν ἐπὶ γῆς ὀλοσχερῶς ὡς εἰπεῖν πάντων ἀφέμενος, πῶς
20 οὐχὶ καὶ σὲ τὰ αὐτὰ μοι φρονεῖν ἀνάγκη καὶ τοῦ σκοποῦ μηδὲως
ἀφίστασθαι; Ταῦτα καὶ πάντας μὲν ἐξέπληξε τοὺς παρόντας λε-
χθέντα καὶ κατ' ὑπερβολὴν ἐκεῖνον ἐθαύμαζον· ὁ δὲ βασιλεὺς ἤτ-
των τῆς τοῦ ἀνδρὸς φιλίας καὶ τῶν λόγων ὅλος γενόμενος, “ Ἐκρά-
τησέ μου τῆς καρδίας αὐτῆς”, πρὸς τοὺς συνόντας ὁρῶν ἔλεγεν.
25 “ Ὅθεν καὶ μικρὸν ἰδὼν ἐνδεδωκότας ὁ μέγας, πάντας αὐτίκα σὺν
τῷ κρατοῦντι καταλιπὼν, ἀπιὼν ὄχρετο· ὁ δὲ βασιλεὺς δεισας,
μὴ καὶ ζημιωθῆ κατὰπαξ τὸν ἄνδρα, φυγῆ δηλαδὴ χρησάμενον,
σπουδῆ πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφει, πίστεις ἀσφαλεῖς δούς καὶ τὴν εἰς
τὸ μέλλον ἐλευθερίαν καθυποσχόμενος. Λαβόντες τοιγαροῦν ἐκεῖνον
30 οἱ τῆς συγκλήτου τῷ βασιλεῖ μετὰ πολλῆς ἄγαν τῆς αἰδοῦς καὶ
τῆς εὐλαβείας προσάγουσιν, οὐκ ἐπεμβαίνοντες ἔτι κατὰ τὸν προ-
λαβόντα καὶ δεσμεῖν τὸν ἄληπτον δοκιμάζοντες, ἐκπληττόμενοι δὲ

μᾶλλον τοῦ μεγαλείου τῆς γνώμης καὶ τῆς στερρότητος, καὶ κρεῖττον ἢ κατ' ἄνθρωπον ἐκείνῳ προσέχειν πειθόμενοι. "Μόνος γάρ", ἔλεγον, "ὁ θαυμαστός Σάβας ἐν τοῖς νῦν οὖσιν ἀνθρώποις τὴν πνευματικὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν ἀπαράμιλλος· μόνος τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἔγστασιν ἀνυπέβλητος, καὶ τῶν πάντων ὅλως οὐδὲν οὐ- 5
μενοῦν τῆς ἀνδρείας ἐκείνης ψυχῆς περιγενέσθαι δύναται, οὐ μᾶλλον ἢ τῆς φλογός, εἴ τις γυμναῖς ταῖς χερσὶ δράττεσθαι βούλοιο καὶ πνεῦμα θεσμεῖν καὶ ἠλιακῶν ἀκτίνων ἐν κατοχῇ γενέσθαι". καὶ ταῦτα λέγοντες ὁἷλοι προφανῶς ἦσαν ἐκείνου τῆς ἀγάπης ἐξηρητημένοι καὶ μείζον ἢ κατὰ πατριάρχην πολλῶν τινι τῷ μέσῳ 10
στέργοντες ὁμοῦ καὶ αἰδοῦμενοι. Ὁ μέντοι βασιλεὺς τὰς μὲν ἐλπιδὰς ἐκείνας ἀπέβαλεν, ἠττηθεὶς τοῦ ἀνδρός καὶ παραχωρήσας ἐκὼν, ἄκοντί γε θυμῷ, τῷ πατρὶ τῆς κοινῆς ταύτης νίκης καὶ ἀναρρήσεως· τῷ δὲ πρὸς ἐκεῖνον φίλτρῳ τε καὶ τῇ πίστει μᾶλλον προσέθηκε, καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γνώμης ἀνηρητημένος ἦν ὅλος 15
ἐκείνου καὶ οὐδ' ἀποστήναι τῆς ὁμιλίας ἐβούλετο. Συχνῶς τοιγαροῦν πρὸς ἐκεῖνον φοιτῶν, ἠδέως τε τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην ἀναστροφὴν καὶ τὴν πολιτείαν ἐώρα καὶ τῶν λόγων τῶν ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ προϊόντων ἠδύτερον ἤκουε, καὶ "Εὐχου, πάτερ, ἀπὸ ψυχῆς· εὐχου, δέομαι", ἔλεγον, "ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς μικρὸν τι, καθ' 20
ὅσον οἶόν τε, τὰ τῆς προλαβούσης ἀνωμαλίας ἐξομαλίσαντες καὶ οἰοῖται τινα σὺν Θεῷ δόντες ἀρχὴν καὶ τρίβον εὐθείαν τοῖς ἐν χερσὶν πράγμασιν, ἔπειτα πάντα καταλιπόντες, ἀθρόον ὅλοι τῶν πάλαι πρὸς σέ συντεθειμένων γενώμεθα καὶ τὰς ὁμολογίας ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐνδειξώμεθα· σκύβαλα καὶ γάρ μοι λογισθήσεται τὰ 25
τῆς παρούσης ἀρχῆς τε καὶ περιφορᾶς πάντα, εἰ μόνον συνοικεῖν καὶ συμβιωτεύειν σοι γένοιτο καὶ υἱῷ γενέσθαι καὶ φοιτητῇ τοῦ τὸν Χριστὸν ὅλον ἐνδεδυμένου κάκεινῳ ζῶντος μόνον καθάπαξ καὶ πρὸ τῆς λύσεως.

70. Ἀλλὰ γάρ τὸ τὰ ἐκείνου πάντα λέγειν πειρᾶσθαι πρὸς 30
τῷ ἀδυνατῶ, καθάπερ ἔφθην εἰπῶν, καὶ ἀηδές πως διὰ τὴν ἀμε-

22 τρίβον εὐθείαν] Ψαλμ. κς', 11. Παραμ. β', 19. Σοφ. ι', 10. — 27 συμβιωτεύειν B.

τρίαν, κόρον ἐμποιοῦσαν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἀκούουσιν, εἰ καὶ κόρου παντὸς ἔξω τὰ κατ' ἐκεῖνον τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν· ὅθεν καὶ αὐτὸς ἤδη τῶν κατὰ μέρος ἀφέμενος οὕτωςί πως κεφαλαιώσω τὸν λόγον. Ἄλλων ἄλλα τῆς ἀρετῆς εἶδη κατωρθωκότων ἢ κατορθούντων, ὅσα δηλαδὴ τὸν κατὰ Θεὸν ἀπαρτίζειν ἄνθρωπον πέφυκε, καὶ τῶν μὲν τούτοις, τῶν δ' ἐκεῖνοις μᾶλλον προστιθεμένων, ὅπως ἄν, οἷμαι, γνώμης ἕκαστος ἔχει καὶ ἠθους, ἀγωγῆς τε καὶ ὁμιλίας καὶ προσέτι καὶ τρόπου καὶ φύσεως—οὐδὲ γὰρ ταῦτα παντάπασι ἀπορρίψομεν—, τοῖς δὲ πᾶσιν οὐδέπω τῶν πάντων οὐδενὸς εἰς ἄκρον ἐπέξιόντος, πλὴν τῶν πάλαι τινῶν ὀλίγων, οἳ καὶ τῆς διὰ πάντων εὐαρμοστίας καὶ ἀκρύτητος καθ' ὑπερβολὴν ἐθαυμάσθησαν, οἷονεῖ τινες εἰκόνες καταλειφθέντες ὑπερφυεῖς τοῖς τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖν ἐλομένοις, πολλῶ τινι τῷ μέσῳ τοὺς νῦν ὑπερσχῶν πάντας ὁ νῦν εὐφημούμενος, ὡς μὴδὲ παραβάλλειν ἐξεῖναι, καθάπερ τις ὑπόπτερος καὶ τοῖς πάλαι σπουδαίοις ἀμιλληθεῖς, ἔπειτα καὶ τὸν χορὸν τουτονὶ τῶν συναγωνιστῶν ὑπερφυῶς διακόψας ὅδε μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος τοῖς ὀλίγοις ἐκεῖνοις συνέστη, πρὸς αὐτὴν τὴν ἀγγελικὴν φύσιν καὶ μόνην τὴν ἀμιλλαν ἔχουσιν, οὐ μᾶλλον “βραχὺ τι παρ' Ἀγγέλους”, ὅ φησιν ὁ θεῖος Δαυὶδ, ἐλατούμενος σὺν ἐκεῖνοις διὰ τὸ τῆς σαρκὸς πάχος, ὅσω δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ πλέον τι δοξάζόμενος· οἷς ἔσχε μετὰ τῆς ὕλης ὑπερφυῶς τῆς φυσικῆς αὐλίας ἐκείνης κοινωνῆσαι καὶ καθαρότητος καὶ μὴδὲ τὸ παράπαν ἀπολειφθῆναι. Σκοπῶμεν δὲ οὕτω. Τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἀρετῆς διχῆ τῶν ταῦτα φιλοσοφοῦσι διηρημένου καὶ τοῦ μὲν εἰς τὰς σωματικὰς ἀρετὰς ὡσπερ εἰς τινὰ στοιχειώδη καὶ εἰσαγωγικὴν ἀπονεμηθέντος μοῖραν (αἱ δὴ καὶ ἀρετῶν ὄργανα μᾶλλον, οὐκ ἀρεταὶ κυρίως, ἐκεῖνοις εἴρηνται), θατέρου δ' αὐθις εἰς τὰς ψυχικὰς (αἱ καὶ κυρίως ἀρεταὶ καὶ πράξεις, ἅτε σὺν ἀλλήλαις καλῶς ἀρμόζουσαι τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς καινὸν ἀποτέλεσμα φέρουσαι), ταπεινοφροσύνην τέ φημι τὴν βελτίστην καὶ τὸ μέγα τῆς ἀγάπης μυστήριον (ὃ δὴ καὶ ἀπάθειαν φίλον καλεῖν τοῖς τούτων τεχνίταις),

19 Ψαλμ. η', 6 «ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους· δόξη καὶ τιμῆ ἐστὲ φάνωσας αὐτόν».

καὶ τοῦ θεωρητικοῦ δ' ὡσαύτως εἰς τε τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων,
ἦν καὶ τινες ἀσχῆσαι τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων ἐνόμισαν, ἀλλ' οὐ
κατὰ τούτους δὴ τοὺς ἑμούς καὶ τὴν θείαν αὖθις, ἢ δὴ καὶ ἄμε-
σος θεωρία, μᾶλλον δὲ θεωρίας ἀπάσης ἀνάπαυσις, ἔνωσις τε καὶ
ἀκρότατον ἐφετόν τοῖς αὐτοῖς προσηγόρευται· τούτων τοίνυν οὕτως 5
ἐχόντων, φέρε, τὰ κατὰ τὸν μέγαν τουτονὶ παραθέντες, ὅσον ὑμῖν
ἐφικτὸν θεωρήσωμεν, ἵνα μὴ πρὸς τοὺς ἀρετὴν ἐσπουδακότας
οὐστινασοῦν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν ἀντικρυς εἴη τὴν ἀρετὴν ἢ παρά-
θεσις. Ἄλλὰ τὰ μὲν τῆς σωματικῆς ἀρετῆς τοῦ γίγαντος τούτου
καὶ τῆς ἀσκήσεως τοσοῦτω καὶ τὴν ἐντολὴν ὑπερβαίνει καὶ τὴν 10
φύσιν κατὰ πολὺ τοῦ πράγματος, ὅσω καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐδή-
λωσεν, ὡς καὶ δεδοικέναι με μᾶλλον, μὴ τὴν ὑπερβολὴν ὁ ταῦτα
φιλοκρινῶν μέμψαιτο, ἢ καὶ λογισμοῖς τισιν ἀπιστίας περιενεχθεῖη
διὰ τὸ μέγεθος, γύμνωσιν ἐννοῶν ἐκείνην καὶ τὸ ἄτροφον οἶονεῖ
καὶ ἀσώματον, τὴν ἄκραν τε σιωπὴν ἐπὶ τοσαύταις ἐνιαυτῶν πε- 15
ριόδοις καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἅπασι καρτερίαν, μαρτυρικῶν ἀγῶνων
τὸ παράπαν οὐδὲν ἀποδέουσαν, ἐκεῖνό γε πλεόν ἔχουσαν πάντως,
τὴν τοῦ χρόνου παράτασιν ἐπὶ πολὺ μὴ καμφθεῖσαν, ὡς καὶ συνα-
μιλλᾶσθαι πως δοκεῖν τῇ τῶν κινδύνων ἀκμῇ, τοῦτο δὴ τὸ και-
νὸν καὶ δυσεύρετον· τὰ δὲ τῆς θεωρίας τί χρὴ καὶ λέγειν, ὅπου 20
γε πᾶν ὑψωμα γνώσεως ὑπερβάς καὶ τῆς τῶν ὄντων ὑπερκύψας
θεωρίας, κατὰ τὸν μέγαν Μωσῆν ἐκείνον, πολλῶ μείζονος ἠξιώθη
τῆς αἴγλης, οὐ τὰς νομικὰς σκιὰς καὶ τοὺς τύπους, ἀλλ' αὐτὴν
ὑπερφυῶς ἀξιωθείς ἰδεῖν μετὰ Πέτρου τε καὶ Παύλου καὶ τῶν
υἰῶν τῆς βροντῆς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν; τὸ δὲ φρικωδέ- 25
στατον, ὅτι καὶ τεσσαράκοντα τὰς ὅλας ἡμέρας ἐκστὰς Ἀγγέλους
ἔσχε, καθάπερ ἠκούσαμεν, ἤδη διδάσκοντας τὸ μυστήριον. Ἡ
μέντοι μέση καὶ ψυχικὴ τῶν ἀρετῶν τάξις, ἢ δὴ καὶ κυρίως ἀρετὴ
τε καὶ πράξις, καθάπερ εἶπομεν, εἴρηται, μάλιστα μὲν ἤδη· καὶ
ὕπως ὁ μέγας καὶ τὰ κατὰ ταύτην ἐπολιτεύσατο, λέλεκταιί πως 30
ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν· οὐδὲ γάρ ἐστιν, ὅλως οὐκ ἔστι τῶν μυ-

13 φιλοκρινῶν B. — 23 σκιὰς καὶ τύπους] Κολασ. β', 17. Ἑβρ. η', 5. ι, 1. —
25 υἰῶν τῆς βροντῆς] Μάρκου γ', 17. — 26 ὅλας B, πάσας M. — 28 μέντι B.

στηρίων ἐκείνων ἀξιωθῆναι καὶ τῆς ὑπερφυοῦς χάριτος, μὴ τούτοις προκαθαρθέντα, μηδὲ τὸν ναὸν τοῦ πνεύματος, καθάπερ ἐκείνω δηλαδὴ φίλον, φιλοκαλήσαντα· οὐδὲ γὰρ ἡμῖν τις ἀγγείω σαπρῶ καὶ ὀδωδῶτι μύρον πιστεύσειεν ἂν ποτε.

5 71. Πλὴν ἀλλὰ κάκεινα προστιθέσθω, τῶν πολλῶν ὀλίγα καὶ ἀντὶ πολλῶν, ὡς ἐγὼ φημι· τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὸ τῆς μετριότητος ἄκρον ἐκείνου, τὸ καθ' ὑπερβολὴν εἰρηνικὸν καὶ πρᾶον καὶ πρὸς πάντας κοινωνικὸν τε καὶ χάριεν; οὐ καὶ ἡ ἔντευξις ἡδεῖα καὶ ὁ λόγος οἷος ἡμερῶσαι πολεμουμένην ὀτωδῆποτε τρόπῳ ψυχὴν καὶ
10 καταστῆσαι πρὸς ἃ δεῖ μετὰ παντὸς τοῦ βελτίονος· τίς οὕτω τῶν πλησίον ἑαυτοῦ πολλῶ τινὶ τῷ μέσῳ προέβηκεν, ὡς ἐπὶ μὲν τῶν δοκούντων τάξει τινὶ προέχειν ἢ παντελῆ σιγὴν ἀσκειν, ἢ νηπιότητά τινα καὶ ἀφέλειαν ὑποκρίνασθαι, ῥήμασί τε καὶ σχήμασι καὶ παντὶ τῷ φαινομένῳ ψελλίζειν ὡσανεὶ δοκῶν ὁ σοφώτατος,
15 τοῖς δὲ τῶν πολλῶν καὶ κατωτέρῳ πολιτεία τέ φημι καὶ χρόνῳ καὶ τάγματι τοῖς μὲν ὡς ἀδελφός, τοῖς δ' ὡς υἱὸς ὁ κοινὸς τῶν ἀμφοτέρων πατὴρ θαυμασίως προσφέρεσθαι, πατέρας ἑαυτοῦ καὶ δεσπότης ἀποκαλῶν καὶ πάντων προκαλινδούμενος τοῖς ποσὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιφαινομένης ἡδονῆς τῷ προσώπῳ καὶ τοῦ σεβάσματος;
20 ἃ δὴ καὶ τοῖς πολλοῖς ἄλογον ὑποψίαν παρέσχε φυσικῆς μαλακότητος δῆθεν καὶ ἀμαθίας τοῦ τὰ πάντα στερροῦ τε καὶ σοφωτάτου, μαλακῶς τῳόντι καὶ ἀμαθῶς τῳ κατ' ἐκείνον ἐπιβάλλουσι πράγματι. Καὶ πολλοὺς ἂν ἴδοις μέχρι τοῦ νῦν τὰ αὐτὰ περὶ ἐκείνου φηφιζομένους, ἀνέμους καὶ καπνὸν ἀντὶ τοῦ φωτὸς τῆς
25 ἀληθείας πειρωμένους κατέχειν· τοσοῦτο καὶ γὰρ ἀγνοεῖν ἀπέιχεν ἐκεῖνος τοὺς ταῦτα νομίσαντας, μᾶλλον δὲ τοσοῦτον ἀκριβῶς ἐκείνους ἐγίνωσκεν, ὡς καὶ τῶν ἀφανῶν τῆς καρδίας διορατικῶς ἄπτεσθαι, καὶ λογισμοὺς ἐκείνων ἐπιτηρεῖν, καὶ ὁποῖω τινὶ πάθει τῆς ψυχῆς κατεχόμενος ἦν ἕκαστος, καὶ κατὰ ταῦτα δὴ καὶ ταῖς ὁμιλίαις
30 κεχρῆσθαι, τοῖς μὲν αὐτὸ τοῦτο νήπιός τις καὶ ἀφελής, τοῖς δὲ καὶ σιωπῶν παντελῶς καὶ τὸ μηδὲν ὡς εἶπεῖν καθάπαξ φαινόμενος. Ἄλλ' ἡῶδει καλῶς ἐκεῖνος καὶ τίσιν ἐνδείξασθαι τὴν ὑποι-

2 ναὸν τοῦ πνεύματος] πρὸλ. Κορινθ. 1, ε', 19. — 21 στεροτάτου καὶ B.

κουρούσαν τοῦ πνεύματος ἔδει σοφίαν καὶ τὸν κεκρυμμένον παρ' 5
ἑαυτῷ θησαυρὸν τῆς χάριτος, καὶ τούτοις αὐτοῖς οὐκ ἐξίσου πάν-
τως, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐκάστου μέτρον, καθὸ δηλαδὴ Θεὸς αὐτῷ διὰ
τῆς ἐν ἐκείνῳ σοφίας ἐμέρισεν· οἷς δὴ καὶ μιμήσασθαι τινὰ τού-
των ἐπῆλθε καὶ τοῖς ἀπλῶς τε καὶ παρέργως ὑπ' ἐκείνου λεγο- 5
μένοις ἢ πραττομένοις πολλάκις ἐγκαλλωπίσασθαι, ὡς καὶ τούτων
ἀρκούντων μόνων εἰς εὐδοξίαν καὶ οἷον ἀμυδρὰν εἰκόνα καλοῦ καὶ
τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἐνούσης ἐκείνη μεγα-
λοφυΐας ἔσχατον, ὃ φασιν, ἀπήχημα. Τοῖς δ' ἄλλοις οὕτω σχεδὸν 10
ἀπόρρητα τὰ κατ' ἐκεῖνον ἦν καὶ τωόντι μυστήρια, ὡς μηδὲ δο-
κεῖν εἶναι τι τὸ παράπαν ἐν ἐκείνῳ τῶν ἀποκρύφων, μηδέ τινα
πολιτεῖαν τῶν ὑψηλοτέρων μετέρχεσθαι τὸν σοφώτατον, μηδὲ γὰρ
ἐμφαίνειν τοῦτο μὴ στολῆ, μὴ καθέδρα, μὴ σχήματι σκίμποδος,
μὴ τινι τῶν πάντων ὅπωςτιοῦν ὅπου γε καὶ τοῖς ἔξω καὶ προ- 15
χείροις ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀγωνιστὰς ὑπερφυέστατα χρώμενος βρα-
χύ τι παραλλάττειν τῶν ἄλλων ἐδόκει τοῖς πλείοσιν, ἔστι δ' οὗ
καὶ τῶν πολλῶν εἷς παρ' οἰσισινοῦν ἐνομιζέτο τῷ κοινωνικῷ τε
καὶ φιλαλλήλῳ καὶ καθ' ὑπερβολὴν ταπεινόφρονι· καὶ τὸ μεῖζον
τῆς ἐν τούτοις φιλοσοφίας καὶ ἀκριβῶς ὑπεράνθρωπον, ὅτι τὰ μέ- 20
γιστα καὶ ὑπερφυέστατα κατορθῶν ἐν πάσῃ πολιτεῖα καὶ παντὶ
πράγματι, πλην ὀλίγων, τοὺς πάντας ἐλάνθανε διὰ τὸ φύσιν αὐτῷ
καθαπερεὶ χρηματίσαι ταῦτα καὶ ῥᾶστα καὶ ὁμαλῶς αἰειδήποτε
χρῆσθαι κατὰ ταῦτα, κἀντεῦθεν μηδαμῶς καινοτομῶν μηδὲ ξε-
νίζων νομιζέσθαι· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτ' αὐτὸ
τὸ λανθάνειν τι τῶν ὑψηλῶν ἐργαζόμενος ἀπεριέργως εἰσάπαν 25
ἐλάνθανεν, ὡς μὴ μόνον τὸν θησαυρὸν ἐν ἀσφαλεῖ κρύπτειν εὐ-
χερῶς δύνασθαι, ἀλλὰ μηδ' αὐτὸ τοῦτο διδόναι τισὶν αἰσθησιν, ὅτι
καὶ ὅπως οὖν ἔστι τι τῶν τιμίων παρ' ἐκείνῳ κρυπτόμενον. Οὕτως εἰς
ἄκρον ἐληλάκει ταπεινοφροσύνης τῆς ὑψηλῆς, καὶ οὕτως αὐτῷ τὰ
τῆς μοναδικῆς καὶ φιλοσόφου ταύτης πολιτείας ὑπερφυῶς ἤσκητο. 30

71. Ἀγάπης δὲ περὶ τῆς βασιλίδος τῶν ἀρετῶν τί ἂν τις εἰπῶν

3/4 Κορινθ. 2, ε', 13 «ὡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν».

ἀποχρώντως εἶποι τοῖς πράγμασι; πρὸς μὲν γὰρ τὸν Θεὸν οὕτως ἐρωτικῶς ἔσχεν ὑπὲρ τοὺς πώποτε, ὡς καὶ μαρτυρικῶν ἄθλων κατ' οὐδὲν ἔλαττοῦσθαι τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἐκείνου, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες εἵπομεν· ὥστε καὶ αὐτὸν ἐναργῶς μετὰ Παύλου δύνα-
5 σθαι λέγειν “καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νῆ τὴν ὑμετέραν καύχη-
σιν”· ὁ δ' οὐδὲ τούτοις ἤρκεϊτο, ἀλλὰ καὶ τὸ δι' αἵματος ἐξελθεῖν ἂν τὸν βίον ἐκτόπως πως ἂν εἶποι τις ἐδίψα καὶ ἠύχετο. Τῆς δὲ πρὸς τὸν πλησίον παρίτωσαν οἱ καὶ ταύτης ἀπολελαυκότες καὶ τὰ κατ' αὐτὸν διηγεῖσθωσαν ἡλίκος μὲν ἦν τοῖς ἀσθενέσιν, ἡλίκος
10 δὲ τοῖς ἄλλως γεγηρακῶσι καὶ πεπηρωμένοις τὰ σώματα, ὡς μηδὲ τῆς φιλανθρωποτάτης ἰατρικῆς ἀποσγέσθαι, ἀλλὰ καὶ ταύτης δι' ἀγάπης ὑπερβολὴν οὐκ ἐλάχιστον ἐκπονῆσαι μέρος· ᾧ δὴ καὶ μά-
λιστα προφάσει χρώμενος ὁ σοφώτατος ἡμέρας ὕλας καὶ νύκτας ἑαυτὸν τοῖς νοσοῦσιν ἐδίδου, λόγοις ἅμα καὶ ἔργοις καὶ τῷ πε-
15 φυκῶτι παντὶ συνδιαφέρων τὸ πάθος καὶ τοῦ λυποῦντος εὐφυῶς ὑποκλέπτων τὴν αἴσθησιν. “Ὅθεν καὶ ποτε τῶν νοσοῦντων τις, ἐπεὶ δυσχερῶς πάντη καὶ ἀνωμάλως πρὸς τε τροφήν καὶ πόσιν καὶ πᾶν ὀτιοῦν διακείμενος ἐν ἀντὶ πάντων ἤτησε φάρμακον, τὴν τοῦ μεγάλου προσεδρεῖαν, ἐκεῖνος αὐτίκα τὸ “μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ
20 ζητεῖτω” μετὰ Παύλου δηλαδὴ τοῦ μεγάλου εἰπὼν, “ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἐτέρου ἕκαστος”, πάντων ἀφέμενος, ὄλφ θυμῷ τοῦ πάσχοντος ὄλος ἐκείνου γίνεται, μηδαμῶς τὸ παράπαν ἀποστὰς ἐξ ἐκείνου, μὴ νύκτα, μὴ ἡμέραν, μηδ' αὐτὸ τὸ βραχύτατον ἐφ' ὅλοις οἴμαι που μησὶ τέσσαρσι θαυμαστῶς ἐξυπηρετούμενος καὶ συμπάσχων,
25 ἄχρις οὔ φημι τὴν ζωὴν ὁ νοσῶν ἐξεμέτρησεν· ἥ γὰρ ἂν οὐδ' ἀπέστη πάντως, εἰ περιῆν, ἄχρις ἂν ἐκεῖνος ἐβούλετο. “Καὶ τί καινόν”, ἔλεγε πρὸς ἐμέ, “φίλος; τίς δ' ἐργασία ταύτης ἀμείνων; ἢ ποῖον τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπης τούτου σύμβολον ἐναργέστερον; διὸ καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον ἐγώ”, φησί, “καθ' ὑπερβολὴν
30 θαυμάζω πρεσβύτην, ὅς ἀγαπᾶν ἔλεγεν, εἶπερ ἠδύνατο, καὶ αὐτὸ

5 Κορινθ. 1, ιε', 31. — 7 Τῆς] ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀγάπης. — 20 Κορινθ. 1, ι', 24. — 30 πρεσβύτην] ἐν τῇ ᾧα τοῦ Μ διὰ γραμμάτων ἐρυθρῶν ἀναγινώσκειται τότε τὸ «Σχ(όλι)ον. Τὸν ἀββᾶν Ἀγάθωνα λέγει, τὸν ἐν τῷ Γεροντικῷ».

τὸ οἰκεῖον σῶμα καθάπερ ἱμάτιον ἀποβαλὼν ἀποδόσθαι τινὶ τῶν
ὑπὸ τῆς ἱεράς βεβρωμένων νόσου καὶ τὸ ἐκείνου λαβὼν αὐθις
αὐτὸς μετενδύσασθαι· καὶ ταῦτά γε καὶ αὐτός”, φησί, “βουλοίμην
ἂν σὺν ἐκείνῳ καὶ εὐχόμεν, εἴπερ’ οἶόν τε καὶ τὸ πεφυκὸς ἐδίδου
καὶ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τοῦτο δὴ τὸ ποθούμενον”. “Ὅθεν οὕτω τῆς 5
μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς ὀργὴ πᾶσα καὶ μῆνις καὶ θυμὸς ἀπελή-
λατο, ὡς μηδέποτε τὸ παράπαν ὑφθῆναι καὶ ὀπηροῦν ὀργιζόμενος,
εἶγε καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἔτυχεν ὧν ὁ λόγος τῆς πίστεως· “τί γάρ μοι
διαφέρει”, φησὶν, “εἰ πετάλοις χρυσοῖς, ἢ καὶ τοῖς ἐκ πηλοῦ τισι
προκαλύμμασιν ἐπισκοτεῖ μοί τις τὴν ὀρατικὴν δύναμιν; ὁμοίως γὰρ 10
ἔγωγε τυφλὸς ἔσομαι, κἂν ὀποιασοῦν τύχη τῆς ὕλης ὅν τὸ προ-
κάλυμμα. Διὰ πάντων οὖν”, φησὶν, “ἀπεῖναι δεῖ τῆς ψυχῆς τὴν
πικρίαν καὶ τὴν ὀργήν, τὰ δὲ καλὰ καὶ ἄλλως ἐπεκδιχεῖν ἕξεστιν”.
Οὕτω τοιγαροῦν ὁ μέγας τοῦ πάθους ἀπήλλακτο, ὡς μηδὲ τῆς
προσβολῆς αὐτῆς τὸ παράπαν αἰσθάνεσθαι καὶ ἀγνοεῖν μέντοι σχε- 15
δὸν καὶ αὐτὸ τὸ πεφυκὸς ἦδη καθάπαξ τοῦ πράγματος· ὁ δὴ καὶ
μᾶλλον τῆς ὑψηλοτάτης ἀγάπης πεφυκέναι σύμβολον οἱ τεχνῖται
τούτων ἄριστα πεφιλοσοφήασι. Τοὺς δὲ γε ψυχικῶς ἀρρωστοῦντας
τίς ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοφώτερον ἐπεσκέψατο, ἢ διαγνοὺς οὕτω
φιλοπόνως ἄγαν καὶ τεχνικῶς τὰ φάρμακα συνεκέρασεν, εἶτα καὶ 20
τὴν θεραπείαν ἔργοις τε καὶ λόγοις ἐπήνεγκεν ἄριστα; μᾶλλον δὲ
τῶν παρ’ ἄλλοις ἔργων ὁ λόγος ἐκείνου πολλῶ τινι τῷ μέσῳ
καθάπαξ ἀνυσιμώτερος, ὡς τὰ μὲν τῶν Σειρήνων λῆρον εἶναι πρὸς
ταῦτα παραβαλλόμενα, χρησμούς δὲ θεῖους καὶ οἶον ἐπωδὰς τινὰς
ἱεράς ταῦτα δοκεῖν μάλιστα, μηδοπωσοῦν ἐν τῷ τῆς γρείας ἴστα- 25
μένῳ παντὶ τοῦ σκοποῦ διαπίπτοντα.

71. Ἐπεὶ δὲ λόγων ἐμνήσθη καὶ τῆς ἐπὶ τούτοις τοῦ διδα-
σάλου περιφανοῦς χάριτος, ἐκεῖνο τοῖς εἰρημένοις ἀναγκαίως προσ-
θήσω. Τοσαύτη τις ἐπήνθει ταῖς ὁμιλίαις ἐκείνου χάρις καὶ δύ-
ναμις θαυμαστὴ καὶ ἀπόρρητος, οἷαν ἐπ’ οὐδενὶ τῶν ἐπ’ ἀρετῇ 30
θαυμαζομένων ἰδεῖν ἡμῖν ἐξεγένετο, καίτοι γε πολλῶν τινων καὶ
μεγάλων ἀχροαταῖς γενομένοις ὡς μάλιστα· ἀλλὰ τὸ κατ’ ἐκεῖνον
ἱερόν τι χρῆμα καὶ θεσπέσιον ἀντικρυς ἦν, μηδενὶ τινι τῶν πάν-

των παραβαλλόμενον, ὡς δοκεῖν αὐτῆς ἄπτεσθαι τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ὠτων ὄλην ὑπερφυῶς ἔξαρτᾶν, καθάπερ τινὸς νέκταρος ἡσυχῆ τοῦ ρεύματος εἰσδυομένου διὰ τῶν ἔξω πρὸς ἐκεῖνα δὴ τὰ βαθύτατα, ὥστε καὶ πάσχειν μᾶλλον ἀλλ' οὐκ ἀκούειν ἐκεῖνα δοκεῖν
5 τὸν τοῦ λόγου μετέχοντα· καὶ τὸ μεῖζόν τε καὶ καινότερον, ὅτι τὰ συνήθη καὶ διωμιλημένα τοῖς λόγοις κατὰ καιρὸν αὐτὸς παρεμβάλλων, τούτοις αὐτοῖς τὸν ἀκροατὴν ἐνθουσιᾶν ἐποίει καὶ θαυμαστὴν τινα πάσχειν ἀλλοίωσιν, ὡς ἄρτι πρῶτως καινῶν τινῶν καὶ ἀπορρήτων ἀκούοντα κἀντεῦθεν γνωρίζεσθαι μᾶλλον τὴν πη-
10 γήν, ἧς ἐκεῖνο τὸ διειδὲς καὶ πότιμον ἐξέβλυζε ρεῖθρον, τοῦ ἀγαθοῦ φημι πνεύματος τὴν ἐνέργειαν.

72. Ἐπεὶ δὲ τὸν ὁρόμον τελέσας καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν εἶπερ τις ἀγωνισάμενος εἰς οὐρανοὺς ἔβλεπεν ἤδη καὶ τὸν ἀποκείμενον στέφανον, θαυματουργεῖ κἀνταῦθα τῶν προρρηθέντων οὐκ
15 ἔλαττον· ὁ δὲ πρῶτον ἡμέραις τῆς πρὸς Θεὸν ἐκδημίας, τῷ μαθητῇ συνεργῷ χρώμενος, “Δεῦρο”, φησὶν, “ὦ φίλος, παρὰ τοῦσδε τοὺς ἱεροὺς οἴκους ἀπίωμεν προσευξόμενοι· πόρρωθεν γὰρ ἔχω τὴν εὐχὴν ταύτην ἐπαγγειλάμενος. Ἴν' οὖν μὴ καὶ τὸ τῆς ζωῆς ἐπεληθὸν τέλος τὸν σκοπὸν διακόψῃ, σπουδῆ τὴν ὀφειλὴν ἀποτί-
20 σωμεν”. Τοῦ δ' εὐθύς ἐπομένου, κατὰ τὸ πρόσταγμα, περιήει δυσὶν ὄλαις ἡμέραις ὁ μέγας προσευχόμενός τε καὶ προσφέρων ἐπὶ πᾶσι Θεῷ τὸν εὐχαριστήριον ἅμα καὶ ἐξιτήριοι, προιδυμένός τε καὶ τελεσιουργῶν σὺν ἡδονῇ μεγίστη καὶ καρδίας σιριρτήμασι τὸν κοινὸν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς κοινῆς πάντων ἀσφαλείας καὶ σω-
25 τηρίας ἰκέσιον. Ἐἴτ' ἐκεῖθεν ὑποστρέψας δύο μὲν ἐξῆς ἡσυχάζει καθ' ἑαυτὸν ἡμέρας, τῇ δ' ὑστεραία τὸν συνοικοῦντα καλέσας αὐθις καὶ παρακαθιστάμενος τὴν ἐκδημίαν προλέγει σαφέστατα καὶ φέρειν ἀξιῶ μακροθύμως καὶ μὴ λύπης ἀμετρίᾳ δοῦναι τὸν λογισμὸν, εἰ καὶ φορτικὸν ἄλλως τῷ φίλῳ τὸ ἐπιὸν καὶ δυσβάστακτον·
30 εἶναι γὰρ καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτὸς τοῖς φιλοῦσι καὶ καλῶς μεμνημένοις καὶ φίλος καὶ πρεσβευτὴς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἐτοιμότατος· τὰ

δὲ ἐξῆς ἑτέροις μᾶλλον, ἀλλ' οὐκ ἐμοὶ προσῆκεν· οὐδὲ γὰρ φέρω
τῆς κοινῆς μεμνημένος ζημίας καὶ τῆς συμφορᾶς, ἣν ἡμεῖς οἱ μᾶλ-
λον εἰδότες καὶ φιλοῦντες ἐκεῖνον ὑπέστημεν. Ἔκειτο μὲν ὁ μέγας
τὰ τελευταῖα πνέων καὶ ὑπὸ τῶν συνήθων Ἀγγέλων μεθ' ἠδονῆς
5 τινος ἀπορρήτου πρὸς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἐπειγόμενος, παρίστατο
δ' αὖθις ὁ φίλος καὶ μαθητής, πάντων δ' ἐκχωρησάντων, ῥήματά
τινα ζητῶν ἐξιτήρια· ὁ δὲ τὰ χεῖλη βραχὺ τι διάρας καὶ περὶ
ταπεινοφροσύνης μικρὸν ὑποψιδυρίσας καὶ τῆς ἑαυτοῦ τελειότητος
ἐνὶ λόγῳ παρασχὼν ἐναργές σύμβολον, ταῖς χερσὶ τοῦ φιλουμένου
δεσπότητος διὰ τῶν συνόντων φωτεινῶν Ἀγγέλων τὴν τιμίαν καὶ 10
ἄσπιλον παρακαταθήκην, τὴν ἑαυτοῦ δηλαδὴ ψυχὴν, ὅπερ ἐκείνῳ
διὰ βίου παντός λέγειν σὺνηθεῖς, ἠδέως ἄγαν καὶ ἰλαρῶς ἀποδί-
δωσιν, οὐπω τῆς πρεσβυτικῆς ἐπιβᾶς ἡλικίας, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος
πρὸς ἡμᾶς ἔλεγε. Καὶ νῦν σὺ μὲν ἐν οὐρανοῖς συγχορεύεις ἐκεί-
νοις, τῷ φωτὶ τῆς μακαρίας θεότητος ἀμέσως καταστραπτόμενος, 15
ἦς τὰς αὐγὰς οὐκ ἀμυδρῶς τὸ πρότερον δέδεξο· νεκρὸς δὲ τῷ
πλείστῳ μέρει καὶ τὸ παράπαν ἀπειρηκῶς ὁ Φιλόθεος, τῆς μεγά-
λης προστασίας καὶ τῶν ἐλπίδων ἀφαιρεθεὶς καὶ ζωὴν ἀνύων σοῦ
χάριν ἀηδῆ καὶ κατώδυνον, οὐκ οἶδ' ὅπῃ τελευτήσουσαν μετὰ τὴν
σὴν ἐκδημίαν καὶ πρὸς Θεὸν φιλιτάτην ἀνάλυσιν· ὅς καὶ διὰ νυκτε- 20
ρινῶν εἰσέτι καταρτίζεις ἡμᾶς ὄψεων, πατρικῶς τε καὶ φιλανθρώ-
πως ἐκάστοτε χειραγωγῶν πρὸς τὰ βέλτιστα.

73. Φέρε δὴ καὶ τὰ μετὰ τὴν ἐκεῖνου πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν
ἐπισκεψάμενοι καὶ κεῖνο τοῖς ῥηθεῖσιν ἀναγκαίως συνάψωμεν, οὐ συν-
ἄδον ἐκεῖνοις μόνον καὶ ἰσοστάσιον, ἀλλὰ καὶ πιστούμενον—πῶς 25
ἂν εἴποις;—θαυμασίως ἐκεῖνα καὶ τὴν τινῶν ἐπὶ τούτοις ἀμφιβο-
λίαν μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος πόρρω ποιούμενον· διόπερ ἄρα
καὶ τῷ μεγάλῳ θαυμαστῶς εἴργασται, ὡς αὐτίκα δὴ καὶ ῥηθῆ-
σεται. Πολὺς μὲν τις καὶ ἄρρητος εἶχέ μου τὴν ψυχὴν ἔρωσ
περὶ τὴν συγγραφὴν ταύτης τῆς ἱστορίας, καὶ οὐδ' ἠρεμεῖν εἶχον 30
τὸν λογισμὸν οὐδ' ἐπὶ μικρὸν, κάτοχος ἤδη γεγενημένος τῷ καλῷ

1 τὸ προσῆκεν ἐν τῷ M κεῖται μετὰ τὸ μᾶλλον. — 8 ὑποψιδυρίσας B. —
16 ἀμυδρῶς B.

τούτω πάθει· προσῆν γέ τι καὶ δέους οὐ μικρόν, ὃ δὴ καὶ ἀρχό-
μενος εἶπον τοῦ λόγου, τό τε μέγεθος ἐννοοῦντι τοῦ πράγματος
καὶ τὴν ἑμαυτοῦ περὶ λόγους ἰσχὺν τούτω παρεξετάζοντι, καὶ μά-
λιστα τοῖς ἐν μέσῳ θορύβοις καὶ ταῖς μακραῖς ταύταις καὶ ἀνευδό-
5 τοῖς ἀσχολίαις ὕσαι ὥραι κατὰ ταῦτά προσκειμένῳ. Ἐπεὶ δ' ὁ
περὶ τὸν μέγαν περιφανῆς πόθος ἔσχε τὸ κράτος καὶ οὐκ ἦν ἀν-
τιλέγειν, τᾶλλα παρ' οὐδὲν θέμενος, ἐπιβάλλω τῷ πράγματι, τὰς
ἐκείνου πρεσβείας τῆς ὑποθέσεως προστησάμενος καὶ τὴν ἐκεῖθεν
καθ' ἑκάστην θερμῶς ἐπικεκλημένος ἐπικουρίαν, ὥστε καὶ πρὸς
10 τέλος τὴν ἱστορίαν ἐλθεῖν, μὴ τινι τῶν μεταξὺ θορυβούντων δια-
κοπεῖσαν, καὶ εἰ κατὰ γνώμην τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς προ-
βαίνοι, καὶ μὴ τοῦ σκοποῦ διαπίπτομεν ἀμωσγέπως καθυποδεῖξαι.
Καὶ ταῦτ' ἦν, ὡς εἰπεῖν, αἰετὸς ἀειδὴς τὰ προοίμια καὶ ὡσπερὶ τις
ἀφετηρία τῶν γραφομένων· ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς συγγραφῆς διὰ λείας
15 ἡμῖν πᾶν καὶ εὐπόρου τῆς ὁδοῦ καὶ ὡσπερὶ τινος ἀφανῶς ὑπα-
γορεύοντος ἐν μεσημβρία τῶν μεγίστων ἐκείνων προῖει θορύβων,
ὡς καὶ τοὺς συνόντας ἐξαισιῶς ἐκπλήττειν ταυτηνὶ τῇ καινοτομίαν,
καὶ τὸ τέλος ἔβλεπεν ἔρδη, θαυματουργεῖ τι κἀνταῦθα τῶν συνή-
θων ὁ μέγας, ὁμοῦ μὲν τὸ τῆς ἱστορίας ὀρθόν τε καὶ ἀπλανές
20 διαμαρτυρούμενος πᾶσιν, ὁμοῦ δὲ καὶ ταῖς ἡμετέραις αἰτήσεσι πα-
τρικῶς τε καὶ φιλανθρωπῶς συγκατιῶν, οἷος ἐκεῖνος. Ἀλλὰ προσ-
εχτέον τῷ λόγῳ. Νῦν μὲν ἦν, ὃ δὲ τῶν λόγων μοι τούτων ὑπο-
γραφεύς, τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατελειγμένων εἷς καὶ τοῦ τῶν ἀναγνω-
στῶν προῖστάμενος τάγματος, «Ἐπεὶ», φησί, «τοῦ περὶ τὸ γρά-
25 φειν πόνου καὶ τῆς σπουδῆς ἑμαυτὸν ἀνείς ὑπὸν συνήθως ἐδίδου,
ὄψις ἐφίσταται μοι τοιάδε. Ἐδόκουν ἐστάναι συνήθως», φησὶν,
«ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς μεγάλῳ ναῶ, τῆς μυστικῆς τελουμένης θυσίας,
συνεστώτων ὡς ἐν ἑορτῇ δηλαδὴ καὶ τῶν ἄλλων καὶ φαιδρῶς
πάντων ἡμῶν κοινῇ συναδόντων τὰ θεῖα· ἐδόκει μοι δὲ ἄρα τὸν
30 κοινὸν τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ποιμένα τελούντα τότε τὰ μυστικά
συνιερούργειν τῷ μεγάλῳ δηλαδὴ Σάββα. Ἐπεὶ δ' ὁ τῶν Εὐαγγε-
λίων ἐνειστήκει καιρὸς καὶ πάντες περὶ τὴν θεῖαν ἐκείνην ἀκρόα-
σιν ὡς εἰκὸς ἦμεν ἀνηρτημένοι, ἦσαν μὲν τῶν ἀδύτων ἐντὸς συν-

εστῶτε καὶ ἄμφω, ὡς γε τὰ τῆς φωνῆς ὑπεδήλου, ἐπεὶ μὴ καὶ
προσορᾶν αὐτοὺς εἶχον· τοῦ δὲ θαυμαστοῦ Σάββα τῆς ἀναγνώσεως
ἀρξάμενου, τὰς αὐτὰς ὁ ποιμὴν διαδεχόμενος ῥήσεις, ἀντιφωνῶν
κατὰ μέρος ἦν καὶ τὸ θεῖον ἐκεῖνο κήρυγμα σαφέστερόν πως τῷ
διαπλασιασμῷ καὶ ἡμῖν παραπέμπων τοῖς ἔξω. Καὶ ἦσαν οὕτω 5
καὶ ἄμφω κατακερματίζοντες καὶ κατὰ διαδοχὴν ἀλλήλοις παρα-
χωροῦντες τοῦ λόγου, τοῦ μὲν ὑπαγορεύοντος, ὕπερ ἔφην, τοῦ δὲ
προεστῶτος κατὰ τάξιν ἐφεπομένου καὶ τὴν αὐτὴν ἀπλανῶς ἰόντος
ἐκεῖνῳ, μέχρι καὶ αὐτοῦ φημι τοῦ τῆς ἀναγνώσεως τέλους. Ἦν
δὲ ἄρα τὸ παρ' αὐτῶν εὐαγγελιζόμενον τὸ τῷ θεσπεσίῳ δηλαδὴ 10
Λουκᾶ μόνῳ κατ' ἐξαιρετικὸν εἰρημένον, ὅπως τὰς ἐν γῆ φημι
διατριβάς ὡς ἄνθρωπος ὁ κοινὸς ποιούμενος δεσπότης ἔλθοι μὲν
εἰς τὴν θρεφασμένην Ναζαρέτ, εἰσελθοὶ δὲ καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων
συναγωγὴν τῆ τοῦ Σαββάτου ἡμέρα· καὶ δοθείσης αὐτῷ τῆς βί-
βλου τοῦ Ἡσαίου, ὥστε καὶ ἀναγνῶναι, ἐκείνοις δήπου κατ' οἰκείαν 15
βουλὴν ἐντυχεῖν καὶ διδάξαι τοῖς προρρηθεῖσι περὶ αὐτοῦ τῷ προ-
φήτῃ· “πνεῦμα Κυρίου”, φησὶν, “ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με·
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμ-
μένους τῆ καρδίᾳ” καὶ τὰ ἐξῆς. Τῆς ἀναγνώσεως δέ», φησὶν ὁ
βλέπων, «συντελεσθείσης, ἱεράν τινα πρόοδον ἐδόχου μοι καὶ ἄμφω 20
ποιεῖσθαι, ἐξιόντες δηλαδὴ τῶν ἀδύτων καὶ τοὺς κοινωνοὺς τῶν
μυστηρίων ἔχοντες ἐπομένους, ὡς ἔθος· ἡμῶν δὲ τῶν ἔξω τοῦ
θεοῦ βήματος κατὰ χώραν ἐστῶτων, ἐπειδὴ παριόντες ἔγγιστά
μου γεγονασιν, ὁ μέγας ἰλαρῶς με προσιδῶν Σάββας, Τὰ παρὰ τοῦ
τῆς ἐκκλησίας καθηγεμόνος διδόμενά σοι”, φησὶ, “μηδαμῶς ἐνδοιά- 25
ζων γράφε, πάνυ καλῶς ἔχοντα καὶ ἠκριβωμένως· ἐγὼ σοι τού-
των ἀξιόπιστος μάρτυς· πλην ἀλλὰ καὶ παιδός, φησὶν, ἄρρενος
ἔση πατήρ, ὅσον οὐκ ἤδη κατὰ τὸ ἐφ' ἐτόν, καὶ τοῦθ' ὡσπερ ἐνέ-
χυρον ἀσφαλές ἔστω σοι τῆς ἀληθείας τῶν λόγων». Ὁ μὲν οὖν
ταῦτα παραδόξως ἰδὼν καὶ ἀκούσας, μετὰ τρίτην ἐξ ἐκεῖνου ἡμέ- 30
ραν ἔμφοβος ἅμα καὶ περιχαρῆς κάμοι κοινοῦται τὰ ὁραθέντα,
τέλος κατ' αὐτὴν ἐπιτιθέντι τῷ λόγῳ, μᾶλλον δὲ τὰς ὑστάτας

12/19 Λουκᾶ δ', 14-19.

αὐτὸς προτιθέντι λέξεις σὺν ἱεραῖς τισιν ἐπικλήσεσιν, ὡς ἔθος, οὐδὲ τούτου πάντως εἰκῆ, κατὰ δὲ τὸν προσήκοντα μάλιστα λόγον προβάντος. Ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ καὶ θαύματος πλήρη κατεφαίνετό μοι τὰ ὀραθέντα, ἀλλὰ καὶ τὰς πίστεις ἀπὸ γε τοῦ πράγματος
5 ἐναργεστέρας δεῖ λαβεῖν εἶπον, ἵνα μὴ καὶ δοξασίμην τισιν ἀπλῶς ὀνειροῖς προσέχειν· ὅθεν καὶ σιωπῆν ἄγειν δεῖν ἔγνω τὸ τηλικαῦτα· ἢ δ' ὁμόζυγος τοῦ τοὺς χρησμούς δοξαμένου καὶ κύνει τὸ παραυτίκα, καὶ τοῦ νενομισμένου τῇ φύσει παρωχηκότος χρόνου παιδὸς ἄρρενος δείκνυται μήτηρ, ὅς δὴ καὶ Στέφανος τὴν παιδικὴν
10 τοῦ μεγάλου παρ' ἡμῶν προσηγορίαν καλεῖται, καὶ τὴν ἐκείνου προφητείαν ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς ὀράσεως τοῦ πατρὸς ἀπλανές ὡσπερ τις ἔμψυχος· σάλπιγξ τρανότατα διαγγέλλει· ὅθεν καὶ λόγου καὶ μηνίμης ἄξιον καὶ ἡμῖν ἐνομίσθη τὸ πρᾶγμα, κατ' οὐδὲν ἀνάξιον ὄν τῶν προειρημένων.

15 74. Ταῦτά σοι, θαυμάσιε, παρ' ἡμῶν ἀπαρχαὶ τῶν φίλων σοι λόγων καὶ συγγραμμάτων, ἃ καὶ μηδὲν ὄντα διὰ τὸ φίλτρον αὐτὸς, οὐχ ὅσον ἂν εἶποι τις, ἀπειθαύμαζες· σοὶ γὰρ καὶ τῷ σῶ πόθῳ τεθαρρηκῶς τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐγκεχείρηκα, καὶ νόσω καὶ ἀσχολίαις καὶ τοῖς ἐν τῷ μέσῳ τούτοις θορύβοις πάντοθεν ἐλκό-
20 μενός τε καὶ σπαραττόμενος, τολμηρῶς μὲν, οἶδα, καὶ πολλῷ τῆς ἀξίας ἐλάχιστον, τοῦ δὲ πρὸς δύναμιν οὔμενον ἐνδεέστερον. Καὶ μὴν καὶ τὰ πρὸς τοὺς πατέρας κοινῶς ὑπεσχημένα μοι πάλαι διὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς ταύτης εὐφημίας ἱκανῶς ἀποδέδοται· ἤρκεσας καὶ γὰρ ἀντὶ πάντων εἰς προτεθεῖς εἰς ὑπόθεσιν· σὺ δὲ ἡμᾶς ἐποπτεύοις
25 εὐμενῶς ἄνωθεν καὶ διεξάγοις τὸν βίον, κατὰ γε τὰς σὰς ἐξιτηρίους ἐπαγγελίας, πρὸς τὸ φίλον Θεῷ καὶ λυσιτελέστερον, καὶ ποιμαίνοις ἢ συμποιμαίνοις, εἴ γε λυσιτελές καὶ ἀκίνδυνον· εἰ δ' οὖν ἀλλὰ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ταραχώδους λύσαις ταυτησί ζωῆς καὶ τῆς ἔξεως, κατὰ δὴ καὶ πρότερον, οὐχ οἶδ' οἷς τισι λόγοις χρησάμενος, ἔδησας,
30 καὶ διὰ τῆς εἰρηνικῆς ἐνταῦθα ζωῆς πρὸς τὴν ἐκεῖ μετενέγκοις εἰρήνην τὴν μόνιμον τε καὶ ἀστασίαστον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, τῇ ἀληθινῇ τῶν σωζομένων εἰρήνῃ τε καὶ χρηστότητι· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ

πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

† Πᾶς ὁ τὸν λόγον τοῦτον ἀναγινώσκων, ἀξιῶ, προσανάγνωθι
καὶ ταῦτα τὰ ἐξῆς φύλλα· πάνυ γάρ εἰσιν ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα.

[Ἔπονται τεμάχη τρία τῆς φιλοθέου ἱστορίας τοῦ Θεοδορήτου, ἕτερα πέντε τοῦ Λαυ-
σαϊκοῦ, ἐν τέμαχος τοῦ Παραδείσου καὶ ἐν αὐθις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ κα-
θηθικοῦ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐρμηνείας· πάντα δὲ ταῦτα τὰ τεμάχη
σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὸ σχόλιον, ὕπερ ἐσημειώθη ἐν τῇ 288-ῃ σελίδι].

XII.

ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩΙ ΙΗ'.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΥΣΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΡΥΘΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.

(Cod. Coislin. 303, f. 182a-187b).

1. Βασιλευόντων τῶν ἀσεβεστάτων καὶ παρανόμων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, πολλῇ κατείχετο πλάνη τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ἄνθρωποι γὰρ ταῖς τούτων ἐπινοίαις ξύλοις προσεκύουν, καὶ ἔθυσον καὶ τῶν μιαρῶν ἀπεγεύοντο θυσιῶν· ἐμιάινετο δὲ τὸ
5 καθαρὸν τοῦ ἀέρος ἐκ τῆς τῶν βωμῶν κνίσης καὶ σκότος εἰδωλικῆς πλάνης πολιτεία ἐνομιζέτο εἶναι τοῖς ἀνθρώποις· οἱ δὲ μὴ βουλόμενοι τοῦτο ποιεῖν στρέβλαις καὶ βασάνοις αἰκιζόμενοι τῇ τοῦ ξίφους τιμωρίᾳ παρεδίδοντο. Τότε δὴ τότε Ἀθανάσιος ὡσπερ ἐπίγειος φωστήρ φαιδρᾶ τῇ περὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
10 Χριστὸν πίστει ἐξέλαμψεν· ὁ γὰρ τρισμακάριος οὗτος εὐγενῆς τῆς μεγάλης τῶν Ῥωμαίων συγχλήτου ὑπάρχων, τιμώμενος ἐν τῷ παλατίῳ, ἐν τῇ τοῦ ἐξκουβίτορος καὶ σκρίβωνος μεγάλῃ ἀξίᾳ ἀνεφέρετο, ἐγγύτατος ὢν καὶ φίλος τοῦ βασιλέως, ἀγαπώμενός τε

Ἐπιγραφή. Ἀνέγνων ἐγὼ ἐν τῷ κώδικι «ἰουλίω ιη'»· οἱ δὲ ἐκδότηι τοῦ Catal. cod. hagiogr. bibliothecae Nationalis Parisiensis (c. 311) ἀνέγνωσαν «ἰουλίω κη'»· ἀλλ' ἡ ἀκρίβεια τῆς ἡμετέρας ἀναγνώσεως κοροῦται ὑπὸ τοῦ Montfaucon [Bibliotheca Coisliniana, c. 417]· ὅρα δὲ καὶ ὡδε σελ. 367, 27.

1 κῶδ. διοκλητιανοῦ. — 5 κῶδ. κνήσης. — 12 κῶδ. ἐξκουβίτορος.

ὕπὸ πάσης τῆς συγκλήτου, διὰ τὸ εὐδοκίμως αὐτὸν ἀναστρέφεσθαι ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς, ὡς τάχιστα ἐπινεύειν τὸν βασιλέα ταῖς αὐτοῦ αἰτήσεις, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀμφοτεροδέξιον ἐν τε τοῖς πολέμοις καὶ ἐν τῷ παλατίῳ. Εἶχεν δὲ ὁμόφρονας καὶ ἀδελφούς τῇ περὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστει Σέργιον καὶ 5 Βάχχον, τοὺς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Γεντιλίων ἀναφερομένους, οἵτινες τὸ μαρτύριον τῆς καλῆς ὁμολογίας καὶ αὐτοὶ πληρώσαντες καὶ ἐν τῇ Αὐγούστῃ Εὐφρατησίῳ ἐπαρχίᾳ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἀνεδήσαντο στέφανον.

2. Μαξιμιανὸς οὖν ὁ ἀναιδέστατος τύραννος ἐμμανῆς ὢν περὶ 10 τὰ εἰδῶλα, διατάγματα κατέμπεμψε κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν κλείεσθαι τὰς ἐκκλησίας τοῖς χριστιανοῖς, ἀνοίγεσθαι δὲ τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων τοῖς Ἕλλησι μετὰ προθυμίας. Μαξιμιανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς θαρρήσας τῇ παρρησίᾳ καὶ τῇ φιλίᾳ, ἥπερ ἐκέκτητο πρὸς τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, εὐσεβεστέρως αὐτὸν διακεῖσθαι πρὸς 15 τοὺς μιαροὺς αὐτοῦ θεοὺς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ ὑπολαβῶν, ζώνουσι μὲν αὐτὸν ἐπαρχὸν πάσης τῆς Αἰγύπτου ἕως τῶν Ἄνω Θηβαίων, ἐκπέμπει δὲ μετὰ πάσης ὑπεροχῆς. Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος προσκαλεσάμενος τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς αὐτοῦ Σέργιον καὶ Βάχχον λέγει αὐτοῖς μετὰ δακρύων· “Προσέ- 20 χετε ἑαυτοῖς, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας οὐκ ἔτι ὄψεσθέ με ἐν σαρκί, ἀλλ’ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ· ἐγὼ γὰρ οἶδα καὶ πέπεισμα ἐν Κυρίῳ, ὅτι τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀναδήσασθαι μέλλω στέφανον”. Κλίναντες οὖν τὰ γόνατα ὁμοθυμαδὸν καὶ προσευξάμενοι τῷ Κυρίῳ, καὶ 25 ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, κατέπλευσεν ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων πόλει· εἰσελθὼν δὲ πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Πέτρον καὶ μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ ἠσπάσατο αὐτόν, ἐμπλήσας πάσας τὰς ἐκκλησίας χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης· ἀναπλεύσας δὲ ἐπ’ Αἴγυπτον τῷ αὐτῷ σχήματι παραπλησίως ἐποίησεν. Καὶ δὴ φή- 30

4 πολέμους] οὕτως ἀνέγνω τὴν ἐν τῷ κώδικι γραφὴν πολ,ἕ. — 6 κῶδ. γεντιλιῶν. — 8 κῶδ. αὐγούστῳ ἀναγνωστέον ἴσως Αὐγουστοευφρατησίῳ. — 24|26 Κλίναντες - - κατέπλευσεν] σημειῶσαι τὸ σχῆμα τῆς συντάξεως.

μης τοιαύτης διαδραμούσης περί αὐτοῦ εἰς πᾶσαν Αἴγυπτον, φθό-
νω τοῦ μισοκάλου καὶ σκαιοῦ Δαίμονος, ἐνσκήψαντος εἰς τὰς καρ-
δίας τινῶν κακοθελῶν ἀνθρώπων, οὐ δυναμένων ἄλλως τὰ τῆς
βασκανίας ἐπίχειρα διαπράξασθαι εἰς αὐτόν, διαβάλλουσι τὸν μα-
5 κάριον δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸν βασιλέα Μαξιμιανόν, ὡς χριστιανὸν
αὐτὸν ὄντα καὶ ὑπέρμαχον τῶν χριστιανῶν.

3. Ὁ οὖν βασιλεὺς δεξάμενος τὴν ἀναφορὰν καὶ ἀναγνούς, καὶ
ἐκπλαγείς ἐπὶ τῇ τοῦ ἁγίου κατηγορίᾳ, ἔφη πρὸς τοὺς παρεστῶ-
τας αὐτῷ συγκλητικούς· “Οὐκ οἶμαι ἀληθῆ εἶναι τὰ περὶ Ἄθα-
10 νασίου λεγόμενα, ἐμοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἀκηλίδωτον ἔχοντος,
ἧς οὐκ ἂν κατηξιώθη, εἰ μὴ περὶ τοὺς σεβασμίους θεοὺς σπουδῆ
τε καὶ εὐνοία διέκειτο γνησίως”. Καὶ παραχρῆμα μετὰ στρατιω-
τικῆς χειρὸς ἀναζητηθῆναι τὰ περὶ τοῦ ἁγίου λεχθέντα ἐκέλευ-
σεν. Αὐτῶν δὴ οὕτω πραττομένων, οὐ πολλῶν ἡμερῶν διαδρα-
15 μουσῶν καὶ τῆς φήμης περὶ αὐτοῦ πλατυνομένης, γράφει ὁ βασι-
λεὺς πρὸς τὸν ἀνθύπατον διὰ Μαγιστριανοῦ ἐπιστολήν, περιέχου-
σαν τὸν τύπον τοῦτον· “Μαξιμιανὸς βασιλεὺς, τροπαιοῦχος αὐτο-
κράτωρ, τοῖς τὴν Αἴγυπτιακὴν ἀρχὴν διέπουσι χαίρειν. Πάντας
μὲν ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ τοὺς τῆς ἐμῆς βασιλείας ὑπασπιστάς
20 τε καὶ δορυφόρους, οἱ σεβάσμιοι θεοὶ ξένους καὶ ἀλλοτρίους εἶναι
οὐ βούλονται· διόπερ τὸν μιαρῶτατον Ἄθανάσιον ἀγνωμοσύνη οἰ-
κεία ἐλεγχθέντα, ὡς τῆς τῶν χριστιανῶν ὄντα θρησκείας καὶ ὡς
ἐπὶ πολὺ τούτου περὶ αὐτοῦ φημιζομένου, κελεύομεν ταῖς τῶν νό-
μων δικαιοτάταις καὶ αὐστηροτάταις ἐρωτήσεσιν ὑποβαλεῖν· καὶ
25 εἰ μὲν μεταμεληθῆ, ἐφ' οἷς ἀφρόνως τετόλμηκε, συγγνώμης ἀξιού-
σθω, ἐμοῦ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμφύτου παρρησίας καὶ ἀγαπήσεως
νῦν ἢ πρότερον ἀκηλιδώτως ἀντεχομένου· ἀπολήψεται γὰρ τὸν τῆς
στρατείας καὶ στρατηγικῆς ἀξίας βαθμόν, καὶ τῆς τῶν βασιλικῶν
θεῶν ἡμῶν καὶ ἀξιομνημονεύτων περιβόλων τοῦ παλατίου τιμῆς
30 ἀξιοθῆσεται· εἰ δὲ ἐπιμένοι ἐν τῇ αὐτῇ ἀφρονεστάτῃ θρησκείᾳ,
τῇ τοῦ ξίφους ἀκμῇ τὰς πρὸς τὸ ζῆν αὐτοῦ ἐλπίδας ἐκκόψατε.
Ἔρρωσθε”.

27 κῶδ. ἀκηλιδώτως.

4. Ὁ δὲ ἀνθύπατος δεξάμενος τοῦ βασιλέως τὰ γράμματα καὶ ἐμφανίσας τῷ ἁγίῳ λέγει αὐτῷ· “Τί σοι ἔδοξε, κύριέ μου Ἀθανάσιε, τσαούτην τιμὴν καὶ παρρησίαν ἔχοντι πρὸς τὸν καλ-
λίνικον ἡμῶν βασιλέα, ἀποστῆναι ἀπ’ αὐτοῦ καὶ γενέσθαι χριστια-
νὸν καὶ ἀλλότριον τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας, ἀπολέσαι δὲ καὶ 5
τὴν τσαούτην δόξαν καὶ τιμὴν”; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ μακάριος Ἀθα-
νάσιος λέγει αὐτῷ· “Ἡ δόξα αὕτη, ἀνθύπατε, πρόσκαιρός ἐστι
καὶ παρερχομένη”. Ὁ οὖν ἀνθύπατος αἰσχυρόμενος τὸν μακάριον,
καὶ θέλων ἐπιστρέφαι τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· “Δεῦρο,
κύριέ μου Ἀθανάσιε· κάτελθε ἐν τῷ Κλύσματι—ἀκούω γὰρ πολ- 10
λοὺς χριστιανοὺς εἶναι ἐκεῖ—καὶ κλείσον τὰς ἐκκλησίας τὰς ἐν
τῇ πόλει ἐκείνῃ· καὶ ἐὰν τοῦτο ἀκουστὸν γένηται πρὸς τὸν βασι-
λέα, πλείονος τιμῆς τῆς προτέρας σε ἀξιώσει”. Ὁ δὲ ἅγιος ἀπο-
κριθεὶς λέγει αὐτῷ· “Ἐγὼ κατέρχομαι καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν δε-
σπότην μου Χριστόν, ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου πληροῦται”. Καὶ παρ- 15
αυτίκα εἶχετο τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ Κλύσμα διὰ τῆς ἐρήμου ὁ
μακάριος· προσεγγίσας δὲ τῷ κάστρῳ τοῦ Κλύματος ὡς ἀπὸ
σημείων ὀλίγων, καὶ στάς ἐν τόπῳ τινί, ἐν ᾧ νῦν ἱδρύται ὁ τί-
μιος τύπος τοῦ Σταυροῦ, προσηύξατο ἐκτενωῶς μετὰ δακρύων, λέ-
γων οὕτως· “Δέσποτα θεῆ παντοκράτορ, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, 20
ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ὃν τρέμει τὰ σύμ-
παντα, ὁ τεχθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου,
ὁ διαγαγὼν τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς ταύτης θα-
λάσσης, ἐλέησον τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν καὶ συγχώρησον τὰ
πλημμελήματά μου, καὶ τελείωσόν μου τὸν ὁρόμον ἐν τῷ κάστρῳ 25
τούτῳ· στήριξον δὲ τὰς ἀγίας σου ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀγίᾳ καθο-
λικῇ καὶ ἀποστολικῇ καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει, ὅτι ηὐλόγηταί σου τὸ
πανάγιον ὄνομα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν”. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ Κλύσμα καὶ εὐ-
θέως τὴν γενέθλιον ἑορτὴν ἐπετέλεσε τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ 30
Χριστοῦ, καὶ ἐν πολλῇ χαρᾷ τὰς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐφαιδρυνε.

20 κῶδ. ἀπρόσητον || φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον] Τιμοθ. 1, ε', 16. — 21 ὃν - - ἀν-
θρώπων] Ἰωάν. α', 18 || τρέμει τὰ σύμπαντα] Ἐσθρ δ', 36.

5. Καὶ φήμης περὶ αὐτοῦ δραμούσης, ὡς ὅτι περ ὁ ἔνδοξος Ἀθανάσιος τὰ τῶν χριστιανῶν αὔξει, φοβηθεὶς ὁ ἀνθύπατος παρεγένετο καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Κλύσματι· παραχρῆμα δὲ δημοσίᾳ προέθηκε τὰ διατάγματα τοῦ βασιλέως. Πολὺς οὖν γέγονε θόρυβος, μάλιστα τῶν ἐκκλησιῶν κλεισθεισῶν· ὁ δὲ ἀνθύπατος ἤρξατο 5
κολακεύειν τὸν μακάριον, καὶ λέγει αὐτῷ· “Διατί, κύριέ μου Ἀθανάσιε, εἰς τοσαύτην αἰσχύνην καὶ ἐξαγωγήν ἔδωκας σεαυτὸν”; Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος λέγει πρὸς αὐτόν· “Ἦδη σοι εἶπον καὶ πάλιν λέγω, ὅτι ἡ αἰσχὺνὴ αὕτη πρόξενός μοι ζωῆς αἰωνίου γίνεται. Ποίει οὖν, ὃ θέλεις· ἐγὼ Δαίμοσιν οὐ θύω, οὔτε μὴ προσκυνῶ· διὰ τοῦτο γὰρ πάντα κατέλιπον καὶ πᾶσαν τὴν δόξαν τοῦ ματαίου τούτου βίου, ἵνα Χριστοῦ συγκληρονόμος γένωμαι. Αἶθε δὲ καὶ σὺ ἴχουσάς μου σήμερον, καὶ προενόησα ἂν σοι ταύτην τὴν αἰώνιον ζωὴν πρὸς τὸν δεσπότην μου καὶ βασιλέα Χριστόν”.

15 Ὁ δὲ ἀνθύπατος λέγει· “Πείσθητί μοι καὶ θύσον τοῖς θεοῖς, πειθήνιος γενόμενος τῷ δόγματι τοῦ αὐτοκράτορος ἡμῶν βασιλέως, ἐπεὶ ἀναγκάζεις με, ἤξαντα τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, ἐπιλαθόμενον πάσης ἐνδόξου σου ὑπεροχῆς, ἄρξασθαι τῶν κατὰ σοῦ τιμωριῶν”. Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος ἔφη πρὸς αὐτόν· “Διαφόρως σοι εἶπον 20
καὶ ὃ ἔχω πάλιν λέγω· ἐγὼ Δαίμοσιν οὐ θύω, οὐδὲ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ Διαβόλῳ προσκυνῶ, οὔτε τοῖς προστάγμασι πείθομαι τοῦ ἀλαζόνος ὑμῶν βασιλέως Μαξιμιανοῦ, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ βασιλεῖ Χριστῷ θυσίαν αἰνέσεως μετὰ πάσης σπουδῆς ἀναπέμπω καθ’ ἐκάστην ἡμέραν”.

25 6. Τότε ὁ ἀνθύπατος πλησθεὶς θυμοῦ λέγει πρὸς αὐτόν· “Θύσον τὸ λοιπὸν καὶ ἀπαλλάγηθι τῶν μενουσῶν σε βασάνων”. Ὁ δὲ ἅγιος λέγει πρὸς αὐτόν· “Ὁ βούλει, ποίει”. Ὁ δὲ ἀνθύπατος λέγει· “Οὐδὲ τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σου φίλτρον κάμπτει σε”; Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος λέγει· “Οὐχί, διότι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν 30
φιλία μείζων ἐστὶ· λέγει γὰρ ἡ θεία Γραφή· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης ἰσχύος σου”.

11 κωδ. κατέλειπον. — 12 Χρ. συγκληρονόμος] Ῥωμ. η', 17. — 23 θυσίαν αἰνέσεως] Ἑβρ. ιγ', 15. — 30, 31 Δευτερ. ε', 5.

Ὁ οὖν ἀνθύπατος λέγει· “Ποῖον θεὸν ἔχεις ἢ λέγεις”; Τότε ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν· “Τοῦτον τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, τὸν μόνον ὄντα καὶ διαμένοντα εἰς τοὺς αἰῶνας”. Οἱ οὖν δικολόγοι ἐκώλυον αὐτὸν λέγοντες· “Τί ἀντιτάσῃ 5 τῷ ἀνθυπάτῳ”; Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος λέγει· “Πρὸς ἃ ἐπερωτᾷ με, ἀποκρίνομαι αὐτῷ· οὐ γὰρ φρονεῖ τὰ τοῦ Θεοῦ, οὔτε δὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὰ τῶν Δαιμόνων”. Τότε ὀργισθεὶς ὁ ἀνθύπατος λέγει πρὸς αὐτόν· “Ὅσα ἠθέλησας, ὕβρισας, μὴ ὕβρισθεις παρ’ ἐμοῦ· ἀλλ’ ἀνέχομαί σου, μόνον θῦσον τοῖς ἡμε- 10 τέροις θεοῖς”. Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος λέγει· “Μὴ φρεναπάτα σεαυτόν· οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων, λογισμοῦ κύριος ὢν, θύει Δαίμοσιν, οὔτε μὴν προσκυνεῖ, καθὼς σὺ κελεύεις ἐμὲ ποιεῖν· ἐὰν γὰρ μαστιχθῶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, καύχημά μοι ἐστίν· ἐν τούτῳ γὰρ μακαριοῦμαι”. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀνθύπατος· “Ὅρῳ σε 15 ὅτι κατὰ τὴν προσοῦσάν σοι πρώην τῆς ὑπεροχῆς ἀξίαν καὶ τιμὴν δικαιώματα θέλοντα λέγειν καὶ μὴ βουλόμενον θῦσαι”. Ὁ δὲ ἅγιος Ἀθανάσιος λέγει· “Ἦκουσα τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος τοῦ ἀποστόλου, ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ· γέγραπται γάρ· Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν 20 σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω”. Ὁ δὲ ἀνθύπατος λέγει· “Οὐ γέγραπται ἐν τοῖς βίβλοις ὑμῶν Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ”; Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος λέγει· “Καλῶς καὶ ὀρθῶς εἶπας ταῦτα” (εἶπεν), “διότι μακροθυμεῖ ἐφ’ ὑμᾶς καὶ ἀνέχεται ὑμῶν”. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀνθύπατος· “Ἔως πότε ἐπι- 25 μένεις τῇ ἀπειθείᾳ; ἀνάνηψον ὀψέ ποτε, τρισάθλιε, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπαλλάγηθι τῶν μενουσῶν σε βασάνων”. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος λέγει· “Οὐ θύω, ἀνθύπατε, διότι τῆς ψυχῆς μου φείδομαι· ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ Χριστιανοὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν φείδονται, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἀγνοεῖς· πόσοι γὰρ ἐκ τῶν Ἑλ- 30 λήνων καταφρονήσαντες τῆς ματαίας εἰδωλομανίας ἠξιώθησαν τοῦ αἰωνίου χαρίσματος, οὗ ἐγὼ ἐπιθυμῶ ἀξιωθῆναι καὶ ἐτοίμως ἔχω

διὰ τῶν σῶν κολάσεων”. Ὁ ἀνθύπατος λέγει· “Οὐκοῦν ἄνευ βα-
σάνων οὐ θέλεις θῦσαι καὶ ἀπαλλαγῆναι, ἢ σκέψιν ἐπιζητεῖς”;
Ὁ δὲ μακάριος Ἀθανάσιος λέγει· “Ἐσκεψάμην διαφόρως καὶ τοῦτο
εἰλάμην, Χριστῷ συγκληρονόμος γενέσθαι· ἔχομεν γὰρ τὴν παρά-
5 κλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ εἰπόντος· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο-
κτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φο-
βήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι
ἐν γεέννῃ τοῦ πυρός. Καὶ πάλιν λέγει· Ὅς οὐ λαμβάνει τὸν
σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· διὰ
10 τοῦτο οὔτε σὲ φοβοῦμαι, οὔτε τὰς βασάνους σου”. Ὁ ἀνθύπατος
λέγει· “Οὐκ οἶδας, ὅτι ὁ ἀντιτασσόμενος τοῖς προστάγμασι τῶν
αὐτοκρατόρων μεγάλας τιμωρίας ὑποβληθήσεται”; Ὁ ἅγιος Ἀθα-
νάσιος λέγει· “Τιμωρηθήσῃ σὺ μετὰ τοῦ βασιλέως σου Μαξιμια-
νοῦ τοῦ ἀλάστορος καὶ τοῦ πατρὸς σου τοῦ Διαβόλου, ἐχθρὸν τοῦ
15 Θεοῦ καὶ πάσης δικαιοσύνης”.

7. Τότε ὁ ἀνθύπατος φοβηθεὶς, ὅτι ἐβλασφήμησε κατὰ τῶν
θεῶν καὶ τοῦ βασιλέως, ἐκέλευσε ξίφει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τμη-
θῆναι· ὁ δὲ ἅγιος ἀκούσας τὴν ἀπόφασιν παρεκάλεσε τὸν ἀνθύ-
πατον ἐνδοῦναι αὐτῷ, ὅπως προσευζήται. Καὶ στὰς κατὰ ἀνατο-
20 λὰς, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν· “Ἵπομένων ὑπέμεινα τὸν
Κύριον, καὶ προσέσχες μοι καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου. Εὐ-
χαριστῶ σοι, Κύριε ὁ Θεός, ὅτι κατηξίωσάς με εἰς τὸ στάδιον
τοῦτο· ὁμολογῆσαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐνώπιον Ἀγγέλων καὶ
ἀνθρώπων. Σὺ οὖν ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ
25 μνησθῆς, ὣν ἐν ἀγνωσίᾳ ἔπραξα, ἀλλὰ συγχώρησόν μοι καὶ ἀνά-
παυσον τὴν ψυχὴν μου μετὰ τῶν ἁγίων, τῶν ἀπ’ αἰῶνος εὐαρε-
στησάντων σοι· σοὶ γὰρ παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. Ἐλυτρώσω
με, Κύριε ὁ Θεός τῆς ἀληθείας· δός εἰρήνην τῷ κόσμῳ καὶ παῦ-
σον τὸν χειμῶνα τὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἁγίων σου, δέ-
30 σποτα Θεὸς παντοκράτωρ· σὺ γὰρ εἶπας, Κύριε· Ἐπὶ τῇ πέτρᾳ

5/8 Ματθ. ι', 28. — 8/9 Ματθ. ι', 38. — 20/21 Ψαλμ. λθ', 1. — 23 ὁμολογῆ-
σαι -- Ἀγγέλων] Ἀποκλ. γ', 5. — 24 ἁμαρτίας - μνησθῆς] Ψαλμ. κδ', 7. — 27 πα-
ρατίθημι - ἀληθείας] Ψαλμ. λ', 6.

ταύτη τῆς ὁμολογίας οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι
Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Δός, Κύριε, ὑπομονὴν καὶ ἀνδρίαν
τοῖς διὰ τὸ ὄνομά σου διωκομένοις· ἀνάστησον δέ, κύριε Ἰησοῦ
Χριστέ, τὰ σκῆπτρα τῶν χριστιανῶν βασιλέων ἔν τε τῇ Ῥωμαίων
πόλει καὶ Αἰθιοπία, εἰς δόξαν τοῦ σοῦ ὀνόματος· δώρησαι δὲ τὴν
ἀκλινῆ πίστιν καὶ ὀρθόδοξον τῷ τόπῳ τούτῳ ἕως τοῦ αἰῶνος, ἐνοι-
κίσας ἱεροὺς ἀνδρας ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, οἵτινες νυκτὸς καὶ ἡμέ-
ρας δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Χάρισαι, κύριε Ἰησοῦ
Χριστέ, ὁ καλέσας με εἰς τὸν κλῆρον τῶν μαρτύρων, παντὶ ἀν-
θρώπῳ ἐπιτελοῦντι εἰς μνήμην τὴν ἡμέραν τῆς τελειώσεώς μου 10
τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν· ἔμπλησον τοὺς οἴκους αὐτῶν
τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας· χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πνευματικῆς τὰς
καρδίας αὐτῶν πλήρωσον· τοῖς νοσηλευομένοις αὐτῶν ὑγείας ἀξίω-
σον, τοῖς δὲ πλέουσιν, ἢ ὁδοιποροῦσιν, ἢ ἐν ἀνάγκαις καὶ περι-
στάσει περιπίπτουσι καὶ ἐπικαλουμένοις τοῦ σοῦ θεράποντος τὸ 15
ὄνομα, λυτρωτῆς καὶ σκεπαστῆς γενοῦ· σὺ γὰρ εἶπας, Κύριε,
Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· φιλάνθρωπος γὰρ ὢν φιλάνθρωπία
πάντας ἀνθρώπους ἐλεεῖς τῇ χάριτί σου. Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε
ὁ Θεός, ὁ πληρώσας μου τὸν δρόμον καὶ συγκαταριθμήσας τῷ
χορῷ τῶν ἁγίων μαρτύρων. Εὐλογῶ καὶ ὑπερυψῶ καὶ δοξάζω σὲ 20
τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα, πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν”.

8. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτὸν τὴν εὐχὴν, κατασφραγίσας
ἑαυτὸν, καὶ ὑποστρωθείσης σινδόνης ἐπιβάς, θείς τε τὰ γόνατα,
ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν ξίφει, παραδούς τὴν ψυχὴν τοῖς ἁγίοις 25
Ἀγγέλοις. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀθανά-
σιος μηνὶ ἰουλίῳ ὀκτωκαιδεκάτῃ, κατὰ δὲ Αἰγυπτίου μηνὶ Ἐπιφι-
κδ', ἐν τῷ Κλύσματι, πρὸς τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσει, βασιλεύοντος
τῆς Ῥωμαίων πολιτείας Μαξιμιανοῦ, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος
τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα 30
καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1/2 Ἐπὶ τῇ πέτρᾳ - - αὐτῆς] Ματθ. ις', 18. — 6/7 κωδ. ἐνοικήσας. — 13 κωδ.
νοσηλευομένοις. — 17 Ματθ. ζ', 7. Λουκᾶ ια', 9. — 20 κωδ. χωρῶ. — 27 κωδ. ἐπιφί.

XIII.

ΙΟΥΛΙΩΙ Α'.

Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων πατέρων

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

(Cod. Coislin. 303, f. 206-217).

1. Δεῦτε, ἀδελφοί, δοξάσωμεν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν
τῇ πολλῇ αὐτοῦ εὐσπλαγγνίᾳ ἐλευθερώσαντα "ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας
τοῦ νόμου" καὶ τῇ ἐνσάρκῳ αὐτοῦ οἰκονομίᾳ ἐπιστρέψαντα ἡμᾶς
εἰς τὸν Παράδεισον, ἀφ' οὗ ἡμᾶς ἐξήγαγον οἱ προπάτορες ἡμῶν,
5 παρακούσαντες τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ, καὶ τῷ ζωοποιῷ αὐτοῦ σταυρῷ
καταλύσαντα "τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ", ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐχθρὸς
ἀπετείχισεν ἔμπροσθεν ἡμῶν, καὶ τῇ εἰς Ἄδου αὐτοῦ καταβάσει
ἐλευθερώσαντα ἡμᾶς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πονηροῦ, καὶ τῇ
αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσει πιστωσάμενον τὴν ἀνάστασιν καὶ τὸν
10 θάνατον πατήσαντα καὶ συναναστήσαντα Ἄδᾶμ τὸν πρωτόπλαστον,
καὶ τῇ εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἀνόδῳ συναυψώσαντα ἐν ἑαυτῷ τὴν
ἡμετέραν φύσιν καὶ συγκαθίσαντα ἐκ θεξιῶν τοῦ πατρὸς, ᾧ παρί-
στανται τὰ ἄπειρα πλήθη τῶν Ἀγγέλων καὶ τὰ Χερουβίμ καὶ τὰ

Ἐπιγραφή. Τὸ αἰουλίω λ' προσέθηκεν ἐν τῷ κώδικι χεῖρ ἑτέρα, οὐχ ἡ τοῦ καλλιγράφου. Σημειωτέον, ὅτι τοῦτο τὸ κείμενον οὐχ εὐρέθη τέλειον ἐν τῷ κώδικι οὐδὲ πάλιν ἕτερον αὐτοῦ ἰσότυπον εὐρέθη μέχρι τοῦδε ἐν ἄλλῳ τινὶ κώδικι· σφίζεται μόντοι συριστὶ τέλειος ὁ βίος τῶν ὁσίων Παύλου καὶ Ἰωάννου ἐν τισὶ κώδικι τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, περὶ ὧν ἴσα W. Wright, Catalogue of syriac manuscripts in the British Museum. London 1870-1872, σ. 650, 1087, 1090.

2/3 Γαλάτ. γ', 13. — 6^ο Ἐφεσ. β', 14 || κωδ. μεσότοιχον.

Σεραφίμ, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἀσιγήτως δοξολογοῦντα· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πάντων Θεὸς καὶ αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμπτει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ αὐτῷ ἐξομολογεῖται πᾶσα γλῶσσα. Αὐτὸς τῇ πολλῇ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ ἀνελθὼν εἰς οὐρανὸν ἐξαπέστειλεν ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος, δι' ἧς ἠξιώθημεν "τέκνα Θεοῦ γενέσθαι" καὶ πατέρα καλεῖν τὸν τῶν ὄλων Θεόν· αὐτὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν ἐκ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων καὶ πρὸς θεογνωσίαν ὠδήγησεν, καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ τιμίου αὐτοῦ σταυροῦ ἀνεκαλέσατο, στήλας ἡμῖν θεοφεγγεῖς συστησάμενος, ἀνδρας θεοφόρους καὶ δυνατοὺς ἐν Θεῷ, κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα πορευομένους καὶ τῇ ἀρίστῃ αὐτῶν πολιτείᾳ τὸ σκότος τῆς πλάνης ἀπελαύνοντας καὶ φωτίζοντας ἡμῶν τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα, ὅπως γενώμεθα ἐκ σαρκικῶν πνευματικοὶ καὶ ἐκ χοϊκῶν οὐράνιοι καὶ ἐξ ἀνθρώπων θεοί· ὧν εἷς ὑπῆρχε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ ἐπίσκοπος, οὗτινος τὸν βίον ἐκθέσθαι ὑμῖν δίκαιον ἐκρίναμεν καὶ τὰς αὐτοῦ ἀρετὰς διηγήσασθαι, πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων· ἔλαμψε γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ αὐτὸς ὡσπερ ἥλιος ἐν κόσμῳ καὶ πολλοὺς ἐφωταγώγησεν.

2. Οὗτος ὁ θεοφόρος ἀνὴρ ὄρμητο μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, ἐκ πόλεως Ἀτταλείας λεγομένης· ἐκ παιδικῆς δὲ ἡλικίας τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσηλώσας αὐτοῦ τὸν νοῦν καὶ τῇ ἡσυχίᾳ καὶ ἡρεμίᾳ σχολάζων προέκοπτεν ἐν πάσῃ ἀρετῇ· καὶ τοσοῦτον διέλαμψεν ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ Θεὸν πλεονεκτήμασιν, ὥστε αὐτὸν καὶ πρὸς ποιμανσιν λαοῦ κληθῆναι καὶ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι βίᾳ τῆς ἰδίας πόλεως. Πεντεκαίδεκα μόνας ἡμέρας δὲ ποιήσας ἐν τῷ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνῳ, ὡς εἶδεν τὴν πολλὴν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν τὴν ἐν τῇ πόλει, ἐλυπήθη λίαν. Ἐπίψας οὖν ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐδέετο μετὰ δακρύων λέγων· "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μόνος φιλάνθρωπος, ὁ ὑψωθείς ἐπὶ σταυροῦ, ἵνα ἡμᾶς ὑψώσης ἐκ τῶν χαμαιζήλων παθῶν, φώτισον τὴν ἐσκοτισμένην μου ψυχὴν καὶ δεῖξόν μοι σωτηρίας ὁδόν, δι' ἧς τὴν πρὸς σὲ πορείαν ποιήσομαι.

2;4 πᾶν γόνυ - - γλῶσσα] Ἡσαίου με', 23, 24. — 6 Ἰωάν. α', 12. — 20 κωδ. ἰταλίας. — 31 σωτηρίας ὁδόν] Πράξ. ις', 17.

σὺ γάρ εἶ ὁ Θεός μου καὶ σὲ ποθῶ, καὶ σὲ ζητῶν ἐξελήλυθα,
ὅπως τύχω τῆς ἐκ δεξιῶν σου στάσεως". Καὶ ταῦτα καὶ τούτων
ὁμοια εἰπὼν καὶ προσευξάμενος ἀρύπνωσεν, καὶ ἦλθεν αὐτῷ φωνή
λέγουσα· "Παῦλε, Παῦλε, εἰ δύνασαι γενέσθαι ὡς ὁ στῦλος τοῦ
5 πυρός, ὅστις προεπορεύετο τῆς παρεμβολῆς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ,
δούλευσον τῇ ἱερωσύνῃ· διὰ γὰρ τῆς ἱερωσύνης ἐξαλείφονται αἱ
ἁμαρτίαι τοῦ κόσμου". Τούτων ἀκούσας ἐξανέστη ἔμφοβος λίαν,
καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιθείς τὸ ἴδιον ἱμάτιον ἐπὶ τὸν ὦμον ἐξῆλθε
λάθρα τῆς πόλεως, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· "Δεῖ με
10 ἀπελθεῖν εἰς χώραν μακράν, ἔνθα οὐδεὶς με γινώσκει".

3. Καὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος, τῇ συνοδευούσῃ
πάντοτε τοῖς αὐτὸν ἀγαπῶσιν, ἦλθεν εἰς Ἑδεσσαν· εἶχε γὰρ τότε
ἡ Ἑδεσσα ἐπίσκοπον ἅγιον, καλούμενον Ῥαββουλᾶν. Μὴ ἐπιστά-
μενος δὲ ὁ Παῦλος ἐργόχειρόν τι ἐργάσασθαι, ἐργατείας ἔκαμνεν
15 καὶ ἐμίσθου ἑαυτὸν καθ' ἡμέραν εἰς ἑκατὸν φύλλεις καὶ ἐν κολ-
λύριον ἄρτου· καὶ τὸν μὲν ἄρτον ἤσθιεν, τὸ δὲ κέρμα συνῆγεν
καὶ κατὰ Παρασκευὴν ἠγόραζεν ἄρτους καὶ ἄλλα τινὰ βρώσιμα,
καὶ ἐξήρχετο πρὸς τοὺς μοναχοὺς τοὺς οἰκοῦντας ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ ἐμέριζεν αὐτοῖς καὶ ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· "Ἐξέρ-
20 χομαι ἰδεῖν τὸν Θεὸν ἐν τοῖς μοναχοῖς τοῖς ἰδιάζουσιν ἐν ταῖς
ἐρήμοις καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν· ἐν αὐτοῖς γὰρ κατοικεῖ ὁ Θεός". Κατὰ
δὲ Κυριακὴν ἠγόραζεν ὀπίρας καὶ ἀπῆει εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ
διεμέριζε τοῖς νοσοῦσι καὶ τοῖς ξένοις· ἔλεγε γὰρ, ὅτι "Δεῖ με
ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ ἐμὲ πλαστουργήσαντος, καὶ αὐτὸς πρόνοιαν
25 πολλὴν ποιεῖται τῶν νοσοῦντων καὶ τῶν ξένων". Καὶ οὕτως ἐποίει
διηγεκῶς. Ὁ δὲ φιλόνητος Θεός, ὁ ἀντιλαμβανόμενος τῶν ἀγα-
πώντων αὐτὸν ἐν παντὶ τόπῳ, ἠθέλησε μικρόν τι ἀποκαλύψαι
τῶν ἀρετῶν τοῦ δούλου αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἑδέσση

2 τούτων] οὕτως ἐν τῷ κώδικι. — 3 κῶδ. φωνή. — 4 στῦλος τοῦ πυρός] Ἐξῆδ.
17, 21, 22. — 14 κῶδ. ἐργατείας. — 16 κῶδ. εἶσθιεν. — 28 Ἑδέσση] ὡς λέγει
τὸ 207-ον φύλλον τοῦ κώδικος· μεθ' ὃ ὑπάρχει χάσμα· ἀλλὰ τις παλαιὸς τοῦ κώδικος
ἀναγνώστης ἔγραψε τὸ «ἕστ(ει) φύλλον β'», ἐννοῶν τὸ 209-ον, ὅπουθεν τὸ καίμενον
ἔρχεται ἀπὸ τῶν λέξεων « - - πληρώσας τὴν δέξινον κτλ.

4. - - - - - πληρώσας τὴν δέησιν· καὶ λέγει τῷ Ἰωάννῃ
“Τίνος χάριν, ἀδελφέ, ἐβόησας, θεασάμενος τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ
γένους ἡμῶν, καὶ τίς σε ἤγαγεν ἐνταῦθα; ἐν ἀληθείᾳ μαθητῆς
ὑπάρχεις τοῦ Χριστοῦ· λέγω δέ σοι, ὅτι, ὀπηνίκα ἢ φωνή σου
ἦλθεν εἰς τὰ ὦτά μου, εἶδον δύο ἄνδρας λευχειμονοῦντας καὶ σὲ 5
ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, οἵτινές σοι ἔλεγον, Ἐνδυναμοῦ, Ἰωάννη, καὶ
μὴ φοβοῦ· τῇ γὰρ δυνάμει τοῦ Κυρίου σου πατήσεις ἐπὶ ὄφεων
καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ νῦν
δεῦρο, ἀδελφέ, κατατρυφήσωμεν τοῦ Κυρίου καὶ ἀνοιξωμεν τὸ
στόμα ἡμῶν”. Καὶ αὐτῶν εὐχομένων καὶ τὴν εὐχὴν διατεινόντων 10
ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν, περιεκύκλωσεν αὐτοὺς φαντασία διαφόρων ἐρπετῶν,
θηρίων, ὄφεων καὶ ἀσπίδων, καὶ σὺν τούτοις πᾶσι λεόντων καὶ
λεοπάρδων, ὀρμώντων καὶ ἐπιπηδόντων εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν.
Τότε οἱ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ προσέσχον εἰς οὐρανόν, τὴν ἐκεῖθεν
βοήθειαν ἐπικαλούμενοι· καὶ ὕψωσας ὁ θεοφόρος Παῦλος τὴν 15
φωνὴν αὐτοῦ προσηύξατο λέγων· “Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῶν
ἁγίων σου προφητῶν καὶ δικαίων ὑπερχασίας, ὁ καθυποτάξας
τοῖς ἁγίοις σου ἀποστόλοις πᾶσαν τὴν τῶν Δαιμόνων ἐνέργειαν,
σὺ καὶ νῦν, Κύριε, τὴν φαντασίαν ταύτην κατάργησον καὶ ἀποδίωξον
ἀφ’ ἡμῶν τῶν δούλων σου πᾶσαν ἐπιβουλήν τοῦ ἐχθροῦ”. Καὶ 20
παραυτὰ τὰ μὲν ἐρπετὰ ἐξέλιπον, ἔμειναν δὲ τὰ θηρία ἰστάμενα
εἰς τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου, ὅπως ἐνεργήσῃ ἐν αὐτοῖς ἢ εὐχὴ
τοῦ μακαρίου Ἰωάννου, ὅστις θεασάμενος τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν καὶ
τὴν ἐπιμονὴν ὕψωσεν αὐτοῦ τὸ ὄμμα εἰς οὐρανοὺς καὶ εἶπεν·
“Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸ τῶν χριστιανῶν καύ- 25
χημα, σὺ εἶ ὁ περιβαλλόμενος τὸν οὐρανὸν νέφεσι· σὺ εἶ ὁ ἐνδε-
δυμένος φῶς ὡς ἱμάτιον καὶ γυμνὸς παγῆναι ἐν σταυρῷ καταδε-
ξάμενος· σὺ καθυπέταξας τῷ προπάτορι Ἀδὰμ πᾶσαν αἰσθητὴν
φύσιν· σὺ καὶ τανῦν, Κύριε, καθυπόταξον τοῖς δούλοις σου τὰ
θηρία ταῦτα, ἐάν τε ἀληθῆ σώματά εἰσιν, ἐάν τε φαντασία”. 30

5 κῶδ. λευχειμονοῦντας. — 7/8 Λουκᾶ ι', 19. — 13 κῶδ. ἐπιπηδόντων. — 26
Ψαλμ. ρμς', 8 «τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις». — 27 Ψαλμ. ργ', 2 «ἀνα-
βαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον».

*

Τότε ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ λέγουσα· “Ὁὐκ ἀνέγνωτε τὸ γεγραμμένον, ὅτι Τὸ ἔλεός μου οὐ μὴ ἀποστήσω ἀπὸ σοῦ; Καὶ πάλιν· Παρεμβάλεϊ Ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς; Μὴ οὖν τοῦ λοιποῦ φοβηθῆτε τὸν πονηρόν· ἐγὼ γάρ
5 εἶμι μεθ’ ὑμῶν”. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀφανῆ γεγονάσι τὰ θηρία.

5. Ταῦτα θεασάμενος ὁ θεσπέσιος Παῦλος προσέπεσε τῷ μακαρίτῃ Ἰωάννῃ λέγων· “Εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ, τῷ καταξιώσαντί με εὐλογηθῆναι παρὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ”. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης
10 λέγει αὐτῷ· “Τί ἀγαθὸν ἰδὼν εἰς ἐμέ, ἀδελφέ, λέγεις μοι ταῦτα”; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Παῦλος· “Εἶδον, ὅτι ἔχεις ἐν σπηλαίῳ δώδεκα ἁγίους καὶ τρέφεις αὐτούς ἄρτω καὶ ὕδατι, ὅπως κοινωνὸς αὐτῶν γένῃ ἐν τοῖς ἀγῶσιν αὐτῶν. Ναὶ λέγω σοι, ἀδελφέ, ὅτι κοινωνὸς ὑπάρχεις ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα σου μέζονα τῶν
15 ἔργων αὐτῶν εἰσι· πολλὰ γὰρ εἶδη ἀρετῶν ἐκτήσω ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ”. Τούτων ἀκούσας ὁ ἐν ἁγίοις Ἰωάννης λίαν ἐθαύμασε, πῶς ἀποκαλύπτει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὰ μυστήρια τοῖς ἀξίοις· καὶ εἶπεν τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ· “Τίνος χάριν ἐκφαίνεις τὰ κατ’ ἐμέ, ἄνθρωπε; Θέλεις, ἵνα καγὼ τὰ κατὰ σὲ ἀναγγείλω; σὺ γὰρ
20 ἐπίσκοπος εἶ τῆσδε τῆς πόλεως καὶ ἐν σοὶ πληροῦται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· Ἐχομεν θησαυρὸν ἐν ὑστρακίνῳ σκευεῖ· ὑπερὸν δὲ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν κατοικοῦσαν ἐν τοῖς ἁγίοις”. Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· “Τίς ἀνήγγειλέ σοι, ὅτι ἐπίσκοπός εἶμι; οὐκ ἔστι τοῦτο ἀληθές”. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· “Μὴ διὰ τὸ σπεύδειν σε,
25 ἀδελφέ, καλύψαι τὰς σὰς ἀρετὰς ψευδοποιήσης τὴν τοῦ σωτῆρος ῥῆσιν, τὴν λέγουσαν· Οὐδὲν ἐστὶ κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται”. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει τῷ Ἰωάννῃ· “Τίς σοι ἐγνώρισεν, ὅτι ἐπίσκοπός εἶμι”; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης· “Ὁ γνωρίσας σοι, ὅτι ἔχω
30 δώδεκα ἁγίους εἰς τὸ σπήλαιον, αὐτὸς κάμοι ἐγνώρισεν, ὅτι ἐπί-

2 Βασίλ. 2, ζ', 15. — 3 Ψαλμ. λγ', 8. — 11 Παῦλος] ἐνταῦθα λέγει τὸ 209-ον φύλλον, οὗ τὸ πέρας συνάπτεται τῷ 208-ῳ φύλλῳ. — 25 κῶδ. ψευδοποιήσεις. — 26/27 Ματθαίου ι', 26.

σκοπος εἶ". Τούτων ἀκούσας ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐδόξασεν τὸν Θεὸν καὶ ἐμνήσθη τοῦ γεγραμμένου λόγου· "Τὸ μυστήριόν μου ἐμοὶ καὶ τοῖς τοῦ οἴκου μου". Εὐχαριστήσαντες οὖν καὶ μεγα- λύναντες τὸν Θεὸν κατῆλθον ἐκ τοῦ ὄρους, ὄρκους πιστωσάμενοι ἀλλήλοις μηδενί τι τῶν συμβεβηκότων μεταξὺ αὐτῶν γνώριμον 5 ποιῆσαι, ἄχρις ἂν ἀλλήλων διαζευχθῶσιν, εἴτε διὰ θανάτου, εἴτε διὰ μακρᾶς ξενιτείας. Παρεκάλεσε δὲ ὁ μακάριος Ἰωάννης τὸν Παῦλον συνοικῆσαι αὐτῷ καὶ οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ· "Παραχώρησόν μοι ἀπελθεῖν εἰς τὸ ἔργον μου καὶ γενήσομαί σοι ἀγαπητός". Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· "Πορεύου καὶ ἐργάζου 10 τῇ ἡμέρᾳ, ὡς βούλει, καὶ καθ' ἐσπέραν ἔρχη καὶ ἀναπαύη ἐν τῷ οἴκῳ μου· εἰ δὲ θέλεις, ἀπερχόμεθα καὶ ἀυλιζόμεθα νυκτὸς πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἢ ἀναπαυόμεθα ὁμοῦ ἐν τῇ ἐκκλη- σία τοῦ Θεοῦ". Ὁ δὲ θεοφόρος Παῦλος ἔβηκεν ἑαυτῷ τοιοῦτον κανόνα, ὅπως ἐν μὲν τῷ χειμῶνι, ὅτε καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὡς 15 ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ πολιτεύεται, ἀνέλθῃ πρὸς τοὺς ἁγίους εἰς τὸ σπή- λαιον κάκεισε παραχειμάζειν· ἐν δὲ τῷ θέρει, ὀπηνίκα καὶ τὸ ἔρ- γον κινεῖται, κατέλθῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐργάσῃται. Ἦρесе δὲ τοῦτο καὶ τῷ μακαρίτῃ Ἰωάννῃ, καὶ προσελθὼν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως Ῥαββουλαῖ παρεκάλει συγχωρῆσαι αὐτῷ εἰς πέρας 20 ἀγαγεῖν τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐκέκτητο.

6. - - - - ὁ δὲ φιλόανθρωπος Θεὸς οὐκ ἐγκατέλιπεν τοὺς δούλους αὐτοῦ· περὶ γὰρ τὸ μεσονύκτιον νεωτέρα τις κόρη ἤρξατο βοᾶν ἐκ τῶν ἐνδοτέρων μερῶν τῆς σκηνῆς καὶ λέγειν· "Οὐαὶ μοι, οὐαὶ μοι! βολίδες πυρὸς ἐξέρχονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ 25 ἐπιπίπτουσι τῷ προσώπῳ μου". Ἐκ δὲ τῶν κραυγῶν αὐτῆς ἔξυπνοι γενόμενοι οἱ γονεῖς αὐτῆς ἠρώτων μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῶν τοιούτων κραυγῶν· ἡ δὲ περισσότερον ἔκραζεν λέγουσα· "Πῦρ ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ κρούει τὴν ὄψιν μου". Εἶπεν δὲ αὐτῇ ὁ

2 Τὸ μυστήριον - - οἴκου μου] λόγιον τοῦ Ἰησοῦ, ἀριθ. 87 Ropes, σ. 94-96. — 6 ποιῆσαι] ἀντὶ τούτου ἐν τῷ ἀπογράφῳ μου γέγραπται τὸ νοῆσαι. — 7 κῶδ. ξενη- τείας. — 17 κῶδ. ὀπη νίκα. — 18 κῶδ. ἐργάσεται. — 21 μετὰ τὸ ἐκέκτητο, ἐνθα λήγει τὸ 208-ον φύλλον, ὑπάρχει πάλιν ἐν τῷ κειμένῳ χάσμα. — 22 φύλλον 210-ον τοῦ κώδικος || κῶδ. ἐγκατέλειπεν.

θεοφόρος Παῦλος· “Εἰ θέλεις ἐλευθερωθῆναι τοῦ πυρὸς τούτου, πίστευσον εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἔξεις ζωὴν αἰώνιον”. Δραμοῦσα οὖν ἡ νεᾶνις ἔλυσε τοὺς ἀγίους ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ εἶπεν· “Ναί, δέσποτα, πιστεύω εἰς τὸν Θεὸν τὸν λυ-
5 τρούμενόν με ἐκ τῆς ἀνάγκης ταύτης”. Ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ὥρᾳ ἀναστὰς ὁ μακάριος Παῦλος ἔβαλεν ὕδωρ εἰς γηστέρναν καὶ προσ-
ἠύξατο λέγων· “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, ὅπως λύσης τὰ τέκνα τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐκ τῆς κατάρας τῆς ἐπεληθούσης τῇ γῆ διὰ τῆς τοῦ
10 Ἀδάμ παραβάσεως, δι’ ἧς ὁ Διάβολος ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ ἀκάνθας καὶ ζιζάνια· σὺ τανῦν, Κύριε, δὸς τοῖς δούλοις σου χάριν καὶ δύναμιν γεωργῆσαι αὐτὴν καὶ καθαρῆσαι, πρὸς τὸ καρποφορῆσαι καρποὺς πνευματικούς· σὺ, Κύριε, ὁ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι εὐδοκήσας καὶ ἀγιάσας τὰ ὕδατα, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα νομοθε-
15 τήσας εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀγιάσον τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ βαπτιζομένους, ὥστε ἀποθέσθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδύσασθαι δὲ τὸν καινόν, τὸν ἀνακαινούμενον δι’ ὕδατος καὶ πνεύματος”. Καὶ πληρώσας τὰς συνήθεις εὐχὰς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐβάπτισε τὴν κόρην ἐκείνην εἰς τὸ
20 ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ παραυτὰ ὑγίανεν ἡ κόρη καὶ οὐδὲν τοῦ λοιποῦ κακὸν ἐθεάσατο· οἱ δὲ γονεῖς αὐτῆς καὶ πάντες οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖσε, ἰδόντες τὸ γεγονός· θαῦμα, ἐπίστευσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἐβαπτίσθησαν, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.
25 7. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἠγανάκτησε μεγάλως· καὶ πέμψας ἔλαβεν ἐκ τῶν πιστευσάντων ὡς ἑβδομήκοντα ψυχὰς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ πέδας σιδηρᾶς αὐτοῖς ἐπιθέμενος καθ-
εἶρξεν αὐτοὺς ἐν φυλακῇ· τοὺς δὲ ἀγίους πάλιν πεδήσας ἰσχυρῶς ἐξήγαγεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν, εἰς τόπον ἔχοντα φοινίκων
30 πλῆθος, ἀφ’ ὧν καὶ τὴν τροφήν εἶχον οἱ τὸν τόπον οἰκοῦντες

3 κωδ. νεάμης. — 6 γηστέρναν] οὕτως ἐν τῷ κώδικι. — 10 Διάβολος] οὕτως ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ τετραδίῳ μου γεγραμμένου Χριστός, ὕπερ ἐκ παραδρομῆς ἴσως οὕτως ἐγράφη, εἰ μὴ τῶντι τοῦτ' αὐτὸ γέγραπται καὶ ἐν τῷ κώδικι. — 17/18 Ἐφεσ. δ', 23, 24.

Ἰσραβελ. Ἦν δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φοινίκων δένδρον ἐν ὑψηλὸν
πάνυ καὶ ὠραῖον, οὗ ὑποκάτωθεν ἔθεντο τοὺς ἀγίους, βουλόμενοι
σφαγιάσαι αὐτούς. Τότε ὁ μακάριος Ἰωάννης προσεφώνησε τῷ
ἄρχοντι αὐτῶν λέγων· “Προσέγγισον ὧδε, ὅπως ἂν σοι λαλήσω”.
Προσεγγίσαντι δὲ λέγει αὐτῷ· “Τί ἐστὶν ὑμῖν τὸ δένδρον τοῦτο”; 5
“Ὁ δὲ λέγει· “Θεὸς ἐστὶν ἀπάσης τῆς παρεμβολῆς ταύτης”. Λέγει
αὐτῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης· “Εἰ συνορᾷς οὖν, ἐπισύναξον τοὺς
ἐταίρους σου καὶ ἐπικαλέσασθε τὸν θεὸν ὑμῶν, καὶ ἡμεῖς ἐπικα-
λούμεθα τὸν ἡμέτερον Θεόν, καὶ ὁ νικῶν αὐτός ἐστιν ἀληθινὸς
Θεὸς καὶ αὐτῷ δεῖ ὑμᾶς ἀκολουθῆσαι”. Καὶ ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ 10
βασιλεὺς· “Πάνυ σοφῶς ἔκρινας”. Τότε ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐκ-
τείνας τὰς χεῖρας προσηύξατο λέγων· “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ
καρπὸς τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ζωῆς, ὁ τῷ θελήματί σου τρέφων
τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, παρακλήθητι καὶ ἐξαπόστειλον τὴν ὄρ-
γὴν σου ἐπὶ τὸ δένδρον τοῦτο, καὶ ἐκρίζωσον αὐτὸ ἐκ θεμελίων, 15
ὅπως μὴ γένηται πλάνης αἷτιον πολλοῖς”. Καὶ παραυτὰ νεύσας
ἄνεμος βίαιος ἐξέσπασε τὸν φοινικα ἐκεῖνον μετὰ τῶν ριζῶν καὶ
κατέκαυσεν αὐτὸν ὡς πῦρ. Τότε πάντες οἱ εὐρεθέντες ἐκεῖ, θεα-
σάμενοι τὸ γεγονός θαῦμα, ἐβόησαν λέγοντες· “Ἐπ’ ἀληθείας ὁ
Θεὸς τῶν ἔργων τούτων, αὐτός ἐστιν ὁ ἀληθὴς Θεός”. Καὶ λέγει 20
ὁ μακάριος Ἰωάννης τῷ βασιλεῖ· “Πιστεύεις ἄρτι, ἢ κατακαίονται
καὶ οἱ λοιποὶ φοινικες καὶ στερεῖσθε τῆς ἐξ αὐτῶν ζωῆς”; Εἶπεν
δὲ ὁ βασιλεὺς· “Πιστεύω, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀληθὴς ἐστὶ Θεός, καὶ
αὐτὸς ὑμᾶς ἀπέστειλεν ἐλευθερῶσαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκοτασμοῦ τῆς
πλάνης”. Παραυτὰ οὖν ἀναστάντες οἱ ἅγιοι ἔκτισαν κολυμβήθραν 25
καὶ ἠγίασαν αὐτήν, καὶ ἐβάπτισαν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς μεγιστᾶνας
αὐτοῦ καὶ ἅπαντα τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ πέμψας ὁ βασιλεὺς ἔλυ-
σεν ἐκ τῶν δεσμῶν τοὺς πρότερον δεξαμένους τὴν πίστιν· δέδωκε
δὲ τοῖς ἀγίοις σκηγήν, τοῦ ποιῆσαι αὐτήν ἐκκλησίαν τῷ πλήθει
τοῦ λαοῦ. Διέμειναν δὲ πρὸς αὐτούς οἱ ἅγιοι χρόνον ἰκανὸν καὶ 30
ἐδίδαξαν αὐτούς τὴν πίστιν, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς πρεσβυτέρους καὶ
διακόνους, καὶ οὕτως ἐπορεύθησαν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Σινᾶ· ἔλυ-

S κῶδ. ἐπικαλέσασθαι. — 10 κῶδ. ἡμῶν. — 19 κῶδ. ἐπαληθείας.

πήθη δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ πάντες ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τῶν ἁγίων.

8. Παραγενόμενοι δὲ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἀνήλθον εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ἐφάνη, καὶ διαρκέσαντες ἐκεῖσε πέντε ἡμέρας
5 καὶ πέντε νύκτας εὐχόμενοι, φωνῆς ἤκουσαν λεγούσης· “Εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τὴν προσευχὴν ὑμῶν καὶ προσεδέξατο τὸν κόπον ὑμῶν”. Παρέμειναν δὲ ἐν τῷ ἁγίῳ τόπῳ ἡμέρας, περιερχόμενοι καὶ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς αὐτόθι οἰκοῦντας μοναχοὺς· καὶ μετὰ ταῦτα λέγει ὁ Παῦλος τῷ Ἰωάννῃ· “Ἐπιστρέψωμεν, ἀδελφέ, εἰς
10 τὴν εὐλογημένην πόλιν· λέγω γάρ σοι, ὅτι ἑπτὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν, τῶν ἐν τῷ σπηλαίῳ, πρὸς Κύριον ἐπορεύθησαν· εἶδον γὰρ ἐν ὄραματι δώδεκα κλάδη πεφυτευμένα ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ, καὶ ἐλθόντες δύο ἄνδρες λευχίμονες ἀπέκοψαν ἕξ αὐτῶν ἑπτὰ κλάδη, καὶ ἀπελθόντες ἐφύτευσαν αὐτὰ εἰς τὸν Παράδεισον τοῦ
15 Θεοῦ”. Τότε λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· “Ναί, ἀδελφέ, ἀπέλθωμεν. Δοκῶ, ὅτι ἐμνήσθης τοῦ ἔργου σου καὶ τούτου χάριν σπεύδεις”. Πορευομένων δὲ αὐτῶν κατήντησαν περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς ὄρος, οὗ εἰς τὴν κορυφὴν δένδρον ὑπῆρχεν ὑψηλὸν καὶ ἐπάνω τοῦ δένδρου ἄνθρωπος· καὶ θεασάμενοι ἐβόησαν· “Εὐλόγησον, πάτερ”. Αὐτοῦ δὲ
20 μὴ ἀποκριθέντος, ὑπολαβὼν ὁ μακάριος Παῦλος εἶπεν· “Τὸν Χριστόν, ὃν ἀγαπῶσιν οἱ δίκαιοι, εἰ ἄνθρωπος ὑπάρχεις, λάλησον ἡμῖν· εἰ δὲ Δαίμων εἶ, πορεύου ἀπὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν ὡσεὶ χνοῦς ἀπὸ προσώπου ἀνέμου”. Ἀκούσας δὲ ὁ ἄνωθεν τοῦ δένδρου τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐχάρη μεγάλως καὶ εἶπεν· “Καλῶς ἤλθετε, δοῦλοι
25 Χριστοῦ· μὴ φοβηθῆτε· καὶ ἄνθρωπός εἰμι, μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ”. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης· “Τίνος χάριν, ὦ πάτερ, ἠρετίσω τὴν πολι[τείαν ταύτην ἔχειν] καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ [δένδρου οἰκεῖν; πόσους δὲ] χρόνους ἔχεις ἐν τῷ [τόπῳ

12 κλάδη πεφυτευμένα] οὕτως ἐν τῷ κώδ. κ. — 13 κῶδ. λευχίμονες. — 14 κλάδη] οὕτως ἔγραψα, κατὰ τὸ πρότερον παράδειγμα, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ τετραδίῳ μου κλάδους, ὅπερ οὐ συμφωνεῖ τῷ κατόπι ταῦτα. — 20 Τὸν Χριστόν = Μὴ τὸν Χριστόν ὅρα καὶ σελ. 13, 22. — 22/23 ὡσεὶ χνοῦς - ἀνέμου] Ψαλμ. ιζ', 43. λδ', 5. — 27 κῶδ. ἠρετίσω. — 27 καὶ ἐνταῦθα καὶ παραιτέρω ἀπεκόπη ἐκ παλαιοῦ τεμαχίου τι τοῦ 211-ου φύλλου.

τούτῳ”; Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δένδρου ἀπεκρίνατο] λέγων· “Πιστεύσατέ μοι, ἀδελφοί, ὅτι ἔχω ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ τριάκοντα εἴ χρόνους, καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὰ περὶ ἐμέ, εἰ μὴ δύο ἄνδρες, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔρχονται φέροντές μοι ἄρτον καὶ ὕδωρ· καὶ γὰρ καὶ γώ, ὡς ὑμεῖς, διοδεύων τὴν ὁδὸν ἤλθον εἰς τὸν τόπον 5 τοῦτον καὶ εὔρον ἐνθάδε ἀναχωρητὴν μέγαν γέροντα, ὀνόματι Ἀβραάμιον, ἰστάμενον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου τούτου· ὃς ἰδὼν με παρεκάλεσέ με προσμεῖναι αὐτῷ τρεῖς ἡμέρας καὶ διηγεῖτό μοι τοὺς πολέμους, οὓς ὑπέστη ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ παρὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ 10 μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ· ἐγὼ δὲ καταγαγὼν αὐτὸν ἐκήδευσα καὶ ἔθαψα ἐνθάδε. Θαυμάσας δὲ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ καὶ ποθήσας τὸν πλησιασμόν αὐτοῦ ἀνῆλθον καὶ ἔστην εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἐκδεχόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπὴν· παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς καὶ γώ, 15 ἀδελφοί, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, προσκαρτερήσατέ μοι τρεῖς ἡμέρας, ὅπως ἴδῃτε τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· ὁ Θεὸς γὰρ ὁ ἀποστείλας με πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Ἀβραάμιον, αὐτὸς καὶ ὑμᾶς ἀπέστειλεν τανῦν πρὸς με”. Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας παρέδωκε καὶ αὐτὸς τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ, πολλὰ προδιαλεχθεῖς [- - - - -], 20 ἀπαγγέλλας περὶ π - - - - - “Ὅτε δὲ ἀνεπάη, [ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ] εὔρον αὐτὸν ἐνδεδυμένον τρίχινον ἱμάτιον καὶ ἐπιρριπτάριον ὁμοίως τρίχινον· εὔρον δὲ καὶ σφυρίδα, ἔχουσαν ἄρτους ὀλίγους, καὶ φακὴν βρεκτὴν καὶ σκεῦος ὀστράκινον κρεμάμενον, ἔχον ὕδωρ. Καταγαγόντων δὲ αὐτῶν τὸ λείψανον τοῦ 25 ἀγίου πρὸς τὸ κηδεῦσαι, εὐρέθη πλῆθος χριστιανῶν ἐρχόμενον, ἐχόντων ἐν ταῖς χερσὶ λαμπάδας πυρὸς καὶ θυματοῦς εὐωδιάζοντας· καὶ ἐπιστάντες τῷ τόπῳ ἠρώτων λέγοντες· “Ποῦ ἐστὶν ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ; ὁπτασίαν γὰρ ἐωράκαμεν, κελεύουσαν ἡμᾶς ἐξελθεῖν καὶ τιμῆσαι τὸν ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ”. Τούτων 30 ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἔγνωσαν, ὅτι χάριν τοῦ ἀναπεπαυ-

19 κῶδ. τὰ νῦν· οὕτω καὶ σελ. 371, 29, 374, 11 καὶ 379, 21. — 23 ἐπιρριπτάριον] ἐν τῇ ᾧ σχολιον· «μαντίτζ(ιν) μικρόν». — 24 κῶδ. φακὴν.

μένου αγίου ἡ ὄπτασία γέγονεν· καὶ ἐκθύσαντες τὸν ἅγιον, ἀλείψαντες, πάλιν ἐνέδυσαν αὐτὸν τὸν σάκκον καὶ τὸ ἐπιρριπτάριον, καὶ ἔθηκαν αὐτὸν ἐν γλωσσοκόμφῃ καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ κοιμηθέντος ἐν Χριστῷ αγίου Ἀβρααμίου, καὶ παρέδωκαν τοῖς κληρικοῖς, τοῖς παραγενομένοις μετὰ τοῦ πλήθους τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπορεύθησαν αὐτοὶ τὴν ὁδὸν αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ, λαβόντες τὴν σφυριδα τοῦ αγίου καὶ τὸ σκεῦος τοῦ ὕδατος εἰς εὐλογίαν. Πολλὰ δὲ ἰάσεις γέγονασιν ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐν τῷ σκευεὶ δι' εὐχῶν τοῦ θεράποντος τοῦ Χριστοῦ.

10 9. Ὅδοιπορήσαντες οὖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας πέντε ἔφθασαν εἰς τόπον λεγόμενον Λίθος τοῦ Ἰακώβ· ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ συν-
οδία ἀναχωρητῶν, μεγάλας ἀρετὰς ἐχόντων (εἶχον δὲ καὶ ἡγού-
μενον, πεπληρωμένον χάριτος θείας), οὓς θεασάμενοι οἱ περὶ τὸν
Παῦλον προσέπεσον αὐτοῖς εὐχὴν αἰτούμενοι. Ἐκαλεῖτο δὲ ὁ ἡγού-
15 μενος αὐτῶν Στέφανος, ὅστις εὐμενῶς προσδεξάμενος τοὺς μακα-
ρίους Παῦλον καὶ Ἰωάννην εἶπεν αὐτοῖς· “Καλῶς ἦλθετε πατέ-
ρες· ἐκ τοῦ ὄρους γὰρ Σινᾶ παραγεγόνατε, τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ”.
Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· “Πόθεν ἔγνωσ, πάτερ, ὅτι
ἐκ τοῦ αγίου ὄρους κατελάβομεν”; Ἀπεκρίθη ὁ ἡγούμενος· “Πᾶσα
20 ἡ ὁδὸς ὑμῶν ὡς ἐν εἰκόνι καθιστόρηται ἐνώπιόν μου, ἀφ' οὗ
ἐξήλθετε ἀπὸ Ἐδέσσης μέχρι τοῦ νῦν”. Φθασάσης δὲ τῆς ὥρας
τῆς ἐσπερινῆς λειτουργίας ἀνέστησαν καὶ προσηύξαντο ὁμοθυμαδόν,
καὶ οὕτως ἐκάθισαν δειπνῆσαι· λαβὼν δὲ ὁ ἡγούμενος τὸν ἄρτον
τοῦ δοῦναι ἀνὰ ἐκάστῳ εὐλογίαν, κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ἐνατενίσας
25 πᾶσιν ἔθηκε τὸν ἄρτον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θεοφόρου Παύλου, λέ-
γων· “Δεῖξαι, πάτερ, καὶ μέρισον ἡμῖν· παρὰ σοῦ γὰρ δεῖ ἡμᾶς
εὐλογίαν λαβεῖν· ἐπίσκοπος γὰρ ὑπάρχεις”. Τότε ὁ Παῦλος ἐπι-
λαβόμενος τῶν γονάτων τοῦ ἡγουμένου παρεκάλει λέγων· “Μὴ
ἀνακαλύψῃς τὰ κατ' ἐμέ, ἵνα μὴ καγῶ τὰ κατὰ σὲ δημοσιεύσω”.
30 Τούτων ἀκούσας ὁ ἡγούμενος ἔδωκεν αὐτὸς τὴν εὐλογίαν· ἐσθιόν-
των δὲ αὐτῶν, λέγει ὁ ἡγούμενος τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ· “Τίνος

2 ἐπιρριπτάριον] οὕτως ἐνταῦθα· ὅρα σ. 877, 23. — 16 κῶδ. Ἰάννην. — 21 κῶδ. αἰθέσης· οὕτω καὶ κατόπιν. — 24 κῶδ. ἀναιεκίστω.

χάριν, ὦ πάτερ, ἀποκρύπτεις τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν σοι, καὶ ἐπίσκοπος ὑπάρχων ποιεῖς σεαυτὸν ὡς ἓνα τῶν κοινῶν ἀνθρώπων”; Ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος· “Τίνος χάριν κατέχεις σὺ γυναῖκα μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ δέκα ἕξ χρόνων”; Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες ἐταράχθησαν καὶ εἶπον τῷ ἡγουμένῳ· “Τί ἐστὶ τὸ 5 πρᾶγμα τοῦτο, πάτερ”; Ἴδὼν δὲ ὁ ἡγούμενος Στέφανος τὴν τῶν ἀδελφῶν ταραχὴν, ἔστη εἰς τὸ μέσον τῆς συνοδίας ἐκαίνης τῆς ἁγίας καὶ εἶπεν· “Ἐνωτίσασθε, ἀδελφοί μου, τοὺς λόγους μου· μαρτυρεῖ μοι γὰρ ὁ κυριεύων πάσης τῆς κτίσεως, ὅτι οὐ ψεύδομαι. Πρὸ δέκα καὶ ἕξ ἐνιαυτῶν ἤμην ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ συνήν- 10 τησέ μοι κόρη ὡς ἐτῶν ἐπτὰ, πλανωμένη καὶ κλαίουσα, ἣτις θεασαμένη με προσέπεσε τοῖς ποσὶ μου λέγουσα· Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀντιλαβοῦ τῆς ὀρφανίας μου· οἱ γὰρ γονεῖς μου ἐκοιμήθησαν, καὶ μηδένα προστάτην ἔχουσα ἐξῆλθον πλανω- μένη εἰς ταύτην τὴν ἔρημον. Τούτων ἀκούσας συνεπάθησα αὐτῇ. 15 μήπως καὶ ὑπὸ θηρίων βρωθῆ, καὶ προσλαβόμενος αὐτὴν ἐφύλαξα μέχρι τῆς σήμερον· ἔστι δὲ ὁ ἀββᾶς Μαθθίας, ὃν ὑμεῖς δοκεῖτε εὐνοῦχον εἶναι· οὐ διαλανθάνει δὲ ὑμᾶς ἡ ἐνάρετος αὐτῆς πολιτεία καὶ ἄσκησις”. Τότε οἱ ἀδελφοὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ λέγοντες· “Ὅτε μὲν ἡγνοοῦμεν, πάτερ, τὰ κατ’ αὐτήν, ἀβλαβῶς συνωκοῦμεν 20 αὐτῇ, τανῦν δὲ οὐκ ἔστι τοῦτο δυνατόν”. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἡγούμενος· “Ἔχω, ἀδελφοί, δεκαῆξ ἐνιαυτοὺς φυλάσσων πάση δυνάμει τὴν ἀμνάδα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔστι τανῦν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος αὐτῆς, καὶ φοβοῦμαι ἑᾶσαι αὐτήν, μήπως ὁ ἐχθρὸς εὔροι τρόπον τοῦ ἀπολέσαι αὐτήν. Εἰ οὖν ἀναδέχεσθέ μοι, ὅτι οὐ κρί- 25 νει με ὁ Χριστὸς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως χάριν αὐτῆς, ἐγὼ ἀπολύω αὐτήν”. Ἴδὼν δὲ ὁ μακάριος Ἰωάννης τὴν ἔνστασιν καὶ τὴν ταραχὴν εἶπεν· “Δεῦτε ἀγρυπνήσωμεν, ἀδελφοί, καὶ δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ γενέσθω”. Αὐτῶν δὲ ἀγρυπνοῦντων καὶ προσευχομένων, περὶ τὸ μεσονύκτιον παρέδωκεν 30 ἡ κόρη τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῷ Κυρίῳ, καὶ θαυμάσαντες ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν· εἰλίξαντες δὲ αὐτήν, καθὼς ἐστίν, εἰς τὰ

8 κῶδ. ἐνωτίσασθαι. — 17 κῶδ. δοκεῖται. — 25 κῶδ. ἀναδέχεσθαι.

ίμάτια αὐτῆς, καὶ πληρώσαντες ἐπ' αὐτῇ τὸν συνήθη κανόνα, κατέθεντο πλησίον τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ τὴν κεφαλὴν ἀνέκλινεν, ἀπερχόμενος πρὸς Λάβαν, ὅτε καὶ τὴν κλίμακα ἐθεάσατο.

5 10. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελθόντες οἱ μακάριοι Παῦλος καὶ Ἰωάννης ἐπορεύθησαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ προσκυνήσαντες τοὺς σεβασμίους τόπους ἀπῆλθον εἰς Ἔδεσσαν καὶ εὔρον ἐπτὰ ἀδελφοὺς τῶν ἁγίων, τῶν ὄντων ἐν τῷ σπηλαίῳ, κοιμηθέντας, καθὼς προεῖπεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Τότε ὁ Ἰωάννης λέγει τῷ Παύλῳ· “Ἄπο
10 τοῦ νῦν οὐ χωρίζομαί σου, ἀδελφέ, ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Εἰ μὲν οὖν ἀρέσκει σοι, διαμένομεν ἐν τῷ οἴκῳ μου· εἰ δὲ μή, ἀνέλθωμεν πρὸς τοὺς ἁγίους εἰς τὸ σπήλαιον”. Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ θεοφόρος Παῦλος· “Εἰ μὲν ἀναπαῦσαί με βούλει, ἕασόν με ἐν ἡμέρᾳ ἐργάσασθαι συνήθως ἐν τῇ πόλει, καὶ νυκτὸς ἀνερχόμεθα
15 πρὸς τοὺς ἁγίους”. Οὕτως οὖν καὶ ἐποίουν διὰ παντός· ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεός, ὁ πάντοτε θαυματουργῶν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὠκονόμησέ τι τοιοῦτον γενέσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις. Πιστὸς τις ἀνὴρ ὑπῆρχεν ἐν Ἐδέσῃ, περιφανῆς καὶ πρῶτος τῆς πόλεως, οὗ ἡ γυνὴ ἐξ ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ περιέπεσεν ἀρρωστία
20 δεινοτάτῃ ἐπὶ δεκατρεῖς χρόνους. Τούτῳ τῷ πιστῷ ἀνδρὶ ὀπτασία ἐφάνη λέγουσα· “Εἰ θέλεις τὴν γυναῖκά σου ὑγιαίνει, ἀπελθε τῇ νυκτὶ πρὸ τῆς ὥρας τῆς ψαλμοῦδιᾶς, καὶ σταθεῖς εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας φώνησον· Παῦλε, Παῦλε. Καὶ τὸν ἐπακούοντά σου λαβὼν ἀπελθε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ πείσον αὐτὸν
25 θεῖναι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γυναῖκά σου καὶ ὑγιασθήσεται”. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία ἐποίησε τὸν ἐν ἁγίοις Παῦλον μὴ ἀνελθεῖν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις πρὸς τοὺς ἁγίους, εἰς τὸ σπήλαιον, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν. Ἀναστὰς οὖν ὁ ἄνθρωπος, καὶ λαβὼν σὺν αὐτῷ δύο παῖδας, κατῆλθε τῷ μεσονυκτίῳ, καὶ ἐλθὼν
30 εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας ἔστη καὶ ἐφώνησε· “Παῦλε, Παῦλε”. Ἐπήκουσε δὲ αὐτοῦ ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγων· “Τί θέλεις”; “Ὁ δὲ φησὶν· “Προσέγγισον ὧδε”. Καὶ ἐλθόντι λέγει αὐτῷ· “Ἀκούω,

2/4 Γενέσ. κη', 18-22. κθ', 1 κέ. — 20 κωδ. δεκατρις.

ὅτι ἐργατείας κάμνεις καὶ σπεύδεις πληροφορεῖν τοὺς ἐκμισθουμένους σε· ἔχω δὲ μικρὸν ἔργον ἐν τῷ οἴκῳ μου· ἐλθὼν ἔργασαι αὐτὸ καὶ λάβε τὸν μισθόν". Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· "Ὅταν τὸ φῶς ἀνατείλῃ, πέμπεις καὶ ἔρχομαι". Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος· "Ἄρτι σε θέλω ἐλθεῖν σὺν ἐμοί". Καὶ λαβὼν αὐτὸν ἀπῆλθε, 5 καὶ στήσας αὐτὸν πρὸ τῆς κλίνης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἶπεν· "Ταύτην τὴν οἰκοδομὴν κατέλυσεν ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ δεκατριῶν ἐτῶν, Χριστὸς δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν χειρῶν σου εὐδοκεῖ ἀνεγεῖραι αὐτήν. Ὡς σοφὸς οὖν οἰκοδόμος καὶ γνήσιος δοῦλος Χριστοῦ ἀνοικοδόμησον τὴν πεπτωκυῖαν οἰκίαν τοῦ Κυρίου σου". Τούτων ἀκούσας ὁ 10 θεοφόρος Παῦλος λέγει· "Εἰ δι' ἐμοῦ εὐδοκεῖ ὁ δεσπότης μου Χριστὸς ἀναστῆσαι τὴν γυναῖκα ταύτην ἀπὸ κλίνης ὑδύνης αὐτῆς, φέρετέ μοι ἔλαιον". Καὶ λαβὼν τὸ ἔλαιον εἰς τὴν ἑαυτοῦ παλάμην ἤπλωσε τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν καὶ προσηύξατο λέγων· "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ ῥύόμενος τοὺς ἐπικαλουμένους σε ἐκ πάσης περιστάσεως, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην σταυρῷ προσηλωθῆναι καταδεξάμενος, ὁ τὰς πληγὰς τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ ἐλαίῳ ἀλείψας ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι καὶ ἰασάμενος αὐτὸν ἐκ τῶν φθοροποιῶν τραυμάτων τοῦ ἐχθροῦ, αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, ἐπίσκεψαι τὴν γυναῖκα ταύτην, 20 τὴν κειμένην ἐπὶ τῆς κλίνης ταύτης ὡς νεκράν· καὶ σοὶ ἐποφείλεται ἡ δόξα καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ οὐχ ἡμῖν· ἡμεῖς γὰρ μεσίτου τύπον πληροῦμεν. Σὺ ὡς δυνατὸς ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου καὶ ἴασαι τὴν γυναῖκα ταύτην καὶ ἐμὲ ἐλέησον, ὡς μόνος ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος". Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ θεσπεσίου Παύλου, ὁ 25 Δαίμων, ὁ ἐμφωλεύων ἐν τῇ γυναικί, ἀνέκραξε λέγων· "Τί ἐμοὶ καὶ σοί, δοῦλε τοῦ Θεοῦ; ἤλθες ἐξαγαγεῖν με ἐκ τοῦ οἴκου μου, ἐν ᾧ κατοικῶ ἀπὸ χρόνου ἰκανοῦ"; Ἀκούσας δὲ ὁ μακάριος τῆς φωνῆς τοῦ Δαίμονος εἶπεν αὐτῷ· "Οὐκ ἐγὼ ἐκφέρω σε, ἀλλ' ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς κελεύει σοὶ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς γυναικὸς 30 ταύτης". Ἀκούσας δὲ ὁ πονηρὸς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἤρπασε τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς κλίνης καὶ ἔρριψεν αὐτήν ὡς ἀπὸ

τριῶν πήχεων, καὶ ἔασας αὐτὴν ἔφυγεν, μηδὲν τῶν μελῶν αὐτῆς ἀχρειώσας· ἔκειτο δὲ ὡς νεκρά. Ἀλείψας δὲ αὐτὴν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐκ τοῦ ἐλαίου, οὗ κατεῖχεν ἐν τῇ παλάμῃ, προσήνεγκεν αὐτῇ βρῶμα φαγεῖν· καὶ ἔφαγεν καὶ ἴαθη ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, 5 καὶ παραυτὰ ἀπελθοῦσα γέγονε μοναχή· εἶπεν δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· “Τί κελεύεις μοι, πάτερ, ποιῆσαι τὰ τέκνα αὐτῆς”; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Παῦλος· “Ἐάν μου τὴν βουλήν δέχη, ἀπελθε, σκόρπισον πάντα τὰ ὑπάρχοντά σου τοῖς πτωχοῖς καὶ εἰσάγαγε τὰ τέκνα σοῦ εἰς μοναστήριά, ἕκαστον κατὰ τὸ ἀρμόζον 10 αὐτῷ, καὶ σὺ φρόντισον τῆς ψυχῆς σου, πρὶν ἔλθειν σοι τὸν θάνατον”. Ἐδέξατο δὲ ὁ ἀνὴρ μετὰ χαρᾶς τὴν συμβουλήν τοῦ θεσπεσίου Παύλου καὶ ἐποίησε, καθὼς ὑπέθετο αὐτῷ· ἐγένοντο δὲ τέλειοι μοναχοὶ αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ἀπέλαβον τὸν τῆς νίκης στέφανον παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ 15 ἡμῶν.

11. Ὁ μακαρίτης Παῦλος ἰδὼν ὅτι ἤρξαντο οἱ τῆς πόλεως γνωρίζειν τὰ κατ’ αὐτόν, καὶ φοβηθεῖς τὸν δαίμονα τῆς ὑπερηφανίας, ἐξῆλθεν ἀπὸ Ἐδέσσης λάθρα τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου καὶ ἐπορεύθη εἰς πόλιν λεγομένην Νίσιβιν, ὅπως πληρωθῆ εἰς αὐτόν ὁ 20 λόγος τοῦ Κυρίου, ὃν εἶπεν· “Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει, ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει”. Διέμεινε δὲ ὁ μακαρίτης Ἰωάννης ζητῶν ἐπὶ ἡμέρας ἱκανάς, καὶ μὴ εὐρῶν αὐτόν ἐξῆλθεν εἰς ζήτησιν αὐτοῦ, προθέμενος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διελθεῖν, ἕως ἂν 25 εὕρη αὐτόν. Φθάσας οὖν τὴν Ἀγίαν Πόλιν καὶ πολλοὺς τόπους περιελθὼν, καὶ ἐπὶ ἑκατὸν ὑγδοήκοντα ἡμέρας ὁδοιπορήσας καὶ μηδὲν εὐρῶν, ὕστερον ἀπῆλθεν εἰς Νίσιβιν καὶ ἐγνώσθη αὐτῷ, ὅτι ἐκεῖσε ὑπάρχει· καὶ μαθὼν ποῦ κάμνει, ἐπορεύθη μετὰ σπουδῆς καὶ εὔρεν αὐτόν βαστάζοντα πηλὸν καὶ ἀνερχόμενον εἰς κλί- 30 μακα, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς οὐχ ὑπέμεινε, ἄχρις ἂν κατέλθη, ἀλλ’ ἤρξατο κράζειν· “Παῦλε, Παῦλε”. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ θεσπέ-

19 κῶδ. νήσηβιν· οὕτω καὶ κατόπιν. — 20/22 Ματθ. γ', 20. — 22 κῶδ. κλίνει. — 28 κῶδ. μετασπουδῆς.

σιος Παῦλος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν καὶ γνωρίσας, εἶπεν αὐτῷ· “Ἀνά-
μεινον, ἀδελφέ, ἕως ἂν κατέλθω”. Καὶ ἀνελθὼν καὶ θεὶς τὸν
πηλὸν ἐπὶ τὸν τοῖχον, δι’ ἄλλης ὁδοῦ κατέβη καὶ ἔφυγεν, καὶ οὐ-
δοεὶς τοῦ λοιποῦ ἔγνω, ποῦ κατέδου· ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης ἀνα-
μείνας αὐτὸν ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας, καὶ γνοὺς ὅτι δι’ ἄλλης ἀνεχώρη- 5
σεν, ἐξῆλθεν ἀναζητῶν αὐτὸν εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν, καὶ μὴ εὐ-
ρῶν αὐτὸν εἰσῆλθεν εἰς τὸν ξενῶνα καὶ ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐκεῖσε,
μεγάλως ὀδυνώμενος καὶ θρηνῶν. Ἐν αὐτῇ οὖν τῇ νυκτὶ ἐπιφαί-
νεται αὐτῷ ὁ θεοφόρος Παῦλος καθ’ ὕπνου λέγων· “Ἀδελφε
Ἰωάννη, μὴ κοπιᾷσης ἀναζητῶν με· οὐ γὰρ εὐρήσεις με τοῦ 10
λοιποῦ, οὐδ’ οὐ μὴ θεᾷσης τὸ πρόσωπόν μου ἔτι ἐν τῷ βίῳ τού-
τω· οὐ γὰρ διὰ τὴν σὴν πληροφορίαν θέλω ἀπολέσαι, ὅπερ ζη-
τῶν ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἰδίας πατρίδος· ἀλλ’ ἀναστὰς ὑπέστρεψον εἰς
Ἐδεσσαν τὴν εὐλογημένην πόλιν, καὶ ἀνελθὼν παράμεινον τοῖς 15
ἁγίοις ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ ἐκεῖ ἐκδέξαι τὴν τοῦ Κυρίου ἐπισκοπὴν·
μετ’ ὀλίγον γὰρ χρόνον ἐξερχόμεθα ἀμφότεροι τοῦ κατωδύνου βίου
τούτου καὶ μέλλομεν ἐνώπιον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἀπολαῦσαι ἀλλήλων εἰς αἰῶνας”. Ταῦτα θεασάμενος ὁ μακάριος
Ἰωάννης ἐχάρη λίαν καὶ παρεκλήθη, καὶ ἀναστὰς ὑπέστρεψε χαί-
ρων εἰς Ἐδεσσαν, καὶ ἀνελθὼν πρὸς τοὺς ἁγίους, εἰς τὸ σπή- 20
λαιον, παρέμεινε αὐτοῖς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ,
σὺν αὐτοῖς δουλεύων σπουδαίως τῷ Χριστῷ. Ἐξῆσε δὲ μετὰ
ταῦτα ἐπὶ μῆνας ἡ’, καὶ οὕτως παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα,
στεφανωθείς τῷ ἀμαράντῳ στεφάνῳ τῆς νίκης. Γένοιτο δὲ δι’
εὐχῶν αὐτῶν καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐλεηθῆναι τὸν κόσμον καὶ 25
βραβευθῆναι εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις,
καὶ πληθυνθῆναι ἐν τοῖς μοναστηρίοις τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἄμεμπτον
πολιτείαν, ὅπως ἐπὶ πλεῖον δοξασθῇ τὸ σεβάσμιον καὶ παντοδύ-
ναμον ὄνομα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, δι’ οὗ καὶ μεθ’ οὗ τῷ
πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ 30
ζωοποιῷ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

XIV.

ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΩΙ Β'.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΩΝΟΣ.

(Cod. 79, s. X, monasterii Βατοπεδίου).

Κύριε, εὐλόγησον.

1. Πάλιν ὦ τῆς δυσσεβοῦς πίστεως! Μετὰ τὸ τελειωθῆναι
τοὺς ἁγίους τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας, Πατίαν, Διόδωρον καὶ Κλαυ-
διανόν, ἐπιβέβηκεν ὁ ἡγεμὼν τῇ πόλει Μαγυδῶ, καὶ καθίσας ἐν
5 τῷ προαστείῳ τοῦ Διὸς ἐπειράτο κάκεισε τοὺς οἰκήτορας διὰ τοῦ
κήρυκος προσκαλεῖσθαι· οἱ δέ, τῆς κηρυκῆς τοῦ βοῶντος ἐπακού-
σαντες, μᾶλλον σπουδαιότερως ὑπεχώρησαν ἐκ τῆς πόλεως, πάντα
καταλείψαντες, ὥστε τὴν πόλιν μόνην ὑπολειφθῆναι μετὰ τοῦ μα-
ροῦ ἄρχοντος καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀπέστειλεν σιγγουλα-
10 ρίους καὶ τινὰς ἄλλους κύκλω τῆς πόλεως ἀναζητεῖν πανταχοῦ
καὶ κατ' οἶκον, εἴ τινὰς εὐροῖεν. Ἦλθον οἱ ἀποσταλέντες καὶ
ἀπήγγειλαν αὐτῷ μηδένα εὐρηκέναι ἐν τῇ πόλει, ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Ἐπιγραφή: κῶδ. κώνωνος. — Σημειωτέον ὅδε, ὅτι τὸν ἅγιον τοῦτον μάρτυρα Κόνωνα τὸν κηπουρὸν ἐορτάζουσι νῦν οἱ ὀρθόδοξοι τῇ 5-ῃ μαρτίου μηνός· ἀλλ' ἐκ τοῦ τύποις ἀνεκδότου Συναξαρίου τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ γενομένου κατὰ πρόσταξιν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου, μανθάνομεν, ὅτι τὸν ἅγιον ἐκεῖνον μάρτυρα ἐορτάζε τὸ παλαιὸν ἡ Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία τῇ 6-ῃ μαρτίου μηνός· ἀντίγραφον δὲ τοῦ αὐτοῦ μαρτυρίου εὐρίσκεται καὶ ἐν τινι κώδικι τῆς λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου, καθά φησι Νικόδημος ὁ Νάξιος, συγχύσας τὸν κηπουρὸν Κόνωνα πρὸς τὸν ἕτερον ἐκ Ῥώμης Κόνωνα, οὗ ἡ μνήμη τῇ 5-ῃ τελεῖται τοῦ ἰουνίου μηνός. Συναξαριστής, ἐκδ. Θ. Ν. Φιλαδελφείας, τ. 2, σ. 187.

2 ὦ] κῶδ. ὁ. — 4 Μαγυδῶ=Μαγεδῶ || κῶδ. καθίσας. — 5 προαστίῳ. — 7 σπουδαιότερως ὑπεχώρισαν. — 14 κατοικονοειν ασεῦροισιν.

2. Καί τις ὀνόματι Ναόδωρος ὁ καὶ Ἀπελλῆς, πατήρ πό-
λεως, καὶ ἄλλος τις Νεωκόρος ὀνόματι, ἐμμαινόμενος καὶ αὐτὸς
τῇ ἀσεβείᾳ τῶν εἰδώλων, ἤξιωσαν τὸν ἡγεμόνα δοθῆναι αὐτοῖς
βοήθειαν, ὥστε ζητῆσαι ἐν οἷς ὑπώπτευον τόποις· καὶ τις βοηθὸς
ὀνόματι Ὀριγένης, ἐπιβάς καὶ αὐτὸς σὺν τῷ προειρημένῳ Ναο- 5
δώρῳ μετὰ καὶ εἰρηναρχικῆς τάξεως καὶ ἐτέρων τινῶν, ἤρρον τὸν
μακάριον Κόνωνα ἐν τόπῳ τινὶ λεγομένῳ Καρμενᾶ, βασιλικὸν
ἐπαρδεύοντα κῆπον. Καὶ ἐγγίσαντες τῷ τρισμακαρίῳ μάρτυρι ἔχαι-
ρέτιζον αὐτὸν λέγοντες· “Χαῖρε, Κόνων”! Καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦ-
λος, ἡ ἀκέραιος ψυχῆ, ὁ ἄκακος τῇ διανοίᾳ, λέγει πρὸς αὐτούς· 10
“Χαίρετέ καὶ ὑμεῖς, τέκνα”! Λέγει αὐτῷ ὁ Ὀριγένης· “Παππία,
καλεῖ σε ὁ ἡγεμών”. Ὁ ἅγιος Κόνων λέγει· “Καὶ ἐμοῦ ὁ ἡγε-
μὼν τί χρεῖαν ἔχει, ξένου ἀνθρώπου καὶ μάλιστα χριστιανοῦ;
Ἐὰν ζητῇ τοὺς ὁμοίους ἑαυτοῦ, ζητεῖτω, καὶ οὐχὶ ἀνθρωπον γεη-
πόνον, μοχθοῦντα τὸ καθ’ ἡμέραν”. Καὶ ἐπαπορηθεὶς ὁ παράνομος 15
Ναόδωρος ἐπὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ ἁγίου Κόνωνος, κελεύει δεθῆναι
αὐτὸν τῷ ἵππῳ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἔλκεσθαι. Καὶ ὁ ἅγιος μάρτυς
οὐδὲν ἀντεῖπεν τοῖς ἐφέλκουσιν αὐτόν, ἀλλὰ πράως καὶ ἐπεικῶς
ἐπηκολούθει τοῖς παρανόμοις.

3. Λέγει ὁ Ναόδωρος τῷ Ὀριγένει· “Ἡ θήρα ἡμῶν οὐ κενὴ 20
ἐγενήθη· ὁ γὰρ ζητούμενος ἠύρεθθ· οὗτος ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν
πάντων ἀπολογήσασθαι ἔχει”. Καὶ προσαγαγόντων αὐτόν τῷ ἡγε-
μόνι, Ναόδωρος λέγει· “Εὐμενεῖα τῶν θεῶν καὶ προστάγματι τοῦ
αὐτοκράτορος καὶ τῇ σῇ εὐτυχίᾳ, ἄρχον ἡμῶν ἐπίλεχτε, ἠύρεθθ
ὁ ζητούμενος φίλτατος τοῖς θεοῖς πᾶσιν πειθόμενος, καὶ τοῖς 25
νόμοις καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ”. Καὶ ὁ ἅγιος Κόνων μεγάλη τῇ

2 κῶδ. ἀλλοσιτίσ' μετὰ τὸ τίς ὑπάρχει χώρος τριῶν ἐξεσμένων γραμμάτων || νεο-
κόρος || ἐμμενόμενος. — 4 ἐνοῖσῦπώπτευον. — 5 ὀν. ὠρηγένης. ἐπιβάς. — 6 με-
τακαὶ || ἠῦρον' ὁ τύπος οὗτος, ὃν ὧδε τηρῶ, ὑπάρχει καὶ κατόπι. — 7 κόνωνα' οὕτω
καὶ ἐξῆς. — 9 χαίρε κόνων. — 10 ἡκάκαιρεοσψυχῆ. — 11 ὠρηγένης. παπία. —
12 σῆγεγεμῶν - - κόνων - - σιγεμῶν. — 14 ζητεῖ τ. ὁ. ἑαυτοῦ - - ὀυχιανον. —
15 καθημέραν. — 17 τῷῖππω. — 18 οὐδέ. — 19 ἐπηκολούθη. — 20 τῶρη-
γένη || οὐκενῆ. — 21 ἐγενήθη=ἐγένετο] ἐγεννήθη || ἠύρεθθ οὗτοσῦπερ. — 22 ηγε-
μῶνι. — 24 ἡμῶν ἐπ. ἠύρεθθ.

φωνῇ ἔφη· “Οὐχ ὡς ἐστὶν λέγεις· ἐγὼ γὰρ πείδομαι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ Χριστῷ”. Ὁριγένης λέγει· “Ἐπίλεχτε τῶν ἡγεμόνων, πολλὰ περιοδεύσαντες κύκλῳ τὰ περὶ τὴν πόλιν οὐδένα εὐρεῖν δεδυνήμεθα, εἰ μὴ τὸν γέροντα τοῦτον ἐν κήπῳ τινί”.

5 4. Ὁ δὲ ἡγεμὼν λέγει τῷ μάρτυρι· “Εἰπέ μοι, ἄνθρωπε, πόθεν εἶ; ἢ ποίου γένους τυγχάνεις; ἢ τί τὸ ὄνομά σου”; Κόνων εἶπεν· “Πόλεως μὲν εἰμι ἐγὼ Ναζαρεθ τῆς Γαλιλαίας, συγγένεια δὲ μοί ἐστιν πρὸς Χριστόν, ᾧ ἐκ προγόνων λατρεύω· ὃν ἔγνωκα ἐπὶ πάντων Θεόν”. Ἐφη αὐτῷ ὁ τύραννος· “Εἰ ἔγνως τὸν Χρι-
10 στόν, γνῶθι καὶ τοὺς ἡμετέρους θεούς. Ἐμοὶ πείσθητι, καὶ μὰ τοὺς θεούς ἅπαντας τιμὴν οὐ τὴν τυχοῦσαν περιποιεῖς σεαυτῷ, ἀλλὰ καὶ εὐγενῆ πίστιν καὶ δόξαν ἐν ὑπερβολῇ. Οὐ λέγω σοι θῦσον, ἀλλ’ οὐδέ τι τῶν τοιούτων ποιήσον· μόνον δὲ λάβε λίβανον βραχύν, καὶ οἶνον καὶ θαλλόν, καὶ εἰπέ· Δίε πανύψιστε, σῶζε
15 τὸ πλῆθος τοῦτο. Τοῦτο εἶπέ καὶ ἕτερον οὐδέν σε ἐπάγω· ἐμοῦ ἄκουσον παρακαλοῦντός σε καὶ φύγε τὴν ἀσεμνοτάτην θρησκείαν. Τί πλανασθε, ἄνθρωπον Θεὸν λέγοντες, καὶ τοῦτον βιοθανῆ, ὡς ἔμαθον παρὰ Ἰουδαίων ἀκριβῶς, καὶ τί τὸ γένος αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐνεδείξατο τῷ ἔθνει αὐτῶν, καὶ πῶς ἀπέθανεν σταυρωθεὶς; προ-
20 κομίσαντες γὰρ αὐτοῦ τὰ ὑπομνήματὰ ἐπανέγνωσάν μοι. Παῦσαι οὖν τῆς τοιαύτης μωρίας καὶ ἔσο μεθ’ ἡμῶν εὐφραινόμενος”.

5. Ὁ δὲ μακάριος μάρτυς στενάξας καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν προσευξάμενος, τῷ τυράννῳ ἔφη·
25 “Ἀσεβέστατε πάντων ἀνθρώπων, εἶθε τοιαύτης μωρίας καὶ σὺ ἕως μετέχων καὶ μὴ ἥπολλες ψυχάς, ἃς οὐκ ἔδει ἀπολέσθαι, προσέχων λίθοις ἀψύχοις καὶ ἔργοις χειρῶν ἀνθρώπων, τοῖς μὴ βλέπουσιν, μήτε ἀκούουσιν! πῶς δὲ ἐτόλμησας τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν οὕτω βλασφημῆσαι, οὗ ἐν χερσίν ἐστὶν ἡ πνοή σου; Ἐμοὶ

1 κωδ. οὐχ’ ὡσεστιν. — 2 ὠρηγένης. — 4 εἰμητόν. — 6 ἡποίου - - ἡτί. — 9 ἐπι-
πάντων. — 10 ματοῦς. — 11 σὲ αὐτῷ. — 12 ἐνῦπερβολῇ. — 13 οὐδετι. —
18 παραιῖουδαίων. — 19 σταυρωθεὶς. — 21 ἔσω μεθημῶν. — 25 μὴ-
ἡπολλες || ἡπολλες] ἐκ τοῦ τύπου ἀπόλλω || οὐκέθει. — 27 ἐπιπάντων. —
28 πνοῆσου.

δὲ γένοιτο καὶ πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνεξαρ-
νήτως αἰεὶ ὑμνεῖν καὶ δοξάζειν αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ
Θεόν”! Καὶ ὁ ἀσεβῆς τύραννος μεμηνῶς ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν ὑπὸ
τοῦ ἁγίου μάρτυρος, λέγει πρὸς αὐτόν· ” Ἐμοὶ οὐ πείθη· αἱ βᾶ-
σανοὶ σε πτοῆσαι πείσουσιν· εἰ δὲ καὶ τῶν βασάνων καταφρονεῖς, 5
λέοντί σε πικροτάτῳ παραβαλὼν οὕτως σε ἀναλώσω, ἢ βορὰν τοῖς
ἐκ βυθοῦ θηρίοις παραδώσω σε, ἢ ἐπὶ σταυροῦ κρεμάσας ἀπο-
κτανθῆναι σε ποιήσω, ἢ λαυροτάτῳ πυρὶ ἐν λέβητι ὑποκαιομένῳ
βαλῶ σε καὶ ἐκτίξω τὰς σάρκας σου, ἐὰν μὴ θύσῃς τοῖς ἀηττή-
τοις καὶ αἰωνίοις θεοῖς”. Καὶ ὁ μακάριος μάρτυς λέγει πρὸς τὸν 10
ἀσεβῆ τύραννον· ” Ἀσχημονεῖς, ἡγεμόν· λόγοις ἐπαγγελλόμενος
μόνον, ἐκφοβεῖν με οἰόμενος, νομίζεις πείσαι με; οὐ πείσεις με·
μὴ γένοιτο· βλέπε δὲ μὴ σε ὁ κριτὴς ταρτάρῳ παραδώσῃ ἀνυ-
περθέτῳ, ἢ πυρὶ ἀσβέστῳ εἰς αἰῶνας, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ
καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· αἱ γὰρ σαὶ βασανοὶ, ἅς ἐπαγγέλλει μοι, 15
οὐ δύναται με ἀδικῆσαι· Θεὸν γὰρ ἔχω τὸν ἐνδυναμοῦντά με”.
Ὁ δὲ τύραννος εἶπεν πρὸς αὐτόν· ” Εἰ καὶ αἱ βασανοὶ οὐδὲν ἰσχύ-
σουσιν κατὰ σοῦ, ἔτι πικροτέρας βασάνους ἐπινοήσομαι κατὰ σοῦ”.

6. Σκεψάμενος μετὰ τῶν συνέδρων αὐτοῦ κελεύει ἥλους γενέ-
σθαι ὑπὸ ἀριθμόν, καὶ καθηλώσας τοὺς πόδας τοῦ μάρτυρος ἐποίη- 20
σεν ἔμπροσθεν προτρέχειν αὐτὸν τοῦ ἄρματος αὐτοῦ, καὶ ἐλαυνό-
μενος δυσὶν φραγελλίοις οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ’ ἔψαλλεν λέγων·
“ Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχεν μοι, καὶ εἰσή-
κουσεν τῆς δεήσεώς μου”. Ὡς δὲ ἐπλησίασεν τῷ ἐμπορίῳ, θεῖς
τὰ γόνατα ὀλιγοφυχῶν ἐκ τοῦ κόπου ὁ μακάριος Κόνων, καὶ ἀνα- 25
βλέψας πρὸς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, ἐπηύξατο λέγων· “ Κύριε Ἰησοῦ
Χριστέ, δέξαι τὴν ψυχὴν μου καὶ ῥῦσαι με ἀπὸ τῶν αἰμοβόρων
κυνῶν, καὶ ἀνάπαυσόν με μετὰ πάντων τῶν δικαίων σου, τῶν πε-

3 κῶδ. οὐσεβῆς τ. μεμηνῶς ἐπιτοῖς λ. ὑποτοῦ.—4 ἐμοῦ—5 πτοήσαι πείσωσιν.—
6 λέοντι] νέοντισε || ἡβοροαν.—7 ἢ ἐπισταυροῦ.—8 ἡλαβροτάτω.—9 ἐκτίξω.—
11 ἐπαγγελλόμενος.—12 πείσης.—13 κριτῆς.—14 ἡπυρὶ α. εἰσαιῶνας.—
14/15 Μάρκου θ’, 46-48.—18 ἐπινοήσωμαι κατασοῦ.—19 σκεψ. μετῶν σ. α. κ.
ἥλους.—20 ὑποἰριθμον.—22 φραγελλίοις.—23 ὑπόμενων || Ψαλμ. λθ’, 1.—
25 ὀλιγοψ. - - ομακ. κώνων.—27 ἀποτῶν αἰμοβόρων.

*

ποιηκότων τὸ θέλημά σου. Ναί, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων”. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, καὶ σφραγίσας ἑαυτὸν, εὐθέως ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα· ὁ δὲ παράνομος ἡγεμὼν, πολλὰ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ μάρτυρος, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὸν ἴδιον ὁρόμον· ὁ δὲ
5 μακάριος Κόνων προσφορὰ προσηνέχθη τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Θεῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΤΕΡΟΝ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΟΝΩΝΟΣ.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ [= μαρτίῳ] ε΄.

Μνήμη τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κόνωνος τοῦ κηπουροῦ.

10 Ἦλων τύπους φέροντι Κυρίῳ Κόνων
ἤλων τύπους πρόσσεισιν εἰς πόδας φέρων.

Ἄξιτάτοιαι Κόνων ἤλοιαι πάρη πόδε πέμπτη.

Οὗτος ἦν κατὰ τοὺς χρόνους Δεκίου τοῦ βασιλέως ἐκ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας· ἀπάρας δὲ ἐκεῖθεν ἦλθεν ἐν πόλει Μαγιδῶν τῆς
15 Παμφυλίας, καὶ ἦν ἐν τόπῳ λεγομένῳ Κάρμενα κῆπὸν τινα καλλιεργῶν καὶ τὴν ζωὴν ποριζόμενος. Ἦν δὲ τὸν τρόπον ἀκέραιος καὶ ἀπλοῦς, ὡς ἐπιστάντας τοὺς συλλαβεῖν ζητοῦντας αὐτὸν καὶ ἐν παιδιᾷ ἀσπαζομένους τούτους ἐκ φυγῆς ἀντασπάζεται· καὶ τὴν αἰτίαν, δι’ ἣν πάρεισιν, εἰπόντας, ὅτι ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ Πούπλιος
20 καλεῖ, ἀπεκρίνατο· “Ποίαν γὰρ ἐκεῖνος ἐμοῦ χρεῖαν ἔχει, μάλιστα γε ὄντος χριστιανοῦ; καλεῖτε τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ καὶ τοὺς τῆς πίστεως κοινωνούς”. Δεσμευθεὶς οὖν καὶ ἀχθεὶς πρὸς τὸν ἡγεμόνα, καὶ παρ’ αὐτοῦ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις προτραπεῖς, βαθὺ

4 ἐπιτόνιδιον. — 5 κόνων προσφορᾶ. — 7 ἐξ ἡμετέρου κώδικος τῆς 15-ης ἐκατ., ἐμπεριέχοντος ἐπίτομα συναξάρια τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου, φύλλ. 7. — 9 κηπουροῦ. — 16 ἀκέραιος. — 19 πούπλειος.

στενάξας καὶ τὸν τύραννον καθυβρίσας, καὶ ἐμμένειν τῇ εἰς Χριστὸν ὁμολογίᾳ βεβαιωσάμενος, καὶ οὐδ' ἂν εἴτι γένοιτο σαλευθῆναι, ἥλοις σιδηροῖς τοὺς πόδας καθηλωθεὶς καὶ τρέχειν ἔμπροσθεν τοῦ ἄρματος ἀναγκαζόμενος, λειποφυγῆσας καὶ ἐπὶ γόνο κλιθεὶς καὶ προσευξάμενος, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέδωκε.

5

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ καὶ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΟΙΣ ΚΕΙΜΕΝΟΙΣ
ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Σελ. 126. Βίος καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀναστα-
σίου τοῦ Πέρσου.—Σελ. 128, 2 γρ. ἢ καὶ] κῶδ. εἰ καὶ.—
Σελ. 129, 6 γρ. τήρωνα || 8 Χοζρόου] ἡ τοιαύτη γραφή ἐτη-
ρήθη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κειμένου, διότι ἐστὶ καθολικὴ ἐν αὐτῷ
τῷ ἱεροσολυμιτικῷ χειρογράφῳ· ὅρα σελ. 139, 18. 142, 10. 147,
6 || 17 γρ. αὐτοῦ || 20 γρ. τήρων || 21 εἴη] οὕτως ἐν τῷ ἱεροσολ.
κώδικι· οἱ βερολίνοι κώδικες ἤκει || 25 γρ. ἐαυτόν, “Πῶς || 27
ἐνιαῦθα”; — 130, 6 Σαρακηγόν] ἐν τοῖς βερολίνοις κώδιξι
σαρκικόν || 19 γρ. φόβον, μὴ κτλ.—Σελ. 131, 5 “Ο δὲ || 11
γρ. Ἐδέσση || 12 γρ. ποιήσαντα, κατὰ τὰ βερολίνεα ἀντίγραφα.
—Σελ. 132, 12 αὐτόν || 16 γρ. θέλειν, κατὰ τὰ βερολ. ἀντί-
γραφα || 24 “Ο.—Σελ. 133, 8 γρ. εἰσελθεῖν εἰς τὸ διακομι-
κόν, προσέπεσεν· τὸ εἰσελθεῖν ἐκ τῶν βερολ. ἀντιγράφων ἐν
τῷ ἱεροσολ. κώδικι εἰσῆλθεν || 11 ἐξηγητήρια] οὕτως ἐν τῷ
ἱεροσολ. κώδικι· τὰ βερολίνεα ἀντίγραφα ἔχουσιν ἄλλως, τὸ μὲν
Α ἐξητήρια, τὸ δὲ Β ἐξικετήρια, ἐξιτήρια. — Σελ. 134, 4
γρ. φερόμενος, εἰσελθὼν | 20 γρ. αἴς.—Σελ. 136, 13 γρ. γνῶ ||
15 μού || 28 παίγνιά εἰσιν. — Σελ. 137, 22 φῶς τὸ ἀληθι-
νόν] Ἰωάνν. α', 9. — Σελ. 138, 3 εὐκαιάληπιον] οἱ βερολ.
κῶδ. ἀκαιάληπιον.—Σελ. 139, 1 γρ. ἐαυτῶ “Οὔτοι || 2 γρ. περὶ
αὐτῶν, κατὰ τοὺς βερολ. κώδικας· ἐν τῷ ἱεροσολ. περὶ αὐτόν ||

τ γρ. νύξαι] κῶδ. νῦξαι || 11/12 γρ. κείμενον· πινηθείς.—Σελ. 140, 21 κομερινάριος· οὕτω καὶ σελ. 141, 10] οἱ βερολ. κώδικες κομερτζιάριος || 25 γρ. αὐτοῦς· ἐν τῷ ἱεροσολ. αὐτοῖς. — Σελ. 141, 12 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, ἀπεκατέστησεν· οὕτω καὶ οἱ βερολίνοι κώδικες.—Σελ. 142, 2 γρ. ποιαμοῦ, ὡσαύτως παρακαλιῶν || 9 αιχμαλιῶτων, ἀνηνέχθη || 29/30 τῆ κίσει λαιρεύοντες παρὰ τὸν χίσαντα] Ῥωμ. α', 25.—Σελ. 143, τ ἀνελθῶν] γρ. ἀπελιθῶν· ὄρα σ. 141, 30 || 15 καὶ 144, 26 βάβλοις] οἱ βερολ. κώδικες βάκλοις || 17 γρ. [πεισιθῆναι] μὴ ἐλόμενος· τὸ πεισιθῆναι ἐλήφθη ἐκ τῶν βερολ. ἀντιγράφων. — Σελ. 145, 13 καταλείπης] κῶδ. καιαλείπης || 18 οὕτως] βερολ. κώδικες οὔτος. — Σελ. 146, 9 "φυλάσσει - - συγχωρῶν"] Ψαλμ. λγ', 21 || 21 γρ. ὅτι [ἤλθον] χιθές· τὸ ἤλθον ἐκ τῶν βερολ. ἀντιγράφων || 24 ἔφαγον] βερολ. κώδικες ἔθιγον. — Σελ. 147, 11 γρ. ἀπολυθήσεσθε] κῶδ. ἀπολυθήσεσθαι || 17 τὸν δοξάζ. τοὺς δοξάζοντις αὐτόν] Βασιλ. 1, β', 30 «τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω» — Σελ. 148, 8 ἐνέδυσε] κῶδ. ἐνέδησε || 9 ἐνδοξαζόμενου ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ] Ψαλμ. πη', 8 «ὁ θεὸς ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλή ἀγίων».

Σελ. 149. Ἀντιπαραβολὴ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Γολινδοῦχ πρὸς ἕτερον ἀντίγραφον.—Τὸν αὐτὸν βίον τῆς ἁγίας Γολινδοῦχ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ ὁ 145-ος κώδιξ τῆς μονῆς τοῦ Διονυσίου, ὅστις ἐγράφη ἔτει 1619-ω [ὄρα Σ. Δάμπρου κατάλ. τ. I, σ. 344]· τὸ κείμενον τοῦ βίου κεῖται μετὰ τὸ 396-ου καὶ τοῦ 411-ου φύλλου. Ἡ ἐπιγραφή αὐτοῦ ἔχει οὕτως· «Ἰουλίω ἰβ' λόγ(ος) λς'. Βίος καὶ πολιτεία ἡγῶν ἁθλησις τῆς ἁγίας μάρτυρος Γολινδοῦχ τῆς μετονομασθείσης Μαρίας». Ἀντεγρᾶφη δὲ οὗτος δι' ἐμὲ ὑπὸ τινος Ἰωαννίδου καὶ διαφορότητας πρὸς τὸ πατριακὸν ἀπόγραφον εὔρον ἐν αὐτῷ τὰς ἐφεξῆς¹. Σελ. 149, 10 Στι-

² Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Διονυσίου παραλείπεται τὸ πρὸ συμφώνου τελικὸν ν, οὗ κανονικὴν χρῆσιν ἐπαίσατο ὁ τοῦ Πατριακοῦ χειρογράφου κλιμαγράφος. — Τὸ Διονυσιακὸν ἀντίγραφον διορθοῖ πολὺ κατὰ τὸ πατριακὸν ἀλλ' οὐχ ἥττον διορθωτέα καὶ ταῦτα.—Σελ. 154, 25 τιθασεῦσαι] κῶδ. τιθασσεῦσαι. — Σελ. 155. Τὸ 6-ον κεφάλαιον.

κτέον ὧδε· ἐπαγγέλλεται, σχολάζειν ἐάσαντες.—Σελ. 150, 2 μαρτυρικῶν ἀγώνων || 4 ὑπόμνημά τι || 5 διεγειραι πλέον ε. ζ. ὅσω || 7 καὶ Σολομῶν ὁ σοφὸς || 9 ἔλεγε || 11 νόμος] μόνος - - ὄρος ἀπαράβατον || 17 Βαβυλωνίας || 19 ἀνδρῶν] ἐλλείπει τῷ Δ || 23 ἠγνόησεν.—Σελ. 151, 1 προσεπιούτοις || 3 γρ. συγκεκ., ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται || 5 κηρυχθήσεται] μαρτυρηθήσεται || 8 τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου || 11 σαρκὶ στόμα πρὸς στόμα || 17 διαλέκτω γένους. — Σελ. 152, 4 ὅτι] ἐλλείπει τῷ Δ || 5 εὐρίσκειται || 7 αὐτῷ] αὐτοῖς || 8 Μωσῆς || 9 ἐγεννήθη || 14 ἢ ἀποκάλυψις || 19 γούν] γυν.—Σελ. 153, 1 διὰ τί || 6 ἐννάτην ὄραν || 12 δὲ] οὖν || 17 αὐτῇ || 23 καὶ ὡσπερ πόλις || 24 ταύτην περιβεβλημένη.—Σελ. 154, 5 τρόπον] τύπον || 8 ἐμβάλ- λειν || 12 διεσταλμένην] διεσιραμμένην || 23 ἀγγάλαις || 25 μεταβαλλεῖν.—Σελ. 155, 1 ὁ κύριος || 2 Ὡς οὖν || 3 αὐτῇ || 6/7 αὐτῷ, αἰσθόμενος. Οὕτω τὸ 7-ον κεφάλαιον ὀφείλει τὴν ἀρ- χὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν Ὡς οὖν ἐκεῖνοι (2) || 7 ἀληθίριος || 9 ταύτην] αὐτῇ || 10 πεποίηκεν || 11 γινομένην] οὕτω καὶ ἐν τῷ Δ || 13 σάρκιος || 13 τῆς πίστεως ποιήσασθαι || 17/18 προ- ἔρχεται. || 21 οὖν] ἔλλ. τῷ Δ || 23 παρεν. αὐτῇ παραινῶν || 24 μοι] με || 25 θελήσης. — Σελ. 156, 2 διαβεβαίωσαι || 3 τοῦ προσιάγματος || 4 τοιοῦτόν || 5 ἐσσι. ἢ δὲ μάρ- τυς πάλιν πρὸς αὐτόν || 6 μου] ἔλλ. τῷ Δ || 8 με λαβεῖν || 15 Ναβουχοδονόσορ || 18 τοῦ] ἔλλ. τῷ Δ || 23/24 ἠδου- νήθη || 24 συριαικὰ.—Σελ. 157, 2 ἐν ᾗ] ἡ || 5 μασιῶν || 8 τεμῶν] οὕτω καὶ ἐν τῷ Δ || 10 μὴ δὲ ὁ φ. αὐτῇν τί τ. π. τεκμήριον || 14 τούτοις || 18 σιάκην || 28 ἐξετείναξεν. —

κατὰ τὸ Διονυσιακὸν ἀντίγραφον, λήγει εἰς τὰ τῆς ἀμνάδος Χριστοῦ (2), οὐχὶ δὲ εἰς τὰ συγκαθεύδειν αὐτῷ· διὸ καὶ τὸ μὲν 7-ον κεφ. ἀναγνωστότερον ἀπὸ τῶν Ὡς [οὖν] ἐκεῖνοι, τὸ δὲ αἰσθόμενος (7) ἀναγκάτως ἔχει συνάπτεσθαι διὰ κόμματος τοῖς συγκαθεύδειν αὐτῷ. — Σελ. 157, 22 γρ. ἐνδυμά. — Σελ. 158, 18 ψάλλη] κῶδ. ψάλλη. — Σελ. 164, 24 γρ. ἡμαγμένα. — Σελ. 168, 25 γρ. μᾶλλον εἶπειν. — Σελ. 170, 11 γρ. βασιλεύς || 25 γρ. ἐπὶ τὸ — Σελ. 172, 4 γρ. περιοκίδα || 16 γρ. ἀνυμνῆ- ται, προσκυνῆται, δοξάζεται οὕτως ἐν τῷ κώδικι τοῦ Διονυσίου· ἐν δὲ τῷ πατριακῷ ἀνυμνεῖται, προσκυνεῖται, δοξάζεται. — Σελ. 174, 1 γρ. πρὸ αὐτῶν.

Σελ. 158, 2 αὐτοῖς || 3 τῆς] ἔλλ. τῷ Δ || 3 ἐκυρίευσεν || 8 ἀκαίρεον - - ἀληθινὴ || 10/11 φλυκταινῶν || 12 τοῦ λάκκου καὶ τῆς ἀνθρακιᾶς ἢ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, οὐ ἐνόμισον || 13 ἢ σποδιὰν || 18 ψάλλη || 20 πάλαι] παλαιὸς Ναβουχοδονόσορ || 21 τὸ] ἔλλ. τῷ Δ || 22 Σεδράκ || 23 δωροφορίας || 27 ἀθλοφόρον ἐνέβαλλον. — Σελ. 159, 2 ὁ Δαυιδ || 4/5 οὐκ οἶδα, ὅμως] ἔλλ. τῷ Δ || 5 δωροφοροῦντες || 8 ὑφειλουσα || 10 δρᾶμα || 15 παιῶν || 17 πεποιθυῖα ἦν || 19 ὁ δὲ πάλαι || 24 Θεοῦ] Χριστοῦ. ὕψου γὰρ τ. Θ. ἐάντῳ || 26 τῷ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ὄπλον κεκρημένη || 27 δείγματα. — Σελ. 160, 5 οἶα || 8 σὺ φοβῆ || 11 αὐτό || 13/14 αὐτοῦ προσάπιων τοῖς γόνασι || 15 καὶ γὰρ καὶ || 22 καὶ] ἔλλ. τῷ Δ || 24 τὴν ιοσαύτην. — Σελ. 161, 1 τὸ ἀληθές || 11 μόνον || 15 ἀγγίστινον || 17 ἔμεινον || 23 λεόντων, ἢ καὶ. — Σελ. 162, 2 τί οὖν || 3 ἐπὶ τὸ μ. κ. φθεῖραι || 4 δὲ] οὖν || 5 ἀσώτων ἀνδρῶν || 6 καὶ τοῦ || 17 ἔβλεπε πάντα || 20 ἢ νύμφη τοῦ Χριστοῦ || 22 πεπιστευμένοι τῆς μάρτυρος, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ οἶκ. ἔβλεπον α. καθ. ἐκδοξάσουσα || 27 ἐαντούς. — Σελ. 163, 2 διηνεκεῖ ἔξορία || 4 τῶν ἄλλων || 7 δὲ] ἔλλ. τῷ Δ || 7 αὐτῇ || 9 ὁ ἄγγελος || 13 εἶπε πρᾶξαι || 16 παρ' αὐτοῖς || 19 ἀποτεινουμένης || 22 σου] ἔλλ. τῷ Δ. — Σελ. 164, 7 δι' ἐτέρων || 9 Νισίβιος || 16 ἰοῦτο προθύμως || 20 ταῦτα] τὰ || 22 αὐτῆς τε. — Σελ. 165, 2 καὶ ἐν τῷ || 3 Αικινίου || 5 Αικίνιος οὕτω καὶ κατόπι || 5 ῥοφ. ἐτέρωθεν μὲν τὴν κεφαλὴν, ἐτέρωθεν || 7 τοιμηκαῦτα || 9 ἀπὸ τοῦ βυθοῦ Νικ || 12 περιμένω || 13 ἤφιεντο || 17 Νισίβην || 20/21 προσήγαγε] ἐπήγαγε || 22 καὶ] ἔλλ. τῷ Δ || 26 τῆς τῆς] τῆς Σέβ. ἐτύγγανε || 28 ὀρθοδόξους αὐτούς. — Σελ. 166, 1 εἶ] εἶη || 7 καὶ οὐ] μὴ || 10 ἐπέβαλον] ἔβαλλον || 12 τοὺς μὴ δεδ || 26 δαιμόνιοι ἄγριοι || 17 ἤκεν] ἐκέλευεν || 19 γὰρ ἐν || 20 κατεῖχε τὰ || 24/25 προειρέπειο || 26 ἐπὶ τὸ || 27 υ γε. — Σελ. 167, 4 Πῶς δὲ || 8 αἰρέσεως] διαιρέσεως || 10 καθολ. καὶ ἀποστολικὴν || 11

τὸ δεξιὸν || 14 οὕτω || 15 ἀνεκδυάσιως || 16 καθολ. καὶ ἀποστολικήν - - τοῦ αἵματος || 19 ἐκεῖνος] ἔλλ. τῷ Δ || 27 εἰπών. καὶ γὰρ ὑπερβαλόντως || 28 ἀπεκρίθη. — Σελ. 168, 2 περὶ συνιελείας || 17 θύρας || 22 παθήματα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὑποδ. — Σελ. 169, 10 ἅπαντα || 12 καὶ μακαριώτατος] ἔλλ. τῷ Δ || 14 μαθ. γὰρ ἦν ἡ || 17 γέγονε καὶ ἔσσι || 19 ἦν] ἄν εἴη || 25 ὥστε ὅπου ἄν || 27 ἐνεφάνισε || 28 ἀθλοφόρου. — Σελ. 170, 1 Οὐδὲ ταῦτα ἐν] Ὡς δὲ ταῦτα ἐν || 2 ἀνὴρ τὴν τῶν || 3 μεσότειχον || 7 τὰ Θεῶν || 11 ἀρχιερεύς τε καὶ β. ἐσί τε - - καὶ τὸν || 18 συνεργίας || 18 τε] ἔλλ. τῷ Δ || 24 ἀθλοφόρον || 25 ἐπὶ τὸ. — Σελ. 171, 6 με] ἔλλ. τῷ Δ || 10 βούλει || 23 κιῆσιν. — Σελ. 172, 20 τῶν τε ὄραιων || 22 πασῶν ὧν] παρὸ || 27 ὑπεδέχθη || 29 προσκαλεσάμενος. — Σελ. 173, 13/14 ἐπὶ καρδίαν ἀνέβη || 16 χώρα φωτὶ || 16 ἐπαν. καὶ εὐφραινομένη || 17 μετὰ τῶν || 24 ταύτας || 25 Ἐτελ. δὲ ἡ ἁ. τ. Χριστοῦ μάρτυς Μ. Ἰνδικιῶνος || 26 ἐννάτης μ. ι. ιβ'. — Σελ. 174, 5. Μετὰ τὸ Ἀμιῆν ὁ Διονυσιακὸς κῶδιξ ἔχει ταῦτα· «Ἐγὼ Εὐστράτιος ταπεινὸς πρεσβύτερος τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας τὴν ἐξήγησιν τῶν ἀθλων τῆς ἀγίας μάρτυρος Μαρίας ἐποησάμην, καθὼς ἤκουσα παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς ἐμῆς πόλεως καὶ ἐτέρων πιστῶν ἀνδρῶν· καὶ τοῦτο πέπραχα οὐχ ὡς αὐθάδης ὢν ἢ τολμητίας, ἀλλὰ κατὰ παράστασιν· ἐν νῶ γὰρ λαβὼν τοὺς ἀγῶνας διελογιζόμεν κατ' ἑμαυτόν, ὅτι ἐχρῆν ταῦτα ἐν παρασημειώσει γενέσθαι· μαθῶν γὰρ [ἀπόγρ. γε] ἦμην, ὅτι οὐδεὶς συνεγράψατο τότε τὸ μαρτύριον· καὶ δὴ θεωρῆσαί με ἐν ὄραματι τῆς νυκτὸς Πέτρον τινὰ μοναχὸν λέγοντά μοι· “Ἐἴσελθε τέως τὴν πρώτην διάγνωσιν”. ἐνόμιζον γε [sic] δίκην ἔχειν μετὰ τινος. Ὡς δὲ ἐπετίθετό μοι, εἶπον πρὸς αὐτόν· “Καὶ τίνα λαμβάνω συνήγορον”; Ὁ δὲ φησι· “Πέτρον τὸν σχολαστικόν”. Ἐμοῦ δὲ αὐθις εἰπόντος, “Τὸν πρὸ μιᾶς ἡμέρας ὄντα ἐγγὺς μου”; Ὁ δὲ φησί· “Ναί, αὐτὸν ἔχεις συνήγορον”. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, συνήθως ὅτι μᾶλλον ὁ Θεὸς στέλλει [κῶδ. σιέλει]

ταῦτα φανερωθῆναι πολλοῖς, καὶ τούτου χάριν ταῦτα συνεγραψάμην, μὴ ὑφορώμενος τὸ τῆς ἰδιωτείας καὶ ἀγροικίας τῶν λόγων ἔγκλημα. καθὸ γε ἔχει τις οὐ πρόσδεκτος [εὐπρόσδεκος?], οὐ καθὸ οὐκ ἔχει γέγραπται. Παρακαλῶ οὖν τοὺς ἐντυχάνοντας διὰ τὸν Κύριον συγγνώμην μὲν τῇ ἐμῇ περὶ τὸ λέγειν ἀσθενεία, εὐξασθαι δὲ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅπως Χριστὸς ὁ Θεὸς διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἀθλοφόρου μάρτυρος ἄφεισιν ἁμαρτιῶν παράσχη τῷ τε συγγραψαμένῳ καὶ τοῖς ἐξηγησαμένοις, καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι καὶ ἀκρωμένοις, καὶ ἀξιώσῃ πάντας ἡμᾶς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Σελ. 175. Βίος τοῦ ὁσίου Γερασίου.—Τὸν βίον τοῦτον, οὗ συγγραφεὺς ἀναμφηρίστως Κύριλλός ἐστιν ὁ Σκυθοπολίτης, μετέφρασε, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐκδοσιν, εἰς γλῶσσαν ῥωσικὴν ὁ καθηγητῆς Ἰωάννης ὁ Πομιαλόβσκη [Палестинский Патерикъ; выпускъ шестой. Ἐν Πετροπόλει 1895].—Σελ. 176, 24 γρ. *καϊώχισεν*] κῶδ. *καϊώχισεν*.—Σελ. 177, 33 γρ. Κολοσ.—Σελ. 178, 26, 27. Τὰ ἐν τῷ κῶδι: *ἀνασιέλλουσα καὶ ἀνακόπιουσα* τηρητέα, ὡς ὄντα πιθανῶς ὀνομαστικὰς ἀπολύτους· ὄρα καὶ σελ. 181, 16 || 27/28 κῶδ. *τῆς ἐγκραιτείας ἀγαθῷ ἐδιδάσκοντι*. Τὸ δοτικοφανὲς τοῦ *τῷ ἀγαθῷ* προφανῶς ἔσφαλται· ἐγὼ δὲ πρότερον, λαβὼν ὑπ' ὄψει τὸ τῆς Ἰλιάδος (16, 811) *διδάσκόμενος πολέμοιο*, μετέβαλον ἐκεῖνο εἰς *τῶν ἀγαθῶν*· ἀλλ' αἰρετώτερον ἴσως ἐστὶ γράψαι ἀπλῶς *τὰ - - ἀγαθὰ ἢ τὸ - - ἀγαθόν*.—Σελ. 180, 13 *μονή*] πρβλ. Ἰωάνν. ιδ', 23 || 20 γρ. *αὐτοῖς «Καίτῳς εὔραμεν || 21 γρ. ὅτι περιπαιῶν || 22 ὄδυρόμενος*] τοῦτο φαίνεται μοι ὑποπτον· ἴσως ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἔκειτο ἀντὶ τούτου τὸ *ὄδυρόμενος*· πρβλ. Κυρίλλου βίον τοῦ ὁσίου Σάβα, ἐκδ. Πομιαλόβσκη σ. 256· «*συνήντησε λέων - - χωλαίνων, καὶ προσπεσὼν ἐδείκνυεν αὐτῷ τὸν πόδα, νεύματι παρακαλῶν ἐπιμελείας τυχεῖν· ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Σάβας κατανοήσας τὴν τοῦ θηρίου ὀδύνην, καθίσας, καὶ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ ἐπιλαβόμενος*» κτλ.—Σελ. 183, 7 γρ. *σιέρησιν || 25 τοὺς δοξάζοντι* *αὐτὸν δοξάσαι*] Βασιλ. 1, β', 30 || 2 γρ. *σιέρησιν*.

Σελ. 185. Βίος Θεοφάνους καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου ὑπὸ Θεοδώρας Ῥαουλαίνης Καντακουζηνῆς τῆς Παλαιολογίνης.—Σελ. 185, 3/6 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, *προθυμηθείη καὶ ὄλην* - - *προθήση* - - *παραθήγοντα*; *Ἄν δέ γε* κτλ. — Σελ 187, 13 ὅσοι] ὅσοι οὕτως ἐν τῷ κώδικι.—Σελ. 188, 4 γρ. [τάς] *θεανδρικάς* || 7 γρ. *ἀναφανείς*. *Πρὸς*.—Σελ. 189, 19 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, *ἀπολελοίπει*. Ἡ Θεοδώρα χρῆται πολλαχοῦ τοῖς ἀναυξήτοις ὑπερσυντελείοις || 29 *αὐτὸν*] ἀντὶ τούτου ἀνάγνωθι, κατὰ τὸν κώδικα, *αὐτὸ*.—Σελ. 190, 26/27 γρ. *Ἄλλά γε*.—Σελ. 191, 8/9 *καταλειφθέν*] οὕτως ἀνάγνωθι ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι προφανῶς ἐσφαλμένου *καταληφθέν* || 25 κῶδ. *ἀναδειχθέντι* || 26/28. Στίξον οὕτως· « - - - οἶδε καταγεραίρειν (ὅς πᾶσι κανὼν καὶ γνώμων ἐγένετο, πάντας ἀπευθύνων πρὸς θεῖα σκηνώματα, οὐκ ἐπιπλήττων ἄλλως οὐδὲ κραυγᾶζων), καίτοι τοῖς ἱερεῦσιν ἀνεῖται ταῦτα [=τὰ ἄσματα] κατὰ καιρόν; «Ὅδε» κτλ. Ἐν δὲ τῇ σχετικῇ ὑποσημειώσει (25) κατὰ προφανῆ σύγχυσιν τὸ χωρίον ἠρμηνεύθη ὡς δῆθεν σχέσιν ἔχον πρὸς Θεόδωρον τὸν Γραπτόν, εἰ καὶ παντὶ δῆλον, ὅτι πρόκειται ἐν ἐκείνῳ περὶ Ἰωνᾶ τοῦ Σαβαΐτου, οὗ ἡ μνήμη τελεῖται τῇ 21-ῃ ἢ τῇ 22-ᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ ποῦ μὲν ἢ πρὸς αὐτὸν ἀσματικὴ ἀκολουθία φάλλεται, ποῦ δὲ παραλείπεται ὅλως. Τοῦτο οὕτως ἐγένετο, φαίνεται, καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Θεοδώρας Ῥαουλαίνης.—Σελ. 192, 4 γρ. *ἦδειο* || 22 γρ. *Ἔστειργεν*.—Σελ. 193, 4/6. Γράφε· *ιοίνυν, ὡς* - - - *ιοσοῦδε, καὶ δ. ηὐμ. φύσεως*· *πλαξί δὲ* - - *τὰ κάλλιστα ἀδικεῖν* κτλ. || 11 *σταυροῦσιν ὅλως αὐτοῦς*] πρβλ. Γαλατ. ε', 24 || 20 *εἰς δύναμιν ἐκ δυνάμεως*] πρβλ. Ψαλμ. πγ', 8.—Σελ. 195, 21 γρ. *αἰ*.—Σελ. 196, 18/19 *πῦρ* - - *ἔβαλε*] Δουκᾶ ιβ', 49 || γρ. *ἔβαλε* (κῶδ. *ἔβαλλε*), *ταῖς καρδίαις μ'* || 31 γρ. *τριημερίαν*.—Σελ. 197, 1 κῶδ. *νόμου*.—Σελ. 198, 15 *τὸ ἄσβεσιον*] πρβλ. Ματθ. γ', 12. Μάρκ. θ', 43, 45. Δουκᾶ γ', 17 || 23 γρ. *οἶδε πρὸς τῷ*—Σελ. 199, 14 γρ. *Πρωτεσίλωσ* || 15 *αὐτοῦ*.—Σελ. 200, 4 γρ. *φαρμάτις*· οὕτω καὶ ἐν τῷ κώδικι || 10/12 γρ. *εὐφρογγοσ, τὸν* - -

ιδούσα (Ἡσαίαν - - παρίστησι) καὶ - - ἀπωλείας, πλεῖστα ||
 31 γρ. β', 15-17. — Σελ. 201, 6 γρ. τέ οί || 28 κῶδ. περιε-
 λαχίστου. — Σελ. 202, 28 γρ. μιάνεις· οὕτω καὶ ἐν τῷ κώ-
 δικί.—Σελ. 203, 5 γρ. Ἀσκάλων· ὄρα γρ. 3 | 18 κῶδ. Σενά-
 χηρεῖμι.—Σελ. 204, 1 γρ. ὑπῆδε· οὕτως ἐν τῷ κώδικι· ὄρα καὶ
 σελ. 311, 4 ὑπάδοντες || 2 γρ. πείρηγ; || 3 προσέβαλε] κῶδ.
 προσέβαλλε || 7 γρ. χρήματα εἰ || 13 κῶδ. τομηδέν || 14 μετα-
 διώξαντες] τοῦτο διωρθώθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἀπογράφῳ μετα-
 διώξαντος || 29 γρ. “Εἰρήνη τε καὶ ἀσφάλεια” κτλ.—Σελ. 205,
 26 προμάχων] κῶδ. προμαχῶν. — Σελ. 206, 17 ἀνόνητον]
 κῶδ. ἀνόνητον || 20 ἐφ' ᾧ] κῶδ. ἐφῶ || 24 γρ. ἀχθῆναί οί.—
 Σελ. 207, 15 κῶδ. καιουδέν || 17 ἐπεκάθητο (οὐχὶ ἐκάθητο)
 ἐν τῷ κώδικι || 19 γρ. ῥητορεύσαντας ἠδυνήθη.—Σελ. 208, 1
 γρ. ὑπισχνούμενοι, κατὰ τὸν κώδικα || 5 συλῆσαι] κῶδ. συλ-
 λῆσαι. — Σελ. 209, 1 κῶδ. πρὸς τῷ διαιρανῶσαι || 14 κῶδ.
 ἀνδριοῦμαι λέγων || 21 γρ. καιαδέχοιτιό οί || 24 αὐτῶν] γράφε,
 κατὰ τὸν κώδικα, αὐτὸν.—Σελ. 210, 4 γρ. ὅτι ἀντὶ τοῦ ὅτι || 10
 γρ. ἡμῶν φοβερὸν, ᾧ βασιλεῦ.—Σελ. 212, 30 αὐτοῖς] κῶδ.
 αὐταῖς.—Σελ. 213, 2 κῶδ. καιησχυμένος || 9 πείραις] τοῦτο,
 εἰ καὶ οὕτως ἐν τῷ κώδικι γέγραπται, κατὰ τὸ ἐμὸν ἀπόγραφον,
 ἔστιν ὅμως προφανῶς ἐσφαλμένον· ὁ γὰρ ποιητής, ὃν ἡ Θεοδώρα
 κατὰ νοῦν ἔχει, πέδαις εἶπεν, οὐχὶ δὲ πέτραις· ὄρα Αἰσχύλον
 ἐν τῷ Προμ. Δεσμώτη, στίχ. 6 «ἀδαμαντίνων δεσμῶν ἐν ἀρρή-
 κτοις πέδαις» || 14 στικτέον οὕτω, κατὰ τὸν κώδικα· προείτεινον,
 ἐφ' ὅλαις ι. ἡ. τέσσαρσιν ὅτι μὲν κτλ. || 18. Κατὰ παραδρο-
 μὴν ἐνταῦθα ἐτυπώθη τὸ ἀνύπαρκτον ἐγκεκόλαπιον ἀντὶ τοῦ
 ἀναυξήτως μὲν ἀλλ' ὀρθῶς ἔχοντος ἐγκεκόλαπιον = ἐνεκεκόλα-
 πιον. Ἐν τῷ κώδ. γέγραπται οὕτως· οἱ τ. α. ἐγκεκόλαπιον. Ἔτερα
 παραδείγματα ἀναυξήτα ὄρα ἐν τῇ σελ. 189 19 ἀπολελοιπει,
 191 17 καιθεσιήκει, 214 1 κακολάφαιο 5 κεκλήρωτο, 215
 8 καιαλέλειπιον (ὑπερ τηρητέον ἐν τῷ κειμένῳ), 219 10 προ-
 τειδύμητο.—Σελ. 214, 3 γρ. αἰμίζοντι, φρουραί.—Σελ. 215,
 9 γρ. διαθεούσης, τῶν πιστῶν ὅσοι || 10/11 ὀπωσοῦν, ἐαυ-

τοὺς || 18 κῶδ. ἄλλοιτε ποιέ.—Σελ. 217, 7 κῶδ. καιαιάχος || 25 κῶδ. τοπαράπαν.—Σελ. 219 7 γρ. ἀειζώω || 13 αὐτήν || 20 αὐτῶ.—Σελ. 220, 1 γρ. ὑπὸ ψελλιζούση, κατὰ τὸν κώδικα || 2 γρ. τῆ μητρὶ || 9 καὶ χερσὶν - - καὶ κόμαισι (κῶδ. κόμεισι) καὶ βάσει ποδῶν] Εὐριπίδου Ἐκάβη, στίχ. 837 Dind || 20/21 πρὶν γὰρ ἐν κοιλίᾳ - - ἠγίακεν] πρβλ. Ἱερεμ. α', 5 «πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπισταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελεθεῖν ἐκ μήτρας ἠγίακά σε» || 31 ζῶντιος ὕδαιος] Ἰωάν. δ', 11. — Σελ. 221, 24 γρ. ὄφθησαν.—Σελ. 222, 1 τρίχαν] οὕτως ἐν τῷ κώδικι || 29 γρ. Θεῶ, ταῖς. — Σελ. 223, 3 γρ. σῶμα, παλάμαις || 9/10 γρ. διαπορθμεύων, ὡς ἐν τῷ κώδικι, καὶ μετὰ τὸ μέχρι θὲς κόμμα. — Μετὰ τὰς ἀναγκαίας ταύτας καὶ οὐσιώδεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διορθώσεις καὶ σημειώσεις εὐκαιρον εἶπεῖν, ὅτι τὸ πόνημα τοῦτο τῆς Θεοδώρας ἐγένωσκεν ὁ Δοσίθεος τῆ 17-ῃ ἑκατ. καὶ μνείαν αὐτοῦ ποιεῖται ἐν τῇ οἰκείᾳ Ἱστορίᾳ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων [Ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σ. 678].

Σελ. 224. Μαρτύριον τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ ἀγίων δέκα μαρτύρων.—Τούτου τοῦ κειμένου ἀντίγραφον, ὡς δὲ φαίνεται, ὀρθόν, ἀλλὰ καὶ παλαιὸν πάνυ (τῆς 9-ῆς ἢ τῆς 10-ῆς ἑκατονταετηρίδος), εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν φύλλων 162-169 τοῦ 1491-ου κώδικος τῆς ἐν Παρισίοις βιβλιοθήκης (Catal. cod. hagiogr. Bibliothecae Parisiensis Nationalis, σ. 174). Ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις ἐγένετο κοπιωδῶς ἐξ ἀντιγράφου σφόδρα ἐσφαλμένου, περιεχομένου ἐν τῷ 181-ῳ σαβαίτικῷ τεύχει, καὶ εἰ μὴ πρότερον ἀντιπαραβληθῆ τὸ ἐν Παρισίοις ἀντίγραφον, ἀδυνατῶ τὸ ὅλον ὀρθῶσαι κείμενον, οὗ πολλοὶ τόποι προφανῶς εἰσι διεφθαρμένοι ἀλλ' οὐχ ἤττον σημειοῦμαι ὧδε, ὅσα πρότερον ἡμαρτημένως ἐτυπώθη, ἢ παρελείφθη.—Σελ. 225, 1 κῶδ. οἴοσιτε ὦν διηγίσωμαι.—Σελ. 227, 19 γρ. χειμαζομένης, συνεχῶς || 20 γρ. βίας προσρηγνυμένου || 24 κῶδ. περειπειρωμένων.—Σελ. 228, 4 γρ. θαιτέρω (κῶδ. θαιέρου), ἀγνοοῦντες - - βουλόμενοι || 19/20 γρ. ὑποβάλλεσθαι (κῶδ. ὑποβαλλέσθαι). — Σελ. 229, 2 γρ. ἐμπληῆσαι || 15 Χριστὸν δὲ καιαγγέλλομεν] Κολοσ. α', 28.—

Σελ. 230, 12 γρ. ὄχλους; ἡμῶν || 14 γρ. ὡς φαιε. — Σελ. 231, 14 γρ. τούτοις, οὕτως (κῶδ. χρείσασθαι τοῖς ἀ. τ. οὕτως βλασφημιῶσαντας) || 24 κῶδ. πόλιν.—Σελ. 232, 2 κῶδ. διὰ φέροντες || 7 γρ. ῥοπή - - αἶρε || 8 γρ. αἶρε || 12 γρ. διὰ τοῦ || 15 κῶδ. κληρονομήσωσιν. — Σελ. 233, 5 γρ. ῥοπή || 12 γρ. ἀναναγώνιστον] κῶδ. ἀναγώνιστον.

Σελ. 238. Σημείωμα περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ περὶ τῆς σχέπης τοῦ ἁγίου Δημητρίου διηγήματος.—Τὸ διήγημα τοῦτο εὑρίσκεται συνήθως ἐν πολλοῖς ἀντιγράφοις ἀνώνυμον ἔλως, ὡς καὶ ἐν τῷ 179-φ Σαβαΐτικῷ τεύχει· ἀλλ' ἐν τῷ 11-φ κώδικι τῆς ἐν Μαδρίτη βασιλικῆς βιβλιοθήκης συντάκτης ἐκεῖνου ἀναγράφεται τις Νικάσιος, καὶ ἔχει ἢ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ ἐπιγραφή οὕτω· «Νικασίου διακόνου, μοναχοῦ Παντοκρατορινοῦ, διήγησις περὶ τῆς περιφανεστάτης μεταγωγῆς τῆς σχέπης, τὴν λαμπρὰν σορὸν καὶ εὐωδέστατα καὶ σωτηριώδη μύρα βλύουσαν σκεπούσης μυροθήκην, τὴν σῶα καὶ ἀβλαβῆ τὰ ἱερά λείψανα διατηροῦσαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκης ἀνθυπάτου καὶ ἐν τοῖς μάλιστα ἑξαισίαις διαπρέποντος μάρτυσι, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ ἥλιον λάμποντος πολὺ διαυγεστέρου, ἐν πολέμοις ἀηττήτου, ἐν θλίψεσι καὶ κακώσεσι θαυματουργοῦ μεγάλου πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, ἅμα τῇ αὐτοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος εἰκόνι, ἣν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἄγοντες ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος βασιλικῆ μονῇ κατέθεντο μηνὶ ὀκτωβρίῳ κγ', ἰνδικτιόνος ιγ', ἔτους ςχλζ', ἐπιμελοῦντος τοῦ σεβασμίου καὶ ἀγιωτάτου, περιφανεστάτου, ἀηττήτου, ὀρθοδόξου, κρατίστου καὶ τῇ εὐσεβείᾳ πάντας ὑπερβάλλοντος βασιλέως ἡμῶν Μανουὴλ Κομνηνοῦ τοῦ πορφυρογεννήτου· καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν λειψάνων θησαυροῦ ἐπιτεύξεως πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν λόγος εὐχαριστήριος, πρὸς δὲ αὐτὸν τὸν μεγαλομάρτυρα εὐχτικός». J. Iriarte, Regiae Bibliothecae Matritensis codices graeci mss. Matriti 1769, τ. I, σ. 29.—Σελ. 240, 8 γρ. κεκιῆσθαι ὀδηγοῦντα || 19 γρ. μοι ιῶ (κῶδ. τὸ) || 23 γρ. ἔτους ἔχιου (κῶδ. ἐκ τοῦ).—Σελ. 241, 3 γρ. ὀπιασιῶν, ἐμποιοῦντων. — Σελ. 242, 6/7 γρ. ἔτερον καιασκευασθῆν || 9/10 γρ.

παρέχον, τοῦτο μὲν εἰς κόσμον || 11 φωστῆρος, τοῦ || 12 μάρτυρος, ὁ πορφυροβλάστηος || 13/14 Κομνηνός, ἀναπληρῶν τ. τ. πρ. τόπον, διωρίσαιο || 18 Δημήτριον ἐκτ. παλάμαις, ἱμνοῖς κτλ. — Σελ. 243, 25 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, ἀνασιέλλουσα· ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος ἐκ ῥυθμικῆς ἀνάγκης. — Σελ. 244, 18 γρ. οἶόν τε, καὶ || 19 χρησιότιμος ἐπὶ || 30 δίσπυρος] κῶδ. διάπειρος. — Σελ. 245, 4 γρ. καὶ μισοῦντες || 13 ἔχομεν, διὰ || 15 γρ. μόνον δέξαι = παράκλησιν. — Τὸ 4-ον καὶ τὸ 5-ον κεφάλαιον, μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν περιττῶς ἐν αὐτοῖς προστεθέντων λεξειδίων, ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον κεφάλαιον.

Σελ. 247. Ἀθλησις τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἐν τοῖς Καϊουμᾶ. — Τὸ κείμενον τοῦτο ἐγινώσκετο πρότερον λατινιστί. Acta Sanctorum, Ἰουλίου τ. II, σ. 635-639. — Σελ. 247, 2/3 γρ. διαλάμψαντος, εἰρήνη || 5 κῶδ. εὐθυνοῦμενον || 8 γρ. λίθον κινεῖ" || 16 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, ὄφρα. — Σελ. 248, 8 γρ. παιδεύμα, καὶ || 15 γρ. κενοφρονίαις || 16 γρ. προσχήματι || 24 γρ. πόδας. — Σελ. 249, 9 γρ. οὐρανοῦς || 11 κῶδ. κατὰσάρκα || 13 τέσφρον] κῶδ. τέσφρον· οὗτος ὁ τύπος ὁμολογουμένως ἐστὶν ἡμαρτημένος, εἰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς εἰς τὴν Ὀδύσειαν σχολείοις εὐρέθη τὸ *τεσφρίου*, περὶ οὗ ὄρα τὸν Θησαυρὸν τοῦ Ἐρ. Στεφάνου, ἐκδ. Didot, τ. VII, σ. 1919 || 17 κῶδ. ἐνθέν τοι || 22/23 ἀποκαλεῖς] γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, ἀποιτελεῖς || 24/25 καινήν] κῶδ. κενήν || 27 παιράσιν] κῶδ. παιρᾶσιν || 29/30 κῶδ. παραλουκᾶ. — Σελ. 250, 12 γράφε κατὰ τὸν κώδικα, σχοίνων || 13 γρ. τάχος || 17 γρ. ἡ βοήθεια μου· ἡ βοήθειά μου || 21 γρ. ῥιπιοῦσι, κατὰ τὸν κώδικα || 27 κῶδ. ἐκποδῶν || 28 γρ. καλῶς ἡμφιάσαιο. — Σελ. 251, 1 γρ. ἐφίσταται, "Ἄγε || 12 γρ. ὀλόκληρος ὄλος || 13 παρεληλυθότων, ἄφ' οὐπερ.

Σελ. 252. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀθηνογένους. — Τοῦτο ἐξεδόθη τῇ βοηθείᾳ ἐνός καὶ μόνου ἀντιγράφου (κῶδ. Σαβαΐτ. 168, φ. 44^β-50^α) τῆς 10-ης ἑκατοντ. Δύο ἕτερα ἀντίγραφα ἐδήλωσαν οἱ συντάχται τοῦ Catal. cod. hagiogr. bibl. Nationalis Parisiensis, σ. 110 καὶ 150. Ἐτερον πάλιν ἀντίγραφον, ὡς ὁ Νικόδημος λέγει,

εὑρίσκεται ἐν τῇ λαύρα τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου. Συνταξιαριστής· ἐκδ. Φιλαδέλφως τ. II, σ. 263.—Σελ. 253, 9 τὸ ἴσως τῶ || 10 κῶδ. ἐνῶ || 19 γράφε ἡς ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένως ἐκτυπωθέντος εἰς || 29 *καιάνικρους*] ἕτερον τοῦ τύπου τούτου παράδειγμα ὅρα ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Σοφοκλέους. — Σελ. 254, 1 γρ. *συβαρώσειεν ἢ συβαρώσαι* || 9 κῶδ. *ἐγεννήθητε* || 15 δὲ] κῶδ. *τε* || 18 *ἀπειθεῖτε*] κῶδ. *ἀπειθήτε* || 25 *ἀπόλησθε*] κῶδ. *ἀπόλεσθε*.—Σελ. 255, 1 κῶδ. *προσσίαξεν* || 11 κῶδ. *ἐρύσατο*.—Σελ. 256, 3 *ὑπήνι. αὐτῶ*] κῶδ. *αὐτὸν*· πρβλ. σελ. 253, 17, ἔνθα ὁ αὐτὸς κῶδιξ ἔχει ὀρθῶς τὸ *αὐτῶ* || 5 γρ. *σιερίσκη* || 7 *εἴη*] τοῦτο ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κῶδιξι εἶτε· ὀρθότερον ἴσως ἡτῶ || 15 γρ. *σου· και* || 29 κῶδ. *ἔσεσθαι*. — Σελ. 257, 11. Ἀντὶ τοῦ *κλίρουσα*, ὅπερ εἰκαστικῶς ἐγράφη, προτιμῶ νῦν μεταβαλεῖν τὸ προφανῶς ἐσφαλμένον ἐν τῷ κῶδιξι *λίθουσα* εἰς *τιθοῦσα* (ἐκ τοῦ τύπου *τιθέω*) καὶ τὸ *καιαλειποῦσα* εἰς *καιαλείπουσα*· διὸ καὶ στικτέον οὕτω· « - - προσάγουσα δῶρον τῷ Θεῷ μοσχάριον· ἀναγινωσκομένου [γάρ] τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου προσφέρει τῷ θυσιαστηρίῳ, θεωρούντων πάντων, τιθοῦσα ἑαυτῆς τὰ γόνατα· καταλείπουσα [δὲ] τὸν γόνον αὐτῆς πορεύεται» κτλ.

Σελ. 258. Βίος τοῦ ἀγίου Μαρκιανοῦ. — Τοῦ βίου τούτου δύο ἀντίγραφα ἔχει καὶ τῶν Παρισίων ἢ βιβλιοθήκη. Catal. cod. hagiogr. Bibliothecae Nationalis Parisiensis, σ. 12 καὶ 114. Τούτων δὲ τῶν ἀντιγράφων αἱ ἐπιγραφαὶ ἔχουσιν οὕτω· «Βίος καὶ πολιτεία τ. ἐ. ἀ. π. ἡ. Μ., πρεσβυτέρου γενομένου καὶ οἰκ. τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας» (cod. 513, f. 159). «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου π. ἡ. Μ., πρεσβ. καὶ οἰκ. γεγονότος τῆς Μ. Ε» (cod. 1449, f. 162). — Σελ. 258, 3 κῶδ. *καιθεκάστην* || 6 *ὁδὸν ὑπ. σωτηρίας*] Πράξ. ζ', 17 || 9 κῶδ. *ἐξεπαγγελίας*. — Σελ. 259, 1 *ἀγίας*] πρὸ τοῦ *ἐκκλησίας* ὑπάρχει ἐν τῷ κῶδιξι χῶρος τεσσάρων ἢ πέντε γραμμάτων ἐφθαρμένος, ὃν ἐγὼ συνεπλήρωσα διὰ τοῦ *ἀγίας* || 2 *ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ*] Ἰωάνν. α', 18 || 3 *ἐπὶ τῇ πέτρᾳ κέ*] Ματθ. ις', 18. Κορινθ. 1, ι', 4 || 15 κῶδ. *πάσει* || 18 *ὁ Μ. ἐπαιδ. πάση σο-*

φια *Αιγυπτίων*] Πράξ. ζ', 22 || *ὁμοίως δὲ - - ἀναδραμῶν*] τοῦτο τὸ χωρίον ἦν ἐν τῷ κώδικι ἀσαφές· μετὰ γὰρ τὸ δὲ ὁ κῶ-
 διξ ἀπλῶς ἔχει τὸ *τοῦτον*, ὅπερ ὁμολογουμένως ἀκατανόητον, ἐκ
 δὲ παραδρομῆς οὐδ' ἐσημειώθη ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν· ἀλλ' ἐν
 τῇ τυπώσει τοῦ κειμένου, ἵνα τὸ χωρίον καταληπτὸν πως γένη-
 ται, σπεύδων μετέτρεψα τὸ *τοῦτον* εἰς *καὶ τοῦτω*, προσθέμενος
 καὶ ἐν *αὐτῆς* (= τῆς ἔξω παιδείας) μετὰ τὸ *καταφρονήσας*·
 ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα καλῶς εἶχον· μετὰ δ' ἐπισταμένην τοῦ χωρίου
 ἀνάγνωσιν ἔγνων, ὅτι τοῦτο καταληπτὸν ἀποβαίνει μόνη τῇ ἀπλῇ
 τοῦ *τοῦτον* μεταβολῇ εἰς *ταύτην*· «*ὁμοίως δὲ ταύτην* (= τὴν
 ἔξω παιδείαν) *καταφρονήσας* (= κατανοήσας) *ἐφάνη*» κτλ. || 24
τὸ πολιεῦμα ἐν οὐρανοῖς ἔχοντες] πρβλ. Φιλιπ. γ', 20. —
 Σελ. 261, 23 *τοῦ*] γρ. οὕτως ἀντὶ τοῦ ἐκ τυπογραφικοῦ σφάλματος
 πηγάσαντος *τὸν*. — Σελ. 262, 23 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, *ἱερεῦ-*
σιν νίπιεν τὰς χεῖρας, περιέπλεκεν κτλ. || 30 κῶδ. *ἤδεισαν* ||
 32 γρ. 13 χρυσόν]. — Σελ. 263, 29 κῶδ. *κατεπαγγελίαν*. —
 Σελ. 264, 1 *Ἡῦρ*] κῶδ. *παρ'* || 17 *Ῥῦσαι - - μονογενῆ μου*] *Ψαλμ.*
κα', 21 || 18 *πυρός*] οὕτως ἐν τῷ κώδικι, ἀντὶ τοῦ φαλ-
 μικοῦ *κυνός*. — Σελ. 265, 2 κῶδ. *παρεσκέυασαι* || 13 κῶδ. *συν-*
εργεῖα || 15 κῶδ. *περιουίου* || 24 κῶδ. *τοῦργον* || 26 *συνόν-*
τας] κῶδ. *σύρονας* || 30 *καταργήσας τὸν θάνατον*] πρβλ.
Κορινθ. 1, ιε', 26. *Τιμοθ.* 2, α', 10. *Ἑβρ.* β', 14. — Σελ.
 266, 17. Ἐπειδὴ τὸ *τε* οὐ καλῶς ἐνταῦθα κεῖται, ὑποψίαν ἔχω,
 ὅτι ῥοπή τῆς ἐσχάτης συλλαβῆς τοῦ *ἐξωθήσατο* ἐξερρήθη ἢ πρώτη
 τοῦ *ίοιτε* συλλαβῆ, κατὰ δ' ἀκολουθίαν ἀναγνωστέον *ἐξωθήσατο*,
 [*τό*]τε *μέχρι μέσου κέ* || 18 κῶδ. *ἐπικλύζουσα*. — Σελ. 267, 3/6.
Στιχτέον οὕτω· σιάσεως· διαρρηγν. πολλάκις - - ἀπολεγόν-
των, ἴσως - - φρονήσαντες (?), *πρὸς* κτλ. || 11 *διαστροφῶν*
τὰς ὁδοὺς] *Παροιμ.* ι', 9 || *ὁδοὺς Κ. τὰς εὐθείας*] *ᾠσῆ* ιδ',
 20. — Σελ. 268, 4/7. Ἐπειδὴ ἀντὶ τοῦ *κομίσαι* τὸ πρωτόγρα-
 φον ἔχει τὸ *κομίσας*, τὸ ὅλον ἄρα χωρίον ἀναγνωστέον ὧδε·
Ὁ ἐν ἀγ. Μ. πολλὴν προθυμίαν ἐν ταῖς τ. εὐκτ. οἰκῶν
οικοδ. ἐσπούδασεν· καὶ τίμια λ. ι. ἀ. μ. Ἰ. κομίσας οἶκον

*

α. σ. ἀνασιῆσαι καὶ τ. ἐπ. ἀνεσκοπεῖτο.—Σελ. 269, 17 καὶ 19. Ἀποβλητέον τὸ δις ἐνταῦθα προστεθὲν ἄρθρον τὸ, οὐκ ἀναγκαῖον ὄν οὔτε τῷ προτέρῳ οὔτε τῷ μεθεπομένῳ κώλῳ || 17 γρ. πανάριστον ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι πανάρεσιον.

Σελ. 271. Βίος τῶν ὁσίων Κοσμᾶ καὶ Δαμασκηνοῦ.—Ἄλλου τινός βίου τῶν αὐτῶν ποιητῶν, οὗ ἡ ἀρχὴ «Τιμᾶν ἔστιν ἄξιον τοὺς ἐφευρηκότας τὰ κάλλιστα», τεμάχη τινὰ ὄρα παρὰ τῷ Λέοντι Ἀλλατίῳ. De libris et rebus ecclesiasticis Graecorum. Parisiis 1646, σ. 120, 129, 138, 291, 292. De utriusque ecclesiae Occid. atque Orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione. Romae 1655, σ. 740.—Σελ. 271, 11 οὐ δύναται - - χειμένη] Ματθ. ε', 14 || 16 γρ. καιεσχέθησαν ἄλλα. — Σελ. 272, 17 συναπολέσθαι - - ἀσεβῶν] πρβλ. Γενέσ. ιη', 23 || 32 γρ. ὁσίου, εἶχεν.— Σελ. 273, 21 γρ. ἰάλλα] κῶδ. ἰάλλα || 23 ἀγαπῶντας - - ψυχῆς] πρβλ. Δευτερον. ζ', 5.— Σελ. 274, 4 γρ. σπουδῆ - - εὐρυΐα || 28 γρ. αὐτοῦ. — Σελ. 275, 32 κῶδ. ἐξαρχῆς — Σελ. 278, 24 γρ. καιαγάγω. — Σελ. 279, 5 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, διανείμαντες.—Σελ. 282, 6 γρ. σώαν || 26 γρ. μικροῦ διέλαθε· οὕτως ἐν τῷ κώδικι.— Σελ. 283, 21 ἐνθάδιος] οὕτως ἔγραψα τὸ ἐν τῷ κώδικι ἐθάδιος, ὁδηγηθεὶς ἐκ τοῦ Κωνστ. Πορφυρογεννήτου, ποιουμένου χρῆσιν τοῦ ἐνθάδια ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἰθαγενῆ, ἐντόπια. Ὅρα De ceremoniis ἐκδ. Reiske, σ. 473 Bonn || 25 γρ. αὐτῶ.—Σελ. 284, 1 κῶδ. διαιοῦτο || 14 γρ. παιδευσιν καὶ τὸν βυθὸν τῆς θεολογίας καλῶς ἐρευνήσας ἐδιδάσκειο κέ.— Σελ. 285, 3 γρ. ἔσχαιος, καὶ διακ. καὶ μανθάνειν, εἶπερ διδάσκειν || 16 γρ. προσεῖπε. — Σελ. 286, 32 κῶδ. πρέσβις.—Σελ. 287, 15 γρ. καιασιῆσαι.—Σελ. 292, 1 γρ. ἀπύρησεν, κατὰ τὸ ἀπόγραφον || 7/s γρ. ἐποιούμην· οὕτως ἐν τῷ κώδικι || 23 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, ἀνακιῶ, λαμπρῶς.—Σελ. 296, 2 κῶδ. ἀναβαλλόμενος || 10 κῶδ. ἐνελέει || 28 λάτρην] οὕτως ἐν τῷ κώδικι, καθὰ ἐσημειώθη· περὶ δὲ τούτου τοῦ τύπου ὄρα Cramer, Anecdota Oxoniensia, τ. II, σ. 365, 5, καὶ Θησαυρὸν Ἑρρ. Στεφάνου, ἐκδ. Didot, τ. V, σ.

132. — Σελ. 298, 2 ἀντὶ τοῦ *συσιρεφόμενος* ἀνάγνωθι, κατὰ τὸν κώδικα, *σιρεφόμενος*. || 6 γρ. *ἀπαῖθόν* || *ποιήσῃται*] ἀπόγρ. *ποιήσεται*. — Σελ. 300, 14 γρ. *καιοικήσω*, ζήσας κτλ. — Σελ. 301, 1. Ὁβέλισον τὸ κατὰ παραδρομὴν ἐνταῦθα τετυπωμένον *ιῆς*, ὕπερ, ὡς εἰκός, οὐδ' ἐν αὐτῷ κεῖται τῷ κώδικι. — Σελ. 302, 16. Μετὰ τὸ *σου* πρόσθετες τὸ *σύν*, ὕπερ ἐξέπεσεν ἐκ τῆς τυπώσεως τοῦ κειμένου.

Σελ. 303. Βίος Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ καὶ Κοσμά. — Σελ. 303, 3 γρ. *ιέναι*. — Σελ. 304, 1/2 *διαμωσάμενος*] τοῦτο οὕτως ἔχει ἐν τῷ κώδικι· ἔστι δὲ μετοχικός ἀόριστος τοῦ *διαμάομαι*, ἐρμηνευόμενος διὰ τοῦ Ἑσυχίου· «*ἐμώσαιο* = εὔρεν, ἐτεχνάσατο, ἐζήτησεν» || 19/20 γρ. *ἄλλως*· οὕτως ἐν τῷ ἀπογράφῳ. — Σελ. 305, 6 *τῷ λουιρῷ καὶ τῷ φωτὶ τοῦ κήρυκος* = Παύλου] πρβλ. Πράξ. κβ', 6-16 || 23. Μετὰ τὸ *ἀρχῆς* οὐδέν, ὡς φαίνεται, ἐξέπεσε· τὸ γὰρ *τὴν* δὲ συνενούμενον διὰ κόμματος ἀπλοῦ τῇ ἑτέρᾳ περιόδῳ τὸν λόγον ἀποφαίνει σαφῆ καὶ πλήρη. Στικτέον οὖν ὧδε· *κρυπτόμενος, τὴν δὲ δημοσίαν ἅπασαν διοίκησιν ἀναδεδεγμένος, ὥσπερ οὐ διώξας, ἀλλὰ διωχθεὶς ὑπὸ τῆς ἀρχῆς· ὁ γὰρ* κτλ. — Σελ. 306, 1/3. Ὅτι τὸ χωρίον ἐνταῦθα διεφθαρμένον ἐστίν, ἕκαστος οἶμαι ὁμολογεῖ· ἀλλ' ὅτι αὐτῷ ἠλλείπει, ζητητέον, κατὰ τὸν κώδικα, μετὰ τὸ *πρὶν*· ἔχει γὰρ οὗτος ἐκεῖ οὕτω· *πρὶν* : *καὶ*· διὸ καὶ τὸ χωρίον, τῆς ἤδη πρότερον ἐν αὐτῷ γενομένης συμπληρώσεως οὔσης, ὡς εἰκός, πλημμελοῦς, ἀναπληρωτέον ἀπλῶς ὧδε· *ὁ γὰρ Δανιὴλ τὸ πρὶν [δοξάσας] καὶ τὸν Ἰωσήφ, ἀρχοντας ἀνόμων καιασιήσας ἀνδρῶν, αὐτὸς* κτλ. || 24/25 γρ. *φερόμενος καὶ κυνόδους* - - - *σαρκῶν αὐτῶν*), «*Πόθεν* κτλ. — Σελ. 308, 2 *ἀνερευνᾶτι*] οὕτως ἀναύξητον ἐν τῷ κώδικι· ὅρα καὶ σ. 318, 23 τὸ *διοίδαινε* || 8/11. Ἐνταῦθα, καθὰ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, τὸ κείμενον ἐν τῷ καιρῷ τῆς τυπώσεως παρανενόηται, γενομένου ἅμα καὶ τυπογραφικοῦ τινος ἐν αὐτῷ σφάλματος· διὸ καὶ κατὰ τὸν κώδικα, καλῶς ἔχοντα, ἀνάγνωθι οὕτως· « - - ἐν ἀκρωλενίοις τε λιμένος ὑποκρυψάμενοι, ἑαυτοῖς καὶ ἰχθυοβουλευσι [κῶδ. ἰχθυοβλεῦσι] τοὺς ἰχθῦς» κτλ. — Σελ.

309, 1 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, *πυροῦμενος* καὶ πρβλ. Κορινθ. 2, ια', 29 || 6. Τὸ ἐν τῷ κώδικι *κατωφρουώτων* διορθωτέον οἶμαι ἀπλῶς εἰς *καταφρουάτων*, ἂν καὶ ὁ τύπος οὗτός ἐστιν ἄγνωστος· ἀλλ' ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ φέρεται τὸ ἐνεργητικὸν *ἐφρουάξαν* (Ψαλμ. β', 1. Πράξ. δ', 25) || 27 γρ. *διειάπιοντο*, ἔπεσε || 28 γρ. *ζήσαντας*, *θυμηδίας*. — Σελ. 310, 9. Τὸ ἐν τῷ κώδικι *χαρίσασθαι* διορθωτέον ἀναντιρρήτως εἰς *χαρίσασθε*. — Σελ. 311, 15. Μετὰ τὸ *ἀδομένην* ἐξερρῦη τὸ *τῶν* διὸ ἀνάγνωθι· *τῶν ἔξω λόγων* κτλ. || 20 κῶδ. *διαμασσάμενος*. — Σελ. 312 1/2 γρ. *πολλοῖς καὶ ἀθέαιτος ἐκεῖσε* κτλ. || 15 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, *Ἰωάννην καὶ τὸν θάτερον δὴ* || 24/25 *ἀμέλει ῥᾶον εἶδος μειαλαβεῖν κακίας ἐπιτραχεῖς τὰς ἀπαλωτέρας ψυχὰς οἶδα, τῆς ἀρειῆς πρὸς ὕψος ἀποιεῖνεν ὀξύτερον*. Τὸ χωρίον τοῦτο, οὕτως ἔχον ἀκριβῶς ἐν τῷ ἀπογράφῳ, ἐξ ἀρχῆς ἐφάνη μοι καὶ νῦν φαίνεται μοι δυσκατάληπτον· ἀλλὰ καὶ ἡ γεννημένη αὐτοῦ διόρθωσις ἐν τῇ τυπώσει φαίνεται μοι νῦν ἐσπευσμένη· καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἔχω λέγειν περὶ αὐτοῦ πιθανὸν ἢ βέβαιον, ἀφίημι τοῦτο νῦν ἐν τῷ κειμένῳ οὕτως, ὡς ἐν τῷ ἀπογράφῳ ἔχει, ἵνα ἕτεροι τοῦτο διασαφήσωσι. — Σελ. 314, 7 γρ. *προσκελαδούσας* || 13 κῶδ. *οὕτως*] γρ. *οὔτως* || 20 γρ. *ἐλάβετε*. — Σελ. 315, 14 *πῶς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ - - καλάμην*] Κορινθ. 1, γ', 12.—Σελ. 317, 20 κῶδ. *δοκεῖ* || 23 ἀπόγρ. *ἀκίχορον*.—Σελ. 318, 10 *καθεξῆς*] κῶδ. *καθ' ἐξῆς* || 16 γρ. *φοβηθήσεται*; || 20 γρ. *ἀποπιᾶσαν* || 23 *διοίδαινε*] οὕτως ἀναύξητον ἐν τῷ κώδικι· ὅρα καὶ σελ. 308, 2 τὸ *ἀνερευνᾶτο*.—Σελ. 319, 25 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, *κυλικηφόρους*.—Σελ. 320, 6 *ποιήσασθε*] κῶδ. *ποιήσασθαι* || 20 γρ. *πάντα*, κατὰ τὸν κώδικα.—Σελ. 321, 1 γρ. *δράματος* (=σκευωρίας), κατὰ τὸν κώδικα, ἀντὶ τοῦ *γράμματος* || 16 γρ. *παρισιάντων*, κατὰ τὸν κώδικα· ἐν τῷ τύπῳ ἐγράφη ἀντ' αὐτοῦ τὸ *παρισιάνον* || 17 γρ. *γνώς* || 27/29 γρ. *σοφόν, ὅτε βούλειαι, ἐλέγχουσα—, καὶ ἀφαιρῶν ἐξ ὀμιμ. ὄρ. καὶ ἰσχὺν ἀπὸ δυνατῶν, τοὺς τῶν γραμμάτων ὕπους* κτλ. — Σελ. 322, 14 γρ. *εὐέμπωτος τινῶν*· κῶδ. *τινῶν* || 31 γρ.

πίσιν ἄμφω γεγόναμεν.—Σελ. 324, 13 γρ. αὐτῆ, οἱ προσὰ-
περρίφη, παραβαλὼν || 21 δι' οὗ] κῶδ. δι' οὖν || 22 κῶδ. τὸμῆς ||
28 γρ. ταυτί.—Σελ. 325, 15 γρ. “Ἀδελφέ”, τῷ Κοσμιᾷ φησιν,
“τίνα κτλ.—Σελ. 327, 4 γρ. ἄλλα· οὕτως ἐν τῷ ἀπογράφῳ.—
Σελ. 328, 7 γρ. προήκοντα· οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀπογράφῳ.—Σελ.
329, 12 γρ. ἐπηκόω ἀντὶ τοῦ τυπογραφικῶς ἡμαρτημένου ὑπη-
κόω· καὶ πάλιν ἕτερον αὐτόθι ἀμάρτημα· γράφε Χάρις ἀντὶ τοῦ
Χαίρω || 24 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, βροῖθον (= ἐμβριθές).—
Σελ. 330, 1. Τὸ καταπλάιονται μετέτρεψα εἰς καταπλήγιων-
ται βοηθεία τοῦ Πολυδεύκου (δ', 58), λέγοντος· «τὰ δὲ ὄργανα
τὰ κρούμενα εἴποις ἂν καὶ πληττόμενα» || 2 κῶδ. ἀνήκουον || 16
τις] κῶδ. τὰ || 18 γρ. ταυτί. — Σελ. 331, 7. Μεταξὺ τοῦ λαμ-
πρᾶς καὶ τοῦ καί τινας ἐν τῇ τυπώσει παρελείφθησαν αἱ λέξεις
βασιλικὴν πᾶσαν δορυφορίαν ἐπιφερόμενον, τραπέζης τε
μειέχοντα δαμιλοῦς || 20 γρ. ληρωδήματα. — Σελ. 332, 20.
Ὁβελιστέον τὸ μετὰ τὸ ἀνακαθίσας περιττῶς πρότερον προστεθὲν
ἐπί.—Σελ. 333, 21 γρ. τὰ φθάσαντα || 28 γρ. ἀλλ' ὅμως, τῶν
εἰς αὐτὸν πεποιθῶτων ἐπεὶ οὐ καιαισχύνει τὴν ἐλπίδα Θεός,
οὐ ῥαθύμως τὴν σὴν θεραπείαν μειέλθωμεν.—Σελ. 335, 15
γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, τῆς ὠτειλῶν ὀδύνης || 20 γρ. οἱ μὴ
τῆς πάντη.—Σελ. 336, 2 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, εἰ δ' οὖν
ἀλλ' || 9 γρ. ἀφορμάς, αὐτὸς || 15 γρ. τοῖς ἐωθινοῖς || 23 καθ-
εξῆς] κῶδ. καθ' ἐξῆς· οὕτω καὶ σελ. 337, 4.—Σελ. 337, 12
οὔτιος] κῶδ. οὕτως. — Σελ. 338, 14 γρ. αὐτὰς ἀφεῖναι, τὸ
παρὰ κτλ. || 27 γρ. ταυτί. — Σελ. 339, 15. Ἐκ παραδρομῆς
ἐγράφη τὸ κοσμεῖ, ἀνθ' οὗ τὸ ἀπόγραφον ἔχει τὸ κραεῖ· διορθω-
τέον δὲ τοῦτο εἰς χροεῖ || 23 κῶδ. σὺν ἐπὶ ιούτιος.—Σελ. 344,
11. Ἐν τῷ κώδικι ὑπάρχει τὸ μείζουσι, οὐχὶ δὲ τὸ ὑποσημειωθὲν
μείζουσι.—Σελ. 348, 1 κῶδ. θέμενος || 2 κῶδ. χαριζόμενος ||
7 γρ. γλωτταν· οὕτως ἐν τῷ κώδικι.—Σελ. 349, 15 κῶδ. πρὸς
ιούς || 17 κῶδ. ἔλαμψιν.—Σελ. 350, 1 ἐν καθέδρα προ. αἰνεῖν]
πρβλ. Ψαλμ. ρς', 32 || 11 κῶδ. με || 12 κῶδ. ἠνόμησα.

Σελ. 351. Μαρτύριον τῆς ἁγίας Γολινδοῦχ — Σελ.

352, 23/24 *ἀπότομον*] οὕτως ἔχουσιν οἱ κώδικες ΒΓ, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ *ἀπότομον* δεόν γράψαι ἐν τῷ κειμένῳ τὸ τοῦ κώδικος Α *ἀπόμοιον*, ὕπερ συμφωνεῖ τοῖς ὑπὸ τοῦ Εὐστρατίου διηγηθεῖσιν ὄρα σελ. 155, 24, 25.—Σελ. 353, 5 γρ. *διασαφᾶν*". || 14. Ὁβελιστέα τὰ περὶ τοῦ *ἀπάλειμιν* ἐν ὑποσημειώσει γραφέντα· τὸ *ἀπάλειμιν* ἔχει καλῶς, ἂν μόνον τὸ *νομισματίων* διορθωθῆ εἰς *ροσημάτων* || 14/17. Ἐνταῦθα συνανεμίχθησαν αἱ γραφαὶ τῶν κωδίκων ΑΒΓ· ἀλλ' οἱ κώδικες ΑΓ μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐξ ἀρχῆς συνέταξε τὸ χωρίον οὕτως· Ὁρμισδα δὲ τοῦ υἱοῦ (ὁ υἱὸς Β) Χοσρόου τὴν βασιλείαν παραλαβόντος (παραλαβὼν Β) καὶ πνιθομένου (οὕτω καὶ ἐν τῷ Β) τὰ περὶ ταύτην (τούτων ΑΒΓ), πολλαῖς αὐτὴν ἐκβαλὼν βασάνοις (καὶ μάστιξιν Β) ὑπέβαλε (ὑπεβάλετο Γ), κακοῦ κόρακος κακὸν τυγχάνων (τυγχάνων Α, ὑπάρχων Γ) ὥον.—Σελ. 356, 1 γρ. *βασιλέων*

Σελ. 367. Βίος τοῦ ὀσίου Εὐστρατίου. — Σελ. 368, 16 γρ. *δοξάζομένη, τὰς* || 19 *θησανριζουσα, κατὰ*.—Σελ. 369, 23 γρ. *θανυμάσιος, πρὸς*.—Σελ. 372, 32 γρ. *λέγει*.—Σελ. 373, 18 γρ. *προβαλομένη, ἦν - - φθέγξασθαι, παιτέρα*.—Σελ. 374, 27 γρ. *ὁμωρόφοις*] κωδ. *ὁμορρόφοις*. Ἡ λέξις αὕτη κεῖται ἀμάρτυρος ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Σουῖδα (σ. 776 Bekker) καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ τοῦ Ζωναρᾶ λεξικῷ (σ. 1447), ἔνθα συνωνομεῖ τῷ «ὁμόστεγος»¹. ὅμως δὲ τῷ *ὁμωρόφοις* ἐχρήσατο Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Migne, Patrol. gr. τ. 38, σ. 88.—Σελ. 375, 1 *εἰσελθεῖν, αἰεὶ* || 11 *μεμαθηχέναι, τὴν*.—Σελ. 376, 22 γρ. *συμπώμαια; ἢ τίς* (κωδ. *ἡμῖς*) *ιούτου πρὸς τοὺς δεομένους* * * *εὐθυμώτατος* κτλ. Τὸ ἔλλειμμα ζητητέον μετὰ τὸ *δεομένους*, οὐχὶ δὲ μετὰ τὸ *συμπώμαια* || 26/27 γρ. *πατήρ, κατοικτειρήσας* || 27 *αἰτοῦντι, λύσας* || 32 γρ. 22 - - *ἔλλειμμα*. — Σελ. 377, 8. Τὸ τοῦ κώδικος *ἀπώλεις*, ὕπερ ἐν τῷ κειμένῳ μετε-

¹ Καὶ ἐν τοῖς ἐμοῖς *Fontes hist. imperii Trapezuntini* I, σ. 135, ἐγράφη κακῶς τὸ *ὁμόρροφοι* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *ὁμώροφοι*· ἀνθ' οὗ ὁ κώδιξ ἔχει τὸ ἡμαρτημένον *ὁμόροφοι*.

βλήθη εἰς ἀπολείς, διορθωτέον ἀπλῶς εἰς ἀπόλλυς || 15 γρ. ἔχειν || 18 οὕς || 19 ἐκπεπλήρωκεν, τῆ.—Σελ. 379, 9 γρ. ἀποβάς, ἐπελάβειτο || 17 παρέχω· καὶ εἰ τοῦτο, μὴ ἀθύμει.—Σελ. 380, 27 γρ. Κόνωνος] κῶδ. κώνονος.—Σελ. 382, 27 γρ. πανοικί] κῶδ. πανοικεῖ.—Σελ. 383, 26 κῶδ. ἐξεληλύθη.—Σελ. 385, 16 τῶ] τοῦτο οὕτως ἔχει ἐν τῷ ἀπογράφῳ· διορθωτέον εἰς τοῦ = τοῦ παιδός· ἐπὶ τοῦ τῆς χήρας τῆς ἐν Σαρεφθα τῆς Σιδωνίας, τοῦ παιδός, ἐκ νεκρῶν ἐξανάστησις.—Σελ. 386, 18 ἐκτενήν] οὕτως ἐν τῷ ἀπογράφῳ ἀντὶ τοῦ ἐκτενή· πρβλ. Θησαυρὸν Ἑρρ. Στεφάνου, ἐκδ. Didot τ. III, σ. 586.—Σελ. 389, 16/22 γρ. Ἡ παρὰ τῷ οἰκείῳ ἀνδρὶ ἐπιβουλευθεῖσα, λέγω δὴ Βάρδα τοῦ καὶ ἐκεῖνο καιροῦ καίσαρος χρηματίσαντος, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκδιωχθεῖσα συνοικήσεως εὐλαβεσιάτη ἀνθρωπος, ὀνόματι Θεοδοσία, τοῦτον τὸν ὄσιον παιέρα συγνώως προσκαλουμένη καὶ τῶν οὐρανοδρομῶν αὐτοῦ ἐνιρυφῶσα εὐχῶν, δουλίδα τειαραῖζοντι ῥίγει (κῶδ. τειραῖζοντι ῥηγίως) συνεχομένην κελυμμένη, ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὑγιῆ ἀπέλαβεν κτλ.—Σελ. 390, 10 ἰκει. αὐτὸν] κῶδ. ἰκει. αὐτῷ || 26 καιαριῦσαι? — Σελ. 391, 13. Σημειωτέον, ὅτι τὸ μὲν ὑπὸ - - δείκνυσι τὸ πέρασ ἐνὸς τῶν φύλλων τοῦ κώδικος, τὸ δὲ ἔχει τὴν ἀρχὴν ἑτέρου φύλλου, καὶ ὅτι μέσον ἀμφοτέρων ὑπάρχει φύλλον ἕτερον ἐκ χάρτου, παντάπασιν ἄγραφον, δι' οὗ δῆλον γίνεται, ὅτι τὸ κείμενόν ἐστιν ἐλλιπές || 22 βραχεῖ] κῶδ. βράχει || 23 αὐτὸ] κῶδ. αὐτῷ — Σελ. 392, 7 κῶδ. ὄρατο || 13 γρ. - - - ωσιν διὰ τινων πληροφορηθεῖς πραγμάτων. Μηδὲν εἰς τοῦτο διστάσης, ἀλλὰ χαῖρε, ἀμέμπως τὸν ἐπίλ. σου διατ. χρόνον· εἰ || 16 γράφε, κατὰ τὸν κώδικα, παρέχων σοι, τὰ κατὰ σαυτὴν κτλ.—Σελ. 393, 10 γρ. ἀνόνητα] κῶδ. ἀνώνητα || 18 καὶ ἐξάρας - - Ἰσραήλ] πρβλ. Γενέσ. μθ', 33 κέ || 27 γρ. θλάσμα || 28 γρ. ὑποσιᾶσα. — Σελ. 394, 5 γρ. αὐτῆ] κῶδ. αὐτὴν || 6/7 γρ. ἀνασιᾶσα || 8 γρ. τόπου παρεγένειο· τὸ αὐτῆς, ὅπερ ἐνταῦθα προσετέθη, περιττεύει· ὅρα τὸ «ἐν τῷ τόπῳ γέγονεν» (15), ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι ὁ λόγος

ἔστι περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ κατέκειτο τὸ λείψανον τοῦ ὁσίου || 32 γρά-
ψε, κατὰ τὸν κώδικα, ἀπιών, αἴφνης καταπεσών.—Σελ. 395, 1
ἡμίξηρος] κῶδ. εἰ μίξηρος - - παρὰ τυχόντων || 4 κῶδ.
ἀκίχουος || 10/11 κῶδ. ὄρκων ὧν διὰ σιόμ. προσφέρεις || 16
γρ. γεγωνός, ὑγιής, ὡς μ. λ. τ. ὑποσιάς, ἀνέθορεν (κῶδ.
ἀνέθωρεν).—Σελ. 396, 19 γρ. ἔση· ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ ἀθύ-
μει || 26 κῶδ. σιόμαι. — Σελ. 397, 6/7 γρ. παρεγένειο· ἔι
(κῶδ. ἔσιη) δὲ τοῦ ἱεροῦ σκήνους ἐν τῷ μεσαιάτῳ τοῦ
ναοῦ κατακειμένου, τέθεικεν κτλ. || 9 γρ. ἀλλόμενον τε
καὶ ἀκούον (κῶδ. ἀκούων) || 15/16 κῶδ. πλησίων || 30 κῶδ.
ῶσημέραι.—Σελ. 398, 6 ἀπόγρ. τυπήσαντες || 8 ἐξεώσαντες]
οὕτως ἐν τῷ κώδικι || 19 κῶδ. ὑπὲρ ἄνω || 23 γρ. ἤγαγεν, βα-
δέξειν || 28 γρ. πλήρης ἀντὶ τοῦ πλησθεῖς, ὕπερ ἐτυπώθη
κατὰ παραδρομήν. — Σελ. 399, 5 γράψε ἀπλῶς "Εἱερος ἄνευ
τοῦ Καί, ὕπερ ὡσαύτως ἐκ παραδρομῆς ἐτυπώθη || 22 κῶδ.
ἀνθ' ὑπέσιρειμεν || 27 κῶδ. παρ' εὐθὺ· οὕτω καὶ πρότερον.—
Σελ. 400, 7 κῶδ. φαίειν || 11 κῶδ. ἴλεος ἴλεος || 12 χήρας]
κῶδ. χεῖρας.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

ΕΝ ΤΩΙ ΠΕΜΠΤΩΙ ΤΟΥΤΩΙ ΤΟΜΩΙ.

Σελ.	Στίχ.		Γράφει.
2	25	καθ' ἐξῆς	καθεξῆς
6	2	Ὁ	Ὁ
»	7	γαλιλαῖον - - ὁ	Γαλιλαῖον - - ὁ
7	14	αὐτοῦς, φθᾶσας - - στρατιώ- ταις	αὐτοῦς· φθᾶσας - - στρατιώταις·
8	15	αὐτῶν	αὐτῶν
»	22	Εἰ [οὐ] δυνάμεθα	Εἰ δυνάμεθα (προβλ. σελ. 21, 6)
»	23	πρόσχες	πρόσσχες
9	14	ἀπέστειλεν	ἐπέστειλεν
»	29	ἴδε	Ἴδε
11	7	ἀρχαγγέλων	Ἀρχαγγέλων
»	11	ἄγγελοι	Ἄγγελοι
12	14	δαίμοσιν	Δαίμοσιν
13	2	εἶδωμεν	ἴδωμεν
»	23	σου	σου,
18	21	ἐλάσσονος λογισμοῖς	ἐλάσσονος, λογισμοῖς
»	22	μέγιστα οὐκ	μέγιστα, οὐκ
»	32	οὕτως	οὕτως
20	2	θῦε	θῦε
21	4	ὀδύνας	ὀδύνας
»	6	φίλον [οὐκ] ἔστιν	φίλον ἔστιν } (ὄρα σ. 8, 22)
»	7	ἔπει	
25	1	ὡς	Ὡς
26	9	κνίσσα	κνίσσα
27	2	σε, οὓς	σε· οὓς
»	3	γυναῖκες	γυναῖκες,
30	8	κατηχηθεῖς	κατηχηθεῖς
34	3	ἀνδραγάθων	Ἀνδραγάθων
»	11	χρήματι	σχήματι

Σελ.	Στίχ.		Γράφει.
36	3	ἐρραθύμηςας	ἐρραθύμηςας
»	24	Δαματαλιὰ ἀνδρῶν	Δαματαλιά, [ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον τῶν τοῦ Θεοῦ] ἀνδρῶν (πρβλ. σ. 34, 2).
»	26	2 ἰνατί	3 ἰνατί
37	6	Ὅρᾶς	Ὅρᾶς
»	10	αὐτόν	[ἐμέ] αὐτόν
39	2	μετεστειλάμην	μετεστειλάμεθα
»	16	χοιράδων	χοιράδων
»	19	ἐξ αὐτῆς	ἐσαυθίς
»	23	μετεστειλάμην	μετεστειλάμεθα
40	23	καὶ [τῆς] γνώμης	καὶ γνώμης
41	10	βίᾱ	βίαν
45	22	Ἦ	Ἦ
46	11	ἦρα	ἦρα
47	9	ἀνίησαν	ἀνῆεσαν
»	21	πρωτοάμρτυρα	πρωτομάρτυρα
»	22	σου, Κύριε. Δὸς	σου. Κύριε, δὸς
»	24	ἦρεν	ἦρεν
»	34	παλάτιν	παλάτιν
49	9	ἀποστόλων	ἀποστόλων,
»	27	αὐτόν ἀμαρτάνοντας	αὐτόν ἀμαρτάνοντας,
50	2	ῶν	ῆν
»	19	αὐτοῦ	αὐτῆς
52	10	κόσμῳ, τὸ	κόσμῳ τὸ
54	13	hagiographorum	hagiohraphiicorum
57	32	καταθεῖναι	καταθεῖναι
62	23	κεκρυμμένον	κεκρυμμένος
64	7	παρεύσομαι	πορεύσομαι
65	13	εἰμί	εἰμι
66	6	βασιλίδι	Βασιλίδι
»	9	βασιλίδος	Βασιλίδος
69	8	ἀντιλήπτορος	ἀντιλήπτορος
70	5	ἐπροείδεσαν	ἐπροήδεσαν
72	4	ἐλέγχει,	ἐλέγχει
»	11	πρὶν στηρίξαι	πρὶν [ἦ] στηρίξῃ
»	27	ἐρώννουεν	ἐρρώννουεν
73	9	ἀπαίτει τιμάς·	ἀπάντα τιμᾶν·
76	21	μαρτύριον· τὸν - - θάνατον,	μαρτύριον, τὸν - - θάνατον· πρῶτος
»	22	πρῶτος μαρτυρήσας· πρὸ	μαρτυρήσας, πρὸ
80	16	τάς	τά
81	1	τῇ	τῇ
83	35	22-ου	23-ου
84	8	πῶμα	πόμα

Σελ.	Στίχ.		Γράφε.
86	13	καὶ φησὶν	καὶ φησιν
»	17	χυλοῦ	χυλῶ
89	11	13	12
91	4	σε [εἰς] τὸν	σε τὸν
»	11	πώποτε	πούποτε
»	24	ὕπάντησιν	ἀπάντησιν
93	23	ἡγρωμένον	ἡγριωμένον
94	10	αὐτοῦ	αὐτοῦ
»	13	τοῦτα	ταῦτα
»	22	ἤρεν	ἤρεν
95	4	στόματος διάφοροι κολαζο- μένων φωναὶ ἤκούοντο	σώματος πλήθος διαφόρων κολαζομένων φωνῆς ἤκούετο
99	14	παρόντων.	παρόντων
»	20	Ἰώβ *	Ἰώβ [ἐξουσίαν]
»	22	Κύριος	Κύριος,
103	6	σχύλεσθε	σχύλλεσθε
104	22	Χριστὸς	[ὁ] Χριστὸς
105	3	ἡμῖν	ὕμῖν
107	31	ἀγαπήσατε	ἀγαπήσητε
108	19	διδασκαλίαν	διδασκαλίαν,
110	4	τῆς	διὰ τῆς
111	5	ὡς	ὡς
»	32	Κορινθ. ζ'	Κορινθ. 1, ζ'
»	33	Κορινθ. ς'	Κορινθ. 1, ς'
112	28	οὐ	οὐ
»	32	Κορινθ. ζ', 24.	Κορινθ. 1, ζ', 20.
115	18	αὐτὸ	αὐτὸ
119	23	αὐτῶν	αὐτὸν
127	17	αὐτοῦ	αὐτοῦ
129	23	καλεῦσαντος	κελεύσαντος
133	31	εὐρε	εὐρών [ἀνεπαύσατο]
134	17	ἐπάνοδον [ἀναμένων]. Θέλων	ἐπάνοδον. Θέλων
135	23	[ὡς] καὶ	καὶ
139	1	ἀπόστολον	ἀπόστολον,
140	26	ἔτι καὶ παιδευτῶν [ἦν] εὐπ.	ἔτι, καὶ παιδευτῶν εὐποροῦσα
142	23	μέτριον καὶ	μέτριον, καὶ
144	11	πονηρὸς τὴν	πονηρὸς, τὴν
145	12	μετῆρε	μετῆρε
159	5	Τούτῳ Ἰ. πειθόμενος	Ταῦτα Ἰ. πειθόμενος
167	20	ἐξιλωσόμεθα - - ἐπιστρέψωμεν	ἐξιλωσόμεθα - - ἐπιστρέψομεν
170	3	ἵνα	ἵνα [μὴ]
»	4	τὸ μὴ	τῶ μὴ

Σελ.	Στίχ.		Γράφει.
171	10	ἔσται	ἔσεται
178	33	προσβλεψαμένου Β	προσβλεψαμένου Β
177	32	17	18
178	34	39 τῆς δευτέρας κέ	(Μετάδες ταῦτα εἰς σελ. 179 καὶ γράψον οὕτω 1 τῆς δευτέρας] ἑλλ. τῷ Β).
181	16	βασίλειον Θεοῦ λαός δεῦτε	βασίλειον. Θεοῦ λαός, δεῦτε
182	4	ἄσματος	Ἄσματος
»	11	λίθος οὐ	λίθος [ἔξ] οὐ
»	24	κεφαλὴν	κεφαλήν
183	2	Ἦχος	Ἦχος
184	3	κατηρρυθρωμένην	κατηρρυθρωμένην
185	11	ῥοδαῖς, ἐφυμνίαις,	ῥοδαῖς ἐφυμνίαις
»	14	ἐνείληται.	ἐνείληται.
186	32	ῥα	ῥα
»	34	καὶ	καὶ
187	8	λόγου	Λόγου
188	3	ὀθώνια	ὀθόνια
194	9	συνελθόντων ἄνδρας	συνελθόντων (ἄνδρας
»	10	μέγας, οὐς	μέγας), οὐς
»	11	ἄγει δίκην	ἄγει, δίκην
204	30	μετὰ	μετὰ
205	11/12	ἔρωμένον	ἔρρωμένον
212	7	αὐτοῖς	ἐκεῖνοις
»	19	ἐπιστρεφῶς	ἐπιστρεφῶς
»	24	λόγον	λόγον
213	16	οὐδόλω	οὐδόλω
220	15	περιβεβλημένην	περιβεβλημένον
221	5	ῥας	ἄρτι ῥας
»	13	ἔρωμένον	ἔρρωμένον
222	8	εἰμί	εἰμί
225	33	κεκριμμένην Β	κεκριμμένην Β
229	10	πολλοὺς	πολλοὺς
230	5	σοί.	σοί,
232	4	ἐν	ἔν
»	5	οὐκ	οὐκ
235	11/12	χρωμένοις	χρωμένους
239	19	προστίθεται. Ἐπί	προστίθεται, ἐπί
»	20	μέγαν καὶ	μέγαν, καὶ
245	32	3 φήσις Β	4 φήσιν Β
247	9	οὗτοι	οὗτι
248	12	ἐντολῶν—	ἐντολῶν
»	13	Κυρίου—καὶ οὐ φόβος	Κυρίου καὶ οὐ φόβος,
249	15	καὶ	τῆς
»	27	ὅπ	ὅπ

Σελ.	Στιγ.		Γράφει.
250	21	τῷ	τῇ
»	24	ἐπιστροφῶς	ἐπιστροφῶς
251	2/3	σπηλαίου	σπηλαίου
»	16	δοκεῖ	δεῖ
256	9	Κλεόπαν	Κλεόπαν
261	17	βλέπουσαν	βλέπουσαν,
262	28/29	χεῖρ αὐτῷ ξίφει, κατὰ	χεῖρ, αὐτῷ ξίφει κατὰ
264	8	αὐτῆς	αὐτοῖς
»	28	τόν	εἰς
»	33	τόν	εἰς
265	10	μυρίαν	μυρίαν
274	18	τε	τε
275	1	πολιτείαν	πολιτείην
276	11	τὸ	τοῦ
278	4	ἄλυτον	ἄλυπον
280	23	ράδιως	ράδιαις
284	25	βασιλεῖς καὶ	βασιλεῖς αὐτῆς καὶ
291	7	Χερρόνησον	Χερρόνησον
»	33	καλλοναῖς μᾶλλον	καλλοναῖς τὸ θεῖον ἐκεῖνο περιλάμπεται πρό- σωπον, οὐ τεχνικαῖς μᾶλλον
292	15	ἦσαν, τὸ	ἦσαν τὸ
295	16	ἀπεσταλκότης	ἀπεσταλκότης
296	14	ἦρε	ἦρε
300	18	ζητούμενον	ζηλούμενον
301	11	ὅπως θαυμ.	ὅπως ἀκούσετε θαυμ.
302	23	ράβδον	ράβδου
304	7	ὅπως	ὅπως
305	20	μοι	με
309	29	ἐπιβάλλοντι	ἐπιβάλλοντι
314	18	ὁποῖάν τινα	ὁποῖάν τινα
315	21	ἦσαν,	ἦσαν
318	12	ἑαυτῷ	ἑμαυτῷ
323	25	κάλλιστα	κάκιστα
334	21	ἀμυδρῶς	ἀμυδρῶς πως
336	17	ἦ	ἦ
»	21	τὸ	τὰ
347	27	συμβιωτεύειν	συμβιοτεύειν
350	15	κατωτέρω	κατωτέρω
351	31	71	72
353	27	71	73
354	12	72	74
355	18	σοῦ	σὴν

Σελ.	Στίχ.	Γράφ.
355	23	73
356	11	ψυχῆς
358	15	74
361	31	πολέμους
		75
		ψυχῆς ὁ λόγος
		76
		πολέμοις

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΕΝ ΤΩΙ ΠΕΜΠΤΩΙ ΤΟΥΤΩΙ ΤΟΜΩΙ ΚΑΤΑΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΑ

ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.

Σελ. 1. Βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Προκοπίου. — Τοῦ μάρτυρίου τούτου χρήσις ἐγένετο ἐν τῇ ἐβδόμῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ διὰ τοῦ διακόνου καὶ ρεφερενδαρίου Στεφάνου (ὄρα σελ. 6). ἕτερα δὲ ἀντίγραφα τοῦ αὐτοῦ μαρτυρίου σημειοῦνται ἐν τοῖς ἐξῆς βιβλίοις· L. Allatii de Symeonum scriptis diatriba. Parisiis 1664, σ. 98. Catalogus codicum hagiographicorum graecorum bibliothecae Nationalis Parisiensis; ediderunt hagiographi Bollandiani et Henricus Omont. Bruxellis 1896, σ. 36, 49, 264, 297. Παλαιὰ σλαβικὴ μετάφρασις, τύποις ἔτι ἀνέχδοτος, εὑρίσχεται ἐν τοῖς μεγάλοις συναξαρίοις τοῦ Μακαρίου. "Ора Подробное оглавление Великихъ Четихъ - Миней всероссійскаго митрополита Макарія. Москва 1892, полугодіе II, στήλη 303. В. Васильевскій, Синодальный кодексъ Метафраста (ἐν τῷ Журналъ Мин. Народнаго Просвѣщенія 1897), σ. 384. Δύο συντομώτατα συναξάρια τοῦ ἁγίου Προκοπίου ὄρα παρὰ τῷ Bruno Violet, Die Palästinischen Märtyrer des Eusebius von Cäsarea. Leipzig 1896, σ. 23 καὶ 110. Ὁ αὐτὸς αὐτόθι (σ. 3-6) συμπαρέβαλε τὸ περὶ τοῦ Προκοπίου χωρίον τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν παλαιὰν αὐτοῦ συριακὴν ἐρμηνείαν. ἕτερα κείμενα περὶ τοῦ μάρτυρος Προκοπίου

σημειοῦνται ἐν τῇ Bibliotheca hagiographica graeca. Bruxellis 1895, σ. 115. — Σελ. 11, 21 ἡγήχειο] οὕτω μετὰ διπλῆς ἀξήσεως ἐν τῷ κώδικι. — Σελ. 17, 8 ἀνεόγασιν] περὶ τοῦ τύπου τούτου ὄρα Hadjidakis, Einleitung in die neugriechische Grammatik, σ. 203. — Σελ. 21, 4 τὰς ὠδίνας λ. τοῦ θανάτου] Πρβλ. Πράξ. β', 24.

Σελ. 28. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου. — Σελ. 29, 24 περσειόν] ἀλλαχοῦ (40, 14) περσεϊόν. Ἐν τῷ ιστορικῷ λόγῳ (57, 23) ἐρμηνεύεται οὕτω· «γλωσσόκομον ἐκ περσεάς· εἶδος δὲ τοῦτο ξύλου»· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ πέρσειον ἢ πέρσιον καλούμενον (Θεοφρ. περὶ φυτῶν ἱστορίας β', 2, 10), ὅπερ ἀποκόπτεται ἐκ περσεάς. Ὅρα Θεόφρ. ἔνθ. ἀνωτ. δ', 2, 50 «ἐν Αἰγύπτῳ δ' ἔστιν ἕτερον (= δένδρον) ἢ περσεά καλούμενον, τῇ μὲν προσόψει μέγα καὶ καλόν, παραπλήσιον δὲ μάλιστα τῇ ἀπίῳ καὶ φύλλοις καὶ ἀνθεσι καὶ ἀκρεμόσι καὶ τῷ ὄλῳ σχήματι». — Σελ. 34, 22 καλῶς ποιήσας] οὕτως ἐν τοῖς κώδικιν ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ ποιήσεις. — Σελ. 39, 16 χυρεάδων = χοιράδων] τὸ χοιρεάδων ἔστι πιθανῶς τύπος μεταγενέστερος τοῦ χοιράδων· σημερον δὲ τὸ τῆς χοιράδος πάθος ὀνομάζεται χελώνη || ἐξ αὐτῆς] οὕτως ἐν τῷ Α' νομίζω ὅμως τοῦτο διεφθαρμένον ἐκ τοῦ ἑσαῦθις ἦκεν, ὅπερ ἐν τῷ Β' παρεφράσθη εἰς ἐπανήλθεν. — Σελ. 45, 8 σημειοῦ τὸν νέον ἑλληνικὸν τύπον ἀνιπερνούτων. — Σελ. 47, 18 σημειοῦ τὴν σύνταξιν τοῦ ὅπως (= ut) μετὰ ἐνεστώτος ὀριστικῆς. — Σελ. 49, 3 ἐκ δεξιῶν ἐσιῶτα] Πράξ. ζ', 56 || 30 σημειωτέον τὸ τιμωρουμένων ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τιμωρούτων.

Σελ. 54. Ἀντιπαραβολὴ τοῦ περὶ τῆς μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Στεφάνου λόγου πρὸς ἕτερον αὐτοῦ ἀντίγραφον. — Τὸ κείμενον τοῦτο ἐπ' ὀνόματι (Μιχαήλ) τοῦ Ψελλοῦ εὔρον ἔτει 1895-φ ἐν τινι μεμβρανίνῳ κώδικι τῆς λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου, ὅστις ἐγράφη ὑπὸ τινος Μανασσῆ ἔτει 1302/3-φ. Ἀριθμὸς Γ. 99, φύλλ. 237^β-252^β, κείμενον τοῦ λόγου, οὗ ἡ ἐπιγραφή· «·: Τοῦ Ψελλοῦ:—

μηνί αὐγούστῳ β'. — Δόγος ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τοῦ θείου καὶ ἁγίου λειψάνου τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου». Ἐν τῇ ὀπισθία σελίδι τοῦ 253-ου φύλλου ὁ τοῦ κώδικος ἀντιγραφεὺς ἔγραψε ταῦτα: «Ἐτεῖ γραφῆς τῷ ἡωιά ἀπὸ κίσεως κόσμου· βασιλεβόντων Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου· καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ· τῶν εὐσεβῶν βασιλέων·- καὶ πατριαρχέοντος Ἀθανασίου τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀσκητικωτάτου». Εἶτα φύλλον χάρτινον, ἐν ᾧ περιέχεται τὸ σημείωμα τοῦτο: «Μετ' ἐδέθη ἐπιμελῶς τὸ παρὸν βιβλίον διὰ συνδρομῆς ἐμῆς Γενναδίου προηγουμένου, δι' ἐξόδων δὲ τοῦ προηγουμένου κὺρ Γαβριὴλ Λημναίου, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθε ἀμφοτέρων. ἰησός». Τὸ ὄνομα τοῦ καλλιγράφου Μανασσῆ ὑπάρχει ἐν τῷ ἐπιγράμματι τῷ περιεχομένῳ ἐν τῷ 2-ῳ φύλλῳ τοῦ κώδικος· τούτου μέντοι τοῦ ἐπιγράμματος τὸ κείμενον μετὰ πλήρους περιγραφῆς αὐτοῦ τοῦ κώδικος ἐκδοθήσεται δι' ἑτέρου τινὸς ἡμετέρου βιβλίου. — Διαφέρουσαι γραφαί. Σελ. 54, 6 αὐτοῦ ἀγαθότητος. — Σελ. 55, 13 ὑποδείξας καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνοίξας καὶ τοῖς || 15/17 καλὸν γὰρ ἄνωθεν ἰὰ περὶ αὐτοῦ διηγῆσασθαι, εἶθ' οὕτως καὶ ἰὰ περὶ τῆς κοιμήσεως, εἴτε περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ καὶ θείου τούτου λειψάνου καὶ ὅπως ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν Βασιλεύουσαν μειεχομίσθη καιναυασθέντας, οὕτω καθ' ὁδὸν || 23 τῆς Ἰησοῦ ὄρα τὸ ζηλοῦπῶν || 24 Ἑλλησι ἰδία καιηλέγγειο. — Σελ. 56, 2 τῆς τοῦ Διαβ. συμμορίας || 9 τῷ] τὸ || 10 μηχανομένων || 13 οὖν καιάκρας || 25 οὐδὲ μίαν || 28 διεφθορῶς] διαφθοραῖς. — Σελ. 57, 7 ἀνέστη] ἀνέπιη || 8 μαργαρίτας || 9 μὲν] ἔλλείπει || 13 οὐτίῳ || 14 δι' ἀπάντων || 21 ἀνεπαύσατο || 22 κηδεύοντες] καὶ κηδεύουσιν. — Σελ. 58, 4 συσησάμενοι || 6 κατακούσας || 19 Ἀβελβοῦς· οὕτω καὶ κατόπι || ἦδη] ἦδὺ || 32 καθεισιτήκει τῷ λαῷ — Σελ. 59, 8 καιεκρύπειο θ. πρεσβύτης || 15 μεγέθει, τὴν ὄραν περικαλλῆ || 21 ἦκουεν. — Σελ. 60, 1 ἐστὶν] ἔλλείπει || 16 αὐτὸν εὐθύς || 17 ἀμφέβαλλες || 26 ὄρωνιο || 28 μεσιός] πυρρῶν. — Σελ. 61, 7 ἐώρακε ||

*

14 ἀκούειν || 15 ἠυδόκησεν || 24 ἔφρασις. — Σελ. 62, 17 ταῖς
 ἄνωθεν ὑπέκων φωναῖς || 22 κατὰ γῆς || 23 καὶ ὁ ὑπὸ γῆν
 κεκρυμμένος || 25 εὐθυγώνως || 23 τρομάξει || 29 ἀνέθαλ-
 λε || 30 ἡδεῖα] ἐλλείπει || 31 μετεκοίμιζε. — Σελ. 63, 3 μεγά-
 λην τὴν || 12 ἀναγαγόντες || 12/13 Σιών, μετὰ ταῦτα δὲ ναὸς ||
 25 αὐτῆς μεθ' ἑαυτῆς προσλαβεῖν || 26 οἰκείαν παιρίδα τὴν
 Κωνσταντινούπολιν. — Σελ. 64, 3 ἦ] ἦ || 10 ἡ Ἰουλιανῆ || 11
 τῷ ἀγίῳ || 12 προέχεε] προΐσχει || 17 σεβασιέρμιον || 18 λε-
 καιῖω - - καιαιθεῖσα || 21 τοῦ] ἐλλείπει || 29 ἡδειςαν. — Σελ.
 66, 1 ὁ] ὑπάρχει || 16 ἐγεγόνει || 16 ὅτε] ὅτι || 21 ταύτην] ἐλ-
 λείπει || 30 τῷ Χριστιῷ. — Σελ. 67, 2 πρὸς ὑπαντιὴν παραγε-
 νέσθαι || 4 ἡ Ἰουλιανῆ || 23 νῦν] ἐλλείπει || 29 ὡς ἐκκαίδεκα]
 ὀκτωκαίδεκα. — Σελ. 68, 1 με] μου || 3 δέσποια] ἐλλείπει || 17
 κατὰ τάχος || 20 καὶ ὁμοίως || 26 τῶν φωνῶν ἐπακούσας ||
 30 σεβάσμιον ἐγείρει. — Σελ. 69, 3 προσερχομένων ἐπει-
 δείκνυται || 6 τῆς ταῖς.

Σελ. 82. Σημειώσεις εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἰλα-
 ρίου νοσ. — Τοῦ βίου τούτου παλαιὰν σλαβικὴν ἐρμηνείαν, γενομένην
 κατ' ἄλλην τινὰ διαφέρουσαν ἐν πολλοῖς σύνταξιν, ὄρα ἐν τοῖς Вели-
 кія Минен Четин. Октябрь, дни 19-31. Ἐν Πετροπόλει 1880,
 σ. 1682-1732· ταύτης δὲ τῆς ἐρμηνείας ἡ τύπωσις ἐγένετο ἐξ
 ἀπογράφου, οὗ τὸ πρωτότυπον εἶχε τινὰ φύλλα συγκεχυμένα. —
 Σελ. 84, 8 πόμα] κατὰ παραδρομὴν ἐν τῷ κειμένῳ ἐτηρήθη ἡ
 τοῦ κώδικος ἐσφαλμένη γραφή πῶμα || 1 Θαβαιθά] ἐν τῷ λατ.
 κειμένῳ Tabatha· ἐν τῷ σλαβικῷ Iyθα. — Σελ. 86, 17 χυλῶ]
 οὕτως ἀναγνωθὶ ἀντὶ τοῦ ἐκ τοῦ χύλου διορθωθέντος χυλοῦ. —
 Σελ. 91, 4 Ὀρχίζω σε τὸν κύριον] περιττῶς ἐν τῷ τύπῳ
 προσετέθη τὸ [εἰς]· ὄρα Μάρκου ε', 7 «ὀρχίζω σε τὸν θεόν»· καὶ
 πάλιν Πράξ. ιθ', 13 «ὀρχίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν»· καὶ πάλιν Θεσ-
 σαλ. 1, ε', 27 «ὀρχίζω ὑμᾶς τὸν κύριον». — Αὐτόθι 11 οὐδὲ ἔχω
 σ. α. πούποτε] οὕτως ἀναγνωστόν· τὸ ἔχω ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι
 προφανῶς ἐσφαλμένου ἔχειν, καὶ τὸ πούποτε ἀντὶ τοῦ πόποτε·
 τοῦ πούποτε μαρτυρίας ὄρα ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ἐ. Α. Σοφο-

κλέους.—Αὐτόθι 24 ἀπάνησιν] ἀντὶ τούτου ἐν τῷ κειμένῳ ἔγραφα ὑπάνησιν, ὀδηγηθεὶς ἐξ ἄλλων τινῶν χωρίων τοῦ αὐτοῦ κειμένου, οἷον 100 11 ὑπήνησαν, 100 21 ὑπήνησεν, 113 19 ὑπήντων· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τοῦ κειμένου τούτου συγγραφεὺς ἀδιαφόρως χρῆται τοῖς τύποις ἀπανιῶντας (93, 16) καὶ ἀπήνησεν (102, 11), κατ' ἀνάγκην τηρητέον καὶ τὸ τοῦ κώδικος ἀπάνησιν. — Σελ. 94, 15 Ἀειλέας] οὕτως ἔγραφα ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι Ἀχιλέας· τὸ λατινικὸν κείμενον ἔχει τὸ Ailae· τὸ ε παρέλαβον ἐξ ὑποτεθείσης τούτου μετατροπῆς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις εἰς χ· ὑπάρχει δ' ἐν τοῖς κώδεξιν [ἔρα Forbiger, Geogr. II, σ. 747] ἢ γραφῇ Ἀειλά· τὸ προφανῶς ἐσφαλμένον Ἀχιλέας εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ τοῦ βίου σλάβος ἐρμηνεύς, γράψας καὶ αὐτὸς ὡσαύτως отъ Аххилея.—Σελ. 95, 4 σώματος πληθος διαφορών κολαζομένων φωνῆς ἠκούειο] οὕτω, κατὰ τὸν σλάβον ἐρμηνευτήν, ἀναγνωστέον ἀντὶ τῆς πρότερον ἐν τῷ κειμένῳ γενομένης μεταβολῆς· καὶ πάλιν αὐτόθι 7 ἀντὶ τοῦ προστεθέντος [ἐπειδὴ] ὁ σλάβος ἀνέγνω ἐν τῷ πρωτοτύπῳ κάη=поηѣ.—Σελ. 96, 6 Ζανάνους] οὕτως ἐνταῦθα· ὁ σλάβος Манану· ἀλλαχοῦ δὲ Ζαζάνου (128, 27), Ζαζάνους (126, 6) Ζαζάνουιν, ἔνθα ὁ σλάβος ἔγραψε Занунѣ, Занану, Занануна.—Σελ. 110, 6 ὡς φάσκει] Κορινθ. 1, ζ, 25 || 14 θέλει - - ἑαυτιόν] Κορινθ. 1, ζ, 8 || 16/18 πρβλ. Ῥωμ. ε', 15, 16. ζ', 14 || 24 (τοὺς) ἀξιούς] τὸ τοὺς ὑπάρχει ἐν τῷ κώδικι· φανερόν ὅμως ἐκ τοῦ κατόπι ιούτους, ὅτι ἐκεῖνο περιττεύει.—Σελ. 111, 17 τὸ μὴ σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσιν] πρβλ. Θεσσαλ. 1, γ', 3.—Σελ. 112, 2/4 Τιμοθ. 1, ε', 11, 12 || 27/28 Τοῖς οὖν φοβουμένοις - - ἠτοιμάσθησαν] Ψαλμ. ιδ', 4. Σεφάχ α', 13 || στέφανοι τῆς δόξης] Πέτρου 1, ε', 4.—Σελ. 114, 8 Δουζα] οὕτως ἐν τῷ κώδικι ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ἐλούσης· ὁ σλάβος ἔγραψεν Илуза.—Σελ. 115, 10 Σκινδουλά] σλαβ. Скидула || 17 ὀνομάσας τὸν τόπον αὐτὸν] οὕτω, κατὰ τὸν σλάβον, διορθωτέον τὸ ἱεροσολυμιτικὸν ἀπόγραφον, οὗ ἢ γραφῇ αὐτὸ, τῆς τυπώσεως γιγνομένης, ἀκατάληπτος ἦν, ὡς εἰκός, ἐμοί· οὐ γὰρ ἠδυνάμην τότε πιστεῦσαι, ὅτι τὸ ἑαυτοῦ κελλίον ὁ Ἰλαρίων ὠνόμασε

μοναστήριον (ἕπερ ὁμολογουμένως ἄτοπον)· μᾶλλον δ' ἐνόμιζον, ὅτι «παρουσία τῶν ἀδελφῶν» ὠνόμασεν αὐτὸ τὸ μοναστήριον, πρὸς ἕπερ αὐτὸς ἐξερχόμενος τοῦ Σκινδουλά τὴν πορείαν ἔτοιμος ἦν ποιήσασθαι. Νῦν οὖν ὁ σλάβος ἐρμηνεύς δείκνυσιν, ὅτι ὁ τοῦ κειμένου συγγραφεὺς ἐθέλει λέγειν μοναστήριον ὠνομάσθαι, τουτέστιν εἰς τάξιν μοναστηρίου τετάχθαι τὸν περὶ τὸ κελλίον τόπον, ἕπερ αὐτὸν ἐξένισε τὸν Ἰλαρίωνα || 19 πρὸς αὐτὸν—πρὸς ἐκεῖνον = τὸν φειδωλὸν ἀδελφόν || 30 Σιβᾶ] σλαβ. «εἰς τὸ μοναστήριον τινὸς ἀδελφοῦ, καλουμένου Ἰβᾶ»· ἐν τῷ λατινικῷ κειμένῳ «cui Sabas vocabulum est». — Σελ. 119, 23 αὐτὸν] οὕτω γραπτέον ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι αὐτῶν· ὁ σλάβος ἔχει τὸ αὐτὸν μετὰ τὸ παρακαλουῖνε. — Σελ. 120, 21 Πλουσιανόν] σλαβ. Плусигяна· ὅρα καὶ σελ. 121 γ Πλουσιανός = Плусияни. Τὸ ὄνομα τοῦτο γνωστὸν ἐστὶ καὶ ἀλλαχόθεν. Σωζομενοῦ ἐκκλ. ἱστορία, τ. II, σ. 190 Hussey. — Σελ. 123, 27 Ἀβασσάν] ὅρα καὶ σελ. 124, 14. 125, 17. Ἐν τῷ λατινικῷ κειμένῳ ἀναγινώσκεται ἀντὶ τοῦ Ἀβασσάν τὸ Oasim, ἐν δὲ τῷ σλαβικῷ τὸ Анась ἄπαξ, καὶ δις τὸ Аусь. — Σελ. 126, γ εἰς Βλάσσαν] σλαβ. въ Класъ. — Σελ. 128, 20 ἐιέρων] τοῦτο προσετέθη οὐχὶ ὡς ἀναγκαῖον, ἀλλὰ σαφηνείας ἕνεκα. — Σελ. 131, 29 Βρεβίλιμβον] σλαβ. Вервилимаць. — Σελ. 133, 31. Ἀντὶ τοῦ εὔρε τρηθήτω ἐν τῷ κειμένῳ τὸ ἐν τῷ κώδικι ἀνανταπόδοτον εὔρων· ἀλλὰ μετὰ τοῦτο προσθετέον τὸ ἀνεπαύσαιο, ἕπερ εὔρον, μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἐν τῷ σλαβικῷ κειμένῳ. — Σελ. 134, 17. Ὀβελιστέον τὸ ἐκ παραδρομῆς ὧδε περιττῶς προστεθὲν ἀναμμένων. — 135, 23. Καὶ τὸ ὡς = ὕπως ἢ ἵνα, ἕπερ ἐνταῦθα προσετέθη, περιττὸν ἐστὶ κατὰ τὸν σλάβον ἐρμηνέα.

Σελ. 168. Σημειώσεις εἰς τὸν βίον τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου τοῦ Ἱεροσολυμίτου. — Ὁ τοῦ ἀγίου τούτου βίος ὑπάρχει καὶ ἐν τρισὶν ἐτέροις ἀθωνικοῖς κώδικεσιν, ἐν τινι δηλαδὴ κώδικι τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων [Νικοδήμου, Συναξαριστής, τ. II, σ. 245], ἐν τῷ 52-φ κώδ. τοῦ Καρακάλλα καὶ ἐν τῷ 48-φ κώδ. τοῦ Πρωτάτου [Σ. Λάμπρου, Κατάλογος κέ., σ. 7 καὶ 133]· ἀλλὰ

τούτους ἐγὼ τοὺς κώδικας, ἐλλείπει χρόνου, οὐκ εἶδον· ὑπάρχει δὲ καὶ παλαιὰ τύποις ἀνέκδοτος σλαβική μετάφρασις [Подробное оглавление Великихъ Четинхъ-Мипей Макарія, Полугодіе II, σ. 297]. Συγγραφεὺς δὲ τούτου τοῦ βίου Νικήτας πατρίκιος καὶ κυέστωρ, οὗ τῆς ἀκμῆς ὁ χρόνος ἔστι μοι ἄγνωστος. Ἔτερος δὲ βίος Ἀνδρέου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, οὗ ἡ ἀρχὴ «Οὐ δίκαιόν ἐστι ὡς γε μοι δοκεῖ», συνεγράφη τῇ 14-ῃ ἑκατονταετηρίδι, καθὰ φησι Νικόδημος ὁ Νάξιος, ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ Καλοθέτου [Συναξαριστής, ἐκδ. Ἀθηνῶν 1868, τ. II, σ. 245]. Καὶ πάλιν ἕτερος βίος συνεγράφη τῇ 15-ῃ ἑκατονταετηρίδι ὑπὸ Μακαρίου τοῦ Μακρῆ, παραπεφρασμένος καταχωρισθεὶς ἐν τῷ Νέῳ Ἐκλογίῳ τοῦ Νικοδήμου [ἐκδ. Κωνσταντινουπόλεως 1863, σ. 151-155] καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Συναξαριστῇ τοῦ Κ. Χ. Δουκᾶκη [Ἀθῆναι 1893, τ. VII, σ. 35-42]· περὶ δὲ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τούτου τοῦ βίου πραγματεύεται Χρῦσανθος ὁ Λοπαρέβος ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς, τ. IV, σ. 345-348.—Σελ. 169, 3/4 *ἵνα* [μῆ] καὶ ἡμεῖς ταῦτόν πάθωμεν, οἷς οὐκ ἔστιν ἔπαινος, *τῷ* μὴ τοὺς ἀξίους ἀξίως ἐγκωμιάζειν] οἱ κώδικες AB ἔχουσιν, ὡς ἐν τῷ τετυπωμένῳ κειμένῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ χωρίον ἐκεῖ φαίνεται μοι διεφθαρμένον, νομίζω ὅτι τὸ *μῆ* προσθήκης ἐστὶν ἀξίον ἐν τῷ κειμένῳ, κατὰ δ' ἀκολουθίαν τὸ τῶν κωδίκων τὸ μεταβλητέον ἀπλῶς εἰς *τῷ*· αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ἔοικε πάλιν ἐμπεπνευσμένον εἶναι ἐκ τοῦ «οὕτως οἱ ἐγκαταλείποντες τὸν νόμον ἐγκωμιάζουσιν ἀσέβειαν, οἱ δὲ ἀγαπῶντες τὸν νόμον περιβάλλουσιν ἑαυτοῖς τεῖχος» (Παροιμ. κη', 4).—Σελ. 171, 9/10 *ὡς - - ἔσηται*] οὕτως ἐν τῷ A, τοῦ *ὡς* ἐν αὐτῷ χρονικῇν ἔχοντος ἔννοιαν καὶ ἰσοδυναμοῦντος τῷ *ὅταν*· ὅτι δὲ οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον καὶ βάρβαρον, ὡς εἰκός, ὑποτακτικῆς ἀόριστον χρόνον τοῦ τύπου ἔσομαι = ἔσωμαι, τοῦτο γνωστὸν ἰδίᾳ ἐκ τῶν παρὰ Θεοδώρῳ τῷ Στουδίτῃ πολλῶν ἐκφραστικῶν παραδειγμάτων, ἅπερ ἅπαντά ἐστι χρόνου σημαντικὰ ἀορίστου καὶ ἰσοδυναμοῦσιν ἀπλῶς πρὸς τὸ ὤμεν.—Σελ. 176 5/6 *τοῦ ἐμφύχου καὶ ἡγιασμένου τοῦ Θεοῦ Λόγου ναοῦ*] Μακάριος ὁ Μακρῆς ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς IV, 346, «ὑπερουρανίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ ἐμφύχῳ

ναῶ». — Σελ. 117, 6 ἐκμανῶς] οὕτως ἐν τῷ Α ἀντί τοῦ ἐν τῷ Β ἐμμανῶς· τοῦ ἐκμανῶς ἕτερον παράδειγμα ὄρα παρὰ τῷ Φίλων II, 552, 12 Mang.

Σελ. 180. Σημειώσεις εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τοῦ Ἁγίου Λίθου ἀκολουθίαν. — Ὁ κώδιξ, ἐξ οὗ αὕτη ἐλήφθη, οὐκ ἦν ἠριθμημένος ἐν τῇ Λαύρα ἔτει 1895-φ· πρόκειται δ' ἐν ταύτῃ τῇ ἀκολουθίᾳ οὐχὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Λίθου τοῦ ἐν τῷ Κουβουκλίῳ τοῦ Ἁγίου Τάφου [ὄρα Ἀναλ. τ. II, σ. 147, 188, 420, 448, 449. III, σ. 61, 62, 64, 113, 117, 144], ἀλλὰ περὶ τοῦ ριζιμαίου λίθου, ἐφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἀποκαθηλωθεὶς ἐσφυρνίσθη [Ἰωάνν. ιδ', 38-42]. Τὸν λίθον τοῦτον ἀποκοπέντα, ἀνδρομήκη δὲ ὄντα καὶ τὴν χροιάν ἐρυθρόν, εἶχεν ἐν ἑαυτῷ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου [Νικήτας Χωνιάτης, σ. 289]· τὸ πότε μέντοι καὶ πῶς ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Ἐφεσον ὁ λίθος ἐκεῖνος ἀνεκομίσθη, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διδάσκει κατὰ λεπτόν Ἰωάννης ὁ Κίνναμος, "οὗτος" (ὁ Μανουήλ) λέγων "καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ παλαιοῦ τοῦ χρόνου κείμενον λίθον ἱερὸν μεγαλοπρεπῶς εἰς Βυζάντιον ἀναγαγὼν (ἔτει 1169-φ) τοῖς τῆδε λοιποῖς ἀπέδωκεν ἁγίοις· ὅστις δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ὅθεν εἰς Ἐφεσίῳν ἦλθε τὴν γῆν, ὁ λόγος ἐξῆς διηγήσεται. Τέλος ἤδη τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν εἶχε τῷ σωτῆρι μυστήριον καὶ παραλαβοῦσα τοῦτον ἡ μήτηρ ἀνέκλινέ τε ὑπτιον, ὡς νόμος, ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦδε, καὶ ἐπιπεσοῦσα βύθιον ἀνώμωξεν, ὅποια εἰκός· μυρομένης δὲ τὰ δάκρυα τῷ λίθῳ πελάζοντα ἔτι καὶ νῦν ἀναπόνιπτα μένουσι· πρᾶγμα τεράστιον οἷον τοῦτον δὴ τὸν λίθον ἡ ἐκ Μαγδαλαῖ φασιν ἀναλαβοῦσα Μαρία ἔπλει Ῥώμης εὐθύ, ἐφ' ᾧ καίσαρι ἐς ὄψιν ἐλθοῦσα Τιβερίῳ, Πιλάτου καὶ Ἰουδαίων τῶν ἀδίκων Ἰησοῦ κατερεῖ φρονευτῶν· ἀλλὰ τύχη τινὶ ἐς τὸν Ἐφεσίῳν λιμένα κατάρασα, αὐτὸν μὲν ἐνταῦθα ἔλιπεν, ἡ δὲ ἐκεῖθεν ἀφεῖσα ἐπὶ Ῥώμην ἀνήγετο· ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ ἄχρι τοῦ νῦν ὁ λίθος ἐνταῦθα διετέλεσεν ὢν. Ἀχθέντα τοίνυν ἐς τὴν Δαμάλεως περαιάν, πομπῇ τοῦτον ἐκ Βυζαντίου διαδέχεται λαμπρά· ἐπλήρου δὲ ταύτην τὸ Ῥωμαίων τε γερούσιον ἅπαν καὶ ὅσον ἐν ἱεροπόλοις καὶ φίλοις

καὶ ἐν μονασταῖς ἦν, Λουκά τοῦ τηνικάδε τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνοντος καὶ βασιλέως τέλους ἑκατέρου προαρχόντων· βασιλεὺς μέντοι καὶ τὸν ὄμον ὑπέσχε τῷ λίθῳ” (Κινν. IV, η’). Τοῦτον μὲν οὖν τὸν λίθον ἐξ Ἐφέσου μετεκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ὡς ἡ πρὸς τὸν λίθον αὐτὸν ἀσματικὴ διδάσκει ἀκολουθία, καταθέμενος αὐτὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος· ποιητῆς δὲ τῆς ἀκολουθίας ἐστὶν ὁ χρονογράφος Σκυλίτζης (ὄρα σ. 181) Γεώργιος, οἱ καὶ ἕτεροι σφύζονται τύποις ἀνέκδοτοι ἀσματικοὶ κανόνες [Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη, τ. III, σ. 145, 349. L. Allatii de Georgiis ἐν τῇ Bibliotheca graeca τῶν Fabricii-Harles, τ. XII, σ. 37). — Σελ. 181, 2/3 *πλάκας - - παροισιρήσαντος*] Ἐξόδου λβ’, 19 || 11 *λίθον τὸν ἀκρόγωνον*] Ἡσαίου κη’, 16. Ψαλμ. ιζ’, 22. Ἐφεσ. β’, 20. Πέτρου 1, β’. 6 || 18 *προσοίσωμεν*] ὄρα Ἡσύχιον· «οἶσωμεν κομίσωμεν, φέρωμεν, ἄξωμεν»· ἀλλὰ καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐμόρφωσε τὸ ἀντεισοίσωμεν, ὃ κακῶς ὁ Αυγραγ διώρθωσε εἰς «φέρε - - ἀντεισοίσωμεν» [Κατηχ. σ. 22] || 23/25 *Ἐπλήρωσε - - ἐνιμιμον*] Ἡσαίου κη’, 16 || 31 *τὴν πέτραν - - βλύζουσαν*] Ἐξόδου ιζ’, 6.—Σελ. 182, 4/6. Πρβλ. Ἄσμα Ἀσμάτων, γ’, 11· «θυγατέρες Σιών, ἐξέλθατε καὶ ἴδετε ἐν τῷ βασιλεῖ Σαλωμών, ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν» κτλ. || 11 *ὄρος ἄτμητον, λίθος (ἐξ) οὗ ἐτμήθη*] ἐκ μετρικῆς ἀνάγκης προσθετέον ὡδε τὸ ἐξ· ὄρα καὶ σελ. 188 23, ἔνθα ὁ Σκυλίτζης ἔγραψε· «τὸ ὄρος - - ἐξ οὗ ἀλάξευστος λίθος, Χριστός, τέτμηται». Πρβλ. Δανιὴλ β’, 34· «ἀπεσχίσθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν». Ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Εὐχαΐτων ἐν τινι τροπαρίῳ γράφει· «Χαῖρε ὄρος ἀλάξευτον - -, ἐξ οὗ ἐτμήθη λίθος, τὰ εἶδωλα συντρίβων» κέ [Νικοδήμου Θεοτοκάριον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1849, σ. 125]. Τὸ ὄρος καὶ τὸν λίθον αὐτόν, ὃν ἄτμητον καὶ ἀλάξευτον Σκυλίτζης ὠνόμασεν, ἕτεροι μελωδοὶ συνωνόμως ὀνομάζουσιν ἀλάτμητον, ὡς ὁ Εὐχαΐτων καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός [Anthologia graeca carm. christianorum, σ. 233], καὶ ἀχειρότμητον [Εἰρμολόγιον, Βενετία 1888, σ. 80. Θεοτοκάριον, σ. 95].—Σελ.

185, 1 *σὺν ψαλμοῖς ἐψυμνίοις*] πρβλ. σ. 187, 12 «ὕπαντῶντας ψαλμοῖς σὺν ἐψυμνίοις» = σὺν ἐψυμνίοις ψαλμοῖς || 14 *ἐνείληται*] οὕτω γράφει ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι *ἐνείληται* ὅρα Ἡσύχιον ἐν τῇ λέξει ἐνείληται.—Σελ. 187, 25 *βίβλω σωζομένων*] πρβλ. Φιλιπ. δ', 3 «ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλω ζωῆς». Ἑβρ. ιβ', 23 «ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων»· περὶ δὲ τῶν *σωζομένων* ὅρα Λουκᾶ ιγ', 23. Πράξ. β', 47. Κορινθ. 1, α', 18. Κορινθ. 2, β', 15.—Σελ. 188, 3 *ὀθόνια λιπῶν*] πρβλ. Λουκ. κδ', 12. Ἰωάνν. κ', 6.

Σελ. 190. Σημειώσεις τινές εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Σάβα τοῦ Νέου. — Τὸ ἐν τῷ Βατοπεδινῷ κώδικι ἀπόγραφον τούτου τοῦ βίου εἶδε καὶ Πορφύριος ὁ Οὐσπένσκης, ἀντιγραφάμενος ἐξ αὐτοῦ τεμάχῃ τινά· ὅρα δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Αἰθιοπ. Часть III. Отдѣл. второе. Ἐν Πετροπόλει 1892, σ. 657, 658, 726, 727.—Σελ. 321-324. Ὅρα Ἰωάνν. Καντακουζηνοῦ τ. II, σ. 209-211· «ἃ οἱ ἐν Ἀθῶν ἀναγνόντες καὶ προσήκουσαν αὐτοῖς τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων σπουδῆν καὶ προθυμίαν οἰηθέντες, οἷα δὴ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἐσομένην, καὶ παραθήξαντες ἀλλήλους, ἐκ πάντων ὃ τε πρῶτος ἐκλεγέντες Ἰσαάκ, ἀνὴρ τίμιος καὶ ἀρετῆς εἰς ἄκρον ἐληλακῶς, καὶ ὁ τῆς Λαύρας ἡγούμενος Μακάριος, καὶ ἕτεροι τῶν κατὰ τὸ ὄρος φροντιστηρίων ἡγουμένων οὐκ ὀλίγοι· σὺν τούτοις δὲ καὶ ὁ χρόνῳ ὕστερον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας πατριάρχης γεγενημένος, εἰς τὸν ἱερέων ἔτι τότε χορὸν τελῶν Κάλλιστος, καὶ Σαβάς, ὅς πρὸς τῇ Βατοπεδίου μονῇ τὸν ἀσκητικὸν ἤνυε δρόμον καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ θαυμασίους ἐπεδείξατο ἀγῶνας, εἰς Βυζάντιον ἀφίκοντο· βασιλίδι τε συγγεγόμενοι, καὶ πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν συνωμοτῶν παρόντων, “Ἡμεῖς” ἔφασαν “τὴν κατασχοῦσαν Ῥωμαίους ὀρῶντες συμφορὰν, δεινὰ μὲν ψόμεθα τὰ πραττόμενα καὶ πέρα δεινῶν· οὐδὲν δὲ πλέον πρὸς ἐπικουρίαν καὶ ἀποτροπὴν τῶν δεινῶν δυνάμενοι συμβάλλεσθαι, τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων ἐδεόμεθα Θεοῦ, τοῦ μόνου στήσαι δυνάμενου τὰς προσδοκώμενας συμφοράς. Νυνὶ δὲ τὸ διεστηχὸς

τῶν Ῥωμαίων ἰδόντες μέρος ἀσμένως χωροῦν πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ μάλιστα ὅπερ δόκησιν παρεῖχε τὴν αἰτίαν παρασχέσθαι τῆς διαφορᾶς, καὶ Θεῷ τῷ τῆς εἰρήνης χορηγῷ πολλὰς χάριτας ὁμολογήσαντες καὶ γῆρας καὶ σωματικὴν ἀσθένειαν καὶ τοὺς περὶ τὴν ὁδοιπορίαν πόνους παριδόντες, ἤχομεν δεησόμενοι καὶ ὑμῶν, δέχεσθαι τὴν εἰρήνην καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν νῦν τε διαφθειρομένην περιορᾶν καὶ ἔτι δεινότερα προσδοκωμένην πάσχειν, ἂν μὴ ταχέως ὁ πόλεμος καταλυθῆ. Ἔλεον οὖν καὶ αὐτοὶ λαβόντες τῶν ὁσημέραι χεομένων αἱμάτων καὶ τῶν δεσμωτηρίοις κατεχομένων καὶ τῶν ἐλαυνομένων καὶ ἀνήκεστα πασχόντων ἀνθρώπων, κυρώσατε τὴν εἰρήνην καὶ τῶν πολλῶν καὶ χαλεπῶν κινδύνων ἀπαλλάξατε Ῥωμαίους, ὡς ἂν Θεός τε ὁ τῆς εἰρήνης χορηγὸς δοξασθῆ καὶ βασιλῆς τε καὶ πατριάρχης καὶ ὑμεῖς ἢ σύγκλητος οὐ παρὰ πάντων μόνον Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἀξίας κομίζησθε εὐχαριστίας τῆς προθυμίας τῆς περὶ τὰ καλὰ καὶ τῆς κηδεμονίας τῶν διὰ τὸν πόλεμον ἀπανταχοῦ διαφθειρομένων ἀνθρώπων ἀναιτίων». Πρὸς ταῦτα βασιλῆς μὲν οὐδὲν ἔπασχε δεινόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ γνώμην ὤετο εἰρῆσθαι αὐτῇ τοὺς λόγους». — Σελ. 324, 23. Ὁ Φιλόθεος ἀπεσιώπησε τὰ γενόμενα περὶ τοὺς Ἀγιορείτας ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῶν ἀντικαντακουζηνῶν. Ὅρα Καντακουζ. τ. II, σ. 212-213. «Παρεκάλουν τε (οἱ ἀντικαντακουζηνοὶ) τοὺς δῆμους ὑπὲρ τῶν βασιλέως παίδων, ὀρφανῶν ὄντων πατρός, ἀγανακτεῖν καὶ ἀμύνεσθαι τὸν ἀδικοῦντα· οὗ δὴ ἔνεκα ἐσχέφαντο συγκρούειν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς μοναχοὺς, καὶ Μακάριον μὲν τὸν Δαύρας ἡγούμενον, Θεσσαλονίκης μητροπολίτην ἀποδείξαντες, ἔπεισαν οὐ πρὸς τοὺς ἄλλους μόνον διενεχθῆναι μοναχοὺς καὶ Καντακουζηνισμὸν αὐτῶν κατηγορεῖν, ὅτι δὴ τὸν φίλον ὑρῶντες ἀπολειῖσθαι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πολέμου κινδυνεύοντα, ἐν ζήλου μοίρα καὶ τῆς πρὸς τὰ βελτίω συμβουλῆς ἤχουσιν ἐκείνῳ βοηθήσοντες· ἀλλὰ καὶ βασιλέως πολλὰς καταχέειν λοιδορίας καὶ οὐδὲν ἐκείνων ἀπολείπεσθαι τὴν εἰς αὐτὸν πικρίαν. Ὅθεν καὶ γενόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ οὐδενὸς τῶν ἐκεῖσε τολμηθέντων ἐπὶ ὠμότητι καὶ πονηρίᾳ βεβοημένων ἀπελείπετο· πρῶτον

δὲ ἐν τῇ μονῇ τῇ προσαγορευομένη Πέτρα ἀπρόιτον μένειν κατεδίκασαν, προνοίας τῆς εἰς τὸ σῶμα προσηκούσης οὐδεμιᾶς ἀποτερήσαντες· Σαβὰν δὲ διὰ τὸ ἀρετῇ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν καὶ γνωριμώτατον τοῦ βασιλέως φίλων εἶναι, ἐπεὶ μὴ συμφρονεῖν αὐτοῖς ἐβούλετο, ἐν ἐτέρᾳ μονῇ τῇ Χώρα προσαγορευομένη μένειν καὶ αὐτὸν ἐψηφίσαντο ἀπρόιτον βουλομένων δὲ καὶ προνοίας ἀξιούν πολλῆς, οὐ κατεδέξατο, μὴ δίκαιον εἶναι, φάσκων, ἐκ τῶν αἵμασι καὶ φόνοις χαιρόντων τι λαβεῖν· τοῦτο δὲ μόνον εἰπὼν, ὡς τὸν ὑπὸ Θεοῦ φρουρούμενον οὐδεμιᾶ τινι μηχανῇ δυνατὸν ὑπ' οὐδενὸς διαφθαρῆναι, ἡσυχίαν ἤγε· τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν, οὐ μάλιστα ἀξιολόγοις οὔσι, τὴν εἰς τὰς ἰδίας μονὰς ἐπέτρεπον ἐπάνοδον. Περὶ μὲν οὖν τὴν τῶν μοναχῶν πρεσβείαν τοιαῦτα πατριάρχῃ καὶ τοῖς συνωμόταις ἐτελεῖτο». — Τὰ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁσίου Σάβα τυπωθέντα ἐσφαλμένως ὄρα ἐν ταῖς σελ. 414-416· νῦν δὲ σημειοῦνται ὧδε τὰ ἐν τῇ τυπώσει τοῦ κειμένου παραλειφθέντα τῶν κωδίκων ἀναγνώσματα. — Σελ. 196, 13 *ὑπέδειξε*] *ἐδίδαξε* M. — Σελ. 205, 7 *γινόμενου* B || 19 *καταβαλλόμενος* B. — Σελ. 208, 31 *ὥσπερ*] *ὅσπερ* BM· ἴσως· «ὕπερ δὴ τοῖς ἐκεῖ νόμος» — Σελ. 209, 12 *νόμοις* B. — Σελ. 211, 22 *καίτι* B || 23 *ἐπιτήδεια* B. — Σελ. 216, 24 *ἐπιρίπτει* B. — Σελ. 217, 1 *μόνης* B. — Σελ. 218, 11 *πᾶν ἕδον ἐμπιπλῶν* M. — Σελ. 220, 28 *νόσαν* B. — Σελ. 222, 2 *ἐγκυμένης* B || 29 *ὅποσοῦν* B. — Σελ. 225, 1 *ὅσο* B || 24 *ἀπήγη* B. — Σελ. 228, 13 *αἰοίδημον* B || 20 *πεφυκῶς* B. — Σελ. 229, 2 *φιλονικεῖς* B. — Σελ. 232, 11 *φοβερότερος* B. — Σελ. 235, 12 *τὸ μέσον* B. — Σελ. 243, 20 *ἀρχὴν ὑπόπιευν* M. — Σελ. 244, 15 *τε* M, *σοῦ* B. — Σελ. 245, 27 *ἐαυτοῦ* M, *αὐτὸν* B || 28 *ὧ*] *ἐκ* B. — Σελ. 250, 29 *ἰσχυρότερα* B. — Σελ. 251, 5 *ἐρριμένω* B. — Σελ. 256, 9 *Κλεώπαν* B || 25 *κατὰ τρυφῶν* B. — Σελ. 227, 1 *δομαίου* B || 12 *πανπληθεῖ* B. — Σελ. 260, 5 *προλαβοῦσα* B. — Σελ. 264, 8 *αὐτοῖς*] *αὐτῆς* B. — 268, 9 *δαμλείαν* BM. — Σελ. 277, 8 *θερίους* B. — Σελ. 278 *θεολογία* M, *θεολόγοις* B. — Σελ. 279, 22 *ἐσομένης* B. — Σελ. 288, 25 *εἰέροθεν* B. — 289, 16 *μηδοποσιούν* B. —

Σελ. 291, 12 προσβάλλον B.—Σελ. 296, 4 σύνεσις M, σύν-
θεσις B.—Σελ. 302, 31 περιόψει B.—Σελ. 303, 32 ἐθέ-
λοις B.—Σελ. 304, 30 συμπαραμένει^{οι} B.—Σελ. 309, 16 φο-
ρητῶ B.—Σελ. 310, 16 ἀναζει B || 29/30 ταύτην] τούτων
B.—Σελ. 311 ἐπεπήγεισαν MB.—Σελ. 332, 4 τοῦτο B || 12
ἄνεμι B.—Σελ. 327, 3 μέντι B.—Σελ. 329, 16 ἐνόση B.—
Σελ. 330, 16 ἀπώνασθαι B || 17 ὠφεληθῶσι B || 22 ἀνιδάσ-
σου B || 22/23 ἀπὸ πέμποντος B.—Σελ. 334, 8 μνηθεὶς
θειοτέρας M.—Σελ. 349, 7 θεωρήσομεν B.—Σελ. 351, 17
φιλαλήλω B.—Σελ. 353, 9 ἐκπίλου B || 10 ἐπισκοιοῖ M.—
Σελ. 356, 11/12 προβαίνει B || 23 κατηλεγμένων B.—Σελ.
357, 17 ἔχρησε B.—Ἐν τῷ B αἱ μεμονωμένοι προθέσεις εἰσὶν
ἠνωμένοι σχεδὸν ἀπανταχοῦ ταῖς ἐπομέναις αὐταῖς λέξεσι, ταῖς
ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομέναις.

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ἄαρὼν ὁ ἀδελφὸς τοῦ προφήτου Μωϋσέως.—17, 25, 50. 421.	269, 270, 272, 274, 279, 289, 300, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 348, 349, 355, 366, 367, 368, 372.
Ἄβασσάν.—123, 124, 125, 422.	
Ἄββακούμ ὁ προφήτης.—110.	Ἄγία Πόλις=Ἱερουσαλήμ.—145, 382.
Ἄβελβούς, νομοθέτης Ἰουδαῖος, υἱὸς τοῦ Γαμαλιήλ.—30, 58, 60, 61, 419.	Ἅγιος Λίθος, ἐφ' οὗ ἐσμυρνίσθη ὁ Χριστός.—180 κέ. 424.
Ἄβιβος, υἱὸς τοῦ Γαμαλιήλ. — 31, 33, 39.	Ἅγίου Τάφου Κουβούκλιον.—424.
Ἄβραάμ ἢ Ἄβραάμ ὁ προπά- τωρ.—16, 49, 50, 71, 155, 218, 229.	Ἄδὰμ ὁ προπάτωρ.—110, 152, 156, 165, 368, 371, 374, 381.
Ἄβραάμιος ὁ ἅγιος.—377, 378.	Ἄδης.—5, 183, 367, 368.
Ἄβραμιάϊαι ἀρεταί.—155.	Ἄδριανός, μαθητῆς τοῦ ὁσίου Ἰλαρίωνος.—125.
Ἄβυδος.—65.	Ἄδρίας.—126.
Ἄγαθὼν ὁ ἅγιος ἄββᾶς.—352.	Ἄειλέα=Ἄειλά (κῶδ. Ἄχιλέα). —94, 421.
Ἄγαρ.—144, 145.	Ἄθανάσιος, καθολικὸς τῶν Ἰα- κωβιτῶν.—146, 147.
Ἄγαρηνοί.—177.	Ἄθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου λαύ- ρα.—180, 190, 321, 402, 418, 424, 426.
Ἄγγελος, Ἄγγελοι. — 11, 14, 17, 25, 26, 27, 29, 42, 43, 44, 47, 52, 62, 64, 65, 71, 77, 81, 105, 110, 111, 158, 184, 200, 219, 220, 232, 254, 259, 260, 263, 266,	Ἄθανάσιος ὁ Μέγας.—254, 278. Ἄθανάσιος μεγαλομάρτυς ὁ ἐν τῷ Κλύσματι.—360 κέ.

- Ἄθανάσιος, πατριάρχης Κων-
σταντινουπόλεως.—419.
- Ἀθῆναι.—290.
- Ἀθηνογένης ὁ ἅγιος μάρτυς.—
401.
- Ἄθως.—190, 199, 210, 213,
236, 241, 293, 298, 301,
320, 327, 330, 426.
- Αἰγαῖον πέλαγος.—241, 323.
- Αἰγυπτία.—149, 258:
- Αἰγυπτιακὴ ἀρχή.—362.
- Αἰγύπτιος, Αἰγύπτιοι.—144,
145, 367, 403.
- Αἴγυπτος.—50, 51, 84, 85,
91, 92, 98, 120, 133, 140,
144, 145, 174, 361, 362.
- Αἰθιοπία.—367.
- Αἰλιέων πόλις = Ἱερουσαλήμ.—
1, 2, 4.
- Ἀκέφαλοι.—163.
- Ἀκίνδονος (Γρηγόριος).—332,
335.
- Ἀλεξάνδρεια.—3, 4, 84, 123,
144, 146.
- Ἀλεξανδρέως, Ἀλεξανδρεῖς.—28,
56, 142.
- Ἀλεξανδρέων πόλις = Ἀλεξάν-
δρεια.—4, 361.
- Ἀλέξανδρος συγκλητικός.—40,
45, 63, 66.
- Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.—83.
- Ἀλέξανδρος (ἐπίσκοπος Ἀλεξαν-
δρείας).—333.
- Ἀλώνη.—131.
- Ἀμορραῖοι.—50.
- Ἀνανίας ὁ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν
Ἀποστόλων ἀναφερόμενος.—
85, 112.
- Ἀναστασίας τῆς ἁγίας μάρτυρος
ναὸς ἐν Ἐρεσσῶ τῆς νήσου
Λέσβου.—178.
- Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου βίος.—
391, 392.
- Ἀνατολή.—127, 170.
- Ἀνδράγαθοι.—34, 36, 411.
- Ἀνδρέας Ἱεροσολυμίτης.—169 κέ.
422, 423.
- Ἀνδρέας (Παλαιολόγος, Θεσσαλο-
νικεύς).—327, 328, 329, 330.
- Ἀνδρόνικος β' ὁ Παλαιολόγος.—
210, 291, 419.
- Ἀντιόχεια.—2, 3, 286.
- Ἀντιοχέων ἐκκλησία.—146.
- Ἀντίοχος τριβούνος.—17.
- Ἀντώνιος ὁ μέγας ὄσιος.—84,
85, 88, 90, 91, 92, 103,
118, 120, 121, 122, 123,
255, 257, 273.
- Ἄνω Θηβαῖοι.—361.
- Ἀπάμεια Συρίας.—4.
- Ἀπελλῆς ὁ καὶ Ναόδωρος.—385.
- Ἀπόλλων.—2, 14.
- Ἀποστόλων Πράξεις.—31, 85.
- Ἄραβες.—262, 375.
- Ἀραβικὸς λύκος.—331.
- Ἄρειανοί.—120, 125.
- Ἄρειος.—160, 335.
- Ἄρισταινέτη συγκλητικὴ.—90,
118.
- Ἄριστοτέλης.—19.

- Ἄρχαγγελοι.—11, 17, 182, 232, 411.
 Ἄρχελαός τις.—21.
 Ἀσία.—216.
 Ἀσιανοί.—56.
 Ἀσκάλων.—43, 65, 397.
 Ἀττάλεια.—369.
 Αὐγουστοευφρατησίων ἐπαρχία.—361.
 Ἀφροδίτη.—114.
 Ἀφροδιτῶν πόλις.—120, 122.
 Ἀχαιμενίδαι.—210, 214.
 Ἀχιλέα=Ἀειλέα.—94.
 Ἀχιλλεύς.—83.
 Βαβυλών, πόλις τῆς Αἰγύπτου.—120.
 Βαβυλωνία.—393.
 Βαῖσανδός διάκονος.—120, 122.
 Βάγκος ὁ μεγαλομάρτυς.—361.
 Βαπτιστής=Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.—263, 290.
 Βάρβαρος.—246.
 Βαρβάρων γῆ.—129.
 Βάρδας ὁ καῖσαρ.—409.
 Βαρλαάμ ὁ Καλαβρός.—331.
 Βασάν.—50.
 Βασίλειος ὁ Μέγας.—255.
 Βασιλεύουσα=Κωνσταντινούπολις.—400, 419.
 Βασίλις τῶν πόλεων=Κωνσταντινούπολις.—57, 59, 66, 412.
 Βατοπέδιον.—1, 137, 169, 190, 215, 299, 326, 329, 426.
 Βελίαρ.—325.
 Βίβλος συριακή.—29.
 Βίβλος ἡ παναγία.—48.
 Βιτόλιον.—119.
 Βλάσσα τῆς Σικελίας.—126, 422.
 Βλαχέρναι.—176.
 Βουκόλια ἐν Αἰγύπτῳ.—133.
 Βρεβίλιμβον, ἐμπόριον τῆς Δαλματίας.—131, 422.
 Βρούχιον, χωρίον πλησίον Ἀλεξανδρείας.—123, 124, 125.
 Βυζάντιοι.—241, 293.
 Βυζάντιον.—40, 41, 42, 43, 291, 323, 338, 424, 426.
 Γαβριήλ ὁ Ἀρχάγγελος.—6, 269.
 Γαβριήλ Δημναῖος, προηγούμενος τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου 1776.—419.
 Γάδαιρα.—279.
 Γάζα.—85, 90, 91, 92, 96, 100, 118.
 Γαζαῖτοι.—91, 97, 124.
 Γαζαίων πόλις.—84.
 Γαληνός.—19.
 Γαλιλαία.—386, 388.
 Γαλιλαῖοι.—3, 4.
 Γαλιλαῖον μυστήριον.—6, 411.
 Γαμαλιήλ ὁ νομοδιδάσκαλος.—29, 30, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 57, 58, 60, 61.
 Γεννάδιος, προηγούμενος τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου 1776.—419.
 Γεντιλίων σχολή.—361.
 Γερασίμου τοῦ ἀββᾶ βίος.—396.
 Γεώργιος Δαμασκηγός, πατήρ τοῦ

- ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Ἱεροσολυμίτου.—170.
 Γεώργιος Σκυλίτζης.—425.
 Γιεζί.—95.
 Γολιάθ.—147, 186.
 Γολινδοῦχ τῆς ὀσίας βίος 392-396, 408.
 Γραφή ἢ Γραφαὶ αἱ ἱεραὶ.—3, 9, 15, 31, 33, 34, 49, 60, 71, 76, 88, 100, 107, 113, 140, 171, 195, 197, 248, 252, 326, 327, 364.
 Γρηγορία, μήτηρ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Ἱεροσολυμίτου. — 170.
 Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. — 272, 278.
 Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός. — 345.
 Δαιμόνιον, Δαιμόνια. — 44, 66, 94, 133, 134.
 Δαίμων, Δαίμονες.—6, 12, 19, 22, 23, 24, 44, 77, 81, 85, 86, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 114, 117, 126, 127, 133, 221, 223, 224, 229, 232, 261, 270, 304, 362, 364, 365, 371, 376, 381, 411.
 Δαλματία.—129, 131.
 Δαμάλεως περαία.—424.
 Δαμασκηνός (Ἰωάννης). — 254, 255, 270, 404, 405.
 Δαμασκηνῶν ἐθνάρχης.—211.
 Δαμασκός.—139, 170, 286, 288.
 Δαματαλία ἢ Δαματαλιά.—34, 36.
 Δανιήλ ὁ προφήτης.—83, 188, 268, 269, 283, 394, 405.
 Δανιήλ ὁ στυλίτης.—345.
 Δαυὶδ ὁ προφήτης. — 71, 72, 105, 108, 147, 175, 182, 184, 185, 186, 194, 213, 221, 222, 230, 348.
 Δέκιος αὐτοκράτωρ.—388.
 Δελεγαβριά.—34, 36.
 Δεσποτικός Τάφος.—244.
 Διάβολος.—15, 22, 26, 52, 56, 58, 86, 102, 105, 124, 167, 249, 364, 366, 374.
 Διογένης ὁ κυνικός.—332.
 Διόδωρος ἅγιος μάρτυς.—384.
 Διοκλητιανός αὐτοκράτωρ.—1, 2, 3, 8, 17, 27, 360.
 Διομήδους τοῦ ἁγίου μάρτυρος μοναστήριον ἐν Κωνσταντινουπόλει.—292.
 Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης.—254.
 Διονυσίου μονή ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει.—151, 169, 392.
 Δοσίθεος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—399.
 Δημήτριος ὁ μεγαλομάρτυς· διήγησις περὶ τῆς σκέπης τοῦ τάφου αὐτοῦ.—400, 401.
 Διὸς προάστειον.—384.
 Δρακόντιος ἐπίσκοπος.—120.
 Δριμέως ὀχύρωμα ἐν Κρήτῃ. — 177.
 Δύστρος.—323.
 Ἑβραϊκὰ ὀνόματα.—46.

- Ἑβραῖοι.—39, 46, 66, 363.
 Ἑβραίων γλώττα.—79.
 Ἑδεσσα.—370, 371, 378, 380, 382, 383, 391.
 Ἑδνα, σύζυγος Γαμαλιήλ.—33.
 Ἑλεμίας, υἱὸς τοῦ Γαμαλιήλ.—33.
 Ἑλευθέριος, ἐπίσκοπος Ἱεριχοῦντων.—39.
 Ἑλευθερούπολις.—89.
 Ἑλισσαῖος ὁ προφήτης.—238.
 Ἑλλάς.—291.
 Ἕλληνες.—55, 56, 77, 361, 365, 419.
 Ἑλληνικὸς βίος.—19.
 Ἑλληνίς.—2.
 Ἑλλητισμός.—66.
 Ἑλλήσποντος.—241, 323.
 Ἑλπίδιος ἀπὸ ὑπάρχων.—118.
 Ἑμμανουήλ=Χριστός.—6.
 Ἑξώπυλα τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ.—32.
 Ἐπίδουρος.—129, 130.
 Ἐπιφάνιος ὁ Κύπριος.—83.
 Ἐπιφί· μὴν αἰγυπτιακός.—367.
 Ἐρισσός=Ἐρεσσός.—178.
 Ἐρμῆς ὁ Τρισημέριστος.—19.
 Ἐρυθρὰ Θάλασσα.—50, 94, 131, 360, 363, 367.
 Ἐσταυρωμένος.—3, 4, 7, 8, 9, 10, 15.
 Ἐθαγγέλια.—31, 92, 99, 116, 251, 270. Ἐθαγγελίων καιρός.—356.
 Ἐθαγγέλιον.—30, 110, 126, 134, 209, 271, 272.
 Τὰ Εὐγενίου ἐν Κωνσταντινουπόλει.—174.
 Εὐλάλιος ὁ συναγαγὼν τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Προκοπίου.—17.
 Εὐνόμιος ὁ αἵρεσιάρχης.—160.
 Εὐρίπος.—290.
 Εὐστράτιος, πρεσβύτερος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.—395, 408.
 Εὐστράτιος ὁ ὄσιος, ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀγαύρου.—408.
 Εὐτόνιος ὁ Σεβαστῆς ἐπίσκοπος.—39.
 Εὐτυχὴς ὁ αἵρεσιάρχης.—162, 163.
 Εὐφρατησίων· ὄρα Αὐγουστοεφρατησίων.
 Ἐφρεσίων γῆ καὶ λιμὴν.—424.
 Ἐφεσσος.—216, 424, 425.
 Ἐφά.—180, 183, 186.
 Ἐωσφόρος.—114.
 Ζαζάνους, μαθητὴς τοῦ ὁσίου Ἰλαρίωνος.—126, 128, 134, 421.
 Ζανάνους «ἀπὸ τοῦ Μαΐουμᾶ».—96, 421.
 Ζαχαρίας, πατὴρ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.—273.
 Ζεῦγμα τὸ ἐν τῷ Σταυρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—45, 67.
 Ζωῆς Τάφος=Ἁγιος Τάφος.—243.
 Ζωσιμᾶς ὁ ἀββάς.—258.
 Ἥλιου ἢ Ἡλίας ὁ προφήτης.—156, 218.
 Ἡράκλεια ἢ Θρακική.—291.

*

- Ἡράκλειος ὁ αὐτοκράτωρ.—145, 146, 147, 149.
 Ἡρακλῆς.—2.
 Ἡσαίας ὁ προφήτης.—86, 150, 195, 211, 224, 236, 280, 307, 313, 314, 320, 357.
 Ἡσύχιος, μαθητὴς τοῦ ὁσίου Ἰλαρίωνος.—117, 125, 128, 133, 134, 135.
 Θαβαδά, κόμη ἐγγὺς τῆς πόλεως Γάζης.—84, 420.
 Θαβώριον ὄρος.—253, 255, 256, 270, 272.
 Θάμαρις, μήτηρ τῆς ἁγίας Θέκλης.—107.
 Θέκλα ἡ πρωτομάρτυς.—107.
 Θεοδοσία συγκλητική.—2, 4, 9, 13.
 Θεοδοσία, σύζυγος τοῦ καίσαρος Βάρδα.—409.
 Θεοδόσιος β' ὁ αὐτοκράτωρ.—31.
 Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου λαύρα.—140.
 Θεοδώρα Ῥαούλαινα Καντακουζηνή ἡ Παλαιολογίνα.—397.
 Θεοδώρητος, ἐπίσκοπος Κύρρου.—359.
 Θεόδωρος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—171.
 Θεόδωρος, οἰκονόμος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.—172.
 Θεόδωρος ὁ Στουδίτης.—423, 425.
 Θεόδωρος ὁ Γραπτός.—397.
 Θεομήτωρ.—69, 318.
 Θεοφάνης ὁ ὁμολογητής.—397.
 Θεσσαλονικεῖς.—213, 293, 326, 327.
 Θεσσαλονίκη.—192, 193, 194, 212, 214, 241, 293, 326, 329, 400, 427.
 Θετταλία.—210.
 Θετταλοί.—192, 195.
 Θηβαῖοι: Ἄνω Θηβαῖοι.
 Θράκη.—210, 291.
 Ἰακώβ ὁ προπάτωρ.—16, 50, 183. Λίθος τοῦ Ἰακώβ.—378, 380.
 Ἰακωβίται.—146.
 Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος.—80.
 Ἰάκωβος ὁ ἐκ Καρπενησίου, Βατοπεδῖνός ἀρχιμανδρίτης.—190.
 Ἰβήρων μονὴ ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει.—422.
 Ἱεριχούτων ἐπίσκοπος.—39, 40.
 Ἱεριχώ.—173.
 Ἱερὸν τὸ ἐν Ἱερουσαλήμ.—33.
 Ἱεροσόλυμα, Ἱερουσαλήμ.—7, 29, 31, 32, 39, 40, 41, 45, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 66, 67, 74, 79, 80, 93, 137, 143, 144, 145, 146, 150, 151, 171, 172, 173, 195, 200, 215, 243, 245, 247, 286, 297, 380, 419, 424.
 Πνευματικὴ Ἱερουσαλήμ=Ἄδως.—320.
 Ἱερώνυμος.—82.
 Ἰλαρίων ὁ μέγας ὄσιος.—82-136, 420 κέ.

- Ἰλιάς κακῶν.—194.
Ἰνδικὰ πέμματα.—315.
Ἰορδάνης ποταμός.—151, 153, 159, 162, 163, 164, 245, 247, 257, 258, 261, 263, 283, 374.
Ἰουβενάλιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—80.
Ἰουδαία.—29, 144, 195.
Ἰουδαῖοι.—3, 5, 32, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 66, 76, 77, 78, 155, 386, 424.
Ἰουδαίων συναγωγή.—357.
Ἰουδαίων δῆμος.—211. Ἰουδαίων φατρία.—263. Ἰουδαίων συνέδριον.—255. Ἰουδαίων πάθη.—194. Ἰουδαῖος ἔμπορος ἐν Σικελία.—128.
Ἰούδας ὁ προδότης.—71, 335.
Ἰουλιανή, σύζυγος Ἀλεξάνδρου συγκλητικοῦ.—41, 63, 64, 66, 67, 420.
Ἰουλιανὸς ὁ Ἀποστάτης.—124, 125.
Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινότμητος.—172, 173.
Ἰσαὰκ ὁ προπάτωρ.—16, 50.
Ἰσαὰκ, μαθητὴς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.—120, 121.
Ἰσαὰκ, πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους.—426.
Ἰσίδωρος α', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—340.
Ἰσμαηλίται.—145, 245, 247, 264, 285.
Ἰσραήλ.—50, 155, 181, 182, 252, 370, 409.
Ἰταλικά πέμματα.—316.
Ἰταλικὸς, χριστιανὸς ἐκ Γάζης.—96, 97.
Ἰταλοί.—210, 224, 232, 233, 331.
Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.—254, 255, 270, 404, 405, 425.
Ἰωάννης ὁ Θεολόγος.—30, 33, 104, 105, 108, 256, 272, 424.
Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.—84, 156, 159, 164, 175, 218, 273.
Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—31, 34, 37, 39, 40, 45, 62, 80.
Ἰωάννης Ἀλεξανδρεύς.—140, 142.
Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων.—144.
Ἰωάννης, πάπας Ῥώμης.—148.
Ἰωάννης ὁ Ζωναράς.—137.
Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός.—336.
Ἰωάννης ὁ Καλέκας.—338, 340.
Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.—359.
Ἰωάννης πρεσβύτερος.—368, 371, 372, 373, 375, 376, 378, 379, 380, 382, 383.
Ἰὼβ ὁ δίκαιος.—99, 102, 141, 216, 218, 413.
Ἰωνᾶς ὁ Σαβαΐτης.—397.
Ἰώσηπος.—194.
Ἰωσήφ (ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας).—71, 180, 184, 186, 188, 189.

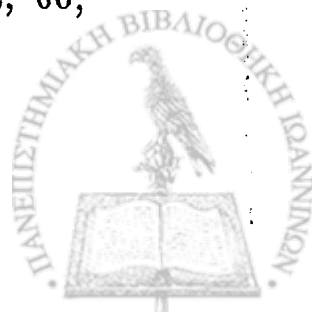
- Ἰωσήφ ὁ πάγκαλος.—405.
 Ἰωσήφ (ὁ Ἰακώβου).—174.
 Ἰωσήφ ὁ Καλοθέτης.—423.
 Κάδης ἔρημος.—114.
 Τὰ Καϊουμά.—401.
 Καινή Διαθήκη.—271.
 Καῖσαρ.—365.
 Καισαρέων πόλις ἐν Παλαιστίνῃ.—8, 10, 17.
 Κάλλιστος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—426.
 Καντακουζηνισμός.—427.
 Καλχηδών.—44.
 Καπαργαμαλά.—32, 79.
 Καπαρταμή κόμη.—33.
 Καρακάλλα μονή ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει.—422.
 Καρμενᾶ ἢ Κάρμενα.—385, 388.
 Καρμήλιος.—156.
 Κηδάρ.—32.
 Κιλικία.—28.
 Κλαυδιανὸς ὁ ἅγιος μάρτυς.—384.
 Κλεόπας.—256, 415.
 Κλύσμα τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.—360, 363, 364, 367.
 Κοινὸν Ἀρχεῖον ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει.—201.
 Κόνων κηπουρὸς ὁ ἅγιος μάρτυς.—384-389.
 Κοσίνιτσα, μοναστήριον.—54, 74.
 Κοσμᾶς ἐπίσκοπος Μαΐουμᾶ.—404.
 Κουβούκλιον τοῦ Ἁγίου Τάφου.—424.
 Κρήτες.—170, 175, 177, 290.
 Κρήτη.—169, 289, 290, 399.
 Κρίσπος.—82.
 Κυκλάδες νῆσοι.—132.
 Κύπριοι.—135, 136, 220, 222, 240, 243, 297.
 Κύπρος.—83, 131, 132, 133, 136, 216.
 Κυρηναῖοι.—28.
 Κυριακὴ ἀπόφασις.—85.
 Κυριακὴ ἡμέρα.—116, 370.
 Κύριλλος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—40, 41, 46, 63.
 Κύριλλος Σκυθοπολίτης.—396.
 Κύρος Ἀλεξανδρεὺς.—142, 146.
 Κωνσταντία Παφία.—134, 136.
 Κωνσταντιανὰ τόπος ἐν Κωνσταντινουπόλει.—47, 68.
 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.—40, 41, 45, 52, 58, 66, 99, 100, 120, 124.
 Κωνσταντῖνος (ὁ Πωγωνᾶτος).—172.
 Κωνσταντινούπολις.—43, 45, 54, 63, 65, 146, 178, 288, 420, 424, 425, 426. Ἡ Κωνσταντίνου.—292, 294, 323, 326, 329, 395.
 Λάβαν.—380.
 Λαλαγαβραάμ = χωρίον Θεοῦ.—61.
 Λατῖνοι.—331.
 Λαυσαϊκόν.—359.
 Λεόντιος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας.—15.

- Λέσβος. — 216.
 Λήμνια κακά — 194.
 Λῆμνος. — 215.
 Λιβάνου κέδροι.—375.
 Λιβερτῖνοι.—28, 56.
 Λιβύη. — 125.
 Λίθος τοῦ Ἰακώβ.—378.
 Λιθόστρωτον ἐν Ἱερουσαλήμ. — 186.
 Λικίνιος.—394.
 Λοῦζα. — 114, 421.
 Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστής. — 48, 57, 357.
 Λουκᾶς, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—425.
 Λουκιανὸς πρεσβύτερος.—30, 32, 33, 34, 36.
 Λουκιλλιανὸς (=Λουκιανὸς) πρεσβύτερος). — 59, 61.
 Λυδία. — 294.
 Λύχνος· τόπος ἐν τῇ περὶ τὸ Πηλοῦσιον ἐρήμῳ. — 120.
 Λώτ. — 104.
 Μαγδαλᾶ.—424.
 Μαγιστριανὸς ἀνθύπατος. — 362.
 Μαγυδῶ. — 384.
 Μαγιδῶν.—388.
 Μαΐουμᾶς.—85, 96, 98, 135.
 Μακάριος ἀρχιεπίσκοπος Ῥωσίας. — 417.
 Μακάριος ὁ μέγας. — 255.
 Μακάριος ὁ Μακρῆς.—423.
 Μακάριος, ἡγούμενος τῆς Λαύρας. — 426, 427.
 Μακεδονία. — 214, 291.
 Μακεδόνιος αἵρεσιάρχης.—161.
 Μακεδῶν, Μακεδόνες.—83, 195, 210.
 Μακκαβαῖος. — 225.
 Μαλεοῦ αἰγιαλός.—131.
 Μανασσῆς καλλιγράφος 1302/3. — 419.
 Μανιχαῖος. — 163.
 Μανουῆλ ὁ Κομνηνός. — 180, 182, 183, 185, 187, 188, 400, 425.
 Μαξιμιανὸς αὐτοκράτωρ. — 360, 361, 362, 364, 366, 367.
 Μάξιμος ὁ θεόληπτος.—260.
 Μαρία = Θεοτόκος. — 14, 176, 244, 363.
 Μαρία ἡ Μαγδαληνή.—424.
 Μαρία ἡ Αἴγυπτία.—149.
 Μαρία ἡ πρότερον Γολινδοῦχ.— 392, 395, 396.
 Μαρκιανὸς ὁ ἅγιος.—402.
 Μᾶρκιός τις τεχνίτης.—5, 6.
 Μαρναῶς. — 91, 96, 97.
 Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστής.—359.
 Ματθίας ἀββᾶς. — 379.
 Μεγάλη τοῦ Θεοῦ Καθολικὴ Ἐκκλησία.—174, 395, 402.
 Μεγέθιος. — 38.
 Μεγίστη Λαύρα, ἡ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου. — 323.
 Μέμφις. — 98.
 Μεσίκλας.—93.
 Μήτηρ τοῦ Κυρίου.—212
 Μητροφάνης, ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.—45, 47, 48, 66.

- Μιχαήλ ὁ Ἀρχάγγελος.—6.
Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος.—419.
Μιχαήλ ὁ Ψελλός.—54, 418.
Μόδεστος Ἱεροσολύμων.—143.
Μονοθελεῖται.—145, 146.
Μυρῶ, μήτηρ τοῦ ἀγίου Σωφρονίου Ἱεροσολύμων.—138.
Μυσῶν λεία.—214.
Μωσαϊκὴ ἱστορία.—79.
Μωσαϊκὸς νόμος.—156.
Μωσῆς, Μωϋσῆς.—17, 25, 49, 50, 51, 56, 71, 106, 170, 181, 188, 200, 267, 271, 281, 349, 393.
Ναβουχοδονόσορ.—393, 394.
Ναζαρέθ.—386.
Ναζαρέτ.—357, 388.
Ναοῦδωρος ὁ καὶ Ἀπελλῆς.—385.
Νασόμ.—39.
Νεανίας ὁ κατόπι μεγαλομάρτυς Προκόπιος.—3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.
Νέα Ῥώμη.—184.
Νεῖλος ποταμός.—184.
Νεωκόρος ὄνομα κύριον.—385.
Νεστόριος αἰρεσιάρχης.—161, 162.
Νικάσιος, διάκονος Παντοκρατορινός.—400.
Νικήτας πατρίκιος καὶ κυέστωρ.—169, 423.
Νικήτας ὁ Παφλαγών.—54.
Νικόδημος ἄρχων, ὁ τοῦ Γαμαλιῆλ ἀνεψιός.—30, 31, 32, 39, 58, 60, 61, 163, 189.
Νικόστρατος τριβοῦνος.—17.
Νίσιβις.—382, 394.
Ὀλύμπια τὰ μεγάλα.—210.
Ὅμηρος.—19, 83.
Ὀνώριος.—31.
Ὀρφανοτροφεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει.—174.
Οὐλκίων ἡγεμών.—8.
Πακτωλός.—145.
Παλαιὰ Διαθήκη.—271.
Παλαιολόγοι.—210, 291.
Παλαιστίνη.—84, 89, 91, 92, 99, 100, 103, 113, 117, 119, 122, 124, 125, 134, 135, 136, 144, 257, 263, 297.
Παλαιστινοί.—101, 136.
Παμφυλία.—388,
Παντοκρατορινός.—400.
Παντοκράτορος μονὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει.—180, 400.
Παπίας ὁ ἅγιος μάρτυς.—384.
Παράδεισος.—78, 112, 157, 368, 376.
Παράδεισος· ἐπιγραφή ἀσκητικοῦ βιβλίου.—359.
Παρασκευὴ ἡμέρα.—31, 34, 35, 59, 60, 61, 370.
Πάσχα.—88.
Πάτμος.—216.
Πάτραι.—291.
Πατριαρχεῖον τῆς Ἱερουσαλήμ.—171, 172.
Πάτροκλος.—230.
Παῦλος ὁ ἀπόστολος.—32, 60,

- 76, 104, 106, 107, 108, 176, 196, 199, 202, 204, 211, 220, 221, 223, 231, 234, 260, 271, 273, 277, 324, 325, 339, 349, 352, 365.
- Παῦλος ὁ Θηβαῖος. — 84.
- Παῦλος ὁ ἐν τοῖς Καίουμα. — 401.
- Παῦλος ἐπίσκοπος. — 368 - 383.
- Πάφος. — 132, 134.
- Πάχυνον. — 126, 127, 128.
- Πελοπόννησος. — 290.
- Περγάμιος. — 122.
- Πέτρα· μονὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει. — 428.
- Πέτρος ὁ ἀπόστολος. — 30, 33, 127, 202, 253, 255, 272, 273, 349.
- Πέτρος (Ἀλεξανδρείας). — 333, 361.
- Πέτρος σχολαστικός. — 395.
- Πηλούσιον. — 120.
- Πιλᾶτος. — 424.
- Πλάτων. — 19.
- Πλινθᾶς, πατὴρ τοῦ ἁγίου Σωφρονίου Ἱεροσολύμων. — 138.
- Πλουσιανός, μαθητὴς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. — 120, 121, 422.
- Πόντιος Πιλᾶτος. — 5, 424.
- Πόντος. — 369.
- Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. — 57, 71.
- Πρόδρομος (Ἰωάννης). — 153, 280.
- Προκόπιος ὁ μεγαλομάρτυς. — 1 - 27, 417.
- Προποντίς. — 323.
- Πρωτᾶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους. — 422.
- Πρωτεσίλεως. — 397.
- Πτολεμαῖος. — 140.
- Ῥαββουλάς, ἐπίσκοπος Ἐδέσσης. — 370, 373.
- Ῥινοκούρουρα. — 92.
- Ῥωμαϊκὰ πράγματα. — 329.
- Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα. — 336.
- Ῥωμαϊκαὶ παρατάξεις. — 166.
- Ῥωμαϊκὴ ἀρχή. — 144, 284, 321.
- Ῥωμαῖοι. — 194, 210, 211, 331, 427.
- Ῥωμαίων ἡγεμονία. — 145, 426.
- Ῥωμαίων ἄναξ. — 145.
- Ῥωμαίων ἀρχή. — 210.
- Ῥωμαίων γερούσιον. — 424.
- Ῥωμαίων σύγκλητος. — 360.
- Ῥωμαίων πολιτεία. — 363, 367.
- Ῥωμαίων πόλις. — 367.
- Ῥωμαίων γλῶσσα. — 101.
- Ῥώμη. — 127, 148, 423, 424.
- Σάβας ὁ παλαιὸς ὕσιος. — 257.
- Δαύρα τοῦ αὐτοῦ. — 28, 263.
- Σάβας ὁ Νέος. — 190 - 359, 426, 428.
- Σαβαώθ. — 252.
- Σαββάτου ἡμέρα. — 357.
- Σαλαμινὴ τῆς Κύπρου. — 83.
- Σαμάρεια. — 29.
- Σαμαρεῖτις. — 287.

- Σάμος. — 82.
 Σάπφειρα. — 85, 112.
 Σαρακηνοί. — 7, 114, 166.
 Σαρεφθα ή Σιδωνία. — 409.
 Σατάν. — 262.
 Σαῦλος. — 29.
 Σεβαστή = Σεβάστεια. — 39.
 Σειρήνες. — 247, 353.
 Σεραφίμ. — 14, 369.
 Σέργιος, πατριάρχης Κωνσταντι-
 νουπόλεως. — 146, 147.
 Σέργιος ό μεγαλομάρτυς. — 361.
 Σευήρος αίρεσιάρχης. — 148.
 Σηών, βασιλεὺς τῶν Ἀμορραίων.
 — 50.
 Σιβᾶς ἐρημίτης. — 115, 116, 422.
 Σικελία. — 126, 127, 128, 129,
 210.
 Σινᾶ, Σίναϊον ὄρος. — 200, 245,
 246, 375, 378.
 Σιών. — 40, 63, 181, 183, 185,
 186, 243, 245, 420.
 Σκάμανδρος. — 19.
 Σκινδουλά· μοναστήριον. — 115,
 421.
 Σκυθόπολις. — 5.
 Σκυλίτζης (Γεώργιος). — 181, 425.
 Σολομών ό προφήτης. — 72, 205,
 261, 299, 393.
 Σταυρίον. — 45, 67.
 Σταυροῦ τύπος ἐγγὺς τοῦ Κλύ-
 σματος. — 363.
 Στενά. — 44, 65.
 Στέφανος ό πρωτομάρτυς. — 28 -
 81, 255, 273, 277, 418, 419.
 Στέφανος Θεσσαλονικεὺς, ό κατό-
 πι Σάβας ὄσιος ό Νέος. — 196,
 197, 198, 202.
 Στέφανος, διάκονος καὶ ρεφερεν-
 δάριος. — 417.
 Στέφανος παῖς. — 358.
 Στέφανος ἠγούμενος. — 378, 379.
 Σουαί. — 45.
 Συρίας. — 4, 92, 99, 286.
 Συριατικὴ γλῶσσα. — 39. Συριστί.
 — 101, 114.
 Σύροι. — 61, 289.
 Σύρων γῆ. — 297.
 Σύρων γράμματα. — 62.
 Σύρων γλῶσσα. — 101, 257.
 Σωκράτης. — 19.
 Σωμανίτις. — 238.
 Σωφρόνιος α΄ Ἱεροσολύμων. —
 138 - 150, 151.
 Σωφρόνιος, μαθητὴς τοῦ Ἱερω-
 νύμου. — 82, 83.
 Ταβαστόν κάστρον. — 120.
 Τένεδος. — 291.
 Τερέντιος καπικλάριος. — 11, 12.
 Τρισμέγιστος (Ἑρμῆς). — 19.
 Φαίδιμος (ἐπίσκοπος Ἀμασειας).
 — 345.
 Φαραώ. — 50, 132.
 Φαρισαῖοι. — 30, 76, 84.
 Φᾶσις. — 146.
 Φίλιππος α΄, βασιλεὺς τῆς Μακε-
 δονίας. — 192.
 Φιλόθεος (Κόκκινος), πατριάρχης
 Κωνσταντινουπόλεως. — 190,
 340, 355, 427.

- Φίλων, ἐπίσκοπος ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου.—120.
Φλαβιανός, ἡγεμὼν τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας — 18, 19, 21, 23, 24.
Φλωρέντιος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς.— 74.
Φλωρέντιος, πρεσβύτερος Ἱεροσολύμων.— 74.
Φρυγῶν γλῶσσα.—101.
Φωτική.— 74.
Χαλάσαν στενά τῆς Προποντίδος οὕτω καλούμενα? — 44.
Χαλδαϊκὴ κάμιμος.—262.
Χαλελεήλ—Στέφανος.—80.
Χαλκηδῶν.— 65, 146.
Χαναάν.— 50.
Χερουβίμ.—14, 52, 368.
Χερρόνησος.—291.
Χιλιήλ = Στέφανος.—29, 39.
Χίος.— 216.
Χοζρόης.—391.
Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἐκκλησία.— 171.
Χριστοφόρος συγκλητικός.—2.
Χώρα μονὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει.—428.
Χωρήβ.—51.
Ἦγ, βασιλεὺς τῆς Βασάν.—50.
Ἦριγένης τις.—385, 386.
Ἦρίων συγκλητικός.—94, 95.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πρόλογος. Предисловіе.	α'
1. Βίος καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Προκοπίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Житіе и мученичество Св. Прокопія и бывшихъ съ нимъ.	1
2. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ ἡ εὐρεσις τῶν λειψάνων αὐτοῦ. Μученичество Святаго первомученика Стефана	28
3. Λόγος ἐγκωμιαστικὸς ἄρα καὶ ἱστορικὸς περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλεύσεως τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ ἐν ἁγίοις πρωτομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου. Похвальное и историческое слово о перенесеніи въ Константинополь честныхъ мощей иже во Святыхъ первомученика Христова и архидіакона Стефана	54
4. Ἀνώνυμον ἐγκώμιον εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον. Безыменное похвальное слово первомученику Стефану	70
5. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φλωρεντίου, ἐπισκόπου Φωτικῆς, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα. Иже во святыхъ отца нашего Флорентія, епископа Фотикійскаго, похвальное слово святому первомученику Стефану	74
6. Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰλαρίωνος. Житіе преподобнаго отца нашего Иларіона.	82

7. Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ ὑπόμνημα εἰς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν Σωφρόνιον, πατριάρχην Ἱεροσολύμων. Мудрѣйшаго и ученѣйшаго монаха кирь Іоанна Зонары слово о преподобномъ отцѣ нашемъ Софроніи, патріархѣ Іерусалимскомъ 137
8. Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου, ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, λόγος εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα. Иже во Святыхъ отца нашего Софронія, архієпископа Іерусалимскаго, слово о святомъ крещеніи 151
9. Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κρήτης, συγγραφεῖς παρὰ Νικήτα τοῦ πανευφήμου πατρικίου καὶ κвесторος. Житіе иже во Святыхъ отца нашего Андрея Іерусалимитянина, бывшаго архієпископомъ Крита, написанное Никитою, всеславнымъ патрікіємъ и квесторомъ 169
10. Ἀκολουθία σὺν Θεῷ ἐπὶ τῇ εἰς τὴν μεγαλοῦπολιν ἀναχομιδῇ τοῦ Ἀγίου Λίδου, ἐν ᾧ μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν ἐτέθη παρὰ τοῦ Ἰωσήφ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, γεγονυῖα ἐν ἔτει κζ' τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ πορφυρογεννήτου βασιλέως κῦρι Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ. Послѣдованіе съ помощію Божією по случаю перенесенія въ великій градъ (Константинополь) Святаго камня, на коемъ, послѣ снятія со Креста, положенъ былъ Іосифомъ Христосъ, истинный Богъ нашъ, написано же оно въ лѣто царствованія порфиророднаго царя кирь Мануила Комнина кз (1169). 180
11. Τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, τοῦ πατριάρχου Κωνσταν-

	τινουπόλεως κυροῦ Φιλοθέου, βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάβα τοῦ Νέου, τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ ὄρει ἀσκήσαντος. Свягѣйшаго отца нашего Константинопольскаго патріарха кирѣ Филофея житіе и дѣятельность преподобнаго и богоноснаго отца нашего Савы Новаго, подвизавшагося на горѣ Аѳонской († 1349) . . .	190
12.	Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Κλύσματι τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. Μученичество Святаго великомученика Аѳанасія, бывшее въ Клизмѣ, на берегу Чермнаго моря.	360
13.	Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων πατέρων Παύλου τοῦ ἐπισκόπου καὶ Ἰωάννου πρεσβυτέρου. Житіе и дѣятельность преподобныхъ отецъ Павла епископа и Иоанна пресвитера	368
14.	Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κόνωνος. Μученичество Святаго Κοноνα	385
15.	Διορθώσεις καὶ προσθήκαι ἐν τοῖς ἀγιολογικοῖς κειμένοις τοῦ τετάρτου τόμου. Поправки и прибавки къ агіологическимъ текстамъ IV тома . . .	391
	α'. Βίος καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου	391
	β'. Ἀντιπαραβολή τοῦ βίου τῆς ἁγίας Γολινδοῦχ πρὸς ἕτερον ἀντίγραφον	392
	γ'. Βίος τοῦ ὁσίου Γερασίμου	396
	δ'. Βίος τῶν ὁσίων Θεοφάνους καὶ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Θεοδώρου ὑπὸ Θεοδώρας Ῥαουλαίνης Καντακουζηνῆς τῆς Παλαιολογίνης	397
	ε'. Μαρτύριον τῶν ἐν Κρήτῃ ἁγίων δέκα μαρτύρων	399
	ς'. Διήγησις περὶ τῆς σκέπης τῆς σοροῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου	400
	ζ'. Ἀθλησις τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἐν τοῖς Καϊουμά	401

	Σελ.
η'. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀθηνογένους	401
θ'. Βίος τοῦ ἁγίου Μαρκιανοῦ	402
ι'. Βίος τῶν ὁσίων Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ	404
ια'. Βίος ἕτερος τῶν αὐτῶν ὁσίων	405
ιβ'. Μαρτύριον ἐπίτομον τῆς ἁγίας Πολυιδούχ. .	407
ιγ'. Βίος τοῦ ὁσίου Εὐστρατίου	408
16. Παροράματα διορθωτέα ἐν τῷ πέμπτῳ τούτῳ τόμῳ. Опечатки и поправки къ V тому	411
17. Σημειώσεις εἰς τὰ ἐν τῷ πέμπτῳ τούτῳ τόμῳ ἀγιολο- γικὰ κείμενα. Примѣчанія къ агіологическимъ текстамъ V тома	417
α'. Βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Προκοπίου	417
β'. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου	418
γ'. Ἀντιπαραβολὴ τοῦ περὶ τῆς μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Στεφάνου λόγου πρὸς ἕτερον αὐ- τοῦ ἀπόγραφον	418
δ'. Σημειώσεις εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἰλαρίωνος	420
ε'. Εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Ἱεροσο- λομίτου	422
ς'. Σημειώσεις εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τοῦ ἁγίου Λίθου ἀκολουθίαν	424
ζ'. Σημειώσεις τινὲς εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Σάβα τοῦ νέου	426
18. Πίναξ κυρίων ὀνομάτων. Указатель собственныхъ именъ	431
19. Περιεχόμενα. Оглавление	445

	Τιμή. P. K.
30-ον τεύχος. Περιγραφή τοῦ τουρκικοῦ κρῖτους μεταξύ τῶν ἐτῶν 1670 καὶ 1686, ἐκδοθ. ὑπὸ Π. Α. Σύρκου	3 —
31-ον » Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου ὑπομνημάτιον (867-878) καὶ ἄλλα τινὰ πονημάτια τοῦ αὐτοῦ ἐλληνιστὶ καὶ ἀρμενιστὶ ἐκδιδόμενα ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως καὶ μετὰ ῥωσικῶν μεταφράσεων Δεστούνη καὶ Μάρρου	5 —
32-ον » Παύλου τοῦ Ἑλλαδικοῦ καὶ Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, συγγραφέων τῆς ε' ἑκατ., βίοι τοῦ ὁσίου Θεογνίου ἐπισκόπου Βητυλίου, ἐκδιδ. μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Σ. Δεστούνη	1 —
33-ον » Βίος καὶ περιήγησις εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ Αἴγυπτον τοῦ ἐκ Καζανίου Βασιλείου Ἰακ. Γαγάρου (1634-1637) μετὰ ἐπιστολῆς περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξανδρείας πατριάρχου Γερασίμου. Ἐκδιδ. ὑπὸ Σ. Ο. Δόλγοβ	2 —
34-ον » Μαρτύριον τῶν ἁγίων 60 νέων μαρτύρων, ἐκδοθὲν μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Δεστούνη	— 50
35-ον » Παΐσιου Ἀγιαποστολίτου ἱστορία τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ (1577-1592), ἐκδ. μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Δεστούνη	3 50
36-ον » Ἐφρασις ὁδοιπορίας τοῦ πατρὸς Ἰγνατίου κατὰ τὴν Βασιλεύουσαν, τὸν Ἀθῶνα, τὴν Ἁγίαν Γῆν καὶ τὴν Αἴγυπτον (1766-1776), ἐκδοθ. ὑπὸ Β. Ν. Χιτροβοῦ	— 50
37-ον » Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου καὶ Ἱερωνύμου ὀνομαστικὰ (ἔτ. 320-388) ῥωσιστὶ μεταφρασθέντα, ὑπομνηματισθέντα καὶ ὁσὶ γεωγραφικοῖς πίναξιν ἐρμηνευθέντα ὑπὸ Ι. Β. Πομιζλόβσκι	5 —
38-ον » Ἱστορία Νικήτα βασιλικοῦ κληρικοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίνον ζ' τὸν πορφυρογέννητον περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτῶς (ἔτους 947), ἐκδοθεῖσα μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως καὶ ῥωσιστὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Δεστούνη	— 75
39-ον » Ὀδοιπορικὸν Ἀντωνίνου τοῦ ἐκ Πλακεντίας περὶ τὸ τέλος τῆς ε' ἑκατ. ἐκδοθὲν λατινιστὶ καὶ ῥωσιστὶ ὑπὸ Ι. Β. Πομιζλόβσκι	5 —
40-ον » Ἀνωνύμου μερικὴ διήγησις ἐκ τῶν ἁγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ (ἔτους 1253-1254) ἐκδοθεῖσα μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως καὶ μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως Γ. Δεστούνη	1 —
41-ον » Μεγαλολιθικὰ μνημεῖα τῆς Ἁγίας Γῆς ὑπὸ Α. Α. Ὀλεσνίτζκη, μετ' εἰκόνων	6 50
42-ον » Ἀφήγησις γεγονότων ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει (1649-1652) ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Σ. Ο. Δόλγοβ	1 25
43-ον » Σχέσεις τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὴν Ῥωσικὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ις' μέχρι τέλους τοῦ ιη' αἰῶνος ὑπὸ Ν. Θ. Κάπτερεβ	7 —
» » (Ἀκολουθία). Σχέσεις τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὴν Ῥωσικὴν Κυβέρνησιν ἐν τῇ νῦν τρεχούσῃ ἑκατονταετηρίδι (1815-1844) ὑπὸ Ν. Θ. Κάπτερεβ	5 —
44-ον » Ὁ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ μοναχικὸς βίος ἀπὸ τοῦ δ' μέχρι τοῦ ε' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Θεοδοσίου Ἀλταρζέβσκη	5 —
45-ον » Ἐπίσκεψις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔτει 1456-φ καὶ μετὰ τῶν ἐτῶν 1461 καὶ 1462 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Βαρσανουφίου. Ἐκδίδεται ὑπὸ Σ. Ο. Δόλγοβ	1 50
46-ον » Τρία ἀνώνομα ἐλληνικὰ προσκυνητάρια τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος ἐκδιδόμενα ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως Γ. Δεστούνη	2 50
47-ον » Βίοι Πέτρου τοῦ Ἰβηρος, ἐπισκόπου Μαΐουμᾶ, ἰβηριστὶ γεγραμμένοι, ἐκδοθέντες καὶ ῥωσιστὶ μεταφρασθέντες ὑπὸ Ν. Μάρρου	2 50
48-ον » Ὀδοιπορικὸν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγρεφένου (ἔτ. 1370) ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Λεωνίδου	— 75
Βίος καὶ ὁδοιπορικὸν Δανιὴλ ἡγουμένου Ῥώσου, μετὰ 12 σχεδίων καὶ 5 χαρτῶν, 1106—1107 ἔτος. Ἄδειον 8 ρούβλια. Δεδεμένον	10 —
Περιηγήσεις Βασιλείου Γρηγορίου τοῦ Βάροσκη. 4 τόμοι μετὰ 145 εἰκόνων καὶ σχεδίων. Ἄδειοι 25 ρούβλια. Δεδεμένοι	33 —
Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Τόμος I, II καὶ III μετὰ 45 φωτοτυπιῶν	40 —
Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Τόμ. I, II, III, IV, V	50 —

Διὰ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου γίνεται ἔκπτωσης 20%, διὰ τοὺς βιβλιοπώλας 30%.

Ἡ ἀποθήκη τῶν ἐκδόσεων κεῖται ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Συλλόγου, εἰς Πετρούπολιν, κατὰ τὴν ὁδὸν Βοζνεσένσκι, ἀριθ. 36.

Αἱ πωλήσεις τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἐταιρίας ἐκτὸς τῆς Ῥωσίας γίνονται διὰ τοῦ ἐν Λειψία βιβλιοπώλου Otto Harrassowitch. Allemagne Leipzig, Querstrasse 14.

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΣΤΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

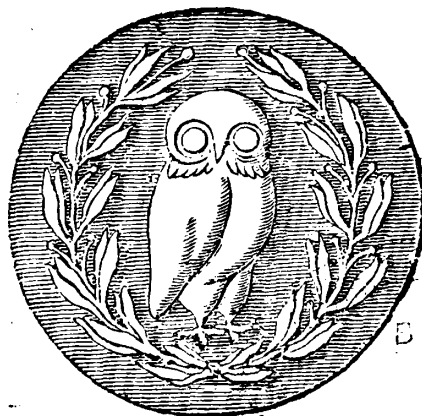
ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 503, ΜΑΡΤΙΟΥ 1, 1874.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ. Εποίκια Λοκρῶν γράμματα — Περὶ τῆς εἰς τὴν σύνταξιν τῶν νόμων καὶ τῆν σύστασιν τῆς πολιτείας χρησιμότητος τῶν ἱατροφυσικῶν γνῶσεων. — Περὶ Πολιτικῶν (Συνέχ.)

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 504, ΜΑΡΤΙΟΥ 15, 1874.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ. Εποίκια Λοκρῶν γράμματα. (Συνέχ.) — Ἑλληνικὴ φιλολογία. Σειρὰ μαθημάτων τοῦ Κ. Ε. Egger, καθηγ. τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας. Εἰσαγωγικὸν μάθημα. Ἡ ἐν Ἀθήναις φιλολογικὴ πρόοδος ἐν τῇ διαρκείᾳ τῶν πολέμων. — Ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ εἰκουμένου πατριάρχου Ἰερεμίου Γ'. — Θρησκεία Μάρτυρων ἢ ἡ κυρία τῆς τιμῆς. — Διήγηρα. — Συντάττει Πανδώρα κατὰ τὸ ΚΑ' ἔτος. — Πίναξ τῶν περιεχομένων. — Ἀλφαριθμητικὸς πίναξ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(Ἐπὶ τοῦ Κήπου τοῦ Λαοῦ ἀπέναντι τῆς Εθν. Τραπέζης.)

1874.

ΒΤΑ
7.1162

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΡΟΗΛΗΡΩΤΕΑ.

Αι συνδρομαί ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἀπριλίου καὶ λήγουσι τὴν 31 Μαρτίου.

(Τὰ φυλλάδια στέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,	δραχ. 16.	ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΙΑΙ καὶ ΓΕΡΜΑΝΙΑΙ,	τάλ. Αὐστρ. 6.
• ταῖς Ἐπαρχίαις,	• 18.	• ΙΤΑΛΙΑΙ καὶ ΜΕΛΙΤΗ,	φράγ. 26
• ΤΟΥΡΚΙΑΙ,	φράγκα 20.	• ΑΓΓΛΙΑΙ,	λίρ. στερλ. 1.
• ΔΑΚΙΑΙ καὶ ΣΕΡΒΙΑΙ, διὰ μὲν Κωνσταντινουπόλεως	• 37.	• ΓΑΛΛΙΑΙ καὶ ἄλλαχού τῆς ΕΥΡΩΠΗΣ,	φράγ. 25.
φρ. 32, διὰ δὲ Τεργέστης	• 37.	• ΑΜΕΡΙΚΗ,	δὸλαρ 8.
• ΟΔΗΣΣΩΙ, βούβλ. φράγ. 6, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ Ρωσίᾳ	• 8.	• ΚΑΛΚΟΥΤΗ,	λίρ. στερλ. 2

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

A. Οἱ παρέχοντες τῇ ΠΑΝΔΩΡΑΙ κέντε συνδρομητὰς ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΝΤΑΣ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, λαμβάνουσιν ἀρὰ ἐν ἀντίτυπον ΔΩΡΕΑΝ.

B. Αἰ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ΠΑΝΔΩΡΑΣ ἐπιστολαὶ ἐπιγράφονται πρὸς αὐτὴν καὶ στέλλονται ἐλεύθεραι τέλους ταχυδρομικοῦ.

Γ. Οἱ ἀλλάσσοντες τόπον διαμονῆς συνδρομηταὶ εἰδοποιοῦσιν ΕΓΓΡΑΦΩΣ τὴν διεύθυνσιν ἵνα γνωρίζῃ πὺ πρέπει γὰ στέλλῃ τὰ φυλλάδια.

Ε. Τὰ στελλόμενα πρὸς δημοσιεύσιν ἄρθρα ἀνάγκη γὰ γράφωται καθαρώς.

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ἐν τῷ Γραφείῳ.

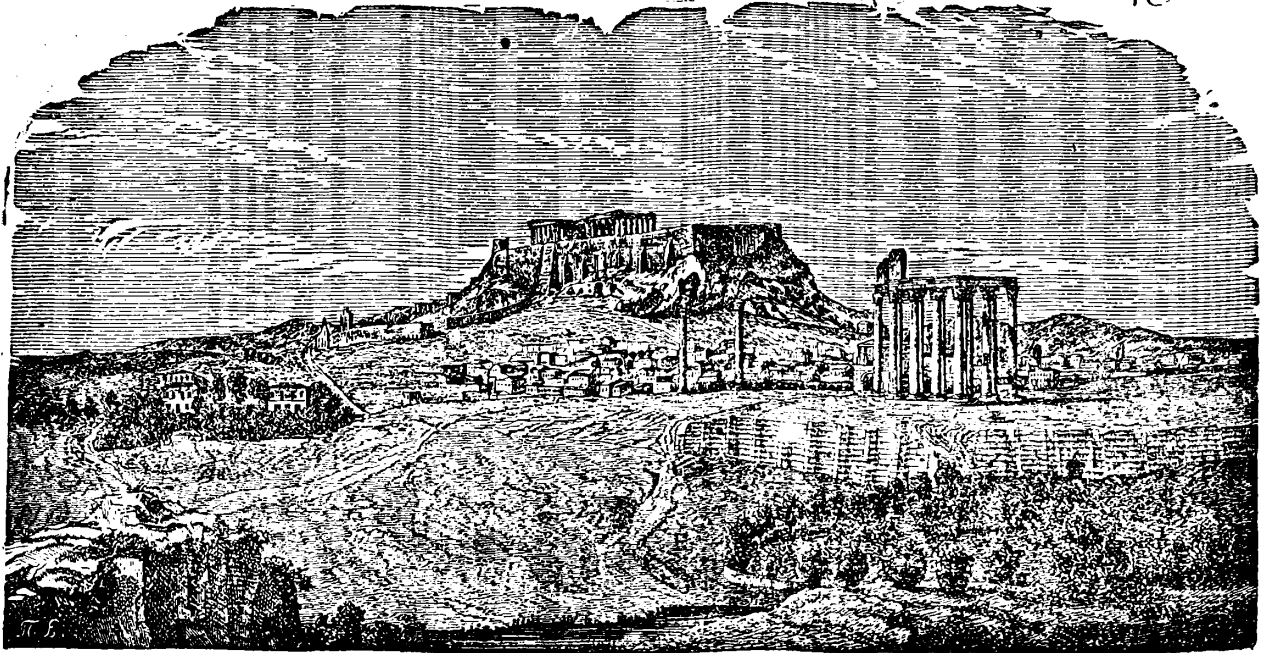
- ΚΕΡΚΥΡΑΙ παρὰ τῷ Κ. Ι. Ναχαμούλῃ.
- ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΙ παρὰ τῷ Κ. Δημ. Σφαέλῳ.
- ΖΑΚΥΝΘΟΙ, παρὰ τῷ Κ. Σ. Σέββα.
- ΤΗΙ ΛΟΙΠῃ ΕΛΛΑΔΙ, παρὰ τοῖς ἐπιστάταις τῶν Ταχυδρομείων.
- ΟΔΗΣΣΩΙ παρὰ τῷ Κ. Ἰωάννῃ Δούμα.
- ΤΑΪΓΑΝΙΩΙ παρὰ τῷ Κ. Ἐμ. Ἰωαννίδῃ.
- ΜΑΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ παρὰ τῷ Κ. Π. Μ. Καλογερά.
- ΒΕΡΔΙΑΝΣΚΑΙ παρὰ τῷ Κ. Ν. Ἀμπανοπούλῳ.
- ΜΑΓΚΕΣΤΡΙΑΙ παρὰ τῷ Κ. Δημητρ. Ι. Δ. Ροδοκανάκῃ. Park Bank House. Higher Broughton.
- ΛΟΝΔΙΝΟΙ, παρὰ τῷ Κ.
- ΜΑΣΣΑΛΙΑΙ, παρὰ τῷ Κ. Ι. Βελισσαρίῳ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, παρὰ τῷ Βιβλιοπώλῃ Κ. Συμεὼν Ἀνδρεάδῃ.

- ΣΜΥΡΝΗΙ παρὰ τῷ βιβλιοπώλῃ Κ. Ι. Μάγνητι.
- ΜΙΤΥΛΗΝΗΙ παρὰ τῷ Κ. Γ. Α. Νάκα.
- ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩΙ παρὰ τῷ Κ. Γ. Γρηγοριάδῃ.
- ΙΒΡΑΪΛΑΙ, παρὰ τῷ Κ. Ι. Σιγάλα.
- ΓΑΛΑΤΣΙΩΙ, παρὰ τῷ Κ.
- ΓΙΟΥΡΓΕΥΙΩΙ παρὰ τῷ Κ. Δ. Μεταξᾶ.
- ΒΑΡΝΗΙ, παρὰ τῷ Κ. Σ. Κυριακοῦ.
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΙ, παρὰ τῷ Κ.
- ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ παρὰ τοῖς Ἀδ. Γρηγοριάδου.
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ παρὰ τῷ Κ. Π. Καμπούρογλου.
- ΚΑΪΡΩΙ, παρὰ τῷ
- ΚΥΠΡΩΙ, παρὰ τῷ Κ. Σοφ. Νικολαίδῃ.
- ΒΗΡΥΤΤΩΙ, παρὰ τῷ Κ. Α. Σέλημ, διεσμ. τοῦ Ἑλλ. Προξ.

Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ ἀναγγέλλονται πάντα τὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἄλλαχού ἐκδιδόμενα βιβλία, ὧν ἀντίτυπον σταλῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1871.

ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 503

ΕΠΟΙΚΙΑ ΛΟΚΡΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΥΠΟ

Β. ΦΙΣΧΕΡΟΥ,

καθηγ. του εν Βασιλεία Πανεπιστημίου.

Τὰ περιλάλητα ἐποικία Λοκρῶν γράμματα τοῦ ἡμετέρου καθηγητοῦ Κ. Ι. Ν. Οἰκονομίδου σπουδῆς καὶ ἐρευνῆς πολλῆς πολὺ πρόξενον ἔθεν μὲν διὰ τὴν μεγίστην αὐτῶν σπουδαιότητα, ἔθεν δὲ καὶ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου γενόμενά τε καὶ γινόμενα καὶ ἄλλοις μὲν πολλοῖς, μάλιστα δὲ τοῖς γερμανοῖς φιλολόγοις δικαίως ὤφειλον νὰ ἐφελκύσωσι τὴν προσοχὴν καὶ ἐκείνων τῶν παρ' ἡμῖν, οἵτινες παντὸς τῆς ἀρχαιότητος λειψάνου, τὸ ὅποιον εἴτε δι' ἀνασκαφῶν εἴτε τρόπῳ εἰωδήποτε ἄλλῳ αὐτοῖς προσφέρεται, ἐντρεχεῖς θεράποντες τυγχάνουσιν ὄντες. Ὡς δ' ἀναντίβροτόν ἐστιν ὅτι ἡ μελέτη καὶ ἡ ἔρευνα τούτου καὶ τοιοῦτου πινός καὶ παντὸς τοῦ ἀξιουμένου, ἵνα τῷ ἐπιστημονικῷ δοκιμίτῃ λίθῳ καθυποβληθῆ, πλείστον συμβάλλεται πρὸς τὴν ἐξακριβωσιν τῶν σκοτεινῶν μερῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὴν ὀρθοτέραν αὐτῆς κατανόησιν, οὕτως ἀληθές ἐστιν ὅτι καὶ ἡ τῶν μελετῶν καὶ ἐρευνῶν τούτων γνῶσις οὐχ ἥκιστα ἀναγκαία ὡς ὀδηγοῦσα πολλάκις τοὺς δεύτερον σκεπτομένους εἰς συμπεράσματα σοφώτερα

καὶ διδακτικώτερα, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐπικυροῦσα ὁ πάλαι λέγεται ἐκεῖνο «τὰ ἀρχαῖα κρατεῖτω.» Διὰ ταῦτα τοῦ πράγματος ἄξιον ἔκρινον, ἵνα τοῖς ἡμετέροις ὅσα ὁ ἐν Βασιλείᾳ λογιώτατος καθηγητῆς κ. Β. Φίσχερος διεξοδικῶς ἐναγχος ἐφιλοπόνησεν ἐν τῷ «Ῥηνεῖῳ Μουσεῖῳ»¹⁾, φιλολογικῶ περιοδικῶ, ἔκτος αὐτοῦ, γνώριμα ποιήσω δυοῖν ἕνεκα, ἐνὸς μὲν ὅτι ἔνιοι τῶν παρ' ἡμῖν καὶ περ ἀσχολούμενοι περὶ τὰ γράμματα ταῦτα, εἴτε ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν εἴτε ἐκ τῆς καταστάσεως ὅμως ἀδυνατοῦσιν ἢ νὰ προμηθευθῶσιν ἢ νὰ ἀναγνώσωσι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος περιοδικόν, ἑτέρου δὲ ὅτι ἅπαντες ἐναγωνίως ἀναμένουσιν, ἵνα ἴδωσιν οἶον τέλος λήψονται αἱ μεταξύ τοῦ ἡμετέρου ἐξόχου ἱεροφάντου τῶν ἐλληνίδων μουσῶν καὶ τῶν ἐπὶ ἐλληνικῇ παιδείᾳ τὰ μάλιστα διαπρεπόντων γερμανῶν φιλολόγων ἀναφύεσαι φιλολογικαὶ ζήτησεις, ὧν αἱ τοῦ κ. Φίσχερου ἔχουσιν ὡδέ πως.

Γράφων ἐν ἔτει 1855 ἐν ταῖς ἐξ Ἑλλάδος ἐπιγραφικαῖς καὶ ἀρχαιολογικαῖς συμβολαῖς μου (σ. 6) ὅτι ὁ καθηγητῆς κ. Οἰκονομίδης ὁ τῆς μεταξύ τῶν

¹⁾ Rheinisches Museum für philologie herausgegeben von Fr. Ritschl und A. Klette. Neue Folge. 26 ten Ban des erstes Hest. Frankfurt. a M. etc. (S. 39—96 lokrische Inschrift von Naupactos aus der Sammlung Woodhouse—Nach der Original ausgabe von I. N. Oikonomides bearbeitet von W. Vischer.)

Οϊανθίων καὶ Χαλείων συνθήκης ἐκδότος¹⁾ ἀσχο-
λείται ἀπὸ πολλοῦ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν δευτέρως
ἐπιγραφῆς ἐπὶ χαλκῆς πλάκῃς ἐγκεχαρῆμένης, ἣν
ἐκέκτητο ὁ κ. Βουδούσης²⁾, ἀνταφερομένης δὲ εἰς
τὴν Ναυπάκτον, οὐδέποτε διενουόμεν ὅτι ἐμέλλομεν
να περιμείνωμεν πεντεκαίδεκα σχεδὸν ἔτη μέχρι
τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς. Καὶ ὅμως οὕτως ἐγένετο.
Διότι ἤδη τὸ πρῶτον τῷ 1869 ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ἐν
Ἀθήναις πιεστηρίων τὸ σπουδαιότατον τοῦτο μνη-
μεῖον ἐν ἀζιολόγῳ ἀντιτύπῳ μετὰ διεξοδικῶν ση-
μειώσεων τοῦ κ. Οἰκονομίδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐ-
ποικία Λοκρῶν γράμματα τὸ πρῶτον ὑπὸ I. N. Οἰ-
κονομίδου ἐκδοθέντα καὶ διαλευκαθέντα. *Patto Co-
lonario de Locri per la prima volta pubblicato ed
illustrato da G. N. Economides*, ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ
τυπογραφείου X. N. Φιλαδελφείως.» Ἐν τῇ 130 σε-
λίδῃ εἰς 4ον ἄνευ τοῦ καταλόγου καὶ τῶν δύο πι-
νάκων περιλαμβανούσῃ ταύτῃ συγγραφῇ ἐπάγει ὁ
κ. Οἰκονομίδης πρῶτον μὲν ἑλίγα τινὰ περὶ τοῦ
μνημείου (σ. 5—8), δεύτερον δὲ ὑπόθεσιν τῆς ἐπι-
γραφῆς (σ. 9—39), ἐν ἧ' ἴδιον διεξοδικῶς περὶ τῆς
σημασίας τοῦ ἐποικίος τοῦ ἐποικία καὶ τῆς τούτου
σχέσεως πρὸς τὸ ἀποικία πραγματεύεται· τρίτον
δ' ἔπεται κεφάλαιόν τι (σ. 39—53) περὶ τῶν ἐ-
ποικησάντων καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐποικίσεως, εἶτα
δὲ προκίθεται τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ
παραφρασεως (σ. 53—57). Καὶ μέχρι μὲν τοῦ μέ-
ρους τούτου ἐπισυνῆψεν ὁ συγγραφεὺς τῷ ἑλληνικῷ
κειμένῳ καὶ ἰταλικὴν μετάφρασιν· ἐκ δὲ τῆς 57—
129 σελίδος ἄρχονται μόνον ἑλληνιστὶ συντεταγμέ-
ναι αἱ εἰς τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς σημειώσεις,
αἱ ἐφέλκει ἑτέρα τις μικρὰ ἀρκαδικὴ ἐπιγραφή ἐν
πετάλῳ χαλκῷ περιωθεισῃ. Ἐκ τῶν 72 σελίδων,
ἧν ἐκίστη δίστιλος ἐν 4ῳ, τῶν σημειώσεων τούτων
οὐχὶ ὀλιγωτέρας τῶν 55 (σ. 66—121) καταλαμ-
βάνει παρέχουσι· τις περὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατι-
νικῆς τῶν λέξεων δημιουργίας, εἰς ἣν ἀφορμὴν πα-
ρέχει ὁ τύπος κοινῶν. Ἀλλ' ἡ διασάφαις τῆς ἐπι-
γραφῆς οὐ τις ῥᾶδιᾳ οὕσα οὐχὶ τῆς αὐτῆς, ὡς ἔπος
εἰπεῖν, ἐπιμελείας (!) ἔτυχε καὶ ἡ τῶν γλωσσικῶν,
οὐ ἕνεκα καὶ τῆς παραφράσεως ὑποβοηθούσης ἐνια-
χοῦ ἢ τοῦ κ. Οἰκονομίδου γνώμη μένει σκοτεινῇ.

Μεγάλης μέντοι οὐσίας τῆς σημασίας τοῦ μνημείου
πλατεῖται πάρεστιν ἐκάστῳ ἢ κέλευθος πρὸς περαι-
τέρω σπουδᾷ. Πειράσομαι δὲ νῦν ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ
ἐν ἀναδιφήσῳ ἐκείνῃ μάλιστα, αἱ εἰς τὸ πραγματι-
κὸν ἀναφέρονται, ἀπτόμενος ἀπλῶς τῶν γλωσσικῶν,
ἐπειδὴν ἀναγκασίον τοῦτο πρὸς τὴν κατάληψιν φαί-
νηται. Ὅτι δὲ αἱ τοῦ πρώτου ἐκδότου, οὗ τὰς ἐπι-
στημονικὰς ὑπηρεσίας μετ' εὐγνωμοσύνης ἀναγνωρί-
ζομεν, ἐρμηνεῖται ληφθήσονται ὑπ' ὄψιν, εἰ καὶ ἕκα-
στός τις δὲν συμφωνεῖ αὐτῷ πανταχοῦ, ἐν τῇ φύ-
σει τοῦ πράγματος ἔγκειται. Ἡ δὲ ἔτυμολογικὴ αὐ-
τοῦ παρέχουσα ἢ μὴ ἀπεργαζομένη ἀναγκασίαν μετὰ
τῆς ἐπιγραφῆς συνάφειαν ἄλλοις γενέσθω μέλημα.
ἕτεροι δ' ἐργασίαι ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐκ εἰσὶν εἰς
ἐμὲ γνωσταὶ πλὴν ὅτι ἡ ὑπὸ τινῶν πρακτικῶν
συνουθευομένη καὶ ἐν τισὶ χωρίοις ἀποκλίνουσα τῶν
ἀναγνώσεων τοῦ κ. Οἰκονομίδου ἀνατύπωσις τοῦ
κειμένου ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Κουρτίου ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ
ἐκδομένοις *Studien zur griechischen and latein.
Grammatik* (II σ. 441 κ. ἐφ.) καὶ ἡ βραχεῖα ἀγ-
γελία τοῦ Βουρσιανοῦ ἐν τῷ *Centralblatt* τοῦ
Zarncke (1870 σ. 154, — 155).

Καὶ πρῶτον μὲν φέρε εἰπωμέν τινα περὶ τοῦ
χαλκοῦ πίνακος καὶ τῆς γραφῆς. Ὁ μὲν οὖν πίναξ,
ὃν ἐπισυνάπτωμεν κατὰ τὸ φυσικὸν αὐτοῦ μέγεθος
ἀπογράφοντες κατὰ τὸν Οἰκονομίδην, ἔχει μῆκος
μὲν περίπου μέτ. 0,34, ὕψος δὲ μέτ. 0,285 καὶ ἐ-
στι κατ' ἀμφοτέρως τὰς σελίδας ἐπιγεγραμμένος,
ὧν ἡ μὲν πρώτη 25 στίχοις, ἡ δὲ δευτέρα, ἧς ὁ
κατώτατος χώρος κενὸς ὑπελείφθη, μόνον 22 ἐμ-
περιλαμβάνει, ὡς καὶ προηγουμένως ἐν τῷ δε τῷ
περιοδικῷ (τεύχ. 22 σ. 626) ἀνήγγειλα. Εὑρεται
δὲ κατὰ τὸν Οἰκονομίδην πιθανῶς ἐν Ναυπάκτῳ
εἴτε ἐν ἧ' ἴθει τὸ ἀρχαῖον ἔκειτο Χάλειον, νῦν δὲ ἡ
τῶν Σαλόνων καλουμένη *Σκάλα* (ἰβλ. *Bursian
Geogr. von Griechenland* T. 150). Ὁ Βουδούσης
εἰπέ μοι ὡς τόπον εὐρέσεως ἀμφοτέρων τῶν Λοκρικῶν
ἐπιγραφῶν τὸ Γαλαξείδιον, ἐνθα πιθανῶς ἡ ἀρ-
χαία Οἰανθείς (ἰβλ. *Bursian, Geogr. von Grie-
chenland* σ. 149), ἀλλ' ὅμως ἐνδοὶ ἕως τὸν τόπον
ἔνθεν αὐτὰς παρέλαθε. Πάντως δὲ ἀνήκει οὐχὶ ἐν-
ταῦθα, ἀλλὰ τῇ Ναυπάκτῳ. Τὸ ἔλασμα ἔστι λίαν
σκληρῶς ἐπεξεργασμένον, οὐ ἕνεκα πολλοῦ δια-
τὰς κοιλώσεις· τὰ στοιχεῖα πέρα τοῦ δέοντος ἀλλή-
λων ἀφίστανται, ἡ δὲ γραφή ἀμελῶς πως ἐγκεχα-
ραγμένη, προφανῶς δὲ ἀμελέστερόν ἐστι τῆς ἐν τῷ
πρώτῳ Λοκρικῷ περὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Χαλείου καὶ
Οἰανθείας συνθήκης. Καταφανεὶ δὲ μάλιστα τοῦτο
ἐν τῷ τελευταίῳ πέρατι τῆς πρώτης σελίδος γίνε-
ται, ἐνθα ὁ τέταρτος καὶ εἰκοστός στίχος τριούτην
λοξὴν πορείαν ἔλαθεν, ὥστε τῷ πέμπτῳ καὶ εἰκο-
στῷ ἐν ἀρχῇ μάλιστα πρὸς τ' ἀριστερὰ ὑπάρχει ἔτι

¹⁾ Οὐκ οἶδα τίνοι ποτὲ λόγῳ ὁ κ. Γ. Κουρτίου (*Stud. z. grie-
ch. und latein. Gramm.* II σ. 442) καὶ ἄλλοι αἰεὶ ἀποδιδρασι
τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τῷ Ρώσῳ. Ὁ Οἰκονομίδης
ἐξέδωκεν αὐτὴν πρῶτον τῷ 1850 ἐν Κερκύρα, ἡ δὲ Ρώσος μετ'
ἰδίως εἰσαγωγῆς ἀπλῶς τοὺς ἀκριβῶς ὑποτετυπωμένους πίνακας
μεθ' ἑνὸς μέρους τῶν σημειώσεων τοῦ Οἰκονομίδου ἐπανελάθε
χάριν τοῦ γερμανικοῦ κοινοῦ. Καὶ ὁ Ράγκλῆς δὲ ἐν τῷ 2ῳ μέ-
ρει τῶν οὐτῶ *Antiquités Helléniques* ἐξέδωκεν αὐτὴν κατὰ τὴν
Οἰκονομίδην. Τὰ εἰκεία ἐκάστῳ!

²⁾ Τανῦν εὐρίσκειται αὕτη μετὰ συμπέσης τῆς συλλογῆς αὐ-
τοῦ ἐν τῷ Βρετανικῷ μουσεῖῳ.

εὐρυχωρία, ἀλλ' ἀκολούθως οὐχὶ πλέον, διόπερ ἀπλῶς τρία στοιχεῖα ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἐνεκολάφθησαν, ἢ δὲ συνέχεια, καὶ περ στενοτάτην ἔχουσα συνάφειαν, ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τῆς δευτέρας σελίδος ἔπεται.

Ἡ γραφή κατὰ τὰ κυριωδέστερα αὐτὸν τοῦτον φέρει τὸν χαρακτῆρα, ὃν καὶ ἡ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς, ἀλλὰ φαίνεται πως κατ' ἐκυτὴν θεωρουμένη ἀρχαιοτέρα. Τὸ κοινὸν, ὃ ἀμφοτέραι ἔχουσιν, ἐκφάνεται οὐ μόνον ἐν τῇ τοῦ + ἀντὶ τοῦ Ξ καὶ τοῦ Ψ ἀντὶ τοῦ Χ χρήσει, καθάπερ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Κερχωφίου ὡς δυσαικῶ χαρακτηριζομένῳ ἀλφαβῆτι αὐτὴν εὐρίσκομεν, ἀλλ' ὃ δὴ καὶ ἐμφανέστερον, καὶ ἐν τῷ οὐδαμόθι ἄλλοθι ἀπαντῶντι σημείῳ (X) ἀντὶ τοῦ Ψ, ὅπερ ὁ Ρώσσιος ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκδόσει τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς (σ. 16) οὐκ ὀρθῶς ὡς διερθρωπτόν γραφικὸν ἀμάρτημα ἀντὶ τοῦ Ψ ἐξηγήσατο.

Ἡ πρῆσβυτέρη ἡλικία τεκμαίρεται ἰδιαιδῶς ἐκ τῆς τοῦ κόππα χρήσεως πρὸ τοῦ ο καὶ αὐτοῦ τοῦ ο μὴ γινομένης ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ παντάπασιν. ἔχομεν ἐνταῦθα ἐπίφοιοι, ἐνοροον, ὄροος, φορόντας, φοραδηρότα, κατιρόμενον, περοοθριᾶν (;) πρὸδρον, ροινᾶνες, τριάροντα καὶ αἰεὶ λοροοί. Ἡ τοῦ κόππα μορφή ἔχει τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦ μὴ φέρειν ἄνω τοῦ καθέτου ὄγκου κύκλειον γραμμὴν, ἀλλ' ἰκανῶς κυκλοειδῆ στιγμῆν. Παρεμπερῆ φέρονται τὰ ο ἐν τῷ χαλκῷ πίνακι τῶν Ἡλείων (Corpus I. G. 11). Ἡ τοῦ δίγαμμα χρήσις ἀντιστοιχεῖ τῇ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς· ἀπαντῶμεν δ' αὐτὸ ἐν τοῖς συνθέτοις καὶ παραγώγοις τοῦ οἶκος π. χ. φοικέοντος, φοικιατᾶν, φοικηταῖς, ἐπίφοιοι, ἀπίφοικία, ἐν τοῖς αἰφεί, φέκαστος, φεσπάριοι, φέτετα, φοραδηρότα καὶ ἄπαξ ἐν τῷ Ναφπακτίων, ὅπερ ἄλλως αἰεὶ Ναύπακτος, Ναυπάκτιοι γράφεται.

Καὶ ἡ γραφὴ δὲ τῶν λοιπῶν στοιχείων ἐν ὅλῳ μᾶλλον ἀρχαιότροπος ἐστὶν ἢ ἡ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς. Ἀλλ' οὐδέν τι ἐκ τούτου ἡμῖν, ἅτε δυναμένοι ἐνταῦθα σαφῶς νὰ διακρίνωμεν χειρῶν δύο ἀντιγραφάς. Οὐχ ἦντων τῶν κυριωτέρων ἔστιν ἐνταῦθα λόγος. Τὸ μὲν οὖν Α ἔχει αἰεὶ τὸν δεξιὸν μηρὸν κεκλασμένον ὡς ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις Βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς· τὴν δὲ δριζόντιον γραμμὴν βαίνουσιν αἰεὶ ἐκ τῶν κάτωθι τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ πρὸς τὰ ἔσω σχεδόν τι κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ δεξιοῦ μηροῦ (Δ). Τὸ δὲ Γ ἔχει αἰεὶ τὸν περιτετορνευμένον τύπον τοῦ λατινικοῦ C ὡς ἐν τε τῷ πλαταικῷ ἀναθήματι κατὰ τὴν νεωστὶ ὑπὸ τοῦ Εὐστρατιάδου ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι (1869 σ. 341 πίν. 50) ἐκδοθεῖσαν τεγεατικὴν ἐν χαλκῷ ἐπιγραφὴν καὶ ἐν τῇ γραφῇ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ χαλκιδικῶν ἀποικίων. Τὸ δὲ Θ ἀπαντᾷ φέρον μόνον σταυρὸν ἐν τῷ κύκλῳ, οὐδέποτε δὲ στιγμῆν· ἄπαξ δὲ μάλιστα (Σ. I. στίχ.

22) διπλοῦν σταυρὸν, ᾧ οὐδαμόθι ἄλλοθι ἐνέτυχον (I). Τὸ δὲ Α ἔχει τὸν δεξιὸν μηρὸν τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ αἰεὶ βραχύτερον (Λ), ὡσάυτως καὶ τὸ Μ σχεδὸν αἰεὶ (Μ) καὶ τὸ Ν δὲ (Ν). Τὰ στοιχεῖα, καθόλου εἰπεῖν, μᾶλλον πρὸς τὸ ὕψος αἰρονται ἢ τὸ πλάτος, ὡς περ ἐν τῷ Β, Δ, Ζ καὶ Σ. ἐνδείκνυται.

Ἡ στίξις κανονικῶς γίνεται διὰ τριῶν ἐπ' ἀλλήλων κειμένων στιγμῶν· ἄπαξ δὲ μόνον (Σ. 2. 5. 6) ἐξ ἀδελφείας· δῆπου διὰ δύο, ἀλλὰ καὶ τεσσάρων (Σ. 2. 5. 7), αἰεὶ ἀριστερᾶ τοῦ κατωτάτου τῶν τριῶν κανονικῶν ἢ τετάρτην παράκειται, ἢν πιθανὸν ἐπιγραφῆν ὁ χαρακτῆς πρῶτον, ἰδὼν ὁμοῦς ὑπτερον ὅτι καθέτως πρὸς ταύτην ἢ τελευταία ἄνω ἤθελε προσκρούσει εἰς τὸ Ν ἐνεχάραξε καὶ τὰς τρεῖς μᾶλλον πρὸς δεξιὰ χωρὶς τὴν προτέραν ν' ἀπολεάνη. Συνελόντι δ' εἰπεῖν ἡ στίξις συμβαίνει, ὡς συνήθως, οὐχὶ ἐν συνεπείᾳ τῆ πάσῃ, δι' ὃ ἐνίοτε αἰ στενωῶς συνδεόμεναι λέξεις ἀποκρίνονται ἀλλήλων, τὸ ἄρθρον, φέρει εἰπεῖν, τοῦ οὐσιαστικοῦ αὐτοῦ (Σ. 1. 5. 5).

Πρὸς διάκρισιν τῶν νέων τμημάτων ἢ παραγράφων λαμβάνονται ὡς ἀριθμητικὰ σημεῖα τὰ πρῶτα στοιχεῖα Α—Θ, λογιζομένου τοῦ Ϝ ὡς ἕκτου, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἴστανται ταῦτα οὐχὶ ὀρθία, ἀλλὰ πρὸς διάκρισιν τοῦ κειμένου ὑπτια καὶ δὴ τοῦτο μὲν πρὸς ἀριστερὰ, τοῦτο δὲ πρὸς δεξιὰ ἐγκλεισμένης ἐκάστης πλευρᾶς ἐν στιγμαῖς τρισί. Τὸ Γ οὐκ ἐστὶν ἄρτιον, ἀλλ' ἐν τῷ πρωτοτύπῳ κατὰ τὸν Οἰκονομίδην (σ. 6) ἀρτιώτερον ἢ ἐν τῷ πίνακι. Τὸ Ζ ἔστι τέλειον ἐγκεχαρραγμένον, ἐκ τούτου πιθανὸν ὅτι ὑπτιον ἠδύνατο τῷ Η ἵνα λίαν ταῦτισθῇ. Οὕτω δὲ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως γίνεται χρήσις ἀντὶ τοῦ Η ἰδιαιτερόν τι σημεῖον τόδε (I) (Σ. 2. 5. 10). Μὴ δυνάμενοι δὲ ἵνα ἐθελούσιόν τινα ἐπινοήσιν παραδεχθῶμεν, ἅτε τῶν ἀριθμητικῶν σημείων πάντων ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβῆτου προελθόντων, ἐρμηνεύομεν τὸ σημεῖον τοῦτο ἐκ τοῦ κειμένου Η, ᾧ πρὸς διάκρισιν ἐκ τοῦ Ζ καὶ τρίτη γραμμὴ δριζόντιος προσετέθη, δύο δὲ ἕτεροι γραμμαὶ κάθετοι ἐνέκλεισαν αὐτό. Ἡ δὲ τοῦ Θ μετὰ τοῦ σταυροῦ θέσις εἴπερ ὀρθία ἐστὶν ἢ οὐχὶ, ἀδιάκριτος παραμένει. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Ἡ δὲ διάλεκτος γενικῶς ἐστὶν ὁμοία τῇ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς, ἢν ὁ Κ. Οἰκονομίδης ἐν τῇ ἐπισυναφθείσῃ τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς πραγματεία περὶ τῆς Λοκρικῆς διαλέκτου ὡς κλιῶνον τῆς Αἰολικῆς μετὰ πολλῶν διορισμῶν ὀρθῶς ἐθεώρησε. Καὶ ἕτερον δὲ τούτου ἀπόδειξις δὲ ἐν Σ. 2, 5, 68 ἀπαντῶν μετοχικὸς τύπος ἐγκαλείμενος ἀντὶ ἐγκαλούμενος ὅπως κατὰ τὸν βοιωτικὸν αἰολισμόν. Παράδοξος δ' ἀπόκλισις ἐκ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς ἐστὶν ὅτι ἐν ἐκείνῃ μὲν ἔχομεν ἀπαρέμφατον εἰς εν (ἄγεν, ὀμνύεν), ἐν ταύτῃ δὲ εἰς ειγ (λεγχάνειν, θύειν)

φάρειν). Ἔννοια ἄρα γίνεται μή ποτε ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐκείνῃ τὸ ε οὐ μόνον ε καὶ η, ἀλλ' ἐν τισι περιπτώσεσι καὶ εἰ ἐπισημαίνεται, οὐ τεθέντος τὴν ἐκεῖ κατάληξιν ἐν ἐνταῦθα εἰν ἀποδεχόμεθα, ἀλλ' οὕτως ἢ ἐκ τοῦ χαρκτηῆρος τῆς γραφῆς ἐφθλαμοφανῆς πρεσβυτέρῃ ἡλικίᾳ ἀποκαθίσταται πως προβληματικῇ, οὐ ἔνεκα καὶ δὲν ἀποφαίνομαι μετὰ βεβαιότητος. Τοῦτο δ' ἕκαστος ἐνθυμηθεῖτω μοι ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐπιγραφαὶ οὐχὶ ταῖς αὐταῖς ἀνήκουσι πόλεσιν, οὐ μὴν οὐδὲ τῷ αὐτῷ κλάδῳ τοῦ Λοκρικοῦ στελέχους. Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι ἐκείνῃ μὲν ἐμπεριέχει συνθήκην δύο πόλεων τῶν ἐσπερίων Λοκρῶν, αὕτη δὲ ῥήτρην ἀποικίας ὑπὸ τῶν ἐϋίων Λοκρῶν εἰς Νάυπακτον ἐκπεμπομένης συνταχθεῖσαν ἀναμφιβόλως ἐν Ὀπούντι. Παρατηρεῖται οὖν ἐνταῦθα διαφορά τις, ἀλλ' ἐν τῇ χρήσει ὅμως τῶν ψιλῶν ἀντὶ τῶν δασέων ἐν ταῖς καταλήξεσι τῆς παθητικῆς καὶ μέσης ἀπαρεμφάτου τελείᾳ συμφωνίᾳ, οἷον ἐν τῷ χρῆσται ἀντὶ χρῆσθαι κ.τ.τ., καὶ ἐν τῇ ψιλῶσει πολλῶν λέξεων ἐν τῇ ἀρχῇ π. χ. *ιστία, ὑδρία, ἀμάρα*, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ ἄρθρου. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα ὅμως ἐτηρήθη αὐστηρὰ συνέπεια ὡς ἐκεῖ ἀντικαθίστησι καὶ ἐνταῦθα πολλαπλῶς τὸ α τὸ σύνθετος ε πρὸ τοῦ ρ. Ἐπίσης κεῖται ἐν μετ' αἰτ. ἀντὶ ες, εἰς, οὐ γίνεται χρῆσις πρὸ συμφώνων ὁ ἄλλως μὴ ἀπαντῶν τύπος ἢ ἀντὶ ἐξ, ἀλλ' οὐχὶ πάλιν μετ' αὐστηρᾶς συνέπειας, διότι παρὰ τῷ ε Ναυπάκτω κεῖται ἀπαξ ἐν Ναυπάκτω. Εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τῆς διαλέκτου νὰ εἰσέλθω δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα, ἀλλὰ περὶ αὐτὴν ῥηθῆσονται τινα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν μερικωτέρων τῆς ἐπιγραφῆς, εἰς ἣν ἤδη καὶ μεταβίβω πειρώμενος πρῶτον ἵνα ὡς οἶόν τε ἀκριβῶς προσδιορίσω τὰς ἀναγνώσεις καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν, ἔπειτα δὲ παραθῶ τὸ κείμενον καὶ παράφρασιν αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη ὁδὸς δὴλα δὴ φαίνεται μοι εὐθύπορος.

Ὁ πίναξ ἐμπεριέχει ῥήτρην περὶ μιᾶς ἀποικίας, ἣν Λοκροὶ οἱ ὑποκνημιδῖοι εἰς Νάυπακτον ἐξέπεμψαν τὴν ἐν τῇ δυσμικῇ εἴτε ἑζολικῇ Λοκρίδι γνωστὴν πόλιν ἐπὶ ὄροις, τοῖς μὲν τὰς σχέσεις τῶν ἐποίκων πρὸς τοὺς ἀρχαίους τῆς Ναυπάκτου πολίτας, τοῖς δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα, τὴν γῆν τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, ἐκτυποῦσιν. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐστὶν ἀρτία, ὡς ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ τέλους ἐκφαίνεται, οὐχὶ δὲ μέρος ὅλου μείζονος, ὥσπερ ἡ πρώτη λοκρικῆ (Πρβλ. Ρώσσ. σ. 14 καὶ Κερχῶφ. ἐν Philologus XIII, σ. 1 κέξ.).

Σ. 1. 5. 1. *Ἐν Ναύπακτον κατόνδε ἀπιφοικία.*

Ἡ καθολικὴ τῆς ἐν χρήσις μετ' αἰτιατικῆς ὡς καὶ τῆς ες ἢ εἰς ἐστρωσιώθη ἀνωτέρω.

κατόνδε. Ὁ Οἰκονομίδης παρατηρεῖ ὅτι ὁ τύπος οὗτος ὡς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φέρεται εἰς ὀκτώ ὑπέκεινται διαφόρους ἀναγνώσεις, τὰς ἐξῆς: 1) κατόνδε=

κατὰ τόνδε· 2) κατόνδε=κατὰ τῶνδε· 3) κατ' ὄνδε=καθ' ὄνδε· 4) κατ' ὦνδε=καθ' ὦνδε· 5) κατ' ὄν δῆ = καθ' ὄν δῆ· 6) κατ' ὦν δῆ = καθ' ὦν δῆ· 7) κατόνδε=ἄν τόν δε· 8) κα τῶνδε=ἄν τῶν δε=ὦν τὰς πρώτας τέσσαρας καὶ τὴν ἕκτην ὡς τῇ συναφείᾳ ἀντικειμένης ἀδυνατοῦς ἐξηγούμενος ὑπὲρ τῆς ἐγδοῆς κα τῶν δε 1) ἀποφαίνεται. Πρὸς τὴν τοῦτου κατανόησιν δέον νὰ ἔχη τις ἐν νῶ τὴν λίαν ἰσχυρὰν μεταβολὴν τοῦ κειμένου, ἣ ὁ Κ. Οἰκονομίδης ἐπιχειρεῖ. Ὅσον δῆλον ὅτι τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ γραφὴ **ΗΑΠΟΙΦΟΙΚΙΑ** ἀπλῆ φαίνεται ὡς προϊούσα ἐκκράσεως ἀντὶ ἀπιφοικία τ. ἔ. ἀ ἐπιφοικία, τοσοῦτον ὕστερον ἐγείρονται δύο δισταγμοί, πρὸς οὓς ὁ Κ. Οἰκονομίδης ἐρθῶς τὴν προσοχὴν ἐφίστησι. Καὶ εἰς μὲν τούτων ὅτι αἰεὶ ἐν τε τῇ πρώτῃ λοκρικῇ ἐπιγραφῇ καὶ ταύτῃ τὸ ἄρθρον ἀπαντῶμεν ἄνευ τοῦ δασέος πνεύματος Σ. 2. 5. 4. *ἀ πόλις*· ἕτερος δὲ ὅτι τὸ α—ε κινᾶται εἰς η (ε) Σ. 1. 5. 23 *τῆν (τέρ)* ἀντὶ τὰ ἐν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ Σ. 1. 5. 9 θωπῆστω ἀντὶ θωᾶ ἔστω. Διόπερ ὡς ἀναμφῆριστον ἀποδέχεται ὅτι ἐνταῦθα ἀμάρτημα ἐγένετο τοιοῦδε· ὁ χαρακτὴς εἶχεν ἐνώπιόν του **ΕΙΑΕΠΟΙΦΟΙΚΙΑ**, ἀλλὰ τὸ μὲν **ΕΙ** ἐξέλαθεν ἀντὶ τοῦ **Η**, τὸ δὲ **Ε** μετὰ τὸ **Α** παρείδεν, ὧν ἔνεκα ἐγεννήθη **ΗΑΠΟΙΦΟΙΚΙΑ**. Τὰ οὕτως οὖν προσκινόμενα στοιχεῖα ἐκλαμβάνει *εἶα* (3 πρόσωπα τῆς εὐκτικῆς) ἐπιφοικία, καὶ ἀναφέρει τὸ μὲν προηγούμενον *κα* εἰς τὴν εὐκτικὴν, τὸ δὲ *τῶνδε* ἐκ τοῦ ἐπιφοικία ἐξαρτᾶ συγκατασκευάζων οὕτω τὴν πρότασιν ταύτην ἐς *Ναύπακτον τῶνδε ἔστω ἐποικία* = εἰς Νάυπακτον ἐκπέμπεται ἐποικία ὑπὸ τούτων (*de popoli qui indicati*). Καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς χρήσεως ταύτης τῆς εὐκτικῆς μετὰ τοῦ *κα* ἐπάγει τὸ ἐξῆς ἐκ τῆς Ἡλείων ἐπιγραφῆς παράδειγμα *συμμαχία κ' ἔα ἑκατὸν Φέττα* (C. I. G. ἄρ. 11).

Ὅτι μὲν οὖν ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ πολλὰ γραφικὰ παροράματα συνέβησαν πάτης ἔχεται ὀρθότητος. Ἀλλ' ὅμως πάντα πρῶτον ὡς τοιαῦτα ὑποπίπτοντα ἐξηγοῦνται ὕστερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λίαν φυσικῶς ἐνθεν μὲν ὡς προελθόντα διὰ τὴν μεταβάθυσιν ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἐγγύς κείμενον ὁμοιον στοιχείον, οὕτω Σ. 1. 5. 15 **ΑΠΟΝΤΙΟΝ** ἀντὶ **ΑΠ|ΟΠ|ΟΝΤΙΟΝ**, ἐνθεν δὲ διὰ παράλειψιν ἐνός μόνου στοιχείου Σ, 1. 5. 22. **ΤΟΙΗΝΠΟΚΝΑΜΙΑΙΟΙΣ** ἀντὶ **ΤΟΙ|Σ|ΗΝΠΟΚΝΑΜΙΑΙΟΙΣ**. Σ. 2. 5. 12. **ΦΕΟΣ** ἀντὶ **ΦΕ|Τ|ΟΣ'** ἴσως δὲ καὶ ἐν Σ. 1. 5. 22 **ΝΑΥΠΑΚΤΙΣ** ἀντὶ **ΝΑΥΠΑΚΤΙ|Ο|Σ**, εἰμὴ **ΝΑΥΠΑΚΤΙ|ΟΣΤΙ|Σ**, ἐνθεν δὲ τέλος δι' ἀμέλειαν τοῦ ὀλοκοῦ μιᾶς γραμμῆς ἐν τινι στοιχείῳ, οὐ ἔνεκα ὕστερον τίκτεται, οἷον ἐν Σ. 1. 5. 11. **ΝΕΤΑ** ἀντὶ

1) Ἐν τῷ κειμένῳ ἐξ ἀβλεψίας κεῖται κα τόν δε

ΜΕΤΑ, Σ. 2. 5. 21 ΚΑΙΤΟ ἀντί ΚΑΤΤΟ, ὁμοίως καὶ ἐν Σ. 1. 5. 22 ἐν τέλει, ἔνθα F ἀντί τοῦ Α διὰ τὴν παράλειψιν τοῦ κατωτέρω πέρατος τοῦ δεξιού μῆρου ἐγεννήθη. Διὰ ταῦτα τοιάδε ἢ τοιάδε παρολισθήματα μετὰ πάσης ἢ σχεδὸν πάσης βεβαιότητος διορθοῦνται. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ ἐν Σ. 1. 5. 17 ΕΙΕΝ, περὶ οὗ κατωτέρω λόγος γενήσεται. Μόνον ἅπαξ ἀπαντᾷ χωρίον (Σ 2. 5. 10), οὗ ἡ μὲν παραφθορὰ προφανεστάτη, ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία δυσχερής.

Ἐκ τούτων ἄρα ἔπεται ὅτι περὶ τὴν προϋπόθεσιν ἀμαρτημάτων δέον νὰ ἦ τις λίαν εὐλαβῆς καὶ τότε μόνον ταύτην μετέρχεται, ὅποτε πάντα τὰ πρὸς τὴν ἐρμηνεῖαν μέσα μάτην ἐξηνητήθησαν ἢ ὅποτε μικρὰ τις ἀλλοίωσις προφανῶς τὸ ὄρθον ἀποκαθίστησιν, ὧν ἐνταῦθα οὐδέτερόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἕτερον παρακωλύει, ὃ μοι φαίνεται σπουδαῖον. Φέρε δὲ τοῦτο ἐπισκεψώμεθα. Ἐνταῦθα ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ πρόκειται περὶ τοῦ τίτλου, εὐκατάληπτον δ' ὅτι ἐν μακρῷ ἐγγράφῳ, οἷον τὸ ἀνά χεῖρας, ὃ χαρακτὸς ἀμαρτήμασι περιέπεσεν, ἀλλὰ μὴν ἀπιθανον ὄλω; ὅτι τοιοῦτό τι ἠδύνατο εὐθὺς ἐν ἀρχῇ νὰ συμβῆ αὐτῷ ἔχοντι ἔτι τὴν προσοχὴν ἀκμαίαν καὶ δὴ τοτούτῳ παχυλόν, οἷον αὐτὸ ὃ ἐκδότης παραδέχεται.

Ἐμμένοντες οὖν ἐν τῷ ΗΑΠΙΦΟΙΚΙΑ ἐν πρώτοις ὑπομιμνήσκομεν περὶ τοῦ δασέος πνεύματος ὅτι καὶ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν οὐκ ἐπικρατεῖ τελεία συνέπεια, ὡς παρὰ τῷ ἐ καὶ ἐγ πρὸ τοῦ Ναυπάκτου κεῖται, ἅπαξ δὲ (Σ. 2. 5. 14) ΗΟΠΟΝΤΙΟΝ γέγραπται, ὅπερ δυνάμεθα εἰ καὶ οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος, ἵνα θεωρήσωμεν ὡς ἀμάρτημα. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ Η μόνον ἔξεστιν ἐξαλεῖψαι, ὃ δὴ ¹⁾ καὶ ἡμεῖς τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἐπιτρέποντες ἔχομεν τὸ ἀπνευματίστον ΑΠΙΦΟΙΚΙΑ. Τὸ αὐτὸ πρακτέον καὶ ἐν τῷ ἐκ τῆς κράσεως προερχομένῳ α, ἐπειδὴ τὰ δύο ὑπάρχοντα παραδείγματα τὰ ἐξ α—ε εἰς η χιρνώμενα δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἀναγκαίως ὡς μέτρον καὶ ἡ τῶν δωρικῶν δὲ κανόνων χρῆσις (Ahrens de dialecto dor. σ. 220) περὶ τῆς κράσεως ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ οὐδαμῶς ἀσφαλῆς ἐστίν. Ἐν τούτοις πάντες οἱ δισταγμοὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Γ. Κουρτίου καὶ τοῦ Βουρσιανοῦ, οἷς ἐγὼ ἐν τῷδε παντάπασιν συνομολογῶ, προταθείσης ἀφαιρέσεως ἀπιφοικία αἴρονται. Ἀποβαλλομένης δὲ τῆς εὐκτικῆς ἐνός ῥήματος καὶ ἡ ἐν τῷ κατόνδε εἰκασία τοῦ κα αὐτῇ συναποβάλλεται. Τούτων οὕτω διακειμένων ἡ ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου γινομένη σύνδεσις τοῦ ἐποικία τῶνδε, ἐποικία τῶν ἐπομένων, τῶν ἐνομασθησομένων προσώπων ἢ κοινοτήτων (poroli) πάντως ἂν εἴη

ἀνοίκειος οὐδενὸς μάλιστα καταλόγου ἐπομένου, ὡς ὄρθῳς Κούρτιος παρετήρησεν. Ἵπολείπεται ἄρα ἀπλῶς τὸ κατόνδε ἢ κατῶνδε ἀντί τοῦ κατὰ τόνδε ἢ κατὰ τῶνδε, οὗ ὁ νοῦς οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὃδε «κατὰ τοὺς ἐπομένους ὄρους» συνήθως διὰ τοῦ κατὰ τὰ δεκαττάδε ἐκφραζόμενος. Καὶ ὁ μὲν Βουρσιανὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ πρώτου συμπληρῶν αὐτὸ διὰ τοῦ νόμον, οὗ μὲν τοι ἀναλόγων παραδειγμάτων χρῆζομεν, ὃ δὲ Κούρτιος γράφει κατὰ τῶνδε καὶ ἐκλαμβάνει αὐτὸ ἀντί τοῦ κατὰ τάδε, ἐνορᾷ δὲ πως ὁμοιότητά τινα ἐν τῷ συνδυασμῷ τοῦ ὀμύται, εὐχὴν ποιεῖσθαι κατὰ τιος καὶ ἐν ταῖς φράσεσι καθ' ὅλου, κατὰ παντός, κατὰ κοινοῦ καὶ οἶεται ὅτι ἐν τῇ χρῆσει τῶν μὴ ἀττικῶν διαλέκτων ὑπῆρχον ἐξαλλαγμοὶ ἐν τῇ τῶν προθέσεων χρήσει. Ἀλλ' οἱ εἰρημῆνοι τῶν ῥημάτων συνδυασμοὶ φαίνονται μοι ὄλως διάφοροι, ἀνθ' ὧν τὸ ἕτερον αἰρετώτερον. Καὶ ἵνα μὲν ὀριστικῶς ἀποφανθῶ δὲν τολμῶ, θεωρῶ δὲ πιθανώτερον τὸ κατόνδε. Ἡ δὲ ἐνός τ γραφὴ ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Λοκρικῇ ἐπιγραφῇ (Σ. 2. 5. 6) κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ ὡσαύτως (Σ. 2. 5. 2) ποτοὺς δικαστήρας, τὸναντίον δὲ τὸ ἐν Σ. 2. 5. 21 ΚΑΙΤΟ δῆλον ὅτι ἀντί τοῦ ΚΑΤΤΟ ἐγγράφη.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου σταθμισθὲν ζήτημα εἴπερ τὸ Λοκρῶν τῶν Ὑποκναμιδίων ἢ Λοκρῶν τῶν Ὑποκναμιδίων μετὰ τὸ ἀπιφοικία ἀναγνωστέον ἐστὶ δεῖται ἀπαντήσεως. Τὸ πρῶτον συντάσσεται τῷ προηγουμένῳ εὐστόχως, ἡ δὲ βραχεία μνεῖα τῶν Χαλειέων ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ὁ Οἰκονομίδης ἐπιδοκιμάζει, γίνεται τῷ συνδυασμῷ τούτῳ λίαν ἐμποδῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ ἐπομένη ἀπαρέμφατος μένει οὕτω ἄνευ ὑποκειμένου. Διὸ ἀναγνωστέον Λοκρῶν τὸν Ὑποκναμιδίων καὶ στικτέον μετὰ τὸ ἀπιφοικία, ἔνθα τὰ ὄρια τῶν λέξεων τῶν ἀποτελουσῶν τρόπον τινὰ τὸ ἐπιγραφόμενον, καθάπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς τῶν Ἡλείων ἐπιγραφῆς (C. I. G. Nr. 11. ἀ Φράτρα τοῖς Φαλείοις καὶ τοῖς Ἡρφαοίοις).

(Ἐπεται συνέχεια.)

Βυρσοβύργον.

Α. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

¹⁾ Ἐγὼ δὲν ἐννοῶ πῶς ἡ ἀκμαία τοῦ χαρακτὸς προσοχὴ ἐνταῦθα παρήκμασε!

ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ
ΚΑΙ
ΤΗΝ ΣΥΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ
ΤΩΝ
ΙΑΤΡΟΦΥΣΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

• Ἐνι τὰ πρὸς σοφίην
ἐν Ἱητρικῇ πάντεσσι • ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ.

Α'.

Ἐκαστος ἔννοει, ὅτι ἡ πρόοδος καὶ εὐδαιμονία πάσης κοινωνίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐεξίας καὶ εὐρωστίας τῶν μελῶν αὐτῆς. Εὐεργέτης δὲ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ μεριμνῶν περὶ τούτων καὶ προτείνων νὰ συνταχθῶσι νόμοι, δι' ὧν νὰ προλαμβάνεται πᾶσα καχεξία γεννώσα τὴν ἐκφύλισιν καὶ ἀκολούθως τὴν ἐκασθένησιν καὶ δουλείαν. Ὡς τοιοῦτος ὁ ἱατρὸς καὶ βουλευτὴς κ. Ζαλώνης, θεωρῶν ἐκ τῶν ἱερωτέρων τοῦ ἱατροῦ καὶ πολίτου καθηκόντων, ἀπήυθονε πρὸς τὴν Βουλὴν ὑπόμνημα, δι' οὗ πειράζεται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι εἶναι ἀνγκαιὸν διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς πατρίδος νὰ προστεθῇ ἐν τῷ συζητηθησομένῳ ἀστυκῷ νόμῳ ἴδιον ἄρθρον, δι' οὗ νὰ ἀπαγορευέται ῥητῶς ὁ γάμος ἐν περιπτώσει νόσων, οἷα εἰσὶν ἡ φθίσις, ἡ συφιλίς καὶ ἡ ἐλεφαντίασις. Τὰ νοσήματα ταῦτα εἰσὶ τὰ διακωλύζόμενα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἕνεκα τῆς ιδιότητος αὐτῶν τοῦ μεταχετεύεσθαι ἀπὸ τῶν γονέων εἰς τὰ ἔγγονα καὶ μεταδίδεσθαι διὰ τῆς συναφείας τῶν ἀτόμων, ἰδίως τῶν εἰς γάμον συναρχομένων.

Ὁ κ. Ζαλώνης ἵνα ἀποδείξῃ τὴν μεταδοτικὴν ιδιότητα τῆς φθίσεως, ἐπανέλαθε τὰ σπουδαῖα πειράματα τοῦ Villemin, προσέθεσε δὲ καὶ νέας παρατηρήσεις, δι' ὧν ἀποδεικνύεται, ὅτι δυνατόν νὰ μεταδοθῇ ἡ φθίσις εἰς ὑγιεῖς ἄτομον διὰ μόνης συνεχοῦς μετὰ τοῦ πάσχοντος συμβιώσεως. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τινὲς ἀμφιβάλλουσιν ἔτι περὶ τοῦ γνησίου καὶ ἀκριβοῦς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ φυματώδους ὕλης· ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων σοφοὶ καὶ τριβασκοὶ ἱατροὶ παρατήρησαν τὴν μεταδοτικὴν ιδιότητα τῆς φθίσεως, ἰδίως μετὰ τῶν συζύγων. Εὐρέθην ἐπίσης κἀγὼ εἰς περιστάσεις νὰ μορφώσω ἰδίαν πεποιθήσιν περὶ τούτου. Διδάσκων ποτὲ τὴν διαγνωστικὴν, καὶ περὶ ἀναγωγῆς αἵματος πραγματευόμενος, ἐν τινι τῶν παραδόσεων μνεῖν ἐποιήσαμην τοῖς μαθηταῖς τῶν παρατηρήσεων, καὶ τοι ὄπωσοῦν ἐξωγχαμένων, τοῦ Louis, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ πνευμονικῆς

φθίσεως, δι' ὧν οὗτος διατείνεται, ὅτι ἐννεήκοντα ἔννεα τοῖς ἑκατὸν, ἡ αἱμοπτυσίς ὑποδεικνύει φυματίωσιν τῶν πνευμόνων. Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ μαθημάτος δὴ τῶν μαθητῶν ἀπηυθύνθησαν πρὸς ἐμὲ ζητοῦντες ἱατρικὴν συμβουλὴν πρὸς θεραπείαν τῆς αἱμοπτυσίας αὐτῶν. Καὶ τοῦ μὲν ὁ πατὴρ ἀπεβίωσε φθίσειν πάσχων, εἶτα δὲ ἡ μήτηρ καὶ ἀκολούθως οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ ὥστε ἐξωλοθρεύθη ἡ οἰκογένεια ἅπασα. Τοῦ δὲ ἑτέρου ἡ σύζυγος, νεάνις εὐρωστος, ἐξ ὑγιῶν καὶ εὐεκτῶν γονέων, προσβλήθεισα ὑπὸ τῆς φθίσεως μετὰ τὸν γάμον, ἀπεβίωσε πρώτη καὶ μετ' αὐτὴν ὁ σύζυγος. Τέσσαρας ἄλλας περιπτώσεις παραπληρεῖς συνέπεσεν ὁμοίως νὰ παρατηρήσω. Ἐάν δὲ εἰς ἄλλας περιστάσεις ἡ νόσος δὲν μεταδίδεται ἰδίως ἐκ τῆς γυναικῆς εἰς τὸν ἄνδρα, δὲν ἔπεται, ὅτι δὲν εἶναι μεταδοτικὴ, διότι καὶ ἄλλα νοσήματα ἀναμφισβητήτως μεταδοτικὰ δὲν μεταδίδονται ἀείποτε· καὶ ὑπάρχει, ὡς φαίνεται, βαθμὸς τις μολύνσεως κατὰ λόγον ἀγνώστων εἰσέτι· αἰτιῶν. Ἡ δὲ ἀνωμαλία αὕτη ἐγέννησε τὴν διαφωνίαν τῶν ἱατρῶν περὶ τῆς μεταδοτικῆς ιδιότητος τῆς νόσου ταύτης, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν. Ὁ δὲ Briand καὶ Chaudé ἐν τῇ ἱατροδικαστικῇ αὐτῶν παραδέχονται τὴν μεταδοτικὴν ιδιότητα μετὰ τῶν συζύγων, καὶ καταγγέλλουσι τὴν σιωπὴν ἢ τὴν ἐκουσίαν παράλειψιν ἐν τῷ Γαλλικῷ πολιτικῷ κώδικι, ἐν ᾧ μόνον ὅταν πρόκειται περὶ πικρανοίας κωλύεται ὁ γάμος.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην τοῦ ἀστυκοῦ νόμου καλῶς ποιῶν ὁ κ. Ζαλώνης ἠθέλησε διὰ τοῦ πρὸς τὴν Βουλὴν ὑπομνήματός του νὰ διορθώσῃ, προτείνων νὰ καταχωρισθῶσιν ἐν τῷ ἀστυκῷ ἡμῶν κώδικι ὡς κύρια γάμου κωλύματα, ἐξ ἑνὸς μὲν ἡ φθίσις καὶ ἡ ἐλεφαντίασις ἐν πάσῃ αὐτῶν περιόδῳ, καὶ προσέτι ἡ τριτοπαθὴς συφιλίτικὴ καχεξία, ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ ἄγαν νεαρὰ ἡλικία. Περίωρισε δὲ τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ πεπαιδευμένος βουλευτὴς εἰς τὰ τρία εἰρημένα νοσήματα, διὰ τὸν διπλοῦν λόγον τῆς τε κληρονομικῆς διαθέσεως καὶ τῆς μεταδοτικῆς ιδιότητος, εὐλόγως δὲ κατέταξε πρώτην αὐτῶν τὴν φθίσιν. Ἐξάγεται τῶν ἐκ τῶν στατιστικῶν παρατηρήσεων τῶν γενομένων ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως, ὅτι ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεως τῶν θανάτων συμβαίνουσιν ἐκ τῆς φθίσεως. Πολλῶν ἄλλων νοσημάτων ἡ διάθεσις μεταχετεύεται ἀπὸ τῶν γονέων εἰς τὰ ἔγγονα, ἀλλ' ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου ἕνεκα τούτων προσβάλλει οὐσιωδῶς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, ὅθεν δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀπαγόρευσιν. Καὶ ὁ διάσημος Fodéré ἀπαριθμῶν διάφορα νοσήματα, οἷα εἰσὶ τὸ ἄσθμα, τὸ ἀνεύρισμα τῆς καρδίας, ἡ ἐπιληψία, ἡ χορεία, ἡ καρκινωματώδης καχεξία καὶ τὰ παρόμοια, ἃ τινὰ ἕνεκα τοῦ γάμου ἐπιτείνονται

ευνήθως, και ἐπέρχεται ταχύτερα ἢ ὀλιθερὰ ἔκβασις, μετοχετεύεται δὲ ἡ πρὸς ταῦτα διάθεσις πρὸς τὰ ἔκγονα, ἐνόμισε δίκαιον νὰ μὴ ἀπαγορευθῆ ὁ γάμος διὰ βῆτου νόμου. Καὶ δίκαιον μὲν ἡ πολιτεία νὰ σεβασθῆ τὴν τοῦ πολίτου ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ σεβασθῆ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς κοινωνίας, ἣ τις κρατύνεται διὰ τῆς εὐεξίας καὶ εὐρωστίας τῶν μελῶν αὐτῆς· ἀπεναντίας, ἔνεκα τῆς καχεξίας καὶ ἀθλιότητος αὐτῶν, ἣ τις ἀντανάκλα εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ ἐπομένως εἰς τὰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, γεννᾶται ἡ ἐξασθένησις, καὶ ἀκολούθως ἡ δουλεία καὶ κακοδαιμονία.

Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ Βουλὴ θέλει παραδεχθῆ τὴν εὐεργετικὴν ταύτην προσθήκην εἰς τὸν ψηφισθησόμενον ἀστυκὸν νόμον, τὴν παρὰ τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου ἐπιστημονικῶς ὑποστηριχθεῖσαν. Δὲν ἀμφισβάζομεν δὲ ὅτι θέλει φωτίσει αὐτὴν ἐπὶ πολλῶν ἀντικειμένων, ἃ τινὰ ἀπαιτοῦσιν ἰατροφυσικὰς γνώσεις. Ὅστις γινώσκει ὁποῖα ἡ ἔκτασις τῶν ἰατρικῶν σπουδῶν ἔνοσεί, ὅτι ὁ ἐπιστήμων ἰατρός, οὐχὶ μόνον ὡς ἐπιγνώμων φωτίζει τὸν δικαστὴν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν διαφόρων νόμων, ἀλλὰ καὶ τὸν νομοθέτην εἰς τὴν σύνταξιν οὐκ ὀλίγων. Τὸ σύνολον τῶν ἰατροφυσικῶν ἐπιστημῶν δὲν συνέστησε μόνον τὴν ἰατροδικαστικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰατρονομικὴν. Διὰ τὸν εἰρημένον λόγον ὁ Τιρακὼ, σοφὸς νομοδιδάσκαλος, ἔλεγεν ὅτι ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ ᾔηται καὶ ἰατρός.

Ὡς τοιοῦτος ὁ κ. Ζηλῶνης, δὲν ἀμφισβάζομεν, θέλει προτείνει μέγιστον δασμὸν εἰς τὰ οἴνοπνεύματα, τὸν καπνὸν καὶ τὰ τοιαῦτα, ὧν καὶ ἡ ἀπλή χρῆσις δύναται νὰ γεννήσῃ βλάβην καὶ καχεξίας, καὶ τὴν ἐκφύλισιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπινου γένους νὰ ἀποτελέσῃ. Ὁ σοφὸς ἰατρός καὶ ἐν Στοχόλμῃ καθηγητὴς Magnus Huss ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Alcoholismus Chronicus ἐπιγραφόμενῳ τῷ ἐν ἔτει 1852 δημοσιευθέντι, κατέδειξε τὴν ἐκ τῆς πολλῆς ὀπωσοῦν χρήσεως τοῦ οἴνοπνεύματος ἐκφύλισιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῆς Σουηδίας, καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, καθίσταται ἀδρανὴς ἡ διάνοια καὶ διαστρέφονται τὰ ἠθικὰ αἰσθήματα. Ἐπρότεινε δὲ μέτρα ἀναλογουντα σχεδὸν πρὸς ἀπαγόρευσιν τὸ δὲ αἴσιον ἤδη τοῦ ἀποτελέσματος ἱκνοποιεῖ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ σοφοῦ ἰατροῦ. Ὡσαύτως τῆς Νικοτιανῆς ἡ χρῆσις ἐθεωρήθη ὡς λίαν ἐπιβλαβὴς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς ἐν Εὐρώπῃ ἠγέρθησαν οὐκ ὀλίγοι ἰατροὶ κατὰ τῆς χρήσεως τοῦ δηλητηριώδους τούτου φυτοῦ συμβουλευόντες τὰ πλήθη. Οἱ δὲ Πάπαι Οὐρβανὸς ἡ καὶ Ἰνοκέντιος εἶ' διὰ ἀφορισμῶν ἐπειράθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Ἰάκωβος δὲ ὁ Α' Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς

τῆς κατὰ τοῦ καπνοῦ συστηθείσης ἐταιρίας, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε διὰ τοῦ διατάγματός του, Μισοκάπνου, δι' ἑλληνικῆς λέξεως κληθέντος, νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ὑπηκόους του τοῦ καπνίζεῖν. Μεταξὺ δὲ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, οἱ σπουδαιότερως γράψαντες κατὰ τῆς χρήσεως τῆς νικοτιανῆς εἰσὶν ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ὁ Melier, κατὰ τὸ 1845, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ τῷ 1854 ὁ F. Tiedemann. Ὁ δὲ πρὸ δύο ἐτῶν περίπου γράψας ἀκαδημαϊκὸς Jolly παρετήρησε τὴν σερμαντικὴν βλάβην τὴν προξενουμένην εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα, καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἰδίως ἔνεκα τῆς καταχρήσεως αὐτῆς. Εὐτύχημα θέλει εἶσθαι νὰ τεθῆ νόμος δι' οὗ νὰ ὀρισθῆ μέγας δασμὸς, καὶ νὰ γίνωσι μονοπώλια τὰ τε οἴνοπνεύματα καὶ ἡ νικοτιανή, ὅπως περιορισθῆ τοῦλάχιστον ἡ μεγάλη χρῆσις αὐτῶν.

Ὁ Morel, ἐν τῷ βραβευθέντι αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τῆς ἐκφύλισεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους, προβλέπει τὴν ἐκφύλισιν εὐρώστων καὶ νοσημόνων λαῶν ἔνεκα κακῶν ἔξεων καὶ ἐπιβλαβῶν συνθηκῶν. Ὁ Ἕλληρικὸς λαὸς ὀφείλει τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα εἰς τὴν εὐεργετικὴν ἐπενέργειαν κυρίως τοῦ κλίματος. Ὅτι δὲ τὸ κλίμα ἐπίδρα οὐσιωδῶς ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐπομένως ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ, οὐδεὶς σήμερον ἀμφισβάζει. Ὁ σοφὸς γραμματικὸς τῆς ἐν Λονδίῳ γεωγραφικῆς ἐταιρίας Prichard διὰ πολλῶν ὑπεστήριξε τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸ δὲ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν ὁ πραγματευθεὶς περὶ τῆς ἐπιβροχῆς τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐγκεφάλου σοφὸς Shaaflhausen, ὁ κλεινὸς καθηγητὴς ἐν Βόννῃ, ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐν Παρισίοις συνόδῳ τῷ 1867, ἐπέρανε τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ εἰπὼν ὅτι «πολλάκις τὸ κλίμα ἐπιταχύνει ἢ βραδύνει τὸν πολιτισμόν.» Ἀλλὰ ὁ πολιτισμὸς εἶναι προὔν τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως ἢ δὲ τῆς διανοίας ἀνάπτυξις ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιέχοντος· ὅθεν τὸ κλίμα ἔχει μέγα μέρος εἰς τὴν πρόσδον τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Ἕλληνισμὸς, τούτεστι ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ὀφείλεται εἰς τὴν τῆς διανοίας ἔντασιν δυνάμει τῆς ὁποίας «ὅτι περ ἀν Ἕλληνας βαρβάρων πρᾶχλάθωσι κάλλιον τοῦτο εἰς στέλος ἀπεργάζονται,» ὡς λέγει ὁ Πλάτων ἐν τῇ Ἐπινόμῳ. Καὶ ἤθελεν εἶσθαι μέγα δυστύχημα, ἐάν τὴν εὐεργετικὴν ἐπιβροχὴν τοῦ κλίματος ἡμῶν οὐδετερώσῃ ἡ χρῆσις τοιοῦτων δηλητηριῶν.

B'.

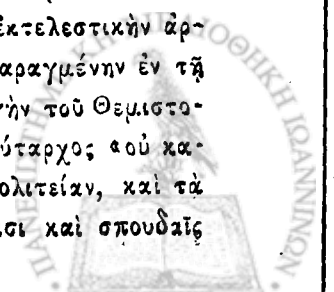
Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἀπέτελεσε τοῦς δύο

λαμπρούς χαρακτήρας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τοὺς ὁποίους εὐρέθημεν εἰς θέσιν νὰ παρατηρήσωμεν σπουδάζοντες τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τεσσαράκοντα περὶπου ἔτη ἱατρικῶς τε καὶ ἠθικῶς. Οἱ χαρακτήρες οὗτοι εἰσὶν ἡ ἐξαισία εὐμάθεια καὶ θαυμασία δραστηριότητος. Θαυμάζουσι πάντες, οἱ ξένοι τὴν εὐκολίαν δι' ἧς ἀντιλαμβάνονται καὶ ἐκμανθάνουσιν οἱ Ἕλληνες ὅτι παρ' ἡμῖν εἰσάγονται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Τὴν δὲ δραστηριότητα, εἰς τὸ ἐμπόριον ἰδίως, οἱ μὲν ἐφθόνησαν, οἱ δὲ ἵνα ὠφεληθῶσιν ἀπ' αὐτῆς συνέδραμον καὶ ἐνεθάρρουν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῶντι τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁ ὑπουργὸς τοῦ Ναπολέοντος τοῦ μεγάλου Ταλλεϋράνδ, ἐν τινι λόγῳ εἰς τὴν γερουσίαν τῆς Γαλλίας ὁμιλῶν περὶ τῆς προόδου καὶ αὐξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας προστατευομένου, ἐξέχεε καθ' ἡμῶν τὴν χολὴν του βδελυροῦς καὶ βαρβάρου; ἡμᾶς ἀποκαλῶν, τῶν γερουσιαστῶν ἐπικροτούντων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Λουγδούνου ἐπευφημοῦντος. Κατὰ δὲ τὴν ἐκπανάστασιν ἡμῶν ὁ Νεσελρόδ ἔγραφε πρὸς τὸν κόμητα Λίεβεν πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας ἐν Λονδίῳ, ὑπέδεικνύων τὴν ὠφέλειαν τῆς Ῥωσσίας τὴν προσγινομένην διὰ τῆς ἐμπορικῆς ἱκανότητος καὶ ναυτικῆς ἐπιδεξιότητος τῶν Ἑλλήνων, τῶν διοχετευόντων τὰ ἀκατέργαστα ποιοῦντα τῆς Ῥωσσίας; εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον. Ὅπου τῶντι ὑπάρχουσιν ἐμπορικὰ κέντρα ἡ ἑλληνικὴ δραστηριότης εἶναι κταφανεστάτη. Ὁσάκις ἐπεσκέφθην τὴν Σύρον ἐφανταζόμην ὅτι εὐμρισκόμην ἐν τινι ἀποικίᾳ τῶν Μιλησίων. Ἡ δραστηριότης καὶ ἐνέργεια τῶν ἐμπόρων ἡμῶν, δι' ὧν ἀπεδεικνύετο διατηρουμένη ἡ ἑλληνικὴ εὐφυΐα καὶ κατὰ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀναδειχθῇ διὰ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, μὲ ἐνεθύμιζον τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον Κωλαῖον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Σαμίους, οἵτινες « τὰς Ἡρακλείους στήλας διεκπερήσαντες, ὡς διηγείται ὁ Ἡρόδοτος, ἀπήκοντο εἰς τὰς Ταρτησοῦν, καὶ ἐπανοστήσαντες ὀπίσω, μέγιστα ἔδη Ἑλλήνων πάντων ἐκ φορτίων ἐκέκδησαν. » Μὲ ἐνεθύμιζον τὸν Αἰγινῆτην Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος, τὸν ὑπερπλουτήσαντα διὰ τοῦ ναυτικοῦ ἐμπορίου, καὶ Ὁαλῆν τὸν Μιλήσιον, καὶ τοὶ φιλόσοφον, καὶ τὸν μαθηματικὸν Ἰπποκράτην διὰ τοῦ ἐμπορίου ποριζομένους τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ὡς διηγείται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σόλωνος. Ἀλλ' οἱ ἀρχατοὶ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον τὰ οἰνοπνεύματα καὶ τὴν Νικοτιανῆν, οὔτε ὑπῆρχον τότε αἱ αἰτίαι περὶ ὧν πραγματεύεται ὁ προμνησθεὶς Mogel. Καὶ ἡλαττώθη μὲν κατὰ πολὺ ἡ ἑλληνικὴ φυλή, καὶ ἀπόλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν ἕνεκα ἐσφαλμένης πολιτικῆς, ἀλλὰ δὲν ἐξεφυλίσθη. Ἐπειδὴ δὲ νέαι συνήθειαι καὶ ἄλλαι περιστάσεις, ἐνδεχόμενον νὰ συνεργήσωσιν ἤδη εἰς τὴν ἐκφύλισιν, ὀφείλομεν παντὶ σθένει νὰ θέσωμεν φραγ-

μὸν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰτίων τούτων διὰ νόμων αὐστηρῶν.

Ἀλλὰ ἀρκούσιν οἱ νόμοι ἵνα προλάβωσι τοιαῦτα ἀτυχήματα; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην λόγιος ἀνὴρ περὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰσορίαν καὶ ἀρχαιομάθειαν δεινός, ἀποτεινόμενος πρὸς ἡμᾶς ἤθελεν ἀναφωνήσῃ μὴ ματαιοπονεῖτε, ὦ βέλτιστοι ἱατροί, συσσωρεύοντες νόμους ἐπὶ νόμων· οἱ πολλοὶ νόμοι τὴν τῆς πολιτείας καχεξίαν δεικνύουσιν. Ὁ φιλόσοφος Ἀρκεσίλαος ἔλεγε πάλαι ποτε, ὅτι « ὡσπερ ὅπου φάρμακα πολλὰ καὶ ἱατροὶ πολλοὶ, ἐνταῦθα καὶ νόσοι πλείσται, οὕτω δὴ καὶ ὅπου νόμοι πλείστοι, ἐκεῖ καὶ ἀδικίαι εἶναι μεγίστην. » Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ πολλοὶ νόμοι ἀποδεικνύουσι τὴν τῆς πολιτείας καχεξίαν, εἰναι ὅμοις βέβαιον ὅτι δὲν εἶναι ἡ πλεθὺς τῶν νόμων ἡ στηρίζουσα τὸ δίκαιον, τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ εὐστοχος θρησκευτικὴ διδασκαλία καὶ ἡ τῶν νόμων ἀκριβὴς ἐκτέλεσις. Τὴν καθαρωτάτην ταύτην ἀλήθειαν καὶ ὁ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου ζητῶν νὰ ὠρεληθῇ ἐννοεῖ. Καὶ αὐτὸς ὁ δημοκόπος Κλέων, ὅστις ὅταν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐσήμικινεν, καὶ τοι, οὐ καθήρας ἐαυτὸν φθόνου καὶ κακοηθείας, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀποβελών δὲ τοὺς χρηστοὺς καὶ σώφρονας, καὶ προσεταιριζόμενος ἐπὶ τοὺς ἀρίστους τὸ φαυλότατον καὶ τὸ νοσοῦν μάλιστα τοῦ δήμου, καὶ αὐτὸς, λέγω, ὁ Κλέων ἔλεγεν ὅτι, « χεῖροσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν, ἀκύροις, » ὡς διηγείται ὁ Θουκυδίδης. Μὴ μεριμνᾶτε τοσοῦτον περὶ συνταξέως νέων νόμων, ἤθελεν εἶπῃ ἡμῖν δικαίως σοφὸς ἀνὴρ, ὅσον περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν κειμένων. Καὶ τῶντι ἐὰν ἐξετελοῦντο παρ' ἡμῖν ἀκριβῶς οἱ νόμοι, δὲν ἤθελεν αὐξήσῃ τοσοῦτον ἡ θρασύτης τῶν ληστῶν καὶ κακούργων, δὲν ἤθελεν συμβῆ 436 ἀνωποκτονίαι, ὡς διηγείται ἡ ἐφημερίς « Ἀριστόδημος, » εἰς τὸ διάστημα τῶν τελευταίων τριῶν ἐτῶν ἐν μόνῳ τῷ νομῷ τῆς Μεσσηνίας, οὐ τινος ὁ πληθυσμὸς δὲν ἀναβάνει εἰς ἑκατὸν χιλιάδας.

Ἡ κυριωτέρη καὶ σπουδαιοτέρη ἀρχὴ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ νομοτελεστική· διότι ἡ μὴ ἐκτέλεσις τοῦ νόμου, τοῦ δρίζοντος τὸ δίκαιον ἐνὸς ἐκάστου, γεννᾷ τὴν ἀδικίαν καὶ ἐπομένως τὴν τυραννίαν. Ὅθεν οἱ ἄρχοντες οἱ ἐφορεύοντες τὴν τῶν νόμων ἐκτέλεσιν, ὀφείλουσι νὰ ἦναι ἀκέραιοι, μὴ ἀποβλέποντες εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον, οὔτε εἰς τινὰ χαριζόμενοι ἕνεκχ φιλίας ἢ ἄλλης συμπαθείας. Ὁ πολιτικὸς τῶντι ἀνὴρ, ὁ εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἀρχὴν ἀναβαίνων, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐγχαραγμένην ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν διαγωγὴν τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅστις, ὡς διηγείται ὁ Πλούταρχος, εὐκατεπαγγελόμενος τῇ φιλίᾳ τὴν πολιτείαν, καὶ τὰ κοινὰ καὶ δημόσια ταῖς ἰδίαις χάρισι καὶ σπουδαῖς

ὑφίμενος, ἀπέκρουσε τὸν φίλον Σιμωνίδην αἰτοῦντά τι τῶν μὴ δικαίων, εἰπὼν, οὔτε ποιητῆς σπουδαῖος ἐστὶν ἄδων παρὰ μέλος, οὔτε ἄρχων ἐπεικῆς παρὰ τὸν νόμον χαριζόμενος.» Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς ἀληθῶς πολιτικὸς ἀνὴρ, ἀριστοτέχνος τις ὢν κατὰ Πίνδαρον, ὤφειλεν ἵνα ἢ δημιουργὸς εὐνομίης καὶ δικῆς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, οἱ πολιτικοὶ ἐκ τῶν νομοθετικῶν ἀρχῶν ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν, ἢ δὲ νομοθετικὴ ἀρχὴ ἐφορεύει τὴν ἐκτελεστικὴν, ἔπεται ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέγωνται οἱ σπουδαιότεροι τῆς κοινωνίας ὡς νομοθέται. Εἰς δὲ τὸν τρόπον καὶ τὴν μέθοδον δι' ἧν δυνατόν νὰ περιέλθωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ σπουδαιότεροι, περιστρέφεται κυρίως ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία. Οἱ πολιτικοὶ φιλόσοφοι ἠσχολήθησαν ἀνεκάθεν νὰ ἀνεύρωσι πρὸ παντὸς ἄλλου τὸν τρόπον δι' οὗ δυνατόν νὰ στηριχθῇ ἀκριβῶς τὸ δίκαιον, ὃ ἐστὶ, «τὸ σύμβολον συμφέροντος τοῦ μὴ βλάπτειν ἀλλήλους, μηδὲ βλάπτεσθαι,» ὡς ὥρισε πρὸ φυσικὸν δίκαιον ὁ θετικώτερος τῶν φιλοσόφων τῆς ἡμετέρας ἀρχαιότητος Ἐπίκουρος· διότι ἄνευ τοῦ δικαίου οὔτε ἐλευθερία, οὔτε εὐημερία ἐπιτυγχάνεται. Ἀλλ' ἵνα καταρτισθῇ ἀληθῶς ἐπιστήμη ἢ πολιτικὴ φιλοσοφία, δεόν νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι τῆς ἀνθρωπολογίας. Ἡ δὲ ἀνθρωπολογία, ἡ νεωτάτη αὕτη τῶν ἐπιστημῶν, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1842 ἔτους, ὅτε ὁ προμνησθεὶς Richard ἐξέδωκε τὸ πολύτιμον αὐτοῦ σύγγραμμα, ἔλαβε μεγίστην ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον, σπουδάζεται κυρίως ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Καὶ οὕτως οἱ ἰατροὶ διὰ πῶν ἰατροφυσικῶν αὐτῶν γνώσεων φωτίζουνσι πολλὰκις τὸν δικαστὴν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, ὁμοίως τὸν νομοθέτην εἰς τὴν σύνταξιν οὐκ ὀλίγων νόμων· διὰ δὲ τῶν ἀνθρωπολογικῶν γνώσεων δύναται νὰ φωτίσῃ καὶ τὸν πολιτικὸν εἰς τὴν σύστασιν τῆς πολιτείας. Κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, λέγει ὁ μεγαλοφυῆς Liebig, ὁ πρόεδρος τῆς ἐν Μονάχῳ ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, οἱ ἰατροὶ ὑπῆρξαν οἱ θεμελιωταὶ τῶν φυσικοῖστορικῶν ἐπιστημῶν, μετέσχον οὐσιωδῶς εἰς τὴν διάδοσιν καὶ αὐξήσιν τῶν ἑλληνικῶν γνώσεων, ὑπῆρξαν οἱ καλλιεργήσαντες τὴν τοῦ λαοῦ διάνοισιν ¹⁾. Δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἐν τῷ ἀναγεννωμένῳ ἑλληνισμῷ, οἱ ἰατροὶ ἀκολουθοῦντες τὰς τοῦ μεγαλόνοου Ἀριστοτέλους διδασκαλίας, ὠφελούμενοι δὲ ἐκ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπολογίας, θέλουσι συνεργῆσαι εἰς τὴν στερέωσιν πολιτείας, δι' ἧς οὐ μόνον νὰ προλαμβάνηται ἢ ἐκφύλισις καὶ παρακμῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ προάγῃται ὁ ἑλληνισμὸς.

¹⁾ Le développement des idées dans les sciences naturelles. Études philosophiques, pag. 21 Paris 1867.

Γ.

Δὲν ἐπιτρέπουσι τὰ δρια τῆς παρούσης διατριβῆς ἵνα διὰ πολλῶν ἀποδείξωμεν τὴν οὐσιώδη καὶ ἀναγκαίαν ἐπιρροὴν τῆς ἀνθρωπολογίας ἐπὶ τῆς συστάσεως τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας· θέλομεν ὁμῶς εἶπει διὰ βραχέων ὀλίγα, ὅσα ἀρκοῦσι πρὸς στερέωσιν τῆς ἀληθείας ταύτης.

Ὁ Rousseau, ἐν τῷ διαβοήτῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τοῦ κοινωνικοῦ συναλλάγματος, καὶ τοῖς δημοκρατικαῖς ἰδέαις μᾶλλον στηρίζων, ἀναγκάζεται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ δημοκρατία ἀρμόζει εἰς κοινωνίαν ἐκ θεῶν συνισταμένην ¹⁾. Ἀλλ' ὁ πολιτικὸς οὗτος φιλόσοφος δὲν ἐνόησε, φαίνεται, ὅτι ὅταν πάντα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας εἰσὶν ἄγγελοι, ἢ τοῦλάχιστον σοφοί, δὲν ἔχουσι ἀνάγκην οὔτε νόμων οὔτε θεσμῶν, διότι ἕκαστος κέκτηται τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου, καὶ δὲν ἀδικεῖ τὸν πλησίον του. «Οἱ νόμοι χάριν τῶν σοφῶν κείνται, οὐχὶ ὅπως μὴ ἀδικῶσιν, ἀλλ' ὅπως μὴ ἀδικῶνται,» ἔλεγεν ὁ Ἐπίκουρος. Διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του ὁ Ἕλληνας φιλόσοφος προεἶδε τρόπον τινὰ τὰς νέας παρατηρήσεις τῶν ἀνθρωπολόγων. Παρετήρησαν τῶντοι οὔτοι, ὅτι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐγκεφαλικῶν λειτουργιῶν καὶ ἐκτύλιξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων παρακολουθεῖ ἀφ' ἐνός μὲν ἡ μόρφωσις τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ταπεινώσις καὶ ὑποδούλωσις, ὡς εἶπειν, τῶν παθῶν καὶ ὀρέξεων. Ἡ ἄσκησις τοῦ νοῦς ἀναπτύσσει καὶ κρατύνει αὐτὸν, ὥστε οὗτος ἄρχει τῆς ὀρέξεως πολιτικὴν καὶ βασιλικὴν ἀρχὴν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης λέγει. Μεταξὺ δὲ τῶν λοιπῶν αἰσθημάτων τὸ οὐσιωδέστερον πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστι μείζονα συντήρησιν καὶ εὐδαιμονίαν τῶν μελῶν πάσης κοινωνίας, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου.

Ὁ διάσημος φυσιοδίφης Lubbock, ὁ πολλάκις προεδρεύσας ἐν Ἀγγλίᾳ τῶν ἐπιστημονικῶν συλλόγων, περὶ τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου πραγματευόμενος, λόγον ποιεῖται περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀγρίων. Εὐρίσκει δὲ ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ ἀρετὴ κέκτηται ἀλλοίαν σημασίαν· διότι ἕνεκα τῆς μὴ ἀναπτύξεως τοῦ νοῦς, πάθη καὶ ὀρέξεις μόνον ὀδηγοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὰς πράξεις των· ἐλλείπουσι δὲ παρ' αὐτοῖς ἢ εἰσὶ λίαν ἀτελεῖ τὰ ἠθικὰ αἰσθήματα, οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρμέμφυτον αὐτὸ τῆς στοργῆς εἶναι ὀπωποῦν ἀσθενές. Παρά τισι τῶν ἀγρίων, ἢ εὐσπλαγχνία, ἠλιθιότης ὑπολαμβάνεται, ἢ δὲ ἀρετὴ δυστύχημα· παρ' ἄλλοις ἢ εὐσπλαγχνία, ἀδυναμία, ἢ δὲ ὠμότης, ἀρετὴ, τὸ δὲ κλέπτειν, ὠφελεῖσθαι καλεῖται. Οὔτε ἡ πίστις, οὔτε ἡ ἐλπίς, οὔτε τὸ ἔλεος εἰσὶν αὐτοῖς γνωστά. Ἐν γένει αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι,

¹⁾ Contrat social L. III Ch. iv. pag. 197.

ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ἀφίστανται πολὺ τῆς ἡμετέρας ἰδέας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν μὴ ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων παρακολουθεῖ ἡ ἔλλειψις ἢ ἡ ἀτέλεια τῶν ἠθικῶν, συμπεραίνει ὁ σοφὸς ἀνθρωπολόγος, ὅτι καὶ ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις κοινωνίαις οἱ ἄδικοι, καὶ ἐπομένως οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ κακοῦργοι, εἰσὶν ἄγριοι μεταξὺ πεπολιτισμένων οἰκοῦντες. Πρὸς μείζονα δὲ ὑποστήριξιν τῶν εἰρημῶν ἀναφέρει, ὅτι ἐκ τῶν 129,000 κακοῦργων καὶ ἐπομένως ἀδίκων, τῶν ἐν ταῖς εἰρημαῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας κατὰ τὸ ἔτος 1863 εὕρισκομένων, μόνον 4823 ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἀναγνώσουν καὶ γράψουν ¹⁾. Παρατῆρητέον δὲ ἐν τούτοις, ὅτι ἀπλῆ ἀνάγνωσις δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἀνάπτυξιν οὐσιώδη τῆς διανοίας. Ἡ ἀνάπτυξις γίγνεται ἀναμφιβόλως διὰ τῆς ἐπὶ τινα χρόνον ἐνδελεχοῦς νοερᾶς ἐργασίας, καὶ τῆς ἐκ ταύτης πολλαπλασιαστικῆς τῶν ἰδεῶν καὶ γνώσεων.

Ἐπειτα ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνθρωπολογικῶν ἐρευνῶν, ὅτι ἵνα εἰς τὰ μέλη τῆς κοινωνίας μορφωθῇ τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου, δεόν νὰ ἀσκηθῇ ὁ νοῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ ἀπαιτοῦνται καὶ σωματικαὶ ἐργασίαι πρὸς πορισμὸν τῆς τε τροφῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου, ἀδύνατον καθίσταται, ὥστε πάντα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας νὰ ἀναπτύξωσι τὰς διανοητικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Ὅθεν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μορφωθῇ εἰ μὴ μόνον τὰς τις διανοητικῆς, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ σοφὸς Liebig. Ἡ τάξις αὕτη ἐννοοῦσα καὶ ὀρθῶς κρίνουσα περὶ τῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας, ἅμα δὲ, χάριν τοῦ αἰσθήματος τοῦ δικαίου, στηρίζουσα τὴν ἐλευθερίαν, καθίσταται μόνη ἐγγυητριά τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λοιπῶν τάξεων.

Ὁ περιώνυμος Μίλλ, οὗτινος ἡ ὑπόληψις ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ κατέστη Οὐμβόλδεις, περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας συγγράψας, κρίνει μὲν, ὅτι ἡ ἀντιπροσωπικὴ πολιτεία ἀρμόζει μόνον εἰς λαὸν ἔχοντα τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν ²⁾, ἀλλ' ἐννοῶν ἄρ' ἑτέρου ὅτι καὶ ἐν τῇ μᾶλλον πεπολιτισμένῃ κοινωνίᾳ ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι μὴ ἀσκήσαντες ἀρκούντως τὴν διάνοιαν καὶ ἀνεπίδεκτοι τῆς ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ ἀρμοδίου νομοθέτου, καὶ δεόντως νὰ ψηφίσωσι τοὺς μέλλοντας νὰ περιέλθωσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας, περιπίπτει εἰς τὸ παραδοξολόγημα τοῦ Auguste Comte, προτείνων ἐν τῷ VIII κεφαλαίῳ τοῦ περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας συγγράμματός, πᾶνδῆμον ἴσπν ἀγωγὴν πρῶτον, καὶ ἀκολουθῶς πᾶνδῆμον ψηφοφορίαν. Ὁ Mill, ὁπαδὸς τῆς θετικῆς

φιλοσοφίας, καὶ πρὸ τριῶν περίπου ἔτων συγγράψας περὶ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ Αὐγούστου Κόμπε, δὲν ἠκολούθησεν, ὡς φηίνεται, τὴν προάσθη τῆς ἀνθρωπολογίας, ἐφ' ἧς κυρίως στηρίζεται ἡ θετικὴ φιλοσοφία. Ὁ περικλεῆς Littré, ὁ πρῶτος ἀπόστολος τοῦ Αὐγούστου Κόμπε, σαφῶς ἀποφαίνεται, ὅτι ἀκαθ' ἦν στιγμὴν ὁ Κόμπε εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἀνέβη εἰς τοιοῦτον ὕψος, αἱ ἀνθρώπιναι γνώσεις δὲν ἦσαν ἱκαναὶ ὥστε νὰ μορφωθῇ ἡ θετικὴ φιλοσοφία ³⁾.

Ἐν τῇ πρὸ τοσοῦτων αἰῶνων ἐκπολιτισθεῖσῃ πατριδί τοῦ σοφοῦ οικονομολόγου καὶ πολιτειολόγου Mill μέχρι τοῦ 1832 δὲν ἀπέστελλε βουλευτὰς εἰς τὸ κοινοβούλιον οὔτε τὸ Birmingham οὔτε τὸ Leeds καὶ ἡ Βουλὴ τῶν κοινοτήτων οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν εἰ μὴ δημιούργημα τῶν εὐπατριδῶν ἤτοι τῆς ἀριστοκρατίας, ὡς διηγείται ὁ Erskine May ²⁾. Κατὰ δὲ τῆς μεταρρυθμίσεως ἦταν ἐναντίοι δύο μεγαλοφυεῖς πολιτικοὶ τῆς Ἀγγλίας, ὅ τε Γ. Κάννιγγ καὶ ὁ Πάλμερστον. Ὁ δὲ συμπολίτης τοῦ Mill Bagehot, γράψας πρὸ δύο ἔτων περὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ συντάγματος καὶ περὶ τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων πραγματευόμενος, διηγεῖται τίνι τρόπῳ οἱ γεωργοὶ, οἱ τινες δὲν ἀποκλείονται ὡς οἱ ἐργάται, ψηφοφοροῦσιν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν, πτοούμενοι καὶ ὑπέικοντες αὐτοῖς διότι κέκτηται ἡ εὐγένεια, λέγει, χαρακτηριστικὰ τινὰ διακριτικὰ, ἅπερ τὸ πλῆθος θεωρεῖ σύμβολα ἀείποτε τῆς διανοίας. Ὁ εὐπατριδῆς ἔλκει πάντων τὸ σέβας, παρορᾶται δὲ καὶ ὁ εὐφρέστερος καὶ ὁ μᾶλλον πεπαιδευμένος τῶν λοιπῶν τάξεων. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ γεωργοῦ εἶναι σκληρὸς καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀσθενής, ὅθεν δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ἀνευ τινὸς συμβόλου ὄρατοῦ, δυσκόλως δὲ ἐπίσης ἐννοεῖ καὶ μετὰ συμβόλου τινός. Ἡ εὐγένεια διὰ τοὺς γεωργοὺς εἶναι τὸ σύμβολον τῆς διανοίας ³⁾. Τὸ εὐτύχημα τῆς Ἀγγλίας εἶναι, ὅτι οἱ εὐπατρίδαι, οἱ κατὰ γένος καὶ περιουσίαν ἐπιφανεῖς, εἰσὶν ἐν γένει καὶ κατὰ διάνοιαν ἐπιφανεῖς, ὡς ἀσκούντες αὐτῆν καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας ἀνεδείχθησαν ἄνδρες μεγαλοφυεῖς, ὡς λέγει ὁ εὐφρέστερος Brougham. Οὕτω δὲ ἐστῆρξθη τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἐλευθερία, ἧτις ἀνεβίβασε τὴν Ἀγγλίαν εἰς ὑψιστον βαθμὸν.

Ἐὰν τῶνδ' οὐκ ὑπῆρχον οἱ εὐπατρίδαι, οἱ ἐπιβόητοι ἐκ τοῦ εἰς τὰ πλῆθη διὰ τῆς γονεΐας, καὶ γινόμενοι οὕτω μεγάλης ὠφελείας πράξαναι, ὡς λέγει ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς, ὁ ἀλόγιστος λαὸς ὁ διὰ τῆς ὀράσεως ἐκτιμῶν τὴν ἰκανότητα καὶ ἀρετὴν,

¹⁾ L'homme avant l'histoire, pag. 460 καὶ 504.

²⁾ Περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας σελ. 82 μετάφρασις Γ. Ναύτη.

¹⁾ Auguste Comte et la philosophie positive part. 1 pag. 42 et 43.

²⁾ Histoire de la constitution anglaise pag. 276—277.

³⁾ La constitution anglaise pag. 141.

πτοούμενος, ὑπὸ τῆς τῶν δημαγωγῶν χυδαίας πονηρίας, ἦν ἐν τῇ διστοίᾳ του νοημοσύνην καὶ εὐφυΐαν ἐκλαμβάνει, καὶ συρόμενος ὑπὸ τῶν ἀγυρτικῶν αὐτῶν τρόπων ἤθελε δίδει τὴν ψῆφον αὐτοῦ εἰς τοὺς πονηροτέρους καὶ ἀμαθεστέρους· ἤθελε κρίνει περὶ τῆς ἀξίας τῶν ψιφροθηρῶν καὶ τῶν ἀποδομένων εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, ὡς ὁ Ἐρμότιμος τοῦ Λουκιανοῦ, ὅστις ἀνὴρ συνετός, ἔτη τότε γεγυνώς τετταράκοντα περὶ φιλοσοφίας καὶ φιλοσόφων ἀνδρῶν τοῖς ἰδιώταις ἐπίστανε καὶ κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνων λεγόμενα ἐποιεῖτο τὴν αἵρεσιν τῶν κραιττόνων. Ἐκρινε τῶντι οὗτος περὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἰκανότητος ἐκ τοῦ βραθέως πώγωνος, ἐκ τοῦ εὐσταλοῦς τοῦ ἱματίου, ἐκ τῆς ἐν χερσὶ κούρας, ἐκ τῆς δοξοκομπίας καὶ σοβαρότητος καὶ λοιπῆς ἀγυρτίας· ὁ δὲ πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος ἤθελεν αἰεποτε ἀποτύχει εἰς πάντα ἐκλογικὸν ἀγῶνα. «Οἱ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες, λέγει ὁ Πλούταρχος, τὸ σοβαρὸν καὶ φλοιῶδες ἀποτίθενται.» Διακρίνει τῶντι αὐτοῦ; ἡ ἀπλοϊκότης καὶ ἡ ἀφέλεια καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τὸ κοινότροπον ἅμα δὲ καὶ κόσμιον· ὁ ἀληθῶς ἐπιστήμων ἀποστρέφεται πᾶσαν συμπεριφορὰν ἀγυρτίας ἀπόζουσαν.

Ἐάν τῶντι ἐξετραχλιζέτο οὕτω πως τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἐν Ἀγγλίᾳ, ἤθελον περιέρχεσθαι εἰς τὴν νομαθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν οὐχὶ οἱ ἐγγυηταὶ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀμαθεῖς καὶ ἀνίκανοι νὰ στηρίζωσι τὸν νόμον καὶ νὰ κρίνωσι περὶ τῶν κοινῆ συμφερόντων· ἤθελεν ἀποκλείεσθαι, ὡς ἔλεγε πρὸ τινων ἐτῶν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ὁ σοφὸς βουλευτῆς Lowe, πᾶσα ἀρετὴ καὶ ἰκανότης ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν θέσεων· ἤθελον τῶντι ἀναβαίνει εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἀρχὴν ἄνθρωποι τὸ δίκαιον παρορῶντες, τὸ ἴδιον μόνον συμφέρον σκοποῦντες καὶ περὶ τῶν μεγάλων πολιτικῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος τῶν ἀδεξίως κρίνοντες. Ἡ συνταγματικὴ πολιτεία ἤθελεν ἐκφαυλισθῆ καὶ καταντήσῃ εἰς ἀγυρτοκρατίαν καὶ πονηροκρατίαν, ἡ δὲ Μεγάλη Βρετανία ἤθελε πέσει ἐν τῇ ἀδύσσει τῶν ἀτυχημάτων ἐν οἷς ἐπέπεσον ἡ λαμπρὰ Γαλλία, τρίς ἀνατρέψασα τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ δικτατορίαν καὶ αὐτοκρατορίαν ἀνυψώσασα.

Ἡ διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῶντι τῆς βασιλείας καταστάσα δημοκρατία ἐν Γαλλίᾳ ἐγέννησε τὴν δικτατορίαν καὶ τυραννίαν τῶν Ναπολεόντων, ἵνα ἀληθεύσῃ τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Πολιτείᾳ λέγοντος, «οὐκ ἐξ ἄλλης πολιτείας τυραννὶς καθίσταται ἢ ἐκ δημοκρατίας»¹⁾. Καὶ ὁ μὲν Ναπολέων ὁ Α' ἔφερε τὴν Γαλλίαν εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε κατὰ τὸ 1814 καὶ 1815, ἡ πεφωτισμένη τάξις ἐν Γαλλίᾳ ἐδέχθη τοὺς ξένους ὡς ἐλευθερωτάς, ὡς διηγῆται ὁ

Dufraisse¹⁾· ὁ δὲ Ναπολέων Γ' θελήσας διὰ στρατιωτικῶν θριάμβων νὰ στηριχθῆ, ἔφερε τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν γράφω τὰ ἔλιγα ταῦτα, εἰς ἀπίστευτον καὶ ἐκπληκτικὴν καταπτώσειν, τὴν παρὰ πάντων θυμαζομένην ἐκείνην χώραν.

Δ.

Ὁ σοφὸς Litté, ὡς ἱατρὸς ἐνόησε τὰ παραδοξολογήματα τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐδικαιολόγησε τὴν γέννησιν αὐτῶν διὰ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων. Ὁ δὲ Mill, ὡς φαίνεται, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποτεινάξῃ ὅλως τὸν ζυγὸν τῶν ἰδεολόγων, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ πολιτικῇ φιλοσοφίᾳ μέθοδον φυσιογραφικῆν. Ὑπὸ τῶν ἰδεολόγων καὶ τῶν παραλόγους θεωρίας οἰκοδομοῦντων ἐκλαμβάνεται ἡ ἀνθρωπότης, ὡς ὄν τι ὁμοιομερὲς καὶ ὁμοιομορφον, οἱ δὲ λαοὶ ὡς ἰδεῶδες τι καὶ ἀφηρημένον· ἐνῶ ὁ αὐτὸς λαὸς ἐν τῇ αὐτῇ κεινῶντι εἶναι σύνθετόν τι ἐξ ἀνομοίων καὶ ἀνίσων ἀντιλήψεων καὶ αἰσθημάτων, καὶ παθῶν καὶ ἐρέξεων, καὶ ἀναγκῶν, καὶ κλίσεων, καὶ ἔξεων· παρίστησιν ἄπειρον ποικιλίαν, προερχομένην ἐκ τῆς μείζονος ἢ ἥττονος ἐτοιμότητος τῶν ὀργάνων, καὶ ἰδίως τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας, ἕνεκα τῆς ὀποίας ὁ λόγος καὶ ἡ κρίσις ἀναπτύσσονται μᾶλλον ἢ ἥττον· ὅθεν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶπε «διήρηται δὲ δύο μέρη τῆς ψυχῆς· ὡς τὸ μὲν ἔχει λόγον καθ' αὐτὸ, τὸ δὲ οὐκ ἔχει μὲν, λόγῳ δὲ ὑπακούειν δυνάμενον.»

Ὁ Ἀριστοτέλης ὡς ἱατρὸς καὶ φυσιοδίφης ἀκολουθήσας μέθοδον φυσικοῖστορικῆν ἐν τῇ πολιτικῇ φιλοσοφίᾳ θεωρεῖται καὶ σήμερον ὡς ὁ ὑπέρτερος πολιτικὸς φιλόσοφος· ἔδωκε δὲ ἡμῖν τὸν λόγον ἵνα εἴπωμεν ὅτι ὁ ἱατρὸς δύναται νὰ φωτίσῃ καὶ τὸν πολιτικὸν εἰς τὴν σύστασιν τῆς πολιτείας. Ἐννοεῖ ἐπιμεγαλόνους φιλόσοφος τῶν Σταγειρίων, ὡς φυσιοδίφης, τὴν βαθμιαίαν πορείαν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ τὴν μεγίστην ποικιλίαν ὡς ἐκ διαφόρων περιστάσεων καὶ ἰδίως τοῦ κλίματος ἀπεργαζομένην, ὥστε τινὲς μὲν τῶν λαῶν εἰσὶν «ἐνθυμοὶ ἀλλὰ ἐνδεέστεροι διανοίας καὶ τέχνης καὶ ἀπολίτευτοι· τινὲς δὲ διανοητικοὶ καὶ τεχνικοὶ τὴν ψυχὴν ἄθυμοι δέ· εἰσὶ δὲ τινες ὅλως ἄφρονες καὶ ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι, καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, ὡς ἕνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων²⁾. Ἐννοεῖ δὲ ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀσκησις τοῦ ἐγκεφάλου αὐξάνει τὴν διάνοιαν, ἡ δὲ τοῦ σώματος ἐμποδίζει τὴν αὐξήσιν αὐτῆς· ὅθεν, λέγει, «αὐβάνουσοι ἐργασίαι ἀσχολοὺν ποιούσι τὴν διάνοιαν καταπεινήν.» Ἀπαριθμῶν δὲ τὰς διαφόρους τάξεις ἐ

¹⁾ Πολιτεῶν, Β. 4 Κ. XI.

²⁾ Histoire du droit de guerre et de paix pag. 387.

³⁾ Ἠθικῶν Νικομάχ. 6' vii. K. v.

πάση κοινωνία, καὶ τὰ διάφορα ἔργα, ἕκτον ἔργον ἀνεύρισκε τὸ πάντων ἀναγκαιότατον, «τὴν κρίσιν περὶ τῶν κοινῆ συμφερόντων καὶ τῶν δικαίων τῶν πρὸς ἀλλήλους.» Ἐπειδὴ δὲ αἱ βάνουσοι ἐργασίαι ἐμποδίζουσι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας, «δεῖ γὰρ σχολῆς, ὡς λέγει, καὶ πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀρετῆς καὶ πρὸς τὰς πράξεις τὰς πολιτικάς, ἐθεώρησε τὸν ἀγοραῖον καὶ βάνουσον βίον πρὸς ἀρετὴν ὑπεναντίον ¹⁾». Ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ πολλῶν ἄλλων συνάγεται ἀριδῆλως, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἔκρινεν ὅτι δέον νὰ ὑπάρξῃ τάξις τις ἐν τῇ πολιτείᾳ διανοητικῆ, ἡ ζητούσα ἄκος παρὰ τῆς φιλοσοφίας τοῦ μὴ ἀδικεῖν, ὡς ἐκφράζεται καὶ δυναμένη διὰ τῆς ἐπιτευχθείσης νοερᾶς ἀναπτύξεως νὰ κρίνῃ περὶ τῶν νοημονεστέρων καὶ δικαιότερων καὶ ἐν γένει περὶ τῶν σπουδαιότερων ἀνδρῶν τῶν μελλόντων νὰ περιέλθωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ διευθύνωσι τὸ σκᾶφος τῆς πολιτείας· ἀπέκλεισε δὲ τοὺς γεωργοὺς καὶ χειρῶνακτας, ὡς δυναμένους ἀρχεσθαι καὶ οὐκ ἀρχειν. Ἡ διανοητικὴ τάξις, ἡ μέση τάξις, ὡς τὴν ἀνομάζει ὁ Ἀριστοτέλης, ὅταν ὑπάρξῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἀνωτέρα, τάξις εὐγενῶν καὶ πλουσίων, τάξις ὀλιγαρχικῆ, μὴ μεταβληθεῖσα διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ νόου εἰς ἀριστοκρατικὴν, ἡ τάξις, λέγω αὕτη, εἶναι ἡ μόνη δυναμένη νὰ στηρίξῃ τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐννοῦσα, ὅτι ἵνα ὑπάρξῃ ἀσφάλεια καὶ τάξις, αἱ πρῶται βᾶσεις τῆς ἐλευθερίας, ἀπαιτεῖται ἵνα ὦσιν αἱ ἀρχαὶ ἰσχυραὶ, ὅπως ἀπονέμωσι τὸ δίκαιον καὶ ἐπιτάττωσι τὸ καθήκον· διότι τὸ βάνουσον πλῆθος φερόμενον ὑπὸ τῶν πτωχῶν αὐτοῦ δὲν ἐννοεῖ οὔτε τὸ δίκαιον οὔτε τὸ καθήκον· ἀνευ δὲ δυνάμεως, ὁ λόγος δὲν ἀρκεῖ νὰ ταπεινώσῃ τὰ πάθη καὶ τὰς ὀρέξεις· οὐ γὰρ ἂν ἀκούσειε λόγου ἀποτρέποντος, οὐδ' ἂν συνείη ὁ κατὰ πάθος ζῶν· τὸν δ' αὖτως ἔχοντα πῶς οἶον τε μεταπεισεῖ; ὅπως δ' οὐ δοκεῖ λόγῳ ὑπέκειν τὸ πάθος, ἀλλὰ βία ²⁾». Μόνη ἡ τιμωρία καὶ ἡ εὐστόχως διδασκομένη θρησκεία δύνανται νὰ ἀποτρέψουν τοὺς πλείστους τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἐν ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις κοινωνίαις, «τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδύνατον πρὸς καλοκάγαθιαν προτρέψασθαι· οὐ γὰρ πεφύκασιν αἰδοὶ πειθαρχεῖν, ἀλλὰ φόβῳ οὐδ' ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχροῦν, ἀλλὰ διὰ τὰς τιμωρίας.»

Ὡς φυσιοδίφης ὁ Ἀριστοτέλης ἐννοεῖ βεβίαιως, ὅτι λαοὶ τινες, ἐν οἷς δὲν εἶχεν εἰσέτι μορφωθὴ τάξις τις ἰδιανοητικῆ, στηρίζουσα τὸ δίκαιον, ὥστε νὰ μὴ συγκαταστρέφονται ἀλλήλους ἀδικούμενοι καὶ εἰς ἐμφυλίους πολέμους περιπίπτοντες, ἀναγκάζονται νὰ ὑποτάσσονται εἰς τινα νοημονέστερον ἢ καὶ πλείονος, ὅπως εὖρωσιν ἐγγύησιν τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν πάλαι ποτὲ οἱ Μαρριανδουνοὶ, οἵτινες ὑπετάγησαν οἰκιοθελῶς τοῖς Ἡρακλεώταις ὑποσχόμενοι θητεῦειν, δῶρα προσφέροντες τοῖς ἀρχουσι, ὅθεν καὶ δωροφόροι ἐκλήθησαν. Διηγείται δὲ ὁ ἀπὸ τῆς στοᾶς Ποσειδώνιος ἐν τῇ τῶν ἱστορικῶν ἐνδεκάτῃ (παρ' Ἀθηναίῳ) ὅτι, «Πολλοὺς τινὰς ἐχυτῶν οὐ δυναμένους προΐστασθαι διὰ τὸ τῆς διανοίας ἀσθενῆς, ἐπιδοῦναι ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν συνετωτέρων ὑπηρεσίαν.» Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν λαοὶ οὐχὶ ὅλως βάρβαροι, ἀλλ' ὅπως οὖν πεπολιτισμένοι ἐζήτησαν νὰ θέσωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινωνίας ἀνώτατον ἀρχοντα, καὶ παρέσχον αὐτῷ ἰκανὴν δύναμιν, ὅπως οὗτος συνδέῃ καὶ συνέχῃ τὴν κοινωνίαν. Ἐννοεῖ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι εὐκολώτερον νὰ εὕρη τις ἓνα ἐγγυητὴν ἢ πλείονας, ὅθεν εἶπεν· ἀεβασιλεύοντο πρότερον οἱ λαοὶ, ὅτι σπάνιον ἦν εὖρεῖν ἄνδρα πολὺ διαφέροντα κατ' ἀρετὴν.» Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνώτατος ἀρχων, ὁ κατὰ νόμους θετοὺς κυβερνῶν, δὲν δύναται νὰ φυλαρχήσῃ, ὡς μὴ ὑπαρχούσης ὑψηλοτέρας θέσεως, ἔχων δὲ ἄφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ φιλοχρηματήσῃ, ἔνεκεν δὲ τῆς βασιλικῆς γοπτείας ἐμπνέει τὴν εἰς τὸν νόμον ὑποταγὴν, πιθανολογεῖται ὁ λόγος δι' ὃν ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρησε τὴν βασιλείαν βελτίστην τῶν πολιτειῶν, σαφῶς περὶ τούτου ἐκφρασθεὶς ἐν τοῖς ἠθικοῖς Νικομαχείοις· ὅπερ ἐκ τῶν πονημάτων αὐτοῦ θεωρεῖται ἀναμφισβητήτως γνήσιον ¹⁾, τὴν δὲ δημοκρατίαν παρέκβησιν τῆς πολιτείας ²⁾.

Ὁ δὲ Γάλλος μεταφραστὴς τῶν πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκαδημαϊκὸς Barthelmy St-Hilaire, στηριζόμενος εἰς τὸ περὶ πολιτειῶν σύγγραμμα, ὅπερ δὲν εἶναι εἰμὴ ἐπιτομὴ ἑτέρου μᾶλλον ἐκτεταμένου, νομίζει, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ πολιτικῇ φιλοσοφίᾳ ἠκολούθησε μέθοδον ἱστορικὴν· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ἐξ ὧσιν ἐξεθέσαμεν ἤδη καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων, συνάγεται ὅτι ἠκολούθησε μέθοδον φυσικοῦ ιστορικήν. Καὶ διὰ τὸν εἰρημένον λόγον νομίζομεν, ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς λέγει ὁ μεταφραστὴς, ἔδωκε μορφήν ἐπιστημονικὴν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν, ὡς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν φιλοσοφίαν· ἐνθουσιωδῶς δὲ ἀναφωνεῖ ὁ S. Hilaire, ὅτι ἡ ὀξύνοια τοῦ Ἑλλήνος φιλοσόφου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε καὶ μετὰ δύο χιλιῶν ἐτῶν πείραν, δύσκολον νὰ εἴπῃ τις πλέον τοῦ Ἀριστοτέλους ³⁾.

Ἡκμασεν ὁ Ἀριστοτέλης καθ' ἣν ἐποχὴν παρουσιαζόντο πολλὰ σημεῖα τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥοπῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἔνεκα τῆς ἀνυψώσεως τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Ὅθεν εἶχεν οὐκ ἐλίγα διδόμενα, ὥστε

¹⁾ Καρ. β. viii. K. X.

²⁾ Πολιτ. Β. iv. K. ii.

³⁾ La polit. d'Arist. préf. pag. LIII.

¹⁾ Πολιτ. β. vii. K. viii.

²⁾ Ἀριστ. ἠθικ. Νικομ. Β. X. K. IX.

και εκ των υστερων να μορφωση την κατα της δημοκρατίας ιδεαν. Αλλα και ο Πλάτων αυτος, κατα την αυτην εποχην ως εγγιστα, και τοι εν τη πολιτικη φιλοσοφια μεθοδον ιδεολογικην ακολουθησας, και εκ των προτερων να συστηση την πολιτειαν θελησας, οθεν και περιεπεσεν εις τα παρα του μαθητου του εξελεγθεντα παραδοξολογηματα, και ο Πλάτων λεγω αυτος, δυναμει της μεγαλοφυις του, εκρινε την βασιλειαν ως την αριστην των πολιτειων, σαφως αποφανθεις εν αυτω τω περι πολιτειας πονηματι, οτι «βασιλευομένης πόλεως ουκ εστι ευδαιμονεστερα ¹⁾». Ο δε φιλοπατρις Πλούταρχος θρηνων την ερημωθεισαν Ελλάδα εν τω περι εκλεισιπότητων χρηστηριων και τω παραμυθητικω προς την ιδίαν γυναικα, αποδιδων δε την κατστροφην ταύτην εις τας δημοκρατίας ρητως αποφαινεται, οτι «ει δοθείη τω πολιτικω αίρεσις των πολιτειων, ουκ αν άλλην ελοιτο, πλην την Μοναρχίαν, Πλάτωνι πυθόμενος την μόνην δυναμένην τον εντελη και ορθιον εκεινον ως αληθως της αρετης τονον ανασχέσθαι, και μήτε προς ανάγκην μήτε προς χάριν αρμόσκει του συμφέροντος.»

Ε.

Κατά την αναγέννησιν του πολιτισμου εν Ευρώπη, οι διαμεμαρτυρημένοι λαοι ωφελήθησαν μάλλον των καθολικων από της Ελληνικης φιλοσοφίας προς σύστασιν των πολιτειων. Η Ιεροκρατία της Ρώμης υπεστήριζε την σχολαστικην καλουμένην φιλοσοφίαν, τουτέστι την νοθευθεισαν Αριστοτελικην φιλοσοφίαν, ατε ωφέλιμον εις την της Ρώμης δεσποτείαν' επολέμησαν δε την γνησίαν του Αριστοτέλους φιλοσοφίαν ου μόνον, αλλά και την σπουδην της Ελληνικης γλώσσης οι Ιερομόναχοι καθηγηται της Σορβώνης εμπόδισαν, ονομάσαντες ταύτην, γλώσσαν των αίρετικων ²⁾. Οθεν και ο περι του εν Γαλλία Ελληνισμού πέρυσι συγγράψης Egger ηναγκάσθη να ακολουθήση τους διαμεμαρτυρημένους Γάλλους Ελληνιστάς εις την Πρωσσίαν και Ολλανδίαν καταφυγόντας μετά την διαβόητον κατάργησιν του θεσπίσματος της Νάντης. Αλλ' εν Αγγλίᾳ κατά τον δέκατον έκτον αιώνα μάλιστα, ου μόνον οι άνδρες της ύψηλης κοινωνίας, αλλά και αι γυναίκες αύται εσπούδαζον την Ελληνικην γλώσσαν. Η άτυχης Ιωάννα Γρέυ, την παραμονην της καταδικης της, εγραψεν επιστολήν Ελληνιστί προς την αυτης αδελφήν' η δε βασίλισσα Ελισάβετ ανεγίνωσκε τον Πλάτωνα εν πρωτοτύπω. Επί της Ελισάβετ ηκμαζεν ο φιλόσοφος Φραγκίσκος Βάκων, από της εποχης του οποίου αρχεται η αληθης πρό-

δος, και ο πολιτισμός εν Ευρώπη. Διανοήθη μὲν ο φιλόσοφος ούτος να φανη ανώτερος του Αριστοτέλους καταδικάσας τον συλλογισμόν και ονομάσας αυτον τύραννον της διανοίης, άλλ' οστις αναγνώση το *Novum organum* του Βάκωνος δὲν ανακαλύπτει επίνοιαν τινα νεωτέραν, εύρίσκει δε επιτηδείαν εκκαθάρισιν από των σπιλων, ους εβρίψεν εις τας διδασκαλίαις του μεγαλόνοου Σταγειρίτου η μεσαιωνική εποχή ¹⁾. Ο Βάκων ηκολούθησε την αναλυτικην μεθοδον επι της παρατηρήσεως και της πείρας στηριζομένην' δια δε της επαγωγης εκρινε να αναβη εις τας γενικας αρχάς' απέκρουσε δε την δια του νοος και εκ των προτερων ανεύρεσιν αυτων, λεγων εν τω *Novum organum* «*Mens umana non est mensura rerum*» (aphor. 41).

Ο Βάκων εγκύψας εις τας Αριστοτελικας διδασκαλίαις περι πολιτειας υπεστήριζε την μοναρχικην ιδεαν. Εβασίλευε μὲν επι της εποχης του η τρομερά Ελισάβετ, αξία του πατρός της Εβρίκου του η κατα την ωμότητα' άλλ' η βασίλισσα αυτη υπηρέτησε θαυμασίως τα συμφέροντα του λαου της, περιποιουμένη την εθνικην φιλοδοξίαν, υποθάλλουσα την προς τας εμπορικας επιχειρήσεις ροπήν, ενθαρρύνουσα τους υπηκόους της εις αναζητήσεις πλουτου, εις σχεδια κολοσσιαια μεγαλεμπορίας, καθιστώσα υποχειρίους ολας τας φατριάς, και αναγκάζουσα τελευταιον αυτην την ιστορίαν να λησμονήση την γενομένην παρ' αυτης αμετρον χρῆσιν του δημιου. Οθεν ο Βάκων, επαδός των Αριστοτελικων ιδεων, εθεώρησε κατά την Αριστοτελικην βήσιν, την το κοινόν συμφέρον σκοπούσαν μοναρχίαν, βασιλειαν και ουχι τυραννίαν. Και τωόντι, τυραννικως μὲν εκυβέρνησεν η Ελισάβετ, εγεινεν όμως δημιουργός του μόνου προσφυους εις τον τόπον ημων μεγαλειου, λέγει ο περι των εν Αγγλίᾳ κομμάτων συγγράψας εν τω *Political Review* υπομνήματι, και εν τη Βρετανικη επιθεωρήσει πρό τινων ετών καταχωρισθέντι. Επαινεί δε ο συγγραφεός ούτος τον Βάκωνα ειπόντα, οτι το βασιλικόν αξίωμα είναι ενεπίδεκτον πάσης αμφισβητήσεως και ερεύνης. Εξέφερε την

¹⁾ Ο σοφός Liebig, εν τινι λόγῳ περι του Φραγκίσκου Βάκωνος εκ Βερουλεμίου, ηθέλησε να εξελέγη τον Βάκωνα και να αποδείξη αυτον σφετερισθέντα ξενην υπόληψιν' εννοείται οτι εθερωθήθησαν οι Αγγλοι θεωρῶντες δικαίως δόξαν εκ των μεγίστων της Αγγλίας τον Βάκωνα' άλλ' εαν δὲν ητύχησε να προσθήση τι εις τα του Σταγειρίτου, εστήριξεν όμως ο Βάκων σύστημα φιλοσοφικόν δι' ου προώδευσαν γιγαντιαίως αι φυσικαι ιδίως επιστήμαι. Απήνητησεν ο Liebig εις τας διαφορους διαμαρτυρήσεις, ιδίως των Αγγλων, και τελευταιον εγραψε το περι επαγωγης και απαγωγης (επιτραπήτω μοι η καινοτομία μεταφράζοντι δια την αρμονίαν, την λέξιν *Deductio*) κατά το 1867, ενθα σαφηνίζων την περι επαγωγης ιδεαν αυτου, σαφως αποφαινεται, οτι δὲν τίθεται εις αντίφασιν προς την του Αριστοτέλους.

¹⁾ Πολ. β. Θ. Κ. iv.

²⁾ Henri Martin *histoire de France*. Tome vii, pag. 485.

γνωμὴν ταύτην, ὡς πολιτικὸς φιλόσοφος ὁ Βάκων, ἐννοῶν, ὅτι αἱ κυβερνήσεις ἐνδὸς Ἑβρίκου καὶ τῆς θυματρὸς αὐτοῦ προυπαρσεκεύασαν τὴν Ἀγγλίαν εἰς ὑποδοχὴν θεσμῶν συγκιρνώντων τὸ ἀπόλυτον τῆς μοναρχίας. Οὕτω δὲ μετὰ τρεῖς ἑκατονταετηρίδας, ὁ θαυμάσιος ἱστοριογράφος τῆς Ἀγγλίας Macaulay ἀπεφάνητο ὅτι, ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἑβρίκου Γ' μέχρι τῆς Ἐλισάβετ, ἡ Ἀγγλία πύξησε καὶ πύδαίρησεν ὑπὸ πολιτικὴν μορφήν περιέχουσαν τὸ σπέρμα τῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν θεσμῶν ¹⁾.

Ὁ δὲ μαθητὴς τοῦ Βάκωνος φιλόσοφος Hobbes ὥθησε τὴν μοναρχικὴν ἰδέαν πέραν τοῦ δέοντος, οὐχὶ βεβαίως χαριζόμενος τῷ βασιλεῖ Καρόλῳ τῷ Β', ὅστις ἀνήρτησε τὴν εἰκὼν τοῦ φιλοσόφου εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Whitehall, ὡς διηγείται ὁ Buckle ²⁾ ἀλλὰ δῶτι ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐπέκεινα τῶν 25 ἐτῶν διαρκέσασαν, καὶ τοὶ τυραννικῆς, περιορισθῆ ἡ τυρηνία τοῦ κλήρου, καὶ ἠλαττώθησαν τὰ μεγάλα προνόμια τῶν βρόνων καὶ ἐν γένει τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ προήγετο μεγάλως ἡ Ἀγγλία εἰς τὸν πολιτισμὸν. Δεσποτικὴ καὶ τυρηνικὴ ὑπῆρξεν ἡ μοναρχία Καρόλου τοῦ Β', ἀλλ' ἤδη μορφωθέντες ἄνδρες συνετοί, καὶ ἐννοοῦντες τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος τῶν δὲν ἠθέλησαν, ὡς συνέβη ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α' νὰ κρημνίσουν τὴν κοινωνίαν ἐν τῷ βαράθρῳ μιᾶς ἐπαναστάσεως, ὡς ἐκφράζεται ὁ Buckle (αὐτ. σελ. 66.) Τοιαύτη δὲ ἐμορφώθη ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ τοῦ ἀτυχήματος Καρόλου τοῦ Α', ὡστε θεωρεῖται σήμερον μακάριος, ὅστις δὲν ὀνομάζει τὸν ἀποκεφαλισθέντα βασιλέα, μάρτυρα, τὸν δὲ Cromwel ἄρπαγα, ὡς διηγείται ὁ Renan ³⁾. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Καρόλου τοῦ Β' ἐννοοῦν βεβαίως οἱ ἐκπολιτισθέντες ἤδη προϊστάμενοι τῆς κοινωνίας, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἀγγλίας διεμηχανῶντο νὰ ἀνατρέψωσι τὴν βασιλείαν καὶ νὰ ρίψουν τὴν πατρίδα τῶν εἰς τὴν ἀναρχίαν. Ὁ χροσὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' διενεμήθη εἰς τοὺς βουλευτὰς διὰ τοῦ διπλωματικοῦ ἀπεσταλμένου Barillon. Ὁ καλούμενος Shaftesbury ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτευσεως, οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Hampden καὶ Algernon Sydney, τετυφλωμένοι ὑπὸ τοῦ κυριεύοντος αὐτοῦ φανταστικοῦ πνεύματος, ἐθεώρουν ἔργον νόμιμον καὶ ἀνεπίληπτον νὰ δέχονται παρὰ ξένου Μονάρχου χρήματα, ἵνα πολεμῶσι τὸν οἰκιστὴν τύραννον, ἐν ἀπεστρέφοντο ἀλλ' ἄνδρες πεπαιδευμένοι, τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν γνωρίζοντες, ἐματίζον τὰς ἀποπειράς τῶν ἀνοήτων ἀργυρωνήτων βουλευτῶν. Ἐβλεπον μὲν οὕτοι τὸν τυραννικὸν τρόπον

τοῦ Μονάρχου, ἀλλ' ἐννοοῦν, ὅτι ἡ διὰ τῆς μοναρχίας ἐνόησι καὶ ἰσχύς παρήγαγον μείζονας ὀφελείας εἰς τὴν πατρίδα τῶν καὶ ὅτι ὁ ἀγαθότερος τῶν βασιλέων δὲν δύναται νὰ ἦναι τέλειος· μόνος ὁ Θεὸς εἶναι τέλειος. Ὁ Πλάτων τῶνόντι, ὃν ἐμελέτησαν, μναίαν ποιεῖται ἐν Πρωταγόρῃ, στίχων κινῶν τοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου, ὅστις χάριν ἴσως τοῦ Πεισιστράτου ἢ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰππάρχου, ἐὰν ἦναι γνήσιος ὁ διάλογος, Ἰππάρχος ἐπιγραφόμενος, τὴν ἰδέαν ταύτην κηρύττων ἔλεγε πρὸς τὸν Σόλωνα τὸν Κρέοντος υἱὸν τοῦ Θετταλοῦ:

Ἄνδρ' ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπὸν, ἀλλὰ
Χερσίν τε καὶ ποσὶ καὶ νόφ' τετραγώνων, ἀλλὰ
ἀνευ φόβου τετυγμένον.
Θεὸς ἂν μόνος τοῦτ' ἔχει γέρας.

Οἱ εὐπατρίδαι καὶ ἐπεικεῖς, καὶ τοὶ τυραννοῦντες τοῦ Καρόλου δὲν ἠθέλησαν νὰ στασιάζουν, διότι αἱ κατ' ἀρετὴν διαφέροντες ἤμιστα στασιάζουσι, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ⁴⁾ ἐννοοῦν ἐπίσης, ὅτι ὁ πολιτισμὸς δὲν εἶχεν εἰσέτι προαχθῆ κατὰ τοσοῦτον ὥστε νὰ ἐπιτύχωσι μείζονας ἐγγυήσεις προσωπικῆς ἐλευθερίας· βία δὲ καὶ ἀπότομος μεταβολὴ τῶν καθεστώτων καὶ ἀνατροπὴ τῆς βασιλείας ἠθελον γεννήσει πολυτυρηνίαν, πολυκέφαλον δεσποτισμὸν ἢ καὶ ἀναρχίαν, τὸ μέγιστον τῶν δυστυχημάτων πάσης κοινωνίας. Ἐγίνωσκον οὕτοι ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὅτι ὁ Δίων, ὡς διηγείται ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, καταλύσας τὴν τυρηνίαν Διονυσίου τυράννου τῶν Συρακουσῶν, εὐρέθη εἰς θέσιν λίαν δυσάρεστον, μὴ δυνάμενος νὰ καταστήσῃ ἔννομον καὶ τακτικὴν πολιτείαν· ἕκαστος τῶν ἐν ταῖς Συρακούσαις δοκίμων ἠθέλε νὰ γίνῃ αὐτὸς τύραννος, ὁ δὲ Σῶσις μετεχειρίσθη καὶ τὴν τοῦ Πεισιστράτου πνευσιγίαν. «Οἱ δὲ Συρακούσιοι, ὡσπερ ἐκ μακρᾶς ἀβρῶστίας, τῆς τυρηνίδος, εὐθὺς ἐπιχειροῦντες ἐξάνιστασθαι, καὶ πράττειν τὰ τῶν ἐνομουμένων παρὰ καιρὸν, ἐσφάλλοντο μὲν αὐτοὶ ταῖς πράξεσιν, ἐμίσουν δὲ τὸν Δίωνα, βουλόμενον ὡσπερ ἰατρὸν, ἀκριβῆ καὶ σωφρονούσην διαίτην κατασχεῖν τὴν πόλιν.» Ἐγνώριζον ὁμοίως οἱ τῆς Ἀγγλίας μεγαλοφρεῖς εὐπατρίδαι, ὅτι σπανίς καὶ ὄλιος τυχερὰ ἐστὶν ἡ εὐρεσις ἀνδρὸς δυναμένου νὰ γίνῃ κύριος τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὁ πολυτίτωρ τῶν Πλούταρχος μόνον τὸν Κικέρωνα ὡς τοιοῦτον ἐγκωμιάζει λέγων, ὅτι «ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ λόγῳ μὲν ἀποδειχθεὶς ὕπατος, ἐξουσίαν δὲ λαβὼν αὐτοκράτορος καὶ δικτάτορος ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν Κατιλίαν, ἐμαρτύρησεν ἄμ.α τῷ Πλάτῳ, μαντευομένῳ παύλαν ἔξιν κακῶν τὰς πόλεις ἄταν εἰς ταῦτ' ὀνάμεις τε μεγάλη καὶ φρόνησις ἕκτινος τύχης χρηστῆς ἀπαντήσῃ μετὰ δικαιοσύνης.»

¹⁾ Histoire d'Angleterre. Tom. I pag. 37.

²⁾ Histoire de la civilisation en Angleterre Tom. II pag. 36.

³⁾ Philosophie de l'histoire contemporaine 1 novembre 1869 Revue des deux mondes.

⁴⁾ Πολιτ. Β. V. Κ. Ι.

ὁ δὲ φιλόσοφος ἀποκρίσας ἐπὶ τῷ ἑρωτήματι ὅτι ἂν ἔτι
 αὐτὸν ἐπιβληθῆναι τὴν ἐπιβλητικὴν εἶναι ἀνεκτιμήτου ὠφελείας

Οἱ φιλόσοφοι ἐν Ἀγγλίᾳ ἀρνούμενοι τὰς τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας ἰδέας ἐκ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, διεχάραξαν τρόπον τινὰ τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος των. Οὕτω δὲ οἱ πρακτικοὶ πολιτικοὶ δὲν ἐπραξάν ἄλλο τι ὡς λέγει ὁ Buckle ¹⁾, εἰμῆνά ἐφαρμόσουν καὶ πραγματοποιήσουν ἰδέας, ἃς οἱ φιλόσοφοι μᾶλλον προχωρημένοι εἶχον πρὸ πολλοῦ αὐτοῖς ὑπαγορεύσει. Καὶ ὅταν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀραυσωκίου Γουλιέλμου, οἱ Ἰκκωδίται λεγόμενοι, οἱ ἐπαδολοὶ-Ἰκκώδου τοῦ Β', τοῦ ἀπολέσαντος τὸν θρόνον, οὐχὶ διότι μετεχειρίσθη πλείονας ἀντι ἐνδὸς Περιλάου, ἀλλ' ἐνεκα τῶν θρησκευτικῶν του δυζασιῶν, ἐπολέμησαν τὴν νέαν δυναστείαν, ἢ μερὶς τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας συνετέλεσεν ἔτι μᾶλλον, εἰς τὴν στέρεωσιν τοῦ ὑπερτάτου γνώμονος τῆς πολιτείας καὶ κρατῶσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ φιλόσοφος Berkeley, καὶ τοι ὠθήσας τὴν ἰδεολογίαν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, πρὸς στέρεωσιν τῆς μοναρχικῆς ἰδέας ἐν τῇ νέᾳ δυναστείᾳ ἔλεγεν, ὅτι «ὁ λαὸς ὀφείλει παθητικὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν, εἰς οἷα δὴ ποτε χεῖρας αὐτῆ καὶ ἂν ᾗ.»

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἄννης καὶ τῶν τεσσάρων Γεωργίων ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ ἔθεσε φραγμὸν τινὰ εἰς τὴν μοναρχίαν, ἀλλ' ἅμα συνέβαινέ τι δυνάμενον νὰ κλονήσῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν, ἢ μερὶς τῶν νοσημόνων, ἢ ἐννοοῦσα τὴν εὐδαιμονίαν καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος των ἐν τῇ ἰσχύει τῆς βασιλείας, ἀπήρουν τὸν φραγμὸν τοῦτον. Τοῦτο συνέβη ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἀγγλικῆς ἀποικίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789. Ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Γεωργίου Γ' North ὑπῆρξε τυφλὸν ὄργανον τοῦ βασιλέως, ἐκτελὼν ἄνευ καὶ ἀπλῆς παρατηρήσεως τὰς διαταγὰς αὐτοῦ· ὁ δὲ σεβασμὸς τῶν Ἀγγλῶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τουτονὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδιπλασιάσεν, ὡς διηγείται ὁ Bagehot. Ὑπῆρξεν ὁ Γεώργιος Γ', πρᾶσθετος οὗτος ²⁾, διὰ τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν εἰσδοσίαν τοῦ χρησμοῦ, καὶ τοι ἀδυνατοῦ νοσὸς ἀνθρώπος μετρίως ἀνατροπῆς, ἐναντίος τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ προστάτης τῶν καταχρήσεων· οὐχ ἦττον τὸ πρὸς τὴν βασιλείαν· σέβας τῶν Ἀγγλῶν συνεχέντησε πᾶσαν ἀφοσίωσιν περὶ αὐτὸν, καὶ ἐδεκαπλασίασε τὴν τῆς βασιλείας ἰσχύον. Καὶ σήμερον ἔτι, λέγει ὁ Bagehot, ἡ δεσπόζουσα ἰδέα εἶναι ὁ πρὸς τὴν βασιλείαν σεβασμὸς. Τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος εἶναι ἱερόν. Ἡ μεγίστη πλειονοψηφία τῶν Ἀγγλῶν θεωρεῖ τὴν βασιλίαν καὶ σήμερον,

κυβερνώσαν, οὐχὶ δυνάμει τῆς βουλῆς ἀλλ' ἐλέῳ Θεοῦ. Νομίζουσι δὲ οἱ Ἄγγλοι θρησκευτικὸν καθῆκον νὰ ὑπακούωσιν αὐτῇ. Ἡ βασιλεία, λέγει οὗτος, ὡς δύναμις ἐπιβλητικὴ εἶναι ἀνεκτιμήτου ὠφελείας (σελ. 68). Ἐκεῖνο, ὅπερ καθίστησι τὴν Μοναρχίαν κυβερνήσιν ἰσχυρὰν εἶναι, ὅτι τοιαύτη κυβερνήσις εἶναι κατανοητὴ τοῖς ἀνθρώποις· ἡ πλῆθὺς τῶν ἀνθρώπων ἐννοεῖ τοιαύτην κυβερνήσιν καὶ οὐδεμίαν ἄλλην.

Οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες, οἱ προϊστάμενοι τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης χώρας, ἠκολούθησαν ὁδὸν ὄλως πρακτικὴν ἀποφυγόντες τὰς θεωρίας, λέγει ὁ C. Remusat. Ἡ ἀγγλικὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ ἐπαγωγὴ θεμελιωμένη ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ· οὕτω δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ἐστηρίχθη εἰς τὴν ἐπαγωγὴν τοῦ Βάκωνος ⁴⁾. Ἐννοοῦσι δὴ, ὅτι μόλις διὰ τῆς ἰσχύος τῆς βασιλείας στηρίζεται τὸ κοινωνικὸν δίκαιον, καὶ δι' αὐτοῦ ἡ ἐλευθερία. Ἐπειδὴ δὲ ἀτυχῶς τὸ ἀλληλεθνὲς δίκαιον δυσκόλως δύναται νὰ στηριχθῆ, ἐνεκα τοῦ ἀδυσπητήτου ζωολογικοῦ νόμου τοῦ ζωϊκοῦ διαγωνισμοῦ, ἐθνῶν δὲ τινῶν ἢ προόδου, ἰδίως εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ ἡ ἰσχύς αὐτῶν, ἐνδέχεται νὰ ἀντιταχθῆ εἰς τὰ συμφέροντα καὶ τὸ μαζαλεῖον τῆς πατρίδος των, ἀναγκάζονται νὰ πολεμήσωσι τὰ ἔθνη ταῦτα· ἀλλ' ἀντὶ ἀμέσου διὰ τῶν ὀπλων πολέμου, μᾶλλον δακτυνηροῦ, ἐγείρουσι πόλεμον διπλωματικόν, ἦττον ἴσως ἀπάνθρωπον. Ὀφελούμενοι ἐκ τῆς ἀπειρίας, τῆς πολιτικῆς ἀβεβητηρίας, ἢ καὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν προϊσταμένων τῆς ἐχθρᾶς αὐτοῖς κοινωνίας, καὶ ὑποθάλποντες τὸ δημογωγικὸν στοιχεῖον, ὡς ἐπράττε καὶ ὁ Λουδοβίκος ΙΑ' ἐπὶ Καρόλου Β', ἀνοίγουσι τὸ ἄντρον τῶν ἐπαναστατικῶν ἀνέμων, κατὰ τὴν ἀπρεπῆ ρῆσιν τοῦ Γεωργίου Κάνιγγος ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, ἐξευτελίζουσι, ταπεινοῦσιν ἢ καὶ ἀνατρέπουσι τὴν βασιλείαν. Καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐξασθενήσεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐμποδίζεται μᾶλλον ἢ ἦττον ἡ ἐκτέλεσις τῶν νόμων· αἴρει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἡ ἀδικία· πλημμυροῦσι τὴν κοινωνίαν· οἱ φυγῶδικοι καὶ οἱ λησταί· καὶ οὕτω ἀναστρέλλεται ἡ χαλαροῦται ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ παντὸς ἄλλου συντελοῦντος εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ κραταίωσιν τῆς κοινωνίας.

Οὐ μόνον οἱ Ἄγγλοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λαοὶ ὠφελιθέντες ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἱστορίας, προσεπάθησαν νὰ αὐξήσουν τὴν γοητείαν τῆς βασιλείας. Ἐκθαμβος ἦδη ὁ κόσμος ὅλος ἀκούει τοὺς θαυμάβους τῆς Πρωσίας, καὶ θαυμάζει τὸ μαζαλεῖον αὐτῆς· ἀλλὰ τὸ μυστήριον κεῖται ἐν τῷ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπειρῶ σεβασμῷ, ὃν συνταυτίζουσι οἱ

¹⁾ Histoire de la civilisation en Angleterre Tom. iij pag 227.

²⁾ La constitution anglaise pag. 101 αὐτῆ: pag 81.

⁴⁾ L'Angleterre au 17 siècle, Tom ij pag. 376.

γνώ Πρώσοι τῇ πατρίδι αὐτῇ. Ὁ καθηγητὴς ἐν Βερο-
 λίνῳ ἐννεὺς λίνῳ καὶ δημοσιογράφος Gneist πρὸ τινῶν ἐτῶν
 γὰρ κατέκρινεν ἀπὸ τῆς ἔδρας τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστα-
 σιν, ὡς ἐγκαινιάσασαν ἐν τῷ κόσμῳ σύστημα ὀλέ-
 θιμον θριον κυβερνήσεως, ὑποτάσσον τὴν πολιτείαν εἰς τὴν
 κοινωनीαν· οὐχὶ ἀνέκραξεν οὗτος, ἡ κοινωνία ὀφείλει
 νὰ ὑποτάσσῃται τῇ πολιτείᾳ. Σέβονται δὲ οἱ Πρώσοι
 καὶ πάντες οἱ Γερμανοὶ τὸν σοφὸν καθηγητὴν
 τοιαύτας ἰδέας διαδίδοντα, λέγει ὁ περὶ τῆς Πρωσ-
 σίας συγγραφεὺς Cherbuliez. Οἱ βασιλεῖς τῆς Πρωσ-
 σίας, προσθέτει οὗτος, ἐδίδασκαν τὸν λαὸν νὰ ἐργα-
 ζῆται καὶ νὰ ὑπακούῃ, ἡ δὲ ὑπακοή αὕτη ὤθησε
 οὐχ τὴν Πρωσσίαν εἰς τὸν πολιτισμὸν, ἀνύψωσεν αὐτὴν
 Β', καὶ κατέστησε σεβαστὴν εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη. Ἡ Βα-
 σιλεία ἐν Πρωσίᾳ ἔχει ρίζας βαθεῖς, ὥστε ἀσαλεύ-
 τως καὶ ἀταράχως νὰ μεριμνᾷ περὶ τῶν συμφερόν-
 των τῆς κοινωνίας· ἐν τῷ ἐν Γαλλίᾳ, αἱ ἀλλεπάλλη-
 λοι ἐπαναστάσεις ἀνακινῶσαι τὸ ἔδαφος ἐν τοῖς
 μετὰ ἐγκάτοις αὐτοῦ, ἀπεκάλυψαν τὰς ρίζας τῆς ἐξουσίας.
 Ἐν Πρωσίᾳ προσθέτει, καίτοι συντάγματος πολι-
 τείας κατὰ τὸ 1848 ἀνακηρυχθέντος, τὴν ἀπόλυτον
 δύναμιν τοῦ Βασιλέως ἐλαττοῦντος, ἡ βασιλεία
 δὲν ἀπώλεσε τὴν ἰσχὺν αὐτῆς· ἡ βουλή δὲν ἐδέσ-
 τῆς μευσε τὴν κυβέρνησιν, ὁ βασιλεὺς διορίζει τοὺς ὑ-
 πόβουλους ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τῶν βουλευτῶν¹⁾.
 Ἐν Ἀγγλίᾳ καταστάσεως διανοητικῆς τῆς ἀνω-
 τέρας τάξεως τῆς κοινωνίας, χάριν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ
 ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀριστοτε-
 λικὴ ἰδέα, ἡ βασιλεία κατὰ τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἡ
 δὲν τάξις αὕτη, ἐπεικῶς καὶ δικίως φερομένη πρὸς τὰς
 λοιπὰς τάξεις προέλαβε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ δημοκρα-
 τικοῦ στοιχείου, τοῦ ἰοῦ τούτου τῆς κοινωνίας, ὡς
 βεβαίως τὸ ὠνόμασεν ὁ εὐφυέστατος Renan²⁾, ὅτε μὲν διο-
 χετεύουσα αὐτὸ εἰς τὰς ἀποικίας, ὅτε δὲ πατρικῶς
 φροντίζουσα περὶ τῆς εὐημερίας του. Ἰνα δὲ ἐμπο-
 τῆς δίσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στοιχείου τούτου, ὅπερ ἤθε-
 λε γεννήσει τὴν σῆψιν τῆς κοινωνίας, ἀπέκρουσεν
 αἰετοτε τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν διὰ τὴν ἐκλογὴν
 τῶν βουλευτῶν. Ἐννοεῖ δὲ, ὅτι βασιλεία καὶ πάνδη-
 σος ψηφοφορία, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰμὴ δημοκρατία
 ὑποκρυπτομένη ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς μοναρχίας, κατὰ
 τὴν ἔκφρασιν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ φιλοσόφου
 ἀνεμετὰ τὸν Ἀριστοτέλην Μοντεσκίου³⁾.

1) Revue des deux mondes les Prussiens et l'Allemagne 15
 1 décembre 1869.
 2) Philosophie de l'histoire contemporaine p. 773 αὐτόθι 1
 3) novembre 1869 pag. 83.
 4) Esprit des Lois L. j. C. XIX.

νόμων καὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν, καταντᾷ ἐθελῶς
 δουλος, καὶ οὐκ ὀλίγους πονηροὺς ἐντροφῶντας διὰ
 τοῦ ἰδρωτός του ἀναβιβάζει εἰς τὰς ὑψηλὰς θέσεις
 τῆς πολιτείας. Εἶδον δὲ οἱ πολιτικοὶ ὅτι τὰ δημο-
 κρατούμενα κράτη τῆς Ἀμερικῆς οὐδὲν ἄλλο παρί-
 στησιν, εἰμὴ ἀναρχίαν, ἢ πολυτυραννίαν καὶ αὐτό-
 χρημα χλευασμὸν τῆς ἐλευθερίας. Θέλοντες δὲ τινες
 νὰ δικαιολογήσωσι τὴν δημοκρατικὴν ταύτην ἀ-
 θλιότητα, φέρουσιν ὡς τύπον ἐλευθερίας, προόδου
 καὶ εὐδαιμονίας, τὴν ἀμερικανικὴν συμπολιτείαν·
 δὲν ὑπελόγησαν ὅμως ὅτι ἡ Ἀγγλοσαξωνικὴ φυλὴ
 ἔφερεν εἰς τὰς ἠνωμένους πολιτείας τὰ ἀριστοκρα-
 τικὰ ἔθιμα τῆς μητροπόλεως. Ὁ Α. Tocqueville
 διηγείται τίνι τρόπῳ οἱ ἀριστοκρατικοὶ οἶκοι ἐπὶ πο-
 λὺν χρόνον διέπουν τὴν πολιτείαν¹⁾. Ὁ δὲ Am-
 perre ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων» γράφων
 περὶ τῶν ἐν τῇ Ὀμοσπονδίᾳ ἀνθρώπων καὶ πραγμά-
 των, (les états unis, les hommes et les choses)
 διηγείται πολλὰ περὶ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πνεύμα-
 τοῦ καὶ τῆς ἀριστοκρατικῆς συμπεριφορᾶς (les al-
 lures aristocratiques) ἰδίως ἐν Βοστώνῃ, ἀνωτέρας
 καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ. Λησμονοῦν δὲ πρὸς τού-
 τοις οἱ διὰ σοφισμάτων στηρίζοντες τὰς παραλο-
 γίας των, ὅτι ἕως χθὲς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ταύτῃ
 ὑπῆρχον καὶ δούλοι, ὡς κτήνη διαιωόμενοι, κτηνω-
 δέστερον ἢ οἱ εἰλωτες, οἱ πνεύσται καὶ οἱ κλαρώ-
 ται τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἐποχῆς· λησμονοῦσι δὲ ἐπί-
 στες ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Rousseau, ὁ ἐν τῇ φαντασίᾳ του
 τὴν τοῦ λαοῦ κυριαρχίαν ἐγγυαζόμενος, περιέπεσεν εἰς
 τὴν παραδοξολογίαν εἰπὼν ὅτι, ἡ ἐλευθερία δὲν δια-
 τηρεῖται ἴσως εἰ μὴ ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς δουλείας²⁾.

Σοφοὶ πολιτειολόγοι, οἱ οἱ ὁ Tocqueville, ὁ Brou-
 gham, ὁ Mill καὶ ὁ τελευταῖον συγγραφεὺς Parieu
 (3), ἀγγέλλουσι τὸν κίνδυνον τῆς Ὀμοσπονδίας ἐνε-
 κα τῆς πανδήμου ψηφοφορίας. Ὁ Mill διηγείται,
 ὅτι οἱ μᾶλλον πεπαιδευμένοι δὲν παρουσιάζονται
 εἰς τὰς ἐκλογάς, πεποιθότες, ὅτι δὲν θέλουσιν ἐπιτύ-
 χει. Ὁ πολιτικὸς βίος, λέγει, ἐν Ἀμερικῇ εἶναι βε-
 βαιῶς πολῦτιμος σχολή, ἀλλ' ἐνθα οἱ ἰκανώτεροι
 καθηγηταὶ ἀποκλείονται τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσω-
 πείας καὶ τῶν δημοσίων λειτουργιῶν, διὰ τὸν ἀ-
 πλούστατον λόγον, ὅτι ὀφείλουσι νὰ κολακεύωσι τὸν
 λαὸν ὡς δεσπότην⁴⁾. Ὁ δὲ διάσημος ἱστοριογράφος
 Macaulay ἐν τινι ἐπιστολῇ ἐν τῷ Times καὶ ἐν τῇ
 εἰσαγωγῇ τοῦ περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας τοῦ
 Μίλλ συγγράμματος ὑπὸ τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ
 καταχωρισθείση, παραβλέπει τὴν παρακμὴν τῆς Ὀ-

1) Alexis de Tocqueville la démocratie aux états unis. Tom.
 ij. pag. 90.
 2) Contrat social Liv. iij. Ch. XV. p. 236
 3) Principes de la science politique ch. jv. de la démocratie.
 4) John Stuart Mill le gouvernement représent. pag. 187.

μοσπονδίας, θεωρών ταύτην ὡς ἀφευκτον ἀποτελέ-
 σμα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας. Ἐν δὲ τῇ λαμπρᾷ
 Γαλλίᾳ καὶ ὁ Renan πρὸ ἐνὸς ἡδὴ ἔτους, καὶ ὁ ἀ-
 καδημαϊκὸς Caro κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον
 γράφας, κατέδειξαν τὴν τῆς πατρίδος αὐτῶν παρκα-
 μὴν ἕνεκα τῆς διὰ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας πλημ-
 μυρήσεως τοῦ δημοκρατικοῦ στοιχείου. «Ἐἶδομεν,
 λέγει οὗτος καὶ ἡμεῖς πρόδρομα συμπτώματα τῆς
 δημοκρατικῆς νόσου· εἶδομεν τοὺς δημοκόλακας
 μᾶλλον κινδυνώδεις τῶν κολάκων τοῦ δεσποτισμοῦ,
 χαλκεύοντας τὴν πολιτικὴν των ἐπιτυχίαν διὰ τῶν
 χυδαιοτέρων κολακειῶν, ἀνθρώπους δὲ διανοητικῶς
 ὑπερέχοντας νὰ κλίνουν τὸν αὐχένα εἰς τὴν φαντα-
 στικὴν κυριαρχίαν τοῦ πλήθους, καὶ νὰ θυσιάζουν
 τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι εἰς τὴν ἀλογίαν τῶν
 ἐντολέων των. Πόσοι ἄνδρες ὑψηλοῦ χαρακτῆρος καὶ
 ἐξόχου διανοίας ἀπέφυγον νὰ ἐξασκήσωσι τὸ τῆς ἐκ-
 λογῆς δικαίωμα ἀηδιάζοντες νὰ συναγωνισθῶσι
 μετὰ τῶν οὐτιδανῶν. Πόσοι παρητήθησαν τῆς πο-
 λιτικῆς καὶ τοι ἰκανώτατοι ὄντες, ἵνα μὴ ταπεινω-
 θῶσι, γινόμενοι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Μίλλ, δου-
 λικὰ ὄργανα ἀνθρώπων κατωτέρων καὶ κατὰ τὴν
 διάνοιαν καὶ τὴν μάθησιν. Τὸ χεῖριστον τῶν συμ-
 πτωμάτων εἶναι ἡ διὰ τῆς πανδήμου ψηφοφορίας
 διανοητικὴ καὶ πολιτικὴ ἀσθένεια καὶ ἀδυναμία τῶν
 εἰς τὰς ἀρχὰς περιερχομένων ἵνα κυβερνήσωσι τὴν
 Γαλλίαν» ¹⁾).

Ὁ σοφὸς ἀκαδημαϊκὸς ἤθελε πρὸ πολλοῦ ἐννοή-
 σει, ὅτι ἔμελλεν ἡ πατρίς του νὰ βადίση πρὸς τὴν
 παρακμὴν, ἐὰν ἐσπούδαζε τὰς αἰτίας τῆς παρακ-
 μῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ· ἤρκει μόνον ἡ ἱστορία τῶν Ἀ-
 θηνῶν, αἱ τινες ὑπῆρξαν κυρίως ἡ ἑστία τοῦ πολι-
 τισμοῦ, ἡ Ἑλλάς τῆς Ἑλλάδος, ἵνα φωτίσῃ τοὺς
 Γάλλους, ὡς νομίζω, ἐφώτισε τοὺς Ἄγγλους.

Η΄.

Προώδευεν ὁ ἑλληνισμὸς μέχρι Περικλέους, καὶ
 ἔκτοτε ἤρχησε νὰ ἐκπίπτῃ. Τὸ παραβολικὸν διά-
 γραμμα τοῦ κ. A. Burnouf, διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀ-
 θήναις Γαλλικῆς σχολῆς, ἐν τῷ συγγράμματι αὐ-
 τοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας,
 εὐστόχως παρίστησι τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν
 ταύτην. Διὰ ποῖον λόγον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικ-
 κλέους ἤρχησαν νὰ παρακμάζουσιν αἱ Ἀθῆναι, τὸ ἔ-
 ρεισμα τῆς Ἑλλάδος, καὶ μετ' αὐτῶν ἅπας ὁ ἑλ-
 ληνισμὸς; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ ἐγκύβας
 σπουδαίως εἰς τὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φιλοσοφίαν
 τῆς ἱστορίας θέλει ἀπαντήσῃ, ὅτι, ἀφοῦ περιῆλθον
 εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτείας ἄνθρωποι παρορῶντες

τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων χάριν τῶν ψηφίζοντων
 καὶ ὑποστηριζόντων αὐτοὺς χυδαίων καὶ φαύλων
 ἀνθρώπων, τὸ δίκαιον περιεφρονήθει. Εἶχον μὲν αἱ
 Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι νόμους καλοὺς, ἀλλ' οἱ ἐκλε-
 κτοὶ τοῦ ὄχλου οὐδενὶ ἐχρῶντο. Ὁ Ἀριστοφάνης,
 τοὺς ἐξευτελιζοντας τὴν πολιτικὴν καὶ περιφρονου-
 τας τοὺς νόμους ἐκωμῶδησεν ἐν ταῖς κωμωδίαις οἱ
 Ἰππῆς, καὶ αἱ Ἐκκλησιάζουσαι. Ὁ δὲ κωμικὸς Ἀνα-
 ξανδρίδης ἐσκωψε τὰς πόλεις εἰπών·

«Ἡ πόλις ἐβουλήθ' ἢ νόμον οὐδὲν μέλει.»

Οἱ δὲ δικασταὶ ἀδιακρίτως διοριζόμενοι ἐφήρμοζον
 τὸν νόμον κατὰ τὸ δοκοῦν τῶν δημοκόπων, τὸ δῖ-
 καιον ἀναιδῶς καπηλεύοντες. «Οἱ δὲ νῦν δημαγωγοί,
 λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, χαριζόμενοι τοῖς δήμοις, πολλὰ
 δημεύουσι διὰ τῶν δικαστηρίων.»

Ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, λέγει ὁ σοφὸς Laurent κα-
 θηγητῆς ἐν Gand, πραγματευόμενος τὴν ἱστορίαν
 τῆς ἀνθρωπότητος καὶ περὶ τοῦ δικαίου καὶ ἀλληλ-
 λεθοῦς δικαίου λαλῶν, ἃς χρησιμεύσῃ ὡς μάθημα
 εἰς τοὺς νεωτέρους λαοὺς. Δὲν ὑπάρχει, λέγει, φυλὴ
 κάλλιον πεπροικισμένη τῆς ἑλληνικῆς, καὶ κατεστρά-
 φη, οὐχὶ ἕνεκα τῶν νικῶν τοῦ Φιλίππου ἢ τοῦ Ἀ-
 λεξάνδρου, οὔτε ἕνεκα τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτῆσεως,
 ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐλαττώματος, ὑπὲρ διε-
 βίβρωσκειν αὐτήν. Ποῖον δὲ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο; ἡ
 περιφρόνησις τοῦ δικαίου καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἰσχυ-
 ροτέρου ¹⁾. Ὁ σοφὸς καθηγητῆς τοῦ Gand ἀνευρίσκει
 θαυμασίως διὰ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν τὴν
 αἰτίαν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ δὲν
 ἀναζητεῖ τὴν αἰτίαν τῆς περιφρονήσεως τοῦ δικαίου,
 ὅπερ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, καθ' ἣν ἡ Ἑλλάς
 προώδευεν, βεβαίως τὸ δίκαιον, τὸ σῶζον τὴν ἐλευ-
 θερίαν, δὲν περιεφρονεῖτο· ἄλλως ἡ Ἑλλάς δὲν ἤθελεν
 ἀναβῆ εἰς τοιοῦτον ὕψος πολιτισμοῦ. Νομίζω δὲ ὅτι
 δὲν ἀπατῶμαι ὑποστηρίζων, ὅτι περιεφρονήθη τὸ δῖ-
 καιον, διότι περιῆλθον εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν διαφόρων
 πολιτειῶν ἄνθρωποι μὴ ἀσκήσαντες τὴν διάνοιαν, ἀ-
 παιδευτοί, ἕνεκα δὲ τούτου στερημένοι τῶν ἠθικῶν αἰ-
 σθημάτων καὶ ἰδίως τοῦ δικαίου, καὶ μόνον ὑπέικον-
 τες εἰς τὰ πάθη, ἰδίως τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοπρω-
 τίας. Ἡ ἀπαιδεύσις τῶν πάντων τῶν παθῶν μή-
 τηρ ἐστίν, ὡς ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας. Πρὸ τῆς ἐποχῆς
 τοῦ Περικλέους, οἱ νοήμονες πολιτικοὶ τῶν ἐν Ἀθή-
 ναις εὐπατριδῶν, οἱ κηδόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος
 των, φοβηθέντες μὴ κατισχύσουν ἐν τῇ πολιτείᾳ
 οἱ δημαγωγοὶ καὶ αὐτὸν τὸν δίκαιον Ἀριστείδην
 ἐξωστράκισαν, διότι ἐπρότεινε νὰ ἐκταθῇ εἰς πλειο-
 νας τὸ δικαίωμα εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐπωνύμου ἄρχον-
 τος. Ἀλλ' ὁ ἀλιτήριος Περικλῆς ταπεινώσας διὰ

¹⁾ La vraie et la fausse démocratie, Revue des deux mon-
 des 1 juin 1870.

¹⁾ Etudes sur l'histoire de l'humanité. Histoire du droit des
 gens et des relations internationales, Tom ii pag. 389.

τοῦ Ἐφιάλτου τὴν ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλὴν ὑψώσε τὸ βάνουσον στοιχείον τῆς κοινωνίας, ἵνα διὰ τῆς δοξοκομίας καὶ τῆς εὐγλωττίας πτοῇ αὐτὸ, καὶ οὕτως ἄρχῃ. Ἰπέθαλψε δὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅπως καθίσταται ἀναγκαστικὸς εἰς τὴν πολιτείαν καὶ πάντες ἐνόμιζον, φησὶν ὁ Πλούταρχος, «ὡς ἔργον τοῦ μὲν Νικίου τὴν εἰρήνην, Περικλέους δὲ τὸν πόλεμον». Δικαίως ἄρα, ὁ Πλάτων (ἐν Γοργία) εἶπε «τὸν Περικλέα πεποικιλέναι τοὺς Ἀθηναίους, ἀργούς, δειλοὺς, λάλους καὶ φιλαργύρους, εἰς μισθοφορίαν πρῶτον καταστήσαντα.» Ὁ δὲ ἀληθῶς ἐκτιμῶν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εὐρίσκει δικαίαν τὴν ἐπίπληξιν τὴν παρὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κίμωνος Ἑλπινίκης γενομένην πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἀγενοῦς θριάμβου ἐπὶ τῶν ὁμοφύλων καὶ συγγενῶν Σαμίων· εὐρίσκει δὲ ἐπίσης, ὅτι καὶ ἡ δύναμις τοῦ λόγου τοῦ Ὀλυμπίου ἐπικληθέντος δημαγωγοῦ, καὶ ἡ τιμιότης αὐτοῦ, «ἀδωροτάτου χρημάτων» κατὰ Θουκυδίδην, καὶ ὅτι τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ἐλάττω κατέλιπεν, ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν, ὡς ὁ Ἰσοκράτης λέγει ἐν τῷ Συμμάχικῳ, δὲν δικαιολογοῦσι τὴν χάριν τῆς φιλαρχίας του ἀνύψωσιν τοῦ βαναύσου στοιχείου, ὅπερ ἔπλασεν ἐπιβροῦν εἰς τὸν Κλέωνα, τὸν Ἰπέρολον, τὸν Κλεοφῶντα καὶ λοιποὺς ὀλεσῆρας τῆς κοινωνίας. Δὲν ἴσχυσε τῶντι ὁ Θουκυδίδης, ὅστις «τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν προῖστάμενος ἀντεπολιτεύετο τῷ Περικλεῖ πολλά δημαγωγῶντι,» ὡς ἔγραφεν ὁ Ἀριστοτέλης. Οὔτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἴσχυσε Νικίας ὁ Νικηράτου, «ὅς τις εἰς τὸ πρωτεύειν προήχθη μάλιστα ὑπὸ τῶν πλουσιῶν καὶ γνωρίμων, κατὰ Πλούταρχον, ἀντίταγμα ποιουμένων αὐτὸν πρὸς τὴν Κλέωνος βδελυρίαν καὶ τόλμαν.» Τί ἐσήμαινεν ὁ φρόνιμος Νικίας ἀποτρέπων τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας, καὶ διαμαρτυρούμενος κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἰδίων ἔνεκα κερδῶν καὶ φιλοτιμίας παρώτρυνον τὴν πόλιν εἰς χαλεπὸν καὶ διαπόντιον κίνδυνον; Εἰς τὴν Σικελίαν! ἀναστάς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ὁ μάλιστα τῶν δημαγωγῶν ἐπὶ τὸν πόλεμον προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους Δημόστρατος, ἐφώναζεν· ἡ δὲ βουλή πεισθεῖσα εἰς τὸν δημαγωγὸν ἢ εἰς τὸν Νικίαν ἐψήφισε τὸν πόλεμον. Ὅπως δὴποτε ἔπαθον τότε οἱ Ἀθηναῖοι ὀλιγώτερον κραυγάζοντες εἰς τὴν Σικελίαν, ἢ πρὸ ὀλίγου οἱ Γάλλοι κραυγάζοντες εἰς τὸ Βερολίον. Ἀφοῦ εἰσηλάσεν ἐν τῇ βουλῇ τὸ βάνουσον στοιχείον, εἰς δὲ τὰς ἀρχὰς ἀνέβησαν οἱ παρ' αὐτοῦ ἐκλεγόμενοι καὶ ὑποστηριζόμενοι δημαγωγοί, τῶν φρονίμων ἀνθρώπων αἱ ὀρθαὶ γνώμαι ἐματαιώθησαν, οἷαι αἱ τοῦ ἀστρονόμου Μέτωνος καὶ τοῦ Σωκράτους λέγοντος, ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς πόλεως τὸν ἑκπλοῦν πραττόμενον.

Ὁ φιλόπατρις Ἰσοκράτης, μικρὸν μετὰ τὴν ἐπο-

χὴν ταύτην, καὶ τοὶ δειλὸς καὶ φοβούμενος μὴ φανῆμισόδημος, ἔλαβεν οὐχ ἤττον τὸ θάρρος, ὥστε ἀναφανδὸν ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ νὰ καταγγείλῃ τὴν ὀλεθρίαν πωρείαν τῆς πολιτείας. «Πῶς χρὴ ταύτην τὴν πολιτείαν ἐπαινεῖν ἢ στέργειν, ἔλεγεν ἐν τῷ Ἀρειοπαγητικῳ, τὴν τοσοῦτων μὲν κακῶν πρότερον αἰτίαν γενομένην, νῦν δὲ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸ χεῖρον αἰετὸν φερομένην; Πῶς δ' οὐ δεῖ δεδιέναι, μὴ τοσαύτης ἐπιδόσεως γιγνομένης, τελευταῖοντες εἰς τραχύτερα τῶν τότε γενομένων ἐξοκειλωμεν;»

Συνάγεται τῶντι ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰσοκράτους ἰδίως, ὅτι οἱ κυβερνήσαντες πρότερον τὰς Ἀθήνας βασιλεῖς ἐμόρφωσαν τὰς τινὰς διανοητικὴν, ἵνα ἐκφρασθῶμεν κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον, ἧτις ἐστήριξε τὸ δίκαιον, καὶ οὕτω προώδευσεν ὁ ἑλληνισμὸς. «Τὸ μὲν οὖν διαφερόντως οἰκείσθαι τὴν πάλιν ἡμῶν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, λέγει ἐν τῷ Παναθηναϊκῳ, δικαίως ἂν ἐπενέγκαιμεν τὴν αἰτίαν τοῖς βασιλεύουσιν αὐτοῖς· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ παιδεύσαντες τὸ πλῆθος ἐν ἀρετῇ καὶ δικαιοσύνῃ.» Ἐν δὲ τῷ Ἀρειοπαγητικῳ σαφῶς διηγείται, ὅτι «τοὺς βίον ἱκανὸν κεκτημένους περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἠνάγκασαν διατρίβειν, ὀρῶντες ἐκ ταύτης διαφέροντας γιγνομένους καὶ τῶν πλείστων κακῶν ἀποσχομένους.» Συνάγεται ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι κατέστη ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξις τις εὐπατριῶν, εὐπόρων, ἀσκούτων τὴν διανοίαν διὰ τῆς φιλοσοφίας· ἡ δὲ ἄσκησις αὕτη ἀνεπτυξε καὶ ἐκράτυνε τὸν νοῦν. Οὕτω δὲ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν τάξιν ταύτην τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ ἰδίως τὸ αἰσθημα τοῦ δικαίου τὸ οὐσιωδέστερον πάντων. Κατέστη δὲ ἡ τάξις αὕτη περιερχομένη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτείας ἱκανὴ καὶ ἀρμοδιὰ νὰ στηρίξῃ τὸ δίκαιον.

Ἀπὸ δὲ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὑπερίσχυσαν οἱ βάνουσοι, παρηγωνίσθησαν δὲ οἱ εὐγενεῖα καὶ παιδεία ἐπιφανεῖς, καὶ περιήλθον εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ δημοκόλακες, οἱ οἰνοχοοῦντες τὰ πλήθη, κατὰ Πλάτωνα, «αἰρεῖται γὰρ ὁ δῆμος τοὺς δημαγωγῶντας καὶ σπουδαρχίῳντας,» κατὰ Ἀριστοτέλην, περιεγίγοντο ὡς τὰ πλείστα εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων οἱ γνώμην φαυλότεροι, ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης, «καὶ ἐκράτησε τῶν νόμων ἡ ἀνθρωπεῖα φύσις, εἰσθῦτα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν, καὶ ἀσμένῃ ἐδήλωσεν ἀκρατῆς μὲν ὀργῆς οὐσας, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου, πολεμία δὲ τοῦ προύχοντος¹⁾».

Ἀφ' οὗ ὁ Περικλῆς μετέτρεψεν ἀτυχῶς τὴν πολιτείαν ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον, ὑψώθησαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἔλαβον σημασίαν ἀνθρωποὶ χυδαῖοι καὶ βάνουσοι, στερούμενοι τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων. Ἐσήμαινε μεγάλως, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικ-

¹⁾ Β. III Κ. 83 καὶ 84.

κλέους ὁ βριαϊότατος τῶν πολιτῶν, Κλέων ὁ Κλεικίνετου, ὁ βυρσοδέψης κατὰ Ἀριστοφάνην, περὶ τὸν ἕποτον ἔβροσκον καὶ ἤξανον αἱ ὀλέθριαι ἐπιθυμίαι τοῦ ὄχλου, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, ὁ συμβουλευσὼν νὰ ἀποκτείνωσι ἡθροδὸν πάντας τοὺς Μυτιληναίους. Ἄλλ' ὁ κακοῦργος οὗτος τὴν ἐπιβροχὴν αὐτοῦ ἔσωζε προσεταιριζόμενος καὶ περιποιούμενος τὸ φαῦλον στοιχείον τῆς κοινωνίας, «ὅπερ καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων εἰς τὰ ἔργα ἀντήλλαξεν τῇ δικαιοσύνῃ, ὡς φησὶν ὁ Θουκυδίδης ¹⁾», ὡστε ἡ σωφροσύνη νὰ θεωρῆται ἀνάνδρου πρόσχημα κλ. Εἶχεν ἐπίσης σημασίαν ἡ ἰταμώτατος καὶ πνουργότατος Ἰπέμβολος ὁ Περιθοίδης, ὁ λυχνοπώλης κατὰ Ἀριστοφάνην, ἡ ἀδοξία τῆς πόλεως κατὰ Πλούταρχον. Καὶ οὐκ ὀλίγοι δημαγωγοὶ ἐπήμαινον, χάριν τῆς ἀναμιξέως εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ βαναύσου στοιχείου, οἷοι ὁ κυρδοπιώλης Εὐκράτης, ὁ προβατοπώλης Λυσικλῆς, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Δημόστρατος, ὁ Πυθέας, ὁ Καλλιμέδων, ὁ Δημάδης, ὁ ἄθλιος δικηγόρος Ἀνδοκίδης, ὁ πέμψας τὴν ἀνεψιάν του δῶρον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου, καὶ ἄλλα ὅμοια τούτων ἀνδράρια πωλοῦντα τὴν πατρίδα ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς. Ἡ δὲ ἀθλιότης αὕτη τῆς πολιτείας προέβαιεν ἀξάνουσα, ὡστε μόνος ὁ Δημοσθένης, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Ξενοφάνους καὶ Θεοφράστου, μετὰ τὴν τῆς πολιτείας παρέκβασιν, ἀνεδείχθη πολίτης ἐνάρετος καὶ ἀνὴρ ἀκέραιος. Ὅταν τῶντι Φίλιππος ὁ Μακεδῶν ἐπληροφόρηθη περὶ ὧν κατ' αὐτοῦ ἐν τοῖς φιλιππικοῖς ἐλάλησε, δὲν ἐταράχθη, ἀλλ' εἶπεν εἰς τὸν Παρμενίωνα, «ὦ Παρμενίων, δίκαιος ὁ Δημοσθένης παρρησίας τυγχάνειν· μόνος γέ τοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δημαγωγῶν οὐδαμοῦ τοῖς ἀπολογισμοῖς ἐγγέγραπται τῶν ἐμῶν ἀναλωμάτων.» Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης, καὶ ἐὰν ὑπῆρχεν ἦττον φιλαθήναιος καὶ μᾶλλον φιλογενής, δὲν ἤθελε κατορθώσῃ διὰ τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς εὐγλωττίας του νὰ σώσῃ τὸν ἑλληνισμόν. Τὸ στοιχείον, ὅπερ ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας, εἶχεν ἤδη ἐκπέσει, ταπεινωθῆ καὶ τὸ πλεῖστον καταστραφῆ, ἀφρὸς δὲ τῆς κοινωνίας ἦν ὁ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν καὶ ἀγυρτῶν διαβουκολούμενος ὄχλος, ὅς τις δὲν ἐφρόντιζε περὶ τῶν κοινῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων, ὡς αὐτὸς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ παραπροσβείας λόγῳ σαφῶς μαρτυρεῖ λέγων «Ὁ δῆμος ἐστὶν ὄχλος, ἀσταθμητότατον πρᾶγμα τῶν ἀπάντων καὶ ἀσυνθετώτατον, ὡς περ ἐν θαλάττῃ πνεῦμα ἀκατάστατον ὡς ἂν τύχοι κινούμενον· ὁ μὲν ἦλθεν, ὁ δὲ ἀπῆλθε· μέλει δὲ οὐδενὶ τῶν κοινῶν, ἀλλ' οὐδὲ μέμνηται.»

Ὁ δεσποτικὸς οὗτος δῆμος ἐντίμους θεωρῶν τοὺς

¹⁾ Αὐτίθι 82.

κόλακας αὐτοῦ κατὰ Ἀριστοτέλην, ἔμελλε νὰ ὑψώσῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτείας, ἀντὶ τοῦς κατὰ διάνοιαν ἐπιφανεῖς, ἀνθρώπους βαναύσους εἰς οὐς ἔλειπε ἀπὸ ἀναγκαιότατον πάντων κρίσις περὶ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν δικαίων τῶν πρὸς ἀλλήλους· τὸ γὰρ βαναύσον οὐκ ἐστὶν ἀρετῆς δημιουργὸν κατὰ Ἀριστοτέλην.» Ὅθεν οἱ διεπόντες τὴν πολιτείαν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἔγραφε τοὺς πλήρεις φιλοπατρίας λόγους τοῦ ὁ Ἰσοκράτης, ἐνόουν μὲν «τὴν ἀδικίαν ἐπονείδιστον εἶναι, ἀλλὰ κερδαλέαν καὶ πρὸς τὸν βίον τὸν καθ' ἡμέραν συμφέρουσαν.» Ὅτι δὲ ὁ ἄκριτος ὄχλος ἔδιδε τὴν ψῆφον τοῦ εἰς τοὺς ἀθλιωτέρους, οὐδεμία μένει ἀμφισβόλια, ἐξ ὧν ἐν τῷ Συμμαχικῷ ὁ Ἰσοκράτης διηγείται. «Προσποιούμενοι, λέγει, σοφώτατοι τῶν Ἑλλήνων εἶναι, τοιοῦτοις συμβούλοις χρώμεθα ὧν οὐκ ἐστὶν ὅστις οὐκ ἂν καταφθνήσειεν· καὶ τοὺς αὐτοὺς τούτους κυρίους τῶν κοινῶν ἀπάντων καθίσταμεν, οἷς οὐδεὶς ἂν τῶν ἰδίων οὐδὲν ἐπιτρέψειεν· τὸ δὲ πάντων σχετλιώτατον, οὐς γὰρ ὁμολογήσαιμεν ἂν πονηροτάτους εἶναι τῶν πολιτῶν, τούτους πιστοτάτους φύλακας ἡγούμεθα τῆς πολιτείας εἶναι. Πλείστους δὲ τιθέμενοι νόμους, οὕτως ὀλίγον αὐτῶν φροντίζομεν, ὡστε θανάτῳ τῆς ζῆμίας ἐπικειμένους, ἂν τις ἀλφειὰ δεκάζων (ῥουσφέτια λαμβάνων) τοὺς τοῦτο φανερώτατα ποιοῦντας στρατηγούς χειροτονοῦμεν, καὶ τὸν πλείστους διαφθεῖραι τῶν πολιτῶν δυνηθέντα, τοῦτον ἐπὶ τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων καθίσταμεν.»

Οἱ διαφθορεῖς τῶν πολιτῶν, οἱ περιερχόμενοι εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων, ἠναγκάζοντο νὰ ἀθετῶσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων χάριν τῶν δημιουργημάτων καὶ ὑποστηρικτῶν αὐτῶν βαναύσων ἀνθρώπων· οὕτω δὲ ἐξηγεῖται τίνι τρόπῳ πρὸ τῆς παρεκβάσεως τῆς πολιτείας «οἱ εὐποροὶ μετὰ τοσαύτης ἀσφαλείας διῆγον, ὡστε καλλίους εἶναι καὶ πολυτελεστέρας τὰς οἰκῆσεις καὶ τὰς ἐπισκευὰς τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ἢ τὰς ἐντὸς τείχεος· καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν μὴ εἰς τὰς ἐορτὰς εἰς ἄστου καταβαίνειν, ἀλλ' αἰρεῖσθαι μένειν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς μᾶλλον ἢ τῶν κοινῶν ἀπολαύειν.» Μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον μεταβολὴν, οἱ πολῖται δὲν ἠδύναντο νὰ μένουν εἰς τὰς ἐξοχὰς ἕνεκα τῆς κακοῦργίας καὶ ληστείας. Ἐκορυφώθη δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἡ ἀδικία καὶ ἀρπαγῆ, ὡστε «ἄλγιον ζῆν τὰς οὐσίας κεκτημένους, ἢ τοὺς συνεχῶς πενομένους,» ὡς ἐκφράζεται ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ.

Ὁ Συμμαχικὸς λόγος τοῦ Ἰσοκράτους περιέχει πολλὰ ἄλλα διδόμενα, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ἐναργῶς ἡ ἀθλία κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἕνεκα τῆς εἰς τὴν πολιτείαν μετοχῆς τοῦ βαναύσου στοιχείου. Ἀνυψώθησαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ μεγάλως ἐπήμαινον οἱ δυνάμενοι, οὐχὶ διὰ

τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς ῥαδιουργίας καὶ κολακείας νὰ σαγηνεύουν τὴν ὑπόληψιν, ἢ κάλιον εἰπεῖν τὴν πρόληψιν τοῦ ἀκρίτου ὄχλου. Ἐχλεύαζον δὲ οὗτοι καὶ περιεφρόνουν καὶ ἐταπείνουν τοὺς σπουδαίους ἄνδρας, ἀγερῶχος καὶ ὑπεροπτικῶς συμπερόμενοι, ὅπως φαίνονται ἀπέναντι τοῦ βαναύσου πλήθους ὑπερέχοντες ἐπὶ ἀρετῇ καὶ πολιτικῇ ἱκανότητι. Οἱ δημαγωγοὶ οὗτοι ἵνα ἄρωσι πᾶν πρόσκομμα εἰς τὰς ὀρέξεις των, τινὰς μὲν τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν ἐξώρισαν, τοὺς δὲ ἠνάγκασαν πολυτρόπως νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των. Ἐφυγον τῶντι οὐκ ὀλίγοι μακρὰν πονηρῶν προϋσταμένων, οἱ τινες οὐκ ἀπέσχοντο τοῦ κακοπραγμονεῖν καὶ συκοφαντεῖν καὶ μακρὰν πολιτείας, νοσοῦσης ἀδιόρθωτον νόσον. Καὶ τὸν μὲν Θουκυδίδην, τὸν ὑπεροχώτερον τῶν ἱστοριογράφων, ἐξωστράκισαν· τὸν δὲ Σωκράτην, τὸν ἐξοχώτερον τῶν ἠθικῶν φιλοσόφων, τὸν συμβουλευόντα καὶ τὸν ἀδικούμενον μὴ ἀνταδικεῖν, τὴν δὲ ἄγυρτιν καὶ σοφιστείαν στυλιτεύοντα, ὡς εἰσάγοντα δῆθεν ἕτερα δαιμόνια οἱ φιλόδικοι Ἀθηναῖοι τὸ κώνειον ἐπότισαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σοφισταὶ δὲν εὕρισκον τὸ συμφέρον αὐτῶν ἐν ταῖς διδασκαλίαις τοῦ Ἀριστοτέλους, προεπηλάκισαν καὶ αἰσχροῦς ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν διὰ τῶν ἀθλίων δημοκόπων Εὐρυμέδοντος καὶ Δημοφίλου. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν σπουδαίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν ἠναγκάζοντο νὰ ἀπομακρύνωνται τῆς πόλεως. Ἡ ἀκαδημία, τρισχιλίων δραχμῶν χωρίδιον ἐωνημένον, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἦν Πλάτωνος καὶ Ξενοκράτους καὶ Πολέμωνος οἰκητήριον, αὐτόθι σχολαζόντων καὶ καταβιούντων τὸν ἅπαντα χρόνον, πλὴν μίαν ἡμέραν ἐν ἣ Ἑνοκράτης καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς ἄστνυ κατῆι. Ὁ Εὐριπίδης παρατηρῶν τὴν ἀμαθίαν διέπουσεν τὰ τῆς πατρίδος, ἔλεγεν ἐν τῇ τραγωδίᾳ αἰ Φοίνισσαι·

«Τὴν τῶν κρτυόντων ἀμαθίαν φέρειν χρεῶν.»

Βλέπων δὲ τὴν ἐν τῇ πατρίδι του πολυτυραννίαν καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκωμιάσῃ καὶ ἰσόθεον τὴν τυραννίδα νὰ ὀνομάσῃ, ὡς λέγει ὁ Πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἔφυγεν εἰς Μακεδονίαν παρ' Ἀρχελάῳ τῷ βασιλεῖ, ἔνθα καὶ κατεβίωσεν. Ὁ δὲ εὐγενέστατος Ξενοφῶν ἐν Σκιλλοῦντι τὸ λιπαρὸν εἶδε γῆρας. Ἐξώρισαν οἱ δημαγωγοὶ τὸν Ξενοφῶντα ἐπὶ λακωνισμῷ κατηγορήσαντες, ὡς ἐγκωμιάσαντα τὴν ἀριστοκρατικὴν πολιτείαν τῶν Λακεδαιμονίων, ψέξαντα δὲ τὴν τῶν Ἀθηναίων δημοκρατίαν, καὶ εἰπόντα, ὅτι αὐτὸς ἐν πάσῃ γῇ τὸ βέλτιστον ἐναντίον τῇ δημοκρατίᾳ· ἐν γὰρ τοῖς βελτίστοις ἐν ἀκολασία τε ὀλιγίστη καὶ ἀδικία, ἀκρίβεια δὲ πλείστη εἰς τὰ χρηστά, ἐν δὲ τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη καὶ ἀταξία καὶ πονηρία. Ἡ ἀμαθία καὶ ἀπαιδευσία ἄγει ἐπὶ τὰ αἰ-

σχρά· οἱ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δημοκρατίας, αὐτοὺς μὲν χρηστοὺς ἀτιμοῦσι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται, καὶ ἐξελάνουσι καὶ ἀποκτείνουσι, τοὺς δὲ πονηροὺς αὐξοῦσιν.» Πολλοὶ δὲ ἄλλοι ἐκ τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς ἰδίας πατρίδας ἕνεκα τῆς τῶν πολιτικῶν παρεκβάσεως, οἷοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι Ἀνδρωτίων φυγῶν εἰς Μέγαρα, καὶ ὁ Ἀρχίδημος εἰς Πάρθους.

Ἀφοῦ οἱ σπουδαῖοι ἄνδρες ἐξωρίσθησαν ἢ ἔφυγον ἐξ Ἀθηνῶν, ἐννοεῖται ὅτι ἔμειναν ἄνθρωποι βάνουσοι καὶ μηδαμινοὶ, οἷοι ἦσαν καὶ οἱ ἔκγονοι τοῦ Βουσέλου, τοὺς ὁποίους, βιαίους, ἀναισχύντους, βδελυροὺς καὶ μιαροὺς ὀνομάζει ὁ Δημοσθένης, ἐξαίρεσει τοῦ Μακκαράτου δι' ὃν ἔγραψε τὸν δικανικὸν λόγον. Ἰα δὲ μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος, ἐσήμαινον ἐν τῇ κοινῶν βάνουσοί τινες οἷοι ὁ ἀλφιτοποιὸς Νουσικίδης, ὁ ἀρτοποιὸς, Κύρηθος καὶ ὁ χλαμυδουργὸς Δημέας ὧν μνεῖαν ποιεῖται ὁ Ξενοφῶν. Θεαρίων δὲ ὁ ἀρτοκόπος, καὶ Μίθαικος, ὁ τὴν ὄψοποιάν συγγεγραφῶς τὴν Σικελίαν, καὶ Σάραμβος ὁ κάπηλος, ὧν μνεῖαν ποιεῖται ὁ Πλάτων. Ἐμελλεν ἡ πολιτικὴ, ἡ τιμιωτέρα τῆς ἱατρικῆς κατὰ Ἀριστοτέλην, νὰ περιέλθῃ εἰς βαναύσους καὶ ἀγοραῖους ἀνθρώπους. Κωμωδῶν τῷ ὄντι ὁ Ἀριστοφάνης τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς πολιτικῆς, εἰσάγει ἐν τῇ κωμωδίᾳ, οἱ Ἰππῆς, τὸν ἀλλαντοπώλην Ἀγοράκριτον καλούμενον, ἔνθα προτρέπεται ὁ βάνυσος οὗτος ἄνθρωπος νὰ γίνῃ πολιτικὸς, χορδεύων καὶ ταραττων τὰ τῆς πολιτείας ὡς τοὺς ἀλλάντας, καὶ ὑπογλυκαίνων τὸν δῆμον μαγειρικοῖς ῥηματίοις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σπουδαῖοι καὶ πεπαιδευμένοι κατεδιώκοντο καὶ ἔφευγον, δὲν ἔμενον εἰμὴ οἱ ἀγοραῖοι καὶ βάνουσοι· διὰ δὲ τὸν εἰρημένον λόγον στὰς βαναύσους τέχνας Ἕλληνες ὕστερον περὶ πλείστου μᾶλλον ἐποιούντο, ἢ τὰς κατὰ παιδείαν γινόμενας ἐπινοίας. Ἔστιασις καὶ ὀρεῖται Θεοδώρου τοῦ ψηφοκλέπτου ἐν θεάτρῳ χαλκῆν εἰκόνα ἀνέθηκον ψῆφον κρατοῦσεν, ἐν δὲ Θήβαις Πινδάρου μὲν οὐκ ἔστιν εἰκὼν, Κλέωνος δὲ τοῦ ὠδοῦ, ὡς διηγῆται Ἀθήναιος ὁ Δειπνοσοφιστής. Κατήνησαν δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν χαμερπείας ὥστε ἔ τῶν Ἀθηναίων δῆμος μάλιστα, ἐγένετο διαβόητος ἐπὶ κολακείᾳ. Ὁ συμπολίτης αὐτῶν Δημοχάρης ὁ ἱστοριογράφος, τοῦ Δημοσθένους ὁ ἀνεψιὸς, διηγούμενος τὰς πρὸς Δημήτριον τὸν πολιορκητὴν κολακείας τῶν συμπολιτῶν του, δυσαρεστούμενον δὲ δι' αὐτάς, γράφει οὕτως· «Ἐλύπει μὲν τὸν Δημήτριον καὶ τούτων ἕνια ὡς ἔοικεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλα γε παντελῶς αἰσχρὰ καὶ ταπεινά. Λακίης καὶ Λαμίας, (τῶν ἐταίρων αὐτοῦ) ἱερά· Βουρίχου δὲ καὶ Ἀδημάντου καὶ Ὀξυθέμιδος, τῶν κολάκων αὐτοῦ καὶ βωμοὶ καὶ ἥρωα καὶ σπονδαί. Ἐπανελθόντα ἐκ Κερκύρας τὸν Δημήτριον ἐδέχοντο

δι' Ἀθηναίους οὐ μόνον θυμιῶντες καὶ στεφανοῦντες καὶ οἰνοχοοῦντες, ἀλλὰ καὶ ἐπάδοντες, ὡς εἶη οὗτος θεὸς ἀληθινός.» Ὁ δὲ ἱστοριογράφος Θεόπομπος ὁ Χίος ἔλεγεν, ὅτι αἱ Ἀθηναί, ἡ ἐστία τῆς Ἑλλάδος, τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας κατὰ Πλάτωνα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἦσαν «πλήρεις κολάκων, λωποδυτῶν, ψευδομαρτύρων, συκοφαντῶν καὶ ψευδοκλητήρων.» Ὅπως δὴποτε οἱ ἀποτελοῦντες ἤδη τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων βάνασοι καὶ χυδαῖοι, μᾶλλον δὲ πεπολιτισμένοι τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶχον ὅπως μικρὰν τινα αἰδῶ, ὅπως νομοποιῶσι τουλάχιστον τὴν ἀδικίαν καὶ ἀρπαγὴν διὰ τῆς σοφιστικῆς ἰδέας τῆς κοινοκτημοσύνης, ἣν ὁ Ἀριστοφάνης ἐκωμῶδησεν ἐν ταῖς κωμωδίαις, ὁ Πλούτος καὶ ἰδίως αἱ Ἐκκλησιάζουσαι. Ἀλλ' ἐν Μεγάρους, ὡς διηγείται ὁ Ἀριστοτέλης, «οἱ δημαγωγοὶ ἵνα χρήματα ἔχωσι δημεύειν ἐξέβαλον πολλοὺς τῶν γνωρίμων.» Ἐν δὲ Ἄργει, ὡς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν βιβλ. ΙΓ'. «τῶν δημαγωγῶν ψευδέσι διαβολαῖς συνηγορούντων ἐπιτοσοῦτον ἐξηγηρίωθη τὸ πλῆθος, ὥστε πάντων τῶν κατηγορουμένων ὄντων πολλῶν καὶ μεγαλοπλούτων, καταγνῶναι θάνατον ἀνήρσαν διὰ πλείονας ἢ χιλίους διακοσίους.» Ὁ δὲ ἡλίθιος ἐκεῖνος λαὸς ἰδὼν τὸ φορικῶδες αὐτοῦ κακούργημα ἐφόνησε καὶ τοὺς παροτρύνοντας αὐτὸν δημαγωγούς. «Οὐδεὶς παραλείπεται τόπος, λέγει ὁ Ἰσοκράτης, ὃς οὐ γέμει καὶ μεστὸς ἐστὶ πολέμου καὶ στάσεων καὶ σφαγῶν καὶ κακῶν ἀναριθμήτων.» Οὕτω τὸ δημοκρατικὸν στοιχεῖον, παριστῶν τὴν ἀδικίαν καὶ πολυτυραννίαν κατέστρεψε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ἑλληνισμόν αὐτόν. ἤρχισε τῶντι νὰ ἐρρημοῦται ἡ Ἑλλάς πρὸ πολλοῦ, ὥστε ὁ πολιτικώτερος τῶν ἱστοριογράφων Πολύβιος διηγείται, ὅτι «ἐπέσχεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀπαιδεία καὶ συλλήβδην ὀλιγαρχωπία, δι' ἣν αἱ πόλεις ἐξηρημώθησαν.»

Τοσοῦτον ὁ Renan γράφων, ὡς ἐρρέθη, περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἡλικιωτίδος ἱστορίας, ὅσον καὶ ὁ Caro περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς δημοκρατικοῦ πνεύματος, ἠδύνατο νὰ ὠφελθῶσιν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας πρὸς μείζονα ὑποστήριξιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν. Ὁ δὲ Mill, ὡς ὅπαδός τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ἠδύνατο νὰ ὠφελθῆ ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἀφοῦ ἔγραψε τὸ περὶ ἐλευθερίας σύγγραμμα αὐτοῦ καὶ τὸ περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας, νὰ μὴ περιπέση μετὰ ταῦτα εἰς τὴν παραδοξολογίαν προτείνων νὰ ψηφοφορῆ οὐ μόνον τὸ ἄρρεν ἀλλὰ καὶ τὸ θῆλυ φύλον. Ἐὰν καλῶς ἐσπούδαζε τὴν ἀνθρωπολογίαν, καὶ ὑπελόγιζε τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν μόρφωσιν τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ τὴν σύστασιν τῶν διαφόρων κοινωνιῶν, ἤθελε γράψει, οὐχὶ περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας, ἀλλὰ περὶ τῆς βελτίονος πολιτείας. Ἐκαστος ἔγνωε, ὅτι σκο-

πὸς τῆς ὀρθῆς πολιτείας εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ συντήρησις τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἀποκρούσεως τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, καὶ ἡ ὅσον ἐνεῖσσι μείζων εὐδαιμονία τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἐκαστοὺς μέλος τῆς κοινωνίας ἔχει συμφέρον νὰ μὴ κωλύωνται αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, ὥστε διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν νὰ ἐπιτυγχάνη τὴν διατήρησίν του καὶ εὐημερίαν. Μέλει δὲ αὐτῷ κυρίως ἵνα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνίας περιέρχωνται ἀνθρώποι ἀρετῆς καὶ νοημοσύνης, ὥστε νὰ μὴ βλάπτεται. Τὸ δὲ πολύκροτον δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειται ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ἰδεολόγων, καὶ ἐν τῇ φιλαρχίᾳ τῶν δημαγωγῶν, τῶν ἐπιζητούντων διὰ τῆς γοητευτικῆς ταύτης ἰδέας νὰ ὠφελθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀκρισίας τῶν ἀπλοϊκῶν καὶ ἀμαθῶν ἢ καὶ ἡλίθιων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ ἵνα συντηρῆται ἡ κοινωνία καὶ προοδεύη, δεόν νὰ συντάσσεται ὀρθῶς ὁ ὀρίζων τὸ δίκαιον νόμος, οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐκτελεῖται ἀκριβῶς. Ἀλλὰ ποῖοι πρέπει νὰ ἐνεργοῦν καὶ ἐφορεύουν ταῦτα πάντα καὶ διέπεισι τὰ τῆς κοινωνίας; Ἀναμφιβόλως οἱ ἀνθρώποι, οἱ τινες διὰ τῆς τοῦ νοῦ ἀναπτύξεως δύνανται νὰ κρίνουν περὶ τῶν γενικῶν συμφερόντων, κέκτῃνται δὲ τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου. Ἀλλὰ ποῖοι δύνανται νὰ ἐκλέξωσιν αὐτοὺς οὐχὶ βεβιαίως «οἱ ἀτελεῖς τὴν φύσιν, οἱ τὰς ψυχὰς συγκεκλασμένοι καὶ ἀποτεθρυμμένοι διὰ τὰς βαναυσίας», ὡς ὁ Πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ φησὶν, ἀλλ' οἱ διανοητικῶς ἀναπτυχθέντες, καὶ ἐπομένως δυνάμενοι νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἱκανότητος τῶν βουλευομένων καὶ τῶν κυβερνούντων. Ἐπεταὶ ἐκ τῆς καθαρᾶς ταύτης ἰδέας, ὅτι αἱ ἀρχαὶ δὲν ἀντιπροσωπεύουσι τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, ἀλλ' εἶναι προῖον ἐπιγνωμοσύνης ἀνθρώπων, οἵτινες προπαρασκευασθέντες διὰ ἐπιστημονικῶν σπουδῶν καθίστανται ἀρμόδιοι, ὥστε ὡς ἐπιγνώμονες νὰ λαμβάνωσιν ἐντολὴν ἵνα κρίνωσι περὶ τῶν ἐναρετωτέρων καὶ ἱκανωτέρων, τῶν μελλόντων νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας, καὶ ἐξασκῶσιν ἐν γένει τὴν πολιτικὴν. Ἡ πολιτικὴ εἶναι τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ὡς ἔλεγεν ὁ εὐφύεστερος τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας Γρηγόριος Ναζιανζηνός. Καὶ ἐπομένως καταρρέει ἡ κοινωνία καὶ κακοδαίμων καθίσταται, ὅταν περιέρχωνται εἰς τὰς ἀρχὰς ἀνθρώποι μὴ καλλιεργήσαντες τὴν διανοίαν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. «Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πολιτείας, ὡς εἶοικε, ταύτην ὀρθῶς διαφερόντως εἶναι καὶ μόνην πολιτείαν, ἐν ἣ τινες ἀεὺ εὐρίσκοι τοὺς ἀρχοντας ἀληθῶς ἐπιστήμονας, καὶ οὐ δοκοῦντας μόνον,» ἔλεγεν ὁ Πλάτων. Ἀλλὰ ἵνα ὁ πάρχουν ἀνθρώποι ἐπιστήμονες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δεόν νὰ μορφοῦται τάξις, ἣτις κεκτημένη τοὺς ἀναγκαίους πόρους, ὅπως μὴ ἐργάζεται σωματικῶς, κα

οὕτω νὰ δύναται νὰ ἀσκή τὴν διάνοιαν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Τὴν διανοητικὴν ταύτην τάξιν, ἐπόμενοι καὶ ἡμεῖς τῷ Πλάτῳ καὶ Ἀριστοτέλει, νομίζομεν τὴν μόνην ἀρμόδιαν νὰ ἐγγυάται τὴν ἐλευθερίαν τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Οὕτω διὰ τῆς φυσικοῖστορικῆς μεθόδου τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ πολιτικῇ φιλοσοφίᾳ ἀποσκορακίζονται αἱ ὑποθέσεις αἱ διὰ τῆς ἰδεολογικῆς μεθόδου τεκταινόμεναι, δι' ὧν ἐμορφώθησαν αἱ περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας θεωρίαι ἐν αἷς σύγχωνεύονται φύρδην μίγδην πάντα τὰ πολιτεύματα, ὡς εἰς παντοπώλιον πολιτειῶν, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Πλάτωνος.

Ἐλπίζομεν, ὅτι ὅσον οὕτω, χάριν τῆς προόδου τῆς τοῦ ἀνθρώπου φυσικῆς ἱστορίας, θέλουν βελτιωθῆ αἱ περὶ πολιτείας ἰδέαι τῶν πολιτειολόγων. Καὶ πάντες θέλουν συμφωνήσαι, ὅτι ἵνα ὑπάρχη ἐλευθερία, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδέποτε κοινωνία δύναται νὰ εὐημερήσῃ καὶ προοδεύσῃ, πρέπει ἡ καθιερωμένη ἀνωτάτη ἀρχή, ἡ ἐμπνεύσασ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιβάλλουσα εἰς τὸ ἄκριτον πλῆθος, νὰ περιστοιχίζεται ὑπὸ μιᾶς διανοητικῆς τάξεως, ἥτις μόνη δύναται νὰ στηρίξῃ τὸ δίκαιον, τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας.

Καὶ ἐκ τῶν ἐλίγων, ἅτινα διὰ συντόμων ἐξεθέσαμαν, συνάγεται ἀριθλήως, ὅτι καὶ ἡ νεωτέρα καὶ ἀρχαία ἱστορία ἐπιμαρτυροῦσι ταῖς ἀνθρωπολογικαῖς ἐρευναις περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ αἰσθήματος τοῦ δικαίου διὰ τῆς τοῦ νοῦς ἀσκήσεως. Ἀλλὰ πάντα ἐν γένει τὰ ἠθικὰ αἰσθήματα ἀναπτύσσονται εἰς τοὺς νοήμονας καὶ εὐφυεῖς ἀνθρώπους, καθὼς καὶ τὸ αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας, τὸ εὐγενέστερον πάντων. «Τοῖς νοῦν ἔχουσι, λέγει ὁ Πλάτων ἐν Κρίτωνι, μητρὸς καὶ πατρὸς, τιμιώτερον καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον ἢ πατρίς ἐστίν.» «Ἢ δὲ πατρίς καὶ μητρὶς (ὡς Κρήτες καλοῦσι) πρεσβύτερα καὶ μείζονα δίκαια γονέων ἔχουσα, λέγει ὁ Πλούταρχος, πολυχρόνιος μὲν ἐστίν, οὐ μὴν ἀγήρως οὐδ' αὐτάρκης, ἀλλ' αἰεὶ πολυωρίας δεομένη καὶ βοθησίας καὶ φροντίδος, ἐπισπᾶται καὶ κατέχει τὸν πολιτικόν. Εὐγενὲς τῶντι, προσθέτει, καὶ φρονήματος μεγάλου, τὸ ἀναφωνήσαι.»

«Φιλῶ τέκνα, ἀλλὰ πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶ.»

Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ ἀπαντῶμεν τοὺς μεγαλοφυεῖς πολιτικούς φλεγόμενους ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας.

Ἄ! πόσον ἀγαπῶ τὴν πατρίδα μου! ἀνεφώνησεν ὁ μεγαλοφυὴς ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Pitt! ἦσαν δὲ αὐταὶ αἱ τελευταῖαι λέξεις αὐτοῦ πρὶν ἐκπνεῦσῃ, ὡς διηγείται ὁ βιογράφος αὐτοῦ Jesse. Δικαίως δὲ ὁ ῥήτωρ προειμιάσατο τὸν ἐπιτάφιον λόγον διὰ τοῦ ἀξιωμανημονεύτου τούτου ῥητοῦ:

«Non Sidi sed patriæ vixit.»

Ὅταν κατέρρεεν ὁ ἑλληνισμὸς οὐ μόνον τὸ αἰσθημα τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοπατρία ἐξέλιπεν. Ἄντι δὲ τῶν ἀληθῶς φιλοσόφων, τῶν ἐμπνεόντων διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, ἐσήμαινον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνθρωποι ἡμιμαθεῖς, ὀνόματι φιλόσοφοι, πράγματι δὲ ἀγύρται· ὅθεν καὶ ἡ σημασία τῆς λέξεως, σοφιστής, ἐπὶ κακῷ μετεβλήθη. Τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρξαν οἱ μὴ διανοητικῶς ἐργαζόμενοι, ἀλλὰ δόγματά τινα σοφιστικά ἐκστηθίζοντες, οἱ οἱ ἀπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Ἀριστίππου Ἀννικεῖριοι καὶ Θεοδώριοι, οἱ διδάσκοντες τὴν βδελυρὰν διδασκαλίαν, «τὸν σπουδαῖον μὴ ἐξαγαγεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἑαυτὸν, οὐ γὰρ ἀποβαλεῖν τὴν φρόνησιν ἕνεκα τῆς τῶν ἀφρόνων ὠφελείας», καὶ θεωροῦντες ἀφροσύνην τὴν φιλοπατρίαν, τὴν μεγίστην τῶν ἀρετῶν. Οἱ σοφισταὶ τῶντι οἱ δημοκόποι καὶ πολιτικοὶ ἀγύρται ἐμώρανον τὴν Ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ φθονῶνται οἱ εὖ φρονούντες, νὰ ἐπαινῶνται δὲ οἱ πονηροὶ, καὶ οὗτοι νὰ ἐκλέγωνται σύμβουλοι, ὡς ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Συμμαχικῷ διηγείται. Ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος γράφων καὶ λαλῶν, καὶ μὴ μόνον περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων φροντίζων, ὡς μαινόμενος νὰ ὑπολαμβάνεται· «τάχα ἂν μανίαν εἶναι φήσαιεν τὸ μέλειν ἐμοὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος συμφορῶν», ἔγραφεν ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον. Ἀλλὰ πάντες οἱ ὑπεράνω τοῦ ὄχλου διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ νοῦς ὑψούμενοι ἐννόουν, ὅτι ἡ παιδεία γεννᾷ τὴν ἀρετὴν, ἡ δὲ ἀρετὴ σώζει τὴν κοινωνίαν ὀλόκληρον, καὶ ἕκαστον μέλος αὐτῆς κατ' ἰδίαν. Ὁ Εὐριπίδης, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος δικαίως ἐπικληθεῖς, ἐνταῦθα, ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν λιπαρῶν καὶ ἀοιδίμων Ἀθηνῶν, διὰ τῆς τραγωδίας ἡ *Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι*, ἔλεγε πρὸς τοὺς ὄψοῦντας τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὸ βάραθρον συμπολίτας του:

«Τροφαὶ ὄ' αἱ πεδευόμεναι
Μέγα φέρουσ' εἰς ἀρετάν.»

Τὴν 10 Μαρτίου 1871.

Δ. ΠΑΛΛΗΣ.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΟΡΚΙΩΝ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλ. 499.)

Πολιορκία ἕκτη τῶν Παρισίων 1586—1594.

Ἡ φλόξ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς ὁποίας τοὺς πρώτους σπινθῆρας εἶδε Φραγκίσκος ὁ Β', διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος Καρόλου τοῦ Θ'. Αἰτία δὲ τοῦ πολέμου τούτου μεταξὺ μὲν τοῦ λαοῦ ἦτο ἡ θρησκεία, μεταξὺ δὲ τῶν εὐγενῶν πρόφασις. Ἡ βασιλομήτωρ Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων, ἥτις εἶχεν ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν ἅμα δὲ

καὶ τὴν πανουῆργον πολιτικὴν τῆς ἰδίας πατρίδος, πολλάκις ἐρρίψκινδύνησε τὴν τύχην τοῦ βασιλείου ὅπως διατηρήσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ὀπλίσασα τοὺς Καθολικοὺς ἐναντίον τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τοὺς Γκιζας ἐναντίον τῶν Βουρβόνων, οὓς ἤθελε νὰ καταστρέψῃ ἀμοιβαίως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν παραχῶν οἱ μεγιστάνες, οἵτινες εἶχον γενεὴν πολλὰ ἰσχυροὶ, ἦσαν φατριασταὶ καὶ ἐπικίνδυνοι· οἱ δὲ Γάλλοι παροξυνόμενοι ὑπὸ τοῦ φατριαστικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ψευδὴς ζῆλος ἐμπνέει, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνθεομανεῖς καὶ βάρβαροι. Πάθη καὶ συμφύροντα ὀπλίζον πάντα βραχίονα, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔθνους ἐμάχετο ἐναντίον τοῦ ἄλλου ἡμίσεως. Αἱ μεγαλύτεραι πόλεις πολλάκις ἐκυριεύθησαν, ἐξανακυριεύθησαν καὶ ἐλεηλατήθησαν. Οἱ αἰχμάλωτοι ἐφρονεύοντο κατὰ τρόπον ἄγνωστον ἕως τότε. Αἱ ἐκκλησίαι ἀπετεφροῦντο ὑπὸ τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ οἱ ναοὶ ὑπὸ τῶν Καθολικῶν· δηλητηριάσεις καὶ δολοφονίαι ἐθεωροῦντο ὡς νόμιμον μέσον ἐκδικήσεως εὐφῶν ἐχθρῶν, καὶ κορωνίς πάντων τούτων τῶν ἐγκλημάτων ἦσαν αἱ σφαγαὶ τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου. Κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν νέος βασιλεὺς εἰκοσι τριῶν ἐτῶν διέταξεν ἐν ψυχρῷ αἵματι τὸν θάνατον ἐνὸς ἐκατομμυρίου καὶ ἐπέκεινα ἀνθρώπων ἐκ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ ἔδωκε, μόνος τὸ παράδειγμα τῆς σφαγῆς. Κάρολος ὁ Θ' δὲν ἔζησε πολὺ μετὰ τὴν κατάχρησιν ταύτην τῆς βασιλικῆς δυνάμεως. Ἐρρίκος ὁ Γ' ἐγκαταλείψας κρυφίως τὸν θρόνον τῆς Πολωνίας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ ἐβύθισεν αὐτὴν καὶ πάλιν εἰς ταραχάς. Ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν, ἂν καὶ πολλὰ εἶπομεν περὶ τοῦ Καρόλου, ὁ Ἐρρίκος ἦτο χειρότερος· δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἱστορίαν ἀθλιώτερος χαρακτήρ τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἡγεμόνος τούτου μᾶλλον ὁμοιάζοντος πρὸς τὸν Ἡλιογάβαλον καὶ τὸν Κόμμονον ἢ πρὸς βασιλεῖς τῆς ἱπποτικῆς Γαλλίας· κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην σφαγὴν ὑπῆρξε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δραστηριώτερος.

Ἐλθὼν εὗρεν εἰς τὸ κράτος δύο μερίδας ἐπικρατούσας, τὴν τῶν Διαμαρτυρομένων, ἀναζήσασαν ἐκ τῆς κόνεως αὐτῆς βιαιότεραν εἶπερ ποτὲ καὶ ἔχουσαν ἀρχηγὸν Ἐρρίκον τὸν Μέγαν, τότε βασιλέα τῆς Ναβάρρας, καὶ τὴν τῆς Συμμαχίας (Ligue) ἰσχυροτάτην συγκειμένην ἐκ τῶν μεγιστάνων τοῦ οἴκου τῶν Guise, ἐνθαῤῥυνομένην ὑπὸ τῶν παπῶν, καὶ ὑποθαλαπομένην ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Ἰσπανίας, οὗ τινος ἡ ἐπικίνδυνος πολιτικὴ ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα «τοῦ Δαίμονος τῆς Μεσημβρίας,» αὐξάνουσα καθ' ἑκάστην ἕνεκα τῶν πανουργιῶν τῶν καλογήρων ὑπὸ τὸ πρόσχημα ζήλου, διὰ τὴν καθολικὴν θρησκείαν, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ὁ κυριώτερος σκοπὸς ἦτο ἡ ἐπανάστασις. Ἀρχηγὸς αὐτῆς ἦτο ὁ δουξ τοῦ Guise ὁ ἐπονυμαζόμενος Τραυματίας ἕνεκα οὐλῆς ἐπὶ τῆς πα-

ρειᾶς, ὅστις ἀπέλαυε μὲν λαμπρὰς φήμης, οὗ τινος ὁμοῦ τὰ προτερήματα ἦσαν ἐπιφανῆ μᾶλλον ἢ ἀγαθὰ, διὸ καὶ ἐφαίνετο, κατὰ τὴν θεωριῶδη ἐκείνην ἐποχὴν ὅτι ἐμελλε ν' ἀλλάξῃ τὴν τύχην τῆς Γαλλίας. Ἐρρίκος ὁ Γ', ὅστις πιθανὸν νὰ ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ καὶ τὰς δύο ταύτας μερίδας μεταχειριζόμενος νουνεχῶς τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἀπ' ἐναντίας ἐνεψύχωσεν αὐτὰς διὰ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ. Ἐνόμισε μέγα πολιτικὸν κατόρθωμα νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸν ἀρχηγὸν τῆς συμμαχίας, ἐνῶ πράγματι δὲν ἀπεδείχθη εἰμὴ δούλος αὐτῆς. Ἦναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τοῦ δουκὸς τοῦ Guise, τοῦ ὁποῖου μόνος σκοπὸς ἦτο νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτὸν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας, γαμβροῦ καὶ ἐπιδοξοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ὅστις ἐπεθύμει νὰ διευκολύνῃ αὐτῷ τὴν ἐπανάληψιν πάντων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. Μικραὶ τινες ἐπιτυχίαι ἐναντίον τῶν Διαμαρτυρομένων ἐδόξασαν ἔτι μᾶλλον τὸν παντοδύναμον Τραυματίαν, ὅς τις ἐπικιρόμενος ἐπὶ τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ ἐνδυναμούμενος ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τοῦ βασιλέως, ἦλθεν εἰς Παρισίους ἐναντίον τῶν βασιλικῶν διαταγῶν. Τότε ἔφθασεν ἡ περιφημὸς ἡμέρα τῶν Barricades, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἐνίκησε τοὺς σωματοφύλακας τοῦ βασιλέως καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ τὴν πρωτεύουσάν. Ὁ Guise ἔπραξεν ἔτι πλεῖον· ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ συγκλέσῃ τὰ Etats-généraux τοῦ βασιλείου ἐν Blois, καὶ τόσον καλῶς ἔλαβε τὰ μέτρα αὐτοῦ, ὥστε παρ' ὀλίγον διεμερίζετο τὴν βασιλικὴν δύναμιν τῇ συγκαταθέσει τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους καὶ ἔχων ὑπὲρ αὐτοῦ πάσας τὰς εὐλογοφανεῖς διατυπώσεις. Ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου Ἐρρίκος ὁ Γ', κατώρθωσε νὰ δολοφονηθῇ εἰς τὸν πύργον τοῦ Blois ὁ φοβερὸς οὗτος ἐχθρὸς καὶ ὁ καρδινάλιος de Lorraine, ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἔτι ὀρμητικώτερος καὶ φιλοδοξώτερος τοῦ δουκὸς. Ὅ,τι συνέβη εἰς τὸ διαμαρτυρόμενον κόμμα μετὰ τὴν νύκτα τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν Συμμαχίαν, ὁ θάνατος τῶν ἀρχηγῶν ἀνεζωγόνησε τὴν φατρίαν. Εἰς ὅλα τὰ μέρη οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἔρριψαν τὸ προσωπεῖον. Εἰς Παρισίους ἐκλείσθησαν αἱ πύλαι, καὶ οὐτ' ἐσχέποντο οὔτε ὠμίλου εἰμὴ περὶ ἐκδικήσεως. Ἐρρίκος ὁ Γ', ἐθεωροῦτο δολοφόνος τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς θρησκείας, καὶ μισητὸς, ἀνυπόφορος τύραννος, οὐχὶ δὲ βασιλεὺς, ὡς τιμωρήσας ὑπηκόους ὑπὲρ τὸ δέον τολμηροῦς. Ὁ βασιλεὺς βιαζόμενος πανταχόθεν, ἠναγκάσθη τέλος νὰ ζητήσῃ νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας, καὶ τὸ 1589 οἱ δύο οὗτοι ἡγεμόνες ἐστρατοπέδευσαν ἡνωμένοι ἔμπροσθεν τῶν Παρισίων.

Δὲν δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν ἄνευ θλίψεως τὰ κακουργήματα εἰς τὰ ὅποια παρεδόθη ἡ πρωτεύουσα, ὅτε ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς τοῦ Guise· τὰ ἐρ-

ἡ γαστήρια ἐκλείσθησαν, ὁ λαὸς συνηθροισμένος εἰς τὰς οὐδοὺς καὶ ὠπλισμένος ἐζήτει τὸν δούκα τοῦ Aupale, σοῦ ἵνα θέσῃ αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Συμμαχίας, φονεύων τὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ βασιλέως καὶ φυλακίζων πάντα τὸν ὑποπτεύετο ἀφωσιωμένον πρὸς αὐτόν. Εἶδος μέθης τῆς μανίας ἐκυρίευσεν πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς πολίταις, ριφθέντας κατακέφαλα εἰς τὴν μισαρωτάτην τῶν ἀποστασιῶν.

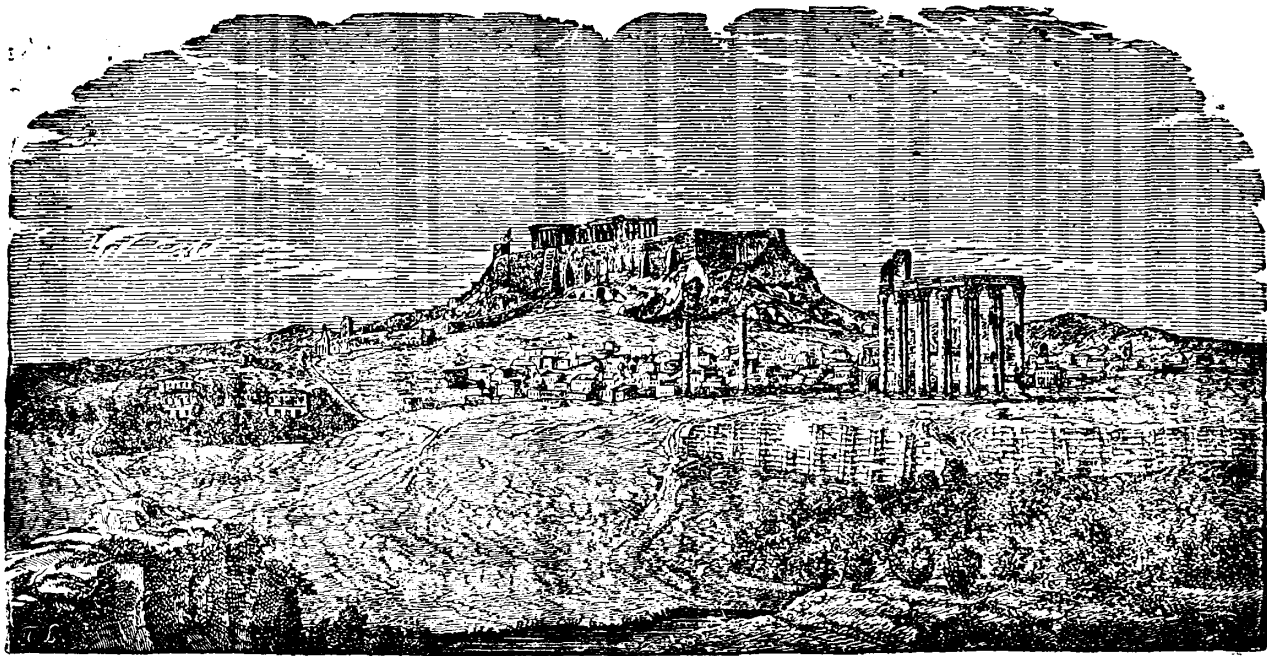
αί Αἱ ἐκκλησίαι ἐπενθηφόρησαν, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐκθύρονόζαν πανταχοῦ τὸ μαρτύριον τοῦ Τραυματίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. «Οἱ οὐτιδανοὶ οὗτοι ἱερεῖς, λέγει τις ἰστορικός τοῦ καιροῦ ἐκείνου, δὲν ἀνέβηκινον εἰς τὸν πᾶμβωνα εἰμὴ ἴν' ἀπαγγείλωσιν, ἀντὶ τοῦ Εὐαγγελίου, σειρὰν πικρῶν ὕβρεων κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐμέτισωσιν ἱλιάδα καταρῶν, δι' ὧν ἐζήπτον ἐτι μᾶλλον αἰτὴν μανίαν τῆς στάσεως. Ὁ λαὸς ἐζήρχετο πάντοτε π μετὰ τὸ τέλος τῶν ἀτίμων τούτων κηρυγμάτων ἔχων ρίτην κεφαλὴν ἐξημμένην, τοὺς πόδας ἐτοίμους πρὸς εἰς ἐπιδρομὴν καὶ τὰς χεῖρας πρὸς πόλεμον ὡς ἀγρία νιθηρία ἐναντίων ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἔφερον τὸ σημεῖον τῆς Συμμαχίας. Οἱ κήρυκες ἄλλο δὲν ἔκραζον εἰμὴ ριάρὰς ἐναντίον Ἐρρίκου τοῦ Γ', τοῦ ὀνομάσαντος ἐκὺμ τὸν βασιλέα, λέγοντες ὅτι ἡ Γαλλία ἦτο ἀσθενὴς τ καὶ ὅτι δὲν θὰ ἰατρεύετο ἐὰν ἢ ἐν ἔρροφει ἱκανὸν γαλλικὸν αἷμα.

σ. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως προσεπάθησαν νὰ καλύψωσι δι' εὐπρεπῶν προφάσεων τὰς παρεκτροπὰς ταύτης τοῦ λαοῦ. Ἐτοίμασαν ἀναφορὰν πρὸς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων ἐν ἣ ἔλεγον· «ὅτι οἱ γέκ τοῦ οἴκου τῆς Logtaine ἐγένοντο πάντοτε ἄζιοι νιτῆς εὐνοίας τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἔπασαν προστάται τῆς πίστεως ὁ βασιλεὺς ἀπέκτεινεν αὐτούς· ὅτι πρέπει νὰ κηρυχθῆ ὁ μονάρχης παραβάτης τοῦ ὄρκου, καὶ κατὰ συνέπειαν ὅτι καὶ οἱ ὑπήγχοι αὐτοῦ ἀπαλλάσσονται τοῦ ἰδίου αὐτῶν ὄρκου· ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἦτο ὑποκριτὴς, ὅτι ἐνεθάρρυνε δτὰς αἰρέσεις καὶ ὅτι τέλος κατεδίωκε τὴν ἐκκλησίαν γὰφοῦ ἔδραψε τὰς χεῖρας ἐντὸς τοῦ αἵματος καρδιναλλίου, χωρὶς νὰ σεβασθῆ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν ἱερόν αὐτοῦ χαρακτῆρα.» Ἡ Σορβόνα ἐξέδοτο διάταγμα ντὴν 7 Ἰανουαρίου δι' οὗ οὐ μόνον ἐπέτρεπεν ἀλλὰ καὶ διέταττε πᾶν ὅ,τι περιείχετο ἐν τῇ ἀναφορᾷ. Λεφέβρ ὁ πρύτανις καὶ πολλοὶ ἄλλοι καθηγηταὶ ἀπειποιήθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην ἀπόφασιν· ἀλλ' ἡ πλειοψηφία ὑπερισχύσασα περιέβαλεν αὐτὴν διὰ κύρους. Τὰ κυριώτερα μέλη τῶν Συμμάχων ἔχοντα ἀνὰ χεῖρας τὸ ὀλέθριον τοῦτο ἔγγραπτον ἠγωνίσθησαν νὰ καταβάλωσι θεμέλια ἐξουσίας, ἣν ἐδύνατο νὰ στερηθῶσι μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας μεθ' ἧς ἐδίδοτο αὐτοῖς. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δεκαῆς τμημάτων τῶν Παρισίων, πάντες περιτρίμματα τῆς κοινῆς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατχόμενοι ἐκ τῶν

ταπεινωτέρων οἰκογενειῶν, ἀπέλαυον γενικῆς τιμῆς ὡς ἄλλοι βασιλεῖς. Ταῦτα τὰ τέρατα ἐκυβέρνησαν τοὺς Παρισίους, αὐτοὶ ἦσαν οἱ χρησιμοὶ τῆς πόλεως καὶ αὐτοὶ ἐκίνουν τοὺς στασιαστὰς κατὰ θέλησιν. Ἀπεφάσιον δὲ νὰ κατακτῆσασιν καὶ τὸ Παρλαμέντον. Ὁ Βουσσὺ Δεκλέρ, φρούραρχος τῆς βασιλείας, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ξιφομάχος, διέταξεν ἀθαιρέτως τὴν σεβασμίαν ταύτην βουλὴν νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ ψήφισμα τῆς Σορβόνης. Τὴν 16 Ἰανουαρίου εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐνῶ συνεδρίαζον οἱ γερουσιασταὶ τῆς Γαλλίας, καὶ συνοδίαν ἔχων πεντήκοντα δορυφόρους, καὶ κρατῶν πιστόλιον ἀνὰ χεῖρας παρουσίασεν ἀναφορὰν ἢ μᾶλλον διαταγὴν νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσι πλέον τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ἐπειδὴ δὲ πάντες ὁμοφώνως ἀνένευσαν, ἐξελέξατο τοὺς γνωστοτέρους καὶ μετεκόμισεν εἰς Βασιλίαν, ὅπου διὰ τὸν βάρβαρον τρόπον μεθ' οὗ ἐφέρετο πρὸς αὐτοὺς ἐπωνομάσθη «Μέγας κολαστὴς τοῦ Παρλαμέντου.»

Ταχέως ἐφθασεν εἰς Παρισίους φέρων καὶ δύναμιν ἐνοπλον ὁ δούξ τῆς Μαγέννης, ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ δούκῃ Guise. Ὁ πρίγκηψ οὗτος τολμηρὸς καὶ εὐρυῆς ἀλλὰ ὀκνηρὸς, ἠσχολεῖτο ἀκόμη εἰς τὸ νὰ θέσῃ τὴν πρωτεύουσαν εἰς κατάστασιν ἀμύνης, ὅτε οἱ δύο βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας ἐφάνησαν πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς μετὰ τεσσαράκοντα χιλιᾶδων στρατιωτῶν. Ἐρρίκος ὁ Γ', κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Σζίν-Κλοῦ, καὶ ἀπέκλεισεν ὀλόκληρον τὸ τμήμα τοῦ Ἁγ. Ὀνωρίου καὶ τὸ τοῦ Λούβρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ· ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας ἐπολιορκήσεν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τὰ τμήματα τοῦ St-Marcou, καὶ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Ἡ ἐκπληξὶς καὶ ἡ ὀργὴ τῶν κατοίκων ὑπῆρξε μεγίστη ὅτε εὐρέθησαν τοιοῦτοτρόπως περικεκυκλωμένοι ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων. Οἱ ἱερεῖς ἐπανέλαβον τὰς στασιαστικὰς προκηρῦξεις αὐτῶν· καὶ ἵνα προσβάλωσιν ἐτι μᾶλλον τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ κατεσκεύασαν μικρὰ κίρνα ἀγάλματα πριστῶντα τοὺς δύο μονάρχας, καὶ θέτοντες αὐτὰ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας διεπέρων διὰ μαχαϊριδίων. Πάντες οἱ ἱερεῖς ἔφερον ὄπλα καὶ ἐφρούρουσαν μετὰ τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἀλλ' αὕτη ἡ μωρὰ καὶ τυφλὴ μανία δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ τὴν πόλιν ἐναντίον τῆς δικαίας ὀργῆς τοῦ βασιλέως, ἐὰν τὸ τρομερότερον τῶν ἐγκλημάτων δὲν ἐνεπόδιζεν αὐτόν. Ὁ Ἰάκωβος Κλεμάν, ἱερεὺς Δομινικανὸς, ἀφιερῶθη, ὡς ἔλεγεν, εἰς τὸ νὰ φονεύσῃ τὸν τύραννον. Ἐκονοποίησε τὸν σκοπὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς καθηγητὰς, τοὺς Ἰησοῦίτας, τοὺς ἀρχηγούς τῆς Συμμαχίας καὶ τοὺς κυριωτέρους τῶν Δεκαῆς· πάντες δὲ ἐνεθάρρυναν αὐτόν καὶ πάντες ὑπεσχέθησαν μεγίστας τιμὰς μὲν ἐν ἐπέξῃ εἰς τὴν γενναίαν ταύτην πράξιν, μονὴν δὲ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ὑπεράνω τῶν ἀπροστόλων, ἐὰν ἀπέθνησκεν.

(Ἐπιτελεῖται συνέχεια).

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1871.

ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 504

ΕΠΟΙΚΙΑ ΛΟΚΡΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Συνέχ. Ἰδε φυλλ. 503.)

Στ. 1—3. *Λοκρὸν τὸν ὑποκνημίδιον, ἐπεὶ καὶ Ναυπάκτιος γένηται, Ναυπακτιῶν ἐόντα ὀπόξενον, ὅσια λαγχάνειν καὶ θύειν ἐξεῖμεν ἐπιτυχόντα, αἷ κα δέιληται— αἷ κα δέιληται θύειν καὶ λαγχάνειν κῆ δάμω κῆ Κοιράνων αὐτὸν καὶ τὸ γένος καταΐει.*

Ἡ τοῦ πρώτου τούτου θεσμοῦ ὑπόθεσις σαφὴς ἐστὶν ἐμφαίνουσα, ὅτι Λοκρὸς ὁ ὑποκνημίδιος ὁ τῆς ἐποικίας μετέχων καὶ οὕτω Ναυπάκτιος γινόμενος παραδεκτὸς ἐστὶν ἐν τῇ πλήρει κοινωνίᾳ τῶν ἱερῶν καὶ ὀσίων τῆς πόλεως· διότι ἄνευ τούτου οὐδεμία δύναται πραγματικὴ πολιτικὴ κοινωνία ἵνα νοηθῇ. Πρὸς Fustel de Coulanges, *la Cité antique* σ. 146 κέξ. Ὡς ἀναλόγως δὲ καὶ ἐν ταῖς τῆς συμπολιτείας συνθήκαις κρητικῶν πόλεων γίνεται μνεῖα τῆς εἰς τὰ ἱερά καὶ ὅσια μετοχῆς C. I. G. ἄρ. 2554, στ. 25 κέξ· «τῷ Λατῖῳ ἢ τῷ Ὀλοντίῳ τῷ βωλομένῳ [μετοχὰν ἤμεν] θεῖνων καὶ ἀνθρωπίνων πάντων ἐν ἑκατέρᾳ τῇ πόλει.» Ἄριθ. 2556 στ. 12 κέξ. «ἱεραπυτ[νίους] καὶ Πριανσιό[ις] ἤμεν παρ' ἀλλάλοις ἰσοπολιτεῖαν καὶ ἐπιγαμίας καὶ ἔγκτησιν καὶ μετοχὰν

καὶ θεῖων καὶ ἀνθρωπίνων πάντων.» Ἄρ. 2557 Β. στ. 15 κέξ. «Εἶμεν δὲ Ἀλλαριώταις καὶ Παρίοις ἰσοπολιτεῖαν, μετέχωσιν τῷ τε Ἀλλαριώτᾳ ἐμ. Πάρῳ καὶ θεῖνων καὶ ἀνθρωπίνων, ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ Παρίῳ ἐν Ἀλλαρίᾳ μετέχωσιν καὶ θεῖνων καὶ ἀνθρωπίνων.» Καὶ ἐν τῇ κρητικῇ ἐπιγραφῇ τῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ le Bas ἐν τῇ *Revue de philologie* t. I. σ. 270. Ἄρ. 3, στ. 7. «Μαχνησιν. . . [ἤμεν] καὶ ἐν Κρησίῳ καὶ θεῖων καὶ ἀνθρωπίνων μετοχὰν.» Ἐν ἄλλαις περιστάσεσι τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς εἰς τὰ ἱερά μετοχῆς ἀπλῶς ἐμπεριλαμβάνεται ἐν τῇ μετουσίᾳ εἰς πᾶν ὅ,τι οἱ πολῖται ἔχουσι· π. χ. C. I. G. ἄρ. 2161 στ. 8. «καὶ μετεῖναι αὐτοῖς πάντων ἔων ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις Θεσίοις μέτεστι.» Πρὸς ἄρ. 3137 στ. 78.

«Ὅσια λαγχάνειν ταῦτόν ἐστι τῷ τῶν ὀσίων μετέχειν, ἐπιτείνεται δ' ἐτι μᾶλλον διὰ τοῦ θύειν. Παραβάλλοντες τὰ ἐν τῷ Εὐθύφρονι τοῦ Πλάτωνος σ. 14 Β. καθορώμεν, ὅτι κατὰ τὴν βεβχίως ἐπὶ τῆς γενικῆς ἰσχυούσης γνώμης ἐπερειδομένην ἐρμηνείαν τοῦ Εὐθύφρονος, εὐχαὶ καὶ θυεῖαι τὰ δύο κύρια μέρη τῶν ὀσίων ἦταν. Διότι λέγει «τόδε μέντοι σοὶ ἀπλῶς λέγω, ὅτι ἂν μὲν κεχαρισμένα τις ἐπίστηται τοῖς θεοῖς λέγειν τε καὶ πράττειν εὐχόμενός τε καὶ θύων ταῦτ' ἐστὶ τὰ ὅσια καὶ σώζει τὰ τοιαῦτα τοῦς τε ἰδίους οἴκους καὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων.» Εἰ δ' οὕτως ἡ γενικὴ τῶν λέξεων ὑπόθεσις σαφεστάτη

ἔστι, τὰ καθ' ἑκάστα ὁμῶς παρέχουσι δυσκολίας τινάς ἰσχυράς.

Καὶ ἐν πρώτοις μὲν ζητεῖται τί ποτε τὸ ὀπόξερος τυγχάνει ὄν, λέξις τέως ἄγνωστος καὶ ἔτυμολογικῶς δυσεξηγήτος. Ὁ Οἰκονομίδης παραδεχόμενος ἀλλαγὴν τοῦ μ καὶ π, τὸ δὲ ὀπόξερρον ἴσον τῷ ὀμόξερρον ὑπολαμβάνων οἶεται, ὅτι τῇ λέξει ταύτῃ ἐχαρακτηρίζοντο Λοκροὶ οἱ ὑποκνημιδίου ὡς ὀμόφυλοι τοῖς Νκυπακτίοις ἢ πολὺ μᾶλλον Λοκροῖς τοῖς ἑσπερίοις κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους. Καὶ πρῶτον μὲν ἀποδεχομένοις τὴν τούτου ταυτότητα τῷ ὀμόξερρον φαίνεται ἡμῖν ἡ ἑρμηνεία αὐτῆ ἀνεγχώρητος· διότι σύνθεσίς τις τοῦ ξένος δὲν δύναται ἵνα σημαίνῃ τὸ ὁμογενές, καὶ ἐπομένως τὸ ὀμόξερρον οὐδέποτε ταῦτόν τῷ ὀμόφυλός ἐστι. Πρὸς τοῦτοις ἐπιστηρίζει τοῦτο ἢ μετὰ τὸ ἐπεὶ κα γένηται *Ναυπάκτιος* θέσις αὐτοῦ ἡ ἰδιότητά τινα τοῦ Λοκροῦ ἐκφράζουσα, ἣτις ἐντεῦθεν προῆλθεν, ὅτι αὐτῷ *Ναυπακτίῳ* γενομένῳ τουτέστιν ὡς ἐποίκῳ εἰς *Ναύπακτον* μεταναστεύσαντι ἔξεστιν ὡς ὀποξένῳ, ἵνα τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων μετέχη. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ μ καὶ π ἐστὶν ὡς μάλιστα ἀβέβαιος. Ὅτι τὸ πεδὰ ὁμοίαν τῷ μετὰ ῥίζαν ἔχει ἀμφισβητήσιμὸν ἐστὶ, τὰ δὲ—γρόππατα=γράμματα, ὄππατα=ὄμματα, ἄλιππα=ἄλειμμα— ἃ ὁ Οἰκονομίδης ἐπήγαγεν ἑτέρου εἰσὶν εἶδους· ὅτι τὸ *πενέσται* ἀντὶ τοῦ *μενέσται* κεῖται καὶ δὲν παράγεται πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς ῥίζης *πεν*—*πένουμαι* οὐδεὶς ὁ πιστεύων καὶ τοῦ Ἀθηναίου λέγοντος ἐν VI, 264. Καὶ τὰ ἕτερα δὲ ὑπὸ τοῦ Οἰκονομίδου ἐκ τοῦ Ἰσχυρίου καὶ μεγάλου ἔτυμολογικοῦ ἐπισωρευθέντα γλωσσήματα—*μάματα*, *ματεὶ πατεὶ* (:)—*ἀπαλεῖν*, *ἀμελεῖν*—*ἀμαλόν*, *ἀπαλόν*—*ἀμαλή*, *ἀπαλή*—*ἀμάναν* (*ἀπῆνη*)—*μαμμικόν*, *δολομάν*—*δεικνύουσι* μὲν ἴσως, ὅτι ἐν τισὶ διαλέκτοις μ ἀντὶ τοῦ π ἐτίθετο, ἀλλὰ μάλιστα, ὅτι ἐν τισὶ περιστάσεσι τὸ π τὴν τοῦ μ θέσιν ἐπέιχε.

Διὰ ταῦτα ὁ Κούρτιος εἰκάσεν, ὅτι μετὰ τὸ π, *λ* ἔξέπεσε καὶ ἐπομένως γραπτέον *ὀπ.ὀξερρον*, ὅπερ ἀλλαγῶ μὲν οὐκ ἀπαντᾷ, ἀλλ' ἔχει ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὸ *δορύξερρος*. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκπομπὴ τῆς εἰς *Ναύπακτον* ἐποικίας ἀναμφιβόλως ἐγένετο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ κρατῦναι τὴν πόλιν ταύτην κατ' ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἢ τόνωσις μιᾶς ἐταιρίας ὀπλοφόρου ἢ πολεμικῆς ἡδύνατο ἵνα ἦ ἀρμοδία. Ἀλλ' ὁμῶς δισταγμοὺς ἐγείρει μοι, ὅτι τοῦ ὄρου ἀπειράκις μάλιστα γίνεται χρῆσις περὶ τοῦ πολέμου, τοῦ δὲ *ὀπλα* οὐχί. Ὡστε καὶ ἐνταῦθα λέγω non liquet. *αἶ κα δειληται*=δήληται, δέλληται τ.ἔ. βούληται, ὡς ὁ Οἰκονομίδης ἀποδεικνύει αὐτὸ διεξοδικῶς. Γίνεται δὲ καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῷ βοιωτικῷ αἰολισμῷ, μεταστάσις τοῦ η εἰς ει. Πρὸλ. Ἀρηναίου de Dial. l. gr. I. σ. 182 κξξ. II σ. 150.

Ἰδιοβρόθῳ ἐπαναλήψει ἐν χιαστικῷ τύπῳ γίνεται ἔτι ἀπᾶξ παραδεκτὸν τὸ δικαίωμα τῆς εἰς τὰ ἱερὰ καὶ ὄσια μετουσίαις μειζόνως διασαφηνιζόμενον. Ὁ ἐν τέλει πρότερον κείμενος ὄρος εὐρίσκεται ἤδη ἐν ἀρχῇ, τὸ δὲ *θύειν* πρὸ τοῦ *λαρχάνειν*, ἐνθα τὸ ὄσια ὡς οἰκοθεν ἐννοούμενον παρελείφθη. Τοιαύτας ἐπαναλήψεις ἀπαντῶμεν πολλάς ὡς ἐν Σ. 2. 6, ἐνθα μετὰ τὸ *κρατεῖν τὸν ἐπίφοιτον* τὸ *κατιόμενον* *κρατεῖν* ἔπεται, καὶ Σ. 2. στ. 8 μετὰ τὸ *τὰν δίκαιον* ἀρέσται τὸ ἀρέσται καὶ ὄμεν ἔπεται, καὶ Σ. 2 στ. 16, ἐνθα μετὰ τὸ *τὰν δίκαιον* ὄμεν τὸν ἀρχὸν χάριν ἀκριβεστέρας ἐπεξηγήσεως τὸ ἐν *τριάκοντ'* ἀμάραις ὄμεν προστίθεται. Ἡ τούτου αἰτία ἔγκειται ἐν τῷ καὶ ἀλλαχοῦ παρουσιαζομένῳ κακορρεῖ τῆς ἐκφράσεως τρόπῳ.

Τὰ περαιτέρω τοῦ ἡμετέρου χωρίου διπλῆς εἶσι φύσεως· διότι ἢ εἰς τὰ ἱερὰ καὶ ὄσια μετουσία οὐ μόνον προσωπικῶς τῷ ἐποίκῳ προσωπολογηθῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ γενεᾷ αὐτοῦ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, μέλλει δὲ ἀναφέρεσθαι εἰς τὰς ἱεράς διαπραγματεύσεις τὰς ἐκ τοῦ δήμου καὶ τῶν *κοινῶν* προερχομένας.

Κῆ ἐστὶ καὶ ἔ. τ. ἔ. καὶ ἐκ. Ἡ παράδοξός πως σύνδεσις τοῦ *θύειν* καὶ *λαρχάνειν* κῆ δάμω κῆ *κοινῶν* ἐξηγείται βεβαίως διὰ τῆς ἐν τῷ *λαρχάνειν* ἐνούσης ἐννοίας τοῦ λαμβάνειν, δέχεσθαι. Ἀλλὰ τίποτε σημαίνει τὸ *κοινῶν*;— ὁ τύπος *κοινῶν*, κοινῶνες ἀπαντᾷ πλὴν παρὰ Πινδάρῳ καὶ ἐν τῇ κατὰ πρῶτον μὲν ὑπὸ Ἀριστ. Κυπριανοῦ, ὕστερον δὲ ὑπὸ Ραγκαβῆ καὶ Βεργκίου (Hallischer Lectiionscatal. 1860—1861) ἐκδοθείσῃ τετρατικῇ ἐπιγραφῇ Στ. 24.—Ὁ Οἰκονομίδης ἐννοεῖ ὑπ' αὐτὸ τοὺς τῆς ἐποικίας κοινωνοῦντας, ἀλλὰ τότε ἔδει βεβίως ὡς καὶ πνυταχοῦ ἀλλαχοῦ, ἵνα λεχθῆ αὐτὸ δὴ τοῦτο *ἐπιφοίκων*. Πρὸς τοῦτοις δὲ ἀείποτε ἡ τῶν ἐποίκων σχέσις πρὸς τοὺς *Ναυπακτίους* ἢ πρὸς τοὺς ἀρχαίους συμπατριώτας τοὺς ὑποκνημιδίου Λοκροὺς ῥυθμιζέται, ἀλλ' οὐχὶ ἡ τῶν ἐποίκων πρὸς ἀλλήλους. Ὄθεν εἰκάζω, ὅτι διὰ τοῦ *κοινῶν* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πάσας τὰς κοινότητας οἱ συμμετέχοντες κοινωνιῶν τινῶν ἐπισημαίνονται. Περὶ τοιούτων κοινωνιῶν ὡς μερῶν τῆς πολιτείας παράβαλλε Ἀριστ. Ἐθ. Νικομ. VIII 17 (ἐκδ. Βεγκέρου). Ἡ ἔννοια ἄρα ἐστὶν, ὅτι τῷ ἐποίκῳ, εἰ βούλεται, ἢ εἰς τὰς ἱεράς διαπραγματεύσεις τῆς τε πολιτείας καὶ τῶν εἰς ταύτην ὑπαγομένων ἐταιριῶν μετουσία ἐλευθέρα ἐστὶ.

Στ. 4. Τέλος τοὺς ἐπιφοίτους Λοκρῶν τῶν ὑποκνημιδίων μὴ γάρειν ἐν Λοκροῖς τοῖς ὑποκνημιδίοις φρεῖν κ' αὐτὶς Λοκρὸς γένηται τῶν ὑποκνημιδίων. Καὶ τοι ἢ εἰς πατρίδα μετὰ πλήρων τῶν δικαιωμάτων ἐπανάκαμψις τῶν ἐποίκων ὑπὸ τινος ὄρου ἐπιφυλάσσεται, ἀλλ' ὁμῶς ἐφ' ἴσον ἐν *Ναυπά-*

κτῶ διατρίβουσιν οὗτοι μένουσιν ἐλεύθεροι ἀπὸ πάντων εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα τέλους.

Ὁ ἐν τῷ φρίν δασὺς πνευματισμὸς ἀντὶ τοῦ πρὶν τοῦ ἐκ τοῦ προ— ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῆς ὑγρότητος τοῦ ρ ὡς καὶ ἐν τῷ φροίμιον=προοίμιον, φροῦδος=πρόοδος (Κουρτ. Ἐτυμ. σ. 256 440).

Στ. 6. *Αἱ δειλεὶ ἀρχωρεῖν καταλείποντα ἐν τῷ ἰστίᾳ παῖδα ἠδὲ ἀδελφοὺς ἐξεῖμεν ἄνευ ἐνετηρίων.*

Ἡ ἐκ τῆς ἐποικίας εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα ἐπάνοδος συνδέεται τῷ ὄρω, ὅτι ἡ οἰκία (ἰστία=ἑστία) τοῦ ἐποίκου ἐν Ναυπάκτῳ ἐγκαταλείποντος παῖδα ἔφηβον ἢ ἀδελφὸν ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη, ἢ δὲ παύσει τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς κωλύεται.

Καταλείποντα γράφω μετὰ τοῦ Οἰκονομίδου, καὶ τοι ἐν τῷ πίνακι ἢ στίξις μετὰ τοῦ γ καὶ τ συμβαίνει ΚΑΤΑΛΕΙΠΟΝΤΑ. Ὁ Βουρσιανὸς ὑπολαμβάνει, ὅτι ἡ αἰτιατικὴ γραμματικῶς ἀδύνατος ἐστὶ—διὸ γράφει *καταλείπων* ἐξοβελίζων τὸ τα ὡς πλάνην. Ἀναφερομένης τῆς μετοχῆς εἰς τὰ προηγούμενα πάντως ἔδει, ἵνα ὑπάρχη ὀνομαστικὴ, συνδεομένης ὁμῶς τῷ ἐξεῖμεν δηλ. ἀνωρεῖν ἢ αἰτιατικὴ κεῖται ἔρθως καὶ πῶς ἂν ἄλλως δύναται ἵνα ἐξηγηθῇ τὸ παρεισδύσαντα; Ὁ χαρακτὴς εἶχεν ἀναμφιβόλως ΚΑΤΑΛΕΙΠΟΝΤΑ πρὸ αὐτοῦ, γράφας δὲ ΚΑΤΑΛΕΙΠΟΝ ἐνόμισεν, ὅτι ἐτελείωσεν ἢ λέξις, ἢ συνδέσας ταῖς προηγούμεναις ἐστιξεν. Ἰδὼν δ' ὕστερον τὸ ΤΑ ἔθικεν αὐτὸ πάντως ἀδιανοήτως.

Ἄνευ ἐνετηρίων. Ἐνετήρια ἐπισημαίνει ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ ἐνιέναι παραγόμενον, ὡς Κούρτιος ἤδη παρετήρησεν, εἰσὸδιον, ἐξ οὗ ὁ ἐποικὸς ἐν τῇ ἀπονοστήσει αὐτοῦ ἐλεύθερος διετέλει. Θυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὁ Οἰκονομίδης ὁ τὴν παραγωγὴν ἐκ τοῦ ἐνήμι πρῶτον διανοηθεὶς προείλετο ἔπειτα ἑτέραν ἐκ τοῦ ἐνέτης=ἐνοικὸς ἐννοῶν εἰδὸς τι ἐποικίου, ὅπερ ὁ ἐποικὸς ἐν Ναυπάκτῳ εἶχε νὰ τελέσῃ καὶ δὴ ἔτι μετὰ τὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα ἐπάνοδον, εἰμὴ παῖδα ἢ ἀδελφὸν ἐγκατέλειπεν. Ἄλλ' ἢ συνάφεια δηλοῖ προφανέστατα, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τινος ἐποικίου ἐν Ναυπάκτῳ, ἀλλ' ἐν ᾧ τόπῳ ἀνωρεῖ. Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο μάλιστα ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ στ. 8. 9, ἐνθα προσδιορίζεται, ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει ἀναγκαστικῆς ἐκδιώξεως ἐκ Ναυπάκτου ἔξοστι τοῖς ἐποίκοις, ἵνα ἐπανακάμψωσιν οἴκαδε ἄνευ ἐνετηρίων. Ἐκ τούτου δὲ κατανοοῦμεν, ὅτι ἐν Λοκρίδι, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, ἐν τῇ εἰσόδῳ εἰς τινὰ κοινότητα ἐτελεῖτο τέλος τι.

Δὲν μανθάνομεν δυστυχῶς πλειότερόν τι περὶ τούτου, μάλιστα δ' ἀσάφες ἐστίν, εἴπερ τέλος τί ἐστίν, ὃ ὑπὸ πάντων, οἷς ἡ ἐποικία ἐπιτετραμμένη ἦν (τὸ μετοίκιον), εἰσεπράττετο ἢ ὑπὸ τῶν τὸ δικαίωμα

τοῦ νομίμου πολίτου ἐχόντων ἢ τελευταῖον ὑπὸ τῶν πολιτῶν τῶν ἐγκαταλιπόντων μὲν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπανακαμπτόντων πάλιν εἰς αὐτὴν, εἰ μὴ αὐτοῖς ὡς ἐν τῇ ἐνταῦθα περιστάσει ἢ ἐπανάκαμψις φόρου ἐλευθέρᾳ ἐνεγυᾶτο. Τοιοῦτου τινὸς δασμοῦ δὲν γίνεται μνεῖα ἐν Ἀθήναις, διότι ἡ πώλησις τοῦ δικαίωματος τοῦ πολίτου, ἣν ὁ Αὐγούστος τῇ πόλει ἐκώλυσε (Δίων. Κατ. LIV, 7), φαίνεται ὕστερότερον εἰσαχθεῖσα καὶ ὡς κατάχρησις θεωρηθεῖσα. Τοῦτο μνημονεύεται καὶ περὶ Ταρσοῦ (Δίων. Χρυσοστ. XXXIV, σ. 44 § 23. Ἄλλως τοιοῦτός τις φόρος ἄγνωστος εἰς ἐμέ.

Στ. 8. *Ἄν κα ὑπ' ἀνάγκας ἀπελάωνται ἐ Ναυπάκτῳ Λοκροὶ τοὶ ὑποκναμίδιοι ἐξεῖμεν ἀρχωρεῖν ὄρω ἑκάστος ἦν ἄνευ ἐνετηρίων.*

Ἐν περιπτώσει ἀναγκαστικῆς ἀπελάσεως τῶν ὑποκνημίδων Ἐποίκων ἐλευθέρᾳ ἐστὶν αὐτοῖς ὁμοίως ἢ ἀπονόστωσις ἄνευ ἐνετηρίων, ἢ συνθήκη δὲ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐστίας ἐν Ναυπάκτῳ ἐνταῦθα ὡς τὸ εἶδος ἐκπίπτει. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος δείκνυσιν, ὅτι αἱ τῶν πόλεων σχέσεις ἦσαν οὐκ ἀσφαλεῖς διότι ἄλλως οὐκ ἂν προωρᾶτο ἡ τῆς ἀπελάσεως περίπτωσης.

Ὅτι τὸ ὄρω ἐνταῦθα ἴσον δύναται καὶ τὸ ὀρθεν ὡς καὶ ἐν στ. 18, καὶ ὡ=ὀθεν στ. 21, ὀρθῶς παρατηρεῖ Κούρτιος παρὰπέμπων καὶ εἰς Ἀρηνσ. δι. Dial. dor. 374 κέξ. Οἱ Δωριεῖς ἐτίθουν περισπωμένην κατὰ τοὺς Γραμματικούς (ἴδε Ἀρηνσ. καὶ ἄλλ. ἐπὶ τῶν ἐπιρρήματων τούτων, εἰ δὲ οἱ Λοκροὶ ἐτούτῳ ἠκολούθουν αὐτοῖς ἢ ἀπέβαλλον τὸν τόνον ἐῶ ἀζήτητον.

Στ. 10. *Τέλος μὴ φάρειν μηδὲν ὅτι μὴ [μετὰ Λοκρῶν τῶν Ἑσπαρίων.*—Περὶ τοῦ γραφικοῦ παροράματος Ν ἀντὶ Μ ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

Ἡ πρότασις αὕτη προσδιορίζει, ὅτι οἱ ὑποκνημίδιοι ἐποικοὶ ἐν τῇ τοῦ φόρου ἐπιταγῇ ὁμοίως εἶχοντο ἐν Ναυπάκτῳ ἐσπερίοις Λοκροῖς, οὐδενὶ δὲ ξένῳ ἐξῆν αὐτοῖς, ἵνα φόρους τελέσωσιν. Ἐκ τούτων γνωστότατόν ἐστι τὸ μετοίκιον, ὃ οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις ἀλλ' ὅσον εἰκάσαι πανταχοῦ εἰσεπράττετο, ἐνθα τοιοῦτοι προστάται συγγενεῖς ἀνεκτοὶ ἦσαν (Böckh Staatshaus. I. σ. 445)· ἀλλὰ καὶ ἕτεροι ὑπῆρχον (Πρβλ. αὐτόθι σ. 449). Μάλιστα δὲ γινώσκομεν, ὅτι δι' ἐγκτησιν ἐν τινὶ κοινότητι, εἰς ἣν τις οὐκ ἀνήκειν ἐτέλει ἐγκτητικόν. Πρβλ. C. I. G. Ἄρ. 401 στίχ. 25, ἐνθα Καλλιδάμαντι τινὶ ἐκ τοῦ δήμου Χολλεῖδων πρὸς ἄλλαις τιμαῖς ὑπὸ τῶν Πειραιέων καὶ τῶν προνόμιον αὐτῶ τοῦ ταῦτά τέλη τελεῖν ψήφισματι χορηγεῖται, ἅπερ καὶ οἱ Πειραιεῖς ἀτελεῖν δὲ αὐτὰ ταῦτά τέλη ἐν τῷ δήμῳ, ἅπερ ἄγ καὶ Πειραιεῖς καὶ μὴ ἐγλέγειν παρ' αὐτοῦ τὸν δήμαρχον τὸ ἐγκτητικόν.

Ἰπὸ τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ὅτι οἱ ἔποικοι οὐδὲν ἄλλο τέλος ἔχουσιν, ἵνα τελέσωσιν ἢ ὅ,τι καὶ Λοκροὶ οἱ ἑσπέριοι, ἐννοῶ τοὺς ἐν Ναυπάκτῳ ἑσπερίους Λοκροὺς, οὐκ ἔξεστι δὲ ἐντεῦθεν συμπεράναναι, ὅτι ἐν τῷ τότε χρόνῳ πάντες οἱ ἑσπέριοι Λοκροὶ ἐν ἐνιαίῳ τινὶ κράτει συνηνωμένοι τὰ αὐτὰ ἐτέλουσιν πέλη.

Ὁ Οἰκονομίδης ἐννοεῖ (σ. 125) παραδόξως φόρον τινὰ, ὃν οἱ ἑσπέριοι Λοκροὶ εἶχον, ἵν' ἀπενέγκωσι πρὸς τοὺς Ὀπουντίους.

Στ. 11. Α. Ἐγορῶν τοῖς ἐπιφοίτοις ἐν Ναυπάκτῳ μῆποστᾶμεν ἀ[π']ὸ πορτίων τέχνα καὶ μηχανᾶ μηδεμιᾶ Φερόντας. — Θυμαστόν ἐστιν, ὅτι τῆ ἀπαρίθμησις τῶν ἄρθρων πρῶτον ἐντεῦθεν ἄρχεται πολλῶν τοιοῦτων ἐτέρων ἤδη προηγησαμένων ἀνευ τοῦ ὑπάρχειν οὐσιώδη τινὰ διαφορὰν ἐν τε πούτοις καὶ τοῖς ἐπομένοις.

Περὶ δὲ τῆς γραφῆς τῆς προτάσεως ταύτης πρῶτον ὁ μὲν Οἰκονομίδης τὸ ἐν τῷ πίνακι κείμενον ΑΠΟΝΤΙΟΝ εἰς Ὀποντίων διῶρθωκεν, ὅπερ τῇ μὲν ἐννοίᾳ τέλει ἐπαρκεῖ, ἀλλ' ὅμως τὸ γραφικὸν ἀμάρτημα δὲν διεσαφήνισε. Φανερόν δ' ἐστίν, ὅτι ΑΠΟΠΟΝΤΙΟΝ ἔδει ἵνα γράψῃ ὁ χαρακτής, ἀλλὰ παρεῖδεν αὐτὸ, διότι δις ΠΟ ἀπαντᾶ, ὡς ἤδη Κούρτιος ὁρθῶς ἐνείδεν. Ὁ Οἰκονομίδης γράφει Ὀπόντιοι διὰ τοῦ Ο, ἀνθ' οὗ ὁ Κούρτιος τὸ ἐν Σ. 2. στιχ. 8 Ὀπόεντι ὑπ' ὅσιν λαμβάνων Ὀπόεντιοι βούλεται. Κατὰ τὸ κρητικὸν Ὀλόεντιοι ἠδύνατό τις νὰ παραδεχθῆ τὸ Ὀπόεντιοι, ἀλλὰ μὴν αἱ τοῦ Ὀλοῦς πλάγια πτώσεις ἔχουσιν ἀπλῶς ο οὐχὶ δὲ οε Ὀλόεντι, Ὀλόεντα C. I. G. 2554. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αὐθις Ὀπόντιοι γραπτέον, διότι ἐν τοῖς νομίμασι πρὸς τῷ σπανιωτέρῳ Ὀπουντίων συνήθως Ὀποντίων κείταται (Mionnet II σ. 92 ἀρ. 15—27 Suppl. III σ. 489 ἀρ. 26—33—34—36—40) ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν πρὸς τῷ ω βεβαίως καὶ τὸ ου ἐν χρήσει ἦν, πάντως δὲ οὐχὶ ο ἀντὶ τοῦ ω.

Εἰ τέχνα ἀντὶ τέχνα ἀπλῶς γραφικὸν ἀμάρτημα ἐστίν, ὡς Οἰκονομίδης παραδέχεται, ἢ παρατροπή τις ἀπὸ τῆς ἄλλως συνήθους βρασιζομένη ἐπὶ τῆς Λοκρικῆς διαλέκτου, ὡς καὶ κατωτέρω Σ. 2. στιχ. 13 τέχνα κρινέτω τις, ὅπως ἂν θέλῃ. Ὁ Κούρτιος ἐτήρησε τὸ κ, ὑπὲρ οὗ δύναται τις τὴν ἐκ τῆς βίβλης τεκ παραγωγὴν νὰ ἐπαγάγῃ (Curt. Etym. σ. 198—441). Ὁ πνευματισμὸς ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἐπιβροῆς τῆς ἀκολουθοῦσης ὑγρότητος τοῦ κ. Ἡ γραφὴ ΚΡΕΜΑΤΑ ἀντὶ τοῦ κρήματα ἐν τῇ γορτυνικῇ ἐπιγραφῇ (Revue Archeol. 1863 σ. 441 κέξ.) δὲν δύναται νὰ ληφθῆ ὡς ἀνάλογος, διότι καὶ ΑΝ-ΚΟΡΕΝ ἐν ἐκείνῃ ἀντὶ τοῦ ἀναχωρεῖν ὑπάρχει καὶ τὰ παραπλήσια, ζητεῖται δὲ κυρίως, εἴπερ ἐκεῖ ἢ ψίλωσις καὶ ἢ δάσυνσις τῶν οὐρανισκοφώνων καὶ

χειλεόφωνων οὐχὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐκδηλοῦνται, ὡς φέρ' εἶπειν ὁ Σαβελοβέργιος ἐν τῇ περι τοῦ δίγαμμα δικτριβῆ αὐτοῦ οἰεταί. Πάντα ταῦτα σταθμίζων ὑπολαμβάνω τὴν τοῦ τέχνα τήρησιν ὀρθοτέραν.

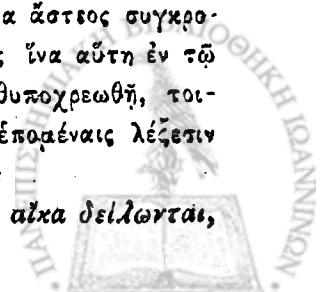
Φερόντας ἀναφέρω εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ τοὶ πρὸ αὐτοῦ στίξες ὑπάρχει, μετ' αὐτὸ δὲ οὐδεμία, ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτου. Τί δὲ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπομένης προτάσεως σημαίνει ἀγνοῶ. Ὁ Οἰκονομίδης εἶν' αὐτὸ ἀνεξήγητον, ἐν δὲ τῇ ἰταλικῇ παραφράσει καὶ ὅλως παραλείπει. Ὁ Κούρτιος λέγει, ὅτι ἡ μετὰ τοῦ Φερόντας ἀρχομένη πρότασις ἀκατάληπτος αὐτῷ ἐστίν. Ἄν ὅμως ἀναφέρομεν αὐτὸ εἰς τὰ προηγούμενα ἔχομεν ἐννοίαν ἀρίστην. Ἡ ἔνορκος καθυποχρέωσις ἐπεκτείνεται δὴλον ὅτι μόνον ἐπὶ ἐλευθέρως διαπραγματεύσεις, ὡς τοῦτο πολλάκις ἀλλαχοῦ ἐκφέρεται, οὕτω παρ' Ἡσιόδῳ Θεογ. 231.

«Ὀρκον, ὃς δὴ πλεῖστον ἐπιχθονίους ἀνθρώπους πημαίνει, ὅτε κέν τις ἐκῶν ἐπίορκον ὁμόσση.» Καὶ C. I. G. 2555 στ. 21. «Οὐδὲ ἄλλῳ ἐπιτράψω ἐκῶν καὶ γινώσκων παρευρέσει οὐδεμιᾶ οὐδὲ τρόπῳ οὐδενί.»

Ὡστε ὁ νοῦς τῆς προτάσεως ἐστίν· Οἱ ἐν Ναυπάκτῳ ἔποικοι (ἢ ἀκριθέστερον εἶπειν—οἱ εἰς Ναυπάκτον ἰόντες ἔποικοι) ἐνόρκως καθυποχρεοῦνται νὰ μὴ ἀποστῶσι τῶν Ὀπουντίων οὐδενὶ τρόπῳ καὶ οὐδεμιᾶ μηχανῇ. Ἡ σύνδεσις τοῦ ἔνορκος ἐστὶ τινι μετὰ τῆς ἐπομένου ἀπαρεμφάτου ἐπὶ τῆς σημασίας «ἐνόρκως καθυποχρεοῦσθαί τινα ποιῆν τι» ἐστὶ πάντῃ συνήθης. Οὕτω παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τῇ ἑλλην. ἱστ. VI, 3, 18 «τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ μὴ εἶναι ἔνορκον συμμαχεῖν.» Ὁ Οἰκονομίδης παντάπασι παρενόητε τὴν πρότασιν ὡς παραφράζων «μηδένα τοῖς ἐν Ναυπάκτῳ ἔποικοις ἐνώμοτον ὄντα ἐξέστω ἀποστῆναι Ὀπουντίων» (a colui che con giuramento si fosse associato ai coloni di Naupatto non sia lecita la defezione dagli Orunzi), ἐνθα τὸ ἔνορκον ὡς αἰτιατικὴν τοῦ ἀρσενικοῦ (;—τοῦ ἐνικοῦ) ἐξέλαβεν. Ἐν ταῖς συνθήκαις ἀπαντᾶ ἔνορκον συχνάκις. Προβλ. C. I. G. ἀρ. 2554. στ. 87 ἀρ. 2555 στ. 10.

Πλὴν ἀλλ' ὁ προσδιορισμὸς οὗτος σκοτεινός πως ἡμῖν φαίνεται, καθ' ὅσον ἢ τῶν ἐποίκων πολιτικὴ σχέσις πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ναυπακτίους οὐχὶ τέλει ἡμῖν γινώριμος ἐστίν. Ἐνταῦθα τὸ καθῆκον μόνον τοῖς ἐποικοῖς ἐπιβάλλεται τοῦ μὴ ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν Ὀπουντίων, ἐνῶ οὗτοι φαίνονται μετὰ τῶν ἀρχαίων Ναυπακτίων μίαν κοινότητα ἄστυος συγκροτήσαντες, οὗ ἕνεκα προσεδόκα τις ἵνα αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς τοῖς Ὀπουντίοις καθυποχρεωθῆ, τοιοῦτο δὲ τι φαίνεται καὶ ἐν ταῖς ἐπομέναις λέξεσιν ἐνόν.

Στ. 12. Τὸν ὄρνον ἐξείμεν, αἶμα δειλώνται,

ἐπάγειν μετὰ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τῶ ὄρκου ἐκατὸν ἄνδρας Ὀποντίους Ναυπακτίων, καὶ Ναυπακτίους Ὀποντίους.

Ἄλλαχού εὐρίσκομεν βεβαίως, ὅτι ἐν ταῖς συνθήκαις δρίζεται, ἵνα αὐταὶ κατὰ καιροὺς ὄρκω ἀνακαίνιζονται, π. χ. ἐν Θεουκ. V, 18—23 συντίθεται ἐν τῇ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ρήτρα ἐτήσιος ὀρκοδοσία. Ἄλλ' ἐνταῦθα ὁμοίως ἢ τοῦ ὄρκου ἀνακαίνισις γίνεται μετὰ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ πρώτου ὄρκου καὶ δὲν προαγορεύεται ἀπολύτως, ἀλλὰ μόνον ὁπόταν ἐκάτερον τῶν συντεθειμένων μερῶν βούληται.

Ὁρῶν ἐπάγειν τινὶ juramentum deferre alicui, ἐπιβάλλειν τινὶ ὄρκον, ἀκριβῶς ἐνταῦθα, ὡς καὶ παρὰ Πυρραίου IV, 14, 4 «πρῶτον μὲν αὐτοῖς ἐπάγουσιν ὄρκον μῆτε ἀποστῆναι ποτε κτλ.» Μέσω δὲ παρ' Ἀρποκρατίωνι «ἐπακτός ὄρκος, ὃν αὐτός τις ἐκὼν αὐτῷ ἐπάγεται τουτέστιν αἰρεῖται.»

Ἀπὸ τῶ ὄρκου ἀδεξιῶς πως ἐξηνέχθη—ἰπὸ τοῦ ἤδη γενομένου, ἀπὸ τοῦ πρώτου ὄρκου, περὶ οὗ ὁμοίως οὐδὲν τι πλέον λέγεται, ὡς τοῦτο ἀλλαχοῦ ὁμοίως σύνθητός ἐστιν. Ἡ τριακονταετής προθεσμία ἐξηγητέα βεβαίως ὡς μίξ ἀνθρώπων γενεά. Ἐφ' ὅσον ὁ πρῶτος ὄρκος ἐθεωρεῖτο ὡς ἀναγκάσιος ἔγκυρος.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως—ἀλλὰ νῦν λέγεται, ὅτι ἐκατὸν ἄνδρας Ναυπακτίους ἐξεστὶ τὸν ὄρκον ἀπὸ τῶν Ὀποντίων νὰ αἰτήσωσι καὶ τοσοῦτοις Ὀποντίοις ἀπὸ τῶν Ναυπακτίων. Ἐὰν ληθῆ κατὰ λέξιν, διαφορά τις ἠδύνατο νὰ δηλωθῆ ἐν τῇ περιπτώσει: ἢ τοῦ ὄρκου αἰτήσεις ἐκ τῶν Ναυπακτίων προέρχεται καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ὀποντίων—θα προσδιωρίζετο πρὸς τοῦτοις ἀπλῶς οἷος ἀριθμὸς Ναυπακτίων ἀναγκαίως ἐστὶ πρὸς τοῦ ὄρκου τὴν αἴτησιν, περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀμνούντων οὐδὲν θὰ ἐλέγετο. Εἴ τι λέγω, τοῦτο ἐστὶ μόνον συνέπεια τοῦ κακοφουῶς τῆς ἐκφράσεως τρόπου, ὃ δὲ νοῦς οὕτως «μετὰ ἐκατὸν ἔτη δικαίωμα ἔχουσιν οἱ Ναυπακτιοὶ τε καὶ οἱ Ὀπουντιοὶ ἐκάτεροι παρ' ἐκατέρων νὰ αἰτήσωσιν ἀνακαίνισιν τοῦ ὄρκου, ὃν ἐκατὸν ἄνδρες ἐξ ἐκατέρου τῶν μερῶν τὸν ὄρκον μετὰ ταῦτα δώσουσιν.» Ὁ ἀριθμὸς ἐκατὸν ἀναμνησθεὶ τὰ ἐκατὸν εὐγενῆ γέννη τῶν Ὀποντίων, περὶ ὧν κατωτέρω ἐν Σ. 2. στ. 14 πλείονα.

Ὅπως ἀκατανόητός μοι ἐστὶν ἡ ἐπομένη τοῦ Οἰκονομίδου παράφρασις «ἀλλ' ἐκόντας, ἢν βούλωνται, μετὰ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ νῦν ὄρκου, Ναυπακτίων ἐκατὸν ἄνδρας καὶ Ὀπουντίων τοσοῦτους ἐπάγειν αὐθις ἀλλήλοις τὸν αὐτὸν ὄρκον, ἢ μὴν αἰρεσὶς τοῖς ἐποίκοις δώσειν ὁποτέρων ἂν βούλωνται ἀποστάντας εἰ, τοὺς ἑτέρους τοῦντεῦθεν τελεῖν.»

Ἐνῶ δὲ ἐν τῇ προηγουμένη προτάσει τὸ ἔγορον ἀπλῶς εἰς τοὺς ἐποίκους ἀνεφέρετο, ἐνταῦθα ἐν τῇ

τοῦ ὄρκου ἀνακαίνισις ὀνομάζονται οὐχὶ οἱ ἐποικοὶ ἀλλ' οἱ Ναυπακτιοὶ τ. ἔ. σύμπαντες οἱ πολῖται, συνφθὰ δὲ τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἡ καθυποχρέωσις ἀπὸ τῶν ἐποίκων εἰς σύμπαντας τοὺς πολῖτας μετηνέχθη. Ἄλλ' ἐνταῦθεν δὲν ἐξάγεται ὁμοίως, ὅτι οἱ ἐποικοὶ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν ἐν Ναυπακτῷ συνεκρότου ἐίδός τι κυριευσούσης ἀριστοκρατίας, ὡς δὴ τοῦτο ἐν τῇ σικελικῇ Μεσσήνῃ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν, ὅτε ἐκεῖθι οἱ ἐποικοὶ Λοκρῶν τῶν ἐπιζεφυρίων χρόνον τινὰ εἶχον τὴν δύναμιν ἐν ταῖς αὐτῶν χερσὶ. Θεουκ. V, 5. διότι οὐδ' αὖτις ἀλλαχοῦ εὐρίσκομέν τι τοῦτο ὑπαινιττόμενον. Πολλὸ μᾶλλον πρέπει ἡ σύμπασα ναυπακτικός κοινότης ἐνόρκως νὰ καθυπαχρεώθῃ, ἅτε παρεχομένων τοῖς ἐν Ναυπακτῷ ἀποίκοις ἐγγυήσεων δικαιομάτων.

Βυρσοβούργον.

(Ἔπεται συνέχεια.)

Δ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

ΣΕΙΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ Ε. EGGER,

Καθηγητοῦ τῆς ἐν Παρίσις Ἀκαδημίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ

ΕΝ Τῇ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ¹⁾.

Φύσει μὲν ἀφρευκτός ἐστὶν ἡ συγκίνησις παντὶ καθηγητῇ ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς σειρᾶς τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, οὐδ' ἐκεῖνου ἐξαίρουμένου, ὃν ἐπὶ πολὺν ἤδη χρόνον ὑποστηρίζει καὶ ἐνθαρρύνει ἡ διηγετικὴ εὐνοία τοῦ ἀκρατηρίου τούτου. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι μᾶλλον ἀφρευκτός ἐστὶν ἡ τοιαύτη συγκίνησις σήμερον, ὅτε τὰ μαθήματα τοῦ παρόντος ἔτους ἀρχονται ἐν περιπετείαις τοιαύταις, ὧν οὐχ εὐρηταὶ παράδειγμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος. Μάτην ἐπανέγνω ὅτι ἐπραξεν ἡ ἐν Παρίσις Ἀκαδημία ὑπὸ τῆν κυριαρχίαν τῶν Ἀγγλῶν ²⁾, ὅτι ὑπέστη ὑπὸ τῆν Ἱερὰν Συμμαχίαν (la Ligue), ὅτε ὁ ἐπιεικέστατος τῶν βασιλέων ἐπολιόρκει τὰ τεύχη τῆς ἰδίας αὐτοῦ πρωτεύουσος: οὐδὲν ἀνευρίσκω ἐν ταῖς ὀδυνηραῖς ταῦταις ἀναμνήσεσιν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐφάμιλλον πρὸς

¹⁾ Συντάτων ἐλευθέραν τινὰ ἀνάλυσιν τοῦ μαθήματος τούτου, ἐπισημάνθη προσθήκας τινὰς, καὶ ἅμα παρητήρησα ὀλίγας σημειώσεις, χρησίμους, ἐλπίζω, τοῖς φιλομαθεῦσι τῶν ἀναγνωστῶν.

²⁾ Ἴδε περὶ τούτου τὸ τοῦ κ. C. Jourdain ὑπόμνημα ἐν ταῖς «Εὐθύταις τῆς τῶν ἐπιγραφῶν Ἀκαδημίας.» — Comptes rendus de l'Académie des inscriptions, mai 1870.

τὴν νῦν παροῦσαν θέσιν ἡμῶν. Ἐν μέσῳ ἀγωνίων τοιούτων πᾶς τις αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ἀνέσεως, ὅπως δυνηθῆ ἀποχρώντως ἐκπληρῶσαι τὸ καθήκον αὐτοῦ ὡς ἀγορητῆς καὶ ὡς διδάσκαλος. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἐξ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καθηγητῆς κέκτηται ἕν τούτοις ἐνιαίον τι πλεονέκτημα, καθ' ὃ δύναται πτέρψαι ὑμᾶς ἀγορεύων περὶ λαοῦ, οὗ τὰ παραδείγματα καὶ τὰ ἔργα (καὶ μάλιστα ἐν τῇ χρονικῇ περιόδῳ, ἣν ὀφείλομεν συνδιεξελεθεῖν κατὰ τὸ ἔτος αὐτοῦτο) παρέχουσιν ἡμῖν εὐκαιρον ἐμφύχῳσιν καὶ παραμυθίαν.

Οὐδαμῶς προτίθεμαι ὁμιλῆσαι περὶ τῶν κανόνων καὶ τῶν θεωριῶν τῆς πολεμικῆς, οὔτε περὶ τῆς ἠθικότητος ἢ ἀνθηκότητος τῆς τρομερᾶς ταύτης τέχνης· διότι ταῦτα πολλαχοῦ εὑρηνται ἐκτεθειμένα ἐν τε τοῖς ιστοριογράφοις καὶ ἐν ἰδίαις πραγματείαις, καὶ πολλάκις ἐκπληττόμεθα βλέποντες τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἐφαρμογὴν ἐν τοῖς συμβαίνουσι κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα³⁾. Οὐδαμῶς προτίθεμαι ὁμιλῆσαι περὶ συγγραμμάτων ὑπόθεσιν ἐχόντων τὴν προσβολὴν ἢ τὴν ὑπεράσπισιν ὀχυρωμάτων, ὅπου, κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἡμῶν ἐξ ἐπαγγέλματος μηχανικῶν, τὰ στοιχειώδη προβλήματα τῆς ἐπιστήμης ταύτης εὑρηνται ἐκτεθειμένα ἐν ἀκριβεῖ ἀντελεῖ, καὶ ἐνίοτε λύνονται ἐν τοιαύτῃ ἐπιτυχίᾳ, ἣν ἡμεῖς σήμερον οὐ δύναμεθα ὑπερβῆναι, ἀρκούμενοι εἰς τὸ προσεγγίζεσθαι αὐτῇ διὰ τῆς βοήθειας τῶν νέων ὀργάνων, ἅτινα ἢ μηχανικῆ καὶ ἢ σφαιροβολικῆ τῶν νεωτέρων κατέχουσιν. Ἀλλ' ὡς τε δὲ, τὰ πράγματα ταῦτα πολὺ ἀπέχουσι τῆς ἡμῶν ἀρμοδιότητος⁴⁾.

Ἔσται λοιπὸν ὁ λόγος περὶ πραγμάτων οἰκειότερων ἡμῶν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὑψηλότερον ἐχόντων χαρακτῆρα.

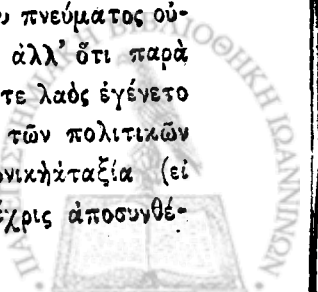
Δύο ἤδη μῆνας πολλὰ ἠκούσαμεν εὐφρῶς καὶ εὐγλώττως εἰρημένα περὶ ἠθικῆς διατροφῆς ἐν καιροῖς πολιορκίας. Οἱ περὶ πολιορκητικῆς συγγράψαντες Ἕλληνες οὐδὲν περὶ τούτου εἶπον, ὅσον γ' ἐγὼ γινώσκω· ἀπλῶς δὲ μόνον κατέλιπον ἡμῖν σημειώσεις τινὰς ἢ συνταγὰς μαγειρικὰς περὶ τροφῆς τῶν πολιορκουμένων λαῶν, καὶ πρὸς τούτοις συμβουλεύουσι

καλλιεργεῖν τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι κήπους, οὓς ἡμεῖς ὀνομάζομεν τετράγωνα (squages), καὶ οἱ τινες ἐν μὲν εἰρήνῃ χρησιμεύουσιν ἀπλῶς εἰς τέρψιν τῶν πολιτῶν, ἐν καιροῖς δὲ πολιορκίας δύνανται χρησιμεύειν ὡς καλλιεργήσιμοι κήποι τροφίμων προϊόντων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἢ πολιορκητικῆ τῶν Ἑλλήνων οὐδὲν τούτου πλέον προνοεῖ περὶ τῶν πολιορκουμένων, ἢ γενικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀναπληροῖ τὴν σιωπὴν ταύτην διόσκουσα πολλαχοῦ, διὰ τίνων βοηθημάτων παραμυθίζεται καὶ ἀνακουφίζεται ἡ καρδιά καὶ τὸ πνεῦμα μεγάλου τινὸς λαοῦ, παλαιόντος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐν ταῖς μεγάλαις περιπετείαις τοῦ πολιτικοῦ βίου, καὶ προβάλλουσα ἡμῖν παραδείγματα καταλληλότατα εἰς τὸ ἐνθαρρύναι ἡμᾶς ἐν αἷς διερχόμεθα νῦν ἐπιπόνους δοκιμασίαις. Ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἢ ὑπόθεσις τῶν μαθημάτων, ὧν σήμερον ποιούμεαι τὴν ἀρχὴν καίτοι περιορίζεται ὑπό τινος τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἡμῶν προγραμμάτων, ὀδηγεῖ ἡμᾶς, ὡς εἰς ἄμεσον συνέχειαν τῶν προτέρων ἡμῶν σπουδῶν, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους, εἰς τὸν φρικτὸν ἐκείνον Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἐξ οὗ οἱ Ἀθηναῖοι μονονουχί ἀπώλοντο· τὰ δὲ χρονικὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ τοὶ περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἀτελεῖ, ὅμως ἐμφαντικώτατα ἰσχυρογραφοῦσι τὰς Ἀθήνας εὐθαρσῶς καὶ εὐφρῶς ἀνταγωνιζόμενας πρὸς τὴν ἐπελθοῦσαν συμφορὰν, ἐπανορθώσας τὰ ἴδια αὐτῶν ἀμαρτήματα, καὶ ἐνίοτε τὰ ἴδια αὐτῶν ἐγκλήματα, διὰ τῶν διηνεκῶν προϊόντων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τῶν συμφορῶν προαγούσας τὰ πλεῖστα τῶν ἀριστουργημάτων, ἅπερ ἀπὸ θανάτου τὴν πόλιν ἐκεῖνην, καὶ διαμένουσιν αἰωνίᾳ τιμῇ καὶ δόξῃ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Σινηθῶς μὲν οἱ ἀρχαῖοι κριτικοὶ ἀγαπῶσι δογματίζοντες, ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἢ ὁμόνοια τῶν πολιτῶν καὶ ἢ εὐπειθὴς ὑποταγὴ εἰς κυβέρνησιν πεφωτισμένην εἰς δύο ἀφεικτοὶ συνῆται πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ὠραίων τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων· ἀλλ' οὐδὲν κενότερον τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου νόμου. Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ῥώμη (ἕνα περὶ μόνων εἶπωμεν τῶν ἀρχαίων) ἐπέδειξαν ἀκμαζούσας πάσας τὰς διανοητικὰς τέχνας ἐν αὐτοῖς τοῖς καιροῖς τῶν δεινοτέρων διχαστασιῶν· τὸ δὲ περὶ ῥητορείας εἰρημένον ὑπό τινος τῶν Ῥωμαίων—Sicuti flamma, materia alitur et urendo clarescit—δυνατὸν εἰπεῖν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς γλυπτικῆς, καὶ τῆς μαθητέως ἐν γένει. Οὐ λέγω, ὅτι αἱ εὐγενεῖς αὐταὶ ἐφευρέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος οὐδεμιᾶς χρῆζουσιν ὑλικῆς χορηγίας· ἀλλ' ὅτι παρὰ τοῖς ἀληθῶς εὐφρεῖσι λαοῖς (καὶ τίς ποτε λαὸς ἐγένετο εὐφρεστερος τοῦ ἑλληνικοῦ;) ἢ ὁρμὴ τῶν πολιτικῶν παθῶν, αὐτὸς ὁ πόλεμος καὶ ἢ κοινωνικῆ ἰσχυρία (εἰ μὴ προβαίνουσι μέχρι ἐσχάτων, μέχρι ἀποσυνθέ-

³⁾ Ἰδε, παραδ. χάρ. πολλὰ περὶ τούτου ἀποσπάσματα, συνειλεγμένα ἐν τῷ ΝΔ' κεφαλαίῳ τοῦ Ἀνθολογίου τοῦ Στοβαίου.

⁴⁾ Παραπέμπω ἰδίως τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰς περὶ χερσεολικῆς νεωτέρας ἐρίνας τοῦ κ. Vincent, καὶ εἰς τὰς τοῦ κ. Prou. Οἱ στρατάρχοι Fignot καὶ Hennebert, καὶ ὁ στρατηγὸς de Rochas d'Aiglun, καὶ οἱ τρεῖς ἀνήκοντες εἰς τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τοῦ μηχανικοῦ, ἀνέλαβον ὁμοίως πρὸς τινῶν ἑτῶν πολλοὺς περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἀγῶνας, διακοπέντας οἱμοί! νῦν πρὸς ἐκπλήρωσιν πατριωτικῶν καθηκόντων, ἅπερ εἰσὶ μᾶλλον κατεπείγοντα. Μετὰ τοὺς εἰρημένους στρατιωτικοὺς ὁ κ. E. Ruelle, μαθητῆς καὶ πολυχρόνιος γραμματεὺς τοῦ κ. Vincent, ἀνέγνω ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγράφων σπουδάζα ἀποσπάσματα τῶν περὶ μηχανικῆς συγγραφάντων, πραγματευόμενος περὶ διατροφῆς τῶν πολιορκουμένων.

σεως τῆς πολιτείας) χρησιμεύουσιν ὡς πρόσθετον κέντρον, καὶ ἐμβάλλουσιν εἰς τὰς ψυχὰς γόνιμον δραστηριότητα. Οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι ἐπήνεγκον τῇ Ἑλλάδι μεγίστην μὲν δόξαν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγας καταστροφάς. Ἄλλ' ὅμως ἐν ἐκείνῃ τῇ περιόδῳ ὁ ἑλληνισμὸς διέλαμψε μάλιστα κατὰ πάντα τὰ εἶδη τῆς μαθήσεως: τότε πρῶτον ἰδρύθη τὸ θέατρον· τότε ἡ φιλοσοφία, ἡ ἰατρικὴ, ἡ ἱστορία κατέστησαν ἐπιστήμαι κανονικαί, διδασκόμεναι ἐν πεζῷ λόγῳ, ὃς τότε μὲν ἦν ἀρτιγενὴς, ἔκτοτε δὲ διέμεινεν ἀχώριστος συνεργὸς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐπιστημῶν.

Αἰσχύλος, ὁ ἀληθὴς δημιουργὸς τῆς τραγωδίας, ἦν μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰς τῶν ἐν Μαραθῶνι, ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς ἀγωνισαμένων· ὁ δὲ βίος αὐτοῦ, ἀρξάμενος μετὰ τῶν ἠρωϊκῶν ἐκείνων ἀγώνων, παρατείνεται διὰ τῶν τότε περιπετειῶν τῆς τῶν Ἀθηνῶν τύχης· ἀλλ' οὐδέποτε ἡ γόνιμος αὐτοῦ φαντασία φαίνεται παραφερομένη ἐκ τῆς μέθης τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς πατρίδος, ἢ συντραχασομένη ἐκ τῶν ἀτυχιῶν αὐτῆς. Οἱ Πέρσαι, ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν τραγωδιῶν αὐτοῦ, ὧν γινώσκομεν τὸν χρόνον τῆς διδασκαλίας (473 π. Χρ.), μαρτυροῦσι φιλοπατρίαν ἀτάραχον ἅμα καὶ μεγαλοπρεπῆ. Ἐν ἔτει 459, ὅτε διττὴν ὑπέστησαν ἦτταν αἱ Ἀθηναῖοι, τὴν μὲν ἐν Ἀλκμαίᾳ, τὴν δὲ ἐν Τανάγρα 5), ἐδιδάχθη ἡ ὠραία τριλογία, Ἀγαμέμνων, Χοηφόροι καὶ Εὐμενίδες, ἀληθῶς δραματικὴ εἰκὼν τῶν θλίψεων τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως διαμαχομένης πρὸς τὰς φυσικὰς ὀρμὰς τοῦ ἐγκλήματος, πρὸς τὰ καθήκοντα τῆς υἱικῆς στοργῆς, καὶ πρὸς τὴν ὀλεθρίαν σκοτοδίνην τῶν ἰδίων αὐτῆς ἐλέγχων. Παρατηρητέον πρὸς τούτους, ὅτι ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ καθ' ἕναστον ἔτος γινόμενου ἀγῶνος τῶν κωμωδιῶν καὶ τῶν τραγωδιῶν ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν· ὅτι πᾶς τραγικὸς ἀγὼν περιελάμβανε τρεῖς διαγωνιζομένους ποιητὰς, ὧν ἕκαστος ὤφειλε διδάξαι τέσσαρα δράματα, τρεῖς τραγωδίας καὶ ἓν σατυρικὸν δράμα· ὅτι πᾶς κωμικὸς ἀγὼν (ἐγίνοντο δὲ δύο τοιοῦτοι κατ' ἔτος) περιελάμβανε τρεῖς ποιητὰς, ὧν ἕκαστος ἐδίδασκε μίαν κωμωδίαν, καὶ οὕτως ἐν συνόλῳ δεκαοκτὼ νέα δράματα ἐδιδάσκοντο κατ' ἔτος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο παρατηρητέον, ὅτι συνήθως, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων, ἕκαστον δράμα ἄπαξ μόνον ἐδιδάσκετο. Ἐὰν κρίνωμεν περὶ τούτου κατ' ἀναλογίαν τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς, οἱ, καὶ τῶν δούλων συμπεριλαμβανομένων, οὐκ ἦσαν πλείονες τῶν ἐξήκοντα μυριάδων, τίς οὐ θαυμάσει τὴν διανοητικὴν ταύτην γονιμότητα;

Ἐν ἔτει 456, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Εὐριπίδης ἐποίησατο τὴν πρώτην αὐτοῦ πάροδον ἐπὶ τὴν σκηνὴν διὰ τῆς νῦν οὐ σωζομένης τραγωδίας, αἱ

5) Θουκ. Α', 105, Διόδ. Σικελ. ΙΑ', 78.

Πελειάδες. Ἀξία δὲ σημειώσεως ἐστὶν ἡ ἐποχὴ αὕτη, δι' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρανον νίκην ἐν Οἰνοφύτοις, διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν περιφήμων ἐν τῇ ἱστορίᾳ μακρῶν τευχῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπέμβασιν αὐτῶν εἰς τὸν τοῦ Ἰνάρου πόλεμον ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν οὕτως ὀλέθριον λαβοῦσαν τέλος. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ Μουσείῳ τοῦ Δούβρου ἀπόκειται πλᾶξ μαρμάρου, ἐν ἣ ὑπάρχουσι κεχαραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν διακοσίων Ἀθηναίων ὀπλιτῶν, τῶν πεσόντων ἐν πανιοῖαις μάχαις, ὧν μετέσχε τότε ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν· ἐστὶ δὲ ἡ πλᾶξ αὕτη τεμάριον ἐπιταφίου καταλόγου, ὃς ἦν, καθ' ὅσον φαίνεται, πολὺ μακρότερος, διότι μία μόνη φυλὴ τῶν Ἀθηνῶν καταλέγεται ἐν τῷ τεμαχίῳ τούτῳ 6). Ἄλλ' ὅμως τοιαῦται καταστροφαί, ἔνδοξοι μὲν καθ' ἑαυτὰς, θλιβερώταται δὲ, ὡς εἰκός, γενόμεναι ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, οὐδαμῶς φαίνονται ἀποψυχράνασαι τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀμιλλαν τῶν ποιητῶν, τῶν μουσικῶν, τῶν ἠθοποιῶν, οἱ διὰ τῆς ἑαυτῶν τέχνης κατεκόσμου τὰς ἐορτὰς τοῦ Βάκχου, οὐδὲ ἠλάττωσαν τὰς δαπάνας, ἃς ἡ πολιτεία κατέβαλλεν εἰς τὰς πολυδαπίνους ταύτας τέρψεις λαοῦ ἀκορέστως ἀγαπῶντος τὰς εὐτραπέλους θυμηδίας 7).

Ἐφεξῆς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην περίοδον, ἐν ἣ ἐπικρατεῖ ἡ εὐφροσύνη τοῦ Περικλέους, τοῦ μεγάλου ἐκείνου δημαγωγῆ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ ἐντιμοτάτην τότε σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης. Αἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἀσχοῦσι, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἐφεξῆς ἔτη διατηροῦσι, τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κατὰ τῆς Σάμου στρατεία ἦν αἰματηρὸν τι ἐπεισόδιον τῶν ἀγώνων, οὗ ἀνεδέξατο πρὸς ἐπέκτασιν ἢ στρέβωσιν τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς· τὴν δὲ στρατείαν ἐκείνην κατέστησε μάλιστα περίφημον ὁ θριαμβὸς τῆς τοῦ Περικλέους εὐφραδείας, ὅτε ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ὑπόταξιν τῶν Σαμίων ἐνεκωμίασε διὰ τοῦ περιφήμου ἐπιταφίου λόγου τοὺς στρατιώτας, οἱ τινες νικηταὶ καὶ τιμῶντες τὰ ὄπλα τῶν Ἀθηνῶν ἐπεσον ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀγῶνι. Γνωστόν ἐστὶν ὅτι αἱ σύζυγοι, αἱ ἀδελφαὶ καὶ αἱ μητέρες τῶν στρατιωτῶν ἐκείνων μετὰ τὴν ἐπικτήθειον τελετὴν περιεστοίχισαν καὶ προσέπεμψαν θριαμβικῶς μέχρι τῆς οἰκίας αὐτοῦ τὸν ἐπαξίως ἀπὸ τοῦ βήματος διερμηνεύσαντα τὴν κοινὴν ὑπὲρ τῶν ἐνδόξως πεσόντων θλίψιν καὶ εὐγνωμοσύνην 8). Συνεστρατήγει, ὡς λέγεται, τῷ Περικλεῖ ἐν τῇ κατὰ τῆς Σάμου στρατείᾳ ὁ Σοφοκλῆς· καὶ ὁμοίως λέγεται, ἢ μᾶλλον ἱστορεῖται, ὅτι τὴν τιμὴν ταύτην ἔλαβεν ὁ τραγωδὸς διὰ

6) Θουκ. Α', 108—110 de Clarac, Inscr. du musée du Louvre, Planches X—XII.

7) Ἴδε τὸν ὑπολογισμὸν τῶν δαπανῶν τούτων παρὰ Πλούτῳ ὡφ ἐν τῷ «πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον κτλ.» § 6.

8) Πλούτ. ἐν 6. Περικλέους, § 8.

τὴν ἐπιτυχίαν τῆς τραγωδίας αὐτοῦ, *Ἀργυρόν*⁹⁾, ἢ τις ἐδιδάχθη ἐν ἔτος πρὸ τῆς στρατείας ἐκείνης, ὅ ἐστι τὸ 439 π. Χρ.—Ἄξιον ὁμοίως σημειώσεως ἐστὶ τὸ ἔτος 438 διὰ τὴν *Ἀλκυστιν* τοῦ Εὐριπίδου, ἡτὸ πρωτότυπον ἐκεῖνο καὶ παθητικώτατον προῖον ἡτοῦ γονιμωτάτου αὐτοῦ ποιητικοῦ οἴστρου. Ἄλλ' ἡ *Ἀλκυστις* οὐκ ἔστιν ἀπλῶς δράμα πρωτότυπον καὶ παθητικόν (διότι γινώσκωμεν ἴδι, ὅτι ἐν τῇ *τετραλογία* τῇ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου διδαχθεῖσῃ ἐν τῷ ἀργῶνι ἐκείνῳ κατεῖχε τὴν θέσιν σατυρικοῦ δράματος), ἀλλὰ χρησιμεύει πρὸς τούτους ὡς ἀπόδειξις μετασχηματισμοῦ τινος, καθ' ὃν τὸ ἀκαλλώπιστον *σατυρικὸν δράμα*, τὸ ἔσχατον ταῦτο ἶχνος τῶν ἀκολασίων τῆς λατρείας τοῦ Βάκχου, μετεβλήθη εἰς ἀληθῆ τραγωδίαν· καὶ οὕτως ἡ τῆς τέχνης πρόοδος παράλληλός ἐστι τῇ προόδῳ τῆς τῶν Ἀθηνῶν τύχης, ἀλλὰ προόδῳ βαρυτίμως ἐξαγορασθεῖσῃ, ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ, διὰ τοῦ αἵματος τῶν πολιτῶν. Ἀληθές μὲν ἐστὶν ὅτι ὁ ἐν τῇ Ἀκρόπολει θησαυρὸς τῆς Ἀθηνῶν ἐπλουτίσθη ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἐκ τῶν φόρων τῶν τριακοσίων πόλεων, τῶν λόγῳ μὲν συμμάχων, πράγματι δὲ ὑπηκόων τῆς ἰσχυρᾶς δημοκρατίας· ἀλλ' ὁ Περικλῆς διέθηκε κατ' ἀρέσκειαν ἐκεῖνα τὰ χρήματα, καταπατήσας αὐτὰ εἰς τὸ κατακοσμήσαι τὴν πατρίδα αὐτοῦ διὰ πάσης πολυτελείας τῶν ὠραίων τεχνῶν, καὶ συστήτας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φειδίου τὸ τάγμα ἐκεῖνο τῶν τεχνιτῶν, ὧν τὰ ἀριστουργήματα καταπλήρωσαν τὴν ἀκρόπολιν¹⁰⁾. Ἐν ἔτει 433 εὐδοκίμος τις ἀστρονόμος, ὁ Μέτων, μετεποίησε τὸ ἡμερολόγιον, εἰσαγαγὼν χρονολογικὴν μέθοδον, ἀκριβέστερον συνάπτουσαν τὸν ὑπολογισμόν τῶν ὥρων τοῦ ἔτους πρὸς τὰ οὐράνια φαινόμενα. Τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔτος, κατὰ τὸ μεταποικηθὲν ἡμερολόγιον τῶν Ἀθηνῶν, ἐγγέγραπται παρὰ τὸν θάνατον τοῦ Φειδίου ἡ διδασκαλία τεσσάρων δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ *Μήδεια*¹¹⁾. Ὁ Εὐριπίδης εἶδε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δύο τῶν ἀνταγωνιστῶν αὐτοῦ, τὸν Εὐφορίωνα καὶ τὸν Σοφοκλέα, νικήσαντας καὶ στεφθέντας· εὐκόλως δὲ πᾶς τις εἰκάζει, ὅποια τις ἦν ἡ λαμπρότης τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου, ἐν ᾧ ἡ *Μήδεια* ἐκρίθη τρίτη τὴν τάξιν.

Μετὰ τὰς πολυειδῶς ἀξιωματικότητας ταύτας ἐποχὰς ἐπέρχεται ἡ ἐκρηξίς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, θλιβερά ἐποχὴ, εἴ πέρ τις καὶ ἄλλη, ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν χρονολογία. Εὐθύς ἀρξαμένου τοῦ ἀγῶνος, προσεπέσκηψε καὶ ὁ περιφνημὸς ἐκεῖνος λοιμὸς,

⁹⁾ Ἴδε τὴν περιωθεῖσαν ὑπόθεσιν τῆς τραγωδίας ταύτης.

¹⁰⁾ Πλούτ. ἐν 6. Περικλέους, § 12 πρβλ. Scheibel, Scaligeri Ἀναγραφή Ὀλυμπιάδων (Berlin, 1852, in 4°) p. 73. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐστὶν ἀσφαλέστατος ὁδηγὸς μετὰ τῆς τοῦ Κλίντωνος Ἑλλην. Χρονολογίας πρὸς ἐξακρίθασιν πάσης ταύτης τῆς χρονικῆς περιόδου τῶν ἐν Ἀθῆναις λογίων καὶ τεχνιτῶν.

¹¹⁾ Ἴδε τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν τῆς τραγωδίας ταύτης.

ὃν ὁ Θουκυδίδης ἐν μεγίστῃ ἀκριβείᾳ καὶ μελαγχολικῇ δεινότητι λόγου ἰστόρησε, καὶ οὐ τὸ μάλιστα ἀξιοδάκρυτον θῦμα ἦν ὁ Περικλῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐκεῖνος ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἦν διὰ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτοῦ καταλάμπρυνεν, ἐγεννήθη ὁ Πλάτων¹²⁾, ὡς παρηγορία τῆς πενθούσης πατρίδος, καὶ ὡς οἰωνὸς δόξης μέχρι τοῦδε ἐλλειπούσης αὐτῆς, τῆς ῥητορικῆς δῆλον ὅτι δεινότητος, συνημμένης τῇ εὐφυεῖ ἐρευνῇ τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος ὁ Εὐριπίδης ἀπεζήμωθη δι' ἣν ὑπέστη ἦτταν τὸ 432, διδάξας τὸν Ἰππόλυτον¹³⁾, διττὴν εἰκόνα τῶν ὁρμῶν ἀνοσίου ἔρωτος καὶ παρθερικῆς σωφροσύνης, ἢ τις ἐν μέσῃ εἰδωλολατρείᾳ φαίνεται σφετεριζομένη τὴν τιμὴν τῆς χριστιανικῆς ἐγκρατείας. Διὰ τοῦ Ἰππολύτου ὁ Εὐριπίδης ἐνίκησε τὸν Ἰοφῶντα καὶ τὸν Ἴωνα, δύο τραγωδοῦς, ὧν τὰ δράματα μεγάλως ἐτιμῶντο ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῖς.

Ἄλλ' ἐν τούτοις ἐπικρατεῖ μακρὸς καὶ συνεχὴς ὁ πόλεμος, οὗ τὴν ἐμβριθῆ καὶ παθητικὴν ἱστορίαν ἐγράφεν ἡμῖν ὁ Θουκυδίδης, ὁ ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ πολέμου συναγωνιζόμενος τοῖς ἐαυτοῦ συμπολίταις, ἔπειτα δὲ ἐξορισθεὶς, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξορίᾳ διαμείνας φίλος τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐν ἐπιμελείᾳ συντόνῳ περισυνάγων καθ' ἡμέραν τὰς ἀναγκαίαις σημειώσεις καὶ πληροφορίας, αἵτινες ἔμελλον χρῆσιμεῖσαι αὐτῷ πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἄλλως ἀξιοθαύμαστος αὕτη ἱστορικὴ εἰκὼν ἐνὸς μόνου πράγματος φαίνεται στερουμένη· ὅτι δηλ. ὁ Θουκυδίδης οὐ παρίστησιν ἐν αὐτῇ πλήρη τὸν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν βίον ἐν μέσῳ τῶν δοκιμασιῶν, ἃς οἱ Ἀθηναῖοι ὑφίσταντο ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων μαχῶν. Οὕτω, παραδ. χάρ., οὐδὲν λέγει περὶ τῶν τότε κατορθωμάτων τῆς κωμωδίας, κωμωδίας ὅλως πολιτικῆς, πολλῶν ἀπολαυούσης ἐλευθεριῶν, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῶν ἀκολασίων, ἃς οἰκειοποιεῖται ἡ καθημερινὴ ἐφημεριδογραφία ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς νεωτέραις δημοκρατίαις, καὶ ἃς δυνάμεθα ἀποχρώντως ἐκτιμῆσαι ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς περιελθουσῶν ἕνδεκα κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ ἐκ τῶν περιτωθέντων ἀποσπασμάτων ἐτέρων τριάκοντα. Ὁ Ἀριστοφάνης λοιπὸν ἐποίησατο τὴν πρώτην αὐτοῦ παράδοσον ἐν ἔτει 428· ἕκτοτε δὲ ἕκαστον ἔτος φέρει σεσημειωμένην ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, εἰ μὴ μίαν νίκην, ταύλαχιστον γενναίαν προσπάθειαν, ὅπως διὰ τῆς ἀπὸ σκηνῆς τέρψεως φωτίσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, καταδεικνύων τὰ ἐπικίνδυνα ἀμαρτήματα τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου, τὰ καθήκοντα αὐτῶν, τὴν φιλοδοξίαν τῶν ἀναξίων διαδόχων τοῦ Περικλέους, τὰ εὐεργετήματα τῆς εἰρήνης, το·

¹²⁾ Ἴδε Διογ. Λαέρτ. Γ', 3.

¹³⁾ Ἴδε τὴν τῆς τραγωδίας ταύτης προεταγμένην Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν.

σοῦτῳ μᾶλλον ποθουμένης, ὅσα ἐφαίνετο ἀναβαλλομένη ἕνεκα τῆς σφοδρότητος τῶν δημαγωγικῶν παθῶν καὶ τοῦ θράσους ἀσυμβιβάστων φιλοδοξιῶν. Οὐ μόνον δὲ περὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὰ καθ' ἡμέραν συμβαίνοντα ἴσχυολεῖτο, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀντικείμενα ἦτον ἐφίμερα, οἷόν ἐστιν ἡ τῶν νέων ἐκπαίδευσις· ὅθεν προσέβαλλε τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς διαφθορεῖς τῶν νέων ποιητὰς, καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων ἡθῶν καὶ τῶν ἀνδρικῶν ἐκείνων ἀρετῶν, ἐξ ὧν προῆλθε τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δόξα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν ταῖς θαυμασιαῖς αὐτοῦ δράμασιν, ὧν τινὰ εἰσι φρονήσεως καὶ γενναιότητος ἔργα, ὑπάρχει ἓν, ὃ μάλιστα νομίζω ἀξιοσημείωτον, αἱ *Ὀρνίθες*. Ἡ κωμῶδια αὕτη ἐδιδάχθη τὸ 415, τουτέστιν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν στρατείας¹⁴), ἣτις ἀρξάμενη ὡς μέγιστος ἀγὼν πρὸς κατάκτησιν τῆς μεγάλης ἐκείνης νήσου κατέληξεν εἰς ὀλεθρίαν συμφορὰν, καὶ, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐταπείνωσε διὰ παντὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν. Χρησταὶ κατεπλημμύρουσαν τότε τὴν πόλιν ἐλπίδες, χρηστοὶ προανήγγελλον νίκας, καὶ φητασιολόγοι θρασεῖς παντοῖα προβάλλοντο σχέδια κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως· ἐν τῷ θεάτρῳ ἠνείχοντο βλέποντες παρωδουμένους τοὺς θεοὺς καὶ τὴν θεῖαν λατρείαν, καὶ συγχρόνως «ἀργυρίου τάλαντον ἐπεκέρυξαν τῷ ἀνελόντι Διαγόραν τὸν Μήλιον,» ὃς πρῶτος τῶν σοφιστῶν ἐπεκλήθη ἐν Ἑλλάδι *ἄθεος*¹⁵)· κατεδίωξαν δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην ὡς ἔνοχον, ἢ τοῦλάχιστον ὑποπτον, ὅτι συνοργιάζων τοῖς φίλοις καὶ συνδαιτυμόσιν αὐτοῦ ἠκρωτηρίασε τοὺς Ἑρμᾶς. Κατὰ τῶν παντοίων τούτων παραφορῶν διαμαρτύρεται ἡ εὐαισθησία τοῦ κωμικοῦ, καὶ τοῦτο πράττει εὐφυέστατα καὶ τολμηρότατα ἐν δραματικῷ χλευασμῷ· ἐκ δὲ τοῦ δημοσίου ταμείου, ὡς ἔθος ἦν τότε, κατεβάλλοντο αἱ δαπάναι τῆς τοιαύτης τοῦ δήμου διδασκαλίας. Ἐν τῷ αὐτῷ ἀγῶνι ἄλλος τις ποιητῆς, ὁ Φρόνιχος, ἐδίδαξε δρᾶμα τι οὐ νῦν σωζόμενον (ὁ *Μονότροπος*, προσόμοιον τῷ ἡμετέρῳ *Μισανθρώπῳ*), ὅπερ ἐστὶν ἴσως τὸ ἀρχαιότατον πρότυπον, ἢ τοῦλάχιστον τὸ πρῶτον δοκίμιον τοῦ εἶδους ἐκείνου τῆς κωμωδίας, ὅπερ ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἐλάμπρυνεν ὁ Μένανδρος καὶ ἡ Σχολὴ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ ὁ Μολιέρος. Οὕτως αἱ εὐτυχέσταται προσπάθειαι πρὸς ἐφευρέσεις σπουδαίας ἦσαν σύγχρονοι ταῖς μάλιστα ἐλευθεραῖς παρεκτροπαῖς τῆς φαντασίας.

Ἡ ὀλεθρία ἔκβασις τῆς εἰς Σικελίαν στρατείας ἔδωκε τοῖς Ἀθηναίοις νέον καὶ διδασκτικὸν μάθημα.

¹⁴) Ἴδε τὴν δευτέραν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὸν σχολιαστὴν τῆς κωμωδίας ταύτης ἐν στίχῳ 997. Ἄλλη τις ὑπόθεσις τῆς αὐτῆς κωμωδίας περιάγει ἡμᾶς εἰς ἡμαρτημένην πάντως χρονολογίαν, τιθεῖσα τὴν διδασκαλίαν τῶν Ὀρνίθων μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Δημοσθένους.

¹⁵) Διδό. Σικελ. ΙΓ', 6.

Ἐν τῇ Ζοφεῷ τῆς καταστροφῆς ἐκείνης εἰκόνη, ἣν ἔγραψεν ὁ Σουκυρίδης, ἐπελάθετο ἱστορῆσαι γεγονόσι τιλίαν συγκινητικόν, ὃ ἔχομεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (ἐν βίῳ Νικίου, § 29), καὶ ὃ μαρτυρεῖ ἱκανῶς τὴν γοητείαν, ἣν κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον εἶχε παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἡ εὐφυΐα τῶν Ἀθηναίων ποιητῶν. «Ἐνιοὶ δὲ (τῶν Ἀθηναίων) καὶ δι' Εὐριπίδην ἐσώθησαν¹⁶). Μάλιστα γὰρ, ὡς εἶοικε, τῶν ἐκτὸς Ἑλλήνων ἐπόθησαν αὐτοῦ τὴν Μοῦσαν οἱ περὶ Σικελίαν καὶ μικρὰ τῶν ἀφικνουμένων ἐκάστοτε δείγματα καὶ γεύματα κομιζόντων ἐκμαθάνοντες, ἀγαπητῶς μετεδίδοσαν ἀλλήλοις. Τότε γοῦν φασὶ τῶν σωθέντων οἷκαδε συγχοῦς ἀσπᾶσθαι τὸν Εὐριπίδην φιλοφρόνως, καὶ διηγεῖσθαι τοὺς μὲν, ὅτι δουλεύοντες ἀφείθησαν, ἐκδιδάξαντες ὅσα τῶν ἐκείνου ποιημάτων ἐμμένοντο, τοὺς δ' ὅτι πλανώμενοι μετὰ τὴν μάχην τροφῆς καὶ ὕδατος μετέλαβον τῶν μελῶν ἄσαντες.» Ἐφεξῆς ὀφόμεθα ἐν τῷ ἐσπευσμένῳ καὶ προχείρῳ τούτῳ παραλληλισμῷ τῆς πολιτικῆς πρὸς τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἕτερόν τι οὐχ ἦτον ὠραῖον δείγμα τῆς εὐεργετικῆς δημοτικότητος τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου, ὃν ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεκάλεσε «τραγικώτατον τῶν ποιητῶν» ἀλλὰ πρὸ τούτου δεῦτε ἴδωμεν καὶ ἕτερας τινὰς εἰκονικὰς ἀντιπαραθέσεις, πρὶν ἢ κατασθᾶσωμεν εἰς τὴν καταστροφὴν, ἣν ἐπήγεγκεν ἐν τέλει ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

Τὸ 410ον ἔτος ἀξίον ἐστὶ σημειώσεως διὰ δύο νίκας, τὴν μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐν Κυζίκῳ¹⁷), τὴν δὲ τοῦ Σοφοκλέους διὰ τοῦ *Φιλοκτήτου*¹⁸), ἐξαιρέτου ἔργου γέροντος ὀδυνηκονταετοῦς, ὃς ἐπέδειξεν ἔτι πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ τὸν *Οιδίπου ἐπὶ Κολοῶν*¹⁹), τὸ γλαφυρότατον ἐκεῖνο ἐγκώμιον τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς φιλοξενίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ἐν ἔτει 409 οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνεκτίσαντο παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν Πύλον, ἣν οὕτως εὐτυχῶς ἐκυρίευσεν πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ ῥιψοκίνδυνος καὶ τολμητῆς Κλέων²⁰). ἀλλ' ὠραία τις τραγωδία τοῦ Εὐριπίδου, ὁ *Ὀρέστης*, διδασκθεῖσα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος²¹) ἐχρησίμευσεν ὡς παραμυθία τῆς πόλεως διὰ τὴν ζήμιαν ἐκείνην. Παρεκτὸς δὲ τούτων καὶ ἕτερα γεγονότα μαρτυροῦσιν ἡμῖν, ὅτι καὶ τότε, ὡς καὶ πάντοτε, διετέλει θερμῶς ἀγαπῶσα τὰς ὠραίας τέχνας, καὶ ἀφειδῶς δαπανῶσα ὑπὲρ αὐτῶν ὅτι ὑπελείπετο

¹⁶) Ἀκριβῶς ἐν ἔτει 416 ὁ Εὐριπίδης ἐδίδαξε τὰς «Τρωάδας.»

¹⁷) Ξενοφ. Ἑλλ. λ. ν. Α', 4, § 9.—Διδό. Σικελ. ΙΓ', 50.

¹⁸) Ἴδε τὴν προτεταγμένην τοῦ Φιλοκτήτου Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν.

¹⁹) Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὑπόθεσιν τῆς τραγωδίας ταύτης λέγεται ὅτι ἐδιδάχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἐπιμελεῖα τῶν ἐργῶν αὐτοῦ.

²⁰) Διδό. Σικ. ΙΓ', 64. πρὸλ. Θεοκ. Α', 3. Ε', 14. καὶ τοῦ Ἰππεῖς τοῦ Ἀριστοφάνους.

²¹) Ἴδε τὸν σχολιαστὴν τῆς τραγωδίας ταύτης ἐν στ. 371 καὶ 772.

ἐν τοῖς θησαυροῖς αὐτῆς, ἐκ διαδοχῆς. ἐξαντλουμένοις καὶ ἀναπληρουμένοις, κατὰ τὰς περιπετείας τῆς τύχης αὐτῆς. Μεταξὺ τοῦ 410 καὶ 408 συνετελέσθη ἡ νίκος τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς (ἥτις ἦν ἡ προστάτις τῆς πόλεως καὶ ἰδίως τῆς Ἀκροπόλεως), μᾶλλον γνωσθόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐρέχθειον*. Ἐχομεν καὶ νῦν ἐπι σωζόμενα, ἐπὶ μαρμάρων ἐν Ἀθήναις ἀνευρέθητων, τεμάχια τοῦ καταλόγου τῶν δαπανῶν, ἃς ἐνημερώσαντο οἱ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μνημείου τούτου ἀναδεξάμενοι ²²⁾, ἔργου τεχνικωτάτου καὶ κομφοτάτου. Θαυμαστὴ ὡς ἀληθῶς ἡ ἀταραξίη τῶν φιλοπόνων καὶ φιλοκάλων ἐκείνων τεχνιτῶν, ὧν αἱ χεῖρες καὶ ἐν μέσῳ τοσοῦτων συμφορῶν καὶ κωλυμάτων ἀναποσπᾶστος φέρουσι τὸν διαβήτην καὶ τὸ γλυφεῖον.

Ἐτέρου τινὸς δείγματος τῆς φιλοπόνοῦ δραστηριότητος τῶν τεχνιτῶν ἐκείνων ἐπεφυλάττατο ἡ ἀνακάλυψις εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. Γινώσκετε τοὺς πρὸ μικροῦ ἐν τοῖς μεγάλοις Μουσείοις τῆς Εὐρώπης συλλεχθέντας ἀρχαίους θησαυροὺς ἐκ τῶν ἐν ταῖς νεκροπόλεσι τῆς Ἐτρουρίας, καὶ ἰδίως ἐν τῇ νεκροπόλει τοῦ Οὐολσίνου (Vulci), γενομένων ἀνασκαφῶν σχεδὸν δὲ ἀποδεδειγμένον νῦν ἐστὶν ὅτι αἱ χιλιάδες ἐκεῖναι τῶν κεραμείων σκευῶν, ἐν οἷς ἡ τέχνη ἐπιδεικνυται μετὰ τοσαύτης κομψότητος καὶ ποικιλίας, εἰ καὶ φαίνονται κατεσπευσμένως ἐξεργασμένα, ἔργα εἰσι κεραμείων καὶ ζωγράφων, οὓς οἱ ζῆλοῦτοι ἠγεμόνες (Lucumones) τῆς Ἐτρουρίας μετεκαλοῦντε, ἵνα κοσμήσωσι τὰ τε ἀνάκτορα καὶ τοὺς τάφους αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ παράδοσις τῶν φειδιῶν καὶ Πολυγνώτων ἀναγνωρίζεται ἐν τῷ λεπτῷ ἐκείνῳ αἰσθηματικῷ κάλλει τῶν μορφῶν, ἐν τῇ εὐκολίᾳ ἐκείνῃ τῆς γραφίδος, ἐν τῇ ἀφρονίᾳ ἐκείνῃ τῶν μυθολογικῶν ἀγαμνήσεων καὶ τέλος πάντων, πολυπληθῆ δείγματα μαρτυροῦσιν ἀκριβῶς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ πολλαχού τὴν Ἀττικὴν, καταγωγὴν τῶν κεραμείων ἐκείνων σκευῶν, ἅτινα ἐπιπόλαιός τις, καὶ ἄλλως ἐν ὀλίγοις μνημείοις περιοριζομένη, ἔρρυνα κατέταξεν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν κοινὴν ἐπιγραφὴν «κεράμεια σκεῦη τῆς Ἐτρουρίας». Καὶ λοιπὸν, ἡ Ἑλληνικὴ κεραμογραφία τῆς Ἐτρουρίας, ὡς καὶ ἡ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, τῶν τε νήσων καὶ τῆς ἠπείρου τῆς κατ' ἀνατολὰς Ἑλλάδος, φαίνεται ἀνερχομένη τουλάχιστον εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 1' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ. ὅθεν συνάγεται ὅτι μέρος τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ αἰῶνος τούτου τιμᾶ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ²³⁾.

Ἀποθανόντα τὸν Σοφοκλέα μετὰ πεντήκοντα ἐ-

τῶν ἐνδοξον ἐπιτυχίαν ἐν ἔτει 406, ὅτε ἀπέθανε καὶ ὁ Εὐριπίδης ²⁴⁾, ἐτίμησαν διὰ κοινοῦ πένθους οὐ μόνον αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ καὶ οἱ πολέμιοι αὐτῆς.

Ἐν μὲν ταῖς Ἀθήναις ὁ Ἀριστοφάνης διὰ τῆς εὐφυοῦς κωμωδίας, *Βάτραχοι*, παρίστανει τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας ὀδυρομένους, διερωτῶν τὸν ἐν ἄδου θεὸν περὶ τοῦ δοξάσαντος τὴν τραγικὴν τῶν Ἀθηνῶν σκηνῆν καὶ ὁ μὲν Εὐριπίδης εἰς μάτην διαφιλονεικεῖ πρὸς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἀναβιώσεως, ὁ δὲ Αἰσχύλος, ὁ ἀληθὴς δημιουργὸς τῆς τραγωδίας, ἀμερολήπτως κρίνων, προτιμᾷ ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν αὐστηρόν ποιητὴν, ὃς οὐδέποτε δι' ὑπερβολῶν ἐξῆρε τὰ δραματικά πάθη καὶ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐντυπώσεις, καὶ οὐδέποτε παρέβλαψε τὸ σεμνὸν τῆς τραγικῆς μούσης διὰ φαντασιοκοπημάτων ἀσέμνων καὶ ἀναξίων τῆς ἑαυτοῦ σοβαρότητος. Ἐπὶ τὴν κωμικὴν ἐκείνην συζήτησιν, ἣν πάνυ χαριέντως διεπλάσεν ὁ Ἀριστοφάνης, ὑποκρύπτεται σοδάρᾳ τις κρίσις εὐαισθησίας καὶ ἠθικῆς.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Ἀθηνῶν ἔχομεν τὴν περὶ τούτου μαρτυρίαν ἱστορημάτων τινος, ὅπερ ἐκφράζει πιστῶς τὰ αἰσθηματικά τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ σέβας αὐτῆς πρὸς τὴν μεγάλην καὶ δικεκριμένην φάμην τοῦ ποιητοῦ. Αἱ Ἀθῆναι ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Σπαρτιανῶν, καὶ κατεῖχον οὗτοι τὸ προάστειον, ἐν ᾧ ὑπῆρχον τὰ μνημεῖα τῶν προγόνων τοῦ ποιητοῦ συμπεσόντος δὲ τοῦ ἐνταφισμοῦ ἐκείνου, ὁ τῶν Διανυσιακῶν ἐρπτῶν θεὸς δις ἐπέστη ἐν τῷ ὑπνῷ τοῦ Σπαρτιάτου στρατηγοῦ, καὶ ἐπέταξεν αὐτῷ ἐπιτρέψαι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναιῶν, ὅπως διὰ τῶν πολεμίων γραμμῶν μετακομίσῃ εἰς τὰ πατρῷα ἠρία τοῦ Σοφοκλέους τὸν νεκρόν ²⁵⁾.

Ὁ πόλεμος, οἴμοι! πόλεμος τοσοῦτον ἀνγλεῆς, ὅσον καὶ τὰ ἐκ τῆς φιλοδόξου δυναστείας τῶν Ἀθηνῶν ἐξεγερόντα πάθη, ἐπανέλαβεν εὐθὺς μετὰ τοῦτο τὰ ἑαυτοῦ δικαιώματα. Μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἦταν ἀπολέαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸν στόλον αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθησαν διασωθαι τὰ μακρὰ τείχη, ἃ περιεποιούν αὐτοῖς τιμὴν ἅμα καὶ ἀσφάλειαν ὡς τυχαῖος δὲ, ἀλλὰ καὶ πικρὸς, γλευσμός· ἐπῆλθεν ἡ εἰς τὴν πόλιν εἴσοδος τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης ἐν τῇ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μάχης. Ἐπειτα δὲ, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐβράδυνον κατεδαφίσει, ὡς ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν ὤριζετο, τὸν περιβόλον ἐκείνον, ὃς ἦν αὐτοῖς φίλτατον ἀντικείμενον εὐλόγου καὶ φιλοπάτριδος ζήλου-

²²⁾ Corpus Inscript. Graecarum de Bœckh, N° 60. Παγκραῖ, Antiquités Helléniques, N° 56—60.

²³⁾ Ἴδε τὸ περίφημον ὑπόμνημα τοῦ Gerhard, Rapport international vasí Volcenti (Roma, 1831), καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν Κυρίων C. Romaniant καὶ de Witte ἐν τῷ συγγράμματι αὐτῶν Elite des monuments céramographiques (Paris, 1844).

²⁴⁾ Διδόξ. Σικ. Γ', 103. Ἴδε καὶ τὴν ὑπέθεσιν τῶν Βατράχων τοῦ Ἀριστοφάνους.

²⁵⁾ Ἴδε τὴν ἀνώνυμον βιογραφίαν τοῦ Σοφοκλέους, τὴν συντάχθησαν ἐν μέρει, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Κύριος Ritter, ἐκ τινος ἀρχαιότερας βιογραφίας, ἀποδιδόμενης τῷ πολυμαθῆ Διδύμῳ τῷ Ἀλεξανδρινῷ.—Βιογραφίαι Ἑλλήνων, σελ. 130, ἐκδ. Westermann.

πίας, ὁ Ἰθθαῖος Ἐρίανθος ἐν τινι πολεμικῷ συμβουλίῳ ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου συγκροτηθέντι, εἰσηγήσατο γνώμην «τὸ μὲν ἄστὺ κατασκάψαι, τὴν δὲ χώραν ἀνεῖναι μηλόβοτον ²⁶).» Ἄλλ' ἐν τινι συμποσίῳ τῶν πολεμίων στρατηγῶν Φωκέως τινὸς ἀρχαίμενου ἄδειν ὠραίους τινὰς στίχους τοῦ Εὐριπίδου ²⁷), ἐν οἷς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἡλέκτρα παρίσταται τεταπεινωμένη καὶ δυστυχοῦσα, βαθυτάτη συμπάθεια κατέλαβε τοὺς συνδιαιτυμόνας ἅπαντας, ἐνοήσαντας ὅτι σχέτλιον ἔσται ἔργον «τὴν οὕτως εὐκλεᾶ καὶ τοιοῦτους ἄνδρας φέρουσαν ἀνελεῖν καὶ διεργάσασθαι πόλιν ²⁸).» Ἐπώθη λοιπὸν ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς ἄλλοτε οἱ νενικημένοι στρατιῶται καὶ αἰχμάλωτοι ἐν Σικελίᾳ, διὰ τῆς εἰγλωττίας ἐνὸς τῶν ποιητῶν αὐτῆς. Τούτων οὕτως ἐχόντων, εὐλόγως οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδωκαν τῷ Εὐριπίδῃ τὴν μεγάλην ἐκείνην τιμὴν, ἐπιτρέψαντες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸ διδάξαι ἐν τῷ θεάτρῳ τρεῖς τραγωδίας, ἃς ἐκεῖνος κατέλιπεν ἀνεκδότους ²⁹) καὶ ὧν αἱ δύο, *Ἰφιγένεια ἢ ἐν Αὐλίδι* καὶ *Βάκχαι*, περιελθοῦσαι εἰς ἡμᾶς, δικαίως τιμῶνται ὡς ἄριστα κοσμήματα τῆς τραγικῆς αὐτοῦ πινακοθήκης.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Λύσανδρος, καὶ τοι φύσει εἶχεν ἥθος μελαγχολικὸν ³⁰), βαθέως συνεκινήθη, οὕτω τεταπεινωμένος ἰδὼν τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐκ μόνου τοῦ ἐλέους τῶν νικητῶν ἀπεκδεχομένος τὴν σωτηρίαν. Εὐτυχῶς διετηρήθη ἡμῖν μνημονεύματα, εὐγλωττότατα, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, μαρτυροῦσα τὸ γεγονός τοῦτο. Ἐν τοῖς ἀναθήμασι τοῖς ἐν τῷ Παρθενῶνι ἀνακειμένοις, ὧν ἔχομεν πολυαριθμούς καταλόγους, πολλάκις ἐπιδείκνυται στέφανος χρυσοῦς προσφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου Λυσάνδρου τοῦ Ἀριστοκλείτου ³¹). Οὐκ ἦν ἄρα ἡ προσφορά αὕτη οἷον θρησκευτικός τις ἐξίλασμός ἐπὶ τῇ σκληρᾷ ἐκείνῃ προτάσει, ἣν ὁ Λύσανδρος ἐπέτρεψε συζητηθῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευόμενῳ πολεμικῷ συμβουλίῳ; Καὶ τῷ ὄντι, πῶς ἡ ψυχὴ ἀληθοῦς Ἑλληνος, εὐαισθήτου πρὸς τε τὰ γράμματα καὶ πρὸς τὰς τέχνας (πολλαχῶς δὲ τοῦτο μαρτυρεῖται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ), ἠδύνατο ἄνευ πικρῶν ἐλέγχων τῆς συνειδήσεως διανοηθῆναι καὶ ἀποδέξασθαι τὴν παντελῆ καταστροφὴν πόλεως τοιαύτης, οἷα ἡ τῆς Ἀθηνᾶς;

Ἀπώλεσαν μὲν τότε αἱ Ἀθῆναι διὰ παντὸς τὴν ὑπερήφανον ἐκείνην ὑπεροχὴν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὔτε ἀπεθαρρύνθησαν οὔτε κατεβλήθησαν, ὡς εὐθὺς μετ'

²⁶) Πλούτ. ἐν βίῳ Λυσάνδρου, § 15.

²⁷) Εὐριπ. Ἡλέκτρα, στ. 167 κ. ἐξ.

²⁸) Πλουτάρχος, ἐνθ. ἀνωτ.

²⁹) Ἴδε τὸν σχολιαστὴν τῶν Βατράχων τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐν στ. 67.

³⁰) Πλούτ. ἐνθ. ἀνωτ. § 2, ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Πρὸς ἑλλήνων (Α' 1).

³¹) Corpus Inscripti. Graecarum, N° 150—151—152.

ὀλίγον ἀπεδείχθη διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν Τριάκοντοῦ ἀρμοστῶν, οὓς ἐπέστησεν ἡ Σπάρτη κυβερνήτας τῆς πόλεως, καὶ διὰ τῆς ὑπὸ Θρασύβουλου γενομένης ἀποκταστάσεως τῆς δημοκρατίας· ἐλάμπρυνε δὲ τῆς νίκης ἐκείνης δι' ἀξιόμνημονεύτου παραδείγματος φρονήσεως καὶ ἐπιεικείας, διακηρύξασα τὴν ἀμνηστῆσαν, ὅ ἐστι λήθην τῶν παρελθόντων ἀμαρτημάτων, καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ μηδένα τῶν ὅπως δῆποτε ἐνόχων καταδιωχθῆναι καὶ τιμωρηθῆναι. Ἄλλ' ἡ ἀμνηστῆσα (ἦν δὲ ἡ λέξις αὕτη νεοφανής τότε, καὶ ἐπαξίως κατετάχθη ἐν τοῖς λεξικοῖς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν), ἡ συγχώρησις ἐκείνη, ἡ λήθη τῶν εἰς τὴν δημοκρατίαν γενομένων ἀδικημάτων καὶ ὕβρεων, διετηρήθη ἄρα γε αὐστηρῶς; Τοῦτο μὲν οὐ πάνυ διίσχυρίζομαι· λέγω δὲ, ὅτι ἦν εὐγενὴς ὑπαγόρευσις ἐπιεικείας, ὡς ἡ ἐνδοξος νύξ τῆς 4ης Ἀγούστου 1789 ἦν εὐγενὴς ὑπαγόρευσις αὐταπαρνήσεως. Τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔτος αἱ Ἀθῆναι συντεταγμέναι μὲν ἀλλὰ καὶ εἰρηνεούσαι, ἠσχολοῦντο περὶ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἀρχαίων νόμων καὶ περὶ τὴν ἀνασύνταξιν τῶν δημοσίων ἐγγράφων, κατὰ τινὰ ὀρθογραφίαν, ἣ ἔλαβον τὸ ὑπόδειγμα πρὸς τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων καὶ ἣ; ἡ χρησιμότης ἀναμφιβόλως ἐγινώσκετο πρῶτος χρόνον· διότι ἰδίῳ τι δρᾶμα τοῦ Καλλίου, ὁ περ ἦν, ὡς φαίνεται παρῳδία τις, ἐπιγραφομένη *Γραμματικὴ τραγωδία*, ἐπραγματεύετο περὶ τῶν γραμματικῶν τούτων ζητημάτων, καὶ ὁ χορὸς τοῦ δράματος ἐκεῖνου συνέκειτο ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφάβητου ³²). Ἐκτοτε μετεχειρίσαντο τὸ λεγόμενον ἀλφάβητον τοῦ Καλλιστράτου ³³). τὸ δὲ γεγονός τοῦτο βεβαίως μὲν ἐστὶ μικρὸν, καὶ ἀμυδρὸν διαχέει φῶς ἐν τῇ γραμματικῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τὸ χωρίζον ἡμᾶς ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀλλ' ὅμως σπουδαίας ἐπὶ νεγκε τότε συνεπέας εἴς τε τὴν νομοθεσίαν τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸν, οὕτως εἶπεῖν, γραμματικὸν κανονισμόν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου. Συγχρόνως δὲ καὶ τὸ θεᾶτρον ἀνελάμβανε τὴν προτέραν αὐτοῦ δραστηριότητα· καὶ ἡ μὲν τραγωδία μετὰ τὸν Αἰσχύλον καὶ Σοφοκλέα καὶ Εὐριπίδην καταλέγει καὶ ἄλλους διακεκριμένους ποιητὰς, ἡ δὲ ἀρχαία κωμῳδία, πρότερον μικροτέρας ἀπολαύουσα ἐλευθερίας, καὶ τι αἰεὶποτε ἦν δημοκρατικὴ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς, μετεποιήθη εἰς μέσην κωμῳδίαν, ἐν ἣ ἐξείκονισις τῶν δυστροπιῶν καὶ τῶν ἠθικῶν παρεκτροπῶν ἀντικατέστησε τὸν σφοδρὸν καὶ προσωπικὸν σατυρισμόν. Ἡ ῥητορεία ἀπώλεσεν ἕνα τῶν διδασκῶ

³²) Ἀθην. Δειπνοσοφισταί, Ζ', σελ. 276 καὶ I σελ. 448 καὶ 453.

³³) Ἴδε τὰς ὑπὸ τοῦ Franz συνηγμένας μαρτυρίας ἐν τῷ *Elementa epigraphicae Graecae* p. 24 καὶ τὸν Λυσίου λόγον περὶ τοῦ Νικόμαχον κατηγορηθέντα ὅτι παρεποίησε τὰ κείμενα τῶν νόμων, οὓς ἐτέχθη ἀναγράψαι.

των αὐτῆς, τὸν Ἀντιφῶντα, ὃς ἔπεσε (τὸ 412) θῦμα τῆς ἀντιστάσεως τῶν δημοκρατικῶν κατὰ τῆς κριστοκρατικῆς μερίδος· ἀλλὰ τότε διέλαμψε τοῦ Πλουσίου ἡ εὐφυΐα, καὶ ἅμα ὁ Ἰσοκράτης ἠνέωξε τὴν σχολὴν ἐκείνην, ἐξ ἧς, ὡς ἀπὸ Δουρείου ἵππου, πολλοὶ διάσημοι ῥήτορες καὶ ιστορικοὶ ἐξέπῃθησαν. Ὁ Ἰσοκράτης τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν Ἀθηναίων ἔπεσε θῦμα τυφλοῦ παροξυσμοῦ τοῦ δήμου· ἀλλὰ κατέλιπε διαδόχους ἐξουτοῦ τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Πλάτωνα, ὅπως ἀναλάβωσι τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τῶν πολιτῶν, καὶ μεγαλύνωσι καὶ ἀναπτύξωσι τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Αἱ ὥραϊ κατέχουσι διετέλουν προαγόμενα, καὶ οὐ μόνον ἐκαλλώπιζον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ μετεδίδον τὰ ἔργα αὐτῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Ἑλλάδος, ἐμψυχουμένας ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς πόλεως ἐκείνης, ἧτις κατὰ τὸν ποιητὴν Τιμόθεον ἦν «Ἑλλάδος Ἑλλάς,» τουτέστιν ἐστία πάσης παιδείσεως ³⁴).

Ἔστιν ἄρα, κύριοι, πλείωνων λόγων ἀνάγκη, ὅπως ἐπιδείξω ὑμῖν τὴν ἀνεξάντλητον ἐκείνην ἰσχὺν, ἐν ἧ ἡδὲ διαλείπτως ἀνεπτύσσετο ἡ Ἑλληνικὴ μεγαλοφυΐα ἔν τε ταῖς δυσήμεραις καὶ ἐν ταῖς εὐήμεραις τῆς ἐπολιτείας, καὶ ὅποια σωτήρια παραδείγματα ἐκλήροδοτήσεν ἡμῖν; Βεβαίως ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἐν οἷς δεινὴν αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην ἠθικῆς τινοῦ παραμυθίας, οἷαν ἐκ μόνων τῶν μαθημάτων τῆς ιστορίας ἔχομεν ἀρύσασθαι, οὔτε ἐπιλανθάνομαι ὅτε προαγνοῶ τὰς ἐνθαρρυντικὰς σελίδας τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ιστορίας. Ἡ Γαλλία, ἧτις ἐν ἔτει 1526 οὐκ ἀπέδρασε τὰς παραχωρήσεις τοῦ πικρυλώτου τοῦ Καρόλου Ε' μετὰ τὴν ἐν Παυτῆ ἡττῆν· ἡ Γαλλία, ἧτις ἐν Denain ἐπηνώρθωσε τὰ ἐν Ramillies καὶ ἐν Malplaquet ἀτυχήματα· καὶ πρὸ πάντων, ἡ Γαλλία, ἧτις ἐν ἔτει 1792 καὶ 1793 ἀπέστη, ὡς ἄνθρωπος εἰς, ὅπως δι' ἠρωϊκῆς ἀντιστάσεως ἀπωθήσῃ τὴν εἰς τὴν χώραν αὐτῆς ἐπιδρομὴν, προσφέρει εἰς τὴν ἡμετέραν ἀμιλλαν ὀχυραστά φιλοπατρίας παραδείγματα. Ἀλλ' ἐπέκεινα τῶν ἐθνικῶν τούτων ἐποχῶν, ἐπὶ θεάτρῳ ἀπωτέρου, καὶ τοῖς μνηστικαῖς ἀποστάσεσι καὶ αἱ κοινωνικαὶ διαπορεύσεις, πολιτικαὶ τε καὶ θρησκευτικαί, ἐπιδείκνυται ἡμῖν οἷον ὑπερτάτη τις φιλοπατρία, συνάπτουσα ἡμῶς πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ κατ' ἐξέλιξιν πρὸς τὰς παραδόσεις τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἀληθῶν τῶν προγόνων, τῶν ἀθανάτων ἡμῶν διδασκάλων ἐν τῇ σπουδῇ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Ἐξ ἐκείνων

ὁμοίως διδασκόμεθα εὐχαρίστως, τίνι τρόπῳ σταθερὰ καὶ ἰσχυρὰ δianoia δύναται καταπολεμεῖν τὰς φαντασιοπληξίας καὶ τὰ ὄνειροπολήματα τοῦ πνεύματος, ὡς καὶ τὰς ἀθυμίας τῆς καρδίας, τίνι τρόπῳ ἡ γενναϊότης δύναται ἐπανορθῶται τὰ γεγονότα πλημμελήματα, ἀντιστῆναι πρὸς τὰς πλημμυρίδας τῆς δυσπραγίας, καταδαμάσαι τὴν ζήλοτυπίαν τῶν ἀντιζήλων δυνάμεων, δικτηρῆσαι ἢ ἀνακτήσασθαι τὸν πατρῶον πλοῦτον, τὴν πατρῶαν τιμὴν, τὴν πατρῶαν ἐμπειρίαν καὶ ἀρετὴν, ἐφ' ἧ δικίως ἡ πατρίς ἡμῶν ἀποσεμνύεται. Τούτων οὖν ἕνεκα συνεχάλεσα ὑμῶς ἐνταῦθα, ὅπως παραδοθῆτε εἰς μελέτας, αἰτινές εἰσι πλέον τι καὶ κρεῖττον ἢ εὐγενῆς τις βεμβασμός· διότι ἐνισχύουσι τοὺς περὶ ταύτας σπουδάζοντας εἰς τοὺς ἐπιπόνους ἀγῶνας, οὓς ἡ τῆς πατρίδος εὐμερία ἐπιβάλλει πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς πολίταις *).

E. EGGER.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΙΕΡΕΜΙΟΥ Γ',

(1727.)

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΗ **) ΠΑΡΑ

ΜΙΧΑΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ,

βιβλιοφύλακος τῆς Μ. Πατριαρχ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

Τῆς προσεχῆς, σὺν Θεῷ, ἀρχεμένης ἐκδόσεως τοῦ Ἀπαρθίσματος τῶν Νεοελληνικῶν Ἀνεκδότων θεωρηθῆτω ὡς πρόδρομος ἡ περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πραγματευομένη αὕτη ἐγκύ-

*) Σ. ΠΑΝΔ. Τὸν ἀνωτέρω σοφὸν ἅμα δὲ καὶ κατανυκτικὸν λόγον τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑλληνοστοῦ καὶ φίλου τῆς Ἑλλάδος Κ. Ε. Egger θελοῦσιν ἐπεξέλθει προθύμως, δὲν ἀμφισβῆλλοντες, οἱ ἀναγνώσται τῆς «Πανδώρας,» οὐ μόνον ὅπως διδάξωσιν, ἀλλὰ καὶ ὅπως θαυμάσωσι τὸν καρτερικὸν Γαλάτην, ἐς τις μεταξύ τοῦ φρικώδους πολέμου καὶ τῶν φρικωδεστέρων ἐμφυλίων στάσεων τῶν λυμαινομένων τὴν περισπούδαστον αὐτοῦ πατρίδα, φιλοσοφεῖ ἀτάραχος περὶ τῆς προγονικῆς ἡμῶν ιστορίας καὶ ἀναζητεῖ ἐν αὐτῇ παραμυθίαν, «ἐναργεστάτης οὐσης καὶ μόνης διδασκαλίου τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τῆς τῶν ἀλλοτρίων περιπεισιῶν ὑπομνήσεως.» Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἀρετῆς ταύτης ἔχει καὶ ἑτέραν ἡ ιστορία, κατὰ τὸν ἄντον Πολύβιον, τὴν ἐξῆς, ὅτι «μηδεμία ἐτοιμοτέρα ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις διόρθωσις, τῆς τῶν προγεγενημένων πράξεων ἐπιστήμη,» ἐφ' ἧς ὅμως κατὰ δυστυχίαν οὐδέποτε ἴσως ἀφελήθησαν τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὰ τὰ εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ ἀναβάντα, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἰδίως τῶν τῆς πολιτείας. Οὔτε πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, οὔτε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, οὔτε πρὸς τοὺς Γάλλους, οὔτινες καὶ αὐτοὶ ἀποροῦσι σήμερον διὰ τὴν ἀνέτρεψαν τὴν βασιλείαν τοῦ Καρόλου, διὰ τὴν ἀπέδιωξαν τὸν Φίλιππον, διὰ τὴν κατέλυσαν τὴν δημοκρατίαν καὶ διὰ τὴν ἐπέβαλον εἰς τὸν τράχηλον αὐτῶν αὐτοκράτορα, ἐχρησήμεσά ποτε ἀντὶ παραδείγματος ἢ τῶν γεγενημένων μνήμη. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ πολιτικῆς «οἱ ἄνθρωποι, ὡς λέγει καὶ ὁ Ἰώσηπος, πρὸ πείρας τῶν δεινῶν οὐ συνίασι τὸ συμφέρον· ἀλλ' ὅταν ἐν τινι κακῷ γενόμενοι τύχῳσι, τότε γνωσιμαχῆσαντες, ἀμὲν δὲ βλαβέντας ἀμείνον ἢ ποιεῖν, ταῦτα ὕστερον ζημιωθέντες αἰροῦνται,» καὶ ὅτι ἡ τῶν ἄλλων πείρα εἶναι πρὸς τὰ πάθη αὐτῶν ὄλος ἀνωφελής.

**) Διγενώσθη ἐν τῷ Φιλολ. Συλλόγῳ Πιερίας (Κων/πόλεως)

³⁴) Ἐν τῷ κενταετῷ τοῦ Εὐριπίδου ἐπιγράμματο τὶδε τὸ ἐπιγράμμα. Τιμοθέου τοῦ μελοποιτοῦ ποίημα. Ἴδε Βιογραφία οὐς Ἑλλήνας, ἐκδοσις Westermann, σελ. 135.

Μνήμη μὲν Ἑλλάς ἅπασ' Εὐριπίδου, ὅσπερ δ' ἔχει

γῆ Μακεδῶν· τῇ γὰρ δέξαστο τέρμα βίου.

πατρίς δ' Ἑλλάδος Ἑλλάς, Ἀθηναί. πλεῖστα δὲ Μούσας
τέρψας ἐκ πολλῶν καὶ τὸν ἑπαίγον ἔχει.

κλιός, ἢ τῷ 1727 ἀπέλυσε δ τότε τὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας εὐκλεῶς οἰκονομῶν Ἱερεμίας Γ' ὁ Πάτριος. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀντεγράψαμεν ἐξ ἀνεκδότου κώδικος, ἀποκειμένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε', ἐν δὲ τῷ κώδικι σημειοῦται ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ αἰοδίου Μεγάλου ἐκκλησιάρχου Νικολάου Κριτίου· καὶ περὶ μὲν τούτου οὐδὲν λέγομεν· εἴπωμεν δὲ ὅ,τι περὶ Ἱερεμίου Γ' ἐξευρεῖν ἠδυνήθημεν.

Ἱερεμίας Γ', ὁ Πάτριος, διακοσιοστός δέκατος πρῶτος ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἐγεννήθη [ἐν τῇ νήσῳ Πάτρῳ] περὶ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἐκατονταετηρίδος, ἀγνωστον δὲ ποῦ ἐξεπαιδεύθη κατὰ πρῶτον. Τοῦτο μόνον γινώσκουμεν περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ἦν τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἰσραῆς παιδείας ἐγκρατῆς μαρτυρεῖ Δημήτριος ὁ Προκοπίου λέγων ¹⁾, ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἦν ἀνὴρ αὐσεβεῖς τε καὶ τρόπων χρηστότητι σεμνυόμενος, καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰδήμων, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐμπειρότατος, ἀνιχνεύων τὸν νοῦν ταῖς θεαῖς γραφαῖς καὶ μελετῶν τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων, ἐφ' ὧν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτοῦ διδασκαλίαις ἠρανίζετο, διδάσκων τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, καὶ βίον διάγων ἀμεμπτον καὶ θεάρεστον.»

Ὁ Ἱερεμίας ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν Καισαρείας μέχρι τῷ 1716 ὅτε, ἐξωσθέντος Κοσμᾶ Γ' τοῦ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς «ἀναβιβάξουσιν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ συνοδικῇ τὸν Ἱερεμίαν, τρίτον ἐν πατριάρχεις Κωνσταντινουπόλεως αὐτῷ τῷ ὀνόματι καὶ εὐδοκίμησαντα ἐν πασίν ²⁾».

Πόσα ἔτη διώκησεν ὁ Ἱερεμίας τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καισαρείας ὡς καὶ πότε ἐξελέχθη ταύτης μητροπολίτης οἱ ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ συνοδικοὶ Κώδικες οὐδὲν λέγουσι, μόνον δ' ἐν αὐτοῖς δύο πράξεις ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ εἰσὶ κατεστρωμέναι. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐπ' αὐτοῦ πρακτικὰ κατεστράφησαν κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1720 καὶ 1739 γενομένας πυρκαϊὰς, διὸ καὶ οἱ τῆς ἐποχῆς ταύτης κώδικες ἄρχονται ἀπὸ τοῦ 1739.—Ὅθεν οὐδεμίαν εἶδησιν παρέχουσιν ἡμῖν οὐδὲ περὶ τῆς ἐποχῆς ἀκριβῶς, καθ' ἣν ἀνήχθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ὁ Κομνηνὸς Ἰψηλάντης ³⁾ ἐν τῷ Θ' βιβλίῳ τῶν εἰς δώδεκα ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν αὐτοῦ ὀρίζει μῆνα τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ τὸν Αὐγούστον. Ἐν δὲ τῷ Κώδικι τοῦ Κριτίου εὕρηται πράξις ἐπιγραφομένη· Ἐνώσεως

γράμμα πατριάρχου μετὰ ἀρχιερέων γεγονὸς ἐπὶ τοῦ Ἱερεμίου πατριάρχου, ἐν ἔτει 1716, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ. Ἐκ δὲ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τῷ 1716 κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου, ἢ ἀρχὰς Σεπτεμβρίου. Ὅτι δὲ εἶναι λελανθασμένη ἡ χρονολογία τοῦ Βεντότη ⁴⁾ ὀρίζοντος ὡς ἔτος τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου τὸ 1715, δεικνυσὶν οὐ μόνον ὁ τοῦ Κριτίου αὐτόγραφος Κώδιξ ⁵⁾, ἀλλὰ καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἰψηλάντης ⁶⁾, ὅστις ἐστὶν ἀξιοπιστότατος ὡς κάλλιον παντὸς συγχρόνου αὐτῷ διὰ τὸ τῆς θέσεως ἐπιφανῆς ὢν εἰς θέσιν ἵνα γινώσκῃ τά τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ τῆς ἐποχῆς· ἄλλως τε τὴν καλὴν βίβλον, ἣν ὁ πολυμαθὴς ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς ὁ Ἀφθονίδης ἐσχάτως τύποις ἐξέδοτο ⁷⁾ εὗρον πανταχοῦ ἐν ταῖς χρονολογίαις ἀξιοπιστοτάτην. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν παρόδῳ, καθόσον ἀφορᾷ τὸ ἔτος τῆς πατριαρχείας τοῦ ἐνδόξου τούτου Πατριάρχου. Διαλάβωμεν δ' ἐπὶ μικρὸν ἤδη τὰ κατὰ τὴν πρώτην, δωδεκαετῆ αὐτοῦ πατριαρχίαν γενόμενα.

Ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς βασιλευούσης ταύτης πόλεως παριστᾷ ἡμῖν πλείστους πατριάρχας, οἵτινες δυνάμει τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ἢ αἱ ἀπαιτήσεις κατακαιροῦς ἐτάραξαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀγοράζοντες διὰ πολλῶν χρημάτων τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν ἐπέβαινον παρὰ γνώμην καὶ συνόδου καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν τοῦ θρόνου τοῦ Πρωτοκλήτου, εἰ καὶ οὐ μόνον πρὸς τὸ τοιοῦτον ὑψιστον ὑπούργημα τῆς ὀρθοδοξίας ὄλως ἀκατάλληλοι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ δόγματα ἔσθ' ὅτε ἐχώλαινον καὶ ἐπηρμφοτέρηζον· τοιοῦτοι δ' ἐγένοντο Γρηγόριος ὁ Στραβομαμασεῖας, Κύριλλος ὁ Κονταρῆς, Παχώμιος ὁ Παταῖστος καὶ ἄλλοι. Πολλὰκις δ' ἡ ἀρχὴ εἴτε λόγῳ δυσαρρεσκείας πρὸς τὸν διοικούντα πατριάρχην, εἴτε διότι ἕτερός τις ὑπισχνεῖτο εἰς τὴν ἀπληστίαν αὐτῆς φορτία τινὰ ἄσπρων ἢ χιλιάδας φλωρίων, ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τῆς ὑψίστης ταύτης τῆς ὀρθοδοξίας περιωπῆς ἀνδράρια τινὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνθρώπου ἀνάξια ἴσως, ἅτινα ἐπ' ὀλίγον μὲν χρόνον διεῖπον, ἐκπίπτοντα δὲ τῆς ἀξίας ταύτης οὐδεμίαν εἶχον ἐπιδειξίαι γενναίαν πράξιν· τοιούτων πατριαρχῶν ὀνόματα διεύωσεν ἡ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας ἱστορία, καὶ ἐν ταύτῃ βλέπομεν ὅτι συχνάκις καὶ ἄνδρες ἐκ τοῦ ἰσ-

⁴⁾ Παράρτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν κλ. ὑπὸ Γεωργίου Βεντότη· ἐν Βιέννῃ 1795 σελ. 6—7.

⁵⁾ Ἐν τῷ ἐνώσει γράμματι (περὶ οὗ κατωτέρω) ὀρίζεται ἔτος τὸ 1716.

⁶⁾ Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν. σελ. 301.

⁷⁾ Ἀθανασίου Κ. Ἰψηλάντου ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα, βιβλ. Η. Θ. καὶ Ι. ἤτοι τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ἐκδιδόντος Γερμανοῦ Ἀφθονίδου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870.

¹⁾ Ἴδε Φαβρικού Ἑλλην. βιβλιοθήκην, τόμ. ΧΓ.

²⁾ Ἀθ. Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν κ. τ. λ. σελ. 301.

³⁾ Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου ἐνθ. ἀνωτ.

ροῦ κλήρου δραστήριοι καὶ βέβαιαι ἵνα καθάρωσι τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν τοιούτων ποιμένων διπλάσιον ποσὸν φλωρίων ἀπέτιον τοῖς θθωμανοῖς δεσπότης, καὶ οὕτως ἀνάβαινον αὐτοὶ τὸν θρόνον. Τοιοῦτοι πατριάρχαι ὑπῆρξαν εὐαριθμοὶ καὶ τῶν εὐαριθμῶν τούτων εἰς ἐστὶ καὶ Ἱερεμίας Γ' ὁ Πάτριος.

Ἐν ἔτει 1714 Κυπριανοῦ τοῦ ἀπὸ Καισαρείας παραιτησαμένου ἀνήλθεν ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κοσμᾶς ὁ Γ' ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, ὅστις κατὰ τὸ 1705 ἐξώσας τὸν τέως πατριάρχην (Ἀλεξανδρείας) Σαμουήλ ἐπέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου συνεργεῖα φίλων τιφινῶν αὐτοῦ, μέγα ἰσχυόντων παρὰ τῆ θθωμανικῆ αὐλῆ, οἵτινες ἀναιδῶς εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀναμιγνύμενοι συνετάραττον αὐτήν. Τότε Ἱερεμίας ὁ τῆς Καισαρείας μητροπολίτης διπλασιᾶσας τὸν εἰς τοὺς δεσπότης τοῦ κράτους διδόμενον φόρον, κατώρθωσεν ὥστε, ὁ μὲν Κοσμᾶς ὁ γουναροπρόβλητος⁸⁾ πατριάρχης καθρέθη τῆς ἀρχῆς, ἡ δὲ ἐκκλησία ἀπηλλάγη ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν τυραννίσκων⁹⁾.

Ἄμα δ' ἀναβάντος τὸν θρόνον τοῦ Ἱερεμίου, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς συνέταξαν Γράμμα ἐνῶσεως, ἐν ᾧ ὑπεχρεοῦντο βοηθεῖν τὸν πατριάρχην εἰς πᾶσαν αὐτοῦ ἐπιχειρήσιν καὶ σέβασθαι αὐτὸν, ὅπερ καὶ οὕτως ποιεῖν ὑπεχρεοῦτο. α Συνεθέμεθα καὶ συνεφωνήσαμεν ἀλλήλοις κοινῶς μὴ βουλή καὶ ἐγνώμη μίαν ἔχειν ὁμόνοιαν, σύμπνοιάν τε καὶ συμφυῖάν ἐπὶ τῇ συστάσει τε καὶ στερεώσει τῆς αὐτοῦ ὑπαναγιότῃτος· πάντας τοὺς ὑπογεγραμμένους ἐν ταῦθα ἀδελφοὺς καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ἐλευσομένους καὶ ὑπογράφοντας. ἰώγῃ τε καὶ ἔργῳ τὴν ἐπινοῦσαν συνεισφέρειν βοήθειαν, κἂν δεήσῃ χρημάτων τε καὶ δαπάνης μηδεμίαν ὅπως ποιεῖσθαι φειδῶ. μηδένα τε ἐξ ἡμῶν τοῦ τῆς ἀγάπης δεσμοῦ ἀποτέμνεσθαι, καὶ ῥήγνυσθαι τῆς πνευματικῆς ἀρμονίας καὶ συμφωνίας.» Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ὑπεγράφη παρὰ τῶν εὐρεθέντων ἀρχιερέων, ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ ὀνόματα αὐτῶν οὐ φέρονται ἐν τῷ τοῦ Κριτίου κώδικι· (ἐξ οὗ καὶ μετεγράψαμεν τὸ γράμμα τοῦτο.)

Ἐν δὲ τῷ Β' τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ ἔτει ἀποθνήσκει μὲν ὁ ἀοίδιμος τῆς Ἀλεξανδρείας Πατριάρχης Σαμουήλ ὁ Χίος, ἀναβαίνει δὲ τὸν θρόνον Κοσμᾶς Γ' ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὸ 1718 ἔτος, τοῦ Β' ἀπὸ τῆς πατριαρχείας ἐνιαυτοῦ λήγοντος, ἐξέδωκε κατὰ Αὐγουστον (τῆ 21) Συνοδικὸν γράμμα, δι' οὗ ὁ πατριαρχικὸς οἰκουμενικὸς θρόνος παρεχώρει τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν ἐν Οὐγκροβλαχίᾳ κατὰ τὴν τοποθεσίαν Γραν-

τίστε σταυροπηγιακὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Τζερνίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ὃν εἶχε κτίσει κατὰ τὸ 1617 ὁ πατριάρχης Τιμόθεος ὁ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν. Τὸ συνοδικὸν τοῦτο γράμμα, ὅπερ μετεγράψαμεν ἐκ τῶν Κωδίκων τοῦ οἰκουμ. πατριαρχείου κατακυροῦται ταῖς ὑπογραφαῖς τοῦ τε Ἱερεμίου καὶ ἑνδεκα ἄλλων μητροπολιτῶν¹⁰⁾.

Τοῦ δὲ Γ' τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἔτους ἀρχομένου, διὰ γράμματος ἰδίου ὑπὸ χρονολογίαν Σεπτεμβρίου α', 1718, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει γουναράδες συνέθεντο δίδειν διὰ παντὸς, ἐκτὸς ἡμίσεως γροσίου ὅπερ τέως ἔδιδον δι' ἕκαστον σορόκιον σαμουρίων καὶ ἀνά δύο γρόσια δι' ἕκαστην παλαιὰν σαμουρόγουναν ἐπισκευαζομένην, ὡς ἐλεημοσύνην διὰ τὸν ἅγιον Τάφον. Ἦν δὲ τῆνικαῦτα Ἱεροσολύμων Πατριάρχης ὁ πολὺς τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν ἔσω σφίαν Χρῦσανθος ὁ Νοταρᾶς, ὅς τις (ὡς λέγει τὸ γράμμα) «προσελθὼν ἀνήγαγε τὴν ἑνδειαν καὶ στενοχωρίαν τοῦ ἁγίου Τάφου, . . . ὁποῦ ἐξέλιπον καὶ ὠλιγόστευσαν τὰ πρότερά του εἰσοδήματα.»

Ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον γεγρονθῆσπυδαῖον τελεῖται. Ὡς γνωστὸν ἡ διάρκεια τῆς τεσσαρακοστῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἶναι ἀόριστος, αὐξομειουμένη καθόσον τὸ ἅγιον Πάσχα πίπτει ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἢ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔαρος, καὶ τότε ἡ νηστεία αὕτη δύναται μὲν καὶ τεσσαράκοντα μίαν¹¹⁾ νὰ διαρκῆσῃ ἡμέρας καὶ εἰς ἑννέα¹²⁾ ὁμῶς μόνως νὰ περιορισθῇ. Κατὰ τοὺς χρόνους λοιπὸν τούτους, καθὼς γίνεται καὶ σήμερον, οἱ πλεῖστοι μὲν κατέλυον, ἱκανοὶ δ' ἐφύλαττον τὴν νηστείαν, ἀλλ' οἱ μὲν φυλάττοντες κατεμέμφοντο τῶν καταλυόντων ὡς παρὰ τὴν ἱερὰν παράδοσιν ποιούντων, αὐτοὶ δὲ κατηγοροῦν τοὺς νηστεύοντας. Ὅθεν ὁ Ἱερεμίας Γ' ἐσκέψατο ὅτι ἵνα ἐκλίπῃ ἡ διαφωνία αὕτη κελὸν ἐστὶ νὰ ὀρισθῶσι καθάπαξ αἱ ἡμέραι τῆς νηστείας καὶ πρὸς τοῦτο, τῇ συγκαταθέσει τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων συνεκάλετε σύνοδον ἐκ τε τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ τῶν διαθεσίμων ἀρχιερέων καὶ πολλῶν ἱερωμένων καὶ κληρικῶν τοῦ πατριαρχείου πρὸς διακανόνισιν τῆς ὑποθέσεως, ἐν οἷς ἦν καὶ Χρῦσανθος ὁ Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' ἡ σύνοδος αὕτη οὐδὲν ἔπραξε διὰ τὴν κατακραυγὴν τῶν χριστιανῶν.

Ἐν τοσοῦτῳ, λήγοντος τοῦ ἔτους 1719, Μακάριος μὲν ὁ Δ' Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀποθνήσκει, ἀνάγεται δὲ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Κύριλλος ὁ Γ' δεκαεπταέτης τὴν ἡλικίαν, οὗ τινος ἐξωσθέντος ἐκλέγεται ὁ Χίος Νεόφυτος ὁ Ἐμέσης, ὅς τις ἀπατηθεὶς ἔφερεν ἀπὸ τῆς Χίου εἰς τὴν Δαμασκὸν φραγκοπα-

⁸⁾ Οὕτως ὀνομάζει αὐτὸν ὁ μακαρίτης Γ. Χρυσοβέργης ἐν σελ. 26 τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τοῦ ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ δεσποτικῶ θρόνου.» κλ. Ἀθῆναι 1861.

⁹⁾ Κατάλογος τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγ. τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας ὑπὸ Ζ. Μαθῆ. Ἐν Ναυπλίῳ 1837, σελ. 237.

¹⁰⁾ Τὸ γράμμα τοῦτο ἐκδόσαμεν ἐν τῷ Ἀπανθίσματι τῶν Νεοελλήν. Ἀνεκδότων.

¹¹⁾ Τῷ σωτηρίῳ ἔτει 1858.

¹²⁾ Οἷα ἔσται τῷ σωτηρίῳ 1888.

πᾶδας πρὸς παιδείαν τῶν νέων, καὶ οὕτως εἰσεπή-
δησεν ὁ παπισμὸς εἰς τὴν Δαμασκὸν, ὡς λέγει ὁ τῆς
ἐποχῆς χρονολόγος¹³⁾. Τότε δὲ (1720) κατὰ πᾶσιν
πιθανότητα Ἰερεμίας ὁ Γ'. δύο ἀπέλυσε τοῖς ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ Ὀρθοδόξους Ἐγκυκλίους, ὧν ἡ μὲν ἀρχαιο-
τέρα συνιστᾷ εἰς τοὺς Ἀντιοχείας ὡς πατριάρχην
αὐτῶν τὸν Ἀθανάσιον¹⁴⁾, καὶ ἐκδίδωσι φρικτὰς ἀράς
κατὰ τῶν λαϊκῶν, ὅσοι ἤθελον ἀναμιχθῆ εἰς τὰ ἐκ-
κλησιαστικά, ἡ δὲ δευτέρα διδάσκει τὰ δόγματα τῆς
Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ ὅτι τὴν
δευτέραν ταύτην ἐγκύκλιον ἐπηκολούθησε καὶ τρίτη,
ἧς σίζεται παρ' ἡμῖν ἀντίγραφον, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν
ἀν' Ἰερεμίας ἢ ὁ μετ' αὐτὸν Παΐσιος ἀπέλυσε ταύτην.

Κατ' αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἔτος ἀποθνήσκει μὲν ὁ
μητροπολίτης Πισιδίας Λεόντιος, ψηφίζεται δὲ τοι-
οῦτος ὁ πρῶν Σίφνου Θωμᾶς¹⁵⁾. Ἀλλ' ἐξετάσωμεν
τί κατὰ τὸ 1720 ἐγένετο, ἦτοι τὸ Δ'. ἔτος τῆς
αὐτοῦ πατριαρχείας.

Πρὸ τίνος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Γερμανίας ἐδίδασκεν
ἐν Καστορίᾳ Μεθόδιος ὁ Ἀνθρακίτης¹⁶⁾ τὴν φιλο-
σοφίαν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Μαλεβραχίου, οὗ τινος
καὶ μετέφρασε τὰ συγγράμματα. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διε-
βλήθη πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον ὡς
ὀπαδὸς δῆθεν τῆς νεοφανοῦς αἰρέσεως τοῦ Μολίνου,
ὅπερ πιστεύσας ὁ Ἰερεμίας καλεῖ τὸν Μεθόδιον εἰς
ἀπολογίαν¹⁷⁾ ἀλλὰ μὴ ἐλθόντα. καθαιρεῖ συνοδικῶς
συναίνουτος καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου¹⁷⁾.
Τὴν καθάρισιν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς μετὰ τὴν
ἄλωσιν τοῦ Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου ὁ ἀρχιμανδρίτης
Γερμανὸς Ἀφθονίδης, θέλωμεν δὲ δημοσιεύσει πληρέ-
στερον ταύτης ἀντίγραφον¹⁸⁾ ἐν τῷ Ἀπανθίσματι
τῶν Νεοελληνικῶν Ἀνεκδότων, ἔνθα καὶ περὶ Ἀνθρα-
κίτου, ἦν Θεὸς διδῶν, πλατύτερον ῥηθήσεται.

Μεσοῦντος δὲ τοῦ ἔτους 1712, πυρκαϊὰ κατακαίει
τὴν συνοικίαν Φναρίου καὶ Πετρικαπίου ἀποτεφρώ-
σασα τόντε Πατριαρχικὸν οἶκον καὶ τὴν μεγάλην
ἐκκλησίαν, ἣν ὁ Ἰερεμίας ἀνοικοδομεῖ ἐν ἔτει 1720.
Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ οὐδὲν
λέγων παραθέτω τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πύλης ἐ-
πιγραφὴν ἔχουσαν ὡδε· «Ὁ Πάνσεπτος οὗτος καὶ
πατριαρχικὸς ναὸς ἀνοικοδόμητο ἐκ βάθρων αὐτῶν

¹³⁾ Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου ἐνθ. ἀνωτ.

¹⁴⁾ Δὲν ἠδυνήθημεν γὰρ συμβιβάσωμεν ἐν ταῦθα τὰς χρονολο-
γίας, καθότι ἐν μὲν τῷ Κώδικι τοῦ Κριτίου (σελ. 97) ὁ Ἀθα-
νάσιος δέικνεται πατριαρχεῶν τῷ 1720. Ὁ Κομνηνὸς Ἰψηλάν-
της (ἐνθ. ἀνωτ.) ὀρίζει ἔτος τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ τὸ 1724, ὁ
δὲ Κωνσταντῖος Δ' (περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχ.) τὸ 1691·
ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε.

¹⁵⁾ Ἐκ τῶν Κωδίκων τοῦ οἴκου. Πατριαρχείου, ἀριθ. 2.

¹⁶⁾ Κ. Σάθα Νεοελλην. Φιλολογία. Ἀθήνησι 1868, σ. 435.

¹⁷⁾ Περὶ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ. Πανδώρα,
τόμ. ια', σελ. 86.

¹⁸⁾ Ἀνεγράψαμεν τοῦτο ἐκ τοῦ Κώδικος τοῦ Κριτίου, ἐνθα
πληρὲς ἐστὶ κατεστρωμένον ἐν σελ. 221.

ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ σεβασμιωτάτου Πατριάρ-
χου κυρίου Ἰερεμίου, ἀναλώμασι μὲν καὶ δαπάνη
τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, ἐπιτροπεύοντων δὲ καὶ ἐ-
πιστατοῦντων τῶν πανιερωτάτων Μητροπολιτῶν,
Νικομηδείας κύρ Παΐσιου, Νικαίας κύρ Γερασίμου,
Καλικηδόνας κύρ Παρθενίου, Προύσης κύρ Κυρίλλου,
Βάρνης κύρ Καλλινίκου. Συνεπιστατοῦντων δὲ τῶν
τιμιωτάτων ἀρχόντων τοῦ τε μεγάλου ἐκκλησιάρχου
κύρ Κωνσταντίνου καὶ χατζῆ κύρ Κωνσταντίνου
πρῶν Καπικεχαγιά Οὐγκροβλαχίας· ΑΨΚ Δεκεμ-
βρίου ΙΗ.» Περὶ αὐτῆς δὲ ὁ μὲν Κομνηνὸς Ἰψηλάν-
της λέγει¹⁹⁾ «ἀνηγέρθη οὖν ἐκ θεμελιῶν ἡ μεγάλη
ἐκκλησία πλατύτερα καὶ ἐπιμνηστέρα τῆς πρῶ-
της . . . τὸ συνοδικὸν καὶ τὰ κελλῖα τῶν ἀρχιε-
ρέων καθὼς φαίνονται μέχρι τῆς σήμερον.» Ἐκ δὲ
τοῦ πατριαρχικοῦ καταλόγου τοῦ Μαθᾶ κάπως φαί-
νεται ὅτι ἐν μέρει καὶ διὰ δανείων ἀνοικοδομήθη
ὁ ναὸς²⁰⁾ ὁ δὲ Γεώργιος Βεντότης²¹⁾ πλατύτερον
ταῦτα ἀφηγούμενος λέγει ταῦτα· «Δοθέντος τοῦ
ὀρισμοῦ, δι' ἐπιμελείας τοῦ Ἰερεμίου, τοῦ κλήρου
καὶ τοῦ λαοῦ, μὲ πολλὰ γοήματα ἀνηγέρθη ὁ ναὸς
τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Ἀφοῦ ἦτον σχεδὸν τελειω-
μένος ἔπεσεν ἡ στέγη, ἐπειδὴ ἦτον θόλος· ἔλαβε δεύ-
τερον ὄρισμόν ὁ Πατριάρχης καὶ ἀνεκαινίσθη ὡς τῇ
σήμερον φαίνεται, ὁμοῦ καὶ τὰ ἄνωθεν συνοδικὰ καὶ
κελλεῖα.»

Ἐνῶ δ' ἀνοικοδόμει ὁ Ἰερεμίας τὸν ναὸν, ὠκοδο-
μεῖτο καὶ ἴδιος αὐτοῦ οἶκος μεγαλοπρεπῆς, λιθό-
κτιστος, τριώροφος κατὰ τὸ Γενίκαπι, ὅστις πιθα-
νῶς ἐστὶν ὁ εἰς τὴν κατοχὴν μετὰ ταῦτα περιελθὼν
τοῦ αἰοιδίμου μητροπολίτου Βόσνης Ἰγνατίου τοῦ
Λερίου²²⁾. Συνάμα δὲ τελευτήσαντος τοῦ μητροπο-
λίτου Ρόδου Ἰγνατίου, χειροτονεῖται τοιοῦτος ὁ τοῦ
Ἰερεμίου ἀνεψιὸς Ἰερεμίας [ὁ Πάτριος (·)]

Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ πατριαρχείας
θνήσκει μὲν ὁ Νεοκαισαρείας, ψηφίζεται δὲ τοιοῦτος
ὁ πατριαρχικὸς ἐφημέριος Μεθόδιος. Αἰτήσαντι δὲ
τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης τὴν λύσιν κληρονο-
μικῶν τινῶν ζητημάτων, ὁ Ἰερεμίας ἐπεμψεν ἀπό-
κρισιν κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς νόμους²³⁾.

Κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος σπουδαῖα τελοῦνται γεγο-
νότα. Εἴχομεν εἰπεῖ προηγουμένως ὅτι ἀπόστολοι
τῆς Ῥωμαϊκῆς ἑδρας διασκορπισθέντες εἰς τὰς ἐπαρ-
χίας τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας διέδιδον τὴν πα-
πικὴν λύμην, κατάλυσιν τῶν νησπειῶν συγχωροῦντες
καὶ τὰ παρόμοια, ὥστε μεγάλη ἠγέρθη ἐν τῇ ἐκ-

¹⁹⁾ Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σελ. 313.

²⁰⁾ Ζ. Μαθᾶ κατάλογος πατριαρχῶν κτλ. σελ. 238.

²¹⁾ Συμπλήρωμα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Μελετίου, σελ. 7.

²²⁾ Περὶ τούτου θέλωμεν εἶπαι ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Ἑρακλείᾳ
ἀρχιερατευσάντων σχεδιάσματι ἡμῶν.

²³⁾ Δημοσιεύσαμεν τοῦτο ἐν τῷ Ἀπανθίσματι τῶν Νεοελληνι-
κῶν Ἀνεκδότων.

κλησία ταύτη παραχῆ. Ὁ Ἱερεμίας λοιπὸν συγκροτήσας σύνοδον τοπικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρόντων δώδεκα μὲν μητροπολιτῶν τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ προκαθημένων τοῦ Ἀντιοχείας Ἀθανασίου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, κατέκρινε πάσας τὰς πλάνας τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξέδοτο τὰς ἐπὶ τούτῳ ἐγκυκλίους. Καὶ τί μὲν ἔλεγεν ἡ τῆς Συνόδου ἐγκύκλιος αὕτη ἀγνωστῆ, τῶν Συνοδικῶν Κωδίκων καταστραφέντων κατὰ τὴν τῷ 1739 γενομένην πυρκαϊάν· περίληψιν δὲ ἐξέδοτο ὁ Βεντότης.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἕβδομον σπουδαιότερα ἐτελέσθησαν (1723).

Πρῶτον μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἀρκτῶν χωρῶν καταργεῖται ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου τὸ ὑπὸ Ἱερεμίου Β' ἰδρυθέν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος Ρώσικόν Πατριαρχεῖον, καὶ αὐτ' αὐτοῦ συνιστᾶται διαρκῆς Σύνοδος, ἣν ἀναγνωρίζει καὶ καθιεροῖ ἐκκλησιαστικῶς ὁ Γ' Ἱερεμίας, συναινούντων Ἀθανασίου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Χρυσάνθου τοῦ Ἱεροσολύμων.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει (1723) καὶ αὐτοῖς ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ αἰδεσιμωτάτοις ἀρχιεπισκόποις τε καὶ ἐπισκόποις καὶ τῷ περὶ αὐτοῦ εὐλαβεστάτῳ «Κλήρῳ» ἡ αὐτῆ τῶν πατριαρχῶν τριάς ἔπεμψεν ἐπιστολὴν [ἐγκύκλιον], δι' ἧς τὸ περὶ τὰ πάτρια δόγματα ἑδραῖον τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας διετηράνωσαν φρόνημα²⁴).

Ἀνοικοδομηθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ διὰ πολλῶν ἐξόδων καὶ χρέους, ὁ Ἱερεμίας δραστηριώτερον φερόμενος δυσηρέστησε πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων ἀπαιτῶν κοινῇ συνεισφοράς πρὸς ἀπότισιν τοῦ χρέους τούτου. «Ἐπειδὴ εἰς ταύτας τὰς οἰκοδομὰς συνέβησαν δαπάναι, προσεπέκειτο δὲ καὶ ἡ πολλὴ τοῦ ἔτησιου φόρου ποσότης, ἐφαίνετο βραχὺς καὶ αὐστέρως ὁ Ἱερεμίας πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἀπαιτῶν παρ' αὐτῶν συνεισφοράς χρηματικὰς πρὸς ἀνακούρῃσιν τοῦ χρέους· βουλευόνται λοιπὸν οἱ τούτων κωρότεροι οὐχὶ περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ χρέους, ἀλλὰ περὶ τῆς τοῦ πατριάρχου ἀποβολῆς, (ὡς ἀν τούτου ἀποβληθέντος, συναπεβάλλετο καὶ τὸ χρέος, ἢ ὡς ἀν μὴ μᾶλλον ἐκορυφοῦτο, προστιθεμένης καὶ ἑτέρας δαπάνης εἰς ἐπικύρωσιν τοῦ μέλλοντος πατριάρχου. Οὕτως «ἀσυλλόγιστον ἐστὶν ἡ πονηρία»!) ἢ ἢ δυνάμενοι δ' εὐκόλως νὰ ἐκβάλωσι τὸν Ἱερεμίαν, ὡς μάλιστα τιμώμενον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Τούρκοις, πλάττουσι πικρὰν κατ' αὐτοῦ διαβολήν. Συκοφαντοῦσιν αὐτὸν οἱ ἀνόσιοι πρὸς τὸν Σουλτᾶνον ὡς ἐπίβουλον τῆς βασιλείας· καὶ λοιπὸν εὐθὺς πατριάρχης ἐφυλακίσθη κινδυνεύσας καὶ αὐτὴν

τὴν ζωὴν· ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν ἐδόθη εἰς αὐτὸν καιρὸς ἀπολογίας· καὶ ἐξετασθεῖς, καὶ ἀθῶος εὐρεθεῖς, ζήμιοῦται ὁμῶς 50,000 γροσιῶν, διότι ἀπήλαυσε κέρδος τὴν κεφαλὴν του!· Καὶ ταῦτα μὲν λέγει, Κύριοι, Ζαχαρίας ὁ Μαθαῖς²⁵) ἐν καταλόγῳ πατριαρχῶν.

Ἐκθέτομεν δὲ πλατύτερον τὰ γενόμενα τότε, ἀρυόμενοι ἐκ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς.

Ὡς γνωστὸν, ὁ Ἱερεμίας διετέλει εἰς ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν Μέγαν Πέτρον τῆς Ρωσσίας, ὅστις τότε εἶχε ζητήσει παρὰ τοῦ πατριάρχου ὅπως ἐπιτρέψῃ τοῖς Ρώσσοις ἵνα καταλύσῃ τὰς νηστείας ἐν καιρῷ πολέμου. Τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν ὁ Ἱερεμίας παρεχώρησε μυστικῶ τῷ τρόπῳ μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου. Ἀλλὰ τινες τῶν ἀρχιερέων ἀπαρεσκόμενοι εἰς τὰς μετὰ δραστηριότητος ἐνεργείας αὐτοῦ ἔγραψαν ἀρχιεπίσκοπον πρὸς τὸν ἄνακτα, ἐν ᾧ κατηγόρουν τὸν πατριάρχην ὡς ἐχθρὸν τῆς βασιλείας, γράφοντες ὅτι ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς Ρώσσους ἵνα καταλύσῃ, ὅπως ἀποκτῶσι δυνάμεις καὶ νικῶσι τοὺς Τούρκους ἐν τοῖς μετ' αὐτῶν πολέμοις. Τὸ δὲ περὶ ἐργότερον εἶναι ὅτι τὸ ἀρχιεπίσκοπον τοῦτο ἀπέστειλαν τῷ ἄνακτι διὰ τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιδιακόνου Ἀνθίμου τοῦ ἐκ Προικονήσου, ἐνδουθέντος γυναικείαν στολὴν. Καὶ οὕτως αὐτοὶ πρῶτοι οἱ ἀρχιερεῖς παρέβησαν τὴν ἱσρὰν υπόσχεσιν, ἣν πρὸ ἑπταετίας ἔδωκαν. Ἀλλὰ γνωσθέντος τοῦ δόλου, ὁ μὲν Ἱερεμίας μετὰ πομπῆς ἀποστέλλεται εἰς τὰ πατριαρχεῖα, ἀφ' ὧν ἀρπασθεῖς εἶχε κλεισθῆ ἐν τῇ εἰρκτῇ, σὺναμα δὲ χριστιανικῆς ἀνεξικακίας θαυμαστὸν ὄντως δίδωσι παράδειγμα συγχωρήσας τὸν Ἀνθιμον, ὅστις ἐλθὼν ἀπεκάλυψε τὴν σκευωρίαν· καὶ χειροτονεῖ αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Τήνου. Οὕτως ὁ κλεινὸς πατριάρχης ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου παρὰ πᾶσαν τῶν συκοφαντῶν ἐλπίδα.

Κατὰ τὰ πέντε τελευταῖα ἔτη τῆς πρώτης αὐτοῦ δωδεκαετοῦς πατριαρχείας οὐδὲν γινώσκουμεν λόγου ἄξιον γεγονός. Μόνον δὲ κατὰ τὸ 1727 ἔτος φέρονται ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν χειρογράφοις δύο πράξεις· ὧν ἡ μὲν ἀναγνωρίζει καὶ καθιστᾶ πατριαρχικὴν Σταυροπηγιακὴν Μονὴν τὴν ὑπὸ Διονυσίου Ἱερομονάχου ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Σικίνῳ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Σίφνου ἀνεγερθεῖσαν τῆς Θεοτόκου ἐπικλημένην Χρυσοπηγῆς, τὸ δὲ καθορίζεται ἵνα τὰ τέσσαρα χωρία τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισκοπῆς Ἑλλους Μπιζάνι, Ἀπιθέα, Γούβαις καὶ Νιάτα ὧσιν ὑποκείμενα τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ, μηδεμίαν δ' ἐπ' αὐτῶν ἔχη ποτὲ ἐξουσίαν ὁ κατὰ καιρὸν μητροπολίτης Μονεμβασίας. Ἡ πατριαρχικὴ αὕτη πράξις ἐγένετο διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν·

²⁴) Ἴδε, τὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως καὶ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν γράμματα περὶ τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου κτλ. ἐν τρουπόλει 1840.

²⁵) Ζ. Μαθαῖς ἐνθ. ἀνωθ.

Ὁ τότε ἐπίσκοπος Ἐλους Ἰωακείμ, δι' ἀνάγκην αὐτοῦ εἶχε δανεισθῆ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Μονεμβασίας Γερασίμου χρηματικόν τι ποσόν, δούς αὐτῷ ἐνέχυρον τὰ τέσσαρα ταῦτα τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ χωρία. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἰωακείμ ἀπέτισε τὸ χρέος καὶ ἔλαβεν ὀπίσω τὸ ἐνέχυρον· ἀλλ' ὁ μὲν τῶς μητροπολίτης Μονεμβασίας Γεράσιμος θνήσκει, διαδέχεται δ' αὐτὸν ὁ Γρηγόριος, ὅστις ἀπῆτει παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἐλους τοῦτο· ὅθεν ἐδέσπεν ἵν' ἀνανεχθῆ ἡ ὑπόθεσις αὕτη τῷ Ἰερεμίᾳ, ὅστις ἐξέδωκε Γράμμα, ἐκδοθησόμενον ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ *Απαρθισματι τῶν Νεοελληνικῶν ἀνεκδότων* μετὰ τοῦ προηγουμένου.

Ἐληγεν ἤδη τὸ ἐνδέκατον τῆς πατριαρχίας αὐτοῦ ἔτος καὶ ἤρχετο τὸ δωδέκατον, ὅτε Γρηγόριος Γκίκας ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ πατριάρχου, ὡς μὴ θελήσαντος ἵνα διαζεύξη ἀπὸ τοῦ νομίμου αὐτῆς συζύγου τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, διενεργεῖ τὴν ἐξωσιν τοῦ Ἰερεμίου, ἀπαχθέντος εἰς τὸ Σίναϊον ὄρος. Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη μακρὰ καὶ πολυκύμαντος τοῦ κλεινοῦ κληρικοῦ πατριαρχεία.

Τῇ δὲ 15 Σεπτεμβρίου τοῦ 1732 κατὰ Μαθᾶν, 15 δὲ Ἰουλίου κατὰ Κομνηνὸν τὸν Ἰψηλάντην²⁶⁾, τὸ δεύτερον ἀνέρχεται τὸν Οἰκουμένικὸν θρόνον ὁ Ἰερεμίας, ἀλλ' ἀπόπληκτος γενόμενος οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξη ἀγαθόν. Ὅθεν οἱ ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἀποφασίζουσι τὴν πτώσιν αὐτοῦ, ὃν ἐξωσθέντα εἰς τὴν πατρίδα Πάτμον τῇ 15 Ἀπριλίου 1733 [κατὰ τὸν Κριτιανὸν κώδικα] διαδέχεται Σεραφεῖμ ὁ ἀπὸ Νικομηδείας.

Ἄγνωστον μοὶ εἶναι τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ κλεινοῦ πατριάρχου, ὃν ἠγάπα διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἔλαος τόσοσ, ὥστε τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τινὲς ἤγειραν δολοφόνον χεῖρα κατὰ τοῦ Σεραφεῖμ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐκδικοῦντες τὴν τοῦ προκατόχου ἐξωσιν, ἣν ἐνόμιζον ἴσως ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσαν. Κατὰ τὸν χρονογράφον μάλιστα τῆς ἐποχῆς²⁷⁾ «οἱ ποτὲ ἐπαρχιωταὶ αὐτοῦ πολῖται τῆς Καισαρείας ἐναθρύνοντο καὶ ἐνεκαυχῶντο ἐπ' αὐτῷ.»

Ἐπὶ τοῦ Ἰερεμίου Γ' ἤκμασαν πλεῖσται Σχολαί, ἐξ ὧν ἰδίᾳ σημειοῦμεν τὴν ἐν Πάτμῳ, τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἧς τὰ προνόμια κατεκύρωσεν ἐν ἔτει 1719—1721 καὶ 1722, καθὰ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἐπισήμων αὐτῆς ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Ἰερόθεος ὁ Φλωρίδης ἐσημειώσατο²⁸⁾.

²⁶⁾ Οὐδέτερος τούτων ὀρίζει τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς ῥητῶς, ἣν συμπεραίνομεν οὖσαν αὐτὴν, καθόσον ὁ Κριτίας ἐν τῷ Κώδικι αὐτοῦ λέγει ὅτι ἐξώσθη τὸ 6' τῇ 15 Ἀπριλίου 1733, πατριαρχεύσας, κατὰ μὲν Βεντότην καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀρμόμενον Μαθᾶν, μῆνας ἐπτὰ, κατὰ δὲ Ἰψηλάντην ἐννέα.

²⁷⁾ Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου ἐνθ. ἀνωτ.

²⁸⁾ Πα γ δ ω ρ ε ς τόμος Κ' φυλλ. 461 σελ. 90 καὶ 91.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσα περὶ Ἰερεμίου Γ' ἐξευρεῖν ἠδυνήθημεν· εἵπωμεν δ' ἤδη καὶ περὶ τῆς ἐγκυκλίου αὐτοῦ.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατεστρωμένη ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Κριτίου ἐπιγράφεται· «Ἐκθεσις σύντομος καὶ κεφαλαιώδης τῶν ἱερῶν ὄρων τε καὶ δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας· ἧτοι ἡ ὀρθόδοξος ὁμολογία τῆς εὐσεβοῦς καὶ ἀμωμῆτου πίστεως τῶν χριστιανῶν, καθὼς ὁμολογεῖ καὶ φρονεῖ καὶ δοξάζει αὐτὴν ἡ Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἣν τινα ὀφείλουσι πάντες οἱ ἀπανταχοῦ χριστιανοί, ὅσοι τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰσὶ γνήσια τέκνα ἀποδέχεσθαι καὶ πιστεῦειν καὶ ὁμολογεῖν ἀπαρράλκτως, καθὼς ἐνταῦθα ἐκτίθεται.» Ἐχει δὲ τὸ ὕφος ἀνθηρὸν καὶ συντόμως ἐκτίθησιν ἐν εἴκοσιν ἐδαφίοις ἅπασαν κεφαλαιωδῶς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθόδοξου ἐκκλησίας.

Τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἀπέλυσεν ὁ Ἰερεμίας συνοδικῶς τῷ ἔτει 1727 κατὰ μῆνα Φεβρουάριον. Δυστυχῶς, τοῦ ἐγγράφου οὐδεμίαν φέροντος ὑπογραφὴν, ἀγνοοῦμεν πόσους καὶ τίνας εἶχε πατέρας ἢ ἐν λόγῳ Σύνοδος. Ἀλλὰ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἐγγραφον φέρει τὴν ἐξῆς ὀλιγόστιχον ἐν τέλει σημείωσιν· «Ἐξεδόθη καὶ συνεγράφη τὸ παρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, κοινῇ γνώμῃ καὶ συναινέσει καὶ ἐπικρίσει τῶν υπογεγραμμένων ἐνταῦθα ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς κοινὴν τῶν ἐντευζομένων ὠφέλειαν.»

Ἐκ τούτου δὲ καταμανθάνομεν τοῦτο μόνον ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Σύνοδος συνέκειτο ἐκ πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν καὶ πολλῶν κληρικῶν ἔτι· περιεργον ὅμως ὅτι οὐδεὶς τῶν γραψάντων περὶ Ἰερεμίου μνημονεύει τοῦ σπουδαίου γεγονότος τούτου, ὡς οὐδὲ τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ ἐκκλησιαστικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἀπόκειται δὲ τῇ Μ. τοῦ Χ. ἐκκλησίᾳ ἵνα ἐξετάσασα ἀνεύρη (ὄπερ εὐκταῖον) καὶ ἑτέρας εἰδήσεις περὶ τῆς Συνόδου ταύτης, καὶ κατατάξῃ καὶ αὐτὴν μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένων τοπικῶν Συνόδων.

Ἐγγραφον ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μάρτιον 1871.

Μ. Ι. ΓΕΛΕΩΝ,

(Ἐπιτεταὶ ἡ ἐγκύκλιος.)

ΘΗΡΕΣΙΑ ΜΑΡΤΣΜΟΝΤ

Η

Η ΚΥΡΙΑ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ.

(Εκ τοῦ ἀγγλικοῦ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Σκοτεινήν τινα ἐσπέραν, περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1676, ὁ ἄνεμος ὅστις ἔπνεεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν πρὸς τὸν Γρέβιλ Σταυρὸν (ζοφεράν καὶ ἔρημον κατοικίαν κειμένην εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Λαγκαστρίας) προεμήνυε θελλώδη νύκτα καὶ ἐπηύξανεν ἔτι μᾶλλον τὴν ζοφερότητα τῶν μελαγχολικῶν καὶ οὐχὶ εὐχαρίστων δωματίων τοῦ μεγάρου τούτου.

Ὁ Γρέβιλ Σταυρὸς ἦτο ἄλλοτε μοναστήριον, ἐν καιρῷ δὲ τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως ἐδόθη μεθ' ὄλων τῶν ἐπὶ τῶν δασῶν καὶ τῆς ἀλιείας προνομίων εἰς τὸν Σίρ Ράλφ Γρέβιλ, πρόγονον τοῦ παρόντος ἰδιοκτῆτου. Ἄν καὶ τὸ μέρος τοῦ κτιρίου ὅπου ἔκειντο ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ ἐστιατόριον τοῦ κοινοβίου πρὸ πολλοῦ ἦτο ἐρείπιον, τὸ τετράγωνον ὁμῶς ἐκεῖνο ἴστατο ἀκόμη φέρον βθλέως κεχαραγμένα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μοναστικῆς καταγωγῆς του. Οὐδέποτε ἡ οἰκογένεια τῶν Γρέβιλ ἠγάπησε πολὺ τὸ μέγαρον τοῦτο, διότι εἶχε δύο ἄλλους λαμπροὺς οἴκους, εἰς τὸν ἓνα τῶν ὁποίων, τὸν Πύργον τοῦ Σιλσῦ, κατοίκει ὁ ζῶν λόρδος τοῦ Γρέβιλ· ὁ δὲ Γρέβιλ Σταυρὸς, οὕτω πως ὀνομασθεὶς διότι ἴστατο ἐν τῷ μέσω τῆς αὐλῆς τοῦ πύργου μέγας σιδηροῦς σταυρὸς μετὰ τοῦ ὁποῦοῦ συνεδέοντο μυρία ῥομαντικαὶ παραδόσεις, ὀλίγον ἐκαλλωπίσθη ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ νεωτερισμοῦ. Πλὴν ἐπειδὴ τὰ ἐλαττώματα τοῦ οἰκοδομήματος τούτου προήρχοντο ἐκ τῆς στερεᾶς κατασκευῆς του, ὅα ἦτο τῶντι δύσκολον νὰ καταστήσῃ τις αὐτὸ ὀλιγώτερον μελαγχολικὸν καὶ πλέον εὐχάριστον. Οἱ ἐγκώδεις τοῖχοι καὶ αἱ ὑπερμεγέθεις δρύϊναι στήλαι του δὲν ἐπέτρεπον νὰ μεγάλωσῃ τις τὰ στενὰ παράθυρα, αὐτε νὰ καταστρέψῃ τὸν λαβύρινθον τῶν περιττῶν διόδων του· διὸ καὶ ἔμενεν ἀμετάβλητον καὶ ἀστόλιστον, ἐκτὸς μόνον ὅτε ἐπεσκέπτετο ἐνίοτε αὐτὸ μέλος τι τῆς οἰκογενείας τῶν Γρέβιλ, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐγίνοντο προσπαθειαὶ τινες ὅπως κατασταθῇ ὀπωσοῦν κομψότερον.

Ἐπειδὴ τὰ νέα ἐπινοήματα τῆς πολυτελείας τῆς πρωτευούσης δυσκόλως μετεπιβάζοντο εἰς τὸ ἀπομεικρυσμένον ἐκεῖνο μέρος, τὰ ἀλλοιωμένα χρώματα καὶ τὰ ἐφθαρμένα ὑφάσματα τῶν παραπετασμάτων προέδιδον τὴν ἐπιρροὴν τοῦ θαλασσίου ἀέρος, καὶ ἐδείκνυον ὅτι δὲν ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ πλουσιωτέρων. Ἡ σειρά τῶν αἰθουσῶν τῆς ὑποδοχῆς ἦτο ψυχρὰ καὶ οὐχὶ ἀναπαυτικὴ· πλὴν τινὰ τῶν δω-

ματίων πρὸ μικροῦ ἐστολίσθησαν μετ' ἀσυνήθους πολυτελείας πρὸς τιμὴν τῆς ἀφίξεως τοῦ λόρδου καὶ τῆς λαίδου Γρέβιλ, ἧτις οὐδέποτε πρὶν εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὸ βόρειον τοῦτο ὑποστατικὸν της. Τὰ δωμάτια ταῦτα ἦσαν κατὰ τι ὀλιγώτερον ἀπέραντα τῶν λοιπῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου καταλλήλότερα πρὸς νεώτερον βίον. Ἐπειδὴ δὲ αἰετοτε ἐπροτιμῶντο ἀπὸ τὰς κυρίας τῆς οἰκογενείας τῶν Γρέβιλ, ἔλαβον τὴν ἑπωνυμίαν «Δωμάτια τῆς Μιλαίδης,» δι' ἧς διακρίνονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ παρούσα ἐπίσκεψις τοῦ λόρδου Γρέβιλ εἰς τὸν Σταυρὸν ὑπετίθετο ὅτι προήρχετο ἐκ τῆς ἐπικινδύνου ἀσθενείας γραΐας καὶ προσφιλοῦς τινος ὑπηρετίδος, ἧτις εἶχεν ὄλην τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τῆς πρώτης του συζύγου, πρὸ δέκα δεκαδ' ἑτῶν. Ἡ γραΐα αὕτη ἦτο προσκολλημένη εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀπὸ τῆς παιδικῆς τῆς ἡλικίας· λαβοῦσα δὲ εἰς ἄνδρα τὸν φύλακα τοῦ οἴκου ἐχρησίμευσεν ὡς τροφὸς τοῦ λόρδου Γρέβιλ, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχεν ἔτι καὶ νῦν σχεδὸν μητρικὴν φιλοστοργίαν. Ὁ σύζυγός της ἀποθανὼν τὸ προλαβὸν ἔτος, εἶχε προζενήσει μεγάλην θλίψιν καὶ εἰς τὸν κύριον τὸν ὅποιον ὑπηρετεῖ, καὶ εἰς τοὺς δούλους τοὺς ὁποίους προσέταττεν· ἡ δὲ γραΐα μαρτυρομένη καθημερινῶς ἠτοιμάζετο ν' ἀκολουθήσῃ τὸν σύντροφόν της εἰς τὸν τάφον.

Οἱ κατώτεροι ὑπηρεταὶ τοῦ πύργου εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ γραΐα ἔγραψεν εἰς τὸν κύριόν της, μετὰ τοῦ ὁποῦοῦ συχνὰ εἶχεν ἀλληλογραφίαν, παρακαλοῦσα νὰ τὸν ἰδῇ προσωπικῶς ὅπως τῷ παραδώσῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου του πρὶν ἢ ἀποθάνῃ. Ἐπειδὴ δὲ πάντες ἐγνώριζον τὸν μακρὸν χρόνον καὶ τὴν σημαντικότητά της ὑπηρεσίας της, οὐδεὶς ἐξεπλάγη διὰ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς εἰσηκούσθη ἡ παράκλησίς της.

Ὁ λόρδος Γρέβιλ δὲν εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν βόρειον ἐπαρχίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου, νέας καὶ ὠραίας γυναικὸς, ἧτις ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς τὸν Σαυρὸν τοῦ Γρέβιλ, μὴ ἀρεῖσα τέκνα· ὁ δὲ κληρονόμος, τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο παιδίον, τὸ ὅποιον ἠκολούθει εἰς τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην τὸν λόρδον Γρέβιλ, ἦτο τὸ μόνον τέκνον του ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου. Ἡ Ἐλένη, ἡ παρούσα λαίδου Γρέβιλ, ἦτο θυγάτηρ τῆς οἰκογενείας τοῦ Πέρσου, καὶ ἂν καὶ ἡ προκάτοχος αὐτῆς ἦτο περίφημος εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Καρόλου ὡς μία τῶν πλέον διακεκριμένων καλλονῶν τῆς ἐποχῆς της, πολλοὶ ἐθεώρουν αὐτὴν κατωτέραν τοῦ εὐγενοῦς καὶ ὠραίου πλάσματος τοῦ λαβόντος τὴν θέσιν τῆς πρώτης. Ἡ Ἐλένη ἦτο πολλὰ νεωτέρα τοῦ συζύγου αὐτῆς· ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ τέκνον της ἀφοσίωσίς της, ὡς καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ αὐτῆς παραδόσεις ἐμπάδιον τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα

συνήθως προέρχονται ἐκ τῆς δυσαναλογίας τῆς ηλικίας.

Ὁ λόρδος Γρέβιλ, υἱὸς γονέων ὑπερασπισθέντων μετὰ ζήλου τὴν βασιλικὴν μερίδα, μετέσχε καὶ ὁ ἴδιος τῆς ἐξορίας Καρόλου τοῦ Β', ἐπολέμησε πλησίον του κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου, καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς διασκεδάσεις τῆς Αὐλῆς του κατὰ τὰς μετὰ ταῦτα εὐτυχεῖς ἡμέρας του. Εἰς ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κρίσις σπανίως εἶναι ὄριμος, ἐκτὸς ἐὰν ἐνωρὶς συνοικειωθῆ τις μετὰ κινδύνων καὶ δυστυχιῶν, ἀνέλαβε διαφόρους κατὰ τὰ ξένα ἀποστολάς καὶ ἐξετέλεσεν αὐτὰς μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας· ὁ δὲ μονάρχης ἦτο πάντοτε πρόθυμος γὰ ἀναγνωρίζη τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας ἀπήλαυσεν εἰς πολὺς περιστάσεις ἀπὸ τὰς φρονίμους συμβουλὰς ὡς καὶ τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἀνδρίαν τοῦ ὀπαδοῦ του.

Ἀλλὰ ἂν καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ μεταξὺ των δεσμοὶ, ὁ Γρέβιλ, μετὰ τὸν πρῶτον του γάμον τελεσθέντα ὑπὸ τὴν βασιλικὴν προστασίαν, ἀπεχώρησεν εἰς τὸν Πύργον του τοῦ Σιλσὺ ἀποποιούμενος δὲ τὰς προσκλήσεις τοῦ εὐγενοῦς ἄρχοντός του καθὼς καὶ τὰς παρακλήσεις τῶν ἄλλοτε εὐθύμων συντρόφων του, οὐδέποτε πλέον ἔλαβε μέρος εἰς τὰς διασκεδάσεις τῆς Αὐλῆς. Ἄν ἡ ἀπομάκρυνσίς του αὕτη προήρχετο ἀπὸ ἀηδίας ἕνεκα τῶν ἀκολάστων ἠθῶν τοῦ Καρόλου, τοῦ ὁποίου ὁ βίος ἦτο ἐντελῶς ἀσύμφωνος πρὸς τὴν διανοητικὴν λεπτότητα τοῦ λόρδου Γρέβιλ, ἢ ἂν δὲν ἠρέσκετο εἰς τὸν παράσιτον βίον τοῦ αὐλικοῦ, εἶναι ἄδηλον. Οὐδεὶς ὅμως ἠρνεῖτο ὅτι ἀκολουθήσας πιστῶς τὰς τύχας τοῦ ἐξωσθέντος βασιλέως καὶ βοηθήσας μάλιστα αὐτὸν ἐξ ἰδίων, ἀπέσυρε τότε μόνον τὰς ὑπηρεσίας του ὅτε δὲν ἦσαν πλέον ἀναγκαῖαι πρὸς αὐτόν.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς λαίδου Γρέβιλ, ἡ ἀποχή του ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια ἔτι πλέον ἐγίνετο μεγαλητέρα· ἀλλ' ὅτε ἐνυμφεύθη ἐκ δευτέρου σύζυγον τῆς ὁποίας καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ γένος ἐφαίνοντο ἀπαιτούντα τὴν μετοχὴν αὐτῆς εἰς τὰς εὐθύμους διασκεδάσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μεγίστη νεότης τὴν εἶχεν ἀποκλείσει ἕως τότε, ὁ λόρδος καὶ ἡ λαίδου Πέρσου εἶδον ἀποροῦντες καὶ περίλυποι ὅτι ὁ γαμβρὸς των οὐδεμίαν διάθεσιν ἐδείκνυε νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τῆς βασιλικῆς εὐνοίας, ἢ νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν ἐρημίαν τοῦ Σιλσὺ μὲ τὰς λαμπρότητας τῆς πρωτευούσης.

Ἡ ὠραία ὅμως Ἑλένη, δὲν συνεμερίζετο τὴν λύπην τῶν γονέων της. Ἀνατραφεῖσα μακρὰν τοῦ κόσμου, μόνον ἐκ φήμης ἐγνώριζε τὴν ἀκόλαστον φύσιν τῆς Αὐλῆς καὶ οὐδεμίαν ἠσθάνετο ἐπιθυμίαν ν' αὐξήσῃ τὰς γνώσεις της. Εὐχαριστομένη νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ ἀνταγαπᾶται ὑπὸ συζύγου τὸν ὁποῖον εἰς ἄκρον ἐσέβετο, οὐδόλως ἐταράττετο ἀπὸ τὴν

ἀνήσυχον ἐπιθυμίαν νέων εὐχαριστήσεων, ὥστε ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς της, βλέποντες τὴν εὐτυχίαν τοῦ τέκνου των, ἔπαυσαν λυπούμενοι.

Ἐπὶ τινὰς μῆνας μετὰ τὸν γάμον της οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπῆλθεν εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς Ἑλένης. Πλὴν ἐπὶ τέλους, ἡ ἀνήσυχος ἀγάπη τῶν γονέων της ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς ὑποψίγας αἱ τινες ἀνεπέωσαν τὴν πρώτην αὐτῶν ἀποδοκιμασίαν τῆς διαγωγῆς τοῦ λόρδου Γρέβιλ. Κατὰ τὰς συχνὰς αὐτῶν ἐπισκέψεις εἰς Σιλσὺ, παρετήρησαν ὅτι ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον κατήνησεν ἰδιοτροπία· ὅτι ὁ τρόπος του, ὅστις πάντοτε μὲν ἦτο μᾶλλον ψυχρὸς, ἐγένετο προφανῶς ὑπεροπτικὸς, ὅτι ὑπέκειτο εἰς στιγμὰς ἀλλοφροσύνης ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς διαθέσεις ἐριστικότητος, αἱ τινες κατέτρεχον τὴν θυγατέρα των. Ἀνεκάλυψαν ἐπίσης ὅτι ἡ Ἑλένη, τῆς ὁποίας ἡ εὐθυμία ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἡλικίας ἦτο ἡ παρηγορία καὶ διασκέδασίς των, ἐγένετο σιωπηλὴ καὶ δύσθυμος ὅτι μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ ἀκτινοβόλος ἔκφρασις τοῦ προσώπου της ἀπέβαλε τὴν λάμπουσαν φαειρότητα τῆς νεότητος, ἥτις ἦτο τὸ μεγαλύτερον αὐτῆς θέλημα, καὶ ὅτι μελαγχολία ἐζωγραφήθη ἐπὶ τῆς ὠραίας μορφῆς της. Ἡ λαίδου Πέρσου φοβηθεῖσα καὶ τεθλιμμένη κατεβάρυνε τὴν θυγατέρα της μὲ ἐρωτήσεις διὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἀτυχοῦς ταύτης μεταβολῆς. Πλὴν εἰς μάτην! ἡ Ἑλένη ἠρνεῖτο πᾶσαν μεταβολὴν εἰς τὰ αἰσθήματά της, καὶ ἐπέμενε λέγουσα ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα σοβρότης τοῦ χαρακτῆρός της ἦτο συνέπεια τῆς αὐξανομένης ἡλικίας καὶ τῶν καθηκόντων αὐτῆς ὡς οἰκοδεσποίνης καὶ μητρός.

— Ἔσο πεπεισμένη, ἀγαπητὴ μου μῆτερ, ἔλεγεν, ὅτι εἶμαι πάντοτε εὐτυχὴς καὶ φίλανδρος σύζυγος. Γνωρίζεις καλῶς ὅτι δὲν εἴλωσαν τὴν ἀγάπην μου κομψὰ προτερήματα ἢ θέλημα ἀνωφελοῦς χάριτος. Ἐπὶ τῆς μεγάλης φήμης τοῦ λόρδου Γρέβιλ, ἀπὸ τῶν δικαίων καὶ ἐντίμων ἀρχῶν του, ἐπὶ τῆς ἀνδρικής καὶ εὐγενοῦς φύσεώς του ἐθεμελιώθη ὁ ἔρωσ μου, καὶ ταῦτα πάντα εἶναι εἰσέτι ἀναλλοίωτα. Ἄν ἐνίοτε, δυσάρεστοι περιστάσεις ἐπέρχονται, τὰς ὁποίας τὸ φύλον καὶ ἡ ἡλικία μου μὲ καθιστῶσιν ἀνίκανον νὰ ἐξετάσω, ἂν αὐταὶ ρίπτουν νέφος εἰς τὸ μέτωπόν του ἢ πρόσκαιρον δυστροπίαν εἰς τὸν χαρακτῆρά του, δὲν θὰ ἤρμोजεν εἰς ἐμὲ νὰ ἐξετάσω, ἐν ἐνὶ λόγῳ (καὶ λέγουσα ταῦτα μὲ τρέμουσαν φωνὴν ἐνηγκαλίσθη τὴν μητέρα της ὅπως κρύψῃ τὰ δάκρυά της), ἐν ἐνὶ λόγῳ, φιλάττη μου μῆτερ, πρέπει νὰ ἐνθυμῆσαι ὅτι ὅσον περιπαθῶς, τρυφερῶς καὶ ἀπαθῶς καὶ ἂν ἀγαπᾷ ἡ Ἑλένη τὴν μητέρα της, ἡ σύζυγος τοῦ λόρδου Γρέβιλ δὲν δύναται νὰ κάμῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον παράπονον εἰς τὴν κόμησάν Πέρσου.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΕΝ ΚΙΝΑ. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 1869 ἔτους διέτριβον ἐν Κίνα 6,400 Εὐρωπαῖοι, ἦτοι

Ἐξαπόστολοι καθολικοὶ, ἀδελφαὶ τοῦ Ἑλέους, μοναχαὶ κλ. 375.

Ἐξαπόστολοι διαμαρτυρόμενοι 112.

Πρέσβεις καὶ Πρόξενοι 136.

Ἰπάλληλοι τελωνείων 290.

Στρατιωτικοὶ προγυμνασταὶ, τεχνίται κλ. 96.

Μηχανικοὶ, ἰατροὶ κλ. 630.

Ἐμποροὶ καὶ ἰπάλληλοι αὐτῶν 2,200.

Ἐπαγγελλόμενοι διαφόρους τέχνας, βιομήχανοι, κτηματῖαι, ἑταῖραι κλ. 2,250.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΑΝΔΩΡΑ. Τὸν τελευταῖον μῆνα τοῦ παρελθόντος ἔτους συνέστη διὰ μετοχῶν ἐν Ἐρμουπόλει τῆς Σύρου εὐεργετικὴ τράπεζα καλουμένη *Πανδώρα*, σκοπὸν ἔχουσα «τὴν παραγωγὴν κεφαλαίων διὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν διὰ τῶν κεφαλαίων τούτων ἐμψύχωσιν τῆς βιομηχανίας, ἐμπορίας, ναυτιλίας, γεωργίας καὶ παντὸς βιοποριστικοῦ ἔργου, διὰ χορηγομένων δανείων ἐπὶ τόκῳ ὅσον οἶόν τε μετρίῳ, ἀλλ' ἐπὶ ἀποχρῶσῃ ἐξασφαλίσῃ τῆς ἐταιρίας.» Ἐκάστη μετοχὴ τιμᾶται δραχ. ἢ φράγκα 365, καὶ καταβάλλεται ἐκ διαλειμμάτων. Τὸ δὲ ὅλον τῶν μετοχῶν ὠρίσθη ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς 10,000, ἢ εἰς δραχ. 3,650,000. Ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς

ἐταιρίας ταύτης εἶναι ἐκ τῶν κοινωφελεστάτων, οὐδεμία ἢ ἀμφιβολία, καθόσον μάλιστα ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας, περὶ ὧν οὐδεμία ἢ μικρὰ φροντίς μέχρι τοῦδε ἐγένετο. Φαίνεται δὲ ὅτι τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν συνησθάνθησαν πολλοὶ, διότι ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσαρῶν μηνῶν ἐνεγράφησαν μέτοχοι ὑπὲρ τὰς 6,000. Ἡμεῖς δὲ καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ταχέως θέλει πληρωθῆ ὁ ὅλος ἀριθμὸς μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας. Ὅσον ἐνθερμότερον ὑποστηρίζονται τὰ ἔργα τοῦ πρακτικοῦ βίου, τόσον εὐκολώτερα τρέπονται πρὸς αὐτὰ οἱ σήμερον ἐκζητοῦντες ἄρτον ἐξ εὐτελῶν δημοσιῶν θέσεων, καὶ, τὸ σπουδαιότατον, τόσῳ μᾶλλον βελτιοῦνται τὰ ἦθη καὶ αὐξάνει ἡ πρὸς τὴν τάξιν ἀγάπη· διότι ὁ ἐργαζόμενος καὶ ἔχων νὰ ζημιωθῆ ἐκ τῶν βιαίων μεταβολῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνατροπῶν, ἀποστρέφεται καὶ καταπολεμεῖ αὐτάς. Διό, ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐν Ἐρμουπόλει *Πανδώρα*, θέλει συντελέσει εἰς τὸ νὰ μὴ ὑποπέσῃ πλέον οἱ συμπολίται αὐτῆς εἰς τὰ ἀξιοθρήνητα παραπτώματα τοῦ 1862 ἔτους.

Διευθυντῆς τῆς ἐταιρίας, διοικουμένης ὑπὸ ἐξαμελοῦς συμβουλίου κατ' ἔτος ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν μετόχων, ὠνομάσθη ὁ Κ. Ν. Γ. Νικολιάδης, ὃς τις, εἰς συμπεράνωμεν ἐκ τῆς προθυμίας μεθ' ἧς συντρέχουσιν οἱ μέτοχοι, παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν ἐπιτυχοῦς καὶ ἐντίμου διαχειρίσεως.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ « ΠΑΝΔΩΡΑΣ »

ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΑ' ΕΤΟΣ.

1) Κ. Παπαρρήγόπουλος καθῆγ. τοῦ Πανεπιστημίου.	49) Θ. Καρούσος.
2) Π. Καλλιγᾶς " " "	20) Ν. Δ. Λεβίδης.
3) Ν. Σαρίπολος " " "	21) Κ. Ι. Δραγοῦμης.
4) Ἰλ. Πάλλης " " "	22) Τιμ. Δ. Ἀμπελάς.
5) Εὐθ. Καστόρχης " " "	23) Β. Δ. Ζῶτος.
6) Θεόδ. Ὁρφανίδης " " "	24) Ι. Ν. Κονταρίνης.
7) Γρ. Γ. Παππαδόπουλος " " "	25) Ἀρχιμανδρ. Εὐστ. Βουλισμᾶς ἐν Ὁδησσῷ.
8) Ν. Δαμαλάς " " "	26) Ἀθ. Π. Πήλικας " " "
9) Ι. Περβάνογλους ὑφηγητῆς " " "	27) Ι. Ν. Βαλέττας ἐν Λουδίῳ.
10) Ἑλένη Ν. Μαυροκορδάτου.	28) Δ. Βικέλλας ἐν Λουδίῳ.
11) Ι. Ῥωμανός.	29) Δ. Χασιώτης ἐν Βυρσοῦργῳ.
12) Ι. Δεκιγᾶλλας, ἰατρός.	30) Ι. Σακέλλιον ἐν Πάτρῳ.
13) Ἐμμ. Γαλάνης, γυμνασιάρχης.	31) Π. Βενετοκλῆς ἐν Ῥόδῳ.
14) Κυριακὸς Λαμπρούλλος.	32) Ν. Βεγλερῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.
15) Γ. Α. Ἀντωνιάδης.	33) Μ. Γ. Γεδεῶν " " "
16) Π. Καλλιθούρης.	34) Δ. Ν. Μπότσης ἐν Ἀμερικῇ.
17) Ἀθ. Πετρίδης.	35) Πέτρος Π. Χωραφᾶς ἐν Ῥοστωβίῳ.
18) Α. Φατσέας, καθηγητῆς Γυμνασίου.	

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑ' ΤΟΜΟΥ.

ΕΡΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΑ' ΤΟΜΩ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

- Μαρτῆ. Σελ. 38.
Μιχ. Στεφανόπουλος 41.
Αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς 69.
Κάρολος Δίκηνς 203.
Αὐγουστος Βοίκχιος 231.
Νόμοι Ῥοδίων 237.
Οὐίλεμαῖνος 357.
Ναυτικὴ ἐκστρατεία 369.
Πρεβὸ Παραδῶλ 445.
Ναθαναήλ Κανώπιος 449.
Ἄνδρ. Ἰδρωμένος 501.
Κατάστασις ἀρχαίων πολιτευμάτων 516.
Περὶ πολιορκιῶν 323, 360, 450, 546.
Ἡ ἐν Ἀθήναις φιλολ. πρόδος ἐν τῇ διαρκείᾳ τῶν
πολέμων 553.
Ἀνέκδ. ἐγκύκλ. Ἰερεμίου Γ' πατριάρχου 560.

Β'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

- Πλατωνικαὶ μελέται. Σελ. 2, 116.
Λεξιλογικὰ 13; 85, 234, 257, 308, 476.
Medieval Greek texts. 34.
Βίος Μητροφάνους Κριτοπούλου 37.
Τσακωνικὴ διάλεκτος 65.
Καταδίωξις ληστείας 82.
Études sur les Tchinghamianés 135.
Γρατιανὸς Ζώρζης 228, 284.
Ἑλληνικὴ μυθολογία 252, 265.
Μητρόπολις Βελεγράδων 258.
Λατινικοὶ στίχοι 284.
Ὄνομασίαι ἀνθρώπων 285, 332.
Αὐτοβοήθεια 305.
Ἔνωσις τιμ. τεχνιτῶν αὐτ.
Κοινότης Κηφησίας αὐτ.

- Κοινότης Ἀμάρουσίου αὐτ.
Σύναξις πρεσβυτέρων αὐτ.
Χριστ. δεήσεις αὐτ.
Νομίσματα Ἀμοργοῦ 377.
Ἐτυμολογίαι Ἑλλην. Γλώσσης 452.

Γ'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

- Νεώτερα μνημεῖα Ἀθηνῶν. Σελ. 14.
Περιγραφή Φολεγάνδρου 25.
Φορολογία Αἰγαίου 40.
Χειραφεσία τῆς γυναίκος 80.
Στατιστικὴ Γαλλίας 116.
Veritas 141.
Ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι 248.
Ἴδρυσις Πανεπιστημίων 282.
Γερμανικὸς πόλεμος 291.
Διπλωματικὴ ὑπηρεσία 396.
Ἑλλην. ἐφημερίδες τοῦ 1870, 404.
Περὶ ὑπουργείου καὶ ὑπουργικῆς εὐθύνης 446.
Ἐταιρία φίλων λαοῦ 457.
Ἐθνικὸν πανεπιστήμιον 491.
Διαγωνίσματα ἐν Κωνσταντινουπόλει 514.
Ὁρθόδοξοι ἐν Ῥωσσίᾳ 524.
Ἐκπαίδευσις ἐν Βελγικῇ αὐτ.
Περὶ τῆς εἰς τὴν σύνταξιν τῶν νόμων καὶ τὴν σύ-
στασιν τῆς πολιτείας χρησιμότητος τῶν ἰα-
τροφυσικῶν γνώσεων 530.
Ἐταιρία Πανδώρα 568.

Δ'. ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΗΘΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

- Ῥωμαϊκὴ ἐκπαίδευσις. Σελ. 509.

Ε'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

- Ἀρχαιολογικὰ Κύπρου. Σελ. 22.
Ἀρχαιολογικὰ Σύρου 33.

6.

Αρχαιολογία Μικρᾶς Ἀσίας 64.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Θήρᾳ 80.

Μνημεῖον κρημισθῆν 134.

Ὀνομασίαι θέσεων ἐν Σύρῳ 135.

Πελαγονίας ἐπιγραφαὶ 199.

Λακωνίας ἐπιγραφαὶ 282, 329.

Ἐπιγραφή Κῶ 302.

Ἀρχαιολογικὰ Νάξου 130, 462.

Ἐπιγραφή Μασταύρων 131.

Ἀρχαίαι ἐπιγραφαὶ 379.

Λουτρὰ Αἰδηψοῦ 400.

Ἐποίκια Λοκρῶν γράμματα 525, 549.

ΣΤ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ.

Ἱστορία Μαγείας. Σελ. 60.

Εἰκὼν καταστάσεως ἐπιστημῶν 86, 225, 309.

Ἐκκλησ. τέχνη καὶ ἀγιογραφία 93.

Περὶ ποινικῆς δικονομίας 141, 189, 291.

Μαυσῶλειον Πορσένα 284.

Ἄεροστασία 308.

Ἄεροπορία 332.

Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος 381, 429.

Περὶ φασματικῆς ἀναλύσεως 470.

Ζ'. ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

Μυρολόγια. Σελ. 28, 523.

Ποιητικὸς ἀγὼν τοῦ 1870, 45, 73, 111, 137, 151, 192, 243.

Ποιήσεις Ῥαγκαβῆ 67.

Εὐχαὶ πρωτοχρονιᾶς 103, 236.

Γνωμικὸν ποίημα 165.

Ποιήσεις Ἰσπανῶν 187.

Ὀλυμπιακὸς ἀγὼν 383, 380, 405.

Κωμῳδία, ἡ γυνὴ ὁμοιάζει τὴν σκιάν σου 417.

Ἀπόλογοι 428, 451.

Ποικίλα ποιημάτια 475.

Κωμῳδία, ὁ πῖλος τοῦ ὠρολογοποιῦ 477, 498.

Η'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Κλειδίον ἀπολεσθῆν Σελ. 29, 76.

Λόρδος Ἐρλιστάουν 56, 124, 180, 218, 274;
Ἀββᾶς Ὠβαὶν 174, 210, 354. [315.

Τὸ πρῶτόν μου δράμα 363.

Τὰ παθήματα τοῦ Κλ. Βλουέτου 390, 425, 436.

Ἀγαθὸς δαίμων ἐν ὁδοπορίᾳ 510.

Θηρεσία Μάρτσημοντ 566.

Θ'. ΔΙΑΦΟΡΑ.

Θεραπεία τραυμάτων. Σελ. 24.

Περὶ Πανδώρας 42.

Πύργος Βαβυλῶνος 44.

Δεῖπνον κλεπτῶν 68.

Πυρκαϊαὶ 92.

Ὀρεξὶς φρικώδης αὐτ.

Βάϊρον καὶ Λόντος 188.

Εὐφυὴς ἀπάντησις αὐτ.

Βράουν 212.

Πόσον λαλοῦσιν αἱ γυναῖκες αὐτ.

Ἄγγλοι ἀθληταὶ 314.

Δραματικὸν ἀνέκδοτον 356.

Θάνατος Ἰνδοῦ 379.

Ἀρχαῖον χειρουργημένον ὄστουν 469.

Φρόνιμος Ἰνδὸς 500.

Ἀνατροφή αὐτ.

Ἀρχαῖα ἀποφθέγματα αὐτ.

Εὐρωπαῖοι ἐν Κίνα 568.

Συντάκται Πανδώρας αὐτ.

Πίναξ περιεχομένων α.

Ἀλφαβητικὸς πίναξ γ'.

Ι'. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Ἐκρηξις Οὐεσσουτοῦ. Σελ. 160, 206.

Περὶ σεισμῶν 164, 177, 202.

Βόρειον σέλας 270.

Κωμωδίαί 417, 477, 498.

Κλειδίον ἀπολεσθὲν 29, 76.

Κλεπτῶν δειπνον 68.

Λ.

Λεξιλογικά. Σελ. 13, 85, 234, 257, 308, 476.

Ληστείας καταδίωξις 82.

Λακωνίας ἐπιγραφαί 282, 329.

Λόγος Ἐρλιστάουν 56, 124, 180, 218, 274, 315.

Λόντος καὶ Βάιρον 188.

Λοκρῶν ἐποίκια γράμματα 525, 549

Μ.

Μαρκ. Σελ. 38.

Μελέται πλατωνικά 416.

Medieval Greek texts 34.

Μητροφάνους Κριτοπούλου βίος 37.

Μυθολογία ἑλληνική 252, 265.

Μνημεῖον κρημισθὲν 134.

Μασταύρων ἐπιγραφαί 431.

Μαγείας ἱστορία 60.

Μυρολόγια 23, 523.

Ν.

Νάξου ἀρχαιολογικά. Σελ. 430, 462.

Ο.

Οὐλίμαϊνος. Σελ. 357.

Ὄρθοδοξοὶ ἐν Ῥωσσίᾳ 544.

Ὀυεσουτου ἐκρηξις 160, 206.

Ὄρεξις φρικώδης 92.

Ὄστουν ἀρχαίων 469.

Π.

Πρεβὼ Παραδόλ. Σελ. 445.

Πολιτευμάτων ἀρχαίων κατάλυσις 516.

Πανεπιστημίων ἴδρυσις 282.

Πόλεμος γερμανικὸς 291.

Πολιορκίαί 323, 360, 450.

Πανεπιστήμιον ἐθνικὸν 491.

Πρεσβυτέρων σύναξις 305.

Πελαγονίας ἐπιγραφαί 199.

Πορσένα μαυσώλειον 284.

Ποιήματα ποικίλα 475.

Πανδώρα 42.

Πυρκαϊαί 92.

Πανδώρα ἑταιρία 568.

Πανδώρας Συντάκται αὐτ.

Περιεχομένων πίναξ ἀ.

Πίναξ ἀλφαβητικὸς γ'.

Ρ.

Ῥοδίων νόμοι. Σελ. 237.

Σ.

Στεφανόπουλος Μ. Σελ. 41.

Στίχοι λατινικοὶ 284.

Σύρου ἀρχαιολογικά 64.

Σύρου ὀνοματοθεσίαι 135.

Σεισμοὶ 164, 177, 202.

Σέλας βόρειον 270.

Τ.

Τεχνιτῶν ἔνωσις. Σελ. 305.

Τέχνη ἐκκλησιαστικὴ 93.

Τιμόθεος Μιλήσιος 381, 429.

Τὸ πρῶτόν μου δράμα 363.

Τραυμάτων θεραπεία 24.

Υ.

Υπηρσία διπλωματικὴ. Σελ. 396.

Υπουργῶν εὐθύνη 446.

Φ.

Φολεγάνδρου περιγραφή. Σελ. 25.

Φίλων λαοῦ ἑταιρία 457.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἀρχομένου τοῦ ΚΒ' ἔτους τῆς ΠΑΝΔΩΡΑΣ τὴν 1 Ἀπριλίου 1871, παρακαλοῦνται οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐξακολούθησιν τῆς συνδρομῆς αὐτῶν νὰ εἰδοποιήσωσιν ἐγκαίρως τὴν διεύθυνσιν ἢ τοὺς ἐπιστάτας, συναποστέλλοντες καὶ τὸ ἐτήσιον τίμημα. Παρακαλοῦνται δὲ καὶ οἱ ὀφειλοντες τὴν συνδρομὴν τοῦ λήγοντος ἔτους καθὼς καὶ οἱ ἐπιστάται ν' ἀποτίσωσιν ἀνευ ἀναβολῆς τὰ ὀφειλόμενα.

Πρὸς τοὺς γινομένους ΚΑΤΑ ΠΡΩΤΟΝ συνδρομητάς, δίδεται ὁ ΚΑ' τόμος ἀντὶ δραχμῶν ἑκτῶ, ἐπὶ τῷ ἀπαράβατῳ ὅμως ὄρω τῆς ἀμέσου πληρωμῆς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ΚΒ'.

ΑΓΓΕΛΙΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΟΥΪΑ. ΔΟΝΑΔΩΝΟΣ ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν σωκρατικῶν σχολῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κτλ. ἐξελληνισθεῖσα μετὰ πολλῶν προσθηκῶν καὶ διορθώσεων. ὑπὸ Ἰωάν. Ν. Βαλέττα. Τόμ. Α' καὶ Β. Ἐν Λονδίῳ τύποις Claydon et Co 1871.

ΜΥΘΟΙ Ἀλεξάνδρου Κατακουζηνοῦ, Ἀθ. τύποις Πετρόη καὶ Βαμπᾶ 1870. Τιμ. δρ. 5.

ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ ὁ Πατριάρχης ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἀθ. τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφείως 1871. Δρ. 1.

ΑΝΘΥΛΛΙΑ ΚΑΙ ΔΣΜΑΤΙΑ. Στίχοι Κλ. Παπαζογλου. Βραίλα, τύποις Τριγώνου 1871. Φρ. 3.

ΑΠΟΔΟΓΙΣΜΟΣ τῶν ἄχρι τοῦδε γενομένων δαπανῶν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου. Ἀθ. ἐκ τοῦ ἐθν. τυπογραφείου 1871.

ΛΟΓΟΣ τῆς 28 Μαρτίου 1871 ὑπὸ Γ. Τερτζέτη βιβλιοφύλακος τῆς Βουλῆς. Ἀθ. τύποις Ἐφημ. Συζητήσεων 1871.

ΛΟΓΟΣ εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλήν. ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἐκφωνηθεὶς τῇ 11 Ἀπριλίου 1871 ὑπὸ τοῦ ἐφέτου Μ. Γ. Ἰδρωμένου, ἐν Κερκύρᾳ τύποις Ἰονίας 1871.

ΕΚΘΕΣΙΣ τῶν παρὰ τῆς ἐλεήμονος ἐταιρίας κατὰ τὸ Γ' ἔτος τῆς συστάσεώς της πεπραγμένων, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου αὐτῆς Κ. Νέγρη τῇ 7 Μαρτίου 1871 κλ. Ἀθ. τύποις Μωραϊτίνῃ 1871.

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΣΥΗ ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ, ἐκδιδόμενα τετράκις τῆς ἐβδομάδος. Ἀθ. τύποις Γ. Καρυοφύλλῃ 1871, δρ. 12.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ περιοδικῶς ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ἐπιστάσις ἑπταμελοῦς ἐπιτροπῆς. Τόμ. α.— Μέρ. 6'.— Φυλλ. α.— Χρονικὸν Δρυοπίδος ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἀθ. Πετρίδου. Ἀθ. τύποις Α. Κτενῆ καὶ Οἰκονόμου 1871.

ΑΝΑΦΟΡΑ Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ πρὸς τὸς τὸν ἔντιμον κ. ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν. Ἐν Ἀργοστολίᾳ Κεφαλληνίας, τυπογρ. ὁ Ποσειδῶν 1871.

ΕΝ ΤΩ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ:

ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, τῶν ἐτῶν 1825—1826—1827 καὶ 1828 εἰς δύο τόμους δεδευμένους δρ. 60.

ΒΑΡΙΝΟΣ, δεδευμένος δρ. 40.

ΧΡΥΣΑΛΔΙΣ, περιοδ. σύγγραμμα τόμοι 4 δρ. 45.

ΛΕΞΙΚΟΝ ΓΑΖΗ' τῶν. 3, ἔκδο Β', εἰς μέγαν καὶ παχὺν χάρτην, δεδεμ. δρ. 120.

L'UNIVERS ILLUSTRÉ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς (1852) μέχρι καὶ τοῦ 1864, τόμ. 6 ἡμ. δρ. 150.

Ο ΛΣΩΤΟΣ. Κωμῳδία Ἀλεξ. Σούτσου. Ἐκδόσις Β'. 1865. δρ. 2.

ΝΕΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΓΑΛΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ὑπὸ Κ. Βαρβάτη, τόμ. 4. δρ. 48.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ τριγωνομετρίας εὐθυγράμμου καὶ σφαιρικῆς ὑπὸ τοῦ Συνταγ. Σοφιανοῦ δρ. 3, 75.

» ἀναλυτικῆς γεωμετρίας » » » 12.

» διαφορικοῦ καὶ ἑλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ » » » 12.

» ἀλγέβρας » » » 15.

» ἀριθμητικῆς » » » 6, 50.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ περὶ ἡμερολόγιου » » » 4, 50.

ΣΠ. ΤΡΙΚΟΤΠΗ ΛΟΓΟΙ. Ἐκδ. 6'. δρ. 2

» Ο ΔΗΜΟΣ, Ποίημα Κλέφτικον. Ἐκδ. 6'. 1863. δρ. 4.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ Α. Ρ. Ράγκαβῆ. Τόμ. Γ', δρ. 4.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ἠέπιστολαὶ πρὸς Σοφίαν περὶ τῆς Φυσικῆς, τῆς Χημείας καὶ τῆς Φύσικῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Κ. Βαρβάτη, δρ. 4.

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΠΑΝΑΣΤ., παρὰ Ι. Φιλήμονος. Τόμ. τέσσαρες, δρ. 40.

MÉMOIRES Biographiques-historiques sur le président de la Grèce, comte J. Capodistrias, etc; par A. Papadopoulos Vréto. Paris 1837—38. Τόμ. 2. δρ. 12.

HUME and Smollet's, history of England from the invasion of Julius Cæsar to the death of George II, with a continuation to the reign of William IV (1835). Τόμ. τρεῖς εἰς φῶλλον, δεδευμένοι καὶ καινούργιοι. δρ. 60.

DICTIONARY of the english language, etc, by Samuel Johnson. Τόμ. δύο. Ἐκδοσις ἀρχαία καὶ σπανία. Τιμ. δρ. 30.

ΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ μυθιστ. Βίβλ. Οὔγου, μετάφρ. Α. Γ. Σκαλίδου. δρ. 9.

Ο ΧΑΛΕΥ ΕΦΕΝΤΗΣ ὑπὸ Κ. Ράμφου, τόμ. Α', Β' καὶ Γ' δρ. 12.

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ δρ. 4.

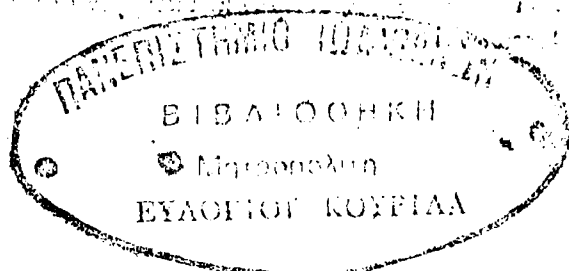
Η ΟΙΚΙΑ ΚΑΡΝΑΒΑΛΕΤ ὑπὸ Π. Φεβάλ. Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Σ. Η. Ἀθῆν. 1869, τιμ. δρ. 2.

ΜΝΗΣΤΗ ΛΑΜΕΡΜΟΥΡ. Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ 1868. δρ. 4.

Η ΦΙΛΑΡΕΣΚΟΣ ΓΥΝΗ. Κωμῳδία τοῦ Ἰταλοῦ Νόττα, ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ι. Δεκιγγάλα. Ἀθῆν. 1864. δρ. 1, 50.

ΙΤΑΛΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ὑπὸ Σ. Ζαυπελίου. δρ. 4.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΙΒΥΛΛΗΣ δρ. 4.

ВК
71163

Αριθ. εντ. 132 549

ПРАВОСЛАВНЫЙ
ПАЛЕСТИНСКИЙ СБОРНИКЪ

Томъ XIV

ВЫПУСКЪ ПЕРВЫЙ

ИЗДАНИЕ

ИМПЕРАТОРСКАГО ПРАВОСЛАВНАГО ПАЛЕСТИНСКАГО
ОБЩЕСТВА

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

Типографія В. Киршвагма, въ д. М-ва Финансовъ, на Дворц. площ.

1895

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΔΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ. _____

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

Отъ С.-Петербургскаго Духовнаго Цензурнаго Комитета печатать дозволяется.
С.-Петербургъ, 3 Марта 1895 г.

Цензоръ, Архимандритъ *Тисонъ*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΕΝ ΑΡΙΘ. _____

ΜΕΡΙΚΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

διὰ τὰ πάθη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλων τινῶν.

ΠΟΝΗΜΑΤΙΟΝ ΑΝΩΝΥΜΟΥ

γραφέν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1253 καὶ 1254

νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενον μετὰ προλόγου

ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως

καὶ συνοδευόμενον μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Γαβριήλ Σ. Δεστούνη

КРАТКІЙ РАЗСКАЗЪ

О СВЯТЫХЪ МѢСТАХЪ ІЕРУСАЛИМСКИХЪ

и о страстяхъ Господа нашего Іисуса Христа

и о другихъ

БЕЗЪИМЯННАГО

написанный въ 125³/₄ г.

изданный въ первый разъ съ предисловіемъ

А. И. Пападопуло-Керамевсомъ

и переведенный Г. С. Дестунисомъ

КРАТКІЙ РАЗСКАЗЪ
О СВАТЫХЪ ЖЪСТІАХЪ ІЕРУСАЛИМСКИХЪ

и о страстяхъ Господа нашего Іисуса Христа

и о другихъ

БЕЗЪИМЯННАГО

написанный въ 125³/₄ г.

изданный въ первый разъ съ предисловіемъ

А. И. Пападопуло-Керамевсомъ

и переведенный Г. С. Дестунисомъ

Издаваемый нынѣ въ первый разъ „Краткій рассказъ о Святыхъ мѣстахъ Іерусалимскихъ и о страстяхъ Господа нашего Іисуса Христа и о другомъ“ греческаго безымяннаго писателя находится въ единственномъ, известномъ намъ, спискѣ въ греческой рукописи Неаполитанской бібліотеки, начала XVI вѣка, III, 13, 27, листы 174—180¹. Не бывши лично въ Неаполь, я воспользовался для настоящаго изданія любезно сообщенными мнѣ тремя списками съ Неаполитанской рукописи этого рассказа. Первый предоставленъ былъ въ мое распоряженіе Императорскимъ Православнымъ Палестинскимъ Обществомъ, второй — К. Келлеромъ, ученымъ душеприкащикомъ графа П. Ріана, для котораго копія эта была нѣкогда снята и сохранялась въ неизданныхъ еще его бумагахъ². Копія эта для графа Ріана была очень тщательно сдѣлана Ант. Соглиано, который въ концѣ ея помѣстилъ слѣдующую замѣтку о еостояніи описанной имъ рукописи: *Paginae, quas descripsi, codice MS. chartaceo continentur, qui initio saeculi XVI tribuendus videtur. Amannensis graecae linguae penitus ignarus plurimos in errores, praesertim orthographicos, incidit, et varissime fit ut accentus recte ponat: ast ego errata omnia fideliter in descriptione servavi. Singulas paginas lineolis inclusi.* Neapoli post. id. septem. 1886. Antonius Soglianos,

¹ Salv. Cyrilli, Codd. Gr. MSS. regiae bibliothecae Borbonicae, т. I стр. 331.—² Revue de l'Orient Latin, Paris 1893, I, стр. 14.

II

litt. doct. Наконецъ третій, заключающій лишь первыя 5 и послѣднія 3 главы, по моему раздѣленію былъ присланъ моимъ ученымъ другомъ К. Крумбахеромъ, списавшимъ этотъ отрывокъ собственноручно въ Неаполѣ.

Сличеніе этихъ трехъ списковъ указало, что въ подлинной рукописи должно имѣться значительное количество ошибокъ; ошибки очевидно оказались и у переписчиковъ, въ виду этого мнѣ пришлось въ настоящемъ изданіи принять въ основаніе списокъ, сдѣланный Согліано, какъ по моему мнѣнію наиболѣе тщательно списанный, и затѣмъ въ выноскахъ отмѣтить встрѣчаемыя главнѣйшія различія въ остальныхъ двухъ спискахъ, а равно и тѣ ошибки подлинника, которыя, по моему крайнему разумѣнію, исправлены мною въ печатаемомъ текстѣ. Кроме того мною обозначены * мѣста, въ которыхъ, по моему мнѣнію, пропущены слова и ** гдѣ я полагаю пропускъ одной или нѣсколькихъ главъ.

Переходя затѣмъ къ разсмотрѣнію внутренняго содержанія этого разсказа, я долженъ прежде всего замѣтить, что не смотря на то, что въ дошедшей до насъ Неаполитанской рукописи имѣется помѣщаемое нами заглавіе, но начало разсказа, какъ видно, не сохранилось въ рукописи; слѣдуетъ предполагать, что безымянный составитель разсказа начиналъ свое повѣствованіе отъ какого либо опредѣленнаго мѣста и велъ его черезъ Антиохію, съ которой только начинается дошедшая до насъ рукопись.

Поставленное въ рукописи приводимое нами заглавіе, не смотря на отсутствіе начала рукописи, заставляетъ предполагать, что едва ли оно существовало въ подлинномъ разсказѣ съ потеряннымъ началомъ.

Относительно времени составленія разсказа имѣется

III

въ концѣ рукописи (§ 31) хронологическое исчисленіе, которое приводитъ къ $125^{3/4}$ г.; ближайшее разсмотрѣніе однако же этой главы указываетъ, что это исчисленіе съ начала до словъ: до Теофила индикта V 530 лѣтъ, заимствовано цѣликомъ изъ *Σύντομον χρονολογικόν* патріарха Никифора IX вѣка¹. Слова же: отъ Теофила же и до конца, слѣдуетъ предполагать, прибавлены были уже отъ себя составителемъ разсказа.

Принимая вышеприведенныя исчисленія хроники Никифора и прибавку составителя разсказа, получаемъ всѣхъ лѣтъ 6762 и къ этому году, который будетъ $125^{3/4}$, можно отнести время составленія издаваемаго разсказа.

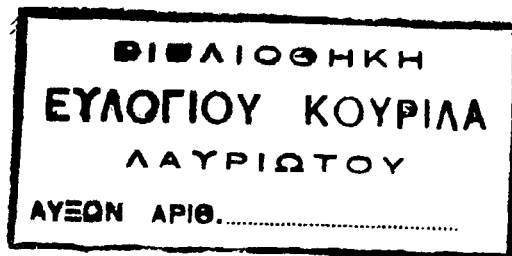
Этому, полагаю, не противорѣчитъ и содержимое въ разсказѣ описаніе Св. мѣсть, представляющее многое отличное отъ извѣстныхъ намъ греческихъ описаній Св. мѣсть XIV и XV вѣковъ, и въ немъ встрѣчаются подробности относительно нѣкоторыхъ Св. мѣсть, неизвѣстныхъ намъ ранѣе, какъ, напр., упоминовеніе о храмѣ Христа Человѣколюбца на Сіонѣ, которымъ владѣли армяне.

А. Пападопуло-Керамевсь.

28 Февраля 1895 г.

¹ Nicephori opuscula ed. Boor. Lipsiae 1880, стр. 102.

ΜΕΡΙΚΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

διὰ τὰ πάθη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλων τινῶν.

1. Ἐκεῖ δὲ πλησίον ἐστὶν ὄρος ὑψηλόν, καὶ εἰς
τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἐστὶν ὁ τάφος τοῦ ἀγίου Βαβύλα, ἀρχιε- 5
πισκόπου Ἀντιοχείας, οὗ ἐστὶ προσκύνημα ἅγιον καὶ θαυμαστόν·
οἱ δὲ προσκυνοῦντες ἐκεῖ δέονται τῷ ἀγίῳ οὕτως· “Ἄγιε τοῦ
Θεοῦ, ἀνοιξὸν ἡμῖν τὸν ναόν σου, ἵνα ἴδοῦμεν καὶ προσκυνήσωμέν
σε”. Καὶ εὐθὺς βλέπουσιν ἀποσκίασιν ἀνθρώπου καὶ κτύπον καὶ
εὐωδίαν θυμιάματος, καὶ οἱ πάντες δοξάζουσι τὸ θαῦμα τοῦ ἀγίου. 10

2. Ἀπὸ Δαμασκοῦ ἕως τὴν Τιβεριάδα θάλασσαν ἐστὶν ἡμε-
ρῶν τριῶν ὁδός, ἔνθα ὁ Χριστὸς ἐφάνη τοῖς μαθηταῖς. Καὶ
πλησίον τῆς Δαμασκοῦ τρέχει ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς καὶ σμίγει τῇ
θαλάσῃ τῇ Τιβεριάδι καὶ πορεύεται τῇ ἄλλῃ μεράδι. Ἔστι δὲ
αὕτη ἡ θάλασσα τρίγωνος, πλήν ἐστὶ γλυκεῖα. Καὶ ἐκεῖ ἐφύσησεν 15
ὁ Χριστὸς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους* καὶ καταπέμφας αὐτοῖς τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον.

1 E cod. Neapolit. III, B. 27, fol. 174^r—180^r (Salv. Cyrilli, Codd. Gr. MSS. regiae bibliothecae Borbonicae, t. I, p. 331 sqq). Titulus: Μερικὴ διήγησις ἐκ τῶν ἀγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὰ πάθη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλων τινῶν: † ἀρχὴ Ἐκεῖ δὲ etc. — 4 cod. ὄρος ὑψίλον. — 6 cod. ἀρχιεπισκόπου ἀντιοχείας. 8 ἐστὶ προσκύνημα ἅγιον. — 7 cod. προσκυνοῦντες || δέονται correxi, δὲ οὕτως cod. — 8 cod. ἀνοιξὸν || cod. εἰδοῦμεν.—9 ἀποσκίασιν correxi, ἀποσκίας cod. || κτύπον cod. — 10 cod. δοξάζουσι τὸ θαῦμα.—11 cod. ἀποδαμασκοῦ ἕως τ. τιβεριαθάλασσα.—12 cod. τρέχη || ἰορδάνης in rasura || cod. σμίγει.—14 cod. θαλάσα τῆβεριαδι || cod. ἀλλημέραδι ἐστὶ δὲ αὕτη ἡ θάλασσα vel μεραδιεγεστηθε ὁ χριστός· αὕτη ἡ θαλάσα (apogr. Antonii Sogliani).—15 cod. πλήν ἐστὶ γλυκεῖα || ἐφύσησεν scripsi, ἐφύσεν cod.—16 post ἀποστόλους aliquid excidit.

3. Καὶ ἀπεκεῖσε ἐστὶ μιᾶς ἡμέρας ὁδὸς [ἕως] τὸ Θαβώ-
ριον ὄρος, ἔνθα γέγονεν ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ· ἐν δὲ τῇ
μέσῃ τοῦ ὄρους ἐστὶ τὸ σπήλαιον, ἔνθα ἦν ὁ Μελχισεδὲκ χρόνους μ'.
Ἔτερον προσκόνημα ἡμέρας ὁδοῦ εἰς Ναζαρέτ, ὅπου εὐηγγελίσθη
5 ἡ πάναγνος Θεοτόκος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Ἐκεῖ ἐστὶ
τὸ φρέαρ. Ἔτερον φρέαρ πλησίον τῆς Ναζαρέτ, ἐν ᾧ ἔβαλον
τὸν Ἰωσήφ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ διὰ φθόνον.

4. Ἔτερον κάστρον τῆς Σαμαρείας, τὸ λεγόμενον Σεβάχ.
Πλησίον αὐτῆς ὠρῶν τριῶν* ἐκεῖ ὠμίλησεν ὁ Χριστὸς τῇ Σαμα-
10 ρεΐτιδι ἐπὶ τὸ φρέαρ, καὶ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἀπέτεμεν ὁ Ἡρώ-
δης ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλὴν τοῦ Προδρόμου. Καὶ ἐκεῖ πλησίον
ἐστὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Ἰούδας, τὸ λεγόμενον Εἰσχάρα.
Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον χωρίον λεγόμενον Καπερναοῦμ, ὅπου ἐποί-
ησεν ὁ Χριστὸς τὸ θαῦμα καὶ ἀνέστησεν τὸν παράλυτον.

15 5. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶ καὶ τὸ κάστρον τῆς Ἱερουσαλήμ.
Ἔστι δὲ τρίγωνον καὶ γυρίζει μίλια ε', καὶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος
ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου μέλλει νὰ δράμῃ ὁ Πύρινος Ποταμός. Πλη-
σίον δὲ αὐτοῦ ἐνὶ καὶ τὸ χωρίον Γεθσημανῆ, ἔνθα ἐστὶ τῆς
Παναγίας ὁ τάφος· κατέρχεται δὲ βαθμίδα μῆ· μέσον δὲ ἐστὶν
20 ὕδωρ· ἔχει δὲ στόμα ὡς φρέατος, ἔνθα τινὲς λέγουσιν, ὅτι ἐκεῖ-
θεν μέλλει νὰ δράμῃ ὁ Πύρινος Ποταμός.

6. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τόπος τῶν Ἐλαιῶν, ὅπου ἐπρο-
σεύχετο ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Ἰούδα·
ἐκεῖ καὶ ὁ τύπος τῶν χειρῶν εἰς τὴν πέτραν, ἐξ ἧς ἐξέρχεται
25 εὐωδία ἄριστος. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τόπος τῶν πρωτομαρτύρων,
ἐν ᾧ ἐλιθοβόλησαν τὸν Στέφανον.

1 cod. ἐστὶ μιὰ ἡμερὰ || ἕως addidi.—3 cod. σπύλαιον.—4 εἰς] cod. ἧς || cod. ἐβη-
γελίσθη ἢ πανάγνος.—5 cod. ἐστὶ || cod. ἕτερον; item deinceps—6 cod. τῆσιν. ἐνὼς
ἔβαλον.—7 cod. διαφθόνον.—8 cod. σαμαρίας.—9 cod. πλησίον || post τριῶν lacunam
indicavi; fort. supplendum ὁδός, ὅπου ἐστὶ φρέαρ || cod. ὠμίλησεν ὁ χ. τηςαμαριτιδι.—

10 cod. ἀπετεμέν ὁ Ἡρώδης.—11 cod. πλησίον.—12 cod. ἐνὼ ἐγεννήθη.—13 cod. λέ-
γομενον.—16 τρίγωνον] sic codex || cod. μῆλια || cod. ἔνμερος.—17 cod. ὀπουμέλινα.—
18 cod. ἐνὶ || cod. ἐνθά.—19 cod. κατεργέτε || cod. μεσονδὲ ἐστὶν ὕδωρ.—20 Soglianus
legit in cod. στόμακός; alter στόμα ὡς.—21 cod. ἐκεῖθεν μέλινα.—22 Ἐλαιῶν] cod.
ἐλαιὸν νεὶ λαιον.—25 cod. ἐξῆς.—26 cod. ἐνὼ ἐλιθοβόλησαν || τὸν addidi || cod. στέφανων.

7. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἕτερον προσκύνημα δεσποτικόν, ἔνθα ἐπάτησαν οἱ τοῦ Χριστοῦ μου πόδες ἐπιβῆναι τῷ πώλῳ καὶ εἰσιέναι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔνθα καὶ ὑπήντησαν οἱ παῖδες μετὰ βαίτων καὶ κλάδων καὶ ἔμεινεν ὁ τύπος τῶν ποδῶν ἐν τῇ πέτρα. Ἐκεῖ ἐστὶν ἕτερον προσκύνημα, ὅπου ἀνελήφθη ἡ θεοτόκος 5
Μαρία καὶ κατέλιπεν τὴν ζώνην αὐτῆς τῷ ἀποστόλῳ Θωμᾶ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἕτερον προσκύνημα, ἔνθα εἶπεν ὁ Χριστὸς ἐν [τῇ] καταβάσει τῆς Ἱερουσαλήμ, ἵνα μὴ μείνη λίθος ἐπὶ λίθον.

8. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὄρος ἡ Γαλιλαία, ἔνθα γέγονεν ὁ γάμος ἐν Κανᾶ· ἐκεῖ εἶναι ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον ὁ Χριστὸς. 10
Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὅπου γέγονεν ἡ ἀνάληψις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔνθα ἔμεινεν ὁ τύπος τῶν ἀχράντων αὐτοῦ ποδῶν εἰς τὸ μάρμαρον. Ἐκεῖ εἰσὶ δύο μάρμαρα, ὅπου γίνεται ἡ ἐξομολόγησις, ἐν οἷς, ὡς τινες λέγουσιν, ἐζήτησεν ἡ 15
ἁγία Πελαγία τῷ Χριστῷ χάριν, ἵνα, εἴ τις πορευθῆ εὐλαβῶς καὶ ἐξομολογηθῆ εἰς τὸν τάφον αὐτῆς, ἔξει τελείαν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Ἐνθα γίνεται τι θαυμάσιον· τὰ γὰρ μάρμαρα, ὡς λέγουσιν, κρατοῦσιν τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ ποιήσῃ τελείαν ἐξομολόγησιν· εἶτα λυθεὶς ἀσπάζεται τὸν τάφον τῆς ἁγίας.

9. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἡ Βηθανία, πόλις ἡ τοῦ Λαζάρου, 20
ἔνθα αὐτὸν ἀνέστησεν ὁ Χριστὸς ἐκ τάφου τετραήμερον· πλησίον δὲ ἐκεῖ καὶ ὁ τάφος ἐστὶ τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαρίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ Λαζάρου.

10. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τόπος, ἔνθα ὁ ταλαίπωρος Ἰούδας ἀπεγνώκως ἀπήγγεατο. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν καὶ ἡ Κολυμβή- 25
θρα τοῦ Σιλῳάμ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ Ἄγρὸς τοῦ Κερα-

2 ἐπιβῆναι correxi, ἐπηνθῆναι τωπολω cod. — 3 cod. οἷσαινε τ. ἱερ. ἔνθα παῖδες μεταβαίτων. — 4 ποδῶν scripsi, ἀποστόλων cod. — 5 cod. ἀνελίφθει. — 6 αὐτῆς] cod. αὐτὴν. — 7 cod. ἐκειπλησίον ἐ. ἕτερον προσκύνημα || εἶπεν ὁ scripsi, ἐστὶν cod. — 8 τῇ addidi || cod. μίνη λίθος ἐπιλίθον || Matth. XXIV, 2. Marc. XIII, 2. Luc. XXI, 6. — 9 cod. γαλιλαία. — 10 ἐν Κανᾶ· ἐκεῖ εἶναι scripsi, γάμος. ἐκεῖνη cod. — 12 cod. ἔμεινεν. — 13 cod. ἡσιδίο. — 16 cod. ἐξομολόγηθεῖ. — 17 θαυμάσιον] cod. θαυμασιν. — 18 cod. κράτωσιν || cod. ὡστεναποιήσῃ τελειανἐξομολογεῖσιν. — 19 λυθεῖς] cod. ἀλυθεῖς. — 24 cod. ὄτα λέπωρος. — 25 cod. ἀπεγνωκός. — 26 Σιλῳάμ] cod. σιλαάμ || cod. κεράμωος.

*

μέως, ὃν ἐμισθώσατο ὁ τάρταρος διὰ τὸ ἀργύριον τῆς προδοσίας, ὑπερ λαβόντες παρὰ τοῦ ἀθλήου Ἰούδα δεδώκασιν εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἡ Κοιλάδα τοῦ Κλαυθμῶνος, ἔνθα κριθήσονται οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πενθήσονται κλαίοντες.

5 11. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τόπος, ἔνθα ἐποίησεν ὁ Ἥλιος τὴν θυσίαν καὶ ἀπεκτείναντο οἱ ἱερεῖς τοῦ Βάαλ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τάφος τῆς Ῥαχήλ, ἔνθα καὶ ἐφονεύθησαν τὰ βρέφη παρὰ τοῦ Ἡρώδου, χιλιάδες ἰδ'. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν καὶ τὸ σπήλαιον ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Βηθλεέμ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν
10 καὶ ὁ Οἶκος τοῦ Εὐφραθᾶ, ὅπου ἐγεννήθη ὁ προφήτης Δαβίδ.

12. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶ καὶ ἡ ὄρυς ἡ Μαμβρῆ, ὅπου ἐστὶν ὁ τάφος τοῦ Ἀβραάμ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου ἦλθε ποιήσῃν ὁ Ἀβραάμ τὴν θυσίαν, ὅταν ἠθέλησεν σφάζει τὸν υἱὸν τοῦ τὸν Ἰσαάκ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ γέγονε τὸ
15 μαρτύριον τοῦ ἀγίου Γεωργίου· [ἐκεῖ] καὶ [αἱ] ἀλύσες, αἷς ὑπέφερε τὰ βασανιστήρια.

13. Ἄλλος τόπος ἐστὶν ὅπου εὐλόγησεν ὁ Χριστὸς τοὺς ἄρτους καὶ ἐχόρτασεν τοὺς πεντακισχιλίους. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν καὶ ὁ τάφος τοῦ προφήτου Σαμουήλ, ἔνθα ἀπέκτειναν αὐτὸν οἱ
20 Ἰουδαῖοι λίθοις βαλόντες. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἡ Ὀρεινὴ, ὁ Οἶκος τοῦ Ζαχαρίου, ὅπου ἐγεννήθη Ἰωάννης ὁ Προδρόμος. Ἐκεῖ ἐστὶ καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Ἐλέξεως, ὅπου ἐστὶ καὶ τὸ σπήλαιον ὅπου ἐκρύβη ἡ Ἐλισάβετ μετὰ τοῦ Προδρόμου ἐν τῇ ἀποτομῇ τῶν βρεφῶν προστάξει τοῦ βασιλέως Ἡρώδου. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν

1 τάρταρος] sic codex; an ἐμισθώσαντο οἱ κατάρατοι Ἑβραῖοι? — 2 cod. καὶ δεδώκασιν || ταφὴν] cod. τροφὴν. — 4 cod. ἁμαρτωλοὶ. — 6 ἀπεκτείναντο scripsi; ἀπεκλείναντο cod. || Βάαλ correxi; cod. βαλάλ. Cfr. Reg. 3, XVIII, 40. — 7 τῆς Ῥαχήλ scripsi; τοῦ Βαχήλ cod. — 8 cod. Ἡρώδου. — 9 cod. ὅπου ἐγεννήθη hic et infra. — 11 cod. ὄρυς ἡ μαυρὶ. — 12 ἦλθε ποιήσῃν scripsi; cod. ἠθέποίησεν vel ἠθέποίησεν. — 15 cod. γεωργίου. καὶ ἀλύσες αἷς ὑπερφέρουσι πλησίον εἰς τὸ μοναστήριον ἐνῶ γεγονεν τὸ μαρτύριον τοῦ ἀγίου γεωργίου. καὶ ἀλύσες αἷς ὑπερφέρουσι τὰ βασανιστήρια. ἄλλος τόπος etc. — 20 cod. Ἰουδαῖοι || Ὀρεινὴ correxi; cod. ἰερὴ ὁ ἦκος. — 21 cod. ἐγεννήθη. — 22 cod. ἐλέξεως. — 23 ἐκρύβη ἡ Ἐλισάβετ] cfr. Protevangelium Jacobi XXII, 3 (Tisch. Evangelia apocr. Lipsiae 1876, p. 43 - 44). De praeciso Joannis Baptistae capite (A. Vassiliev, Anecdota Graeco-byzantina. Pars prior. Mosquae 1893, p. 1) || cod. ἐλισάβετ. — 24 cod. Ἡρώδου.

ὁ τόπος, εἰς ὃν ἠσπάσαντο ἀλλήλας αἱ μητέρες, ἡ Θεοτόκος μετὰ τῆς Ἑλισάβετ.

14. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶ τὸ περιβόλι τοῦ βασιλέως Ἀγρίπα, ἔνθα ἀπέστειλεν ὁ προφήτης Ἱερεμίας Ἀβιμέλεχ τὸν μαθητήν αὐτοῦ λαβεῖν σῦκα. Ἐκεῖ ἐστὶ καὶ τὸ σπήλαιον, ὅπου ὕπνωσεν ὁ Ἀβιμέλεχ τοὺς ὀ χρόνους. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐφύτευσεν ὁ Δῶτ τοὺς τρεῖς δαυλοὺς καὶ ἐγένετο τὸ Τίμιον Εὐλόν, ὁ σταυρός· καὶ ἐκεῖ ἐστὶ καὶ τὸ μοναστήριον καὶ λέγουσιν το "ὁ Σταυρός", καὶ κρατοῦν το οἱ Ἰβηροί.

15. Καὶ εἰς τὴν μέσσην τῆς Ἱερουσαλήμ ἐστὶν ὁ τάφος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἰδοὺ ναὸς μέγας· καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ ἐστὶν ἡ Ἀποκαθήλωσις τοῦ Χριστοῦ, ἔνθα αὐτὸν ἐνείλυσε τῇ σινδόνι Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος· ἔνθα ἄπτουσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας κανδήλας ἑπτὰ. Ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τοῦ ναοῦ μερίδι ἐστὶν ὁ τοῦ Κρανίου Τόπος, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, ὅτι λέγεται Λιθόστρωτος· ὅπου ἦν, ὡς λέγουσιν, ἡ τοῦ Ἀδάμ κωδία. Ἐκεῖ ἐστὶ πέτρα στερεά· εἰς τὸ ὕψος αὐτῆς βαθμίδες λε'. ἐν δὲ τῇ κορυφῇ αὐτῆς ἐστὶν ἡ ὀπή, ἔνθα ἔστησαν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ· καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν μερίδα τοῦ σταυροῦ ἐστὶν ἡ πέτρα σχισμένη. Τινὲς λέγουσιν, ὅτι ἐκεῖ ἐχύθη τὸ δεσποτικὸν αἷμα εἰς βάπτισιν καὶ ἀπόλουσιν τοῦ Ἀδάμ, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐν τῇ φωνῇ τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ, τῇ λεγούσῃ "Πάτερ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου", αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον· καὶ αὕτη τότε ἐσχίσθη.

16. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἕτερον προσκόνημα, τὸ ἴδιον μάρμαρον ὅπου ἔδεσαν τὸν Χριστὸν καὶ ἐστεφάνωσαν αὐτὸν τὸν ἀκάν-

2 cod. ἐλισαβέτ. — 3 cod. βασιλεος ἀγρίπα. — 4 cod. ἀπεστηλεν || Ἀβιμέλεχ] sic codex hic et infra; cfr. Παραλειπ. Ἱερεμίου III, 9-16. V, 1 sqq. ed. Rendel-Harris, London 1889. Narratio de Hierusalem capta p. 311-312 (Vassiliev, Anecdota graeco-byzantina. Pars prior). — 6 cod. ἠπνωσεν. — 7 cod. τρεῖς. — 9 cod. λεγοῦντο || cod. ἰβηροί. — 10 cod. ἰσθὴν μέσσην. — 13 cod. ἐνείλυσε || cod. ἄπτωσι. — 15 cod. μερίδη. — 16 cod. λιθόστρωτος || κωδία scripsi; cod. ἡ - - κώδιον. — 17 cod. στερεά; sed cfr. p. 6, 5 ubi codex στερεὰ habet. — 19 cod. ἀριστεράν — 21 cod. βάπτισιν καὶ ἀπόλουσιν... ἄλλοι. — 22 cod. λεγούσι || Luc. XXIII, 46. — 23 cod. πέτρε. — 24 εὐαγγέλιον] Matth. XXVII, 51.

θινον στέφανον. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἅγιον προσκύνημα, ἔνθα ἔβαλον κλήρους οἱ στρατιῶται διὰ τὸν ἱματισμὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἕτερον προσκύνημα, ἔνθα ἠῦρεν ἡ ἁγία Ἐλένη τὸν σταυρὸν, καὶ κατέρχεται βαθμῖδια λε'. Ἐν τῇ μέσῃ
 5 δὲ τῶν βαθμίδων ἀριστερά ἐστὶ πέτρα στερεὰ χωσμένη, καὶ ἀκούεις ἐκεῖ ὡς κτύπον νεροῦ καὶ βοήν ὡσπερ ἀνθρωπίνην: ἄλλην, ἄλλον. Καὶ ἐκεῖ λέγουσιν ὅτι τρέχει ὁ Πύρινος Ποταμός. Ἐκεῖ στέκουν καὶ μάρμαρα δ' καὶ κρατοῦσι τὸ στέγος τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅταν εἰσὶ τὰ ἅγια πάθη τοῦ Χριστοῦ, τρέχει τὸ νερὸν ὡσπερ
 10 δάκρυον. Ἐτερος θρόνος μαρμάρινος, ὅπου ἐκαθέζετο ἡ ἁγία Ἐλένη, ὅταν ἔσκαπτον ἵνα εὔρωσι τὸν σταυρὸν.

17. Ἐτερον προσκύνημα δεσποτικὸν πλησίον αὐτοῦ, ὅπου εἰστήκεισαν οἱ τοῦ Χριστοῦ μου πόδες ἄνω εἰς μάρμαρον. Ἐτερον προσκύνημα, ἐν ᾧ ἦν φυλακή, ἔνθα ἐτήρουν αὐτόν. Ἐτερον
 15 προσκύνημα ὅπου ἔθηκαν τὸν σταυρὸν καὶ ἀνέστη ὁ νεκρός. Ἐτερον μάρμαρον μέγα εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας, λευκόν, τρυπημένον, καὶ ἐστὶν ἡ τρύπα εἰς βᾶθος. Ἐκεῖ δὲ ἐστὶν, ὡς λέγουσι, ὁ τάφος τοῦ χαλκέως τοῦ ποιήσαντος τοὺς ἥλους, οὓς ἐπήξαντο τῷ Χριστῷ.

20 18. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ἐστὶν ὁ λίθος ὅπου ἐκάθισεν ὁ ἄγγελος καὶ ἔβλεπεν τὸν τοῦ Χριστοῦ τάφον. Ἐκεῖ κρέμανται ἄνωθεν κανδῆλες ἰδ' καὶ ἄπτουσι νύκτα καὶ ἡμέραν. Ἔστι δὲ ὁ τάφος τοῦ δεσπότη Χριστοῦ πεφυλαγμένος γύρωθεν. Ἔστι δὲ θόλος σκεπασμένος, καὶ εἰσὶν κίονια
 25 ἐπτὰ βαστάζοντες αὐτόν· ἐν γὰρ τῷ δεσποτικῷ τάφῳ δύο θύραι ἀνοίγονται· ἡ μία ἐστὶ καθολικὴ καὶ [ἡ] ἄλλη [ὀποῦ] ἐκαθήτον εἰς τὸν λίθον ὁ ἄγγελος. Ὁ δὲ θόλος ὁ καθολικὸς εἶναι ἡ τρούλλα τῆς ἐκκλησίας· ἔνε ἀπόσκεπος· ἐπάνω δὲ ἔχει ἡ ἐκκλησία τρούλλας τρεῖς, μίαν εἰς τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ, ἄλλην εἰς τὸ Βῆμα

4 cod. κατέρχετε.—5 cod. χωσμένη.—6 cod. ἀκούης || cod. ἀνθρωπίνον ἄλην (vel ἄλυν) ἄλον.—13 cod. ἡστήκεισαν || cod. ἄνω ἄνω.—17 cod. τρίπα.—20 cod. ἐστήν.—22 cod. κρέμαντε. — 26 ἡ et ὀποῦ addidi || cod. ἐκαθήτον.— 27 εἶναι] cod. ἦνε. — 28 cod. ἀποσκέπος.

τὸ Καθολικὸν καὶ ἄλλην εἰς τὴν μέσῃν τῆς ἐκκλησίας· ἀπὸ δὲ τοῦ Τάφου τοῦ Χριστοῦ ἕως ὅπου λέγουσιν ὅτι ἔνε ἡ Μέσῃ τοῦ Κόσμου, ὁ Ὁφθαλμὸς τῆς Γῆς, εἰσὶν βήματα μ'.

19. Μέσον δὲ τοῦ ναοῦ εἰσὶ γενεές ἐπτὰ· λειτουργοῦσι δὲ πᾶσα γενεὰ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῆς· ἔχει δὲ πᾶσα γενεὰ εἰς τοῦ 5 Χριστοῦ τὸν τάφον κανδήλας β' καὶ ἄπτουσιν ἀκοιμήτως.

20. Ἐξερχόμενοι δὲ τοῦ ναοῦ ἐστὶν ἡ Ἁγία Ἀνάστασις, ναὸς ἕνθα ἐστὶν τὸ Πατριαρχεῖον· καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου ὑπήντησεν ἡ Μαρία τὸν Χριστὸν καὶ εἶπεν αὐτῆς "Μὴ μου ἄπτου". Ἔστι δὲ ἡ Ἁγία Ἀνάστασις μὲ τρία βήματα, τὸ ἐν ὁ 10 μέγας Ἰάκωβος ὁ ἱεράρχης, εἰς δὲ τὸ ἕτερον βῆμα ὁ μέγας Γεώργιος, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν ἡ Ἁγία Ἀνάστασις.

21. Ἄνωθεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐστὶν ἡ Ὁδηγήτρια, μοναστήριον. Ἐκεῖ ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου ἴστατο ἡ Θεοτόκος ἐπὶ τῇ τοῦ Κυρίου σταυρώσει. Ἐκεῖ πλησίον εἰσὶν οἱ Οἴκοι τοῦ Δαβὶδ, 15 καὶ εἰσὶ καστέλλια γ' μὲ τοὺς πύργους· καὶ ἐστὶ πύργος εἰς μέγας καὶ ἔχει παραθύριν ἕναν, βλέπον κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔχει καγγέλη σιδηρᾶ. Εἰς γοῦν τὸ δεξιὸν μέρος ἐστὶν μία καμάρα μεγάλη μετὰ σιδηρᾶς πόρτας, κεκλεισμένη καὶ οὐκ ἀνοίγεται· ἐκεῖ λέγουσιν, ὅτι τεθήσονται οἱ θρόνοι τοῦ κριθῆναι πᾶσαν πνοήν. Ἔχει 20 δὲ σούδαν καὶ γέφυραν. Ἐμπροσθεν τῆς γεφύρου ἐστὶ φρέαρ.

22. Ἐκεῖθεν ἐστὶν ὁ δρόμος, ἐν ᾧ πορεύονται εἰς τὴν Ἁγίαν Σιών, καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τῆς ὁδοῦ εἰσὶ τοῦ Οὐρίου τὰ Σπήτια· καὶ ἐκεῖ πλησίον ἓν κτίσμα παλαιὸν καὶ πέτρα ἔχουσα 25 τύπον ἀγκῶνος, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ εἶπον τῆς Θεοτόκου τὸ μή- νυμα τῆς σταυρώσεως καὶ ἦλθεν αὐτὴ λιγοθυμημένη καὶ ἠκούμ- ησεν εἰς τὴν πέτραν μὲ τὸν ἀγκῶνα καὶ ἐτυπώθη ὁ τόπος.

23. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἡ Ἁγία Σιών καὶ ἴσταται ἡ τρά-

1 cod. ἡς τὴν μέσιν.—2 cod. μέσι.—4 cod. ἰσεῖ || cod. λειτουργοῦσι.—5 ἔχει] cod. ἐκεῖ.—6 cod. ἄπτουνᾶ κοιμήτος vel ἄπτουσιν etc.—8 cod. πατριάρχιον.—9 cod. ὑπήντησεν || μή μου ἄπτου] Joh. XX, 17.—10 cod. ἀναστασις. μετρία.—11 cod. ὁ οἰεράρχης.—16 cod. καστέλια.—17 cod. ἐχει παραθήρη. ἕναν. βλέπων.—21 γεφύρου] sic codex.—23 ἕνα correxi; cod. ἄνα vel ἄνω.—26 cod. μήνημα || cod. λιγοθυμῖ- νοι.—27 cod. ετυπώ ὁ τόπος.—28 cod. ἴστατε ἡ τράπαιζα.

πεζα τῆς ἱερουργίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ὁ τάφος τοῦ Δα-
 βίδ, καὶ ὅπισθεν τοῦ βήματος τοῦ ναοῦ ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου ἐποίη-
 σεν ὁ Χριστὸς τὸν δεῖπνον τὸν μυστικόν· καὶ ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν
 ὁ οἶκος, οὗ ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰου-
 5 δαίων, ἔνθα ἐπέστη ὁ Χριστὸς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων. Ἐκεῖ
 εἰσι τοῦ Ζεβεδαίου οἱ οἶκοι. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν τὸ κελλίον ὅπου
 ἐκοιμήθη ἡ πάναγνος Θεοτόκος, καὶ ὁ τόπος ὅπου ἐπέστη ὁ
 Χριστὸς καὶ ἔλαβεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν καὶ
 τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐκεῖ ἐστὶ ναὸς ὁ
 10 ἐπονομαζόμενος Χριστὸς ὁ Φιλάνθρωπος καὶ κρατοῦσιν το(ν) οἱ
 Ἄρμενιοι. Εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἦσαν τὰ Σπήτια τοῦ Ἄρχιε-
 ρέως. Ἐκεῖ ἴσταται ἐλαία καὶ ἄπτει φῶς, ἔνθα γέγονεν ἡ ἄρνη-
 σις τοῦ Πέτρου. Ἐκεῖ ἴσταται μέρος τοῦ λίθου, ὃν ἐκύλισαν οἱ
 Ἰουδαῖοι καὶ ἔβαλον εἰς τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ. Ἔτερον προ-
 15 σκόνημα, ὅταν ἐκόμιζον τὸ σῶμα τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν τάφον οἱ
 ἀπόστολοι καὶ ἠθέλησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα πειράξωσιν αὐτοὺς καὶ
 ἡ θεία [δύναμις] ἔκοψε τοῦ θελήσαντος προσεγγίσει τῷ λειψάνῳ
 τὰς χεῖρας, τοὺς δὲ ἄλλους ἐτύφλωσεν.

24. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶ τὸ Ἱερὸν, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Χρι-
 20 στὸς. Ἐκεῖ εἰσι τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων. Ἐκεῖ πλησίον εἰσὶν αἱ
 θύραι, αἷς εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ὑπήν-
 τησαν αὐτῷ οἱ παῖδες μετὰ βαΐων καὶ κλάδων, καὶ εἰσι κεκλει-
 σμένοι, σιδηραῖ.

25. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὁ Οἶκος τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς
 Ἄννης καὶ ὁ τάφος αὐτῶν. Ἐκεῖ ἐστὶν ἡ Προβατικὴ Κολυμβήθρα
 πλησίον καὶ ἔχουσα καὶ πέντε στοάς. Ἐκεῖ πλησίον, ἐγγὺς, καὶ

4 οὗ ἦσαν - κεκλεισμένων] Joh. XX, 19.—6 cod. ζεβεδεου || cod. κελὴν vel κε-
 λὸν hic et infra.—7 ἐκοιμήθη ἡ Θεοτόκος etc] cfr. Johannis liber de dormitione
 Mariae § 37 sqq || cod. ἐπέστη.—11 cod. ἀρμενοίε || cod. εἰσαν. — 12 cod. ἐλαία καὶ
 ἄπτη.—15 cod. πρόσσκόνημα.—16 cod. οἰθέλισαν || cod. ἦνα.—17 ἡ θεία scripsi du-
 bitans; cod. οἰθεία; post θεία addidi δύναμις. Cfr. Johan. liber de dormit. Ma-
 riae § 46, ubi scriptor apocryphus ait: καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἀοράτω δυνάμει
 μετὰ ξίφους πυρὸς ἐκ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὰς δύο ἔκοψεν χεῖρας etc. || cod. ἐκωψαι τ. θ.
 προσεγγίσει τῷ λειψάνῳ. — 20 cod. εἰσι.—21 αἷς] cod. αἷς || cod. ἠπήντησαν. — 24 cod.
 ἀκεῖ || cod. ἰωάκειμ κ. τ. ἄνης. — 25 cod. ἐστήν. ἡ προβατικη.— 26 cod. ἐγγύς.

τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου, ὅπου ἐπαιδεύετο τὰ ἱερά γράμματα ὁ Χριστός, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν τοῦ Καϊάφα ὁ Οἶκος, χαλασμένος, καὶ ἡ Κοπρέα, ἔνθα ἦν ὁ δεσποτικὸς σταυρὸς παραχωσμένος, ὅπου εὔρεν αὐτὸν ἡ ἁγία Ἑλένη * *

26. Ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἕως τὴν Λάρνακα [ἐστὶ] τοῦ 5
 ἁγίου Ἀρσενίου τὸ μοναστήρι· ἀκόμι ἕτερον μοναστήριον τοῦ αὐτοῦ.
 Ἀπ' ἐκεῖθεν πορεύεται εἰς τὴν Ἐριχώ, ἣν ἐκατέλυσε ὁ Ἰησοῦς τοῦ
 Ναυῆ. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν τὸ ὄρος ὅπου ἐνήστευσε ὁ Χριστὸς ἡμέ-
 ρας μ', καὶ ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ἐστὶ τοῦ ἁγίου Γερασίμου τὸ μονα-
 στήριον, καὶ τοῦ Προδρόμου τὸ μοναστήριον ἐγγὺς τοῦ Ἰορδάνου, 10
 ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη ὁ Χριστός. Πέραν δέ ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου ἠσύ-
 χαζεν ὁ Πρόδρομος ἐν τῷ χειμάρρῳ. Ἐκεῖ πλησίον τὸ Ἑρμη-
 νειίμ, τὸ ὄρος ὅπου ἀνῆλθεν Ἡλίας εἰς τὸν οὐρανὸν πυρίνῳ ἄρ-
 ματι. Ἐκεῖ πλησίον εἰσὶ τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, πόλεις
 ἐπτὰ, ἃς ἐβύθισεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς κακίας τῶν κατοικούντων ἐν 15
 αὐταῖς. Ἔστι δὲ [τὸ] ὕδωρ τὸ καλύψαν αὐτὰς ἀλμυρὸν καὶ βρωμᾶ.

27. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ὄρος μέγα, ἐν δὲ τῷ ποδὶ τοῦ
 ὄρους τρέχει ὕδωρ· ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὸν τάφον τοῦ Μωυσῆ,
 καὶ ἀπέρχονται ἐκεῖ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ποιοῦσι θυσίαν. Ἐκεῖ ἐστὶ
 λίθος καὶ ἔχει μορφὴν γυναικός, καὶ λέγουσιν εἶναι τὴν γυναῖκα 20
 τοῦ Λώτ, ἣ ἀπελιθώθη στραφεῖσα ὀπίσω.

28. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν ἕτερα πόλις, καλουμένη Λυδία,
 ὅπου ἐμαρτόρησε ὁ μέγας Γεώργιος. Ἐκεῖ πλησίον ἐστὶν τὸ ὄρος
 τὸ Καρμήλιον. Ἐκεῖ πλησίον ἕτερα πόλις ὀνομαζομένη Γάζη,
 ὅπου ἦν ὁ Σαμφός. 25

29. Ἀπ' ἐκεῖσε ἕως τὴν Ῥαϊθοῦν εἰσὶν ἡμερῶν ἰε' δρόμος.

1 cod. ἐπεδέβετο τ. ἰ. γράμματα. — 4 cod. παραχωσμένος || cod. ἐλένη. ἀπὸ etc. —
 5 post λάρνακα addidit ἐστὶ. — 6 cod. τὸ μοναστήρι. ἀκομιῆτερον μοναστήριον etc. — 7 cod.
 ἀπέκειθεν πορέβεται || cod. ἐρίχῳ ἦν ἐκατελυσαν οἰδ. — 9 cod. κατομέρος. — 10 μονα-
 στήριον correxi; cod. μαρτόριον. — 11 πέραν correxi; cod. περι. — 12 χειμάρρῳ scripsi;
 cod. κμάρῳ || Ἑρμηνειίμ] sic codex. — 14 cod. γόμορα. πόλις ἐπτὰ. — 16 cod. ἐστὶ
 δὲ ὕδωρ τὸ καλ. αὐταῖς ἀλμυρὸν. καὶ βρώμα. — 17 cod. τὸ ποδὶ. — 18 cod. μώσει. —
 19 cod. ἐκὶ οἱ ἰουδαῖοι. καὶ πιουσι. — 21 ἀπελιθώθη] Gen. XIX, 26: καὶ ἐπέβλεψεν ἡ
 γυνὴ αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἐγένετο στήλη ἄλός. — 22 cod. ἕτερα πόλι. καλουμένοι ||
 Λυδία] lege Λύδδα. — 24 cod. ὀνομαζόμενη. — 25 cod. ὅπου ἦν ὁ σαμφός. — 26 cod.
 βαϊθοῦν ἦσιν.

*

Ἐκεῖ ἐστὶν ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα. Ἐκεῖ φαίνεται σημεῖον, ἔνθα ἀπέρασεν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ Μωσῆς ὁ μέγας. Ἀπὸ δὲ τὴν Ῥαῖθουὺν ἕως τοῦ Σινᾶ ἡμερῶν ἰε΄ δρόμος. Διὰ μέσου τῆς ὁδοῦ ἐνὶ ὁ λίθος, ὃν ἔθηκε Μωσῆς ἐπὶ τὴν ἀμάξην καὶ ἐξήρχοντο δώ-
 5 δεκα πηγαὶ ὕδατων. Καὶ εὐθύς ἐστὶ τὸ Σινᾶ, ἔνθα ἐστὶ τὸ λεί-
 φανον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνας· καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ μοναστηρίου,
 εἰς τὴν αὐλήν, ἐνὶ ὁ τόπος ὅπου ἔκαψαν οἱ Ἐβραῖοι τὸν βίον
 αὐτῶν καὶ ἐξῆλθεν κεφαλὴ μόσχου. Ἄνωθεν τῆς μονῆς ἐνὶ ἡ
 κορυφῇ τοῦ ὄρους, ὅπου ἐμίλησεν ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ Μωυσέως·
 10 καὶ ἐκεῖ ἐστὶν σημεῖον ὅπου εἶδεν ὁ Μωυσῆς τὸν Θεὸν καὶ φο-
 βηθεὶς ἔπεσε χαμαί. Ἐκεῖ ἐστὶν ἡ ἄφλεκτος βᾶτος καὶ τὰ ξύλα,
 ἐξ ὧν ἦν τοῦ Μωυσέως ἡ ράβδος.

30. Ἐκεῖθεν ἕως τὴν Αἴγυπτον ἔνε ἡμερῶν θ΄ δρόμος, ὅπου ἐστὶ
 τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ὁ θρόνος καὶ τοῦ σολδάνου τὸ σκαμνί.

31. Ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη β,σββ΄, καὶ ἀπὸ
 15 τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τοῦ πύργου Νεβρώδ ἔτη φκε΄ ἀπὸ δὲ τοῦ
 πύργου Νεβρώδ ἕως τοῦ Ἄβραμ τῶν διχοτομημάτων ἔτη ,υκε΄,
 ἀπὸ δὲ τῶν διχοτομημάτων ἕως τοῦ Ἀβραὰμ ἔτη ος΄, ἀπὸ δὲ
 Ἀβραὰμ ἕως τοῦ Μωυσέως ἔτη υλ΄, ἀπὸ δὲ Μωυσέως ἕως τῆς
 20 οἰκοδομῆς Ναοῦ Κυρίου ἔτη ψνζ΄, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ
 μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη υκε΄, ἀπὸ δὲ τῆς αἰχμαλωσίας [ἕως
 Ἀλεξάνδρου ἔτη τη΄, ἀπὸ δὲ] Ἀλεξάνδρου ἕως τοῦ Χριστοῦ ἔτη τγ΄,
 ἀπὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου [ἔτη τη΄ ἀπὸ
 δὲ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου] ἕως Θεοφίλου ἰνδίκτου ε΄ ἔτη φλ΄,
 25 ἀπὸ δὲ Θεοφίλου ἕως Ἰωάννου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως καὶ τοῦ
 υἱοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ Λάσκαρι ἔτη υιγ΄ τὰ πάντα ἔτη ,στμθ΄.
 Λέγει σούμμα ,σψξβ΄.

1 cod. θάλασα. ἐκεῖ φενεται. — 3 cod. ραῖθουὺν. — 4 cod. ἀμάξιν. — 5 cod. εὐθύς
 σὺν τὸ συνᾶ || cod. λείφανον. — 6 cod. μοναστηρίου ἦσ. — 8 cod. αὐτόν. — 9 ἐμίλησεν]
 sic codex. — 10 cod. σημεῖον. — 12 cod. ἐξῶν ἦν τοῦ μωυσέως ἡ ράβδος. — 14 cod. ἀλε-
 ξάνδρειας. — 14 cod. σολδάνου τὸ σκαμνί: — 15 cfr. Nicephori opuscula ed. Boor,
 p. 102 || cod. κατακλισμοῦ hic et infra. — 16 φκε΄] cod. φκ΄. — 17 cod. ἀβράμ τῶν δυχοτο-
 μημάτων; cfr. Genes. XV, 11. — 19 cod. ἕως τοῦ μωυσέως ἔτη υμε΄ — 20 cod. ἡκοδομῆς ||
 cod. ψν΄. — 24 cod. θεοφίλου ἰουδίκτου ἔτη. — 26 cod. λασκάρι || ,στμθ΄ scripsi; cod.
 σι΄ || cod. γέλη σοῦμα ,σψξβ΄.

КРАТКІЙ РАЗСКАЗЪ О СВЯТЫХЪ МѢСТАХЪ ІЕРУСАЛИМСКИХЪ

и о страстяхъ Господа нашего Іисуса Христа

и о другомъ

1. . . . Тамъ близко есть высокая гора и на вершинѣ горы находится гробъ святаго Вавилы, архіепископа Антиохійскаго: это есть его мѣсто поклоненія святое и дивное. Поклоняющіеся тамъ молятся святому такъ: «Святый Божій, отверзи намъ храмъ свой, да узримъ тебя и поклонимся тебѣ». И тотчасъ видятъ тѣнь человѣка, слышатъ стукъ и обоняютъ благоуханіе ошміама, и все славятъ чудо святаго.

2. Отъ Дамаска до моря Тиверіадскаго три дня пути, гдѣ Христосъ явился своимъ ученикамъ. Близъ Дамаска течетъ Іорданъ рѣка и соединяется съ моремъ Тиверіадскимъ и идетъ другою стороною. Это море — треугольное; оно прѣсное. Тамъ Христосъ дунуль на святыхъ апостоловъ, ниспославъ имъ Духа Святаго.

3. Оттуда на одинъ день пути стоитъ гора Фаворъ, гдѣ совершилось преображеніе Христа. На срединѣ горы находится та пещера, въ которой Мелхиседекъ пробылъ 40 лѣтъ. Другое поклоненіе на одинъ день пути въ Назаретѣ, тамъ, гдѣ пречистая Богородица пріяла благовѣщеніе отъ архангела Гавріила. Тамъ

находится тотъ кладезь. Другой кладезь близъ Назарета, въ который ввергли Іосифа братья его изъ зависти.

4. Другая крѣпость Самаріи, именуемая Севакъ. Близъ нея, въ трехъ часахъ пути, бесѣдовалъ Христосъ съ Самарянкою у кладезя; и на этомъ мѣстѣ Иродъ царь отсѣкъ главу Предтечи. Тамъ вблизи то селеніе, гдѣ родился Іуда, именуемое Исхара. Есть и другое селеніе, именуемое Капернаумъ, гдѣ Христосъ совершилъ чудо и возстановилъ разслабленнаго.

5. Тамъ по близости и крѣпость Іерусалимская. Она треугольная, и имѣетъ 5 миль въ окружности; по одну сторону находится то мѣсто, гдѣ потечетъ Огненная рѣка. Близъ него и селеніе Геосиманія, въ которомъ находится гробъ Пресвятой (=Богоматери); спускъ на 48 ступеней; внутри вода: онъ имѣетъ словно устье кладеза; здѣсь, говорятъ нѣкоторые, потечетъ Огненная Рѣка.

6. Тамъ по близости мѣсто Елеонское (= мѣсто маслинъ), гдѣ молился Христосъ со своими учениками во время предательства Іуды. Тамъ на камнѣ и отпечатокъ рукъ, откуда исходитъ отличное благоуханіе. Тамъ вблизи мѣсто первомучениковъ, гдѣ закидали камнемъ Стефана.

7. Тамъ близко другое поклоненіе Господне, гдѣ ступили ноги Христа моего, чтобы сѣсть на жребя и войти въ Іерусалимъ, и гдѣ встрѣтили юноши съ ваіями и вѣтвями, и остался на камнѣ отпечатокъ ногъ. Тамъ есть другое поклоненіе, гдѣ вознеслась Богородица Марія и оставила свой поясъ апостолу Ѳомѣ. Тамъ вблизи есть другое поклоненіе, гдѣ сказалъ Христосъ, при спускѣ въ Іерусалимъ: да не останется камень на камнѣ.

8. Тамъ близко есть гора — Галилея, гдѣ совершился бракъ въ Канѣ и гдѣ Христосъ обратилъ воду

въ вино. Тамъ близко—гора Елеонская, гдѣ произошло вознесеніе Господа нашего Иисуса Христа и гдѣ остался отпечатокъ пречистыхъ ногъ его на мраморѣ. Тамъ находятся тѣ два мрамора, гдѣ происходитъ исповѣдь: при нихъ, какъ говорятъ нѣкоторые, Святая Пелагія испросила у Христа милость, чтобъ тотъ, кто подойдетъ благочестиво и исповѣдуется надъ ея гробомъ, получилъ окончательное прощеніе своимъ грѣхамъ. Тамъ происходитъ нѣчто чудесное. Мраморы, какъ говорятъ, удерживаютъ человѣка, пока не исполнитъ окончательной исповѣди. Потомъ онъ освобожденный прикладывается ко гробу святой.

9. Тамъ по близости находится Виванія, городъ Лазаря, гдѣ его отъ гроба воскресилъ Христосъ послѣ четырехъ дней. Тамъ же вблизи и гробы Марѳы и Маріи, сестеръ Лазаря.

10. Тамъ близко то мѣсто, гдѣ злосчастный Іуда съ отчаянія удавился. Тамъ близко и купель Силоамская; тамъ близко и Село Скудельниче, которое отдалъ въ наемъ тартаръ за серебро предательское, которое принявъ отъ злосчастнаго Іуды отдали на погребеніе странныхъ. Тамъ вблизи — юдоль плача, гдѣ будутъ судимы грѣшники и будутъ печалиться и плакать.

11. Тамъ вблизи находится то мѣсто, гдѣ Илія совершилъ жертвоприношеніе и были умерщвлены жрецы Ваала. Тамъ близко гробъ Рахили, гдѣ избиты были Иродомъ 14 тысячъ младенцевъ. Тамъ вблизи и вертепъ, въ которомъ родился Иисусъ въ Вифлѣемѣ. Тамъ близко и домъ Евфраѳы, гдѣ родился пророкъ Давидъ.

12. Тамъ по близости и дубъ Мамврійскій, гдѣ находится гробъ Авраама. Тамъ вблизи то мѣсто куда пришелъ и гдѣ совершилъ Авраамъ жертвоприношеніе, когда восхотѣлъ заклать сына своего Исаака. Тамъ

вблизи монастырь, гдѣ произошло мученичество Святаго Георгія, и оковы, послужившія орудіями мученія.

13. Есть еще другое мѣсто, гдѣ Христось благословилъ хлѣбы и насытилъ пять тысячъ человекъ. Тамъ по близости и гробъ пророка Самуила, гдѣ умертвили его Іудеи, забросавъ камнями. Тамъ близко Нагорная страна (=Орини), домъ Захаріи, гдѣ родился Іоаннъ Предтеча. Тамъ находится и вода Обличенія; тамъ и вертепъ, въ которомъ скрылась Елисавета съ Предтечею, при избіеніи, по приказанію Ирода, младенцевъ. Тамъ вблизи то мѣсто, гдѣ цѣловались матери, Богородица съ Елисаветою.

14. Тамъ близко садъ царя Агриппы, куда послалъ пророкъ Іеремія своего ученика Авимелеха, чтобъ получить смоквы. Тамъ и вертепъ, въ которомъ Авимелехъ спалъ 70 лѣтъ. Тамъ близко то мѣсто, гдѣ Лотъ посадилъ три головни, и произошло честное древо, Крестъ. Тамъ и тотъ монастырь, который называютъ «Крестомъ», а держатъ его Ивиры.

15. А въ срединѣ Іерусалима есть гробъ Господа нашего Іисуса Христа: — вотъ великій храмъ! И при входѣ во храмъ находится Снятіе Іисуса со креста, гдѣ обвили его плащаницею Іосифъ и Никодимъ и гдѣ возжигаютъ ношно и денно семь лампадъ. На правой же сторонѣ отъ храма находится Краніево (= Лобное) мѣсто, гдѣ его распяли, именуемое Лиѳостротонъ: здѣсь была, какъ сказываютъ, Адамова голова. Тамъ находится твердый камень, котораго вышина 35 ступеней. Наверху его находится то отверстіе, гдѣ поставили крестъ Христовъ. Съ лѣвой стороны отъ креста — разсѣвшійся камень. Нѣкоторые сказываютъ, что тамъ пролита была Господня кровь въ окрещеніе и омовеніе Адама. Другіе же говорятъ, что при возглашеніи распятаго Христа:

«Отче, въ руцѣ твои предамъ духъ мой», камни разсѣлись, по евангелію, и тогда и онъ (?) разсѣлся.

16. Тамъ близко есть другое мѣсто поклоненія, тотъ самый мраморъ, къ которому привязали Христа и увѣнчали его вѣнцемъ терновымъ. Тамъ близко есть святое поклоненіе, гдѣ воины метали жребій объ одеждѣ Христа. Тамъ вблизи есть другое поклоненіе, гдѣ святая Елена обрѣла Крестъ; спуску 35 ступеней. Посреди ступеней налѣво зарытый твердый камень, и тамъ слышишь какъ-бы шумъ воды и какъ-бы крикъ человѣческой: *алинъ, алонъ* (другую, другаго). И тамъ говорятъ течетъ Огненная Рѣка. Тамъ стоятъ четыре мрамора, поддерживающіе крышу церкви, и когда бывають святыя страсти Христовы, то вода течетъ какъ слеза. Еще мраморный престоль, гдѣ возсѣдала святая Елена, когда копали землю, для обрѣтенія Креста.

17. Есть близко другое мѣсто Господня поклоненія, гдѣ стояли ноги Христа моего на мраморѣ. Другое мѣсто поклоненія, гдѣ была тюрьма, въ которой его стерегли. Другое мѣсто поклоненія, гдѣ поставили Крестъ и воскресъ мертвецъ. Другой большой мраморъ на полу церкви, бѣлый, пробитый, и это отверстіе глубоко. Тамъ, говорятъ, гробъ кузнеца, сковавшаго гвозди, вонзенные во Христа.

18. Тамъ близко гробъ Христовъ; тамъ камень, на которомъ сидѣлъ ангель, и смотрѣлъ на гробъ Христовъ. Тамъ висятъ сверху 14 лампадъ, горящія ночью и денно. Гробъ Господа Христа стережется во кругъ. Тамъ крытый куполь, поддерживаемый семью колоннами. Ибо во гробъ Господень отпираются двѣ двери: одна изъ нихъ главная; другая же, у которой сидѣлъ на камнѣ ангель. Настоящій же куполь—трула церковная — открытая. Сверху церковь имѣетъ три

трулы (=купола): одну надъ гробомъ Христа; другую надъ главнымъ престоломъ; третью въ Срединѣ церкви. Отъ гроба Христова до того мѣста, гдѣ, сказываютъ, находится Средина Мира—пусть земли—40 шаговъ.

19. Посреди храма находятся семь народовъ. Каждый народъ служитъ по своему чину. Каждый народъ имѣеть у гроба Христова по двѣ лампы; горять неусыпно.

20. При выходѣ изъ храма есть Святое Воскресеніе, храмъ въ коемъ находится Патріархія. Тамъ — есть то мѣсто, гдѣ встрѣтила Христа Марія, и онъ ей сказалъ: «не прикасайся Меня». Святое Воскресеніе имѣеть три престола: одинъ великаго Іакова, іерарха; второй великаго Георгія; средній же—Святаго Воскресенія.

21. На верху въ патріархіи—монастырь Одигитріи. Тамъ то мѣсто, гдѣ стояла Богородица при распятіи Господа. Тамъ близко жилище Давида; тамъ 3 крѣпости съ башнями. Одна башня большая, и въ ней одно окно, обращенное на востокъ; имѣеть желѣзную рѣшетку. На правой сторонѣ есть большой сводъ съ желѣзною дверью затворенный, и не отворяется. Тамъ, сказываютъ, поставлены будутъ престола, чтобы судить каждое дыханіе. Есть ровъ и мостъ. Предъ мостомъ—колодезь.

22. Оттуда путь, по которому идутъ на Святый Сіонъ. У одной части пути стоятъ дома Уріи; тамъ по близости — старинное зданіе и камень, имѣющій отпечатокъ локтя: говорятъ, что тамъ сообщили Богоматери извѣстіе о распятіи, и Она упала въ обморокъ и облокотилась на камень локтемъ и мѣсто запечатлѣно.

23. Тамъ вблизи—Святый Сіонъ, и стоитъ трапеца

Христова жертвоприношенія; тамъ и гробъ Давида. А за престоломъ храма — то мѣсто, гдѣ Христосъ устроилъ тайную вечерь; тамъ близко домъ, гдѣ собрались ученики ради страха Іудейска; тамъ предсталъ Христосъ дверемъ затвореннымъ. Тамъ находятся жилища Зеведея; тамъ вблизи та келія, гдѣ было успеніе Пречистой Богородицы, и мѣсто, гдѣ предсталъ Христосъ и пріялъ ея духъ. Тамъ по близости и келія Святаго Іоанна Богослова. Тамъ находится храмъ прозываемый «Христосъ человеколюбецъ»; имъ владѣютъ армяне. Въ этомъ мѣстѣ стояли дома архіерейскіе. Тамъ стоитъ маслина и горитъ огонь на томъ мѣстѣ, гдѣ произошло отрече-ніе Петра; тамъ стоитъ часть того камня, который при-катили Іудеи и навалили на гробъ Христа. Другое мѣсто поклоненія: когда Апостолы несли тѣло Богоматери ко гробу и Іудеи захотѣли ихъ беспокоить, а Божеская (сила) отсѣкла руки пожелавшему прибли-зиться къ останкамъ, прочихъ же ослѣпила.

24. Тамъ близко то Святилище, гдѣ поучалъ Хри-стосъ: тамъ — Святая Святыхъ; тамъ близко тѣ ворота, которыми Христосъ вошелъ въ Іерусалимъ, гдѣ встрѣ-тили его отроки съ ваіями и вѣтвями: ворота эти же-лѣзныя, они заперты.

25. Тамъ близко жилище Іоакима и Анны, и гробъ ихъ; тамъ близко и купель Овчая, имѣющая пять притворовъ. Тамъ вблизи и преторій Пилата, гдѣ Христосъ, по человѣчеству, учился священнымъ пись-менамъ. Тамъ вблизи домъ Каіафы, разрушенный, и та куча навоза, въ которую былъ зарытъ Господній Крестъ; здѣсь нашла его Святая Елена.

26. Отъ Іерусалима до Ларнака (урны) находится святаго Арсенія монастырь, есть еще другой монастырь его же. Оттуда отправляются въ Іерихонъ, который былъ

разрушенъ Иисусомъ Навиномъ. Тамъ вблизи та гора, на которой Христосъ постился 40 дней. На нижней части находится монастырь святаго Герасима и монастырь Предтечи, подлѣ Иордана, гдѣ былъ окрещенъ Христосъ. По ту сторону онаго то мѣсто, гдѣ отдыхалъ Предтеча въ потокѣ. Тамъ близко гора Эроинимъ, съ которой восшелъ на небо въ огненной колесницѣ Илія. Тамъ подлѣ Содомъ и Гоморра, семь городовъ, которые Богъ потопилъ за грѣхи ихъ жителей. Вода ихъ покрывшая солонна и зловонна.

27. Тамъ по близости — большая гора; у подошвы горы течетъ вода: тамъ, говорятъ, находится гробъ Моисеевъ: туда ходятъ Іудеи и приносятъ жертву. Тамъ есть камень, имѣющій видъ женщины; говорятъ, что это жена Лота, окаменѣвшая когда повернулась назадъ.

28. Тамъ близко есть другой городъ, именуемый Лидіей, гдѣ мученъ былъ великій Георгій. Тамъ близко гора Кармилъ. Тамъ подлѣ другой городъ по имени Газа, гдѣ былъ Самсонъ.

29. Оттуда до Районы — 15 дней пути. Тамъ находится Чермное Море. Тамъ виденъ тотъ знакъ, гдѣ великій Моисей провелъ народъ Израильскій. Отъ Районы же до Синая 15 дней пути: на срединѣ пути стоитъ камень поставленный Моисеемъ на колесницѣ, и исходили двѣнадцать источниковъ водныхъ. Тутъ сейчасъ Синай, гдѣ мощи святой Екатерины. По среди монастыря на дворѣ есть мѣсто, гдѣ Евреи сожгли свое имущество, и вышла голова тельца. Выше обители — вершина горы, гдѣ Христосъ бесѣдовалъ съ Моисеемъ; тамъ тотъ знакъ, гдѣ Моисей увидалъ Бога и устрашенный палъ ницъ. Тамъ купина неопалимая, и то дерево, изъ котораго былъ сдѣланъ Моисеевъ жезлъ.

30. Оттуда до Египта — 9 дней пути, гдѣ престоль Александрійскаго патріарха и тронъ султана.

31. Отъ Адама до потопа 2242 года; отъ потопа до башни Нимродовой 525 лѣтъ; отъ башни Нимродовой до Аврамова обрѣзанія 425 лѣтъ; а отъ его обрѣзанія до Авраама 76 лѣтъ; отъ Авраама до Моисея 430 л.; отъ Моисея до созданія храма Господа 757 лѣтъ; отъ созданія же храма до плѣненія 425 лѣтъ; отъ плѣненія [до Александра 318 лѣтъ]; отъ Александра до Христа 303 года; отъ Христа же до Великаго Константина 318 лѣтъ; отъ Великаго Константина до Теофила индикта V 530 лѣтъ; отъ Теофила же до Іоанна благочестиваго царя и сына его царя Ласкари 413 лѣтъ. Всѣхъ лѣтъ 6,349. Сумма 6,762.

*

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Αβιμέλεχ, μαθητής τοῦ προφήτου Ἰερεμίου.—5.
 Ἀβραάμ ὁ προπάτωρ.—4, 10.
 Ἀβραμ.—10.
 Ἅγια τῶν Ἁγίων.—8.
 Ἅγια Ἀνάστασις.—7.
 Ἅγια Σιών.—7.
 Ἀγρίππας βασιλεύς.—5.
 Ἀγρός τοῦ Κεραμέως.—3.
 Ἀδάμ.—5, 10.
 Αἴγυπτος = Κάϊρον.—10.
 Αἰκατερίνη ἡ ἁγία.—10.
 Ἀλεξάνδρεια ἡ τῆς Αἰγύπτου.—10.
 Ἀλέξανδρος ὁ μέγας.—10.
 Ἄννα ἡ μήτηρ τῆς Θεοτόκου.—8.
 Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη.—1.
 Ἀποκαθήλωσις τοῦ Χριστοῦ.—5.
 Ἀρμένιοι.—8.
 Ἀρσενίου τοῦ ἁγίου μοναστήριον.—9.
 Βάαλ.—4.
 Βαβύλας ὁ ἅγιος.—1.
 Βηθανία.—3.
 Βηθλεέμ.—4.
 Βῆμα Καθολικόν.—6, 7.
 Γαβριήλ ὁ ἀρχάγγελος.—2.
 Γάζη (ἡ).—9.
 Γαλιλαία.—3.
 Γερασίμου τοῦ ἁγίου μοναστήριον.—9.
 Γεώργιος ὁ μεγαλομάρτυς.—4, 7, 9.
 Γόμορρα.—9.
 Δαβὶδ ὁ προφήτης.—4, 7, 8.
 Δαμασκός.—1.
 Ἐβραῖοι.—10.
 Εἰσχάρα, χωρίον, ἐξ οὗ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης.—2.
 Ἐλαιῶν τόπος ἢ ὄρος.—2, 3.
 Ἐλέγξεως Ὑδωρ.—4.
 Ἐλένη ἡ ἁγία.—6, 9.
 Ἐλισάβετ, μήτηρ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.—4, 5.
 Ἐριχώ = Ἰεριχώ.—9.
 Ἐρμηνιέμ = Ἐρμονιέμ.—9.
 Ἐρυθρὰ Θάλασσα.—10.
 Εὐφραδᾶ Οἶκος.—4.
 Ζαχαρίου Οἶκος.—4.
 Ζεβεδαίου Οἶκοι.—8.
 Ἡλίας ὁ προφήτης.—4, 9.
 Ἡρώδης ὁ βασιλεύς.—2, 4.
 Θαβῆριον ὄρος.—2.

- Θεοτόκος.—2, 5, 7, 8.
 Θεόφιλος αὐτοκράτωρ.—10.
 Θωμᾶς ὁ ἀπόστολος.—3.
 Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος.—7.
 Ἰβηροὶ = Ἰβηρες.—5.
 Ἰερεμίας ὁ προφήτης.—5.
 Ἰερὸν τὸ ἐν Ἱερουσαλήμ.—8.
 Ἱερουσαλήμ.—1, 2, 3, 5, 8, 9.
 Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ.—9.
 Ἰορδάνης ποταμός.—1, 9.
 Ἰουδαῖοι.—4, 8, 9.
 Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης.—2, 3, 4,
 Ἰσαὰκ ὁ τοῦ Ἀβραάμ.—4.
 Ἰσραήλ.—10.
 Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης Οἶκος.—8.
 Ἰωάννου τοῦ θεολόγου κελὶν.—8.
 Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.—2, 4, 9.
 Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας.—5.
 Καθολικὸν Βῆμα τὸ ἐν τῷ ναῶ
 τῆς Ἀναστάσεως.—7.
 Καϊάφα Οἶκος.—9.
 Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας.—3.
 Καπερναοῦμ.—2.
 Καρμήλιον ὄρος.—9.
 Κελλὶν τῆς Θεοτόκου.—8.
 Κελλὶν Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.—8.
 Κεραμέως Ἀγρός.—3.
 Κλαυθμῶνος Κοιλᾶδα.—4.
 Κολουμβήθρα Προβατική.—8.
 Κολουμβήθρα Σιλωάμ.—3.
 Κοπρέα ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις.—9.
 Κρανίου Τόπος.—5.
 Κωνσταντῖνος ὁ μέγας.—10.
 Λάζαρος ὁ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς.—3.
 Λάρναξ = ἡ νῦν βρύσις τῶν Ἀπο-
 στόλων.—9.
 Λάσκαρης, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Βα-
 τάζη.—10.
 Λιθόστρωτος.—5.
 Λυδία = Λύδδα.—9.
 Λώτ.—5, 9.
 Μαμβρῆ.—4.
 Μάρθα, ἀδελφὴ τοῦ δικαίου Λα-
 ζάρου.—3.
 Μαρία ἡ Θεοτόκος.—3, 7.
 Μαρία, ἀδελφὴ τοῦ δικαίου Λα-
 ζάρου.—3.
 Μελχισεδέκ.—2.
 Μέση τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστά-
 σεως.—7.
 Μέση τοῦ Κόσμου.—7.
 Μωσῆς ἡ Μωϋσῆς ὁ προφήτης.—
 9, 10.
 Ναζαρέτ.—2.
 Ναὸς Κυρίου, ὁ τοῦ Σολομῶντος.
 — 10.
 Νεβρώδ.—10.
 Νικόδημος ἄρχων Ἰουδαῖος.—5.
 Ὀδηγήτρια μοναστήριον ἐν Ἱε-
 ροσολύμοις.—7.
 Οἶκοι τοῦ Δαβίδ.—7.
 Οἶκοι τοῦ Ζεβεδαίου.—8.
 Οἶκος τοῦ Εὐφραθᾶ.—4.
 Οἶκος τοῦ Ζαχαρίου.—4.
 Οἶκος Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης.—8.
 Οἶκος τοῦ Καϊάφα.—9.

- Ὀρεινή.—4.
 Οὐρίου τὰ Σπήτια.—7.
 Ὀφθαλὸς τῆς Γῆς.—7.
 Πατριαρχεῖον τῆς Ἱερουσαλήμ.
 — 7.
 Πέτρος ὁ ἀπόστολος.—8.
 Πιλάτου πραιτώριον.—9.
 Πραιτώριον.—9.
 Πριβατική Κολυμβήθρα.—8.
 Πρόδρομος: Ἰωάννης.
 Πύρινος Ποταμός.—2, 6.
 Ῥαϊθώ.—9, 10.
 Ῥαχήλ.—4.
 Σαμάρεια.—2.
 Σαμαρείτις.—2.
 Σαμουήλ ὁ προφήτης.—4.
 Σαμφός = Σαμφών.—9.
 Σεβάκ.—2.
 Σιλωάμ.—3.
 Σινᾶ.—10.
 Σιών.—7.
 Σόδομα.—9.
 Σπήτια τοῦ Ἀρχιερέως (Καϊά-
 φα).—8.
 Σπήτια τοῦ Οὐρίου.—7.
 Σταυρός μοναστήριον.—5.
 Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς.—2.
 Τιβεριάς.—1.
 Τάφος τοῦ Ἀβραάμ.—4.
 Τάφος τοῦ Δαβίδ.—8.
 Τάφος τοῦ Μωσῆ.—9.
 Τάφος τῆς Ῥαχήλ.—4.
 Τάφος τοῦ Σαμουήλ.—4.
 Τάφος τοῦ Χριστοῦ.—6, 7.
 Τίμιον Εὐλον.—5.
 Ὑδωρ τῆς Ἐλέξεως.—4.
 Χριστὸς ὁ Φιλάνθρωπος.—8.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

- ἀκόμι. — 9.
 ἀκουμπῶ: ἠκούμπησεν — 7.
 ἀλύσες (αἱ). — 4.
 ἀπεκεῖσε. — 2.
 ἀπεκτείναντο. — 4.
 ἀπέρασεν. — 10.
 ἀποσχίσις. — 1.
 ἀπόσκεπος (cod. ἀποσκέπτος). — 6.
 ἄριστος = ἀρίστη. — 2.
 ἄμαξα: accus. ἀμάξην. — 10.
 αὐτὲς accus. — 9.
 βασανιστήρια. — 4.
 βίος. — 10.
 βλέπω: ἵνα ἴδοῦμεν. — 1.
 βρωμᾶ. — 9.
 γενεά: nom. pl. γενεές. — 7.
 γενῶ: ἐγεννήθη = ἐγεννήθη. — 4.
 γέφυρα: gen. sing. γεφύρου. — 7.
 γυρίζω: γυρίζει. — 2.
 ἔνε = ἔστι. — 6, 7, 10.
 ἔνι = ἔστι. — 7, 10.
 ἐξομολόγησις. — 3.
 θυμίαμα. — 1.
 ἴστημι: εἰστήκεισαν. — 6.
 καγκέλη accus. pl. — 7.
 κάθημαι: ἐκάθητον. — 6.
 καμάρα. — 7.
 κανδήλα: nom. pl. κανδῆλες. — 6.
 καστέλλια. — 7.
 κάστρον. — 2.
 καταλύω: ἐκατέλυσεν. — 9.
 κελλίν. — 8.
 κίονια - - βαστάζοντες = βαστάζοντα. — 6.
 κοιλάδα = κοιλάς. — 4.
 κοιμοῦμαι: ἐκοιμήθη = ἐκοιμήθη — 8.
 κρατῶ: κρατοῦσι. — 3 (cod. κράτωσιν), 6. κρατοῦν το. — 5.
 κωδία (cod. ἡ - - κόδιον). — 5.
 λέγω: λέγουν το. — 5.
 λιγοθυμημένη. — 7.
 με̄ cum accus. = σὺν, μετά. — 7.
 μεράδι dat. — 1.
 μερίς: μερίδι, μερίδα. — 5. cfr. μεράδι.
 μιλῶ = ὁμιλῶ: ἐμίλησεν. — 10.
 μοναστήρι. — 9.
 νερόν. — 6.
 παραθύριν (τὸ). — 7.
 παραχωσμένος. — 9.
 περιβόλι (τὸ). — 5.

ποιῶ: νὰ ποιήσῃ.—3.

πόρτα.—7.

προσεύχομαι: ἐπροσεύχετο.—2.

προσκύνημα.—1, 2, 3.

σαμνὶ (τὸ).—10.

σκεπασμένος.—6.

σμίγω: σμίγει.—1.

σολδάνος.—10.

σούδα (ἡ).—7.

σούμμα.—10.

σπήτια.—7.

στέκω: στέκουν.—6.

τάρταρος —4.

το = αὐτό, τοῦτο — 5. τον = αὐ-

τόν, τοῦτον.— 8. του = αὐτοῦ,

τούτου.—4.

τρούλλα.—6.

τρίγωνον. — 2. Cfr. p. 1 τρί-

γωνος.

τρύπα (ἡ).—6.

τρυπημένον.—6.

χαλασμένος.—9.

χωσμένη.—6.

Указатель собственных именъ

- Авимелехъ, ученикъ пророка
Иереміи. — 14.
- Авраама гробница. — 13.
- Авраамъ, ветхозавѣтный пат-
ріархъ, память 9 Октября. —
13, 19.
- Агриппы царя садъ. — 14.
- Адамова голова. — 14.
- Адамъ, праотецъ. Память 1-го
Марта. — 14, 19.
- Александръ Великій, Маке-
донскій царь, 336—324 до
Р. Х. — 19.
- Арсенія Св. монастырь. — 17.
- Богоматери гробница. — 12.
- Богородицы успенія келія.
— 17.
- Вааль, идолъ. — 13.
- Вавилы гробница. — 11.
- Виѳанія, селеніе. — 13.
- Виѳлеемъ, городъ. — 13.
- Воскресенья, Господня гро-
ба храмъ. — 15.
- Гавріиль, архангелъ. Память
26 Марта. — 11.
- Газа, городъ. — 18.
- Галилея, гора. — 12.
- Георгій великомученикъ. Па-
мять 23-го Апрѣля. — 14, 18.
- Георгія Св. престоль. — 16.
- Герасима Св. монастырь. —
18.
- Геосиманія, селеніе. — 12.
- Гоморра, городъ. — 18.
- Господня гроба храмъ, см.
Воскресенья.
- Давида гробница. — 17.
- Давидъ, пророкъ и Іудейскій
царь. Память 26-го Декаб-
ря. — 13, 15.
- Дамаскъ, городъ. — 11.
- Евреи, см. Іудеи.
- Евфраѳы домъ. — 13.
- Египеть, страна. — 18.
- Елена Св. царица. Память
21-го Мая. — 15, 17.
- Елеонская гора. — 13.
- Елеонское мѣсто, преданія
І. Хр. — 12.
- Елисавета, память 5-го Сен-
тября. — 14.
- Екатерина, великомученица.
Память 24-го Ноября. — 18.
- Захаріи домъ. — 14.
- Зеведея домъ. — 17.

- Ивиры, Грузины, народъ.—14.
 Израильскій народъ.—18.
 Илія пророкъ. Память 20-го
 Іюля.—13, 18.
 Иродъ, Іудейскій царь.—12,
 13, 14.
 Исаакъ, ветхозавѣтный пат-
 ріархъ.—13.
 Исхара, селеніе.—12.
 Іакова престоль.—15.
 Іеремія, пророкъ. Память 1-го
 Мая.—14.
 Іерихонъ, городъ.—17.
 Іерусалимская крѣпость.—
 12.
 Іерусалимъ, городъ.—12, 14,
 17.
 Іисусъ Навинъ. Память 1-го
 Сентября.—18.
 Іоакима и Анны домъ.—17.
 Іоакима и Анны гробница.
 —17.
 Іоанна Богослова келія.—17.
 Іоанна Предтечи монастырь.
 —18.
 Іоаннъ Предтеча. Память
 29-го Августа.—12, 14, 18.
 Іоаннъ III Ватаци, Визан-
 тійскій императоръ 1222 —
 1255 г.—19.
 Іорданъ, рѣка.—11, 18.
 Іосифъ, ветхозавѣтный пат-
 ріархъ.—12.
 Іосифъ Аримаѳейскій. Па-
 мять 31-го Іюля.—14.
 Іуда, предатель.—12, 13.
 Іудеи, Евреи, народъ.—14,
 17, 18.
 Каіафы домъ.—17.
 Кана, селеніе.—12.
 Капернаумъ, селеніе.—12.
 Кармилъ, гора.—18.
 Краніево мѣсто, см. Лиоо-
 стротонъ.
 Креста монастырь.—14.
 Константинъ Великій, 324—
 337 г. Память 21 Мая.—19.
 Лазарь Четверодневный. Па-
 мять 17-го Октября.—13.
 Ларнака, городъ.—17.
 Лидія, Лидда, городъ.—18.
 Лиоостротонъ, Краніево,
 Лобное мѣсто.—14.
 Лобное мѣсто, см. Лиоостро-
 тонъ.
 Лотъ, ветхозавѣтный патрі-
 архъ. Память 9-го Октяб-
 ря.—14, 18.
 Мамврійскій дубъ.—13.
 Марія, Богоматерь.—12.
 Марія Магдалина. Память
 22-го Іюля.—15.
 Марѳы и Маріи гробницы.
 —13.
 Мелхиседекъ, Салимскій царь.
 —11.
 Моисеева гробница.—18.
 Моисей, пророкъ. Память 4-го
 Сентября.—18, 19.
 Нагорная страна, Орини,
 Горняя.—14.
 Назаретъ, городъ.—11, 12.

- Никодимъ, ученикъ Христа. —14.
 Нимродова башня.—19.
 Обличенія вода.—14.
 Овчая Купель.—17.
 Одигитрии монастырь.—15.
 Огненная рѣка.—12, 15.
 Орини, см. Нагорная страна.
 Пелагія. Память 8-го Октября.—13.
 Петръ, апостоль. Память 29-го Юня.—17.
 Пилата преторій.—17.
 Раиѳа, городъ.—18.
 Рахили гробница.—13.
 Самарія, страна.—12.
 Самарянка, бесѣдовавшая съ I. Хр.—12.
 Самсонъ, Израильскій судія.—18.
 Самуила гробница.—14.
 Севакъ, крѣпость.—12.
 Силоамская купель.—13.
 Синай, гора.—18.
 Сионъ Святый, гора.—15.
 Скудельниче, село.—13.
 Содомъ, городъ.—18.
 Стефанъ Первомученикъ. Память 2-го Августа.—12.
 Тиверіадское море.—11.
 Ури домъ.—15.
 Христось человекъколюбець, храмъ.—17.
 Черное море.—18.
 Эроинімъ, гора.—18.
 Фаворъ, гора.—11.
 Феодоръ II Ласкари, Византійскій императоръ; 1255—1260 г.—19.
 Теофилъ, Византійскій императоръ, 829—842 г.—19.
 Фома, апостоль. Память 6-го Октября.—12.

ΟΓΛΑΒΛΕΝΙΕ

	Стр.
Προδισλoβίe	I
Μερικὴ διήγησις ἐκ τῶν ἁγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλήμ . .	1
Краткій разсказъ о Святыхъ мѣстахъ Іерусалимскихъ .	11
Πίναξ κυρίων ὀνομάτων	21
Πίναξ λέξεων	25
Указатель собственныхъ именъ	27
Ογλαβλενίe	31

